PAVLI CASTRENSIS

Auenionicæ Prælectiones:

In titulos quàmplures primæ partis ff. Veteris, necnon ſecundæ Digeſti Noui, ſanè per quàm vtiles, & neceſſariæ:

Nunc demum ſumma fide, curaq́; peruigili ab innumeris propè mendis ac erroribus, qui in alijs editionibus paſsim conſpiciuntur, repurgatæ:

Cum ſolitis etiam ſummarijs, & indice in calce huius voluminis copioſiſsimo.

VENETIIS, MDLXXXII.

PAVLI CASTRENSIS

Auenionicæ Prælectiones:

In titulos quàmplures primæ partis ff. Veteris, necnon ſecundæ Digeſti Noui, ſanè per quàm vtiles, & neceſſariæ:

Nunc demum ſumma fide, curaq́ peruigili ab innumeris propè mendis ac erroribus, qui in alijs editionibus paſsim conſpiciuntur, repurgatæ:

Cum ſolitis etiam ſummarijs, & indice in calce huius voluminis copioſiſsimo.

VENETIIS, MDLXXXII.

Elenchus Rubricarum huius Voluminis.

De iudicijs.	fol. 2
De inofficioſo teſtamento.	11
De petitione hæreditatis.	17
Si pars hære.petatur.	27
De bonorum poſſeſſione hæred.peti.	28
De rei vendicatione.	eo.
De publicana in rem actione.	33
Si ager vectigal. vel emphi.pe.	35
De vſufructu.	eo.
De vſufructu accreſcendo.	40
Quando dies vſusfructus cedat.	41
Quibus modis vſusfructus amit.	eo.
De vſufruc. earum rerum quæ vſu conſu.	43
Si vſusfructus petatur.	eo.
De operis ſeruorum.	44
De vſu & habitatione.	eo.
Vſuf. quemadmodum caueat.	45
De ſeruitutibus.	eo.
De ſeruitu. urbanorum prædio.	46
De ſerui. ruſticorum prædiorum.	48
Communia prædiorum.	50
Si ſeruitus vendicetur.	51
Quemadmodum ſeruitus amittatur.	53
Si quadrupes pauper. feci. dica.	eo.
Ad legem Aquiliam.	54
Finium regundorum.	56
Familiæ erciſcundæ.	57
Communi diuidundo.	61
De publicis iudicijs.	62
De accuſationibus.	62
De cuſtodia reorum.	65
Ad legem Iuliam maieſtatis.	66
Ad legem Iuliam de adulterijs.	eo.
De vi publica.	70
Ad l. Iuliam de vi priuata.	eo.
De ſicarijs.	71
Ad legem Pompeiam de parricidijs.	72
Ad l. Corneliam de falſis.	eo.
Ad l. Iuliam repetundarum.	75
Ad l. Iuliam peculatus.	eo.
Ad l. Iuliam ambitus.	76
Ad l. Flauiam de plagiarijs.	eo.
Ad ſenatusconſul. Turpil. & de aboli.	eo.

PAVLI CASTRENSIS IVRISC. PRAESTANTISSIMI.

Prælectiones Auenionenſes in digeſtum Vetus.

Quas Auenionæ plauſibili auditorio fœliciſsimè dictauit, nouiſsimè ſumma cura fideli que diligentia recognitæ, & emendatæ, ſuisque ſummarijs auctæ, & ornatæ, in gratiam & communem omnium vtilitatem occipiunt, in Librum Pandectarum Quintum.

1 *Iudicium in iure uariè dicitur.*
2 *Iudicium, cauſa, & inſtantia, in quo differant.*
3 *Iudicium ordinarium quid ſit.*
4 *Iudicium ciuile quotuplex habeatur.*

De iudicijs. Rubrica.

1 CONTINUA. Vt in gloſſa. Ad euidentiam tamen totius tituli ſciendum, quòd † iudicium dicitur multis modis. Primo modo idem eſt, quòd diſcretio', vt iſte habet bonum iudicium, ideſt bonam diſcretionem. vt in §. præterea. Inſtitut. qui. non eſt per. fa. te. & in capitu. graue. de præbend. Secundo modo pro actione, vt l. prima. C. famil. erçiſcund. Tertio pro ſententia: vt in cap. bonæ. §. nec obſtabat. de poſt. prelat. Quarto pro authoritate: vt in cap. ſecundo, extra eod. Quinto pro foro. extra eod. cap. quanto. Sexto pro vltima voluntate. extra de teſtamentis. c. final. Septimo pro in ſtantia cauſæ, & ita capitur in iſto titulo, & vide gloſſ. in l. ordinata.
2 §. ſed ſi quas. infra de libe. cau. ¶ Item eſt ſciendum, quòd nos habemus cauſam, iudicium, & inſtantiam, quæ videntur ſymonia, differunt tamen: quia cauſa dicitur prout res in iudicium deducitur. iudicium prout in iudicio proſequitur, inſtantia prout ſententia terminatur: vt in c. forus. extra de verborum ſignific. Vnde iudicium prout hic ſumitur, tripliciter nominatur. Vno modo iudicium. vide de hoc plenè per Ioã. Mo. eo. lib. 6 in rub. vbi ponit. 15. ſignificata. Alio modo dicitur negotium. Alio modo iurgium. Alio modo lis. vt in dicto capitul. forus. circa princip. ¶ Quæritur
3 † quid eſt iudicium ordinarium. eſt actus legitimus trium perſonarum, iudicis, actoris, & rei. quod a iudice tanquàm a nobiliori nominatur, vt in dicto capitu. forus. §. iudex. Iudicium verò extraordinarium dicitur duarum perſonarum. vt in dicto capit. forus, vt iudicis, & rei, & dic, vt ibi. Gloſſa rubricæ quærit quotuplex ſit iudicium, & dicit quòd duplex: ciuile, & criminale: tu tertium adde mixtum, vt ſi vir propter adulterium mulieris agat ad ſeparatio-
4 nem thori. capitu. tua. extra de adulte. ¶ Item † ſciendum eſt, ꝙ iudicium ciuile eſt quadruplex. Quoddam eſt vniuerſale: vt petitio hæræditatis infra de peti. hæred. per totum. Quoddam eſt generale, ut pro ſocio. negot. geſt. tutelæ, vt l. pro ſocio arbiter. infra pro ſoc. quoddam eſt ſingulare, vt infra de rei vendic. per totum. ¶ Quoddam eſt commune, vt fam. erçiſc vt l. in trib. infra eo. vide omnino Io. Mo. vbi ſupra & per Io. An. in nouella. eod. tit. in rubr.

LEX PRIMA.

1 *Doctor ſcholaſticorum eſt iudex.*
2 *Prorogatio iuriſdictionis partium conſenſu, non citra litis conteſtationẽ fieri poſſit.*
3 *Prorogationem iuriſdict. per quemlibet actum iuridicum fieri poſſe.*
4 *Clericus iuriſdictionem cur ſine epiſcopi licentia prorogat, Laicus uerò ſic. Et quid in uaſallo. num. 6.*
5 *Honor cuicunque lucro præferendus.*
7 *Clericus duos habens iudices an altero inuito in alterum ipſorum conſentire queat.*
8 *Laicus an in his, in quibus epiſcopum iudicem habet, poſſit in laicum citra epiſcopi licentiam iuriſdictionem prorogare. Et an poſſit committere eidem excommunicandi facultatem, & num. ſeq.*
10 *Exempti an poſſint ſine Papæ licentia iuriſdictionem prorogare.*
11 *Iuriſdictio uoluntaria an poſſit progari.*
12 *Prorogatio in criminalibus an locum habeat.*

SI ſe ſubijciant. Iſta eſt notab. lex & habet materiam vtilem, & eſt prima, quam repetij in iſta ciuitate in ſcholis palatij apoſtolici. & h. d. Iudicis habentis iuriſdictionem, & tribunal, vel iuriſdictionem tantum, poteſt iuriſdictio prorogari. h. d. ſecundum Bart. vel ſic. ſi partes conſentiant in non ſuum iudicem, faciunt ipſum iudicem ſuum, dummodo habeat iuriſdictionem ordinariam cum adminiſtratione, uel ſine. hoc dicit, & ſic in ordinario fit prorogatio de perſona ad perſonam: ſed in delegato non: vt in cap. P. & g. extra de offic. de legat.
¶ In tex. iuriſdictioni, ſcilicet iudicis non ſui. Et nota verbum ſubijciant: quia per hoc videtur, quòd poſſit fieri progatio per pactũ. ¶ In text. tribunali præeſt. ſcilicet quia habet iuriſdictionem cum adminiſtratione, ut iudices ordinarij. ¶ In text. uel qui aliam iuriſ-
1 dictionem, ſ. ſine adminiſtratione, vt † in Doctore qui eſt iudex ſcholaris, vel in conſule mercatorum. & de iſta materia prorogationis habetur hic & l. ſeq. vſque ad §. legatis. & C. de iuriſd. om. iu. l. j. & l. ſi qs ex. C. de epiſ. au. in iure ciuili raro alibi reperies. Canoniſtæ vero habent plenius iſtam materiam, quicquid tamen habent, habẽt a legiſtis, & ponunt ipſi in d. c. P. & g. & c. de cauſis. & c. quoniam olim Abbas. extra de offic. deleg. & extra eod. c. j. & c. ſtatu-
2 tum. §. in nullo. de reſcrip. lib. 6. ¶ Gloſſa. prima opp. † tripliciter circa princip. dicit Guil. & Cun. ꝙ ſi partes conſentiant in iudicem cuius iuriſdictio prorogatur, hoc poteſt fieri lite non conteſtata, vt l. cum receptum, de iuriſdiction. omn. iudic. & probat text. ſubijciant, ſecundum eum. Sed oppon. contra gloſſ. de l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis. Sol. ibi non fiebat ꝓgatio, nec pactũ de cõſentiẽdo in iudicem nõ ſuum: ſed tantum de non opponendo fori declinatoriam. Item poteſt etiam fieri prorogatio per alios actus litis conteſta. præceden. lite tamen conteſtata omnia confirmantur: vt videmus in ſimili, ꝙ ſi pars nõ citata veniat ad iudiciũ, & ibi litem conteſtetur, valet: quia omnia per lit. conteſta. confirmantur. Sed pone, quòd litigatur in cauſis modicis, & breuibus coram non ſuo iudice, in quibus non requiritur lit. conteſta. quæ-
3 ritur quando dicatur eius iuriſdictio prorogata? dico † quòd per quemlibet actum iuridicum ſit prorogatio l. nihil. C. de procurator. ¶ Sed quæritur ſm Petr. pone quòd duo iuriſdictionem alicuius prorogauerunt, & aliquis actus factus eſt, nunquid poſſint pœnitere ante litis conteſtation. dom. Petr. quòd ſic, quia hoc ſibi a iure conceſſum eſt, & ſine pœna per l. ſi conuenit. in gloſſa alleg. ¶ Ex quo no. quòd obligatus ad factum ſi non fiat, quod conuenit, non tenetur ad intereſſe, quod tene menti: quia eſt contra cõmunem regulam l. ſi quis ab alio. §. primo. de re iudicata. ¶ Oppo. gloſſ. ſecundo de §. æconomos. Sol. de iure ff. poterat fieri prorogatio per quemlibet etiam clericum per l. iſtam: quæ generaliter loquitur. Fallit in dicto §. œconomos. Sed de iure canonico aliter eſt ordinatum, ut in gloſſa. & per conteſtationem Federici po-
4 ſitam in authen. ſtatuimus. C. de epiſco. & cler. ¶ Quæritur † quæ eſt ratio quare clericus non poteſt iuriſdictionem prorogare ſine licentia epiſcopi, & tamen laicus poteſt? Bart. dicit, quòd ratio eſt, quia fieret præiudicium epiſcopo, & clericus commodum afferret iudici ſeculari, quæ ratio ceſſat in laico, cum omnes laici ſint ſubditi Imperatori, & omne commodum applicatur ſibi, ſub quocunque iudice ſeculari fiat. Sed iſta ratio non dicitur valere, nec hodie locum ſibi uendicare, cum etiam in laicis ſint iuriſdictiones diſtinctæ, & commoda ſeparata. Item quia ſi propter præiudicium, quod fiebat epiſcopo impediebatur fieri prorogatio a clerico: eadem ratione non poteſt fieri a laico, quia facit

præiudicium ſuo iudici quo ad honorem.honor eſt enim iudicis
habere multitudinem cauſarum,vt l.ſi ſeruũ.§.ſed cum l.ſ.de arb.
ergo ſi pp commodum pecuniariũ poterat impedire,multo ma-
5 gis pp honorem,quia † honor præferendus eſt cuicunque lucro
l.Iulianus.infra ſi quis omiſ.cau.te.& l.reprehendenda.C.de inſtit.
& ſubſtit. ſub condit.fac. Sed hoc eſt falſum,ꝙ iudex laicus poſſit
impedire prorogationem , vt hr̃ per Cyn. in d.l.ſi quis ex conſen-
ſu.ergo ratio ſua non procedit. innuit etiam ipſe,ꝙ vbicunque fie
ret præiudicium pecuniarium,iudex poſſet prorogationem impe
dire , quod tamen eſt falſum . nimis enim reſtringeretur materia
prorogationis.¶Et ideo dicit,ꝙ ratio eſt, quia maiorẽ iuriſdictio-
nem habet epiſcopus in clericum, quàm habeat iudex ſecularis in
ſuum ſubditum . Epiſcopus enim habet poteſtatem in clericum
quo ad mores, & poteſt etiam beneficio ipſum ex cauſa priuare,
quod tamen ſecus eſt in laico . Quid enim ad viguerium, ſi laicus
non habet bonos mores,vel malè gubernet bona ſua? certè nihil.
¶Et iſta intelligas in iudice qui habet iuriſdictionem tantum in liti
bus,& cauſis,quia ſi eſſet iudex , vel alius ſuperior,qui haberet iu-
riſdictionem in laicum vltra cauſas, & lites, vt dñi caſtrorum,ipſe
laicus ſine conſenſu ipſorum, non poſſet iuriſdictionem proroga
6 re.vaſſallus † enim ſine licentia dñi non poteſt , vt in c. cæterũ ex-
tra.eod. tunc enim eſt eadem ratio , quæ eſt in epiſcopo. ¶Quæ-
7 ritur † quid ſi clericus habet duos iudices,nunquid poterit in vnũ
ipſorum,alio inuito conſentire? glo.videtur hic dicere,ꝙ non , tu
diſtingue duos caſus, quia interdũ iſti iudices ſunt æquè principa-
les,& tunc refert,quia aut iſte aliàs iuriſdictionem parem habet:vt
erat olim in ciuitate Remen.vbi archiepiſcopus,& archidiaconus
habebant iuriſdictionem parem : nec dependebat ex parte clerici:
& tunc erit locus præoccupationi.per c.in pari.de reg.iur. lib.6. &
ibi Ioan.And.in mercurialibus.vbi diſputat hanc q.Aut dependet
ex voluntate clerici, licèt ſint æquè principales,clericus tũc poteſt
forum declinare etiam ſine licentia alterius. c.j.de iudi. quod not.
in auth.habita.ne filius pro parte.interdum ſunt quidam ſubalter-
ni, vt ſi eſſet ita de conſuetudine, ꝙ clericus primo conueniretur
coram archidiacono,& poſt coram epiſcopo : & certè tunc po-
teſt conſentire in epm̃ ſine licentia archidiaconi.vt no.ſingulariter
Inn.in c.dilecto. circa medium . extra de off. archi. & tene menti,
quia non eſt alibi.facit, quod no.idem in c. quæ eccleſiar.extra de
8 offic. ord. ¶ Sed † quæritur nunquid laicus in his in quibus habet
iudicem epm̃ poſſit iuriſdictionẽ laici iudicis ſine licentia epĩ pro-
rogare? & dic,ꝙ non,in merè ſpiritualibus, vt in c.decernimus.ex
tra.eod.tit.Sed nunquid in alium epiſcopum? dico, quòd ſic,per l.
ex conſenſu. C. de epiſ.audi. ſecundum vnum intellectum ſecun-
9 dum quem intelligitur de prorogatione . ¶ † Sed nunquid poteſt
ſibi dare licentiam excommunicandi? & dic,ꝙ non,vt in c.pen.&
glo.alleg.& not.Innoc. in c.de cauſ.eod. tit. & in c.quoties cordis
oculus j.quæſtio.7.ratio, ideo quia Deus dedit iſtam poteſtatem
epiſcopo in ſuos ſubditos, & illud quod a Deo venit prorogari
non poteſt in alium.vt in c.ratio nulla. de præben. in ſimili. ¶ Sed
10 † nunquid exempti poſſunt iuriſdictionem prorogare ſine licen-
tia Papæ,& dicit,ꝙ non,vt in c.authoritate de priuile. lib. 6. ¶ Sed
nunquid idem inuito delegato cognoſcere poterit,pone.n.ꝙ Pa-
pa delegauit alicui aliquam cauſam, epiſcopus vult cognoſcere
inuito delegato.nunquid poteſt, & dicitur,ꝙ aut iſte datus eſt ad
requiſitionem partium ,& tunc antequam incipiat iudiciũ poteſt
cognoſcere, vel ante literarum præſentationem, arg.c.noſtrum.
de appel.& c.ſuper eo.Aut fuit datus proprio motu,& ſine poſtu
latione,& tunc quia princeps cauſam ad ſe videtur aduocare,non
poteſt etiam conſentiente delegato , vt in c.ex conqueſtione.de
de reſtit.ſpol.& ita not.Innoc.in c.ad petitionem. extra de accuſa-
11 tionibus, & hoc videbatur dicendum in prin. Circa † principium
glo.quæritur nunquid poſſit voluntaria iuriſdictio prorogari, &
dic,ꝙ aut loquimur inter perſonas inhabiles,& non poteſt,vt l.in
uito.§.tutoris datio.de tute.inhabilitas.n.perſonarum impedit pro
rogationem:vt l.j.C.qui legi.perſo. habent ſtandi in iudicio. & in-
fra dicetur. Aut quæritur de perſonis habilibus, & poteſt, vt l.j.C.
de emancip.lib. ¶Sed quæritur quid in notario,ſi mandat ut alius
ſcribat,quæritur nunquid poſſit de incerto,dic,ꝙ non,ut l.in frau.
§. quoties.ff.de iure. fiſci.& l. repetita.de epiſ.& cler.per Guil. ¶In
12 glo.fi. quæritur † nunquid in criminali cauſa poſſit fieri proroga-
tio,& breuiter dicẽdum eſt,ꝙ ſic,dum tamen ille cuius iuriſdictio
prorogatur habeat merum imperium,vt gl.fin.dicit per l.fi.C.vbi
de crimi.agi oportet.& l.inter conſ.ad mu.l.j.C.ad l. cor. de ſicar.
ad l.fla.de pla.l.j.Et iſta ſunt vera,quando per ſe proceditur per viã
ordinariam accuſationis,quia ſecus eſſet, ſi procederetur per uiã
inquiſitionis : quia tunc maleficia remanerent impunita, & dare-
tur occaſio delinquendi.aliquis enim incontinenti,ꝙ maleficium
commiſiſſet,iret ad iudicem amicum ſuum, cui forte daret pecu-
nias,& præueniret iudicem ordinarium, & ita maleficium rema-
neret impunitum,& hoc no.ponit Bald. in d.l.ſi quis ex conſenſu.
de epiſc. audi. quòd nullus alius ponit,tene menti: reſiduum ma-
teriæ videbis in l.ſeq.

LEX II.

1 *Conſenſus in prorogatione, ſiue de re ad rem, ſiue de loco ad locum, ſiue de*
perſona ad perſonam, ſiue de tẽpore ad tẽpus, quis, & cuius requiratur.
2 *Voluntatem coactam uoluntatem eſſe.*

CONſenſiſſe. Conſentire dicunt illi, qui ſciunt
ſe non ſubditos iudici,& coram
ipſo litigant ſpontè.Si autem errant in iure,uel in facto,
vel non ſpontè litigent , conſentire non videntur.h.d.
1 ¶Et no.† ꝙ non requiritur ꝙ talis conſenſus ſit expreſſus,ſed ſuffi
cit tacitus per litis conteſtationem compræhenſus,qñ fit proroga
tio de perſona ad perſonam.idem,qñ fit de re ad rem,vt colligitur
in c.cum olim Abb.de offi. deleg. ¶ Sed qñ fit de loco ad locum,
debet eſſe expreſſus.tex.eſt cum gl.in c. ſtatutum.§.in nullo. extra
de reſcrip.lib.6.Quando de tpe ad tp̃s,dic,ut colligitur.in c.de cau
ſis.de offi.dele.¶Item adde, ꝙ ſi partes litigent vſque ad finem iu
dicij,non pp hoc præſumuntur cõſentire, niſi ſciant iudicem eſſe
incompetentem . ut not. in Spec. de compe.iud.aditione.§.j.uer.
ſed nunquid præſumitur.¶Iſta l.venit ad declarationem l.præced.
qñ dicantur conſentire.Conſentiunt etenim tacitè litigando, non
enim requiritur , ꝙ expreſsè dicant prorogamus iuriſdictionem
tuam, & hoc in prorogatione de perſona ad perſonam . idem de
re ad rem. ſed in prorogatione de loco ad locum,uel de tempore
ad tempus , debent hoc expreſsè dicere , ut ſupra dixi. ibi , ſi puta-
2 runt.ſ.errore iuris,aut errore facti.¶In gl.nulla.op.q.a † coacta uo-
luntas,eſt uoluntas,ut l.ſi aliter.§.ſi dos.Sol.hic eſt ſpeciale in dote,
alius caſus eſt in matrimonio carnali,ut in c.cum locum,de ſpon-
ſalibus:idem in ſpirituali,ut in c.bonæ.de elect.item opp.gl.de l.in-
terdũ.ꝙ cum falſo tut.Sol.dic , ꝙ ibi fuit facta compulſio per iud.
competentem.¶Quæritur nunquid ambæ partes debent cõſen-
tire:uel ſufficiat unus.Pe.in l.ſi quis ex conſenſu.alleg.ꝙ ambæ de
bent conſentire. ¶ Tu dic,ꝙ aut iudex eſt incompetens reſpectu
vtriuſque partis,& tunc utraque pars debet conſentire . ita intelli-
gitur opinio Pet. Si uero iudex eſt incompetens reſpectu unius
tm̃ : & tunc ſufficit conſenſus illius , qui non eſt de iuriſdictione,
quia tunc in illius præiudiciũ tm̃ agitur, & ita intelligo dictũ Spec.
poſitum in tit.de comp.iud.adi.§.j. uer.ſed quid ſi duo Piſani.

1 *Iudex in quem prorogatur iuriſdictio , an habeat neceſſe expreſsè dicere,*
placet, quod prorogetis, ad hoc, ut prorogatio teneat. Et an ſaltem requi
ratur eius ſcientia.
1 *Statuto cauente, quòd minor citra duorum conſanguineorum conſenſum*
non contrahat, an ſi cum duobus conſang. contrahat ſine curatore, effi-
cax ſit contractus.
3 *Iudex ſi abſentem citari fecit, nec ſeruiens retulit, & ſic in abſentem pro-*
ceſſit, an ualeat proceſſus ſine ſeruientis relatione factus .

§.Conuenire. In prorogatione iuriſdictionis de per
ſona ad perſonam ſufficit conſenſus
partium,nec requiritur conſenſus iud.quia lex. Iulia.priuatorum
iudiciorum de conſenſu tantum partium facit mentionem , non
de conſenſu iudi. & nos debemus eſſe contenti uerbis legis . hoc
1 dicit notabiliter. ¶ In text. conſenſus.i.ſcientia.i.dicere, ut † requi-
ratur, quòd iudex ſciat ſe non eſſe iudicem competentem , quòd
prorogent iuriſdictionem in eum , non autem intelligas, quòd
requiratur , ut iudex debeat expreſsè conſentire, dicendo placet
mihi , quòd prorogentis iuriſdictionem in me , ut patebit ex his,
2 quæ ſtatim dicam.¶Finis iſtius tex.inducitur ad q.† ſi ſtatutum di-
cit,quòd minor debeat contrahere cum conſenſu duorum con-
ſanguineorum, ipſe contraxit cum conſenſu illorum , & non cu-
ratorum , nunquid ualet, & uidetur,ꝙ ſic per iſtum text.contra-
rium tamen uerum,quia de iure communi debet interuenire au
thoritas curatorũ,ut l.ſi curatorũ.C.de in inte.reſt.nec ob.iſta l.q.a
hoc, ꝙ requiratur authoritas iudi. nulla alia lege cauetur , ac in l.j.
de uerb.oblig.quoties.Op.extra gl.ꝙ requiratur ſcientia iud.quia
quoties alicui datur poteſtas,& neſcit,non ualet , quod agitur, ut
l.quæro.ff.de eo qui pro tuto.ne.geſſit.Idem in hærede, l. ſi hæres
inſtitutus). de hæred. inſtit. ergo ita dicamus in iudi. iſta eſt fortis
oppo.¶Sol.interdum ille qui habet poteſtatem,neſcit illud,quod
ei principaliter dat ſibi , quod facit , & tunc non ualet , quod facit,
interdum qui habet poteſtatem ſcit illud quod principaliter eſt
cauſa ſuæ poteſtatis, non tamen ſcit quomodo , nec aliàs cir-
cunſtantias,& tunc non uitiat.in l.qui ſi dubitet.de acquir.hæred.
& l.Gallus. §.ſciendum.de libe. & poſthu.& ita hic in iudice, quia
ſciebat ſe iudicem , neſciebat tamen quomodo,utrum eſſet ordi.
uel prorogatus,& quod facit nõ uitiatur,ut hic.¶Ex quo infero,
quòd ſi iudex ſciat ſe iudicem incompetẽtem,& ignorat utrũ par
tes ſciant,uel ignorent prorogationẽ, quod non ualet proceſſus.
3 ¶ † Infertur etiam ad aliud , iudex fecit citari abſentem , ſeruiens
tamen non fecit ſibi relationem , & iudex procedit contra ab-
ſentem ſine relatione, ꝙ non ualet proceſſus : quia ignorat illud
quod eſt cã ſui proceſſus.¶Item inducitur ad aliud, ꝙ ſi iudex fe-
rat ſñiam , & ſciat litem nõ fore conte. ꝙ non ualet, ſecus ſi igno-
raret qũo eſſet conteſt.utrum per confeſſionem , uel negationẽ.
primum dicit Bart.in l.hæc autem.§. non defendi.). quibus ex cau.
in poſſ.

in poſſ.ea.Quia ad hoc,vt quis contumax per iudi. pronuntietur,
debet conſtare iudici de contumacia,vt ibi,facit quod not.in ſimi
li.in c.prudentiam.de offic.deleg.pro quo facit,quod not.Inn.eo.
tit.in c.conſuluit.in gl.iuſtè. e.tit.& ideo cõſilium eſt, quod iudex
dicat,viſis citatio.conte.&c.& de hoc etiam ponit Bar. in l.multũ,
de condi.& de.& alle.iſtum tex. pro ſecundo,facit quod dixi in d.
l.Gallus.§.ſi eius.).de lib. & poſth. & dixi tibi in l.qui in domini,in-
fra de teſta.vbi etiam hoc anno præterito tetigi.

1 *Prorogatio temporis ad tempus quando efficaciter fiat , & quando non.*
Et an ſcientia iudicis requiratur. Et quid in alijs prorogationis generib.
2 *Epiſcopus quo caſu extra territorium, etiam inuito alio iudice iuriſdictio*
nem ſuam exerceat.
3 *Prorogatio de habitu ad actum quando fiat .*
4 *Iuriſdictio prorogata num ſit eadem natura cum prima , an uero diuerſa.*
Et an a prorogato iudice appellari poſſit.

§.Si iudex. Iuriſdictio delegata poteſt prorogari de tpe
ad tp̃s de conſenſu ambarum partiũ , & etiã
iudicis,niſi per delegãtem fuerit prorogatio inhibita.h.d.nota.¶In
tex.datus.i.delegatus.Principali.i.principis qui delegauit.¶In glo.
1 † inhibita : interdum tẽpus apponitur iudici,& iuriſdictioni,& põt
prorogari , ut hic.interdum apponitur tempus iudici tantum , ut
in ordinario iudice,ut ſi ſtatutum dicat, ꝙ ſi cauſa ventiletur inter
duos conſanguineos,ꝙ terminetͬ). duos menſes , & tunc loqui-
tur l.3. C.ut intra certum tempus,& vt omnes tam ci. quàm mil.
l.fi.Interdum ſtatuitur iuriſdictioni,& inſtantiæ:& non poteſt pro
rogari:vt l.properandum.in glo.alleg. ¶Cirga glõſſ. iſtam quæro
quomodo intelligitur hic conſenſus . reſpondeo pro ſcientia,
ideſt oportet , ꝙ iudex ſciat , ꝙ partes prorogauerit de tempore
ad tp̃s iuriſdictionem. ¶ Sed quare in hoc caſu requiritur ſcientia
iudicis , cum ſecus eſt de prorogatione de perſona ad perſonam?
reſpondeo,ꝙ hic pro tanto requiriͭ ſcientia, quia ſi ipſe ignoraret
illud,quod eſt principalis cauſa ſui proceſſus,nõ valeret,quod fie-
ret:iudex enim ad certum tp̃s datus finito tpe ſcit ſe iuriſdõnem
non habere , & ita ſi ignorat principale , non valet proceſſus:vt l.
quæro).quod cum falſo tu.& l.hæres inſtitutus.de acqui.hær. Et
idem eſt prorog.de loco ad locum,& de re ad rem.Requiritur.n.
ſcientia iudicis,quia aliàs neſciret principale proceſſus. ¶In proro
gatione aũt de perſona ad perſonam non ſic : quia licèt iudex ne-
ſciat prorogationem partium:tñ põt procedere:quia iuſtè poteſt
ignorare,vel credere,vel neſcire vtrum illi ſint ſubditi ſui,vel non,
& ſemper credit illud , quod eſt principalis cã ſui proceſſus,ſ.iuriſ-
dictionem,credit.n.vel credere põt illos eſſe ſubditos ſuos:& ideo
ſemp ſe ſcit iudicem,licèt neſciat qũo,& ideo valet proceſſus,vt l.
quid ſi dubitet.de acq hær.ſecus tñ ſi ſciret illos non eſſe ſubditos,
s.proxi.§.dixi.¶Nunquid poſſit fieri prorogatio de loco ad locũ?
& poſt multa dic,aut loquimur in delegato,& tunc dic, vt in c.ſta
tutum.§.in nullo.de reſcr.lib.6. quia põt fieri ẽt inuito iudice , quia
tex.ibi generaliter loquitur.aut loquimur de ordi.Et tunc dic,ꝙ ſi
iudex illius loci vbi fit prorogatio expreſsè ꝓhibet , quod poteſt:
& tunc nõ poteſt fieri.Aut tacet,& põt.vt l.hr̃s in fundo.de vſufr.
le.& c.ſancimus.de reſt.ſpo.& iſta vera inter non ſuos ſubditos , ſi
aũt inter ſuos ſubditos extra territorium vellet cognoſcere vna
parte inuita , & non põt,niſi in caſu ſpeciali,qñ ep̃s eſt expulſus de
2 ſede: † quia tunc poteſt etiam inuito iudice in alieno territorio,vt
in clem.quamuis. in princ.de foro comp. ratio eſt , quia iudex ex-
tra territorium pro priuato habetur,vt l.præſes.de offi.præſid. Eſt
3 & alia † ſpecies prorogationis de habitu ad actum, de qua per In-
noc.in c. prudentiam. extra de offic.deleg. & per Bal.in l.ſi quis ex
conſenſu.C.de epi.aud.& fit quando tribus, vel pluribus commit
titur cauſa cum clauſula ; ꝙ ſi omnes intereſſe nequeant , ꝙ duo
ex ipſis procedant:quia procedere non debent , niſi tertij iudi.ha-
beant excuſationem literatoriæ,vel nuntium ſpecialem,vt d.c.pru
dentiam.& licèt quilibet ipſorum habeat iuriſd.habitu, non tamẽ
actu partes tamen in ipſos duos tunc actu poſſunt iuriſdictionem
prorogare etiam non habita excuſatione tertij. ita ponit Iuno. in
d.c.prudentiam.¶Idem eſt in iudicibus quorum iuriſdictio,quan
tum ad exercitium finitur ante tempus eorum per octo dies. vt l.
pridie.ſupra de feriis. & l.omnes.cum gl.C.de feriis. licèt enim per
illud tempus non habeant iuriſdictionem actu,tamen partes poſ-
ſunt in eos iuriſdictionem prorogare . ita no. magiſter meus do.
4 Bal.in d.l.ſi quis ex conſenſu.de epi.au.An † autem iuriſdictio pro
rogata ſit eiuſdem naturæ cum prima , vel habeat propriam na-
turam ? hoc ponit Pet.in d.l. ſi quis ex conſenſu,& quòd eiuſdem
naturæ eſt.An autem poſſit appellari ? idem tenet ibi , quòd ſic , ſi
talis ſit iudex prorogatus , a quo aliàs poterat appellari . vt l.con-
ſenſu.ff.de appella . Ad vnum tamen aduerte, quòd iuriſdictionis
prorogatio de tẽpore ad tempus non poteſt fieri in eodem poſt
tempus ſuum finitum: quia priuatorum conſenſus non facit iudi
cem.ſecus in delegato,& ita intelligitur hic prorogatio de tempo
re ad tempus.

§.Legatis. Qui cauſa legationis , vel teſtimonij dicendi,
aut alia iuſta, & probabili cauſa nõ merè vo-
luntaria , ſe transfert ad aliquem locum,vbi ſortitur forum ratio-
ne communis patriæ, vel ratione originis , aut qualibet alia rõne,
non põt conueniri,ſed hẽt ius reuocandi domum.h.d.vſque ad §.
omnes, ibi ſi nõ. Limitatur hoc ſex modis per ordi. Præmitte pro
euidentia , ꝙ multis modis quis ſortitur forum , vt l.abſens. infra
eod.tit. in tex.Romæ , vbi ſortitur forum ratione communis pa-
triæ,vel alio loco vbi ſortitur forum alia cauſa,puta,originis.Et eſt
ratio , ideo ne officium ſit eis damnoſum, vt l. videlicet.ſupra qui.
ex cau.maio. alia ideo ne turbetur officium legationis , uel tertia.
ideo quia ſunt ibi ad tempus breue.vt l.quæſitum. §.idem reſpon
dit.de fun. inſtru. ¶ Et inducit hoc Bar.ꝙ etiam iſti de quibus hic,
non poſſunt pro repreſaliis capi, nec etiam detineri. quod eſt not.
Et no. glo.deſtinati.etiam glo. uenerat.

1 *Aditio quandoque quodammodo fit coactè, & quandoque nuda volunta*
te, & non facto.
2 *Statuto ſi caueatur, quòd quis conueniatur ceſſante omni priuilegio, qua*
liter intelligi debeat

verſi.Omnes. Hic limitatur illud quod dicitur in §.le-
gatis. ſex modis vſq; ad §. in omnibus.
Prima limitatio,quod illa ſunt vera,qñ conueniuntur ſuper ꝯctu,
vel obligatione alibi facta,ſecus ſi ſuper contractu celebrato in eo
dem loco,in quo reperiuntur. Ibi.n.oẽs ſupradicti poſſunt conue
niri,ſi ꝯxerint ante tpa ſuæ legationis . ſecunda limitatio, quod illa
procedunt durante cã rationabili pp quam ibi ſunt , ſed ea finita
poſſunt conueniri.tertia limitatio,ꝙ illa procedunt qñ cõueniun-
tur ſuper cõtractu celebrato in propria terra, vel prouincia. ſi aũt
conuenirentur de contractu facto extra prouinciam, nõ poſſunt
petere ſe remitti,perinde ac ſi in illo loco proprio vbi reperiuntur
ꝯxiſſent,ratio ideo, quia ꝯhendo extra prouinciam vñr conſenti-
re,ꝙ extra prouinciam conueniantur.vnde indebitè petunt ſe ad
locum proprium remitti.h.d.uſque ad §.ſed ſi agant.¶In text.pla-
nè,ſecunda limitatio.Item tertia limitatio in glo.contraxerunt qñ
dicit,ꝙ ſecus in quaſi cõtractu , forte iſtud non eſſet verũ in quaſi
contractu,qui ſit ex mera voluntate,& conſiſtit in facto,ut in ne.
1 geſt.quia ſunt aliæ rationes, q̃ in aditione, quæ † quodammodo
fit coactè : vt non adita non tranſmittatur , & quæ fit etiam nuda
voluntate,& non facto.¶In gl.compellitur.no.gl.ſecundo quate
nus dicit de priuilegio ceſſante.Idem no.in contractu.vt in l.hæres
2 abſens.). co. † Et facit ad q.ſi ſtatutum dicat , ꝙ quis conueniatur
omni priuilegio ceſſante, quod debet intelligi de priuilegio impe
trato, non a pacto,uel ſtatuto conceſſo.

1 *Reconuentio in criminali num fieri poſſit.*

§.Sed & ſi agant. Ille qui agit coram aliquo iudice
poteſt coram eodem cõueniri,
uel reconueniri , nec poteſt declinare forum eius , niſi agat ex cã,
quæ ſibi inuito accidat.h.d.nota.& eſt quarta limitatio.¶Iſte §.in-
1 ducitur ad † q. ꝙ in cauſa criminali non poteſt fieri reconuentio
ſecundum Bar.in auth.& ꝯñr , quod uerum eſt,quando illa cauſa
reconuentionis eſt minor,quàm criminalis.Cõſtat,tamen,quòd
cauſa conuentionis,& reconuentionis debẽt ſimul terminari . Et
ita non poteſt fieri hic,quia cauſa criminalis maior.ideo prius de-
bet terminari l. per minorem. infra eo.licèt iſte §. modicũ ad hoc
faciat,quia hic non agebatur criminaliter , ſed ciuiliter tantum.Itẽ
inducitur ad quæſtio. an clericus in cauſa conuentionis poſſit re-
conueniri coram iudice ſeculari, & tunc , aut in cauſa eccleſiaſti-
ca,& ſpirituali,& non poteſt,vt c.decernimus,& c.quãto. de iud.
Aut in cauſa prophana,& tunc,aut circa eãdem cauſam, uel con-
tingentem,& poteſt reconueniri,ut fortè ſi agat petitorio, poteſt
reconueniri in poſſeſſorio,uel ſimili,ut & in l. 3. de quibus rebus
ad eundem iudi. ea. Aut in cauſa prophana penitus ſeparata: &
tunc ſi ſuæ eccleſiæ non poteſt,quia ſicut eccleſia non poteſt cõ-
ueniri, ita nec reconueniri . Aut in cauſa prophana ſua , & in hoc
eſt dubium,quia quidam dicunt,ꝙ nullo modo poteſt.c.de cau-
ſis.de or.cogni.tamen opinio eſt,ꝙ poſſit per c.at ſi clerici.de iud.
& ita ibi uidetur tenere Io.And.3.q 8.§.cuius agendo. in princip.
probatur in §.Reuerendiſſimis.in Auth.de ſan.epiſc.& quod not.
in d.auth. & conſequenter.

§.Sed ſi dubitetur. Super exceptione dilatoria
cognoſcendum eſt, & pro-
nuntiandũ antequam ad ulteriora procedatur,& ſi pronũtietur
illam obſtare:remittetur opponens ad iudicẽ competentem præ-
ſtita cautione,quòd certa die coram illo competenti iudice com-
parebit,hoc dicit multum not.per Bald. Et ponuntur hic 5.& 6.li-
mitationes ad §.legatis. nam perſonæ de quibus ille §.loquitur in
duobus caſibus hic contentis reſpondere tenentur. ¶Oppo.con
tra primum , quod non ſit ſuper dilatoria pronuntiandum d.l. 1
C.de or.cog.Solut.ut infra eod.l. de qua re. ¶ Item contra ſecun-
dum de c.fin.de ſent.excom.Sol.ibi in clerico,cui opponitur ſen-
tentia excommunica. de qua laicus intromittere non debet , hic
uero in laico.¶No.glo.promiſſione , quæ ſemper alle.& eſt ſimi-
lis in l.niſi.§.quamuis,ſi cui plus quàm per l.Fal.& l.j.de præto.ſtip.

Circa quam dic, ꝙ aut remittitur alicui cautio quam non poteſt præſtare, puta forenſi, tunc debet promittere, vt hic in l. cum non facilè: ſi cui plus quàm per l. Falc. Si verò remittitur aliàs, quia non tenetur, debet obligare bona, quando eſt in ſuo loco, vt l. filio infra vt lega. no. ca. ¶ In gloſſa accipere noat. gloſſa, quod vbi iudex aliàs habet iuriſdictionem, habet locum iſte tex. aliàs non. Idem tenet Inno. in c. præterea. de dila. & Spec. in tit. de comp. iudi. adit. §. j. verſi. ſed nunquid incompetens. ¶ Item no. in eadem gloſſ. ꝙ iſte tex. locum habet in iudi. longinquo, ſecus in propinquo.

§. In omnibus. Dum exceptio fori diſcutitur, tēpus præſcriptionis non labitur. Bal. & eſt multum ſingularis, & vix reperies alibi (protelatur,) vt quia conuentus allegat cauſam legationis, actor dicit legationem finitam, nam dum iudex de hoc cognoſcit, non currit tempus actori. ¶ In gl. quæ oppo. neutra ſo. gl. valet. Dic ergo, quòd in contrario erat certum ipſum fore legatum, & ſciebat, hic ignorabat.

§. His datur. Mulctam nō pōt indicere niſi iudex, qui merum hēt imperium. h. d. pęnam verò quilibet iud. pōt imponere, qui pōt de cauſa cognoſcere, vt not. Inn. in c. licèt. extra de pœ. eſt aūt differentia inter mulctam, & pœnam. vt l. aliud eſt fraus. §. inter mulctam. de verb. ſig. ¶ In tex. publicè iudicium, id eſt merum imperium. hic hr̄ quis poſſit mulctam imponere, pœnam quilibet iudex: quia ex quo a lege dicitur, iudex poteſt declarare. ita dicit Inn. in c. licèt. extra de pœ.

LEX III.

1 *Iudex aduerſus contumacem latitatem ad ſecundum decretum procedere poteſt.*

2 *Proceſſus aduerſus latitantem contumacem factus, num ſit efficax.*

NOn videtur. Cōtra illum, qui hēt exceptionem declinatoriā fori nō pōt
1 procedi tanquam contumacem, Bar. præmitte, † ꝙ ꝯ contumacem latitantē proceditur ad ſecundū decretum: vt l. Fulcinius, & in diſcurſu tit.). quib. ex cau. in poſ. ea. Et not. ꝙ iſte proceſſus factus ꝯ iſtum tanquam ꝯ contumacem, non valet, qn̄ ſic eſſet præſens &c. ¶ Glo. quærit, & opponit, & primo qn̄ ex defectu iuriſd. citantis. ſecundo ex defectu iuris agentis. tertio pp defectum perſonæ agentis, vt quia eſt bannitus, vel excomm. Ego dico qn̄ pp defectum citationis, vt ſi citatio fuit facta die feriata, quia non valet proceſſus, vt c. fin. de fe. item qn̄ eſt defectus ex parte loci, vt ſupra de arbi. l. ſed & ſi cum dies, & l. quæſitum. de re iud. & clem. paſtoralis. eod. tit. de re iud. item qn̄ eſt defectus, quia non tenetur reſpondere pp priuilegium, vt ſupra §. legatis: & l. ſi quis ex aliena. ¶ Item glo. fi. quę finaliter diſtinguit, aut eſt certum, & non tenetur, aut eſt dubium, & tenetur, & valet proceſſus. Bar. dicit contra glo. quia valet proceſſus factus contra abſentem, licèt
2 abſens poſſit mulctari. ¶ Et † ideo tu dic plenius vtrum valeat proceſſus factus contra citatum, & non comparentem, dic ita, aut nō tenetur comparere pp defectum iuriſdictionis citantis. & tunc non valet proceſſus, ſiue eſſet certum, ſiue non, vt l. extra territorium, & capitulo, at ſi clerici. de iud. quia ſi tunc non valet ſententia: vt ibi, nec proceſſus. Interdum eſt defectus pp alia, & tunc aut iudex ſcit cōpetere exceptionem abſenti: & proceſſus eſt nullus, vt l. quæſitum. de re iud. & c. ſi duob. in prin. de appellatio. & eſt ratio, quia iudex debet ſeruare exceptionē declinatoriam abſenti: qui obtinet locum præſentiæ ipſius: & ſupplere de facto l. ampliorem. in princ. C. de appell. & ideo quicquid facit ꝯ ipſum eſt nullū. tanquam a doloſo factum. Aut iudex nihil ſcit, tunc text. in d. c. ſi duobus vr̄ dicere, ꝙ valet, tu dic plenius, aut pars agens ſcit exceptionem abſenti competere, & tunc dicendum eſt ideſt, quia nō valet. ita no. dicit Inn. in c. præterea. de dilationibus. vbi mirabiliter vr̄ gloſſare hanc l. Aut neuter ſcit, & tunc, aut eſt defectus ex parte iuris agentis, & tunc non valet proceſſus, ita intelligitur lex. eo tempore de pecu. Aut eſt defectus propter locum non tutum, & tunc idem in cle. paſtoralis. de re iud. & d. l. ſi cum dies. Aut ꝑpter defectum citationis, & tunc nō valet, vt c. fi. de feriis, interdum eſt defectus pp defectum perſonæ agentis, quia agens eſt bannitus, vel excōmunicatus, & tunc idem, quia non valet l. vir bonus. iudi. ſolu. interdum propter priuilegium, vt quia legatus, & tunc ſi iudex eſt certus, non valet c. hic allegat. ſi duobus, & ita intelligo l. ſi quis ex aliena.

LEX XIIII.

LIs nulla. Inter ſubiectum alterius poteſtati, & illum cui ſubiectus eſt, non poteſt eſſe iudicium, niſi in caſu quo penes ipſum ſubiectū poteſt ſubſiſtere. h. d. ¶ Præmitte, ꝙ ſubiectus alterius poteſtati acquirit illi, in cuius eſt poteſtate, ut l. placet. de acquir. hæred. in glo. eſt alius caſus. in l. Imperator). ad Trebel. item alius in auth. vnde ſi parens. C. de inoffic. teſta. ſigna. glo.

LEX V.

1 *Iudex qui ex cauſa relaturus eſt aliquod commodum, an prontiare in cauſa queat.*

2 *Iudex ob modicam cauſam recuſari poteſt.*

SIs quis ex aliena. Citatus licèt habeat declinatoriam fori, tenet̄ cōparere, & exceptionē illā opponere, de qua iudex ipſe cognoſcet, & pronuntiabit. h. d. & in hoc ſemper all. Quam examina, vt plenè not. in l. ex quacunque. §. ſi quis in ius voc. non ierit. per Bar. & per Inn. in c. præterea. de dila. & differt finis a principio, quia principiū loquit̄, qn̄ citatus nullo modo erat de iuriſdictione citantis, finis verò loquit̄, qn̄ citatus erat de iuriſdictione, licèt habeat declinatoriam. ¶ Glo. in fi. oppo. & non ſol-
1 uit. † Ex qua inferunt quidam, ꝙ ſi commoditas aliqua, puta, ſportularū perueniret ad iudicē, ipſe nō poſſet iudicare. dicit glo. in l. de iure. infra ad muni. Pet. tn̄ dicit, ꝙ ēt ſi iudex haberet vtilitatē pōt pronuntiare: quia hoc non de directo, ſed per obliquū arg. l. j.). de auth. tut. & eſt ſimile in teſte, qui pōt eſſe teſtis in teſtō, in quo aliquid ſibi legatur, vt l. qui teſtō:). de teſtamentis. Bar. tn̄ tenet gl. hic,
2 & in l. de iure. infra ad Mu. † quia iudex pp modicam ſuſpitionem pōt recuſari: puta, ſi fuit aduocatus, vt l. ſi prætor. ſupra de iur. om. iud. ſed hęc ſuſpitio poſſet fieri, & opponi ſemper iudici, & non poſſet cognoſcere, quod eſſe non debet, tu diſtingue plenius, vt dicit Io. And. in c. ſtatutum. de reſcr. ꝙ aut eſt contentio de parte ad partem, & tunc iudex licèt habeat vtilitatem pōt pronuntiare, vt hic, ſi verò ſit contentio inter partem, & iudicem cognoſcere volentem de cauſa pp ſportulas, & non pōt, ita no. Io. An. in d. c. ſtatutum de reſcrip. lib. 6. Ponit Inn. in c. ex parte. extra de uer. ſig. & in c. uenerabili. in gl. magna. de cenſib. Nūquid ualet proceſſus factus ꝯ contumacē in caſu iſtius l. dic, aut loquimur in prin. huius l & nō valet, in fi. uerò ualet: ita notat Cy. in l. generaliter. C. de epiſ. & cler. ubi dicit, ꝙ ſi eps̄ ſit uocatus &c. & in c. cum perſonæ, de priuilegiis. lib. 6. ¶ Item debes limitare iſtam l. qn̄ proceditur ſuper declinatoria, quæ non contingit negotium principale. ita not. Inn. in c. cęterum. extra de iud. & gl. vr̄ ord. in c. j. glo. fi. de inueſt. in mari facta. in vſibus feud. & quod no. Cyn. in l. j. C. ubi cauſa. ſta. in ſimili. ¶ Item inducitur ad quæſtionem de qua uide per Bart. in l. fi. §. diuus. de publi. de denuntiatoribus maleficiorum, quæ incipit & c. facit in contrarium vide ibi.

LEX VI.

CÆcus. Circa gl. quid ſi loquamur de maiorib. iudicibus, & non poſſunt fieri, ſi ſint cęci, vt l. ſi longius. infra eod. Secus in delegatis, in quibus nō eſt tantum præiudicium, ut hic. Item in fi. gl. qualiter ſententiam dabit in ſcriptis. dic, ꝙ iudex vbi non poteſt per ſe, pōt tamen aſſeſſor. ut no. in l. certi iur. C. eod. tit. & videtur ratio in c. fi. extra de ſententia, & re iud. lib. 6. Et inducitur ad q. ꝙ ſi filius vaſalli ſit cęcus, & adhuc poteſt de feudo inueſtiri.

LEX VII.

1 *Declinatoria fori quando opponi debeat.*

2 *Milites quandoque largè ſumuntur, & qui ſunt.*

3 *Citatione ſola num quis forum ſortiatur.*

SI quis poſtea. Declinatoria fori ſuperueniēs poſt citationem, non eximit quem a foro. hoc dicit Bar. uel ſic. Præuento per citationem, non prodeſt ſtatus mutatio, nec noui priuilegij acquiſitio, quin corā iudice citante teneatur litigare, gloſſ. alleg. concor. l. cum quid. §. de iuriſ. om. iud. & c. pen. de foro competenti. Et adde l. incolam. la. 2. & quod ibi notat). ad Munici. & C. vt lite pen. l. 2. & quod not. in c. ut debitus. de appellatio. in glo. & quod not. per Bart. infra de pœn. l. j. & per Io. Andr. in c. j. de ob. ad ratioci. ¶ Vel alterius fori, quia mutauit domicilium, quod poteſt, ut l. quę manumittitur. C. de ope. liber. & l. domicilium. ad Munici. in gl. pe. ſoluere vr̄ l. quod aut. ſi quis cau. per l. non diſtinguemus. §. item ſi Romæ. §. de arbi.
1 dic, ut in contra. Et illa uera, ꝙ † ante litem conteſt. debet opponi declinatoria, quando ante litem conteſt. competit. ſi uero poſt litem conteſt. ſuperueniret, tunc opponi poſſet, vt in c. inſinuante. de offic. dele. & adde l. nos accuſare. §. hoc beneficio). de accuſat. vbi probatur, ꝙ exceptiones dilatoriæ ſuperuenientes poſt litē cōteſta. ſine facto conuenti poſſunt opponi. Pro quo l. 2. C. de conſor. eiuſdem litis. ¶ Item ſol. l. qui cum uno. §. reus. infra de re mi-
2 li. † ſcilicet, ꝙ milites largo modo dicuntur omnes, qui ſub aliquo officio ſe exercēt, ut militia mercatorū, militia campſorum, Sol. gl. videtur diuinatio. Ideo Bart. dicit, ꝙ dicendum eſt, ſicut ad primum contrarium, quòd aut fuit inuitus factus, & prodeſt, aut voluntarius, & non prodeſt, ut hic, ſed iſta Sol. eſt contra illum §. quia ibi de uoluntario expreſſè loquitur. Et ideo dic, quòd ille §. nihil facit: quia ibi non agitur, coram quo conueniatur de primo delicto, de quo erat accuſatus, quia certè eſſet accuſatus coram primo, ut hic, ſi de ſecundo delicto quod commiſit, eoipſo, quòd eſt accuſatus, & voluntariè fit miles, quia tunc debet puniri coram magiſtro militum de illo delicto, quod ſecundo commiſit, ut hic. ¶ Sed oppo. de l. iuris ordi. C. de iuriſdictione omnium iudicum. quia uidetur, quòd poteſt mutare forum, & ideo uidetur, quòd de nihilo nobis ſeruiat. Solut. interdum quis ſortitur, forum ratione ꝯtus, & tunc non pōt mutare, quin ſemper in loco contractus conueniat̄, vt in contra. interdum rōne domicilii.
3 & pōt, vt hic. ¶ Secundo † oppo. quia non vr̄, ꝙ per citationē, imò requiritur lit. conteſt. vt). eo. vbi cæptum. Imò ēt vr̄, ꝙ nec ſententia præoccupetur in primo, vt in capitulo cum ab homine. de iud. cum ſimilibus. dico, ꝙ tres ſunt caſus: quia interdum fit præoccupatio de iuriſdōne ad non iuriſdōnem & tunc fit præoccupatio per habentem iuriſdictionem per ſolam citationem, vt hic. Interdum fit præoccupatio de iuriſdictione ad iuriſdictionē, vt quia ſunt duo iudices habentes in eodem iuriſdōnem, & tunc non fit præoccupatio, niſi per lit. conteſt. vt l. vbi cęptum: quia non dr̄ incipi, niſi per lit. conteſt. & ponit Bar. in l. ſi pluribus. de leg. j. & hoc qn̄ iudices ſupra eum habent iuriſdictionem, vno reſpectu tn̄, ſed ſi diuerſis reſpectibus, vt in iudice eccleſiaſtico, qui tendit ad degradationem. & iudice ſęculari, qui tendit ad pœnam corporalē, tunc non fit præoccupatio per vnum ipſorum, vt in Auth. vt clerici apud proprios epiſc. poſt principium, & in capitulo cum non ab homine: de iudiciis. ¶ Sed nunquid iſta l. habeat locum in clerico? Guilel. de cug. ponit. in l. qui autem: ſi quis cau. & Ioan. And. in tit. de oblig. ad ratiocina. & dic, plenè per Bar. in l. j.). de pœnis. vbi eam plenè examinat. ¶ Item quærirur nunquid habeat locum in collegiato? & dic, vt l. incola.). ad municipa. vbi bonus caſus. Sed quid in monacho? & dic, vt in glo. in d. l. incola. Item quid ſi fiat cōuerſus. Sed quid erit, ſi citatio ſit commiſſa per iudicem, ſed nondum parti denuntiata, nunquid hac citatione præueniretur, ſi mutauit domicilium? & iſta quæſtio vt audiui a dn̄o Bald. habuit locū in perſona Leodegarij. Et fuit dictum, & conſultum per notabiliſſimos viros, quòd non nocebat per l. qui abſenti. de acqui. poſſ. & clem. fin. vt lite pendente. aliud qn̄ iudici, & aduerſario cognita. vt auth. qui ſemel. qūo & qn̄ iud. tene menti, pro quo c. j. de conceſſ. præb. lib. 6. ¶ Sed quid ſi citatio ſit facta per nuntium ſine mandato iudicis, nunquid per eam fiet præuentio? & dic, ꝙ non, quia eſt ipſo iure nulla: vt l. fi. de cuſto. reorum. ¶ Sed nunquid requiritur relatio nuntij? & dic, quòd aut quærimus nunquid contra abſentem poſſit procedi, & non poteſt ſine relatione, quia ignorat. iud. illud quod eſt principale in iuriſdictione, vt dixi ſupra ea l. j. §. conuenire, & ita intelligitur no. per Bart. in l. multum, de condition. & demonſtrationibus. Aut quærimus nunquid per citationem ſine relatione fiat præuentio. & tunc quia ita ſic ſe rei veritas habet, & dic, vt hic facit l. ſi ſponſus. infra de don. inter vir. & vx. in prin. ¶ Sed nunquid iſta l. locum habeat in delegato? & dic, ut in capitulo, vt debitus. extra de appellationibus, & quod no. in c. cum ad monaſterium. de re iud. & vide gloſſ. in l. 2. vt lite pendente.

LEX VIII.

1 *Soluere Pariſiis hic qui ſe conſtituit, an alibi quàm Pariſiis condemnari queat. Et quid ſi obligatio in aliquo loco mouetur, an alibi innouās conueniri poſſit, quàm in loco nouationis.*

SI quis in legatione. Quo ad forū inſpicitur cauſa primiua, & originalis, non ſecundaria. h. d. Bal. vel ſic, ſi quis tempore legationis & loco legationis conſtituat ſe ſoluturum, quod alibi promiſit, non adiecto certo loco: nō poteſt conueniri ubi conſtituit, quia videtur ſe referre ad locum primi contractus. h. d. nota. ¶ In glo. in ver. vel pone. Iſta ſolu. eſt vera in ſe. Et no. gl. iſtam, & ſimilem in l. 3. de bo. auth. iud. po. quæ ſem-
1 per alleg. ꝙ † ſi quis conſtituat hic ſe ſoluturum Pariſijs, non pōt conueniri hic, ſed Pariſijs. vt l. contraxiſſe. de act. & obli. & hoc verum, niſi haberet aliàs domicilium, vel poſſet aliàs conueniri. vt l. hæres. §. fin.). eo. Neutra ſol. glo. valet, quantum ad iſtum tex. & iō dic, ꝙ contrarium loquitur, qn̄ concurrunt locus, & tempus in legato. Secus ſi unum tantum, vt hic, per quod uidetur determinari, ꝙ ſi obligatio nouetur in aliquo loco, quòd non poſſit conueniri, niſi in loco, vbi fit nouatio, non obſtat iſte text. quia loquitur in conſtituto, quod eſt acceſſorium, & ſequitur naturam principalis, quod remanet, ſecus in nouatione. vbi prima tollitur. argumen. in l. obligationum ferè. de act. & oblig.

LEX XI.

1 *Inſulæ marinæ in cuius ſint dominio: Et Papa ſi in mari moriatur, ubi nā fieri electio debeat.*

INſulæ. Iſtæ ſunt tres inſulæ principales. Sardinia. Terantagia, & Sicilia. ſecundum Odo. p iſtam l. dominus Bart. dicit, quod cum eſſet aſſeſſor in ciuitate Piſana, fecit ſuſpendi tres pyratas, qui deliquerant in inſulis Italiæ, & ſubditis diſtrictui, vel iuriſdictioni ciuitatis
2 Piſarum ſemper enim voluit punire malefactores. ¶ Sed † contra quia inſulæ marinæ non ſunt in dominio alicuius, ut l. adeo. §. inſula. de acqui. rer. domi. ergo dominus Bart. malè fecit, Solut. dico. quòd non ſunt in dominio alicuius priuati, ſed benè ſunt de iuriſdictione loci, in cuius diſtrictu, uel territorio ſunt poſitæ, & quantum ad hoc dicuntur pars illius loci, uel ciuitatis, ut hic, & in capitulo ubi maius periculum, de electione. lib. 6. circa medium. vbi dicit glo. quòd ſi Papa moriatur in mari, ꝙ debet fieri electio eius in loco, cui eſt ſubiectum illud mare. pro quo etiam facit, quod no. ꝙ ſit de diſtrictu, vel territorio in c. j. de poſtulatio. prælat. & vide quod nota. C. de condi. inſtit. l. ſi teſtamentum. per Bal.

LEX X.

1 *Differre deſiſtere, & renuntiare, reſpectu litis quid inter ſe diſtent, & qualiter aduerſus unumquemque diſiſtentem ſcilicet renuntiantem, & differentem a iure ſuccurſum ſit.*

2 *Expenſas in lite multipliciter uenire.*

DEſtitiſſe. Hic ponitur differentia inter iſta tria verba, ſ. differre, deſiſtere, & renun-
1 tiare. differt † litem ille, qui nec litigat, nec renuntiat, ſed tm̄ negligit: deſiſtit aūt ille, qui renuntiat liti, quam calumnioſè inſtituit. Si uerò non calumnioſè, ſed bona fide, tunc dicitur deſerere, uel renuntiare. hoc dicit. contra differentes prouidetur per authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando iudex. in cauſa ciuili. ſed in cauſa criminali, per l. ſi ea quæ. qui accuſa. non poſſunt, contra deſiſtentes in cauſa ciuili prouidetur per hanc l. & l. eum quem temere. infra eod. vt teneātur ad expenſas, ſed in cauſa criminali tenentur de calumnia ad pœnam talionis. contra deſerentes ſeu renuntiantes prouidetur, ut amplius non audiantur. vt l. poſtquam liti. C. de act. Item in criminali, ut teneantur pœna Turpilliani, ſi deſerant, ſine abolitione, ut l. j. ad Turpillia. & C. de abolitio. l. fallaciter. ¶ Sed nunquid ille, qui litem deſeruit, quam calumniandi animo non inſtituerat, puniatur in expen. Bart. dicit, ꝙ non, & dat bonam practicam, ꝙ ſi in medio litis producatur contra aliquem inſtrumentum, per quod appareat ipſum non habere cauſam, quòd non tenetur in expen. quod tamen uerum eſt, ſi aliàs habuit iſtam cauſam litigandi. alioquin ſecus, ut infra eod. eū
2 quem temere. Expenſæ. † multipliciter in litem ueniunt, ſcilicet ratione contumaciæ. vt l. ſancimus. C. eo. aliquando ratione calumniæ: aliquaudo ratione victoriæ.

LEX XI.

SI a me. Soluitur iudicium ſi peruenit ad caſum, a quo non poterat incipere. hoc dicit. facit l. Iulianus ait. §. ſi alter. infra eo. & quod plenè not. per Bar. in l. pluribus. §. & ſi placuit. de verbo. obligat. vbi examinat iſtud Brocar. & uide per Dynum in c. factum legitimè. de reg. iur.

1 *Iudicare minor ann. 18. num cogatur.*

2 *Iudicem num ſe pronuntiare poterit, qui infamis eſt.*

3 *Procuratores ad reſignādum ſi conſtituit quis, an reuocato uno, alij poterunt reſignare beneficium.*

CVm prætor. Quod vni prohibetur, aliis permitti uidetur, hoc primo, & illi poſſunt iudicem delegare, quibus eſt conceſſum a lege, ſenatuſcon. uel conſtitu. principum, aut conſuetudine, hoc ſecundo. Et dic breuiter, quòd omnes ordinarij habentes iuriſdictionem poſſunt delegare, ergo competit omnibus iuriſdictionem ordinariam habentibus. ut l. imperium. in fin. de iuriſd. om. iud. Item dicit, quòd non omnes poſſunt iudices delegari, quia quidam prohibentur propter defectum naturalem, ſcilicet illi qui carent iudicio rationis, ut furioſus, & impubes, quidam per legem, ut infamis, quidam moribus, ut fœminæ. Item quantum ad ius publicum pertinet patria poteſtas non curatur hoc dicit vltimo. ¶ In gloſſ. j. in fin. oppo. de l. Gallus. §. & quid ſi tantum. de lib. & poſthu. & l. mulier. in princ. ad Trebel. quia expreſſo vno caſu veniunt omnes ſimiles. glo. ſoluit, quòd hoc quod dicitur habet verū, niſi eſſet ratio eadem prohibitionis. Quod facit ad quæſtionem, quam habui de facto, quod ſicut l. prima. C. de ſecundis nup. corrigatur, per canonicum ius in infamia, quod ita eſt in aliis pœnis ibi poſitis, quod eſt verum, licèt quidam contra, quia eadem ſubeſt ratio, & eadem cauſa in omnibus, per iſtam gloſſ. finis enim per cauſam regulatur. vt l. cum patri. §. dulciſſimis. de lega. 2. Sed quæro nunquid per iſtam prohibitionem perdet iudicaturam? Et dic, breuiter, quod non, quia aliud eſt prohibere, ne ſe impediat, & aliud ex toto remouere, vt eſt text. cum gloſſ. not. in l. & ſi pluribus. infra de authoritate tu. tene menti perpetuò. ¶ In gloſſ.
1 fin. habes, quòd † minor decemocto annis non cogitur iudicare. ¶ Sed quid ſi non fuit oppoſitum? Inn. in c. cum ſuper abbatiam. de offic. deleg. videtur ſic dicere, aut prohibetur ex defectu naturæ, & non poteſt, vt pupillus, & furioſus, aut prohibetur moribus aut per l. & poteſt, niſi opponatur, & vide eundem Innoc. in c. ſciſcitatus. de reſcriptis. & gl. in c. cum viceſimam. de officio delega.
2 vbi ponit aliam q. nunquid † poterit ſe iudicem pronuntiare, ſi ſit infamis. & de iſtis duabus vide per Bart. in l. quidam conſulebant.
3 de re iud.). & dic, ut ibi. Item † facit ad q. quod ſi quis conſtituit procuratores ad renuntiandum, & quoſdam reuocauerit, alios non, non reuocati poſſunt reſignare benefic. neceſſe eſt enim, ꝙ reuocatio ad ipſorum notitiam perueniat. ut cle. i. de renun.

LEX XIII.

1 *Minor rem cum alio communem habens, nunc diuidere eam poſſit.*
2 *Diuiſio, an per ſortes fieri poſſit.*

IN tribus. In duplicibus iudiciis, ille dr̃ actor
originarius, & principalis, qui ad iu-
diciũ primo prouocat, & ſi ambo pariter prouocãt,
ſorte dirimendum eſt, cum ſit hoc neceſſe ſcire pp
ordinem iudicij. h. d. cum l. ſeq. tex. & gl. ¶ Actor. ſ. originarius, &
principalis, quod eſt neceſſe ſcire pp ordinem iudicij, vt in gloſ. &
pp litem conteſt. & teſtium productionem, nam quo ad adiudi-
cationem faciendam. i. vt poſſit vtrique fieri, vterque eſt actor, &
reus, quia vterque dat libellum ſuum, aliàs non poſſet res adiudi-
cari illi, qui non dedit libellum, & hoc eſt quod ſequitur, quia par
cauſa, &c. ¶ Actorem. ſ. originarium. gl. proponit aliquos effectus
1 ego ponam alios in teſtatore prohibente alienationem. Pone † ꝙ
minor habet rem cõem cum alio, quærit̃ an poſſit diuidere: quia
eſt alienatio, & dic, ꝙ aut prouocat prior, quia eſt actor origina-
rius, & non põt: aut prouocatur, & põt: quia non eſt actor origi-
narius; vt l. j. §. ſi cõis. ꝟ. de rebus eo. quia in iſto caſu non alienat li-
berè, Item facit, quia banniti, & excõicati prohibentur agere, ban-
niti ex forma ſtatuti, qui non poſſunt prouocare, quia ageret prin
cipaliter. ſi tñ prouocentur, poſſunt agere, & eſt ratio in caſu iſto,
2 quia non ſunt voluntarij actores. † In gloſſ. quæ opponit de c. j. de
ſortileg. Sol. ꝙ aut alio modo poteſt fieri, & non curas de ſorte. in
contrariis tamen ſic, vt hic, & l. fi. C. de leg. in prin.

LEX XV.

1 *Filiusfa. iudex qui per imperitiam iudicauit, quatenus condemnetur. Et an pater ob id, & quatenus conueniri queat. Et quid ſi condemnetur filius ob delictum ex contractu deſcendens.*
2 *Errorem iuris latam culpam eſſe.*
3 *Arbiter in arbitrando num litem ſuam faciat. Et quid in notario qui per imperitiam partem lædit.*

SI filiusfa. Si filiusfamilias iudex per imperitiam
faciat litem ſuam, cõdẽnatur inquan-
tum rationi iudicantis æquum videbitur, quod quan
titatem peculij non excedit, ſed ſi per dolum malè iu-
dicauit, inſolidum, & talis actio non tranſit in hr̃dem iud. h. d. cum
l. ſeq. Iſta eſt notabiliſſima l. ¶ Faciat. per imprudentiam intelligitur
1 inſolidum, quia aliter finis contradiceret principio, & † intelligit̃
vt veram æſtimationem litis præſtare cogatur, vt in fi. l. quam hic
coniungas, vt benè ſonet litera cum eo. ¶ Opp. ſecundo gloſſ. ſed
non benè ſoluit, ꝙ non eſt ſpeciale, & ideo ſo. ad l. j. §. cum ſeruus.
vt in l. 3. §. ſed vtrum s̃. de mi. quod illa l. & ſimiles loquuntur in con
tractibus, vel quaſi. idem in his quæ re contrah. & tunc inſolidum
condemnatur. Si vero ex quaſi delicto, quod venit nõ ſua volun-
tate, & ſponte, ſed ex quodã errore, & tunc mitigat̃, vt hic in prin.
Sed tunc ob. fi. l. ſed dic, quòd ibi nõ ex errore, ſed ex dolo volun
tario, & ita concor. ſed tunc opp. de l. ſi iudex. de variis, & extraor.
cog. & Inſt. de oblig. ex quaſi deli. in princ. Sed illic in patrefami-
lias: hic in filiofam. qui peculium habeat, & tenet̃ quantum ratio-
ni iudicis videbitur. Sed opp. de l. 2. infra quod cum eo. ubi tenetur
inquantum facere poteſt, ſed illa loquit̃, qñ filius conuenitur poſt
mortem patris de contractu facto, qñ erat in poteſtate, hic conue
niebatur viuente patre: quia diſtinguitur, vt s̃. dixi. ¶ Et ideo diſtin-
gue, aut poſt mortẽ patris conuenitur, & tenetur in id quod face-
re põt, vt l. j. infra quod cũ eo. & ideo eſt, quia executio fit, & ſen-
tentia fertur contra ipſum, & ideo prætor voluit ſibi ſubuenire.
Aut in vita: & dic, vt ſupra. Sed contra, quòd non fiat executio, qñ
pater uiuit. dic, quod ſi filius habet peculium, ꝯ patrem fiet execu
tio, quodcunque ſit peculium: ſi autem nullum habet, & tunc nõ
fiet executio ꝯ ipſum, ut in c. 2. extra de del. put. ¶ Et hoc uerũ, niſi
in legitima filij, & alimentis, ut not. Iaan. And. in d. c. 2. & Specul. in
tit. de execut. ſentent, §. ſequitur. verſic. ſed hic ſi filius. In aliis autem
non tenetur: nec valeret ſtatutum in contrar. in d. c. 2. & ita intelli
gitur glo. poſita C. de decretis decurio. in rubr. quia debet reſtrin-
gi quantum ad legitimam, & quantum debet præſtari pro alimen
tis, quia non ualet conſuetudo in contrar. vt d. c. 2. ergo nec ſtatu-
tum, ut dicta glo. quæ ſic debet intelligi. ¶ Et iſta ſunt uera in lite pe
cuniaria, quia ſi criminaliter filius condemnetur, remanet peculiũ
penes patrem: vt l. 3. C. de bo. dam. niſi exprimeretur expreſsè in
ſententia facit, quod not. in l. ſi finita. §. ſi de uectigalibus. de dam-
no infecto. ¶ Et hæc etiam uera, qñ obligatio concernit peculiũ:
quia ſi conueniretur ratione depoſiti, uel commodati, filius con-
demnatur inſolidum, ut l. & ſi condemnatus. de noxa. & l. 3. §. ſed
utrum. de mino. Si uero non habet, fiet executio contra patrem
in legitima & alimentis, ut ſupra. ¶ Sed nunquid in hoc caſu ulti-
mo requiritur conſenſus patris? gloſſ. uidetur quòd ſic, infra eod.
l. ſi longius: & uidetur in l. 3. §. j. infra cõmo. & dicto. §. ſed utrum:
ſed illa gl. l. longius, §. j. non eſt uera: & probatur in c. ſi annum. de
iud. lib. 6. quia in his, in quibus patri nihil quæritur, non eſt neceſſa
rius conſenſus. ¶ Sed contra Azon. opp. quòd teneatur inſolidũ,
u: l. 2. ſupra quod quiſque iuris. Sol. contrarium loquitur, quando
per imperitiam iudicauit, & fuit in lata culpa, quæ dolo æquiparat̃
tur, ut l. quod Nerua. depo. hic erat in leui, quia per imprudentiã
1 ¶ Sed † contra, quia error iuris eſt lata culpa, ut l. liberorum. §. no.
& quod ibi no. de his qui not. infa. glo. in §. j. Inſtit. de obligat. quæ
ex quaſi delic. dicit, quòd aut iudex errauit in l. multum clara, &c.
ut ibi, facit, quod no. C. de pœ. iud. qui malè iudic. in l. j. per Barto-
lum: licèt Archidia. contra in capitulo cupientes. de elect. lib. 6. Sed
contra de l. 4. §. in eum: de damno infecto. aut malè iudicauit ne-
gligendo, & loquitur contra. aut malè faciendo, ut hic, ſed ego
non uideo rationem. Et ideo dic, quòd aut errauit in opin. magis
communi, aut in obſcura, & dubia. ut ſupra dixi. ¶ Item opp. quod
non faciat litem ſuam, quia pars poteſt appellare, ergo reſpectu iu
dic. eſt iudex liberatus. dic, quod licèt debeat appellare, non tamẽ
prodeſt iudici, ut l. iniquiſſi. de iur. & fac. igno. & not. in l. prima, ſu-
pra quod quiſque iur. quia pars potuit habere iuſtam cauſam nõ
appellandi, puta propter paupertatem, ut l. ſi procurator. §. ſi igno-
rantes. infra mand. ¶ Sed quid ſi pars in hoc caſu appellauit, nun-
quid pars contra iudicem poterit agere, & iſtam q. diſputauit do-
minus Bart. & incipit iudex per imperitiam iudicauit & c. & finali-
ter, & poſt multas diſtinctiones dicit quatuor membra, quia aut
iudex infirmauit, aut confirmauit, aut fuit deſerta, aut pendet, ha-
bet tamen pro conſtanti, quòd ubi pars potuit appellare, & non
appellauit, poteſt ſuam actionem contra iudicẽ exercere, quia po
tuit iuſtam cauſam habere non appellandi, ut ſupra dictum eſt, &
ipſe ibi aſſignat multas rationes. ¶ Et iſto primo caſu, quando iu-
dex appellationis infirmauit, iudex deſinit teneri ad intereſſe prin
cipale, tenebitur tamen ad ſumptus litis in cauſa appellationis fa-
ctos. infra rem ratam haberi l. ſi ſine. §. cum autem. & §. Marcellus.
ad quod c. ſacro. de ſenten. excom. Item quia deſinit eſſe iudex per
appellationem, ut l. j. in fin. de appellatio. ergo &c. ut capitu. ſi quis.
extra de fur. & hoc modo intellige no. in l. fin. de ua. & extraord.
cog. uel dic, quòd quando ſententia eſt nulla, iudex nõ facit litem
ſuam, ſ. quo ad totale intereſſe, ſed bene quantum ad expen. ut s̃.
Aut in cauſa appellationis ſuccubuit, & ſic confirmauit, & non te
netur. talis enim ſententia excuſat eum: ut l. a proconſulibus. C. de
appellatio. facit l. j. ſi plur. una ſenten. condem. ſunt. Ad glo. præ. fa-
cit de excep. rei iud. l. j. in princip. Aut pendet cauſa appellationis, &
tunc, quia non eſt pronuntiatum, non poterit conueniri. ff. de ali.
iud. mut. cauſa fact. l. 3. in princ. Aut cauſa appellationis fuit deſer-
ta negligentia partis, uel alio modo, quia renuntiauit. Et tunc cum
ratione renuntiationis ſit quęſitum ius liberationis iudici reſpectu
intereſſe, non remanet obligatus ad ſumptus, & non poteſt pars
per ſuam renuntiationem tacitam, uel expreſſam obligationem
contra iudicem reſuſcitare, ſupra de pact. l. fin. nec partis negligen-
tia ſibi nocere. C. de appellat. & conſul. l. præſes: & de euictio. l. j. in
princ. & l. habemus. §. Caia. in eo. tit. ita dicit Bart. quem ibi latius:
& hoc tamen vltimum non credo verum, quia ex quo pars excu
ſatur ab appellando propter iuſtam cauſam, & iudex tenetur, ut
ſupra dictum eſt: ita poteſt habere iuſtam cauſam litem non pro-
3 ſequendi paritate rationis. Quæro † quid in arbitro malè iudican-
te, nunquid facit litem ſuam? dic, quòd ſic, ſecundum intellectum
gloſſatoris, vt eſt caſus in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. &
glo. in l. fi. infra de extraordi. cogni. ¶ Sed nunquid præmiſſa ha-
bent locum in notario, qui per imperitiam lædit partem, vt tenea-
tur ad intereſſe? & dic, quòd ſic, ut l. fin. C. de magi. conue.

LEX XVII.

1 *Iudex nõ tenetur deſerere negotia ſua propria propter litigantiũ utilitatẽ.*
2 *An iudex poteſt appellare a ſua ſententia, ut hæres poſtea factus.*

IVlianus ait. Si iudex efficiat̃ pars in totũ, vel
pro parte, amouendus eſt, &
alter ſubrogandus, quia non dẽt eſſe iudex in cã pro-
pria, & idem ſi longo tp̃e eſt abſuturus. h. d. cũ princ.
1 l. ſeq. ¶ Et no. in fi. † quòd iudex nõ tenet̃ deſerere negotia ſua pro
pria pp vtilitatem litigantium. plenè s̃. de arbitris. l. licèt, & adde ꝟ.
de vaca. muner. l. ſemper. §. fin. ubi eſt no. text. ¶ Ad hanc l. ſi lon-
gius, idem eſt in aduocato, quia ſi diu eſſet abſuturus, debet pars
conſtituere alium, nec debet expectari ille. Ita dẽt intelligi l. ait p̃-
tor. & l. fi. qb. ex cauſis maio. Et hæc ſunt vera in delegato: ſed qd
de ordinario, qui fuit factus hr̃s? certè non amouebit̃ a iudicatu-
ra: ſed ibitur ad aliũ competentẽ, vt in Authentico, vt clerici apud
proprios epiſcopos: circa medium, vbi tex. & glo. vel poteſt dici,
quòd cauſa delegabitur alij, vt l. prætor. s̃. de iuriſdictione omniũ
iudicum. Sed quid ſi poſt ſententiam fuit factus hæres, nunquid
poterit appellare? videtur, quòd non, quia venit contra factum
ſuum. ſed hoc uerum, tamquam iudex, ſed benè tanquam pars,
& eſt glo. in l. j. ꝟ. de except. rei. iud. l. j.

1 *Debitorem in fuga propria authoritate capi poſſe. Et an de fuga ſuſpectus citari debeat.*
2 *Extraordinarium, & ordinariũ remediũ quandoque concurrere. Et ſi iudex poteſt abbreuiare dilationes.*
3 *Filius quando in actionibus per patrem quæſitis agit, quid referat, agat proprio nomine, an patris, & procuratorio. Et quas actiones filius exercere poſſit.*
4 *Pater in actionibus filijfamiliam num quando eſt præſens poſſit exercitium cõcedere filio.*
6 *Patris conſenſus an requiratur, quando filius conuenitur.*

§. Si filiusfa. Actiones quęſitę patri per filium poſſunt
per ipſum filium intẽtari nomine proprio
patre abſente, ſi nõ ſit alius, qui nomine patris agat. hoc dicit nota
biliter. Et poteſt ẽt in his conſtituere procuratorem. ſupra de pro
curato. l. filiusfam. Idem etiam vr̃, ſi pater eſſet præſens, & furio-
ſus, vel vilis perſona: quia haberetur pro abſente, vt ꝟ. de iniurijs. l.
ſed ſi vnius. §. filiam. & dicta l. filius. §. fi. & l. filia. de ꝓcurato. Actio
nes vero competentes patri, non tamen per filium ſibi quæſitas,
non poteſt filius intentare nomine proprio etiam abſente patre,
ſed nomine patris tanquam coniuncta perſona ſic: vt l. ſed hæc. in
prin. de procurat. & C. eo. l. exigendi. ¶ Competit. ſed ex perſona
filij quæſita, ſi nomine proprio agat: vt quia pater non miſit pro-
curato. Idem ſi miſit, ſed non ſufficientem, vel idoneũ, vel qui nõ
poteſt docere de mandato. nam paria ſunt non habere mandatũ,
vel nõ poſſe de ipſo docere, vt ꝟ. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. procura-
torem patris. & ibi no. Bal. ¶ Vtili. quia directa eſt penes patrem, &
affixa oſſibus. vt l. quid ergo caſus. de pecu. & iſta vtilis eſt datiua
a lege. ¶ Subtrahat. no. ꝙ non debet inſtrui fuga debitoris, nec ex-
1 pectari, ꝙ fugiat. Et † ideo ſicut poteſt debitor capi, quando iam eſt
in fuga: vt l. ait prætor. §. ſi debitorem. ꝟ. quæ in frau. cred. & no. ꝟ.
de pig. l. quæſitum. Ita cum dubitatur de fuga ſua non debet citari
ne fuga ſibi inſtruatur, per iſtum tex. Ita no. Iaco. But. C. quomo-
do, & quando iud. l. conſentaneum. Bald. ¶ Si res moueat. i. æqui-
tas. ſuadeat. vel ſit eadẽ ratio, quæ eſt in dicto Iul. ¶ Credidit. quo
caſu non ſolum habet vtilem certi condi. vt hic: ſed etiam officiũ
2 iud. Et eſt † caſus, in quo ordi. & extraordinarium remedium ſi-
mul concurrunt fauore ſtudentium. vt ꝟ. ſi cer. pe. l. cum filius. in
tex. & gl. quam no. perpetuo. Egeſtate. no. ꝙ non eſt expectandũ,
ꝙ creditor moriatur fame, vnde ſi eſſet multum pauper, hoc eſſet
iuſta cauſa abbreuiandi dilationes iuris. ſ. illas, quæ dantur iudica-
tis ad ſoluendum. Bal. tene menti. Augetur eius vtilitas. & ideo a-
2 gere poterit. ¶ In gl. j. habes, ꝙ † filius agit in actionibus per patrem
filio acquiſitis procuratorio nomine, nõ nomine proprio, cuius
effectus eſt: qa quando nomine proprio, iurat de calumnia: ſecus
ſi nomine patris: vt l. 2. §. ſed quia veremur. cum ſeq. C. de iura. ca-
lumn. Item quia ſi nomine proprio, nõ cauet de rato: ſecus ſi no-
mine patris. ut l. Pomponius. §. fina s̃. de procur. Item ſi nomine ꝓ
prio, non tenebit̃ defendere patrem in cã reconuentionis: ſecus ſi
nomine patris, vt l. ſi ſeruũ. §. fi. s̃. de ꝓcur. Eſt ẽt alius effectus. vtrũ
nomine proprio, vel alieno: quia ſi ꝓprio, & pater decederet: tũc
nõ communicaret fratribus ſuis: ſecus ſi alieno. & eſt ideo in alijs
caſibus, quare nomine ſuo filius agit: qa filio principaliter fit iniu-
ria vel furtum. hoc vltimum ponit Bart. in d. l. filiusfamilias. & vi-
de ipſum. in l. in factum. de ac. & oblig. ꝟ. quia ponit extranem in-
tellectum. in alia gl. quæ quærit quas actiones filiusfamilias poſſit
intentare. circa quod dic, ꝙ refert; quia quædam ſunt, quæ totali-
ter filio competunt, & quo ad dominium, & quo ad exercitium,
vt actiones ex Caſtrenſi, vel quaſi. & ideo patre præſente, & con-
tradicente poteſt. vt l. 2. ad Mace. Quædam ſunt, quæ ſunt in dñio
patris, & exercitio patris, & tunc filius non poteſt eas nomine ꝓ-
prio intentare: quia nullo iure cauetur, quando non ſunt per filiũ
acquiſitæ, ſed vt dictum eſt, poteſt eas nomine patris intentare, &
iurabit, & cauebit, vt dictum eſt in glo. præcedenti. Si vero per fi-
lium fuerunt acquiſitæ, poteſt quando pater eſt abſens. & ita loq
tur iſte §. cum limitationib. iam dictis. Quædam ſunt, quæ quo ad
dominium acquiruntur filio, exercitium vero patri, & tunc quã-
do pater eſt præſens, non poteſt filius intentare, ſi vero pater eſſet
abſens, tunc filius nomine proprio exerceret, vt in iſto §. nota. &
4 gl. circa hoc diſtinguit, vide gl. ¶ Gl. quærit, † nunquid pater exerci-
tium iſtius actionis filio concedere poteſt, quod intellige, vt gl. ha
beat dubium, quando pater eſt præſens, & concedit, vt filius poſ-
ſit nomine proprio intentare, & eſt caſus ſm̃ gl. in auth. qd locũ.
C. de coll. quod intellige, ꝙ nomine proprio, quia conſolidatur
exercitium cum dominio, & extinguitur exercitium p̃ris, & con-
ſolidatur, ſicut in vſufructu. l. vti frui. ſi vſusfructus petatur. & põt
fieri extra iudicium. vt l. honores. in fine. infra de decurionibus. &
non requiritur, ꝙ exprimantur actiones ſpecialiter, ſed ſufficit, ꝙ
generaliter, quam allega. Barto. Sed ſi intelligas glo. iſtam in actio
nibus, quæ patri acquiruntur, & quo ad dominium, & exercitiũ,
& eſt præſens filius, impoſſibile eſt, quòd proprio nomine poſſit
intentare, quia & proprietas, & exercitium eſt penes patrem, & ip
ſo exercitium concedente, adhuc remanet penes ipſum proprie-
tas. & ideo directam, nec nomine proprio poteſt intẽtare, & ideo
debes intelligere gloſſam in actionibus, quarum proprietas eſt pe
nes filium, vt hic in ſex caſibus. Aliàs aũt non põt locum habere
hæc gl. ſi enim & proprietas, vel dominium eſt penes patrem, & fi
lio concedat̃ exercitium. filius tunc non hẽt pleniora iura, q̃ vnus
procurator, qui nomine proprio litem exercere non poteſt. ¶ Itẽ
5 † quærit gl. nunqd requiratur conſenſus patris qñ filius conuenit̃?
& dicit ꝙ non glo. eſt cõtra. in l. 3. §. ſi filio. ꝟ. commod. & l. 3. §. ſed
vtrum. de mino. q̃ ſunt falſæ, & iõ dic, ꝙ in aduentitijs requirit̃ cõ
ſenſus in ſignum repudiationis. vt l. fina. §. neceſſitate. de bon. quæ
libe. In alijs aũt, q̃ patri non acquiruntur. no. & ita intelligit̃ iſta gl.
& probat̃ in c. ſi annus. extra de iud. lib. 6. ¶ Item glo. q̃rit quid de
monacho. not. eam. & ſemper alleg. & eſt ſimilis. in c. ex parte tua.
extra de accuſa. Item no. gl. ꝙ filio apponi debet curator.

LEX XIX.

1 *Priuilegiatus non priuilegiato ſuccedens, an ſuo priuilegio vti queat in quibus ſucceſſit.*
2 *Conuentio duplex. Et verbum abſolute poſitum in potiori, & principali ſumi ſignificatu.*
3 *Priuilegia à iure ſcripto conceſſa, in dubio motu proprio conceſſa videri.*
4 *Priuilegium ſecundum non facta in eo prioris mentione an efficax ſit.*

HÆres abſens. Iſta l. tractat de foro compe-
tenti. & de ſecunda parte ru-
bricæ. Bal. hæres ſortitur forum ex perſona defuncti,
& debet ibi ſe defendere, ẽt ſi ſit abſens, nec poteſt ꝓ-
prio priuilegio ſe excuſare. h. d. prin. not. ¶ Priuilegio. ſimile habes.
1 in authen. qua in ꝓuincia. C. vbi de crimine agi oportet. Not. † qñ
priuilegiatus ſuccedit non priuilegiato, non vtitur priuilegio ſuo.
vt l. fiſcus. ꝟ. de iure fiſci. primum, quod hic dr̃, habet locum qñ il-
lud eſt tranſibile ad hæredem, aliàs ſecus. & ideo ſi defunctus iu-
raret, quia non tranſit iuramentum ad hæredem, ut l. generaliter.
C. de iureiuran. non tranſiret. ita notat Ioannes Andreas. in c. fi. de
foro compe. lib. 6. in nouella. Ad quod bene facit l. quæſitum. §. fi.
de precario. licèt Abbas teneat ꝯrium ſm̃ Bal. ¶ Sed iſtud, quod
dicit de iuramento, non vr̃ poſſe procedere, quia primo ſi dica-
mus ratione exceptionis, ſi iuraſti mihi nihil deberi, & poſtea ab
hærede meo petatur, habebis exceptionem. ſi quæris in actione,
quia iuraſti mihi aliquid dare, & tunc etiam videtur, ꝙ non poſſit
habere locũ, quia licèt ex iuramento non agatur, agitur tamen ra
tione contractus. precarium tñ ad hæredem non tranſit. vt l. cum
precario. §. fina. de prec. & ideo hæres non poteſt conueniri, niſi
quatenus ad eum peruenit. ut l. quæſitum. §. fi. cum ſua gl. no. e ti.
¶ Item habes hic, ꝙ hæres poteſt conueniri ſi eſt præſens, non au
tem qñ eſt abſens: quia tantum defenditur. Sed nonne ille qui de-
2 fenditur conuenitur? Pro quo ſciendum, ꝙ cõuentio eſt duplex,
quædam perfecta, per quam venitur ad diffinitiuam, & iſta non
poteſt fieri niſi ipſo præſente, quia verbum abſolute poſitum dẽt
intelligi in principali ſignificatu, vt l. quod iuſſit. de re iudica. & tũc
conteſtabitur lis ipſo pręſente, licèt poſtea ſe abſentaret, quia tunc
eſſent remedia l. conſentaneum quomodo, & quãdo iud. C. Alia
eſt conuentio imperfecta, per quam non peruenitur ad diffiniti-
uam, vt eſt, qñ eſt abſens, quia lis non poteſt conteſtari, nec ſentẽ
tia ferri, ſed hic debet ſe defendere ad hoc, quòd niſi faciat, perue-
nietur ad miſſionem in poſſeſſionem. vt capitulo Romana. §. cõ
trahentes. de foro competenti. cum ſimilibus. non autem, ꝙ poſ-
ſit lis conteſtari, nec ad diffinitiuam perueniri. modo intelligis tex.
licèt hoc per aliquem non dicatur. ¶ Item no. circa gloſſ. de priui
legijs. & vide Cynum, & gloſſam. in authen. quas actiones. C. de
3 ſacroſanctis eccleſijs, ꝙ † priuilegia conceſſa a iure ſcripto, in du-
bio videntur conceſſa motu proprio, & vide etiam ibi. quæſtion.
quam habuit in facto de quibuſdam, qui prætendunt ſe exẽptos,
ut ſunt fratres de monte Carmelo. Et pone ipſi ſucceſſerũt alicui
laico: nunquid poterunt conueniri coram iudice loci, vbi defun-
ctus habebat domicilium? & dic, quòd vbi ipſi prætendunt ſe ha-
bere priuilegium iuris communis, vt quia eſt clericus, qui non p̃t
conueniri, niſi coram epiſcopo, & tunc debebit cõueniri coram
loci epiſcopo, vbi defunctus habebat domicilium, vel conueniri
poterat, non tamen coram iudice defuncti, quia licèt quis ſortiat̃
ibi forum, non tamen coram quocunque iudice, ſed tantum co-
ram ſuo, vt dicimus in contractu, quia ratione cõtractus ſortitur
quis domicilium coram iudice competente, non alio, ut eſt text.
cum gloſſ. not. in l. prima. ſupra ſi quis in ius voca. non ierit. Aut p̃
tendit ſe priuilegium habere, quòd non conueniatur, niſi coram
epiſcopo ſui loci, & dic, ut diſtinguit gloſſ quia aut priuilegium eſt
in corpore iuris clauſum, aut non. & uide gloſſ. iſtam, & eandem
gloſſ. in l. ſecunda. C. de ſum. Trini. & fi de catho. ¶ Vltimo opp. hic
dicitur, quòd nullo priuilegio excuſatur. contra de capitulo ex li-
4 teris extra de dolo, & contu. ubi † ſecundum priuilegium non ua
let, niſi fiat mentio expreſſe in ſecundo de priore, hic tamen non
fit, ergo uidetur, quòd non ualeat ¶ Solut. aut priuilegium, quod
conceditur ſecundo in corpore iuris non eſt clauſum & non ua
let, niſi in ſecundo fiat mentio de primo, aut priuilegium conce-
ditur, ſecundum ius commune, & eſt clauſum in corpore iuris
communis, et ualet, licèt non fiat expreſſà mentio, ut hic. et c. pe-
nultimo.

nultimo.extra de ſepulturis.& cle.alma.de ſenten. excommuni-
catio.facit c.j.& quod ibi no.de reſcrip.& eſt ratio. qa in ſecundo
caſu nõ fit in fauorem alicuius expreſſe,ſed ſtatuitur ius commu
ne.Item quia ſine poſtulatione vtſ.

---

1 *Sententia diffinitiua aduerſus abſentem lite non conteſtata,an ferri poſſit.*
2 *Foro alterius licèt quis pacto ſe ſubijcere non poſſit, poterit tamen pacto ab eo ſe eximere.*
3 *Contractus ad delicta quo ad fori ſortionem æquiparari.*
4 *Remiſſio ad ſuum iudicem num in contractibus locum habeat.*
5 *Epiſcopus in alterius territorio,an citare poſſit.*
6 *Obligatus ſub conditione in loco domicilij,ſi poſtea alibi nata obligatione reperiatur,an ibi conueniri poſſit.*
7 *Forum ſortiri ſcholaſticus per quæuis tempora,quibus ſtudij cauſa alicubi immoratur,non dicitur.*
8 *Fur repertus,cum re furtiua,num vbi reperitur capi ac ſuſpendi poſſit.*

§.Si quis tutelam. Hic §.eſt notabilis,& hẽt mate
riam quotidianam.h.d.vbi ge-
ritur negotium ex quo reſultat contractus vel quaſi, ſortitur qs
forum,niſi ꝯrium ſit actum,vel ſit contractum cum viatore,quẽ
quis ſciebat confeſtim receſſurum.hoc primo vſq; ad §. apud La
beonem.Bar.& Bal.Quod eſt verum,ſiue contractus fiat per ſe,
ſiue ꝑ alium vere,vel interpretatiue. Item & in loco domicilij, &
vbicunque actus geritur,ex quo reſultet obligatio,ẽt ſi non ſit cõ
tractus,vel quaſi,ſed delictum,aut quaſi.h.d.cũ l.ſeq.vſq; ad l.ſi de
bitori.¶Et diuiditur,nam primo loquitur in quaſi contractu.ſecũ
do de cõtractu.tertio,quod de contractu dixerat, limitat quarto
tripliciter extendit.Secunda ibi, proinde. tertia ibi, nunqd. quarta
in §.apud Labeonem,vſque ad l.ſi debitori.¶In tex. defendere.ſi
1 abeſt,non tñ perfecte conuenit:quia†ſi venire non vult, non po-
terit lis conteſtari,nec ad ſententiam diffinitiuam ꝑueniri, ſed fiet
miſſio in poſſeſſionem,vt ſequitur.& hoc ſm illam opi.ꝙ non ha
beat locum remiſſio. Si vero eſſet præſens: tunc poſſet ibi conue
ueniri:vt in prin.l.quod intellige.ſ.ꝑfecte:quia cogetur litem con-
teſtari,præcisè per capturam perſonæ,vel multa indicta. C. quo-
modo & quando iu.l.ꝯſentaneum.& in Auth.de exhiben.reis.§.
ſi verò etiam quidam.¶Bona.ſ.quę habet ibi:vt c. Romana.§.cõ
trahentes.de foro competen.lib.6.dic,tamen, ꝙ ibi non habebat
maiorem partem fortunarum ſuarum ,vnde non ſortitur ibi do-
micilium.vt l.libertus.§.ſola.ꝟ.ad mun.aliàs eſſet contra, quod ſta
tim dixerat:neque ibi domicilium &c.Si verò non haberet ibi bo
na,pronuntiabitur per iudicem de mittendo in poſſeſſio. bono-
rum alibi exiſtentium.& fiet executio per iudicem loci,vbi bona
ſunt:vt dicto §.contrahentes.licèt alij contra, vt in fin. magnæ gl.
vbi conuenerit,& non ibi ſecundum gloſſ.Aliàs.n. ſi tãtum eſſet
actum,vt conueniretur alibi:non propterea ſequeretur, ꝙ non
2 poſſet conueniri ibi.¶No.ergo, † ꝙ licèt per pactum non poſſit
qs ſe ſubijcere foro,vt l.ſi conuenerit.ſ.de iuriſd.om.iud.poteſt ta
men per pactum ſe a foro eximere,quod vix alibi reperies. facit ta
men l.ſi quis in conſcribendo.C.de pact.ſed ibi loquitur de foro,
quod quis ſortitur ex priuilegio,hic de illo qui ſortitur iure crimi-
nis.quod ẽt ideo difficilius videbatur ſe poſſe eximere, facit infra
de teſta.milit.l.eius militis.§.militia.¶In verſic.nũquid. nota ꝙ vbi
quis aliquid emit in aliquo loco,non ideo eſt præſumendum, ꝙ
velit ibi pretium tradere.Nam vbi hic repetit, vt addat, & magis
declaret.ſ.ꝙ licèt habeat tabernam,vel hoſpitium in loco,non ꝓ-
pterea vr̃ habere ibi domicilium.vñ non poſſet ibi conueniri pro
alijs contractibus alibi factis. quod nota pro iſtis mercatoribus
florentinis,vel lombarbis,qui veniunt huc nouiter,& aperiunt bã
cum:nam non poſſunt conueniri hic,niſi transferant maiorẽ par
tem fortunarum ſuarum,vel faciant ſe ciues,quod eſt verum de
contractibus alibi factis:ſecus de his quos faciunt hic, vt ſequitur.
ibique diſtraxit &c.puta Romæ.Idem ſi alibi, vt habeat dubium.
& eſt ibi ratione domicilij, aliàs. n. ſi non haberet domicilium in
loco,vbi celebratus eſt contractus,& alibi collata ſolutio nõ poſ-
ſet ibi conueniri,vt eſt gl.in l.ſi quis in legatione.ſ.eo. & in l. vlt.de
bon.auth.iud.poſ.quas gl.tene menti.¶In l. omnem pro contra-
3 ctu.etiam ſi non ſit ex contractu,ſed ex delicto.Et † ſic not.ꝙ cõ-
tractus,ac delicta æquiparantur quo ad forum,ad hoc alleg. pro
gl.in §.ſi quis tutelam.¶In gl.ſupple.nota.ꝙ prima opinio non eſt
vera,quia ſiue reperiatur,ſiue non,debet ibi defendi, quia princ.l.
facit ad hoc.Alia vero opinio fuit,ꝙ ſi non ſit in loco cõtractus,
vel quaſi.habet locum remiſſio.Et fundari poteſt , quia ſi nõ vult
conſtituere procuratorem,ꝙ cogatur, vel cogatur iurare de ca-
lumnia,quia aliàs videtur opinio eorum fatua,qa etiam delegatꝰ
principis in cauſa pecuniaria,nõ poſſet facere, vt pars perſonaliter
compareat,vt c.j.extra de iudi.& l.j.§.vſus.ſ.de proc.¶No.gl.mi-
rabilem.in ver.vt in auth.ꝙ contractus,& delicta æquiparantur.
hoc mirum tempore iſtorum iuriũ. ſed in iure poſtea facto non,
quam non tenet Bar.in l.non poſſunt.& quod ibi no.ſ.de legi.qa
etiam ſtatuta per l.trahuntur ad futurum.Pro determinatione gl.
huius,& opinionum iſtarum eſt hodie decretalis Romana.§.cõ-
3 trahentes.ſ.alle,quia†in contractibus non habet locum remiſſio,
ẽt ſi non ſunt bona in loco,quia pronuntiabitur per iudicem , vt
dictum eſt.habet tamen locum remiſſio in quatuor caſibus,ſm
omnes.& ſic limitatur.d.§.contrahentes.Primo quando eſt renũ
ciatum foro,vt dicta l.j.ſi quis in ius voc.non ier. & ibi notatur in
tex.& gl. Secundo quando latitaret abſens. vt in Auth. de exhib.
reis.§.ſi vero etiam quidam.Tertio quando non habet bona in lo
co contractus.quod non placet,vt in dicto §. contrahentes. & iõ
dic.Tertio quando agitur ſuper ſtatu perſonæ,vt C. vbi de curi.
conu.l.fi.Quarto ſi debitor fugit.ſm Odoſ.quia ſicut poterat per
creditorem capi propria authoritate,ita fortius per iudicem alte-
rius loci,& remitti,& dicas,ꝙ iſta remiſſio fit, vbi eſt neceſſaria ꝓ-
ſentia perſonæ.puta,vt litem conteſtetur,vel quia iudex poſſet ſci
re melius veritatem. Aliàs nunquam in ciuili cauſa quis eſt cogen
dus præciſe perſonaliter venire.vt l.fi.C.de proc.& c.3. de iud.lib.
6.¶Item habet locum in terris,quę ſubſunt vni domino,nam tũc
ſi iudex alterius loci denegaret remittere,puniretur per ſuperiorẽ
vt in §.ſi quis verò comprehenſorum.in Auth.vt nulli iudic. ſecꝰ
ſi eſſent ſub diuerſis dominis.nam tunc ſi denegaret,non eſſet qs
cogendus uenire.¶Et ideo in ciuitatibus lombardiæ,quæ non re
cognoſcunt ſuperiorem etiam in delictis,non conſueuerunt ho-
5 die fieri remiſſiones.Sed ſi†quæritur vtrum epiſcopus in alterius
territorio poſſit citare. Reſpondetur querendo primum, nũquid
iudex loci contractus poſſit eum citare?Et eſt antiqua quæſtio,&
quidam ꝙ ſic,indirectè,per l.omnes.§ executoribus.verſ.verum
ſi apparitor.C.de Epiſ.& Cle.& in dicto §.contrahentes. vr̃ caſus.
Secunda fuit opinio ꝙ non,quia eſſet mittere falcem in meſſem
alienam,ſed debet mittere literas iud.loci,vbi eſt, videtur caſus in
l.fi.ꝟ.de re iudicata.& clemẽ.paſtoralis.de re iudic. Dominus Cy.
diſputauit iſtam q.& eam poſuit in d.l.omnes.& diſtinguit,ꝙ aut
uult iudex citare realiter per captionem perſonæ, & non poteſt,
quia eſſet mittere falcem in alienam meſſem, quod eſt prohibitũ,
ut l.ſicuti.§.Ariſto.ꝟ.ſi ſeruit.vend.Aut uult citare per nuntium ꝑ
literas,& tenuit in ſua diſputatiõe,ꝙ poteſt de rigore iuris. ¶Sed
ad clemen.paſtoralis.dicit,ꝙ non poteſt reduci in pace,ſed trãſeat
cũ alijs errorib.canoniſt.¶Sed Bar.iſtam quæſtio.mouit in l.j.§.ꝓ-
ſide. de requi. re. dicit, ꝙ hoc eſt uerum ſi ambo territoria erant
ſubdita uni domino,ſi verò diuerſis,tunc non debet directo mit-
ti nũtius,ſed ſcribi iudici illius loci,vt moneat eum, vt compareat
ita intelligitur l.prima.§.præſides.ꝟ.de req.re.& ita ẽt poteſt intelli
gi clemen.paſtoralis.alle.uel poteſt intelligi clemen. quando fit ci-
tatio in territorio maioris domini.ſed ſi minorum, uel æqualis,d̃
directo poſſet nuntius mitti ſm Bar.in dicto §.præſides. ¶Secun-
da quæſtio.nunquid habet locum remiſſio ? Dictum eſt. Tertia
eſt,utrum ſi nõ remmittatur habet locum mulcta ? Et gl. tenet,ꝙ
ſic,ibi,ꝙ ſi non hẽt bona:uide gl.Opp.extra glo.ꝙ in loco contra-
ctus,uel quaſi,quis non ſortiatur forum.ꝟ.e.l.exigere. Sol.eſt ſpe-
ciale in contractu dotis,vt non ſortiatur quis forum, & dic,ut ibi
dicam.Quæro quia hic loquimur de illo, qui ſcienter contrahit,
& ſcit ſe obligari.Sed qd de ignorante, puta, de illo cuius negotia
ignoranter geruntur,& ſine uoluntate obligatur,nunquid ſortie
tur forum hic?rñdeo ſic,ut eſt caſus in l.qui certo loco.ꝟ. de con
dictio.indeb.ſm uerum intellectum,quia quolibet loco poteſt ꝯ-
ueniri,& uide ibi Bar.¶Item quærit nunquid in loco contractus
ſit quis ſubditus iudici,ut poſſit cogi ad collectas, & alia onera.gl.
ꝙ non,in clemen quamuis.de foro competen.contraria gl. eſt in
c.a nobis.de ſententia excommunicatio.& ideo diſtingue, ꝙ aut
quærimus nunquid ratione illius contractus,uel quaſi, & dic,ꝙ il
6 lo reſpectu dicitur ſubditus,quo ad alia non.¶Item†quæritur,po
ne habes iſtic domicilium, promiſiſti mihi 10.ſub conditione,&
nata obligatione reperiam te hic, an poſſum te conuenire?& ui-
detur,ꝙ non,ſed tantum in loco ubi es tempore natæ obligat.ꝑ
tex.iſtum ibi,unde obliga.& per l.omnem. & uidetur caſus ꝟ. e.l.
ſi uxor. Contrarium determinat Bald.& dicit,ꝙ ſortitur quis fo-
rum in loco contractus tali ratione, quia adueniente conditione
retrotrahiĩ per l.potior.& l.qui balneum.q pot. in pign. hab. & ꝑ
l.ſi ut ꝓponitur.de fideiuſ.ſed tꝑe ꝯctus, hic erat ſubditus, ergo
& per eandem rationem ſimilem quæſtio. determinat. Archi. in
c.2.de conſtit.lib.ſexto.Bartol.Brixien.declarat contra:per c.a no-
bis.de ſenten.excom.ſed ego ultra ipſos dico,uidetur ꝙ non ſor-
titur forum hic quia ad hoc,ꝙ retrahatur,requiritur, ꝙ ſit in eod.
ſtatu.ar.l.bonorum.ff.rem rat.ha.& l.qui balneum.§.circa prædiũ
all.pro quo facit bene in l.ſi tm̃ acceptum.ff.iud.ſol. ¶ Et ideo dic:
ꝙ interdum euentus ꝯdõnis eſt talis,ꝙ eſt ſufficiens ad obligan-
dum partem per ſe:& tunc totus actus dependet ab euentu con-
ditionis,& non retrotrahiĩ ꝯditio,ut l.j.ꝟ.qui po. in pig. habe. & l.
quidam cum filium.de uerb.obli.interdum euẽtus condõnis eſt
talis,ꝙ non eſt ſufficiens ad obligationẽ ꝑ ſe ſine ꝯctu,& tunc di-
co,ꝙ retrotrahiĩ,ut l.potior.& l.q balneum.item no.in l. q̃ legata.
de re.iur.& ibi uide.Et ita in caſu noſtro. q. ita eſt, & iõ teneo me
cum magiſtro meo domino Bal.& cum Archi.Si eodem caſu lo
quereĩ.ſed in caſu ſuo in quo loquitur,teneo ꝯrium.ut per Barto.
Brixien.in q.ſua diſputata in c. præterea . de dila. & ibi etiam uide
Inn.¶In gl.ſcit.facit in ar.ad q.ꝙ ſi contraham cũ aliquo, qui non
habet

habet immobilia, & poſtea habeat : ꝙ non poſſim ipſum facere
incarcerari.& dic,ꝙ aut ſciebat creditor:aut ignorabat. arg. l.cre-
ditores.de priui.credi.& l.bona.§.de illo.de dam.infe. ¶In glo.do-
7 micilium.dic,ꝙ†ſi aliquis ſtaret in ſtudio per mille annos,& rõne
ſtudij:ꝙ non ſortitur forum.vt l.quæſitum.de leg.3.& per Bar.in
l.lex Cornelia.§.domum.de iniu.In fi.glo.dic,ꝙ glo. eſt ꝯ.in l.2.§.
omnes.ſ.e.& ibi dixi.¶In gl.quotquot pone,ꝙ vendidi ibi adue-
næ equum,& volo ipſum conuenire in loco contractus: ipſe op-
ponit,ꝙ eſt aduena,& incontinenti receſſurus:quæritur quid iu-
ris?Dic,ꝙ refert:quia aut eſt actum expreſſe, ꝙ aduena ſoluat in
loco contractus.& tunc ibi poteſt conueniri,non ratione contra
ctus,ſed ratione collatæ ſolutionis.vt ꝟ.§.fi.Aut eſt actum contra-
rium:& non poteſt,vt ſ.ver.proinde.Aut eſt dubium;& tunc aut
aduena emit rem ſibi neceſſariam ad iter puta,quia emit equum:
& tunc,quia non poteſt vltra ire ſine equo:videtur actum, ꝙ hic
ſoluat:quia inconueniens eſſet,ꝙ cum re mea recederet, vt l.ſi qs
legationis.ꝟ.e.ne contractus claudicet.ar.in l.fi.de accep. Aut non
eſt ſibi neceſſaria ad iter:& videtur habita fides de pretio , & alter
videtur habere fidem de re,& non poteſt conuenire eum, niſi al-
ter rem petat,argu.in l.Iul.§.offerri.de act.emp.¶Item iſte tex.fa-
2 cit contra opinio.Barto.poſitam in l.ſi domum.ꝟ. de fur.quæ†eſt
terribilis.ꝙ ſi reperiatur fur cũ re furtiua:ꝙ ibi poteſt capi,& ſuſpẽ
di.tamen iſte tex.dicit,ꝙ non:quia nõ eſt æquum , ꝙ per tot loca
conueniatur per quę tranſit:nec quantum ad rigorem iuris eſt ve
ra:licèt eam per aliquas rationes ſuaſiuas fundet.de quo dic,vt ibi
per eum & per Bal.in l.abducta.C.de fur.& bene facit contra eũ.
ꝟ.e.l.nõ aliàs.§.j.¶In gl.debebit,quæ quærit.qd ſi debitor cępit va
gari.&c.no.gl.& ſimilem in l.4.§.fi.ꝟ.de dam.infec. pro quo l. eius
qui.§.fi.ad municip.¶Item in eo,quod dicit ratione originis.vide
Bar.in l.aſſumptio.ad munic.pro gl.iſta ẽt videtur Cy.in l.iuris or-
dinem.C.de iuriſdic.omn.iudic.¶Item in fi. qñ glo. dicit ratione
curſus decennij.habuiſti ſtatim contrariam in gloſſ. domicilium:
& illa eſt vera,qa etiam ſi ꝑ mille annos ibi ſtaret,ut ibi dixi:& po
nit Bar.in l.Seia.§. Pamphilæ. de fundo inſtruc. & dicta l.quæſitũ.
& hoc,niſi ratione contractus:quia tunc ſortitur forum: vt hic.

L E X XXI.

1 *Debitor rei reſtituendæ propter præſtationis difficultatem, num à pœna liberetur.*
2 *Tempus modicum in iure quando dicatur.*
3 *Debitori pecuniam ad ſolutionem paratam habenti dilatio non datur. Et cum lex dat dilationem,cautionem præſtari debere. Et quid , quando à contrahentibus. Et quid ſi à principe.*
4 *Debitor ubi præſtare cautionem detractat,an incarcerari poſſit.*
5 *Sententia diffinitiua in confeſſum,an ferri debeat.*
6 *Prouiſio hominis ad ea,quæ lex operatur,non extenditur.*

SI debitori. 1 In confeſſum non eſt ferenda ſñia,
ſed danda eſt ſibi dilatio ad ſoluendũ
cum competenti cautela.Bar.Vel ſic,ſi poſt libellum obla
tum quis confiteatur debitum condemnabitur , & dabitur ſibi tẽ
pus ad ſoluendum , quod datur iudicatis. h.d.ſecundum Iacob.
Rau.¶Et ſic ſunt caſus duo.Sed poſterior ẽ verior, & notabilior.
uel in actionem.i.libellum:non tamen edidi:licèt Iac.dicat, ꝙ edi-
di.No.ꝙ debitori datur dilatio,ſi non habet pecuniam ad manũ.
¶Item iſte tex.facit contra opi.Bar.poſitam in l.continuus.§.illud.
1 de ver.ob.& in l.quod te.ſi cer.pet.vbi dicit , † ꝙ licèt debitor ſpe-
ciei liberetur a pœna propter difficultatem pręſtationis,ſed datur
ſibi tẽpus: vt l.cum res. de lega.j.ſecus tamẽ in debitore pecunię:
quia difficultas eum nõ excuſat a pena:ſicut nec a carceribus. hic
tamen eſt caſus contra eum.& ita dixi in d.l.quod te.in repetitio-
2 ne.¶Item†no.qd̃ dicatur modicum tẽpus. & dicitur alibi modi
cum tempus ut l.fraudem.all.in gl.de iud.ſiſti.& alibi,ꝙ iudicis ſta
tur arbitrio.ut l.penult.de iud.ſed dic;ꝙ vbi l.limitat, ſtamus legi.
ſed vbi non eſt determinatum,ſtaĩ arbitrio iud.vt l.j.de iure delib.
3 & l.ſi ita quis.§.Seia cauit.de verbor.obliga.Item†not.in gl. ꝙ vbi
debitor habet pecuniam expeditam:non datur ſibi dilatio.¶Item
not.hic,ꝙ quando lex dat dilationem,debet pręſtari cautio.Idem
quando a ꝯhentib.vt l.in omnib.ꝟ.eo.idem quando a principe : vt
4 l.vniuerſa.C.de preci.impe.offe.¶Item no.†aliud ſecundum Bar.
ubi debitor non præſtaret cautionem,ꝙ poſſet incarcerari. ¶Sed
contra,qa non debet qs incarcerari propter cautionem, qa ſuffi-
cit iuratoria,item quando agitur nomine proprio, non eſt neceſ-
ſaria cautio;vt §.ſed hodie.Inſti.de ſatiſd.Sol.illa loquitur de cau-
tione,quæ fit ante ſententiam,quia non poteſt cogi,hic vero loq
tur de cautione,quæ fieri debet poſt ſententiam.qa tunc conſtat
de debito.& ideo magis debet ardenter conſtringi.ſed Cy. & Iac.
de Are.in quadam apoſtilla dicunt,ꝙ hodie non ſeruatur. ¶Sed
dic ſecundum Bal.ꝙ aut pars petit,& ſine dubio debet fieri. Aut
non petit, & tunc dicit, quòd ſi eſt ſoluendo , non datur cautio ,
quia etiam non datur ſibi dilatio,vt dictum eſt, veritas tamen eſt,
ꝙ vbi pars petit , ꝙ de iure debet fieri cautio. ¶In alia gloſſa. nun-
5 quid†in confeſſum ſit ſecunda ſententia. dic , ꝙ aut fit confeſſio
poſt lit. conte.& tunc debet ferri ſententia.vt l.Iulian. & l.j. & qd̃

ibi no.ꝟ.de confeſſis.Aut fit confeſſio ante litem conteſ.& tunc,
aut fit animo litem conteſt.aut animo declinandi iudicium, aut
eſt dubium.Primo caſu fertur ſententia , quia aliquando intereſt
in confeſſum dari ſententiam, vt l.vtiq; de rei vẽ. Aut fit animo
declinandi , & non datur ſñia.vt hic Aut eſt dubium, & nunquã
præſumimus factam fuiſſe confeſſionem animo litis conteſtan-
dæ.& hæc vera in ciuili,quia in criminali,ſiue ante litis conteſta.ſi-
ue poſt,fertur ſentẽtia,ut l.ſi confeſſus.de cuſto. reo. ¶ Item circa
ꝓmiſſa no.ꝙ ea quæ dicuntur hic,ꝙ in confeſſum,uel condemna
tum fit executio poſt quatuor menſes , & datur eis ad executio-
nem tp̃s quadrimeſtre,eſt verum de executione hominis, non le
gis,vt l.furti.in prin.de his q no.infa.& ibi ꝑ Guil.& Bar.poniĩ in l.
6 talis ſcriptura.§.fi.de leg.j.Ad ea†enim,& circa ea quæ l operaĩ nõ
extendiĩ hominis prouiſio,& ibi videatur,facit l. qui vltro. de pœ

L E X XXII.

QVi non. Omne agens in agendo repatitur . Bal.
vel ſic,iudicem coram quo quis agit d̃
clinare non poteſt,ſi ibi reconueniatur.h.d.Iſta l.facit,
an clericus in cauſa reconuentionis poſſit conueni-
ri coram laico,de quo in c.at ſi clerici.de iudi.& dixi in l.2. §. ſed ſi
agant.

L E X XXIII.

1 *Sententiam ferri non poſſe ſuper eo,in quo lis conteſtata non eſt.*
2 *Iudicia ſuper futuro non fundatur.*

NOn poteſt. Ius poſt litem conteſta. ſuperue-
niens agenti condemnationem:
ex eadem inſtantia non inducit.Bal.uel ſic, ſi poſt litẽ
conteſtatam ſuperueniat actori ius,ſuper quo princi
paliter agebat,non poteſt ſuper illo ferri diffinitiua , quia non eſt
in iudicium deductum,nec ſuper ipſo lis eſt cõteſt.& ideo neceſ-
ſe eſt actori de nouo agere.h.d.nota.& eſt iſta l.vnus aphoriſmus
adde c.abbate ſanè.de re iud.in 6.vbi gloſſatur hæc l. ¶Alia inter-
1 pellatione.& alio iudicio Nota.†ꝙ ſuper quo non eſt lis conteſta
ta,non poteſt ferri ſententia.Item nota.quod dicitur in gl. in ſecũ-
do contrario,& dic,ꝙ iſtud non uidetur habere rationem , quia
per hoc vr̃,ꝙ ſi Titius poſſidebat hæreditatem , quæ adhuc mihi
delata nõ eſt.ſ.quia adhuc nõ eſt mortuus ille cuius eſt, ꝙ ſi poſt
litem conteſt.mihi ſit delata,ꝙ poſſit in ea condemnari.quod nõ
videtur verum.¶Et ideo dic,ꝙ duo ſunt conſideranda.ſ.ius acto
ris,& illud debet eſſe tempore litis conteſta. & ius rei , & illud dẽt
conſiderari tempore ſententiæ,quia in iudicijs eſt quaſi quidam ꝯ
tractus ſtipulationis:& actor tꝑe litis cont. obtinet vicem interro
gantis,tꝑe ſententiæ reus tenet vicem reſpondentis. & ideo ſuffi-
cit,ꝙ extremum rei ſit habile tꝑe ſententiæ, ſi tñ ius actoris ſit fa-
ctum tꝑe litis conteſtatæ.& ita patet ſo.ad l.4.& l.quæſitum: cum
ſi.Ad l.ſi rem.§.fi.de pig.ac.dic,ꝙ ibi agebatur ex cauſa præceden.
ſcilicet,ex venditione.¶Op.de c.abbate ſanè. extra de re iu.in 6.
vbi dicitur totum ꝯrium.Sol.iſta l.intellr ſm illud c.& ideo refert,
vt ibi dicit tex.ꝙ aut agiĩ cã expreſſa,aut generalr. pro quo alleg.
Bar.in l.fi.C.de anna.excep.Sed tñ Pet.in l.vnica.C. de a ie. iu.mu.
cã fac.dicit,ꝙ illud c.procedit de æquitate canonica,non aũt de ri
gore iuris ciuilis.Rõ eſt,qa non poteſt fieri cõdemnatio , niſi ſuꝑ
illo,in quo tibi ius competebat tempore litis conteſ. & fuit in iudi
cium deductum,quod non poteſt fieri,ſi tunc non competit.
¶Circa hoc diſtingue,cum quæritur,an poſſit ferri diffinitiua ſu-
per iure ſuperuenienti poſt lit.conteſtat.quia aut illud ius erat ac-
ceſſorium ad primum quod principaliter intentabatur , & quod
tempore litis competebat : & tunc ferri poteſt. vt l. ædiles.§.item
ſciendum.& l.j.§.non tantum dolus.ꝟ.depoſiti. & de rei vend. l.
non ſolum.Aut illud erat principale.i. illud quod principaliter in-
tentabatur,& tunc,aut ſuperuenit ex cauſa de pręterito,& idem,
vt l.ſi rem.§.fi.de pig.act.Aut ex cauſa de futuro.i. quæ habuit or-
tum poſt lit.conte.& tunc,aut non erat defectus ex parte actoris,
ſed ex parte rei,vt quia deficiebat cã, quare deberet condemnari
tempore litis conte.tñ actori competebat ius , & tunc idem, quia
poteſt condemnari,ſi ſuperueniat ante ſñiam,vt l.4.ꝟ.de pet.hær.
& l.ſi autem.§.poſſidere.de rei ven.ita intelligitur l.quæſitum.de
pecu.Aut erat defectus ex parte actoris,& tunc, aut egit ex cauſa
certa.& expreſſa,vt dico rem meam ex venditione, vel te obliga
tum ex ſtipulatione, & non poteſt fieri condemnatio, vt hic.
Aut egit generaliter, vt dico rem ad me pertinere iure dominij,
vel quaſi,uel te obnoxium,& tunc videtur in iudiciũ deducere,
non ſolum ius competens tꝑe litis conteſt.ſed ẽt omne ius futu-
rum poſt litis conteſt.ſuperueniens,& ideo ſuꝑ re põt fieri con-
demnatio de æquitate canonica,ut d.ca.abbate.de ſubtilitate ue-
2 ro iuris ciuilis ſecus,quia†iudicia ſuper futuro non fundantur. in-
fra eo.l.non quemadmodum.quod dic:vt plenè notatur per Cy
num in l.j.C.de ali.iudi.in 6.q.Item aduertẽdum , quia iſti iterum
agenti in caſu huius l.non obſtat exceptio rei iudicatæ , vt lege ſi
mater. §.eãdem infra de exceptio.rei iudi.& adde notata in l.non
quemad-

quemadmodum.infra eo.& quod ibi dixi. & vide l.ſi non mor-
tis.§ j.ȷ.ti.j.quæ videtur ſuperiori notæ contrariari.¶Item vide l.ſi
Titius.de verb. oblig. & c. Rainaldus. de teſtamen. vbi agitur ad
pœnam nondum commiſſam,vt ibi, ſuper verbo ſi cõtra ipſum
venerit,& ibi not.

LEX XXIIII.

1 *Rei vẽdicationem aduerſus legatũ nõ cõpetere,niſi pro alterius poſſeſſione.*
2 *Forum quem ſortiri ratione rei,qua ratione ſit intelligendum.*

NOn aliàs. Pro contractu, vel delicto commiſ-
ſo in loco legationis,poteſt legatus ꝯ
ueniri,& etiam rei vend.pro re aliena, quam incępit
ibi poſſidere , ſecus ſi alibi, licèt ibi fuerit continuata
1 poſſeſſio.h. d. vſque ad l. de eo. ¶Not.ex verſi.† ſed ſi poſtulatur:
ꝙ rei vendicatio non competit aduerſus legatum, niſi pro poſſeſ-
ſione alterius,vt l.vnica.C.de ali.iudi.quod facit ad q. ſi aliquis le-
gat actiones ſuas,non videtur legare res ſuas,quia pro rebus ſuis
non habet locum rei vend. Quòd eſt verum actu , ſed habitu ſe-
ćus.ar.in l.j.§.hoc interdictum. ȷ.vti poſſi.de qua vide in l. fi.de hæ
re.vel ac.vendi.¶Item no.mirabilem limitationem ad ti. C. vbi in
2 rem acti.quia† quod dicitur , quòd ratione rei qs ſortitur forum,
verum eſt,vbi res eſt,vt ꝑpetuò ibi ſtet,item vbi fuit incępta poſ-
ſeſſio,non autem ꝙ in quocunque loco vbi reperiatur cum re,
ꝙ poſſit conueniri:ſed tantum in loco vbi incæpta eſt poſſideri,
quod facit ꝯ Bar.de quo dixi in §.ſi quis tutelam.in fine.Salua eius
pace,hic eſt caſus a contra.ſenſu,quod etiam ſi res non ſit ſibi mã
ſura,poteſt conueniri,qđ eſt contra opinionem Cyn.Bart. & ali-
quorum aliorum:C.vbi in rem act.l.fi.& ita tenet ibi Saly.

LEX XXVI.

DE eo. Propter aditionem hæreditatis , vel reſtitu-
tionem eius factam legato,in loco legatio-
nis non poteſt ibi cõueniri,licèt ex hoc obligetur ex
quodam quaſi contractu,ſi tamen non cauet fit miſ-
ſio in poſſeſſionem bonorum.h.d. vſque ad l.ſed ſi reſtituatur.
¶Ibi ne impediatur.iſta ratio non eſt ſufficiens,ſed eſt alia, de qua
dixi in l.2.§.oĩs.& eſt duplex.Primo qa iſtud fit quaſi ex quadam
neceſſitate tranſmiſſionis ad hæredem.¶Item ratione quaſi con-
tractus qui ſolo animo celebratur,& ſine facto ſuo,ſecus ſi facto.
vt l.interdum.Per quod tene menti ad q.de hæretico,qui incæpit
eſſe hæreticus in Roma , licèt poſtea mutet domicilium.Vtrum
poſſit accuſari de hæreſi,quia ſolo animo contrahitur.

LEX XXVIII.

1 *Officium iudicis vbi quis intentat,num reconuentio locum habeat.*

SEd ſi reſtituatur. In prima glo.aduerte q̃
videt̃ dicere, ꝙ vbi qs
1 intentat† officium iudicis, ꝙ non habet locum recon-
uentio,per l.1.in fi.de uar.& extraor.cog.Sed circa h.d. Bal. aut il-
lud officium iudicis requirit magnam cauſæ cognitionem, aut di
ſceptationem,& tunc poteſt fieri reconuentio.ut l.j.§.fi.de uar.&
extraordi. cog. aut non requirit cauſæ cognitionem, nec fieri di-
ſceptationem,nec altiorem indaginem,ut in reſtitutione fideicõ-
miſſi,quod debet fieri ſimpliciter,& de plano,ut l.ille a quo.§.ſi de
teſtamento.ad Treb.& tunc non habet locum, ut hic,Bald.

§.Contra. Si legatus hæres inſtitutus , & de reſtituendo
rogatus,in loco legationis hæreditatem reſti
tuat priuilegium ſuum non tranſit ad fideicommiſſarium , quia
perſonale,hoc primo.Ad quod uide l.quia perinde.§.reſtituta.ad
Treb.& l.cum patronus.de leg.2.¶Item ubi non cogitur quis iu-
dicium ſuſcipere,nec etiam iurare,uel alium actum litis deciſoriũ
facere.hoc ſecundo.Ad quod uide l.in contractibus. §. illo. C.de
non nu.pec.¶Item ubi periculum eſt in mora , uel ius actoris eſt
periturum,cogitur legatus iudicium ſuſcipere, quatenus neceſſi-
tas exigit.h.d.vſque ad §.ſi poteſt.¶Ibi,ut lis conteſtetur,& non ul
tra.ſed mittetur proceſſus ad alium iudicem. ubi faciet fidem. fa-
cit l.fi.C.de teſti.¶Et facit in arg. iſte tex. ꝙ ſi Papa alicui concedat
conſeruatorem, & hæres inſtituatur & reſtituat hæreditatem , ꝙ
ad fideicommiſſarium non trãſit priuilegium conſeruatoris. no.
ex fi.glo.ibi in actione de dolo,pro quo 4.q.7. ꝙ pro eo.

1 *Legem ſemper certam eſſe,de eo quod eſt in rerum natura.*
2 *Lex ad monſtra, & portenta non ſe extendit.*

§.Si pater. In ventre præſumuntur eſſe tres in dubio, &
ideo iam natus non admittit̃ interim ad peten
tendum hr̃ditatẽ , nec debitum hr̃ditarium, niſi ꝓ quarta parte .
Bar.Quod dic,vt plenè declarat̃ per eundem ȷ.de acqui.hęre.l.cũ
qdam.§.quod dr̃. & §.ſuum hr̃dem.& vide l.antiqui.ȷ. ſi pars hæ-
redita.pe.vel ſic incertitudo nãæ naturatæ non tollit̃ ꝑ certitudinẽ
naturæ naturantis.Franc.Accurſij. vel ſic, iudex non hẽt neceſſe
attendere ſcientiam,q̃ apud Deum eſt,vel nãm , ſed illam, q̃ cadit
in eum ex veriſimilib.iuris præſumptionib.Bal. ¶Mortuus ab in-
teſtato.Partem.ſ.quartam, ne contrarietur iam dictis. ipſe tamen
eſt hæres ſuus neceſſarius pro dimidia , ex quo in vẽtre non erat,
niſi vnus,vt d.l.cum qdam.§.ſuum hæredem.de acqui.hær. non
tñ admittitur,niſi pro parte quarta: vt qa in primo.ſ.in faciendo ip
ſum hæredem operatur.l.q̃ ipſum facit, hæredem neceſſarium ẽt
1 ignorantem.Lex† autem ſemper de eo quod eſt in rerum natura
certa eſt,ſed in ſecundo.ſ.in admittendo ipſum ad iudicium ope-
rat̃ homo.ſ.iudex,qui de illo non eſt certus, & iõ non dẽt ſequi il-
lud,quod euenire poteſt,vt hic,& d.l.antiqui.Sed vr̃ ꝙ non ſit hæ
res,niſi pro octaua,quia pñt eſſe ſeptem,vt d.l.antiqui.Solutio,di-
co,ꝙ nãliter non ſunt,niſi tres : quãdo autem in ventre ſunt vltra
tres,illud eſt quoddam monſtrum,vel portentuoſum,vt l.utrum.
2 de reb.dub.Ad† quod lex ſe non extendit regulariter.

LEX XXIX.

1 *Conuentio ac reconuentio in criminalibus,an locum habeant.*
Et qualiter in his ferenda ſit ſententia.

QVi prior. In cauſa conuentionis, & reconuen
tionis hic eſt ordo , ut prius audiãtur
iura conuenientis,ſcđo reconuenientis,h.d. ſm uerã
lectu.Et intellige,ut ſtatim ubi poſt actum unius, ſe-
quatur actus alterius:non aũt,ut primo non debeat terminari cã
conuenientis,& poſt reconuenientis. hoc ẽt probatur iure C.ut
C.de compen.l.neque.& iure Auth.in auth.& conſequẽter.C.de
ſenten.& iure canonum.ut c.j.de mutu. pet. & de reſcriptis.c.di-
ſpendia.§.reus.¶Et qcquid dicat glo. dicat , ꝙ iſta l. loquitur in cã
1 ciuili.Et† ideo dic,ꝙ aut ambæ cauſæ ſunt criminales,& non ꝓce-
dit hæc lex.ſed l.is qui reus.ȷ.de publi.iud.Aut una criminalis,alte-
ra ciuilis,& idem:nam tunc loquit̃ lex fi.C.de ord.iud.nõ ergo be
ne dicit,ꝙ in criminalib.habeat locum.Aut ambæ ſunt ciuiles,&
tunc,aut una eſt ſuꝑ petitorio,altera ſuꝑ poſſeſſorio. & non pro-
cedit hæc l.ſed l.ſi de ui.cum mã ſua.ȷ.e.Aut ambæ ſuper petito-
rio:& tunc,aut ſecunda eſt p̃iudicialis ad ꝑſonam,& ſimiliter non
ꝓcedit:ſed de p̃iudiciali eſt primo cognoſcendum,& ꝓnuntian-
dum,& ſuꝑ alia ſuperſedendum:ut C.de adult.l. qm̃ Alexandrũ,
& Inſt.de ac.§.p̃iudiciales.Aut neutra eſt p̃iudicialis:& tunc,aut ſe
cunda eſt emergens:& ſimiliter non ꝓcedit,ſed ſuꝑ illa eſt primo
cognoſcendũ,& pronuntiandũ,& ſuꝑ alia ſuperſedendum. s̃.eo.
l.2.§.ſed & ſi dubitet̃.aut utraq; eſt principalis, & tunc ꝓcedit hæc
l.ut in ſingulis actib.primo admittat̃ qui primo ꝓuocauit:& poſt
ſingulos actus admittat̃ alter ſimiliter ad eoſdẽ actus:& cã utriuſ-
que eadem ſnĩa terminet̃,p̃miſſa tñ in ordine ſcripturæ ſnĩa primi:
aliàs poſſet appellari,ut l.j.in fi.q̃ ſententiæ ſine appella.reſcin.

LEX XXX.

1 *Iudicium cæptum quando cenſeatur.*
2 *Contumax corã priore iudice,an poſſit coram ſecundo exceptiones propo-*
nere.Et an poſsit priori proceſſu apud ſecundum iudicem ſe adiuuare.

VBi cæptum. Pro intellectu iſtius l. uidendũ,
quod plenè no.Bart.in l.ſepul-
chri uiolati.ȷ.de ſepul.uiol.& aliter non ſummat̃: & li
mitatur iſta l.niſi ex neceſſitate fuerit cęptum : qa tũc
remittitur:ut s̃.e.l.ſed ſi reſtituatur.Item limitatur, qñ iudex eſt im
peditus ſm gl.Eſt & tertia limitatio ſm Bar. quia locum habet,qñ
reus conuentus non eſt contumax coram primo iudice,ſed ſi eſ-
ſet contumax,poſſet coram alio conueniri : nec põt opponere đ
penden.lit.coram alio iudi.poſtq̃ coram illo nõ uult comparere.
1 ita dicit hic,& circa l.ſepulchri . ¶Queritur,† qñ dicatur iudiciũ cę
ptum?ur̃,ꝙ poſt citationem:ut l.ſi quis poſteaq̃.s̃.eo.in ꝯrium ur̃,
ꝙ requirat̃ litis conteſtatio,ꝑ §.fi.Inſt.de pęna temere litigan. Sed
dic,ꝙ aut conuenio te coram iudice competen.& tunc ſufficit ci
tatio:ut d.l.ſi qs.Aut coram iudice non competen. & tunc reqri
tur litis conteſtatio,qa oportet tunc ꝓ rl̃a iuris. ¶ Item quæritur
2 † qs poterit in alio iudicio excipere?& dic,ꝙ ille qui non fuit con-
tumax:ille aũt qui fuit contumax:ſicut non põt ſe iuuare de pro-
ceſſu iã facto,niſi ſoluat expen.ut l.properandũ.§.cenſemus.C.de
iud.ita nõ põt opponere exceptionẽ.ſm Bar.in d.l.ſepulchri.Itẽ ẽt
iudex non põt impedire,& ſuã iuriſdictionẽ defendere, & ſi alter
in p̃iudiciũ lit.pẽden.ſe intromittat ſm Bar.q hoc ibi plene ponit.

LEX XXXI.

1 *Iudicem cum defuncto cæptum ad quos ſucceſſores pertranſeat.*
2 *Fiſcus proprios habet iudices.*

SI petitor. Inſtantia cępta cum defuncto tran-
ſit ad hæredem eius pro hæreditarijs
portionib.nec põt unus partem alterius in iudicium
1 deducere.h.d.notabiliter.¶Et adde:ꝙ† ẽt ad alios uni
uerſales ſucceſſores tranſit,licèt nõ ſit hæres.ut ȷ.e.l. tam ex ꝯctib.
præterq̃ in fiſcum,in quem non tranſit, licèt ſit uerus ſucceſſor,
2 quia† iudices ſuos habet ſpeciales.hoc probatur in l. ſi conſtante.
§.fi.ſo.ma. ubi eſt text. not. in ſucceſſorem ſingularem nunquam
tranſit,ut no.per Inn.in c. quia v. extra de iudi. licèt hodie hæc li-
mitentur per c.2.ut lite pendente.lib.6. Et adde quod plenè nota
per Barto.in l.ſi hominem. infra de fide. Inſtantia uerò incœpta
coram

coram arbitro non tranſit in hæredem,niſi expreſſè ſit dictum,vt
s̃.de arbi.l.diem proferre.§.j. ¶Egerit proſequendo inſtantiam cę
ptam cum defuncto. ¶Deductam eſſe.& ideo ſententia pro eo
lata non nocet alijs.

LEX XXXII.

SI iudex. Nouus iudex delegatus alteri ſubroga
tus.tm̃ tp̃s hẽt ad finiendam cã quantũ
habuit ille cui ſubrogatus eſt, ẽt ſi hoc nõ dicat̃ exp̃ſ-
ſe ꝑ delegantem,dum tñ per hoc non excedatur tp̃s
inſtantiæ.ſcilicet,triennium.h.d. ¶Magiſtratus delegans.

LEX XXXIII.

1 *Declinatoriam ante litem conteſtatam non amitti.*

NOn videtur. Petens copiam libelli, non vr̃
in iudicem conſentire.h.d.no.
Idem eſt de quocunque actu facto ante litem con-
1 teſt.coram iudice.Nunquam † .n.perditur declinato-
ria vſq; ad litem conteſtatam,vt s̃.de iuriſ.om.iud.l.ſi conuenerit.
fallit in duobus caſib.primus eſt, qñ per illum actum peteret per
iudicem aliqd fieri,puta.pronuntiari ſuper alia exceptione emer-
genti.non.n.poſſet pronuntiare,niſi eſſet iudex , & ideo tacitè vr̃
in eum ꝯſentire,vt ȷ.e.l.ſed & ſi ſuſceperit.in prin. ¶ Item fallit,qñ
opponeret exceptionem ſuſpicionis,quę de ſui nã debet ſequi de-
clinatoriam fori.Nam & tunc perdit declinatoriam. iuxta not. in
c.inter monaſterium.extra de re iud.per Inno.& Barto.in l.quidã
ꝯſulebant.in co.ti.facit auth.offerant̃.C.de litis conteſt. ¶In tex.iu
dicẽ.ſ.non ſuum.genus actionis.i.libelli in quo continetur actio.

LEX XXXIIII.

SI is qui Romæ. Iudicium inchoatum cum
defuncto,non vitiatur ex ꝑ
ſona ſucceſſorum.h.d.Iac.Rau.vel ſic,inſtantia cępta cũ
defuncto tranſit ad hæredes eius coram eodem iudice terminã
da.Bart.no.quòd hic inſtantia cauſæ trãſit ad hæredem:vt l.ſi ſer-
uus.s̃.de his qui no.infa.& dixi s̃.e.l.ſi petitor.

LEX XXXV.

1 *Iudicium omne rectum ſententia terminari.Et iudicium trium perſonarũ*
actum legitimum eſſe.
2 *Iudicium ut ſuper futuro non fundatur,ſic nec reſcripta generaliter impe*
trata ad lites futuras non extenduntur.
3 *Sententia ſub conditione num efficaciter ferri queat.*
3 *Rei vendicatione agens,ſi generaliter dicat rem ad ſe pertinere iure domi*
nij,uel quaſi,quæ tamen re vera ad eum tempore litis conteſtatæ non cõ
petebat,ſi eidem poſt litem conteſtata.dominium ſuperueniat, num ſuꝑ
eo ſententia ferri queat.

NOn quemadmodum. Iudiciũ nõ
poteſt fun
dari ſuper futuro,ſecus in contractibus. h. d. hæc lex
1 eſt vulgaris , & eſt ratio in iudicijs. quia† omne rectũ
iudicium terminat̃ in ſnĩa,ſed ſi debitum non ſubſiſtit, ſnĩa ferri
non põt,qa eſſet iniuſta, vel fruſtratoria.ſi conditio debiti non in
futurum ſubſiſtet,quod eſſe non dẽt,vt ȷ.eo.l.ſi prætor.¶Item iu-
dicium eſt actus legitimus,qui non recipit diem vel cõditionem.
2 vt l.actus legitimi.de re iudic.Et† adde , quòd ſicut iudicium non
fundatur in futuro,ita nec reſcripta generaliter impetrata exten-
duntur ad lites futuras.ut c.fin. ex̃ de reſcriptis . Idem in procura-
tore conſtituto ad lites, quia intelligit̃ de præſentibus,non futuris,
vt not.ſupra de procur.l.omnium.¶In glo. quæ opponit de l. in l.
Aquilia ſi deletum.prima ſolutio eſt uera ſecunda non procedit,
quia actio l.Aquiliæ non datur,niſi ad intereſſe,& pendente con-
ditione non intereſt.¶Item op.de l.j.de fideicom.dic,vt dixi.¶Itẽ
3 op.glo.de le.j.§.biduum.So.aut† ago ſuper iure de præſenti:& ſi la
ta eſt ſnĩa ſub cõditione tenet,vt ibi,'aut ago ſuper iure de futuro,
& non poſſum,vt hic.¶Item hoc verum de extrinſeca , ſecus de
intrinſeca.vt in l.cum iudex.C.de ſententijs.¶Item not.text.in fin.
dum dicit,non poſſe.ꝑ quem vr̃,quòd deciſio decretalis : abbate
4 ſanè.de re iudi.lib.6.non poſſit ſubſtineri.dicitur.n.ibi,quòd † ſi qs
agat rei vendicatione,dicens generaliter rem ad ſe pertinere iure
dominij,vel quaſi,quæ tamẽ reuera non pertinebant tꝑe litis cõ-
teſtatæ,ſi poſt litem conteſtatam ſuperueniat dominium actori ,
põt ſuper illo ferri ſnĩa.Sed hoc videtur impoſſibile.nã aut dices,
ꝙ illud dominium ſuperueniens fuerit in iudicium deductũ ꝑꝑ
gñalitatẽ petitionis.& hoc eſt falſum,qa ſi vellet expreſsè,nõ poſ-
ſet,ut hic.Aut dices,ꝙ nullum ſuit in iudicium deductum , quod
eſt verius,& tunc ſequitur,ꝙ non põt ferri ſuper eo ſnĩa,cum nõ
ſit in eo lis conte.vt s̃.e.l.non poteſt videri.procedit ergo decreta-
lis de æquitate canonica,non de rigore iuris ciuilis , vt plenè no.ꝑ
Cynum.in l.j.C.de alie.iudi.& tunc dicas , ꝙ ibi non eſt caſus , vbi
fertur ſnĩa ſuꝑ eo,quod non erat in iudicium deductum,non aũt
dicas, ꝙ de æquitate canonica videatur deductum in iudicium.
Nam hoc eſſet periculoſum dicere:quia ſi reus abſolueretur , nõ
poſſet actor agere poſtea ex cauſa ſuperuenienti poſt litem con-
teſtatam.quod tñ facere poteſt de iure ciuili,ut l.ſi mater.§.eandẽ.
de excep.rei iudica.Debemus ergo illi decretali dare intellectum
minus præiudicialem. ¶Item op.de not.in l.non poteſt,ſupra eo.
quia ibi fertur ſententia ſuper eo,quod poſt litem conteſtatam ac
cidit.per l.ſi rem.§.fin.de pig.ac.Sed dic:ꝙ iudex ipſum agentem
poteſt repellere,vt hic,ſi uerò non opponatur , poteſt ferri ſenten
tia,& valet,vt ibi. Paul. de Caſtro.

LEX XXXVI.

1 *Mulieres quandoque coniugum morte gaudent.*
2 *Appellari in arbitrarijs an poſſit.*

INterdum. Petenti iuſtam dilationem non
eſt deneganda,& dicitur iuſta ex
cauſis,vel perſonis.Et pendente dilatione ſuperſedet̃
in proceſſu.h.d.uſque ad §.ſenator. ¶Item not. ꝙ iſta
dilatio datur arbitrio iudicis:qa ſi iudex videret patrem, q non cu
raret de morte filij,vel mulierem, q̃ non curaret de morte mari-
1 ti:qa† aliquando gaudent:vt l.pr̃ ſeuerinam.§.ſocrus.infra de con-
di.& dem.iudex tunc non debet dare dilationẽ: quia hic non ſub-
eſt humanitas luctus,q̃ eſt cã dilationis concedendæ.Item non p̃t
2 pars appellare.qa† in arbitrarijs non debet appellari:vt no.in l.non
qcquid.ȷ.eo.& ibi dicam,& no.ꝑ Inno.in c.conqueſtus.de ferijs.

LEX XXXVII.

1 *Actiones pro conſequendo olim legato quot dabatur.& quid hodie.*
2 *Forum quem ſortiri occaſione rei mobilis,vbi eadem res eſt.*

QVod legatur. Species legata ſolui dẽt ubi
eſt,ſine dolo tamen, vel cul
pa hæredis,ſed quantitas ſolui dẽt vbi petitur. i.vbi pe
1 ti debet.h.d.no.¶Et no.† ꝙ etiam de iure ff. dabantur
duæ actiones pro legato.ſ.perſonalis,& realis:hodie dat̃ ẽt hypo-
thæcaria:vt l.j.C.cõia de legatis. ¶Debet.i.poteſt: nam aliqua põt
peti.ſ.vbi eſt maior pars hæreditatis,& ubi hæres habet domiciliũ:
vt hic,circa fin.magnæ glo.Sed quando agitur perſonali , nõ põt
peti res vbi eſt:niſi ſit ibi maior pars hr̃ditatis: vel hæres habeat do
2 micilium:uel alia ratione ſortiatur forum.¶Et† no. hic dum dicit
de re mobili,ꝙ in re mobili quis ſortitur forum, vbi eſt res mobi-
lis,ſicut ubi eſt res immobilis.facit.ſupra e.l.ſi legationis.licèt alij dĩ
cant contra,ut not.in l.fi.C.vbi in rem actio.ubi uide.In glo.etiã ſi
actor,quæ oppo.Doc.non tenent.ſol.gl.ſed dicunt, quòd iſta l.in
telligitur ſecundum illas.¶In alia glo.i.ubi peti debet.ego dixi , ꝙ
ubicunque hæres poteſt ꝯueniri,non tamen in loco , ubi defun-
ctus conueniri potuit,& ſi opponatur de l.hæres abſens. s̃. eo. re-
ſpon.uerum eſt,ꝙ hæres ibi debet defendi, ubi defendi debuit ra-
tione cõtractuum,uel quaſi defuncti,& etiam obligationum.ſed
hic defunctus pro legato non eſt obligatus.

LEX XXXVIII.

1 *Iuriſdictionem ignoranti acquiri poſſe,ſed & inuito.nu.ſeq.*
3 *Arbiter ob propria negotia non debet partium negotia deſerere.*

CVm furioſus. Furioſus habens dilucida in-
terualla,poteſt iudex delega
ri,nec in delegatione requiritur eius conſenſus , uel
ſcientia,& quicquid facit tꝑe ſanæ mentis ualet.h.d.uſ
que ad §.qui legationis.Adijcitur, & adiungitur alijs delegatis.&
not.de adiuncto:aliquando ſubiungitur,ut s̃.e.l.ſi iudex : aliquan-
1 do principaliter datur.¶Nec.n.no.tex.ſingularem , ꝙ† ignoranti
acquiritur iuriſdictio.& ſic furioſus adiungi poteſt in loco abſen-
tis,uel ignorantis:ut l.2.ȷ.de iure codicillo . Licèt quidam dicant
contra,ꝙ ignoranti non acquiritur iuriſdictio: ut no. per Inno.in
c.ex conqueſtione.de reſtitu.ſpol.pro cuius intellectu op. de his,
quæ dixi ſupra eo.l.2.& l.quęro.de eo.qui pro tu.neg.geſ.So.dic,
ꝙ ignoranti acquiritur iuriſdic.ut hic:ſed exercitium iuriſdic.nõ,
ut ibi.Sed contra,ꝙ non acquiratur ignoranti,ut in c.j. & c.ſi tibi
abſenti.de præben.lib.6.¶Solu.illud quod non acquiritur inuito,
non acquiritur ignoranti,ſi uero aliquid acquiritur inuito,& etiã
2 ignoranti,ut hic.iuriſdictio† autem inuito acquiritur, ut cap. pru-
dentiam.de offi.deleg.quod eſt no.¶Item opp. de c. ſuper eo. &
c.ut debitus.extra de appellationib.ubi acquiritur iuriſdictio a tꝑe
reſcripti.Solu. ſecundum quoſdam acquiritur actu : ante autem
3 habitu habebat:ut no.in d.c.ex conqueſtione.¶Nota† gl.P.ſecun
dum Doct.ꝙ arbiter propter ſua propria negotia non debet de
ſerere negotia partium,de quibus eſt compromiſſum.¶Sed con
tra glo.uidetur caſus in l. licet ſupra de arbi. So. aut ab initio erat
certum de impedimento arbitri,& tunc loquitur l.contra.aut nõ
erat a princi.impeditus,ſed ex poſtfacto.& loquitur gl.iſta.

§.Qui legationis. Legatus fideiubens in loco le-
gationis non habet priuilegiũ
reuocandi domum.h.d.ſed priuilegium ſui iudicis non amittit,ut
ſupra ſi quis in ius voc.non ierit.l.j.& hic in gl. & iſte §. examinat̃.
ſupra e.l.ij.§.item ſi egi.per gl.in Italia.iſtud facit dubium , ſed dic,
ut in alo. Paulus de Caſtro.

LEX

LEX XL.

1 *Iudex in arbitrarijs qui non facit, quod pars petit, non dicitur eam grauare, & ideo nec eam appellare poſſe.*
2 *Iudex non debet dicere legē rigoroſam eſſe, nec debet eſſe clementior lege.*

NON QUICQUID. Illa quæ per l. committuntur officio iudicis, nō hēt iudex
neceſſe facere, ſecus in illis, quæ determinare præcipiun-
1 tur. h.d.no. ¶Et eſt effectus quia in primis. ſ. in † arbitrarijs, licet iu-
dex non faciat illud, quod pars petit, non dicitur partem grauare:
& ideo non poteſt appellari, vt not. per Inno. in c. conqueſtus. de
ferijs. in fi. Nec etiam facit iudex litem ſuam, ſecus in his quæ præ-
cipiuntur per legem: vt l. 4. §. in eum. de dam. infec. & l. properan-
dum. §. ſinautem vtraque. C. eo & iſta eſt mens, & vtilitas huius l.
¶Pone exemplum extra glo. per l. ad peremptorium. infra eo. qa
inuito iudici committitur, vtrum aſſignet vnum pro omnibus: &
ideo licèt per partem requiratur facit, ſi vult aliàs non. ¶Item in-
terdum. ſupra eod. & qđ ibi dixi ratione effectus: vt dixi. In ſecun-
do dicto: pone, ꝙ actor ponit reum incidiſſe in pœnam alicuius
2 legis: puta l. ſi quis maior. C. de tranſac. iudex † dicit, ꝙ illa l. eſt ni-
mis rigoroſa, certe iudex hoc non debet dicere, immo punitur, ca
ſus eſt hic. non. n. debet eſſe clementior lege.

---

1 *Suſpectus de fuga, ut pſonaliter apprehendi poteſt, ſic multo magis ſatiſdationem præſtare cogitur. Et quid ſi obligatus purè eſſet, an poſſit cogi cauere. & nu. ſeq.*
3 *Cautionē in triplici eſſe differentia in contractib. & ultimis uoluntatib.*
4 *Debitor ſub conditione, an adueniente conditione poſſit alteri promittere compelli.*

IN OMNIBUS. In contractibus bonæ fidei pendēte conditione, vel die
poteſt debitor ad inſtantiam creditorum cogi ſatiſda
re de ſoluendo debitum adueniente die: ſi iuſta cau-
ſa ſubſiſtat. h.d. iſta not. l. vulgaris, & ſingularis. ¶ Et intellige iuſtā
1 cauſam, ſi dubitetur de fuga. nam † ſicut poteſt tunc capi, vt no. per
Iacob. Butriga. in l. conſentaneum. C. quomodo: & quando iu-
dex. & dixi, ſupra eod. l. ſi longius. §. fi. filius. ita fortius cogi poteſt
ſatiſdare. vt hic & infra de priui. credi. l. ſi creditores. per quam l. in-
telligas iſtam gloſſ. qa in multis iſtam ſupplet, & gloſſat ī quatuor.
¶Quid autem ſi obligatio eſſet pura, vtrum poſſit cogi cauere?
2 † dic, quòd aut poteſt ſtatim exigi debitum, & nō poteſt cogi: ſed
debet agi ad ipſum debitum, vt infra de condic. ob turpem cau-
ſam. l. ſi mulier. & l. hoc ſenatus. §. j. infra de vſufru. ea. rerum. quæ
vſu con. bene tamen poſſet cogi ad faciendum inſtrumentum de
debito, ſi nullum fuiſſet factum, vel eſſet perditum, vt l. ſicut datū.
C. de lib. cauſa. & eſt gloſſ. in l. chyrograph. infra de admi. tu. ſecus
ſi non poſſet ſtatim exigi: quia debitor eſt pauper. quod dic, vt ple
nè no. per Bart. infra de libe. leg. l. 4. §. nunc de effectu. & l. ſi finita.
§. eleganter. de dam. infec. & tangitur per eundem. infra ſol. mat. l.
3 2. in princ. in glo. ¶In glo. in prin. † not. quòd triplex eſt differentia
inter cautionem in contractibus, & in vltimis voluntatib. quia in
contractibus fit authoritate l. ciui. vt hic, in vltimis volun. authori
tate prætoris. ¶Secunda quia in vltimis voluntatib. cum fideiuſſo
re, hic non ſemper, niſi ſit ſuſpitio. ¶Tertia eſt, quia ibi indiſtinctè
ſemper cauetur, hic non, niſi ſubſit iuſta cauſa. ¶In eadem glo. nū
quid in contractibus ſtricti iuris caueatur? glo. ponit duas opinio.
Barto. diſting. aut facile poteſt præſtari, & cogitur: aut nō, & non
cogitur. ita dicit in l. 2. ff. ſo. mat. ¶In eadem glo. vř, qñ dicit, ꝙ pōt
peti interim pendente condi. Doc. dicunt hoc non verum: quia
iſta ſecunda non plus operatur, quàm prima, ergo &c. vt l. bis idē.
ff. de verb. obl. Item quia ſuperſtitioſa cautio fieri non debet, vt l.
hæc ſtipulatio. §. fi. ff. vt leg. no. cau. & l. non cogendum de procu-
ra. ¶Sed ego dico, ꝙ adhuc iſta glo. procedit: quia poteſt eſſe, ꝙ in
prima non eſſent teſtes, vel inſtrumētum. ita ſingulr ponit in l. 4.
in §. nunc de effectu. de libe. leg. quem ibi omnino vide, pro quo
facit l. ſicut datam. de libe. cau. ¶Item gl. vř ꝙ ſine fideiuſſore, ſed
Doc. quòd ſubſit iuſta cā, de qua dixi ſ. & intellige, qñ ex poſtfa-
cto venit ſuſpitio, vt l. fi. §. is autem. de ſpon. & dixi ſupra eod. l. hæ-
res. §. ſi quis tutelam. in gl. ſic, & l. ſi creditores. alle. & vide ibi. Et iō
ſi quæramus utrum iſta cautio erit cum fideiuſſoribus, reſpōdeo,
gloſſ. vult, quod ſi vult petere nudam cautionem, audiatur, ſecus
ſi cum fideiuſſorib. Sed primum dictum intellige uerum, quādo
cautio ſecundo continet aliquam utilitatem. puta. quia prima fuit
ſine teſtib. uel inſtrumento, ſecunda petitur cum teſtibus, uel cū
inſtrumento. per d. l. ſicut datam. & expreſſe per Bart. in d. §. nunc
de effectu. aliàs nō eſſet præſtanda, quia ſuperfluis cautionib. &c.
vt l. hæc ſtipulatio. §. diuus. alle. Secundum vero dictum, quod nō
poſſint fideiuſſores peti, non eſt uerum, quia immo peti pñt, ſi cā
ſuſpicionis ſubſiſtat. ut l. creditorum. de priuile. credit. & hic in fine
dum dicit, ex iuſta cā, alias non, & ita intelľr l. 2. C. de hære. vel act.
uend. & hoc verum, in cautione ciuili. ſecus in prætoria, ut in toto
ti. ff. vt leg. nom. ca. ¶Item hoc uerum, quando dilatio fuit conceſ
ſa per creditorem, ſecus ſi per alium, quia tunc indiſtincte cauet
cum fideiuſſore, puta ſi fuit conceſſa per l. ut l. ſi conſtante. §. quo-
ties ſolut matr. uel per principem, vt l. vniuerſa. C. de preci. impe.
of. uel per iudicem, vt no. ſ. eo. l. ſi debitori. ¶An autem poſſit co-
gi ad pęnam promittendam? dic, ut no. ſ. qui ſatiſda. cogan. l. ij. in
4 fine. & de præto. ſtip. l. fi. per Bar. ¶Sed quæritur † nūquid alteri co
gatur debitor adueniente diem promittere? & dic, ꝙ ſi ſine pręiu
dicio ſuo poteſt facere, cogitur, ſi uero uellet creditor, ꝙ debitor
ꝓmitteret vni litigatori, & poſſet eſſe præiudicium ſuum, & non
cogitur, vt no. notabiliter ff. ſol. matr. l. 2.

LEX XLII.

SI VXOR. In loco diuortij poteſt dos repeti. hoc dicit text. quod eſt verum, ſi fuerit ibi tradita, aliàs, ſecus. h.d.
gl. uide l. iuriſgentium. §. vt puta poſt diuortium. ſupra de pactis. in
ver. fi. Paul. de Caſt.

LEX XLIII.

1 *Actio arbitraria occaſione loci, in facti obligationibus locum habet.*
2 *Actio ſubrogata eius, cui ſubrogatur naturam non ſapit.*

DVM QVI. Licet quis promiſerit factum in certo loco, ſi tamen non facit poteſt agi
ad intereſſe, quod eius loco ſuccedit, etiam alio loco,
vbi debitor ſortiatur forum. h.d. tex. cum gloſſ. ¶Et
1 no. † ꝙ actio arbitraria ratione loci locum habet etiam in obli
gationibus facti. Oldra. præmitte, ꝙ locus debet adijci, ut l. 2. §. ſi
inſulam. ff. de eo. quod certo lo. & non debet fieri, niſi in illo loco
2 ut l. is qui. eod. tit. & iſta eſt ratio dubitandi. ¶ Et † not. quòd actio
ſubrogata, non ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, li-
cèt regulariter contra, quæ ſit ratio cogitabis.

LEX XLIIII.

NON IDCIRCO. Si iudicium ſit inceptum cōtra plures, poteſt quo ad quoſdam ꝓcedi, & quo
ad alios ſuperſederi. h.d. ſecundum Bar. no. Paulus de Caſt.

---

1 *Inhabilitas in iudicio quando obyci poſſit. Et ſentētiam quandoque cum inhabili valere. & nu. ſeq.*
3 *Inhabilitas quandoque in fauorem perſonæ, quandoque in odium inducitur. Et quis ſit effectus.*
4 *Actus cum excommunicato factos efficaces eſſe. Et quid de futuris.*
5 *Inhabilitas occulta, & dubia iudicium non impedit, nec uitiat.*

§. CUM POSTEA. Non valet iudicium, ſi actor legitimam perſonam in eo ſtandi nō ha
beat, & ſi inhabilitas fuit occulta, quandocunque de inhabilitate
conſtiterit pronuntiabitur iudicium retro nullum, & reus abſol-
uetur ab inſtātia iudicij. hoc dicit. no. No. ꝙ requiritur declaratio.
1 ¶Op. † de lege ita demum. C. de procu. So. interdum quis eſt inha-
bilis ad agendum nomine alieno, & tunc loquitur contrarium,
aut quis eſt inhabilis nomine proprio, & poteſt opponi quando-
cunque, vt hic, primum intellige, vbi haberet mandatum, aliàs ſe-
cus, vt l. licèt. C. de procu. Opp. de l. non eo minus. C. de procu. qa
2 † valet ſententia etiam cum inhabili. vt in c. pia. de exceptionib. hic
innuitur contrarium. Sol. dic, ꝙ interdum inhabilitas inducit inca
pacitatem, & tūc non valet iudicium nomine ſuo, & qñcunque
3 poteſt opp. vt hic in ſeruo, qui nihil eſt de iure ciuili. Interdum † iſta
inhabilitas non inducit incapacitatem, ſed eſt introducta in fauo-
rem perſonæ, vt in minoribus. & ſi contra eos, non valet, ſi pro eis
ualet, ut d. l. non eo minus. quia quod in fauorem &c. Interdum in
habilitas introducitur in odium meræ perſonæ. Et tunc dic, ꝙ ſen
tentia valet, quia exceptio non contingit, vel attingit cauſam prin
4 cipalem, vt eſt in excommunicato, & † actus per eum facti, valent:
licèt in futuris ſecus, vt dicto c. pia. Et iſta faciunt ad q. de mona-
cho, quia ea iura quæ habent in ſeruis locum, habent locum in
monachis, vt in c. cum olim. de priuile. per Inno. licèt idem dicat
ꝯrium in c. cum I. & A. de re iud. & dicit, ꝙ ſi iudicium inceperit
nomine monaſterij, & tunc habet locum diſtinctio legis, non eo
minus. de procu. Niſi fecerit de licentia abbatis. Aut egit, nomine
proprio, & tunc, quia nihil habet, iudicium non ualet, quod facit
5 nomine proprio, caſus eſt hic. Oppo. qa † quando eſt dubium de
habilitate perſonæ, quòd ratione dubij valet iudicium, vt l. Barba-
rius. ſupra de offi. pręſi. & l. ij. C. de ſen. & interlocu. & l. j. C. de te-
ſta. ¶Idem etiam uidetur in patre, in l. ſi putas, cum glo. ſua. C. de
peti. hære. dubium ſtat, nunquid inhabilitas occulta validet iudi-
cium circa quod dic, ꝙ interdum inhabilitas eſt in pſona iudicis,
& non reddit iudicium nullum pp publicā utilitatē, nec ut dicit.
Bar. in teſte. ut l. cū l. de teſt. interdū eſt inhabilitas pſonæ actoris, &
tūc ſi eſt incapax, dic, ut ſ. Si uerò non eſt incapax, & tunc ualet iu
dicium, ut d. l. ſi putas, cū gl. licèt poſtea qñcunque conſtiterit nō
ualeat iudicium, & reddatur retro nullum, ut hic hř caſus, & pro
batur benè in l. ordi. infra de lib. cau. Per quam intelligitur glo. in l.
ſi putas. Paulus de Caſt.

LEX XLV.

ARGENTARIUM. Argentarius ubi geſſit, poteſt cōueniri, & ibi tenetur actiōes edere. h.d.
Iſte tex. facit ad q. notariorum, qui etiam tenentur ad portādum
proceſſum coram auditore, quòd ſi notarius dicat habere pro-
ceſſum alibi, ꝙ non uidetur ſibi dari dilatio, quia ſecum debet ha
bere, & hoc niſi iuſta cauſa, aliàs poſſit excommunicari.

1 Pupil-

1 *Pupillus habens domicilium apud unum iudicem, & bona apud alium a quo iudice p̄uidebitur, tum reſpectu perſonæ tutelæ, tum bonorum.*

§. NOMINE. Snīa lata in uno loco per vnū iudicem, pōt executioni mandari in alio loco per
alium iudicem, & in hoc alleg. ¶Sed utrū hoc fiat ad literas primi
iudicis, uel ad ſimplicem requiſitionem partis, vide plenè no. in
Spec. de execu. ſen en. §. nunc dicendum, ſed pone. & per Bar. in l.
a diuo Pio. in prin. §. j. de re iudica. uel ſic, ſi hæres ex contractu de
functi fuerit conuentus, & condemnatus in loco proprij domici
lij, poteſt petere, ꝙ ſententia mittatur executioni in loco ꝯctus, ſi
hæres habet ibi bona h.d. multū ſingulariter, quod fortè alibi non
reperies. Sicut ergo poteſt creditor agere in loco contractus, &
ſi reus ſe ibi non defendit, mitti in poſſeſ. bonorum, quæ ibi habet
ex primo, & ſecundo decreto, vt. ſ. eo. l. hæres abſens. §. ſi quis tu
telam. ita etiam ſi egit alibi, & ſententiam obtinuit, poteſt petere
illam mandari executioni in loco contractus, quod eſt menti te-
1 nendum. Et præmitte, quòd † ſi pupillus habeat in uno loco do-
micilium, & bona alibi, quod iudex domicilij, cui pſona pupilli
eſt ſubiecta, dabit tutores, quia tutor datur perſonæ, bonis tamen
alibi poſitis, iudex in cuiꝰ territorio ſunt, dabit curatores. Ita not.
in l. pupillo. de tut. & curat. da. ab his. & ita intelligiť l. iuriſpentos. §.
cum oriundus, de excu. tuto. & l. propter litem. §. fi. e. ti. curatores
dati Romæ bonis. Not. ꝙ executio fit per alium iudicem, in c. po
ſtulaſti, de foro cōpe. l. epiſcopale, de epiſ. audi.

LEX XLVI.

IUDEX. Furor ſuperueniens non facit quem deſinere eſſe iudicem ipſo iure, ſed ſi furor eſt perpetuus, & con-
tinuus, poteſt mutari, & alius ſubrogari h. d. permanet enim iu-
dex ipſo iure, & habitu, non actu. Paulus de Caſt.

LEX XLVII.

1 *Reſcripto impetrando num requiratur conſenſus partis aduerſæ, Et princeps nemini notabili uiro uerecundiam ingerit.*
2 *Iudicicum recuſatur uerecundiam eſſe.*

OBSERUANDUM. Iudex nō eſt nominatim ab altera parte petendus,
quia non ſolet tunc dari, niſi ad uerecundiam petiti
iudicis, hoc dicit. Si uerò nominetur ab vtraque par-
te, tunc poteſt concedi, nec poterit amplius recuſari, vt in c. ſup
1 quæſtio. in fi. de offi. deleg. † An autem requiratur conſenſus par
tis in impetratione reſcripti, etiam ſi non nominatim iudex peta-
tur? Dic, ꝙ non, ſi tale reſcriptum non eſt parti præiudiciale, ut
no. per Inno. in c. olim, de uerbo. ſig. & ita habui in facto. ¶Nota,
ꝙ princeps non debet ingerere uerecundiam alicui notabili ui-
2 ro. ¶Item † nota, quòd verecundia eſt recuſari, vt l. ſi uerò. §. qui
pro rei qualitate. ſ. qui ſatiſ. cogan. Paulus de Caſtro.

LEX XLVIII.

1 *Magiſtratus durante officio à ſubditis num conueniri poſſint. & nu. ſeq. ad fin.*
2 *Statuti pars, aut teſtamenti, quæ ad rē faciat, an efficaciter produci queat, ut probet ac ſi integrum productum eſſet.*

PARS LITERARUM. Maiores magiſtratꝰ durante officio nec agere,
ne conueniri poſſunt, nec etiam de illis cauſis cogno
ſcere, in quibus prius fuerāt tutores, uel curatores.
1 hoc dicit §. fi. † intellige hanc l. in magiſtratibus tēporalibus, ſed p
petui benè poſſunt conueniri, aliàs periret ius, arg. eorum quæ
notātur in l. niſi. §. fi. de tute. & rōnib. diſtra. Et ita determinat Bar.
in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. vide pro hoc l. iubemus. C. ad
l. Iul. repe. cū gl. no. Et adde, quod no. Cy. C. de epiſco. audi. l. ſi prę
2 ſes, & ſ. de offic. præſi. l. ſenatus. ¶Pars † literarū, no. hic arg. ꝙ pōt
produci pars ſtatuti, uel pars teſtamēti, quæ facit ad propoſitum,
& facit fidē, ac ſi totum ſtatutū, vel teſtamentum produceretur.
Ad hoc ſ. de edē. l. ſi legatū. & quod ibi no. in tex. & glo. & quod
no. per Bar. ff. de noui ope. nuntiatio. in rubrica. ¶Oppo. de l. ſecū
da. §. legatis. ſ. e. So. aut vult ibi remanere, & pōt conueniri, vt hic,
aut non, & non poteſt. ¶Si quæratur, utrum magiſtratus poteſt
conueniri durante officio, diſtingue, aut ſunt magiſtratus ſine ad
miniſtratione, & poſſunt, vt in fin. Aut adminiſtrationem habēt,
& dic, aut ſunt perpetui, & dic, vt dixi per iam dicta in gl. Si uerò
vult agere, dic, ꝙ aut habet ſocium, & poteſt, aut non, & tunc co
ram maiore iudice poteſt agere ſaltem vſque ad litem conteſta-
tam, ut dicta l. ſenatus Et not. per Cynum in dicta l. epiſcopale.
Paulus.

LEX XLIX.

1 *Declinatoriam fori non opponit, qui alium ex neceſſitate defendit. Et in rei uendicatione an fiat executio contra emptorem.*
2 *Promittens fundum ea lege, ut ſi non dederit, ſoluat certam rem in pœnā, ſi interim moriatur pluribus hæredibus relictis, quorum alij ſatisfacere promiſſis defuncti uelint, alij non, an uolentes euitent pęnam.*

VENDITOR. Venditor ſequi debet forū emptoris, cū ipſum defendit, nec vtiť pri-
uilegio proprij iudicis h. d. not. ſcđm Barto. & Bal.
1 ¶Nota † ergo, ꝙ qui defendit aliū ex neceſſitate, nō
poteſt opponere fori declinatoriam ex perſona ſua, ut hic, ſed pe
remptoriam ſic, vt ff. mandati. l. idemque. §. generaliter. in fi. Bal. &
adde, ꝙ hęc l. non habet locum in fiſco vendente, qui ſemper re-
mittitur ad forum ſuum, vt C. de iure fiſci l. iij. & ibi no. per An. de
Baru. & Bar. & per eandem rōnem non vř hře locum in clerico
uenditore. Ita not. gl. xj. q. j. c. clericus nullus. ſed Iacob. Butri. cum
eſſet in facto, determinauit hoc eſſe verum, qñ clericus venditor
ſuſciperet in ſe iudicium animo nouandi: ſecus ſi tanquam ſim-
plex defenſor, & vide, qđ no. Galberinus in auth. clericus. de epi.
& cle. & quod no. p Bart. in l. procurator ad exhibendum. ff. rem
ra. habe. ex glo. in fi. non vř procedere, ꝙ fiat executio ꝯ vendito-
rem: quia ſi emptor eſt cōdemnatus ad rei reſtōnē: debet ꝯ eum
fieri executio, niſi dicas, ꝙ ille dolo deſiit poſſidere, & ita ꝯdem-
nať ad æſtimationem. quod non vř procedere: quia ex dolo ſuo
hoc fit, ꝙ venditori non nocet, vt l. ſi pluſorio. de appella. & l. iō.
ff. de euictio. Et ſi dicas, qđ ꝯ venditorem fertur ſnīa, nō procedit:
qa uenit, vt defenſor, ꝯ quem nō fit executio, vt l. Plautius. de pro
cura. & ibi no. nec obſt. auth. ꝯ in prouincia: qa ibi fit executio ꝯ
2 illum, cui fuit denuntiatum. ¶Sed iura allegata in glo. faciunt † ad
q. quam ponit Bart. in l. eadem. §. Cato. de uerb. obl. ꝙ ſi iſte pro-
mittat mihi fundum, & ſi non det, promittat pœnā, ꝙ ſi decedat
pluribus hæredibus relictis, licèt omnes excepto vno velint ſol-
uere partem ſuam, adhuc tñ tenentur ad pœnā: quia partē ſuam
pñt cedere. & alle. Iſtam gl. pro quo auth. ſi captiui. de epiſ. audi. &
l. ſi procurator. §. ſi ignorātes. in medio Pro intellectu huius legis
uidendum eſt, quod no. Io. Fab. Inſtit. de repli. §. fina.

---

1 *Iuriſdictionem hodie ſola citatione perpetuari.*
2 *Prohibitionem expreſſam plus operari, quàm tacitam.*

§. IUIDICES AUTEM. Delegatus poteſt cogi iudicare per ſucceſſorem, dele-
gātis h.d Gl. non uř procedere circa prin. & ideo dic, ꝙ aut iudex
dicit, delego te poſt mortem meam, vel poſt finitū officium: &
non pōt, vt in ꝯtrar. aut ſimpliciter, & pōt, ut hic. ¶Et vltra dum
1 gl. dicit, ꝙ aut eſt lis cōteſt. non procedit: qa † hodie fit perpetua
tio iuriſdictionis per ſolā citationem, vt in c. gratum. aliàs relatum.
extra de offi. deleg. ¶No. tamen glo. quia innuit, ꝙ ſicut qñ iu-
dex delegat perpetuata iuriſdictione p citationem, non expirat iu
riſdictio delegantis morte: vt l. & quia. ſ. de iuriſ. om. iu. ita eſt, qñ
iuriſdō delegantis expirat tempore: vt hic innuitur, quando gl. for
mat contra, & alibi non inueniens. & iō notandum. ¶Item in fi.
2 glo. no † ꝙ plus operatur expreſſa prohibitio, q̃ tacita l. hæres. in
fundo. de uſufr. leg. facit, quod dixi ſ. eo. l. 2. §. ſi iudex. ¶Item fi. hu
ius tex. in eodem ſenſu &c. Inducitur ad q. de notario, qui ponit,
ſecundus teſtis dicit, ſicut primus &c. de qua per can. in c. intelli-
gentiam. extra de uer. ſig. & uide Bar. in l. eos. ad l. Corne. de fal-
ſis. Paulus.

LEX L.

1 *Forum quis ſortitur ex ſolo iuſſu, atque teſtatoris mandato.*
2 *Aes alienum fundum non ſequitur.*
3 *Fideicommiſſum ubi peti debeat. Et quid ſi executor teſtantis uoluntatē non exequatur, quis exequetur.*
4 *Debitum hæreditarium fundum non reſpicit.*
5 *Legatarij in colligendis legatis, an uerò creditores in repetendis nominibus præferantur.*
6 *Hæres an Romæ inuentus pro legato ſoluendo conueniri poſſit.*

SI FIDEICOMMISSUM. Fideicommiſſum regulariter tribus
locis peti poteſt. ſ. ubi eſt maior pars hæreditatis. Item
vbi teſtator voluit. Item vbi hęres habet domicilium. & ibi dici-
tur eſſe maior hæreditatis pars, ubi eſt maior pars corporum, li-
cèt ibi plura debita ſint ꝯcta: niſi pro illis debitis dicta bona ſint
1 ſpecialiter obnoxia h.d. no. uſq; ad §. tractatū. No. circa prin. † ꝙ
ex ſolo iuſſū, & mandato teſtatoris quis ſortitur forum, vbi con-
ſtituit ſe ſoluere, vt l. contraxiſſe. ff. de actio. & obl. Ita ex mandato
2 teſtatoris. ¶Cum non loci. no. tex. qui ſemper alle. quòd † æs
alienum non ſequitur fundum. concor. ſunt in gl. ¶Opp. contra
prin. de l. hæres abſens. ſ. e. ¶Sol. ut dixi in l. ꝙ legatur. ſ. eo quod il-
la l. loquiť de contractibus, vel quaſi defuncti: hic nō erat obliga-
tio ex parte defuncti. ſm Bart. ¶Opp. ꝙ hæres poſſit conueniri
ubicunque ſortitur forum, vt ſ. eo. l. 2. in fi. ¶Sol. illud eſt verum,
qñ ex proprio ꝯctu, vel quaſi, vel delicto. nō autem qñ obligatur
partim ex facto ſuo, & partim teſtatoris, vt hic: propter quod red
ditur hæc l. ſingularis. quod vbi eſt maior pars hæreditatis &c.
3 ¶Et † inducitur ad q. coram quo iudice petetur fideicommiſ-
ſum, vt fuit in facto in cauſa Rogerij per hęredē: & dic, ꝙ corā
iudice

iudice vbi eſt maior pars hæreditatis. Item etiam, ꝙ ſi executor
non impleat voluntatem teſtatoris, eps loci vbi eſt maior pars hæ
reditatis exequitur, ſecundum Iacob. Bar. & Doc. ¶Item etiam
inducitur ad q. de vſuris. ſi teſtator debet vſuras. & certè in hoc
caſu non mutatur conditio obligationis: quia ad hoc eſt obliga
4 tus teſtator. ¶Not. in §. tractatum. ꝙ † debitum hæreditarium
non reſpicit certas res, ſed totum patrimonium. Ex hoc ſequitur,
ꝙ licèt debita ſint in vno loco contracta, non tamen debet exſol-
ui de bonis tantum illius loci ſed de bonis alibi poſitis. ¶Item ſe-
quitur, ꝙ ſi creditor alterius loci veniret ad locum ubi debita il-
la non ſunt contracta, pariter admitteretur cum alijs, quorum
debita fuerunt ibi ꝯcta, nec poſſent dicere, nos ſumus potiores in
iſtis bonis: quia debita noſtra fuerunt hic contracta, ſed debita ve
ſtra fuerunt ꝯcta alibi. Item ſequitur, ꝙ ſi legatarij petant legatũ,
vbi eſt maior pars hæreditatis. i. corporum hæreditariorum &
creditores illius loci dicant, nos volumus, ꝙ primo ſatisfiat nobis
de iſtis bonis: & de eo quod ſupererit, ſatisfiet vobis, non audian
tur, poſtquam ibi eſt maior pars hrditatis: qa ipſorum debita nõ
reſpiciunt iſta bona tantum, unde pñt dicere legatarij, faciatis uo
bis ſatisfieri etiam de alijs bonis, quæ ſunt bñ ſufficientia, iſta eſt
mens iuriſconſul. hic. nec ob. l. fin. §. licen. C. de iur. delibe. vbi cre-
ditores præferuntur legatarijs: quia illud eſt verum, quando bo-
na non ſufficiunt ad debita, & legata ſoluenda: quia tunc conue-
5 nientius eſt, ꝙ legatarij perdant, quàm creditores: ſecus † ſi ſint
ſufficientia ad vtrunque. Nam tunc vbi maior pars hæreditatis
eſt, legatarii præferuntur creditoribus: caſus eſt hic, quem nun-
quam obliuiſcaris. ¶ Sed hic loquitur ex parte debitorum:
quid ex parte creditorum: vtrum credita repiciant certum lo-
cum? dic, ꝙ non eadem ratione, ſed totum patrimonium, vt ꝭ.
de lega. 2. l. Caius. in princi. & de leg. 3. l. quæſitum. §. peto. per Ia-
cob. de Are. ¶In ver. quid tñ. glo. exponit. quia Romę. etiam no.
iſtam gl. ſm Bart. ꝙ ſi quis conueniatur Romę, ꝙ debet dici in li-
bello expreſſè ꝙ ratione communis patriæ. neutrum placet: qa
hic non conuenitur Romæ: vt videbis in l. quamuis. nec dictum
Bartol quia hoc verum, quando eſt dubium de iuriſdictione: hic
tamen non eſt dubium, vt no. per Innoc. in c. cum in iure. de of-
fi. delega. ¶In fin. gl. dum dicit, ꝙ deficientib. fructibus &c. Iſtud
non eſt verum: quia multum refert, an teſtator dicat, lego alimen
ta Titio, quæ percipientur, & colligentur ex fructibus talis fundi,
& tunc obtinet verum gl. & l. in ea alle. An dicat, lego tibi alimen
ta, & volo, ꝙ hæres præſtet de fructib. talis fundi, & eũ tibi pro ali
mẽtis obligo: nã tunc hrs, ſi fructus non ſufficiant, ſupplere de-
bet, vt l. Lucius. ꝭ. de ali. lega. & probatur in l. quidam teſtõ. ꝭ. de
6 leg. j. ¶Item not. † quòd hrs Romæ pro legato non pt conueni-
ri, vt tex. apertè dicit, licèt gl. aliter intelligat, & malè. Quia dico, ꝙ
nec Romæ, nec in loco originis, nec electionis, nec manumiſſio
nis, quorum ratione quis ſortitur forum, vt l. ciues. C. de inco. li. x.
hæres pro legato poteſt ꝯueniri, niſi ibi habeat domiciliũ, vel ſit
maior pars facultatum, vt hic. Nec ob. l. Roma. quia Romæ quis
ſortitur forum ratione contractus, vel quaſi, vel delicti, vel quaſi:
non autem, ꝙ ibi poſſit peti legatum. Pau.

1 *Fideicommiſſarium quandoque hæredem dici.*
2 *Declinatoriam habens, num ſi procuratorij exceptionem obijciat, uidea tur declinatoriæ renuntiare.*
3 *Exceptiones plures habens ſi eas præpoſteret, an uideatur renuntiaſſe præ poſteratis non oppoſitis.*

§. Quoties. Vbi cepit heres legata ſoluere, vel con-
ſenſit conueniri, tacitè, & expreſſè in iu
dicio, vel extra, pt ad alia legata conueniri h. d. cum l. ſeq. & prin.
l. ſeq Quod intellige, dummodo ſortiatur forum ex aliqua cauſa
in loco, vbi conueniri conſenſit: aliàs enim ſi iudex eſſet omnino
incompetens, tunc conſenſus extra iudicium præſtitus, non face
ret eum competentem. ſ. de iuriſd omn. iud. l. ſi continerit. Ex quo
ſequitur, ꝙ ſi pp dictum conſenſum conuenit in loco, ubi forũ
ſortitur, ſi non conſenſiſſet, non cõueniretur, niſi haberet ibi do-
micilium, uel eſſet maior pars hæreditatis. qđ eſt ſpeciale in lega-
tis. malè ergo ſenſit glo. ſ. in uer. quid tñ. quæ dicit, ꝙ Romæ po-
teſt hæres conueniri ratione communis patriæ, licèt ibi non ſit
maior pars hæreditatis. ¶Soluere. ſ. Romæ, ut patet in prin. l. ſeq.
uel ubi ſortitur forum aliqua ratione, puta originis, ſecus ſi nullo
modo, ut dictum eſt. ¶Hac præſcriptione. ſ. ꝙ non ſit maior pars
hæreditatis, vel non habet domicilium ſm gl. Fideicommiſſarij.
1 not. † gl. expoſitiuam, ꝙ interdum fideicommiſſarius appellatur
hæres. qđ facit ad q. ſi teſtator dicat, facio tales fideicommiſſa-
rios: ꝙ ſi nullum alium hæredem inſtituat, ꝙ iſti erunt hæredes.
non omnes enim ſciunt dicere talem hęredem inſtituo: ut eſt
glo. in l. quoties. C. fam. erci. ¶Conſenſerint etiam extra iudiciũ,
2 ut differat a ſequenti. ¶Item not. ꝙ † ſi quis hñs declinatoriam
opponat exceptionem procuratorij, uel peremptoriam, uř de-
clinatoriæ renuntiare. caſus eſt hic, quem alibi fortè non ita clarũ
reperies. ¶In gl quæ opponit de l. argentarium. dic, ꝙ gl. non pro
cedit, ſed quod dicit nec in actore, nec in reo locum hẽt, ſed non
ob. l. ꝯ quia ibi erat iudicium finitũ, & fiebat executio. ¶Ad l. non
3 vř. ſ. eo. ſoluo: vt ibi dixi ¶Item no. ꝙ † vbi quis hẽt plures exce-
ptiones dilatorias, & eas præpoſterat, ſi proponat poſtponendã,
primam perdit. Nec obſt. g. in l. propter litem. §. j. de excu. tuto.
quia illa in peremptorijs, vt ibi ſoluit no. gl. ¶Item not. caſus, vbi
qs perdit declinatoriam: duo ſunt hic: tertius ponitur per Innoc.
in c. præterea. de dila. videlicet, ꝙ in caſibus in quibus proceditur
lite non conteſta. ſi pars ſit contumax in primo termino, videtur
renuntiare declinatoriæ: nec poſtea poteſt eam opponere. quod
eſt mirabile, licèt poſt idem Inno. in c. innotuit. iſtud dictum limi-
tauit. quod eſt verum, ſi ſe iudicem pronuntiauit. quod dic, vt ibi.
Paulus de Caſtro.

1 *Legata panni Pariſienſis petia una, aut Aurelianenſis pauſeria una, lega tum tale ubi peti debeat?*
2 *Legato facto de tribus uini pippis, ſi hic in uſu non ſint pippæ, ſed bottæ, qualiter & ubi peti debeat huiuſmodi legatum.*
3 *Modicum quandoq; dicitur, ex qualitate perſonæ.*

§. Si libertis ſuis. Legatum ſolui dẽt, vbi teſtator
voluit. voluntas autem præſumi
tur ex tribus. ſ. ex conditione rei legatæ. Item dignitate legatarij.
Item exitu rei iudicatæ tempore, vel teſtamenti: in quib. quidem
locis põt omne legatum peti: ſed ad cautionem præſtãdam po-
teſt hæres conueniri vbicunq; ſortitur forum ex aliqua ratione
h. d. ad fi. ſm: verum intellectum. ¶Teſſeras. quędam menſuræ
ſunt, quibus in Roma vtuntur, & non alibi. ¶Pondo, ſ. duo. ¶Et
not. text. qui ſemper allegatur. ¶Eo loci ſit. ſ. ubi petitur. Qui pe-
tit etiam actione perſonali, ſi erat hic tempore teſtamenti, quia te-
ſtator videtur voluiſſe, ꝙ ibi ſoluať: vt l. cum res. de leg. j. ergo po-
teſt ibi peti: vt ſ. eod. ſi fideicommiſſum. in fin. princip. ſecus ſi non
erat ibi tpe teſtamenti: quia tunc non poſſet ibi peti actione perſo
nali, ſed reali tantum: vt ſ. eo. quod legatur. in fi. Et ita intellige gl.
¶Et ſi nihil ſit. dum tñ ſortiatur ibi forum ex aliqua cauſa: puta,
Romæ, uel in loco originis: non tñ requiritur, ꝙ ibi hẽat domici-
lium: ut in gl. al's ſi eſſet iudex omnino incompetens, non poſſet
cogere ad cauendum, vt not. ſ. eo. l. 2. §. ſed & ſi dubitetur. facit ꝯ
Bar. qui dicit, ꝙ ſi res ibi ſit, cogitur: aliter non. qui dicit contra
1 tex. ¶ Principium huius tex. inducitur ad q. † ſi quis legat mihi
vnam petiam panni Pariſienſis, vel pauſeriam Aurelianenſem, ꝙ
ibi dẽt peti: ſed circa hoc dic, ꝙ ſi res eſt, vel fit in vno loco, & nõ
reperitur alibi: & tunc obtinet iſte tex. Aut alibi reperitur: &
tunc ſi expedit legatario, petiť hic ſm vnũ intellectum, aut alibi
fit, & venditur, & tunc ibi, vbi teſtator eſt: vt tex. dicit in l. Titia. §. j.
2 de auro & arg. lega. ¶Item facit in argu. quòd † ſi quis leget tres
pippas vini, cum hic non ſint in vſu, ſed bottæ: ꝙ ſi non poteſt
hic reduci ad ſilem menſuram illius, ꝙ Tholoſæ, vbi his vtuntur,
debeat peti: ſecus ſi pñt reduci: vt arg. in d. l. Titia. §. j. ¶Itẽ facit in
arg. ſi quis legat tres bottas vini: vtrum veniant vaſa, & bottæ dic
aut dicit bottas vini: & nõ ueniunt, aut bottas vinarias, & ueniũt
ita no. in l. Vitia Seio. de l. 2. ¶Itẽ no. ſecundã lec. gl. quæ facit in ar.
ꝙ ſi qs legat alimenta alicui ſtudenti, ꝙ uř uelle, ꝙ pſtẽtur ſibi in
ſtudio: ut l. plenũ. all. in gl. ¶Itẽ no. fi. gl. pro qua all. l. Titia. §. fi. de
auro & arg. leg. quam alle. Old. in conſilijs ſuis. ¶Itẽ facit in ar. ꝙ
ſi quis Pariſijs exiſtens legat centum bottas uini uni cardinali, ꝙ
3 hic ubi ſunt cardinales, dẽnt ſolui. ¶Item no. † ꝙ modicum dř ra
tione perſonæ notabilis, quod tñ magnũ eſſet vni pauperi. & ui-
de gl. de iſta materia huius §. & l. præced. per Cy. in l. j. C. ubi fidei-
com. peti pot. Iſtos intellectus non ponit, nec aliquis. Paulus de
Caſtro.

LEX LIII.

VIx certis. Hic ponuntur octo caſus, in qb. ſer
uus pt eſſe in iudicio ꝯ dominũ, quo
rũ quatuor ſunt criminales, de criminibus tãgentib.
ſtatũ ſerui, vel multũ ledẽ. rẽ publicã: quatuor verò
ſunt ciuiles, in quib. agit pro ſtatu ſuo ad libertatem ꝯſequendã
h. d. uix de hoc in l. ſi uerè. & l. ſi filio. de leg. 3. c. 2. extra de cog. ſpi-
rituali Paulus de Caſtro.

LEX LIIII.

1 *Cauſa una alia maior quatuor modis dici poteſt.*

PEr minorem. Si in eodẽ iudicio inter eoſdem
minor, & maior cauſa mouean
tur, ſuperſedetur in minori, & proceditur in maiori h. d. ¶Et
1 nota, † ꝙ una cã pt dici maior altera quatuor modis. Primo,
ratione authoritatis, ut petitio hæreditatis, quæ dicitur maior alijs
petitionib. particularib. propter authoritatem centum uiralis iu-
dicij, ut l. ſi quis libertatis. de pe. hrd. & l. fi. C. eo. tit. nã ſi p unum
agať petitione hrditatis ꝯ aliquẽ dicentem teſtm̃ nullũ, uł annul-
landũ: & per aliũ agať ad libertatem ꝯſequendã ex eodẽ teſtõ, p-
cediť in primo, & ſuperſedeť in ſcđo, vt ibi: & ita loquiť primum
exemplum gl. Scđo mõ dř maior rõne pıudicij: ut cã ſtatus, nã ſi
quis te accuſat, & tu dicis eum ſeruum tuum, hæc ſecunda diciť
maior

maior: quia præiudicialis ad perſonam: quia an ſeruus eſt, a te ſci-
ri non põt: vt l. qm̃ Alexandrum. C. de adult. & ita loquitur ſm
exemplum. Tertio dř maior, rõne contingentiæ: vt quæſtio pro-
prietatis, & fructum, vt cum ago contra te rei vendicatione ad
rem, poſtea ago ad fructus eiuſdem rei. Nã prima eſt maior: nã
fructus deberi non poſſunt, niſi res ſit mea: & ideo proceditur in
prima, & ſuperſedeť in ſecunda. ut l. fundi. & l. fundũ. ꝭ. de exce. &
ita loquitur tertium exemplum. ¶Quarto dř maior ratione præ
eminentiæ, vt criminalis ad ciuilem: nam proceditur in criminali,
& ſuperſedetur in ciuili, ſi inter eoſdem intentetur vna ab vno, al
tera ab altero, vt l. finali. C. de ordin. iudi. ſecundum Bartol. & ita
loquitur vltimum exemplum glo. Paulus.

LEX LV.

1 *Iudex ſucceſſor prioris procedere non debet ſine citatione.*

EDictum quod. Nouus iudex, noua citatio.
Iac. Butr. vel dic, ſi numerus
citationum non fuit per prædeceſſores completus, ſucceſ-
ſor complebit eundem, nullamq; aliam ſuperaddet. ſi vero
completus fuit, vnam ſuperaddet Bar. præmitte, ꝙ ad ſententiã
proferendam requiruntur tria edicta: vt ꝭ. eod. l. ad peremptoriũ.
1 ¶Edictum. i. citatio. ¶Nota, † ꝙ ſucceſſor non debet procedere,
ſine citatione. quod eſt notandum præmitte tñ quod habetur ꝭ.
eo. l. ad peremptorium. ¶Sed quid ſi prædeceſſor pronunciauit
ipſum contumacem: nunquid ſucceſſor debet aliam dare? Bal.
hic dicit, ꝙ non: quia illa pronuntiatio eſt interlocutoria: ut l. cum
clericis. C. de epiſ. & cler. ſed interlocutoria eſt ſeruanda p ſucceſ-
ſorem. ꝭ. eo. l. mortuo. & ita iſta lex debet intelligi. vbi ſtetit in nu-
dis finibus citationis. & ita ſi pronunciaſſet actorem mittendum
in poſſeſſionem, debet illum ſeruare ſucceſſor quod credo verũ.
¶Sed hic dř de ordinarijs qñ ordinarius ſucceſſit ord. ſed quid
ſi transfertur de ordinario ad delegatum, poſt numerum citatio
num. Inno. vř tenere, ꝙ non, in c. dudum. in pen. glo. de elect. ſed
Archi. contra, & verius per hanc l. vj. q. 3. ſi ægrotans. & 24. q. 3.
de illicita. Paul. melius in iij. q. ix. caueant. vbi tenet, ꝙ ſucceſſor ite
rum debet citare. ¶Sed quid ſi pendente dilatione iudex moriť,
nunquid citatio habebit effectum? quidam ꝙ non: quia circun-
ducitur edictum: vt ꝭ. eo. & poſt edictum. quidam dicunt. quòd
aut nomine proprio: & non habet effectũ: aut non, & ſic de hoc
dic plenè vt per Io. And. in c. licèt in beato. extra de accuſ.

LEX LVI.

1 *Sententiam latam cum falſo procuratore in ſui præiudicium ratam domi nus habere poteſt, non partis.*
2 *Procurator falſus rem in iudicium deducere non poteſt.*

LIcèt uerum. Ratihabitio retrotrahitur, &
confirmat iudicium cum fal
ſo procuratore actitatũ h. d. Bar. & loquitur ex parte
actoris: cum procurator eius non habebat manda-
tum. quod tñ intellige, ſi ratihabitio ſuperueniat ante ſententiam
1 latam. Idẽ † ſi poſt ſententiam, dum tñ ſit lata ꝯ ipſum falſum pro
curatorem: nam poteſt dominus eam ratam habere in ſui præiu
dicium: vt l. iij. §. falſus. ꝭ. rem rat. habe. ſecus pro ipſo falſo procu-
ratore: nam tunc dominus non poſſet eam ratam habere in præ-
iudicium alterius partis: imo ſemper poteſt altera pars dicere iu-
dicium nullum, quia factum cum falſo procuratore. Ita intelligi-
tur l. licèt. C. de procur. ſecundum Petr. & Cyn. quia ita notant
eleganter in l. ſi tutor. C. in quib. cau. in integ. reſt. non eſt neceſſa-
ria. licèt aliter videatur tenere gl. in l. ſi mater. §. hoc iure. de ex-
cep. rei iud. Quod dic, vt ibi plenè per Bar. Et adde hic, quod no-
tat Cy. in l. cum non ſolum. §. neceſſitate. de bo. quæ lib. & quod
no in Spe. de his, quæ fiunt a præla. ver. ſed pone. & per Innoc. de
reſcrip. c. ex parte decani. in fin. ¶Et ad q. gl. de iud. vide qđ plenè
no. per eundem. in c. prudentiam. de offi. dele. & per gl. C. de iure
fiſc. l. 2. lib. x. Præmitte ad euidentiam l. non vř. ꝭ. eod. ¶Item ꝙ
2 † procurator falſus non poteſt rem in iudicium deducere, vt l. iij.
§. falſus. rem ra. hab. in gl. quæ opponit de l. ſi ante acceptum iu-
dicium ſemel. per quam vř, ꝙ iudicium non retrotrahatur dic,
ꝙ ibi loquitur in procuratore, vel defenſore rei, qui poteſt de-
fendere etiam ſine mandato: vt leg. ſimilem. & l. iudicium. de ſol.
vnde ratihabitio ſuperueniens non trahitur retro, quia retrotra-
ctio non fit, niſi ad confirmandum actum inualidum, ſed illa,
quæ facta ſunt per eum, valent, vt dictum eſt. ſed hic loquitur de
procuratore actorum, qui ſine mandato agere non poteſt, nec
valet: qđ agit. vñ ratihabitio ſuperueniens retrotrahitur, vt con-
firmet. Ita colligitur ex not. in l. Iulianus. in gloſ. alleg. ¶In gloſſ.
quæ quærit nota glo. quæ ſemper alleg. ad hoc. & eſt, quia procu
rator hic factus eſt dominus, ſed iudex non. ſed iſtud non videť
ſufficiens; quia etiam ſi aliquis nomine eiuſdem iudicaret, non
valeret iudicium, quia deficit iuriſdictio. ¶Et ideo dic, quia iu-
dex quicquid facit eſt nullum, & ita non poteſt haberi ratũ. hic
tamen in procuratore. actus aliqualiter valet, ſaltẽ in præiudiciũ
ipſius falſi procuratoris, vt teneatur ad expenſas: vt ponit Innoc.
in d. c. prudentiam. dic meliorem rationem per And. de Baru. in l.
2. C. de iure fiſci.

LEX LVII.

1 *Filius ſi ante litem conteſtatam moritur, non proceditur ſuper libello ab eo edito, ſed proponendus eſt nouus.*
2 *Actiones ex delicto poſt litem conteſta. ad patrem tanquam filij hæredẽ pertranſire.*
3 *Feudum ſi quis accipiat pro ſe, & ſuis filijs, tale feudum ad filios pertran ſit, etiam ſi filij hæredes patris non ſint.*

TAm ex contractibus. Inſtãtia cę
pta cum fi
lio per eius mortem tranſit in patrem cum modifi-
catione de peculio: & incœpta cum procuratore
tranſit in dominum, non tamen in patrem procuratoris h. d. no.
1 l. ¶No. circa princi. primę gl. magnæ, ꝙ † ſi filius moriatur ante li
tem conteſtatam, ꝙ non proceditur ſuper primo libello, imo eſt
neceſſarius alius. Et vltra cum glo. opponit dic, ꝙ ſubſtantia non
mutatur: qualitas tamen ſic: vt l. in delictis. §. ſi detracta. ꝭ. de no-
2 xa. ¶Et † nota. hic, ꝙ actiones ex delicto, poſt litem conteſtatam
efficiuntur tranſitoriæ ad patrem, ſicut ad hæredem: vt C. ex de-
lict. defunct. l. j. ita intelligo tex. quicquid glo. dicat. ¶Item ꝙ ex p
ſona patris fit mutatio inſtantiæ: quia contra filium dabatur inſo
lidum, contra patrem de peculio, ſed hæc eſt mutatio qualitatis,
nõ ſubſtãtiæ actionis, quæ mutatio non eſt prohibita: vt l. in deli-
ctis. alleg. & adde l. quanquam. §. Iul. de aqua plu. arcen. & quod
3 not. ſ. de procura. l. mutari. pone, † ꝙ aliquis recipit feudum pro
ſe, & filijs ſuis certè feudum tranſit ad filios, etiam ſi non ſint hæ-
redes: ut not. in l. vt iuriſiurãdi. §. j. de op. libe. & no. in l. Gallus. §.
nunc de lege. pone ergo: ꝙ lis eſt conteſtata ſuper feudo, moriť
pater, filij non ſunt hæredes: nunquid tranſibit inſtantia ad eos? di
ceres tu, ꝙ non, quia non tranſit ad ſingularem ſucceſſorem: vt
dixi ſ. eo. l. ſi iudex. & no. pet Inno. in c. quia. de iudi. certè contra-
rium dico per illam l. not. nec obſtant notata Innoc. quia loqui-
tur in extraneo: ſecus in filio, tene menti.

LEX LVIII.

1 *Iudex ordinarius ſuperior, num poſſit inferiori pariter ordinario inhibere ne in cauſa procedat, ut eam ſe aduocet.*
2 *Delegans ſicut poteſt delegato inhibere, ita eius interlocutoriã reuocare.*

IVdicium ſolui. Hic ponuntur tres ca-
ſus notabiles, in quibus
impeditur proceſſus delegati. Primus eſt, cũ delegãs
prohibet. Secundus eſt, cum prohibet ſuperior dele
gantis. Tertius eſt cum delegatus efficitur ordinarius illius cau-
ſæ h. d. not. & dic: ꝙ impeditur his caſibus, quo ad futura: ſed quæ
facta ſunt remanẽt firma vt no. per Inn. in c. intimaſti. de appel.
¶Item loquitur hæc l. cum delegans inhibet, & nullum aliũ ſu-
brogat. aliàs enim ſoluitur: & ſubrogatus procedet. ar. ſ. eo. l. ſi iu-
dex. & ꝭ. eo. l. mortuo. Item ſi ad ſe aduocaret cãm: nam tunc nõ
ſoluitur, niſi quo ad delegatũ: vt no. p Gul. in l. & qa. de iuriſ. omn.
iud. ¶Et allegať iſta lex, ꝙ per litem conteſtatam delegatus nõ ef-
1 ficitur dñs litis, ſecus in procur. vt hic in gl. ¶Quæro † nunquid
ordinarius poſſit alteri iudici ordinario inferiori inhibere, ne pro
cedat, & cãm ad ſe aduocare? dic, ꝙ non, vt in Auth. de defenſo.
ciuitat. §. ſed interim. & in c. Romana. de for. comp. lib. 6. & quod
nõ. in c. paſtoralis. de offi. ord. & per Arch. xj. q. j. de perſona. Fallit
in principe. q põt, quãcunq; ordinariã cãm auocare expreſſè, vel
tacitè, ſ. alteri committendo. de offi. de leg. c. licèt. de appell. vt no-
ſtrum. & quod no. Arch. 34. q. xj. §. is ita. Et vide quod not. per Io.
And. de offi. Arch. c. dilecto. qui vř velle, ꝙ qñ inferior ordinarius
exercet iuriſdictionem aliquo mõ nomine ſuperioris, vt Archi-
diac. qui eſt tanquam vicarius epi, ſuperior põt ſibi inhibere, licèt
Inn. videatur ibi ſentire ꝯriũ. Et adde, ꝙ ſicut delegans põt inhibe
2 re delegato † ita põt eius ſñiam interlocutoriam reuocare. vt no.
ꝭ. à quib. appel. non licèt l. fi. quod tene menti: quia ita pridie in fa
cto conſultus reſpondi, & allegaui dictum Bar. Paul.

LEX LIX.

SI locus. In delegatione videtur expreſſus locus ſolitus
h. d. facit l. ꝙ ſi nolit. §. qui aſſidua. de ædi. edi. &
de iure fiſc. l. ſu p creandis. lib. x. q. & ꝭ. de aqua pluuia arc. le. ſi
prius §. rectè placuit. lex ſequens non legitur. Paul.

LEX LXI.

SOlemus. In iudicium videtur deductum quicquid
poterat ſub petitione comprehendi, licèt
non ſit ſpecialiter expreſſum h. d. Ex quo patet, ꝙ ſi qs dicat
rẽ q̃ alter poſſidet, ptinere ad ſe in libello, ꝙ videtur inten-
tare petitorium, & poſſeſſorium: cum uerba ſint generalia. qđ
uidetur per Ber in c. cum eccleſia Sutrina. de cauſa poſſeſſionis,
& proprietatis. & in gl. ꝭ. eo. l. ſi quis intentione. & facit l. an & eã
dem. §. actiones. de exce. rei iudica. ¶Not. iſtum text. ſm Bartol.

quòd valet libellus. peto a te hæreditatem excepto tali fundo, q̃a
partes poſſunt cōſentire, ne aliquid in petitione veniat. ¶In gloſſ.
quæ opponit ꝫ. de arbit. de l. ſi cum dies. Bartol. dicit, quòd idem
eſſet in arbitris: ubi proceditur per libellum. ſecus ſi ex compro-
miſſo, vt ibi.

§. Latrunculator.

Iudex maleficiorum nōdebet de cauſa pecuniaria cognoſce-
re. ad hoc alleg. hoc eſt uerum principaliter, ſed incidēter poſtq̃
de crimine cognouit, poteſt cogere criminoſum ad rem reſti-
tuendam: vt l. interdum §. qui furem. ꝫ. de fur. & ibi per Bar. & in
Authen. de manda. prin. §. quòd ſi delinquentis. col. 3.

LEX LXII.

1 *Iudicium actum trium perſonarum dici.*

INter litigantes.

In iudicio requiruntur duæ perſonæ. ſ. actoris,
& rei & actor dr̃ ſuſtinere onus probationis, reus ve-
ro gaudere cōmodo poſſeſſionis. hoc dicit. Adde;
quòd requiritur, & tertia perſona, ſcilicet, iudicis, vnde dicitur iu-
1 dicium † actus trium perſonarum: vt in cap. forus. poſt medium.
de verb. ſign. Paulus.

LEX LXIII.

1 *Citandus perſonaliter, ut compareat non eſt, qui per procuratorem ſe tue-
ri poteſt.*
2 *Clauſula de defendendo quid contineat.*

REctè defendi.

Diritor quis ſe defende-
re per ſe, vel aliū: nec di-
citur plenè ſe defendere, niſi ſoluat iudicatum h. d.
1 ¶Et no. ex primo dicto, ꝙ † non eſt quis citandus, vt
perſonaliter compareat, cum poſſit ſe defendere ꝑ procuratorē,
niſi eſſet neceſſaria præſentia ꝑſonæ. quod dic, vt l. fi. C. de procu.
2 & in c. j. de iud. lib. vj. ¶Ex ſecundo dicto nota, ꝙ † clauſula de de-
fendendo continet clauſulam iudicatum ſolui: ſicut econtra ꝫ. iu
dica. ſolui. leg. iudicatum ſolui. vnde ſi quis promiſit ſe defendere
ſub pœna, niſi ſoluat iudicatum, incidit in pœnam. quod ſingula-
riter not. ¶Rectè defendi. quod expedit ſcire ad hunc finem, vt
ſciamus, an debeat fieri miſſio in poſſeſſionem, quæ fit quando
reus ſe non defendit. ¶Cum ſatiſdatione de iudicio ſiſti. quod eſt
uerū, q̃n per aliū ſe defendit. ſed ſi per ſe, non præſtaret eam, ſi poſ-
ſideret immobilia. qđ dic: ut l. ſciendum. ꝫ. q. ſatiſ. cog. & eſt caſus,
in l. hæc autem. §. rectè defendi. quib. ex cau. in poſ. eatur.

LEX LXIIII.

1 *Intereſſe uerum rei æſtimationem dici.*
1 *Prædo, quod intereſſe prætendere queat.*

NOn à iudice.

Contra doloſū fit æſtimatio in
tereſſe per iuramentum in litē.
quod quidem intereſſe, cum ſit affectionis ēt prædo pōt
prætendere, qui tamē verum intereſſe prætendere nō po-
1 teſt hoc dicit ¶Intereſt, ſcilicet verè. quod † quidem intereſſe, dr̃
æſtimatio rei. Iuratur. quod eſt intereſſe affectionis. ſi ergo depo-
ſitarius ꝑ dolum non vult rem reſtituere, quę quidem valebat cē-
tum, non condemnatur tamen ad illa centum, ſed ad illud, quod
actor iurabit. propter affectionem: nam ſi tantum afficiebatur, ꝙ
uoluiſſet ipſam potius, quàm centum, & quinquaginta, dabitur
ſibi iuramentum, ꝙ ita ſit, & ſi ita iurabit, in centum quinquagin-
ta fiet condemnatio, licèt reuera nō valebat, niſi centum. ¶Deni-
2 que probat, quod dixerat. nam † prædo non poteſt prætendere
verum intereſſe, cum non ſit dominus, ſed tantum affectionis
ratione cuius aduerſarius ſibi condemnabitur. Allegatur quòd
prædo eſt reſtituendus dicam in l. ſi idem.

§. Si quis in alio.

Si mutatur perſona iudicis: uel
res, aut actio. ſtipulatio iudicatū
ſolui. non committitur h. d. tex. cum gl. & eſt no. §. Paulus.

LEX LXV.

1 *Conſuetudines de dote lucrāda ubi diuerſæ ſunt, puta, in loco originis mu-
lieris, & domicilii uiri, utra in huiuſmodi lucro ſit ſpectanda.*
2 *Notarius an poſſit in uno loco rogari de conficiendo inſtrumento, & in
alio cogi ingroſſare.*

EXigere dotem.

In contractu dotis eſt
hoc ſpeciale, vt non in-
ſpiciatur locus contractus, ſed vbi vir habet domici-
lium. hoc dicit Bar. vel ſic. vbi agitur ex diſtractu, nō
inſpicitur locus contractus, ſed locus vbi ſit diſtractus h. d. Cy. q̃
lectura videtur vera. Bar. in l. ij. C. ubi & apud quos. de qua dic, vt
not. in l. qui certo loco ꝫ. de condict. indeb. per Gul. & Bart. ſed
prima lectu. communiter tenetur, Secundum quàm inducitur in
1 arg. ad q. ꝙ † ſi in dote lucranda ſunt diuerſæ conſuetudines, vna
in loco originis mulieris, ꝙ vir lucretur tertiam, alia in domicilio
uiri, ꝙ lucretur dimidiam: inſpicietur conſuetudo, quæ eſt in do-
micilio viri. de qua q. dic, vt no. per Bar in l. omnes populi. de iuſti-
tia, & iure. ꝑ Io. An. in c. j. de ſpon per Archi. xij. diſtin. capit. illud.
2 ¶Ex prima lectu gl. no. ꝙ † ſi notarius concipiat inſtrm̄ in aliquo
loco, non tenet in alio ingroſſare, nec poteſt in uno loco rogari
de inſtrō, & conficere notam, & in alio inſtrumentum ingroſſa-
re: quod intellige verum, q̃n ſit inſtrumentū, quātum ad proba-
tionem: ſecus ſi fieret ad ſolennitatē, vt in teſtamēto cæci, in quo
requiritur ſcriptura per ſeptem teſtes ſignata, vt l. hac conſultiſſi-
ma. C. qui teſta. face. poſ. nam tunc notarius debet in præſentia ip-
ſius cæci inſtrumentum perficere, cum omni ſolennitate. nec va-
leret, ſi in domo ſua ſolennitatem adhiberet ex interuallo, cū de-
beat adeſſe in ipſo actu: vt in d. l. hac cōſultiſſima. probatur. & C.
de teſt. l. antiquitas. facit l. obligari. §. Tutor. de autho. tut. & ita pri-
die de facto conſultus reſpondi. ¶Item no. ꝙ ratio huius l. ꝙ nō
ſortiatur forum in loco contractus tantum; eſt, quia ibi uidetur ꝯ-
traxiſſe, ubi maritus habet domicilium. Item quia ibi mulier eſt
domicilium habitura cum viro.

LEX LXVI.

1 *Reus confitens rem de qua agitur actoris eſſe, qualiter intelligatur confi-
teri eius eſſe.*
2 *Teſtium dicta ita debent interpretari, ut ipſis non noceant, & ad concor-
diā reduci. Et an interpretatio per legem fieri debeat, an per hominem.*

SI quis intentione.

In iudicijs uerba ambi-
gna interpretantur pro ꝓ-
ferente. ad hoc alleg. ¶Et nota petitionem, vel exceptionem
ambiguam admitti in iudicio. qđ eſt verū, q̃n pōt recipere ſa-
num intellectum; aliàs reijcitur. argu. de leg. j. l. Titiæ textores. de
ſtu. l. j. §. Labeo. & dic per Bart. in l. j. de exceptio. ¶Et nota gl. quæ
1 dicit, ꝙ † ſi reus confitetur rem ad actorem pertinere intelligatur
confiteri, ꝙ pertineat tanq̃ debita, non tanquam ſua, quia primū
eſt ſibi vtilius, vt non teneatur ad fructus, niſi ſm̄ legem videa-
mus ꝫ. de vſur. in ſecundo ſic. ¶Sed hoc eſt verū, ſi non appareat,
ꝙ actor diceret eam ſuam iure dñij, vel quaſi: nā tunc rn̄ſio rei in
telligeret ſm̄ petitionē actoris. vt ꝫ. de interrog. act. l. ſi defenſor.
§. j. & §. præterea. Inſti. de inutil. ſtip. ſm̄ Bal. ¶Vel pone exemplū
in reo ſm̄ ipſum, ſi actor narrabat duo in libello, quorum vnū
faciebat pro reo, aliud ꝯ, puta, ꝙ reus poſſidebat rem ſuam, reus
aūt negat narrata prout narrantur in libello ſimpliciter, certè vr̃
negare, quod faciebat contra ſe, ſcilicet, ꝙ res eſſet actoris. ſed
quod faciebat pro ſe, non. ſ. quod ipſe poſſideret, quia commo-
dum eſt ſibi poſſidere, vt ſ. e. l. inter litigatores. quod tene menti.
Et no. ēt ꝙ iſtud eſt verum ſine proteſtatione. facit l. cū precum.
2 C. de liber. cau. ¶Item † quæ hic dicuntur locum habent in teſti-
bus. vt ſemꝑ interpretatio fiat, ne ſibi noceant, & ad concordiam
reduci dñt. vt no. in c. cum tu. extra de teſti. & idem in notatio, q.
loco teſtis hr̃, vt l. Domitius. de teſta. ¶Item in glo. vr̃, ꝙ interpre-
tatio fiat per l. & iō vr̃, ꝙ conſenſus partis non ſit neceſſarius, vt
l. quæ ſub conditione. §. fi. ꝫ. de cond. inſt. reſpondeo, licèt l. inter-
pretetur, adhuc tn̄ requiritur declaratio hominis, qui declarabit,
qđ magis ſibi expedit. arg. in l. leuiſſima. & quod ibi no. de condi-
tio. & demon. ¶Item, quæ ſit ratio inter contractus, & iudicia. vi-
de in l. inter ſtipulantem. §. j. ꝫ. de ver. obl. ¶Item in fine glo. quæ-
rit Bar. reſponde, ꝙ ſic, ſi inter partes, vt ſi pars non poſſit delibe-
rare, vtrum cedat, vel contendat, argum. l. ſi defenſor. §. illud. ꝫ. de
interroga. actio.

LEX LXVII.

1 *Actori ubi per miſſionem in poſſ. ex primo decreto non poteſt eſſe conſul-
tum, iudex quid facere debeat.*
2 *Teſtamentum quod nullum eſt, ſi quis annullari petat, an rectè petat.*

QVi ſe dicit.

Qui dicit ſe liberandum, eſt li-
ber à die ſententiæ, vel decreti
pro eo interpoſiti. Bar. ¶Vel ſic. qui ſe liberandū di-
cit, debet petere ſe liberum, non retro liberū pronun-
tiari h. d. Bal. ¶Vel proprius ad lr̃am, licèt ſeruus ſit redemptus
ſuis nummis, non tn̄ eſt liber, niſi ſequatur manumiſſio, ad quam
fiendam pt̃ dñs per iudicem compelli, ſed contumaciter abeſt,
ipſe iudex ſeruum liberabit h. d. ¶Et no. ſingulariter vltimum di-
1 ctum, & fi. l. ꝙ † vbi non poteſt actori eſſe conſultū permiſſio.
in poſſeſſio. ex primo decreto, iudex interponit decretū contra
abſentem, ꝙ habet vim ſn̄iæ diffinitiuæ. Ad quod facit. C. ſi vt ſe
ab hære. abſt. auth. ſi omnes. Bar. tn̄ alle. tex. in c. primo. de eo qui
mit. in po. cā rei ſeruan. li. vj. vbi eſt caſus. ¶Quod facit ad q. ſi peta-
tur teſtm̄ annullari, ꝙ poteſt ferri ſententia diffinitiua in abſentia
partis, quia non pōt procedi ad miſſionem perſonalem. ¶Iſta l.
2 inducitur in arg. ad q. ꝙ † ſi quis petat teſtm̄, ꝙ ſit nullum, annulla-
ri, ꝙ ualeat petitio, nec poſſit aduerſarius repellere, quia intelligi-
tur annullari, quatenus de facto proceſſit, vt l. eleganter. §. j. ſupra
de dolo. & l. ex empto. §. qui vina de act. empt. facit l. fundus. de re-
ſcind. vend. l. ſolutum. §. j. de pign. & c. accedens, vt lite. non con-
teſta. & not. per Innocen. in cap. examinata. de iud. ubi ponit ad
hoc vnum bonum dictum, & ita in ſimili habui pridie de facto,
de quodam minore, qui petierat ſe in integrum reſtitui aduer-
ſus actum, qui erat ipſo iure nullus, Item facit ad aliam q. quā ha-
buit do-

buit dominus Bal. Peruſij tempore meo. ſtatutum eſt ibi, ꝙ niſi
quis faciat inſinuari teſtm̄ ꝫ. duos menſes, ſit nullum: uerum tn̄ in-
fra duos menſes poſſit inſinuari: niſi per venientes ab inteſtato
petatur ceſſari. contingit, quòd venientes ab inteſtato poſt duos
menſes petierunt nullum pronunciari; alter vult ꝫ. alios duos mē-
ſes gaudere priuilegio ſtatuti, non obſtante petitione inepta par-
tis aduerſæ, quæ debet petere ceſſari, & nō facit, & fuit maxima ꝯ-
trouerſia inter Doct. finaliter tn̄ fuit ꝯſultum, quòd venientes ab
inteſtato benè petebant. argum. iam dictorum, & iſtius l.

LEX LXVIII.

1 *Peremptorium neceſſarium eſſe, quando iudex uelit ad diffinitiuā uenire.*
2 *Citationem fieri debere ad partis inſtantiam.*
3 *Argumentum ab alluſione uocabuli in iure procedere.*
4 *Comminatio iuridicialis, quot modis fieri queat.*
5 *Iudex an per hoc, quod dicat in prima, & ſecūda citatione, ꝙ ueniat reus
ad diffinitiuam, comminatio huiuſmodi peremptoria dicatur.*
6 *Iudex num poſſit nulla ſubſiſtente iuſta cauſa dilationem minuere.*

AD peremptorium.

Ad ſententiam
diffinitiuam per-
uenit præcedente peremptorio ordine hic expreſſo,
qui tn̄ ordo pōt per iudicem moderari, & alterari
ex cauſa. hoc dicit vſq; ad l. & poſt edictum, Bartol. Quam l. exa-
mina, vt plenè no, per Cyn. in auth. qui ſemel. quomodo & q̃n iu-
dex. & ꝑ Bar. in l. ſi finita. §. nullā. de dam. infec. per gl. 24. q. 3. de illi-
cita. ꝑ Inno. in c. ad petitionem. de accu. Et adde gl. in c. conſtitu-
1 tionē. de ſen. excom. lib. 6. ¶Ad peremptorium: quod † eſt neceſ-
ſarium cum iudex vult venire ad ſententiam diffinitiuā. Et ita in-
telliguntur iſtæ ll. per glo. ꝫ. eo. & poſt edictum. Sunt & alij caſus
in quibus ſimiliter requirit̃ hic ordo peremptorij. ſ. cum venitur
ad miſſionem ex primo decreto. vt no. glo. in l. finita. §. Iulianus,
de damno infecto. Et idem vr̃ ſentire in l. & poſt edictum. in pen.
q. & per Inn. in c. j. vt lit. non cont. & vr̃ tex. in l. præſenti. circa me-
dium. C. de his qui ad eccleſias confugi. Item eſt neceſſarium cū
proceditur ad transferendam poſſeſſionē in aduerſariū lit. quaſi
conteſta, vt l. conſentaneum. quomodo. & q̃n iudex. ¶Itē, & cū
proceditur ad abſolutionem ab inſtantia iudicij: vt no. per Inn. in
c. conſuluit. de offic. deleg. & ꝑ Bar. in l. cum Titia. de accu. & dicā
ꝫ. eo. & poſt §. circunducto. Item & cū proceditur ad excōmu-
nicationē, vt d. c. conſtitutionē. & c. de illicita. Idē vr̃ cū quis citat̃
ad videndum teſtes iurare, vt d. c. conſuluit. ſed aliàs, quàm extra
iſtos caſus nō requiritur iſte ordo, ſed quælibet citatio intelligitur
peremptoria: ut cum quis citatur ad videndum publicari proceſ-
ſum, vel ꝯcludendum in cauſa. Cum datur dilatio ad probandū,
nunq̃d dilatio vna ſufficit, & intelligatur peremptoria? dic ſm̄ ꝑdi-
ctos Doct. vbi ſ. Ad vltimum facit l. j. in fi. C. de dila. ¶Petat no.
2 citationem debere fieri ad inſtantiam, & petitionem partis: aliàs
nō valet: & ad hoc alle. Vnde dicit Bar. in d. §. Iulia. ꝙ iudex in vi-
ſione proceſſus debet videre, ſi citationes factæ ſunt ad inſtantiā
partis, aliàs annullatur proceſſus. vide ibi per eum. ¶Perempto-
rium, quod erit quarta citatio. nec debet iſta continere interuallū
tot dierum, poſtquam alia præceſſerunt cum interuallo. quod pa-
tet; quia non fit de neceſſitate, ſed benignitate, poſtquam præceſ-
ſerunt tres: vt l. tres denuntiationes. quomodo, & quando iudex.
3 & in c. conſuluit. de offi. deleg. no. ¶† Quod inde hoc nomē &c.
Not. argu. ab alluſione vocabuli, vt l. tugurij. đ verbo. ſign. quod
4 dic per Bar. in l. j. ꝫ. de teſta. ¶Comminatur. † hæc comminatio
poteſt dupliciter fieri. primo prout hic dr̃, ſcilicet, ꝙ in eius abſen-
tia procedetur. ſecundo, vt dicatur citamus te peremptoriè: nam
hoc verbum habet uim comminationis. & nota, ꝙ q̃n peruenit̃
ad tertiam, uel quartam citationem, hæc comminatio non eſt ne-
ceſſaria: cum illę habeant in ſe peremptorium annexum, vt d. l.
tres denun. quia tunc oporteret hoc expreſſè dicere: cum de iu-
re non ſint peremptoriæ; ſecus ſi iudex uellet, ꝙ prima, & ſecun-
da eſſent peremptoriæ, vt ll. præcedentib. ¶Item aduertendum,
5 ꝙ † licèt iudex dicat in prima, & ſecunda citatione, ꝙ reus ueniat
ad ſententiam audiendam, hæc comminatio non cenſetur perē-
ptoria: cum quælibet citatio fiat ad illum fin. Et idem eſt, ſi dicat,
alias prout de iure poterimus, procedemus, q̃a poſt primam, vel
ſecundam non poteſt de iure procedere ad ſententiam, niſi fue-
rint peremptoriæ. oportet ergo, ꝙ alterum de duobus dicatur,
vel ꝙ ponatur peremptoriè, uel ꝙ in eius abſentia procedetur, vt
no. per Bar. C. de cohort. l. ſi apparitor. facit qđ no. Inn. de reſcr. c.
6 cauſam quæ. ¶In gl. fin. pone, ꝙ † nulla cā ſubeſt minuendi dila-
tionem, nunquid iudex poterit minuere? dic ꝙ ſic, ſm̄ Inn. in d. c.
ad petitionem. & hoc ſi legis authoritate conceditur facere ſ. eo.
l. non quicquid. dat tamen ipſe practicam, ꝙ iudex apponat cau-
ſam quare minuit. & tunc licèt non ſit vera, creditur tamen ſibi,
pluſquàm parti, & non poterit appellare. quod no. ¶Item vide
gl. in d. c. conſtitutionem. de ſen. excom. ꝙ debet fieri vnum edi-
ctum pro omnibus. Paulus.

LEX LXXIII.

1 *Citationes ad ſententiam diffinitiuè proferendam, quot ſint neceſſariæ.*
2 *Reo in termino peremptorio comparenti aduerſus actorem abſentē, quæ
remedia de iure ff orum competierunt. Et quæ hodie.*
3 *Edictum cum circunduci petitur, num ſit neceſſe actorem citari.*
4 *Abſolui quem a iudicij obſeruantia quot modis contingat.*
5 *Iudex poſt peremptoriam, num poſſit partem reā per duos, tres, aut plu-
res dies abſentem expectare.*

ET Poſt edictum.

In l. præceden. Adde, ꝙ
interdum prima, uel ſecū-
da citatio intelliguntur peremptoriæ, ēt ſi nō ſit expreſſè di-
ctum. ſcilicet cum iudex monet partem perſonaliter, vt l. ceſ-
ſante. C. quomodo, & q̃n iudex Idem ſi non iudex, ſed nuntius
perſonaliter apprehendit partē, & ipſe reſpōdet, ꝙ nō veniet: nā
amplior citatio non req̃rit: vt not. ꝑ gl. l. tres. & ꝑ Inn. in d. c. ad pe-
titionē. & ꝑ gl. in d. c. de illicita. ¶Caſus in l. & poſt edictū. poſt pe-
remptorium edictū iterū abſens reus ex benignitate citatur. qui
ſi non uenerit, ſn̄ia ſm̄ iuſtitiam profertur. ſed ſi uenerit in perem-
ptorio, & actor abeſt, ceſſat illa citatio, & illius edicti perimitur,
ſn̄ia diffinitiua nō profertur, lis tn̄ remanet actori ſalua. hoc dicit
vſq; ad §. ſciendum. Bar. Et diuitur in tres partes. in prima loquit̃,
q̃n reus eſt abſens. in ſecunda, q̃n actor eſt abſens, & quid debet
facere iudex. in tertia, quid ſequitur ex ordin. iudi. ſecunda ibi: qđ
ſi nec tertia ibi: circunducto. ¶Citari debet, & erit quinta citatio
de benignitate tamen, non de neceſſitate. in c. conſuluit. de offi.
1 dele. Tres † enim ſolæ neceſſarię ſunt: ut l. tres. alle. ſi tn̄ actor pe-
tat, ēt quinta erit neceſſaria. Reſponderit. i. comparuerit. Circun-
ducendum. i. de actis abolendum. quia perinde erit, ac ſi nō ema-
naſſet: vnde neceſſe habebit actor iterum facere ipſum citari pe-
2 remptoriè. ¶Et nota. † quia de iure iſto ff orum, ſi reus compare-
bat in termino perēptorio, & actor non. reus non habebat aliud
remedium, niſi vt circunduceretur edictum, & haberetur pro
non citato, inſtantia tn̄ litis remanebat tota firma. vnde non habe-
bat actor neceſſe incipere litem à capite, ſed ſufficiebat iterum fa-
cere reum citari. ſed hodie per iura. C. pōt reus petere ſe abſolui
ab inſtātia iudicij. C. eo. l. properandum. §. & ſi quidem. & hoc eſt
plus, quia tota inſtantia perit, & oportet actorem à capite reinci-
3 pere, vt ꝫ. de acc. l. libellorum §. ꝙ ſi libelli. ¶† Item cum petitur edi-
ctum circunduci, nō eſt neceſſe, ꝙ actor abſens citetur: ſecus cū
petitur abſolui ab inſtantia iudicij: cum ſit maioris præiudicij, ut
no. eleganter Inn. in d. c. conſuluit. & Bar. in l. cum Titia. ꝫ. de accu-
ſa. Hodie vero per ius Auth. poteſt reus adhuc plus petere, quod
actore abſente feratur diffinitiua etiam lite non conteſtat., vt in
authen. qui ſemel. quod facere non poterat de iure ff. vel. C. etiā
lit. conteſta. quia actore abſente non contrahebatur eremodi-
cium. ratio autem eſt, quare lite non conteſta. poteſt procedi cō-
tra actorem ad diffinitiuam, non autem contra reum: quia reo
contra abſentem actorem non prouiſſum eſſet per miſſionem
ex primo decreto, ſicut econtra. ergo &c. ſ. e. l. qui ſe. in fi. Con-
ueniri poſſit. i. de nouo citari. ita ꝙ non requiratur, vt a capite rei
actor incipiat litigare. Et q. ſtat in hoc, verum pereat tota inſtan-
tia: quia non poſſet iterum citari. ſi a capite eſſet incipiendum: an
vero perat inſtantia tantum edicti illius, quia tunc ſecus, & re-
ſpondetur, quòd hoc vltimum eſt uerius, vt ſequitur. ¶Inſtātia.
no. ꝙ etiam vnius actus lite conteſt. dicitur inſtantia. Bal. non ſo-
4 lum totius litis. Et adde, ꝙ pluribus modis dicitur † quis abſolui ab
inſtantia iudicij, & aliq̃n talis abſolutio habet vim diffinitiuæ, ali-
q̃n uim interlocutoriæ, vt plenè no. Bar. in d. l. cum Titia. Litiga-
ri. i. citari. aliàs videretur innuere contra. ¶Item nota hic ſecundū
Bar. quòd ſi poſt citationem peremptoriam apponatur de beni-
gnitate, quarta, vel quinta citatio: non neceſſe eſt, quòd in tali
ponatur peremptorie, quia per hoc nō vr̃ ab eo receſſum. Et eſt
effectus, quia non eſt neceſſaria alia citatio de nouo. quod intelli-
go uerum, q̃n reus non cōparet, q̃a ſi actor eſſet, ſecus. argu. in l.
poſt diem. de l. cōmiſ. ¶Circa qđ dic, ꝙ aut iſta quarta, vel quin-
ta citatio fuit facta per iud. de benignitate, & ſine poſtulatione
actoris, & tunc ſi reus illa die ueniat: tunc non vr̃ receſſum a ꝑ-
emptorio, licèt actor cōpareat. quia iudex parti non potuit præ-
iudicare. & ideo licèt actor non cōpareat, reus ſic: non erit locus
nouis citationibus. Si uero poſt peremporium, actor aliam cita-
tionem petijt, & tunc ſi reus in illa comparet, actor non, & tunc
circunducetur effectus edicti, & erit ſibi neceſſaria noua citatio,
quia actor videtur receſſiſſe a peremptorio, vt probatur expreſ-
ſe. in d. l. poſt diem. eſſe multum no. quod & probat̃ hic. ¶Itē no.
ꝙ ſicut abſente actore reus poteſt contractum liquidare: ita a-
ctor reo abſente poteſt &c. authent. quod ſemel. ſecundum om-
5 nes: q̃a non eſt uera ad hoc rō diuerſit. ¶Itē † nunquid poſt perē-
ptorium iudex partem ream abſentem poterit ꝑ duos, aut tres,
vel per plures dies expectare, & poſt illos pronuntiare: ſine noua
citatione? & dicendum eſt, ꝙ ſic: quia poteſt iterum citare: ergo
multo magis expectare, vt probatur in c. cōſuluit. de offi. dele. &
ita dicit ſe Bar. milleſies feciſſe. Contra tamen ipſum videtur ca-
ſus in l. ſi vicem. §. fi. ꝫ. quod vi aut clam. & gl. in §. omnis. Inſtit. de
obli. ſed dic, ꝙ primum verius. nec ob. d. l. ſi vicem. quia hic perē-
ptorio facto reus pronuntiatur contumax, & ſic certè ſemper

remanet in eadem contumacia. Item quia in l. ſi vicem §. fin. citabatur pars ad ꝯdicendum, vel voluntatem ſuam declarandam. nam ſequenti die non põt declarare, quia neſcit, utrum alter ædificet, vel nõ. & ideo requiritur noua citatio. at in ca. cõſuluit. reus citabatᷣ ad audiendã voluntatem iudicis, & nõ ipſius citati, nec ꝑ eum aliquid erat ſciendum, quod impedire poſſet contra.

§. Sciendum. Verus contumax non appellat: ſed fictus ſic. Ad hoc alleg. quod declara, vt plenè no. per Bar. in l. ex conſenſu. §. cum. de appellatio. & per gl. magiſtram. in clem. j. de do. & contuma. & per Cyn. C. eo. l. properandum. §. cum autem. ¶ Defuerit, ſcilicet: uerè. ſecus ſi non verè, ſed fictè Paulus.

L E X LXXIIII.

1 *Incidens cauſa quæ dicatur, & quæ emergens.*

DE qua re. Iudex cogitur pronuntiare ſuper re, de qua cognouit, & poteſt eius iuriſdictio prorogari de re ad rem h. d. cum §. ſeq. ¶ Et no. ꝙ ſi eſt ordinarius, cogetur per ſuperiorem. ſi delegatus per delegantem. quod eſt uerum ſi ſit de ſua iuriſdictione, al's non: ut in c. paſtoralis. de offi. deleg. & l. iij. C. q pro ſua iuriſditione. Item cogetur præciſè, vel cauſatiuè ꝑꝑ pœnam. uel aliàs faciet litem ſuam: vt l. 4. §. in eum. de damn. infec. ¶ In gloſ.
1 quæ quærit, quid ſit emergens. dic melius, ꝙ † incidens cauſa dr̃ ea, quæ tangit negotium principale, ut exceptio pacti, vel præſcriptionis. ſed emergens dr̃, quod nõ tangit negotiũ principale. vt ſi iudex non habet iuriſdictionem: vel actor eſt excõicatus: vel præuaricatus. ſuper primo non eſt pronunciandũ, ſuper ſecundo ſic. vt d. gl. ſimilia verba ponit Inn. in c. cũ inter. R. ſeniorem. de elec. Aduertendum tñ, ꝙ ſi ſuper inciden. fuerit pronuntiatum, non eſt nullus proceſſus: ut l. ait prætor §. quid tamen. s̃. de mi. & ibi ꝑ Bar. ¶ Item ſi ſuper emergenti nõ eſt pronunciatum: non reddet, tamen proceſſus nullus: quia eo ipſo, ꝙ procedìtur ad vlteriora, vr̃ tacitè ẽt pronunciatũ ſuper emergẽti: vt l. alleg. exhibita. & melius probatᷣ in c. ſuborta. de re iud. & in c. cum ex parte. de appel. facit quod no. Bar. in l. inquiramus. de teſta. & in l. j. C. de appel. facit quod no. Bar. in l. inquiramus. de reſta. & in l. j. C. de appella. & l. ſi mancipium. §. ſi communi. de euict. & uide in gl. Paulus.

§. Cum abſentem. Iudicium agitatum nomine abſentis, qui verè credebatur, quantum ad eum eſt nullum, ſed noĩe ipſius ſolutum põt ab hærede, cui proficit repeti h. d. ſm Bar. & adde, quod plenè no. in l. Neratius. de reg. iur. ꝑ gl. in l. ſi verò pro condemnato. qui ſatiſ. cog. per Cyn. ¶ Oppo. de l. cum quaſi. in princ. de fideicõmiſ. lib. multi ſoluunt, quòd ibi eſt ſpeciale fauore libertatis. ¶ Solu. aut actus eſt factus nomine mortui: & non valet. ſecus econtra, ut hic, prout d. l. Neratius. Aut non eſt factus nomine mortui, ſed q abſens credebatur, & principaliter ad utilitatem eius, & idem. Aut non principaliter, ſed per conſequentiam: & tunc valet in ꝑſona heredis defuncti, vt d. l. cum quaſi: quia ibi principaliter fiebat utilitas ſerui: ius tamen pſ̃onatus per conſequentiam acquiritur ſuo hæredi. Sol. in medio. glo. poſita eſt uera, licèt per Doct. non teneatur. Paulus.

L E X LXXV.

1 *Iudex propter tres exceptiones ſententiæ executionem retardare debet.*
2 *Executor nudus ac merus de exceptionibus aduerſus ſententiam non cognoſcit.*
3 *Citatio generalis ad omnem cauſam an fieri poſſit. Et quid inde?*
4 *Sententia declaratoria in perſonali, uelut & in reali ferri poteſt.*

SI prætor. Iudex cui cõmiſſa eſt executio ſentẽtiæ, non debet de ipſius iniquitate cognoſcere, nec propter ipſius iniquitatis exceptionem executionem retardare. hoc d. princip. de quo dic, vt plenè no. in c. paſtoralis. §. quia vero. de offic. deleg. & per Inn. in c. de cætero. de re iudi-
1 ta. propter † tres tamen exceptiones tardabit executionem. prima eſt, ſi opponatur, ꝙ ſententia non ſit lata. nam de hoc cognoſcet, ut colligitur, dum dicit de iudi. cognoſcit. Secunda eſt, qñ opponitur, ꝙ ſententia eſt nulla, vt ſequitur. in §. Marcellus. ſm uerum intellectum. Et ſic exceptio nullitatis retardat executionem, niſi iudex cognoſcat, ꝙ malitioſè proponatur: vt C. de Fal. l. ſatis apertè. de quo dic, vt plenè ꝑ Bart. in l. 4. §. condemnatum. de re iudi. tertia exceptio eſt, ſi opponatur, ꝙ veniat ſententia reſcindenda per reſti. in integrum: ut in §. fi. ſm vnum intellectum. quod eſt uerum: ſi non requirat altiorem indaginem: aliàs. mittitur executioni præſtita cautione, ut in c. ſubſtituta. de reſtitu. in integr. & C. de preci. impe. offe. authen, quæ ſupplicatio. & hoc
2 vult tota lex, quę eſt multũ ſingularis. ¶ † Et iſta uera ſunt ſi habet executor aliquã iuriſdõnẽ de ſe; vt cum iudex alterius loci mittit executioni ſententiam alterius iudicis. ſupra eo. l. argentarium. §. nomine. vel cum ordinarius exequitur ſententiam delegati, ut l. à diuo Pio. in princ. de re iudi. Tales enim debent ſuperſedere. Et de iſtis exceptionibus poterunt cognoſcere. ſecus in ſimplici uiatore. & ſeruitore curiæ, q non habet niſi nudum miniſterium facti, coram quo non ſunt tales exceptiones proponendę. Ad hoc
3 infra eo. l. fi. ¶ Abeſſe. per hoc vr̃, quod † poſſit fieri generalis citatio, vt compareat, quis ad cauſam peragendam. & ſi non compareat, põt ad ſingulos actus procedi eo vlterius non citato, quia generalis eſt ad omnes actus, ſed ſi eſſet citatus ad unum actum, puta, ad videndum iurare teſtes, licèt eſſet in illo contumax, deberet citari ad alios, ut in c. cõſuluit. de offi. delega. Et nota. per gloſſellam. C. eo. auth. iubemus. quæ incipit citabitur tñ, ita Innocẽ. in c. auditis. de procu. quod tene menti. ¶ Abſentem debere no.
4 quia non ꝯdemnauit eũ, ſed declarauit eum debere. ¶ Et ſic † no. ſm Bar. quod in perſonali ferri poteſt ſententia declaratoria, ut hic, & infra de arbi. l. quid tamen. §. ſi arbiter. ſicut in reali, ut l. ſicuti. §. ſi quæratur. ſi ſerui. vendi. & l. ex diuerſo. de rei uend.

§. Marcellus. Iſte eſt not. §. h. d. ſententia lata contra abſentem per falſas allegationes ſcienter factas, non valet ipſo iure h. d. & non eſt alibi, & hunc intellectũ habuit glo. ſuper verbo, ſciens, quæ melius loquitur, quã alia, quæ incipit: imò, ſed ſi lata eſſet contra præſentem, licèt per falſas allegationes valeret, ſed competeret reſtitutio in integrum. Ita intelligitur totus titu. C. ſi ex fal. alleg. & infra de exce. l. quæ agnitis. & de re iudi. l. diuus. quæ omnes limitantur per iſtum ſingularem §. Et not. quia §. iſte excipit hunc caſum à prin. l. ſcilicet, vt executor debeat hanc exceptionem admittere. Et nota quod quatuor requirũtur. Dolus ſcienter. ecce primum. Falſo. ſecũdũ, ecce tertium Item quia erat abſens voluntariè. ¶ In gloſſ. approbatum. Nota, quòd oportet, quod iudex ex falſis allegationibus ferat ſententiam, & probetur ex falſis allegationibus, vt in c. cum I. & A. de re iudica. Paulus.

1 *Sententia lata aduerſus abſentem impeditum, an ſit efficax, Et ex ſententia quot remedia naſcantur nu. ſeq.*

§. Paulus. Sententia lata contra abſentem, & impeditũ comparere, nõ mittitur executioni, ſi de hoc
1 opponitur h. d. ¶ Sed † ſi quæratur an valeat, dic quod non, ſi iudex ſciebat impedimentum. ſed ſi ignorabat. valet, ſed reſcinditur per reſtit. in integ. vt l. quæſitum. de re iudi. & l. fin. ſupra de in inte. reſti. Actionem iudicati cum actor intentat actionem in factum ex ſententia, & quod ſequitur vel exequi, intellige quando
2 intentat officium iudi. quicquid gl. dicat. & ſic all. iſte text. ꝙ † ex ſententia oriuntur duo remedia ſ. actio in factum, & officium iudicis. & primum requirit ordinem iudiciarum. ſecundum non, vt no. ĵ. de mi. l. minor 25. an. cui fideicommiſſum. ad hoc ĵ. de peti. hære. l. item veniunt. §. idem in rectè.

L E X LXXVI.

1 *Rei identitate durante, res eadem permanet.*
2 *Compromiſſum factum per uniuerſitatem, an morte expiret.*

PRoponebatur. Iſta eſt pulchra lex licèt mutetur iudex, ĩſtantia durat eadem h. d. Iac. Bu. & Bal. & prodeſt hoc ſcire ad ea, quę habentur ſupra eo. non a iudice §. fi. Old. Item quia ſi non mutatur inſtantia, noui iudices reſument eam in eodem ſtatu, aliàs incipiendũ eſſet a capite tria facit. primo reſpondet q. & eius reſponſionem probat tribus exemplis. Tertio per reductionem ad abſurdum. ſecũda ibi. Neq. tertia ibi. Quod ſi quis. Et loquitᷣ hęc lex đ quadruplici toto, ſcilicet de toto numerali, de toto vniuerſali, de toto integrali. Itẽ de toto iudiciali, & in
1 omnibus ꝯcludit, quòd † durante identitate, res durat eadem; licèt
2 in ſubſtãtia contingat mutatio Bald. Item † per hanc l. determinat Dyn. ꝙ cõpromiſſum factum per vniuerſitatẽ, non expirat morte cõpromittentium, ſed tranſit ad ſucceſſores, quia eadem durat vniuerſitas, ſecus in hærede, infra de arbi. l. diem proferre §. i. & ĵ. de leg. j. l. & ſi grege. per Dyn. ¶ Itẽ alle. quòd interdictum poſitũ in vniuerſitatate per mortem ancianorum non expirat, ſed durat in ſucceſſorib. ¶ Dicit tamen Ioan. And. in c. ex reſcripto. in fi. de iureiuran. quod ſecus in iuramento ab uniuerſitate præſtito, quia cum ſit perſonale, non egreditur perſonam illorum, qui iurauerunt, argu. in eo. tit. c. ueritatis. In contrarium facit in Auth. de iureiuran. à morien. præſti. ubi tranſit ad ſucceſſorem. cogitabis no tamen dictum ſuum. Eadem res i. inſtantia. Fore id eſt, ſequeretur, Decederent. aliàs enim ſi non decederent, non eſſet neceſſarius cibus qui fit ad reſtaurationem deperditi, ſecundum Philoſophũ no. gl. primam cum l. ſequen.

L E X LXXVII.

1 *Pater in filij cauſa, & ecõtra iudex eſſe poteſt, niſi recuſatio proponatur.*

IN priuatis. Filius poteſt eſſe iudex in cauſa patris & econtra. hoc dicit. Dic tñ, ꝙ † poterit recuſari, ſi pars vult, quia propter quamlibet conſanguinitatem, uel affinitatem, vel etiam nimiam amicitiam

etiã: aut familiaritatem recuſari poteſt, vt in c. poſtremo. de offi. deleg. &c. inſinuante. & ita intelligo contraria, glo. ſ. l. qui iuriſdictioni. de iuriſd. om. iud. & l. quin ẽt, & quod ibi not. de arbi. & le. Cornelia. de iniur. Nã ſi opponatᷣ de ſuſpitione tꝑe ꝯgruo, nõ poterit eſſe iudex, vt dictis iuribus, ſed ſi non opponatur, procedit iudicium. & hoc vult hæc i. quicquid alij cantent. & quidã dicũt, quod verior ſol. eſt in dicta l. quin etiam. quod nihil eſt dicere.

L E X LXXIX.

1 *Citatio dubia citatum non arctat ad comparendum.*
2 *Practica vbi banniti ob contumaciam apprehenduntur, qui nomina cum alijs ſimilia habent poſſint efficaciter cõdemnari, nec poſſint excipere de nominis ſimilitudine.*
3 *Opinio doctorum communis ab expenſis releuare, quandoque ſolet.*

EVm quem. Temerarius litigator punitur in expenſis. quas aduerſarius fecit, tam in lite. quàm in itinere h. d. ¶ No. gl. quæ ponit
1 ſm exemplum. Ex † qua not. ꝙ dubia citatio non arctat citatum. & ad hoc ſemper alleg. & vide Bar. in l. demonſtratio. §. fi. in prin. de condi. & demon. quia ſi ſint plures eiuſdem nominis temerariũ eſt citare aliquem de ipſis, niſi apponatur aliqua demonſtratio, per quam differat ab altero. Ex quo ſequitur, ꝙ eſt temeraria, & non arctat citatum, nec ualet. & quicquid factũ eſt uigore ipſius ſimiliter non valet. vnde ſemel quidam euaſit pœnã capitis, quia citatus fuit in cauſa criminali: ipſe verò nõ comparuit. & propterea fuit in banno poſitus. nam cum poſtea captus eſſet, & ad mortem iudicaretur ratione banni, excuſauit ſe, quòd non tenebatur cõparere ad illam citationem, quia erat alius eiuſdem nominis, & ipſe ignorabat, de quo iudex ſentiret. unde non ualuit bannum factum ratione citationis nullæ. & per conſequẽs non debebat mori ratione ban. & per iſtam gl. euaſit. ¶ Vñ Bart.
2 in d. l. demonſtratio. de condit & dem. practicam † ponit, ꝙ quãdo capiuntur tales banniti, iudex faciat eos confiteri, ꝙ ipſi ſunt eædem perſonæ, & eadem corpora, quæ in citatione, & banno comprehenduntur, & tunc non poterunt variare. Et adde, quòd tunc quis punitur, de temeritate quando per ſe, uel alium habentem mandatum traxit aliquem ad iudicium: ſecus ſi procurator exeat mandatum. not. in c. licet in beato. de accuſation. per Bart. ¶ Adde contrarium glo. de l. properandum. dic, ꝙ interdum: quis nullam cauſam petendi habet, & tunc dicitur temerarius, & habet locum, quod dicitur hic: interdum habet cauſam, licèt non iuſtam, & habet locum contrarium. interdum iuſtam cauſam: pu-
3 ta quia habet opinionem Doct. comunem: & † illa excuſat: vt leg. qui ſolius. §. etiam &c.

§. Iudicibus. Superior non eſt cõſulendus de facto, ſed de iure ſic, h. d. Et dic, de hoc: ut not. C. e. l. iudices. & de rela. l. j. Paulus.

L E X LXXX.

1 *Error in iudicis impetrati nomine reſcriptum non uitiat. Et quid in errore nominis partis; remiſſiuè.*

1 **SI in Iudicijs.** Error † in nomine iudicis nõ uitiat reſcriptum: ſi cõſtet de corpore h. d. quidam hic ſentiunt de errore nominis partis. ita intelligitur c. ſignificante. de reſcript. & ibi per Innoc. Compo. collec. & alios. & adde ĵ. de reb. du. l. qui habebat. quæ l. eſt domini Bal. & eſt multum ſingularis.

L E X LXXXI.

QUI neque. Sententia lata ab eo, qui nulli iuriſdictioni præeſt, uel cognitioni, non ualet h. d. dic, ut C. de iuriſd. om. iudi. l. priuatorum.

L E X LXXXII.

Nonnunquam. Nuntijs publicis non debet cauſa delegari, niſi neceſſitas urgeat, puta ſi modica eſt: & uilis h. d. no. Bar. & vide quod no. Inno. in c. cum olim. de priuile. in gl. iſte portarius. & de re iudicata. de cætero. Et ad id, quod dixi s̃. eo. l. ſi prætor.

L E X PRIMA.

1 *Querela præterito an exhæredato competat, & item ius nullum dicendi, & bonorum poſſeſ. contrata, quando competere dicatur: remiſſiuè.*
2 *Querela olim quatuor caſibus competebat.*
3 *Querelam patri competere exhæredato, ſi non exhæredationis cauſa ſit expreſſa.*

De inofficioſo teſtamento. Rub.

SCiendum. Querela inofficioſi teſtamenti cõpetit aſcendentibus, & deſcendentibus: collateralibus autem non ultra fratrem, & ſororem h. d. ¶ Et procedit iuriſconſu. hoc ordine. Nam in hac l. ponit quibus querela competit, in l. ij. ponit in quo querela fundetur. in l. iij. cum l. ſeq. ponit, quid debeat in libello ponere, qui eam intentat, in l. nam & his. §. j. ponit, quid debeat probare. ad gl. hic poſitã.
1 ¶ Et † quæro hic, utrum querela competat præterito, uel exhæredato. & quando competat: ius dicendi nullum, vel contratabu. uide gl. in auth. ex cauſa. C. de liberis præteritis. & in Authen. de hæredi. & Fal. §. exhæredatos. ubi eſt glo. ſingularis, & per Dy. in l. Gallus. de liberis, & poſthumis. in magna diſtin. quã recitat Bart.
2 in l. filio præterito. de iniuſto teſta. ¶ Et præmitte, ꝙ † in quatuor caſibus competebat olim querela, ſcilicet, exhæredato, uel pro exhæredato habito. Item illi, cui erat relictum minus legitima portione, ſi nolebat eam acceptare. ſed ſi acceptabat, ſibi præiudicabat: vt ĵ. e. l. Pap. §. ſi conditioni. Tertio quando relicta erat legitima integrè, ſed in ea grauabatur per legatum, vel fideicommiſſum. Quarto, qñ relinquebatur cũ appoſitione diei, uel ꝯditionis. Sed hodie omnes iſti modi amputati ſunt ꝑ l. omnimodo. & l. qñ in prioribus. C. eo. excepto primo mõ, & ſic olim erant frequentes, hodie non, ut in prima glo. & iſtud eſt menti tenendum ¶ In glo. parẽtib. in princ. hoc intellige, niſi pater eſſet excluſus repudiatione, vel tempore, uel morte: quia interdum ex trãſmiſſione, interdum vigore ſucceſſionis, nepos veniet: ut ĵ. eo. l. pater filium. dicã. C. eo. l. filium. & not. in l. 3. §. ſi emancipatus. de contratabu. per gl. tñ melius facit l. ſi quis. de iniuſto. ¶ Item in ſecundo dicto
3 gl. intellige, ꝙ † pater habet querelam ſi non fuit exhæredationis cã expreſſa, quæ eſt neceſſaria hodie ſm ueram opinio Iac. de Bel. in §. aliud quoq; ca. & §. ſiue igitur. licèt Bar. videatur tenere contrarium in l. filio præterito. de iniuſto. ¶ In gl. eadem. in fi. de fratre dic: ut in l. fratris. C. eo. & ibi uide multas per Guil.

L E X II.

1 *Teſtamentum quaſi dementis hodie non reſcinditur, quando cauſa exhæredationis inſerta eſt. & quid ſi eſt inſerta, quo ad legata.*
2 *Petitionem omnem coloratam eſſe debere.*
3 *Inſtitutio filij an ſit de teſtamenti ſolennitate.*

HOc colore. Querela proponitur captato colore dementiæ, in qua proponens habet probare ſe indignè fuiſſe ab hæreditate ſubmotum h. d. uſq; ad l. poſthumus. ſm Bart. Et nota hic de dictione, quaſi, quia eſt nota improprietatis. ¶ Item not.
1 de dictione ritè, & rectè. vt in glo. quæ ſemper alle. Hodie † non reſcinditur teſtamentum, quaſi dementis, quando eſt inſerta cã, ſed ſi non probatur bene remanent hodie legata firma, ſm Iacob. de Arena & Bar. in l. filio prętterito: quia quilibet ſapiens, ita feciſſet. Secundum hoc ſequeretur, ꝙ ſi non eſſet inſerta cauſa, reſcinderetur tanquam dementis, & non conſeruarentur legata ꝑ authẽ. ex cauſa, vt ĵ. eo. l. Titia. quod tamen eſt falſum: vt ibi tenẽt omnes, cum faciunt vim in hoc verbo, quaſi: nam ſi eſſet verè demens teſtator, non conſeruarentur per authent. Sed quia non eſt verè demens, conſeruantur: unde puto, ꝙ etiam hodie reſcindatur hoc colore captato. iſta eſt ueritas. quod miror non vi-
2 diſſe tam ſolennes Docto. ¶ Hoc colore. Nota. † quòd omnis petitio debet eſſe colorata. ¶ In gl. ſed rectè. not. glo. per quàm vr̃
3 ꝙ † inſtitutio filij, nõ eſt de ſolennitate teſtamẽti. de quo dic, vt in l. ſi filius, q in poteſtate. infra de liberis, & poſthumis. & ibi dixi.

L E X III.

1 *Exhæredatio in aſcendentibus, ac deſcendentibus per lineam maſculinã, ut teſtamentum ſubſiſtat eſt neceſſaria: per lineam uerò fœmininam præteritio pro exhæredatione habetur.*
2 *Pater filijs iniurius eſſe non debet.*
3 *Præteritio quot modis ſumatur.*
4 *Querela olim pacto remitti poterat. & quid hodie.*
5 *An querela locum habet.*

INofficioſum. ibi. Exhæredant. hoc referas ad deſcen-
1 dentes, & aſcendentes per lineam maſculinã. In † q̃bus eſt neceſſaria exhæredatio. & quod ſubijcit, uel prætereunt. referas ad maternam lineam, cuius præteritio habetur pro exhæredatione: ut Inſti. eo. §. fi. Item no. contra nouercas. ¶ In §. huius. ibi, reſq; & intentio. ¶ Item nota hĩc quomodo fundatur intentio actoris. quomodo autem concludatur hr̃ ĵ. eo l. mater decedens, & leg. quæ de inofficioſo. quia petetur reſcindi
2 teſtamentum. Item † not. quòd pater non debet facere iniuriam filijs, etiam in poteſtate. ¶ In gl. mag. in prin. quæ dicit, quid eſt ꝑterire? contra hoc videtur caſus. in leg. omnimodo. C. eod. tit in §. qui verò. ubi dicitur preteritus, ſi nihil relinquatur. Pro cuius
3 intellectu eſt dicendum ſm Bar. in l. filio præterito. Quòd † præteritio capitur triplr. Vno modo largè. Alio modo ſtrictè. Alio modo ſtrictiſſimè. Strictiſſimè capitur, quando nulla mentio fit in teſtamento. ſtrictè, qñ fit mentio, ſed nihil ſibi relinquitur, vt dicta l. omnimodo. largè capitur, quando aliquid relinquitur, ſed non per modum inſtitutionis. & ita intelligitur gl. vide ibi latius
4 per Bar. ¶ Item in gl. in verſic. item olim. adde aliud: quia † olim per pactum excludebatur a querela. De iure C. tñ ſecus; vt l. ſi qñ. §. illud. C. eo. Item eſt alius caſus: quia vbi apponebatur dies vel conditio, agebatur querela. hodie de iure C. reijcitur: ut l. quoniã

in prioribus. Item in glo. in verſi. Item quia, hoc iure iſtud videtur
contra id, quod ſtatim dixit, & contra caſum in l. ita tñ. §. qui roga
tus. ad Velle. & ideo dic, ꝙ de iure fforum requirebat̃ inſtitutio,
ſed non de iure C. ſed hodie ꝑ iura Authen. ſunt redacta quãtũ ad
hoc, ad iura fforũ: vt dixi in l. ſi filius q in poteſtate. de lib & poſth.
Itẽ no. gl. in ver. Itẽ olim. & vide glo. in l. ſi filius. ſ. de mi. q̃ vr̃ tene-
re, ꝙ ſufficiat hodie iure legati relinquere. q̃ tñ non eſt vera, ſi ita
intelligitur. ¶ Itẽ quærit glo. in fi. an habeat hodie locũ quærela. de
quo plenè dic, per gl. & Bar. in l. j.). de teſt. & ibi etiam dixi.

LEX VI.

1 *Poſthumus alienus, quis dicatur.*
2 *Natus ex ſecto matris uentre, num poſthumus propriè dicatur.*

Poſthumus. Poſthumus exheredatus, vel pro exhæredato habitus, habet quærelam vbicunq haberet, ſi tp̃e mortis teſtato
ris iam natus eſſet, ſiue ſit de ſuis, ſiue de legitimis, ſi-
ue de cognatis hoc primo. qui ſi foret inſtitutus, licèt eſſet poſthu
mus alienus uale ret inſtitutio, & ex ea cõpeteret bonorũ poſſeſ-
ſio nomine ventris, ſi adhuc eſſet in uentre. vel ſ'm tab. ſi poſtquã
natus eſſet, licèt ex ea non poſſet adiri hæreditas de iure ciuili, &
ideo imputatur illi, qui non inſtituit. hoc ſecũdo. Et quæ dicta ſunt
in poſthumo, locũ hñt in illo, qui non naſcitur ſicut verus poſthu
mus, ſed exſectus fuit de ventre h. d. tertio, & ultimo tex. cum gl.
& Doc. ¶ Quid ergo. hic præmitte qs eſt poſthumus alienus: de
quo dic, vt dixi in l. Gallus. in prin. de lib. & poſthu. Et ſciendũ, ꝙ
olim poſthumus alienus non poterat hæres inſtitui de iur. ciuil.
i. vt ex illa inſtitutione adiretur hæreditas de iure ciuili: ſed de iure
prætorio ſic; quia poterat ex ea peti bonorum poſſeſſio. ſ'm tab.
1 Et † dr̃ alienus poſthumus, omnis ille, qui ſi iam natus eſſet, non
teneret primũ locum in ſuitate: ut poſthumus nepos quẽ filius p̃-
cedit, vel quicunq; alius ex linea tranſuerſali, uel linea materna. in
quibus lineis non eſt reperire ſuitatem. & hoc erat verum, niſi in
quibuſdam caſibus adinuentis per Gallum, Velle. & Scæuolã, ad
tollendum materiã ſubuertendorum teſtamentorũ, q ponunt. in
l. Gallus. Sed per Iuſtinianum fuit introductũ, ꝙ indiſtinctè poſſit
inſtitui, ut Inſt. de bo. poſ. in prin. ¶ Hoc præmiſſo, pone caſum. iu-
riſconſultus dicit, ꝙ poſthumus habet querelam, ſiue ſit de legiti-
mis, ſiue de cognatis, contra talis poſthumus, ſi non ſit de ſuis, nõ
põt eſſe, niſi alienus: ſed talem non poterat qs inſtituere: & ſi inſti-
tuiſſet non potuiſſet hæreditatem adire de iure ciuili. & ſic reddi-
diſſet teſtatorem inteſtatum non adeundo. ſic ergo imputatur ſi
bi, quare non inſtituit: ſed exhæredauit. ergo imputatur, cur inte-
ſtatus non deceſſit quod fuiſſet, ſi inſtituiſſet. ¶ Sed hoc apud iudi
cem nemo poteſt imputare ad fundandum ſuam intentionem,
ꝙ quis inteſtatus non deceſſit, ergo benè fecit exhæredare, & ſic
querela videtur non competere. ſed rñdet in verſi. Non enim. ꝙ
immo potuit eum inſtituere, quia non prohibetur inſtitutio de
alieno poſthumo, licèt ex ea non poſſit hæreditas adiri de iure ci-
uili: quia ſunt alia remedia de iure prætorio, vt ſeqtur. ¶ Ex ſecto.
2 iſte † tamen non dr̃ proprie poſthumus: vt l. anniculus. §. falſum.
de uerbo. ſig. tamen pro poſthumo reputatur, ut hic, & facit ad q̃
ſtionem, ꝙ ſi quis inſtituerit poſthumos ſuos, uideatur etiam ta-
les inſtituere. & ita conſuluit Bal. in ciuitate Lucana, pro quo eſt l.
qđ dicitur. de liberis & poſthumis. alij dicebant contra, ꝙ non ui-
detur inſtitutus, ut l. commodiſſime. de liberis. & poſthumis.

1 *Teſtamento infrigendo, uel eum admitti cuius non interſit.*
2 *Res inter alios acta, quando alijs prodeſſe dicatur.*
3 *Teſtamẽti inoffícioſi agens cuius nõ interſit, a quot perſonis repelli queat ac quouſque.*
4 *Exceptio, ibi nullũ ius competit, quæ exceptio ſit. Et q̃ tua non intereſt*
5 *Libellus hoc ſolo ineptus, quia non intereſt agentis, non ꝑꝑ remedium intentatum, non põt reijci, ut ineptus. Et quid contra, & item ſi propter ineptam concluſionem.*

§. Si quis ex. Sententia reſciſſoria teſtamenti lata ad petitionem eius, cuius non intereſt, pro-
deſt illis quorum intereſt. hoc dicit multum ſingulariter hic §. No
1 ta. † ꝙ ad rumpendum teſtamentum admittitur ille, cuius non in
tereſt. ¶ Item no. ꝙ ſententia iniuſta dr̃ annullata. In gl. quæ oppo
2 nit, C. res inter alios acta &c. ſolue melius: quia † aut ille, qui agit,
poterit ſibi aliquid dari, vel fieri & tunc alijs non prodeſt, nec no
cet: ut in contra. Aut petit aliquid reſcindi, uel ceſſari, & licet ſua
non intereſt, alijs tamen prodeſt, ut hic. Iſtam ſolutionem ponit
Innocentius. in capitulo ſuper his. extra de accuſa. & not. ſolut.
Bald. & dic, ut ꝑ eum ibi de materia huius. §. uel dic, ꝙ in actione
reſciſſoria, ſi feratur pro actore alteri prodeſt, ut hic, ſecus ſi con-
tra. uel ſi ferat̃ in declinatoria, aut introductoria. quod plene exa-
mina ſ'm Cyn. in l. ſecunda. C. quibus res iudicata non nocet. ¶ Itẽ
in fin. glo. nunquid querela ſit accuſatio, vel actio? glo. determinat
ꝙ non; ſed eſt quoddam medium. & bene, ſ'm Bar. qui tenet, ꝙ
eſt officiũ iudicis. ¶ Et pone caſum in filio, qui fuit exhæredatus.
nepos, uel alius cognatus intentauit querelam dicens teſtamen-
tum inofficioſum propter exhæredationem filij. poterat quidem
repelli, quia non intererat ſua, ſed filij. Si tamen repulſus non eſt,
ualet ſententia ad eius petitionem lata, nõ tamen prodeſt ſibi, ſed
3 filio. Sed † a quo poteſt repelli? dic, ꝙ a tribus, ſcilicet, ab hærede
ↄ quem agit, vt hic. & argum. de elect. ca. cum inter. R. ſeniorem.
& de teſti. c. ex parte e. primo. & quod ibi nota. Item a iudice, qui
interrogabit eum, quod ius habet in hæreditate. & quia reſponde
re non poterit, eum repellet. ut no C. de tranſactio. l. ubi pactum.
in gloſſ. magna. & infra de bon. libe. l. qui cum maior. §. primo. &c.
examinata. de iudic in gloſſ. ſi patris. Item à filio exhæredato, quia
ſibi primo loco competebat ius agẽdi, vt l. ſæpe, infra de re iudic.
Sed uſque ad quod tempus? dic, vſque ad ↄteſtatio. litis, poſt non
quia querela, quam intendebat vere competebat, licet non ſibi,
ita no. Innoc. de accuſatio. in c. ſup his. & de ꝓcura c. qñ noſtra.
vbi uide. & per gloſſ. in dicto c. ex parte. de teſtib. ¶ Si aũt querela
quam intentabat nullo modo competebat, ut quia dicebat ſe ex
hæredatum, cum non eſſet, puto, ꝙ poſſit opponi vſque ad ſentẽ
4 tiam, ſicut quælibet exceptio peremptoria. hæc † enim verè eſt
peremptoria: quia perit ius intentatum. C. ſententiam reſcin. non
poſſe l. peremptorias. ſed prima, quia tua non intereſt eſt dilato-
ria, quia ius intentatum non perimit: cum uere competeret: ſed
repellit agen. Plus dico: ꝙ ſi lata eſſet ſententia: iſto caſu ad peti-
tionem agen. in qua exprimeretur eum cognatum: & exhære-
datum: qui tñ erat talis: quod non poterat querela cõpetere: non
ualet ſententia tanquam continens iuris errorem expreſſum,
vt l. ij. C. qñ prouocare non eſt neceſſe. & l. ſi expreſſim. de appel-
lat. Si uerò ſibi competeret pro parte, ſed ageret in totũ: tunc dic,
ut infra eodem. l. qui repudiantis. §. j. & tangitur in l. Papin. §. ſed
5 nec impuberis. & l. mater decedens. ¶ Ex prædictis not. † ꝙ qñ li-
bellus eſt ineptus ex hoc ſolo: quia non intereſt agentis: non ꝑ-
pter remedium intentantum: quia uere competebat: non poteſt
reijci, niſi uſque ad litem conteſtatam. ubi uero ꝑꝑ remedium in
tentatum: quia uere non competebat, tunc uſque ad ſententiã,
& aliquando poſt, ut dixi. Si uero ꝑꝑ malam concluſionem libel
li, tunc in quacunque parte iudicij põt repelli, ut nota. per Cyn. in
l. i. C. ut quę deſunt aduoc. partium. ita intelligitur c. examinata. de
iudi. ſi tamen non opponatur, videtur ualere ſententia: poteſt ta-
men reſcindi in cauſa appellationis, ut in c. cum ad ſedem. de reſti
tutio. ſpoliatorum. ſed ſi ꝑꝑ ſolam actionem, dic: vt per Innoc.
in dicto capitulo examinata. ¶ An autem iſte §. locum habeat in
contratabu. credo, quòd non, quia per contratabu. non reducit̃
ordo ad caſum inteſtati: vt ex l. duob. §. fi. cum l. ſeq. de cõtratab.
nec in iure dicendi nullum, vt l. antiqui. in fi. ſi pars hær. pet. in glo.
pro quo vide gl. ſuper verbo, ſcilicet, directè. in j. ſolutione. in leg.
Pap. §. fi.). eo. niſi probetur.

§. Si quis inſtituta. Querela præparata trãſmittit̃ ad hæredem. & dicitur præ-
parata per citationem, vel libelli oblationem h. d. Vſque ad legem
Pap. Bart. ¶ Controuerſia. nota, quòd dr̃ controuerſia, etiam lite
non conteſt. de quo per Cy. in l. ſi quis maiòr. C. de tranſactio. in
glo. ſuper uerbo hæredem. nota, quòd ſumitur ſuum, hic, pro po
ſteritate ſua. vt l. ſi quis fil. in fine. C. eodẽ tit. quia mater tranſmit-
tit ad filium, qui tamen non eſt ſuus auo materno. Ex quibus
nota, ꝙ interdum capitur ſuus largè pro poſteritate ſua, vt dixi in
l. Gallus. §. nunc de lege de lib. & poſth.

LEX VIII.

L. Papinianus. Querela etiam præparata licèt tranſeat ad hæredem, vt ſ. l. proxi. non ta
men ad patrem, quia non eſt hæres filij, ſed occupat bona iure pe
culij h. d. tex. cum gl.

§. Si quis poſt. Non poteſt quis redire ad querelã, cui ſemel renuntiauit tacitè, uel ex-
preſſe h. d. tex. cum gl. & adde l. cum mota. C. de tranſactio. ¶ Et
no gl. ſingularem hic, quæ videtur velle, quòd intentans querelã,
ſi nõ comparet in termino peremptorio, vr̃ renuntiare querelæ,
ſicut ſi ſibi eſſet aſſignatus terminus ad agendum: vt l. diffamari.
de inge. & ma. & de remiſſio. pig. l. ſi eo tp̃e. Et idem vr̃ ſentire in
criminalibus, vt accuſator non comparens in termino peremptо
rio ad litigandum videatur deſiſtere ab accuſatione: ſecus in ciui
li. q̃a tantum circunducitur edictum: ut l. & poſt edictum. §. j. ſ. tit.
primo. Sed Bar. hic, & Doctores idẽ dicunt in criminali. quòd pro
ceditur, ſicut in ciuili: ut l. abſentem. de pœnis. l. inter accuſ. de pu-
bli. iudi. Sed tu dic, quòd pro glo. vr̃ caſus in cap. licet. de accuſa-
tio. & ibi expreſſe per Inn. in gl. quæ incipit. Sed quare, ubi no. ꝙ
accuſator, qui non comparet in termino, vr̃ renũtiare accuſatio-
ni quẽ nullus alle. & tene menti.

§. Si Imperator. Dignitas inſtituti non excludit querelam. hoc primo. Item teſta
mentum illius, qui deſinit militare ſubiacet querelæ, niſi deceſſe
rit infra annum miſſionis. hoc dicit cum principio l. ſequen. vſq;
ad §. ſed nec impuberis. No. circa gloſſ. quod magis eſt priuilegia-
ta legitima filij, quàm legata pia. & ſemper alleg.

Pupillari

1 *Pupillari expreſſa matrem excludi, & quid in tacita. num. 5.*
2 *Pater pupillo filio turpem perſonam ſubſtituere poteſt.*
3 *Pupilli tabulæ, quando patris teſtamentum, & quando ipſius pupilli eſſe dicantur.*
4 *Subſtitutionem pupillarem filij teſtamentum eſſe.*
6 *Legata ſine teſtamento conſiſtere poſſunt, ſubſtitutio non poteſt.*
7 *Pater turpis perſona pupillariter filio non ſubſtituit.*
8 *Teſtamentum per querelam rupto, cur omnia in eo rumpantur, non item rupto per contratabulas.*

§. Sed nec impuberis. Tabulę pupillares nõ pñt per mr̃em, vel fra
trẽ impuberis, vel fratrẽ teſtatoris ꝑ querelã expugnari, ſi tñ pr̃is
teſtm̃ fuerit ex toto ruptũ, per q̃relam rumpunt̃ ẽt tabulæ pupilla
1 res: ſecus ſi ꝓ parte. h. d. no. Et alle. † ꝙ expreſſa pupillaris excludit
matrẽ. ſecus in tacita: vt l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſtõ. vbi
hr̃ vtrunq;. in c. ſi pater. de teſta. lib. 6. ¶ Itẽ ex tex. coniuncta gloſ-
2 ſella, quæ incipit, qui ſubſtituit turpẽ perſonã. not. ꝙ † pr̃ põt filio
pupillo turpem perſonam ſubſtituere, qđ eſt expreſſum. in l. ſi is
qui. de vulg. & pup. in tex. & glo. In tex. ſ. cui nihil erat relictum in
pupillari ſubſtitutione, cum tñ debeat hr̃e legitimam. D. Grego-
3 rius de Giliis dicit pro intellectu huius §. ꝙ † quotieſcunque eſt fa
uor pupilli, teſtm̃ pupillare dr̃ eſſe pupilli, non patris. vbi verò eſt
fauor eiuſdẽ, ꝙ non ſit ſuum, ſed patris, vt hic, qñ mater agebat,
tunc dr̃ patris, & nõ ſuũ. h. d. in l. Iul. de acq. hær. & ibi probatur in
l. cum antiquiorib. de iur. delib. in l. ſi filius qui patri. de vulg. in re-
petitione ſua. & l. patris. eo. tit. de vulg. ita dicit fore hunc §. intelli-
4 gẽdũ. ¶ Teſtm̃ & pupillarẽ ſubſtõnem, quæ † eſt teſtm̃ filij. ¶ Hoc
fecit. aut ergo mr̃ conquerit̃ de filio, & non põt: quia filius non
fecit, ſed pater. aut conquerit̃ de patre: & idem, quia pater in nul-
lo ſibi tenebatur. ¶ Patris frater. qui dicebat turpẽ perſonã ſubſti-
tutã. & ſic ſibi debuiſſe relinqui legitimã de bonis filij poſtquam
pater fraterq; ſuus teſtm̃ fecit: ſed non admittetur: nã aut cõque-
ritur de fratre patreq; pupilli, & non põt, quia non teſtabatur de
bonis ſuis, ſed impuberis. Aut de pupillo. & idem: quia pupillus in
nullo ſibi tenebatur: vt ſ. eo. l. j. Frater impuberis. ſ. exhęredatus in
teſtõ patris, qui dicebat ſubſtõnem inofficioſam: quia turpis per
ſona ſubſtituta, ſ. excluditur ea ratione, quia frater. & ſic bona re-
manebunt penes ſubſtitutum. Si tñ vult quereiare teſtm̃ patris, in
quo exhæredatus eſt, & in quo pupillaris ſubſtõ continetur: ad-
mittitur, & ſi obtineat, & reſcindat in totum: reſcinditur ẽt ſubſtõ
pupillaris. & bona deuenirent ad eum ab inteſtato. Sed ſi pro par
te: remanet ſubſtõ, & ẽt bona pupilli penes ſubſtitutũ. Si pr̃is. ſ. te-
ſtm̃. ¶ Non dixit. ſ. inofficioſum. Sed ſi in patris. ſ. teſtõ. ¶ Obtentũ
eſt. ſ. in querela. ¶ Nec hoc. ſ. pupillare teſtm̃. ¶ Valebit, quia reſciſ-
5 ſo pr̃no, reſcinditur pupillare. ¶ No. † ꝙ pupillaris expreſſa exclu-
dit matrem, ſecus in tacita, quæ nõ admittitur ſ'm aliquos aliquo
modo. Alij, & verius dñt, ꝙ admittitur, ſed non habet effectum:
quia matre mortua venit ſubſtitutus uigore tacitæ pupillaris. qđ
non faceret, niſi nullo modo cõprehenderet. vt eſt caſus ſingula-
ris in l. fi. in §. fi. de inſtit. & ſubſt. Et nota, ꝙ hoc verũ in tacita ver-
bis & mente. ſecus ſi verbis tacita, mente tñ expreſſa, vt in cõpen
dioſa, quia illa excludit matrem, ut eſt caſus. in c. ſi pate. de teſta.
lib. 6. & l. Lucius. de vulg. ¶ Item nota, ꝙ iſta ſubſtitutio pupillaris
conſeruatur per auth. ex cauſa. ſ'm Dy. in l. j. de vulg. & pup. licèt
6 quidam ↄ. quia licèt per illam Auth. conſeruentur legata illa † tñ
poſſunt eſſe ſine teſtõ: ſubſtitutio autem nõ. Sed cõis opinio eſt,
ꝙ immo cõſeruatur per dictam auth. quia ẽt conſeruantur tu-
7 telæ, quæ non pñt fieri niſi in teſtõ. ¶ Itẽ † no. hic ſ'm Bar. ꝙ pater
turpis perſona non põt ſubſtituere filio pupillariter: quia ſicut re-
mouetur ab adminiſtratione eius in vita: quia pater utilis actionẽ
de dote intentare non põt. ut l. ſoluto mat. in tit. ſol. matr. ita & in
morte ſibi remouetur. ¶ In gl. prima, an admittatur variatio? Do
ctores ponunt. in l. j. C. de fur. & multi diſtinguunt, ꝙ aut circa di-
uerſa: & admitttatur, licèt iſte tex. modicũ faciat. aut circa idẽ, &
tunc aut in eadem inſtantia, & non põt; aut in diuerſis: & tũc aut
obtinuit: & non põt variare. aut ſuccubuit, & poteſt. vt l. Aemi
lius. §. idem quæſiit. de liber. legat. dic tamen: vt ibi. ¶ Item nota fi.
huius glo. melius declarantem, utrum ſit teſtamentum patris. uel
8 filij, quàm alia. & Bal. ſemper alleg. In gl. fi. quæ † eſt ratio: quare te
ſtõ rupto per querelam omnia rumpuntur. ſecus per contratab.
quia querela eſt remediũ iuris ciuilis: & poteſt facere deſinere eſ-
ſe hæredẽ; ſecus in contrata. quæ eſt de iure prætorio: pro quo vi
de glo. in l. in ſubſtitutione de vulg. & l. ex duobus. in gloſſ. alleg.

1 *Legitimam relinquere fforum tp̃e, nũ ſatis fuerat quoquo relicti titulo.*
2 *Donatio mortis cauſa, num in legitimam computetur. Et quid in donatione inter viuos.*
3 *Legitimam ſi mortis cauſa filio pater donet, num poſſet filium poſtea efficaci teſtamento cauſa non inſerta exhæredare. Et exhæredationem etiã hodie ſine cauſa, quandoque ualere. num. ſeq.*
5 *Legata ac mortis cauſa donationes hodie æquiparari.*
6 *Legata, hodie in legitimam imputari, qualiter intelligendum ſit.*

§. Si quis mortis. Si filius habeat tñ, ꝙ ſufficiat ad legitimam per donationem
cauſa mortis, non põt habere querelam. hoc dicit. Gl. dicit, ꝙ ho-
die hoc non ſufficeret: quia debet habere iure inſtitutionis, vt in
1 §. aliud quoque capitulum. & ſic innuit, quòd † ſecũdum iſta tp̃a
non requirebatur inſtitutio, ſed poterat relinqui quoquo relicti
titulo: quod eſt falſum: nã ẽt ſecũdum iſta tp̃a debebat filius hæ-
res inſtitui, vel exhæredari: alias erat teſtm̃ nullum: vt l. Gallus. §. in
omnib. de lib. & poſthum. vnde dicebatur præteritus etiam ſi per
fideicommiſſum relicta erat hæreditas, & poterat dicere nullum,
vel intentare contratab. tãquam præteritus: vt eſt caſus in l. ita tñ.
§. qui rogatus. ad Treb. & no. C. eodem. l. ſancimus. §. cum autẽ.
Vnde oportet te intelligere iſtũ tex. quod iſte filius, cui facta erat
donatio, fuit poſtea exhæredatus, vel fuit ſibi relictum aliquid iu
2 re inſtitutionis. nam † tunc computabit ſibi in legitimam illam do
nationem: & ſi non ſufficeret, aget ad ſupplementum, vt). eo. l. ſi
non mortis. Quod intelligo verum, etiam ſ'm iſta tempora, vt ibi
dicã. donatio uerò inter viuos ſimiliter imputatur in legitimam,
ſi ſumit effectum poſt mortem: vt quia facta filio in poteſtate: vt
l. filium quem habentem. C. familiæ erciſ. Si verò ſumit effectum
in vita, vt facta filio emancipato: tũc non imputatur, niſi ſit dictũ
expreſsè. ita intelligitur d. l. ſi quãdo. §. & generaliter. & l. ſancimus.
poſt prin. C. eodem. & ita fecit Accurſius. cum emancipauit filiũ
ſuum. de hoc per Cy. in d. l. filium. & per Bar. in l. in quartam. ad l.
3 Falcidiam. ¶ Et nota, † quòd puto, quòd etiã hodie remaneat ſ'm
uerum intellectum iſte §. incorrectus ſ. quòd ſi pater filio donaret
legitimam cauſa mortis, ſufficiat ipſum poſtea exhæredare, etiam
ſine cauſa, & valebit teſtamẽtum, poſtquam habet legitimã: quia
tunc requiritur cauſa, quando nihil habuit. Nec obſtat §. aliud
quoque capitulum. vbi vr̃ expreſsè dici, ꝙ non ſufficiat donatio,
ſed requiratur inſtitutio: quia illud eſt verum, niſi exhæredetur, ẽt
4 ſine cauſa. Nam † & aliàs valet, etiam hodie exhæredatio ſine cau
ſa: vt no. in l. cum filio. de vulg. & pup. & C. eo. l. filia matrem. & ità
tenui in repetitione l. filio præterito. Tholoſæ, & Auenion. vt di-
ctum eſt, & vide l. etiam. §. ſi ex debita. & l. ſi verò. §. j. de bo. liber.
& l. ſequens quæſtio. de le. 2. & l. ſi patronus teſtõ. in prin. de bon.
liber. ¶ Contra præmiſſa opp. dictum eſt ſ. ꝙ donationes cã mor
tis computantur in quartam. Contra, etiam legata non compu-
tantur in quartam. probatur ſ'm iſta iura, quia filius agnoſcendo
qualecunq; legatum, etiam minimum excluditur a querela: vt l.
ſi is qui. §. fi.). eo. cum ſi. ergo non cõputatur in quartã. Si n. cõpu
5 taretur, ageret ad ſupplementum. Sed ita eſt, ꝙ † legata, & dona-
tiones cauſa mortis æquiparantur, ut l. etiam. §. ſi ex debita. de bo.
lib. & l. fi. de don. cauſa mor. igitur concluditur, ꝙ ſicut donatio-
nes cauſa mor. computantur in quartam, ita & legata. ¶ Solu. di-
co, ꝙ legata, & donationes cauſa mortis in hoc differunt? quia do
nat. cau. mortis fit volen. & acceptanti, l. inter mortis.). de donat.
cau. mor. & ideo ex quo ſcienter aliquid capit, videtur renuntia-
re querelæ, ſecus tamen in legatis, quæ fiunt ſurdo, & abſenti, vt
l. cum pater. §. ſurdo. de lega. 2. & ideo niſi legatum poſt mortem
agnoſcat, non videtur renuntiare querelæ. Sed dices tu, idem eſt
in vtroque, quia ex quo agnouit, non agit querela. reſpondeo, ꝙ
non, quia vbi quis accipit donatio. cauſa mor. videtur iudicium
teſtatoris approbare, quantum ad hoc, vt non habeat querelam,
non tamen in totum approbat, quin poſtea poſſit agere ad ſup-
plementum quartæ, ſecus tamen in legato. quia illud agnoſcitur
poſt mortem: & ſcitur tota voluntas teſtatoris. & ideo agnoſcen
do videtur omni iuri renuntiare, quod ſecus eſt in donatione
cauſa mortis, vbi eligitur quædam media via, vt dictum eſt. ho-
6 die † tamen imputantur legata in quartam, vt l. omnimodo. C. e.
quod intellige, ſi aliquid ſibi relinquatur iure inſtitutionis, per ea
quæ dixi. in l. ſi filius qui in poteſtate. de liberis, & poſthumis. Sed
vna. l. eſt, quæ turbat ſpiritum meum in l. ſi Meuio. §. j. de bon. lib.
vbi videtur probari, quòd legatum etiam iure iſto computetur
in quartam, quia ſi acceptetur, & non ſufficiat agitur ad ſupple-
mentum. Sed dic quòd illa loquitur in contratabu. quæ compe-
tit patrono, qui non poteſt agere præteritus, niſi ad quartã ſuam
duntaxat. & ita non reducit ad cauſam inteſtati omnimodo, vt
l. Pantonius. ſi quis a pa. fuerit ma. & l. ſi cum patrono. de contra-
tab. hic uero loquitur in querela, quæ reducitur ad caſum totali-
ter inteſtati, ſi agatur ſimpliciter. ¶ Sed contra præmiſſa oppo. ꝙ
immo eo ipſo, ꝙ quis diſponit de ſua re videtur reuocata dona-
tio cauſæ mortis, ut l. non omnis. & quod ibi no. ſi certum petat̃,
& etiam ſi obligetur. argum. in l. in fideicom. & l. 11. §. ſi rem. de le
gatis 3. Sol. illud eſt verum, ubi fit certa diſpoſitio ſuper re. uel re-
bus cauſa mortis donatis, ſecus ſi non ſuper illa, licèt fiat alia di-
ſpoſitio, ut probatur in l. ſequens quæſtio. de lega. 2. tene menti
iſta, quia non reperies ſcripta. Paulus.

1 *Subſtitutio pupillaris num grauamen dicatur.*

§. Si quis impuberi. Per pupillarem ſubſtitutionem non vr̃ filius grauari, & ideo nõ habet querelam. hoc dicit. Secus ſi ꝑ fideicõmiſ-

ſum

ſum, quod dic, vt plenè not. C. eo. l. ex tribus. ¶ Impuberi inſtitu-
tuto etiam in ſola legitima. Querelam. videbatur contra, quia ſe-
cundum iſta tempora dabatur querela, etiam illi cui relinquebatur legitima, ſi poſtea grauabatur in ea, vt dixi ſ. eo. l. j. ſed verum
1 erat, ſi per legatum, vel fideicommiſſum. ſed † pupillaris ſubſtitu-
tio non dicitur grauamen, ſed prouiſio filij, quæ poteſt fieri etiã
in legitima: ſed fideicommiſſum, vel legatum non, vt l. quoniam.
C. eo. & l. cohæredi. §. cum filio. de vulg. & pup. Paulus.

§. Quoniam autem.

Quarta pars eius, quod quis habiturus eſt ab inteſtato, q̃ dr̃ legitima, excludit querelam, ſi ſibi relinquatˉ. hoc primo. Item exheredatus, qui non admittitˉ, ſed admitti ſperatur, facit partẽ alteri exhæredato, ut non admittatˉ ad querelã, niſi pro portione quã eſſet habiturus ab inteſtato. hoc ſecundo. Et inter deſcendentes fit ſucceſſio in ſtirpes, non in capi. quia tñ habebũt plures deſcendentes ex vno pro legitima ſua, quantum debuiſſet habere ille, a quo deſcendunt. hoc tertio, & vltimo. Sufficit. ſ. ſi relinquatur. Exhæredati. Et vnus agit querela, alter tacet, quia pro quota parte agit. Sexcuncia. i. dicere, ꝙ ſi illi qui ſolus deſcẽdit ab vno relinquatˉ Sexcuncia. i. vncia cũ dimidia, excluditˉ a querela, ſed in aliis tribus, qui deſcẽdunt ab altero, ſi cuilibet eorum relinquatur Semiuncia. ſilr̃ excluditur a querela, quia inter oẽs tres non debent hr̃e, niſi vnciam cum dimidia: ſicut pater eorum ſi viueret, de qua quemlibet ipſorum tangit mea vncia.

1 *Aes alienum legitima potentius eſt,*
2 *Filius in bonis paternis creditoribus hæreditariis, an præferendus ſit.*
3 *Relicta pro reſarciendis reſtituendisque uſuris, & malè ablatis æs alienum dici,*
Vſurarium, & hominum, & Dei debitorem eſſe,
4 *Sepulturæ humanitatis maior, quàm debitum naturæ.*
5 *Libertates legitima fauorabiliores. Et an legata ad pias cauſas legitimã minuant. & quæ dicantur pia legata,*
6 *Falcidia iure inſtitutionis, an de libertatibus detrahi queat.*
7 *Falcidiam in legitimam imputari. Et an duas filius detrahat quartas.*
8 *Cautela filio inſtituto cui nihil ex inſtitutione commodi futurum eſt, ut teſtamentum impugnans ab inteſtato ad hæreditatem perueniat, & in edictum ſi quis omiſſa cauſ. non incidit.*
9 *Pater in legandis libertatibus, an poſſit filij legitimam in totum tollere Et an ea ſaltem ſtatuto tolli queat.*
10 *Subſtituti datio ſui hæredis exiſtentiam tollit facitque, ut liberum ſit ſuo ab hæreditate abſtinere. & de neceſſario uoluntarium hæredem facit.*
11 *Querelam inſtituto aduerſus uulgariter ſubſtitutum quandoque dari.*

§. Quarta autem.

Legitima intelligitˉ deducto ære alieno, & funeris impẽſa,
& ſeruis libertate donatis. & ex cã grauaminis filius inſolidũ inſti
tutus pōt repudiare, & habet querelã ꝯ ſibi vulgariter ſubſtitutũ,
& non incidit in ædictum, ſi quis omiſſa cã teſta. ſi repudiat ex te
ſtamento, & recipit ab inteſtato, quia non facit in fraudẽ legato-
rum, ſed ut patris fraudem excludat. h. d. Bar. & eſt ſcrupuloſus §.
tñ vtilis. Et diuiditur. Nam primo quærit, vtrũ æs alienum, & fune
ris impenſa de patrimonio deducantur & dicit, quod ſic, vnde fi
lius de reſiduo tantum dẽt hẽre quartam. vt ſi erãt in bonis. ccc.
& æs alienum cum funeris impenſa aſcendebant ad centum, de-
ducuntur de patrimonio centum. & ſic non valeret patrimoniũ
niſi ducẽta, de q̃bus debet habere quartam, ſ. quinquaginta. hoc
1 primo. ¶ Nota † glo. quod legitima æs alienum eſt, potius quàm
debita iure naturæ, contrarium videbatur, quia etiam legitima
dicitur debita, ſicut æs alienum, vt l. cum ratio. ff. de bo. dam. ta-
men hic probatur, ꝙ non eſt ita debita, quia præualet æs alienũ.
Et ideo gl. dicit, in l. cum emancipata. C. de iur. & fac. igno quod
legitima non dicitur debita, ſed quaſi debita, vt l. fin. in princip. de
cura. furio. & hic probatur. Et hoc etiam ſequitur, quod ſi tantũ
eſſet in ære alieno, quantum in bonis, filius nihil debet habere ꝑ
legitima. per quod videtur, ꝙ ipſius præteritio, vel exhæredatio
tunc non noceret, q̃a pater non delinquit non relinquendo ſibi
2 legitimam, quam habere non dẽbat Tu † dic, cõtra. quia ſaltem
filius præfert creditorib. in bonis paternis, quia poteſt retinere
bona, & offerre debitum propter affectionem, fortè quam habet ad bona, quæ fuerunt anteceſſorum ſuorum. Et ideo ſaltem
ratione affectionis debebat ſibi relinqui, alias habebit querelam,
vel contrata, vel dicet nullum. Probatur in l. libertus qui ſoluen-
3 do. infra de bo. liber. quæ l. eſt ſingularis, ¶ Item † adde, quod etiã
illa, quæ teſtator relinquit reſtituenda pro vſuris. & male ablatis
dicuntur æs alienum, & debent de hæreditate primo deduci, quã
legitima deducatur. Ideo, quia pro qualibet eſt debitor Dei, & ẽt
hominum, licèt ignorentur qui ſunt. xiij. q. ij. pro obeuntibus, ita
conſuluit excellens Doctor Federicus de Senis. conſilio 243. &
eſt valde menti tenendum. ¶ Item not. quod ſi in hæreditate nõ
eſſent, niſi decem floreni, & illi ſint neceſſarij pro ſepultura teſta-
torum, non poteſt filius de illis petere legitimam, & relinquere
4 patrem inſepultum, quia † maior eſt humanitas ſepulturæ, quàm
debitum naturæ, hoc probatur hic. ¶ Secundo quæritur in verſiculo. Sed an & libertates, quid de ſeruis, quibus eſt relicta libertas, vtrum deducetur de patrimonio, ſicut æs alienum, & hic quinque facit. Primo format q. quando extraneus eſt inſtitutus inſolidum, filio vero eſt aliquod relictum pro legitima, quod ſufficit, ſi ſerui non deducantur, ſed ſi deducantur non ſufficit, ſecundo, antequam ad iſtam reſpondeat, format eandem q. in aliis terminis. ſcilicet, quando ipſe filius fuit inſolidum inſtitutus, & multis ſeruis relicta libertas, qui ſe computentur in patrimonio data libertate, non remanet ſibi tantum, quod ſufficiat ad legitimam, vtrum tunc filius habebit querelam. tertio ad vtranque quæſtionem reſpondet, quarto ex reſponſione ſecundæ queſtionis mouet vnum inconueniens quinto ad id inconueniens dat remedium. ſecunda ibi. & nunquid. tertia ibi, poteſt dici. quarta ibi, cum igitur. quinta ibi, niſi forte. Quæritur igitur de primo ſi ſunt ccc in bonis. & tot ſerui, qui valent centum, quibus omnibus eſt relicta libertas & extraneus inſtitutus, filio vero ſunt relicta quinquaginta. Certè ſi ſerui computentur in patrimonio cũ valeat patrimonium ccc. filius non habet legitimam, quia deberet habere 75. de ccc. Et ſic habebit querelam, & reſcindet teſtamentum, & libertates, ſed ſi ſerui deducantur, cum non remaneant, niſi ducenta, reperit ſe habere quartam de ducentis, & ſic non habebit querelam. Quæritur q̃d iuris? Reſpondet iuriſconſ. in verſicu. poteſt dici hoc modo, ſcilicet quartam detrahendam deductis libertatibus. hoc eſt dicere, quod ad hoc, quod ſciamus, an habeat quartam iſte filius, debent deduci de patrimonio dicti ſerui, & videre deinde, an ſi reſiduo habeat quartã. in caſu igitur
5 iſto, ſi hoc fiat, iam reperitˉ filius habere quartam. ¶ Nota † igitur
libertates eſſe magis fauorabiles, quàm legitima, quia legatum libertatis ſimile eſt patrimonio, nam ſeruitus morti comparatur, & pium eſt reducere quem de morte ad vitam, per quod uideretur, quòd idem eſſet de legatis relictis ad pias cauſas, puta pauperibus, vel in legato alimentorũ, vel ĩ legato dotis: omnia. n. iſta ſunt pia, ſicut libertas. vnde æquè benè viderentur deduci de hæreditate, antequàm legitima filij. & quòd non deberent defalcari ad ſupplementum legitimæ, contrarium eſt uerum, quia legitima ꝑfertur his legatis, ita intelligitur gloſſ. ſupra eod. l. Papia. §. ſi Imperator. quæ dicit, patrem non poſſe relinquere Deo, & ſic ad pias cauſas in præiudicium filij, quod tene menti. fauorabilior. n. eſt libertas per quam quis de morte reducitur ad uitam, quàm iſta legata, per quæ prouidetur, quòd quis non moriatur. nam & alius de forte poſſet ei prouideri, ne moriatur, quàm per iſta legata. ſed ſeruo non poteſt prouideri, vt reducatur ad vitam, niſi per libertatem relictam. ¶ Sequitur verſiculus. & nunquid. & hic ſtat tota difficultas. hic format eandem q. in aliis terminis. ſ. cum filius ſit in ſolidum inſtitutus. Pone in patrimonio valente ccc. vbi erant tot ſerui, qui valebant quinquaginta. quibus omnibus eſt relicta libertas: unde ſi liberentur non remanet filio legitima, quæ eſt quarta pars de ccc. ſi ſerui computentur in patrimonio, & ſic lxxv. ſibi vero non remanent niſi quinquaginta, vnde aget querela. ſed ſi deducantur, non ſolum remanet legitima, ſed totum, quia deductis ſeruis non cenſentur valere patrimonium, niſi quinquaginta, de quibus quarta pars ſunt xij. cum dimidio, quæ ſola debuiſſet habere filius: ſi alter fuiſſet inſtitutus. nunc autem non ſolum xij. tantum habet, quæ ſunt quarta pars patrimonij: ſed etiam quinquaginta: quæ ſunt totum patrimonium. Quæritur quid iuris. iuriſconſultus arguit, quòd non habet querelam per talem rationem, licèt omnibus ſeruis ſit relicta libertas, tamen filius ex quo eſt inſtitutus, poteſt detrahere Falcidiam de legatis iure inſtitutionis, quæ falcidia eſt quarta pars totius patrimonij, & ſic de omnibus ccc. iſta verò Falcidia computatur in debito iure naturæ: Nã qualitercunque filius habeat quartam partem bonorum, ſufficit, quia non debet habere duas quartas. ſed hic per Falcidiam iure inſtitutionis habet quartam omnium ccc. ergo non poteſt con-
6 queri. Sed iuriſconſultus dicit, ꝙ iſta ratio nihil valet, quia † Falci-
dia iure inſtitutionis non detrahitur de libertatibus: quia non poſſunt liberari pro parte: & pro parte non, & ideo ſoluit quæſtionem per aliam rationem meliorem in deducendis libertatibus ad quartam detrahendam, & ſi vis ſcire, an habeat quartam partem, deducas libertates, & tunc illud: quod remanet cenſetur patrimonium. filius autem iſte non ſolum quartam eius: quod remanet habet: ſed totum, ergo non poteſt habere quærelam h. d. ¶ Pone: quòd filius non poteſt detrahere duas quartas: vt hic dicam. glo. dixit: quòd iſte text. corrigitur: quia non poteſt hodie pater filium grauare in legitima: & ſi grauat tollitur grauamẽ: vt in Auth. de trien. & ſemi. §. prohibemus. vbi tenet idem gl. quod hic. ſed certè de libertatibus nihil dicitur ibi: nec videtur hoc verum: quia Iuſtinianus introducit: quòd tunc grauamen tolleretur quando ratione illius poterat agere querela, & hoc ad tollendũ materiam ſubuertendorum teſtamentorum: vt patet in l. quoniam in prioribus. C. e. ſed quando grauabatur per libertatẽ, non poterat agere querela: vt hic, ergo vtrõq; nihil immutatũ, ſecus eſſet, ſi nihil eſſet in patrimonio, niſi ſerui: quia non poſſet omni-
bus hodie

bus hodie relinqui libertas in præiudicium filij, quoniam tunc
7 etiam olim competebat quærela: ut ĩ. verſi. proxi. ¶ Vltimò † not.
quòd Falcidia imputatur in legitimam: & ſic non poteſt filius detrahere duas quartas facit ĩ. ea. l. §. ſi quis impubes. & dicam in §. meminiſſe. ¶ Item glo. pp dictionem, cum, reddit tex. ſcrupuloſum. nam ſufficiebat dicere, ſi quis. ſicut, ſi cum quis. unde aliqui dicunt, quòd ſuperfluit illa dictio, cum: aliqui tranſponunt eam ad verſicu. Falcidia autem. dicentes ſi cum. i. quando quis &c, legentes interrogatiuè, & ſuſpenſiuè vſq; illuc, qui hẽt Falcidiam. ſed idẽ eſt ſenſus. ¶ Sequitur verſiculus. cum igitur. hic eſt quarta pars in qua ponitur inconueniens, quod reſultat ex prædictis. nam ſi pater pōt dando libertates minuere patrimonium, & per conſequens legitimam, nec filius de hoc poſſet conqueri, vt dictum eſt, ſequeretur quòd poterit filium hoc mō defraudare tota legitima: puta, ſi non ſunt in hæreditate niſi ſerui. nam dando eis libertatem dicetur nihil eſſe in patrimonio; & ſic filium nihil deberet habere pro legitima, quod eſt iniquum. ¶ Sed reſpondetur, quòd
8 † hoc caſu poſtquam pater vult filium ex toto fraudare: filius po
teſt conqueri. & remedium eſt, ut ſi ipſe non ſit in poteſtate conſtitutus repudiet hæreditatem ex inſtitutione. nam tunc ſi quidẽ habet ſubſtitutum vulgarem, qui uelit adire, intentabit querelam contra ipſum, per quam reſcindit inſtitutiones, & libertates. Si uerò ſubſtitutum non habet, recipiet hæreditatem ab inteſtato, & legata libertatum euaneſcunt, nec poteſt dici, quòd incidat in edictum ſi quis omiſ. cauſ. teſta. quia hoc non fecit in fraudem legatorum. quo caſu loquitur ille tit, ſed fecit ad excludendum fraudem patris, quod facere potuit impunè. hoc dicit. ¶ Nota gloſſ. quod
9 † licèt pater poſſit legando libertates diminuere filio legitimam:
vt ſ. verſiculo proxim. non tamen poteſt ipſam ex toto tollere. & ſic facit optimè pro opinio. illorum qui dicunt, quòd per ſtatutum non poteſt tolli ex toto legitima filij, ſed diminui ſic. de quo per Cy. C. de mino. l. ſancimus. & per Dyn. in c. indultum. de reg. iuris. ¶ Item facit contra illos, qui dant remedia qualiter pater poſſit defraudare filium legitima: quia fraude reperta nihil proderit cautela de qua ꝑ Dy. in l. hæreditarium, de bon. authoritate iudi. poſſi. & in l. non vſque, ſi quis a paren. fue. manu. per Ber. & per Hoſtien. in c. Raynutius. & Raynal de teſta. ¶ Item not. dum dicit ſi non fuit in poteſtate. nam ſi eſſet: talis repudiatio ſibi non prodeſſet: quia cùm ſit ſuus, & neceſſarius per repudiationem non deſinit: vt l. j. §. qui ſunt in poteſtate. ſi quis omiſ. cauſ. teſta. unde illa exiſtentia ſui hæredis confirmat libertatem: ut l. cum quaſi. §. ſed ſi quis. de fideicom. liber. & hoc verum, quando non habet
10 ſubſtitutum vulga. nam † tunc datio ſubſtituti tollit exiſtentiam
ſui hæredis, & ſic prodeſſet repudiatio. & eſt ratio, quia dando ſubſtitutum dat ſibi licentiam abſtinendi, & facit eum de neceſſario voluntarium ſ̃m glo. hic poſitam, quam perpetuò tene mẽti: quia ſemper alleg. & eſt de hoc caſus in l. ſi filius hæres. de liber. & poſth. & uide quæ ibi dixi. & hoc dicit glo. in effectu uſque ad
11 verſiculum. querelam inſtituet. ¶ Vltimò † nota, quòd inſtituto
datur querela, quando grauatus eſt in legitima contra ſubſtitutũ vulgarem, ſicut datur contra cohæredẽ: vt colligitur ĩ. in §. unde ſi quis. Nam iſti æquiparantur: ut l. ſi Titio & Meuio, §. Iuli. de leg. 2. olim ergo ſicut competebat querela exhæredato. ita & inſtituto, & in legitima grauato: vt dixi ſ. l. j. licet ab illo verſiculo vſq; in fi. multum in hoc laborat licet non expediebat, hodie verò non procederet conſilium huius l. quia cùm pro tali grauamine poſſit agi querela, vt hic, remouebitur de legitima vt C, eo. l. quoniã: ſecus in caſu, qui eſt ſupra §. proxi. Pau. de Ca.

1 *Teſtatoris iudiciũ non uidetur approbare, quia legatarijs aliq̃d accipit.*
2 *Nummum recipiens ex teſtatoris iudicio, an querelam & ius ad ſupplementum agendi perdat.*
3 *Conditionis implendæ cauſa datum in legitimam, num hodie imputetur.*

§. Si conditioni.

Si filius aliquid percipiat ex iudicio teſtatoris, etiam gratia conditionis implẽdæ perdit querelam quam habet, uel habiturus erat, ſiue ab hærede, ſiue a legatario percipiat h. d. ¶ Et intellige duobus modis. Primo in filio exhæredato, vt ſentit prima gloſſ. & tunc puto, quòd hodie corrigatur in hoc, quod dicit de legatario; quia legata remanent hodie firma. per auth. ex cauſa. vnde
1 recipiendo † a legatarijs non videtur approbare iudicium teſtato
ris, quia l. approbat quo ad legata, & non ipſe. Nam & ſi vellet reprobare: non poſſet. Præterea etiam reſciſſo teſtamento per querelam, cum ipſe ſuccedat ab inteſtato, legatarij deberent implere conditionem in perſona; ergo ſi primo recipit, non renunciat quærelæ. & hæc eſt ratio demonſtratiua; ſecus eſſet ſi reciperet ab inſtituto: quia per querelam poteſt inſtitutionem impugnare:
2 vnde † recipiendo etiam vnum nummum perdit querelam, vt
hic. vel dicas quod agat ad ſupplementum; quia illud non competit exhæredato, ſed inſtituto, iſtud eſt nouum, & credo veriſſimum. ¶ Item ſecundo intelligitur in filio inſtituto in minori parte, quàm ſit legitima, qui habebat olim querelam. Sed hodie corrigitur: quia agit ad ſupplementum: vt l. omnimodo. Item quia licet olim recipiendo datum gratia conditionis implendæ perderet querelã ut hic: tñ ius agendi ad ſupplementum hodie non perdit, vt l. ſi qñ. §. generaliter. C. eo. & in Auth. vt cum. de appel. cog.
3 §. cæterũ. ¶ Tertio † quia olim datũ gratia ꝯditionis implendæ im
putabatur in legitimam: vt hic. Sed hodie non: ſed petet ſuppleri de ipſis rebus hæreditarijs. & illud quod capit gratia conditionis, habebit præcipuum: vt l. ſancimus. §. repletionem. C. eod. & ſ̃m iſtum intellectum procedunt gloſſ. duæ iſtæ, quæ aliter facerent te vacillare. Vel dic, quòd nec etiam olim imputabatur in legitimam datum cauſa conditionis implendæ, nec propter hoc excludebatur a quærela. ſed quia recipiendo iudicium teſtatoris approbabat: ut not. glo. quæ incipit niſi.

1 *Legitima de rebus hæreditarijs hodie detrahi debet.*
2 *Hæres olim de reſtituendo grauatus, quatenus reſtituere cogebatur.*
3 *Filius legitimam & fructus eius ſſorum tempore habere debebat, idq; in omni quarta generale.*
4 *Filius in proprietate inſtitutus, an poſſit in uſufructu omnino grauari.*
5 *Legitima alijs accreſcit, quando alterius pars diminuitur.*

§. Vnde ſi quis.

Filius grauatus reſtituere ad certũ tempus fructus medij temporis in legitimam computat. hoc dicit Bartol. & intellige de quarta Trebellianica, q̃ imputatur in legitimam: & ẽt in eo, quod ſibi deficiebat ad legitimam. nam de utraque hic loquitur. ſed primum de Trebel. corrigitur per l. iubemus. C. ad Trebel. quia detrahitur de bonis hæreditarijs ſtatim per filios primi gradus, ſiue ſint rogati ſub conditione, ſiue ad certum tempus, quicquid gl. hic dicat. pro quo facit gl. ĩ. e. l. §. meminiſſe. in fine magnæ glo. Rõ, quia imputatur in legitimam, & ideo cenſetur eodem iure. inquantum loquitur de legitima dupliciter corrigitur. Primo, † quia ipſa legitima
1 debet hodie de ipſis rebus hæreditarijs detrahi. l. ſancimus. §. reple
tionem. C. e. ¶ Item q̃a non expectatur hodie, vt currat tempus, & ſic percipiãtur fructus pro legitima, ut hic dr̃. nam ꝑ hoc patet,
2 quod † olim tenebatur hæres in toto eo, quod erat rogatus reſti-
tuere: nec deducebatur legitima. ſed hodie ſtatim deducitur. Et debet ipſam habere purè: vt C. e. l. quoniã in prioribus. Ex quo ſequitur, quod de ipſis reb. hæreditarijs deducitur, nec expectatur lapſus tẽporis. de quo vide per Cy. in d. §. repletionem. vbi declarat iſtum §. ¶ Ex ſemiſſe. cui tñ ab inteſtato debebantur octo unciæ: quia ſuccedebat cum nepte ex altero filio, cui nepti debebat tertia pars, & accreſcebat iſti filio. vnde legitima de octo vncijs erant duæ unciæ, quæ dicebantur ſextas i. ſexta pars totius hæreditatis, q̃a diuiſa in ſex partes, quælibet pars continet duas vncias Sic ergo rogatus reſtituere ſemiſſem: pro trebellianica non pōt detrahere, niſi quartam partem ſemiſſis, quem rogatus eſt reſtituere, quæ eſt vncia cum dimidia: adhuc ergo reſtat ſibi pro ſupplemento legitimæ media uncia, quam retinere non poterat ex Trebelliano. & ideo uolebat intentare querelam ꝯ cohæredẽ: quod videbatur olim poſſe pp grauamen. ſed dicit ꝯrium: quia cum iſtud grauamen ſit poſitum ad tempus, non eſt ſibi ꝓiudiciale, cũ poſſit interim recipere fructus, de quibus ſibi ſatisfaciet h. d. Sextans. i. duæ vnciæ. Hæreditatem. i. illum ſemiſſem. Debitam portio
3 nem. i. totam legitimam, & eius fructus. Nota, † quod etiam iſto
tp̃e filius debebat habere legitimam, & fructus eius, quod eſt generale in omni quarta: vt l. quod de bonis. §. fructus. ad l. Falcid. & l. mulier. §. ſi hæres. ad Trebel. poterat tñ hoc tp̃e de fructib. fraudari, qñ ſibi relinquebatur de proprietate, quam debet habere: vt ſi inſtituebatur inſolidum, ẽt poterat legare alteri vſumfructum bonorum: vt ĩ. de uſufr. l. omnium. & de uſufruct. l. ideſt vxori
4 meæ. & ſic interim habebat nudam proprietatem quod † hodie
correctum eſt, ut ſaltem quo ad legitimam non poſſit vſusfructus illius legari: vt in Auth. de trien. & ſemiſ. §. ꝓhibemus. & no. in d. l. omniũ. & d. l. vxori. Not. glo. primã, quæ ꝯtinet vnum bonũ
5 dictum, ſcilicet, quod † qñ alteri pars diminuitur, legitima alterius
creſcit. de quo dicam in l. ſi pars iudicantium. & dominus Bal. dicit, quo continet meram dulcedinem. Paulus.

1 *Remedia contraria ſub conditione proponi ſimul poſſe.*

§. Si quis irritum.

Duo remedia contraria non poſſunt ſimul proponi ẽt alternatiuè: ſed debet quis alterum eligere. hoc dicit multum nota.
1 Sed † ſub conditione poſſunt proponi, vt nota. in l. j. C. quando
prouo. non eſt neceſſe. ubi poſſum dicere ſententiam nullam, & ſi qua eſt, appello. facit c. conſtitutus. de reſti. in integ. & quod no. C. loca. l. conductorem, & ĩ. de actio. empt. l. j. in princ. ſecundum Bar. ſed hic non ponitur diſiunctiua libelli, ſed diſiunctiua legis. nec ponitur inter duo contraria. ſed inter compatibilia, dum dicit irritum, vel ruptum. ſed cum ſubditũr, vel inoſſicioſum, ponitur copulatiua. vnde non proponebatur diſiunctiuè, ſed copulatiuè. ſi uero diſiunctiuè forte admitteretur, niſi propter incertitudinem repellatur.

§.Si filius. Querela poteſt proponi per filium in modũ exceptionis:ſed tunc debet in ea concludere, & petere reſcindi teſtamentum,ſicut ſi proponeret per modum actionis.h.d.no.adde l.nec non.§.exemplo.& quod ibi not.ex q. bus cau.maior.& l.ſi præteritus.✝.de contra tab. & quod not.per Bar.in l.nam & poſtea,§.ſi minor.de iureiu. Paulus.

1 *Sententia ſſorum iure,an in abſentẽ actorum ferri potuit. Et quid hodie.*
2 *Sententia,quando quis veniret puniendus in alio,quàm in quo ſententia ferretur,vt pœnam euitet,quod remedium ſubſiſtit.*
3 *Fiſco applicatur,quod ab indigno aufertur.*
4 *Quartæ duæ num hodie detrahi poſſint.*

§.Meminiſſe. Succumbens in querela per ſententiã latam ꝯ ipſum præſentem perdit illud,quod ex teſtõ percepturus erat ad ſui commodum,& applicatur fiſco:ſecus ſi percepturus erat ad commodum alienum, vel ꝯ eum abſentem lata ſit ſententia, vel ante ipſam ſententiam.
1 deſtiterit.h.d.¶Et ſi ſententia lata ſit in eius abſentia,cum eſſet actor ſm iſta tpa:vt s.tit.j.l.& poſt.§.j. dic ꝙ ſe abſentauit,poſt concluſionem in cã: vt l. quamuis indubitati,& quod ibi no.C.ad leg Iulia.de adulte.non ergo vr̃ bona ratio gl. ꝙ iſta ſententia lata ꝯ abſentem videatur lata ex defectu probationum in caſu iſto:quia poſt concluſionem in cã ,hoc non põt
2 dici.& ideo dic,quia grauatur in vno,releuatur in alio. Eſt† ergo remedium, vt cũ quis ſit propter ſententiam latam contra eum puniendus in alio, quàm in quo lata eſt,ſe abſentet, cum iudex vult ferre ſniam,& euitabit pœnam,quod eſt mirabile.ſed ſi conſtaret de fraude verè,vel pſumptiuè,hoc non prodeſſet ſibi:argumen.s.de tranſac.l.cũ hic.§.ſi lis.& ✝.de rei ven.l.in fundo. ¶Opp. quia hic dr̃,ꝙ vſq; ad ſententiam licitum eſt pœnitere.contra de l. j.C.de plus peti.& l.libertus.s.de in ius vocan.¶Sol.aut qs punit in eo quod petit,& tunc ante litis conteſt.pœnitere poteſt: vt in ꝯ-
3 rio, aut in alio:& vſque ad ſententiam, vt hic. ¶Item† nota,ꝙ id quod aufertur ab indigno,applicatur fiſco. pro quo l. Claudius. & l.mulierem.✝.de his quib.vt indignis.q̃ ita probant, ſicut hic.licèt gl ꝯ.pro quo l.hæreditas.C.de his quib.vt indig.& ibi plenè p
4 Bar.facit l.j.C.de ſecundis nup.dic,vt ibi.¶Item†no.gl.ſ. Treb. de quæſt.an hodie poſſunt detrahi duæ quartæ:quod eſt hodie expeditũ iure canoni.in c.Rayn.& c.Raynal.ex de teſt. Pau. de Caſt.

1 *Quartam ad quærelam excludendam vnam ſufficere.*
2 *Exceptio tibi non competit querela,uel talis actio in iudicij limine opponi poteſt ad agentem excludendum.Et quid ſi in principio ad litis conteſtationem impediendam non opponatur,num ad victoriam impediendam poſt opponi queat.*
3 *Exceptiones quæ ipſo iure agentis intentionem non perimunt, ſed elidũt, quando opponi debeant.*
4 *Legitimam æs alienum dici,& ideo filium in ea grauari non poſſe.*

§.Si quis impubes. Qualitercunque filius hẽat quartam excluditur a querela:ſed ſi de facto fuit admiſſus,& ſuccubuit,non perdit eam, ſi
1 aliunde ꝗ ex teſtamento habeat.h.d. ¶No.†ergo, ꝙ ſufficit vna
2 quarta.concor.s.e.l.quarta.¶Item not.†ꝙ iſta exceptio tibi non competit querela , vel talis actio, poteſt opponi in limine iudicij ad excludendum agen.& ſic impediet litis conteſt.facit quod no. C.de tranſac.l.vbi pactum.item ſi non opponat in princ.ad impediendum conteſtationem litis,põt opponi poſt ad impediendũ victoriam,vt videtur ibi,ꝙ ſi egerit nec obtinuit.quod eſt regula re in omnib.exceptionib.quæ impediunt litis conteſt.vt ✝.de condit.indebit.l.eleganter.§.ſi poſt.& ibi no.per Bart.& in c. j.de litis
3 conteſt.lib.vj.Exceptiones† verò quæ non perimunt ipſo iure intentionem agen.ſed elidunt,vt pacti de non petendo, nõ poſſunt a princ.opponi ad impediendum litis conteſta. ſed opponuntur ex poſtfacto.vt d.c.j.& C.de preſcrip.long.tempo.l.empto.¶Ite
4 no.†ꝙ legitima dicitur æs alienum.& ideo non poteſt filius in ea grauari.vt plenè no.C.e.l.ex trib.per Cyn.non tamen propriè dr̃ æs alienum,vt dixi in §.quarta.¶Item ꝙ vbi competit aliud remedium ceſſat querela.nam ad iſtam quartam diui Pij, filius habet conditionem ex l.ſ.de ado. l.ſi arrogator ꝙ ꝗ condictionem ſi conſequetur illam ſolam quartam,excluditur a querela, per quã fuiſſet conſecutus totum,quod eſt notandum.& in hoc ſtat virtus iſtius §.quam nullus declarat. ¶Diui Pij. quam conſequitur per conditionem ex l.vt dictum eſt.

§.Si ex cauſa. Reſciſſo teſtamento per querelam, reſcinduntur omnia in eo relicta, & præſtita repetũtur a ſoluente directa,ab obtinente vtili, ſaluo ꝙ libertates,quæ ſemel competierũt, ſi poſt quinquennium à fideicommiſſarijs agatur,ſed directè bene reuocantur tunc hoc dicit cum l.ſeq.lac.de Rau.¶ Suus hæres. Sed nunquid tempus mortis inſpicitur ad hoc,vt quis dicatur ſuus hæres,vt §.Inſt.ſui.de hæredit. ab inteſt.¶Sol.quando nullum eſt factum teſtamentum,illud eſt verum,ſed vbi fecit teſtamentum,non inſpicitur tempus mortis, ſed aditæ hæreditatis,vt l.ſi quis poſthumos. §. ſi filium. de lib. & poſthu.Bonorum poſſeſſor.ſi erit ille, qui obtinuit. Hoc ſcilicet bonorum poſſeſ.ſe.cõtendit. i.dicit,vt eſt filius emancipatus, qui reſciſſo teſtamento non eſt ſuus hæres ab inteſtato,ſed habet petere bon.poſſeſ.vnde liberi,ſecundum iſta tempora hodie admittitur de iure ciuili,vt in Auth.de hæredi ab inteſtato.§ nullam ferè.i.vt plurimum.¶In glo.ibi,ipſo iure.quę non ſoluit. dic aut in herede præſente,& præiudicat aut abſente,& non, quia præſumitur pro abſente:vt s.§.meminiſſe.

LEX X.

SI pars iudicantium. Si ſententiæ iudicum ſunt difformes:pualet illa,quæ pro teſtõ fertur, niſi ſit euidẽter iniqua.Item q ꝯſequitur legatum ex teſtõ ad ſui commodum repellitur a querela,ſecus ſi ad ꝯmodum alienum. hoc dicit.tota l.non perdit legatum.& tene menti.

LEX XI.

1 *Teſtamento rupto non rumpit,quæ ex teſtamento non dependent.*
2 *Et quis inde effectus ſequatur.Et quid in donatione cauſa mortis. nu.ſeq.*

ETiam ſi. Succumbens in querela non perdit illud,quod extra teſtm̃ capit.h.d.¶No
1 ta†hic, ꝙ ea , quæ ex teſtamento non dependent teſtamento rupto,non rumpuntur.ſicut hic in donatione cã mortis.Et eſt effectus,quia ad illorum confirmationem non requirit̃ aditio hæreditatis,ſecus ſi dependerent ex teſtamen
2 to.vt l.eam q̃.C.de fideicõmiſ.ꝑ quo.l.ſi qñ delega.j. † & iõ hoc in donatione cã mortis,qa eã confirmando in teſtõ vr̃ reuocare,& ita hẽt vim legati.vt l.ſequens q̃ſtio.de leg.2. & dicta l. ſi qñ quod ſecus eſt,ſi non eſſet confirmata, qa tunc peteretur per cõdic.ex l.ſi quis a paren.q̃ etiam locum habet in donatione cauſa mortis,vt eſt tex.cum gl.in l.cum pater.§.Męuio.de leg.2.

LEX XII.

1 *Dolo qui non capit capere videtur.Et petitio in non iure inefficax,in iure non pręiudicat.*

NIhil intereſt. Qui percepit commodum ex teſtõ per ſe, vel alium ſuæ poteſtati ſubiectum,vel percipere potuit,ſed fraudulenter omiſit,repellitur a querela, ſecus ſi fuerit viſus percipere,ſed petitio nõ habuerit effectum.Item ſecus, ſi pcipiat
2 in conſequentiam ſine facto ſuo.h.d.tota l.not.†ꝙ qui dolo non capit capere videtur.¶Item nota,ꝙ petitio inefficax in non iure, non præiudicat in iure. Paulus.

1 *Frater ſi eam perſonã heredẽ inſtituat,quę alioquin ab inteſtato ad hæreditatem ventura ſit,vt potè filiũ,uel nepotes infames,aut viles,an eius teſtementum alius frater per querelam impugnare poſſit. (10.*
2 *Clauſula codicillaris nũ legata filio exhæredato cõfirmet.Et qd in pteri-*
3 *Legatum relictum a filio præterito,num ab auth.ex cauſa. confirmetur.*
4 *Legata ex clauſula codicillari,an debeantur ex alia cauſa multũ referre.*

TItia filiam. Clauſula codicillaris nihil operatur quando teſtm̃ rumpitur per querelam,quia idem defectus eſt in ea,quæ eſt in teſtamento:ſecus ſi teſtamentum deficit ex alia cauſa, quæ non ſubeſt in clauſula codicillari.h.d.no. & vide quod plenè no.per Bar.in l.j.de iure codicill.& quod plenè no. de leg.3.l.etiã. ¶Filio legatum dedit.& filiam aliam præterijt,vel exhęredauit.& illa egit querela,& obtinuit.Iſta clauſula codicillaris melius probatur hic,q̃ alibi Bal.¶Credat.idem,ſi non credat,vt l.j.in fi. de legatis tertio.niſi eſſent tales venientes ab inteſtato, quos ſi teſtator ſciuiſſet ſe habere,eos inſtituiſſet,& tot legata fortè non feciſſet. nam tũc quo ad eos nihil operabitur illa clauſula: vt ✝. de iure codicillo l.ſi is qui.& l.cum pater.§.cum exiſtimaret.de leg. 2. facit l. ſicut certi.C.de teſta.mili.& l.ſi cum vel in vtero.eo.ti.Bal.¶In gl. ſoror.not.gloſ.iſtam not.ex qua ſingulariter infertur ſecundum
1 Docto.ꝙ†ſi frater eam perſonam hæredem inſtituat, quæ eſſet ventura ab inteſtato ad hæreditatem,puta filium,vel nepotes infames,vel viles: ꝙ frater non poteſt eius teſtamentum querelare,vt in iſta glo.in prin.& ita limitatur l.fratris.C.e.tit. quod tenet omnes Doct.quod facit in argu.ꝙ ſi ſtatutum dicat,ꝙ filia non ſuccedat patri,nec etiam fratri,quandiu erit maſculus, ꝙ ſi frater filium ſuũ,vel fratrẽ,vel patrẽ,turpes perſonas inſtituit, filia non venit obſtante ſtatuto.ita determinatur per iſtam gl.no.quam te
2 ne menti.¶Sed quæritur,qa videmus hic,ꝙ †clauſula codicillaris non confirmat legata filio exhæredato,quid in præterito? dic br̃, ꝙ ſi relinquantur ab ipſo præterito,ꝙ non valeant, nec confirmantur per clam codicillarem,vt eſt caſus in l. ex filio ſm verũ intellectum ✝.de leg.3.Aut fuerunt relicta ab hærede, & valent, & pſtabuntur p pteritum venientib.ab inteſtato,vt l.j.§. ſciendũ. e.tit.&

3 e.tit.& iſte eſt verus intellectus illius l.ſm Bartol. ¶Sed † nunquid qñ a filio pręterito legatur,ꝯfirmatur p auth.ex cauſa.Certè Bar. ibi tenet, ꝙ non quia non valet, & habet̃ pro non ſcripto. & illa auth.tantum confirmat legata ſimpliciter. non aũt a præterito relicta;ut ibi,in tex.& gloſſ.licèt quidam ibi allegent eam.ſed non fa
4 cit ſm Bar. ¶Sed † ad quid eſt hodie hoc neceſſe ſcire, cum ex cã præteritionis,uel exhæredationis,legata debeantur,vt dicta auth. ex cauſa. reſpondeo illa tantum loquitur de legatis ſingularibus, ſed per clauſulam codicillarem , quis vr̃ legare fideicommiſſum vltimo a venientibus ab inteſtato:ut per Bar.in d.l.j.de iure codicil.¶Item refert in alio:quia ſi debeantur vigore illius authen.petuntur condictione ex l.illa, quæ eſt ſtricti iuris. ſi uerò petentur ex codicillis:petent̃ actione ex teſtamento.q̃ eſt bonæ fidei,vel illi cõparatur.vt l.minorum. C.in quib.cau.in integ. reſtit. Paulus.

LEX XIIII.

1 *Teſtamenti rumpendi ordo,ubi eſt,eſt,& ſuccedendi ordo.*
2 *Præcedentes extare,ſed excluſos eſſe,& non extare,paria eſſe.*
3 *Prætor in hæreditatibus ab inteſtato quot edicta fecerit.*
4 *Quęrel remedium quærere in ſequentibus gradibus ex tranſmiſſione , & per ſucceſſor.edictum longè differre.*
5 *Hæreditas filij patri non perinde debita,ac contra:& cur ita.*
6 *Amor paternus magis deſcendit,quàm aſcendit.*
7 *Opus proprium diligit quiſq; magis,quàm ab eo diligatur.*
8 *Hæreditas filij, & ſi patri iure naturæ debita non ſit , debetur tamen ex pietatis officio,quod naturali rei ęquipollet.*
9 *Auus in filij emancipati hæreditate ius maius,quàm in matris hæreditate habet.*
10 *Sententiæ acquieſcere num uideatur,qui non appellat.*
11 *Filios per ſententiam excluſos, uel temporis curſu a querela non ob id repelli,ab inteſtato ſi per alium teſtamentum rumpatur.Et querelam,& hæreditatem ab inteſtato diuerſa eſſe.*
12 *Petitio hæreditatis , ante querelam non competit. Et petitio hæreditatis longioris uitæ, quàm quærela.*
13 *Sententia contra filium in querela lata num ei noceat uenienti ab inteſtato,ſi per alium ipſi aperiatur uia.*
14 *Excluſio per repudiationem ſimpliciter facta plus efficit , quàm quæ per ſententiam,uel temporis curſu fit.*
15 *Succeſſorium edictum in quærela de gradu in gradum, num locũ habeat.*
16 *Præcedens in gradu excluſus,num obſtet ſequenti.*
17 *Dominij continuatio in filij perſona de paternis bonis, an faciat,ut paterna præteritio filij teſtamentum reddat nullum.*
18 *Actus ab agentis intentione denominari.*
19 *Querelam odioſam magis,quàm contratabul.*
20 *Nepos per ſucceſſorium edictum,num contratabulas habeat.*
21 *Poſſeſſio unde legitimi,& unde liberi.in quo diſtent.*
22 *Præcedens in gradu, & item ſequens excluſo præcedẽte qualiter ueniãt,*
23 *Charitatis naturalis naturæq; officio noſtræ poſteritati aliquid relinquere obligamur.*
24 *Succeſſorium edictum in iure agendi ad ſupplementum num locum habeat.Et ius agendi ad ſupplementum in locum querelæ ſuccedere.*

PAter filium. Iſta eſt ſubtilis l.ex & hẽt materiam ſubtilem,& altam.in ſucceſſione contra teſtamentum filij præferuntur deſcendentes parentibus , quibus excluſis parentes vocantur, quia licèt non ſit eis debita filiorum hæreditas de iure naturę, turbato tamen ordine mortalitatis, ex officio pietatis nõ minus eſt relinquendum, quàm liberis,quibus eſt debita h.d.not. Diuiditur:primo loquitur,qñ filij, qui pcedebant parentes , non erant adhuc excluſi. ſecundo, qñ excluſi erant.tertio,quod dicit probat.ſecũda ibi,ꝙ ſi contra.tertia ibi:nam & ſi parẽtibus.¶No
1 ta † ergo tria in hac l.Primo, ꝙ vbi eſt ordo rumpendi,eſt ẽt ſuccedendi.nã ſicut filij præferuntur alijs in ſuccedendo:vt in auth. in ſucceſſione.C. de ſuis.& le.hær.ita & in rumpendo:vt hic.facit ✝.de cõtrata.l.j.ver.j.Secundo no.ꝙ antequam præcedens excludatur, ſequens ad rumpendum non admittitur : ſed eius intentio dr̃ pẽdere.Ratio eſt;quia cum ſuccedendũ non admitteret̃,nullũ locũ poſſit facere ſibi in rumpẽdo,vel irritando.vt ✝.de bon.poſſeſ.contratab.l. ſi poſt mor. §. liberi. ideo.n.qs rumpit,vt ſibi locũ faciat;quod ſi fecere non poteſt, non rumpit. vt hic.& ✝.de iniuſto teſtamento l.nam & ſi ſub ꝯditione. §. rumpendo . ſi tñ facto non admitteretur : tunc rumperet.licèt non ad ſui cõmodum.vt s.e.l.ſi quis ex.§.ſi quis ex his.& l.mater decedens. ¶Et hæc faciũt ad q.dicit ſtatutum , ꝙ maſculo exiſtente fœmina non ſuccedat, vtrum talis fœmina ſi ſit præterita , vel exhęredata exiſtente maſculo poſſit dicere teſtamentum nullum , vel querelare? de quo dic ſm quod no.per Bar. in l.j.§.ſi pater.de coniung. cum eman.l. j.& de contrata.l.j.§.fi. & dicitur in l. ſi qs poſthumos. §.ſi filium.
2 de libe. & poſth. ¶ Tertio † nota ꝙ paria ſunt præcedentes, non exſtare, vel extare, & eſſe excluſos: quia neutro caſu obſtant ſequentibus,vt hic,& ibi, de contratabu. l.j.§.fi. ¶Item neutro caſu faciunt partem.vt ✝.e.qui repu.¶Quarto nota ꝙ excluſis filijs pater vocatur ad quęrelam.quod exponit Azo.i.contratab.quia cũ ſit præteritus,non põt ſibi querela cõpetere. vt ✝.e.l.ſi proponas. Alij intelligunt propriè,quod an ſit verũ ✝.dicam. Secundũ iſtos tñ,ſi dicat̃,quomodo vocatur pater ad querelam,cum filij ſint excluſi:quod vr̃ contra l.nam & ſi parentibus.§.j. vbi querela a qua quis eſt excluſus non tranſmittitur.Rñde,ꝙ non tranſmittitur ad hæredem:vt ibi: ſed bene deferretur in ſequentem in ordine, vel gradu per ſucceſſorium edictum, nam hic iſte pater non venit tã quam hæres filiorum.quod patet: quia etiam ipſis viuentibus cõpetit patri,quod non eſſet, ſi veniret tanquam hæres: quia viuens non habet hæredem : vt ✝.pro hærede.l.j.& de hęred. vel actione ven.l.j.& ibi no.gl. ¶Item quia competit filijs excluſis.quod non eſſet:ſi veniret tanquam hæres. vt l.ſi quis filium. C. e.venit ergo
3 per ſucceſſorium edictum.i.ſucceſſiue . pro cuius intellectu † eſt aduertendum,ꝙ prętor in hęreditatib. ab inteſtato fecit duo edicta.nam in vno vocauit ab inteſtato perſonas in quadruplici genere ſucceſſiuè,ſ.liberorũ. poſt liberos legitimos, poſt legitimos cognatos:poſt cognatos.vnde vir,& vxor.vt ✝.quis or.in po.bo. ſeruetur l.j.in prin. Sed quodlibet genus vnum caput : vel vnus ordo edicti dr̃ . nam dicitur caput,vel ordo liberorum . Item caput,vel ordo legitimorum.& de alijs . Item quodlibet caput,habet in ſe diuerſos gradus , nam in capite liberorũ eſt gradus primus.ſ.libe.gradus ſecundus.ſ.nepotum.gradus pro nepotum, & ſic de alijs . voluit aũt prætor,quouſq; extarent aliqui de primo capite liberorum,ꝙ ſequens caput legitimorũ non admitteretur, & ſimiliter quouſq; extarent aliqui de legitimis , non admitteret̃ cog.Item voluit; ꝙ in quolibet capite, ille qui pręcedit in gradu, eſſet potior,vt filius potior nepote, vt nepos pronepo. Verum quia contigebat interdum,quod tempore mortis teſtatoris extabant omnes iſte perſonæ,ſ.liberorum,& cog.deinde liberi excludebantur bonorum poſſeſ.vnde liber.tpe,vel repudiatione.& dubitatur,an ſequens caput legitimorum admitteretur ad poſſeſſionem legitimorum , dicebant.n.quidam. ꝙ cum tempore mortis ſteriſſent liberi,legitimi erant excluſi.vnde videbatur,ꝙ perpetuo excluſi permanerent, quaſi deberet inſpici tempus mortis.& eodem modo ſi in capite libe.extabant plures gradus,ſ.filij,nepo.& pronepo.cum excluſis filijs.pp quod euenire poterat, ꝙ quis decederet,ſine hærede,quantuncunq; multi de conſanguinitate extarent.& ſic bona deferrentur in fiſcum,tanquam vacantia,vt l.fi. de ſucce.edic.pp quod prętor fecit ſm edictum,in quo voluit,ꝙ excluſo primo capite lib.ab vñ liberi, ẽt poſt mortem legi. veniãt cognati . Item ꝙ excluſo primo gradu, vnius capitis,puta filiorũ veniet ſecundus gradus eiuſdem capitis.ſ.nepotum,quouſque tñ extant aliqui de priori capite , non veniat ſequens caput.& iſtud edictum vocauit ſucceſſorium: quia præcedentibus excluſis veniunt ſequentes ſucceſſiuè ex eorum perſona , non ex perſona, excluſi.nec ueniunt ad illã bo. poſſ. quam habuit excluſus, ſed ad ſuam propriam. nam excluſis liberis ab unde lib. veniunt legitimi.non ab vnde lib. ſed ab vnde legitimi . Item excluſis legitimis veniunt cognati . ab vnde cognati . Dr̃ ergo iſtud ſucceſſorium edictum habere locum de capite in caput. de capite liber. in caput legitim.& de gradu in gradum.& hæc ſtatuta fuerũt per prætorem in hæreditatib.ab inteſtato, quæ poſtea per iuriſconſultos fuerunt extenſa ad remedia contra teſtamentum: vt ad querelã. quia excluſis præcedentibus in ordine, vel capite vocantur ſequẽtes ad eandem,ſiue ſint ſequentes in ordine, vt hic, ſiue in gradu.
4 vt s.e.l.ſi is qui.Multum † autem refert , an ſequentes ueniant ex tranſmiſſione ad querelam: an per ſucc. edic. Nam primo caſu veniens per ſucceſſionem , venit ex perſona illius,cui dicit ſe ſucceſſiſſe.vnde requiritur , ꝙ ille ſit mortuus.Item ꝙ non fuerit excluſus repudiatione , vel tempore.vt l.ſi quis filium.Item non inſpicitur conditio illius ſucceſſoris . nam etiam ſi eſſet penitus extraneus,admittitur ad querelam tranſmiſſam ad eum, per illum cui competebat,& non inſpicimur materia ſua:ſed illius ex cuius pſona venit.& ita de ea loquitur l.poſthu . cũ ſeq.s. eod.& l.nã & ſi parẽtib.§.fin.s.eo.& leg.ſi qs filiũ.ſed ille,qui uenit per ſucceſſo. edictum longè diuerſum eſt . nam ille venit ex perſona ſua non ex perſona excluſi.vnde requiritur , ꝙ ſit talis: cui poſſit querela competere:puta pater,filius:uel frater.ſi eſſet extraneus,non poſſet venire,etiam ſi eſſet præcedens excluſus : vt hic .Item requiritur:ꝙ ſint excluſi præcedentes repudiatione:tempore:vel ſentẽtia. Item inſpiciuntur merita ſua: non merita præceden.excluſi vt leg.3.§.ſi eman.de bon.poſſ.contrata.Hæc omnia vera ſunt: ſi pſupponas ſequentẽ poſſe venire ad querelam. in caſu uero iſtius
5 legis puto aliã opinionẽ:veriorẽ de qua ſubijciã.Quinto†no.in l. nã & ſi pa.ꝙ hæreditas filii nõ eſt debita patri : ſicut ecõtra.de iure naturæ.& hoc pp duo.ſ.propter votum parentum:qui naturaliter theſaurizant filiis;non econtra acquirunt filij . ut in euangelio.& ✝.de bo.li.l.nihil.§.facilior.ſecũdo propter naturalem charitatem parentum erga filios.i. quia prædiligunt filios eis ſuperuiuere : & ſe præmori . & ſi contrarium ſuperueniat: turbatur ordo mortalitatis. Vnde pater debet magis diligere filios:quam di
6 ligatur.& hoc eſt naturale,tum † quia amor magis deſcendit : & magis dependet.facit l.iſti quidem.quod met.cau.& de excu.tu.

Lamiciſſi-

l.amiciſſimos. §. Lucius.tum quia ſ'm Ariſto, in lib. x.eticho. cap.
7 xx.vnuſquiſque † proprium opus diligit magis quàm diligatur ab
eo,vt poetæ qui diligunt propria poemata, & parentes q̄ diligũt
proprios liberos magis,quàm diligantur. & benefactores qui di-
ligunt eos quibus benefaciunt magis, quàm ab eis diligantur.di-
cit enim benefactores curare ſalutem benefactorum, tanquam
proprij operis: illi autem non curæ eſſe, nec paria reddere: quia
8 non reciprocè diligunt. ¶Sexto no. † ꝙ licèt patri non ſit debita
hæreditas filij iure naturę:tamē debetur ex officio pietatis, quod
ęquipollet rationi naturæ.per quod ſolent communiter Doct.di
cere, legitima patris eſt hodie aucta, per Aut.de triente,& ſe.ſicut
legitima filiorum:de quo per Doct.in auth.nouiſſima.C. eo. ti.&
in Aut.de trien.& ſe.§.1.colla. 3. ¶Et antequā intrem gloſſ. quæ-
ro cum hic eſſent duo filij exhære. qui præcedebant patrem in
querela, ad cuius cōmodum habent illā querelam? reſpōde ſi q̄ra
tur de illo filio, qui fuit ſuſceptus poſt emancipa. dic, ꝙ ille habet
ad cōmodum ſuum: quia cum non ſit in poteſtate iſtius,nihil ſibi
acquirit de hęreditate patris ſui filij emācipati.ſed ſi quæris de alio
ſuſcepto ante emancipationem, qui remanſit in ptāte aui, dic, ꝙ
ille habet ad cōmodū ipſius aui. nā reſciſſo teſtō hæreditatem ꝓ
parte ſua quæret auo,ſ'm iſta tēpora,licet ſit hæreditas patris ſui. ꝓ
batur in l.ſi putas.C.de peti.hære.& infra de colla. bo.l.ſi filium.&
de bo.poſ.ɔ̃ta.l.ſi retētus. ſecus in hæreditate matris,quæ etiā iſto
tpe acquirebat filioſa.ſ'm quoſdam, vt probatur infra eo.l.filius.
poſt prin.& not.ple.infra de acq.hær.le.ſi is, qui hæres.§.fi.& per
9 Doc.in l.j.de his, q admit.ad bo. Nam † auus maius ius habet in
hæreditate filij emancipati,cū duret adhuc ius cog.non obſtante
emancipatione,q̄ in hr̄ditate matris, quæ eſt penitus extranea.
¶Nunc capio gl. q̄ format tres difficiles oppo. Et primo opp. ꝙ
iſti patri non cōpetat querela,cum ſit pręteritus: ſed ɔ̃ta. ut infra
ſi qs a parēte.fuerit ma.l.j.in prin.& infra eo.l.ſi ꝓponas.So. Azo.
fatetur ɔ̃rium. & exponit hic querelam.i.contratabu. & vr̄ tene-
re gl.hc,in d.l.j.ſi quis a pa.fuerit ma. & l. poſthumorū. circa prin.
de iniuſto teſta.quod eſt bene ponderandū.ex quo gl.ſe firmaue
runt.Et hoc ēt ſequiť Iac.Bu.ſed Oldr.dicit, patri cōpetere ɔ̃ta. vt
l.ɔ̃ria.& ēt querelā.vt hic, nec obſtat infra eo.l. ſi proponas, quia
loquitur in filio præterito, cui nō cōpetit niſi ɔ̃ta.ſed hic loquitur
in patre cui datur vtrunq; remediū ſ'm eū.Sed hoc dictū non eſt
verum, quia querela eſt remediū,ut C.de lib.præte. l.maximū vi-
tiū.& ſi aliud remediū nō eſt ita odioſum,ſicut querela,ꝑ illud nō
reſcindiť teſtm̄,ſed petitur tm̄ legitima.vt s̄.e.l.Papi.§.ſi quis impu-
bes.ſed ꝑ contrata.quę datur patri,non petitur niſi legitima,ſi nō
eſt inſtituta turpis ꝑſona:vt ⁊.ſi qs a par. fuerit ma.l. Papi. Præte-
rea non habent in ſe rōnem. nam ſi filio pręterito non datur niſi
vnum remedium:ut l.ſi proponas:multò minus patri.cui non eſt
ita debita hæreditas.ſ'm Barto.vnde eſt tertia opinio, ꝙ hic quere
la ſtet propriè. Ad ɔ̃rium reſpondetur,ꝙ patri præterito datur ɔ̃-
ta.qn̄ filii non præcedunt:vt ibi:quia tunc habetur pro præterito.
Sed qn̄ præcedunt,datur querela:quia tunc habeť pro exhæreda
to,vt hic,quo caſu datur querela,ut s̄.eo.hanc ſolut.tenet Bar.ſed
certè gratia diſputationis probatur multipliciter, ꝙ non eſt uera.
Primo:quia vr̄ contra.l.filio.§.contratab.infra eod.vbi filij præce-
debant, & tm̄ pater intentauerat tanquam præteritus: & ideo dr̄
ibi malè intentaſſe:quia filij non erant adhuc excluſi.nam ſi exclu
ſi fuiſſent bene intentaſſet.licèt Bar.ibi diſtinguat intellectum lite-
rę.Item quia nepoti præterito,qui præcedebatur a filio datur con
trata.caſus eſt in l.3. §. ſi emancipatus.de contrata. quicquid dicāt
Dyn. & Bar. pro ſe. cum faciat contra eos,vt infra dicam, tamen
plenius probatur per rationem inconuincibilem:nam ſecundum
hanc opinionem ſequitur,ꝙ plus delinquit filius prætereundo pa
trem,quando habet filios,quàm quando non habet.quod patet
apertè:nam ſi non haberet filios patri præterito daretur contra-
ta.per quam non rumpetur teſtamentum: ſed conſequiť tantum
legitimam,vt d.l.Papi.ſed ſi habet filios,dabitur ſibi querela ſecun
dum eos,per quàm reſcindetur totum teſtamētum; vt ſupra eo.
l.mater.& l.Papi.§.fi.& videbitur teſtatus tanquàm furioſus.vt in
fra e.l.qui repudiantis. vt s̄.l. proxi. ſecus ſi daretur contrata.ergo
magis punitur prætereundo patrem,quando habet lib.ergo ma-
gis delinquit. Quod eſt contra mentem & fundamentum Bar. q
dicit,ꝙ quando habet liberos, non tenetur patrem inſtituere,vel
exhæredare, quia non eſt quod ſibi imputetur: cū liberi præce-
dant.Et ideo habetur pro exhæ.& tamen apparet totum contra-
rium.ſ.ꝙ magis imputatur, ex quo magis punitur.& propter iſtā
vnicam rōnē ego teneo me cum Azo. & Accur. Quærelam.i.ɔ̃
trata.aliàs non eſt multum extranea depoſitiò. nam etiam inten-
tans contrata. conqueritur de iure ſuo diminuto.vt d.l.alio.§.cō-
trata.infra eo.nō ergo caret veritate hæc expō.alleg.de le.2.l cum
filio.§.hæres meus. Nec eſt verum fundamentum Barto.ꝙ vide-
tur ēt exhæredatus, qn̄ filij præcedunt, vt infra plenius demon-
ſtrabo. ¶Secundo oppo. reiecta opi. Alderici,& Bar.ꝙ hic detur
querela,non vr̄, ꝙ hoc poſſit ſtare,nam reſciſſo teſtamento per
querelam intentatam per patrem, filii tanquam poſteriores ab in
teſtato præferuntur patri,ut ſupra eodem l.poſthu.§.ſi quis ex his.
& l.mater decedens. ergo poterit pater repelli per exceptionem.
tua non intereſt agere.Solutio.ſi teneamus opinio. glo.quòd ex-
ponatur quærela.i.ɔ̃tabu.reducit res ad cauſam inteſtan.Sed con
ſequetur pater tm̄ legitimam, ſ'm aliam opi. quòd detur querela.
Aldericus fatetur ɔ̃rium, quòd hic pater nō rumpet ad ſuū com
modū,ſed filiorum,& ideo poſſet repelli a princ.Sed ſi non fuerit
repulſus,procedet hæc l.vt rumpat. Sed Bulgarus contradicit, ꝙ
poſt q̄, dicti filii ſunt excluſi per ſententiam, non admittentur ab
inteſtato per l.qui repudiantis.infra eod. Sed Alde. & glo.reſpon-
dent, ꝙ ibi fuit expulſus per repudiationem, hic per ſententiā.&
ſic voluit,quòd excluſus a querela per repudiationem,ſit etiam ex
cluſus ab inteſtato. Sed ſi per ſententiam, vel lapſu temporis ſe-
cus.Barto. contra: nam ſecundum hoc, ſi pater iſte rumperet ad
commodum filiorum,poſſet excludi a princ.cuius contrarium
innuit tex. in fi. dum dicit,quòd pater ſuam intentionem implet.
non enim implet ſi non ſibi,ſed aliis prodeſſet.Item contra l.nam
& ſi parentib. vbi text.innuit, ꝙ iſte pater per querelam obtine-
bit hæreditatem.dicit ergo, quod filii excluſi per ſententiam non
admittentur abinteſtato, ſicut ſi eſſent excluſi per repudiationē.
10 nam † ille qui non appellat, videtur acquieſcere ſententiæ, & ſic
repudiare,vt C.quomodo & quando iudex.l.ab eo. & de re iud.
l.abſolutionem. ¶ Tu uero ſubtilius conſidera,quia non ſine mi-
11 ſterio gl. defendit Aldericum. dico † enim. quòd filij excluſi per
ſententiam, vel curſu temporis a querela,non propterea repellū
tur ab inteſtato,ſi per alium rumpatur teſtamentum,ſecus ſi per
repudiationem,vel lapſu temporis probatur, certum eſt,ꝙ aliud
eſt querela, aliud hæreditas ab inteſtato, vt ꝑ no. in l. qui de inof
ſi ergo contra filium currit præſcriptio in querela, quia non egit
infra biennium rupto teſtamento per alium, non nocet ſibi iſta
præſcriptio in hæreditate,quæ eſt penitus diuerſa. Hoc probatur
infra de aqua plu.arcen.l.ſi prius.in prin. & de ſerui. urba. prædio-
rum l.ſi ædes meæ. & ad hoc facit opinio, quod dicunt Canoni
ſtæ, quòd præſcriptio eſt odioſa. & ideo licet l. concurrat pro
vno iure, non extenditur ad alia iura,etiam ſimilia,vt in ca.mona
chus. de capel. monachorum. de præſcrip.c.audi. de decimis ca.
contingat.& in c. tuā. in principio. & ibi clarè per Inno. præterea
12 † ante querelam non competit petitio hæreditatis. vt not.in d.l.
qui de inoffi. vnde non poteſt currere præſcriptio. vt l. prima.in
fin. de annali exce. maxime cū ſit longioris vitæ, q̄ querela.Item
præſcriptio querelæ currit inter filium, & hæredem, vn̄ ſolis hæ-
redibus debet prodeſſe,& non patri,quia ius præſcriptionis eſt ꝑ-
ſonale, & prodeſt tantum præſcribenti. argum.ad hoc.quemad-
13 modum ſerui.amittantur l.quam. Item † quod dicit de ſententia,
probatur. nam licèt lata ſit contra filium in querela, quæ eſt prę-
paratoria.non debet ſibi nocere in hæreditate ab inteſtato, ſi per
alium aperiatur ad eum via,quia iudex hoc non intendebat,cum
hereditas ſit diuerſa l. ſi diuerſa. infra de excep. rei iudic. l. ſi teſta-
mento.& ſi ex teſtamento. & l. ſi quis ad exhibēdum. facit quod
no.per Inno.in c. quoniam fre.ut lite non conteſta.ſuper verbo,
nominare. hoc etiam videtur determinari per text. quaſi in pro-
priis terminis, in c.in uia.de procu. ubi dicit,quòd ſi ſententia ſit
lata contra vnum,puta actorem, & ſit excluſus per ſententiam,
(certè eidem præcluſa eſt uia ſuper iure ſuo, non quod per ipſam
ſit ſublatum ius, vt no. in l. Iulianus uerum debitorem.de condi.
inde.)ſi alius cuius non intereſt, obtinuit ſententiam reſcindi,di-
cit ipſe.quòd hoc non proderit obtinenti, ſed illi cuius intereſt,li-
cèt fuiſſet excluſus per dictam l. poſthu. §. ſi quis ex his.ita dicen-
dum eſt hic, quod licèt filii ſint ꝑ ſententiam excluſi, ſi effectus
illius ſententiæ reſcindatur per procuratorem, hoc proderit fi-
lijs.nec obſtat,quòd non appellando videatur acquieſcere: nam
pone, quòd ſuccubuit per tres ſententias. amplius enim appella-
re non poteſt & ſic ceſſat ratio. ſi uero ſit excluſus per repudia-
tionem a querela,tunc quia illa procedit ex voluntate repudian-
tis fit in ea larga extenſio, ut extendatur etiam ad hæreditatem.
pro hoc do tibi glo.in l.ordinata.infra de ſucceſ. edic.l.i.§.uiden-
14 dum.ubi † hoc expreſsè.quòd excluſio per repud.ſimpliciter fa-
cta plus operatur, quàm excluſio per ſententiam, uel lapſum tē-
poris.non obſtat ergo l.iſta. quæ innuit,quod pater aget ad vtili-
tatem ſuam,quia dico,quòd aget per contratab.non per querelā
& ſic faciunt iſta ad illa quæ tenui ſupra proxi. ¶ Tertio oppo.ꝙ
licèt filii qui præcedebant ſint excluſi,tamen ſequens.ſ.pater non
admittatur,ut infra de iniuſto teſtamento l. ſi quis ex hæreditate.
in prin.ubi filius erat exuluſus per exhæredationem,ſequens.ſ.ne
pos non admittitur.ſuper hoc factæ ſunt in gl. duæ difficiles ſolu-
tiones. nam dicit Azo, quòd ibi ſequens erat in alio gradu.ſed
hic erat in eodem. nam pater eſt in eodem gradu cum nepotibus
quo ad filium, quia quilibet in primo,licèt ſint in diuerſo ordine,
quia filii præferuntur. Sed nepos eſt in gradu diuerſo. vnde dicit
ipſe,quòd ſicut excluſo filio non admittitur nepos. ita nec ad-
mittetur auus, nec proauus,qui ſunt in diuerſis gradibus,& ita in
15 telligit l.ſi is qui.infra eod. ¶Ex † quo no. quòd ſucceſſorium edi
ctum non habet locum in querela de gradu in gradum ſecundū
eum,ſed de capite in caput ſic,ſed & gl. contra, ꝙ etiam excluſo
filio

filio admittatur nepos ad querelā.per. l.ſi is qui.q̄ generaliter loq-
tur de quolibet ſequēte. ¶Itē admitteret auus, & proauus vt hic.
ſic habet locum de gradu in gradum,& de capite in caput iſta eſt
verior rō. nam quod dicit de auo probatur, q̄a licèt iſta l.loquať
de patre, tm̄ l.ſequens, loquitur generaliter de parentib.ſ'm Bar.
15 ¶ † Item de nepo.probatur.nam ſi excluſis filijs admittitur pater
ut hic, multo fortius nepos ex illis filijs quibus hæreditas eſt ma-
gis debita, quàm aſcendentinus. Ad contrarium reſpondetur, ꝙ
in l.ſi quis filio.licèt filius eſſet excluſus ab hære.per exhæredatio-
nē.vt l.j.§.ſi pater.de coniungen. cū emā.lib.tm̄ ab ipſa querela,nō
erat excluſus, ſicut in l.iſta.& iō q̄a ſperabatur admitti,obſtat ne-
poti.ut hac l. in prin. Sed ipſo excluſo a querela,nepos admittere-
tur ex perſona ſua.Ita tenet Dyn.in l.cōtraria. & l.ſi quis poſthu.
§.ſi filium. de liber. & poſthum. & in c. non debet aliquis.de reg.
iur.& Cyn.C. e.l. ſi quis filium. Sed tu da aliam ſol. nam ibi dr̄, ꝙ
excluſo filio per exhæredationem, nepos non admittitur ad rū-
pendū,quia nō obtinebat primum locū tpe mortis,ſed nos quæ-
rimus, an admittať ad querelam,quo caſu dic, vt ſtatim dicā. Di-
16 ſtinguo † igitur, cum quæritur, an præcedens excluſus obſtet ſe-
quēti,aut eat excluſus morte naturali,uel ciuili,& non obſtat etiā
quo ad ius dicendi nullū,vel contratab.ut l.Gallus.§.& quid ſi tan
tum.de lib. & poſth. & l.j.§.fi.de bon.poſſeſ.contratab.Aut per ex
hæredationem, & tunc, aut quæritur,an obſtet ſequenti, quo ad
ius dicendi nullum,& dico,ꝙ ſic, quia etiam ſi ſit a querela exclu-
ſus, poſtquam ſequens non tenebat primum locum tempore
mortis, nunquam poteſt dicere nullū. hic eſt caſus, & in l.ſi quis
filio exhæredato. Aut quæritur,an obſtet ſequenti,quo ad quere
lam,vel contratab.& tūc,aut præcedens non erat excluſus,& tūc
obſtat tam in querela,vt hac l.in prin. quàm in contrat. ut l.illud.
§.j.de contrata. quam ſic intelligo:ſi uerò ſit excluſus ꝑcedens a
querela,nunq̄ obſtat ſequenti,nec in querela,nec in ɔ̃tab.de que-
rela eſt caſus,ſ'm Bar.ſed tu dic,ꝙ eſt caſus ⁊.e.l.ſi is qui de contra-
ta.tm̄ de hoc vr̄ tex.in l.3,§.ſi emancipatus. de contrata. ¶Quarto
& vltimo opp.extra gl.dictum eſt,ꝙ nepoti datur querela exclu-
ſo filio,ſicut datur patri contrata.ſi eſt ꝑteritus,non pōt hr̄e quere
lam.vt ⁊.e.l.ſi proponas.Sol.verū eſt, ꝙ ꝑterito non datur quere-
la,ſecus qn̄ præceditur ab alio.ita intelľr l. ſi filio. ſ'm Dyn.& Bar.
& ēt iſta l.Sed quæ ſit rō Bar.ſubtiliſſimè dicit eſſe conſiderandū
ad huius intellectū, quid ſit, non ꝙ ꝑteritio filij ſui poſtea reddat
teſtamentum nullum, quia vbi ceſſabit rō illa, dabit querelā.dicit
17 ergo,ꝙ † cum filius in poteſtate ſit dominus rerum pr̄narum in
vita patris, niſi pater ipſum priuet per exhæredationem, non
pōt illud dominium alteri aſſignare,q̄a non poſſunt eſſe duo dn̄
inſolidum.vt i.ꝙ cōtra.§.vni duo.de reg.iur.& hanc dic eſſe mēi
tem l.in ſuis.de lib. & poſthu. ex quo patet, quare pręteritio ma-
terna non reddit teſtm̄ nullum,quia dominium rerum materna-
rum non continuatur in filium; & ideo cum non habeat neceſ-
ſe inſtituere, vel expreſsè exhæredare, præteritio hr̄ pro exhære-
datione.ex quo ſequitur,ꝙ cum præterito filio non continuetur
dominium in nepotem, præteritio ipſius habeatur pro exhære-
datione,ſicut ꝑteritio paterna.non mirum ergo ſi datur querela,
q̄a non ꝑteritus,ſed exhæredatus,nec ēt datur ſ'm tab.contra eū:
quia nō erat neceſſe de iure prætorio, uel ciuili. Sed certè primū
fundamentū non dr̄ ɔ̃tinere veritatē.Nā ſi ɔ̃tinuatio dominij eſt
in cā, ſequiť,ꝙ cum ɔ̃tinuetur dominium rerum hæreditariarū,
non ſufficeret relinquere legitimam, niſi a reſiduo eſſet exhære-
datus.Quod eſt falſum, quia relicta legitima de reſiduo ſecurè te
ſtatur.vr̄ s̄.e.l.Pap.§.ſi qs.& §.qm̄ aūt quarta.Nec obſtat, ſi dicať
relinquendo legitimā,vr̄ ipſum a reſiduo exhæredare. Nā eodē
mō poſſet dici,ꝙ inſtituendo alium vr̄ filiū dominio rerū ſuarū
priuare,q̄a uult dn̄m aliū eſſe,vt ff.de ꝓcura.l. Papi.§.ſed & is.Præ
terea filius in uita patris non eſt verè dn̄s rerum paternarum,ſed
fictitiè, & imaginatiuè ꝑꝑ ſpem, quam habet, vt poſt mortē.ſit
verus dn̄s ipſe,vt d.l.in ſuis.Facit quod no.in authē.ſi qua mulier,
de ſacroſ.eccle. & de lib.agno.l. fin. poſſet ergo pater, qui habet
verū dominium facere alium dominum abſq; eo, ꝙ priuaret fi
lium,qui habet dominium fictum, & in ſpe, quia ſic faciendo fa-
cit euaneſcere illā ſpem effectu, quod facilius ſit,quàm ſi filius eſ-
ſet uerus dn̄s,ſic videmus in ſimili, ſi quis vendit rem duob.ſ.pri-
mo,& ſecundo: primus qui habet actionem ex empto, videtur
quodammodo dn̄s rei imaginatiuè, ut l. qui actionem. de regu.
iur. Si tm̄ tradatur ſecundo transferť dn̄ium in ſcd̄m, & euaneſcit
fictum dn̄ium primum,quod fieri non poſſet, ſi in primum eſſet
dn̄ium tranſlatum.vt C. de rei vend.l. quoties.& de act.empt.l.ſi
ea res §.fi.de rei ven.l. ſi actio. ergo continuatio dominij non fa-
cit, vt præteritio paterna reddat teſtm̄ nullum, ſed ſolennitatis
omiſſio. ¶Quia inter cæteras ſolennitates teſtamenti,hæc eſt de
liberis inſtituendis, uel exhæredandis, vt ⁊.de libe. & poſthu.l.in-
ter cętera.& l.Gallus.§.in omnibus. nam & hodie præteritio mr̄
na, vel filij emancipatio facta, ſine cauſa reddit teſtm̄ nullum ꝑꝑ
omiſſam ſolennitatem, vt in Authe.ut cū de appella. cog.§. aliud
quoq; capitulū.& no.in Auth. de hę. & Fal.§.exhæredatas.& per
Dyn.in l.Gallus.in gloſſ.magna.& tamen in illis non continuatur
dominiū.Sed hoc operatur omiſſio cauſæ,& ſolennitatis. Idē er-
go operatur ꝑteritio filij in poteſtate, ēt cū cauſa,& ſolennitatis
omiſſio.niſi talis cauſa eſſet uera, quia tunc habereť pro exhære-
datione:vt in l.filio præterito. ¶Item quod Bart.ſubijcit de ꝑteri
tione materna,quod habetur pro exhęredatione,quia non conti
nuať, ſimiliter nō vr̄ bene dictum:nā in emancipato non conti-
nuatur,& tm̄ non vr̄ exhæredatus:vt ⁊.eo.l.ſi proponas.nec ideo
datur querela pręterito a matre: quia non ſit exhæredatus:nam
ēt ſi mater pręteriit filium quem ignorabat ſe habere, datur ſibi
querela,vt ⁊.e.l.ſi inſtituta.§.fin.& tm̄ non pōt dici ipſum exhære
daſſe,q̄a exhæredare eſt actus priuationis, qui non cadit in igno-
rantē:quia ignorans nihil agit:vt s̄.de iudi.l.2.in princ.de iur.omn.
iudi.l.ſi ꝑ errorem.de acqui.hæred.l. Clodius. de action.& obli-
18 gation.l.ex malefi.§.longè minus. Actus † enim denominatur ab
intentione agentis ſi cer.pet.l. non omnis: quia intentio non ca-
dit in ignorantem:vt ⁊.de reg.iur.l.in totum. Sed ideo datur que
rela præterito a matre, quia nullum remedium erat ſibi introdu-
ctum de iure ciuili.vel prætorio.ius dicendi nullum non,quia nō
eſt in poteſtate.Itē contratab.non,quia nō extenditur ad teſtamē
ta fœminarum:vt l.illud.§ ad teſtamenta.de contratab.Datur er
go ſibi querela,ne remaneat deſtituta.unde tex.Inſti.de exhær.lib.
§.fi.non dicit,quòd talis pręteritio ſit exhæredatio, ſed idem ope-
ratur: quia vtraq; facit competere querelam. Si ēt uidemus in ſi-
mili in emancipato exhæredato. nam licèt de iure ciuili non co-
gnoſcatur:tamen quia prætor nullum remedium ſibi dedit:ideo
ne remaneat deſtitutus, ius ciuile dat ſibi querelam, ſed prohibi-
ta bono.poſſeſ.gratia litis agnoſcendę: vt no.s̄.l.poſthu.§.fin.cū
l.ſeq.& ⁊.e.l.ſi proponas.ex quibus patet,ꝙ concluſio ſua nō ꝓ-
cedit,ſcilicet, ꝙ nepos præteritus quem præcedit filius, habeatur
pro exhæredato: quia non continuatur in eum dominium,hoc
enim de continuatione dominij non debet attendi, vt dictum
eſt. Item hoc nulla l. cauetur, ſed potius innuūt leges contrarium
nam l.ſi quis filium.C.e.dicit, ꝙ nepos ex filio exhęredato,mor
tuo filio,ante præparationem querelæ erat olim deſtitutus om
ni auxilio,quo ad querelam: & ideo ſtatuit ibi,quòd tranſmitta-
tur ad eum,etiam non præparata. Sed ſi habetur pro exhæreda-
to,& ſic haberet querelam ex perſona ſua,ſicut ibi dicūt Docto.
non eſſet deſtitutus omni remedio, immo melius eſſet, ſibi ve-
nire ex perſona ſua,quàm ex perſona patris. Tamen quia tempus
inciperet ſibi currere poſt mortem patris, quod non eſt in quere-
la,quam intentaret ex perſona pattis,non excludeť,vt l.3.§. eman
cipatus.de contrata.hoc autem eſt ɔ̃ mentem illius l.dum dicit, ꝙ
omni remedio excluſus erat. præterea non eſt imputandum te
ſtatori,ſi prætererat nepotem,qn̄ filia præcedit: quia non tenetur
ipſum hæredem inſtituere,vel exhæredare.vt l.ſi quis filio. de iniu
ſto teſtō.ſecus quando non præcedit:quia tunc tenetur. vt l. Gal-
lus.§.nunc de lege.de lib.& poſthu. Et tamen ſi videretur exhære
datus,& ſic daretur ſibi querela:magis videretnr ſibi imputandū,
quàm ſi videretur præteritus.Quo caſu datur contratab.tm̄,vt ⁊.
19 dicam.quia † querela eſt magis odioſa:q̄ contrata.quod patet, q̄a
non currit,vt l.maximum vitium.C.de lib.præ.Item quia per que
relam reſcinditur ex toto teſtamentum:& reducitur ac cam.inte-
ſtati:& omnia legata annihilantur:vt ⁊.eo.l. mater decedens. & l.
qui repudiant.& s̄.eo.l.Pap.§.fin.ſecus in contrata.per quam teſta
mentum non reſcinditur:vt no. ⁊.eo.l.filio.§.contrata. & l. ſi con-
trata.de vulg.& pupil.& de contrata.l.filium.nec etiam omnia le-
gata reſcinduntur,vt ⁊.de leg.pręſtan.per totum. Dico igitur, ꝙ ta
lis nepos præteritus quem præcedit filius exhæredatus excluſo fi
lio a querela:non habet ipſe querelam per ſucceſ.edic.tāquam ex-
hæredatus. ¶Item non poteſt dicere nullum: quia non obtinebat
primum locum tempore mortis: vt d. l. ſi quis filio. in principio.
Sed dic quòd habebit contratab quia poſtquam ius ciuile ſibi nō
ſubuenit;ius prætorium ſubuenit:& per hoc optimè l.3.§.ſi emā-
cipatus. ⁊.de contratab q̄ Doct.alleg.pro ſe. ſed facit contra: nam
ibi filius præcedebat.& tamen nepos ex eo non habet querelam:
ſed contratab.vt dicitur ibi expreſsè.Sed ſi tantum eſſet exhæreda
tus:tunc haberet querelam:vt dicitur ibi in fi. Item ſi ſolus pater
eſſet exhæredatus,adhuc nepos haberet contrata. vt ibi tenet glo.
Nec obſt.e.tit.l.illud.§.j.vbi dr̄:quòd nepoti ex filio exhæredato:
non datur contratab.quia illud intelligo antequam filius excluda-
tur a querela:ſed poſt ſic. ¶Item non obſt.infra e.l. ſi non mortis.
§.fi.& l.ſi is qui.vbi excluſo præcedenti:datur querela ſequenti:q̄a
intelligo,quādo ſequens fuit exhæredatus. ¶Item non obſt.quod
talis nepos:quem filius præcedebat:non erat inſtituendus de veri
tate ex iure prætorio:ergo non datur ſibi contratab. vt inſti.de ex
hęre.li.§.fi.nam verum eſt inſpecto pri.ſcilicet,filio exiſtente:& nō
excluſo:& non excluſo:ſed inſpecto euentu ſic.ſicut alibi dicitur
10 in l.poſthumorum.de iniuſto teſtamento. ¶ Et ſi † quæratur vtrū
nepos habeat ɔ̃tabu.ꝑ ſucce.edic.rn̄deo ſic:nam excluſo filio a q̄-
rela:ſucceſſiuè vocať nepos ad remediū ſuū. & hoc eſt verum ꝑ
ſucce.edict.nō.n.eſt neceſſe:ꝙ ille,q ſucceſſiuè venit: intētet illud
remediū:qd̄ ɔ̃petebat ꝑcedenti excluſo venire ꝑ edictū ſucce. ſed
ſufficit, quòd intentet remedium ſibi proprium, & approbatū.
ut

vt patet in l. quia excluſis liberis ab vnde lib. vocantur per ſucc.
21 edic. ab vnde legitimi. quia † eſt diuerſa ab vnde liberi. quia vnde lib. durat anno, ſed vnde legitimi centū dieb. vt infra quis ordo in
22 poſſ. ſeruetur. l. fi. ¶Vt ergo plenius liqueat, ſi † quæratur qualiter p̄cedens in gradu, & ēt ſequens excluſo præcedēte veniat. Diſtingue, aut ambo ſunt exhæredati, aut ambo ſunt præteriti, aut vnus præteritus, & alter exhæredatus. Primo caſu p̄cedens vocatur ad querelam, & ēt ſequens excluſo pręcedente per ſucc. ędictum. & tunc propriè dr̄ habere locum ſucceſſorium edictum in querela .i. de querela in querelam, intelligo ita l. ſi is qui. & l. ſi non mortis. §. ſi. infra eo. Sed ſecundo caſu, cum ambo ſunt præteriti, tunc ſi quidē ille, qui præcedebat erat in poteſtate, habet duo remedia. ſ. ius dicendi nullum, quia tenebat primum locum in ſuitate tempore mortis, & iō p̄p̄ eius præteritionem deficit ſolennitas teſtamenti. Item & ꝯta. quia deficit naturalis charitas, quam prætor ꝯſiderauit. ipſo vero excluſo per repudiationem, vt quia teſtm̄ approbauit, vel per ſententiam, tunc ſequens non uocatur ad ius dicendi nullum: quia tunc non tenet primum locum tp̄e mortis. & ſic eius præteritio non facit deficere ſolennitatem. verū q̄a deficit naturalis charitas, & debitum, non eſt ſatisfactū debito natu-
23 ræ, per † quam quis obligatur ſuæ poſteritati aliquid relinquere, quā æquitatē principaliter prætor conſiderauit. Ideo data ſibi ꝯta. quæ licet loquatur qn̄ præcedens erat emancipatus, eadem rō & maior eſt, qn̄ vterq; erat in poteſtate. Ex quo patet ſingularis limitatio ad l. filio præterito. de iniuſto teſtamento. vbi præteritus pōt approbare teſtm̄: nam verum eſt in præiudicium ſui, ſed in p̄iudiciū nepotis ex eo non, primo. n. approbante, nepos vocabit̄. l. ſi poſt mortē. §. fi. de contrata. & iſto caſu dr̄ habere locum ſucceſſorium edic. contrata. infra de contrata. l. in cōtrata. licèt communiter ſoleat dici contrarium. Sed non video fundamentum, ad quod facit l. 2. de bo. lib. non. n. video multum maiorem rationem in contrata. parentum, quàm in contratab. liberorū Immo cum hæreditas ſit magis debita liberis, quàm patri magis debet habere locum in contratab. liberorum. iſte eſt caſus infra de li. & poſthu. leg. ſi quis poſthu. §. ſi filium. in fine. Tertio caſu, quando vnus eſt præteritus, ſequens exhæredatus, tunc præcedens habebit remedium ſuum, quia dicetur nullum, ſi eſt ī poteſtate. vel habebit contrata. vel de iure dicendi nullum in querela. ¶Si vero econtra præcedens ſit exhæredatus, ſequens præteritus, tunc pręcedens habebit quærelam, & ipſo excluſo ſequens habebit contrata. ſiue ſit ſequēs in gradu, ſiue in ordine, & iſte eſt caſus iſtius legis exponendo querelam. ideſt contratabula. quam expoſitionem tenuerunt vbique glo. a qua expoſitione non recedo & tūc dicetur ſucceſſorium edictum habere locum de querela in con-
24 tratab. Vltimo quæritur † circa prædicta, vtrum in iure agendi ad ſupplemētum habeat locum ſucceſſorium edictum. Bar. format iſtam q. hic, ſed non bene declarat. vnde aduerte aut utrique. ſ. præcedenti, & ſequenti fuit aliquid relictum pro legitima, aut neutri aut alteri tantum. Primo caſu ſi præcedēs fuit excluſus a iure agēdi ad ſupplementum tempore. vel repudiatione, puto quod ſequens ex ſucceſſorio ædicto agat ad ſupplementum: quia nō eſt ſatisfactum debito naturæ quouſque præcedens: vel ſequens habeat legitimam. ¶Item quia illud ſuccedit in locum querelæ, in qua locum habet ſucceſſorium ædictum. ergo &c. vt C. eo. l omnimodo. coniuncta l. ſi is qui. infra eod. ¶Si uero præcedens non eſſet excluſus ab illo iure tempore, repudiatione, vel morte, ſed agnito eo, quod ſibi relictum eſt decedat, tunc ius agendi ad ſupplementum tranſmitteret ad hæredem. ut colligitur C. eod. le. ſi quis filium. Et ideo ſequens non admitteret, niſi eſſet hæres præcedentis, quia tunc veniret ex perſona illius, & peteret ſuppleri, quod deficiebat illi, non quod deficiebat ſibi. Secundo vero caſu quando neutri eſt aliquid relictum, non habet locum, quia nō poteſt dici ſuppleri quod nihil eſt: ſed habent locum quæ ulterius dicta ſunt quàm per not. in l. 4. de damno infec. in princ. de precario. ſed ſi manente. ¶Tertio vero caſu, quando vni eſt aliquid relictum alteri non. tunc aut præcedenti nihil eſt relictum, puta filio, ſequenti ſic, puta nepoti, tunc excluſo filio a iure dicendi nullum contratab. vel querela nepos non admittitur ad rumpendū, ſed agit ad ſupplementum. Nam licèt illud relictum non ſit ſibi factum ad hunc finem, vt excludatur a rumpendo, quia tempore quo fuit excluſus filius præcedebat, & ſic non poterat rumpere, tamen ex quo deuenit ad caſum rumpendi, tale relictum, vel inſtitutio excludet eum a rumpendo, ac ſi facta eſſet ad illum finem. ad quod optimè facit l. filio quem pater. infra de liberis & poſthumis. in principio. §. finali: vbi eſt expreſſum in ratione ſui, & ſic dicetur habere locum ſucceſſorium edictum de iure dicendi nullum, vel querela in ius agendi ad ſupplementum. Si uero econtra præcedenti fuit aliquid relictū, pro legitima ſequenti non. tunc ſi præcedens non eſſet excluſus, ſed ad hæredem tranſmiſit ſequēs admittitur, vt ſ. dictum eſt. ¶Si uerò excluſus fuit: tunc multum dubito, qualiter ſequens veniet: tunc enim dici nō poteſt, ꝙ agat ad ſupplementum, ex quo ſibi nihil eſt relictum, & ſic nil eſt, qđ ſupplicatur. ¶Item ſi dicemus uocari ad contratab. hoc durum videtur. ex quo patet aliquid relinqui præcedenti, & ſic non tantum petitur, ſicut ſi exhæredaſſet, uel præteriiſſet. vnde vr̄, ꝙ eligenda media uia eſt: ut dicamus, ꝙ aut præcedens non fuit excluſus a toto: ſed ab eo, quod ſibi relictum fuit: quia nō agnoſcit, ſed repudiauit, & etiam a iure agendi ad ſupplementum, & tunc quā quam ſic nihil eſſet ſibi relictum, ſequens vocabitur ad remediū ſuum, ad contratabu. uel querelam ſecundū ea, quæ ſ. dicta ſunt. nam & tunc eſt aliquid, quod patri imputetur, quia non integrā legitimam reliquit, q̄ ſi fortè reliquiſſet filius accepiſſet. facit ſ. e. l. nihil. §. ſi cum filius. in ratione ſui. ¶Si uero non fuit excluſus a toto, vt quia quod ſibi relictum erat agnouit: ſed a iure agendi ad ſupplementum fuit excluſus lapſu tp̄is, quia non egit). quinquēnium ſcd̄m opini. Bar. in l. ſi quis filiū. C. eo. vel q̄a repudiauit expreſsè, ut l. ſi qn̄. §. gn̄aliter. e. ti. tunc benigna eſſet opinio, ꝙ ſequēs nullo modo admittatur cōtra teſtamentum. & illud: quod agnouit ſuccedat loco integræ legitimæ. & ſic non ſit tantum imputandum patri; ac ſi nihil reliquiſſet: ad quod facit ſ. e. l. Pap. §. quarta. & quod ibi dr̄. ubi habetur: ꝙ non ita imputatur illi: qui minuit legitimam, ſicut illi: qui abſtulit. ut no. per Cy. in l. ſancimus. C. de nup. & per Dy. de reg. iur. c. indultum. ex prædictis remanet hęc l. declarata cætera ſucce. edic. in remedijs contra teſtamentum tetigi in l. ſi quis poſth. §. ſi filium. de lib. & poſth. in hæreditatibus autem ab inteſtato. in l. ſi filius hæres. Bar. aūt format hic tres pulchras. q. ¶Vtrum in legitima habeat locum ius accreſcendi. de q̄bus tetigi in l. qui repudiantis. Sed quia propoſitum noſtrum nō tangunt: ulterius non proſequor.

LEX XV.

1 *Querelam præparaſſe non uidetur, qui in ea intentata non perſeuerauit.*
2 *Inſtantia cui quis poſt renuntiauit nihil operatur.*
3 *Querelā quia quis repudiatione eſt excluſus, per ſucceſſionē non deferri.*

NAm & ſi. §. Hęredi eius. Qui lite mota deſiſtit, q̄relam non tranſmittit,
1 Bar. ¶No. ergo, † ꝙ nō vr̄ querelam præparaſſe: qui non perſeuerauit. facit ad no. in l. ſi pecuniā. in prin. de condict. ob cauſam
2 Bal. ¶Item † nota: ꝙ inſtantia cui quis renuntiauit: nihil operat̄. p. quod vr̄: ꝙ interruptio præſcriptionis facta per litem conteſtatam euaneſcat, ſi renuntietur liti: Bal. Sed dic, ꝙ hoc eſt uerum, ſi renuntietur liti, & cauſæ, ſecus ſi ſoli inſtantiæ. per glo. ordi. C. de iud. lege properan. §. & ſi quidem. circa fin. §. ſuper uerbo iudicii.
3 ¶Item no. ꝙ † querela a qua quis per repudiationem eſt excluſus per ſucceſſionem non defertur. idem eſt: ſi ſit excluſus lapſu tēporis: uel per ſententiam, aut alio modo. C. e. l. ſi quis filium. ꝯ ſucceſſorium edictum autem nunquam defertur: niſi præcedēs totaliter ſit excluſus. ut ſ. e. l. pater filium. &). e. l. ſuus. & ſic excluditur uariis modis. Paulus.

1 *Iudicis ſententia quando plus efficiat, quàm teſtatoris factum.*
2 *Iudicium familiæ erciſcundæ inter hæredes etiam diuerſo iure uenientes locum habere. Et quid in iure accreſcendi.*

§. Filius qui de. Si querela fuerit intentata contra unum ex hæredibus pro parte: p̄ illa tantum parte reſcinditur teſtamentum. & ſententia contra ipſum lata non nocet alteri cohæredi. hoc dicit. Et no. caſum in quo plus poteſt ſententia iudi. quàm factum teſtatoris: quia iudex poteſt facere quem pro parte teſtatum, & pro parte inteſta-
2 tum. quod teſtator non poterat. ¶Item † not. quòd iudicium famil. erciſcund. competit inter hæres diuerſo iure uenientes: ſcilicet hæredem ex teſtamento: & ab inteſtato: ſed ius accreſcendi non haberet locum inter tales. infra de bono. poſſ. ſecundum tab. l. cum patrono.

LEX XVI.

FIlio qui. Si unus ex filijs exhæredatis egit q̄rela pro parte ſua tantum, & obtinuit: non tenetur uictoriam ſuam alteri filio communicare. hoc dicit adde l. debitor. §. fina. infra ad ſenatus conſ. Trebellia.

1 *Secundus in data ſi aduerſus beneficij poſſeſſorē egerit, & obtinuerit: an ſententia priori in data præiudicet.*
2 *Teſtamēti iuris in contratab. q̄ſtio non ſit, ſed iuris eius q̄ præteritus eſt.*
3 *Sententia pro poſſeſſore lata eum bonæfid. poſſeſſorem cenſeri facit.*

§. Contratabul. Pater qui contrata. indebitè intē tauit: filijs teſtatoris uenientibus hæreditatem cum fructib. reſtituere tenetur. Bar. uel ſic: uictoria ſuperueniens in eo: qui debuit preferri: tollit uictoriam eius, qui
1 inordinate prælatus eſt. Bald. Et facit ad q. † ꝙ ſi ſecundus in data egit contra poſſeſſorem beneficij, & obtinuit, quòd ſententia non præiudicat priori in data. ſed quandocunque obtineat, recuperabit beneficium cum fructib. Et aduerte: nam prout loquitur de patre, & filijs. ſecundum primam lectur. in duobus male egit

egit. Primo, quia cum præceditur a filijs teſtatoris, qui non erant excluſi, non competebat ſibi aliquod remedium contra teſtamē tum. Secundo, quia poſito, ꝙ illi eſſent excluſi, non competebat ſibi contratabu. quā intentauit, ſed querela ſm̄ Bartol. Hæc duo probantur ſ. eo. l. pater filium. ſed certè, iſte text. optimè facit pro illa expoſitione, quę ibi ponitur, querela .i. contratab. dic, vt ibi di-
2 dicam. ¶Item nota, ad quod allegat̄ ſemper, ꝙ † in cōtrata. non quæritur de iure teſtamenti, ſed de iure præteriti. Guil. dicit, ꝙ in contrata. non petitur teſtm̄ reſcindi, q̄a reſcindi non pōt, cum ſit remedium prætoris, quaſi non pōt tollere teſtm̄, quod eſt de iure ciuili. vt l. teſtamenti factio. de teſta. Sed præteritus petit ſe admitti. contratab. non obſtan. tabulis, ſecus in querela, in qua petit teſtm̄ reſcindi, vt probat̄ infra eod. l. mater. ver. ſm̄ quod. & not. infra eo. qui de inoffi. teſta. in fi. magnæ gl. In tex. Adeptus ſit. per quam conſecutus fuit legitimam ſuam tantū, ſi inſtituta nō erat turpis perſona. ſed ſi turpis erat, fuit conſequutus totam hæreditatē vt infra ſi quis a parē. fue. ma. l. Pantonius. ſed poſtquam extabat filia teſtatoris, etiam legitimam nō debebat habere. ſicut nec patronus extantibus filijs liberti, vt l. ſi ex modica. in princ. de bō. lib. & Inſtit. e. §. ſed nr̄a. ¶Cū fructib. quatenus factus eſt locuple-
3 tior. nam † iſta ſn̄ia pro ipſo lata facit eū cenſeri bonęfidei poſſeſſor. qui non tenetur de fructibus, niſi quatenus factus eſt locupletior. etiam ſi ſententia ſit nulla, vel iniuſta. arg.). de peti. hær. l. ſed ſi lege. §. ſcire. &). de nox. l. & generaliter. & de rel. & ſump. fun. l. at ſi quis. §. ſed ſi adita. & de exc. tut. l. qui teſtimonio. & adde quod notat Archi. de elec. c. fi. lib. 6. & vide c. cum in noſtris. de præben. Paulus.

LEX XVII.

1 *Legitima ut ſuppleatur, cum quis agit, num qui ad partem non admittitur, partem faciat.*
2 *Legitima quanta ſit.*
3 *Legitimæ ſucceſſio uniuerſalis non eſt. Et an in particulari ſucceſſione accreſcendi ius locum habeat.*

QVi repudiantis. Qui nō admittitur ad partē, nec admitti ſperatur, non facit patrem, ſecus ſi ſperatur admitti. ad hoc alleg. vel ſic, ſi vnus exhæredatus repudiet querelam, alter admittitur in totum. ſecus ſi non repudiet, ſed ſperat̄ admitti, quia tunc non poteſt agere, niſi pro parte ſua, ſed ſi egit in totum, & pendente iudicio alter repudiet, in totum obtinebit. hoc dicit not. Ageret. ſcilicet inſolidum altero adhuc non repudiante. hic ſcilicet, qui egit inſolidum. Iſte text. loquitur de querela, quæ vno repudiante accreſcit literi. ¶Quæro quid de iure agen-
1 di ad ſupplementum. pone, † ꝙ quidam habens tres ſorores utrinque coniunctas, & matrem, inſtituto extraneo matri aliquid relinquit pro legitima, non tamen tantum, quod ſufficeret, ſorores autem pręterijt. mater agit ad ſupplementum, & petit tertiam partem totius hæreditatis, hæres vero ſcriptus dicit, ꝙ non debet habere, niſi tertiam partem eius, quod erat habitura ab inteſtato, quo caſu non eſſet habitura niſi quartam partem hæreditatis, & tres vncias. quia alię tres ſorores, cum ſint utrinque coniunctæ, fuiſſent admiſſę ad hæreditatem vna ſecū, vt in authe. defuncto.
2 Et ſic quælibet habuiſſet tres vncias ab inteſtato. legitima † uero eſt tertia pars eius, quod quis ab inteſtato eſt habiturus. & ſic dicit eam non debere habere, niſi vnam unciam. Mater vero dicit ſe debere habere quatuor vncias, & ſic tertiam totius hæreditatis. quia illi fratres. vel ſorores ſunt excluſi per teſtamentū. poſtq̄ fuit inſtituta perſona non turpis, non enim poſſunt aliquid petere, vt C. eo. l. fratres. ſi ergo ſunt excluſi, non faciunt ſibi partem, quia perinde eſt, ac ſi non eſſent, vt in hac l. & ſ. eo. l. pater filium. ſed ſi non eſſent in rerum natura, mater debuiſſet habere tertiam totius, ergo & nunc. Et iſtam partem diſputando tenuit Iac. But. vt refert Bar. ſ. eo. l. pater filium. ſed ipſe tenet contrarium. nam aut iſta mater vult venire iure ſuo, & non poteſt, niſi ad tertiam eius, quod eſſet habitura ab inteſtato, quę eſt vna vncia: vt C e. l. parentib. Aut iure accreſcendi, propter excluſionem aliorum, &
3 non poteſt, quia † in legitima non eſt vniuerſalis ſucceſſio, ſed particularis, cum debeatur ære alieno deducto, vt ſ. e. l. Papi. §. quarta. coniucta l. nam quod. in fin. ad Trebell. Sed in particulari ſucceſſione non habet locum ius accreſcendi, etiam inter coniunctos coniunctione legali, vt). de leg. 2. l. & Proculo. ſed requiritur verbalis, uel realis, vt l. re coniūcti. de leg. 3. cum ſimilibus. Sed iſta mater cum fratrib. defuncti non erat coniuncta, niſi coniunctione legali, quo ad ltimā. Ergo nō pōt ex ipſorum p̄ſona p̄tendere ius accreſcēdi. & dicit de facto tenuiſſe. Sed cū pridie cōtingeret mihi de facto pro opinio. Ia. Bu. allegabā tex. cū gl. in l. Papinianus. §. vn̄ ſi quis. vbi per dictionē, q̄ ſic vni. ſ. nepti ex filio, augeat̄ ltima alterius filij, quia debuiſſet hr̄e vnciam cum dimidia, ſi ſucceſſiſſet cum illo, cui diminueretur. ſi cum illo ſuccedit, in caſu illo habet ſextantē .i. duas vncias. Item adducebam aliū ſolennem teſtem. ſ. Old. qui ita conſulendo determinauit q. quæ incipit, qō, an potius. vbi vide. ſ. ꝙ mr̄ debeat habere tertiā totius p̄ l. communi liberto. infra de bon. lib. & per §. ſed noſtra. Inſtitu. de ſucce. lib. quem etiam alleg. Bar. & Butri. in Auth. quibus modis nat. effi. ſui. §. ſi quis autem. & §. ſi vero. in q̄bus dicit eſſe caſum. ¶ Tamen ab opi Bart. non receſſi. & cogita reſponſum ad iura. eadem quæſtio formatur in filijs per Dyn. in l. planè §. ſi duobus. & §. ſi ꝯiunctim. de leg. j. & dic: vt d. l. pater. per Bar. ego autem vltra ipſum faciebam vnam rationem, quia non accreſceret matri ius fratrum, vel ſororum, quod nunquam habuerunt, teſtamento facto per fratrem non turpibus perſonis hæredibus inſtitutis. propter quod omnino ab hæreditate prædicta ſunt excluſi. ergo matri accreſcere non poteſt. & per hoc patet ſolutio ad iura per Old. alleg. cogitabis. Paulus.

1 *Querela mota ad ſententiam lite non conteſt. num peruenitur.*
2 *Hæres in tota cauſa licèt præſens fuerit, ſententia aduerſus eum lata in abſentia legatarijs non præiudicat.*

§. Cum contra teſta. Sententia lata in querela, ꝯ præſentem facit ius quo ad omnes, ſi contra abſentem h. d. not. ¶Non reſpondente. i. non veniente ſm̄ gl. aliàs non poſſet perueniri ad diffinitiuā. vult dicere, ꝙ bene reſpondit libello, & ſic fuit lis conteſt. ſed po-
1 ſtea in ſententia non comparuit. ¶Ex † qua not. duo. Primo, ꝙ in querela non poteſt perueniri ad ſententiam lite non ꝯteſt. quod Bar. reprobat, q̄a cum nil petatur a parte, nec poſſit eſſe cōſultum agenti querela permiſſionem in poſ. ex primo decreto, pōt perueniri ad ſn̄iam lite non conteſt. ſupra tit. primo l. qui ſe. & C. ſi vt ſe ab hæredi abſti. authent. ſi omnes. & ideo exponas proprie nō
2 reſpondente. ſ. libello. Et not. ex † glo. ſecunda, ꝙ licèt hæres fuerit præſens in tota cauſa, ſed in ſententia fuit abſens, talis ſententia non pręiudicat legatarijs. dicit tamen Barto. ꝙ acta facta cum pręſente bene præiudicant, & ſententia lata pręiudicat. ſecundum Inno. vt notat Bartol. in l. ſi mater. §. finali. de exception. rei iudicat. tene menti. uerba ſua.

LEX XIX.

1 *Querelā intendit q̄s pro ea duntaxat parte, q̄ ab inteſtato habiturus eſt.*
2 *Iuri quod quis ſibi competere ignorat, an aliud intentando renuntiare uideatur. Et quid ſibi plura habens remedia inualidum intentet, quod efficax exiſtimabat.*
3 *Querela & contratabulas in quo diſtent.*

MAter decedens. Querela inofficio ſi pro ea parte de iure competit, pro qua ab inteſtato ſucceditur. ſed ſi in totum intentet̄, in totū teſtm̄ reſcindit̄, ſed non tota hæreditas ſibi conceditur: ſed eā cōicat illi, qui ſecum ab inteſtato eſſet ſucceſſurus, licèt ille fuerit inſtitutus. & ex teſtamento adiuerit, q̄a non vr̄ repudiaſſe uiam inteſtati, quam ignorabat ſibi competere. hoc dicit. Bald. diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema, & quæſtio. ſecundo examinatur pro quota parte debeat q̄s admitti ad querelam. tertio determinat quęſtio, q̄d iuris ſit, ſi fuit in plus admiſſus quàm debeat admitti, quarto elicitur, vna ꝯcluſio. Secunda ibi, Reſpondi filia. Tertia ibi, Cęterum. Quarta in fin. ibi, Ex quibus. Item ſecunda diuiditur, quia primo ponitur allegatio pro filia præterita agen. querela. ſecundo allegatio, & determinatio contra ipſam pro filia inſtituta ſecunda ibi, ſed non eſt admittendum. Item tertia diuiditur, quia primo ponitur determinatio quæſtionis. ſecundo reſpondet tacitæ quæſtioni, & reſponſionem probat. ſecunda ibi. Nec. n. not. pulcherrimum ca-
1 ſum. & not. plures regulas, quòd † pro illa parte tantum poteſt quis agere querela quam eſſet habiturus ab inteſtato. Et not. ad
2 id ad † quod alleg quod iuri quod quis ignorat ſibi competere, non videtur renuntiare. ¶Item, quòd ubi quis ſcit ſe habere plura remedia ad idem, acceptādo vnum quod credit valere, & non valet, non uidetur alijs renuntiare. quod facit ad acceptationem beneficiorum. ¶In gloſſ. ſed nonne. iſta glo. eſt not. Sed pone, ꝙ filia præterita agit contra extraneum tantum, & inſolidum, pro nouem vncis: nunquid iſta filia habebit totum. & iſta quæſtio hic non tangitur, ſed dic, ꝙ totum habebit. quia extraneus in totum eſt excluſus. quia teſtamentū eſt ruptum, nec alia filia, quæ iam agnouit, & in iure quæſito non habet locum ius accreſcendi. vt l. j. §. interdum. de vſufru. accreſce. & hoc niſi ſequeretur abſurditas, quia decederet pro parte teſtatus, ſicut videmus in ſimili in l. ſi ſeruus communis ab extero. de acqui. hæredi. Item quia nenit diuerſo iure. ¶In gl. inexpugnabiliter. de iſto paſſu vtrum eligendo vnam viam plurium iurium ſuccedendi videatur renūciare alteri iuri, dic plene per Bar. in l. Pedius. de acquir. hæredi. & per gl. in l. quæ fideicommiſſum de lega. 2. ſimilis gl eſt in l. qui fi-
3 lium. de acquir. hære. ¶In glo. fi. no. † ꝙ querela inofficioſi, & cōtratabulas differunt primo nunquam inſtitutis datur querela, q̄a exhęredatus pro parte tantum quam habiturus eſſet ab inteſtato agere debet, vt ſupra eo. l. filio. in princ. & hic. infra eo. l. circa. contratab. autem datur, etiam inſtituto aperto ſibi edicto, vt l. ſi poſt mortem §. fin. de bo. poſſ. contra. ¶Item contratab. ante & poſt aditam intentatur, vt l. illud in princ.). de contrata. querela

rela aūt non, niſi adita hæreditate, ut ſupra eo.l.Pap.§.ſi ꝯditioni.
¶Itē qa in querela,ſi ſemel inſtitutus adiuerit hæreditatē, & que-
reletur poſtea teſtm̄, inſtitutus in minori habet virilem, caſus eſt
hic,ſed ſecus eſt,in contrata.qa ſi inſtitutus ſemel agnouit. licèt
poſt petatur ꝯtab. nō pōt habere amplius, vt l. ex duob. §.ſed il-
lud. j. de ꝯta.& hoc ſentit glo.in fin.quæ tenet ipſam veritatem,li
cèt dicat ſibi non placere.Et eſt rō differentiæ,quia in querela to-
tum teſtm̄ rumpitur, & eius etiam inſtitutio.ideo habet virilem.
ſecus per contrata. quia per contratab. non rumpitur inſtitutio.
&iō in ampliori parte non p̄t ſuccedere.

LEX XX.

1 *Carboniani commoda quæ,ac quot ſint.*
2 *Quorum bonorum interd.quando detur.quando poſ.l.edicto.*
3 *Conditionis melioris eſſe non debet,qui ſtatus dubij eſt,quàm certi.*
4 *Carboniani beneficio in poſſeſſionem miſſus, an actiones,& quas moue-
re poſſit.*
5 *Carboniana poſſeſſio num ius miſſo tribuat.*
6 *Remedia duo ſimul an intentari poſſint.*

QVi de inofficioſo. Carboniana bonorū
poſſeſſio nō datur ex-
hæredato ſiue negetur filius, ſiue non. illi verò datur, qui
hoc ipſo,qđ alias vere non eſt filius, eſt hæres, uel bo-
1 norum poſſeſſor. hoc dicit Iacob.Bu.¶Et † no.hic tria commo-
da Carboniani.primum eſt, quia miſſus ex eo verè poſſidet, ut
hic,& l.3.§.miſſum.ad Carbon. Secundùm eſt, quia de bonis re-
cepit alimēta, quod in alijs poſſeſſorijs adipiſcendæ poſſeſſionis
non reperit̄,vt miſſus in poſſeſſionē,ꝑ interdictum quorū bono
rū, vel condictionem ex l.edicto. C.de edic.diui.Adri debeat de
beat de bonis interim habere alimētæ. Tertium eſt, quia miſſus
ex eo intentat actiones hæreditarias, de quo dic,vt ſtatim dicam
in glo. Eſt & quartum. quod hic non continetur, quia durante
pupillari ætate non cogitur reſpodere ſuper petitorio, qa eſſent
ibi fiendæ probationes de ſtatu, quæ debent differri in tempus
pubertatis.C.ad Carboni.l.i. Eſt & qntum, quia filius admittitur
ad iſtam bonorum poſſeſſionem extraordinariam petendam,ēt
ſi nō petierit bon.poſ.ordinariam, & ſic non habeat ius in re,ut
notat glo.ordi.in d.l.j. quæ eſt no. Secus in alijs poſſeſſoriis adipi-
2 ſcendæ. Nam † quorum bonorum non datur, niſi primò quis
petierit ordinariam bonorū.poſſeſſionē puta ſ̄m tab. vel unde li
ber. nec poſſeſſoriū l.edicto. cōpetit anteq̄ ſit adita hæreditas ex
teſtamento,licèt hoc facit dubium.¶Bonorum poſſeſſor. puta,
ſi dicat patrem deceſſiſſe inteſtatum, vel dicat ſe præteritum: nā
tunc hoc ipſo,ꝙ conſtabit eum filium, apparebit ipſum eſſe hære
dē ab inteſtato:uel bonorum poſſeſſorem per contratab.uel un-
de liberi.ſed exhęredatus licèt ſit filius ante prolatam querelam,
non eſt hæres vel bonorum poſſeſſor. Non patiatur j.dicere,ꝙ
interim intentabit actiones hæreditarias, quod dic, vt in gl. Nec
actionem.ſ.hęreditatis petitionem. iſta non eſt hæreditaria. quia
nunquam competit de facto. & dic, ꝙ poteſt eam intentare pro
lata prius,& terminata querela contra hęredem ſcriptum.uel dic,
vt in gl. Confiteretur.i.dicere quia etiam ſi hæres confiteretur
ipſum eſſe filium,tamen poſtquam eſt exhæredatus, non ſequit̄,
ꝙ eſſet hæres, aut bonorum poſſeſſor. & ſic non competit ſibi
3 Carboniana.Idem,† ergo ſi quis negat.Quia non debet eſſe me-
lioris ꝯditionis in ſtatu dubio, q̄ in ſtatu certo. qđ tene menti,ſe-
cus eſſet,ſi diceret ſe p̄teritum,vel patrem deceſſiſſe abinteſtato:
nā tunc ſi aduerſarius ꝯfiteret̄ ipſum eſſe filiū, hoc ipſo conſtaret
ipſum eſſe hæredē, vel bonorū poſſeſſorē,& ideo ſi negat, cōpe-
4 tit Carboniana.¶In gloſ non patiat̄, † q̄ritur an miſſus ex Carbo
niano poſſit mouere actiones, aut quæritur de petitione hæredi-
tatis,quæ non eſt hæreditaria, aut de alijs particularibus hæredita
rijs.de primo dic.Aut quærit̄ an poſſit,& dico, ꝙ ſic,ēt ꝯ illum,q
negat eū eſſe filium,debet tm̄ plenè probare de filiatione.caſus eſt
in l.j.ad Carb. C.aut quæritur an bene faciat, & tunc aut expedit
ſibi,ꝙ diſcutiat̄ ſtatim de ſtatu,vt qa habet ꝓbationes in ꝓmptu,
q̄ pn̄t perire, tunc bene facit.vt l.3.§.duæ cāę.ad Carbon. aut nō
habet in prōptu,nec ſibi expedit, ꝙ de ſtatu diſputet̄.& tunc ma-
le facit intentare petitionē hr̄ditatis, qa neceſſe habet probare de
ſtatu.vn̄ debet eſſe ꝯtentus de prouiſione Carboniana.ita intellr.
l.j.C.de Carbon. Si uero vul intentare particulares actiones hæ-
reditarias, tunc, aut ꝯ illum,qui negat ipſum eſſe filium,& dicit ſe
hæredem:& non pōt, quia per hoc fieret præiudiciū petitioni hr̄
ditatis.nā ſi ꝯdemnaret̄, p̄ſumeret̄ ipſum nō eē hæredem, illum
q dicit ſe filiū.& iō ſuperſedebitur vſq ad tempus pubertatis. Ad
hoc s̄.de iudi.l.per minorem, & qđ ibi notatur.de arbitris.l.non
diſtinguemus.§.ſi is. Aut ꝯ alios. & tunc aut nullam præſtitit ſa-
tiſdationem, & nō agit̄ qa non dat̄ ſibi bonorū adminiſtratio, vt
j.ad Carbo.l.ſed & is.§.deniq;.Aut ſatiſdationē p̄ſtitit,& tunc:aut
vult agere tanq̄ curator bonorū,& pōt,vt l.pe.ad Carbo.Quod
vr̄ intelligendū de actionib. tēpore perituris, vt in hac gloſſ.Aut
vult agere tanq̄ hæres,vel bonorū poſſeſſor, & tunc aut nō pe-
tijt bon poſ.ord.ſ.vn̄ liberi. vel ꝯta.ſed tm̄ extraordinariā Carbo-
5 nianā,& tūc non p̄t, qa † talis Carboniana non tribuit ſibi ius in
bonis,vt no.s̄. eo.l. Papinian. circa prin.in glo. q̄ incipit tres ſunt.
Nec facit ipſum eſſe filium. Et hic eſt caſus in leg. 3.§.miſſum.ad
Carbo. Aut petijt bon.poſ.ordinariam,& in illa ſe fundat,& tunc
pōt.ut d.§.miſſum.coniuncto §.fi.¶In gl.fi.iſta glo.eſt not.& be-
ne arguit circa intellectum. tm̄ dicit, ꝙ executio pōt fieri in peti-
tione hæreditatis obtenta in querela. quod non eſt verum,vt eſt
expreſſum s̄. e.l.poſthu. §. ſi qs ex his.¶Item in eo, quod dicit de
actione in factum, non eſt verum: quia requirit iudiciū: ordina-
rium:ſecus eſt in iudicis officio, quod ex ſententia deſcendit: vt
l.ſi prætor.§.fi.s̄.tit.j.& l.minor 25.annis ericumuent.s̄.de min.& l.
6 qui reſtituere. j.de rei ven. ¶In fi. gl.quærit de no. q. † ꝙ duo re-
media poſſunt intentari, vnum purè,aliud ſub ꝯditione. concor.
l.j.de act. & ob & ibi no.Et Bal.argu.hui⁹ gl. formabat libellū ſup
vſuris repetendis per debitorem, qui tm̄ iurauerat, non repetere,
& faciebat ſic, ꝙ impetrato reſcripto petebat iuramentum remit
ti,per c.debitorum.extra de iureiur.quo remiſſo petebat vſuras.
Sed vt ipſe dicit,iſte libellus fuit repulſus,& benè qa eo ipſo,ꝙ qs
petit venit contra iuramentum,& in hoc peccat.ideo non poteſt
petere,niſi prius,ſibi remiſſum fuerit,quæ ratio ceſſat hic.

LEX XXI.

DVm qui inoffi. Qui fraude hæredis ſcri
pti deſiſtit a querela, de
ſtitiſſe non videtur. hoc dicit. Et eſt arg.ꝙ ſi quis re-
nuntiat beneficio credens, ſibi aliud eſſe collatum
a Papa, cum non ſit, & hoc fecit ad inſtantiam alicuius,qui frau-
dulenter eum induxit,talis renuntiatio non ualet, probatur etiā.
in l.mater decedens.circa fi.ibi.nam, & hi,qui neſciant etiam.
Paulus de Caſtro.

§.Item quæſitum. Hæres qui ſoluit legatū:ſciēs
teſtamentum poſſe querela
ri non repetit,quia donatio videtur, hoc dicit,& ſic not.quòd pa
ria ſunt ſcienter ſoluere indebitum,vel id,quod poteſt ex poſt fa
cto indebitum fieri,quia neutro caſu repetit. Pau.de Caſt.

§.Idem reſpondit. Cauſa confuſionis reducta
ad non cauſam, reintegrat
iura in priſtinum ſtatum.Bal.ꝙ no.per Cy.C.e.l.ſi maritus.facit.l.
dominus j.de uſufru.¶In gloſſ.Docto.in d.l.ſi maritus.tenent ꝯ-
trarium,& faciunt differentiam, utrum acceptando delinquat,
vel non,dic vt ibi.

LEX XXII.

1 *Hæreditas matris filio,num ꝯſorum iure quæratur. & quid de hæreditate
filij emancipati.*

FIlius non. Acceptatione legati facta ꝑ patrē
nō tollit̄ querela filio cōpetēs.hoc
primo.q̄ pōt ēt ipſe pater nomine filij intentare,licèt
nomine ſuo nō poſſit h.d.ſecundo.itē intentans que
relam ex ꝑſona alterius, & ſuccumbens,non perdit cōmodū ex
teſtamēto.hoc tertio & vltimo dicit tota l.¶Et no.tex.ibi, Quo
1 niā alij cōmodū victoriæ parat.Per quē vr̄,ꝙ† ēt de iure ꝯſorum
hr̄ditas matris q̄ratur filio. de quo plenè diſputat gl. in l.is qui hæ-
res.de acq.hær.& ꝑ Doct.in l.j. C. q admit.ad bo.poſ.idē vr̄ dice-
re gl.de hæreditate filij emancipati, ꝙ ēt olim quærebatur nepo-
ti in poteſtate aui retento. C. de per.hære.l.ſi putas. quod eſt fal-
ſum,vt probat̄ expreſſè.in l.filiū. de colla.bono. & vide in l.pater
filiū: Iure ſucceſſionis.no.ꝙ aliqd cōpetit iure ſucceſſionis,quod
non cōpeteret nomine proprio. facit j. de his quib. vt ind. l. qui
Titij teſtm̄. facit l.fi.in prin.de leg.3.Gl.inducit ad q. de illo,qui tu
lit ſententiam primam,a qua fuit appellatum ad ſuperiorem,quo
de officio remoto,poſt iud.fuit ad illud aſſumptus,vt poſſit iudi-
care de ſua ſn̄ia,quia non facit tanq̄ primus iudex:ſed tanq̄ ſecun
dus,de hoc dic,vt l.eos.C.de appella.& adde, quod nota.in l.pri-
ma infra de excep.rei ven. Paulus.

LEX XXII.

SI proponas. Emancipatus p̄teritus nō habet
querelam, ſed contratabulas.ſed
exhæredatus habet querelam contra inſtitutum,ēt ſi ſit
filius eius.& in ptāte aui retentus.& ſi obtineat iungitur filio ſuo
in hr̄ditate per titulū de coniun. h. d. ¶Nota hic gl. no. ꝙ titulus
de coniungen.cū eman.lib.eſt correctus. de quo dixi in l. Gallus.
§.& quid ſi tantum.de lib.& poſth. Paulus.

§.Si hæreditatem. Per contractum factum cū
hærede, tanq̄ hærede ꝑdit
qs querelā.hoc dicit. facit in argu.ꝯ filios primi matrimonij ꝯhen
tes cū nouerca,cui plus fuit relictum,quā eis,vt videantur renū-
tiare beneficio l.hac edictali.C.de ſecundis nupt.Bal. Paulus.

1 *Exhæredatus cum ad querelam in totum propter alterius excluſionem
uenit,quo iure uenire cenſeatur.*
2 *Ius accreſcendi poſt quærelæ agnitionem locum habere.*
3 *Ius accreſcendi contra teſtatoris uoluntatem procedere.*

§.Si duo ſunt. In querela agnita poſtea repudiata lo
cum habet ius accreſcendi.hoc dicit.
¶Nota

1 nota.†ergo primo,ꝙ qn̄ vnus exhæredatus venit ad querelam in
totum propter excluſionem alterius,non venit iure proprio, ſed
iure accreſcendi.quod habet locum in particulari ſucceſſione in-
ter diſiunctos,vel coniunctos coniuctione legali.vt l. & Proculo.
de lega.2.& ſic facit ad q.de qua dixi in l.qui repudiantis. ſupra eo.
2 ¶Secundo no.ꝙ†poſt agnitionem querelæ locum habet ius ac-
creſcendi,ſecus eſt in hæreditate, quæ poſt agnitionem alteri non
accreſcit,vt l.j.§.interdum.de vſufr.accre.& no.ſupra eo. l. mater.
in glo.ſed nonne rō eſt:quia per agnitionem querelæ non acqui-
ritur ius in bonis:ſecus in agnitione hæreditatis, vel legati.qđ tene
2 menti.Tertio†nota,ꝙ ius accreſcendi ꝓcedit ꝯ voluntatem teſta-
toris,nam querela non eſt ex voluntate:ſed ꝯ quod eſt ꝯ glo.quæ
dicit,ꝙ ius accreſcendi procedit ex tacita voluntate teſtōris. in l.ſi
Titio & Męuio.§.2.de leg.2.Sed dic,ꝙ illud eſt verum regulariter,
ſed non ſemꝑ,vt hic.Paulus.vel dic,ꝙ in his, q̄ veniunt a teſtōre
ceſſat ius accreſcendi ꝯ eius voluntatem,vt in contra.in his aūt,q̄
veniunt,vel dant̄ a lege,accreſcere:licèt ſit contra ipſius teſtatoris
voluntatem vtrunque vt ius accreſcendi.caſus eſt hic.

LEX XXIIII.

CIrca inoffi. Ex poſtfacto pōt quis decedere
pro parte teſtatus,& pro parte in-
teſtatus.ad hoc alle.dic ex poſtfacto.i.poſt aditam hæ
reditatē,ſed ante non, vt j de iniuſto teſtō.l.ſi ego.

LEX XXV.

SI non mortis. Datum inter viuos compu-
tat̄ in legitima. & ſi hoc fuit
dictum expreſſè, a querela excludit.hoc primo. & ſi
non ſufficit ad legitimam: agit̄ ad ſupplementū, hoc
ſecundo,& ēt ab inteſtato ſuccedit̄ cum fratrib.hoc tertio. de pri-
mo dic,vt plenè dr̄ s̄.e.l.Pap.verſ.ſi qs mortis. de ſecundo dicit gl.
ꝙ eſt additum a cōpoſitoribus noui iuris:qa ius agēdi non fuerat
introductū iſto tꝑe, ſed per Iuſtinianum, ut de inoffi.teſt.C.l.oī-
modo. tm̄ potes dr̄e, ꝙ hic loquit̄ in donatione in qua filius ſemel
ꝯſenſit, nō.n.poterat aliter fieri cum ſit ꝯctus. vnde cū per talem
conſenſum excludat̄ a querela,conueniens erat, ꝙ ſi aliquid ſibi
deficeret,ſuppleret̄,ſed l.omnimodo.loqtur in hr̄ditate, vel lega-
to in qua filius non ꝯſenſerat.vn̄ ſi non ſufficiebat,non tenebatur
olim acceptare,ſed habebat querelam.Sed hoc ꝑ Iuſtinianum in
troductum eſt,vt acceptare teneat̄,& agat ad ſupplementum. Et
ſi dicas poſtq̄ filius conſenſit in donatione etiam ſi modica ſit,dēt
ſibi imputari vt ꝑdat querelam, nec agat ad ſupplementum,vt l.
Pap.§.ſi conditioni.s.eo.& l.ſi pars.§. fi. reſp. ꝙ illud procedit, qn̄
conſenſit in eo,quod ſibi relictum eſt in teſtō.nam tunc dr̄ ipſum
approbare.ſed hic conſenſit in donatione,q̄ fit extra teſtm̄. vn̄ cū
grauet̄ in vno,qa querelam perdit,releuat̄ in alio, quia ad ſupple-
mentum,agit, qđ tene menti. & per iſtum text. ꝯſului ſi ſtatutum
dicit,ꝙ filia dotata arbitrio boni viri non ſuccedat, modicum ha-
buerit in dotē inſpecta ꝯdōne pr̄is, & quantitate bonorum: q̄uis
non ſuccedat,ꝙ ſi petet ſibi ſuppleri dotem:qa ius agendi ad ſup-
plementum non ſolum hēt locum in hr̄ditate,vel legato, vt l.om-
nimodo. ſed ēt in datis inter viuos. vt hic, quod puto no. de vlti-
mo dic,ꝙ donatio ſimplex tunc confert̄ ab inteſtato, qn̄ facta eſt
filio emancipato:vt l.lib.C.de colla.& ita intelligit̄ hic:ſi vero facta
ſit filio in poteſtate:dic,vt plene no.ꝑ Doc.C.e.ti.authen.ex teſtō.
¶Item not.ibi viri boni arbitrio,ꝙ ſupplementum legitimę fit ar
bitrio boni viri.Idem habetur.C.e.l.ſcimus.circa prin. pro quo di-
cit Oldradus,ꝙ ſi iudici videbit̄,fiet ſuppletio in vna re tm̄. ſi non
expedit,ꝙ ſingulæ res diuidantur, quicquid in alijs quartis dicatur
vt not.in l.filium quem habentem.fam.erc.

§.Si quis. Ius imperfectum intentatum, & ex poſtfacto
fortificatum cōdemnationem inducit. h.d. Bal.
vel ſic.Si querela ſit intentata ꝑ illū,cui non cōpetebat in actu,ſed
in habitu,ſi pendente iudicio ſuperueniat ius in actu cum effectu,
videtur intentaſſe querelam.h.d.Et ꝙ feretur ſententia pro eo.qa
ex cā p̄cedenti litis ꝯte.ſuꝑuenit. qđ dic, vt l. non pōt videri. s̄.de
iud.& adde qđ no.s̄.eo.l.pr̄ filiū.ꝑ quā l.pone hic caſum. Paulus.

LEX XXVI.

SI ſub hac. Libertas data cā implendæ conditio-
nis in teſtō inofficioſo adiectæ non re
ſcinditur,ſed eius p̄tium a manumiſſo ſoluitur.h.d.Bar.
¶Et not.qn̄ quis ꝑꝑ cām aliquā perdit ius, qđ hēt, reducta cā ad
non cām recuperat illud, vel æſtimationem eius, vt dictum eſt s̄.
e.l.eum q.§.fi.per quod inducit̄.in ar.ꝙ ſi quis renūtiat bn̄ficio ve
teri,acceptēdo nouum, ꝙ poſtea ab ipſo euincitur. recuperat ve-
tus.vt ipſe no.Archid.8.q.3.c.talia.& alle.hanc l.Bal.

LEX XXVII.

SI inſtituta. Si querela iam mota ꝑ tranſactionem re
mittatur,remiſſa non uidetur, niſi fides
tranſactionis ſeruetur.h.d.illa tm̄ tranſactio pro non facta ha-
betur.& ideo decedens ad hæredem non tranſmittit tanq̄
ſi præparata non fuiſſet.C.de tranſ.l.cum mota.dic, vt ibi per P.&
Cyn.Paulus.

1 *Exhæredatio eius quem quis filium negat, num efficax ſit.*

§.Ei qui ſe. Licèt exhæredatus fuerit in teſtō appella-
tus non filius,tm̄ habet querelam.h.d. ¶An
1 autem teneat exhæredatio illius quem quis negat filium, dic,† ꝙ
aut non negat in ipſo actu exhæredationis,ſed in alia parte teſtī,&
tunc valet,vt hic.ſ̄m gl.Si vero in actu exhæredationis, tunc aut
pater errauit credens ipſum non eſſe filium cum eſſet, & tunc nō
valet,qa deficit cā finalis,vt j.de libe.& poſthu.l.poſthu.§.fi.& ad
Carbo.l.j.C.præſumo aūt ipſum erraſſe, qn̄ in vita non hēbat ip-
ſum pro filio.ſi verò non errauit,vt qa in tota vita ſua habuerat
eum ꝓ filio,& ita tractauerat,tunc talia verba non validant exhę
redationem,qa non p̄ſumuntur dicta cum illa intentione, ꝙ cre-
dat eū non filium,ſed ex iracundia quadā ſicut ſolent aliqd dicere
iſte non eſt filius meus,qa non ſequit̄ mores meos,vel non diligit
me,ſicut debet ita intelligo l.3.circa princ.de liber.& poſth.

§.De inofficioſo. ¶Teſtm̄ militis non impugnat̄
per querelam. h. d. priuilegium
teſtatoris præfertur priuilegio filij exhæredati.h.d.no. & ſic no.ꝙ
priuilegiatus non vtit̄ priuilegio ſuo ꝯ teſtm̄ priuilegiati. de quo
dic,vt in auth.quas actiones.C.de ſac.ſan.eccle.per Cy. & de ma-
teria iſtius §.vide plenè per eundem in l.fin.C.eod.tit.

1 *Nepos quis dicatur.*
2 *Præſumptionem pro ſententia eſſe,& ſi ab ea appellatum ſit, & lata ſen-
tentia pro actore fructus beneficij ſequeſtrantur.*
3 *Actor qui pauper eſt vincens ab eo alimenta habere debet,& item pro li-
tis ſumptibus ſi vnde eos faciat,non habeat.*

§.De inofficioſo. Si exhæredatus obtinuerit in q̄-
rela per vnam ſententiam, licèt
ab illa fuerit appellatum,ſi tm̄ eſt pauper, dicunt ſibi de aduerſarij
bonis alimenta decerni,& aduerſarius ad hæc p̄ſtanda cogi vſque
ad finem litis.hoc dicit.¶Nota hic in verbo nepos,& in verbo pa
1 truum.† ꝙ nepos appellatur filius fratris. & ita dicitur ſ̄m com-
munem vſum loquendi,ſed propriè dr̄.filius filij. de primo tm̄ ha
betur hic.& 10.coll.quibus modis fratrum fil.admit.§. item ſi fra-
tris.& C.de ſucceſſorio edicto.l.2.& no.extra de ſciſma.c.1.li.6. &
pę.c.ſolit.eo.li.& not.per Ioan.An.de elec.c.fundamenta. in nouel
2 la.¶Secundo†no.ꝙ præſumitur pro ſententia. licèt ab ea fuerit ap
pellatum,facit l.Herennius.§.Caia.de euic.& quod not.in c.bonæ.
per Inn.& in hoc vr̄ fundari clem.1.de ſequeſtratione po. & fruc.
quæ dicit,ꝙ lata vna ſententia pro actore fructus bn̄ficij ſeque-
3 ſtrantur.¶Tertio not.†ꝙ ſi actor eſt pauper poſtquam obtinuit
ꝑ vnam ſn̄iam, dēt habere alimenta a reo. & ēt pro ſumptibus ſi
non hēt vnde faciat ar. ut hic,& l.fi.C.de or.cog. ¶In ꝯrium facit
l.Imperator.de tu.& ra.diſt.dic,ꝙ aut agitur actione perſonali, &
tunc nec alimenta neque ſumptus debent decerni, ut ibi, Aut a-
ctione reali. uel miſta pro rebus. quas dicit ſuas, & tunc,aut pro
modica re, uel tali, de qua non percipiant fructus & idem,qa eſt
eadem ratio. Aut pro magna parte bonorum,& tunc,aut eſt ue-
ra p̄ſumptio ꝯ agentem,& dicunt decerni poſtquam obtinuit ꝑ
unam ſententiam.Nam hic erat p̄ſumptio ꝯ eum ꝑꝑ exhær. ſed
ſi non eſſet ꝯ eum præſumptio,& eſſet talis quem conſtaret nulla
bona habere,tunc uidetur quòd ſtatim dicunt ſibi alimenta de-
cerni.ut in d.l.fi.de or.cog.& de lib.agno.l.ſi neget. ¶Vltimo di-
cunt quidam,quod iſte §.limitat.l. q̄ de offi. quia illa procedit,niſi
exhæredatus habuerit unam ſn̄iam pro ſe.ſed tu dic,licet tunc de-
beant ſibi decerni alimenta,ut hic not.tamen competet ſibi bono
rum poſſeſ.Car.ꝑ quam plus conſequeretur, quia eſſet in poſſeſ-
ſione bonorum,& actiones hæreditarias intentaret.ut ibi.

1 *Præteritio matris,uel quæ ſe filium habere ſciat,pro exhæredatione habe-
tur Et exhæredationem variè di i.*

§.De teſtamento. Quando teſtamentum eſt in
officioſum re, non conſilio,
licèt competat contra ipſum quærela, legata tamen firma perma-
nent ipſo per querelam expugnato,ſecus ſi eſſet inofficioſum re,
& conſilio.h.d.ſecundum glo.cum l.ſeq. & ſecundum iſtum intel
lectum audiui a domino Bal.ꝙ ipſe oppo.de iſta l. cum repeteret.
l.filio præterito.q tenet ibi,quod ſi prætereatur filius quem quis
ignorabat ſe habere,rupto teſtamento non conſeruant̄ legata ꝑ
illam authoritatem.quia ſi ſciuiſſet filium habere non præterijſ-
ſet,ſecus ſi ſciebat.Et ad hoc inducit l.ſicut certi. & l. ſi eum uel in
utero.de teſtamento militis & l.ſi is qui.de iure co. contra quem
oppo.Bald.de l.iſta ubi mater præterijt filium,quem ignorabat ſe
habere.& dr̄ quòd cum filius nō fuerit fraudatus conſilio matris
remaneant legata firma,quia non eſt qđ ſibi imputetur. Sed Bar.
tūc non rn̄dit,ſed quod uolebat uidere,& die ſeq.rn̄dit,quòd alia
lectura Azonis eſt uerior ſ̄m quam h.d. Siue teſtm̄ ſit inofficio-
ſum re,& conſilio.ſiue re tm̄,ipſo reſciſſo ꝑ querelam reſcindun-
tur legata,& ſcđm iſtam Paulus corrigat ſententiā Imperatoris,

1 ſimile.§.de mino.l.Aemilius largianus. ¶Et† no. ꝙ præterito matris habetur pro exhære.etiam ſi filium noſcat ſe habere.& dicitur iſta exhæredatio largiſſimè ſumpta: qa non procedit ex mente, nec ex verbis ſm Bar.tamen dic de hoc,vt dicam in l.pr filium.eſt & alia,q̃ dicitur largo modo ſumpta.ſ.qñ procedit ex mente,non ex verbis,vt præteritio militis,quæ habetur pro exhæredatione,ſi ſciebat filium habere.non alias vt d.l.ſicut certi. cum ſequen.de teſtam.militis.eſt & alia ſtrictè,& propriè ſumpta,quæ fit ex mente, & verbis expreſſis, de qua in l. tertia de libe. & poſthu. Item not. Bar.in l.filio præterito.de iniuſto teſtamento.

1 *Tertius in cauſa interueniens ſi eius interſit, an admitti debeat. & an debeat citari.*

SI ſuſpecta. Legatarij pro ſuo intereſſe poſſunt adeſſe liti de inofficioſo motæ ꝯ hæredem ſcriptum,ſi de colluſione dubitant.Item poſſunt teſtū defendere,& a ſententia ꝯ hr̃dem lata appellare.h.d.no. De 1 †iſto tertio,ꝙ interuenit tertius,ſi ſua intereſt, quod facere poſſit, vide,quod plenè not.Inno.in c.cum ſuper.de re iudic. & de ſpon. c.veniens.in fin.de ma.& ob.c.humilis.& de excep.cum inter. Et adde glo.ſupra quibus ex cau.ma.l.cum miles.§.ſi quis reip.ꝙ nō ſolum poteſt venire,ſed eſt citandus.ſed tu dic,vt not.Inno. in d.c. humilis. Paulus de Caſt.

1 *Filio naturali tantum num aduerſus patris teſtamentum remedium aliq̃d competat.Et ſententia à tranſactione quo ad effectus ſuos quid diſtet, vſque numero ſeq.*

§.De inofficioſo. Filius naturalis habet querelam contra teſtamētum matris. h.d.

1 Sed†contra teſtamentum patris nullum remedium competit filio naturali,licèt hodie ab inteſtato in certa portione ſuccedat. vt not.gl.j.de ꝯtab.l.j.in princ.& Inſti.eo.§.cum aūt.Quamuis ſi ſup querela mota tranſigerent,legata & libertates firma pmanerent. 2 de quo dic plenè,vt in l controuerſia.ſ de tranſ.Aliud† effectum hēt ſnīa,quia per ipſam reſcindit teſtm̄:vt ſupra e.l.Papi.§.ſi.& aliū tranſactio,p quam non reſcindit,vt hic,ſed aliàs iudicantur ad paria.ſ.quo ad deciſionem litis,qa per vtranque deciditur,& ex vtraque parat̄ exceptio litis finitæ:vt C.de tranſact.l.fratris.& l.j.in fin. ad Tertullianum facit l.fin.infra mandati.quæ l.eſt no.

§.Quoniam fœmina. Fœmina nō poteſt adoptare,& p ipſam adoptatus non poteſt habere querelam contra teſtamentum eius.Et ſic not.exhæredationem eius,quem ois putabat filium adop.cū non eſſet,nō inualidare inſtitutionem,vt C.de fideicom.l. eam q̃. & de hæredi inſtit.l.nec apud. licèt in contrarium faciat infra ad Carb.l.j.§.Papi.

§.In ea prouincia. Querela debet intentari in loco vbi hæres habet domiciliū. hoc dicit.ſed gloſſ.dicit,quòd etiam vbi eſt maior pars hæreditatis.vt in l.ſi fideicom.de iudi.ſed ibi non debet agi,niſi in loco domicilij ſecundum Cy.quod eſt no.igitur cum agitur,non ſortitur quis forum ex actu. Paulus.

LEX XXX.

ADuerſus. Pater contra teſtm̄ filij in adoptionē dati,& de quaſi Caſtrenſi peculio teſtantis habet querelam.ſecundum gloſſ.¶Ex quo habes,quòd de iure iſto quaſi Caſtrenſe peculium nō erat priuilegiatum,ſicut Caſtrenſe.hodie ſecus:vt l.fin.C.eo.

§.Tutores. Agens querela nomine alieno, & ſuccumbens,non perdit commodum ex teſtamento.Summa vt ſupra eod.l.filius.§.multò magis. Paulus.

LEX XXXI.

1 *Statutum à prætore in venientib.ab inteſtato,vt primis excluſis ſequētes veniant ſucceſſores locū ēt habere in remedijs aduerſus teſtamentum.*

SIs qui. In querela locum habet ſucceſſorium edictū de gradu in gradum, & de capite in caput.h.dicit.uel aliter ſic:excluſo illo cui ex ordine primo loco querela competebat,ſequens in ordine,vel in gradu per ſucceſſorium edictum admittit ad eandem hæreditatem.† Quod ergo prætor ſtatuit in venientib.ab inteſta.ut 1 excluſis primis veniant ſequentes ſucceſſores,vt j.de ſucc. edic.p totum,locum habet etiam in remedijs contra teſtamentum, vt hic facit j.de bo.lib.l.2.De quo dic,vt plenè in l.pater filium,& ad de,quod dicitur in l.ſi quis poſthumos.§.ſi filium.de libe. & poſthu.¶In tex.ſequens.ſin gradu,vt nepos qui eſt in alio gradu, q̃ filius.vel dic,ſequens.ſ.in ordine,vt pater, qui eſt in eodem gradu cum filio in diuerſo ordine,& in diuerſo capite,quia primo vocatur filius,ſecūdo pater,vt ſupra l.pater filium.& intelligitur, quòd iſte ſequēs ſit exhæredatus,aliàs non habet querelam:ſed contra tab.& ibi dicam.

§.Quantum. Querela competit contra inſtitutos ſi ue ſint de ſi.ſiue de extraneis. hoc dicit. illud quod dicit de lib.eſt verum,quatenus habet quantum habiturus eſſet ab inteſtato:aliàs ſecus:vt infra eo.l.mater deced. & ſic non eſt differentia in effectu inter querelam.& ꝯtab.quo ad hoc. Sed glo. videtur caſus facere.nam vtraque datur cōtra inſtitutos, & liberos,ſed neutra datur,vbi liberi non plus habēt, quàm eſſent ab inteſtato habituri.

§.Si hæres. Licèt exhæredatus ſuccedat inſtituto, nō ppterea perdit querelam,ſecus ſi rem aliquam hr̃ditariam ab inſtituto ſibi relictam agnoſcat, vel teſtō inoffi. ſe ſubſcribat.Nam his caſibus,videtur approbare iudicium defuncti.h.d.vſque ad fin.¶Nocebit.dic ꝯ hæredes, ſi ſint pro parte inſtituti.vel dic,ꝯ legatarios per modū conditionis, qa ſi petant legata,excludam eos dicendo teſtm̄ eſſe inofficioſum.But.

LEX XXXII.

SI exhæredatus. Præſtans patrocinium legatario, uel procurationem querelam pdit:idē ſi hæres exiſtat legatario,& idē ſi ex pſona ſua petat legatum.h.d.¶Oppo.ꝯ prin.de l.ſi pars.in fi.ſ. eo. vbi dr̄, quòd ſi exhæredatus conſequit̄ legatum ex teſtō, vt alterius miniſterio qui rogatus erat reſtituere,& ſic ad cōmodum alterius receptat, non pdet querelam:ergo nec per aduocationem, vel procurationem procurādo.cum hoc ſit ad commodum alterius,Sol. dic,qd̄ in recipiendo non defendebat teſtamentum:hic ſic.

De petitione hæreditatis. Rubrica.

¶Dictum eſt ſupra titu.proxi.de querela,quæ præparatoria petitionis eſt hæreditatis:ſequitur de ipſo præparato videndū. & primo iuriſconſultus ponit de pet.hære.directa ſcilicet,in hoc ti.cum ſeq.Secundo,ponit de vtili.ſ.in tertio, & quarto tit. & hoc prout uidetur vtilis inſpecta cōditione agentis.Sed dicitur aliquando vtilis inſpecta conditione conuenti:& de hac dicitur in l. nec vllam. §.quod ſi quis a ſe.infra eo. ¶Item iſte titulus diuiditur in 5.partes. Nam primo ponitur cui competat hæreditatis petitio in trib. primis legibus Secundo ponitur contra quem.hæc incipit in l.regulariter.& durat vſque ad l.Item videndum.§.nunc videamus. ibi, tertia. in qua ponit, q̃ res veniant vſque ad §. pridie.ibi, quarta.in qua ponuntur verba ſenatuſcōſulti,per qd̄ fuit hæc actio introducta cum expoſitionib.iuriſconſulti.& durat vſque ad l. Si bonæ fi dei.§.petitio.ibi,quinta.& vltima,in qua materiam explicat vſque ad finem ti.¶ Et no.in hoc ti.meliores leges,quæ ſint ad materiā Inno.quam ipſe tractat in c.nihil. de elect.ſcilicet, cū quis poſſidet prælaturam, uel beneficium in quo non habet ius, vel de quo tā gam in l.Item veniunt.in princ.infra eo.& ubicunque cadet.

LEX PRIMA.

1 *Ius vetus nouum ac nouiſſimum,quod non dicatur.*
2 *Hæredem hæredis teſtatoris hæredem eſſe.*
3 *Hæreditas num adiri poſſit ex eo teſtamento, quod filij præteritione nullum eſt,per filium tamen approbato.*

HAereditas. Pertinet ad nos hæreditas iure veteri.ſ.l.xij.ta.vel nouo.ſ.ſenatuſcō.Itē ueteri, aut ex teſtō, aut ab inteſtato. Itē ſi ex teſtamēto.aut ex perſona noſtra immediatè aut me 1 diatè,ex perſona alterius hoc dicit.¶Not.†ꝙ ius dicit l. xij.tab.alibi dicitur ius Galli,ius vetus.§.vt l.Gallus.§. ille caſus.de lib. & poſt hu.Sed dic,quòd diuerſis reſpectibus.nam l.xij.tab.dicitur ius vetus reſpectu aliarū partiū iuris,quia illa venit a Græcis, primo fuit in orbe,quàm aliæ leges fierent per populum.vnde leg. aliæ per populum, vel principē factæ dr̄r ius nouum reſpectu alterius, ſed ius Galli dr̄ ius vetus reſpectu leg.Velle. q̃ fuit facta poſt illud. ſed reſpectu l.xij.tab.diceretur nouum.per hoc patet, quod ſenatuſconſulta,quæ appellantur ius nouum reſpectu l.xij. tabu. diceretur ius antiquū reſpectu nouellarum conſtitutionum,& authēticorum,patet,ergo quomodo debeant intelligi iſta contraria de iure,veteri.vel nouo,quia ſi proferuntur a lege,in dubio intelliguntur l.xij.tab vt hic,& in l.j.§.ſi mater.ad Tertul.niſi aliud diceretur propter ſubiectam materiam,vt in §.ille caſus. ¶Si verò proferuntur ab homine:tunc ſecundum communem vſum loquendi appellamus ius vetus,ius ff.ius nouum, ius Codicis. ius nouiſſimum,ius Authenticorum.facit quod not.in l.1.de leg. 1.¶Secun 2 do†no.in l.veluti. quod hæres hæredis teſtatoris eſt hæres. concor.l.ſi.C.de hære.inſti.& l.paterfa.de vul.& pup. vbi eſt l.ſingularis ¶Sed gl.hic diſputat,an dicatur hæres primi teſtatoris ab inteſtato,vel ex teſtamento.determinat quod dicatur hæres eo modo,quo fuit primus hæres,& tenent omnes. Ad quod facit, quod alibi dicitur,ꝙ talis hæres habeor,qualis eſt is,per quem hæres eſſi cior.infra de acq.hære.l.quia lieca. §.interdum. vbi hoc probatur poſſet etiam dici ſm Bald.ꝙ nec ſimpliciter ſit hæres,ſicut ille,nec ſimpliciter ſicut ipſe, ſed miſtim: quaſi duobus capitibus adiunctis,

ctis,vt dicitur in ſimili in d.l.Gallus.§.ille caſus.de liber.& poſth.Vl 3 timo † no.gl.quæ incipit non iure.in ſi.quæ tenet, ꝙ ex teſtamento nullo per præteritionem filij, licèt per filium approbato , non poſſit adiri hæreditas de iure ciuili,ſed neceſſaria ſit bonorum poſſeſſio ſm tab.& eſt caſus talis,vbi bono.poſ.eſt neceſſaria. Itē no. in l.certum.C.vñ cognati.& ibi plenè.& l.qui vxorem.de iniuſto teſtō.& de vulg.& pupil.l.ſi quis eum.quas gloſſ.not.

LEX IIII.

1 *Hæreditatem vel ab eo peti poſſe,qui rem vnam duntaxat poſſideat, Et num tūc ad totius hæreditatis reſtitutionem, licèt rem vnam poſſideat, ſit obligatus.*
2 *Sententiam ferri poſſe ſuper eo, quod poſt litem cōteſtatam ſuperuenerit.*

SI hæreditatem. In hac actione condemnat̄ reus ad omnes res,quas reperitur poſſidere tpe ſnīæ, licèt illas non poſſideret tpe litis conteſt.hoc dicit.Et not.duo,ꝙ hæreditas petitur ab illo, qui 1 †rem vnam tantum poſſidet.concor.j̃.eo.l. licèt minima. ¶Sed an ſit obligatus ad reſtitutionem totius hæreditatis,licèt rem vnā poſſideat:vide quod not.infra tit.j.l. j. circa princip. in gloſſ. quæ 2 incipit.idest vendicando.¶ Secundo † not. ſententiam ferri ſuper eo,quod ſuperuenerit poſt litis conteſta. de quo dic, vt plenè in l. non poteſt videri ſupra de iudi.

LEX V.

1 *Controuerſia fieri quando dicitur,& quando lis.Et qd de eo q̃ b pęna cōtrouerſiam promiſit non facere p quos actus in pœnam incurrat.*
2 *Controuerſia ſola a rem litigioſam in hæreditatis petitione , uel ante litem conteſtatam fieri.*
3 *Cōtrouerſia ſola quē maleſidei poſſeſſorē reddit ob idq; ad vſuras, & fructus pceptos teneri.Et pſcriptionem,uel quo ad oēs effectus interrūpi.*
4 *Denūciatio ante poſſeſſionē apprehenſam,num quē in mala fide cōſtituat.*
4 *Hæreditatis poſſeſſor ſatiſdatione præſtita res hæreditarias , vel poſt litis conteſta.alienare poteſt.*
6 *Legitimus a dminiſtrator num res hæreditarias ne dum cautione præſtita iudicis ſaltem authoritate alienari queat.*
7 *Satiſdationem q̃ hæredita.petitione cōuentus pſtare tenetur duplicē eſſe.*
8 *Prælatus cui de prælatura,aut beneficio controuerſia mouetur , an poſſit interim bona eccleſiæ alienare.*

DIuus. Poſſeſſor hr̃ditatis poſt motam controuerſiam,non pōt aliquid alienare de hæreditate, niſi pſtiterit ſatiſdationē de hr̃ditate reſtituenda, vel æſtimatione, vel niſi iudex hoc pmiſerit. quod facere pōt pp cās neceſſarias hic expreſſas,ēt ſi ſatiſdatione non pſtiterit. hoc dicit.ſm intellectum Bar.& verum.Sed ſm gl.pſtita ſatiſdatione multò minus poſſet alienare: qa ſatiſdat de non alienando. ſed hoc non dr̄ in lra,immo eſt ipſam deſtruere . vnde tene primam lecturam.¶Prohibendum ſcilicet ipſo iure.vel dic, non pmittendum.non enim eſt neceſſaria noua prohibitio iudicis, quia iſta 1 eſt pohibitio iuris. ¶Nota hic plura. Primo, †ꝙ controuerſia dr̄ ante litis conteſt.per ſolam citationem intelligi.Lis verò dr̄ fieri p conteſtationem.facit ſupra de procu.l.non ſolum.§. ſi ſtatus controuerſiam.Et quod not.per Cy.in l.ſi quis maior. de tranſactionib.& per glo. in l.Lucius.§.tres hæredes.ad Trebel.vt dicant̄ fieri ante lit.conteſt.vt C.ſi regund.l.3. ¶Et p hoc determinabit̄ qō, ſi quis promittit mihi non facere controuerſiam,vel non mouere litem ſub pœna.p quos actus incidat in pœnam.de quo dic,vt d.l. 2 ſi qs maior,p Cynum: ¶Secundo not.†ꝙ in pet.hæred.res efficit̄ litigioſa p ſolam controuerſiam, ēt añ lit. conteſta. & hoc eſt ſpeciale in hac actione ſm iſta tempora.nam ſecus erat in particularibus iudicijs,licèt hodie ſit idē,vt gl.dicit.Item† p ſolam controuer 3 ſiam ad vſuras,& fructus pceptos,& pcipiendos ēt ſi a principio fuiſſet bonæfidei,qs tenet,& ēt interrumpit pſcriptio ēt quo ad omnes effectus,quos parit litis conteſtatio,vt in eadem l. Item veniunt.§.petitam,in l.ſed,& ſi lege.§.ſi ante.ſecus in particularib. iudicijs,in quib.ille.q.ſemel fuit bonæfidei,non efficit̄ maleſidei,niſi p conteſt.quo ad vſuras,vel fructus, vel interruptionē pſcriptionis,vt l.ſi alienam.de vſucap.pro emptore.& l.qui ſcit.§. ſi.de vſu- 4 ris. ſola† tamen denuntiatio facta anteq̃ quis incipiat poſſidere, bñ facit quē maleſidei poſſeſſorē,tā in particularib. q̃ in vniuerſalibus iudicijs.vt C.de rei ven.l.ſi quis fundum.de lega.præſtan.l.viri lis.§.ſi adierit.& Cy.C.eo.ti.l.1.dicit ſi ipſe vnum verbum.no.ꝙ ēt in peti.hære.qñ mouetur ꝯ titu.poſſidentem, quod aliqñ cōtingit, vt j.e.l.nec vllam.§.ꝙ ſi qs.p ſolam controuerſiam non efficitur maleſidei,ſed requirit̄ cōteſtatio litis.& hoc operat̄ titulus . Et iſtū dic eſſe caſum l.2.in ſecundo reſponſo.C.eo.ti.licèt ibi gl. ſentiat ꝯ 5 trarium.quod ppetuo tene menti.¶ Tertio†no.ꝙ poſſeſſor ante, & poſt cōteſt.litis ſi pſtitit ſatiſdationē pōt alienare res hr̃ditarias, & intellige ex pmiſſione iuris ſcripti.Item intellige in cauſis neceſſaris,de quib. j.ſubijcit,qa talis ſatiſdatio dat ſibi adminiſtrationē bonorum,tanquam curatori bonorum, vt probat̄ in l. ſi quis inſtituatur.de hæredi.inſtitu.& de iure delibe.l.ait prætor.& leg.l.Ful

cinius.§.adeo.ex quib. cauſis ī poſſeſſionē eatur.& ad Car.l. ſed & ſi is.§.quoties,& no.eo.ti.l.pe.ſm Bar.facit quod dixi ſ.tit.j.l. q de inofficioſo.ſi vero non ſatiſdedit,tunc non pōt,niſi iudex ſibi permittat. quod facere poteſt ex cauſis neceſſarijs, vt ſubijcit. ¶Ex 6 quo†dico vnum tibi, not. ꝙ licèt adminiſtrator legitimus, vt tutor,vel curator da.bo.non dēat adminiſtrare, niſi pſtita ſatiſdatione,vt l.legitimos.de legi.tu.tñ ēt ſi non prius ſatiſdederit,pōt iudex ei dare licentiam alienandi in cauſis neceſſarijs, & facit ex pmiſſione iudicis,& non iuris. Et hoc probat iſta l.no.in tutore tamen vī, ꝙ licèt debeat ſatiſdare, ſi tñ non ſatiſdederit,non prohibet̄ adminiſtrare:vt l.mulier.de iure dot. ¶Sed in curatore magis procedit. quod dixi,ſed glo.parua ſuper verbo,quod opp.ꝙ poſt ſatiſdationem non poſſit alienare,imo vī magis prohibendum, cum ſatiſdet de non alienando:vt in ſi.leg.& ideo exponit, niſi,pro ſed.qua ſi dicat nō dēt alienare , ſed ſatiſdare de non alienando , qđ eſt de- 7 ſtruere literam. ¶Vñ† dic,ꝙ eſt duplex ſatiſdatio,quam pſtat quentus hac actione.vna eſt de non alienādo bona,& iſtam non pſtat, niſi opponat aliquam exceptionem,per quam petitio hæreditatis differtur.de hac loquit̄ §.fi. Alia eſt de reſtituenda hr̃ditate, ſi contingat ipſum ſuccumbere,vel ſi contingat ipſum alienare pro cauſis neceſſarijs, ꝙ reſtituat pretium,vel quod ſupererit. Item ꝙ bene,& legaliter adminiſtrabit,& fraudulenter non alienabit. & iſtā pſtat qñcunque vult, ꝙ ſibi permittatur a iure poteſtas alienandi. & de hac loquit̄ hic. ¶Et eſt ſimilis illi,quam præſtat curator datus bonis. ¶Et no.quia tunc vtrum cauſa ſit neceſſaria, vel non, committitur arbitrio ſuo. Sed ſi non ſatiſdediſſet, deberet hoc diſcuti 8 per iudicem. Et ſic eſt uerus intellectus iſtius l. ¶Vltimo † facit ad q.ſi moueat̄ qō contra aliquem de beneficio, vel platura vtrum interim poſſit bona eccleſiæ alienare,ēt in caſib.licitis. de quo dic, vt hēt in c.venerabilis.de off.dele.& in c.mihi.de elec.per Inno.

1 *Exceptio falſi teſtamenti ad hæred.petitionem præiudicialis eſt.*
2 *Hæreditatis petitione conuentus ſi excipiat de teſtamenti falſitate , quid præſtare teneatur.*
3 *Satiſdatio de non alienando aut prohibitio quid operetur.*

§.Diuus Adrianus. Sicut poſſeſſor cogetur ſatiſdare,quando eſt contro uerſia de hr̃ditate,ſic qñ eſt controuerſia de falſo teſtō,hoc dicit. Bar. Vel ſic,ſi conuentus hac actione opponat aliquam exceptionem,per quam hæc actio differat, vel ſuperſedeatur in ea, dēt ſatiſdare de hæreditate non diminuenda, qa illa exceptio ſit piudicialis in alio,ſ.vt hæreditas diminuatur,& hoc pp priuilegium huius 1 actionis.h.d.ſingulariter.¶No.† ꝙ exceptio falſi teſtamēti eſt præiudicialis ad petitionē hæreditatis,vt faciat in ea ſuperſederi quouſque de falſo cognoſcatur.Idem eſſet in querela.ſi in modum contradictionis opponeretur per cōuentum,vt ſ.tit.j.l.Papi. §.ſi filius. & hoc,quo ad cognitionem: ſed quo ad pronuntiationem dic, ꝙ ſi proponitur principaliter per modum actionis,debet in ea pnuntiari,vt ſ. l. de qua re. ſed ſi per modum incidentis: tunc non, ſed ſufficit pronuntiatio in principali,vt C.ad l.Cor. de fal.l.vbi.& 2 l.j.de ord.iudi.¶Secundo†no.ꝙ conuentus hac actione,ſi opponat excep.falſi dēt ſatiſdare de hr̃ditate non diminuenda. idem eſt de quacunque actione,p quam in hac actione ſuperſedeat̄, p rationem literæ.Et eſt ſpeciale in hac actione,nam ſecus eſſet in alijs vnde ſi agis ꝯ me rei vend.& ego op.ꝙ ſis ſeruus meus, uel excōmunicatus,& ſic quouſq; cognoſcat̄ de hoc in actione tua ſuperſedebit̄,non reperit, ꝙ interim debeat ſatiſdare de nō alienando.ſi tñ eſſem ſuſpectus de fuga, vel d̄ diſſipādo:tūc ſi eſſent res mobilis dēret deponi.ſi eſſet immobilis,deberent fructus ſequeſtrari. arg. §.qui ſatiſ.cog.l.ſi fideiuſſor.in fi. & C. qñ prouo. non eſt neceſſe. aliàs quorum appellatio non reci.l. ad exceptionem. & j. de appel.l.Imperator. Item dico, quòd iudex poſſet mihi prohibere ne alienem:vt l.de pollicitationib.in fi.de polli.& forte ſub pœna. ¶Si 3 dicas† quid operetur iſta ſatiſdatio,vel prohibitio,cum ēt ſine ipſis alienare non poſſit? Reſpondeo:quia magis abſtinebit ab alienando.Item qa magis erat conſultum actori pſtita ſatiſdatione.¶Vltimo dicit,Guil.de Cu.in l.ſi.C.e.p iſtū tex.ꝙ cōuētus hac actione,non pōt agere ꝯ debitores hr̃ditarios,niſi qñ eſſet actio tpe petitura,vel aliquid fiat in piudiciū hr̃ditatis,ſecus in petitore,quē dicit indiſtinctē debitorē poſſe conuenire.de quo dic, vt dicam j. eo.l.qui bonafide.& tangam in l.ſi quis hæreditatem.

LEX VI.

1 *Iudicio uniuerſali moto,aut eius præparatorio,an iudicio particulari ſup ſederi,quod ipſi vniuerſali præiudicium afferre debeat.*

SI teſtamentum. Si contra ſcriptum hr̃dem agat̄ de falſo teſtō & de hr̃ditate per unū,& per aliū ab eo petat̄ legatum,in electione ſua eſt legatum ſoluere recepta cautione de reſtituendo ſi ſuccumbat, vel expectare quouſque falſi quæſtio,

quæſtio,& hæreditatis terminetur.Sed ſi petatur legatum ab eo-
dem,qui agit de falſo,debet ipſum præciſè tanquam contrarium
repellere,hoc dicit.& ſuper modico fundatum:vt l.fi.C.eod.quæ
l.iſtam corrigit de materia iſtius l.tractat l.ſequens. ¶ An debeat.
text.ꝙ fit expectando, ꝙ quæſtio falſi determinetur.nam ſi pro-
nuntiabitur pro teſtamẽto,apparebit legatum deberi.¶Ex hoc pa-
1 tet ſo.ad quod quærit gl.circa fi.¶Nota†ergo, ꝙ quando motũ
eſt iudicium vniuerſale,vel eius præparatorium,ſuperſedet̃ in iu-
dicio particulari,quod faceret illi præiudicium, ſi conuentus hoc
vult.Idem habetur in l.proxima.¶Sed glo.hic quærit, in cuius eſt
electione,legatarij an hære.vt C.eo.l.fi. & ȷ.l.proxi. in fin.magnæ
glo.tu dic,ꝙ aut ille qui mouit iuditium vniuerſale venit ad cau-
ſam.& petit ſuperſederi in particulari,ne fiat p̃iudicium ſibi,& tũc
hoc eſt in poteſtate ſua: vt infra l. proxi. quam ſic intellige ſecun-
dum gl.ibi.Aut non venit ad cauſam, & tunc eſt in electione ip-
ſius conuenti vniuerſali iudicio,vt hic & ȷ.de excep.rei iudi.l. 2.&
de act.& obli.l.q̃ cum hærede.& ȷ.de interroga. actionib. l. & qa
§.interdũ.ita intelligit̃ l.hoc aũt.§.j.ſi quis plus q̃ per fal. ¶ Item ẽt
iudex poteſt hoc facere ex officio ſuo,vt ȷ.l.proxi.ſ'm Bart.ibi.&
hoc verum de iure iſto.hodie non poteſt impedire iudicium par-
ticulare,licèt pendeat vniuerſale.ſed diſtinguitur inter legatarios.
&creditores:vt C.eo.l.fi.& dic,vt ibi.& dicam plenè ȷ.l. proxi.
¶Sed Guil.de Cug. dicit in d.l.fin. hanc l.non corrigi per illam,
qa hic loquitur,qñ teſtm̃ dr̃ falſum:ibi qñ petitur hæreditas etiam
in illa cauſa.Sed hoc non habet in ſe rationem.¶Circa ſecundum
dictum quæritur,quid econtra,ſi fuerit petitum legatum. poſtea
idem vult dicere teſtamentum falſum,quid iuris?dic etiam: vt in-
fra eod.l.poſtquam. Paulus de Caſtro.

LEX VII.

1 *Tertius cuius intereſt in iudicio interuenire poteſt,atque petere, vt liti ꝑ alios motæ ſuperſedeatur.Et quid de eo cuius non intereſt.nume.3.*
2 *Appellari poſſe occaſione qualis qualis præiudicij.Et ſententia lata pro vno quale præiudicium alteri paret.*
4 *Lis num conteſtetur ſuper querela.*
5 *Impedimentum oppoſitum per tertium in cauſa per alios mota, quandiu durare dicatur.*

SI quis libertatem. Lex hæc eſt difficilis, & hoc intendit. Iudi-
cium particulare per quod fit præiudicium vniuerſali,
uel p̃paratorio eiuſdem,differri debet,quod ad iudicium vniuer-
ſale finem capiat,ad quod põt certus terminus ꝑ iudicem ſtatui.
Si verò per ipſum non fiat p̃iudicium,nec fieri contingat, iudiciũ
vniuerſale ſuſpendi non debet.hoc dicit.Bart.¶Et diuiditur in tres
partes ſecundum Bar.hic.& gl.nam primo loquitur, quando que
rela mouetur per vnum contraſcriptum hæredem,& ab alio pe-
tabatur libertas ab hærede ſcripto,& erat quæſtio de libertate tm̃.
Item ſeruus erat in poſſeſſione ſeruitutis.Item ille,qui agebat que
rela petebat iudicium libertatis differri,& hoc vſque ad verſicu-
lum.Cum qdam.ibi ſecunda,qa ſeruus dicebat ſe inſolidum hæ-
redem inſtitutum,& erat in poſſeſſione libertatis,& hr̃ditatis.ex
hæredatus aũt petebat eum in ſeruitutem,dicens teſtm̃ inofficio-
ſum,& ipſe ſeruus petebat iudicium liberale differri.& ſic erat q̃-
ſtio inter ſeruum,& exhęredatum.& hoc vſque ad verſum.Quo
tenis.Ibi tertia,& vltima,in qua libertas petebatur ex alia cã, q̃ ex
teſtamento.¶Iſta prima pars diuiditur in tres partes: Nam primo
ponit mentem ſenatuſcon Secundo mentem reſcripti.Imperato
ris.Tertio,ponit quandam limitationem.ſecũda ibi. Sed & diuus.
tertia ibi.ita demum.Gl.ponit tribus modis caſum in tota l. Pri-
mo,ꝙ ſeruus iſte qui petebat libertatem fuerat hæres, vna cum
alio,& filius exhæredatus,& eum peteret hæreditatem,& liberta-
tem,exhæredatus petebat ſuper hoc iudicio ſuperſederi. & hoc
dicit glo.quod iſtud princ.conueniret cum ver. Nam cum quidã
vbi ſimilis erat quæſtio de hæreditate,& libertate, & eiſdem ter-
minis ponit ibi caſum.Sed hæc lectura non placet gloſſ. quia nihil
dicitur de cohærede.Sed ego dico,ꝙ non procedit, primo, quia
nullo modo poteſt conuenire verſic.nam cum quid, quia ſecun-
dum iſtam eſſet quæſtio inter ſeruum,& cohæredem, qui ipſum
poſſidebat.Sed in uerſi.nam cum quidam.patet expreſsè, ꝙ erat
quæſtio inter ipſum,& exhæredatum:nam nec puto, ꝙ ſit in ſe
vera,quia tunc petitio ſerui,quando petit hæreditatem eſt præiu-
dicialis exhæredato,quia non p̃ſupponit illum contra quem agit
hæredem:ſicut cum agit̃ pro legato,& ideo non eſſet in ea ſuper-
ſedendum,vt patet expreſsè ȷ.eod.l.penul.vbi duo poſſunt mo-
uere peti.hære.contra vnum,& ſuper vtriuſque petitione proce-
ditur.¶Secundo verò modo ponit caſum,vt in tota l. ſeruus dice
ret ſe inſolidum inſtitutum cum libertate,& ſic erat quæſtio inter
ipſum,& exhæredatum.Sed iſta lectura eſt vera in ver.nã cum q-
dam.ſed huic principio non congruit. ¶Et ideo tertio modo po-
nitur,ꝙ varientur termini,& eſt iſta vera,ſ'm iſtud princip. hoc di
cit.Si contra ipſum ſcriptum hæredem ſit mota querela inofficio
ſi ꝑ vnum,& interim ſeruus petit libertatem in teſtamento ſibi
relictã,ſuꝑ iudicio liberali debet ſuperſederi, quouſque ſit finitũ
iudicium querelæ,ne fiat præiudicium ipſi querelæ.hoc dicit.p̃iu
dicium aũt eſt iſtud,quia ſi pronuntiaretur pro libertate, præſu-
meretur,quod teſtm̃ eſſet validum.& impugnaretur & ſic fieret
præiudicium exhęredato.Sed ſi pronuntiaretur ꝯ hr̃ditatem eſ-
ſet aliqualis præſumptio ꝯ teſtm̃,& ſic fieret præiudicium hæredi
ſcripto.dẽt ergo interim ſuperſederi.& hoc quantum ad petitio-
nem ipſius hæredis,qui prætendebat præiudicium,vt hic:& etiam
ad peti.hære.vt dixi ſupra l.ꝓxima.poteſt etiam hoc facere iudex
ex officio ſuo ſ'm Barto.qa verba iſtius principij referuntur ad iu
dicem gl.tamen magna videtur dicere,ꝙ ſolus exhæredatus põt
1 hoc impetrare.ſed tu dic,vt dixi. ¶ Not.primo, quòd † tertius cu-
ius intereſt poteſt venire ad iudicium, & petere, ꝙ ſuperſedeatur
in lite per alios mota.alius autem cuius non intereſt, hoc facere
non poteſt,vt in gl.quæ eſt not.in hoc loco ſecundum Bal. Et ad-
uertendum,ꝙ iſtud eſt intereſſe qualis qualis p̃iudicij,& non ple-
ni.nam etiam lata ſententia pro hærede remanet ius ex hæreda-
to ſolum.& licèt aliqualiter præſumatur contra eum, tamen po-
2 teſt impedire iudicium liberale. ſic † & alibi dicitur,quod ratione
qualiſqualis præiudicij poteſt appellari.infra de ap. l. ſententia. qđ
eſt notandum.¶Nec obſt.C.de ſententijs l.nemo iud. quam gl.
2.aſſignat pro contraria,quia verum eſt,quòd ſententia lata pro
vno,non facit alteri plenum preiudicium,vt ibi, ſed tale quale fa-
cere poteſt,vt hic.& in libertatibus,quia procedunt ex teſtamen-
to,quod per querelam reſcinditur,vt ȷ.ti. 1.l.Papi.§.fi.facit l. 1.infra
3 de excep.rei iudi.& quod ibi no.¶†Secundo no.ꝙ ita demum põt
tertius [illegible]ire ad impediendum ratione pręiudicij,quod fieret iu
ri ſuo,ſi illud iam mouit in iudicio.idem eſt ſi ſperatur moueri ſe
cundum glo,ſed tunc poteſt petere per iudicem certum termi-
num ſtatui:ne diu ſtet in ſuſpenſo,vt ȷ.verſiculo planè. ¶Tertio
4 †no.in verbo,conteſtatum eſt ꝙ ſuper querela lis conteſtatur,qđ
eſt contra doctrinam Bar.dicentis,quòd cũ in ea nihil petat a par
te,ſed a iudice tm̃,non eſt neceſſaria litis conteſt.& ſine ipſa poteſt
ferri diffinitiua,vt ipſe no.ſ.tit. 1.l.qui repudiantis.§.fin. Sed põt di-
ci,quòd ſi partes ſunt p̃ſentes dẽat conteſtari. lis, vt hic, ſecus ſi
altera ſit abſens.& ita loquitur opinio Bar. ꝑ illum tex. Sicut dici-
mus in cã appellationis,vt no.in c.ꝑ tuas.ex de appel.& l.fi.§.illud
de tẽpo.appel.C.dicit ẽt hic gl.magna not.ſuꝑ ſecunda caſus poſi-
tione,quòd ſuꝑ querela conteſt.lis,ẽt cum opponitur ꝑ modum
exceptionis,ſeu contradictionis.quod tene menti.Et eſt ratio, qa
ita concluditur in exceptione ſeu cõtradictione, & petitur, ſicut
ſi proponeretur per modum actionis, vt ſupra tit. 1.l.Papi. §.ſi fi-
lius.de bo.poſ.contrata.l.ſi exhęredatus. ſecus in aliis exceptioni-
bus in quibus non ita concluditur:vt plenè not.in c.prudentiam.
5 §.ſex.ext.de offi.deleg.¶Quarto † not.ꝙ impedimentum oppo-
ſitum per tertium durat quouſque ſit finita cauſa illius tertii, per
ſententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam ab obſeruatione iu
dicii,vt probatur hic.quod eſt notandum ſecundum Bal.facit l.&
poſt.§. conductos.ſ. de iudi. & de re iudi. l. actorum verba.& C.
quomodo,& quando iudex l.ſi præſes.quaſi deſertam.& hoc eſt
uerum,ſi fuerat cum cauſæ cognitione.ſecus ſi inconſultè.ut in l.
1.C.de his quæ in teſt.delen.Qualiter fiat iſta cirunductio,uel can
cellatio habes hic glo. not. quę alle.ſuper uerbo,inducatur. Si er-
go feratur ſententia contra exhæredatum procedetur in cauſa
lib. aliàs ſecus. & ſecundum iſtum debet intelligi.l. ſi poſt infra de
excep.ubi uidetur dici totum econtra ad iſtam l. quia poſt lit.cõ-
teſta.ſuꝑ hr̃ditate non debent differri particularia iudicia,ſed ante
ſic. Quidam timore illius expoſuerunt literã, ut hic habet̃ in gl.q̃
expõ deſtruit tex.Ideo dic,ꝙ in illa l.ponuntur tres lecturę.prima
eſt,quòd ꝯuentus vniuerſali iudicio ꝑ unũ ꝯueniebat̃ particulari
ꝑ aliũ,& tunc tene primũ intellectũ gl.ꝙ non ſuperſedeat̃ in iudi-
cio particulari poſt litem motam:in uniuerſali ſubaudi, & ipſo ꝑ
ſententiam terminato per iſtũ tex. Sed anteq̃ ſit terminatum,qđ
patet,ibi dr̃ finiri.Nã nõ dr̃ finitũ, niſi ſit ſententia lata. Alij dicunt
ꝙ ibi iudicium particulare non contingebat petitionem hæredi-
tatis,nec faciebat ſibi p̃iudicium,quia rei uend.non ex cauſa habe
tur. unde intẽdebatur cõtra hæredem, ſed tanquam extraneum:
vt l.de eod.§.fin.ad exhiben.Ideo non debet differri,quæ lectura
eſt uera in ſe per finem iſtius l.& his duob. modis illa l.intelligitur
ſine ſcrupulo.Secunda lectura eſt, quòd ibi conuentus pe.hære.
agebat cõtra debitores hæreditarios.& iſta non poteſt procede-
re in illa l.quia tunc etiam poſt lit.conteſt.ſuper pe.hære.agens re-
pellitur. ne per hoc iudicium particulare faciat preiudicium peti-
tioni hæreditatis, qa hoc non intereſt ipſorum debitorum oppo
nere.ergo &c.ut hic in gl.ſuper uerbo,differendũ,& probat̃ ȷ.eo.
l.bonæ fidei. poſt ſñiam uero latã ꝯ eũ poſſent creditores eũ re-
pellere.Guil.tm̃ de Cu. vr̃ dicere in l.fi. C.eo. ꝙ licèt debitores nõ
poſſent eũ repellere ꝑ eã exceptionẽ: tm̃ ille, q mouit iudiciũ ta'e
põt eũ impedire ne agat,qa ꝑ hoc fieret ſibi p̃iudiciũ.& hoc ꝑ leg.
diuus.§.fi.ſ.eo.qđ notãdũ. & hoc eſt uerũ,niſi eſſet actio tpe pe-
ritura:vt d.l.ſi bonæ fidei. ¶Tertia lectura eſt, ꝙ ille q mouerat
petitionẽ hic,uolebat agere ꝯ debitores hr̃ditarios.& dr̃ quòd põt,
ſi fuerat lis ꝯteſt.ſuper hr̃ditate,alias poteſt per debitorem repelli,
nam primo caſu magis præſumitur pro eo,q̃ pro ſecundo:quæ le-
ctura

ctura colligitur ex verbis Guil.de Cuneo.in d.l.fi.C. e. & videtur
multum applaudere.l.ſed non placet,quia ſiue agat ante litem cõ
te.ſiue poſt,non tenentur ſibi ſoluere debitores, niſi doceat ſe hę
redem.vt ibidem no.Guil.facit quod no.Inn. de conceſſ.præben.
c.quia cum in cunctis.In glo.mag.non ergo video, quid debeat
operari litis conte.cum præſumptio quæ reſultat ex ea non ſuffi-
ciat ad faciendum eum admitti.vnde tene primam lecturam.
Aduerte lector ad hunc finem,qui certè prælectionis finis nõ eſt,
ſed qualem comperimus in exemplari mutilo ac ꝯciſo,ſi qñ inte-
grius incidat,non fruſtraberis quale ſit futurum.

LEX VIII.

LEgitimam. Per electionem iuris incompe-
tentis non vr̃ quis renuntiare
iuri,qđ ignorabat ſibi competere.Bar.ſi verò ſciebat
tũc ſecus.ſ'm glo.quod eſt verum, prout iſta l.loquit̃
in teſtõ rumpendo,puta inofficioſo,quod in rupto prout intelli-
git gl. 1.dum alleg.l.mater.ſ.tit.j.Si vero erat nullum, tunc aut po-
terat approbari expreſsè,vt quia nullum erat propter præteritio-
nem.ȷ.de iniuſto teſtamento.l.filio præterito,& tunc idem, quia
recipiendo legatum videtur apꝓbare.vt ibi not.infra ad leg.Fal.l.
ſi legatum.Si uero erat non ſolemne,prout intelligit gloſſ. parua,
tunc nec tacitè,nec expreſsè poteſt approbari.vt l.non dubium
& quod ibi no.C.de teſta.ſecundum Barto.

LEX IX. & X.

1 *Hæreditatis petitio ad hoc vt directò cõpetat,quid requiratur. & nu. ſeq.*
3 *Concludendi in petitione hæredit.modus.*
4 *Poſſeſſionem multipliciter in iure dici.*

REgulariter def. Hæc eſt ſecũda pars hu-
ius tituli,in qua ponitur
contra quem poſſit hæc actio intentari, & durat vſ-
que ad l. Item videndum. §. fin. tradit̃ aũt hic vna r'la
maxima,& fundamentalis in iſta mã,quam poſtea multis modis
declarat.& incipiunt declarationes in l.pro hæred.vſq; ad §. fin.&
hoc dicit.regula eſt,ꝙ petitio hr̃ditatis datur contra illum, qui ali-
quid de hr̃ditate poſſidet,ẽt minimũ, ſiue ſit res corporalis,ſiue
ius incorporale,dummodo poſſideat ꝓ hr̃de,vel pro poſſeſſore.
hoc primo. ¶Item per hanc actionem petit quis declarari ſe hæ-
redem eſſe inſolidum,vel ꝓ parte,& implorat iud.officium mer-
cenarium ad reſtituendam ſibi rem tm̃ illam,quam conuentus
1 poſſidet.hoc dicit cum l.ſeq. vſque ad l. pro hærede. ¶Nota†er-
go,quia primo requiritur,quòd conuentus aliquid de hæredita-
te poſſideat:aliàs non competeret hæc actio directa: ſed vtilis bñ
poſſet competere:ſi offerat ſe liti:vel ſi dolo deſijſſet poſſidere:&
ſic haberetur pro poſſeſſore.vt ȷ.eo.l.nec vllam. §. non ſolum.cũ
§.ſeq.& idem ſi poſſideret pretium rei hr̃ditarię:qđ tm̃ non eſt res
hæreditaria.vt ȷ.eo.l.quod ſi in diem.§.j.patet ergo : quod bona
eſt practica.Azo.vt primo quis interrogetur,an poſſideat: vt no.
2 ȷ.eo.l.qui interrogatus.¶Secundo†no.quod requirit̃,quod poſ-
ſideat pro hærede,vel pro poſſeſſore.nam ſi poſſideret aliquo ti-
tulo ſpeciali,non daret̃ hæc actio:ſed rei vendicatio:vt C. eod.l.2.
in fi.in quibus cau.ceſſat long.tempo.præſcrip.l.hr̃ditatem. niſi ti-
tulus eſſet nullus,vt ȷ.eo.l.nec vllam.§.omnib.vel aliàs haberetur
pro non titulo vt in caſibus.qui ponuntur ȷ.in l.Neratius. vſque
ad §.hr̃dem.vtilius ergo eſt habere hanc actionem, q̃ rei vendica
tionem,qa per iſtam actionem auocat quis rem, licèt non ꝓbet
ſe dñm,dum tm̃ fuerit in hr̃ditate quod eſſe poteſt,ẽt ſi erat com-
modata.vt ȷ.eo.l.non tm̃.in princ.ſed in rei vẽdicatione oportet,
quòd probet ſe dñm,vt ȷ.de rei vend.l.ſi rem.in prin.& C.eo. tit.
l.fin.¶Ratio aũt quare hæc actio non datur ꝯ titulo poſſidentem
eſt,quia ille qui alle.titulum,alle.fortius ius in illa re particulari,q̃ il
le qui dicit ſe hæredem.licèt enim ille habeat ius in vniuerſo.Item
poſito,quod illa res fuerit in hr̃ditate:non tm̃ ſequit̃,quòd ſit do-
minus eius,vt patet in d.l.non tm̃.ſed ille qui alleg. titulum, aut eſt
dñs,ſi habuit a dño,aut quaſi dominus,ſi habuit a nõ dño,qa cõ-
petit ſibi publiciana.ergo dẽt præferri,quia qui potiora iura all.al-
teri præfertur,& ipſum excludit,vt C.de edic.diui Adri.tol.l. fin.Il
le verò qui poſſidet pro hęrede,vel ꝓ poſſeſſore,quo ad res par-
ticulares,non alleg.fortius ius,q̃ ille qui agit,& ideo ipſum non ex
cludit,rei autem vendicatio datur contra titulo poſſidentem, qa
dicit ſe dominum,ſicut ille qui poſſidet, & hanc rationem voluit
gl.in d.l.hæreditatem,quam declarant Doc.in l.cogi C.eo.& l.hæ-
3 reditatis.Tertio†not.in l.licet minimam. modum concludendi in
hac actione:quia per eam non ſolum petit ſe declarare hæredem,
ſed ad reſtitutionem rerum implorat officium iudi.idem in actio
ne reali:vt l.& ex diuerſo.de rei vendi.& ſi ſeruitus ven.l.ſicuti §.ſi
quæratur.Per hoc patet ſ'm Bar.ꝙ gl.ſ.de eden.l.j.malè format li-
bellum in hac actione,q̃ dicit,ꝙ dẽt qs dicere,peto hr̃ditatem, vel
ꝙ reſtituas hr̃ditatem.Nam primo dẽt verba ſua principaliter di
rigere ad iudicem,& petere,ꝙ declaret eum hæredem,& ꝙ ꝑ of-
ficium ſuũ cogat reum ad reſtitutionem rerũ, vt hic probatur.
4 ¶Vltimò no.gl.ſecundam in l.regulariter. quæ ſemper alleg.† de
poſſeſſione impropria,magis impropria, & improprijſſima. Sed
Doc.C.de ſerui.& aqu.l.2.vtuntur alijs verbis.tu dic,ꝙ nos habe-
mus poſſeſsionem,& quaſi poſſeſsionem. poſſeſsio cadit in reb.
corporalib. & iſta quandoque dr̃ impropriè, vt in rebus mobili-
bus,quæ pedibus non calcant̃;& ſic non propriè cadit.vt l.rem q̃
nobis.de acq.poſ.vbi no.Vnde non datur pro ea interdictum vti
poſsidetis.quod datur propriè poſsidẽ.ſed interdictum vtrobi:vt
not.ȷ.vtrobi.l.j.Sed quaſi poſſeſsio dr̃ in iurib. incorporalib.ſ.qui
bus ex cauſ.maio.l.vt prætor.Itẽ & l.ſeruus.§.incorporales.de ac-
qui.rer.dom.Et iſta interdum dicitur propriè quaſi poſſeſsio,vt il
la iura cohæreant rebus incorporalibus,vt ſeruitutes, vt ȷ. de ſer-
ui.l. quoties, interdum impropriè, vt in nõie debitorum, quod
dicor improprie poſsidere.interdũ improprijſsime, vt in ipſo de-
bitore,q poſsidet ipſum debitum,vt ȷ.e.l.nec vllam.§.fi. Paulus.

LEX XI.

1 *Ratio aut cauſa,quæ eadem eſt cum dicto nihil releuat.*
2 *Quaſi improprietatis notam.*
3 *Statutum ſi ſit,ꝙ vxore apud virum decedente,uir partẽ dotis lucretur, an ſi quis cum ea contraxerit quæ xij.annis minor eſt, ſi ea decedat,aliquid ſit de dote conſecuturus.*
4 *Titulus pro hærede in iure variè ſumi.*
5 *Poſſidens pro hærede qui tamẽ ſe non eſſe hæredẽ intelligit, prædo dicitur.*
6 *Interrogationes in hæreditatis petitione qualiter fiant.*
7 *Titulus commodati atque depoſiti,an petitionem hæreditatis excludant.*

PRo hærede. Pro hærede poſsidet, qui ſe hæ-
redem ex aliqua dicit, ſiue pu-
tet ſe hæredem,ſiue ſciat ſe hæredem non eſſe, ſed ꝓ
poſſeſſore poſſidet,qui ſe hæredem non contendit,
nec aliquam aliam cãm,vel titulum poſſeſſionis alleg. vel alleg.ti-
tulum inualidum.quod de omni titu.contingere põt.h.d. vſq; ad
l.nec vllam.§.is aũt.tenet̃ tanq̃ poſſidens pro hærede:licèt gl.con-
1 tra.¶No.†in l.qui interrogatus.ꝙ qñ rõ,vel cã dicti eſt eadem cũ
dicto,nihil releuat.vñ cum teſtis debeat reddere cauſam dicti ſui.
vt C.de teſti.l.ſolã.ſi interrogatus qũo ſcit, rñdeat, quia ſcio, hoc
non ſufficit.Sed dẽt reddere cãm per ſenſum corporeum. vt qa
uidit,uel audiuit:niſi examinaretur ſuper tali mã, quæ non cade-
ret in ſenſu corporeo,ſed in intellectu,ut ſuper dñio, quod uiſu,
uel auditu non percipitur.nam tunc talis reſponſio ſufficeret, ut
not.per Inno.in c.cauſam quæ.de teſt.¶Item no.in l.nec ullam.§.
itẽ ꝓ dote.in uerbo quaſi dotẽ,ꝙ dictio quaſi, eſt nota imꝓprie
2 tatis: quia†non dicitur dos illa,q̃ datur a monore 12.an. unde fa-
3 cit ad ſtatutum†quo cauetur,ꝙ uxore decedente in domo uiri,
uir lucretur certam partem dotis,& aliquis contraxit cum mino-
re 12.anno.a qua recepit aliquid nomine dotis, & eam duxit in
domum,& ibi mortua eſt ante 12.an.utrum debeat aliquid lucra
ri?de quo uide quod no.ȷ.ſol.matr.l.ſed ſi ante.per Bar.& ȷ.quod
cum fal.tut.l.ſed an in patrem.& rerum amo.l.nihil.& iſtam q. ui-
di de facto Peruſij.& alleg.uerſ.in d.l.ſed ſi ante.Pro intellectu pri
mę gl.opp.ꝙ contra illum qui poſſidet pro hærede, non det̃ hęc
actio.quia titulus pro hærede eſt titulus:ut infra pro hęrede. per
totum:ſed hæc actio non datur contra tit. poſſiden. C.inqui.cau.
ceſſat lon.temp.præſcrip.l.hæredit.Timore iſtius dicit glo. prima,
4 quòd † titulus pro hęrede ſumitur tribus modis. primo,quo ad
uſucapionem,& tunc eſt uerus titulus,quia ille, qui poſſidet pro
hærede.tunc eſt uerus hæres, & putat ſe hęredem ex aliqua iuſta
cauſa,quę eſt ſuffici ens ad pręſcribendum.ut no. in d. l. hęredita-
ti.per gl.¶Item in quantum glo.innuit,quòd ſi eſſet uerus hęres,
non datur hęc actio,non eſt uerum,ut patet ȷ.in l.Neratius.& ſta
tim dicam.¶Secundo modo ſumitur pro hęrede. ideſt nomine,
uel loco hęredis,ut cum procurator hęredis poſſidet hęreditatẽ
nomine hęredis:& tunc contra talem datur hęc actio nomine il-
lius pro quo poſſidet,non nomine ſuo,ut ȷ.e.l.etiam.§. ſi quis ab
ſentis.¶Tertio modo ſumitur pro qualitate poſſidendi, ut cum
quis putat ſe hęredem,cum non ſit.nam tunc datur hęc actio.&
ita ſumitur hic.ponitur.n.ꝓ uero,illud quod eſt falſum,p̃ſupponi
tur.n.ꝙ ille qui poſſidet ꝓ hr̃de, non ſit hr̃s. al's non daretur hęc
actio.ita ſentit glo.Secundum hoc ergo ſi poſſidens dicit ſe uerũ
hęredem,& actor negat,non admittet̃ actor, niſi ꝓbet ipſum nõ
eſſe hr̃dem,& ſic de hoc diſcuteret̃ ante ingreſſum iudicij,qđ eſt
abſurdum,ut de meritis cauſę principalis diſcutiatur ante litis cõ-
teſt.ad effectum agendi.tu ergo dic clarius,aut quęritur, an quis
admittatur ad agendum hac actione, & tunc ſufficit, ꝙ aduerſa-
rius dicat ſe hęredem.non.n.q̃ritur ulterius,an hoc ſit uerum,uel
non,ſed hoc diſcutietur poſt lit.conteſt. Aut quęritur, an agens
debeat obtinere,& tunc requiritur, ꝙ aduerſarius non ſit uerus
hęres.& per hoc ſequitur,ꝙ in caſu dubij,hęc actio.ſ.putatiua da
tur contra uerum hęredem.ſed ſi hoc conſtabit poſt litem cont.
non habebit effectum.Ad hoc ȷ.fa.erciſ.l.cum putarem. & ita in
telligo glo.¶Pro intellectu ſecundę gl.op.nam hic dicitur, ꝙ ille,
qui ſcit ſe non eſſe hæredem,ſi tm̃ alleget ſe hęredem, tenet̃ tanq̃
5 poſſidens pro hęrede.Contra:quia†talis dr̃ prędo:ut infra e. l. ſed

&c fi.l.§.ſi ante lit.& l.ſiue bonæfidei.in prin.ſed prædo non conue
nit tanquam poſſidens pro hærede, ſed tanquam poſſidens pro
poſteſſore, vt in fi.huius l.cum l.ſeq. Timore iſtius gl.exponit tex.
tribus modis: Primo, vt intelligatur de illo qui ſcit ſe non eſſe hæ-
redem de iure antiquo, ſed putat ſe heredem de iure nouo, quod
eſt contra mentem literæ. Secundo, de illo qui ſcit ſe hæredem de
iure ciuili, ſed putat ſe non heredem de iure prætorio, & ſic text.
qui ſequitur eſt idem cum iſto: ſed certè immo eſt aduerſus ex
aduerſatiua, ſed. Tertio modo, vt dicamus, ꝙ iuriſcon. reſpondet
eum teneri pet.hæredi. ſed non dicit tanquam poſſidens pro hæ-
rede, vel pro poſſeſſore. vnde dicam, ꝙ tanquam poſſidens pro
poſſeſſore. & ſic glo. concludit. ꝙ licèt quis dicat ſe hæredem, ſi tñ
non eſſet, non tenet̃ tanq̃ poſſidens peti.hæredita. aliàs n. expedi-
ret ſibi mentiri, vt dicit glo. in l. qui interrogatus. Sed alia fuit opi-
nio in fi.gl. ꝙ immo conuenit̃ tanq̃ poſſidens ꝓ hærede. aliàs iu-
riſconſulus non reſponderet modo ad quæſitum. Sed ad contra
rium iſti non reſpondent. tu dic, aut quæritur ante prin. litis. quali-
ter conueniatur. & dic, ꝙ tanquam poſſidens pro hærede, poſtq̃
enim ſe hæredem aſſerit, non q̃ritur vlterius, an hoc credat, vel ñ.
eſſet enim ſuperflua interrogatio, cum vtroque caſu conueniet̃.
& ideo non eſt fienda: vt j. de interroga. acti. l. de ætate. §. illud. Itẽ
præſumitur, ꝙ ipſe putet illud, quod dicit. argu. de ſupel. leg. l. La-
beo. Aut quæritur qualiter condemnetur, quod fit poſt litem. cõ
teſt. & poſt probationes factas, & tunc poſtquam conſtat ipſum
eſſe malæfidei condemnetur tanq̃ poſſidens pro poſſeſſore, &
tanquam prædo. vt dicto §. ſi ante litem. nec obſtat ratio gl. ꝙ ꝓ-
ſit ſibi mentiri. nam, vt ex his apparet, nullam vtilitatem conſequi
tur. ſi tamen conſtaret a princ. ipſum eſſe malæfidei: fortè tunc ɔ-
uenitur tanquam poſſidens pro poſſeſſore. ¶Ex his patet, quali-
ter debeat exponi, vel per mendacium, nam exponitur, vel pro ẽt
vel qui interrogatus contradicat, ꝙ ſi contendit ſe hæredem, etiã
per mendacium, cum tñ de hoc non conſtet, nec debeat diſcuti,
non conuenitur tanquam poſſidens pro poſſeſſore. ¶Pro intel-
6 lectu verò glo. ſuper l. quæ inter. quæritur † qualiter fiant interro-
gationes in hac actione. hic fuerunt tres opiniones. vna fuit Bul.
alia Pla. alia Io. & Azo. de q̃b. dic, vt plenè not. per Doc. C. eo. l. co
gi. ¶Vltimò. no. gl. in l. nec vllam. §. j. ſuper verbo, ſciens. quæ dicit,
ꝙ habens titulum inualidum, ſi putat ipſum eſſe inualidum, non
conuenitur hac actione: q̃a ſicut habetur pro titulo quo ad præ-
ſcriptionem, ita & quo ad excludendam iſtam actionem. idem
not. infra pro lega. l. pro legato. in vltima gl. ¶Item not. ex eadem
gl. in verſi. Item quid ſi prædo. ꝙ ſi poſſeſſor habet titulum validũ
tamen erat malæfidei. non tenetur hac actione, quia magis debet
attendi titulus, qui iſtam actionem excludit, quàm ſua malafides.
vt probatur j. ead. l. §. ſi quis ſciẽs. idem videtur ibi ſentire gl. mag.
in fin. in ɔrium, quia ex tali titulo non poteſt ſequi vſuca. vel præ-
ſcriptio propter malam fidem. ergo non excludit hanc actionẽ,
quia non allegat fortius ius quàm requiritur ei, qui iſtam actionẽ
intentat, iuxta ea quæ dixi ſupra eod. l. regulariter. Vnde dicit Guil.
7 de Cuneo. C. eo. l. cogi. & etiam alij Doct. tenent, † ꝙ titulus com-
modati, vel depoſiti. hanc actionem non excludant, q̃a non ſunt
habiles ad p̃ſcribendum, ſed ſuſtinendo gl. quæ eſt not. dicas, ꝙ li-
cèt ex iſto titulo non poſſit ſequi præſcriptio ꝑꝑ malam fidem, q̃
eſt quid extrinſecum ab eo, tamen nãliter eſt aptus natus ad p̃ſcri
bendum. Et iſtud eſt magis attendendum, argumen. j. de tutel. l. q
habent. §. ſi pupil. & j. eo. l. Item veniũt. §. cum p̃diximus. & quod
no. j. ſi certum pe. l. certi cõdictio. in prin. in gl. mag. tituli aũt com-
modati, vel depoſiti. non ſunt apti nati ad preſcriptionem & ideo
eam non excludunt. & ex hoc ſequitur, quòd ſi poſſeſſor. all. titu-
lum, non eſt interrogandus de ſciã, quia eſſet interrogatio ſuper-
flua. & tene menti ſingulariter. Paulus.

§. Is autem. Si hæres illius, qui hæreditatem ad me per-
tinentem poſſidebat, de mandato ipſius il-
lam hæreditatem alteri reſtituit, non tenetur hac actione, ſi hoc
facit bona fide, ſecus ſi mala: hoc dicit. & hoc caſu dico, ꝙ tenetur
vtili. ſ. quia non poſſidet, licèt habeatur ꝓ poſſeſſore: ſecus ſi poſ-
ſideret, quia tunc teneretur directa, licèt habeat verum titulum
hæreditarium. vt j. proxi. Sed an ipſe cui facta eſt reſtitutio teneat̃
dic, ꝙ ſic vtili, non directa, vt j. §. quod ſi quis, verſiculo nam pu-
tat. facit l. j. C. de inoffic. teſtamento.

LEX XIIII.

1 *Hæreditatis petitio nũ perſonalis ſit: Et qua rõne cõpetere dicitur. nu. ſeq.*
2 *Hæreditatis petitio quando aduerſus ſe hæredem contẽdentem competat.*

NEratius. Hic ponuntur aliqui caſus vſque ad
§. hæredem. in quibus titulo poſſidẽs
tenetur hac actione, licèt titulus ſit validus, vt quia hr̃
pro non titulo, tñ tenet̃, vtili non directa, poſtq̃ titu-
lus eſt validus, ſecus ſi eſſet inualidus. ut ſupra in §. omnib. quia tũc
tenetur directa, vt ibi no. gloſſ. ¶Primus caſus eſt hic, in eo qui poſ
ſidet vero titulo pro hærede, & hoc dicit hæres illius, qui hæredi-
tatem ad me pertinentem, vel rem eius ſingularem poſſidebat,
hac actione mihi tenetur, ſicut ipſe defunctus, etiam ſi putabat ad
defunctum pertinere. hoc dicit. ¶Et eſt no. & ſubtilis caſus. & ui-
debatur contra. nam poſtquam erat verus hæres illius, habebat
verum titulum pro hærede. ideo videbat̃, quod me poſſet exclu-
dere. Et ſi dicas titulus pro hærede, non excludit hanc actionem,
verum eſt, ſi poſſeſſor contendit ſe hæredem eſſe illius, cuius eſt
author. ſed hic contendebat ſe hæredem alterius, & ita erat pro-
pter h.d.gl. quòd ex perſona ſua non tenetur, quia verum titulũ
habet, ſed ex perſona authoris ſui ſic, quia eſt ſucceſſor vitiorum.
Sed ɔ hoc facit fortiter, quia hæres ex perſona defuncti non con-
uenitur, niſi in actionibus perſonalibus, actiones autem reales nõ
dantur contra hæredem, ſed tanq̃ contra quemlibet poſſeſſorẽ,
vt infra ad exhiben. l. de eo. §. fi. & no. ibidem, ſed petitio hæredita-
tis eſt in rem. vt infra eo. ſi a bonæfidei. & §. j. & de rei ven. l. ſi aũt.
1 §. ſecundo. Sed reſpondeo, quia † licèt ſit in rem, tamen eſt etiam
perſonalis, quia eſt mixta, vt C. eo. l. ſi hæredita. ergo datur & per-
ſona defuncti, quod eſt not. & eſt ſingularis limitatio ad l. de eo.
§. fi. quia loquitur in mere realibus non in mixtis. quod alibi in iu
2 re melius non reperitur. ¶ † Secundo oppo. fortiter, quòd non
ex perſona defuncti competat. nam hæc actio datur ratione poſ-
ſeſſionis, vt ſupra e. l. regulariter. ſed alia eſt poſſeſſio defuncti, alia
hæredis, vt probatur in l. cũ hæredi. infra de acqui. poſſeſ. & quod
no. ſupra. quibus ex cau. maio. l. cum miles. in gl. ordi. cum ergo p
mortem defuncti finita ſit eius poſſeſſio, & incipiat noua in per-
ſona hæredis, videtur ẽt, quòd finita ſit petitio hæreditatis, quæ ɔ
defunctum competebat, & debeat noua incipere contra hære-
dem ex perſona ſua, ſed hoc eſſe non poteſt propter verum titu-
lum quem habet. ¶In glo. q̃ dicit. ergo nullo modo competit.
iſta eſt ſubtilis oppo. Sed reſpondeo, quod licèt ſit noua, & diuer
ſa poſſeſſio hæredis, tamen cenſetur eadem. Item habet in ſe eaſ-
dem qualitates, quas habebat poſſeſſio defuncti. tex. eſt hic ſingu
laris. cum glo. ſicut patet in malafide, quæ erat in poſſeſſione de-
functi. tranſit. n. ad poſſeſſionem heredis, vt l. cum hæres. infra de
diuerſis, & tẽpo. p̃ſcrip. & infra de publi. l. eum qui. §. in hac actio-
ne. poteſt ergo conueniri ex perſona defuncti. Sed certè puto, ꝙ
etiam ex perſona propria inquantum iſta actio eſt in rem. licèt gl.
ſentiat contrarium d. l. de eo. §. fin. nec ob. verus titulus, quia eſt ta
lis, qui facit poſſeſſorem cenſeri eandem perſonam cum authore
ſecus in alijs titulis particularibus, qui nõ ita faciunt, vt ſ. de eden. l.
quædam. §. is autem. & infra vſufr. quemad. caue. l. 3. §. fin. Et iſta
fuit mens huius §. ſubtilis. ¶Vltimo no. gl. quæ incipit, videtur, qđ
ſic. in fi. quæ dicit, & determinat, quòd ſi peto a te hæreditatem q̃
dico fuiſſe Sempronij, cui ſucceſſi. tu dicis, quòd poſſeſſio eſt Ti-
tij, cui ſucceſſiſti, non habeo hanc actionem ɔ te. tunc autem eſt
verum, quod hæc actio datur contra illum, qui contendit ſe hære
dem, quãdo dicit ſe hr̃dem illius, cuius eſt author, ſecus ſi alterius.
quam gl. perpetuo tene menti, quia non reperitur alibi, nec eſt ɔ
literam, quia loquitur in alijs terminis.

1 *Hæreditatis petitio quando aduerſus titulo poſſidẽtem cõpetere dicatur.*
2 *Vniuerſitatis emptor magis defunctum repreſentat, q̃ rei particularis, & quatenus ad intelligendũ. Et qua actione teneatur. Et an vẽditor. et n. 3.*
4 *Emptor oblatione ſola pretij dominium rei quandoque conſequitur.*
5 *Fideicommiſſarius licèt pro hærede habeatur, non tamen perinde defuncti perſonam repreſentat atque hæres.*
6 *Conditionis implendæ cauſa datum, an pretium cenſeatur. Et quid ſi quis promittat domum, ſi decem dederis, an venditio dicatur. nu. 7.*
8 *Hæreditatis petitione num teneatur, qui nil de hæreditate poſſidet.*

§. Quid ſi quis. Hic ponitur alius caſus, in quo ɔtra
titulo poſſidentem dat̃ hæc actio,
quando titulus habetur pro non titulo. & hoc dicit. qui hr̃ditatẽ
emit bonafide, & a bonæfidei venditore, non obſtante titulo em
ptionis cõuenitur hac actione vtili in duob. caſib. ſ. cum modico
pretio emit, vel cum venditor non extat. nam tũc ɔ venditorem
non eſt actori conſultum, quod verum eſt, ſi illa venditio ſit ſibi
facta iuſſu teſtatoris. Et idem eſt ſi poſſideat ex titulo teſtamenti;
quia hæres illius, qui poterat hac actione conueniri, mandato ſuo
ſibi reſtituit. Sed ille, qui iuſſu teſtatoris reſtituit, non conuenitur,
niſi aliquid habeat de hæreditare, quo caſu ad illud conueniretur
hac actione directa. hoc dicit vſque ad §. ſi quis ſciens. ¶No. ergo
1 † in iſto §. primum caſum in quo datur pet. hæredi. contra tit. poſſi
dentem. ſcilicet, quando poſſidet vniuerſitatem hereditatis. Idem
eſt, ſi poſſideat partem eius quotam cum titulo, vt C. e. l. 2 quod
eſt no. ſecundum Guil. de Cug. ibi: ſecus ſi poſſideat rem particu-
larem, vt l. hæreditatem. C. in quibus ca. ceſſat long. tempo. præ-
2 ſcrip. & eſt ratio diuerſitatis, q̃a † magis repreſentat authorem ſuũ
ille qui emit uniuerſitatem, q̃ ille qui emit rem ſingularem ſecun-
dum Guil. de Cug. quod eſt notandum. quod eſt uerum, ut ui-
deatur poſſidere eo mõ quo author ſuus, ut hic: ſed non quo ad
repreſentationem actiuè, & paſſiue, ut l. emptor. C. de hæredi.
uen. Ad qđ facit l. in modicis. infra de ɔhen. emp. ¶Item no. quòd
talis tenetur utili; non directa; quia titulum habet ſingularẽ. ſecus
ſi haberet u'em; qui faceret eum cenſeri non eandem perſonam
cum

cum defuncto, quia tunc directa, vt ſ. §. proxi. ¶Item aduerten-
dum, quia talis non tenetur tanquam poſſidens pro hærede, vel
pro poſſeſſore, ſed tanquam emptor vniuerſitatis, vt j. e. l. §. ſi q̃s
ſciens. ¶Item no. venditorem hæreditatis ſimiliter teneri, quod
eſt verum ad illud, quod percepit tantum, ſi erat bonæfidei: alìàs
tenetur ad veram æſtimationem, vt j. e. l. ſi poſſeſſor. §. fi. & vtro
que caſu tenetur directa, quantum ad illud, quod percepit, ſi erat
hæreditarium, vt hic, & in §. idem erit. in fi. ſed quantum ad illud
quod non percepit, ſi conueniatur ex dolo ſuo, vel quo ad illũ,
cuius erat hæres. tenetur vtili, vt j. e. l. §. itẽ ſi quis dolo, & l. quod
3 ſi in diem. §. ſed is. & §. fi. ¶Vltimo † not. emptorem hæreditatis te
neri in duobus caſibus tantum. ſ. cum modico pretio emit, vel
cum venditor non extat, & eſſet in malafide, quia tunc non eſſet
conſultum contra venditorem. Idem eſt, ſi venditor fuit bonæfi
dei, & non extat: quia eadem eſt ratio. Si verò extaret, tunc inſo-
lidum tenetur, licèt modico pretio vendiderit, & quia eſſet ple-
nè conſultum actori contra venditorem, ideo non habet niſi rei
vendicationem contra emptorem, ſi verò emptor fuit malæfi-
dei, tunc indiſtinctè tenetur, etiam extra illos duos caſus: vt infra
ea. l. §. ſi quis ſciens. ¶No. in verſi. idem erit. hæredem poſſe in te
ſtamento rogari, vt vendat, & ille qui emit dicitur fideicommiſ-
ſarius, quia habet ex cauſa teſtamẽti mediatè. ¶Item dicitur em-
ptor, q̃a hẽt ex cauſa emptionis immediatè. vt infra de act. emp.
4 l. ſi hæres. ¶Et † ex hoc, quod hẽt ex teſtamento per ſolam obla-
tionem pretij conſequit̃ dñium, quod non eſt in alijs emptorib.
qui non conſequunt̃ niſi re ſibi tradita, vt C. de rei vendicatione
l. quoties. & de hoc eſt caſus vnicus, & ſingularis in l. vxorem. §.
agri. infra de leg. 3. ſm intellectum Dyn. ¶Item nota cõiuncto.
5 §. Neratius. ſ. eod. ꝙ † fideicommiſſarius licèt habeat̃ pro hærede
vt l. ſi filius. j. quod cum eo. tñ non ita repreſentat perſonam de-
functi, ſicut heres, quod patet, quia hæres tenet̃ directa, vt ibi. ſed
6 fideicommiſſarius vtili, vt hic. ¶Vltimo † nota, ꝙ datum cã con-
ditionis implendæ non cenſetur pretium. Nam ſi quis rogatus
eſt reſtituere. ſi x. dederit recipiendo pecuniam perceptam, non
7 dicitur vendere, vt hic patet. Ex hoc ſequitur, ꝙ † ſi promitto tibi
domum, ſi x. dederis, non dr̃ venditio, ſed magis donatio, ſi alia
cã non ſubſiſtat. & ſic poſſideres titulo lucratiuo, nõ titulo one-
roſo. pro quo vide gl. ſingularem. j. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. licèt. fa
8 cit l. Titius puerum. j. de obſequi. item habes, ꝙ † ille qui nihil poſ-
ſidet hæreditarium, non conuenit̃ hac actione. quod eſt verum
de directa, ſed vtili, ſic. ad illud quod conſecutus eſt occaſione he
reditatis, ſiue ſit res corporalis, ſiue ius incorporale. vt j. eo. l. ꝙ ſi
in diem. §. ſed & is. & §. fi. & ita intellige quod ſupra dixi.

1 *Titulum habens licèt malam habeat fidem, prædo non dicitur.*
2 *Hæreditatis petitione cur is qui à fiſco emit indiſtinctè tenetur, non autẽ ſic in eo qui a priuato?*
3 *Emptor, vel titulo poſſidens hæreditatis petitione num teneatur.*

§. Sed ſi quis ſciens. Supra locutus eſt titulus đ
eo, qui emit bo. fide hære-
ditatem, qui non tenetur niſi in duob. caſib. hic loquitur de eo,
qui emit mala fide, qui tenetur indiſtinctè. Item ſubijcit alium ca
ſum in quo tenet̃ ſimiliter indiſtinctè, ſ. cum emit a fiſco. & hoc
dicit. malæfidei emptor hæreditatis, non tanq̃ p̃do, ſed tanquam
emptor vniuerſitatis tenetur hac actione vtili. & idem in eo qui
emit à fiſco. Item etiam in eo, qui poſſidet hæreditatem titulo ꝓ
1 dote. h.d. vſque ad §. hæredem. ¶Not. † ergo, ꝙ habens titulum, li
cet habeat malam fidem, non dicitur prædo. vnde ſi poſſideret
rem ſingularem, non ɔueniretur hac actione. licèt ille titulus nõ
ſit ſufficiens ad præſcribendum, quia magis inſpicitur titulus, qui
hanc actionem includit, quàm mala fides, vt no. glo. ſ. ead. l. §. 1. in
glo. quid ſi ignorans, quæ probatur per iſtum tex. ſed ſi poſſide-
ret vniuerſitatem teneretur vtili, vt hic, quod eſt verum, ſi titu-
lus eſt validus, ſi verò inualidus: tunc directa. vt gloſſ. dicit. & ita
2 intelligitur. §. omnibus. ſupra ead. l. ¶ Sed † quæro cur emptor a
fiſco tenetur indiſtinctè, etiam ſi ſit bonæfidei, ſecus ſi emit à pri-
uato, quia tunc non tenetur, niſi in duob. caſibus? reſpondeo, q̃a
in talem emptorem tranſeunt actiones actiuæ, & paſſiuæ, quod
non eſt in eo, qui emit a priuato. vt C. de hæredi. vel acti. vendit.
l. 1. vnde cum vnum ſit inductum pro eo, inducitur aliud contra
eum. argu. de iureiur. l. eum qui. quod dic. vt no. C. eo. l. cogi. per
3 Docto. ¶Vltimo † diſtingue, plenius quàm gl. ſi quæratur, an em
ptor, vel titulo poſſidens teneatur hac actione: dic, aut emit vni-
uerſitatem, aut rem ſingularem: Primo caſu, aut emit mala fide,
& tenetur indiſtinctè vtili, non tanquam poſſidens pro hærede,
vel pro poſſeſſore, ſed tanquam poſſeſſor vniuerſitatis, vt hic.
Aut bona fide, & tunc, aut venditor ſimiliter fuit bonæ fidei, &
nõ tenetur, niſi modico pretio emerit, vel ſi emit magno, & em
ptor, non extat, quia tunc contra venditorem, non eſt prouiſum
actori, Aut fuit venditor malæfidei, & tunc idem, ſi non extat,
aliàs ſecus, cum ſit contra eum plenè conſultum, q̃a tenet̃ ad ve-
ram eſtimationẽ, ẽt ſi modico pretio vẽdidit, vt j. eo. l. Itẽ veniũt.
§. fi. Et hæc vera, ſi emit a priuato, ſed ſi emit a fiſco, tenetur indi-
ſtinctè. Idem puto in marito, qui poſſidet pro dote, quia non eſt
plenè conſultum ɔ mulierem ante ſolutum matrimonium, licèt
enim poſſit conueniri, vt cedat actionem ɔ maritum ſoluto ma
trimonio, non tñ poteſt eo conſtante dotem repetere, vnde ni-
ſi competeret: indiſtinctè damnificaretur hæres. ¶ Si verò emit
rem ſingularem nunq̃ tenet̃ hac actione, ſed rei vendicatione
ſic, vt C. eo. l. 2. in fi. niſi venditio, vel alius titulus ſit nullus, q̃a tũc
tenet̃ directa. vt in §. omnib. ¶In gl. in §. item ſi q̃s à fiſco. quæ op-
ponit, & ſoluit, tu dic, aliter per Cy. in contratab. ꝙ ibi fuit vendi-
ta res ſimpliciter: hic autem adiecta falſa cauſa.

1 *Inferri non rectè hic hæres eſt, ergo dominus.*
2 *Titulus ex quo p̃ſcriptio ſequi neq̃t, num hereditatis petitionẽ excludat.*

§. Hæredem autem. Iſte §. habet duo dicta, &
primum dictum verifica
tur duobus modis, ſm dictum non. & hoc dicit ſm veram lect.
hæres illius qui poſſidebat hereditatem cum titulo, pōt conueni
ri hac actione vtili, hæres autem illius q̃ poſſidebat pro hærede,
vel pro poſſeſſore: poteſt conueniri directa, ſicut ille, cui ſucceſ-
ſit. hoc dicit Bar. primum dictum intelligebant quidam in hære-
de illius, qui poſſidebat rem ſingularem cum titulo; & dicebant,
quod licèt defunctus non poſſet conueniri vtili, vel directa. tamẽ
poterit hæres eius ex ſuamet hæredis perſona. Et ſi dicatur, q̃uo
poteſt hoc eſſe, quia ipſe habet verum titulum pro hærede quo
ad perſonam ſuam. Item habet titulum, quem hẽat defunctus,
& ſic cum poſſideat duplici titulo, non pōt hac actione conue-
niri. Reſpondebant, quod de titulo defuncti non eſt vis, quia nõ
conuenitur ex perſona defuncti, ſed ex perſona ſua. Sed quantũ
ad titulum ſuum reſpondebant primo, quod licèt ille titulus ꝓ
hærede ſit verus titulus quo ad p̃ſcriptionem, non tamen quo
1 ad dñium. Nam † non ſequitur, eſt heres, ergo eſt dominus iſtius
rei. Et ſic iſta actio non excluditur, innuebant ergo ipſi, quòd ti-
tulus non excludit iſtam actionem, niſi q̃n habens titulum hẽt
etiam dominium. quod eſt falſum, vt ſupra in §. ſi quis ſciens. Vñ
ſecundo ſoluebant, ꝙ defunctus erat malæfidei: vñ non poterat
ipſe p̃ſcribere, nec hæres eius. vt l. cũ hæres. de diuerſ. & tempor.
præſcript. ergo iſte titulus eſt inutilis. Ex quo ſequitur ſm eos, ꝙ
2 titulus ex quo non pōt ſequi p̃ſcriptio, non excludit hanc actio
nem, licèt ſit aptus natus ad præſcriptionem. Sed hoc eſt falſum,
in contratab. notat glo. & verius ſupra in §. omnibus. in gl. quid ſi
ignorans. & in §. ſi quis ſciens. in gl. q̃ incipit vt infra de regu. iur.
Item quod debent non attendi titulum defuncti, quia conuenit̃
ex propria perſona, volunt dicere, quòd cum ipſe poſſideat pro
hærede, & titulus pro hærede non excludat hanc actionem, pōt
ex propria perſona conueniri. ſed hoc non eſt bene dictum. quia
tunc titulus pro hærede non excludit hanc actionem, q̃n poſſi-
dẽs contendit ſe ꝓ herede illius, cuius eſt author. Secus ſi dicat ſe
hæredem alterius. vt not. gl. ſ. e. l. Neratius. in ij. gl. in fi. q̃ eſt no. ſm
Bart. hic pone ergo caſum in hærede illius: qui poſſidebat hære-
ditatem cum titulo, nam ſi defunctus poterat vtili conueniri tan
quam poſſeſſor vniuerſitatis, vt in §. ſi quis ſciens. ita & hæres
eius, ſicut hæres illius qui poſſidebat pro hærede, vel pro poſſeſ-
ſore, pōt conueniri directa, ſicut defunctus eius. vt ſupra eod. l.
Neratius. & iſte eſt verus caſus. ¶Sed quæritur ex qua perſona?
gloſ. vr̃ dicere, quòd ex perſona defuncti tñ, tu dic, quod etiam
ex perſona ſua: ut dixi in l. Neratius. Paulus de Caſtro.

1 *Tertius alterius noĩe in actione miſta cõueniri pōt, non ſic in merè reali.*

§. Si quis abſentis. Qui poſſidet alieno nomine,
poteſt hac actione conueni-
ri ex p̃ſona illius, ſi ille conueniri poterat, ſed ex perſona propria
non: quia non poſſidet pro hærede, uel pro poſſeſſore, niſi con-
tra uoluntatem illius poſſideret. hoc dicit, & eſt no. caſus. ¶No-
1 ta † ergo, ꝙ in actione miſta poteſt quis conueniri nomine alte-
rius, ſecus in merè reali: ut l. officium. de rei uend. & l. de eo. §. fi.
ad exhib. facit ad id quod dixi ſupra. eo. l. Neratius. & iſto caſu po
terit dominum nominare in iudicio, non ut ſe a iudicio eximat,
ſed ut ſuis defenſionibus inſtruatur. ut in authen. qua in prouin-
cia. ubi de crimine agi oportet. lex autem 2. C. ubi in rem actio.
non hẽt hic locum, quia loquitur q̃n nomine proprio conuenit̃
hic nomine alterius. ¶Sed quærit̃, q̃d in ſcđo caſu cum ɔuenitur
noĩe ꝓprio, cũ nõ poſſit, ut hic, in uer. ipſius. no. utrũ poſſit dñm
☞ nominare in iudicio, ut procedat̃ ſm formã illius l. ſ. ꝙ eo non cõ
parente habeat̃ lis pro conteſtata? Guil. de Cug. dicit, ꝙ ſic, in d. l.
ij. per iſtum tex. idẽ ſentit hic Bart. ¶ Sed certè iſta nominatio q̃
facit hic, tendit ad excludendũ actorẽ, cum non poſſideat pro
hr̃de, uel pro poſſeſſore, & ſic non cõpetebat hæc actio, ſed ibi ɔ
petebat rei uendicatio. ¶Vñ dicunt alij, ꝙ hec nominatio fieri ñ
pōt, quia non procedit libellus ɔ iſtum poſſidentem l. autem illa
loquitur, quando procedit libellus ſecundum Bal. quod perpe-
tuo tene menti, quia poſſet afferre lanam & lac.

1 *Litiſe offerre quis dicatur.*
2 *Haberi talem, & talem eſſe diſſimilia ſunt.*

§. Non ſolum. Qui ſe offert liti, licèt nihil poſſideat de hereditate, conuenitur hac actio
1 ne. h. d. dicitur † aũt ſe offerre, ſi interrogatus, an poſſideat, reſpon
det, ꝙ ſic, vel reſpondet, ꝙ non: ſed dicit ſe velle ſuſcipere iudiciũ.
ſi autem nullo modo ſit interrogatus, quid iuris ſit: habes gl. ſin-
gularem in l. ſi à te. §. ſi quis fundum. de excep. rei iudi. quæ non
2 eſt alibi. ¶ Nota eſt glo. fi. quòd aliud † eſt eſſe talem, & aliud habe
ri pro tali. facit l. ſi maritus. in princip. de adulte.

---

1 *Poſſeſſor num liberetur eius ſolutione, qui poſſidere dolo deſiit.*
2 *Exceptio authori quæſita ante alienationem ſucceſſori prodeſt.*

§. Item ſi quis dolo. Qui dolo deſijt poſſide-
re tanquàm poſſeſſor, hac
actione tenẽ, qui liberaẽ, ſi poſſeſſor liti ſe offerat, vel rem reſti-
tuat, ſed ſatisfactio eius, qui dolo deſijt poſſidere, nõ liberat poſ-
ſeſſorem. h. d. De mã gl. hic poſitæ vide per Bar. in l. quoties.). ſi
familia fur. fec. dica. & dicas iſtum q dolo deſijt poſſidere teneri
vtili, non directa, vt no. ſ. §. proximo. ¶ In gl. mag. iſta expeditur
per quinque ꝯria Ad primum dic, ꝙ ibi loquitur in vero intereſ-
ſe, quo caſu, qñ vnus ſoluit, ceſſat, hic verò vnus tenebatur ad
æſtimationem, ꝑꝑ dolum, alius ad rem. In tertio ꝯrio diuide gl.
& primo formatur ꝯrium de l. quoties. §. planè. & prima ſolutio
ſoluit iſtud ꝯrium, aliud ꝯrium formatur. de leg. emptori. & alijs
1 in glo. alle. & ſecunda ſolutio eſt vera ad iſtam. ¶ Et † ideo pro de
claratione gloſſa. vtrum ſoluente illo, qui dolo deſijt poſſidere li-
beretur poſſeſſor. Diſtingue, nam aut tenẽ vterque actione per
ſonali ad intereſſe, & tunc liberaẽ, quia per ſolutionem vnius de
ſinit intereſſe. & ita loquitur l. de illo. cũ l. ſeq. & l. electio. in prin-
cip.). de noxa. & l. quoties. ſi fa. fur. fe. dicatur. & de dolo. l. ſi plu-
res. Aut ille qui dolo deſijt poſſidere tenebaẽ ad æſtimationem,
ſed poſſeſſor tenebatur ad rem: & tunc, aut ſoluit anteꝗ̃ deſine-
ret poſſidere, quo caſu talis ſolu. habeẽ pro emptione, vt l. litis æſti
matio. & l. j. infra pro emp. quod dic, vt ibi per Bar. & infra de rei
ven. l. eius rei. cum l. ſeq. & tunc talis ſol. prodeſt indiſtinctè illi, qui
poſtea cauſam habuit ab eo, ſiue ſit habiturus regreſſum de eui-
2 ctione, ſiue non: quia † Exceptio quæſita authori ante alienatio-
nem factã prodeſt ſucceſſori. vt infra de excep. rei iudi. l. ſi a reo.
§. fi. & C. de euict. l. emptori. Aut ſoluit poſt alienationem: & tũc,
aut fuit conuentus ex culpa ad æſtimationem rei tñ: & idem,
quia liberatur poſſeſſor, quia talis ſolutio emptionem inducit:
vt infra de rebus eo. l. illicitè. Aut cõuentus fuit ex dolo ad aliud,
ꝗ̃ fuit iuratum in litem, quo caſu illud, quod ſoluit de iure eſt me
rè pena: & tũc, aut poſſeſſor eſt habiturus regreſſum de euictio-
ne, & liberaẽ, ne ille qui deſijt poſſidere cogatur ſoluere vt l. quo
ties. §. planè. ſi familia fur. fec. dicatur. vt quia fuit ſibi res don. vel
actum fuit hoc expreſſe: & tunc ſolutio facta per doloſum non
liberat poſſeſſorem, vt hic, & l. Stichum. §. dolo. de ſolut. cætera
dic, vt nota. per Barto. in dicta l. quoties.

---

1 *Conditione, vel die pendente, num agi poſſit v: debitor condemnetur. Et an pendente iudicio ſententia ex cauſa de præterito ferri poſſit. nu. 2.*
3 *Induciæ, an duplicentur ſi ante diem vel conditionem agatur.*
4 *Debitor in diem vel ſub conditione pendentibus his ad cauendum de ſoluendo cogi poteſt.*

§. Item à debitore. Debitor hereditarius quaſi
poſſeſſor iuris hac actione
tenetur, ſiue ſit ex contractu ſiue ſit ex delicto, ſiue contraxit cũ
defuncto, ſiue cum hærede, dum tamen præſens ſit obligatio; ſe
cus ſi eſſet in diem, vel ſub conditione, quia tunc non agetur, vt
condemnetur ad debitum, ſed ad cauendum, vt adueniente die,
vel conditione ſolueret. h. d. cum l. ſe & ſe. in princip. l. quòd ſi in
diem. Debitore hæreditario, qui contendit ſe hæredẽ eſſe. ¶ No.
1 † ex l. ꝙ ſi in diem. in princ. ꝙ pendente die, vel conditione nõ p̃t
agi, vt debitor condemnetur. quod vr̃ ꝯ opin. Innoc. qui dicit in
c. j. de plus peti. ꝙ poteſt condemnari, vt adueniente die, vel con
ditione ſoluat duplicatis tñ inducijs: q̃a dilatoria ſolutio non im-
pedit condemnationem ẜm eum. quod vr̃ contra iſtum tex. qui
indicat non condemnari. Sed ipſe reſpondet, ꝙ hic agebatur peti
tione, qua nõ tenetur, qui non poſſidet pro hærede, vel pro poſ-
ſeſſore, ſed debitor in diem, vel ſub conditione non poteſt dici
poſſidere pro hærede, quia habet aliam exceptionem, quare nõ
ſoluat. ſ. quia non tenetur adhuc, non autem, quia contendat ſe
heredem. ſecus ſi ageretur illa actione, qua teneretur ſub die, vel
2 ſub conditione, quod tene menti. ¶ Item † not. in verſi. j. prout in-
telligitur, ꝙ petitio hæreditatis fuerit mota ratione debiti condi-
tionalis, vel in diem tm̃. quod ſi pendente iudicio ſuperueniat ius
ex cauſa de præterito poteſt ferri ſententia. facit l. ſi rem. §. fin. de
pigno. acti. & plenè no. in l. non poteſt videri. de iudi. Sed gl. intel
ligit, ꝙ fuerit mota ratione aliarum rerum, quas poſſidebat debi
tor. ¶ Et tunc not. ꝙ in hac actione ſi quæratur, quid veniat: in-
3 ſpicitur tempus ſententiæ, vt hic, & ſ. eo. l. 4. ¶ Item † not. ẜm pri
mum intellectum, ꝙ ſi agatur ante diem: vel conditionem, non
duplicantur induciæ. quod eſt verum iure iſto. vt l. bonæ. §. ſub
conditione. de ædil. edi. quicquid dicat gl. fi. l. pecuniam. ſi certum
4 peta. hodie ſecus, vt Inſt. de excep. §. hodie. ¶ Vltimò † no. ẜm Bar.
quod quilibet debitor in diem: vel ſub conditione poteſt cogi
ad cauendum pendente cõditione: vel dic. ¶ Item: ꝙ ad hoc agit
officio iudic. quod dic: vt l. in omnibus. ſ. de iudi. Paulus de Caſt.

LEX XVIII.

1 *Poſſidens rerum hæreditatis pretia qua actione conuenitur.*
2 *Hæreditas adita amplius hæreditas non dicitur.*
3 *Poſſeſſor rerum hæreditariarum ſi à poſſeſſione cadat, qua actione eam recuperet.*
4 *Interdictum vnde ui. & actio quæ ex delicto prouenit, an cedi poſſint? Et quid in alijs facultatibus, quæ actiones non ſunt.*
5 *Hæreditatis petitione reum conueniri poſſe qui nec poſſidet, nec poſſidere quoque dolo deſiit, ſi modo ad rem recuperandam actionẽ habeat. Et quid in rei vend. an in eum quoque dabitur.*
6 *Vendere rem alienam num quis poſſit. Et qualiter eius rei tradenda ſit poſſeſſio, vt ex ea vſucapio ſequatur.*
7 *Venditor re non tradita, & ſi ad pretium agere non poſſit, actionem tamen ad id petendum cedi poſſe.*
8 *Actio reuocatoria hæredi quæſita num in petitione hæreditatis ueniat. & ſi pater donationem fecerit immenſam, quo caſu filius reuocare põt, an mortuo patre poſſit filius hæreditatis petitione reuocare.*

Quòd ſi in diem.

§. Sed & is qui pretia. Qui poſſidet aliquid pe
cuniarium occaſione
hæreditatis ſibi obuenientis, tenetur hac actione. Idem in debito
re hr̃ditario, cuius obligatio cœpit à defuncto, vel ab hæreditate:
ſecus ſi ab herede. Idem eſt in eo, qui hẽt aliquam actionem oc-
caſione hæreditatis ſibi inſitam, quia tenetur hac actione, vt eã
cedat. h. d. vſque ad finem. qui incipit idem Iul. ¶ Circa princip. §.
1 † quæro qua actione conuenitur ille, qui poſſidet pretia rerum
hæreditatis? reſpondeo, conuenitur vtili, non directa, quia non
ſunt propriè hæreditaria. vt no. ſ. eo. l. regulariter. gloſſ. ¶ Secũdo
quæro in verſicu. non ſolum. quando dicatur geri negotium he
reditarium, vel hæredis? rñdeo, ꝙ hæreditarium dicitur geri iacẽ
te hæreditate. quo caſu quæritur actio hereditati iacenti: ſed poſt
aditam hæreditatem dicitur geri negotium hæredis, & ab eo in-
2 cipit obligatio quia † non dicitur amõ hæreditas ſed bona hære-
dis. ¶ Ex hoc videtur, ꝙ ſi poſt aditam hæreditatem per verum
hæredem alius eam occupat, non conueniatur hac actione. Sed
dic contra. nam tunc conuenitur ratione ipſarum rerum, quæ
ſemel fuerunt hæreditariæ, licèt nunc non ſint, ſed hæredis, ſed
cauſa, quæ incipit ab hærede, nunquam fuit hæreditaria. & ideo
3 in hac actione non venit. ¶ Sed quæro, quid ſi poſt † apprehẽſam
poſſeſſionem per hæredem cecidit a poſſeſſione, vtrum poſſit
res illas recuperare per hanc actionem. And. de Piſis conſuluit,
ꝙ non, per iſtum text. quia amodo non ſunt hæreditariæ, ſed
hr̃dis ſecundum eum, Idem vr̃ ſentire gl. ord.). de fideicomm.
hr̃di. peti. l. 1. & Azo. in ſumma iſtius tituli, ſed hæc declaratio nõ
eſt vera ſimpliciter, quia ſi poteſt recuperare ab eo, qui poſt adi-
tam hr̃ditatem occupauit hac actione, quia ſemel fuerunt hr̃dita
riæ, vt dictũ eſt. ergo, & idem ab eo, qui occupauit poſt apprehẽ
ſam poſſeſſionem ꝑ eandem rõnem, q̃a talis apprehenſio non
dat ſibi maius ius hr̃di in proprietate, ꝗ̃ aditio. vt per ſolam aditio
nem ſit factus dñs, ẽt ante apprehenſionem l. cum hr̃des. de acq.
poſ. nec ob. iſta lr̃a, q̃a iſta actio nunꝗ̃ fuit hr̃ditaria, vt dictum eſt.
¶ Dic ergo ſic, ꝙ aut vult recuperare poſſeſſionem ꝑ poſſeſſo-
rium hr̃ditatis, quod eſt in l. edicto. C. de edic. diui Adria. & tunc
non põt, quia illud poſſeſſorium eſt adipiſcendæ poſſeſſionis, ꝗ̃
hr̃s, nunꝗ̃ habuit, ſed ſi ſemel habuit: diceret recuperandæ. vt In-
ſti. de interdic. §. adipiſcendæ. aut vult recuperare res ipſas per hãc
actionem, & tunc, aut dñium illarum rerum fuit ſemel in hr̃dita
te, & tunc põt. vt dictum eſt. Aut non fuit in hr̃ditate. ſed fuit ac-
quiſitum in ꝑſona hr̃dis, puta q̃a hæres cõpleuit ꝑ̄ſcriptionem
rei, ꝗ̃ erat in hr̃ditate nondum ꝑ̄ſcripta ꝑ ipſam hr̃ditatem, & tũc
non põt recuperare ꝑ hanc actionem, q̃a illud dñium nunꝗ̃ fuit
hr̃ditarium, ſed hr̃dis. arg. huius tex. & eſt caſus). eo. & non tñ. §.
ꝙ ſi pro emptore. ſecundum Bal. quod tene menti. ¶ In §. Iulia.
4 not. † ꝙ interdum vñ vi, & actio proueniens ex delicto poſſunt
cedi. & ad hoc alle. Quid in alijs facultatib. ꝗ̃ non ſunt ꝑpriè actio
nes, an poſſunt, cedi? vide, qđ no. ꝑ Bar. in l. 1. in fi. & l. 2.). de no.
5 ope. nun. ¶ Item † no. ꝙ ille, q non poſſidet, nec dolo deſijt poſſi-
dere. ſed tñ hẽt actionem ad recuperandã rem, põt hac actione
ꝯueniri, vt eam cedat. ¶ Sed q d in rei vendicatione, an poſſit dari
ꝯ illum, q nullo mõ poſſidet, nec dolo deſijt poſſidere, tñ hẽt a-
ctionem ad rẽ recuperandã? Cyn. & Dyn. in q buſdã additionib.
hic videnẽ dicere, quòd ſic, arg. huius §. Sed gl. ord. dicit ꝯ in
l. Pomponius. §. ſi is qui precario.). de acq. poſ. in mag. glo. quam
ſolent

ſolent ibi tenere Doc. licèt de hoc tex. & de dicto Dy. & Cy. nõ
faciant mẽtionẽ. Nec ob. iſte tex. quia loquiẽ in actione vli in qua
quicquid obuenit occaſione rei, ſuccedit loco rei, vt hic, & l. ſi rẽ,
& pretium.). eo. ſecus in rei vendicatione: ꝗ̃ eſt particularis, vt C.
6 de rei ven. l. ſi ex pecunia. & l. mater. ¶ Itẽ † no. in verſi. idem Iul. ꝙ
põt quis vendere rem alienã, quã non poſſidet. Qualiter aũt ſit
tradẽda, vt ſequatur uſucapio, uel acquiratur dñium ſi eſſet dñs,
7 vide gl. ſingularẽ. in l. ſi fundum.). de fundo dota. ¶ Item, † not. ꝙ
licèt re non tradita, nõ poſſit venditor agere ad pretium. vt). de
actio, emp. l. Iul. §. offerri. tñ põt cedi actio ad precium petendũ.
Nam poſtquam iſte venditor nõ poſſidebat, nec tradiderat. nec
8 offerebat. tñ actionem cedebat. ¶ Vltimo † no. in ver. idem ſcribit.
ꝙ actio reuocatoria ſoli hæredi quæſita, non venit in hac actio-
ne, & ſic eſt hic caſus de hoc, quod quærit gl. C. de inof. teſt. auth.
vnde ſi parens. quæ querit, ſi pater fecit immenſam donationem
quo caſu poteſt filius reuocare, vtrũ patre mortuo poſſit filius
reuocare petitione hæredit. & determinat, ꝙ non, ſed per quere-
lam inofficioſæ donationis, quia actio ad reuocãdum num quã
fuit hæreditaria, quia non fuit quæſita patri, vel hæreditati, ſed ipſi
filio. de quo eſt hic caſus. qui non alleg.

---

1 *Poſſeſſor bonæfidei qui hæreditatẽ reſtituit, & indebitè ſoluit, qua actione repetat.*

§. Item Iulianus. Bonæfidei poſſeſſor, q hereditatem reſtituit. vel legata ſoluit de
hereditate, põt hac actione conueniri, vt cedat condictionẽ, quã
habet ad illa repetenda, ſi uerò ſoluit de proprio, tunc licèt com-
petat ſibi repetitio, ſi tamen illa actio eſt ſibi inutilis ꝑꝑ pauperta-
tem illius cui ſoluit. poteſt de hæreditate tantũ ſibi retinere, quan
tum ſoluit, & actionẽ petitori cedere, ne bona fides ſibi noceat.
1 h. d. cum l. ſeq. ¶ Quæro † circa primum dcm̃, qua actione poteſt
repetere quod indebitè ſoluit? Reſpondeo, condictione indebiti
directa, vt). de cond. inde. l. 2. & iſtam non expedit, ꝙ cedat peti-
tori. quia nulla ſibi reſultaret, cum ipſe habeat etiam vtilem, ut l.
Papin. §. fin. ſupra de inoffic. teſtam. ¶ Item habet certi condictio
nem ex ſtipulatione, ſi ſoluit præſtita cautione, euicta hæreditate
legata reddi. & iſtam debet cedere, quia in ea eſt vtilitas, cum in ta
li cautione dentur fideiuſſores, contra quos cedetur actio peti-
tori hæreditatis, & ſic magis erit ſibi conſultum, quàm per con-
dictionem indebiti. ipſi vero petitori hæreditatis dentur contra
poſſeſſorem tres actiones: ſcilicet, utilis condictio indebiti. Item
rei uendicatio, ut in fine iſtius l. Item & petitio hæreditatis, ut ſu-
pra eadem l. §. Iulianus ſcribit in fi. Paulus de Caſtr.

LEX XX.

Item videndum. Malæfidei poſſeſ-
ſor tenetur de im
prudentia, ſed bonæfidei non. Itẽ in hac actione con
demnatur quis ad ea quæ reperitur poſſidere tempo
re ſententiæ, licèt tempore litis conteſtatæ nihil poſſideret. hoc di
cit vſq; ad §. nunc videamus. ¶ Sed pone, ꝙ nec tp̃e litis conteſt.
nec tp̃e ſententiæ aliquid poſſidebat conuentus. quæritur, quæ
erunt partes iudicis? reſpondeo ſi obtulit ſe liti, debet eũ condem
nare. ſ. l. nec vllam. §. non ſolum. ſi aũt non obtulit, quia non fuit
interrogatus, tunc vr̃ iudicium fruſtratorium, quod debeat tm̃
abſolui ab obſeruatione iudicij, vt). de rei vendi. l. qui petitorio.
ſed gl. ſingularis dicit, ꝙ uerum eſt, quod reus debet abſolui. poſt
quam nõ poſſidet ab obſeruatione iudicij. veruntamen ſi actor
probauit ſe hæredem, uel dominum, cum agit rei uendicatione,
debet iudex ipſum declarare hæredem vel dominum. quæ ſen-
tentia mittetur executioni contra conuentum abſolutum, quan
docunque incipiet poſſidere: ita dicit glo. vnica de iure. in l. ſi a te.
§. j. de exec. rei iud. & illa eſt de glo. Bart.

---

1 *Feuda num in petione hæreditatis deueniant.*
2 *Hæreditariæ res quæ dicantur. Et commodatæ ac depoſitæ res num in hereditatis petitione ueniant. Et num de illis hæres inuentarium facere teneatur, ſi inuentarij beneficio gaudere uelit.*
3 *Depoſitarius ſi a poſſeſſione rerum cõmodatarum ac depoſitarum cadat num ad eam recuperandam remedium aliquod ſpeciale habeat.*
4 *Iudicis officium ut ad recuperandum detentationem competit, ita & ad eam conſeruandam.*
5 *Hæreditatis petitio cum quibus concurrat.*

§. Nunc videamus. Hæc eſt tertia pars tituli.
in qua ponit, quæ res ue-
niant in hac actione. & durat uſque ad l. item ueniunt. §. pridie. &
hoc intendit. in hac actione ueniunt res corporales, ſiue ſint hæ-
reditariæ, ut quia teſtator habeat in eis plenum ius, ſiue non ſint
hæreditariæ, ſed in hæreditate inuẽtæ, ſiue in illis haberet aliquod
ius ſemiplenum, ut ius pignoris, uel publicianam, uel retentionẽ,
licèt non actionem, uel nudam detentationem. Illa uerò in qui-
bus hæres poſt mortem defuncti acquiſiuit dominium quod pe
nes defunctum, uel hæreditatem nunquam fuit, licèt habuerit
cauſam a defuncto, item ſeruitutes in hac actione non ueniunt.
1 hoc dicit. uſque ad l. item ueniunt. ¶ Gloſſã j. §. j quærit † utrum
feuda ueniant in hac actione. & reſpon. ꝙ ſi filius maſculus agit,
ueniunt: ſecus ſi fœmina, uel agnatus. pro cuius euidentia eſt
ſciendum, ꝙ filius non ſuccedit in feudo, niſi ſit homo. ſed agna-
tus ſic, ſi feudum eſt antiquum. ut tit. an agna. uel filius. c. j. in feu.
Item ſi eſt nouum, ſi fuit expreſsè actum: & tunc uenit ex pacto,
etiam ſi non ſit hæres, & idem in fœmina, quando actum eſt ex-
preſsè. uult ergo dicere gl. ꝙ cum filius ueniat ad feudum ratio-
ne hæreditatis, ꝙ feudum ueniat in hac actione: ſecus in agnato,
qui ratione hæreditatis non tamen admittitur, ſed ex pacto, uel
ex conditione feudi. Bartol. autem dicit, ꝙ licèt filius admittatur
ad feudum ratione hæreditatis, non tamen admittitur tanquam
hæres, ſed tanquam extraneus. unde non admittitur pro portio-
ne hæreditaria: quia poſſet hæres eſſe in tertia parte, & tñ admit-
teretur in ſolidum ad feudum, ut l. iuriſiurandi. §. ſi liberi. de ope.
lib. & ideo dicit in hac actione non uenire. quæ opin. eſt uerior.
2 ¶ No. † in l. & non tantum. in prin. ꝙ non dicuntur res hæredita
riæ, niſi illæ in quibus defunctus habebat plenum ius. ¶ Secundo
no. ꝙ res commodatæ, & depoſitæ ueniunt in hac actione ſecun
dum Bal. licèt defunctus non haberet in eis niſi ſolam detentatio
nem. Et per hoc fuit conſultũ, & determinatum, ꝙ hæres debet
tales res cõmodatas, & depoſitas ponere in inuentario, aliàs non
gaudet beneficio inuentarij. quod ſingulariter not. ¶ Et hoc ſe-
quitur, licèt aliquæ res inueniantur, nõ propterea probãtur, hoc
3 ipſo, ꝙ ſint hæreditariæ. ¶ Tertio † nota, ꝙ pro rebus depoſitis,
uel commodatis, non competit aliqua ſpecialis actio, ſi depoſita
rius, uel cõmodatarius cadat à poſſeſſione: quod eſt uerũ, niſi in
tribus caſibus, ut dicit gl. Sed extra illos dicit glo. no. ꝙ licèt non
competat aliqua actio, competit tñ officium iudicis ad recupe-
randum detentationem illam. ¶ Quæ gl. ſemper alle. pro, & con-
tra facit). de uar. & extraor. cog. l. de uſu aquæ. ¶ Tu dic plenius,
ut no. per glo. & Doc. in l. manifeſtiſſimi. §. ſed cum in ſecunda. C.
de fur. pleniſſimè per Bar. in l. rem quæ nobis.). de acq. poſſ. & de
condi. furt. l. & ideo. §. Neratius. qui ibi ita dicit, ꝙ nullum interdi-
ctum pro re mobili recuperanda habemus, ut ibi etiam tenet gl.
alia tamen remedia habemus pro re mobili: quia aliquãdo com
petit condictio incerti, ut habes text. & glo. in d. l. & ideo. §. Nera-
tius. de condi. fur. Alia glo. uidetur concedere actionem in factũ,
uel officium iudicis, ut habes hic. Alia in d. l. manifeſtiſſimi. §. ſed
cum in ſecunda. C. de fur. Quare pro concordia iſtorum dic, ꝙ
quandoque priuatur quis poſſeſſione rei mobilis, qui habet ius
in re, ut creditor, & tunc habet locum condictio incerti. & ita lo-
quitur. l. & ideo. §. Neratius. alleg. quandoque nullum ius habet
in re: & tunc, aut ille priuatus poſſidebat, & habet locum condi-
ctio triticaria. ſupra. de tritic. uel cõdictio ex l. ſi coloni. C. de agri.
& cenſi. Quandoq; condictio indebiti, ut l. indebiti. §. ſed ſi num-
mi. de cond. indeb. quandoque ille, qui cadit a poſſeſſione ſolam
detẽtationem habet, ut commodatarius, uel depoſitarius. & illi
habent actionem in factum, uel officium iudicis, & ita loquitur
hic. & l. manifeſtiſſimi. §. ſed cum in ſecunda. ſupra allega. quod
not. Bar. in d. l. Aquilius. & iſta ſunt quotidiana: quia ſi perdidiſti
librum tuum, & ego habeo probare dominiũ, eſſet difficile qua
liter ageres contra me. dixi tibi. & hæc merito cũ poſſeſſio per-
uenit cum uitio. Quid ſi ſine uitio? uide gloſſ. in l. ciuile. C. de fur:
cœtera uide per Bart. Et adde quod not. per Petr. & Cyn. C. ubi
cauſa ſta. l. j. in ſecunda. uel 3. q. & per Gui. de Cug. in l. 2. C. ubi in
4 rem actio. ¶ Et † quòd ſicut competit officium iudicis ad recu-
perandam detentationem, ut hac gl. ita, & ad eam conſeruandã.
ut probatur in l. Aquilius regulus.). de dona. quæ eſt no. ultimo
5 † no. in text. ꝙ petitio hæreditatis concurrit cum aliis actionibus
particularibus. ſ. hypothecaria, uel publiciana. ¶ Sed an poſſint ſi-
mul intentari? dic, ut dixi in l. ſi quis libertatem. ſ. eo.

LEX XXI.

1 *Vſucapione per defunctum cœpta ac per hæredẽ completa non dici rem per defunctum præſcriptam. Et præſcriptionis principiũ ad finẽ trahi.*
2 *Vſucapione completa præſcriptionem publicianam euaneſcere.*
3 *Maius minori tenebras offundere. Et præſcripta per hæredem ſcriptum teſtamento per querelam reſciſſo, num in petitione hæred. ueniant.*
4 *Acquiſitionem per hæredem putatiuum, & reuocabilem factam reuocatione ſecuta, magis ab ipſa hæreditate, quàm ab hærede factam uideri.*

L. Et non tantum.

1 **§. Quod ſi pro emptore.** Nota † ſingula-
riter, quod licèt
uſucapio ſit incepta per defunctum, ſi tñ fuit completa per hære
dem, non dr̃ res præſcripta per defunctũ, qui inchoauit, ſed per
hæredem qui compleuit. & ſic principium præſcriptionis trahi-
tur ad finem. Si enim uideretur præſcripta per defunctum, ueni-
ret in hac actione: quia omnia ueniunt quorum dominium fuit
penes defunctum, uel hereditatem. ſed hic nunquam fuit, ſed pe
nes heredem tantum: ergo non uenit, ſicut nec obligatio, quæ
incipit

Incipit ab hærede, vt ſ. e. l. ꝙ ſi in diem. §. nō ſolū. & §. idem ſcribit.
Dicitur aūt completa per hæredem, ſi cōpleta fuit poſt aditam
hr̄ditatem, ſiue fuerit apprehenſa poſſeſſio hæreditatis, ſiue non.
vt j. de vſucap. l. cęptam. & l. poſſeſſio teſtato. Si verò fuiſſet com
pleta per hr̄ditatem iacentem, anteq̄ hęres adiret, veniret in hac
actione. ſicut & obligatio quęſita hæreditati iacenti: vt l. ſed vtrū.
cum l. ſeq. & l. ꝙ ſi in diem. §. non ſolum. ſ. e. licèt gl. hic videat̄ ſen
tire contrarium in prima ſolutione, quę non eſt vera, ſed tene ſe-
2 cundam. ¶ Item no. † ꝙ completa vſucapione, vel præſcriptione,
euaneſcit publiciana, & datur ſola vendicatio. Nam ſi nō euane-
ſceret, cū illa fuerit ſemel penes defunctum, vel hæreditatem, ve-
niret in hæreditate, vt ſ. proxi. Cuius ꝯrium hic dr̄, & ſic confun-
ditur hic opi. Iac. de Arena, qui dicebat alibi ꝯriū, ꝙ pro re pręſcri
pta competebat vendicatio, & publiciana, quod eſt ꝯ hunc text.
3 facit ad prædicta, quia † maius offuſcat minus; vt l. ſi hæres a debi-
tore, ad Treb. ¶ Vltimo no. gl. quæ incipit. ſ. vero. in fi. quærit. n. an
teſtō reſciſſo per querelam veniat in hac actione res præſcripta
per hæredem ſcriptū? videbatur ꝙ nō, per iſtum tex. quia dn̄ium
illud non fuit penes defunctum, vel hr̄ditatem: ſed fuit acquiſitū
per hæredē poſt aditionem. gl. ſingulariter dicit ꝯrium. quia per
querelam omnia reſcinduntur. vult dicere, ꝙ illa aditio facta per
hęredem reſcinditur, & hr̄ pro non facta. Et ſic vr̄, ꝙ illa præſcri-
ptio ſit magis completa per hæreditatem, quàm per hæredem.
4 ¶ No. † ergo ex glo. ꝙ acquiſitio facta per hæredem putatiuum,
& reuocabilem, ſecuta reuocatione videtur facta magis per hæ-
reditatem, quàm per eum. ¶ Secundo no. quòd non prodeſt, niſi
hæredi. ¶ Tertio not. quòd non reſcinditur, licèt reſcindatur adi-
tio facta l. ex contractu. de iudi. tene bene menti.

L E X XXII.

1 *Res empta hæreditatis nomine, ſi ipſi hæreditati neceſſaria non ſit, an in hæreditatis petitione ueniat.*
2 *Res empta de pecunia mea per te, ac nomine tuo, cuius ſit futura.*
3 *Animus quis præceſſerit, ex actu ſequenti dignoſcitur.*
4 *Res empta ab uno fratrum ſimul commorantium, aut ſociorum, num communis eſſe debeat.*

Item veniunt. In hac actione ueniunt res comparatę per poſ-
ſeſſorem hæreditatis. dummō duo concurrant. ſ. ꝙ
nomine hæreditatis ſint emptæ. Item ꝙ ſint hr̄ditati
neceſſariæ. nec eſt tunc curandū, an ſint emptę de pecunia hr̄dita
ria, uel nō. Item licèt eſſent emptæ de pecunia hr̄ditaria, ſi tn̄ unū
illorum duorum deficiat, ut quia non ſint emptæ nomine hęre-
ditatis: ſed ipſius poſſeſſoris in hac actione non ueniunt. h. d. uſq;
1 ad §. præter. ¶ Oppo. nam † ſi res non neceſſaria hæreditati nō ue-
nit in hac actione, licèt hæreditatis nomine ſit empta: ergo nō li
beratur poſſeſſor uolendo eam tradere inuito petitori. ſed pōt
petitor petere pretium, ſi ſolutū eſt de pecunia hęreditaria. ¶ Sed
contra, ꝙ liberatur illam tradendo. & non teneatur de pretio. ut
j. eo. l. ſed & ſi. §. 1. 2. reſponſo. ¶ Sol. illud eſt uerum in bonęfidei
poſſeſſore, qui non tenetur, niſi quatenus eſt locupletior. Sed lo-
quitur in malæfidei poſſeſſore, qui rem non neceſſariam ſibi reti-
net, & pretiū reſtituit. ita dicit gl. j. & bene. ¶ Tu aduerte plenius:
quia iſtud, quod hic dicitur res emptas per poſſeſſorem uenire in
hac actione, uel non uenire, pōt intelligi duobus modis. Primo,
in fauorem poſſeſſoris, ut liberetur res tradendo etiā inuito pe-
titore. Secundo, in fauorem petitoris, ut poſſit alias res petere in-
uito poſſeſſore. Primo caſu, aut loquimur in poſſeſſore malæfi-
dei: & tunc ſerua literam, ut non ueniant in ſui fauorem, niſi con
currant illa duo, ꝙ ſint emptæ nomine hæreditatis, & ſint hæredi
tati neceſſariæ: aliàs non liberatur uolendo eas tradere inuito pe
titore, ſed tenetur ad pretium de pecunia hæreditaria ſolutū. Aut
loquimur in poſſeſſore bonęfidei: & tunc tene glo. ꝙ indiſtinctè
ueniunt in ſui fauorem, ēt ſi non ſint emptæ nomine hęreditatis,
nec ſint hæreditati neceſſariæ: ſed fuerint emptæ de pecunia hæ-
reditaria. nam liberatur eas tradendo, ēt ſi minus ualeant, q̄ ſint
emptę: ut d. l. ſed & ſi. l. §. j. Aduertendum tn̄: quia qn̄ emit nomi-
ne hæreditatis, & ſunt hæreditati neceſſariæ, ueniunt tanq̄ hære-
ditariæ; quia non ſunt hęreditati quæſita, ſed ipſi poſſeſſori: ſed ue
niunt tanquam ex illis, ſit factus locupletior; & ſic peterentur uti-
li actione: ut no. ſ. eo. l. regulariter. in j. gl. & dixit in l. ꝙ ſi in diem.
§. ſed ſi is. niſi poſſideret alias res, & actiones, quarum nomine in
tentaretur directa: quia tunc totum ueniret ſimul, iuxta ea quæ
dicam. j. §. fructus. Secundo uero caſu, ſi quæratur, an ueniant il-
la duo in dubio. ex hoc conſtare poteſt: quia ſunt factæ hęredita-
tis. ſi uero deficit alterum: tunc aut, quia non emptæ nomine hæ
reditatis, uel non ſunt neceſſariæ; tunc dic, ꝙ aut deficit primum,
quia poſſeſſor emit nomine proprio, & non ueniunt, nec poteſt
2 eas petere inuito poſſeſſore, ēt ſi de pecunia hr̄ditaria: quia † res
empta per te pecunia mea nomine tuo, non efficitur mea, ſed
tua: nec poſſum illam petere, niſi ſim pupillus, uel miles. quo caſu
datur mihi electio ad rem, uel pretium. ut C. de rei uend. l. ſi pro-
ponis. ut ibi no. & hoc uult dicere hic glo. quæ incipit ſi tn̄ nomi-
ne. Si uerò deficit ſecundum, ut quia poſſeſſor emit nomine hæ-
reditatis non tn̄ erat neceſſaria, tunc ſi petitor ratificat, & uult eā
habere, poteſt eam petere inuito poſſeſſore, ēt ſi empta ſit de pe-
cunia nō hęreditaria. quia res empta nomine meo efficitur mea
ſi ratifico, de quacunq; pecunia ſit empta. ut hic, & de acq. poſſ. l.
per procur. debeo tn̄ ſoluere pretium, ut hic. Pretium reſtituere
hæredi. Sed quid in dubio, ſi non cōſtat cuius nomine ſit empta?
reſpondeo, ſi fuit empta de pecunia hæreditaria, & ſit hęreditati
neceſſaria, puta, quod uideatur empta nomine hęreditario, quaſi
ex illis duobus reſultat iuris præſumptio. arg. hic, in uerbo ſine du
bio. & de uſur. l. ſi ſtipulatus. ¶ Si uerò non ſit neceſſaria, uel non
cōſtat. ſiquidem fuit deputata hęreditati poſt emptionem, puto
3 idem, quia † ex hoc actu præſumitur animus præcedens, ꝙ no-
mine hæreditatis emerat. ar. j. ad Mace. l. ſed & Iul. §. proinde. ibi
intelligendum. quia ab initio, &c. & infra re. amo. l. concubina. §. j.
& C. de natura. lib. l. cum quis. Aliàs autem. etiam ſi ſit empta de
pecunia hæreditaria, puto, quod magis uideatur empta nomine
proprio, quàm hęreditatis: arg. j. de ſol. & magis de uerb. oblig. l. ſi
ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. & infra de in rem uerſo. l. ſi filius.
¶ Item oppo. quòd etiam ſi nomine hæreditatis ſit empta, & ſit
hæreditati neceſſaria, non acquiratur hæreditati, ſed ipſi poſſeſſo-
ri. ar. ſupra de pac. l. ſi tibi x. §. cum poſſeſſor. & infra de condit. in-
debiti. l. ſi Vrbana. Sol. ibi loquitur in actionib. perſonalibus quæ-
ſitis per pręedonem, quæ non quæruntur uerò hæredi, niſi cedan
tur. ſed hic loquitur in acquiſitione dominij. rationem uide in l.
4 ea. quæ ciuiliter. infra. de acqui. rer. do. ¶ Vltimo † faciunt ad q. de
duob. fratrib. ſimul habitantib. uel ſociis, quorum unus emit ali-
quam rem an efficiatur cōis? de quo uide no. in l. Titium & Mę-
uium. §. altero. de admin. tut. per Bar. & per Bald. in l. ſi patruus. C.
cōia utriuſque iud. ¶ Item faciunt ad q. de poſſeſſore beneficij,
qui non habebat ius, ſi aliquid emit, an acquiratur beneficio, uel
uero pręlato? collige deciſionem ex prędictis, Paulus.

§. Simili modo. Si poſſeſſor malęfidei uendat res
hęreditarias ſine cauſa, conueni-
tur ad illas res, & fructus, ſed ſi ex cā neceſſaria hęreditati. nō con
uenitur, niſi ad pretium. h. d. Effectus primi dicti eſt, quia tenet̄ il-
las res redimere, uel ſi non poteſt, iurat̄ ꝯ eum in litem, ut j. eo. ſi
poſſeſſor. §. fi. ſecus in ſecundo caſu, in quo non conuenitur, niſi
ad pretium. ¶ Item dico, ꝙ primum dictum eſt uerum, ſi petitor
eligat petere res. ſi autem eligit pretium, fortè, quia plus uendidit,
quàm ualerent, poteſt. ita intelligitur §. pen. j. ea. l. & j. e. l. utrum.
in ſecundo uero caſu ſolum pretium petet, licèt glo. uideatur di-
cere, quòd habet electionem petēdi rem, uel precium: quod nō
eſt uerum, quandò ex cauſa neceſſaria uendidit, & iura quę alle.
intelliguntur, quando ex cauſa non neceſſaria.

§. Item non ſolum. Acceſſiones obueniētes
ante aditam hęreditatem
ueniunt in hac actione indiſtinctè, hoc primò, ſed obuenientes
poſt hęreditatem aditam, ita demum ueniunt, ſi ex rebus hęredi
tatis obueniant: ſecus ſi extrinſecus, & ſint tales, quę perſonę poſ
ſeſſoris adhærent, hoc ſecundo, fructus autem & partus ancilla-
rum veniunt indiſtinctè, & augent hæreditatem: quia ex rebus
hæreditatis obueniunt, hoc tertio, & vltimo.

1 *Poſſeſſor hæreditatis, & rei ſingularis, quo ad fructuū reſtōnem, quid inter ſe diſtent. Et quibus actionibus ad eorum reſtōnem quis teneatur.*

§. Fructus. Eſt vna bona gl. quæ ſubtiliter loquitur, li-
cèt egeat ſuppletione, quā diuide in qua-
tuor partes primo quęrit, an bonęfidei poſſeſſor hæreditatis fa-
ciat fructus ſuos, ſicut bonęfidei poſſeſſor rei ſingularis, & po-
nendo opinio. determinat, quòd ſic, vſq; ibi: ſed licèt faciat. ibi ſe-
cunda, in qua determinat, quod licèt faciat ſuos tenetur reſtitue-
re, uſque ibi. quod ergo hic dicitur. ibi tertia, qua actione conue-
nitur ad reſtituendum vſq; ibi. Nec obſt. ibi quarta, in qua reſpon
det quibuſdam ll. alle. in cōtrarium. ¶ Ad determinationem pri-
1 mę. † q. dic br̄, quod in poſſeſſore hęreditatis, quo ad fructus idē
per omnia, ꝙ in poſſeſſore rei ſingularis, qui conuenitur rei vēdi
catione, pręterquā in duobus. primo: quia in poſſeſſore hęredi-
tatis vbicunque tenetur ad fructus reſtituendos, conuenitur peti
tione hęreditatis, quę eſt una, & eadē cum illa, quę proponit pro
omnib. rebus hęreditariis, ſiue fructus extent, ſiue non; ſed in poſ
ſeſſore rei ſingularis, qui conuenitur rei vendicatione non eſt ita.
Nam interdum cōuenitur ad fructus rei vēdicatione, quę eſt di-
uerſa ab illa, q̄ proponitur pro re ipſa. ut dicit hęc gl. no. Adde tn̄
quod no. per Cy. C. ſi quis alteri, uel ſibi. l. cū propria. interdū ue-
ro conuenitur ad fructus officio iudicis: ut etiam dicit hęc gloſſ.
quod eſt intelligendum, ſi ſunt percepti poſt lit. conteſta. ut l. ædi-
les. §. item ſciendum. de ædil. ędict. interdum conuenitur condi-
ctione ſine cauſa. interdum condictione ex l. ſi & me, & Titium.
j. ſi cer. pet. de quibus omnibus dic, ut no. per Pet, & Cy. in l. ſi cer
tum. C. de rei vend. & dicam eo. tit. l. & ex diuerſo. infra. ¶ Secun
do differunt: quia bonæfidei poſſeſſor hæreditatis, tenetur ad
quoſcunq; fructus perceptos etiam induſtriales, licèt ſint cōſum
pti,

pti, dum tn̄ ſit factus locupletior. vt j. eo. l. illud. §. pręedo. & j. ea. l. §.
eos autem. ¶ Sed bonæfidei poſſeſſor rei ſingularis, qui conuenit̄
rei vendicatione, non tenetur reſtituere fructus induſtriales con-
ſumptos, licèt ex illis ſit factus locupletior: quia illos lucratur pro
cultura, & cura, vt Inſt. de re. di. §. ſi quis a nō dn̄o. & ibi no. de off.
iud. circa prin. ¶ Sed Bar. in l. & ex diuerſo. cōem opin. tenet, ꝙ idē
ſit in iſto, quod in poſſeſſore hæreditatis, vt teneatur, ſi eſt factus
locupletior. per d. l. ſi & me, & Titium. ſi cer. pet. ¶ Item, & pōt eſ-
ſe tertia dr̄ia: quia bonæfidei poſſeſſor hæreditatis tenetur ad fru-
ctus perceptos poſt motā controuerſiam, vt j. eo. l. ſed ſi l. §. ſi an-
te lit. ſed poſſeſſor rei ſingularis tenetur tn̄ ad perceptos poſt lit.
conteſt. licèt alij dicant, ꝙ etiam teneatur poſt motam controuer
ſiam. de quibus omnibus dicam plenius in d. l. & ex diuerſo. in om
nibus autem aliis, dicas idem in vno, quod in alio.

1 *Actio ſubrogata, an ſemper eius naturam in cuius locum ſubrogatur ſapiat. Et qualiter id ſit intelligendum.*

§. Cum prædiximus. Quando vna actio de-
uoluitur in aliam, intel
ligitur deuolui ſm̄ eius primæuam naturam, & qualitatē, non ſm̄
accidentalem. h. d. multum no. ſedundum Bar. de hoc no. per gl. in
l. certi condictio. in prin. in gl. mag. j. ſi cer. pe. & ſic limitatur hic re-
1 gula, quæ traditur in l. ſi eū. §. qui iniuriat̄. ſi quis cautio. ſ. ꝙ † actio
ſubrogata ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. Nam il
lud eſt verum de natura primęua, & originali. non de extrinſeca
qualitate. ¶ Item limitatur l. diuortio. ſ. de nego. geſt. vbi ponit̄, qn̄
vna actio deuoluitur in aliam. facit l. j. infra de in litem iuran.

1 *Lis conteſtari, an ſuper actione iudicati debeat. Et quid in iudicis officio ſuper ſententiæ executione.*
2 *Actio iudicati cuius effectus ſit.*

§. Idem recte. Quando vnum eſt in obligatione, &
aliud in ſolutione ex diſpōne l. tunc
facultas ſoluendi permittitur, quoad ſuper actione iudicati lis ſit
conteſta. h. d. Bar. & non eſt alibi ſm̄ gl. ſi aūt ſit aliud in ſolutione
ex diſpoſitione contrahentium: tunc permittit̄, cum lis eſt conte-
ſtata ſuper ipſa actione. vt l. ſi ita ſtipulatus fuero 10. in melle. j. de
ſol. Si vero ex diſpoſitione teſtatoris vide Bar. in l. ſi qn̄. §. hæres. de
1 le. j. ¶ Item † allegat, ꝙ ſuper actione iudicati lis conteſtatur, ſecus
in officio iud. quod proponitur pro executione. nam illud habet
executionē paratam. & ideo fatuus eſt, qui hoc pręetermiſſo actio
nem iudicati intentat. vt no. ſ. de iud. l. ſi prætor. §. fi. & de min. l. ſi
2 iud. circunuento. & eſt glo. ord. in l. ſiue. §. j. de excep. rei iud. & † de
quo proſit, vel operetur actio iudicati, vide per Roff. in libellis ſuis
in titulo de actione in factum, quæ datur pro re iud. pro quo l. ſi
quis miſſus. infra ne vis fiat ei Paulus.

1 *Electus, an appellatione dignitatis ad quam electus eſt nominari poſſit.*
2 *Electus in canonicum vltra numerum præbendamque expectans, an in capitulo vocem habeat.*
3 *Conſtitutio facta a quibus denominationem ſumat.*
4 *Proponendum longe prius quod ſtatuendum eſt, quàm ſtatuatur.*

§. Præter hæc. Hic eſt quarta pars tituli, ī qua amplia-
tur materia pet. hęreditatis, & recitat̄
ſenatuſcōnſultū ſuper ea factum, & durat vſque ad l. ſiue bonęfi-
dei. §. j. & duo facit. nam primo ponuntur verba ſenatuſconſult.
ſecundo ponuntur eius interpretationes. Secunda incipit in §. ap-
tanda. Item prima diuiditur in tres partes. Nam primo ponit̄ pro-
logus: ſecundo ponuntur nomina illorū, qui ſenatuſc. fecerat. ter
tio, ponuntur verba ipſius ſenatuſcon. Secunda ibi, pridie. tertia
ibi, cum antequam. Item tertia ſubdiuiditur in quatuor. Nam pri-
mo loquitur de bonæfidei poſſeſſore, qui res hæreditarias vendi-
dit ante motam ſibi controuerſiam, & pretium habet penes ſe, ſe-
cūdo de poſſeſſore malæfidei. tertio de poſſeſſore bonæfidei, qui
pretium conſumpſit. quarto declarat vnum dubium. ſecunda ibi,
item eos. tertia ibi, eos autem. quarta ibi, petitam autem. Et h. d. bo
næfidei poſſeſſor tenetur inquantum factus eſt locupletior, malæ
fidei verò a principio. vel redactus ad malam fidem, tenetur inſo-
lidum de perceptis, & percipiendis: & hæc non ſolum in publicis,
ſed in priuatis petitoribus locum habent. Et petita qualitercunq;
ſint petita. h. d. vſque ad l. ſi poſſeſſor. ſecundum Iac. de Butri. Sed
iſtud ſummarium eſt nimis confuſum. ideo dic, quòd uſque ad §.
aptanda. ponuntur verba ſenatuſconſul. ſuper hac materia facti.
in quo inter alia quinque cauentur primo, ꝙ bonęfidei poſſeſſor,
qui rem alienauit ante motā controuerſiam, non tenetur ad vſu-
ras pretij percepti. Secundo, ꝙ ad ipſum pretium perceptum te-
netur, ſi habet penes ſe. Tertio, ꝙ bonæfidei poſſeſſor qui pretiū
conſumpſit, tenetur quatenus factus eſt locupletior. Quarto, ꝙ
malæfidei poſſeſſor qui pretium conſumpſit, ad ipſum omnimo
do tenetur. ¶ Quinto, quod colligitur. in uerſi. cum antequam. a
contrario ſenſu, ꝙ bonæfidei poſſeſſor poſt motam controuer-
ſiam tenetur ad vſuras pretij. ¶ Sexto, ꝙ tunc dicitur controuer-
ſia mota, cum fuit denunciatum poſſeſſori literis, vel edictis. hoc
dicit. ¶ In verſic. pridie. nota, ꝙ nominantur hic quatuor cōſules.
& gl. dicit, ꝙ duo erant in officio, & alij duo erant electi, ut intra-
rent officium finito tempore ipſorum, vt no in l. Publius. de con-
1 dit. & dem. & tamen hic omnes appellantur conſules. ¶ Ex † quo
not. quatuor. Primo, ꝙ ſyndici, uel priores electi poſſunt dici ſyn-
dici, uel priores, etiam antequàm intrarēt officium. Ad hoc facit,
quia pro cincto habetur, qui proximus eſt cingi, ut l. ex eo. de teſt.
mil. facit l. j. j. de bon. poſſ. quæ ex teſtamento mil. non tamen ha-
bent adminiſtrationem in actu, ſed in habitu: ut l. 3. §. fin. de offic.
proconſ. ¶ Secundo not. ꝙ non obſtan. ꝙ non habeant admini-
ſtrationem in actu, tamen vocantur, quādo agitur de aliqua con-
ſtitutione fienda. & hoc, ut ſit magis ualida. facit l. in concedendo.
& l. in diem. j. de aqua plu. arcen. Et facit in arg. ꝙ priores veteres
2 debeant vocare nouos, cum volunt aliquid facere. ¶ Tertio † not.
arg. quòd receptus in canonicum ultra numerum, & expectans
præbendam habet uocem in capitulo. ſecundum Cyn. & Bald. &
dic de hoc, ut plene per Inno. & Compoſt. in c. cum M. Ferrarien
3 ſis. de conſtitu. ¶ Item † no. quarto, quòd conſtitutio denomina-
tur ab illis, qui præ ſunt. nam hic ſenatuſconſultum fuit factum in
ſenatu, in quo erant centum numero: vt l. fin. in princ. C. eo. & ibi
not. & tamen dicitur factum in conſulibus: vt hic patet: & ſic eſt
arg. ꝙ ſi fiat ſtatutum aliquod per populum, non debeant ibi po-
ni, niſi nomina præſidentium. ſ. priorum, uel ſyndicorum. facit l. j.
j. de albo ſcriben. & quod ibi notatur per Bar. & quod not. in c. fi.
4 de procurat. ¶ Vltimo † nota, quòd per plures dies ante fienda eſt
propoſitio, ad deliberandum, quid ſit ſtatuendum, nam hic prin-
ceps propoſuit quinto nonas Martij, & reſponſio, & ſtatutum fa
cta fuerunt pridie eiuſdem Martij. j. 15. die. ¶ Item habes hic, ꝙ
uocatur ſenatuſconſultum, licèt princeps interfuit, & dederit cau
ſam conſtitutioni. & eſt ratio. quia non ipſe princeps ſtatuit, ſed ſe
natores, qui habebant poteſtatem l. condendæ. ut no. ſ. de legi. l.
non ambiguitur. Paulus.

1 *Hæreditatis petitione venire quæ in fiſcum deferuntur.*
2 *Iura in hæreditate diſponentia, vt pretium rei loco ſuccedat, item quòd poſt motam controuerſiam poſſeſſor malæfidei efficiatur, etiam locum in qualibet iuris vniuerſitate habere.*

§. Aptanda eſt. Hic incipiunt interpretationes ver-
borum ſenatuſcōſulti. & diuiditur
iſta pars in tres partes. Nam primo exponit, quod dixerat de bo-
næfidei poſſeſſore, qui habet penes ſe pretium. ſ. in uerſiculo. cum
antequam. uſque ad uerſiculum item eos. ſecundo, quod dixit in
uerſicul. item eos. de malæfidei poſſeſſore. tertio quod dixit. in
ver. eos autem. de bonæfidei poſſeſſore, qui pretium cōſumpſit.
prima durat ab iſto §. uſque ad l. ſed & ſi. l. §. quod autem. licèt ali-
quid incidenter immiſceatur de poſſeſſore malæfidei, ſecunda du-
rat ab illo §. quod autem. uſque ad §. conſuluit. tertia ibi, uſq; ad l.
ſiue bonæfidei. §. j. & h. d. ſenatuſconſultum quod loquitur, quan
do petitur pars hæreditatis ex cauſa caduci per fiſcum locum ha
bet, etiam ſi petatur tota. Item & ex quacunque cauſa petatur. Itē
cum petitur per ciuitatem, uel alium priuatū hominem. item non
ſolum cum petitur hæreditas, ſed etiam quodlibet uniuerſale. h. d.
1 uſque ad § petitam. ¶ Nota, † ꝙ bona, quæ deferuntur in fiſcum
petuntur petit. hæreditatis: aliàs non congrue poneretur in hoc ti
tulo. quod eſt uerum, quando deferuntur in fiſcum per mortem
alterius, ut quia ſint caduca, uel uacantia: licèt fiſcus non poſſit
tunc dici propriè hæres, ſed ſucceſſor bonorum, ut not. in l. inter
eos. in fi. de fideiuſ. & l. ſi conſtan. §. fin. ſol. mat. tamen agit peti. hę
reditatis, quod eſt mirabile, ut no. per Bar. in l. in cognitione. infra
ad Sylla. & l. j. C. de his quibus ut indig. Si uero petantur propter
delictum alterius, & ſic in eius uita, non petuntur hac actione, ſed
rei uendicatione, uel aliis remediis iuris, ut C. de iu. fiſci. l. defenſio
2 nis facultas. lib. 10. & ibi no. per Bar. ¶ Item † no. in uerſic. Non ſo-
lum, ꝙ iura quæ loquuntur in hæreditate, ut pretium ſuccedat lo
lo rei. Item, ꝙ poſt motam controuerſiam poſſeſſor efficiat̄ ma-
læfidei, locum habent in qualibet uniuerſitate iuris, puta peculij;
uel dotis, quod tene menti perpetuo. & adde gl. not. infra de im-
pen. l. quod dicitur. Idem ſi peteretur caſtrum cum pertinentiis,
ue beneficium. ut no. per Innoc. in c. cunctis. de conceſ. præben.
lib. 6. & per Bar. in l ſi poſt lit. infra de excep. & omnia iura, quæ lo
cum habent in peti. hæredita. habent locum in iſtis. quod alibi nō
ita bene inuenies.

1 *Denunciatio ſola in hæreditatis petitione, quem in mala fide conſtituit.*
2 *Denunciatio ei qui verè ſcit, num ſit neceſſaria.*
3 *Veritas fictionem abſorbet.*
4 *Denunciatio procuratori facta, an quem in mala fide conſtituat.*
5 *Procurator & ſi uerè contumax ſit, non tamen domino appellandi remedium aufert.*

§. Petitam autem. Hic exponitur, quòd in ſena-
tuſconſulto colligitur a cōtra-
rio ſenſu. ſ. ꝙ hęres bonęfidei, qui iam uēdidit res hr̄ditarias, & pre
tium percipit poſt motam controuerſiam ſuper pretio, teneatur
ad uſura

ad vſuras quæritur qualiter dicatur mota cõtrouerſia, & hr̃ditas
petita. & hoc exponitur hic. & h.d. per ſolã denuntiationẽ a quo-
cunque factam vr̃ hæreditas petita, & mota controuerſia, vt ex
illa ſola cõſtituatur in mala fide iuris præſumptione. ¶Itẽ vbi verè
eſt in mala fide, quia ſcit hr̃ditatẽ ad ſe nõ pertinere, non requirit
denuntiatio. ¶ Item ſola denuntiatio non ſufficit, niſi peruenerit
ad notitiam poſſeſſoris. hoc dicit vſque ad §. cęterum, & ſemper
1 alleg. dicta huius §. ¶Not. † ergo, ꝙ in petit. hęreditatis ſola denun
tiatio conſtituit quem in mala fide iuris præſumptione. quod in-
tellige etiã, ſi ille cui fit, non credat denunciationi, & ſic remaneat
in prima opinione credendo ad ſe pertinere. Si autem denuntia-
tioni crederet, tunc non eſſet dubium, & in hoc eſt differentia in-
ter rei vendicationem, & hanc actionem: quia in rei vendicatio-
ne per ſolam denuntiationem factam extra iudicium, ille qui fuit
ſemel bonæfidei, non efficitur malæfidei iuris præſumptione, niſi
denuntiationi credat, vt probatur in l. aliena.). pro empt. ſed requi
2 ritur litis conteſtatio. vt l. qui ſcit. §. fi.). de vſur. ¶Item not. † quod
in verè ſciente, non requiritur denuntiatio. nam cum denuntia-
tio fiat ad inducendum malam fidem præſumptam, & in ſciente
3 ſit mala fides vera, non requiritur ficta, vel præſumpta, quia † veri-
tas abſorbet fictionem, vt l. filiam quam pater. infra de liber. & po
ſthum. Item hoc verum, qñ denuntiatio non fit, niſi ad inducen-
dum malam fidem, vt hic. & l. j. in fin. de act. empt. Si autem fieret
propter alios effectus, vt puta, quod quis veniat ad iudicium vel
mittat, aliàs incidet in pœnam, non ſufficit ſcire, ſed requiritur de-
nuntiatio, vt infra de adult. l. denuntiaſſe. & l. j. §. j. infra de lib. ag. de
4 quo dic, vt d. l. denuntiaſſe. per Bart. ¶Vltimo † no. quod denun-
tiatio facta procuratori non conſtituit quem in mala fide, niſi de-
uenerit ad eius notitiam. per quod determinat Pet. in l. ij. C. vbi in
rem actio quod ſi poſſidens alieno nomine conuentus nominat
dominum in iudicio, quo caſu eſt fienda domino denuntiatio, vt
ſi non veniat habeatur lis pro conteſtata, dicit ipſe, quod talis de-
nuntiatio, vt ſi non veniat habeatur lis pro conteſtata, dicit ipſe,
quòd talis denuntiatio non eſt committenda ipſi reo conuento,
quia periculum eſſet. nam ſi nõ denuntiaret, non valeret proceſ-
ſus in præiudicium domini. arg hic, & ideo cautè faciet actor, ſi de
nuntiet per ſe, vel faciet denuntiari per iudicem. ¶Item ex hoc de
5 terminat Inno. in c. j. ut lit. non conteſt. quod † licèt procurator ſit
verus cõtumax, tamen non aufertur domino beneficium appel-
landi: quia non cenſetur ipſe propterea contumax verus, cum ve
ra contumacia requirat dolum, & veram ſcientiam, vt l. ex con-
ſenſu. in fin. de appella. quam ſcientiam non cenſetur habere per
citationem procuratoris. & adde no. quod plenè per Bar. in l. non
ſolum. §. morte.). de ope. no. nuntia. Paulus.

§. Cœterum. Quæ ſupra dicta ſunt. ſ. vt poſſeſſor qui
poſt motam controuerſiam, vendidit
res hęreditarias conueniatur ad pretiũ, & etiam ad vſuras, locũ ha
bent in bonæfidei poſſeſſore, ſed malæfidei poſſeſſor rem hæredi
tariam vendens poteſt cõueniri ad rem ipſam cum fructibus, epi-
ſtola vero Imperatoris, quę dicit, quòd etiam malæfidei poſſeſſor
vendens conueniatur ad pretium, & nõ ad res, locum hẽt eũ ven
dit res inutiles hæreditatis, quo caſu non conuenitur ad res, ſed ad
pretium. Si verò vendidit res vtiles, tunc loquitur ſenatuſconſul-
tum. quo caſu eſt in electione actoris, vtrum petat res venditas,
vel pretium cum vſuris poſt motam controuerſiam. ¶Item qđ
dictum eſt in eo, qui ſe hæredem eſſe exiſtimat, locum habet etiã
ſi ſe exiſtimet bonorum poſſeſſorem, vel alium iuſtum ſucceſſo-
rem, hoc dicit vſque ad l. ſi poſſeſſor. de materia huius §. cœterũ.
dic, vt l. ſi poſſeſſor. idem. ſ. ut teneatur ad pretium. ¶ Et aduerte
quia ille verſiculus, vt ſit in arbitrio poteſt referri ad id quod pro-
xi. dicit de illo: qui vendidit res inutiles, & onerosas hęreditatis, ut
tunc ſit in arbitrio actoris. an petat pretium: uel res, & iſte intelle-
ctus tunc eſt verus, quando vendidit res illas poſt motam ꝯtro-
uerſiam, & ſciebat hęreditatem ad ſe non pertinere. Et ita intelligi-
tur l. poſſeſſor. verſiculo quod ſi fortè. ſi autem vẽderet ante mo-
tam controuerſiam. tunc non poſſet cõueniri ad rem, ſed ad pre-
tium, quia vendere voluit vt l. niſi. §. j infra eodem Secundo po-
teſt referri ad principium §. cæterum. ſ. quando uendidit res uti-
les, ut tunc licèt poſſint ipſę res peti, ut ibi, tamen etiam pretium
cum vſuris poteſt, ſi hoc velit actor, ut hic, & infra eo. l. in æſtima-
tionibus. & hunc intellectum ſentit gloſſella, quæ incipit ſcilicet
aliis. de his duobus intellectibus habetur in l. ſi poſſeſſor. in glo. ſed
ſi ſtrictè. Paulus.

LEX XXIII.

1 *Pecunia hæreditaria quotuplex eſſe dicat. Et quando redacta cẽſenda ſit,*

SI poſſeſſor. Poſſeſſor hęreditatis non tenet
ad uſuras pecuniæ in hr̃ditate
inuentæ, niſi eam attingat. hoc primo. Item pecunia
dr̃ ex rebus hęreditariis redacta, quæ põt exigi: licèt
nondum ſit exacta. hoc dicit vſque ad §. ꝙ ſi poſt petitam. Et di-
1 ſtingue tres caſus. ¶Nam † quædam eſt pecunia hęreditaria, & in
hæreditate inuenta, & ad vſuras illius non tenetur poſſeſſor, niſi
eam attingat, etiam ſi ſit malæfidei, & etiam poſt lit. conteſt vt hic.
quædam eſt pecunia ex rebus hæreditariis redacta, & ad vſuras il
lius tenetur poſſeſſor, ſi eſt malæfidei uerè, uel fictè per motionẽ
controuerſiæ, ut ſupra in proxi. §. petitam. nam hoc ipſo, ꝙ redi-
git, attigit. & dicitur redacta, quæ potuit exigi, ut hic, quod eſt no-
tandum. Nam etiam tunc puto, quòd ad uſuras teneatur, & iſta
eſt mens uerſiculi redactæ. quod eſt uerum, ſi non obtulit ceſſio-
nem. aliàs ex illo ſolo liberatur: ſi tempore uenditionis eſſet bonę-
fidei. Quædam eſt pecunia redacta ex fructibus hęreditariis, & de
hac dic, ut infra eo. l. hæres furioſi. §. fi. Paulus.

1 *Controuerſia bonæfidei poſſeſſorẽ an in mala fide conſtituat, & quatenus.*
2 *Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri poſſit, ad pretium ne, an uerò*
ad rem ipſam.
3 *Hæreditatis petitionem bonæfidei eſſe, rei uend. ſtricti iuris.*

§. Quod ſi poſt peti. Si malęfidei poſſeſſor res
hæreditarias uẽdidit poſt
motã cõtrouerſiam, põt ad ipſas res conueniri, ẽt ſi res illę erant
tpe periturę, põt tñ petitor exigere pretiũ cum vſuris ſi uult, hoc
dicit ſm̃ unum intellectum. Si aũt uenderet ante motam contro-
uerſiam, tunc ſi res erant ſteriles, uel tpe perituræ, non põt conue
niri ad res, ſed ad pretium, ut ſupra l. proxi. circa finem, ibi ſed Im-
perator &c. idem eſſet poſt motam controuerſiam, ſi poſſeſſor
1 erat bonęfidei, quia † controuerſia non facit eũ malęfidei, quo ad
hoc, cum de neceſſitate uendat. ut). e. l. niſi. §. j. & ita tenet gl. mag.
hic. in fin. quam no. Et aduerte pro ipſius declaratione, quia for-
mat 5. contraria. Prima duo de l. in æſtimationibus. & de l. Item ſi
uerberatum. tendũt ad illud, quod hic dr̃ de uſuris. nam ur̃, quod
non ueniant, ut dictis iuribus. Tertium contrariũ quod incipit ibi,
ſed non ur̃. Quòd hic §. tendit ad illum quod hic dr̃ poſſe peti pre-
tium. Nam uidetur, quòd non, ſed ipſæ res debeant peti. Quartũ
cõtrarium incipit ibi, quare enim. Et quintum quod incipit ibi, cir-
ca fi. ſed & ſi res. & quod dixi tendunt ècontra ad id quod hic dr̃
eſſe in electione actoris petere pretium, & ſic ſi non uult põt res
petere. certè immo uidetur, quòd non, ſed pretium tm̃. quod eſt
contra ad præcedens contrarium. Diſtingue igitur pro declara-
2 tione gl. ſi † quæritur, ſi poſſeſſor qui uendidit debeat conueniri
ad pretium, uel ad res. Item ſi conuenitur ad pretium, an ueniat.
pretium uerum, uel perceptum: item an ueniant uſuræ, uel non.
¶Dic quòd aut uendidit ex neceſſitate: uel ex uoluntate. ſi quidẽ
ex uoluntate, tunc aut erat malæfidei uerè, uel fictè poſt motam
controuerſiam, & tunc quatuor ſunt contra eum. primo quia
poteſt conueniri ad ipſas res uenditas. quæ ſi extant, & non reſti-
tuantur, iuratur in litem, ut infra ea. l. §. fin. & in primo dicto huius
§. & uerſi. l. proxi. §. ſimiliq; modo. ¶ Secundo quia ſi actor uult,
poteſt petere pretium perceptum, ſi plus uendidit, quàm ualet.
Nam etiam bonæfidei poſſeſſor poteſt ad hoc conueniri, ut in-
fra eod. l. utrum. ergo, & malæfidei, ne ſit melioris conditionis, &
hoc tenet hic glo. & infra ea. l. §. fi. & eſt caſus infra eod. l. ſi rem, &
pretium l. ſi a non domino. §. ſi dolo. ſecundum intellectum gloſ.
Tertium eſt, quod eſt contra eum, quia ſi minus uendidit, quàm
ualeret, ſi actor uult pretium, tenetur ad pretium uerum, ut d. §.
fin. infra ead. l. Quartum eſt, quia tenetur ad uſuras pretij, ut ſupra
l. proxi. §. pen. uerſi. ut ſit in arbitrio. & quod ibi dicitur, poſt mo-
tam controuerſiam, intelligitur hoc ipſo mota, quod eſt malæfi-
dei, ut in ead. l. §. petitam. ¶Si uerò ſit bonæfidei, & uendidit ante
motam controuerſiam, tunc non tenetur, niſi ad pretium per-
ceptum, & ſi eſt conſumptum, quatenus eſt locupletior. §. idem
placere. & §. eos. mota uero controuerſia propter factam uendi-
tionem tenetur etiam ad uſuras pretij, ut §. petitam. ¶ Secundo
caſu quando uendit ex neceſſitate, tunc diſtingue tres caſus. Aut
fuit neceſſitas ex parte perſonæ, aut ex parte hæreditatis, aut ex
parte rei uenditæ tantum. Primo caſu tria ſunt pro uendente pri-
mum, quia etiam ſi uendidit poſt motam controuerſiam, non
põt conueniri ad res, ſed ad pretium. Secundum, quia non cõue-
nitur, niſi ad pretium perceptum: etiam ſi plus ualebat, ideo quia
non potuit plus uẽdere. Tertium eſt, quia non tenetur ad uſuras
illius pretij, hoc etiam probatur in l. in æſtimationibus. in fin. infra
e. Et hęc ſunt uera, ſi uendens erat bonæfidei, uerè, nam per mo-
tionem controuerſiæ quo ad hoc, efficitur malæfidei, ut ibi pro-
batur, quod eſt notandum. ¶Si eſſet malæfidei uerè, tunc in nul-
lo iſtorum excuſatur, quia talis neceſſitas, non uidetur neceſſitas.
cum ſciat onus ſibi iunctum non ualere. unde tunc dic idem per
oĩa, quod dixi ſupra in malęfidei poſſeſſore, niſi alia neceſſitas.
de qua ſtatim dicam. ¶Interdum uendit ex neceſſitate hæredita-
tis, ut propter æs alienum, & tunc excuſatur in duobus tantum,
primo quia non conuenitur ad res: ſed ad pretium. ſecundo,
quia non tenetur ad uſuras ipſius pretij, ut patet ſupra. proxi. §. ſi-
milique modo. in fin. ibi non amplius &c. In tertio uero non ex
cuſatur. ſ. in quantitate pretij, quia ſi uẽdidit minus quam ualebat,
tenetur ad uerum pretium, ut ibi no. glo. expreſsè. Nam talis ne-
ceſſitas non cogebat eum ad uendendum minus quàm ualebat,
licèt cogeret ad uendendum. Tertio caſu, quando uendit ex ne-
ceſſi-

ceſſitate rei uenditę, ut quia erat tempore peritura, tunc aut uen-
didit ante motã controuerſiã, & excuſatur in vno tm̃, ſ. quia non
tenetur ad res, ſed ad pretium, vt s. l. proxi. §. pen. ibi, ſed Imperato-
rem &c. Secundo in aliis duobus non. Nã tenetur ad verum pre
tium, ſi minus vendidit, q̃ valet, vt ibi probat. in ver. ut ſibi. inquan
tum refert ad proxi. pręcedent, vt ibi dixi. ¶Si verò vendidit poſt
motam controuerſiã: & tunc, aut erat malęfidei verè, & tũc in il-
lo excuſatur. nam põt conueniri ad res, item ad pretiũ, & ad vſu-
ras, ſi petitor vult, & iſte eſt caſus hic. ¶Si verò non erat verè ma-
lęfidei: tunc adhuc excuſatur in vno; quia non tenetur ad res, ſed
ad pretium: ſed in aliis duobus non, vt hic tenet gloſ. circa fi. per l.
2 niſi §. j.). eo. quod no. hæc † vera in petitione hæred. quę eſt bonę-
fidei: vt C. eo. l. fi. in fi. Et ſic veniunt vſuræ ex mora: vt l. quia tan-
tundem. de neg. geſt. ſecus in rei vendic. quæ eſt ſtricti iuris, unde
non veniunt vſuræ pretij, vt l. item ſi verberatum. §. j. de rei vendi.
& C. de condi. indeb. l. j. & ibi notatur.

§. Ait ſenatus. Hic incipit exponere ſecundã partẽ
ſenatuſcõ. quę ponit in §. idẽ placere.
vſq; adhũc §. Et durant expõnes vſq; ad l. ſed & ſi. l. §. 2. & h.d. Bo-
næfidei poſſeſſor tenet ad ptium redactũ de reb. hr̃ditariis, ſi iam
exegit. vel ad cedendũ actiones ſi nondũ exigit, & ex iuſta cã reſti-
tuit, & ſi nihil penes eũ remanſit, nõ tenetur. nec ẽt tenetur ad re-
ſtituẽdum indebitũ, quod exegit. nec qđ ſoluit imputare põt. Itẽ
ſi rem quam vendidit redemit reſtituto pretio nõ tenetur, niſi ad
ipſam rem, præſtita tamẽ ſibi cautione de indemnitate, ſi propter
redemptionem obligauit. h.d. uſque ad §. reſtituere.

1 *Deperdita quæ dicantur, & quæ diminuta.*
2 *Iurari in litem ob dolum præteritum non ſolet.*

§. Reſtituere autem. Bonęfidei poſſeſſor tene
tur reſtituere ptium, ẽt ſi
res uenditæ, ſint deperditę, vel diminutæ. malęfidei verò, ſi res ex-
tent, tenet ad ipſas res, q̃ ſi nõ reſtituant, iurat in litẽ ꝯ eum, etiam
ſi uiſus fuerit redimere, & non pouerit. ſi uero ſint deperditæ, uel
1 diminutæ, tenetur ad uerum pretium. Et † deperditę dicuntur quę
naturaliter perierunt: diminutæ verò, quæ perierunt ciuiliter. h.d.
2 vſque ad l. ſi & rem. ¶ † Not. ꝙ pro dolo præterito non iuratur in
litem, ſed propter dolum præſentem tm̃. Paulus de Caſtro.

LEX XXV.

1 *Poſſeſſor malæfidei quando eſt, quod actori remedium detur.*
2 *Petere non debet quis id, cuius contrarium non eſſet poſtulaturus. Et bo-*
næfidei poſſ. ut in damno eſſe, ita nec in lucro debet.
3 *Pretium loco rei in uniuerſalibus ſuccedere.*
4 *Poſſidens pro hærede, aut pro poſſeſſore pro re, quã a ſe uenditam redemit,*
quam actionẽ continuatur.
5 *Poſſidens pro hærede, uel poſſeſſore litem ſibi moueri dubitans in hæredi,*
petitione, ſi ab aliquo titulum acquirat ad petitionem hæreditat. exclu
dendam, num talis titulus ei patrocinetur.

SI & rem & pretium. Bonæfide poſ
ſeſſor tenet ad
reſtituendã rem quam habet, & ſi quid eius occaſio-
ne acceſſit. h.d. Secundũ Bar. diuidit in tres partes. Pri-
mo formatur qõ. Secũdo, arguitur ad partes. Tertio, qõ ſoluitur.
Secunda ibi, in prædone. Tertia in fi. ibi, oportet igitur. Item diuidi
tur in tres, nam in primo arguitur pro actore, ꝙ poſſit petere pre
tium. ſecundo pro poſſeſſore, ꝙ liberetur præſtando rem. tertia
ibi, an uero. Item hæc tertia in duas Nam primo alle. ratio. ſecũdo
rationes probat per orationem domini Adriani. ſecunda ibi, nam
1 & rationem. Et eſt pulchra l. & no. & ſemper alleg. ¶Nota. † in ver
ſiculo in prædone. ꝙ quando poſſeſſor eſt malæfidei, datur acto-
ri electio, an petat rem, uel pretium: & ſic eſt hic caſus de eo, quod
2 dicit gl. mag. in l. poſſeſſor. §. j. s. eo. ¶ Item † no. ꝙ non debet quis
petere id, cuius contrarium non eſſet poſtulaturus, de quo dic, ut
in gl. ¶Item no. ꝙ ſicut bonæfidei poſſeſſor nõ debet eſſe in dam-
no, ut s. e. l. ꝙ ſi poſſeſſor. ita nec in lucro, ut hic, &). l. proxi. & l. ſed
3 & ſi. l. §. conſuluit. ¶Item † nota. in vniuerſalibus pretium ſuccede-
re dẽt loco rei. de quo dic, ut plenè nota. per Bart. in l. Imperator.
§. fi. de leg. 2. idem ur̃ in dote, & peculio, & aliis uniuerſitatib. iurib.
argũ. s. eo. l. Item ueniunt. §. non ſolum. in particularib. aũt dic, ꝙ
aut non habent certam quantitatem, uel ueram, ut patet in obli-
gationibus facti, quod ſemper eſt incertum, & tunc idem, ut l. ſti-
pulationes non diuiduntur. §. Celſus. de uerb. ob. Et in actione qđ
met. cau. ut s quod met. cauſa. l. ſi ipſa res. & l. uideamus. aut habẽt
certam quantitatem, uel naturam: & tunc, aut loquimur in bonę
fidei: & idem, vt Inſt. de ac. §. actionum. &). de act. emp. l. j. in prin.
Aut in ſtricti iuris, & tunc, aut loquimur quo ad petitionẽ, & nun
quam ſuccedit. non. n. põt peti pretium rei promiſſæ, ſed ipſa res,
ẽt ſi perempta ſit, ut). de uerb. ob. l. ſi ſeruum. §. effectus. & §. noua
ri. aut loquimur quo ad præſtationem: & tunc ſi res non põt præ
ſtari, ſuccedit æſtimatio loco rei per officium iud. ut). de confeſ. l.
4 iul. & de leg. 3. l. non dubium. §. fin. ¶Vltimo † no. ꝙ ille, qui ſemel
poſſedit pro hærede, uel pro poſſeſſore, ſi rem quam uendidit, re-
demit, conuenitur ad illam peti. hæred. licèt habeat in ea titulum,
& gloſſ. j. aſſignat duas rationes. primo, quia titulus habetur pro
non titulo, q̃ rõ non eſt bona. Nam tunc hr̃ pro non titulo, qñ eſt
nullus: ut l. nec ullã. §. omnibus. s. eo. uel qñ hr̃ in uniuerſitate, ſed
neutrum iſtorum fuit hic. Secundo aſſignat gl. rõnem: quia licèt
haberet titulum, tñ adhuc poſſidet pro hærede. quæ rõ nõ placet
Bar. quia non dẽt eſſe deterioris conditionis, qui poſſidet ex plu-
ribus cauſis, q̃ qui poſſidet ex una. & ita ẽt no. ipſe. C. e. l. fi. ¶Ideo
dic, ꝙ hic habuit titulum ab eo, qui habuerat ab ipſo. unde ex quo
redemit, perinde eſt, ac ſi nunquã uendidiſſet: quia reddit in priſti-
nã cãm ar. s. eo. l. ſi poſſeſſor. §. ſed & ſi res. & s. de pac. l. ab emptio-
5 ne. &). depoſiti. l. j. §. ſi rem depoſitam. ¶ Ex † quibus determinat
Odof. ꝙ ſi ille qui poſſidet pro hærede, uel pro poſſeſſore, dubitãs
ſibi moueri litem in petitione hæreditatis, acquirat ab aliquo titu-
lum in ipſa re, ut excludat hanc actionen, ꝙ talis titulus ſibi nõ pa-
trocinatur. Nam poſtquã fuit ſemel fundata hæc actio ꝯ eum: per
ſuperuenientiam tituli non tollitur, ſicut hic ꝯ iſtum, ꝯ quem fuit
ſemel fundata ad pretium. nam non tollitur per titulum ſuperue-
nientem in re. ſed certè non benè facit hæc l. Pone. n. ꝙ non eſſet
fundata ad pretium, quia non uendidit, ſed donauit, & poſtea fuit
ſibi redonata. nam tenetur, licèt habeat titulum, & tñ ceſſat eius
rõ. præterea hic loquitur, qñ habuit titulum ab illo, qui habuerat
ab eo: ſed ipſe loquitur, qñ acquirit titulum ab alio. ¶Vnde ur̃, ꝙ
debeat prodeſſe ad excludendam hanc actionem, ſicut in eo qui
poſſidet ſine titulo, contra quem põt inuentari publiciana. Nam
ſi acquirit ab alio titulum, publicianam excludit. ut). de publ. l. ſiue
autem. §. fi. & no. gl. or. C. man. l. per diuerſas. hanc. q. poſuit. Cy. C.
eo. l. fi. in additionibus. quæ poſtea fuit diſputata Bononiæ. & Bar.
aliter dicit in d. l. fin. licèt de hac l. & de dicto Odof. nullam faciat
mentionem. & dic, ut ibi per eos. Paulus de Caſt.

LEX XXIIII.

1 *Præcedentia ambigua per ſequentia declarari.*
2 *Sed, particula quam naturam habeat.*

VTrum autem. Bonæfidei poſſeſſor nõ
tenetur ad pretium, niſi
quatenus factus eſt locupletior. & pęnam quam exe
git concernentem rem hæreditariam reſtituit. ſed cõ
cernentem eius perſonam non. ſed lucratur eam. h. d. uſque ad l.
ſed & ſi. l. §. j. Et nota in hac l. utrum. ibi, & puto ſequentem clauſu
1 lam, &c. ꝙ † præcedentia ambigua per ſequentia declarantur. ¶Et
ad hoc alleg. facit l. ſi ſeruus plurium §. fi.). de leg. primo. & de leg.
2 3. l. quæſitum. circa prin. & l. uxore. in prin. ¶Item † not. in l. ſed & ſi
l. in princ. iuncta gl. ꝙ dictio, ſed. quando ſubiicitur copula, aduer-
ſatur ad factum, non ad ius: ſi non ſubiiciatur copula, aduerſatur
ad ius, & ad factum. ¶In gl. in l. at ubi. quæ uidetur recedere a pri-
mo exemplo. ſed dic, ꝙ & primum, & ſecundum exempla ſunt
bona: quia omnia, quæ habet poſſeſſor propter iniuriã perſona-
lem, ſiue pœna ſit legalis, ſiue conuentionalis, non tenetur reſti-
tuere. Nec ob. contrarium l. quòd ſi in diem. & alia in gl. alle. quia
loquitur in pœna, uel lucro, quæ exiguntur ratione perſonæ tan
tum. Paulus de Caſtro.

LEX XLVIII.

1 *Pretium in uniuerſalibus, et ſi loco rei ſuccedat, non tamen res empta pre*
tij loco ſuccedit.
2 *Tranſitus facilior in his quæ ſymbolum habent. Et pretium facilius loco*
rei ſuccedere, quàm contra. num. ſeq.
4 *Repreſentari quàm repreſentare honorabilius eſſe.*
5 *Res empta de pecunia hæreditaria ab hærede in ſubſidium peti poſſe.*

L. Sed & ſi lege.

§. Item ſi rem. Res empta per bonęfidei poſſeſſorẽ
de pretio rerum hæreditariarum, nõ
uenit in hac actione, ſed uenit ipſum pretium, quatenus ex em-
ptione factus eſt locupletior. h.d. ¶Nota ergo ex primo dicto, ꝙ
1 † licèt in uniuerſalibus pretium ſuccedat loco rei: tamen res em-
pta de pretio non ſuccedit loco pretij. in contrarium facit, quod
no. gl. ſupra l. proxi. ubi dicit pœnam, quę ſuccedit loco pretij ue-
nire in hac actione, ſicut ipſum pretium. ¶ Sol. ibi pęna, & pretiũ
erant eiuſdem qualitatis, & naturæ: quia utrunque conſiſtebat in
2 quantitate: & ideo unum ſuccedit loco alterius: quia † in habenti-
bus ſymbolum facilior eſt trãſitus, ut l. ſed cum patrono. in princ.
de bono. poſ. ſed hic res erat alterius naturæ, q̃ pretium, & iõ non
ſuccedit loco pretij. ¶ Dices ergo, nec pretium debet ſuccede-
re loco rei. quod eſt contra l. ſi rem & pretium. ¶ Solut. facilius
3 † pretium ſuccedit loco rei, q̃ econtra, ut hic probatur. ratio di-
uerſitatis: quia pecunia facta eſt propter res, non econtra: quia
fuerunt res anteq̃ pecunia, quæ pp difficilem permutationem re
rum adinuenta eſt, ut patet in l. j. infra de contrah. empt. res ergo
cenſet principale: ſed pecunia acceſſorium deſeruiens. conuenien
tius eſt ergo, ꝙ acceſſoriũ repreſentet principale, q̃ econtra: quia
4 honorabilius eſt repreſentari, q̃ repreſentare. ¶ Item † oppon.
in glo.

in glo. de l. item ueniunt, circa principiũ. ȷ. eo. & de l. Imperator. de
leg. 2. vbi res empta de pecunia hr̄ditaria efficit̄ hr̄ditaria. ¶ Sol. ſm
glo. ibi nomine hæreditario fuit empta, hic proprio. ſecus ergo ſi
hæreditario ſecundum gl. Bar. aliter dicit in d. l. Imperator. vbi ple-
nè vide per eum. & adde l. Titium. & Mæuiũ. §. altero. de adm. tut.
5 ¶ † Item dico tibi, ꝙ ſi poſſeſſor iſte non poſſet pecuniã ſoluere,
quia nihil remanſit ſibi, niſi res illa empta, ꝙ in ſubſidiũ res illa effi-
citur hæreditaria, & poteſt peti hac actione, ſicut in ſingularibus
iudiciis rem emptam de pecunia mea poſſum per vtilem rei ven-
dicatio. in rem petere in defectum pecuniæ. argu. ȷ. de dona. inter
virum & vxor. l. vxor marito. quæ licèt loquatur in muliere, tñ
idem eſt in aliis, vt no. glo. ord. in l. Proculus. in fine vltimæ gl. ȷ. de
iure dot. & nota per Doct. C. de rei vend. l. mater. tene menti. ¶ In
glo. fi. ad l. ſi ipſa. ſupra quod metus. ¶ Solutio hic actor certat de
lucro, poſſeſſor de dãno, ibi econtra. & dic vt ibi per Doct. an ſuffi
ciat quem ſemel factum locupletiorem, licèt poſtea deſierit.

1 *Ius in hæreditate habens quod ſcit reuocabile, malæfidei poſſeſſor habetur, ut ſi nullum ius haberet.*
2 *Coniuncta perſona pro alia agere poteſt, etiã in re in qua ille fidẽ feſellit.*

§. Quod autem ait. Hic incipit exponere tertiã
partem ſenatuſc. de malęfi
dei poſſeſſore, qui deſinit poſſidere, quæ ponitur in verſic. itẽ eos.
in l. item ve. §. pridie. & durat vſque ad §. conſuluit. & h. d. malæfi-
dei poſſeſſor qui dolo deſiit poſſidere, ẽt lite cõteſtata tenetur, ac
ſi poſſideret. item tenetur de culpa commiſſa in non exigendo a
ſe, vel ab aliis. Item tunc dr̄ malæfidei poſſeſſor, qñ ſcienter inuaſit
hæreditatem, & ſine cauſa, qui tenetur etiam de fructibus perce-
ptis, & percipiendis. h. d. uſq; ad §. de eo. ¶ Nota primam. & ſecun-
1 dam ſo. glo. Ex quibus habes duo, primo, ꝙ † habens ius in hæredi
tate ſciens illud eſſe reuocabile, eſt malæfidei poſſeſſor, ſicut ſi nul
lum ius haberet, vt probatur in l. j. C. de his quib. vt indig. ¶ Item,
ꝙ tale ius pōt in iudicium deducere, licèt ſit reuocabile, quia quo
uſque reuocetur habetur pro perpetuo, quod no. facit. infra de in
diem addic. l. 3. §. ſed & Marcellus. quod facit ad illa quæ no. Bar. in
2 l. Iul. verum debitorem. circa fin. de cond. indeb. ¶ Item † not. in ter
tia ſol. glo. ibi, vel dic, ꝙ coniuncta perſona poteſt agere pro con-
iuncta, etiam in re, in qua ſibi fallit fidem. Nam hic mala fide occu
pauerat hæreditatem, & tamen dicit glo. ꝙ ſi erat coniuncta per-
ſona, ꝙ pōt agere, quod no. ¶ Item not. in quarta ſol. ibi, vel dicas,
ꝙ procurator poteſt agere pro domino, licèt interuertat manda-
tum: nam hic mandatũ fuerat, ꝙ moueret actiones hæreditarias,
ipſe verò contra voluntatem dñi hęreditatem occupauit, & tñ
ſecundum glo. adhuc durat ſibi poteſtas agendi, quod eſt ſingu-
lare, & hoc uerum, quia tractatur de incommodo ſuo, & de com
modo domini, quia tenetur domino ſi non egit, ſed ſi tractaretur
de commodo ſuo tantum, tunc ex illo mandato quia mala fide
vſus eſt, rem non poſſet inuadere, vt ſupra eodem l. nec vllam. §.
ſi quis abſentis. in fine.

1 *Hæreditatis petitio quando contra titulo poſſidentem datur, in quo cum rei uendicatione conſentiat.*

§. De eo autem. Paria ſunt poſſeſſorem a prin. fuiſ
ſe malæfidei, vel effici ex poſt fa-
cto. h. d. quod limitatur tribus modis ſecundum glo. Primo, quia
hoc verum quantum ad fructus, & acceſſiones perceptas poſt
malam fidem ſuperuenientem, ut ad illas teneatur, ſecus de interi-
tu rei a quo excuſatur propter præcedentem bonam fidem; vt ȷ.
eo. l. illud. ¶ Tu dic, ꝙ aut ſuperuenit mala fides vera, & tenetur ẽt
de interitu, quia fuit in culpa non reſtituẽdo. Aut mala fides ficta,
& tunc non tenetur de interitu poſt litem conteſtatam, uel mo-
tam controuerſiam, quia non fuit in culpa non reſtituendo, non
enim ſtatim debebat ius ſuum indefenſum dimittere, ita loquitur
l. illud. ſed ad fructus bene tenetur, quia illos debebat conſeruare,
vel rem diligenter colere, poſtquam mota erat lis. poterat enim il
lud facere, ſed morti non non poterat prouidere. ¶ Secundo limi
tatur, quia hoc eſt verum in petitione hæreditatis, quæ datur con
tra poſſidentem ſine titulo, ſed in rei vendicatione, quæ non da-
tur contra titulo poſſidentẽ, licèt ſuperueniat malafides uera, uel
præſumpta, tñ adhuc facit fructus ſuos, licèt teneatur reſtituere,
ut ſupra de uſur. l. qui ſit. §. fi. & l. bonæfidei. §. j. ȷ. de acqu. re. do. ſe-
cus in petitione hæreditatis, quia non facit ſuos poſt ſuperuenien
tem malam fidem, & hoc operatur titulus in rei uẽdicatione ſm
glo. hic, quàm ſingulariter nota: quia non eſt alibi melior. limitan-
tur enim multa iura, quæ uidentur ponere differentiam inter pe-
ti. hæredit. & rei vendicationem. Nam omnia debent intelligi, qñ
rei uendicatio datur contra poſſidentem cum tit. aliàs non eſſet
differentia, quam glo. multum eleganter not. Guil. de Cug. C. de
rei uend. l. j. & uide quod ibi not. per Pet. & Cyn. & adde quod di
cam in §. ſi ante litem. ȷ. ea. l. ¶ Tertio limitatur: quia quod hic dici
tur, eſt verum in his, quæ habent cauſam poſt malam fidem ſu-
peruenientem, ut ſunt fructus. Quantum uerò ad illa, quæ habẽt
cauſam ante malam fidem ſuperuenientem, tunc mala fides ſu-
perueniens non immutat, ita intellige l. clam poſſidere. in prin. de
acq. poſſ. & l. j. de vſu. tranſfor. quas glo. ultram. ſignant pro cõtra.
1 & non ſoluunt. ¶ Item aduerte, † quia per hanc gl. puto, ꝙ qñ pe-
titio hæreditatis datur contra titulo poſſidentem, quod eſt in ali-
quibus caſibus, ut ſ. eo. l. nec ullam. §. ꝙ ſi quis. cum ſequentibus,
tunc idem ſit, quod in rei uendicatione, ſ. ꝙ faciat fructus ſuos, li-
cèt ſuperueniat mala fides, & iſta eſt quarta limitatio. Nam ſicut
videmus in præſcriptione, quia tunc tollitur ſpacio x. vel xx. anno
rum. licèt aliàs durat xxx. nam ex quo excedit terminos ſuos, ex-
ceditur a non ſuis terminis, ut not. in d. l. nec ullam. §. idem erit di-
cendum. In glo. quæ incipit. ſ. utilem, & in l. hæreditatem. C. in qui-
bus cau. ceſſat long. temp. preſcrip. & idem poteſt dici de aliis effe-
ctibus. quos dicam in §. ſi ante litem. ¶ Et iſta ſunt multum ſingu-
laria, & poſſent tibi facere maximum honorem.

1 *Iuris error, item & iuſta cauſa quem a dolo excuſat.*
2 *Poſſeſſor bonæfidei, & malæfidei, num medium recipiant.*

§. Scire autem. Ille dicitur malæfidei, qui ſcit ius, &
errat in facto, ſecus ſi errat etiam in
iure, quia non dicetur malæfidei. hoc dicit, uel ſic, error iuris excu
1 ſat quem a dolo, & malafide. ad hoc alle. Bar. ¶ No. † ergo, ꝙ iuris
error, item iuſta cauſa excuſat quem a dolo. facit l. j. ȷ. de abige. &
quod no. in l. j. in fi. magnæ gl. ſupra ſi quis ius dicen. non obtem
& infra de diſtrac. pig. l. j. & de excu. tuto. l. qui teſtamento. ¶ No.
2 † hic. quòd eſt dare medium inter bonæfidei poſſeſſorem, & ma
lęfidei. ita uult glo. in penult. ſolutio. ſimilis gloſſa eſt in l. 3. §. gene-
ra. de acquirend. poſſeſſion. ¶ Oppono de l. ſi fur. §. j. & l. nonnun-
quam in princ. de uſucapio.

1 *Prædones fructus ſuos non faciunt.*
2 *Controuerſiæ motione, uel litis conteſtatione, num quis malæfidei efficiatur.*
3 *Scire cœpiſſe, uel ſcire poſſe paria eſſe.*

§. Si ante litem. Malæfidei poſſeſſor, qui dolo deſiit
poſſidere, etiam ante litem conte-
ſtatam, uel motam controuerſiam, tenetur ac ſi poſſideret. poſt
litem uerò conteſtatam, uel cõtrouerſiam motam etiam ſi eſſet
poſſeſſor bonæfidei tenetur, quia per hoc efficitur malęfidei, iuris
præſumptione. hoc dicit uſque ad §. proinde inquit. ¶ In tex. quaſi
1 prædones. no. quia † non faciunt fructus ſuos. ¶ Not. tria. Primo,
ꝙ in hac actione idem operatur motio controuerſiæ, qđ litis con
teſtatio, quæ autem ſit differentia inter iſta, habuiſtis ſupra eod. l.
diuus. in prin. ſed in rei vendicatione dicit gloſ. prima. ꝙ aliquan-
do non ſufficit motio controuerſiæ, ſed requiritur conteſtatio.
ut C. de rei uend. l. certum. aliquando ſufficit, ut eo. tit. l. ſi fundũ.
Dic ꝙ l. certum. & l. ſi fundum. loquuntur quando controuerſia,
uel denuntiatio facta ſunt a princip. antequam inciperet poſſide-
re. nam tunc ſufficit, & facit eum cenſeri malęfidei, quandocun-
que poſtea incipiat poſſidere, ut ibi not. in l. ait prætor. §. ſi quis
particeps. infra quæ in fradem credit. ¶ Si uerò non fuit à princip.
facta, tunc non ſufficit ex poſt facto fieri, ut conſtituat eum in
malafide, ſed requiritur conteſtatio, ut l certum. Sed Docto. ibi
uidentur dicere. ꝙ ſufficiat etiam ex poſt facto per iſtum tex. quia
eſt eadem ratio. Tu dic, quòd poſſeſſor habebat titulum, & non
ſufficit controuerſia, uel denuntiatio ſuperueniens, ſed requiri-
rur conteſtatio. & ita intelligo gloſſ. aut non habebat titulum, &
tunc ſufficiat, ſicut in hac actione. & ita intelligo opi. Docto. per.
gloſ. quæ eſt in §. de eo. ſ. ead. l. Si uerò petitio hæreditatis daretur
contra titulo poſſidentem, etiam tunc fortè non ſufficeret mo-
2 tio controuerſiæ, per ea quæ ibi dixi. ¶ Secundo not. † ꝙ per mo-
tionem controuerſiæ, uel litem conteſtatam efficitur quis malę-
fidei poſſeſſor. Mar. dicebat, ꝙ hoc erat uerum, ſi incipiebat habe
re ueram ſcientiam rei alienæ, aliàs ſecus. Sed gloſ. dicit, quòd hoc
ipſo præſumitur, quia per hoc inducitur malafides præſumpta, &
hoc probatur hic, ibi, cœpit eam ſcire &c. nam ponit hoc pro
3 conſtanti, quòd † cępit ſcire, uel ſcire poſſe, quod idem eſt, ut infra
ſi cert. petat. l. quod te. ¶ Tertio nota, ꝙ poſt motam controuer-
ſiam dicitur præd. ex quo ſequitur, ꝙ nõ facit fructus ſuos. Sed in
rei uendicatione, dic ut dixi in § de eo. & idem de interitu. Et de
uſucapione, de quibus glo. hic tangit.

1 *Deſinere dicitur, qui nunquam incæperit.*
2 *Agi poſſe aduerſus poſſidere deſinentem, etiam ſi res extent, ſi modo is pretium rei venditæ eſt conſecutus, ſiue bonæfidei, ſiue malæ fuerit.*
3 *Poſſeſſio ſi per plures manus tranſierit, an omnes teneatur.*

§. Perinde. Deſinere poſſidere dicitur non ſolum, qui
perdidit, quod habebat, ſed qui non quæſi-
uit, quod poterat, & talis tenetur, ac ſi poſſideret, ſiue res extent,
ſiue non. Et ſi per multas manus tranſiuit poſſeſſio, omnes qui
1 dolo deſierunt poſſidere tenentur. h. d. ¶ No. ergo. Primo, † ꝙ di-
citur deſinere, qui nunquam incipit, & hoc eſt in odium malæfi-
dei poſſeſſoris. aliàs ſecus, ut ȷ. de cond. & demon. l. Titio uſuſ-
2 fructus. ¶ Secundo † not. ꝙ etiam ſi res extant, poteſt agi contra
deſinentem poſſidere. & hoc in petitione hæreditatis. ſiue ille qui
deſiit fuerit malæfidei, ſiue bonæfidei, & conſecutus eſt pretium
etiam ſi nomine proprio uendidit, ut ſupra eod. l. item ueniunt
§. idem

§. idem placere. ſed in rei vẽdicatione, ſi vendidit nomine proprio,
& res extant: non agitur ꝯ vendentem ad pretiũ, ſed contra poſ-
ſeſſorem: ſecus ſi non extarent, vt C. de rei vend. l. mater. & dic plenè
3 vt ibi. ¶ Vltimo not. † ꝙ licèt per multas manus poſſeſſio tranſie-
rit, omnes tenentur. quod videtur ꝯtra determinationem glo. &
Doc. & d. l. mater. quæ dicunt, quòd non tenetur, niſi primus. nec
al. iſtum text. Sed dic, ꝙ ipſi loquitur, quando omnes fuerunt bo-
næfidei poſſeſſores, hic autem fuerunt malæfidei, uel dic, ꝙ om-
nes hic habuerunt cauſam lucratiuam, ibi uerò omnes excepto
primo habuerunt cauſam oneroſam. vnde cum illæ ſint bonęfi-
dei, nec ſint locupletiores, non habetur recurſus ad eos, ſecus quã
do omnes habent cauſam lucratiuam, vt ibi etiam nota. dic tamẽ,
quòd vno ſoluente, alij liberantur. argu. ȷ. de his qui deie. vel effu.
l. perceptione. & l. & quidem. poſſeſſor tamen rei non liberatur.
vt ſupra eo. l. nec vllam. §. ſi quis dolo. Paulus de Caſtro.

§. Vtrum is. Etiam ille, qui dolo fecit, quominus perce-
perit fructus, tenetur, ac ſi percepiſſet. & ad
uerſus dolo. deſinentẽ poſſidere iuratur in litem, ac ſi poſſediſſet.
h. d. hoc vltimum dictum intellige, ſi res extabat. aliàs non, ſupra.
e. l. ſi poſſeſſor. §. fin.

1 *Obligatio ad antidora an efficax ſit ad perſequendum. Et quid de eo quod ſoluitur occaſione huius obligationis.*
2 *Locupletior qualiter quis dicatur.*

§. Conſuluit. Hic incipit exponere quartã partem ſe-
natuſcon. de bonæfidei poſſ. qui pretiũ,
vel res hæreditarias conſumpſit quæ ponitur in l. Item veniũt. §.
pridie. verſicu. eos autem. & durat vſque ad l. ſiue bonæfidei. § pri
mo. & hoc dicit bonæfidei poſſeſſor non tenetur, niſi quatenus
eſt locupletior. & ideo ſi res hæreditarias cõſumpſit, vel donauit,
non tenetur, nec dicitur locupletior, licèt habeat donatarium, obli
gatũ ad antidora, niſi quatenus ratione talis obligationis percepiſ-
1 ſet. hoc dicit, vſque ad §. ſi quis. ¶ Et † nota hic, de obligatione ad
antidora, quæ eſt donatio inefficax, & conſiſtit in ueris, & puris
naturalibus motib. circunſcriptis omni uinculo ciuili. de qua dic,
vt nota. in l. ſi non ſortem. §. libertus: de cõdi. inde. & de iuſt. & iu.
l. ex hoc iure. & de fideiuſſ. l. ſi teſtamento. §. primo. & per Ioan.
Fab. Inſt. de leg. §. primo. ¶ Item nota, quòd illud, quod ſoluitur ra
tione talis obligationis, dicitur donatio, aliàs non diceretur quis
fieri ex ea locupletior. non tamen eſt omnino pura, ſed aſſumit
nomen cuiuſdam permutationis, ut hic, vel remunerationis vt in
fra mãdati. l. ſi uero non remunerandi. Et ideo non requiritur in-
2 ſinuatio, vt ȷ. de donat. l. Aquilius regulus. ¶ Vltimo † qualiter quis
dicatur fieri locupletior, vide l. vxor marito. infra de dona. inter
vir. & vxor. quę eſt ad hoc ſingularis, & magiſtra. Paulus.

1 *Conſumere de rebus hæred. & de ſuo, hæreditatis contemplatione paria non eſſe. Et hæreditatem diminutam non uideri, & ſi per poſſeſſorem res obligatæ ſint.*
2 *Obligatio principalis magis attendenda, quàm neceſſaria.*

§. Si quis res ſua. Si poſſeſſor bonæfidei aliquid cõ
ſumpſit de ſuo, non de hæreditate,
licèt contemplatione hæreditatis hoc fecerit, aliàs nõ facturus, &
licèt res hæreditarias obligauerit, non tamen dicitur de hęredita-
te conſumpſiſſe. & ideo non poteſt de ipſa ducere. hoc dicit. &
1 eſt bonus caſus. Barto. ¶ No. † quòd non ſunt idem conſumere
de hæreditate, uel de ſuo contemplatione hæreditatis. ¶ Item no.
quòd non videtur diminuta hæreditas, licèt res eius ſint obligatę
per poſſeſſorem. & hoc eſt clarum hic: quia poſſeſſor non pote-
rat obligare: cum ius non haberet: ſed certè idem ſi haberet ius
reuocabile, vt inſtitutus in teſtamento inofficioſo. iuxta notata.
ſupra eo. l. quod autem. in gl. Et facit iſte tex. ad id quod not. glo.
ſupra de iud. l. ſi fideicommiſſum. §. tractatum. in gl. quæ incipit.
2 hoc caſu. ¶ Item not. † quòd magis attenditur obligatio perſo-
nalis, quæ eſt principalis, quàm obligatio pignorat. quæ eſt ac-
ceſſoria.

§. Adeo autem. Si bonæfidei poſſeſſor habet ius
in parte hæreditatis, & in alia parte
non: illud quod expendit: videtur in dubio expenſum de utraq;
portione. hoc dicit vſque ad §. quod autem.

§. Quod autem. Deo eo qđ bonæfidei poſſeſſor
de hæreditate conſumpſit, hęredi
tati non imputatur, niſi illud quod expendiſſet, ſi ſe hęredẽ nõ exi
ſtimaſſet. hoc dicit. facit l. ſed ſi hęreditas. §. j. ȷ. ad exhi. & facit ad
q. de illo, qui temerariè fuit vocatus ad iudicium, ut non recupe-
ret expenſas, quas eſſet domi ſuæ facturus, & idem in teſtib. pro
quo facit l. ex parte. in prin. infra famil. erciſ. Paulus.

1 *Actionem, quæ non ſit, extingui non poſſe, nec ei præiudicium parari.*
2 *Rei uendicatione ad pretium non agi, niſi domini nomine res uendita ſit, uel ea non extante.*
3 *Dominus uerus a uendicatione rei ſuæ quandoque excluditur, ut bonæfidei poſſeſſor in damno uerſetur. Et ideo æquius uerum dominum lædi, quàm quòd quis damnum recipiat.*
4 *Venditor in ſe ſuſcipere iudicium, quod mouetur contra emptorem, & ipſum à iudicio eximere, uel inuito actore poteſt, idque etiam ſi ſua non intererit.*
5 *Pretium recipiens a rei uendic. excluditur.*

§. Item ſi res. Iſte §. eſt difficilis, & gloſ. ſubtiliter eum
intellexerunt. ¶ Pro cuius euidentia præ-
mitte, ꝙ interdum poſſeſſor hęreditatis vendit ipſam hæreditatẽ,
vel partem eius: & tunc vtrum emptor poſſit conueniri petitio-
ne hæreditatis, vel debeat conueniri rei vend. habetur ſ. eod. l. nec
vllam. §. quod ſi quis. interdum vendit rem ſingularem: & tunc
non poteſt emptor conueniri petitione hæreditatis: quia habet ti
tulum. Sed utrum poſſit conueniri rei vendicatione, hoc ſubtili-
ter expeditur hic. ¶ Item præmitte, ꝙ iudicium interdum particu-
lare mouetur contra petitorem, vel poſſeſſorem hæreditatis, &
tunc vtrum illi ſit ſuperſedendum, ne fiat præiudicium petitioni
hæreditatis hr̄ ſ. eo. l. ſi legatum. & l. ſi quis libertatem. in prin. & C.
eo. l. fin. Interdum mouetur inter eoſdem met, inter quos eſt iudi
cium vniuerſale, & tunc quid iuris ſit habetur in l. ſi quis libertatẽ.
§. nam cum quidam. interdum verò petitio hęreditatis mouetur
contra tertium, & de hoc tangitur hic, & ȷ. eo. l. ſi bonæfidei. & ibi
dicam. Aduerte tamen, quia hic loquitur quando illud iudicium
particulare non poterat moueri per poſſeſſorem hæreditatis, ſed
per petitorem tantum, ſi uerò poterat moueri per utrumque,
tunc loquitur l. ſi bonæfidei. Et hoc dicit. qui emit rem hæredita-
riam a bonæfidei poſſeſſore, poteſt per verum hæredem conue-
niri rei vendicatione, nec poteſt opponere exceptionem, quòd
non fiat præiudicium petitioni hæreditatis mouendæ ſuper pre-
tio, quia nulla poteſt ſuper pretio moueri, cum veniat reſtituen-
dum emptori in caſu euictionis. Fallit in tribus caſibus, in quibus
conueniri non poteſt, primus eſt, ſi uenditor non ſit factus locu
pletior ex pretio, & emptor habeat contra eum recurſum de eui-
ctione ſecura, ita ꝙ iſta duo concurrant: nam tunc ne bonæfidei
poſſeſſor remaneat in damno, inhibetur vendicatio. Secundus
eſt, ſi venditor velit in ſe ſuſcipere iudicium, ac ſi poſſideret. Ter-
tius eſt, quando verus hæres conſecutus eſt pretium a venditore,
etiam ſi minus fuit, quàm res valeat, quia per hoc videtur appro-
bare contractum, & tranſit dominium in emptorem, ſicut ſi reci-
peret debitum, quod poſſeſſor hæreditatis a debitoribus exegit.
Nam ſi fuerit bonæfidei, ſiue malæfidei, cum uideatur approba-
re quod fecit, liberatur debitor ipſo iure. hoc dicit. vſque ad l. ſi
bonęfidei. §. j. iſte eſt caſus clarus. ¶ Et diuiditur in quatuor partes.
primo ponitur thema, & quæſtio vſque ad verſicul. quod præiu-
dicium. Ibi ſecunda, in qua reſpondet cuidam tacitæ obiectioni,
quæ poſſet fieri ad partem negatiuam, & ponit ſolum pro parte
affirmatiua uſque ad uerſiculum, & puto, ibi, de tertia. in qua de-
terminat pro parte affirmatiua, vſque ad verſic. niſi. ibi, quarta. in
qua ponuntur tres exceptiones uſque ad finem. Aduerte ad Ca-
ſum. An exceptione. ſ. illa ne per iudicium particulare rei vendica
tionis, fiat præiudicium petitioni hæreditatis mouendæ ſuper pre
tio. videbatur enim hanc exceptionem obſtare, quia conſequen-
do rem, extinguitur petitio hæreditatis competens ad pretium, vt
patet ſupra eo. l. nec ullam. §. Item ſi quis dolo. & ſic fit ſibi præiu-
dicium per hoc particulare: non enim poſſet maius fieri, quàm
quod extinguatur, ergo videtur in particulari ſuper ſedendum, vt
ſupra eo. l. ſi quis libertatem, ſed iuriſcon. reſpondet, quòd immo
nullum ſit præiudicium. nec eſt uerum, quod petitio hæreditatis
ad pretium extinguatur. quia illud, quod non eſt, non poteſt ex-
tingui, nec ſibi fieri pretium, ſed ad pretium nulla competit peti-
tio hęreditatis, etiam ſi factus eſſet venditor locupletior, quod
probatur, quia illud pretium eſt reſtiturus emptori re euicta: ergo
ipſum habere non uidetur, & ſic ad ipſum non tenetur, ut ſupra
eod. l. & ſi poſſeſſor. §. bonæfidei. uerſic. ſed ſi uendiderit. cum er-
go nulla ſit hęreditatis petitio ad pretium, non poteſt dici, quòd
rei uendicatio extinguatur, & fiat ſibi præiudicium, non ergo po
teſt hęres hac exceptione repelli ab emptore, & ita determinat ibi
in tribus caſibus. Et aduerte, quia reſponſio iuriſcon. continet falla
ciam, nec eſt bona. non enim ſequitur uenditor eſt pretium reſti-
tuturus: ergo nõ poteſt antequã reſtituat petitio. hęreditatis con
ueniri. nam immo poteſt, ut d. §. bonæfidei. & l. quod ſi in diem. §.
ſed ſi is. alia ergo erat ratio melior, quòd non competeret ad pre
tium, vt in themate per §. conſuluit. ſupra ead. l. & dicam in gl. Sed
iuriſc. ita reſpondet, ꝙ etiam exceptio illa, quæ poterat opponi. ſ.
quòd non fiat præiudicium, etiam erat calumnioſa non enim po
terat opponi per emptionem, cum ſua nõ intereſſet, ſed tñ inter
erat ueri hęredis ne in præiudicium eius tendat, ꝙ petitio hęredi-
tatis ad pretium extinguatur, & ſic non poterat per alium oppo-
ni: ut no. in l. ſi quis libertatem. in gl. mag. & hic in glo. mag. multo
magis. ideo multo magis: quia in caſibus pręcedentib. repellitur a
vendicando, & tñ erat dñs, & tñ in caſu iſto recipiendo pretium
deſierat

deſierat eſſe dñs:quia approbauerat cõtractum,& ſic multo ma-
1 gis repellitur, & hoc vult dicere gloſſella parua. ¶ No.† ergo pri-
mo,ꝙ actio,quæ non eſt, non poteſt extingui, nec ei præiudiciũ
fieri facit c.ad diſſoluendum.de deſponſa.impub. & ſuper iſta par
te habemus hic primam glo.magnam, quæ primo ponit caſum.
Secundo quærit de duabus q. ſecunda incipit ibi,ſed melioris. Et
cum iſta gl.coniunguntur aliæ duæ gloſſellæ, vna quæ incipit qua
tuor alia quæ incipit,ratio rationis.¶ Quero igit̃ omiſſa prima par
te gl.vtrum iſta ratio iuriſconſulti,ꝙ ideo nõ competit petitio hæ
reditatis ad pretium,quia reſtituturus eſt,ſit bona? gl.reſpõdet, ꝙ
non,nam primo competit antequam reſtituat,vt ſupra eod.l.ꝙ ſi
in diem.§.ſed & his.& l.ſi poſſeſſor.§.bonæfidei.& ideo dicit gl.ꝙ
melior ratio eſt, quia non erat locupletior, vnde non tenebatur,
vt ſupra eod.l.vtrum.dicit tamen Iaco.Butri.ꝙ hoc eſt verum,ꝙ
antequam reſtituat:poteſt agi ad pretium, ſi nõ fuit actum ad rẽ.
ſi autem egiſſet ad rem,& fuiſſet eam conſecutus,non poſſet age
re ad pretium,vt ſupra eo. l. nec vllam §. item ſi quis dolo.& hoc
fortè vult dicere iſta litera,& ſic poteſt eſſe bona ratio ſecundum
eum.& Bart.Sed certè gloſſ.melius dicit,quia litera volebat innue
re, ꝙ etiam antequam reſtitueret, non competeret ad pretium,
aliàs non veniſſet ad propoſitum ratio iuriſconſulti,immo tende
ret ad contrarium,& ad fortificandum rationem,quæ in contra-
rium fiebat.nam ſi verè competebat, ergo abſorbebatur per rei
vendicationem,& ſic fiebat ſibi præiudicium.patet ergo ex text.
duas eſſe rationes, non competebat petitio hæreditatis ad pretiũ,
vna eſt bona,quia non eſt locupletior: alia eſt mala, quam iuriſ-
conſultus reddit hic in gloſſ.quoniam victi.ſunt & aliȩ duæ ratio-
nes,quas ponit gloſſella,quæ incipit ratio rationis, & alia quȩ inci.
quatuor:prima eſt,quia res fuit vendita nomine vendentis, & ex-
tabat;vnde non poterat vnus hæres petere pretium, quia cũ non
eſſet vendita nomine ſuo,non poterat ratificare contractum,nec
etiam ratificabat agendo ad rem, ergo non poterat re extante pe
pere pretium,hæc ratio fundatur in l.mater.C.de rei vendica.licèt
2 gl.non alleget.Sed hæc ratio non placet: nam † ipſa procedit in rei
vendicatione,in qua non poteſt agi ad pretium,niſi ſit vendita no
mine domini.vel ſi nomine vendentis ſit vendita re non extante,
& ipſo approbante contractum. Nam tunc in ſubſidium agit ne-
gotiorum geſt.ad pretium, vt ibi, ſed in hac actione venit ad pre-
tium, etiam ſi ſit vendita nomine vendentis, & etiam re extante.
Item etiam ſi non approbet contractum, ut patet ſupra eadem l.
§.ſiue autem ab alio.Eſt & alia ratio:quia non poteſt cõſequi rem
& pretium,vult dicere,ꝙ ſi conſecutus eſt rem per rei vendicatio
nem,non poteſt pretium petere, quod eſt verum,quando conſe
cutus eſt ab uno rem,ab alio uult pretium petere.Si autem penes
eundem eſſet res,& pretium poſſet utrunque petere, vt ſupra eo.
l.ſi rem & pretium. Sed certè uidetur utroque caſu eadem ratio,
quia qui poſſidet pretium, non debet remanere in lucro, licèt ab
alio ſit conſecutus rem,ſicut non debet conſequi damnum.ar.ſu
pra eo l.utrum.in fi.& ȷ.co.l.poſt ſenatus.Dic ergo cũ vnus poſ-
ſidet rem,& alius pretium,aut agit primo ad rem, & tunc,ſi qui-
dem eſt habiturus regreſſum de euictione,ille qui rem reſtituit,
non poteſt per hæredem peti pretium,ne cogatur utrique ſolue-
re,ut ȷ.ſi quad.paup.feciſſe dica.l.quoties §.petere.aut non habitu
rus eſt,& tunc dico adhuc pretium peti poſſe,quaſi lucrum ex hȩ
reditate proueniens,ut d.l.vtrum §.fin. & d.l.poſt ſenatus.nec ob.
l.nec vllam.§.itẽ ſi quis.ſ̈. eo. nã verũ eſt, ꝙ poſt conſecutionem
rei, non poteſt agi contra dolo deſinentem poſſidere ad penam,
vt ibi,ad lucrum ſic, ut in caſu noſtro,ut d.l.poſt ſenatus. Si uerò
ſit actum primo ad pretium,tunc non poteſt agi ad rem, quia ui-
detur approbatus contractus,ut infra in uerſic.ſi minori. nec ob.
dictus §.item ſi quis. ubi uidetur dici totum econtra: nam ibi de
pretio rei,in quo ſubeſt alia ratio,ut l.illici.infra de reb.eo. patet er
go, ꝙ iſta ratio quarta non eſt bona ad probandum, quod non
cõpeteret petio hȩreditatis ad pretium, ſola ergo prima ratio bo-
na eſt,quia non erat uenditor factus locupletior.¶ Secundo quȩ-
ritur in gloſ.utrum iſta allegatio, ad q̃ iuriſconſultus reſpondet in
verſiculo:ꝙ preiudicium.de ſe eſſet bona.pone enim,ꝙ venditor
ſit factus locupletior,& ſic competit petitio hæreditatis ad pretiũ.
emptor autem ſit habiturus regreſſum de euictione, utrum poſ-
ſit rei vendicatione conueniri,uidetur,quòd non, per illam ratio-
nem:quia fieret præiudicium petitioni hȩreditatis ad pretium cõ-
petenti. Nam conſequendo rem extinguitur petitio pretij, & ſic
ceſſat reſponſio iuriſconſulti,quæ non procedit,niſi qñ non com
petit petitio ad pretium,in caſu uero noſtro competit,& per iudi-
cium particulare extinguitur. ergo non poteſt moueri particula-
re:& hoc dixerunt quãplures ſm̃ glo. credentes illam allegationẽ
eſſe bonam,poſt q̃ iuriſconſultus ad eam reſpondet. ſed ipſa deter
minat ꝯrium,& bene nam:iſte text.uult, ꝙ tunc non poſſit agi rei
uendicatione,qñ uẽditor remaneret in damno,ſed in caſu noſtro
non remaneret,niſi uendita eſſet modico pretio, & ſic eſſet habi-
turus regreſſum de euictione in pluri, quàm ad uenditorem per-
uenerit,ſ.ad ueram æſtimationem ſecundum gl.no.ut plenè not.
ibi de euict.l.j.nam etiam tunc inhibetur venditio ſecundum glo.
quæ no.loquitur,nec ualet illa ratio, ꝙ fiat præiudicium petitioni
hæreditatis ad pretium, quia illud præiudiciũ fit illi ſoli, qui agit ad
rem,ergo non poteſt poſſeſſor de illo opponere,quia ſua non in-
tereſt.& per eandem rationem,nec uenditor cum ſua nõ interſit,
quia per tale iudicium liberatur a petitione pretij, quo ad ipſum
agen.Conſtat autem exceptionẽ illam non poſſe opponi,niſi per
illum cuius intereſt,ut no.in l.ſi quis libertatem.in prin. in gloſſella
quæ incipit hanc dilationem. non ergo erat neceſſaria reſponſio
iuriſconſulti, cum allegatio de ſe nihil ualeret, ſed eſſet ſophiſtica,
ſed etiam reſponſio cum ratione non multum ualet. ¶ Sed quæ-
ro ab extra.quando per talem rei uendicationem fieret in aliquo
præiudicium uẽditori,puta, quia poſſidebat alias res hȩreditarias,
pro quib. poterat moueri petitio hæreditatis, unde ſi iſte obtinet
in rei uendicatione.erit aliqua præſumptio,ꝙ ſit hȩres quod tẽdit
in præiudicium poſſeſſoris. utrum poſſit poſſeſſor idemq; uendi-
tor petere, ꝙ differatur illud iudicium quouſq; ſit cognitum de
hȩreditate? glo. in fin.ibidem dicit,quòd pro aliis rebus, & etiam
ſentit,ꝙ licèt emptor non poſſet opponere: quia ſua nõ intereſt,
tñ uenditor ſic,quod Bar.non tenet, ſed nihil ultra dicit. Guil. de
Cug.C.eod.l.fin.dicit,ꝙ poſſeſſor hæreditatis,non poteſt impedi
re petitorem , ne moueat particularia iudicia contra alios, puta,
debitores hæreditarios,ſed econtra petitor bene poteſt impedire
poſſeſſorem poſt litem conteſta.per l.diuus.in fin.ſupra eod. quæ
uerba faciunt pro Bar.ſed certè,quo ad hanc rationem,licèt mul-
ta dicat,non uideo fundamentum in dictis ſuis,quod multum ua
leat. immo uidetur contra l. ſi bonæfidei. infra eod.quæ uidetur
dicere totum econtra, ꝙ petitor hȩreditatis non poſſit mouere
particularia iudicia,niſi in tribus caſibus.ſ.cum res eſt peritura, uel
cum poſſeſſor eſt malæfidei,uel cum eſt negligens:aliàs ſolus poſ
ſeſſor admittitur,ut infra dicam. Sed quãtum ad caſum noſtrum
teneo,ꝙ uenditor ratione aliarum rerum, quas poſſidet,nõ poſ-
ſit impedire agen.rei uendicatione,licèt ſibi fiat aliquale præiudi-
cium ratio, quia ipſe uenditor non admittitur ad recuperandum
illam rem:quia non poteſt uenire contra factum ſuum, ergo de-
bet concedi facultas petitori,ne pereat,ut d.l.ſi bonæfidei. Si autẽ
ſit tale iudicium particulare, ꝙ poſſit per utrunque moueri, lo-
3 quitur l.illa. ¶ Expedita unica parte.Nota † ſecundo, ꝙ uerus do-
minus excluditur a uendicatione rei ſuæ,ne bonæfidei poſſeſſor
remaneat in damno,quod eſſet, ſi tenetur de euictione,& de pre
tio non eſt factus locupletior.Et ſic eſt mirabile,ꝙ æquius eſt ue-
rum dominum lædi,quàm ꝙ quis recipiat dãnum eius quod bo-
na fide fecit,facit ſ̈.eo.§.ſi poſſeſſor.& hoc eſt ideo, quia uterque
certat de damno: unde melior eſt conditio conuenti,ut l.ſi ſeruũ
§.ſequitur.de uerb.obl.ſed gl.alle.l.id quod noſtrum eſt, &c. infra
de reg.iur.Et aduertendum,ꝙ licèt excludatur a uendicando,nõ
perdit dominium,ſed excluditur,ne reſultet incõueniens, & ideo
dico tibi,ꝙ ſi uenditor decederet ſine hȩrede, quo caſu tale incõ
ueniens ceſſaret, admittetur ad uendicandum, quia eatenus dẽt
excludi,quatenus durat excluſionis cauſa. Sed quærit glo.quid ſi
poſſeſſor cadat a poſſeſſione, ut perueniat ad iſtum hȩredem, an
admittetur ad recuperandum per publicianam? uĩ ꝙ non, quia
non datur contra dominum.contrarium determinat no. dicens,
ꝙ fallit iſto caſu,ne bonȩfidei uenditor in damno remaneat. Sed
contrarium uĩ, quia tunc hȩres ſuſtineret partem rei. unde cum
uterq; certet de damno.debet eſſe melioris conditionis,q̃ actor:
ut d.l.ſi ſeruum.§. ſequitur. de uerb.ob.per iſtam gl.& hoc credo
uerius.¶ Sed oppo.contra prȩdicta de l.nec ullam.§.ſi quis.ſ̈.eod.
ubi conuenitur emptor, quando res fuit modico pretio uendi-
ta,& ſic uenditor remanebit in damno.glo.ſoluit pluribus modis
hic.& ibi,ſed ego teneo, quòd debeat intelligi ſm̃ §. iſtum, ſcili-
cet, quando non erat habiturus regreſſum de euictione. Nec ui-
deo rationem inter illum, qui uendidit hȩreditatem, uel rem ſin-
gularem, immo utrobique eſt eadem ratio, ne uerſetur in dam-
no.¶ Vltimo quæritur circa hoc ab extra,quis opponet illam ex-
ceptionem contra uendicantem, ſcilicèt,agere non potes, quia
bonȩfidei poſſeſſor damnificaretur? Reſpondeo, poteſt ipſe, qui
conuenitur ut hic, Item, & ipſe uenditor põt in iudicio compa-
rere,& de ſuo intereſſe allegare, ut l.ſi ſuſpecta. ſ̈. tit.j. & de iudi.l.
4 uenditor.cum ſi.¶ Tertio not.† in uer.quid tñ, ꝙ uenditor poteſt
in ſe ſuſcipere iudicium, qđ mouebatur contra emptorem,& ip-
ſum emptorem a iudicio eximere, etiam inuito actore, & ẽt qñ
ſua non intererit, quia non erat habiturus recurſum contra eum
de euictione,& conuenietur tunc,ac ſi poſſideret,facit ȷ.ad exhi.
l.Iulianus.§.quãtum.ſic uidetur hic caſus, ꝙ ẽt inuito actore poſ-
ſit in iudicio fieri nouatio per tertium de hoc dic, ut plenè not.
in l.ſolutionem uel iudicium.ȷ.de ſo.per glo. & Bar. & ſ̈.de nego.
geſt.l.liberto.§.fi.Sic econtra,poſſeſſor poteſt in ſe ſuſcipere iudi-
cium,quod mouebatur contra uenditorem,uel alium, a quo ha
bebat cauſam,ut ſ̈.eo.l.nec ullã.§.item ſi quis dolo. ¶ Quarto no.
5 quòd † recipiendo pretium excluditur a uẽdicando, per rationẽ
quam dixi,quia uidetur contractum approbare. Quid autem ſi
non recepit, ſed tantum petiit, & petitio non habuit effectum,
quia non fuit proſecutus,utrum excludatur a uendicando? gloſſ.
uidetur

videtur dicere:ꝙ non.C.de rei vend.l.mater.ſed loquitur qñ peti-
tio pretij non tenebat: quia non poterat agi ad pretium. vnde ex
actu nullo,nulla reſultat approbatio. Sed hic tenebat, cum in hac
actione poſſit agi ad pretium. vnde vr̃ dicendum per eandem gl.
ꝙ excludatur, niſi in ſubſidium, ſi non eſſet ſoluendo, & contra
eum non haberetur recurſus de euictione.arg.ȷ. de don.inter vi-
rum, & vxo.l.vxor marito. & de leg.j. plane.in ſecundo §. ver. is
autem.ad quem.& adde glo.ſ̈.eo.l. quod ſi in diem.in fin. ¶ Vlti-
mo debes ſcire,ꝙ gl.quæ eſt ſupra eo.l.at vbi.& d.l.ꝙ ſi in diem.in
fi.& vbicunque dicunt,non poſſe agi contra emptorem, qñ habi
turus eſt regreſſum de euictione, debet intelligi ſecundum iſtum
tex.ꝙ venditor erat bonæfidei, & ex pretio non erat factus locu-
pletior.vel quando res erat vendita minori pretio,quàm valeret,
vt no.hic gl.j.or.non ſunt alia.Paulus de Caſtro.

§.Petitio. Petitio hæreditatis eſt in rem & continet per-
ſonales præſtationes,& ideo dicitur miſta. h.d.
tex.cum gl. & in hoc §. incipit vltima pars huius tituli. in qua exa-
minat materiam per diuerſas q.vſque ad fi.tituli.

§.Augent. In hac actione veniunt partus pecorũ,& an
cillarum,& ẽt partuũ partus,item,& penſio-
nes domorum,& mercedes prædiorum, licèt ex inhoneſta cauſà
ſint q̃ſitæ.ne poſſeſſor remaneat in lucro.h.d.vſq;.ad l.Iul.ſcribit.

LEX XXXIII.

IVlianes. Bonæfidei poſſeſſor tenet̃ ad ſortẽ,&
vſuras quas percipit, aliàs tenetur tñ
actiones cedere,licèt Iulianus dederit in hoc electio-
nẽ actori. Sed dictum ſuũ procedit in malæfidei poſ-
ſeſſore.h.d.cum glo.ſeruari & recuperari ab illo cui fuit mutata,ſi
verſetur bonæfidei poſſeſſor in damno.Paulus de Caſtro.

LEX XXXIIII.

1 *Solutio repetitionem ac liberationem quandoque parit. Et qualiter id ſit*
intelligendum.& num. 3.
2 *Poſſeſſor hæreditatis,uel alius ad quem non pertinet hæreditas, ſi credito-*
ribus hæreditarijs ſoluit, an huiuſmodi ſolutio uerum hæredem liberet,
an uero ei qui uerè hæres eſt is a n reputare,deducere poſſit,aut ſaltem nũ
habeat ad repetendum indebiti condictionem. & num. ſeq.

SI quid poſſeſſor. L. iſta diuidit̃ in tres
partes. Primo loquit̃
de eo. quod poſſeſſor hæreditatis ſoluit creditoribus
hæreditariis. Secundo de eo, quod ſoluit ſibi, vel an
poſſit ſoluere. Tertio de negligentia ipſius. ſecunda ibi, ſed ſi ipſi.
tertia ibi,ſicut autem. Prima pars. h.d.quòd poſſeſſor hæreditatis
ſoluit creditoribus hȩreditariis noĩe ſuo, non liberat verũ hr̃dem
ipſo iure, ſed ope exceptionis ſic.itẽ ex eadem ſolutione competit
ſoluenti condictio indebiti,quã põt cedere uerò hæredi. ¶ Itẽ põt
ipſe ſoluens imputare verò hȩredi,dum tñ caueat ipſum defenſu
rum ſe aduerſus creditores,ſi erat malæfidei poſſeſſor.Si verò bo
1 næfidei,cauere non tenetur.h.d.vſq; ad §.fi.¶ Nota ergo† hic ca-
ſum,in quo eadẽ ſolutio parit repetitionem,& liberationem. Sed
hoc verum de liberatione,quæ contingit ope exceptionis,ſed de
illa quæ contingit ipſo iure ſecus.& ita intelligitur.l.cum is.§.j.ȷ.de
cond.ind.vel dic,ꝙ hoc verum,qñ fit eodem reſpectu.ſi uero fie
ret diuerſis reſpectibus, ut hic, quia licèt ſolueret de ſuo, tñ facie-
bat contemplatione hæreditatis,competit liberatio ſaltem op. ex-
ceptionis.ſed dic, vt ȷ.dicam.¶ Pro declaratione gl. magnæ & to-
tius materiæ,quæ confuſè traditur per eam hic, & ſupra de nego.
geſt.l.ſi pupilli.§.Item quæritur& in aliquibus non bene traditur,
etiam per Doc.ſatis confuſè.C de condi.indeb.l.ſi.a patre.dic cla-
2 rius,qñ † poſſeſſor hæreditatis, vel alius ad quem non pertinebat,
ſolueret creditoribus hæreditariis,quatuor ſunt videnda. Primũ
eſt,an illa ſolutio liberet verum hæredem,& qualiter,Secundum,
an poſſit reputare uero hȩredi,ſi ſoluit de pecunia hȩreditaria,uel
deducere ſi ſoluit de pecunia propria.Tertium eſt, ſi non deducit
qñ de pecunia propria ſoluit, vtrum habeant actionem neg. geſt.
vel aliam repetendum a uero hærede.Quartum, eſt, an habeant
condictionem indebiti,ad rependum ab ipſis creditoribus.Super
quibus omnibus præmitte tres caſus indubitabiles, de quibus nõ
eſt contentio inter Doct. nec gloſſatores, deinde ſequetur quar-
tus,in quo eſt diuerſitas.¶ Dico ergo primo,ꝙ interdũ ſoluit no-
mine veri hr̃dis:& hoc conſtet,& tunc ſiue fuerit poſſeſſor bonȩ
fide,ſiue malæfidei liberat hæredem ipſo iure,ſiue fuerit res hȩre-
ditaria,ſiue ſua,ut ſ̈.de neg geſt.l.ſoluendo.& ȷ.de ſol.l.ſo. & l.iudi
cium. quia utiliter gerit negotia hæredis ipſo geſtu. Et ſi dicatur
qũo põt hoc procedere in bonæfidei poſſeſſore, qui non reputat
alium hȩredem,q̃ ſeipſum,ergo non põt dici, ꝙ ſoluat noĩe hȩre
dis,certe gl.hic ſuper uerbo ſuo noĩe,quȩ incipit.i.ex ſua ꝑſona.di
cit,ꝙ ẽt põt ſoluere noĩe ueri hr̃dis.& nõ ſine cã.h.d. quia dubiũ
uidebatur in hoc,probatur expreſſe in l.de hȩreditate.C.eo.ut.cõ
iuncta.d.l.ſi a patre.ſ̈.alleg. quæ vr̃ ꝯria, & non põt aliter ſolui.Ad
ꝯrium reſponde,ꝙ poterat eſſe bonæfidei poſſeſſor, quia dubita-
tur,an eſſet uerus hr̃s, uel nõ,nã forte errabat in iure,uel in facto,
ut ſ̈.eo.l.ſed & ſi l.§.ſcire.& ipſe ſoluit noĩe ueri hȩredis, ſi appare-
bit ipſum non eſſe hr̃dem.¶ Si uero erat malæfidei, non eſt dubiũ
quin utroq; modo poſſit ſoluere:ſed in dubio,ſi quærit̃,an nomi-
ne ꝓprio an ueri hr̃dis ſoluere uideat̃.dic,ꝙ ſi erat malæfidei poſ-
ſeſſor uĩ in dubio nomine ueri hȩredis ſoluere. Idem ſi erat bonȩ
fidei poſt motam controuerſiã: quia incipit dubitare. & ita tenet
d.l.j.ex ſua perſona,quam no.Nec ob.quod dixi.gl.ſ̈.eo.l.item ue
niunt.in prin.nam interdum poſſeſſor hȩreditatis facit aliquid, qđ
non põt reſpicere,niſi ipſam hȩreditatem, vt ſoluere creditoribus
hȩreditariis.& tunc uĩ facere nomine hȩreditario.uel nomine hȩ
redis, ut in hac gl. interdum illud quod facit põt reſpicere hæredi-
tatem.& ẽt ſeipſum: & tunc in dubio vr̃ facere nomine proprio.
ut l.magis.de ſo.& l.pro hȩrede.§.j.de acq.hȩre. ita loquitur quod
ibi dixi.¶ Si uero loquimur de ſecundo.ſ.an poſſit reputare uel de
ducere:& dicas, ꝙ ſic. nam etiam habet actionem:ut ſtatim dicã.
ergo,& exceptionem multo fortius.¶ Si uero quȩritur de tertio,
an habeat actionem ad repetendum ſi non deducit.dic quod aut
ſoluit de pecunia hȩreditaria,& non repetit ab hȩrede.aut de pe-
cunia propria,& tunc aut erat debitum naturale,& ciuile,& repe-
tit ab hȩrede per actionẽ negotiorum geſt. quia utiliter geſſit vt
d.l.ſoluendo.Aut erat debitum naturale tñ, & tunc ſecus, quia
nõ geſſit utiliter.ita tenet gl.mag.in fi.facit de ſol.ſi is cui.§.Flauius.
¶ Si uero quæritur de quarto an habeat condictionem indebiti,
dicas,ꝙ non, quia creditores receperunt ſuũ nomine illius a quo
debebat recipere.ergo non datur repetio.ut ȷ.de cond.indeb.l.re
petitio.facit ſ̈.de iud. l. de qua re.in fin. ¶ Secundus caſus indubi-
tabilis eſt, qñ non ſoluit nomine veri hr̃dis, ſed cuiuſdam alterius:
quȩm credebat hr̃dem.& tunc dicas idem per oĩa,quod ſ̈.proxi-
me dixi,excepto,ꝙ non. liberat verũ hr̃dẽ ipſo iure ſed ope exce
ptionis,q̃a ſuo noĩe non fuit ſolutũ. Ita intelligit̃ l.q̃ utiliter. §.fi.ſ̈
de neg.geſt.& de iudic.l.de qua re.§.fin.¶ Tertius caſus eſt,qñ ſol
uit noĩe ꝓprio de pecunia hr̃ditaria,& tũc ſolutio liberat verũ hr̃-
dẽ ope exceptionis,non ipſo iure:& hoc contingit ex eo, quia cũ
ſuo nomine ſoluit,non poteſt contingere ipſo iure liberatio, ſed
ex eo, ꝙ pecunia erat ueri hr̃dis cõtingit liberatio ope exceptio-
nis,& iſte eſt caſus hic.Sed ſi quærit̃,an computari poſſit uero hæ-
redi:dic, ꝙ ſic, ut in tanto minus condemnetur quantum ſoluit,
ſiue erat bonȩfidei poſſeſſor, ſiue malefidei. Nam utroque ca-
ſu benè geſſit. ¶ Si vero quæritur de tertio, an poſſit petere per
actionem neg.geſt.dicas non,quia pecunia non erat ſua,ſed hære
dis.Quo ad quartum,an hẽat condictionem indebiti:dic,ꝙ ſi erat
bonæfidei poſſeſſor ante ꝯſumptionem pecuniȩ: hẽt condictio-
nem,ad poſſeſſionẽ nummorum:ſed poſt conſumptionẽ,ad pro
prietatem.ita debent intelligi gl.hic.quam condictionẽ tenet̃ cede
re:ut in tex.non tñ uideo quid operatur ceſſio, niſi eſſent credito
res putatiui.nam ſi ſunt ueri credit. ſolutio liberationem parit,&
nõ repetitur.¶.Et† ſi dicatur,quomodo poteſt eadem ſol.parere
3 repetitionem ſoluenti & liberationem uero hr̃di ope exceptio-
nis,contra l.qui hominem.§. ſi de ſolu.dic,ꝑꝑ diuerſos reſpectus
quibus facta eſt. nam ſolutio ex quo nomine ſoluentis eſt facta:
parit repetitionem,ex eo uero,ꝙ contemplatione hȩreditatis, pa
rit liberationem,ſecus ſi ſuo reſpectu tantum ſoluiſſet, ut in con-
trario.& ita intellexit Petrus in l. ſi a patre. de condict.indebi. ¶ Si
uero erat malæfidei,dic,ut ſtatim dicã.¶ Quartus caſus eſt, quan-
do ſoluit quis nomine ſuo, & de pecunia ſua,in quo eſt diuerſitas
inter gloſſatores,iõ diſtingue tres caſus, aut ſoluẽs erat bonȩfidei
poſſeſſor, aut malæfidei, aut erat extraneus, qui nihil poſſidebat
de hȩreditate. ¶ Primo caſu, ſi quȩritur an illa ſolutio liberet hæ-
redem? Azo tenuit,ꝙ non,indiſtinctè, quia cum ex ea datur repe
titio, non poteſt parere liberationem. Ioan. & Hug. ꝙ ſic: poſt-
quam conſtituit in animo ſuo, ꝙ cedat in liberationem. Petrus
autem dicit, ꝙ etiam antequam conſtituat,liberat hȩredem ope
exceptionis, quia contemplatione hr̃ditatis ſoluit non ipſo iure:
quia ſoluit nomine ſuo. & optimè dicit ſecundum omnes opin.
tamen Azo. procedit, quando quis non ſoluit contemplatione
hæreditatis, ut dicam in tertio membro. ¶ Ex quo patet,ꝙ licèt
iſta l.loquatur quando fuit ſoluta pecunia hæreditaria. idẽ tñ eſſet
ſi fuiſſet ſoluta pecunia propria, ut etiam colligitur in §. ſicut
autem. Si uerò quæritur de ſecundo,an poſſit deducere: uel im-
putare:dic,ꝙ deducere poteſt:ut in §.ſicut autem.Imputare uerò
dicitur. niſi qui ſoluerit hȩreditariam pecuniam. ¶ Si uero quæ-
ritur de tertio, ſi non deducit, an habeat actionem negotiorum
geſt.cõtra hȩredẽ:dic,ꝙ ſic: quia ipſo geſtu geſſit eius negotium,
ut C.eod.l.fin.§.ſin autem ex contractibus.& ſupra de nego.geſt.
l.fin.in fi. ¶ Si quæritur de quarto:dic, ꝙ habet condictionem in-
debiti,ſtatim facta ſolutione,quia tranſtulit dominium, ut hic no.
in gl.prima.& in glo.mag. ¶ Secundo caſu,quando erat poſſeſſor
malȩfidei; dicas idem quo ad liberationem,& deductionem: ſed
quo ad actionem negotiorum geſtorum, dic, ꝙ eam non habe-
bat olim,ſi non deducebat. hodie uero datur ſibi condictio ex l,
fin.C.eodem. quȩ ſic debet intelligi ſecundum Petrum, dum lo-
quitur de condictione ex l. quod eſt ſubtile, & ſingulare ſecun-
dum Cyn. ibidem. ¶ Sed certè ſi talis ſolutio liberabat hȩredem
olim, ſicut facta per bonȩfidei poſſeſſorem, cur denegare-
tur ſibi actio negotiorum geſtorum? non uideo ſicut nec de

negabatur bonæfidei poſſeſſori ſoluenti. niſi dicas, ꝙ hoc operatur
eius mala fides. cogita ſuper hoc. ¶ Si quæritur de quarto, an ha-
beat cõdictionẽ indebiti. gl. mag. & hic, & vbiq; tenet, ꝙ nõ, quia
ſcienter ſoluendo vr̃ donare, Petrus. ꝯ: quia ſubeſt alia cauſa q̃ do
nationis, quia ſoluit contemplatione hæreditatis. vnde donare nõ
vr̃, vt infra de ſolu. l. cum aurum. dictum verò glo. procedit in eo,
quod ſtatim dicam in tertio membro. Et hæc opin. Pet. verior eſt.
¶ Tertio verò caſu, qñ ſoluens nihil poſſidebat de hæreditate, &
ſic contemplatione ſui tñ ſoluebat, tunc ſi quæritur, an liberet hæ-
redem: tenet opin. Io. aliquo addito. non. n. liberat ſtatim, ſicut di-
cit Azo, ſed poſtquam cõſtituit in caſu, ꝙ cedet in liberationem.
hoc tñ addito ſecundum Bart. ꝙ ille cui facta eſt ſol. conſentiat, vt
infra de dona. l. ſi tibi. vbi probatur hoc expreſsè ſecundum eum.
Nec obſtat ratio Azo: quia poteſt eadem ſol. diuerſis temporib.
parere liberationem, & repetitionem: vt infra de fur. l. ſi vendide-
ro. §. ſi Titius. & dicas: ꝙ tunc liberatur ipſo iure. ¶ Si verò quęrit̃,
an poſſit deducere, vel imputare. dic, ꝙ non, quia nihil poſſidet.
¶ Si quæritur, an habeat actionem negociorum geſtorum. dic, ꝙ
ſic, poſtquam contigerit liberatio, ante nõ. ¶ Si quæratur de quar
to, an habeat condictionem indebiti: diſtingue, an ſciebat ſe non
teneri: & non habet: ita intelligitur quod hic dicit gl. magna. Nam
cũ non ſoluat contemplatione hæreditatis non ſubeſt alia pręſum
ptio, q̃ donationis. Si verò ignorabat, tunc eam habet. ar. hic, præ-
dicta vera, qñ ſolutum eſt debitum. Si vero ſoluit indebitum: dic,
vt in gl. circa fi. quæ perfectè loquit̃. & s̃. e. l. quod ſi poſſeſſor. ſuffi-
cit enim iſta diſtinctio, & perpetuo eris clarus in iſta materia.

1 *Hæreditatis occupatione actionem non confundi, quam occupans aduer-
ſus defunctum habebat. Et item pœnam non committi, ad quam defun-
ctus tenebatur, ſi non intra diem ſolueret.*

2 *Poſſeſſor hæreditatis bonæfidei deducere poteſt, uel quod ſibi naturaliter
debetur.*

§. Sed ſi ipſi. Malæfidei poſſeſſor, quod ſibi debet̃ non
põt deducere, niſi hoc petitori expediat,
1 ſecus in poſſeſſore bonæfidei. Bart. ¶ Et † nota, licèt quis occupet
hæreditatem: non tamen confunditur actio, quam habebat con-
tra defunctum. Item, ꝙ pœna ad quam defunctus tenebatur, niſi
in diem ſolueret, non committitur, quia talis occupatio habetur
2 pro ſolutione. quod no. Bald. ¶ Item † not. ꝙ bonæfidei poſſeſſor
poteſt deducere, quod ſibi debebatur, etiam naturaliter tantum,
ſecundum glo. & adde l. Stichum aut Pamphilum. §. j. ĩ. de ſolu. &
l. debitor. & quod ibi no. infra ad Treb. Paulus.

§. Sicut autem. Malæfidei poſſeſſor deducit ſũptus
factos in hæreditate, & contra eum
habetur ratio negligentiæ, præterquam in debitoribus exigendis,
ſed bonæfidei poſſeſſori negligentia non imputatur. item quod
poſſeſſori ſolutum eſt ab hæreditariis debitoribus reſtituere tene-
tur: & reſtitutione facta liberantur debitores ipſe iure. hoc dicit.
vſque ad fin. Bart.

LEX XXXV.

PEr ſeruum. Quæſita per ſeruũ hęreditariũ ex-
tra rem poſſeſſoris, veniunt in hac
actione. h. d. cum prin. l. ſe ¶ Hæredis. ſ. ſcripti.

LEX XXXVI.

L. niſi ex re.

§. Iulianus. Si venditur res non neceſſaria hæreditati:
poſſeſſor tenetur ad pretiũ tñ: ſed ſi neceſſà
ria, tenetur ad rem, ſi extat: aliàs ad verum pretium, h. d. primum
dictum intellige, qñ vendit ante motam cõtrouerſiam. ſed ſi poſt:
& tunc etiam ad rem poteſt conueniri, ſi hoc petitor elegerit. vt
s̃. eo. l. ſi poſſeſſor. §. j. & dic, vt ibi plene dixi.

LEX XXXVII.

FIliusfamilias. Filiusfamilias miles ex teſtõ
hēt hæredem: iõ eius hæredi
tas peti põt. h. d. hodie quilibet filiusfamil. ab inteſtato
habet hæredem in aduentitiis. Sed ex teſtamento nõ,
niſi ſit miles. vt l. fi. C. qui teſta. fac. poſ. Paulus de Caſtro.

§. Si ſeruus. Si ſeruus vel filiusfamilias teneat hæredita-
tem, vel ius hæreditarium: põt dñs vel pater
hac actione conueniri: ſi habet facultatem rei reſtituendæ. h. d. &
dic, ꝙ ſemper videtur eam habere, ſi ſeruus qui tenet ſit præſens:
ſecus ſi abeſſet cum rebus mobilibus. arg. infra de noxa. l. 3.

LEX XXXIX.

SI à patre, uel a domino. Petitio hæredita
tis, quæ datur contra patrem, vel dominum ratione
eius, quod tenetur per ſeruum, vel filiumfamil. non
habet naturam actionis de peculio, niſi quatenus cõpetit ad per-
ſonales præſtationes, & ideo competit etiam poſt annum a die
manumiſſionis, vel emancipationis nec deducitur quod patri, vel
domino debebatur a ſeruo, vel filiofamil. ſicut deducitur de pecu
lio. item ab ipſo filiofamil. detinente poteſt hæreditas peti. h. d. vſ-
que ad §. ſi poſſeſſor. Paulus de Caſtro.

§. Si poſſeſſor. Pro ſeruo occiſo ante aditam hæredi
tatem in malæfidei poſſeſſore datur
hæc actio, & etiam l. Aquiliæ. debet tamen petitor altera tantum
eſſe contentus. Sed ſi poſt aditam hæreditatem fuerit occiſus,
actio tantum l. Aquiliæ datur hoc dicit. ſecundum Bart. hoc to-
tum intelligit gl. ubi uult principaliter agere ad æſtimationẽ dam-
ni, nam tunc actio l. Aquiliæ quæ ad ipſum damnum competit, ſi
quæſita fuit poſt aditam hæreditatem, non fuit quæſita hæredita-
ti, ſed hæredi, vnde cum ſit eius propria, non venit in hac actione.
vt ſupra eo. l. quod ſi in diem. §. non ſolum: ſecus ſi ageretur ad ip-
ſum ſeruum: quia per interitum non fuit liberatus a petitione hæ-
reditatis, qua tenebatur. vnde tunc poſſet indiſtinctè agi, ſecundũ
gl. & bene. ¶ Id quoque. ſ. damnum veniet: quia actio legis. Aqui-
liæ fuit quæſita hæreditati, ſi nondum erat adita. ideo venit in hac
actione: vt d. l. ꝙ ſi in diem. §. non ſolum. Condemnari, ſcilicèt pe-
titione hæreditatis præſtita cautione, quod non agit l. Aquilia, ut
ſequitur, vt caueat. Proderit autem hæc cautio, quod ad expen. ſe-
cundum gloſſ. nam ſi agit l. Aquilia, & ſuccumbat: tenebitur ad
expenſas vigore cautionis: & ſic iure actionis, quod eſt vtilius, q̃
ſi teneretur officio iudicis. vt no. de rei uen. l. non ſolum. & de leg.
3. l. ſi mulier. §. ſi rem. ubi eſt glo. not. ¶ Ipſius ſcilicet hęredis. vide
hic glo. per te.

1 *Legis uerba ad literã nõ eſſe intelligenda, ubi tunc inconueniens reſultaret.*

2 *Doloſus melioris conditionis, quàm qui in dolo non eſt, eſſe non debet.*

§. Si prædo. Legitur duobus modis. Primo ſecundum
Mar. ſecundũ cuius lect. hoc dicit. licèt ma-
læfidei poſſeſſor re naturaliter perempta penes eum ſit liberatus,
quia nihil habet ex ea. ſi tamen vendidit, & perempta ſit penes
emptorem, tenetur ad pretium, ne ſit melioris conditionis, quàm
bonęfidei poſſeſſor, qui ſimiliter tenetur. hoc dicit ſecundũ iſtam
lectu. Inquantum dicit, ipſum teneri ad pretium re perempta pe-
nes emptorem, eſt vera in ſe, ſed inquantum dicit, re perempta
penes eum liberari, eſt falſa, quia cum ſemper ſit in mora, non li-
beratur, licèt eſſet eodem modo peritura penes actorem, ut infra
eod. l. illud, & de vi, & vi ar. l. j. §. rectiſſimè. Ideo non congruit
huic §. ideo legitur ſecundum glo. aliter, ſecundum quam lect. hoc
dicit. licèt malęfidei poſſeſſor re perempta penes eum teneretur
ad uerum pretium rei tñ, ſi tñ vendidit pluſquã ualeret, & perem-
pta ſit penes emptorem, põt actor eligere pretium perceptũ, qđ
eſt maius, q̃ uerum, ne ſit melioris condõnis, q̃ bonæfidei poſſeſ-
ſor, qui ſil̃r teneretur. h. d. & ſecundum hoc eſt hic caſus de eo, qđ
1 not. gl. s̃. e. l. ſi poſſeſſor. §. fi. quæ incipit. not. verum. ¶ Item † not. hic
uerba l. non eſſe intelligenda literaliter prout litera ſonat, ſi ex hoc
2 reſultaret incõueniẽs. facit s̃. de leg. l. ſcire leges. ¶ Itẽ † no. ꝙ nõ dẽt
eſſe melioris conditionis doloſus, q̃ qui in dolo non eſt, facit l. non
ſolum. ĩ. de noxa. & l. ſi ſeruus. quod vi aut clam. Paulus.

§. Quo tempore. An ſit locupletior inſpicitur tp̃s
ſententiæ. h. d. & intellige ſic: qa
ſi illo tp̃e reperitur locupletior, licèt ante non fuerit, condemna-
tur: arg. ĩ. eo. l. ſi quo tempore. Si uerò prius fuit locupletior, ſed
tunc non. tunc dic, quicquid glo. dicat, ꝙ aut deſiit eſſe ante litẽ
motam: & tunc non condemnatur. ut s̃. eo. l. ſed ſi l. §. j. in fi. Et no.
s̃ quod me. cau. l. ſi propria. Aut poſt: & tunc gl. dicit eum cõdem-
nandum per l. in pupillo. infra de ſol. ſed Bar. contra per iſtum tex.
quia ibi eſſe locupletiorem in l. non eſt cauſa actionis dandæ, uel
tollendæ unde ſufficit, ꝙ reperiatur tempore litis conteſt. ſed hæc
eſt cauſa condemnationis moderandæ. unde debet reperiri tem-
pore ſententiæ: ut hic. & iſta eſt verior.

§. Fructus. Omnis poſſeſſor deducit ſumptus factos
gratia fructuum, ſi percepti ſunt, ſi autẽ non
ſunt percepti, non deducit: niſi bonæfidei. h. d. cum l. ſeq. not. illam
l. ſingulariter Bar. & limita eam per ea, quæ not. per Iacob. de Are-
na, & ipſum ĩ. ſolu. mat. l. fructus, vbi eum uide. Item limitatur in-
quantum dicit de bonęfidei, ut deducat de fructibus non perce-
ptis: quia locum habet in petitione hæreditatis: ſecus in rei uendi-
catione, in qua hoc non reperitur, quod poſſit deducere, niſi de ip
ſis fructibus, quorum occaſione ſumptus facti ſunt. ita no. Bar. in
l. in fundo. ĩ. de rei vend. quod no.

LEX XLI.

1 *Expenſarum deductio quæ fit in petitione hæreditatis, qui diſtat ab ea
quæ in rei uendicatione. & num. 5.*

2 *Poſſeſſor malæfidei ad deducendas impẽſas quæ remedia hẽat. Et an id per
modũ exceptionis, an uerò actionis. nu. 4. Et tũc quid inter ſe diſt. nu. 6.*

3 *Statutum ſi prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc, ut non
poſſit iudicis officium implorari.*

PLanè in. Expẽſas utiles, & neceſſarias factas ad ppe-
tuã rei utilitatẽ qlibet poſſeſſor deducit re
extãte; ſed re perempta bonæfidei tñ. uoluptarias aũt ſolus
bonęfidei poſſeſſor deducit. malęfidei nõ, licèt poſſit tolle
re, q̃ ſine detrimẽto rei pñt auferri. h. d. cũ l. ſeq. Bar. & aduerte, qa
1 † glo. dicit hic, ꝙ loquit̃ de petitione hęreditatis: ſed in rei uendica-
tione

cautione ſeruatur aliter dic, ꝙ in duobus differt. primo inquantũ
æquiparat hic vtiles, & neceſſarias: ſed in rei vẽdicatione deducit
neceſſarias indiſtinctè. vtiles vero ſ̃m diſtinctionem l. in fundo: de
rei ven. ſ. an dñs eſſet facturus, vel non, & ſi non erat facturus, an
erat in rem venditurus, vel non. & ſi non erat venditurus, an erat
diues: vel non quæ diſtinctio hic non fit, vnde tene indiſtinctè
deducendas, ſicut neceſſarias. Item inquantum dicit, re non extan
te in qua expenſæ factæ ſunt, deduc. de alijs reb. per bo. fi. poſſeſſo
rem. & hoc non eſt in rei vendicatione, qñ non poteſt ſibi con-
ſulere, niſi per retentionem illius rei, quæ ſi perempta eſt, hoc non
poteſt, vt ibi not. per Bar. qđ no. Quid. n. ſi plures res meas poſſi-
debas, & in vna feciſti expe. quæ deſijt eſſe? certè non deducitur
de alijs rebus, ſecus in petitione hæreditatis. & hoc operatur au-
thoritas ſenatuſconſulti, quod voluit, ideo ne bonæfidei poſſeſſor
2 verſaretur in damno: vt l. ſed & ſi l. §. conſuluit. ¶ Item † aduerte, ꝙ
glo. hic intellexit, ꝙ malæfidei poſſeſſor ad deducendum. non ha-
beat exceptionẽ doli, ſed offiñ iud tñ, & ita ẽt tenẽt Doc C. de rei
ven. l. domum. ĩ. eo. l. hæreditarias. §. pen. Sed Bar. dicit, ipſum ha-
bere vtrunque remedium. ſ. exceptionem. & officium iudicis, ſi-
cut bonæfidei poſſeſſorem: & ſi non oppoſuit exceptionem põt
implorare iud. officium, & ita intelligit hanc l. Ex qua not. aliud eſ-
ſe exceptionem, aliud officium iudicis. vnde † licèt ſtatutum pro-
3 hibeat in aliquo actu opponi exceptionẽ, ſi tñ ſubeſt aliqua æqui
tas, ne quis locupletetur cum aliena iactura poterit implorari offi
cium iudicis per iſtam l. ſ̃m Bart. quod eſt no. facit l. fi. infra eo. &
C. ſi tutor non geſſ. l. 1. facit c. quemadmodũ. de iureiu. ¶ Item l.
4 † iſta loquitur, an poſſit deduci per modum exceptionis, ſed ſi quę
ratur, an per modum actionis neg. geſt. dic, ꝙ ſi ſunt ſumptus ad
quos poterat petitor compelli, vt quia ſoluit creditoribus hæredi-
tarijs habet actionem, licèt nomine ſuo ſoluerit, vt C. eo. l. fi. §. ſin-
autem ex contractibus. Si verò non poterat compelli, tunc ſecus,
quia neminem intendebat ſibi obligare nomine ſuo expẽdendo.
vnde non habet actionem, ſed retentionem tñ, ut l. in hoc iudi-
ciũ. infra communi diuid. & l. ſi in area. ĩ. de cõd. indeb. tene bene
menti iſta. Paulus. ¶ Item nõ. † ex l. vtiles. in fi. aliam differentiã in-
5 ter hanc actionẽ, & rei vendicationẽ, quia in hac actione bonæfi-
dei poſſeſſor deducit expenſas voluptarias: ſed in rei vendicatio-
ne ſecus. nam ſolum poteſt abradere ſine detrimento rei, ut l. in
fundo. circa fi. de rei ven. quod eſt notandum. & hoc operatur
authoritas ſenatuſconſulti, quia voluit bonæfidei poſſeſſorem nõ
verſari in damno. & ita ſentit gl. in d. l. vtiles. quæ incipit, ne aliter.
¶ Vltimo quæritur, quid ſi hæres non vult habere rem in qua fa-
ctæ ſunt expenſæ nec ſoluere expen. Vtrum poſſeſſor poſſit re
tinere de alijs rebus. glo. quæ incipit ſed quid ſi hæres ſupra l. pro
xi. mouet iſtam q. Tu dic, quòd aut poſſeſſor erat bonæfidei: &
tunc non liberatur hæres cedendo rem inuito poſſeſſore. nam ſi
re perempta poteſt deducere, vt hic. fortius re extante quia vtro-
bique eſt eadem ratio. ne verſatur in damno contra authoritatẽ
ſenatuſconſulti, poſſeſſor enim in damno verſetur, ſi res illa non
ſufficeret ad expen. quicquid gl. dicat: ſecus ſi erat malæfidei: qa
tũc ceſſat illa ratio. & ideo hæres qui non tenetur ad expen. ex fa-
cto ſuo, ſed ex facto poſſeſſoris, liberatur tũc cedendo rem, vt ꝓ-
batur infra de aqua plu. arcen. l. cum quo. & vide quod ibi plenè
no. ¶ In gl. deſideratur, in princip. † quæ tenet, quod non eſt differẽ
6 tia inter iſtam exceptionem, & officiũ iudicis, niſi in verbis. Bart.
dicit, ꝙ imo propter ſtatutum vt dictum eſt, ſed poteſt eſſe alia dif
ferentia, quia ſi iudex præfigat parti terminum ad opponendum
omnes exceptiones, quod poteſt, vt c. paſtoralis. de except. ſi non
oppoſuerit, poteſt tamen opponere officium iudicis. caſus eſt
hic in l. planè. ¶ Item P. dicit, ꝙ exceptio doli nititur æquitate. item
nullus poteſt opponere actionem, niſi ex perſona ſua competen-
tem. vt l. 1. in prin. infra tit. 1. item nec exceptionẽ: vt l. qui ex liberis.
§. teſtamento. de ſecun. tab. Bart. tamen contra, per l. militis. §. vete
ranus. de te. mil. Paulus de Caſtro.

LEX XLIII.

ILlud quoque. Mala fides ficta, quæ per
litis ꝯteſt. inducit̃, nõ no-
cet poſſeſſori re naturaliter perẽpta, ſecus in eo, qui
ſemꝑ fuit malæfidei. h. d. multum no. ſed Bart. dicit, ꝙ
ſi per controuerſiã motã efficitur malæfidei, teneretur de interri
tu: cum non habeat iuſtam cauſam ſe defendendi: & ſic eſt in cul-
pa non reſtituendi, vnde ceſſat iſtius legis ratio: ut no. per Bar. in l.
in fundo. de rei ven. & dixi ſupra eo. l. ſed & ſi l. §. de eo.

§. Prædo. Tenetur ad omnes fructus, nec efficiuntur ſui,
ſed hæreditatem augent. ſed bonæfidei poſſeſ-
ſor tenetur, quatenus eſt locupletior. hoc dicit.

§. Actiones. Actiones q̃ſitæ poſſeſſori occaſione rei
hęreditarię veniunt in hac actione. Item
poſſeſſori qui occaſione rei hæreditariæ ſe obligauit, cauendum
eſt de indemnitate. Item liberatur poſſeſſor dando petitori ſeruũ
pro noxa. qui in hæreditate damnum commiſit. h. d. uſq; ad fin.

LEX XLIIII.

1 *Fideiuſſores in ampliorem ſummam, quàm fideiuſſerunt non teneri.*

SI quo tempore. In hac actione condemnatio
fiat ad res, quas cõuctus repe
ritur poſſidere tp̃e ſententiæ, ſiue ſint plures, q̃ tp̃e litis cont.
ſiue pauciores, dum tñ non deſierit dolo poſſidere. Item ſi
propter illa quæ ſuperueniunt pendente iudicio appareat nõ eſſe
ſufficienter cautum, iterum cauetur. Item in hac actione veniunt
fructus rerum, quas defunctus habuit in pignore. h. d. tota l. ¶ Et
1 not. † hic fideiuſſores, qui interceſſerunt in certa quantitate, non
teneri ad maiorem, licèt veniat in conſequentiam illius. facit infra
de fideiuſſo. l. fideiuſſores magiſtratum §. pro Aurelio. & quod
not. per Dyn. infra de dam. infect. l. dam. §. Sabi. Sunt hic quatuor
dicta in gl. quæ opponit de l. non poteſt uideri. ſupra de iudic. glo.
ſibi inuicem eſt contraria. & ideo dic, vt dixi ſupra eod. l. quarta. &
d. l. contraria. Paulus de Caſtro.

LEX XLV.

1 *Reſpondere per uerbum nego, aut per dubito paria eſſe, minus tamen puni
tur qui per dubito, quàm qui per negandi uerbum reſpondet.*

1 *Interrogationes uariè fieri aduerſus poſſeſſorem hæreditatis, & aduerſus
eiuſdem debitores.*

SI debitor. Debitor hæreditarius non tenetur hac
actione, niſi hęredẽ ſe contendat. h. d. &
1 no. eam. Bar. de hoc dic, vt not. per gl. s̃. e. l. ſed vtrũ. Et † not.
hic, ꝙ paria ſunt reſpondere per verbum nego, vel per ver-
bum dubito. Nam dubitans hr̃ pro negante. & per utrunq; uer-
bum fit lit. conteſt. ut hic probatur. quod eſt notandũ. & eſt gl. in
Auth. de exhi. re. §. ſcimus. coll. 5. Item utroque caſus transfertur
onus probandi in aduerſarium. & uide quod no. Inn. de maio. &
obe. c. inter quatuor. in vlt. glo. ubi alle. hanc l. Minus tñ punitur,
qui reſpondet per verbum dubito, q̃ qui per verbum nego, uel
non credo: ut in c. vaſallus. & c. ſi vaſallus. ſi de feu. fuerit cõtro. &
no. in c. fi. de l. Corradi. & adde quod no. in l. 2. C. de iuram. calum.
& in Auth. de trien. & ſem. §. illud. coll. 3. ibi, an negauerit etiam. &
ibi per glo. & in Spec. ti. de poſitio. §. ſexto. ver. quid ſi interroga-
tus. & uer. ſeq. & in conſiliis Federici de Senis. conſi. 228. & adde
quod dicam ĩ. eod. l. ſi bonæfidei. ¶ Item pondera, quod hic dr̃, cũ
negat, uel dubitat, an petitor ſit hæres. nam tunc non põt dici in
dolo, nec poſſidere pro poſſeſſore: quia non dr̃ iniuſtè contradi-
cere, qui ſine cauſæ cognitione non uult ſua poſſeſſione priuari:
vt not. eleganter per An. in c. j. in prin. glo. ſuper uerbo, canonica,
de conceſ. præb. lib. 6. per iſtam l. not. in l. j. §. apud Iul. infra depoſi.
Si autem confiteretur eum eſſe hæredem, & nullam cauſam alle-
garet, quare nõ ſolueret, videretur pro poſſeſſore poſſidere, illud
debitum. & ideo puto, ꝙ poſſet hac actione conueniri, ſicut debi
tor ex delicto: quia eadem eſt ratio. vt not. in d. l. ſed vtrum. ¶ Itẽ
2 no. † ſecundum Bar. ꝙ aliter fiunt interrogationes præparatoriæ.
quando agitur contra poſſeſſorem hæreditatis, de quibus ſupra
eo. l. qui interrogatus. & aliter quando agitur contra debitorem
hæreditatis: quia tunc interrogatur debitor vtrum teneretur de-
functo. & ſi dicat, ꝙ ſic, interrogatur quare non ſoluit. qui ſi re-
ſpondeat, quia vos nõ eſtis uerus hęres, agitur hac actione, aliàs
perſonali: qua eſt obligatus. Paulus.

LEX XLVII.

1 *Legati aſſecutione ab hæreditatis petitione quem excludi.*

2 *Libellum calumnioſum iudex repellere poteſt.*

POſtquam legatum. Qui legatũ ac
cepit, hæredita
tem ab inteſtato petere non prohibetur, niſi ſit in eui
denti calumnia. debet tamen interim reſtituere lega-
tum præſtita cautione, quod ſibi iterum reſtituetur, ſi contingat
eum ſuccumbere. Si verò non reſtituit, & obtineat, tanto minus
1 ſibi reſtitueretur, q̃ pro legato percepit. h. d. cum l. ſeq. Et † not. ꝙ
licèt quis ſit conſecutus legatum, non excluditur a petitione hęre
ditatis. de quo dic, vt dixi s̃. eo. l. legitimam. ¶ Itẽ not. ꝙ interim nõ
debet gaudere commodo teſtamenti, vnde debet reſtituere lega
tum. quod videtur mirabile. Nam ſiue obtineat in pe. hęreditatis,
ſiue ſuccumbat, recuperabit legatum: vt hic dr̃. Quare ergo de-
bet reſtituere, cum uideatur ſuperfluum? Reſpondeo. poteſt eſſe
caſus, in quo ſi ſuccumbat non recuperabit. puta ſi dixit teſtamẽ
tum falſum, & perſeuerauit vſq; ad ſententiam, vel inofficioſum;
vt ſupra titu. 1. l. Pap. §. meminiſſe. & de his qui. vt indig. l. alia. ¶ I-
2 tem † not. in fi. ꝙ iudex poteſt repellere libellum calumnioſum.
& adde quod not. in l. qui cum maior. §. ſi patris. ĩ. de bo. lib. vide
etiam pro intellectu huius l. poſt legatum: & quod ibi plenè no. ĩ.
de his quib. vt indi. ¶ Vltimo vide, quod notat Inno. per hanc l. &
ſimiles. in ca. cum olim. de cenſib. ubi ponit, ſi quis conſecutus eſt
commodum ex inſtrumento, utrum poſſit illud impugnare. vi-
de per Barto. in d. l. poſt legatum. de his quibus, ut indig. & per Cy.
C. de tranſac. l. ſi ex falſo.

LEX XLVIII.

1 *Probationum euidentiſſimarum uerbo quæ ueniant.*

2 *Scienti dolus non infertur, nec dicipi dicitur.*

QVi ſe liti obtulit. Qui liti ſe obtulit, vt poſſeſſor condemnatur, licèt nō poſſideat, & ad id quod intereſt actoris, niſi actor fuerit ſciens. h.d. Adde quod dixi ſ. eo. l. nec
1 vllā. §. non ſolū. & quod ple° no.). de rei ven. l. is qui ſe. Et † nota verbū euidentiſſimis probationib. nā quæ dicant euidentiſſimè: dic, ꝗ ēt iuris præſumptiones, vt l. licèt Imperator.). de leg. j. ¶ Itē
2 † nota, ꝗ ſcienti non inferi dolus, nec dr̄ decipi Adde l. Tutela. C. de reſt. in integ. & l. cū donatio. C. de tranſact. Paulus de Caſtro.

LEX XLXI.

PRædonis. Qui tacitā fidē accōmodat vt prædo, dr̄ poſſidere, h.d. no. eā Bart. Ex quo ſequit, ꝗ nō ſolum dr̄ prædo, qui nullum ius habet: ſed ēt qui habet, & ſcit a ſe poſſe auocari, vel auferri. idem no. ſ. eo. l. ſed & ſi l. §. quod autem ait. in glo. Paulus.

LEX L.

VCius. Succubens in q. falſi, poteſt dicere teſtamentum nullum. hoc dicit. quam l. examina vt plenè non dixi. per Cyn. in l. eum qui. & l. contra maiores. C. de inoff. teſt. & vide Inn. de cenſi. c. olim. vbi etiam hanc l. alleg. in 2. glo. in fin.

LEX LI.

1 *Controuerſiæ motio in quibus malam fidem non inducat.*
2 *Fieri benè dici, quod bonafide fit. Et teſtamenti executores, uel tutores, qui bonafide rem minori uendiderunt pretio, niſi ad id, quod perceperunt non teneri.*

INæſtimationibus. Ficta mala fides p cōteſtationē, facit quē teneri ad verū ptium rei ſine cauſa venditę: ſecus ſi cum cauſa. h.d. Bar. ¶ Vel ſic, ſi bonęfidei poſſeſſor poſt motam controuerſiā res hæreditarias vendidit minus iuſto pretio ſine cā, tenetur ad verum pretium, ſed ſi ex neceſſitate ſibi iniūcta per teſtatorē, tenetur ad perceptum tm̄. h.d. primū dictum intelligitur, ſi petitor eligat pretium. ſi aūt vult, pōt petere rem, vt ſ. eo. l. item veniunt. §. pen. quia poſt motam controuerſiā dr̄ malæfidei, quo ad illa, quæ vendidit ſine cauſa: ſed quo ad illa, quæ
1 vendidit cum cauſa, non, vt hic. quod, eſt no. dignum. Ex † quo ſequitur, quòd motio controuerſiæ, nō inducit fictam malam fidem in his, quæ fiunt ex aliqua cauſa licèt, non vera, vel iniqua, aut non iuſta nam ſicut talis qualis cauſa excuſat a uera mala fide. vt ſ. eo. l. ſed ſi l. §. ſcire. ita, & a ficta, ut hic. quod eſt notandū. ¶ In contrarium facit l. qui repertorium in prin. de adm. tut. vbi vr̄ dici, ꝗ a dolo præſumpto non excuſetur quis niſi iuſtam cauſam alleget. Sol. aut illa cauſa de ſe importaret neceſſitatē, ſi eſſet uera: & tunc excuſat a mala fide præſumpta, vt hic, aut non importaret: & tūc
2 ſecus, vt in contrario. ¶ Item † no. quod benè dicitur fieri, quod bona fide fit. ita alle. eam Old. & Inno. in aliquibus locis. facit l. quā uis. infra de condi. & dem. & no. in l. eum qui. §. in popularibus. infra de iureiur. ¶ Et eſt ar. ꝗ executor teſtamenti, vel tutor, qui venderunt bona fide rem minori prætio, quàm valeret, nō tenentur, niſi ad id quod perceperunt. ¶ Vltimo examina iſtam l. per ea quæ plenè dixi ſupra e. l. ſi poſſeſſor. §. j.

LEX LII.

1 *Iudicium particulare, an poſſit moueri per hæreditatis poſſeſſorem, an per petitorē cōtra tertium. Et, an debeat impediri per uniuerſale iudicium.*

SI bonæfidei. Iudicia particularia non differuntur per v'ia, ſi res eſt tpe peritura. h.d. Bar. ¶ Vel ſic, bonæfidei poſſeſſor licèt patiatur litē ſuper hæreditate, pōt particularia iudicia ꝯ alios mouere, ſi res eſt tpe peritura. & ideo in negligentia poſſeſſoris hoc facere poteſt ipſe petitor hæreditatis. Si vero poſſeſſor ſit malæfidei, ſolus petitor hoc facere pōt, ſine impedimento poſſeſſoris. h. d. ſecundū intellectum quē puto verum licèt per alios male tactum. ¶ Ex quo ſequitur, ꝗ qn̄ poſſeſſor eſt bonæfidei, & res eſt tpe peritura, ipſe præfertur in agendo, & in eius negligentia admittitur petitor. cuius ꝯrium ſenſit. Gui. C. eo. l. fi. ¶ Et quia l. iſta
1 loquitur no. vtrum † iudicium particulare poſſit moueri per poſſeſſorem, vel petitorem hæreditatis ꝯ tertium, & an debeat impediri per iudicium v'le: de quo promiſi hoc loco dicere l. autem ſi quis libertatem. loquitur ecōtra: ideo circa materiam huius l. dic, ꝗ tres ſunt caſus. Nam aut lis nō eſt mota ſuper iudicio v'i ꝗ poſſeſſorem, nec ſperatur moueri, aut eſt mota, uel moueri ſperatur; aut eſt mota & finita, ¶ Primo caſu dic, ꝗ poſſeſſor hæreditatis indiſtinctè admittitur ꝯ debitores hæreditarios, nec poſſunt ſibi opponere, ꝗ fiat præiudicium hæreditatis cum adhuc mota non ſit, uel moueri ſperetur: vt ſ. eo. l. ſi quis libertatem, in prin. licèt gl. 2. hic dicat ꝯrium, per l. ſi poſt litem. de exceptio. ut patebit ſtatim. Dico tñ ꝗ ſi debitores dicāt ſe dubitare, an ipſe ſit hr̄s, uel non, tenetur facere fidē, ꝗ ſit heres: alias non coguntur ſibi reſdere; vt ſ. ea. l. ſi debitor. &). depoſi. l. ſi quis inficiatus. & hoc etiam uidetur ſentire Guil. de Cug. C. eo. l. nu. a. Facit, quod no. in c. ſi de.

putati. de iudi. per Io. And. & per Inn. de reſt. ſpo. c. in literis, qui dicunt, ꝗ quando quis agit tanquam prælatus, uel adminiſtrator, tenetur facere fidem de prælatura, uel adminiſtratione, hoc eſt uerum, niſi longo tempore fuiſſet in poſſeſſione, uel adminiſtratione, quia tunc non cogeretur docere, cum præſumatur pro ipſo, vt no. per eundem Inno. de conceſ. præben. c. quia cunctis. in glo. mag. in tit. qd̄ no. ¶ Secundo caſu, cū lis eſt mota, uel ſperat moueri, aliqua præſumptio eſt contra poſſeſſorem. Et ideo dic, aut quæritur vtrum illa exceptio, ꝗ aliquod præiudicium hæreditati non fiat, poſſit opponi per ipſos debitores, & dico, ꝗ non, quia ipſorū non intereſt, ſed ſolius petitoris, ut no. ſupra eo. l. ſed & ſi l. §. item ſi in rem. in glo. magna. & ibi dixi, poſſunt tamen petere, quòd ille doceat ſe heredem, niſi diu ſtetiſſet in poſſeſſione: ut ſupra dictū eſt. Nam etiam tunc præſumeretur pro eo, non obſtante tali lite, ſecundum Inno. ubi ſupra. ¶ Aut quærimus, an poſſit opponi per petitorem hæreditatis, & tunc aut poſſeſſor erat malæfidei, & poteſt indiſtinctè prohiberi per petitorem hæreditatis, quia ipſi ſoli petitori competit actio, & non poſſeſſori, ut hic in fin. ¶ Immo plus dico, quòd etiam ſi res non ſit tempore peritura, non poteſt prohiberi petitor per poſſeſſorem malæfidei. ne ſibi fiat præiudicium, cum ipſe poſſeſſor nullam habeat actionem. ita intelligo ſi. legis. ¶ Aut erat bonæfidei, & tunc aut illud iudicium particulare deſcendebat ex facto ipſius poſſeſſoris, contra quod ipſe poſſeſſor uenire non poteſt, ut puta, quia uendidit rem hereditatis, quā petitor hereditatis uult uendicare, tunc poteſt indiſtinctè, nec poteſt prohiberi per poſſeſſorem, cum ipſe non poſſit uenire contra uenditionem ſuam. hic eſt caſus in §. item ſi rem diſtraxerit. & ibi dixi. ¶ Aut deſcendebat ex facto defuncti, quo caſu utrique poteſt competere actio, ut cum agitur contra debitores hæreditarios, tunc dico, quòd aut actio non eſt tempore peritura, & unus poteſt alterum impedire, ut hic a contrario ſenſu, & in j. gloſ. not. argu. ſ. eo. l. ſi quis libertatem. ¶ Aut eſt tempore peritura, & tunc dico, ꝗ primo debet admitti poſſeſſor, & in eius negligentiam petitor, & non aliter, ut hic. licèt Guiliel. contra in l. fin. C. eo. qui dicit petitorem præferri, nec vnquam poſſit prohiberi per poſſeſſorē, ſed poſſeſſor per petitorem ſic, niſi cum res eſt tempore peritura. Sed hoc eſt contra omnem rationem, quia maior eſt præſumptio pro poſſeſſore, quàm pro petitore: nam hoc ipſo ꝗ quis poſſidet plus habet, ꝗ ille qui non poſſidet: ut infra uti poſſi. l. 2. ¶ Tertio caſu qn̄ iudicium uniuerſale eſt finitum, tunc indiſtinctè poteſt moueri particulare per illum, qui obtinuit in uniuerſali, nec poteſt per alium prohiberi. Et iſte eſt caſus in l. ſi poſt litem. de exce. ſecundum vnam lecturam. ¶ Prædicta uerò, qn̄ petitor uel poſſeſſor uoluit exigere ab inuitis: ſi autem debitores ſponte uellent ſoluere, cui debeant: habes tex. cum gloſ. ſingularem in l. j. §. apud Iul.). depoſi. ¶ Et no. prędicta; quia melius per alios non reperies. Sequitur l. hereditas. & in princ. non eget ſummario, quia breue. ¶ In prædictis omnib. nihil eſt hodie immutatum per l. fin. C. eo. quia illa loquitur quādo prius egit petitor uel poſſeſſor. hic econtra. ut dicit hic glo. quæ no. idem no. in l. ſi poſt litem. de exce.

LEX LIII.

1 *Legata ad pias cauſas, per quos executioni mandari queant.*

HAereditas. Bonęfidei poſſeſſor deducit expēſas quas fecit in funere defuncti, uel inſtructione monumenti, quas ſi non deducit hēt ad illas actionē negotiorū ꝯ hr̄dem, quia licèt hr̄s ad illas compelli non poſſit iure actionis, tñ officio iudicis tam ſecularis ꝗ eccleſiaſtici
1 poteſt compelli. h. d. multum ſingulariter. Et † alleg. ſin. ꝗ legata ad pias cauſas executioni mandari poſſunt tam per iudicem eccleſiaſticū, ꝗ ſeculare. ¶ Item officiū iudicis neceſſe eſt petendū. qđ eſt uerū, ſi ſint certa. ſi aūt incerta pertinent ad ſolū epm. ut in c. cum tu. extra de uſu. ¶ Vltimo no. ꝗ pro expen. ad quas heres cōpelli poterat, cōpetit actio negotiorū geſtorū. licet poſſeſſor nomine ſuo eas fecerit. de quo dic: ut ſ. eo. l. ſi quid poſſeſſor. & adde pro intellectu huius l. quintus. §. & ideo poſitus. de annu. lega. Paulus.

LEX LIIII.

1 *Hæreditatem per curatorem furioſi aditam furioſo non acquiri.*
2 *Subſtitutionem uulgarem aditione reuocabili non extingui.*

HAeres furioſi. Si furioſus cui delata erat hr̄ditas in furore deceſſerit, debet hæreditas prædicta cum fructibus reſtitui ſubſtituto uulgari, uel proximo cognato teſtatoris, deductis expenſis neceſſariis uel utilibus in hereditate factis, & ēt in perſona ipſius furioſi, ſi alia bona non habeat, h. d. ¶ Ex qua no.
2 † ꝗ per aditionem factam per curatorem furioſi non acquiritur hereditas furioſo; quia nō tranſmittit ad hr̄dem ſed ſi deceſſerit in furore, hr̄ hr̄ditas pro non adita, & ſic aditio eſt in pēdenti. uere. n. facit eum hr̄dem, ſed reuocabiliter. & hoc facit l. authoritate. alias aūt eſſe nō poſſet, ut l. & ſi fine. §. ſed qđ Pap. de mino. de hoc not. in l. j. §. ſinaūt in furore. C. de cur. furi. & hoc qn̄ fuit inſtitutus ab exneo. Sed ſi a patre, tūc efficit ſuus, & neceſſarius hr̄s, nō obſtāte furore, ut l. Antiſtius. in fi. de acq. hr̄. & in l. fi. in prin. de cur. furi. & ibi

ibi ponitur rō in text. ¶ Quid aūt, ſi nō ipſe ſit inſtitutus, ſed filius eius, vel ſeruus? certè tales adibunt ſine iuſſu prīs, & efficient veri des, nec acquireretur hereditas furioſo, & eſt caſus ſpecialis, & no
2 ta. eo. tit. l. cum hæres inſtitutus. ¶ Item † no. ꝗ per aditionem reuocabilem, nō extinguitur vulgaris ſubſtitutio, & ſic limitatur l. poſt aditam. C. de impub. & al. ſub. quod facit ad multa. facit d. l. & ſi ſi ne. §. ſed quod Papinian. de mino. & l. 2. §. ſi quis adita. ad Tertul. ¶ Hæres furioſi. ſ. ab inteſtato, ad quem non fuit tranſmiſſa hæreditas. ¶ Subſtitutio. ſ. vulgari, licèt gl. contra. Paulus.

1 *Poſſeſſor ad fructuum uſuras, an teneatur.*

§. Fructuum. Iſte §. eſt valde dubius in intellectu ſui. & legitur tribus modis in gl. primo, ꝗ totus loquaī in bonęfidei poſſeſſore. ſecundo, ꝗ principiū loquit in bonæfidei, finis in malæfidei ſm Mar. tertio, ꝗ totus loquatur in malæfidei poſſeſſore. Bart. legit quarto mō ſm Iaco. de Arena: ſed remota illa eſt eadem cum lec. Mar. licèt ipſe dicat, ꝗ glo. eam non tangit. ego puto primam lec. quæ fuit Ioan. & Azo. fore veram, vno tñ addito, & alia rōne, ꝗ gl. dicat. & idem dico de ſecunda lec. Mar. & Bar. vno ſiīr addito, aliàs enim oēs eſſent falſæ, nec poſſent ſuſtineri. Secundum primam lec. & veram. h.d. bonæfidei poſſeſſor non tenetur ad vſuras fructuum perceptorum, & venditorum poſt litem conteſtatā, ſed perceptorum, & venditorum ante litem conteſtatam, ſic ſupple a tpe litis conteſtatæ, non ante. h.d. aliàs aūt eſſet ꝯ. l. item veniunt. §. cum anteꝗ. vbi non tenetur bonæfidei poſſeſſor ad vſuras perceptorum ante litem motam, ſed poſt ſic, vt ead. l. §. petitam. De perceptis aūt, & venditis poſt litem motam, iō non tenetur, quia percipit, & vendidit ex neceſſitate ſm gl. quia ratio non placet, quia ēt res ſteriles vendidit poſſeſſor poſt litem motam ex neceſſitate, & tñ tenetur ad vſuras, vt ſ. e. l. ſi quid poſſeſſor. §. j. ¶ Dic ergo, ꝗ ratio eſt, quia ſuper perceptis poſt litem motam, non fuit lis conteſtata, licèt. n. illa veniant officio iudicis, tñ non dr̄ lis cōteſtata, niſi ſuper his quę præcedūt conteſtationem. Sed litis conteſtatio eſt illa, quæ facit vſuras venire illarum pecuniarum ſuper quibus facta eſt. iſte eſt verus intellectus per neminem tactus. ¶ Secunda lect. Mar. h.d. malęfidei poſſeſſor vere tenetur ad vſuras fructuum venditorum qñcunque, ſed mala fides ficta quæ per conteſtationē inducitur nō facit quē teneri de vſuris fructuum. h. d. & idē in effectu dicit Bar. ſm hoc non eſt fienda uis inter tp̄s ante litem conte. vel poſt, ſed inter malam fidem veram, vel fictam. quod non vr̄ de mente iuriſconſulti. ideo non congruit literæ, dico tñ, quod eſt verum in ſe, hoc addito, ꝗ malafides ficta non facit quem teneri de vſuris fructuum, ſupple perceptorum, & uenditorum poſt litem motam, per rationem quam ſupra dixi. Sed perceptorum & venditorum ante ſic, quia ſuper illis eſt lis conteſta. ut d. §. cum antequam. & §. petitam. ubi eſt expreſſum. & in hoc deficit Mar. & Bar. Nec ob. l. ſi poſſeſſor. §. j. ſ. eod. ubi de venditis poſt litem motam præſtantur vſuræ, quia ibi loquitur de venditione rerum, quæ ante litem conteſt. extabant, vnde ſuper illis facta erat conteſtatio, ſed non de fructibus perceptis, & uenientibus poſt litem conteſt. qui tpe conteſtationis non erant in rerum natura, vnde non poteſt dici ſuper illis conteſtata, nec etiam ſuper pretijs eorum. ¶ Tertia lec. eſt, ꝗ totus loquatur in malæfidei poſſeſſore, quæ lec̄. eſt omnino falſa. nam ille tenetur indiſtinctè ad vſuras tam ante litem motā, quàm
1 poſt. Vltimo † diſtingue, cum quæritur, an poſſeſſor teneatur ad vſuras fructuum, aut illi fructus extant, quia non ſunt venditi, nec conſumpti, & tunc non tenetur ad vſuras, ſed illos tñ tenetur reſtituere, vt l. eum qui tacitam. in princ. infra de his qui. vt indig. quę eſt no. quæ hic alle. per Bar. & declarat iſtam materiam. Aut ſunt conſumpti, & non venditi, & tunc idem, quia non tenetur ad vſuras, ſed æſtimationem tantum, ut l. ſed ſi de fructu. de uſu. & habi. & ſol. matr. l. diuortio. §. ob donationes. & vide quod ibi not. per Bar. & per Cyn. C. de pig. act. l. j. Aut ſunt uēditi, & quæritur, an teneatur ad vſuras pretiorum, & tunc, aut loquimur in ſingularib. iudiciis, quæ ſunt ſtricti iuris, & non tenetur, ut infra de uſu. l. neq; ēt. Aut in vniuerſalib. & bonæfidei, & tunc erat malæfidei poſſeſſor uerè, & tenetur indiſtinctè, ut l. item ueniunt. §. petitam, & §. pen. Aut erat bonęfidei, & tunc, aut loquitur de perceptis, & venditis poſt litem motam, & non tenetur per rationem quam dixi. Aut de perceptis ante, & tunc ſecundum Azo. tenetur. Tu dic, aut quæritur, an teneatur a temporæ motæ litis, & non tenet, ut litem ueniunt. §. cum antequam. fallit hoc in eo, a quo bona auferuntur, quia tacitam fidem accommodauit, talis. n. nullo modo tenetur ad uſuras de æquitate, quia ſatis punitur in hoc, quia auferuntur ſibi hæreditas, ut d. l. eum qui. de his quibus. ut indig. per quam ſi bene conſiderabis, patebit uerus intellectus huius §. Paulus.

LEX LV.

SI poſſeſſor. Poſſeſſor hæreditatis omne lucrū tenetur reſtituere, etiam ex inhoneſta cauſa quæſitum. Item res hæreditariæ ſicut nęre dipoſſunt uendi pro ſoluendo ære alieno, ita & pro aliis impenſis neceſſariis hæreditatis. h.d. cum l. ſeq. Paulus.

LEX VLII.

SI qui partes. Qui emit hereditatē a fiſco, hanc actionem utilē habet, ſicut ille, cui reſtituta eſt hæreditas. h.d. Sic ecōtra tenetur hac actione, niſi in certis caſibus, vt in e. l. §. ſi quis ſciens. §. quod ſi quis. & ibi no. & ideo vr̄ econtra, ꝗ hanc actionē non habeat, licèt gl. hic dubitet, Sed de hoc dic, vt no. per Cyn. C. eo. l. cogi. in 3. q. nam & aliās eſt differentia, quia qui emit a fiſco poteſt conueniri a creditoribus hæreditariis, ſecus ſi a priuato. vt C. de hæred. vel act. vend. l. j. bene tamen habet utiles contra debitores, ut eod. tit. l. emptor. Paulus de Caſtro.

§. Hæres. Etiam res pignoratæ per defunctum poſſunt hac actione peti, hoc dicit. de quo dic, ut in glo. Paulus de Caſtro.

§. Cum prædia. Malæfidei poſſeſſor tenetur, quatenus res hæreditariæ ſui negligentia factæ ſunt deteriores. h. d. ¶ Et not. ibi extra conſuetudinem &c. ꝗ in eo ipſo dicuntur fieri deteriores, ꝗ cultæ ſunt, aliter quàm teſtator conſueuit. quod not. quod uerum puto, niſi maior eſſet utilitas, & manifeſta.

LEX LVIII.

VIcta. Poſſeſſor tenetur reſtituere omne lucrum occaſione rei hæreditariæ perceptum, licèt petitor non fuiſſet illud percepturus, hoc dicit cum lege ſequenti.

LEX LX.

1 *Sententiæ latæ pro uno, an propter alterius petitionem uel litis pendentiam impediatur executio.*
2 *Malitijs obuiandum eſſe.*

CVm idem. Iſta eſt bona l. & no. Si poſſeſſor hæreditatis conuenitur a duob. inſolidum, primo uincenti reſtituere tenetur cautio-
1 ne indemnitatis recepta. h. d. not. Bal. Et no. † ꝗ executio ſententiæ latæ pro vno, nō impeditur pp petitionem alterius uel litis pendentiam: quod eſt uerum in actione reali, uel mixta: ut hic, & l. is a quo. infra de rei uen. Sed ſi unus obtinuiſſet ſententiā in perſonali, & peteret eam mitti executioni in bonis, quæ alius petebat, uel dicebat ſua: tunc differtur executio quouſq; de iure alterius ſit cognitum, ut l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. de re iud. uide ibi Bar. qui ponit ratione. ¶ Item hoc eſt uerum, qn̄ per duos agitur de re per tutum poſſeſſa. Nam tunc, licèt tradatur primo uincenti, non fit præiudiciū alteri petitori, quia tñ eſt ſibi, ꝗ unus poſſideat, quantum ꝗ alter, ut patebit ex his quæ ſtatim dicam. Si uero agatur de re cuius poſſeſſio uacat, puta, quia Titius obtinuit licen. recipiendi poſſeſſionem hereditatis uacantis ex l. edicto. C. de edict. diui Adri. uel pone, ꝗ Titius, & ego petebamus nos mitti in poſſeſſionem hæreditatis uacantis ex edicto diui Adria. quia quilibet noſtrum dicebat ſe hæredem inſolidum, & negabat alterum eſſe, Titius peruenit primo ad ſniam, certè non fiet executio nec mittetur in poſſeſſionem, quouſq; de iure meo ſit cognitū, facit ad hoc optimè l. ita §. quoties. & quod no.). ad Treb. & l. Titia. ſol. matr. Aliàs. n. fieret mihi præiudicium, quia magis intereſt mea, ꝗ poſſeſſio uacet, ꝗ ꝗ ſit apprehenſa per Titium. Sed executio nunquam dēt fieri cum præiudicio alterius petitoris, ut patet hic in fi. & d. §. ſi ſuper rebus. ita eleganter no. Inn. in c. ueniens. extra de teſti. per cuius uerba limitantur l. iſta & l. is a quo. de rei uen. ¶ Item nota. non fieri executionē pro primo uincente, niſi caueat poſſeſſori de indemnitate, quæ cautio ſecundum gloſſ. ſit ad commodum ipſius poſſeſſoris, quia ſi contingat ipſum patilitem, de facto, recuperabit expen. & omne damnum a primo uincente, ſi non defendit eum. Item quia ſi ueniet ad defenſionem, probabit ſe iuſte uiciſſe, & ſic faciet ipſum poſſeſſorem non pati lit. ¶ Ex qua gl. colligitur, ꝗ facta executione pro primo, ſecūdus non debet contra poſſeſſorem amplius audiri de iure, quia non poſſidet, nec dolo deſiit poſſidere. ¶ Sed contrarium uidetur innuere litera, cum dicat poſſe adhuc iudicari pro ſecūdo petitore, & ſic adhuc de iure agit. præterea, ſi non poſſet agere, ſequeretur, ꝗ executio illa ſibi præiudicaret, quia haberet inchoare nouam litem contra primum uincentem. ¶ Item eſſet aperire uiam fraudibus. nam te conuenirem petitione hæreditatis, uel rei uendicatione. & tu uolens me a te repellere ſubmitteres quendam alium petitorem, a quo permitteres te uinci, & reſtituere ſibi hęreditatem, uel rem, & ſic abſolueris a me, quia nō poſſides, nec dolo
2 deſiſti poſſidere, quod eſſet iniquum: quia † malitiis eſt obuiandū). de rei uen. l. in fundo. ¶ Et ideo dicit hic Bar. ꝗ adhuc poteſt ſecundus petitor conſiſtere aduerſus uictum, & proſequi litem inceptā, & primus uicēs debebit uenire ad cām, & defendere uictū & ſententia lata contra eum faciet preiudicium primo uincenti, ex quo patet, ꝗ illa cautio non ſolum preſtatur in fauorē ipſius uicti, ſed ēt in fauore alterius petitoris, ut nō hēat inchoare nouā litē: ſed pſequendo candē, res ſit ſibi ſalua aduerſus primū uincentem, & hoc uult dicere iſta litera in fin. ſecundum uerum intel-

lectum quod ſingulariter no. Ex quo patet, quòd ſi poſſeſſor reſtitueret non recepta cautione, imputaret ſibi tanquã dolo deſinenti poſſidere, quia non facit, quod debuit in fauorẽ alterius petitoris: vt ĩ. ad l. Falcidiam l. dolo. ſecundum Bart. ¶ Item ſequitur aliud, ꝙ ſi præſtitit cautionem, & nõ venit ad defendendum, ſententia lata pro ſecundo petitore faciet præiudiciũ primo vincenti: imputet enim ſibi, quia debuit defendere, & non defendit, vt l. ſæpe. de re iud. ſecus ſi cautionem non præſtitiſſet: quia ſoli victo noceret ſententia. ita debet ſubtiliter intelligi l. iſta.

LEX LXI.

1 *Pater quæ expendit in honorem filij, an animo donandi id facere uideatur. Et quid de impenſis factis in doctoratu filij, an frater pro uirili petere poſſit. num. 2.*

Filius à patre. Quod pater expendit in honorẽ filij, vr̃ in dubio expendiſſe de bonis. quæ ipſe pater poſſidet, pertinentibus ad filium, nec tenetur dicta bona reſtituere, niſi dictis expenſis deductis & licèt ante ſententiam exceptionem non opposuerit: cum tñ ſententia executioni mandabitur ſuper bonis ꝑ officium iudicis, põt idem iudicis officium ad hoc implorare, vt non fiat executio, niſi talib. expenſis deductis. hoc dicit no. ſecun
1 dum intellectum Bart. ¶ Not. ergo, ꝙ † illa quæ pater expendit in honorem filij, non videtur expendiſſe animo donandi, ſi filius habebat bona, nec hoc alibi melius reperitur. vnde poteſt deducere vt hic. & ſi non deducit, habet actionem neg. geſt. vt ſupra de nego. geſt. l. quæ vtiliter. quod eſt verum, ſi filius erat emancipatus, alias non poteſt conſiſtere obligatio. quod dic, vt in auth. vnde ſi pars. C. de inoff. teſta. Si verò bona non habebat filius: tũc animo donandi expendiſſe videtur. vt infra fam. erciſ. l. ſi filia. §. idem ſcribit. & hoc ſi iam factæ ſunt expenſæ per patrem: ſed ſi nondum factæ ſunt, licèt honorem acquiſiuerit in uita patris, poſſunt poſt mortem patris tales expenſæ peti per filium tanquam præcipuæ.
2 vt ea. l. §. Neratius. & de mu. & ho. l. 3. §. fi. ¶ Ex hoc † patet, ꝙ ſi pa tet, ꝙ ſi pater fecit doctorari filium, vtrum poſſit alter frater petere expenſas per partem factas? & dic, quòd ſi filius habebat bona aduentitia repeti poſſunt pro parte fratris, quia non videtur donare, vt hic, aliàs ſecus. facit l. vxorem. §. pater naturalis. de leg. 3. & qđ plenè no. ꝑ Bar. in l. j. §. nec caſtrenſe. infra de coll. bo. & tene menti iſtam ſingularem l. ¶ Et poſſedit. & malè: quia nullum ius habebat. ¶ Itẽ nota. ꝙ poſſeſſor hæreditatis ſicut deducit expen. factas in hæreditate: ut ſupra eod. l. plenè. ita & factas in perſonam veri hæredis. Item etiam in perſonam ipſius poſſeſſoris, quando habebat iuſtam cauſam retinendi, & alia bona non habebat, & ſine illis expenſis viuere non potuiſſet: vt ſupra eod. l. hæres furioſi. alias altero iſtorum deficiente ſecus.

LEX PRIMA.

1 *Actionem in genere, ſpecie, ac indiuiduo, an ſit inuenire.*
2 *Actio directa, & utilis inter ſe qualiter differunt.*
3 *Differentia ſecundum plus, uel minus propriè differre non dici.*

Si pars hęred. petatur. Rubrica.

Poſt actionem. Primo continuat ſe ad præcedentia. Secundo
1 ponit tractatum. ſecunda ibi, is qui. Not. † ex glo. hic poſita, ꝙ eſt recipere actionem in genere, in ſpecie, & in indiuiduo, quod eſt contra Pet. qui dicit actionem in genere non reperiri: vt not. per Cy. C. de actio. & obli. l. j. contra quem facit l. ſeruus communis Męuij, & caſtrenſis peculij. in fi. infra de ſti pu. ſer. Tu dic, ꝙ immo reperitꝛ in genere generaliſſimo, ut actio quæ eſt ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur: vt Inſtit. de act. in prin. nam ſub hoc omnes actiones cõtinentur, quia ibi, tam realis, q̃ perſonalis diffinitur, ſed Cy. & Io. Fa. Inſti. de act. §. j. cõtra quod non comprehenduntur. Item reperitur in genere ſubalterno, vt petitio hæreditatis, rei vend. actio ex empto & c. quæ habẽt ſub ſe ſpẽs diuerſas. ſ. directam, de qua loquitur tit. præcedens, &
2 vtilem, de qua loquuntur duo ti. ſe. Nam † vtilis, & directa differũt ſpecie, vt dicit hæc glo. idem ĩ. de magiſtra. conuenien. l. fi. Sed Pe. dicit contrarium, quòd non ſpecie, ſed numero differunt. ſed credo glo. melius dicere; quia diuerſas habent quodammodo naturas: nam directę inhærent oſſibus, nec poſſunt ſeparari; vt l. qui ergo caſus. depo. ſecus in utili: vt not. in l. j. §. de illo. & l. ex aſſe. infra ad Trebel. Item quęlibet ſpecies habet ſub ſe indiuidua. nam directarum alia eſt, quæ competit mihi, alia quæ competit tibi. quod patet: quia vna extincta, non extinguitur altera. ergo ſunt diuerſæ numero: vt not. glo. ord. ſ. de dolo. l. hæredibus. in fin: glo. quam not. Licèt autem differant numero, non differunt ſpecie licèt in plus competat illa quæ datur mihi, quàm illa quę datur tibi. Quia
3 † illa quæ differunt ſecundum plus, & minus, non propriè differunt ſpecie, vt infra de fun. inſtru. l. fi. facit l. ſi quis cum totum, de excep. rei iud. ¶ Item no. ex gl. quòd prętor fuit locutus in iſta materia, non tamen introducit hanc actionem, nec ſcimus vbi locutus fuerit. Tu dic, ꝙ ante compilationem ffforum factam per Vlp. & poſtea per Iuſtinianum prætores fecerant vnam compilationem, in qua ſingulas materias etiam ciuiles poſuerant per ordinem, & primo, titulum de pe. hæred. poſtea, ſi pars hæred. pe. ad quam compilationem, vel ordinem ſe refert hic iuriſconſultus, & hoc patet in l. j. & quod ibi no. infra ſi certum peta. vbi, vt refert. Vlp. prætor propoſuit illum titulum in ſua compilatione tanquã generalem, & poſtea ſubiunxit alios tit. ſpeciales, & tamẽ omnes illæ actiones erant ciuiles, ſed prætor ipſas ordinauit. Paulus.

1 *Agens ex rei perſona ius non metitur, ſed ſua.*

§. Is qui. Hic incipit tractatum, & procedit hoc ordine. primo, loquiꝛ qñ tota hęreditas de qua petitur pars, poſſidetur per vnũ, qui nullũ ius habet, & per petitorẽ nihil. Scđo, qñ poſſidetur per duos, qui ſir̃ nullum ius hñt pro diuiſo, vel indiuiſo. Tertio, qñ poſſideꝛ ꝑ petitorẽ, & aduerſariũ pro indiuiſo. Quarto, qñ poſſidetur per duos, quorũ vnus habet ius in parte, & alter nõ, & quilibet pro indiuiſo. tertius uero petit partẽ Quinto, qñ poſſidetur per tres. ſ. per petitorem, & eius cohęredem, & tertium, qui nullum ius habet, & quilibet pro diuiſo. Et quæritur qualiter petitor agere debeat. Secũda ibi, quinimo. Tertia ibi, proinde. Quarta ibi, ſi ego. Quinta ibi. item ſi cũ me: vſque ad §. interdum. ¶ Et h. d. qui ſe dicit hæredem pro parte, debet illam totã petere, licèt aduerſarius poſſideat totum. hoc primo. & ſi duo totã poſſideant, debet a quolibet petere partem, quia quilibet detrahet de portione ſua. hoc ſecundo. ¶ Sed ſi ipſe: & aduerſarius æqualiter poſſident, & pro diuiſo. licèt illa pars quam ipſe poſſidet pro diuiſo aſcendat vſque ad quotam, in qua inſtitutus eſt: tñ adhuc põt ab aduerſario partẽ petere, & ẽt aduerſarius ab eo: ſi hęredẽ ſe contendit, & alter alterum negat hr̃dem. Si uerò ſe fateantur hęredes, iudicium familiæ erciſcun. proponet. h. d. uſque ad §. ſi ego.
1 ¶ Nota: † quòd agens non metitur ius ex perſona rei; ſed ex perſona ſua. unde ſi non haberet ius rei: & ſimiliter ipſe non haberet, excluderetur a reo: vt probatur hic, & in l. fin. de rei vend. ex quo ſequitur, quòd reus bene metitur exceptionem ſuam ex perſona actoris: licèt ipſe ẽt ius non habeat facit l. militis. §. veteranus. de teſta. mili. facit l. qui ex liberis §. teſtamento. de ſecund. tab.

§. Si ex ego. Si vnus hæredum cum extraneo pro indiuiſo poſſidet, cohæres qui poſſidet. contra ſolum extraneum aget. hoc dicit. ¶ Nota in fi. ꝙ in dubiis opinionibus debemus ſequi illam quæ utilior eſt. ¶ Item: quòd illa dicitur utilior, per quam uitatur circuitus. Nam ſi ageretur hic contra cohæredem: cohæres ageret contra extraneum pro illa parte: quæ ab eo auocatur, & ſic eſſet quidam circuitus, qui eſt euitandus, vt ĩ. de condit. inde. l. domino teſtamento. & ſi certum pet. l. cum fundum. §. ſeruum tuum imprudens.

§. Item ſi cum. Qui partẽ poſſidet pro diuiſo, quæ ad ſuam quotã nõ aſcendit, a cohærede, & extraneo pro diuiſo poſſidentibus debet petere partem, vel fiet inter eos compenſatio. hoc dicit. Bar. Paulus de Caſtro.

1 *Libellus incertus, & ſi interim admittatur, niſi tamen lite pendente certificetur ſuper eo ſententia non fertur.*
2 *Fratrum filij qualiter patruo ſuccedant.*

§. Interdum. Propter incertum numerum naſcẽdorum admittitur petitio partis incertæ. hoc dicit. Bar. ¶ Not. non admitti petitionẽ incertam, niſi ex iuſta, & rationabili cauſa. ſ. cum non poteſt certificari. & in hoc ſtabitur iuramento actoris, ut l. j. §. fi. & l. ſi quis argentum. & ibi not.
1 infra depo. licèt † autem interdum admittatur libellus incertus, tamen niſi pendente lite certificetur, non poterit ſententia ferri:
2 ut no. infra de rei uen. l. 3. §. fin. ¶ Item not. † ꝙ filij fratrum ſuccedunt fratri in capita, non in ſtirpes ſecundum hæc tempora, alias enim non eſſet hic incertitudo, ſi deberent ſuccedere in ſtirpes. hodie uerò ſi quidem ſuccedunt cum patruis: tunc ſuccedunt in ſtirpes; ut in auth. ceſſante. C. de legit. hæredib. ¶ Si uero ſuccedũt inter ſe, tunc fuit diuerſitas inter agnatos. & cognatos, quia dicit agnatos ſuccedere in capita, & ſic non corrigi iura antiqua: ſed cognatos in ſtirpes; & ſic corrigitur hodie iſte §. & fuit, una de opinionibus, quę raro reperiuntur in gloſſ. ſuis. Et ita conſuluit Bart. dicens opinionem. Azo. eſſe ueram in filiis fratrum per §. illud. in Auth. de hęredit. ab inteſta. ſed in vlterioribus collateralibus a filiis fratrum dicit opi. Azo. non ueram, ut illi ſemper ſuccedant in capita, per auth. poſt fratres, C. de leg. hered. de quo plenè per ipſum infra de ſuis & legiti. l. poſt conſanguineos. §. hereditas. & ita conſuluit. Paulus.

§. Si ex pluribus. Qui ſperatur admitti ad partẽ facit partem. h. d. Bart. uel ſic, non poteſt quis petere, niſi partem, in qua certum eſt eum ius habere, licèt ex poſtfacto poſſit augeri caſualiter. h. d. ¶ Et not. glo. quæ plenius examinat q. quam format in aliquo loco. de qua ẽt no. infra ſol. ma. l. ſi marito. §. cum pater, & de leg. j. l. plane. §. ſi con iunctim. & dic, ut ibi per Bart.

LEX III.

1 *Fieri eodem tempore, quòd ſucceſſiuè fit, quandoque dicitur.*
2 *Dubitandi, ſi quando ſubeſt materia, ſapientis eſt dubitare.*
3 *Præſumptione ſi receditur, & ab eius quoque effectu recedi intelligitur. nam quandiu præſumptionis cauſa durat, tandiu & eius effectus.*
4 *Adire ex teſtamento quod per natiuitatem poſthumi rumpi ſperatur, quàm quod per querelam, cur magis quis impediatur.*
5 *Ius certum ſemper eſt, hominis factum incertum.*
6 *Poſthumi præteritio teſtamenti ſolennitatem reſpicit, ſed exhæredatio pietatis officium.*

Antiqui. Poſthumus naſciturus ex ventre impedit ſequentes in gradu, eos verò qui eiuſdem gradus ſunt, ſtatutũ eſt admitti, ac ſi tres eſſent naſcituri: auferetur alteri, vel concedet amplius ſecundum quod caſus euenerit. h. d. cum l. ſeq. Bar. ¶ Not. in text.
1 ibi eodem tpe, ꝙ † eodem tpe dr̃ fieri, quod ſucceſſiuè fit: quod facit ad depoſitiones teſtium, de quo vide per Cynum C. de teſti.
2 l. teſtium. in 5. q. ¶ Item † nota, ꝙ vbi materia dubitandi eſt ſapiẽtis, & rationabilis hominis eſt dubitare, & ita colligit gloſella. nã ſm Ariſt. potẽtes dubitare facilè ſolent. Tertiò not. non eſſe inſpiciendum, quod raro accidit, licèt accidere poſſit, ſed mediam viã eligendam, qñ non poteſt aliter fieri, aliàs non eſſet eligenda media
3 via: vt ſupra de neg. geſt. l. Neſennius. ¶ Item † no. in l. ſeq. ꝙ cum receditur a præſumptione iuris, receditur ẽt ab effectu per ipſam inducto. Nam quatenus durat præſumptionis cauſa, durat ipſa præſumptio, & eius effectus. facit ad id quod dixi ſupra tit. proxi. l. ſed, & ſi lege. §. item ſi rem. in q. illa, cum vẽditor deceſſit ſine hærede. & ibi adde iſtam l. ¶ Vltimò no. gl. quæ incipit immo. quæ di
4 ſputat quare † magis impediatur quis adire ex teſtamento, quod ſperatur rumpi per natiuitatem poſthumi, q̃ quod ſperatur rumpi per querelam. & dic vnum verbũ no. in fin: quia quod ſperatur rumpi per querelam, reſcinditur facto hominis, ſed quod per poſthumum facto iuris ſine facto hominis, quæ gl. ſemper alle. quam
5 declara ſic. Nam ius eſt ſemper certum. † ſi. n. poſthumus naſcetꝛ, certum erit omnino teſtm̃ rumpi, ſed factum hominis eſt incertum, poterit. n. eſſe, ꝙ filius erit indebitè exhæredatus. & tñ iudex nõ reſcindet teſtm̃. vnde magis impedit prima dubitatio. q̃ ſecunda, & maioris eſt effectus. quod etiam patet, quia per natiuitatem poſthumi rũpitur teſtm̃ in totum: vt infra de iniuſto teſta. l. ſi ego. ſed per factum hominis interdum rumpitur pro parte. ſ. de inoff.
6 teſt. l. circa. ¶ Item † præterito poſthumi reſpicit ſolennitatem. vnde rumpit teſtm̃ tanquam non ritè factum. Sed exhæredatio filij reſpicit officium pietatis, vnde facit rumpi teſtm̃ tanquam nõ rectè factum, non tanquam non ritè, vt no. ſupra de inoff. teſta. l. 2. defectus autem ſolennitatis maior eſt arg. l. an inutilis. cum ibi no. de accep. ¶ Et no. hic in fi. gl. de teſtamento in quo eſt poſthumus. præteritus vtrum valeat. & iſta ponit materiam veritatis. licèt glo. in l. eum qui. de acquir. hæred. dicat contra. probatur per l. poſthumi de iniu. teſt.

LEX V.

1 *Poſthumus dum ſperatur, quatenus iam natus hæres effici poſſit.*
2 *Dubitatio non tam nocet, quàm error.*
3 *Emancipatus quid diſtet à ſuo.*
4 *Hæreditatem ex teſtamento, quod rumpi ſperatur, non deferri.*

Illud. Cum quis eſt certus de poteſtate adeũdi, licèt ſit incertus pro quota portione debeat hæres eſſe, non impedit adire, ſed efficitꝛ hęres ꝑ illa parte, ꝑ qua dẽt eſſe, hoc dicit. vel ſic poſthumus, qui non eſt, licèt eſſe credatꝛ, non obſtat iam nato quin ab inteſtato efficiatꝛ hęres ipſo iure, nec ẽt inſtituto, cum quo ſimilitꝛ fuit inſtitutus. Nam ſiue ex certa parte, ſiue incerta, fuit iam natus inſtitutus, ẽt ſi erat extraneus poſtquã nullus eſt in vtero, efficitur hæres inſolidum, quia non dubitat de viribus teſtamenti. h. d. ¶ Et nota: quia hæc l. loquitur pro qua parte iam natus efficiatur hr̃s pendente natiuitate poſthumi. ſed l. antiqui. declarat quam partẽ petere põt. Poteſt autem eſſe, ꝙ in totum ſit hæres, vt hic, & tñ non poſſit petere niſi quartam vt ibi, quia per aditionem efficitur hæres a lege, quæ eſt certa de rei veritate. Sed ſi vult petere, hẽt hoc impetrare a iudice, qui cum non ſit certus, non audiet eũ, niſi pro quarta parte, vt ibi: & ſic patet, ꝙ non ſunt contraria. ¶ Et pro de-
1 claratione iſtius materię diſtingue, † nam aut quærimus pro quota parte poſſit hęres effici iam natus, vel vtrum poſſit effici pẽdente natiuitate poſthumi. de quo loquitur hæc l. Aut quæritꝛ quotã petere poſſit, de quo loquitur l. antiqui. Primo caſu, aut iam natus vult venire ab inteſtato, aut ex teſtamento. Primo caſu, ſi quidem erat inferior a poſthumo nullo modo põt, quia dubitat de iure ſuo, cum poſthumus ſibi præferatur, vt ſ. e. l. antiqui. in prin. niſi tribus concurrentib. ſ. quod nullus ſit in utero, & ꝙ ita ſit cõis fama; & ꝙ ita ipſe credat, ut hic in fi. gl. ſecundæ. & de acq. hæred. l. cum quidam. §. quod dr̃, & §. non ſolum. aut eſt in eodem gradu. Tũc gl. vr̃ diſtinguere inter ſuum, quia efficitur hęres ipſo iure, ut hic, & emancipatũ, qui nullo modo põt effici: ut l. uentre. de acq. hær. quod non placet: quia ibi loquitur ex teſtamento, nos ab inteſtato. ideo dic, ꝙ ſiue ſit in poteſtate, ſiue emancipatus, poteſt heres effici pro illa portione, quæ ipſum contingit re vera. vnde ſi nullus eſſet in vtero efficientur hæredes inſolidum, ſi aliquis eſt pro uirili. rõ, quia non dubitat de iure adeundi, cum in omnem caſum ſit hęres futurus, ẽt emancipatus, & ẽt poſthumus natus. ut l. ventre. in fi. de acq. hære. licèt ſit incertum de portione, quæ ipſum debet contingere. ſed hoc non nocet, vt hac l. verſic. ꝙ ſi fortè. Nec obſtat de acq. hæred. l. ſi ex aſſe: quia ibi adeundo errabat, & ſic appli-
2 cabat mentem ſuam ad falſum. Sed † hic dubitabat, nec ad falſum mentem applicabat. unde non tñ nocet dubitatio, quantum nocet error. quod nota. patet etiam, quia dubitans intendit ſequi veritatem ſi ipſam ſciret, ſed errans intendit ſequi falſitatem. Adde quod not. in l. de ſtatu. de teſta. infra de iur. & fac. ignoran. in rubr.
3 In † hoc tñ differt emancipatus a ſuo: quia ſuus efficitur hæres ipſo iure ſine facto ſuo: Sed emancipatus habet petere bon. poſſ. un de liberi, ſecundum iſta tpa. uel hodie adire per verba expreſſa in Auth. de hæredibus ab inteſtato. §. nullam, & ſic requiritur factũ ſuum: vt l. j. C de iure delib. ¶ Prædicta uera, qñ certum eſt in rerum natura, utrũ poſthumus ſit in uentre, uel non, uel quot ſunt. ¶ Si verò eſſet incertum, ut cum eſt mulier infra illos dies, infra quos partus non eſt adhuc formatus, ſed uocatur embrio, tunc non efficitur hæres etiam ſuus, aliàs: quia cum ſit incertum in natura: nec l. etiam eſſet certa, ut d. l. cum quidam. §. ſuum hęredem. & ibi not. de acquirend. hæredita. Secundo caſu, quando vult venire ex teſtamento, aut poſthumus erat exhæredatus, & efficitur hæres inſolidum, cum in omnem euentum ſolidum ſit habiturus ſecundum iſta tempora. hodie idem eſſet, quod in præterito, cum non poſſit exhæredari. Aut fuit inſtitutus, & nullus erat in vtero, & efficitur hæres inſolidum, ſiue fuit iam natus inſtitutus in certa parte, ſiue ex incerta: ut hac l. ſecundo & tertio reſponſo. Aut aliquis erat, & tunc ſi iam natus erat inſtitutus in certa parte, ut in ſecundo reſponſo huius l. erit hæres pro illa tantũ. Aut in incerta, & erit hæres pro uirili, & poſthumus pro alia uirili, licèt ignoret iam natus quota ſit. ſi uerò ſit poſthumus pręteritus, tũc ſi quidem erat in uentre: quicunque ſit inſtitutus etiam ſuus non
4 poteſt hęres eſſe, quia † ex teſtamento quod ſperatur rumpi non defertur hæreditas. decedendo tamen, ſiue ſit ſuus, ſiue emancipatus tranſmittit ab inteſtato portionem quam eſſet habiturus: ut l. ſi filius hæres. de liber. & poſthumis. ſecundum unum intellectum ſiue ex teſtamento, ut dicta l. uentre. & l. illud. §. final. cum l. ſeq. de contrata. extraneus uero nihil tranſmittet. ¶ Sed ſi nullus eſt in uentre, differt ſuus ab emancipato: quia ſuus efficitur hæres inſolidum. emancipatus pendente dubio non: licèt decedendo tranſmittat, ut dicta l. uentre. ¶ Secundo caſu principali, ſi quæritur quotam partem petere poſſit, dic, aut ab inteſtato, aut ex teſtamento. primo caſu, ſi non erat eodem gradu cum poſthumo nihil petere poteſt, ſi nihil ſit in ventre, & ſit de hoc communis fama, & ipſe ita credat: quia licèt efficiatur hæres per l. ut dictum eſt, tamen iudex qui non eſt de hoc certus non admittet. ita intelligitur l. antiqui. in prin. ſed ſi erat in eodem gradu admittitur pro quarta, ut e. l. in fin. ¶ Si uero ex teſtamento, tunc aut poſthumus erat exhęredatus, & admittitur inſolidum. Aut inſtitutus, & tunc aut iam natus erat inſtitutus in certa parte, puta dimidia, poſthumus in alia dimidia, & ad illam dimidiam petendam admittitur: quia in omnem euentum eſt illam habiturus, etiam ſi ſeptem naſcantur, cum non debeat habere, niſi unam dimidiam. Aut ex incerta, puta ex uirili cum poſthumo, & tunc petet quartam. ita debet intelligi gloſſ. in l. antiqui. quæ incipit circa princip. dum dicit l. illam habere locum ex teſtamento. Aut poſthumus fuit prætęritus, & tunc iam natus in nullo admittitur, licèt nullus ſit in uentre. & licèt inſtitutus ſit filius in poteſtate. nam licèt tunc efficiatur hæres ipſo iure a l. quę eſt de hoc certa: ut l. uentre. de acquirend. hereditat. tamen iudex qui non eſt certus, non admittet, cum dubitetur de uiribus teſtamenti. ita intelligo iſtam materiam. Paulus.

LEX VI.

Sorori. Qui ex poſtfacto apparet hęres eſſe, a quolibet herede auocat pro rata, & ſumptus pro rata ſuſtinet. hoc dicit. Bartol.

LEX VII.

Non poſſumus. Per hanc actionẽ conſequitur quis partem pro indiuiſo. ſed per iudicium familiæ erciſcundæ conſequitur partem pro diuiſo. h. d. ¶ Et not. l. per quam patet ſecundum Bart. quòd ſi iudex in iudicio familię erciſcundę pronuntiaret talem eſſe hęredem pro dimidia, & talem pro alia dimidia, nihil ualet ſententia, quia non agitur, ut adiudicetur, ſed ut diuidatur, quod nota. ſic econtra, in hac actione ſi adiudicaret partem pro diuiſo, nihil ageret. ¶ Not. glo. in fin. de qua ut de his in l. 4. infra de rei uend.

LEX VIII.

1 *Litis conteſtatio num fieri dicatur, ſi reus actoris libello reſpondeat, dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte uera, & & pro parte nequaquam.*

2 *Controuerſiam reſiſtendo facere reus dicitur, ut actor agendo.*

PErmittendum. Poteſt poſſeſſor hæreditatis partim defen-
1 dere, & partim cedere hoc dicit. Et † per hanc l. patet, quòd ſi reus reſpondeat libello actoris, ſic dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte eſſe vera, & pro parte non, fit litis conteſtatio, & adde l. qui ſolidum. in
2 prin. & quod ibi not. per Bart. infra de legatis 2. ¶ Item † nota hic in fin. ꝙ reus dicitur facere controuerſiam reſiſtendo, ſicut actor agendo. ſupra de petitione hæredit. l. diuus. in princ. & l. ex ſextante. in prin. de excep. rei iu. Paulus.

LEX IX.

1 *Hæreditatis petitione nomine proprio conueniri nõ poſſe, qui alieno poſſidet nomine.*

2 *Hæreditatis petitio quatenus aduerſus poſſeſſoris hæredes detur.*

CVm multi. Quilibet hæredum putatiui hæredis tenetur hac actione, quatenus poſſidet, ẽt ſi tanquam procurator adminiſtrauerit, quia ſuccedẽdo mutat tibi cauſam poſſidenti. hoc
1 dicit. ¶ No. † ergo, ꝙ licèt ille qui nomine alieno poſſidet hæreditatem, non poſſit hac actione cõueniri nomine proprio, vt ſupra tit. j. l. nec vllam. §. ſi quis abſentis. tamen ſi ſuccedat illi, cuius nomine poſſidet, poteſt conueniri. ſicut ille poterat. nam tunc poſſi-
2 det nomine proprio. concor. infra l. proxi. ¶ Itẽ † not. ꝙ hæc actio non datur contra hæredes poſſeſſoris pro hæreditariis portionibus, ſed quatenus poſſidet, quia non cõuenitur tanquam hęrès, ſed tanquam poſſeſſor. Idem in realibus in l. de eod. in fin. infra ad exhiben. & not. de præto. ſtipu. l. 2. Sed in merè perſonalibus, dic, vt not. in l. pro hæreditariis. C. de hæredit. acti. per Cynum & per Bar. in l. eadem. §. Cato. infra de verbo. oblig.

LEX X.

Cum hæredis. Iſta eſt pulchra l. & hoc dicit. qui nomine alterius hæreditatem detinet non tenetur hac actione; licèt ille cuius nomine detinet, non fuerit in rerum natura tempore quo detinere incępit, quia non videtur pro hærede, vel pro poſſeſſore poſſidere, niſi ſibi ſucceſſerit, & ex ſua perſona cõtendat. tenetur tamen actione negotiorum, geſtorum verò hæredi, ſed non hæredibus illius cuius nomine poſſidebit: quia non fuerunt negotia illius. hoc dicit.

1 *Bonorum poſſeſſori de iure prætorio, quod nam remedium detur.*

2 *Bonorum poſſeſſori particulares, quæ dantur actiones, ciuiles ne ſint, an prætoriæ.*

3 *Fideicommiſſarius uniuerſalis, uel hæres, ſi rerum hæreditariarum poſſeſſionem ſemel apprehenderit, rurſuſque ab ea ceciderit, num hæreditatis petitionem habeat. Et ad quid hæc eadem actio competat.*

De bonorum poſſeſſio. hæredit. petitione. Rubrica.

¶ In duobus titulis præcedentibus locutus eſt iuriſconſultus de directa, & ciuili petitione hæredit. hic in ſeq. titulo de vtili, & præ-
1 toria, & † dicitur bon. poſſ. quia bonorum poſſeſſori de iure prætorio datur vtilis petitio hæreditatis prætoria. Item ille cui reſtituta eſt hæreditas ex Trebelliano per actiones vtiles, tantum conſequetur, quantum directus hæres per directam, & ciuilem. h. d. cũ titul. ſeq. ¶ Et not. hic vnam gloſſ. quæ eſt in hoc titulo infra in l. 2.
2 quæ † dicit, quòd particulares actiones, quæ competunt bonorũ poſſeſſori ſunt ciuiles, non prætoriæ, quia inſpicitur primæua earum natura, quæ glo. eſt notanda. Et uide per Dyn. Inſti. de acti. §.
3 ſed iſtæ. ¶ Item no. aliam quæ eſt in ti. ſeq. in l. j. quæ dicit, † ꝙ poſtq̃ fideicommiſſarius vniuerſalis, uel hęres apprehendit poſſeſſionem rerum hæreditariarum, ſi cadaet a poſſeſſione, non habet hanc actionem; ſecus ſi non apprehenderit. Et fuit opinio Azo in ſumma, & eſt ratio ſecundum Bar. quia poſt apprehenſionem poſſeſſionis deſinunt res eſſe hæreditariæ, ut l. j. §. per ſeruum, & quod ibi no. de acquir. poſſ. ſed hęc actio non datur, niſi pro reb. hæreditariis, quod dictum nullo modo placet. Nam etiam per aditionem ſimplicem hęc actio competit, quia ſufficit, quod ſemel fuerint hæreditariæ. Item video, quòd competit ad pretium, quod tamen nunquam fuit hæreditarium vt l. quod ſi in diem §. ſed is. š. de pet. hęred. & ideo dictum glo. non placet: ſed dic, ut dixi in d. l. quod ſi in diem §. non ſolum. ſupra de pet. hæred. ubi hũc paſſum examinaui, & allegaui iſtam glo. Paulus de Caſtro vtriuſque iuris Doctor egregius.

Finis hic Liber Quintus,

LIBER SEXTVS.

1 *Rei uendicatio quotuplex ſit.*

2 *Quaſi rei uendicatio in quot partes deducta ſit. Et libellus in rei uend. qua ratione formetur, & quid continere debeat.*

3 *Rei uendic. directa atque utilis cui datur, & an eidem. Et dominium in iure uaria conſiderari.*

De rei vendicatione. Rubrica.

¶ Super hac Rubrica eſt una gl. magna, & magiſtra, quæ debet in
1 aliquibus ſuppleri. Quæro † ergo quotuplex eſt vẽdicatio. Reſpondet gl. ꝙ duplex. ſ. directa, & utilis. Tu dic, quòd eſt triplex. ſ. vera uendicatio, & ſimplex. Item quaſi uendicatio, item uendicatio nõ uera, ſed ſ͛m quid. Prima eſt duplex. ſ. directa, de qua loquitur principaliter iſte titulus. Item vtilis, de qua loquitur l. ſuperficiario.
2 infra eo. & tit. ſi ager. vectig. vel emph. pe. ¶ Item † quaſi vendicatio ſimiliter duplex, vna, quæ datur præſcribenti ante præſcriptionem completam. talis enim non habet dñium, ſed quaſi dñium, vt no. Inſti. de ac. §. aliæ. & l. j. in fi. de aqua plu. ar. per Bart. licèt gl. in l. cum poſtulaſſem. §. j. de dam. infec. dicat, ꝙ habet vtile, ſed nõ eſt verum. talis ergo dicitur quaſi uẽdicatio, & publiciana de qua loquitur tit. ĵ. de publ. ¶ Vnde qui formant libellum in rei vend. dicunt rem ad ſe pertinere iure dominij, vel quaſi, ut no. in c. Abbate ſanè. in princ. de re iudi. lib. 6. ¶ Eſt & alia quaſi vendicatio, quæ competit pro iuribus incorporalibus, vt cõfeſſoria, & negatoria, quæ dicuntur vendicationes: ut ſupra ſi ſerui. uen. in rub. & l. 2. §. j. non tñ propriè, cũ in illis nõ cadat dñium, ſed quaſi, ſicut nec poſſeſſio, ſed quaſi, ut ĵ. de acq. re. do. l. ſeruus. §. incorporales. ¶ Eſt, & tertia vendicatio non ſimplex, ſed ſecundum quid vt illa, quæ proponitur adiecta cauſa, vt de qua in l. j. §. per hanc. & ibi dicam.
3 ¶ Secundo † quæritur cui detur directa, & cui utilis. Reſpondeo, directa datur directo dño de iure gentium, uel ciuili: ut infra eo. l. in rem. in princ. Interdum uerò datur non dño in caſibus, in quibus nõ pôt referri qõ dominij, qui ponuntur in l. ſi quis emptionis. §. ſed hoc infra. C. de præſcrio. 30. an. ¶ Sed cui detur utilis. dic plenius, quàm glo. ꝙ interdum directo dño, ut contra dolo deſinentem poſſidere, ut l. electio. §. ſi is qui. infra de nox. interdũ utili dño, & hoc tripliciter. Primo pro utili dño. quod non contrariat̃ directo, ſed ſubalternatur, ut illud, quod habet emphyteuta uel ſuperficiarius, qui recognoſcit directum dñm in ſuperiorem. facit quod no. in l. curationes. §. prædium. infra de adm. re. ad ciui. perti. ¶ Secundo pro illo, quod contrariatur, & abſorbet directum, ut illud quod acquiritur ex præſcriptione longi temporis. Eſt enim vtile non directum, ut hic in glo. & no. in authẽ. niſi tricennale. C. de bonis mat. & l. uſuca. de uſuca. & l. j. in fi. de aqua plu. arcen. per Bar. ¶ Tertio ubicunque dominium ſine traditione acquiritur ex ſolo contractu inter uiuos, uel alio, qui de ipſius participat natura, vt eſt donatio cauſa mortis, nam omnibus illis caſibus transfert̃ utile, non directum, & vtilis uendicatio competit: ut not. in l. fi. C. de ſacroſan. eccl. circa fin. in gl. quę incipit. ſ. utilem, & de do. cau. mor. l. j. & de pac. inter emp. & ven. l. commiſſariæ. & infra de do. cau. mor. l. ſi mortis cauſa. & l. qui mortis. quod tene menti. ¶ Interdum uerò competit utilis non domino, & hoc tripliciter. Primo vbicunque quis ex aliquo priuilegio ſpeciali poteſt vendicare rem emptam de pecunia ſua, ut pupillus, miles, mulier, vel eccleſia. Nam tales nõ ſunt domini, ut no. gl. ſingularis in l. idem quod. infra qui po. in pig. ha. Et tamen poſſunt uendicare nõ directa, ſed utili. vt C. eo. ti. l. ſi ut proponis. & infra de do. inter virum & vxo. l. uxor marito. ¶ Secundo poteſt contingere in ceſſionario ceſſa, uel uendita rei uendicatio. talis non eſt dominus, cum res non ſit ſibi tradita, & tamen habet vtilem ex perſona ſua. ut not. in ea. l. ſi culpa. & C. de hæredit. uel actio. uen. l. fin. ¶ Tertio poteſt contingere in eo cuius res mobilis fuit uſucapta poſt litem conteſta. deſiit. n. eſſe dñs directus, & utilis. & remanet ſibi utilis uendicatio. ut ĵ. eo. l. ſi poſt acceptum. cum gl. ſua. in qua feretur ſententia ex proceſſu facto ſuper directa, ut ibi not. & l. quanquam. §. Iulian. de aqua plu. ar. per Do. cætera dic, per glo. & per Cynum C. eo. in rubrica. & l. unica. de ali. iud. Paulus de Caſtro. Sequitur.

LEX PRIMA.

1 *Vendicare rem poſſum iuris, quod in ea habeo occaſione, quanquam in ea plenum dominium non habeam. cum limitatione tamen.*

POſt actiones. Vſque ad l. idem Pompon. §. cum in rem. Iuriſconſul. tractat, quæ res poſſint per hanc actionem uendicari. & dicit primo, quòd res mobiles, & immobiles. liberæ uerò perſonæ licèt noſtræ poteſtati ſubiectæ non uendicantur ſimpliciter, ſed adiecta cauſa de iure quiritum, pro iure quod in eis habemus. alia uero remedia ſunt pro ipſis reperta. h. d. uſque ad §. fi. ¶ Et no. in §. per hanc limitationem ad dictum
1 Innoc. qui dicit in c. examinata, de iudi. quòd † ratione iuris, quod habeo

habeo in re, poſſum rem petere, vel vendicare, licèt non habeam plenum dñium. & hoc per l. qui tabernas. de contrahẽ. emp. Tu limita hoc dictum: quia non debeo vẽdicare ſimpliciter, ſed debeo in libello exprimere ius, quod habeo, & rõne illius iuris rẽ petere: aliàs libellus eſſet ineptus, caſus eſt hic. hoc. n. volunt dicere illa verba adiecta cã, & pro iure patriæ poteſtatis, quod in illis habeo. & vide hic omnino, quod no. Inn. c. inter quatuor. de maio. & obe. qui quærit, qualiter prælatus agit contra ſubditos denegantes ſibi obedientiã. & in omnib. fundat ſe per iſtum §. ¶ Itẽ vide quod notatur per Cy. vbi cauſa ſtatu. l. j in 4. & vlti. q. circa quæ dic, vt in gl. & no. eam. in fi. dum dicit, ꝙ officium iudicis, quod eſt extraordinariũ concurrit cũ ordinario, qñ competunt ambo ſecundum ius commune: aliàs ſecus, vt l. in cauſa. de mino. de quo vide plenè per Bar. in l. in prouinciali. de ope. no. nun. & per Cy. in l. etiam. C. ſi tutor. vel cura. ¶ In glo. quæ incipit. ſ. erunt petendi. in fi. dic, ꝙ ideo iſtæ actiones dicuntur præiudiciales; quia ſententia lata cõtra vnum facit, & parat pręiudicium alijs, etiam his qui in iudicio non fuerit, puta fratribus, & alijs conſanguineis: vt l. ingenuum. š. de ſta. hominum. l. 3. in fi. de libe. ag. Paulus.

1 *Plura unum totum quandoque faciunt, quandoque ſecus, Et qualiter ſint ea petenda.*

2 *Oues meas alienis permiſtas quot modis uendicare poſſim.*

§. Per hanc autem. Per hãc actionem petitur vniuerſitas corporũ, licèt aliqua corpora ſint illi caſualiter admiſta, quæ non ſunt vendicantis, dũtamen numerus vendicantis per ſe faciat vniuerſitatẽ. aliàs nec vt vniuerſitas, nec vt pars eius peti poteſt, ſed corpora ſingulariter. ¶ Itẽ aliena corpora in reſtitutionem non ueniunt, niſi vẽdicãs habeat in eis titulum, & bonam fidem. h. d. vſq; ad l. qui gregẽ.
1 §. armamenta. ſ͛m uerum intellectum. ¶ Et † not. ꝙ interdum plura faciunt vnum totum vniuerſale, & tunc qualiter ſint petenda loquitur hic, quia ſub nomine vniuerſi. Interdum nullum totum faciunt, ſed per ſe ſeparatim conſiderantur. Et tunc ſeparatim ſunt petenda. vt in §. armamenta. Interdum faciunt vnum totum corporale, & tunc quid iuris ſit habetur in §. Pompo. vſq; ad l. idem Pompo. §. idem ſcribit. ¶ Item not. quòd ratio dubitandi in hoc §. hæc erat, quia per hanc actionem vendicantur res ſingulares, non vniuerſitas, vt in princ. l. Sed grex eſt vniuerſitas, &c. reſpondetur, quod eſt vniuerſitas corporum, & ſic non iuris, quia nihil iuris habet miſtum. Vniuerſitas uerò iuris, ut hęreditas, & peculiũ per hanc actionem non petitur, ut infra eo. l. uendic. & ita intelligi
2 tur princip. l. ¶ Et no. † pro intellectu iſtarum gloſſarũ, quòd quando oues meæ ſunt commiſtæ cum tuis, tribus modis contingit me poſſe uendicare meas. nam interdum tanquã partem gregis, & non tanquã gregem. Interdum econtra tanquam gregẽ, nec tanquam partẽ, ſed ut ſingula capita: quo ad primum dic, ꝙ duobus modis poſſum uendicare tanq̃ partem gregis. puta qñ uoluntate noſtra ſunt commiſtæ, & ſic ſunt factæ communes. ita intelligitur glo. 2. in fi. in l. ſed ſi pars. quo caſu dic, ꝙ etiam ſi numerus mearum faceret gregẽ, non poſſum ipſas petere tanq̃ gregem: cũ non conſtituant gregem per ſe, ſed cum tuis. non enim poſſunt dici grex, ſed pars gregis. ¶ Secundus caſus eſt, quando ſunt commiſtæ ſine uoluntate noſtra, non tñ poſſunt faciliter ſeparari, ut quia erant oẽs albæ, nec poſſunt diſcerni tua a meis, tunc ẽt puto, ꝙ efficiantur communes, & conſtituant vnum gregem, per rõnem iſtius gl. & quod no. in l. idem Pompo. in prin. ĵ. eo. per glo. vt l. fructuarium. §. ſi in vinariis. ĵ. de vſufr. Quo ad ſecundũ dico, ꝙ tunc poſſum uendicare tanq̃ gregem, & non tanq̃ partem, qñ tria concurrunt. Primum eſt, ꝙ numerus mearum ſit ſufficiens ad conſtituendum gregem: vt in hoc §. per hanc. in fi. & l. & ſi pars. in fin. Et tunc ſpectandum, an numerus meus ſit maior, q̃ tuus, vel æqualis: licèt Io. & Azo. hic dixerint diſtinguẽdum. ſed opinionẽ Hug. veriorẽ puto. non. n. poteſt bona rõ aſſignari, cur oues meæ, quæ ſemel fecerunt gregem, licèt commiſceantur cum tuis, quę ſunt in æquali numero, deſinant eſſe grex. Nam primo nulla pars confundit alteram, cum non poſſit videri quæ maior. arg. ĵ. de fideiuſ. l. generaliter. & quod no. š. ſi pars hęred. pe. l. j. §. j. in gl. quæ incipit. ſ. pro diuiſo. Secundo requiritur, ꝙ ſint admiſtę ſine voluntate noſtra: aliàs fierent coẽs, & facerẽt vnum gregem cum tuis, & ſic uendicarent̃ tanq̃ pars, non tanq̃ totum. vt š. dictum eſt. Tertio requiritur, ꝙ poſſint abinuicẽ ſeparari faciliter, & ſic non efficiantur cões, ut quia meæ erant nigræ, & tuæ albæ: aliàs dic, ut š. prox. dixi. His tribus concurrentibus tanq̃ gregem, non tanq̃ partem uendicabo. Interdum uerò, nec tanq̃ gregem, nec tanq̃ partem. puta ſi numerus mearum non ſufficit ad gregem, & ſunt commiſtæ, ſine voluntate mea, & abinuicem ſeparari pñt: tunc. n. non faciũt vnum gregem cum tuis, ſed ſeparatim cõſiderantur, utpotè ſunt quinque & quinque non faciunt. 10. per ſe ſeparatim conſideratæ, vt hic no. in glo. & ĵ. de fideiuſ. l. & ſi fideiuſſor. nec faciunt gregem per ſe, quia non ſufficit numerus. & ſic habeo ſingula capita vendicare. ita intelligo l. ſed ſi par numerus. in prin. & totam iſtam materiam. Vltimo aduerte quia Azo vr̃ hic ſentire, ꝙ ſi habeam centum oues non faciant gregẽ, niſi hoc expreſsè ſit conſtitutũ, vt colligitur in l. ſed ſi pars. in prima glo. quia iſta dicitur uniuerſitas facti. i. quæ ſola congregatione capitum, qua facti eſt, conſtituitur, ſecus in uniuerſitate iuris. nã in illa bene requiritur expreſſus cõſenſus ſuperioris, niſi ſit a iure ſcripto conſtituta, ut no. per Inn. in cap. cum ab eccleſiarum. de offic. ord.

LEX XIII.

L. Marcellus lib.

§. Armamenta. Quãdo ſunt plures res diuerſę nõ conſtituentes vnum totũ, ſingulæ ſunt vendicandę. h. d. intellige ſic, ut ſingulæ in libello exprimãtur. ¶ Item intellige qñ res illæ non accedunt alicui toti, aliàs ſecus vr̃, ut in fructibus. & pertinentiis. Poteſt enim quis petere rem cum fructibus, ut no. per Cyn. in l. cum propria. ĵ. ſi quis alteri, uel ſibi. Item caſtrum cum pertinentiis. ut no. in c. inter dilectos. circa fi. de don. & facit, quod no. per Inn. in c. tanta. de exceſſ. præla. qui dicit, ꝙ in iſtis acceſſoriis non requiritur tanta ſpecificatio, ſed nõ procedit iſte libellus, peto domum cum ſingulis maſſaritiis, quia maſſaritiæ non accedunt domui ſ͛m Bar.

§. Pomponius. Si materię duorum eiuſdẽ generis confundant̃, efficit̃ res cõis, & quilibet pôt vendicare pro rata. & qui dolo cõfundit, tenet̃, ac ſi dolo deſiiſſet poſſidere. h. d. cum l. ſeq. Bar. ¶ Et not. quia primo loquit̃, qñ confunduntur duæ materiæ eiuſdẽ generis, & propriè dicunt̃ confundi. ¶ Secundo qñ miſcentur duæ ſpecies ſimiliter eiuſdem generis, quæ non dicuntur cõfundi, ſed miſceri. & utroq; caſu nõ tranſeunt in aliam ſpẽm. Tertio, qñ miſcentur duæ ſpẽs diuerſi generis, & tranſeunt in aliam ſpeciem. Quarto, qñ duæ materiæ diuerſi generis miſcentur. ſecunda incipit in l. item Pomp. tertia in §. j. eiuſdem l. quarta. in §. ſed ſi plumbum. ¶ Item no. ꝙ iſte text. loquitur, qñ materia infecta adiicitur infectę, quo caſu neutra cedit alteri, licèt altera ſit maior, ſecus ſi facta adiiceret̃ factæ, tanq̃ pars, quia tunc efficeretur illius cuius eſt totum, & idem ſi infecta factæ, ut infra eo. l. in rem. §. 2. & ibi plenè no. Paulus.

LEX V.

IDem Pomponius. In reb. quę cõmiſtione nõ cõfunduntur remanet dñium eorum, quorum erat primo, niſi uoluntate dñorum ſit facta commiſtio, quia tunc efficeretur res cõis. hoc dicit. Ad l. ſi alieni, dic, ꝙ ibi concurrebant duo, bona fides. Item quia creditor recipit ſuum.

§. Idem ſcribit. In rebus quæ commiſtione mutãt ſpeciẽ, deſinit dominium eſſe prioris domini, & efficitur ſpecificantis. h. d. quod eſt uerum trib. concurrentibus. Primo, ꝙ nomine ſuo ſpecificauerit, & bona fide. Item, ꝙ non poſſit redire ad priſtinam materiam, uel ſpeciem, ut hic no. glo. & ĵ. §. proxi. & de acquir. rer. do. l. adeo. §. cũ quis. & ibi uide. & de leg. 3. l. quęſitum. §. illud fortaſſe. Inſt. de rer. di. §. cum ex alien. ¶ Quæro qua actione ſuccurretur domino? Reſpon. actione in factum, ut infra eo. l. in rem. §. item quæcunque. & no infra ea. l. §. de arbore. Paulus.

§. Sed ſi plumbum. In rebus diuerſi generis, quæ commiſtione nõ mutuant ſpeciem, remanet dominium prioris domini, ſi poſſit abinuicem ſeparari. uel efficitur res communis. Bar. glo. uero uidetur uelle, ꝙ nunquàm efficiatur. Sed prima uerior, ſi ſeparatio eſt impoſſibilis, uel difficilis. Et no. gloſſ. hic magiſtram, quæ ponit differentiam inter confuſionem, & commiſtionem. & uide eam. non ſunt alia.

§. Idem ſcribit. In brutis partus ſequitur uentrem, & illius eſt, cuius eſt uenter. ¶ Itẽ ſi arbor mea translata ſit in agrum tuum antequàm coaleſcat non efficitur tua, & poſſum eam uendicare. poſtquàm uero coaluit, tua eſt, nec habeo directam actionem, ſed utilem ſecundũ quoſdam. Sed gloſſ. dicit, quòd nec utilem habeo, ſed actionem in factum hoc dicit cum §. ſequen. text. cum glo. poteſt dici, quòd prima opinio eſt uera contra illum, qui malafide tranſtulit. Sed contra illum qui tranſtulit bona fide ſit uera ſecunda opinio, ut detur actio in factum, ne locupletetur cum aliena iactura. ¶ Sed quæro, quid ſi nullus tranſtulit, ſed flumen, utrum poſtquam coaluit, habeam aliquam actionem, reſpondeo, quòd ſic, in factum, per eandem rationem, ut not. infra de acqui. re. do. l. adeo. §. præterea. in glo. ¶ Item quod dixi de utili actione, quæ datur illi, qui ſemel fuit dominus & deſiit eſſe. adde ea quæ dixi in rub. poteſt tamen comprehendi ſub illo caſu, de illo qui deſiit eſſe dominus poteſt litem conteſtatam, nam utroque caſu ex facto poſſeſſoris perdit quis dominium. Paulus de Caſtro.

§. Cum in rem. Error in nomine rei petitę non vitiat iudiciũ, ſi de corpore cõſtat. incertitudo uerò bene uitiat, & condemnationem impedit. h. d.

cum

cum §.ſe.¶Et no.glo.primam §.fi.quæ dicit,ꝙ hæres actoris non poteſt declarare libellum obſcurum, quia poteſtas declarandi ita adhęret perſonæ,ꝙ ad hęredem non tranſmittitur,pp quàm glo. ſemper alle.iſte finis. & vide quod nò.per Bart.in l.inter ſtipulantem §.j.de verb.obl.l.ſi quis intentione.s̈ de iudi.

LEX VI.

1 *Res in libello petitas, quot modis declarare poſſimus.*

2 *Dominium in legato alternatiuo in legatarium electione non facta non tranſire. Et quid ſi rem meam ſimul cum tua poſſideas, nec ſciam utra ſit mea.num alternatiuè illam,uel illam petere queam.*

SI in rem. Qui rem petit, debet eam in libello declarare ſ̃m eius naturã,& qualitatem.h.d.tota l.ſecundum Bar.¶Nota.†hic ſex mo-
1 dis rem declarandam.ſ.per quidditatem. Nam debet dicere an ſit equus,vel bos,ager,uel vinea,nec ſufficit dicere peto rem meam ¶Item per quantitatẽ.ſ.an petat totum,vel partẽ.ſimpliciter tñ petendo vr̃ petere totum,& petendo partem vr̃ petere dimidiam ſecundum gl. cuius ꝯrium vr̃ no.ſupra de procur.in l. Pomponius.§.ſed & is.ſed intellige illam ſecundum iſtã. ¶Tertio per quantitatem,cum aliqua demonſtratione,quæ fit uariè ſ̃m diuerſitatem rerum: nam declaratur tam per numerũ,vt pecuniæ, q̃ per pondus,vt maſſà,& q̃ per mẽſuram,vt triticum. ¶Quarto, declaratur per qualitatem, vt ſi res eſt alba, vel nigra.ſi tñ eſt talis qualitas: quæ non faciliter poteſt exprimi, non eſt neceſſario exprimenda. ¶Quinto,per nomen proprium: quod ſolum ſufficit, niſi ſint aliæ res eiuſdem nominis:tunc alia demonſtratio addẽda eſt.Item, & ſi de nomine non recordetur actor pōt recurrere ad aliam demonſtrationem,quæ loco nominis fit.dico etiam,ꝙ poteſt petere, ꝙ oẽs res ſibi exhibeantur, vt poſſit oſtendere quam petere vult infra de publi.l.ſi cum exibuiſſet.§.pen.& l.3.§.j.ſi quis noxali.infra ad exhiben.¶Sexto,debet demonſtrari per loci qualitatem,vt quo loco ſit,& quibus confinibus ad,quod dic ſufficere duo confinia.ut l.forma.in prin. C.de cenſit.Hoc continet tota l.dic tñ,ꝙ non omnes demõſtrationes ſemper ſunt neceſſariæ, ſed ita demum ſi rei petitæ conueniant, nec poſſit aliter reddi certus,aliàs enim ſufficeret vnam ponere per quam redderetur certus,vt infra de fur.l.in actione.in prin. & per Inn. de libelli obla.c.j. & vide dictam l.in actione.& l j.§.ſi quis argentum. ĵ.depo. nam, quod hic deficit,illic ſuppletur.Item no. glo. primam hic, quæ te-
2 net,quod † in legato alternatiuo non tranſit dominium in legatarium ante factam electionem,quod eſt verum, vt infra de leg.l.j. huiuſmodi.§.ſi Stichum.non tñ reſpondet glo. ad q. formatam:ſi poſſides rem meam cum tua ſimili, & ego ignoro,quæ ſit mea, vtrum poſſim petere illam,vel illam alternatiuè,ſicut cum promiſiſti Stichum, aut Pamphiliũ, quia poſſim ambos alternatiuè pepetere,tu dic in rei vendicatione, cum non habeam ius in re tua, non poſſum etiam alternatiuè propter incertitudinem ipſam petere,ſecus in duab.reb.alternatiuè promiſſis,quia vtrunque eſt in obligatione,ut infra de uerb.ob.l.ubi autem.§. qui illud aut illud. quid ergo fiet? reſpondeo poſſum petere per officium iudicis te cogi ad oſtendendum mihi rem quam a tali emiſti, quia intendo ipſam petere.ar.eius quod not.infra de interroga.act.l. vbicunq;. & d.l.ſi cum exhibuiſſet.de publica.vel ſufficit petere rem quam a tali emiſti.Nam ex hoc redderis certus.ar.hic in ver.ſed ſi nomen. & in executione erit neceſſe, ꝙ oſtendatur.ar.eius quod not. ſupra de eden.l.j.in mag.glo.

Si is qui. Solutio facta per illum qui liti ſe obtulit non liberat poſſeſſorem.h.d.glo.intelligit, ꝙ ſoluerit uerã æſtimationem rei,ſed non uideo qualiter poſſit procedere. nã ille qui ſe offert liti tenetur ad intereſſe.ſ.quantũ intereſt actoris non fuiſſe deceptum.s̈.de pet.hæred.l.qui ſe liti.in fi.Sed ſi res extat penes poſſeſſorẽ,& peti pōt,quia non eſt p̃ſcripta,vt præſupponitur, nõ eſt actor in illa re læſus,& ideo intelligi debet,ꝙ ſoluerit expenſas litis,uel aliud intereſſe actoris.& adde quod dixi ſupra de pet.hęred.l.nec ullam.§.non ſolum.& §.ſequen. Paulus de Caſt.

LEX VIII.

1 *Poſſidens rem pro indiuiſo in qua tantum partem habet, quatenus eam poſſidere dicatur.*

2 *Res mobilis pro indiuiſo num poſſideri queat.*

3 *Hæreditas pro indiuiſo per unum ex hæredibus, & alium qui in ea ius nullum habeat, an poſſideri poſſit.Et quid de rebus hæreditarijs.*

4 *Poſſeſſio iurium hæreditatis in illum non cadit,qui ea non habeat,licèt ſecus in quaſi actuum poſſeſſione.*

5 *Hæreditatis petitione agens aduerſus eum qui ius non habet, qualiter petere debeat. Et quid differt hæreditatis petitio a rei uendic.*

POmponius. Si res cõmunis poſſideatur per conſortem, & extraneũ pro indiuiſo,a ſolo extraneo eſt petenda:ſed ſi pro diuiſo,petẽda eſt a quolibet pro parte, quia quilibet de portione petentis aliquid poſſidet, quæ diſtinctio in re mobi'i,uel hæreditatis petitione non procedit, quia pro diuiſo non poſſide-
1 tur. h.d. ¶ Not.†primo cum quis poſſidet pro diuiſo rem in qua habet partem.non videtur poſſidere niſi partem ſuam.Sed ſi pro indiuiſo,neceſſario poſſidet etiam de parte alterius,cũ in quolibet
2 ceſpite terræ alterius habeat partem.¶Item † no.rationẽ mobilẽ non poſſideri pro diuiſo,quod eſt verum,niſi cohęreat rei immobili:quia tunc cẽſetur pars eius,& eodem modo poſſidetur, ſicut res immobilis,ut infra de ſeruit.urb.prædio.l.binas. & communi diuid.l.arbor.& l.longè.de diuerſis & temp. præſcrip. quæ ſic de-
3 bet intelligi quicquid glo.dicat.¶†Item not.ꝙ hæreditas non poteſt poſſideri pro indiuiſo per unum ex hæredibus, & alium qui nullum ius habeat. Contra quod gloſſ. fortiter opponit de l. j.§. ſi ego.cum §.ſeq.ſupra ſi pars hæred.pe.& ſoluit pluribus modis, ſed truffæ ſunt.nam nec glo.nec Doc.veritatem ponunt.¶Dic ergo tu,quòd res hæreditarię bene poſſunt poſſideri pro diuiſo per cohęredem,& extraneum non habentem ius,vt in cõtrario. Sed hæreditas quæ conſiſtit in iure,nunquam poteſt poſſideri per illũ qui non habet ius.nam licèt ſit in poſſeſſione rerum hæreditariarum quæ facti eſt,non tamen poſſidet hæreditatem vel iura hære-
4 ditaria,quia † poſſeſſio iurium non cadit in eo, qui non habet illa iura, licèt cadat quaſi poſſeſſio actuum hoc notabiliter no. Inno. in c.j.de cau.poſ.& propriè per cuius verba ſoluitur iſtud contrarium,& declaratur l.iſta in fin.in qua eſt caſus de dicto ſuo,licèt ipſe non alle. pro quo facit optimè l.ſeruitutes quæ in ſuperficie. in prin.infra de ſerui.vrb.prædio.ibi,dum dicitur,ꝙ poſſideo haben-
5 di conſuetudinem.Ex † hoc ſequitur, quòd cum quis agit pe.hæredita.contra illum qui non habet ius, non debet petere ſibi reſtitui hæreditatem, cum ipſam non poſſideat, quia non eſt nomen iuris, ſed petere debet reſtitui illa quæ de hæreditate poſſidet. ita intelligitur l.licèt minimam. s̈. de pet.hæred. aliàs libellus eſſet ineptus.& hæc differentia eſt inter iſtam,& rei uendicationem .nam in rei uendicatione petit reſtitui rem de qua dicit ſe dominum, in petitione uerò hæreditatis licèt dicat ſe dominum hæreditatis,nõ tamen hæreditatem petit reſtitui,ſed bona. hoc ſubtiliter dicit iſta l.ſi rectè intelligatur.tene menti benè prædicta pro toto titulo de petitione hæreditatis.

LEX IX.

1 *Iudicis officium in hæreditatis petitione quod nam ſit.*

OFficium autem. Iſta eſt vulgaris lex.& h.d.rei uendicatio datur contra quemlibet poſſeſſorem uel detentorẽ qui habeat facultatẽ rei reſtituendæ, licèt non poſſideat naturaliter uel ciuiliter. Item ſiue detineat nomine proprio, ſiue alieno.h.d.¶Et no.quia vr̃ hic tex.contra Inno. in c.quoniam frequenter.circa fin.ut lit.non conteſt.qui dicit, ꝙ rei uendicatio nõ datur contra illum qui eſt miſſus in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ,cum ſit ſimplex cuſtos.ut l.ſi duo.§.creditores, uti poſſi.cuius contrarium hic dicitur expreſsè. & uide quod no.in l.2. C. ubi in
1 rem actio.¶Item † not.quod ſit officium iudicis in hac actione.ſ. ut proſpiciat,an reus poſſideat,quod glo.intelligit ante litem conteſt.tu dic,etiam poſt conteſta. quia quandocunq; conſtaret non poſſidere,reus abſolueretur.ut no.in l.ſi a te.§.j de excep. rei iudi. ne fruſtatoriè procedat,ulterius poteſt ſemper hoc quærere.ut ĵ. eod.l.qui petitorio.¶Item puto,ꝙ hoc facere poſſit etiam actore non petente, cum ſua interſit non facere proceſſum nullum. In gloſſ. quæ incipit uidetur ergo etiam dic, ꝙ non expediebat iſtud contrarium hic:quia quod dicitur in §.quia uero.in Auth.de teſt. loquitur quãdo reus poſt didicita teſtificata uult facere articulos directè contrarios illis actoris,ut ſi probaui me emiſſe a Titio, & tu uis probare poſtea Titium illa die alibi fuiſſe. Secus autẽ ſi non eſſent contrarij,quia ſunt cõpatibiles,ut puta ſi dicam me emiſſe, a Titio & præſcripſiſſe,tu etiam poſtea dicas te emiſſe, & præſcripſiſſe. & ita intelligitur hic.Probatur in cle.2. de teſti.in c.fraternitatis.& in c.conſtitutis. Paul.

LEX X.

SI res mobilis. Si res mobilis uendicatur a bonæ fidei poſſeſſore in electione ſua committitur,an reſtituatur in loco ubi res eſt,uel in loco iudicij ſumptibus petitoris,niſi petitor nõ ſolum ſuo ſumptu, ſed etiam ſuo periculo uelit rem ſibi tradi in loco iudicij,quia tũc præfertur reo, Idem in malæfidei poſſeſſore ſi conueniatur ad rem,quæ ſit alibi ſine facto ſuo.ſecus ſi ipſe tranſtuliſſet.h.d.uſque ad l.non ſolum.

LEX XIII.

1 *Iudicis officium cum actione quæ ad idem competat concurrere.*

2 *Hæreditatis petitio & ſi ſtricti iuris ſit, in cauſa tamen uenire exceptionem, quæ rei occaſione proueniat.*

3 *Remedia duo habens ad idem conſequendum, quorum alterum eligere tenetur,ſi reus abſoluatur ab uno,quo actor ipſe uti noluit,num ſententia in altero exceptionem pariat.Et an ea ultra cauſam in ea expreſſum effectum porrigat.*

4 *Actionem iniuriarum domino competere ſi,ſeruus eius etiam ab alio poſſeſſus per alium uerberetur,*

5 *Expenſas petere actionis iure utilius ne ſit, an iudicis officio.*

Non

NOn ſolum. Si res facto poſſeſſoris deteriores redditę ſint, venit intereſſe deteriorationis officio iudicis deſeruienti huic actioni, & actione leg. Aquilis.debet tamen actor altera eſſe contentus.Et ſi vnum elegerit,debet cauere ſe altero non vſurũ.
5 h.d.cum l.ſe.& prin.ſe.¶Nota†ergo iudicis officium concurrere cum actione quæ ad idem competit: quia competunt ambo ſecundum ius commune,aliàs ſecus:vt s̈.de mino.l.in cauſæ. & s̈.
2 l.j.§.per hanc.& ibi notatur.¶Item†no.ꝙ licèt hæc actio ſit ſtricti iuris, tñ venit in ea exceptio proueniens occaſione rei. facit ĵ.de vſu.l.videamus.§.ſi actionẽ.ſecus in vſuris:quæ veniunt extra rem vt C.de cond.inde.l.prima.& no.in l.j.C. de iud.vbi declaratur intellectus huius l.per Pe.Cyn.& Bartol.¶Et hoc intelligo verum, etiam ſi ante litem conte.fuit res deteriorata.vt ĵ.e.ti.l.ſi homo.& ibi no.& C.e.l.domum.Aduerte tamen,quia tunc oportet, ꝙ in libello fiat expreſſa mentio,& petatur reum condemnari ad intereſſe.vt no.in d.l.ſi homo.in glo.quæ incipit.ſ. ꝙ animo:ſed ſi poſt litem conteſt.fuiſſet deteriorata,licèt non fuiſſet petitum in libello: poteſt peti in quacunque parte iudicij.vt l.ædiles.§.item ſciendum. de ædi.edic.& l.ſi quis in poſſeſſionem miſſum. §. iudex. & quod ibi not.de dam.infec.¶Item prædicta procedũt in malæfidei poſſeſſore,qui tenetur indiſtinctè đ damno, ſiue dolo,ſiue culpa ſua acciderit.Idem in bonæfidei ſi acciderit dolo ſuo. poteſt. n. etiam poſſeſ.bonæfidei committere dolum non reſpectu dominij, ſed reſpectu rei,puta ſi ſine cã vel immoderatè verberat. vt not. in d. l.ſi homo.Sed ſi accidiſſet damnum culpa ſua, non teneretur, niſi accidiſſet poſt litem conteſtatam: vt dicta l. ſi homo. & l. qui petitorio. §. primo. & l. item ſi verberatum. §. fina. Sed ſi ante litem conte.ſecus.vt ſupra de pet.hær.l.ſi quid poſſeſſor.§.ſicut.Licèt quidam dicant, ꝙ ibi loquit̃ de culpa in omittendo.ſecus ſi in faciendo,vt hic.¶Tu dic,quòd culpa in faciendo bene venit offi-
3 cioſo iud.actioni deſeruienti,vt probant dicta iura.¶Item†not.ꝙ cum quis habet duo remedia ad idem conſequendum, de quib. vnum tenetur eligere,licèt reus abſoluatur ab vno,quia actor voluit ipſo vti:talis ſententia non parat exceptionem rei iudic. in altero.quia non abſoluitur ex eo,ꝙ non debeat,ſed quia actor eo vti non vult,vt dixit glo.not.¶Ex quo not.ꝙ ſententia non parat ef-
4 fectum vltra cauſam in ipſa expreſſam.¶Item†no.in l. item ſi verberatum.quòd actio iniuriarum competit domino,quando verberatur ſeruus eius.etiam per alterum poſſeſſus. ¶Vltimo no.gl.
5 final.in l.non ſolum:quæ dicit vtilius† eſſe poſſe petere expenſas iure actionis,quàm officio iudicis.nam ſublato princ. tollitur iudicis officium ꝯpetens ad acceſſoria. vt l. 4. C. depo.ſed non actio, vt no.in l.j.C.de iud.ſimilis gl.eſt ĵ.de leg.3.l.ſi mulier.§.ſi rem.pro quo vide ẽt gl.in l.prima.C.qñ & quibus quarta pars.lib.x. & l.prima.C.de vſu.& adde quod not.ſupra de pet.hær.l.penul.

LEX XV.

1 *Pretium in particularibus in rei locum ſuccedere.Et quibus in caſibus cõtingat.Et pretium qua actione petetur.*

2 *Superioris factum poſſeſſorem excuſare magis ac naturalem interitum.Et principem rem mihi auferre meam poſſe.*

L. Item ſi verberatum.

§.Si quis rem. Si poſſeſſor rem vẽdat ex neceſſitate, vel per ſuperiorẽ ſibi auferatur aliquo ſibi dato.non tenetur amodo ad rem,ſed ad pretium,vel ad illud,
1 quod fuit conſecutus.hoc dicit multum no.¶Et† eſt hic caſus, in quo pretium ſuccedit loco rei in particularibus.ſ.cum res vendita eſt ex neceſſitate,ſiue extet,ſiue non ſunt & alij duo caſus,quorũ vnus eſt ĵ.§. prox.qñ non extat,nec poſſeſſor fuit pretium conſecutus,& tamen ad pretium tenetur.Alius eſt in l.Iul.in princip.vbi ſimiliter res non extabat:& poſſeſſor tenetur ad pretiũ, quod fuit conſecutus.eſt & quartus in l.mater.C.eo.tit.Differunt autem iſti caſus:quia in hoc §.uenit pretium actione in factum, vt ſtatim dicam,ſed in l.mater.venit actione negotiorum geſto. Sed infra §. prox.& l.Iul.in princip.uenit officio iudi. mercenario deſeruienti huic actioni.ita debes ſubtiliter intelligere iſta iura. Quæro pro intellectu.§.de quo poſſeſſore loquitur?reſpondeo,quicquid glo.dicat,poteſt intelligi,& de malæfidei,& de bonæfidei.Si intelligimus in malæfidei,tunc dic,ꝙ tenetur ad verum pretium, ſi vendidit minus,quàm valeret.vel ſi vendidit plus,tenetur ad perceptum. vt ſupra de peti.hæredita.l.ſi a patre.§.ſi dolo.& ſi dicatur in quo excuſatur ergo,quia vendidit ex neceſſitate.Nam etiam ſi ex voluntate vendidiſſet, condemnaretur ad verum pretium, vt l.ſi poſſeſſor.§.fina.de pet.hæreditat.reſpondeo,quia ſi ex voluntate iuraretur contra eum in litem re extante,& ſic poſſet in plus condemnari,quàm eſſet verum pretium,vt d.§.fi.& infra e.l.q reſtituere, ſed quando ex neceſſitate non iurabitur etiam re extante, Sed ad ſolum verum pretium tenetur.& hoc vult.dicere hic litera non am p ius.Item primo caſu venditio non valeret in præiudicium domini.q̃a poſſet rem vendicare a poſſeſſore,ſed hic, emptor eſt tutus, quia cum vendit̃ ex neceſſitate, vtiliter geritur negotium dñi,& ſic valet venditio rerũ quo ad eũ.ſimile s̈.de pe.hære.l. niſi.§. j. nã, quod ibi dr̃ in vniuerſali,dicitur hic in particulari, vbi maius erat dubium.¶Sed contra hoc op.de ſecundo caſu §. nam ſi erat malæfidei teneret̃ re perempta penes eum ad veram æſtimationẽ vt s̈.de pe.hęr.l.illud.& no. ĵ. prox. §.ergo & re ablata per ſuperiorem.ſed hic dr̃,ꝙ non tenetur,niſi ad id, quod percepit. Sol. dico
2 †ꝙ factum ſuperioris magis excuſat poſſeſſorem,q̃ nauralis interitus,quia illud tendit,vel tendere præſumitur in publicam vtilitatẽ, ſecus in interitu.unde re ablata per ſuperiorem etiam malæfidei poſſeſſor ad nihil teneretur,ſi nihil conſecutus eſſet, uel ad id tantum,quod eſt conſecutus.Caſus eſt hic, quod ſingulariter tene menti.facit infra de l.commi.l.mulier fundos.¶Nota gl. ad quod ſemper alle.ꝙ princeps ex cauſa rẽ mihi pōt auferre.facit l.Lucius. de euic.& quod no.Bar.in l.Antiochenſium.de priui.cred. pōt ẽt intelligi in bonæfidei poſſeſſore,quia nõ tenetur, niſi ad id,quod percepit,& ex quo factus eſt locupletior. ¶ In glo. duntaxat.Sed quæro qua actione petetur pretium?glo.ꝙ actione neg. geſt.per l.ſi.ſupra de neg.geſt.& l.mater.C.e.ti.Sed non placet. quia illa loq̃tur cum ex uoluntate res uenditur.ſed cum ex neceſſitate non ꝯpetit illa actio,ut ſupra de neg.geſt.l.ſi communes.ideo dic dari actionem in factum,ne locupletetur cum aliena iactura.arg. ĵ.eo.l. in rem.§.item quæcunque. & no. ſupra eodem l.idem Pomponius.§. de arbore. & infra ſi certum peta. l. ſi & me & Titium.Et quod hic dicitur officio iudicis,dic deſeruienti illi actioni.ita intelligo iſtum §.Paulus.

1 *Pretium in particularibus rei loco quibus caſibus ſuccedat,etiã ſi poſſeſſor pretium conſecutus non fuerit.*

2 *Poſſeſſoris mala fides aduerſus quem nocere dicatur.*

3 *Perſonali,quàm reali poſſeſſorem magis aſtringi.*

§.Si ſeruus petitus. Iſte §.eſt ualde ſubtilis cum l. & habet ſubtilem gl.ſ̃m intellectum glo.h.d.bonæfidei poſſeſſor a prin.ex poſtfacto malęfidei non tenetur de interitu,niſi res eodem modo non eſſet peritura penès actorem.& ſi habuit iuſtam cauſam litigandi nullo modo tenetur.hoc dicit.Sed ego credo,ꝙ ſi factus eſt uerè malæfidei teneatur indiſtinctè de interitu ſi non habuit iuſtam cauſam litigandi.ceſſat.n.ratio tunc l.illud.de pe. hær. quæ dicit ideo ipſum non teneri,quia non dẽt ius ſuum indefenſum relinquere,poſtq̃.n uerè factus eſt malæfidei,non poteſt illud prætẽdere & ita uidetur ibi ſentire Bar.præterea non dicitur hic,ꝙ fuerit factus uerè malę fidei,ſed fictè p̱ lit.conte.in hoc enim facit uim litera, ꝙ poſt litẽ conteſtatam interijt.Præterea ſecundum iſtum intellectum non bñ aptatur l.utique.in uerſic.non.n.ubi regulariter uidetur tradi, quòd poſt lit.conteſt.poſſeſſor non tenetur de interitu.& licèt gl. dicat,ꝙ loquitur quando habuit iuſtam cauſam litigandi. hoc tamen ibi nõ dicitur.Ideo alius uidetur intellectus huius §. ſ̃m quẽ. h.d.bonæfidei poſſeſſor poſt lit.conteſt.factus fictè malæfidei,tenetur de interitu,ſi dolo, uel culpa ſua interijt res, uel ſi penès dominum nõ eſſet eodem modo interitura.aliàs autem non:ſed interitu rei liberaretur etiam ab æſtimatione, neceſſaria tamen eſt ſnĩa propter acceſſiones.Item non uidetur culpam commiſiſſe,ſi fuerit uſus re in eo miniſterio,ad quod fuerat deſtinata. h.d.cum l.multum not.glo.ergo intelligit, quando ſuperuenit mala fides uerè:& ſ̃m hoc non eſt fienda uis in lit. conteſt. quod eſt contra mentem literæ.dum dicit petitus. ſed ego intelligo qñ ſuperuenit mala fides fictè per lit.conteſt.& ſic limitatur p̱ iſtum §. l. illud. de peti.hær.quia bonæfidei poſſeſſor poſt lit.cont.non tenetur de interitu,vt ibi,& hic in l.vtique.verſiculo.non enim, quæ debet ſic
1 intelligi,licèt gl.aliter intelligat,vt dixi in caſib. huius §. ¶Ex † quo not.caſus in quibus pretium ſuccedit loco rei in particularibus,licèt res ſit p̱empta,& poſſeſſor non fuerit pretium conſecutus. ſimile ſupra §.prox.Sed ibi venit per actionem in factum: hic per officium iud.quia re perempta durat rei vendicatio ad ipſam rem in caſibus iſtis.ſed quia non poteſt præſtari: iudex condemnat ad æſtimationem:& ad aliud durat actio,& in alio fit condemnatio. Simile in perſonali actione vbi re perempta facto debitoris durat actio ad ipſam rem, & tamen condemnatio fit in æſtimatione.vt l.qui ſeruum. ĵ.de ver.ob.diſtingue igitur tres caſus.Nam aut poſſeſſor fuit ſemper malæfidei,aut ſemper bonæfidei,aut a principio bonæfidei,& ſuperuenit mala fides.Primo caſu, indiſtinctè tenet̃ de interitu,vt l.illud.de pet.hæredita.¶Sed glo.prima hoc limitat, niſi poſſeſſor haberet iuſtam cauſam litigandi.nam tunc diſtinguere tur,an eſſet eodem modo peritura penès actorem, vel non,ſed hoc non dicitur hic,nec in l.illud.ſed dicit hoc gloſſã de capite ſuo, & ponit exemplum duobus modis.ſcilicet,quando poſſeſſor ſciebat rem non eſſe ſuam,non tamen credebat eſſe agentis. & ſic eſt malæfidei quo ad rem,& tamen habet iuſtam cauſam litigandi, quo ad agentem,vnde non tenetur,niſi res eodem modo nõ eſſet peritura penes agentem. quod exemplum ſingulariter nota.
2 Nam†ex hoc patet,quòd mala fides non nocet, niſi aduerſus illũ, aduerſus quem eſt facit l.Fulcinius. §. adeo. quibus ex cau. in poſ. ea.& l.prima.in fin.cum l.ſequen.infra vti poſſi.in contrarium facit,quod no.gl.C.de ſerui.& aqua.l. j. vbi dr̃, ꝙ ille qui poſſidet vi

talem

talem rem, vel precario aduerſus vnum vr̃ habere malam fidem
quo ad omnes, & contra nullum præſcribit. ſed alia rõ ſubeſt in
pſcriptione. ¶ Secundum exemplum gl. eſt in eo, qui retinet pp
expenſas. ſed certè puto, ꝙ tunc non teneret̃ de interitu, licèt res
non eſſet peritura penès dominum, cum l. permittente poſſit reti-
nere. Imputet ſibi dominus, ſi expenſas non ſoluit. nec dẽt poſſeſ-
ſor decipi legis auxilio, quia bñficium retentionis quod hẽt a iure
pp expenſas non dẽt ſibi eſſe damnoſum. ar. ĵ. commo. l. in com-
modato. §. ſicut. ¶ Secundo caſu, quando fuit ſemper bonæfidei,
non tenetur indiſtinctè vt d. l. illud. Tertio caſu, quicquid gl. dicat
diſtingue, aut ſuperuenit mala fides verè, & tenetur indiſtinctè. qa
non hẽt cauſam retinendi, nec defendendi rem, in qua ſcit ſe non
habere ius. & iſta vr̃ ſentire Bar. in l. illud. & ĵ. e. l. in fundo. Aut ma
la fides ficta per lit. conteſt. & loquit̃ hic, quia tenet̃, ſi dolo, vel cul
pa ſua, vt colligitur in verbo ſine dolo, & culpa. a contrario ſenſu.
poteſt enim committere dolum reſpectu rei, licèt ſit bonæfidei.
vt dixi ſ. eo. l. non ſolum. ¶ Item & cum res non erat peritura pe-
nes dñm. & intelligo quando hoc conſtat, aliàs. n. præſumeret̃, ꝙ
eſſet eodem modo peritura. ſecus in actione perſonali, vt l. cum
3 res. in fin. de leg. j. & ita intelligitur. gl. magna hic in fi. ¶ † Et eſt ratio
diuerſitatis, quia in perſonalib. poſſeſſor eſt obligatus, ſed in realib.
non, & ſic non ita ſtrictus. ¶ Item in realibus poſt moram põt re-
manere bona fides. ſed in perſonalib. non, cum conuenitur ex fa-
cto ſuo, qa dolo facit, ſi nõ tradit illud, ad quod ſcit ſe teneri. ſecus
ſi conueniret̃ ex facto alterius, vt no. in l. quod te. ſi certum pet.

LEX XVI.

1 *Res & ſi perempta ſit, quæ principaliter petita fuit, ſententia eſt propter tria neceſſaria, & quæ ſint illa. Et item re ipſa perempta inſtantiam propter acceſſiones durare.*
2 *Principali extincto, num & extinguatur acceſſorium.*
3 *Litis conteſtatione in principali perpetuari, ac corroborari iudicis officiũ ad acceſſoria competens.*

1 VTique. No. ex hac l. plura. primo, ꝙ † licèt res pri-
cipaliter petita ſit perẽpta, neceſſaria eſt
ſnĩa pp tria. ſ. fructus, partus, & ſtipulationem de eui-
ctione. non dicit pp expẽſas. ¶ Ex h. d. Bar. ĵ. e. l. in fun
do. ꝙ licèt in pe. hr̃ditatis perempta re in qua ſunt factæ expenſæ
poſſint aliæ res retineri pp expenſas, vt ſ. de pe. hære. l. planè. ſecus
eſt in rei vendicatione, quia non pñt recuperari, niſi per retentio-
nem eiuſdem rei ſm eum: aliàs. n. ſequeret̃, ꝙ ẽt pp expenſas eſſet
ſnĩa neceſſaria, ꝙ hic nõ dr̃. qđ no. ¶ Item no. ꝙ perempta re peti-
ta adhuc durat inſtantia pp acceſſiones. & ſic extincto principali
2 non extinguitur acceſſorium. † Circa qđ dic, ꝙ interdum extingui
tur principale per ſolutionem, & tunc dic, vt plenè not. per Pe. &
Cyn. C. ad exhiben. l. exhibitionis. vbi not. loquitur. interdum extĩ
guitur pſcriptione, & tunc dic, vt no. per eoſdem in l. intelligere. de
luitione pign. & l. j. de iud. & de vſu. l. eos. interdum per ſententiam
condemnatoriam, vel tranſactionem, & tunc dic, vt l. terminato.
de fructibus & li. expen. in l. 3. depoſiti. ¶ Interdum per ſententiam
abſolutoriam, & tunc dic, vt l. fundi. & l. fundum. ĵ. de excep. inter
dum, qa perimitur inſtantia, & tunc dic, vt no. Inno. de iura. cal. c.
fi. vbi allegat hanc l. ¶ Interdum, quia res principalis perimitur, &
loquit̃ hic. In quo dic, ꝙ aut perimitur ante lit. con. & tollit̃ acceſ-
ſorium, quod veniebat officio iud. ſecus ſi veniebat iure actionis,
vt no. ſ. e. non ſolum gl. fin. Aut poſt litem conteſtatam, & tũc du-
3 rat etiam officium iudicis, vt hic. ¶ Ex † quo no. per conteſtationẽ,
quæ fit in principali perpetuari, & corroborari iudicis officium ↄ-
petens ad acceſſoria. & ad hoc ſemper alle. iſta l. cum glo. ſua. qua-
liter autem ferretur ſnĩa, glo. hic ponit. Tu dic, vt not. per Inno. in
rubri. de re iud. ¶ Item not. dum dicit de ſtipulatione, de euictione
cõiuncta gl. ꝙ reus põt inuito actore petere ſnĩam ſi ſua intereſt,
etiam ſi actor vellet renuntiare liti. ſicut dẽt limitari l. poſtq̃. C. de
pac. facit l. ſi cum te. C. de inge. & manu. & quod no. in l. nãliter. §.
nihil commune. de acqui. poſſeſ. Paulus.

LEX XVII.

1 *Pretium in locum rei num iudicis officio in particularibus ſuccedat.*
2 *Poſſeſſore rem meam nomine proprio vendente, qualiter aduerſus em mihi ſuccurratur.*

IVlianus. Legitur duobus modis hoc princi-
piũ ſm vnam lectu. h. d. Si bonæfi-
dei poſſeſſor rem vendat, etiam ante litem conteſta-
tam, q̃ poſtea pareat facto emptoris: tenetur reſtitue
re pretium, licèt habuerit titulum oneroſum. h. d. ¶ Videbatur ↄ-
rium, quia contra bonæfidei poſſeſſorem non datur recurſus ad
pretium re perempta, niſi vt non locupletetur cum aliena iactura
per l. ſi & me & Titium. ĵ. ſi certum pe. vnde ſi habuit cauſam one
roſam, non poteſt dici locupletari: quia tantum errogauit, quan-
tum accepit, vt l. ciuitatibus. in fi. de leg. j. vnde videbatur non te-
neri. Et ita determinatur in l. mater. C. e. Sed certè illud eſt verum,
quando perit ſine culpa emptoris, aliàs ſecus, vt hic. Nam tunc da
tur domino actio leg. Aqliæ, contra emptorem, quam cedere po
terit venditori, & ſic non remanebit in damno. caſus eſt hic ſingu
laris ſecundum iſtam lec. quæ limitat notata in d. l. mater. Sed hoc
puto verum, ſi emptor non haberet recurſum de euictione, aliàs
enim ceſſio eſſet inutilis vẽditori, quia cum teneret̃ de euictione,
licèt culpa ſua perierit, vt patet ſ. l. prox. coniuncta l. item ſi verbe-
ratum. §. fin. poſſet repelli ab agendo. vt l. vendicantem. ĵ. de eui-
ctioni. Item hoc puto verum, qñ emptor eſt ſoluendo, vel ceſſio
ſimiliter eſſet inutilis. vñ non teneret̃ ad pretium. arg. ſ. de peti. hæ
re. l. ꝙ ſi poſſeſſor. Item eſt verum in bonæfidei poſſeſſore vendẽ
te, & ſi conſecuturus eſt pretium, ſecus in donante, qui nihil con-
ſequitur. nam licèt poſſet ſibi cedi actio ↄ donatarium occidentẽ,
tamen non conuenietur ad æſtimationem: quia non poteſt con-
ueniri, niſi ad id, quod percepit: nec ad aliud datur actio neg. geſt.
vt d. l. ſi me & Titium. & d. l. mater. cum gloſ. & ſi nihil percepit,
non poſſet in libello ↄ eum concludi. Ex his tribus modis limito
iſtam lecturam vltra glo. & Doct. Secundum aliam lec. h. d. ¶ Si
poſſeſſor poſt litem conteſtatam rem vendat, re perempta tenet̃
ad reſtitutionem pretij, licèt habuerit cauſam oneroſam. h. d. &
differt a prima, qa hic ẽt ſi non poſſit cedi ſibi actio, contra peri-
mentem tenetur ad pretium, quia dolo, vel culpa fecit, poſt litem
conteſtatam vendendo. & dic, ꝙ tũc ad pretium conueniet̃ actio
ne negotiorum geſtorum, q̃ datur re perempta in ſubſidium ↄtra
bonæfidei poſſeſſorem. vt l. fi. ſ. de neg. geſt. & d. l. mater. ergo for-
tius contra malæfidei. ar. ĵ. de nox. l. non ſolum. & quod vi aut clã.
l. 4. Item poterit ↄueniri vtili rei ven. quãquam dolo uel culpa deſi
nens poſſidere. vt ĵ. e. l. ſi culpa. & tunc debet agi ad rem ipſam. &
conſequitur veram æſtimationem rei. Sed in actione ne. geſto. a-
gitur ad pretium perceptum tãtum, quod poteſt eſſe plus, vel mi-
nus, quã ſit vera æſtimatio. dico etiam, ꝙ poſtquam vendidit lite
conteſ. ſuper actione directa poterit officio iudicis condemnari
ad æſtimationem vigore eiuſdem actionis, quæ perpetuata eſt p
1 conteſt. ar. ĵ. e. l. ſi poſt acceptum. & ſ. prox. Et † ſic eſt caſus in quo
ptium ſuccedit loco rei in particularibus per iudicis officium mer
cenarium. vt dixi in l. item ſi verberatum. §. j. ſi tamen iudicis offi-
cium non imploraret, lite perempta poteſt inſtituere prædictas
actiones. vt ſ. eo. l. non ſolum. in fin. cum l. ſeq. ex quibus remanet
iſtud principium cum gl. ſua ſubtiliter declaratum. Alle. etiam ꝙ
factum emptoris reputat̃ factum venditoris ſm primam lectu.
2 ¶ Et pro † declaratione huius materiæ quæritur, cum poſſeſſor rei
meæ vendit ipſam nomine proprio, & qualiter mihi ſuccurratur.
Diſtingue, aut vendit ante litem conteſtatam, aut poſt, primo ca-
ſu, aut erat bonæfidei, aut malæfidei, ſi bonęfidei, aut habebat cau
ſam lucratiuam, aut oneroſam, ſi lucratiuam, aut vendit ex neceſ-
ſitate, & tunc mihi ſuccurritur per actionem in factum, ad illud
tantum quod percepit, vt ſ. e. item ſi verberatum. §. j. & ibi dixi: qđ
eſt uerum etiam re extante: nec tunc ↄ emptorẽ datur mihi actio
quia teneor ratam habere venditionem vtiliter factam. ad hoc ſ.
de pe. hæred. ſed & ſi lege. in fi. Aut vendidit ex voluntate, & tunc
re extante nullam actionem habeo contra ipſum ad pretium, niſi
ratificarem venditionem. ſed poſſum rem meam directè petere
a poſſeſſore, quia tunc pretium non ſuccedit loco rei. Re verò per
empta vel præſcripta datur mihi actio negotior. geſtor. ad pretiũ,
& hæc habentur C. eo. l. mater. & ibi plenè per Cy. & Bar. Si verò
habebat cauſam oneroſam, tunc ẽt re perempta. nõ habeo recur-
ſum ↄ ipſum ad pretium, quia non tenetur, niſi quatenus eſt locu-
pletior, vt no. in d. l. mater. ¶ Fallit quãdo poteſt ſibi prouideri ceſ-
ſa ſibi actione ↄ emptorem, vt hic, ſm primam lectu. quam limita
tribus modis, ut dixi. Item fallit, qñ plus percepiſſet ex uenditione,
q̃ dediſſet in emptione. ut puta habuit pro x. & uendidit pro xx.
nam in x. hẽt cãm lucratiuam, unde teneretur ipſa reſtituere. ar. ſ. đ
pe. hæ. l. ſi & rem & pretium. ¶ Si uero eſſet malæfidei poſſeſſor,
tunc duplex remedium habeo ↄ ipſum. ſ. utilem actionem in rẽ,
per quam conſequar æſtimationem ẽt re extante, ut ĵ. e. ſi culpa.
& l. qui reſtituere. & l. nec ullam. §. item ſi quis dolo. de pet. hæred.
quo caſu debet agi, & condemnatio fieri in ipſa re. ſed executio
in æſtimatione ſm Bar. hic ar. de uer. ob. l. qui ſeruum. §. fi. item ha
beo actionem negotio. geſtor. ad pretium perceptum. & hoc re
tñ perempta. & iſte eſt caſus hic. ſm aliam lec. ita intellr̃ glo. in fin.
& põt eſſe utilitas. qa qñ ptium eſt maius q̃ æſtimatio rei, ſi tunc
põt peti a bonæfidei poſſeſſore re perẽpta. ut d. l. mater. fortius a
malæfidei. ut ſ. de pe. hær. l. ſi a dño. §. dolo. ubi eſt caſus. ¶ Item re
extãte poſſum ipſam uendicare ſ. de pet. hære. l. ꝙ ſi in diem. in fin.
& hæc uera, cum uendit ex uoluntate. ſi uerò ex neceſſitate, dic,
ut dixi in l. item ſi uerberatum. §. j. ¶ Scđo caſu principali cum uen
dit poſt litem cõteſt, dic idem per omnia qđ dixi in malæfidei poſ-
ſeſſore. niſi quia hic competit adhuc unum aliud remedium ad p
tium. ſ. p iudic. officium mercenarium deſeruiens actioni directæ
propoſitæ. ut dixi, in ſecunda lectu. Paulus.

1 *Ius plenum, & ius directum paria eſſe, & quid ſi teſtator ſubſtituat filio, ita, quandocunque filius deceſſerit, uolo quòd hæreditas pleno iure ad Titium perueniat, an mater in medio ſubſiſtens excludatur.*

§. Idem

§. Idem Iulianus. Poſt litem conteſt. tenetur poſ-
ſeſſor ad omnes fructus, & ac-
ceſſiones rei tam perceptos, q̃ qui pcipi potuerunt, licèt percepti
non ſint pp rei interitum, & hoc vſq; ad ſententiam. Item hoc ve
rum, ẽt ſi per vſucapionem poſſeſſor ſit effectus dñs poſt litem ↄ-
teſt. quo caſu ẽt actionem leg. Aquiliæ quæſitam occaſione rei te
netur cedere. h. d. vſque ad fi. ¶ No. hic text. in fi. dum dicit plenũ.
1 coniuncta gl. q̃ exponit. i. directum. nam allega. † ꝙ paria ſunt dice
re pleno iure, & directo iure. vnde ſi teſtator ſubſtitueret filio ſuo
pupillo per hæc verba, quandocunque filius meus deceſſerit, vo-
lo ꝙ hr̃ditas mea pleno iure pueniat ad Titium. licèt mater ſit in
medio, ſubſtitutio compendioſa continet directam pupillarem,
ſecus ſi non eſſet illud verbum pleno iure, qa interpretaret̃ ſemp
fideicommiſſaria. vt nota. in l. precibus. C. de impu. per gloſ. & per
Bar. in l. centurio. de vulgar. & pup. Paulus de Caſtro.

LEX XVIII.

1 *Vſucapio num lit. conteſtata interrumpatur. Et quid in longi temporis pſcriptione.*
2 *Actor & ſi poſt litem conteſt. dominium perdiderit, ſi tamen ipſius rei culpa ac rurſus rei ſit acquiſitum, ſententiam pro eodem actore ferri, ac ſi nunquam dominium perdidiſſet.*
3 *Lis conteſtata quando dicatur.*
4 *Exceptio poſt litem conteſt. reo ſuperueniens ipſius dolo, uel culpa, nihil prodeſt.*
5 *Rei vendicationem non domino dari.*
6 *Lite ſuper directa conteſtata ſententiam in utili ferri poſſe.*
7 *Litigioſi vitium num rei alienationem ſemper impediat.*
8 *Poſſeſſorem ad fructus perceptos, uel poſt litem conteſt. non teneri.*

SI poſt acceptum. Iſta eſt bona. lex, ſi poſt
litem ↄteſtatam poſſeſ
ſor rem petitam vſuceperit ex eadem inſtantia condem-
nat̃, vt ipſam reſtituat, & de dolo caueat ſibi, ẽt poſſeſſori cauet̃, ſi
pp rem illam ſe neceſſario obligauerit. Item condemnat̃ ad oẽs
fructus, & acceſſiones ex re tñ ſua non q̃ſitas, ſed ex re tñ petita.
1 h. d. vſque ad l. ſi a bonæfidei ¶ Nota hic plura bona. primo † ꝙ
vſucapio non interrumpit̃ per litem conteſtatam, & eſt rõ, quia
eſt verè fauorabilis. Quædam vero præſcriptio eſt merè odioſa,
vt præſcriptio eſt merè odioſa, vt præſcriptio 30. annorum, & iſta
interrumpitur per ſolam citationem, licèt nõ perpetuetur ad 40.
ann. niſi per conteſtationem, vt C. de præſcrip. 30. annor. l. ſicut.
& l. cum nouiſſimi. in prin. & ibi no. & l. fi. Præſcriptio verò longi
tpis quæ eſt partim fauorabilis, partim odioſa per lit. conteſt. inter-
rũpitur, & perpetuat̃ ad 40. annos. vt C. eo. l. motę lit. & d. l. ſicut.
quædam eſt pſcriptio ſui nã currens, vt annalis, vel biennalis, &
iſta interrumpit̃ per libellum principi oblatum. vt C. quando libel.
prin. da. l. j. non tñ perpetuat̃: qa ex die interruptionis ſufficiet alius
annus, vel biennium ad nouam pſcriptionem. vt not. ſupra de eo
per quem fac. l. fi. in prin. Et dicit Inno. hodie iſtam l. non procede-
ret de iure canonico, qa poſt lit. conteſtatam non currit vſucap.
vt not. per eum in c. pp ſterilitatem. in vltima gl. extra de loc. ¶ Se
2 cundo † no. ꝙ licèt actor perdiderit dñium poſt lit conte. ſi tamen
culpa rei, ipſi reo ſit acquiſitum: fert̃ pro eo ſententia ac ſi non p
didiſſet. ſecus ſi culpa actoris, vel ſine culpa rei. nam tunc reus ab-
ſolueretur. vt probatur ĵ. de cõdi. fur. l. ſiue manifeſtus. §. tam diu.
cum l. ſeq. & ĵ. ad exhib. l. tigni. §. fin. in fi. & no. per Pe. & Cyn. in l. j.
C. de alie. iud in 8 q. ubi vide. ¶ Item per iſtum tex. vr̃ reprobari.
quod dicit Guil. de Cug. C. e. l. motæ lit. qui dicit, ꝙ cum poſt litẽ
conteſtatam completur vſucapio: actor habet neceſſe petere re-
ſtitutionem in integrum. qđ vr̃ falſum p hanc l. nam immo reus ↄ
demnatur ex eadem inſtantia. Aduerte tamen diligenter ad duo,
primo, ꝙ aliter eſt nunc ferenda ſententia, q̃ ſi non eſſet completa
nam tunc iudex deberet declarare actorem eſſe dñm, & poſſeſſo
rem per officium ſuum condemnare ad reſtitutionem poſſeſſio-
nis, vt ĵ. eo. l. officium. Sed ea completa non declarabit actorem
dñm. ſed condemnabit poſſeſſorem ad tradendum rem, & tranſ-
ferendum dñium. & ſic fiet condemnatio ſicut in perſonali, licèt
duret actio realis, qđ eſt no. & probatur expreſſe ĵ. ſi ſerui. ven. l. ſi
cuti. §. ſi quæratur. ver. planè & ibi per Bart. qui ibi ponit hanc l. in
3 practica. & ita fortè voluit intelligere Guil. ¶ Item † aduerte, qa lis
diceretur conteſtata poſt oblatum libellum quandocunque ſe-
quatur reſponſio: quia lit. conteſ. trahitur ad diem dati libelli. Vñ ſi
poſt datum libellum ante reſponſionem rei ſit vſucap. completa:
condemnabitur ac ſi poſt reſponſionem completa eſſet. arg. ĵ. de
iti. actuque priua. l. j. §. pterea. & de exc. tu. l. ſi cũ ipſe. & no. per Pe.
& Cy. in d. l. j. de alie. iudi. in 9. q. qđ perpetuo tene mẽti. facit ſ. ſi qs
cau. l. ſi eũ. §. fi. & ĵ. qđ vi aut clã. l. j. §. ſed ſi quis. de dam. infe. l. ſi fini
ta. §. eleganter. & qđ no. ĵ. de ac. & ob. l. conſtitutionibus. ¶ Tertio
4 no. ꝙ † excep. ſuperueniens reo poſt lit. conteſta. ſibi non prodeſt,
qñ dolo ſuo, vel culpa ſuperuenit. aliàs prodeſſet, vt no. ſ. de iu. l. ſi
quis poſtea q̃ & ſi quis cau. l. ſi autem. de quo per Bar. in l. qui. ĵ. de
5 excep. ¶ Quarto no. ꝙ † non domino datur vendicatio. aliàs ſi nõ
haberet actionẽ, non ferret̃ p eo ſnĩa, ar. ſ. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §.
videamus. & dicit glo. ꝙ iſta erat vtilis rei vendicatio. nam directa
non poſtq̃ perdidit dominium directum. dicit tñ, ꝙ erit eadem in
ſubſtantia. licèt diuerſa qualitas. ¶ Ex qua not. ꝙ non dño datur u-
tilis, dixi ſ. eo. in rubri. facit Inſti. de re. di. §. ſi quis in aliena & quod
dixi ſ. l. idem Pomponius. §. de arbore. Itẽ no. ex eadem glo. ꝙ licèt
6 lis ſit conteſtata † ſuper directa, tñ fit cõdemnatio in vtili. quod eſt
verum, qñ ambæ competunt ad idem, vt ad rem. Quid autem ſi
ad diuerſa, vt qa directa ad rem, vtilis ad æſtimationem, dic, vt not.
per Dyn. ĵ. de aqua plu. arcen. l. q̃ q̃. §. Iul. & p Cy. in dicta l. j. ¶ Item
7 not. ex tex. ibi pignorauit. etiam ſm verum intellectum, ꝙ † vitium
litigioſi non impedit alienationem rei, qñ poſſeſſor eſt dominus,
facit qđ no. per Inn. de conſti. cum. M. Ferrarienſis. in fi. ¶ Vltimo
8 no. in l. preterea. ibi, non ex re ſua. etiam a ↄrio ſenſu, quod † poſſeſ-
ſor non tenetur ad fructus perceptos poſt litem conteſtatam, li-
cèt per induſtriam vel occaſione rei petitæ, per quod patet limita-
tio ad multa iura. Vnde dico, ꝙ ſi poſt litem conteſtatam ſup bo-
bus, vel aſinis, poſſeſſor arauit cum ipſis terram ſuam & fructus
percepit, non tenet̃ ipſos reſtituere, qa ſunt quæſiti ex re propria
poſſeſſoris, nõ ex illis bobus, licèt ipſis mediantib. & vide omnino
quod no. per Pet. & Cy. & Guil. C. e. l. j. Pau.

LEX XXI.

1 *Poſſeſſor licèt poſt litẽ conte, malæ efficiatur fidei, non tamẽ verè ſed fictè, an condemnetur ſi non ſua culpa rei reſtituẽdæ facultatem non habeat.*
2 *Poſſidens ciuiliter, an in rei vend. condemnetur.*

SI à bonæ. Bonæfidei poſſeſſor deſinens poſſi-
dere poſt litem conteſt. ſine dolo &
culpa ſui non condemnat̃ ad ipſam rem, nec ẽt ad ca-
uendum de ipſa perſequenda, ſed condemnatur in tri
bus alijs. ſ. vt cedat actiones, ſi iam vſuceperat tpe ſnĩæ. ¶ Item ad
fructus ex ea perceptos. Item vt caueat ſe reſtituturũ ſi ad ipſum
res puenerit. Si verò deſiit culpa poſſidere, condemnat̃ etiam ad
rem ceſſis ſibi actionibus per dñm ↄ poſſeſſorem. Si verò deſiit
poſſidere dolo, condemnatur ac ſi poſſideret, nec ceduntur ſibi
1 actiones. h. d. vſque ad l. in rem. ¶ Nota † ergo, ꝙ licèt poſt litem cõ
teſtatam poſſeſſor efficiatur malęfidei, tñ quia non verè, ſed fictè;
non condemnatur, ſi ſine culpa ſua non habet facultatem rei reſti
tuendæ, ſecus ſi eſſet verè malæfidei, quia tenetur de interitu, ergo
de fuga qualitercunque contingente, vt ſ. de petit. hęredita. l. illud,
& de vi & vi ar. l. prima. §. rectiſſimè. Sed quæro vtrum debeat di-
ſtingui, an ſeruus fuiſſet penès actorem, vel non, vt diſtinguitur. ſ.
e. l. item ſi verberatum. in fin. credo, ꝙ non, ſed quia ibi non erat
ſpes recuperandi rem, ideo ibi deuenitur ad æſtimationem, hic ſe
2 cus. ¶ Item † not. ꝙ poſſidens ciuiliter non condemnatur in rei vẽ-
dicatione, quod eſt verum, qñ non habet facultatem rei reſtituen
dæ, vt quia res erat mobilis: ſecus ſi erat immobilis, qa tunc poteſt
reſtituere ciuilem quam habet, introducendo actorem in poſſeſ-
ſionem rei. nam tunc ipſe deſinit, & actor incipit ciuiliter poſſide-
re, ita debet intelligi, in l. Pompon. §. ſi is q precario. de acquir. poſ.
& ſupra in rub. & per Gui. C. vbi in rem actio. l. 2. Pau.

LEX XXIIII.

1 *Dominium de iure ciuili qualiter quæratur.*
2 *Res ſacræ num vendicari poſſint.*
3 *Rei vendicationis verbum ſimpliciter prolatum quid notet.*
4 *Verbum in iudicio ab actore prolatum, ſecundum eius actoris propoſitum ac mentem intelligendum.*

IN rem actio. Rei uendicatio competit ra-
tione dominij quæſiti de iu-
re gentium, uel ciuili, illa uerò q̃ non ſunt in alicuius
dominio per hanc actionem non petunt̃. h. d. uſque
1 ad §. ſi quis rei. ¶ Qualiter † aũt acquiratur dominium de iure ciuili,
dicit gl. per uſucapionem. Intellige, ꝙ quæritur directum per præ-
ſcriptionem, non utile, ut plenè not. in auth. niſi tricennale. C. de
bon. mat. & l. j. in fi. de aqua plu. ar. Item q̃ritur per arrogationem,
ut ſ. de ado. l. nec n. & Inſt. de acqui. poſ. in princ. Item per hæredita
tis aditionem, ut l. cum hęredes. in prin. de acq. poſ. Item per oẽs ↄ-
ctus a iure ciuili introductos, de quib dic, ut l. ex hoc iure. ſ. de iuſt.
2 & iure. ¶ Item † quod dicit res ſacras non uendicari, eſt uerum per
priuatam pſonam, p eccleſiam uero uel œconomum uendican-
tur, ut C. de ſac. ſan. ec. ſancimus, quod eſt uerum adiecta cã de iu-
re canonico, rõne iuris, quod in eis hẽt eccleſia, ut ſ. e. l. j. §. per hãc.
facit c. examinata. de iud. & ſic ↄiunge duas ſolutiones glo. q̃ po-
3 nunt ipſam ueritatem. ¶ Item † no. gl. in prin. l. quæ uult, ꝙ uerbum
uẽdicatio. ſimplr̃ prolatũ intelligat̃ de directa, p qđ ur̃ dicendũ, ꝙ
ſi qs intentat rei uendicationẽ ſimplr̃ uideat̃ intentaſſe directã, nõ
utilẽ, & iõ ſi nõ pbaret dñium directũ, ſed utile, puta p præſcriptio
nẽ, uel rẽ emphyteuticã: non dẽt pro ipſo ferri ſnĩa, ↄriunt eſt ue-
4 rũ, qa † in iudicio uerbũ prolatũ ab actore, intellr̃ ſm eius intentio
nẽ, uel ſm quod põt ei eſſe utilius, vt ſ. de iud. l. ſi qs intentione, &
ibi no. Item qa omne ius ſuum vr̃ in iudicium deduxiſſe, ut e. tit. l.
ſolemus, & ita tenet Dy. Inſt. de ac. §. aliæ. & l. & an eandem. §. actio
nes. de excep. rei iud. & Bar. C. de vſur. l. j. Paulus.

1 *Acceſſionis*

1 Acceſſionis rei quando quis dominus eſſe deſinat. Et qualiter ſuccurratur mihi ad recuperandum rem meam.
2 Pictura tabulæ aut contra, quando cedere dicatur.

§. Si quis rei. Vſque ad finem l. tractatur iſta materia.
Videlicet, cum res mea accedit tuæ, vtrũ
1 deſinam eſſe dominus, & poſſim eam vendicare. ¶ Et † not. ad eui
dẽtiam, quia loquit̃ de quadruplici acceſſione. Primo qñ res mea
tanquam pars accedit tuæ tanquàm toti particulari, vel indiuidua
ideſt ſicut eſt ſtatua, vel ſcyphus, & in hoc diſtinguitur, an accedat
per ferruminationem quæ fit per eandem materiam, an per ap-
plumbaturam, quæ fit per diuerſam, vt primo caſu deſinam eſſe
dominus, nec poſſum eam vendicare etiam poſtquam fuerit ſepa
rata, ſuccurrit̃ tamen mihi ope exceptionis, ſi poſſideo, vt conſe-
quar æſtimationem, vel per actionem in factum. ſi non poſſideo.
& hoc quando bonafide per te ſit adiuncta, aliàs non deſino eſſe
dominus ſ̃m glo. Secundo caſu non deſino eſſe dominus, nec tñ
poſſum vendicare, dum eſt coniuncta, ſi bonafide cõiunxiſti, ſed
agam actione ad exhibendum. vt diſſoluas, & ea diſſoluta vendica
bo, ſed ſi malafide: poſſum etiam ante diſſolutionem vendicare
vtili rei vẽdicatione ſ̃m gl. & hoc vſque ad §. at his corporibus. Se-
cundo loquit̃, qñ res mea accedit tuæ tanq̃ toti vniuerſali, vt ouis
mea gregi tuo, q̃ cum non mutet ſpeciem, non deſinit eſſe mea,
& ſemper vendicare poſſum, & hoc vſque ad §. tignum, Tertio
cum accedit tuæ tanq̃ toti integrali, vt tignum meum domui tuę,
quo caſu non deſino eſſe dominus. veruntamen ſiue bonafide, ſi
ue mala adiunxiſti, non poſſum uendicare, nec ad exhibendum, a-
gere vt ſeparet̃, & hoc ꝑꝑ publicam vtilitatem. ſ. ne vrbs difforme
tur ruinis, ſed dantur mihi alia remedia, & hoc vſque ad §. fi. Quar
to qñ accedit tuæ, quæ non poteſt dici totum, ſed eſt talis ſine qua
res mea ſtare non poteſt, puta, cum de cæmentis meis ædificatur
domus in ſolo tuo, ſine quo ſolo non poteſt domus conſiſtere,
non tamen dicitur totum, ſed pars domus, & in hoc dicendum
eſt idem, quod ſ. proximè. Poteſt etiam poni exemplum, de litera
mea facta in charta tua, ſine qua litera mea ſtare non poteſt, vel
de pictura mea facta in tabula tua, iſte §. in verſi. ſed & id. Item no.
ꝙ de pluribus quæritur. primo, an deſinam eſſe dominus rei meę,
vel non. Secundo caſu qñ deſino qualiter mihi ſuccurretur. Ter-
tio eo caſu quo non deſino, an agam rei vendicatione durante ꝯ-
iunctione, vel non. Quarto ſi non agam, qualiter mihi ſuccurret̃.
Quinto, an ſeparatione facta poſſim vendicare. Item no. ꝙ in hoc.
§. j. eſt vna gl. magiſtra, quæ plenè loquitur, licèt habeat duas aliàs
contrarias, quarum vna eſt in verſiculo in omnibus. ſuper verbo
trahit, quæ incipit rõne maioris partis, alia eſt in verſiculo. Item q̃-
cunque quæ incipit, vt ferrum ferro. Sed iſta melius & verius loq-
tur. Item diuide iſtam primam partem in duas, primo dicit, an deſi
nam eſſe dominus rei meæ. Secundo ſi deſino, qualiter mihi ſuc-
curritur, ſecunda ibi, in omnibus. & vſque ad illum §. h. d. pars ce-
dit toti, & liquidum arido. ſi ei vniatur ſ̃m Bar. Iſtud dictum limita
tur duobus modis. Primo, quia verum eſt, ſi accedit per ferrumi-
nationem, ſecus ſi per applumbationem, vt probatur ⁊. in verſicu
lo, item quæcunque & hoc tenet hic glo. ſuper verbo totius. Secũ-
do procedit, qñ bonafide per dominum totius ſit adiunctum, ſe-
cus ſi malafide, q̃a tunc non deſinerem eſſe dominus; & poſſem
ſtatim vendicare vtili vendicatione ſ̃m gl. Inſti. de re. diui. §. ſi quis
in aliena. ſed glo. in §. item quæcunque. quæ incipit vt ferrum fer-
ro, tenet, ꝙ idem ſit, ſi malafide, vt deſinat eſſe dominus, ſed hæc
verior. Ex qua no. ꝙ directo dño datur interdum vtilis uendica-
tio. ⁊. de nox. l. actio. §. ſi is. & dixi ſ. in rubrica, & hoc contigit ꝑꝑ ꝯ-
iunctionem rei meæ cum re alterius, quæ licèt non extinguat do
minium, ſi malafide facta eſt, extinguit tamẽ directam actionem,
ſed ꝑꝑ malam fidem datur vtilis, qđ eſt mirabile, nec bñ lege pro-
batur, vnde fortè non eſſet malum dicere, ꝙ extinguatur domi-
nium, licèt detur vtilis, quia inconuenientius eſt directo domino
dari vtilem. q̃ non domino, q̃a hoc frequenter accidit, vt ſ. eo. l. ſi
poſt acceptum, in gl. & dixi in rubrica. ¶ Vltimo no. gl. hic poſitam
2 quæ eſt no. & ſigna eam. ¶ Vltimo † gloſſ. format vnum ꝯrium ad
id qđ dr̃ de pictura, ꝙ cedat tabulæ. de l. qua ratione. §. literæ. de ac
qui. rer. do. breuiter dic, ꝙ interdum pictura fit ad ornatum tabu-
læ, & ipſius tabulæ gratia, vt in cameris dominorum, vbi pingunt̃
poſtes de vili materia ad ipſorum ornatum, & tunc pictura cedit
tabulæ, ar. ⁊. de auro, & ar. leg. l. & ſi non ſint. §. perueniamus, & hic
in glo. ſuper verbo, præualentiam, aut ecõtra, tabula adijcitur gr̃a
picturæ, & tunc aut eſt vilis pictura, & idem dici poteſt, vt hic, in
verbo pretium, a contrario ſenſu. Aut eſt pretioſa, & tunc econ-
tra, tabula cedit picturæ, vt in contrario, & quæ ſit ratio differen-
tiæ inter picturam, & ſcripturam. dic, vt ibi notatur.

§. In omnibus. Igitur. ¶ Hic incipit dicere qualiter ꝓ
uidetur illi qui deſijt eſſe dominus. &
primo qñ totã rem poſſidet, quo caſu prouidetur ope exceptio
nis, ſecundo qñ non poſſidet, & tunc ꝑ viam actionis, ſecũda ibi,
item quæcunque. h. d. Qui vendicat totum repellitur exceptione,
niſi reſtituat pretium partis, quæ ſemel fuit aliena, & ꝑꝑ acceſſio-
nem facta eſt ſua. h. d. & eſt hic vna glo. mag. quæ parum valet. di-
cit. n. ꝑ multa verba, quòd ſi res mea accedat tuæ, non tanquam
pars tota, puta media ſtatua mea, mediæ ſtatuæ tuæ, licèt tua ſit
pretioſior, uel maioris valoris: non accedit ſibi mea. ſed efficitur
ſtatua communis. cuius ꝯrium dicit ſecunda glo. ſuper uerbo, prę
ualentia, quæ incipit partis, & alia ſ. §. proxi. & ille veriores per l. qc
quid. §. fi. ⁊. de acqui. re. do. vbi eſt caſus: Pau. de Caſt.

§. Item quæcunque. Ea quę uni corpori vniũ-
tur compoſitione durãte
vendicari non poſſunt, nec ea ſoluta ſi per ferruminationem fue-
runt vnita, ſecus ſi per applumbationem, primo tñ dño ſuper curi
tur per actionem in factum, ſed in vnione quæ ex ſeparate corpo
ribus ꝯſiſtit, quilibet ſuæ partis dñs remanet. h. d. vſque ad §. tignũ,
ſ̃m Bar. ¶ Et hic ſunt ẽt duæ glo. ꝯriæ, vna eſt ſub uerbo factum. q̃
dicit, ꝙ qñ fit adiunctio ꝑ ferruminationem malafide, primus do-
minus partis non deſinit eſſe dñs. Debet ergo intelligi hic, qñ bo-
nafide, & idem dicit gl. mag. ſ. in §. ſi quis rei, in fi. ſed alia gl. quæ in-
cipit vt ferrum ferro. dicit contrarium quod dic, ut dixi. in §. ſi quis
rei. ¶ Adiuncta ſcilicet per applumbationem, & bonafide. nam ſi
per ferruminationem, deſineret eſſe dñs, nunquam uendicaret
ẽt ſeparatione facta, ut ⁊. ſubijcit. ¶ Item ſi malafide, poſſem uendi
care ẽt ſeparatione facta ſ̃m gl. cuius contrarium hic dr̃. ¶ In uer-
ſiculo, ideoque no. ꝙ qñcunq; non eſt mihi prouiſum ꝑ ſpẽm a-
ctionis ꝯ aliquem, & non eſt æquũ ex facto alieno me dãnificari,
uel in dãno remanere, dat̃ mihi actio in factũ, ut hic, & l. ſi me &
Titium. ⁊. ſi certum pet. & dixi in §. de arbore. Paulus.

1 Faber qui nomine alterius bonafide in alieno ſolo inædificat, num de tigno iniuncto actione teneatur. Et quid de eo qui alterius nomine ſiluam ſuccidit.
2 Opus vbicunque eſt licitum facere, eodem quoque fabros artisque magiſtros licitum eſt adducere.

§. Tignum. Tignum alienum alijs ædibus iniunctum
non poteſt uendicari. ut ſeparetur, nec per
actionem ad exhibendum, ſed agendum eſt actione de tigno in-
iuncto. h. d. Bar. ¶ Et no. hic unam glo. magiſtram in iſta materia
1 ſed tigno iniuncto, & ſpãliter eam no. in uno dum dicit, ꝙ † faber
non tenet̃ actione de tigno iniuncto, quia fecit ex mandato alte-
rius bonafide, uñ per hanc glo. ſi quis faceret ædificari in re aliena,
uel ſiluam alienam faceret cædi, non poſſet dñs agere ꝯ fabros,
uel magr̃os cedẽtes bonafide: quia ille actus non eſt de gñe prohi
bitorum, aliàs ſecus, puta, ſi q̃s mandaret alicui, ꝙ aliquem uerbe-
raret, q̃a cum uerberatio ſit de gñe prohibitorum, uterque tene-
tur, iuxta ea q̃ habentur in l. non ſolum. §. ſi mandato. ⁊. de iniur.
Vnde ꝑ hanc gl. refert Bal. ſe defendiſſe quoſdã magiſtros ligna-
minum, qui ſiluam alienam cæciderant alterius mãdato, & ẽt Bar.
2 ipſam no. ¶ Et adde tu, ꝙ † ubicũque licitũ eſt alicui aliquod opus
facere, ibi licitũ eſt magiſtros. & fabros neceſſarios adducere, &
ſicut ipſe non põt prohiberi, ita nec fabri, ut ⁊. cõia ru. prædi. l. refe
ctionis. §. fi. & de relig. & ſump. fu. l. oſſa. §. fi. ¶ Item quoties actus
eſt impunibilis reſpectu principalis, eſt impunibilis reſpectu fabro-
rum, & aliorũ qui mandato ſuo faciunt, eſt gl. ſingularis ⁊. de ui &
ui ar. l. cum fundum, licèt glo. C. de adulte. l. Gracchus. aliter dicat,
ſed prima verior ſecundum Iaco. But. ¶ Agi. ſ. ut ſeparentur.

1 Præſcriptionem aduerſus iuris impedimento impeditum non currere. Et quid ſi facti impedimento.
2 Poſſeſſor bonæfidei num deterioris conditionis, quàm malæfidei eſſe poſſit.
3 Res mea tuæ variè accedere poteſt: ac tunc num eam vendicare poſſim, & quibus caſibus.

§. Item ſi quis. Domo unita dominus cæmẽtorum
non poteſt ipſa uendicare, ſed ea diſ-
ſoluta ſic, etiam tp̃e præſcriptionis completo. h. d. Bartol. quia non
deſinit eſſet dominus cęmentorum, aliàs non poſſet uendicare ẽt
1 poſt diſſolutionem, ut ſupra ead. l. §. item quæcunque. ¶ Item † no.
quòd non ualenti agere ꝑꝑ impedimentum iuris non currit præ
ſcriptio. concor. l. j. in fin. C. de annali excep. ſecus ſi propter impe-
dimentum facti, q̃a tunc currit. ſed datur reſtitutio. ut ⁊. de ſer. ru.
præ. l. & Attillicinius, & plenè nota. per Cyn. de bo. mat. l. j. & de p̃-
2 ci. impe. offer. l. quoties. Item † no. gl. ꝙ eſt dare caſum, in quo bo
næfidei poſſeſſor erit deterioris conditionis, q̃ malæfidei, contra l.
ſi a non domino. §. ſi dolo. de pet. hære. ſed dic, quòd illud non o-
peratur bona, uel mala fides, ſed negligentia, uel non negligentia
3 aduerſarij. Vltimo † tam ex tex. q̃ ex gloſſis collige tres caſus, cum
res meæ accedit tuæ. nam interdum perdo dominium nec unquã
uendicare poſſum, ut cum accedit per ferruminationem bonafi-
de, quo caſu ſuccurritur per actionem in factum. ut in §. item quę
cunque. Interdum uero deſino eſſe dominus, & ſemper poſſum
uendicare, ut cum res mea accedit toti tuo uniuerſali, ut in §. at in
his. & tunc habeo directam, uel cum per ferruminationem, uel
applumbationem factam malafide, & tunc habeo utilem, quia
maior eſt coniunctio, ut no. glo. mag. in §. ſi quis rei, in fin. Inter-
dum non deſino eſſe dominus, non tamen poſſum uendicare, ut
cum

cum accedit per applumbationem factam bona fide, quo caſu re
maneo dñs, non tñ vendico, niſi facta ſeparatione, vt in §. item q̃-
cunque Vel cum tignum meum iniungitur domui tuæ, vel cum
cęmentis meis facis domum in ſolo tuo, quo caſu non diſtinguit̃,
an bona, vel malafide feceris, nam vtroque caſu remaneo domi-
nus. Item neutro caſu poſſum vendicare coniunctione durante,
nec ad exhibendum agere, vt fiat ſeparatio, ſed alijs remedijs mi-
hi ſuccurritur, vt hic, & ſupra §. proxi. Differt ergo iſte caſus ab ap
plumbatione in duob. primo, q̃a ibi diſtinguit̃ bona fide, vel mala
hic non. Item q̃a ibi agit̃ ad exhibendũ: vt fiat ſeparatio, hic nõ, &
per iſta remanet tibi iſta materia declarata. Paulus.

LEX XXV.

1 Probare in iudicio petitorio, quàm poſſeſſorio grauius eſt. Et poſſidenti num probandi onus incumbat.

IS qui deſtinauit. Conſultus eſt agere
poſſeſſorio, q̃ petito-
rio. h. d. iſta l. declaratur in l. fin. & Inſtit. de interd. l. &
1 naturaliter. §. nihil commune, de acq. poſ. ¶ Item † no.
hic, ꝙ grauius eſt probare in iudicio petitorio, quàm poſſeſſorio,
facit quod no. in l. cum res. C. de prob. ¶ Item no. ꝙ poſſidenti nõ
incumbit onus probandi, facit infra de probat. l. circa eum & de
lib. cau. l. liberis. §. fi. quod eſt verum in rebus corporalibus: ſed in
incorporalibus dic, vt ⁊. ſi ſerui. vend. l. ſicuti. §. ſi quęratur. in gl. &
C. de ſerui. & aqua. l. 2. in 4. q. ꝑ Cy. & per Dy. in l. ſi prius. de oper.
no. nunc. & per Innoc. de verbo. ſig. c. abbate ſane. Paulus.

LEX XXVI.

1 Lex qui ſe obtulit an locum habeat in venditore, qui ad emptoris defenſionem uenerit.
2 Pœnitere ante litis conteſt. & à confeſſione circa præparatoria facta recedere, num liceat.
3 Poſſeſſor liti offerre ſe non videtur, niſi poſſidere ſe dicat expreſſim.

IS, qui ſe obtulit. Qui ſe offert liti ſine cã
cum non poſſideat, ꝯ-
demnatur in duobus caſib. ſ. ſi perſeuerauit vſq; poſt
litem conte. Item & añ litem cõteſtatam, ſi actor erat
ab alio petiturus: aliàs enim licitũ eſt ante litem conteſtatam pœ-
nitere, & hæc vera, ſi actor ignorabat: aliàs aũt nullo mõ condem
natur, quia nõ decipit̃ actor, ſed ſeipſum decipit. h. d. vſque ad l. ſin-
1 autem. §. poſſidere. ¶ Et no. text. † ibi ſine cauſa. per quem patet, ꝙ
hæc l. non procederet in venditore, q̃ venit ad defenſionem em-
ptoris, quia non facit ſine cã, vt l. ſed & ſi. l. §. item ſi rem. de pe ti. hæ
2 red. & l. venditor. de iudi. ſ̃m Bal. ¶ Item † no. ꝙ licitum eſt pœnite-
re ante litem conteſtatam, & a confeſſione facta circa præparato
ria recedere, ſi nulla captio eſt actoris. Eſt autem captio, quando
ab alio fuiſſet petiturus, ad hoc ⁊. de interrog. ac. l. de ætate. §. fin. &
plenè per Bar. in l. non fatet̃. ⁊. de conſe. vbi declarat hanc l. ¶ Item
3 no. gl. primam quæ † dicit, ꝙ ſi non fuit q̃ſitum a reo vtrum poſſi-
deret, & poſtea lite ꝯteſtata appareret ipſum non poſſidere, non
dẽt condemnari, q̃a non vr̃ ſe offerre, niſi expreſſè dicat ſe poſſi-
dere, quam gl. no. ſed alia gl. ⁊. de except. rei iu. l. ſi a te. §. j. plus dicit,
ꝙ licèt reus abſoluatur, tñ actor declaratur dominus, & ſic pro
vtroque fertur ſententia, & illa eſt notabilior.

1 Poſſeſſio ex parte rei cauſa eſt condemnationis faciendæ: & ex actoris parte actionis dandæ.

§. Poſsidere. Ad hoc ꝙ reus poſſit in hac actione con
demnari, requiritur ꝙ poſſideat tp̃e ſñiæ.
nec ſufficit tp̃e litis cont. poſſediſſe, ſi tp̃e ſñiæ ſine dolo, & culpa
1 ſua poſſidere deſierit. h. d. Ex quo patet † ꝙ poſſeſſio ex parte rei
eſt cã condemnationis fiendæ, non actionis dandæ: & iõ tp̃s con-
demnationis inſpicitur, vt ar. ſ. de pe. hære. l. ſi a dño. §. quo tp̃e. Do
minium vero ex parte actoris eſt cauſa actionis dandæ: vt ſ. ſi pars
hær. pe. l. j. poſt prin. & iõ tempus litis conteſtationis inſpicit̃, an ſit
dñs, vel non, vt ar. ⁊. de ſol. in pupillo, & qđ ibi no. vñ ſi tunc nõ eſ-
ſet dñs, licèt poſtea dñium ſuperueniret ex cã de præſenti non da-
retur pro eo ſententia, vt ſupra de iudic. l. non põt videri. ¶ Item ſi
poſt litem cont. deſinat eſſe dñs, dixi ſ. eo. l. ſi poſt acceptum, & ui-
de quod no. per Cy. in l. j. C. de ali. iud. in 6. & 7. quæſt. ¶ In glo. quæ
oppo. de l. j. §. ſi rem ⁊. de poſ. coniunge duas ſolutiones, & ſic non
obſtabit. Pau. de Caſt.

LEX XXVIII.

1 Principali extincto non ſemper extinguitur acceſſorium.
2 Interpellatio extraiudicialis in realibus: num quem in mora conſtituat.

L. Sinautem.

§. Si homo. Caſus ſuperueniens excuſat a culpa præce-
den. h. d. Bar. iſtud ſummarium non placet,
primo, q̃a hic non dr̃, ꝙ p̃ceſſerit culpa, ſed dolus. Secundo quia ſi
eſſet verum, ſequeret̃, ꝙ nec actio l. Aquiliæ competeret pro cul-
pa præceden. poſtq̃ caſus excuſat ab illa, cuius ꝯrium hic dicitur,
& ideo dicas ſic, & notabilius. Extincto principali extinguitur ac-
ceſſorium, quod veniebat officio. iudi. mercenario. ſecus in eo
quod veniebat iure actionis. h. d. not. & ſic eſt hic caſus de eo. qđ
1 no. ſ. e. non ſolum in vltima glo. ¶ Et no. † quia dẽt intelligi in poſ-
ſeſſore bonæfide, nam ſi fuiſſet ſemper malæfidei non extinguere
tur principale, vñ nec acceſſorium, vt ſ. de pe. hæred. l. illud. ¶ Item
debet intelligi cum extinguitur añ litem conteſt. nã ſi poſt, adhuc
durat iudicis officium mercenarium ſuper acceſſorijs corrobora
tum ꝑ litem conteſt. vt ſ. e. l. vtique ſ̃m gl. vel fortè ibi loquit̃ de ac-
ceſſorijs ſeparatis a principali, vt fructus, & partus, nam iſti extant,
licèt res deſinat, hic vero de acceſſorio cohærente rei, vt eſt dete-
rioratio ipſius rei, quæ cum ipſa re extinguit̃, & hoc forte voluit
dicere litera, quia poſt interitum rei non eſt reperire intereſſe dete
riorationis. Vnde non durat officium iudic. mercenarium, quod
non datur niſi ad illud, quod extat tempore quo imploratur, quia
inſpicitur tp̃s præſens, ſecus in fructib. & partibus, q̃a tunc reperiũ
tur, vt l. contraria, ſic poteſt ſubtiliter intelligi §. iſte Et ſ̃m hoc ver-
bum petitus, ſtat propriè. ſ. ꝑ litem conteſt. ut l. amplius. non peti.
rem ra. habe. ſed ſ̃m intellectum primum gl. ſtat impropriè. ſ. ex-
2 traiudicium, ſ̃m quem intellectum habes notare, quòd † in realib.
interpellatio extraiudicialis non conſtituit quem in mora, quo ad
periculum interitus, ſecus in ꝑſonali. vt no. ⁊. de verb. ob. l. qui Ro-
mæ. §. qui cohæredes, in parua gloſſella, q̃ dicit. i. extra iudicium, &
infra ſi certum pet. l. quod te. Idem quo ad fructus, vel quo ad in-
terrumpendum p̃ſcriptionem in realib. quia non ſufficit extraiu-
dicialis interpellatio, vt no. infra eo. l. & ex diuerſo. in gl. mag. & ⁊.
§. proxi. in fine glo. & infra pro emp. l. penul. nam magis conſtringi
tur quis per obligationem ꝑſonalem, q̃ per realem, vt patet ex ijs
q̃ dixi ſupra e. l. Item ſi verberatum. §. fi. ¶ Item ſecũdum prædicta
dum tex. dicit, dolo poſſeſſoris, dẽt intelligi, quo ad ipſam rem, vt
quia immoderate ſeruum verberauit, ut ar. ſupra de ijs qui ſunt
ſui vel alie. iuris l. i. nam quo ad ipſum dñium, non poterat dolum
ꝯmittere, ex quo erat bonæfidei, vt dixi, & no. infra eo. l. ſi homo

1 Hæreditatis petitionem in rem actionem dici.
2 Poſſeſſor in hæreditatis petitione poſſidere dolo deſinẽs qua actione teneatur. Et quid in rei uendi.

§. Sed & is. Qui dolo deſijt poſſidere ẽt ante lit. conteſt.
tenetur, ac ſi poſſideret, in actione reali, ſicut
1 in petitione hæreditatis, quæ ſimiliter eſt actio in rem. h. d. ¶ Et † no.
petitionem hæreditatis dici actionem in rem. ſimile ſupra de peti.
hære. l. ſiue bonæfidei. §. j. ſed etiam dicitur in perſonam, vnde dici
2 tur miſta, vt C. de peti. hæred. l. hæreditatis. ¶ Item † no. ſecundum
Bart. quòd ille q̃ dolo deſiit poſſidere in pet. hæred. tenetur dire-
cta, cum teneatur ex verbis ſenatuſconſul. ſed in rei vendicatione
tenetur vtili, quia tenetur ex mente, non ex verbis. ¶ Item no. glo.
magiſtram & ſigna quæ ponit diuerſitates inter rei vendicationẽ,
& petitionem hæreditatis.

§. Si per filium. Si filius vel ſeruus per quem conuẽ
tus hac actione poſſidet tẽpore ſen
tentiæ abiit, condemnatur vt conuentus, non tamen fit realis exe
cutio, ſed datur ſibi tempus ad faciendum eum redire, vel ad cauẽ
dum de reſtituendo poſſeſſionem cum recuperauerit. h. d. Con-
tra hoc opp. ꝙ debeat abſolui: nec ſit cogendus ad rem perſequẽ
dam, vt ſ. eo. l. ſi a bonæfidei. Sol. ibi conuentus rem, quæ erat in fu
ga poſſidebat tantum ciuiliter: hic autem per ſeruum, vel filiũ ab-
ſentes poſſidebat ciuiliter: & naturaliter: & ideo magis aſtringitur:
quod no. quia quilibet interrogatus dixiſſet contrarium. Paulus.

1 Proteſtatio animum proteſtantis declarat, & eãdem quandoque actionẽ, quandoque exceptionem parit.
2 Expenſæ quæ in ſeruis locum habent quo ad repetitionem, aut reſtitutionem, eædem locum habent in omnibus alijs expẽſis, quæ ita rei cohærẽt, vt efficiantur vna, & eadem ſubſtantia cum re ipſa.

§. In repetita. Expenſas neceſſarias per doli exceptio-
nem recuperat poſſeſſor. h. d. primo, ex
penſas vero vtiles ſilr̃ recuperat, niſi petitor ſit paratus pati: ꝙ abra
dantur, ſi pñt abradi. h. d. ſecũdo. Si vero tolli vel abradi nõ poſſint:
tunc cũ per abraſionem nõ pñt recuperari: nec ẽt alr̃ recuperari
pñt; niſi in duob. caſib. ſ. cũ petitor erat rẽ venditurus maiori p̃cio
ꝑꝑ illas expenſas: vel cum præceſſit denunciatio facta per poſſeſſo
rem. h. d. vſq; ad l. cæterum. ¶ Et no. quia primum dictum intelligi-
tur de quolibet poſſeſſore & malæfidei: qui põt recuperare neceſ-
ſarias expẽſas, vt C. e. l. domum, dixerunt tñ gl. ꝙ nõ: per exceptio
nem doli: ſed per officium iud. vt l. planè. & l. fi. de pet. hær. Tu dic,
ꝙ ẽt per exceptionem: & illæ ll. ſilr̃ intelliguntur, vt ibi dixi. ¶ Item
no. ꝙ ſ̃m dictum non põt intelligi in malæfidei poſſeſſore: q̃ nullo
modo recuperat utiles: ſed donare ur̃: ut Inſti. de re. diui. §. ex diuer
ſo. Sed poteſt intelligi dupliciter. ſ. in eo qui ſemper fuit bonæfidei:
& tunc debet ſuppleri per l. in fundo. ⁊ eo. Nam ẽt in trib. caſibus
illius l. poteſt recuperare utiles; licèt petitor ſit paratus pati ut tolla
tur. Item poteſt intelligi in eo, qui a principio eſt bonæfidei: & ex
poſtfacto eſt malę; & tunc non indiget ſuppletione, quia non põt
recupe-

recuperare: ſi petit, qñ eſt paratus pati: aliàs. ſic vt j. eod. l. Iul. ſecun
dum quam l. debet hoc intelligi. Sumptus. ſ. neceſſarios. ¶ Donata,
quæ donatio non valet, competebat tñ viro retentio ſecundum
iſta tempora. Venalem. ſ. per dñm, quia dñs vendere volebat. Sed
inquantum facimus iſtud ſm dictum loqui in eo, qui ſemper fuit
bonæfidei, & ſuppleri per gl. opp. per gl. nam ſm hoc, idem erit in
area, quod in ſeruo. Nam ſicut expenſæ factæ in area recuperant,
ſi dñs erat venditurus per dictam l. in fundo, ita & in ſeruo, vt j.
eo. l. niſi, ſed certe ſtatim. in §. fi. vr notare dñiam inter aream, & ſer
uum, vnde non videtur poſſe ſtare in bo. fi. poſſeſſore. Timore
iſtius dicit glo. ꝙ primo etiam tunc quod aliud in ſeruo, quam in
area. nam in area non ſolum recuperat, cum dominus eſt vendi-
turus, ſed cum eſt diues, qui poteſt ſine difficultate ſoluere, vt d. l.
in fundo. Sed in ſeruo ſecus: quia non recuperat, licèt dominus
ſit diues, ſed ita demum ſi erat venditurus, & ita intelligit §. fi. hoc
etiam vr tenere Bart. in l. in fundo. Sed non placet. Nam iſte text.
non loquitur in diuite, ſed in paupere, qui ſi cogeret expenſas ſol-
uere cum non poſſet, careret ſeruo, vt colligitur ex verbo carere,
præterea maior eſt æquitas pro poſſeſſore, vt poſſit recuperare ex
penſas ſerui exñte domino diuite, q̃ expenſas areæ, quia in expen-
ſis areæ conſulitur ſibi per abraſionem, ſed in expenſis ſerui non.
Et ſic dupliciter affligeretur: quia non recuperaret, nec abraderet.
Et ideo dico, ꝙ ſi dñs eſt diues, multo fortius debet cõſuli poſſeſ-
ſori, vt recuperet expenſas ſerui, q̃ expenſas areæ de quibus non
eſt dubium, vt l. in fundo. eſt caſus de hoc rectè intelligendo j. de
pign. ac. l. ſi ſeruos. Si vero dominus eſt pauper, nec eſt vẽditurus,
nec fuiſſet aliàs facturus, nec ſibi eſt denuntiatum, tunc non coge
retur expenſas ſoluere, nec conſuleretur poſſeſſori per abraſionẽ
cum non poſſent abradi, & ſic perdet, ſecus in expenſis areæ, in q
bus, cõſulitur per abraſionem, & iſte eſt verus intellectus iſtius §.
1 fi. ¶ Vltimo no. in l. aut ſi ante, ſm intellectum glo. ꝙ † proteſtatio
ſicut declarat animum proteſtantis: vt l. qui in aliena. §. Celſus, de
acqui. hære. ita & actus ſequens. Item proteſtatio parit interdum
exceptionem, quæ aliàs non oriretur, parit etiam interdum actio-
nem, vt cum quis reciperet a reo rem petitam proteſtando, ꝙ nõ
intendit dimittere ſumptus litis. nam vigore proteſtationis poteſt
per actionem in factum illos ſumptus petere, quæ actio oritur ex
proteſtatione, quæ ſi facta non fuiſſet. non poſſent peti, niſi p offi-
cium iudicis, quod expirat re reſtituta, vt C. depo. l. 4. ita eleganter
notatur per Pet. & Cyn. C. de exhiben. l. exhibitionis. ¶ Item adde
2 quia † illa quæ dixi in expenſis ſerui, habent locum etiam & in om
nibus alijs expenſis, quæ ita rei cohæreant, quod efficiant vna, &
eadem ſubſtantia cum re. vt in ſatis & plantatis, in quibus ſepara-
tio locum non habet, vt infra eo. l. ſi fundi poſſeſſor.

LEX XXXII.

Caeterum. Malæfidei poſſeſſor tenetur reſti-
tuere omnes fructus, & operas
ſerui licèt perceptos, uel perceptas ex artificio quod
didicit ipſius poſſeſſoris ſumptibus. h. primo percipiẽ
das verò non, h. ſecundo. Item ſi ſunt percepti ante xxv. annum,
ſerui compenſentur cum expenſis in ſeruo factis. h. d. cum l. ſeq.
ſecundum intellectum gloſſ. Et aduerte, quia l. ſeq. eſt ſatis obſcu
ra, tñ poteſt duobus modis legi multum no. primo ſic, ſecũdum
glo. ꝙ licèt malæfidei poſſeſſor ſerui reſtituere teneatur omnes
fructus, & operas eius. vt in hac l. Item licèt nõ poſſit recuperare.
regulariter ſumptus factos in ſeruo, qa donaſſe vr, ut Inſt. de rer
di. §. ex diuerſo, tamen duobus concurrentibus. ſ. ꝙ illi fructus, &
operæ ſint quæſitæ ex artificio, quod didicit poſſeſſoris ſumptib.
Item ꝙ ſint percepti ante xxv. annum, compẽſantur ſumptus cũ
operis, vel fructibus, & ſic non perdet ſumptus, nec reſtituet illas
operas, ſecus ſi eſſent percepti poſt xxv. annum, qa ſumptus per-
deret, & fructus reſtitueret, & poteſt eſſe ratio diuerſa ab illa quã
ponit glo. quia tales fructus percepti ante xxv. annum præſumun
tur pauci, & parum valere, & ideo æquum eſt, ꝙ compenſentur
cum ſumptibus. quorum occaſione prouenerunt. Ex quo ſeque
retur, ꝙ ſi plus valerent, vel eſſent, q̃ ſumptus, illud plus reſtituere
tur domino. Item ſi illi eſſent fructus. damnum eſſet poſſeſſoris, &
ſic eſt hic caſus, ꝙ malæfidei poſſeſſor non condemnatur ad fru-
ctus percipiendos, nec perdit expenſas quas fecit, & ſm hoc non
propriè ſtat tex. poſt xx. Sed debet exponi. i. vſque ad viceſimum,
nam etiam ſi ante xxv. annum ageret ad ſeruum, fieret dicta com
penſatio, vnde ſine miniſterio poneretur poſt Scđo modo põt in
telligi. vt ſtet propriè & loquitur in bonæfidei poſſeſſore, qui re-
gulariter compenſat fructus cum ſumptibus vſque ad concurren
tem quantitatem, vt j. eodem l. ſumptus. hoc eſt verum in fructib.
aliarum rerum, q̃ hominis. Fructus autem hominis perceptos añ
xxv. annum non tenetur compenſare, quia præſumuntur pauci,
ut hic, ſed debet eos lucrari, cum bonæfidei poſſeſſori quærantur
ex opera ſerui. & ex re ſua, vt l. qui bonafide, de acq. rer. dom. &
C eo. l. j. nec compẽſat, vt dixi. niſi illis duobus concurrentibus. qđ
ante xxv. annũ ſint pcepti, & quod ex artificio, quod didicit ſum
ptu poſſeſſoris. uñ & fructus lucrat, & ſumptus recuperat in caſi-
bus. l. niſi & l. ṡ. proxi. poſt xxv. annum uero, licèt ſit caſus in quo
poſſit ſumptus recuperare, tñ dẽt compẽſare cum fructib. ex tũc
perceptis. ut hic, & j. e. l. ſumptus, ita ſubtiliter poteſt intelligi. l. iſta.
& ſecundum ambas lec. non eſt alibi. Paulus.

LEX XXXIII.

1 *Rei uendicatione q agit fortiori iuri innititur, q̃ qui hæreditatis petitione.*
2 *Rem meam ſi tu poſſideas cuius vſusfructus ad tertium pertineat, & con-
tra te ad eandem agam, tu ad rem meam reſtituendam teneris vnà cum
fructibus, & ſi alius ſit uſusfructus, quoniam aduerſus me non potes de
iure tertij, allegare.*
3 *Vſufructuarius nec dum, præſtita de rectè utendo cautione, an fructus
ſuos faciat.*
4 *Fructus in iure varij ſunt.*
5 *Titulum qui habeat nec ne quo ad fructus ſuos faciend. quid referat. Et q
ſuos fructus facit, ac teneatur illos reſtituere, nu. ſeq. Et bonafides quo tẽ-
pore requiritur. nu. 7.*

Fructus non. Malæfidei poſſeſſor tenetur
de fructibus perceptis, & qui
percipi honeſtè poterunt, ſi ſui culpa, uel dolo pcepti
non ſunt, ẽt ſi res petita perempta ſit. Item licèt a prin
cipio habuerit cauſam poſſidendi, & fructus percipiendi, deficien
te cã ex tunc tenet ad fructus, & econtra ſi a principio cãm non
habuerit: ſuperueniente cã liberat. h. d. cum l. ſe. & prin. ſe. ¶ Et no.
ꝙ primum dictum. ſ. ꝙ teneat de percipiendis hẽt locum ſm glo.
qñ malæfidei poſſeſſor non habet titulum: aliàs a percipiendis ex-
cuſat, ut C. eo. l. ſi fundum. Vbi dr, ipſum de perceptis teneri. non
de percipiendis, ſed Pe. & Moderni Doct. hoc non tenent, quia ti-
tulus non excuſat eum a culpa, ex quo eſt malæfidei, non . n. dẽt
negligere. nec obſt. l. ſi fundum. quia licèt dicat de perceptis, nõ ne
gat de percipiendis, eſt tñ caſus in quo de percipiendis non tenet.
vt ṡ. eo. l. cæterum. ¶ Item ſm glo. dẽt intelligi hoc primum dictũ,
ꝙ tenetur de percipiendis ab ipſo petitore, ut j. eo. l. ſin autem. §. fi.
pro quo ur caſus in l. apud Iu. §. j. de le. j. Sed in ꝯrium facit, ꝙ intelli
gatur de percipiendis ab ipſo poſſeſſore. ṡ. de pe. hære. l. ſed & ſi l. §.
quod aũt ait. in ſecundo reſponſ. & eo. tit. C. de rei uen. l. domum.
dic ſm Doc. ꝙ in petitione hæreditatis tenet de percipiendis ab ip
ſo poſſeſſore tñ, ſed in rei uendicatione tenetur de percipiendis
ab utroque, & in electione actoris eſt petere percipiẽdos a ſe, uel
1 a poſſeſſore, quia † fortiori iure innitit qui agit rei uendicatione,
cum dicat ſe dominum, q̃ qui pet. hæredi. qui ſe dominum non
dicit, ut patet in l. & non tñ ſupra de peti. hære. ¶ Item no. gl. fi. hu-
2 ius l. fructus, q̃ tenet, ꝙ † ſi tu poſſides rem meam, cuius uſuſf. per-
tinet ad Titium, & ego agam contra te, teneris mihi reſtituere rẽ
cum fructib. quia non potes allegare contra me de iure illius Titij,
nam quo ad te liberam rem habeo l. loci corpus. §. competit, ſi ſer
ui. uend. ſimilis gl. eſt infra ſi ager uecti. l. 2. quod eſt uerũ ſm Iac.
Butr. & Bart. de fructibus iam perceptis per te. Nam illi ſunt mei
ex quo nomine uſufructuarij non ſunt percepti, ut l. ſi fur. j. de
uſuf. Sed de percipiendis non teneris, qa non potuerunt honeſtè
peti per me, cum pertineant ad alium, ut in prin. l. & uide omnino
quod no. in l indebiti. §. ſed ſi nummi. infra de cõdic. indeb. ubi ſub
tiliter declarat hanc gl. & per Guil. de cug. C. eo. l. ſolennibus. ¶ Vl-
timo de materia magnæ gl. quæ eſt in l. & ex diuerſo. dic, ut hic p
Bart. & C. eo. l. certum. per Pet. & Cyn. qui multum plenè, & per-
fectè loquuntur. dic tñ ꝙ iſta gl. multiplr diuidit, & quodlibet di-
ctum indiget ſuppletione ſm dicta eorum, & primo gloſ. format
3 contrarium de l. uxori. de uſufr. leg. de † hoc an uſufructuarius fa-
ciat fructus ſuos añ cautionem, dic ut in d. l. ux. per Bar. & per Cy.
in l. uſuf. C. de uſu. & ponit Io. de Sado. in l. hac edictali. §. ijs illud ad
4 iungimus. de ſecun. nu. ¶ Item † ulterius proſequendo in gl. diſtin-
gue ſm Doc. ꝙ fructuum alij ſunt ciuiles, qui ueniũt ex induſtria
perſonæ, & non ex re, ut ſunt penſiones domorum, & uſuræ. Alij
dñr naturales, & iſti ſunt duplices, naturales, & induſtriales, ut in
gl. pro quo l. ſi nauis. j. e. & l. uſura pecuniæ: de uer. ſi. Itẽ ut dicit gl.
alij ſunt percepti &c. Item pcepti a bonæfidei poſſeſſore, &c. iſta
gl. communiter reprobat, quia l. ſi uſufructuarius meſſem, quam
gl. alle. habet duos intellẽs, & iſte nõ eſt uerus, & ideo dic ſm Doc.
ꝙ bonæfidei poſſeſſor facit fructus ſuos a ſolo ſeparatos, ſiue no
mine ſuo fuerint ſeparati, ſiue nomine alterius, ut l. ſi ſeruus com-
munis. §. locaui. infra de fur. uſufructuarius autem ita demum ſi
nomine ſuo ſint pcepti & a ſolo ſeparati Nec diſtinguitur utrum
in horreo poſiti, &c. ut l. ſi fur decerpſerit. j. de uſufr. qualiter aũt
dicant pcipiendi, utrum a poſſeſſore, uel dño: dic ut ṡ. dixi. ¶ Item
ponit diuiſionẽ, ꝙ q dã habẽt titulũ, quod no. tu adde, ꝙ alij ſunt
in malafide ſemp, q dã in bonafide ſemp quidam, uno tpe in bo-
5 nafide, alio in mala, ut j. ſubijciet de oib. Quid † autem refert utrũ
qs habeat titulum, uel nõ j. ſubijciet, & uide quod dixi in l. ſed & ſi
l. §. ſi añ litem ṡ. de pet. hæred. gl. ulterius dicit, ꝙ nullus poſſeſſor ẽt
bonæfid. facit fructus naturales ſuos. Sed Bald. oppo. de l. bonæfi-
dei. in prin. de acq. rer. do. nec ſo. gl. eſt uera. & ideo dic, ꝙ aut poſ-
ſeſſor habet titulum, & bonam fidem, & lucratur, ut in contra.
aut

aut non habet titulum, vel inualidum, & non lucratur: ita intelli-
gunt Doct. l. fructus, & de vſufr. induſtriales vero bonæfidei facit
6 ſuos, de quo dic, vt in gl. ¶ Sed † q̃ritur ſi illos, quos facit ſuos, tenea
tur reſtituere, ſi extant, non eſt dubium: ſed qñ ſunt conſumpti,
de hoc ſunt opi. quia glo. hic dicit, ꝙ facit ſuos pro cultura, & cu-
ra. ſimilis gl. eſt Inſti. de offi. iud. in prin. licèt ſit glo. contraria Inſti.
de re. diuiſ. §. ſi quis a non dño. Cy. in d. l. certum. dicit, ꝙ aut loqui
mur in pet. hær. & in hoc caſu, quia pretium ſuccedit loco rei, vt l.
ſi rem. ṡ. de pet. hære. tenetur, quatenus eſt factus locupletior. Sed
in rei ven. non ſubeſt illa ratio: & ideo ipſos lucrat. Bar. tñ hoc, nõ
tenet, dicens ꝙ quoties quis ex re mea, vel mihi debita aliquid lu-
cratur, quo ad illud tenet condictione ſine cã, vt l. ſi & me, & Ti-
tium ſi certum pet. pro quo alleg. l. indebiti, de condi. indeb. Sed
ego teneo glo. hic in rei vend. ꝙ conſumptos ẽt in quib. eſt factus
locupletior, lucret, & h. d. l. 3. §. poſt lit. j. fi. regun. cui non video re
ſponſionem, pro quo l. ſumptus. j. eo. quæ nihil aliud vult, facit §. ſi
quis a non dño. alle. ¶ Item dum gl. q̃rit, in quo tpe requiritur bo-
nafides, q̃ritur nunq d poſt malam fidem ſuperuenientem, qs fa-
ciat fructus ſuos? dic, ꝙ aut mutatur pſona, & tunc pp malam fi-
dem ſuperuenientem in pſona mutata non facit fructus ſuos, vt
l. quæſitum, in prin. de acq. re. do. Aut non mutatur pſona, & tũc
aut eſt vera malafides, & poſſeſſor non facit ſuos, vt l. bonæfidei,
in princ. d. l. j. de acq. rer. do. Aut ficta, & facit ſuos, vt l. qui ſcit. §. fi.
j. de vſuris. Sed Doc. q̃runt, an quis malæfidei poſſeſſor pp titulũ
excuſetur? dic, vt ṡ. dixi: & ita limita gl. iſtam. Paul. de Caſt.

LEX XXXVI.

1 *Rei uendicatione agens, quid petere, & iudex qualiter pronũtiare debeat.
Et quid de libello in quo dominus non petit ſe dominum declarari, ſed
aduerſarium condemnari: num iudex poterit cum eo, nil obſtante domi-
nium declarare. num. 2. & 3.*
4 *Sententia ſuper re, pro actore lata, an ad fructus, quoque prorogatur. Et
quid in abſolutoria pro reo, an ſuper re lata in fructibus pariat exce-
ptionem.*
5 *Fructus ſi actionis iure petantur nempe rei ven. aut condi. ſine cauſa, num
tunc actio, qua petuntur cumulari poſſit cum actione, qua res petitur.
Et ibidem regula de duabus acti. an cumulari queant.*

ET ex diuerſo.
§. Vbi autem. Sententia lata ſuper princi-
pali etiam erronea facit ius
1 etiam in fructib. h. d. ¶ Et eſt not. §. Nota tria. Primo † in verbo de-
clarauit, ꝙ in rei ven. petit, quis ſe declarari dñm, & iudex eodem
mõ debet pronuntiare. Idem in qualibet alia actione reali, vt l. ſi-
cuti. §. ſed ſi q̃ratur, ſi ſerui ven. vel miſta, vt l. licèt minimã, de pet.
2 hær. procedit tamen † libellus ſm Bar. in quo quis narrat ſe dñm, &
petit reum condemnari ad reſtitutionem rei, licèt non petat ſe do
minum declarari, ar. ṡ. eo. l. j. §. fin. vbi dicit, ꝙ petitur res. Nam hoc
ipſo vr ſe dicere dominum, & ſi iudex condemnaret ad reſtitutio
nem rei: videretur ipſum dominum declarare, vt C. de ord. iud. l. j.
¶ Item not. ꝙ eodem errore, quo determinat principale, vr deter-
minatum acceſſorium in fauorem actoris, ſic & in fauorem rei:
nam ſi agit quis, & ſuccumbit indebitè: incidit in pœnam, ac ſi de-
bitè ſuccubuiſſet, vt l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. ſm unũ
3 intellectum, qđ dic, vt ibi per Bar. & l. Iul. j. de condic. inde. ¶ Sed
† circa primum no. quæro, quid ſi peto rem meam, q̃ poſſidet Ti-
tius, tamen non peto me dominum declarari, vtrum iudex in ſen-
tentia poſſit me declarare dominum? vr, ꝙ non, quia non eſt peti
tum, vt l. vt fundus. j. cõi diuidun. Et quod not. per Inn. in c. ex con
que. de reſti. ſpo. ꝯrium eſt verum, qa licèt non petierim expreſsè:
videor petijſſe tacitè, de quo eſt caſus cum glo. Inn. in c. cum eccle
ſia ſutrina. de cã poſ. & proprieta. vbi illi clerici petebant electionẽ
factam eis contemptis caſſari rõne iuris, & quaſi poſſeſſionis quã
dicebant ſe habere in interueniẽdo electioni, nec petebant pronũ
tiari ſe eſſe in quaſi poſſeſſione. Sed adducebant illud per modum
cauſæ ad primam petitionem, & tñ Papa non ſolum caſſauit ele-
ctionem, ſed etiam pronuntiauit eos fore in quaſi poſſeſſione, qđ
non erat principaliter petitum. Ex quo dico, ꝙ ſi dñs directus pe-
tiit rem emphyteuticam, qa incidit in commiſſum. non ſolum iu-
dex põt declarare, rem ad ipſum pertinere, ſed ẽt, rem incidiſſe in
commiſſum: licèt non eſſet principalr petitum, ſed p modum cãe
adductum, & ita pridie in quadam qõne de facto pronuntiaui.
4 ¶ Tertio † no. ꝙ ſñia lata ſuper re pro actore, facit ius in fructibus,
qđ intelligit glo. ẽt in alia inſtantia. Vñ ſi ageret noua rei vendica-
tione pro fructib. ſufficeret ad fundandã intentionẽ actoris ſñia
lata ſup re, ſic & econtra, abſolutoria lata pro reo in re parit exce-
5 ptionem rei iudi. in fructib. vt l. fundi. j. de excep. ¶ Ex quo † ſequit,
ꝙ ſi fructus petant iure actionis, puta, rei vẽdicatione, uel ꝯdõne.
ſine cã, non põt illa actio cumulari eodẽ libello cũ rei vendicatio-
ne intẽtata pro re, qa hæc eſt regula, ꝙ qñ duæ actiones ſic ſe hñt,
ꝙ ſñia lata in vna, facit ius in alia, vel exceptionem parit, cumulari
non pñt, vt d. l. fundi, & l. fundũ, de exceptio. vt plenè no. in l. edita,
C. de eden. Secus ſi peteretur officio iudicis, ſm Bart. hic, & eſt rõ

vltra eum, qa qñ petuntur iure actionis, vr actor petere, ꝙ proce-
datur ſuper vtrunque, & ſic, ꝙ admittat ad probandum fructus
ad ſe pertinere, anteq̃ probet ſuper re, vel eodem tpe, quod eſſe
non debet, qa cã rei præcedit cauſam fructuum. non. n. poſſunt
fructus ptinere, niſi res pertineat, ergo de illo primo eſt cognoſcẽ
dum. Sed cum intentat officium iudicis, vr petere, ꝙ primo finiat
cã rei, & poſtea p officium cogat ad fructus, & ſic nihil inordina-
tè petit, cætera dic, vt hic per Bar. Pau. de Caſt.

§. Petitor. Qui ſoluit litis æſtimationem cum poſſet reſti
tuere rem, de euictione non tenetur. Item res,
quæ non poſſunt ſine interitu diuidi, poſſunt peti pro parte pro in
diuiſo. h. d. Circa primum dictum quæritur, an ſaltem de euictio-
ne teneatur? glo. dicit hic, quòd ſic. de hoc dic, vt l. litis æſtimatio. j.
pro empto. Paul.

LEX XXXVII.

Qui petito. In hac actione debet reus interrogari, vtrũ
poſſideat, ne iudicium ſit fuſtratorium. Itẽ
poſt lit. cont. tenetur poſſeſſor de culpa. h. d. vſque ad fi. ¶ Nota, ꝙ
poſitioni crimino ſæ eſt reſpondendum, de quo per Bar. in l. Mar-
cellus. rer. amo. Pau. de Caſt.

LEX XXXVIII.

IVlianus. Poſſeſſor qui a principio fuit bonæfi
dei, & ex poſtfacto eſt malæfidei, ex-
penſas vtiles in faciendo de nouo non recuperat, ſed
ſi fieri põt, ſine diſpendio rei, pmittit ſibi tollere. h. d.
Si tñ dñs non pmitteret tolli, dẽt expenſas reſtituere, vt ṡ. eo. l. ſiue
aũt. §. in re petita. ſi autem poſſeſſor fuiſſet ſemper bonæfidei, locũ
habet l. j. proxima. ¶ Si vero ſemper malæfidei, videretur donare
vt Inſt. de rer. di. §. ex diuerſo, quod dic, vt in gl.

LEX XXXIX.

1 *Aduocatus qui in ſua cauſa ſuo duntaxat patrocinio eſt uſus, num ab ad
uerſario expenſas, quaſi alieno conſilio uſus petere queat.*
2 *Debitum fruſtra petit, qui quod debet, non obſeruat.*
3 *Sententia ſub conditione, an ferri queat, & an iudex poſſit actorem reo ex
cipienti in expenſis condemnare.*

IN fundo alieno. Iſta eſt not. lex poſſeſ-
ſor bonæfidei expen-
ſas vtiles ope exceptionis recuperat, ſi petitor erat eaſ
dem facturus, vel erat uenditurus, & pp illas maius
ptium pcepturus. Sed ex iſtos caſus ſi petitor erat paup, ut expen
ſas nõ poſſit ſoluere, niſi uendat lares pprios, & poſſeſſiones parẽ
tum, non cogit expenſas reddere, ſed poſſeſſori pmittitur auferre
cũ triplici tñ modificatione, ſ. ne tñ ex hoc res efficiat deterior. Itẽ
niſi dñs uelit tñ dare, quantum eſſet cõſecuturus ex eo, quod tol
lit. Item niſi ex hoc, quod tollit, nullum commodum habiturus
eſt. nam his caſib. tollere non permittit. h. d. ſunt ergo duo caſus,
hic expreſſi, in quib. recuperantur ope exceptionis. ſ. cum dñs erat
facturus, & iſte limitatur in tex. nam tunc recuperant, quatenus
res eſt effecta melior, & quatenus expendit poſſeſſor. Nam ſi ex-
penderet xv. & non efficeret melior, niſi in x. ſola x. repetunt, non
plus: & eꝯ, ſi expenderet x. & efficeret melior in xv. ſola x. repetet,
qa non plus expendit. ¶ Ex quo not. ꝙ utilitatem, q̃ ſum p te con-
ſecutus, non potes a me repetere, ſi ſine damno, uel expenſa con-
ſecutus ſum: eſſet enim illud merè inuidioſum, facit l. 2. §. idem va-
1 rus. de aqua plu. arcen. quod facit ad q. † de aduocato, uel procura
tore, qui ducit cãm ſuam in propria pſona, nec indiguit alio aduo
cato, uel procuratore, ꝙ ſi obtineat, non poſſit recuperare expẽ-
ſas, quas feciſſet in alio procuratore, vel aduocato, ſi ipſe procura-
tor, vel aduocatus non fuiſſet: nã cũ nihil expenderit, nihil petere
põt. ¶ Scđs caſus eſt, qñ dñs erat uenditurus, vel eſt maius ptium
ꝯſecuturus, & idem p omnia, qđ in prĩo vt hic in fi. l. ¶ Tertius ca-
ſus colligit a ꝯrio ſenſu in uerbo pauperẽ. Nã ſi erat diues, uel non
erat paup, ꝙ neceſſe eſſet ſibi uendere lares paternos, tenet expen
ſas reſtituere ſm gloſſ. & Bar. An aũt eſſet uenditurus, uel aliàs fa-
cturus, uel diues. aut paup, iudex hoc cõſiderabit variè ex pſonis,
& cauſis. Sed certè eſt & quartus caſus, in quo pñt recuperari. ſ.
cũ fuit actori denuntiatũ anteq̃ fierent. vt ṡ. e. l. aut ſi añ. per quam
ſupplet hæc l. ſm Bar. ¶ Itẽ qđ hic dr de abraſione, hẽt locum in
his, q̃ pñt abradi, aliàs ſecus, vt ṡ. e. l. ſin aũt. §. fi. quo caſu ẽt ſi dñs ſit
diues non recuperant. ſed perdunt ſm gl. ibi, & Bar. hic. qđ nõ pla-
cet vt ibi dixi. ¶ Vltimo de mã huius l. uide p gl. Inſti. de rerũ diui.
§. ex diuerſo. & p Doc. C. e. l. domum. & not. ꝙ gl. mag. primo po
nit practicam qualiter iudex procedet in faciendo refundi expen-
ſas in caſib. in quib. refundi debent. Secundo ponit duplicem diui
ſionem expenſarum. Tertio ponit diſtinctionem qualiter recupe
rant. ſcđa ibi, & qa de impenſis. tertia ibi, de impenſis ergo. In pri-
ma parte dicit glo. ꝙ iudex interloquendo admonebit actorem, ſi
uult habere ſñiam, ſimilis admonitio fit ex parte rei, ut not. j. de
action. empti. l. j. in prin. & C. loca. l quod actorũ. Si vero non vult
ſoluere, dicit gl. ꝙ condemnabit reum ad reſtõnem rei reſtitutis
ſibi

ſibi expenſis, & benè dicit, facit in ſimili l. ſi conſtante §. quoties. ſol. matr. ex qua gl. not. duo. Primo, ꝙ licèt actor non adimpleat illud ad quod tenetur, tñ fertur ſnĩa pro eo, quod eſt verum, qñ ꝑ illud ad quod tenet̃, non erat actio ſuſpenſa, vel eliſa, ſicut hic: licèt enim teneat̃ ad expenſas, tñ rei vendic. hẽt, quia illa exceptio non contingit de directo rei vendi. ſecus ſi contingeret, & ſic eam ſuſpenderet, vt in emptore, qui petit rem venditam anteq̃ ſoluat pretium, non enim dẽt pro eo ferri ſnĩa, niſi pretium ſoluatur, cum actio ex empto ſit ſuſpenſa, anteq̃ ſoluat̃ pretium, vt ĵ. de act. emp. l. Iul. §. offerri, & ſic malè ageret ante ꝯdõnis euẽtum, maximè cũ ſit in eius poteſtate adimplere: vt ĵ. de edil. ædic. l. bouem. §. ſub ꝯdõne. Nec obſt. quod no. Inn. de plus pe. c. j. qa loquitur in alio ca-
2 ſu, cum agebat̃ ante diem, adhoc facit, quod dici ſolet.† fruſtra petit debitum, qui quod dẽt non obſeruat: vt not. de mutu. pe. c. j. in
3 gl. & de elect. ſignificaſti. ¶Secundo† no. ſnĩam ferri poſſe ſub condi. intrinſeca, de quo no. C. de ſententijs, & inter. l. cum iud. & l cũ eorum: nam hoc eſt verum, ꝙ iudex põt actorem condemnare ad ſoluendum impenſas vigore exceptionis propoſitæ per reum quod ẽt vr̃ ſentire Bar. qđ eſt falſum: nam cum proponit̃ aliqua exceptio concernens aliam rem, q̃ petitam ad excludẽdum actorẽ: non poteſt reus ex illa conſequi, niſi excluſionem actoris, non aũt poteſt vigore illius actor cõdemnari, vt in c. cum dilectus. circa fi. de ord. cog. vbi eſt caſus ꝯ hanc gl. & no. e. ti. c. fin. ſecus ſi concerneret rem petitam: vt puta, ſi ago rei vendic. contra te: tu excipis, ꝙ tu es dñs rei: nam ſi non probo, tu vero aſſumis in te onus probandi, & probas rem ad te pertinere: ferret̃ pro te ſentẽtia declaratoria, ſicut ſi principaliter egiſſes, vt no. ĵ. de prob. l. circa, in gl. ord. licèt de hoc ſit diſceptatio magna inter Inno. & Hoſt. in c. ex conqueſt. de reſti. ſpol. teneas ergo ꝓcedentem opi. Et ꝓdicta vera qñ ex empto impenſa opponitur añ ſnĩam. Sed certè ẽt poſt ſnĩam in executione põt implorari iudicis officium, vt l. fi. ŝ. de pe. hær. ſecũdum Bar. vt hic, & ibi. Paulus,

LEX XL.

Redemptores. Quod quis de ſuo cemento locando ſuas operas ædificat in alieno, efficitur illius, in cuius ſolo ædificatur. Item ſi res, quam mulier nulliter intercedendo obligauit, vendatur per creditorem: non perdit mulier dominium. h. d. cum l. ſeq.

LEX XLII.

1 *Dominium ſine traditione, quandoque transferri.*
2 *Dominium & ſi auocari ſperetur, dominus tamen antequam auocetur, vẽdicare poteſt.*

SI quis. Qui emit ſub pacto adiectionis in diem, ante conditionis euentum eſt dominus, & vendicare põt, ſed poſt euentum conditionis ipſo iure deſinit eſſe dñs, & reuertitur dominium ad venditorem etiam ſine noua
1 retraditione. h. d. nota† caſum in quo transfert̃ dominium, ſine traditione. Alios caſus ponit gl. ĵ. e. l. ſi ager. & adde, quod dixi ŝ. etiam
2 in rubr. ¶Item† no. ꝙ licèt dominium ſperet̃ auocari, tamen dñs poteſt vendicare, anteq̃ auocetur, vel perdatur: facit l. nõ ideo minus. ĵ. e. nam ſperatur debere perpetuo durare, quouſque contrarium appareat: facit l. ſufficit. ĵ. de cõdi. ind. & l. iuriſperitos, in prin. de excuſ. tut. Paulus de Caſt.

1 *Verbis generalibus comprehenſa tacitè comprehendi dici.*

§. Si ſeruus. Res aliena mihi vendita de voluntate dñi expreſſa, vel tacita, per illum qui habebat liberam adminiſtrationem, efficitur mea. h. d. ¶Et no. gl. q̃ dicit, ꝙ habens liberam adminiſtrationem in gñe vendit tacita volũtate dñi.
1 Ex quo ſequit̃, ꝙ illa, q̃ comprehendunt̃, ſub verbis gñalibus dicũtur tacitè comprehendi, per quod vr̃, ꝙ ſubſtitutiones ſpeciales, vt vulgaris, & pupillaris, q̃ comprehenduntur in compendioſa, quæ verbis generalibus fit, dicant̃ comprehendi tacitè, quod eſt verũ quantum ad verba ſpecifica, ſed quantum ad mentem dicuntur expreſsè, & iõ pupillaris comprehenſa in ꝯpendioſa excludit matrem, de quo dic, vt l. centurio. & l. Lucius. de vulg. & pup.

LEX XLIII.

1 *Hæres ex lite conteſtata aduerſus defunctum, an condemnari poſſit, & quatenus.*

SI in rem. Si poſſeſſor lit. cont. deceſſerit, quo ad rem principaliter petitam non tranſit inſtantia in hæredẽ, nec condẽnari debet, niſi ad ipſum peruenerit poſſeſſio. ſed quo ad illa, q̃ defunctus ſi poſt lit. cõt. deſiiſſet poſſidere, veniebat abſoluẽdus. vt. ŝ. l. ſinaũt. §. poſſide. ita, & heres eius, ſi nõ ꝑuenit ad eũ poſſeſſio. ſinaũt ꝑueniſſet: tũc ex eadẽ inſtãtia venerit ꝯdemnatus, poſtq̃ lis erat conte. ꝯ. defunctũ, vt ĵ. e. l. ſi in rẽ. Sed ſi nõ fuiſſet conte. tunc eſſet neceſſariũ nouũ iudiciũ, qa nõ cõuenitur, vt hæres, ſed vt quilibet poſſeſſor. Vñ citationes, & alij actus facti citra cõteſtationem, nihil valerẽt, quo ad hr̃dẽ: ad hoc ĵ. e. l. ſi poſſeſſor, & l. de eo. §. fi. ĵ. ad. exhiben.

1 ¶Item no. quia† ſi lit. conte. ꝯ defunctum nõ condemnatur hr̃s, niſi ꝑuenerit ad eum poſſeſſio. Sequitur, ꝙ ſi ſunt tres hr̃des, & ad vnum ipſorum tota res ꝑuenerit, ipſe ſolus eſt ꝯdemnandus, & alij non. Ex quo ſequit̃ aliud, ꝙ licèt condemnet̃ tanq̃ hæres ꝓpter conteſtationem factam ꝯ defunctum, non tñ condemnatur pro hæreditaria portione, ſed in ſolidum, ex quo hẽt facultatem in ſolidum reſtituendi. Nec eſt hoc inconueniens in actionibus realibus, vel in rem ſcriptis, nã & aliàs hoc videmus in merè ꝑſonalibus. vt ĵ. commo. l. 3. §. hr̃s. & de vi. & vi. ar. l. ſi plures. vr̃ ergo hic caſus pro opinio. Io. quam ponit in l. 2. §. fi. de præto. ſtipu. licèt iſta l. ibi non alleg. in gl. ¶Tertio not. in eo, quod dicit, ſi quid ex ꝑſona defuncti dolo. & ẽt poteſt intelligi duobus modis. Primo cum defunctus dolo deſijt poſſidere poſt lit. conteſt. nam tunc condẽnat̃ hæres, licèt non ꝑuenerit ad eum poſſeſſio. & dic condemnari ex eadem inſtantia vigore vtilis actionis in rem, q̃ competebat ꝯ defunctum. Si verò añ litem conteſta. deſijſſet dolo poſſidere. tunc illa vtilis actio non tranſiret ad hr̃dem, ſed daret̃ noua actio in factum, vt ŝ. e. l. cum autem, & ideo nouum iudicium oporteret inchoare, & ita dẽt intelligi gl. maior. in fi. ¶Secundo poteſt intelligi, ꝙ aliquid dolo commiſit circa acceſſoria rei, vt quia dolo fructus percepit ſ̃m glo. quod non placet, qa tunc ẽt ſi ſine dolo vel culpa percepiſſet, condemnaret̃ hæres ad ipſos, ſi ad eum perueniſſet. ¶Ideo pone clarius, cum defunctus poſt litem conteſtatam deteriorauit, q̃ deterioratio venit officio iudicis: vt ŝ. e. l. nõ ſolum. vñ licèt ad hr̃dem non peruenerit poſſeſſio, & ſic non poſſit ferri ſnĩa contra eum ſuper principali, ferret̃ ſuper iſto acceſſorio, quia per conteſtatam litem, ſicut erat perpetuatum iudicis officiũ mercenarium ꝯ ipſum defunctum, licèt res periret, ita, & ꝯ hæredem, vt ex eadem inſtantia poſſit cõdemnari, vt ŝ. e. l. vtique Si vero lis non eſſet conteſtata, neceſſe eſſet mouere contra hæredem actionem legis Aquiliæ, quia iudicis officium non daretur cõtra eum, ex quo non peruenit poſſeſſio rei principalis, ita intelligas iſtam ſubtilem, l. cum gl. ſua. Paulus.

LEX XLIIII.

QVæ religioſis. Si res mea facto meo vel voluntate mea iuncta ſit loco religioſo, efficit̃ religioſa, & perdo dñium, nec reuertitur amplius ad me, licèt ſeparetur, competit tamen mihi actio in factum ꝯ poſſidentem, ſecus ſi cõiuncta ſit ſine mea voluntate, quia tunc non deſino eſſe dñs, & qñcunque ſeparetur uendicare poſſum. h. d. ¶No. ad illud qđ dicunt ius patronatus nõ eſſe ſpũale, ſed ſpirituali annexum, tamen idem cenſetur de eo, qđ de ſpirituali. vt in c. quanto. de iud. hæc tamen l. videtur probare, quod debeat dici ſpirituale.

LEX XLV.

1 *Propoſita rei vendicatione, an cenſeatur actum de fructibus pẽdentibus.*

1 **FRuctus pendentes.** Per hanc l. probat̃, † ꝙ propoſita rei uendicatione videatur propoſita etiam ad fructus pendẽtes, licèt expreſſè non ſint petiti, adde l. fin. §. fi. quæ in fraudem credi. Paulus de Caſt.

LEX XLVI.

1 *Bonæfidei poſſeſſor an dolum committere poſſit, & reſpectu cuius.*
2 *Dolus ante litem cõteſtatam commiſſus, quo remedio in iudicium ueniat. Et an eo caſu poſſeſſor iudicis officio cauere compellatur. nu. 3.*
4 *Iudicis officium etiam contra confeſſum ante litem conteſtatam implorari, ut de ſoluendo præceptum fiat.*

SI homo. Iſta eſt ſubtilis l. & gl. non intellexit eam: legit̃ duobus modis in glo. & tertio modo extra gl. Et iſta varietas proceſſit ꝑꝑ verbum cõuentionem, & verbum dolo, q̃ ſunt in litera, in quibus aliqui faciebant magnã vim. Secundum primam lect. h. d. poſſeſſor q a principio fuit bonæfidei, & ex poſt facto malæ fidei, tenetur de dolo cõmiſſo poſt citationem, & ante lit. conte. ſed ſi ſemper fuit malæfidei, tenetur de dolo & culpa, & idem poſt litem conteſtatam. h. d. ſ̃m aliquos. Volunt ergo iſti, ꝙ ante citationem non teneat̃, etiam de dolo ꝓpter bonam fidem, quam ſemel habuit, licèt ſuperuenerit mala fides. ſed poſt citationem añ conteſtationem teneat̃ de ſolo dolo. Et hoc colligebant ipſi, ex verbo conuentionem, qua conſtituit̃ quis in mora, quo ad quid, licèt in plus conſtituatur per conteſtationem. Hæc lectura non placet gl. inquantum dicit, ipſum non teneri de dolo commiſſo añ citationem. nam immo tenet̃, vt ŝ. eo. l. ſi poſt acceptum, vbi cauet de dolo ꝓterito, ſed in omnib. alijs placet gl. ¶Scđm gl. h. d. ſi poſſeſſor fuit ſemel bonæfidei. licèt factus malæfidei vere, non tenetur, niſi de ſolo dolo añ conteſtationem litis. Sed poſt lit. conteſtatam, uel ſi ſemꝑ fuit malæfidei, tenetur de dolo. & culpa. h. d. ſ̃m gl. Quod aũt neceſſario debeat ſic intelligi in eo, q ſemel fuit bonæfidei & factus eſt malæfidei, patet in lr̃a dũ loquit̃ de bonæfidei poſſeſſore, & poſtea dicit teneri de dolo ergo neceſſe, eſt, ꝙ ſuꝑuenerit mala fides, aliàs non poſſet dolum committere, & hoc operat̃ bonafides præcedens, vt de ſolo dolo teneat̃, arg. ŝ. l. Iul. aliàs incipit l. ſi in aliena. ſed hæc lec. non eſt vera, nam

nam ſi poſt malam fidem fictam, q̃ fit per litem conteſtatam teneret̃ de dolo, & culpa, vt in fi. l. ergo fortius poſt malam fidem verã q̃ plus operatur, q̃ ficta, vt patet ex l. qui ſcit. §. fi. de vſur. & de acq. re. do. l. bonæfidei. §. per ꝯrium, per quas patet, ꝙ poſt malam fidẽ veram tenet̃, & no. ŝ. eo. l. & ex diuerſo ꝑ Doct. ¶ Item quia poſt malam fidem veram indiſtinctè tenetur poſſeſſor de interitu, ſed poſt fictam non, ſed cum diſtinctione, vt dixi ŝ. eo. l. item ſi verberatum. §. fi. & l. illud, de peti. hæredit. dẽt ergo intelligi hæc, in eo, q ſemper durauit bonæfidei. nec debuit moueri gl. ex illo verbo do-
1 lo. nam† ẽt bonæfidei poſſeſſor poteſt dolum committere reſpectu rei, licèt non reſpectu dominij ſ̃m Iaco. But. & dixi ſupra eo. l. non ſolum. Vnde legitur tertio modo ſ̃m Doc. ¶Bonæfidei poſſeſſor non tenetur, niſi de dolo ante lit. conteſt. commiſſo, poſt lit. vero conteſt tenetur de dolo, & culpa, & idem ſi fuit malæfidei, de quibus cauere dẽt cum rem ex conuentione. i. per concordiã reſtituit. h. d. ſecundum verum intellectum. ¶Et no. glo. penult. q̃
5 tenet, ꝙ† dolus commiſſus ante lit. conteſt. veniat officio iudicis, tamen debeat nominatim implorari in libello, quod intellige, vt debeat actor omne intereſſe ſpecificare, illa verò quæ poſt litem conteſt. eueniunt, non ſunt in libello ſpecificanda, licèt generaliter poſſit officium iudicis implorari ad illa, quæ poſt litem conteſtatã eueniunt. immo ſi non fuerit imploratum in libello poteſt quandocunque lite pendente implorari, ſecus in his quæ ante litem cõteſtatam eueniunt, ita intelligitur l. edil. §. item ſciendum, de ædil.
3 edic. ¶Quæro† pro intellectu tex. & gl. ſi dolus fuit commiſſus antequàm ſit deuentum ad iudicium, vtrum poſſeſſor cogatur cauere præciſe per officium iudicis mercenarium? Reſpondeo, aut non fuit ex poſt deuentum ad iudicium, vt quia poſſeſſor requiſitus à me extra iudicium, ꝙ rem meam reſtitueret, cõfitetur ipſam eſſe meam, & vult ipſam reſtituere, tamen non vult cauere, & tũc non poteſt iudicis officium implorari, cum illud deſeruiat actioni, quæ nec eſt propoſita, nec ſperatur proponi, & ſic non cogetur ꝓciſe, ſed cauſatiue, ſic, quia non teneor rem recipere, niſi caueat. Et eſt effectus huius, qa amodo periret periculo ſuo, nam per illam oblationem non conſtituit me in mora. & hoc eſt verũ, cum de dãno adhuc nõ cõſtat, qa tunc admittit̃ cautio, vt ĵ de ſtatulibe. l. ſtatuliber rõnem. Si autẽ conſtaret, non cogeret me recipere rẽ, niſi ſolueret etiam intereſſe, vt ſupra eo. l. nõ ſolum, & hic in gl. pe. plene per Pet. & Cy. C. ad exiben. l. exhibitionis, vbi omnino vide, & ita poteſt intelligi opinio illorum, qui dicebant ante cõuentionem non caueri, ſupple niſi poſtea conuentio ſequatur. Si vero ſecuta ſit conuentio, tunc aut interuenit, etiam conteſtatio, & non eſt dubium, ꝙ cogitur etiam præſciſe per officium iudi. quod per lit. conteſ. eſt corroboratum, vt ſupra eo. l. vtique. Aut interuenit ſola conuentio. i. citatio, & tunc aut interuenit aliquod aliud qđ pro conteſta. & pro ſententia habetur, vt confeſſio, quia poſſeſſor poſt citationes, & ante conteſtationem confitetur rem pertinere ad actorem, & vult reſtituere, non tamen cauere. & tunc per officium iudicis mercenarium poteſt cogi. Caſus eſt hic ſecundum intellectum gl. Aut talis confeſſio non interuenit, & tunc, licèt citatio ſit ſecuta poſtquam non eſt facta conteſtatio, non poteſt ad hoc iudicis officium mercenarium implorari. Caſus eſt no. in c. ſignificante, de appella. ¶ Ex quibus patet ſingularis limitatio ad l. vtique. ŝ. e. l. nam quod ibi dicitur, vt per litem conteſtatam corroboretur officium iudicis, locum habet poſt confeſſionem. vnde ſi poſſeſſor coram iudice confitetur rem ad me pertinere, & ante litem conteſtatam res pereat ſine dolo, & culpa ſua, poſſum implorare officium iudicis, vt faciat præceptum, ꝙ reſtituat mihi fru-
4 ctus, & partus. Ad hoc facit l. ſi debitori. ſupra de iudi. per † quam probat̃, ꝙ contra confeſſum ẽt ante lit. conteſta. imploratur iudicis officium mercenarium, vt faciat præceptum de ſoluendo, ꝙ officium dicitur tunc deſeruire actioni nondum propoſitę, ſed ꝓponendæ, quæ propoſita hr̃ propter confeſſionem, tene menti: quia ſunt no. & in his conſiſtit ſubtilitas huius l. ad prædicta, facit l. ſi domus. §. qui confitetur. ĵ. de lega. j. Paulus.

LEX XLVII.

1 *Tranſactio quandoque largè ſumitur, & tunc quid importet.*
2 *Litis æſtimationem qui ſoluit rem ab alio poſſeſſam, quomodo ac quo remedio recuperet.*

EIus rei quæ. In ſoluentem litis æſtimationẽ trãſit dominium rei ꝓſentis, vel poſtea q̃ſitę. h. d. cum l. ſeq. Bar. quas declara, vt plenè per eum in l. j. ĵ. proxi. & tene iſtas ll. menti, quia ſunt
1 notabiles. ¶Et† no. etiam gl. ſecundam huius l. primæ, quæ dicit, ꝙ verbum tranſactio. largè ſumitur interdum pro omni actu per quem receditur a lite, licèt res non ſit dubia, propriè vero quando res eſt dubia. ¶Item no. paruam gloſſellam in l. hæc ſi res, ſuper uerbo ex voluntate, & vide, quod no. Bar. per eam ĵ. de vſuc.
2 l. cum ſolus. ¶Vltimo† quæro quõ poſſit rem recuperare ab alio iſte, qui ſoluit litis æſtimationem, vtrum habeat aliquam actionẽ: reſpondeo, aut ipſe deſijt poſſidere culpa, & tunc habet vtilẽ actionem ſine ceſſione, vt no. ĵ. eo. l. proxi. Si culpa, & dolo, & tunc ſecus, nec etiam dominus tenetur cedere. vt ĵ. e. l. is qui. cum l. ſeq. licèt debeat cauere, ꝙ non impediat eum, quo minus recuperet, vt hic, quod intellige de recuperatione facti, poſtquam actionem nõ hẽt, quod eſt notandum. ¶Item adde, ꝙ ſi dño iſtam cautionem non præſtitiſſet, cum adhuc remanſerit dominus rei: poſſet rem petere a quolibet poſſeſſore, non obſtante, ꝙ receperit æſtimationem ꝑ iuramentum in litem, vt ŝ. de peti. hæred. l. nec vllam. §. itẽ ſi qs dolo, & de ſolu. l. Stichum. §. dolo. q̃ leges faciunt multum ꝯtrà iſtas, licèt per nullum ſignentur contrariæ. Sed ſolue, vt dixi.

LEX XLVIII.

SVmptus in. Bonæfidei poſſeſſor doli exceptione recuperat expenſas, niſi computentur cum fructibus. h. d. Bar. ¶Et per iſtam l. benè intellectam patet, ꝙ bonæfidei poſſeſſor lucratur fructus induſtriales conſumptos: nam ſi ſpeciale eſt in caſu iſto, vt non lucretur: ergo in ꝯtrarium eſt ius commune: vt l. j. ad munic.

LEX XLIX.

Solum. Superficies cedit ſolo, ſine quo eſſe non poteſt. & quod ſupereſt ex re mea, meum eſt. h. d. not. ꝙ pars accedit parti principaliori: vide ŝ. eo. l. in rem in fi.

LEX L.

1 *Hæres antequam rerum hæredita. poſſeſſio. apprehenderit pro rebus ipſis agere poteſt. Et quid de prælato electo, ac confirmato. necdum tamen poſſeſſionem, aut adminiſtrationem adepto, an pro eccleſiæ ſuæ iuribus agere queat.*
2 *Dominium ſine traditione quib. caſib. tranſeat.*

SI ager. Solus titulus inter viuos non ſufficit ad trãſferendum dominium, ſed requirit̃ traditio, ſe-
1 cus in titulo hæreditario. h. d. Et† no. ꝙ hæres antequam apprehendat poſſeſſionem rerum hæreditariarum poteſt agere pro ipſis rebus, quia per ſolam aditionem acquiſiuit ius in eis, facit in ar. ꝙ prælatus poſtquam eſt electus, & confirmatus, licèt nondum receperit poſſeſſionem, vel adminiſtrationem eccleſiæ, poſſit agere pro iuribus eccleſiæ ſuæ, quia per ſolam confirmationem acquiſiuit ius, vt in c. tranſmiſſam, de elec. & ita determinat Inno. de cau. poſ. & proprie. cum ſuper. quod. dic, ut ibi plene not.
2 per eum. ¶Item† nota gl. magnam, quæ enumerat caſus, in quib. transfertur dominium, ſine traditione, & adde, ꝙ poſſeſſio nunq̃, ſine apprehenſione acquiritur etiam in caſibus iſtius gl. ut not. gl. ĵ. pro ſo. l. cum duob. §. idem reſpondit. Põt tamen introduci per conſuetudinem, vt poſſeſſio acquiratur ſine reali apprehenſione, interueniente tamen aliquo actu corporali, vt per traditionem modicæ terræ in ſinu, quia actus, licèt de ſe non operetur traditionem poſſeſſionis, quia non eſt ad hoc deſtinatus, ſicut traditio clauium: ut l. clauibus, de contrahend. empt. tamen exiſtente conſuetudine hoc operatur, ut in cap. 2. de conſue. & ibi uide per Inno. Paul. de Caſtr.

LEX LI.

SI in rem. Si iudicium reale, poſt litem cõteſtatam trãſferatur in hæredem, uenit dolus, & culpa ipſius hæredis. ¶Item ſi poſſeſſor, ante litem conteſtatam dolo deſijt poſſidere, non poteſt hæres eius conueniri utili rei uẽdicatione, qua poterat ipſe doloſus, ſed tenetur actione in factũ, quatenus eſt locupletior. h. d. Adde quod dixi ŝ. eo. l. ſi in rem. Pro expeditione gl. ſi in rem. opp. de l. & non tm̃. §. ꝙ ſi pro emptore ŝ. de peti. hær. quia ea, quæ ſumunt fundamentum ab hærede, nõ dicuntur hæreditaria. contrarium tamen hic dicitur gl. dicit, ꝙ illa fuit ratio dubitandi: & ideo dic, ꝙ in his in quibus finis trahit ad ſe principium, finis non denominatur a principio, ideo non dicunt̃ hæreditaria, quæ finiuntur in perſona hæredis, ut in contrario, ſed ubi finis trahitur ad principium, ſicut eſt in iudicijs, quia tempus ſententiæ trahitur ad tempus litis conteſta. ut l. fructus non ſolũ. ŝ. eo. actus denominatur a perſona defuncti, & ita non obſt.

LEX LIII.

1 *Principium an attendatur, uel finis in denominatione actuum facienda.*

SI fundi poſſeſſor. In his, quæ continẽtur meo fundo una elementatione, ſeparatio non permittitur. h. d. Bar. dic per omnia idem, ꝙ in expenſa facta in ſeruo, ut dixi ŝ. eo. l. ſinautem. §. fi. Ad hoc, ut habeat dubium iſta l. pone caſum, ꝙ dominus non erat aliàs, hoc facturus, nec uenditurus, nec diues, unde per actionem doli non poterat poſſeſſor recuperare iſtas expenſas, quia erant utiles. Sed uidebatur, ꝙ deberet permitti, ſibi auferre. ut ŝ. e. l. in fundo §. finge pauperem. Sed illud eſt uerum in his, quæ non cõtinentur una elementatione, ut in domo, quæ licèt ſit in fundo ædificata, non tamen elementationem recipit a fundo: ſecus in plantatis, & ſeminatis,

minatis, quæ cum a terra elemẽtentur, quaſi unum & idem cum
terra efficiuntur.

LEX LIIII.

INter officium. Sententia lata ꝯ clientu-
lum in reali, non facit p̃iu-
dicium aduocato, ad quem in veritate res pertine-
bat. h.d. ¶Quod eſt verum etiam ſi aduocatus hoc
ſciebat ſ'm gl. & eſt ratio, q̃a cum non hr̃et ius ab ipſo cliẽtulo, eius
ſcientia, vel patientia, ſibi nõ nocet, & q̃a non poterat eum ꝓhibe
re, aliàs ſecus. vt l. ſi pe. de re iud. ꝑ quam declaratur hæc l. cum glo.

LEX LV.

1 *Peculium, & ſi adeo diminutum ſit, ut niſi res una in eo permanſerit, non tamen ſub peculij nomine vendicari poſſe.*
2 *Aptitudinem quàm actum, quandoque magis ſpectari.*

SI poſſeſſor. Si ad vnum ex exhæredib. poſſeſſoris in
ſolidum res peruenit: inſolidum condẽ-
natur. Item vniuerſitas iuris vendicari non poteſt. h.d. cum l.
1 ſeq. ¶Nota glo. in l. vendicatio. quæ † dicit, ꝙ licèt in peculio
non remanſerit, niſi vna res, tamen non poteſt vendicari ſub no-
mine peculij, quia licèt non contineat iura in actu, continet, tamẽ
2 aptitudine, vel habitu. Nota ergo † aptitudinem magis inſpiciẽdã,
q̃ actum. facit ad q. de eccleſia parochiali, in qua defecerunt oẽs
parochiani, ſi nullus eſt, cui poſſint adminiſtrari eccleſiaſtica ſa-
cra, vtrum deſinat eſſe parochialis, qđ eſt vtile, q̃a ſi deſinit, niſi fa-
ciat ſe pronunciari rector intra annum, ꝑdit eam, aliàs ſecus: iſta
gl. facit quòd nõ deſinat, q̃a magis eſt inſpiciẽda aptitudo, q̃ actus,
vel caſus emergens, de hoc dic, vt in c. licèt canon. de elec. lib. 6.

LEX LVII.

Is a quo. Si duo vendicant eandem rem ab eodem poſ-
ſeſſore primo venienti traditur præſtita cautio-
ne. h.d. Bar. & eſt no. l. quam declara per ea, quæ dixi ſ. de pet. hę-
red. l. pen. & per Inn. de teſti. c. veniens.

LEX LVIII.

A Quo ſeruus. Si ſuper eadem re duplex eſt
iudicium. ſ. petitorium, & no-
xale, ſi primus vincit̃ in petitorio, res tradit̃ præſtita
cautione. Si primus in noxali, tradetur ſimpliciter. h.d.
Bar. & eſt l. not. ſ'm eum, & eſt glo. præceden. l. Nam illa loquitur,
qñ vterque intentat iudicium reale, hic aũt vnus reale, alter perſo-
nale reſpectu eiuſdem rei: interdum vero vterque perſonale, & lo
quitur l. ſi quis multis. ȷ. de nox. ¶Item iſta l. concordat in duobus
cum præceden. primo quia hic, & ibi, res primo vincenti traditur,
ſecundo quia utrobiq; durat iudicium inter victum, & ſecũdum
petitorem, licèt res ſit tradita primo. Sed differt in trib. qua ibi præ-
ſtatur cautio de defendendo uictũ aduerſus ſecundum petitorẽ,
hic tantum de reſtiuendo, qđ ſecundo petitori fuerit ſolutũ. Secũ
do quia ſententia lata pro ſecundo petitore in caſu leg. preceden.
mittitur executioni contra primum victorem, ſi p̃ſtitit cautionẽ
iuxta ea, q̃ dixi, in l. pen. de pet. hære. Sed hic, tantum contra victũ.
Tertio quia in hac l. primo vincenti in noxali res traditur ſimplici-
ter nulla præſtita cautione. ſecus in l. præceden.

LEX LIX.

1 *Poſſeſſor malæfidei, qui poſſidendi cauſam habet, an quas facit utiles expẽſas donare videatur.*
2 *Genitiuus in oratione in iure, an dominium neceſſario importet.*

HAbitator in. Qui habitat in domo aliena
domini voluntate, quod ibi
ædificat, non facit dñi. & iõ ſeparatum poterit vendi-
care. h.d. Bar. añ vero quam ſeparetur, non vendicat,
ſed agit, vt liceat ſeparare, vt l. ſed addes. §. ſi inquilinus. ȷ. loca. ſimi-
le ſ. eo. l. in rem. §. item quęcunque. Et adde, qđ no. ꝑ Pet. & Cy. C.
1 eo. l. 2. q̃ dicunt ꝑ iſtam l. ꝙ † malæfidei poſſeſſor, q̃ hẽt cãm poſſi-
dendi, non vr̃ donare expen. vtiles, ſed hic non loquit̃ de poſſeſſo-
re, ſed conductore. Item non põt dici malæfidei, ex quo hẽt iuſtã
2 cãm poſſidendi, de quo per Bar. ſ. eo. l. in fundo. ¶Nota † text. in
verbo ad eorum ædificiorum, ꝙ genitiuus non ſignificat domi-
nium: nam iſtæ feneſtræ, & oſtia dicuntur eſſe ædificiorum quo-
uſque ſunt coniuncta, & tñ ſunt in dñio primi dñi. ergo non in do
minio dñi, vt ſic dicam ædificiorum, vel dñi ipſorum. de quo dic,
vt no. in rubri. de nou. oper. nũtia, facit, quod no. gl. in l. 2. ſ. de orig.
iuris. & de hæredi. inſti. l. talem, §. fi. & de rel. & ſump. fune. l. 2.

LEX LX.

Quod infans. Actus infantis, vel furioſi impunitus
eſt. h.d. Pau. de Caſt.

LEX LXI.

MVtius. Quod adijcitur rei, cauſa reſtitutionis ipſi
rei cedit, ſed quod de nouo adijcitur, perti
net ad dominum materiæ. h.d. Bar. Et no. hic, ꝙ cari-
na dicitur principalior pars nauis & ideo quicquid ſi-
bi accedit, tanquam fundamento ſibi cedit, ſicut ſuperficies, quæ
accedit ſolo. ¶Nota, aliud eſt facere, aliud reficere. vt l. j. § penul.
de iti. actuque priua.

LEX LXII.

1 *Penſiones ac vecturæ vſuræq; num fructus naturales dicantur.*
2 *Penſiones ac vecturas acceſſiones fauorabiles dici.*
3 *Poſſeſſor malęfidei re ad vſum deſtinatum vtens, an de interitu teneatur.*
4 *Pecunia ad fenerandum apta nata non dicitur, vnde fit, ut illicitum vſura lucrum dicatur.*

SI nauis. Iſta eſt pulchra lex. & no. Malæfi. poſſeſſor
tenetur ad acceſſiones ciuiles ẽt non perce
ptas, ſed quæ percipi honeſtè potuerunt, vt ſunt vecturę
nauium, & penſiones domorum, ſed ad vſuras non ꝑceptas non
tenet̃. Item fructus percipiendi dicunt̃, nõ q̃ a poſſeſſore, ſed quia
1 petitore percipi potuerunt. h.d. tota l. ¶Et not † ꝙ penſiones. & ve
cturæ, & ẽt vſurę non dicunt̃ fructus naturales, ſed ciuiles, quia nõ
proueniunt ex re, ſed ex induſtria & ꝯctu hominis ꝑꝑ rem. Oẽs
aũt alij qui proueniunt ex re, dicuntur nãles, vt hic probatur. Sed
ipſorum quidam ſunt induſtriales, vt in quibus multa vertitur in-
duſtria hominis. Quidam remanent in ſimplici nomine naturaliũ,
& ſic probat̃ hic diſtinctio Bar. quam ponit ſ. e. l. ex diuerſo, q̃ ꝑfe-
2 ctior eſt, quàm diſtinct. gl. ¶Item † not. ꝙ vecturæ, & penſiones di
cunt̃ acceſſiones fauorabiles, & honeſtæ. & ideo veniunt, ſi non
fuerunt perceptæ: ſed percipi potuerunt. vſurę autem dicuntur in
honeſtæ: & ideo non veniunt, ſi nõ ſunt ꝑceptæ, & iſta eſt melior
ratio inter vſuras, & vecturas, q̃ illa, quam ponit litera, vt probat̃ ſ.
3 eo. l. fructus non ſolum. & patebit in ſequentib. ¶Tertio † not. ꝙ
malæfidei poſſeſſor non tenetur de interitu, qñ vtitur re ad vſum
deſtinatum: & ideo tenetur ad fructus percipiendos, ſ'm lr̃am: ſed
hæc ratio non eſt bona. nam in caſu, quo malæfidei poſſeſſor te-
netur omnino de interitu, vt in caſu l. illud. ſ. de peti. hære. negare
non poſſumus, quin teneatur de fructibus percipiendis. tene ergo
præceden. rationem. ¶Sed gl. q̃rit qũo poteſt eſſe, ꝙ ſit malæfid.
poſſ. & non teneat̃ de interitu ẽt cãli? in d. l. illud. reſpondet duob.
modis. Primo q̃a illud verum, qñ fuit ſemper malæfidei, ſecus ſi a
princ. bonæfidei, & ex poſt facto malæfidei. quod non placet, vt di
xi ſ. e. item ſi verberatum. §. fin. vel aliter dicit glo. loquitur de illo,
qui erat verè bonæfidei, ſed fictè malæ propter malã fidem illius,
cui ſucceſſit, quæ ſibi nocet. vt ȷ. ti. j. l. eum qui. §. in hac actione. &
de diuerſis, & temp. præſcrip. l. cum hæres. Sed non placet. nam ve-
rum eſt, ꝙ nocet ſibi, quo ad prēſcriptionem, & ſic, ut impediat lu
crum, non autem quo ad pœnam, vt faciat eum teneri de fructi-
bus percipiendis. cuius ꝯrium hic dr̃, arg. ȷ. de reg. iu. l. qui in alte-
rius. ¶Dic ergo, ꝙ loquitur de illo, qui erat malæfidei fictè per cõ
teſtationem, qui nõ ſemper tenetur de caſu, ſed de ꝑcipiendis fru-
ctibus ſic, vt hic, & ſ. e. Item ſi verberatum. §. fi. & ibi dixi. Item no.
4 quarto tex. coniuncta gl. ꝙ † pecunia non eſt apta nata ad fœnerã-
dum, & ideo vſuræ dicuntur illicitum lucrum. ¶ Vltimo not. fin.
qualiter intelligantur fructus percipiendi. & l. adde l. apud Iulia. §. j.
de lega. j. & quod dixi ſ e. l. fructus.

LEX LXIII.

1 *Beneficium quod abs te habeo, aduerſus te intentare poſſum.*
2 *Actiones, reales cedi poſſe. Et utilem actionem, quę ſine ceſſione competit, prætoriam eſſe, & directè præferri, contraq; verum dominum dari.*

SI culpa. Iſta eſt notabilis lex. & refert Bar. ꝙ Iac. But. eã
repetijt, & poſuit omnia, quæ ponit Dy. in c. ꝑ
poſſeſſore. de reg. iur. Bar. eam examinat in l. j. & l. litis æſtimã
tio. ȷ. pro empto. & l. in depoſiti. de re iud. h.d. Ei qui culpa de-
ſiit poſſidere, & ꝑꝑ hoc ſoluit æſtimationem litis, debet dominus
cedere actiones ſuas contra poſſeſſorem. Item & ſine ceſſione
hẽt vtilem, quam poteſt intentare etiam cõtra dominum, qui nõ
auditur, ſi uellet reſtituere æſtimationem, quam percepit, & retine
1 re rem. h.d. no. ¶Et ſic not. † ꝙ bñficium, qđ habeo abs te, poſſum
intentare contra te. In ꝯrium facit l. amiciſſimos. §. Lucius. de exc.
2 tut. circa quod dic, vt in p̃dictis locis per Doc. Cedat. no. † ꝙ actio-
nes reales ceduntur. Item nota, ꝙ illa utilis actio, quæ competit ſi-
ne ceſſione eſt prætoria, & præfertur directæ, & datur contra ue-
rum dominum. Paul. de Caſtr.

LEX LXIIII.

1 *Beneficium qui ſine titulo poſſedit, an ad omnes teneatur fructus, an uero ad vitam neceſſarios reſtituere non aſtringatur.*

Cum in rem. Poſſeſſor malæfidei reſtituere dẽt om-
nem commoditatem rei, etiam quæ in
ſolo vſu conſiſtit. h.d. ¶Et tene ſecundum, & tertium intellectum
glo. ſecundum quem intellectum eſt hic caſus de eo, quod quęrit
1 glo. in c. cum ſuper. de cau. poſ. & propriè, videlicet, vtrum † ille, qui
poſſedit beneficium ſine titulo debeat reſtituere omnes fructus,
vel an ſaltem ad illos, qui fuerunt neceſſarij ad vitam ſuam non te
neatur: nam certè, licèt illi, qui ſunt neceſſarij ad vitam conſiſtant
in ſolo vſu, nihilominus tenetur, vt hic: & ita determinat glo. ibi, li-
cèt non ita clarè. Paulus.

LEX

LEX LXV.

1 *Vſuras cum quis pro alio ſoluit, perinde ab eo repetit, ac ſortem.*
2 *Fructuum compenſatio num cum expenſis neceſſarijs ad quas dominus compelli poterat, actionis iure fieri poſſit.*
3 *Res ſub conditione legata ſi interim per hæredem uendatur, dominium eius in emptorem transferri. Et eundem fructus lucri facere. Et in ultimis uoluntatibus conditionem non retrotrahi*

EMptor. Qui rem vẽdicat, debet reſtituere poſ-
ſeſſori illud, quod conuerſum eſt in vti
litatem ipſius actoris, & etiam vſuras, debent tñ fru-
ctus cum vſuris compenſari. h.d. & intelligit gl. de vſu
ris futuris a tꝑe quo poſſeſſor ſoluit pecuniam. ſecus in vſuris prę-
teritis, quas poſſeſſor ſoluiſſet, q̃a cũ illis non debet compenſare
1 fructus, ſicut nec cũ ſorte ſoluta. Ex qua gl. no. duo. Primo † ꝙ cũ
quis ſoluit vſuras pro alio, põt eas repetere tanquam ſortem. facit
c. peruenit. de fideiuſſor. vnde non prohibetur repetere ẽt de iure
2 canonico. ¶Secundo not. ꝙ † iſta compenſatio fructuum non fit
cum expenſis neceſſariis, ad quas dñs poterat compelli iure actio
nis, vt ſunt debita. ſed cum illis ad quas compelli non poterat ſic. vt
ſ. eo. ſumptus. quod eſt nota. ſic, & in alio eſt differentia iuxta ea, q̃
3 dixi in l. plane. de peti. hæredi. ¶Item † no. eandem glo. in fi. ꝙ ſi res
legata ſub conditione vendatur, interim per hæredẽ transfertur
dominium, & emptor lucratur omnes fructus perceptos quouſ-
que condõ exiſtat: quia illa conditio non trahitur retro in præiu-
dicium poſſeſſoris, quod ſingul'r no. Adde ꝙ no. in l. ſed non lega
to. §. j. de leg. 2. & in l. j. §. j. ad Sylla. ubi hr̃, ꝙ in vltimis voluntatib.
conditio non retrotrahitur in legatis, ſecus in hæredis inſtitutio-
ne. vt l. hæres quandoque. de acq. hæred.

1 *Verba enuntiatiua per modum cauſæ enuntiata, num diſpõnem inducant.*

§. Ancillam quæ. Res data filio in peculiũ profe-
ctitium poſt mortẽ patris, non
eſt ſua præcipua, ſed hæreditaria, niſi peculium ſit ſibi legatum: uel
niſi contemplatione ipſius peculij fuerit exhæredatus. quo caſu
tacite legatum vr̃. h.d. no. ¶Cum primo dicto concor. l. certum.
1 C. fa. erc. ¶Ex vltimo dicto no. ad qđ ſemꝑ allegat̃ ꝙ † verba enun
tiatiua prolata per modum cauſæ inducunt diſpoſitionẽ. Quod
eſt verum ſ'm gl. ope exceptionis, non actionis. contrarium not.
in l. ſi ſocer. §. Lucius. ſo. ma. vbi gl. tenet, ꝙ ẽt iure actionis, de quo
per Inno. in c. fi. de ſuc. ab inte. & plene per Bart. in l. ex hac ſcriptu-
ra. de dona. dicit tñ Bart. ꝙ licèt hẽat actionẽ, & exceptionẽ, tñ ex
hoc tacito legato non transfertur dominium, vt hic, & l. ſeruum
filij. in principio, aliàs §. final. & melius. & ibi per Iacob. de Arena,
de lega. j. Paulus.

LEX LXVI.

Non ideo. Poteſt quis rem vendicare, licèt dominiũ
eius ab eo ſperetur abire. h.d. facit l. ſi quis
hac. ſ. eo.

LEX LXVII.

A tutore. Pecunia in domo vendita reperta, non tan-
quam theſaurus, pertinet ad illum, ad quem
prius pertinebat. h.d. Paulus.

LEX LXVIII.

1 *Iudex in fructibus quatenus condemnare debeat.*
2 *Principali determinato, an iudicis officium expiret.*
3 *Actiones perſonales omnes in quibus quis ad rei reſtitutionem, uel traditionem condemnatus eſt, niſi iudicis iuſſu reſtituantur, arbitrarias dici.*
4 *Actiones & ſi quædam ſint in quibus, quis ad tradendum, uel faciendum præciſè condemnari non debeat, ſi tamen condemnetur præciſè tradere, uel facere tenetur. unde fit iudicis ſententia neceſſarium, quod aliàs non erat.*
5 *Sententia diſſinitiua ab interlocutoria qualiter dignoſcatur. remiſſiuè. Et an iudex delegatus ſententiam ſuam exequatur.*

QVi reſtituere. In reali fit executio iudicis offi-
cio, per quod manu militari res
aufertur poſſeſſori, ſi eam habet. ſed ſi dolo deſiit poſſide
re condemnatur, quatenus in litem iuratur. Si verò cul
pa ad verã litis reique æſtimationem, uel intereſſe, & idem in per-
ſonalibus, in quibus eſt condemnatus ad reſtitutionem vel tradi-
tionem rei. h.d. not. ¶Et no. primo ibi, & fructuum omniſque cau
ſæ condemnatio fit. Et etiam coniuncta gloſſella, quæ intelligit de
fructibus perceptis poſt ſententiam, ut iudex poſſit in illis cõdem-
nare ex ſuo officio. Ex qua no. duo, Primo limitationem ad l. fru-
1 ctus. & l. Iulia. ſcribit. §. j. ſupra eodem. in quibus dicitur, ꝙ † iudex
non debet condemnare niſi ad fructus perceptos uſque ad tem-
pus ſententiæ, nam illud eſt verum, quando condemnat. ſuꝑ prin-
cipali, quo caſu condemnatio fit iudicis officio mercenario deſer
uienti actioni propoſitæ, quod non extenditur ad tempus poſt
ſententiam. Sed cum ſententia exequitur: tunc imploratur offi-
cium iudicis, ſ. nobile, per quod poterit quis condemnari ad fru-
ctus poſt ſententiam perceptos. quod ſingulariter no. facit l. fi. de
re iudi. ¶Secundo nota limitationem ad l. 4. C. depoſi. & l. termi-
2 nato. C. de fru. & lit. expen. in quibus dicitur, † ꝙ terminato princi-
pali extinguitur officium iudicis: nam illud eſt uerum, quo ad illa,
quæ euenerunt ante ſententiam. ſecus in his, quæ euenerunt poſt
ſententiam, ad quæ põt nouum iudicis officium implorari, quod
nunquam exeat mentem tuã. ¶ Item no. fi. l. per quem dicit Bart.
3 in l. in actionibus. ȷ. de in litem iur. ꝙ † omnes actiones perſonales
in quibus, quis eſt condemnatus ad rei traditionem, uel reſtitutio
rem, niſi de iuſſu iudicis reſtituantur, dñr arbitrariæ, vt poſſit in eis
iurari in litem. & hoc ꝑꝑ iſtam qualitatem extrinſecam, quia iudi-
cis officio non reſtituitur, ſicut ꝑꝑ alias extrinſecas qualitates, dr̃
actio arbitraria. vt Inſt. de act. §. præterea. ¶Item not. ẽt ex iſto tex.
4 ꝙ † licèt ſint aliquæ actiones in quibus non debeat condemnari
præciſè ad tradendum, uel faciendũ, vt eſt in actione ex empto, ſi
tamen cõdemnetur, cogitur præciſè tradere, uel facere. Et ſic ſen
tentia iudicis facit neceſſarium, quod aliàs non erat. & idem poſ-
ſet dici in omnibus obligationibus facti, in quibus præſtando in-
tereſſe liberatur, vt l. ſi quis ab alio. de re iudic. nam ſi condemna-
tur ad factum: cogitur ad illud præciſè: quod ſingulariter nota.
5 ¶ Vltimo † no glo. fi. quæ multum clarè docet, qualiter cogno-
ſcatur ſententia diffinitiua ab interlocutoria. Et adde omnino gl.
in c. fi. de appel. in cle. ¶ Item nota ex eadem gl. circa fi. quæ tenet,
ꝙ iudex delegatus non poteſt ſuam ſententiam executioni man-
dare, & loquor de delegato ab inferiore a principe, ſed dicit glo. ꝙ
debet eam remittere ad ordinarium delegantem. contrarium te-
net gloſſ. in c. ſi contra clericum. de foro compet. & ibi per Inno.
& Ioan. And. Bar. autem tenet iſtam gloſſ. in l. a diuo pio. in princ.
de re iud. & ibi plenè per eum.

LEX LXIX.

IS qui. Ei qui dolo deſiit poſſidere, licèt ſoluerit æſti
mationem, nõ tenetur dominus actionem
cedere, nec ſibi competit vtilis ſine ceſſione. Item poteſt
dñs remittere contra eum iur̃m in litem, & veram æſtimationem
rei petere, vel intereſſe. h.d. uſque ad l. ſi à Titio. uide quod not. per
Bar in l. j. ȷ. pro empto. & per Dy. in c. pro poſſeſſore. de regu. iur.

LEX LXXII.

1 *Ius uel dominium uenditori ſuperueniens, an uenditionem confirmet.*
2 *Publiciana quandoque aduerſus dominum datur.*

SI a titio. Iſta lex eſt nota. & audiui a domino
Bal. ꝙ magiſter ſuus P. Paliarenſis, qui
fuit notab homo, allegabat ſemper iſtam l. cum l. ſi a
Titio. de exce. rei uen. & de exce. doli. l. apud Celſum.
§. ſi a Titio. ad unum propoſitum, & ſingulare. h.d. cum quis ven-
dit rem duobus, & tradit vni primo, tempore, quo non erat domi
nus alteri ſecundo, tẽpore, quo factus erat dñs, præfertur primus,
ſecundo licèt dominium non fuerit in primum translatum, ſed in
ſ'm: præfertur ẽt ipſi vendenti agenti, uel excipienti. h.d. no. Mate-
1 riam huius l. examinat gl. ȷ. tit. j. l. ſi quidem. in prin. ¶Et † no. primo
ꝙ ius, vel dominium ſuperueniens venditori confirmat uenditio
nem, quod eſt uerum, vt ipſam de nouo implere, teneatur, ut l. ſi
quis alienam. ȷ. de act. empt. ¶ Item quantum ad hoc, ut emptor
etiam antequam ſit conditio impleta, proinde admittatur, ac ſi im
plata eſſet, tam contra ipſum venditorem, q̃ ꝯ eum, qui habuit
ab eo, vt hic. ut ȷ. de exc. rei ven. l. ſi a Titio. & ȷ. de exce. do. l. apud
Celſum. §. ſi a Titio. non aũt quantum ad hoc, ut ſuperueniente
dominio uenditori ſtatim emptor efficiebatur dominus, ſine
alia traditione, ut hic dicit gloſ. & patet hic in fin. l. ibi, aduerſus ex-
ceptionem dominij, quod eſt uerum, niſi efficiebatur dominus
ex cauſa, quæ licita ſit. ut ȷ. ſi certum petatur. l. proinde. ¶ Item
hæc uera, quando fuit talis contractus, ex quo debeatur euictio,
ſicut eſt uenditio. ſecus ſi non debebatur, quia tunc non confir-
matur ex ſuperuenienti dominio. ut l. ſi ſeruo. ȷ. qui. & a quibus.
Cætera circa iſtum paſſum dic, ut plenè not. Bar. in l. cum uir præ-
dium. infra de uſucap. & adde. l. ſi a Titio. infra de pign. cum gloſſ.
ſua, quam omnino uide. ¶ Item † nota caſum in quo publiciana
2 datur contra dominum. nam iſte primus emptor, habebat publi-
cianam, quam intentat contra uendentem factum poſtea domi-
num? uel contra ſecundum emptorem in quem fuit translatum
dominium, & prefertur eis, ut hic patet. ¶ Tertio not. ꝙ iſto caſu,
quando publiciana præfertur directo dominio requiritur, quod
pretium ſit ſolutum, aliàs ſecus, ut infra tit. primo l. de pretio. In
text. traditus ſit. ſubaudi, & poſtea cecidiſti a poſſeſſione, quæ re-
uerſa eſt ad Sempronium dominum, cui ſucceſſit ille Titius, qui
tibi uendidit, & eam alteri uendidit: & tradidit. unde uidebatur ti-
bi præferendus: quia emit a uero domino, tu uero a non domi-
no. Sed certè poſtquã factus eſt dominus, tenetur adimplere uen
ditionem, & ideo ſicut admittetur contra ipſum uendentem, ut
impleat, ſic. & contra ipſum, qui ſecundo emit ab eodem.

LEX LXXIII.

In ſpeciali. In hac actione non cogitur quis reſponde-
re pro quota parte ſit dominus, ſed pro quo
ta parte poſſidet. h. d. tex. cum gl.

LEX LXXIIII.

Superficiario. Superficiarius habet vtilē in rem præ
toriam ad petendum ſuperficiem. de
hoc). ti. ſi ager vectig. vel emphyt. peta.

LEX LXXV.

Quæ de tota. Quod intereſt de toto, quo ad totum,
idem de parte, quo ad partem. Ad hoc
allegatur princ. Paulus de Caſt.

1 *Sententiam incertam admitti, ſicut & libellum incertum, ubicunque res
a principio, uel lite pendente aduerſarij facto certificari nequit, aut ex
ipſius rei natura.*

§. Incertæ. Propter iuſtam cauſam ignorantiæ admitti-
tur petitio partis incertæ. h. d. Et vide qđ no-
1 tat Inn. extra de ſepul. c. certificari. & adde † ꝙ vbicunque non po
teſt res certificari, nec a principio, nec lite pendente pp factum ad
uerſarij, vel propter ipſius rei naturā, ſicut admittitur libellus incer
tus, ita etiam ſententia. ita poteſt intelligi l. j. in fin. ś. ſi pars hæred.
peta. Si vero penden. iudicio poteſt certificari: iudex debet curare,
ꝙ certificetur. vt Inſt. de act. §. curare. & niſi certificetur, non feret
ſententiam pro actore. vt ś. eo. l. Item Pomponi. ſcribit ſi fi umen-
tum. §. fin. & no. ś. eo. l. 3. §. fi. per glo. ita intellige gl. hic.

LEX LXXVI.

Quædam. Cum quis conducit rem ab illo, qui dona-
uit, videtur in ipſum poſſeſſionem transfer-
re. idem ſi donatarius tempore donationis poſſidebat. h. d. ¶ Et vi
de quod no. per Pet. & Cy. in l. cum falſa. C. de iur. & fac. igno. &
de acq. poſſ. l. minus inſtructus. & no. glo. fin. quę dicit, quòd cum
quis reperitur in poſſeſſione rei &c. Pau. de Caſt.

LEX LXXVII.

1 *Vuæ atque Oliuæ, num fructus ſint induſtriales. Et quid de pomis, ſi ex ip
ſis uinum fiat.*

SI eius fundi. Legitur duobus modis. Primo in bo
næfidei poſſeſſore. & ſecundum pri-
mam lect. h. d. Bonæfidei poſſeſſor tenetur de fructibus per
ceptis, qui efficiuntur ſui ſtatim, ꝙ ſunt a ſolo ſeparati, licèt
non ſint in horreo reconditi. Et ideo tenetur tunc dare. i. accipien-
tis facere. h. d. Et ſecundum iſtam lectu. facias vim in verbo dare,
quod eſt in litera nam quærebatur, an bonæfide poſſeſſor tenea-
tur fructus a ſolo ſeparatos nondum tamen reconditos dare do-
mino rei. i. ipſius facere. Iulia. ait, ꝙ non. quia non erat factus domi
nus. ideo non poterat dominium transferre. non tamen negabat
quin eſſent reſtituendi domino. Sed Pau. contra. quia fructus per-
cepti efficiuntur bonæfidei poſſeſſoris. ſed percepti dicuntur eo
ipſo, ꝙ ſunt a ſolo ſeparati. & hoc intendit. Et dic, ꝙ tenetur officio
1 iudi. ſecundum glo. ¶ Item no. ſecundum hanc lectur. ꝙ † vuæ, &
oliuæ ſunt fructus induſtriales, aliàs per perceptionem non effice-
rentur bonæfidei poſſeſſoris, cuius contrarium hic vult. Sed de
vuis non eſt dubium, quia magna vertitur induſtria. de oliuis aūt
magis erat dubitandum, quia videbantur naturales, ſicut poma.
Pōt dici, ꝙ maior vertitur induſtria, q̄ in pomis, vel dic melius, ꝙ
oliuaſter deſtinatur ad fructus induſtriales. ſ. oleum, quod ſine in-
duſtria non fit. & iō non conſideratur per ſe, ſed habito reſpectu
ad oleum. ſecus in pomis, quæ ad aliū fructum non deſtinātur.
Vnde fortè ſecus eſſet in locis in quibus de pomis fit vinum. nam
tunc poma cenſerentur fructus induſtriales: quia debet conſide-
rari finis rei. ar. ad hoc l. qui res. §. mihi Romæ. de ſol. & §. j. in e. l. ¶ Se
cundo modo legitur in malæfidei poſſeſſore. & h. d. malæfidei poſ
ſeſſor tenetur de fructibus, etiam non perceptis ſi percipi potue-
runt, quia pro perceptis hñr in eius odium. Sed uerè fructus di-
cuntur percepti, cum ſunt a ſolo ſeparati, h. d. cœtera dic, ut not,
in l. & ex diuerſo. ś. eo. tit.

LEX LXXVIII.

1 *Poſſeſ. malæfidei de fruct. qui poſt rei interitū percipi potuiſſent, quouſque
teneatur.*

2 *Serui qui aliquandiu infirmus, apud poſſeſſorem fuerit, quatenus operæ in
petitionem ueniant. Et principali extincto extingui quo ad acceſſoria, iu
dicis officium qualiter intelligi debeat.*

SI hominem. Si res petita, poſt litem conte-
ſtatam perit ſine dolo, & cul-
pa bonæ fidei poſſeſſoris, non tenetur de fructibus,
niſi vſque ad tempus, quo vixit Item & pro illo tem-
pore tenetur, quatenus perceptum fuit inſpecto ſtatu rei. h. d. &
1 loquitur in bonæfidei poſſeſſore. nam † malæfidei poſſeſſor tene-
tur etiam de fructibus, qui poſt interitum percipi potuerunt vſq;
ad ſententiam ſi vixiſſet ś. e. l. fructus. Item loquitur, qñ poſt interi-
tum non remanet actio ad pretium, vt quia penes dñm eſſet eo
modo peritura. Si verò remaneret, vt quia eo. modo peritura nō
eſſet, quo caſu per cōteſtationem quo ad interitum videtur in mo
ra conſtitui, vt ś. e. l. Item ſi verberatum. §. fi. tunc adhuc teneret de
fructibus vſque ad ſententiam, vt ś. eo. l. Iul. ſcribit. ſi hominem. §. j.
ita vr̄ intelligere gl. & ſic iſta l. limitat d. l. fructus. & l. Iul. quæ dicūt
poſſeſſorem teneri de fructibus rei peremptæ poſt litem conteſta
tam vſque ad ſententiam, nam procedunt quādo poſt interitum
remanet actio ad æſtimationē, vt quia poſſeſſor erat malæfidei,
vel bonæfidei, & per conteſtationem conſtitus fuit in mora, vt di
ctum eſt aliàs poſt interitum non tenetur de fructibus, vt hic. qđ
2 tene menti. Item † collige aliā limitationem, dum dicit, ꝙ ſi ſeruus
fuit infirmus non veniunt operæ, niſi quatenus potuit operari. ex
hoc limitantur iura, quæ dñt poſt litem conteſtatam poſſeſſorem
teneri de fructibus perceptis, & percipiendis. nam uerum eſt de
his, qui percipi potuerunt, & propter ſui culpa non ſunt percepti.
ſecus ſi propter debilem ſtatum ipſius rei, ut hic. quod ſingulari-
ter tene menti. vltimo not. ex his, quæ primo dixi limitationem ad
l. vtique ś. eod. nam quod ibi dicitur, ꝙ extincto principali durat
officium iudicis quo ad acceſſoria poſt litem conteſta. eſt verum
de acceſſoriis perceptis, ſecus de non perceptis, vt hic. ita intellige
glo. pen. hic poſitam.

LEX LXXIX.

IN rem. Iſta eſt no. lex. h. d. rei vendicatio nō da-
tur ꝯ illum qui negat ſe poſſidere, ſed ſi
mendacio conuincatur in actorem poſſeſſio transfer
tur. h. d. notab. Iſtam l. examinat gl. no. in Auth. de triē.
& ſem. §. illud. & ibi omnino uide, & per Gui. de Cu. C. de pe. hr̄ l.
fi. p Bar. hic. ¶ Op. de gl. quæ eſt in l. ſi duo. in prin. vti poſ. & l. natu-
raliter. §. nihil. de acq. poſ. & no. in l. ſi de vi, de iudi. diſtingue, aut qs
poſſidet per alium, & tunc animo non amittitur poſſeſſio, nec de-
ſinit poſſidere, vt l. peregre. de acq. poſ. Aut per ſe, & tunc, aut facit
actum contrarium poſſeſſioni, & vr̄ deſinere poſſidere, vt in glo.
contraria. Aut non facit actum contrarium, & tunc nō: iſta eſt ue-
ritas, licèt hic Bar. aliter ſentiat. ¶ In gl. 2. verior opinio eſt, quod of-
ficium iudicis in illo caſu implorabitur. Nec ob. c. ſignificante. de
app. ubi ante lit. cōteſt. non poteſt idem officium implorari, quia
illud uerum, circa ea quæ reſpiciunt negotium principale. Sed be-
ne circa ea, quæ ante litem conteſt. & præparationes cauſæ, ut ui-
demus in citatione ut l. fi. C. de exhib. re. Item in deferenda iuriſdi-
ctione ante litem conteſtatam, ut c. j. de electione.

De publiciana in rem actione. Rubr.

¶ Dictum eſt ś. de actione in rem directa, hic de utili. ¶ Item ſupra
de ciuili, hic de prætoria. Paulus.

LEX PRIMA.

1 *Publiciana quæ pro re ipſa datur, quot requirat.*
2 *Publiciana qui agit, & ſi dicat aduerſarium ſuum dominum non fuiſſe,
non ad id probandum aſtringi.*
3 *Publiciana propoſita ſi ab aduerſario dominium probetur, cadet cauſam
proponens, & propoſito dominio, quod propoſitum eſſe intelligatur.*
4 *Publicianam rei quæ uendicationem ſimul num quis proponere poſſit.*

AIt prætor. Iſte titulus diuiditur, in qua-
tuor partes. Nā primo loqui-
tur de publiciana, in qua sūt neceſſaria quatuor
quę ponuntur in principio huius l. uſque ad l. ſi
ego. §. j. Ibi ſecunda, in qua loquitur de publicia-
na quæ datur pro iure incorporali conſtituto
in re, in qua non ſunt omnia iſta neceſſaria, ut ibi patebit. Et hoc
uſq; ad §. partus. in ead. l. in qua loquir̄ de publiciana quę competit
pro acceſſionibus ipſius rei, in qua ſilr̄ nō ſunt oīa iſta neceſſaria,
& hoc uſq; ad l. cum ſponſus. ibi, in qua diuerſę q. determinantur.
uſq; ad fi. tit. Item iſta prima diuiditur, quia primo ponuntur præ-
toris uerba. Secundo ponuntur expōnes ipſorum. ſecūda incipit
1 ibi, merito. ¶ No. ex † iſto prin. quatuor, quæ requiruntur in publi
ciana, quę dat̄ pro ipſa re, quę poſtea iuriſconſultus exponit ordi-
ne retrogrado, incipiendo ab ultimo, uſq; ad primum: nā primo
requirit, ꝙ fuerit facta traditio rei. & hoc exponitur ultimo in l. eū
qui. §. fi. cum l. ſeq. ¶ Secundo, ꝙ ex iuſta cauſa. i. habili ad transfe-
rendum dñium, ſi tradens eſſet dñs, & hoc exponitur penultimo
in l. ſunt & aliæ, §. j. cum ll. ſequentibus, ¶ Tertio ꝙ ſit facta a non
domino, & hoc exponitur in hac l. in §. ſed cur. ſecundum unum
intellectum. ¶ Quarto & ultimo, ꝙ res nondum ſit vſucapta. &
hoc exponitur ultimo in iſto §. merito. ¶ Et no. hic gl. ſup verbo,
2 a non domino. Primo in eo, quod † dicit, ꝙ ille qui intentat publi-
cianam, licèt dicat actorē ſuum non fuiſſe dñm, non tñ habet ne-
ceſſe hoc probare, quia dicit negatiuè, non affirmatiuè. quod fa-
cit con-

cit contra doctrinam Inn. in c. ſuper his. de accuſa. & Bart. in l. hoc
iure, de verb. obli. qui dicunt, ꝙ qñ actor fundat intentionem ſuā
in negatiua debet ipſam probare. Sed dic, ꝙ loquuntur qñ per ne
gatiam actor intendit coarguere reum, puta, ꝙ non ſoluit, quod
debebat. ſecus ſi non coarguit. vt in hac gl. cogita tñ in hoc paſſu.
3 ¶ Secundo † nota ex eadem gl. quòd ſi propoſita publiciana pro
baretur dñium, ſuccumberet actor, quia hoc eſt ꝯrium ei quod
intentat. & hoc ſiue probaret̄ ex parte rei, vt hac gl. ſiue ex parte
actoris, & ſic proponens ſimplr̄ dñium bene vr̄ proponere dire-
ctum, & vtile, vt dixi ś. tit. primo. l. in rem. in principio. ¶ Tertio no-
ta ex eadem gl. ꝙ non pōt quis proponere ſimul, & ſemel publi-
cianam, & rei ven. quia ſunt contrariæ. Sed hodie ex conſuetudi-
ne proponi poſſunt alternatiuè, dicendo rem ad ſe pertinere iure
dñij, vel quaſi, & procedit libellus in c. abbate ſane. de ſententia, &
re iud. lib. 6. & ibi per gl. plene de materia iſtius gl. & totius tituli. &
per Dy. & alios Inſtit. de ac. §. aliæ. Paulus.

Verſi. Merito. Pro vſucapto, vel præſcripto non dat̄
publiciana, qa competit ciuilis actio.
h. d. & hic exponitur id quod prætor vltimo dicit requiri, ꝙ res nō
ſit vſucapta. & no. quia gl. dicit: ꝙ re vſucapta vel præſcripta non
ſolum publiciana non eſt neceſſaria, ſed etiam nullo modo poteſt
intentari, quia non competit. & adde quo dixi ſupra de petitione
hæred. l. & non tantum. §. quòd ſi pro emptore.

1 *Dominium ſine traditione multis modis ac caſibus transferri.*
2 *Mentionem eius fieri dici non quod expreſſe dicitur, ſed & quòd à contra-
rio ſenſu colligitur.*
3 *Dominium mortis cauſa donatione ſine traditione trāsferri. ut in legatis.*

§. Sed cur. Legitur tribus modis. Primo vt exponat illud
quod colligitur in verbo, a non dño, a contra
rio ſenſu: nam cum dicatur in edicto prætoris, quòd traditione fa-
cta a dño res vſucapitur, & competit publiciana, poſt vſucapionē
verò completam non competit, quia acquiſitum eſt dñium, da-
tur intelligi a contrario ſenſu, quòd traditione facta a dño et ſine
vſucapione transfertur dñium. ſi ergo de vſucapione dicit expreſ-
ſe, ꝙ per ipſam dñium transfertur, de traditione vero facta a dño
dicit tacite. Sed certe dicit iuriſconſultus inquantum loquitur de
1 dño, non eſt neceſſe, ꝙ de traditione fiat mentio nam † multi ſunt
caſus, in quibus dñs transfert dñium ſine traditione, vt legando,
vel mortis cauſa donando, in quibus caſibus non dñs transfert
vſucapiendi condictionem ſecuta tñ traditione. i. ſm. h. d. vſque
ad l. & ſur. t. aliæ ſcđm primū intellectum qui tangitur in gl. prima,
& in gl. in l. mortis. in principio. ¶ Et ex iſta lect. no. duo Primo in
2 verbo, mentionem ſecundum expoſitionem glo. quòd † mentio
dicitur fieri non ſolum de eo quod dr̄ expreſſe, ſed etiam de eo,
quod colligitur tacitè a contrario, pro quo bene facit l. prætor ait,
§. j. infra de noui oper. nunc. item quia illud hr̄ expreſsè, quod facit
ad multa. ad quod bene facit. C. de reu o don. l. his ſolis. ¶ Secun-
3 do † no. in l. uel mort. cau. donationes. meliorem tex. qui ſit in iure
ad hoc, quòd per donationē cauſa mortis transfertur dñium ſine
traditione, ſicut in legatis. quod eſt verum de primo donatario.
Sed in ſm ſibi ſubſtitutum non tranſit, ſed datur vtilis actio, ut C.
de dona. cauſa mor. l. j. ſecus de ſecundo legatario ſubſtituto pri-
mo, qui appellatur fideicommiſſarius. nam in ipſum transfert̄ dñiū
ſine traditione ſicut in legatarium, quia exæquata ſunt legata fidei
commiſſis quo ad hoc & alios effectus, ut C. communia de lega.
l. j. & not. in l. j. de legat. j. Et audiui a dño Bal. quòd iſte tex. non eſt
alibi. ¶ Secundo modo legitur ſic magis nota. vt exponat uerbū,
traditur poſitum in edicto prætoris, & vult dicere, ꝙ non erat ne-
ceſſe quòd prætor faceret mentionem de traditione, nam multi
ſunt caſus in quibus per dñm transfertur dñium ſine traditione:
vnde in illis per non dñm transfertur vſucapiendi condictio. & pu
bliciana ſimiliter ſine traditione, quia iſta procedunt ad paria, vt in
fra de contrahen. emptio. l. clauibus. ¶ Et hoc eſt verum etiam ſi
author non uſucapiebat, nec habebat publicianam: nam ex lega-
to vel donatione cauſa mortis per ipſum facta, legatarius, uel do-
natarius vſucapiet ſine traditione, quæ vſucapio incipiet in perſo-
na ſua. & hæc lectura tangitur. in l. vel mortis, in ſecundo ver. & in
glo. l. ſunt. & aliæ. in principio. pro qua facit l. cum ſponſus. §. is cui.
infra eod. quæ lectu. eſſet not. ſi eſſet vera. Sed non tenetur, quia
ex perſona legatarij, vel donatarij non poteſt incipere vſucapio
ex ipſo titulo donationis, vel legati ſine poſſeſſione. & ideo intel-
ligitur tertio modo, vt loquatur de vſucapione incępta in perſo-
na legantis, vel quæ vna cum publicana ſibi competens tranſit in
legatarium, vel donatarium ſine traditione: quia ſicut tranſiret ve
rum dominium ſi eſſet dñs, ita, & quaſi dñium, & omne ius quod
habet, & idem in omnibus caſibus in quibus dñium ſine traditio-
ne transfertur, qui no. ś. tit. j. l. ſi ager. & ita intelligitur l. cum ſpon-
ſus. §. is cui.). eo. Et hęc lec. eſt vera, & tangitur in g'o. l. vel mortis.
in fi. primæ glo. Aut ergo legatarius, vel donatarius prætendit vſu-
capionem, & publicianam ex perſona ſua, ex quo incępit ex titulo
legati, vel donationis: & non poteſt, niſi facta ſit ſibi traditio, aut
ex perſona legantis, vel donantis, qui vſucapiebat, & poteſt, etiam
ſine traditione, vt hic. quam lect. not. & tenę menti. modo intelli-
gis glo. quæ intricaſſent tibi caput. Paul.

LEX III.

1 *Dominium in reali, an per ſententiam transferatur.*

SVnt & aliæ. Omnis cauſa ſufficiens ad trāſ-
ferendum dominium, ſi tradens
eſſet dominus, ſufficit ad publicianam, cum tradens
non eſſet dominus, & quæ ſunt illæ, enumerantur plu
res vſque ad l. eum qui. §. publiciana. h. d. Et hic eſt vna gl. in fi. iſtius
1 l. quæ diſputat utrum † per ſententiam in reali transferatur domi-
nium, & dubium ſtat in hoc, quia tradens non tradit rem, tanquā
ſuam, ſed tanquam recipientis, & ſic non habet animum ad tranſ-
ferendum dominium, ſed reſtituendi illud, quod alterius eſt. vnde
non videbatur transferri, vt l. 3. §. ſubtilius.). de cond. ob cauſam.
In contrarium determinat glo. & benè, propter authoritatem rei
iudi. de quo eſt caſus in l. ſtatuliber a cæteris. §. quintus Mutius. de
ſtatu. lib. de quo plenè vide, quod not. Inſt. de offic. iudi. §. fin. p gl.
& per Bar. in l. Pomponius. §. qui iuſſu. de acq. poſſeſſ. & eo caſu,
quo condemnatus non eſt dominus, transfertur vſucapiendi cō-
dictio, & publiciana. Et ita intelligitur hæc l. in fi. & poteſt idem per
omnia dici in iuramento. vt). eo. l. eum qui. §. ſi petenti. dotis nō-
mine etiam aduerte, quia licèt maritus vſucapiat: non tamen ad
ſuam vtilitatem, ſed vxoris, vt l. Proculus.). de iure dot. & l. rem
alienan. de dona. cau. mor. ¶ Et vide, quod no. per Cy. in l. j. C. com
mun. vtriuſque iudicij, vbi examinat vtrunque paſſum de ſenten-
tia, & iuramento. Paul.

LEX VIII.

DVm qui. Titulus putatiuus ſufficit ad publicia-
nam, ſicut ad vſucapionem, idem
de titulo lucratiuo, vel permutationis: item publicia-
na non eſt iudicium poſſeſſionis, ſed proprietatis. h. d.
vſque ad §. ſi petenti. ¶ Et nota in principio huius l. ꝙ iſta duo con
uertuntur, res vſucapitur, ergo competit publiciana, & econtra,
competit publiciana, ergo vſucapitur, ſed hæc cōuerſio eſt à com
muniter accidentibus, nam interdum fallit, ut gl. dicit. ¶ Item intel-
lige principium cum furioſus uendit rem alienam, nam licèt, non
ualeat uenditio: res tamen uſucapitur, ſi emptor ignorabat, & iſto
caſu datur publiciana tam contra ipſum furioſum uendentem,
quàm alium non dominum. Si uero uendidiſſet rem ſuam, ſimi-
liter uſucapitur propter ignorantiam, & datur publiciana contra
alium non dominum, non contra furioſum, qui eſt dñs, & iſte eſt
caſus in l. 2. §. ſi a furioſo.). pro empto. quicquid gloſſ. hic dicat. Et
idem per omnia dicas in eo, qui emit a minore, quē putabat ma-
iorem, ita intelligo uer. ſi a minore. Si uero emiſſet a pupillo quem
putabat adultum: dic plenè, ut no. per gl. & Bar. in l. 2. §. ſi quis a pu
pillo.). pro empt. Paulus.

§. Si petenti. Si iuramentum delatum ſit actori, re ſibi
tradita publicianam habet: ſi poſſeſſori, &
iurauit rem non eſſe agentis: ſola exceptio ſibi competit, & non
actio. h. d. ¶ Iſtum §. examina, ut plenè no. in l. nam & poſtea, §. fi.
cum l. ſed & ſi poſſeſſori. in princ. & §. fi.). de iureiur. & per Cy. C.
cōia utriuſq; iu. l. j. cir. fi. & uide omnino, quod no. Io. Fa. pro eius
intellectu in §. item ſi quis poſtulante. Inſt. de act. in 2. addi. ſua.

1 *Actoris malam fidem ſucceſſori uniuerſali nocere, an etiam locum in di-
gnitatis ſucceſſore habeat. Et quid in ſucceſſore particulari.*
2 *Publicianam competere poſſe, & ſi res non uſucapitur.*

§. Prætor. Ad hoc, ꝙ competat publiciana requiritur bo
na fides. Item mala fides authoris non nocet
ſucceſſori particulari. Sed eſt attendenda ipſius ſucceſſoris bona,
uel mala fides, ſecus in ſucceſſore uniuerſali: cuius bona, uel mala
fides nocet ſuo actori. ¶ Item in re empta per ſeruum inſpicitur
ſcientia, uel ignorantia ipſius ſerui, & non domini. ¶ Item bona,
uel mala fides inſpicitur tempore contractus, non ante, vel poſt,
h. d. uſque ad §. fi. ¶ Ad intelligentiam iſtorum textuum, & gloſſ.
hic poſitarū, uide l. Pōponius. §. cum quid. & §. fi. de acq. poſ. & de
diuerſ. & temp. præſcr. l. cum hæres. & l. an uitium. in prin. ¶ Item
1 † quod hic dicitur de ſucceſſore uniuerſali, ut ſibi noceat mala fi-
des authoris, habet locum in ſucceſſore hæredi. ſecus in ſucceſſo
re dignitatis. ut no. in c. cura. de iure patro. per gl. or. ¶ Item quod
hic gl. dicit, ꝙ hodie per auth. malæ fidei. C. de præſcrip. long. tem-
po. mala fides authoris nocet ſucceſſori particulari, uerum eſt,
quo ad præſcriptionem: ſecus quo ad publicianam ſecundū quoſ
dam, quia licèt iura antiqua corrigantur in uno, non corriguntur
2 in alio. Et † poteſt competere publ. licèt res non uſucapiatur. ut).
e. l cum ſponſus. §. in uectigalibus. & ita uidetur tenere Roffre. in
libell. de quo per gl. in c. Abbate ſanè: de ſententia, & re iudi. lib. 6.
Sed hæc gloſſ. uidetur tenere contrarium, quam plures tenent: &
credo ueriorem. Paulus.

Verſi. In publiciana. In hac actione locum ſi-
bi uendicant illa, quæ in
rei uendicatione. Item tranſit in hæredem de iure ciuili, uel præ-
torio.

torio. Item competit ex contractu ſerui: uel alterius adminiſtratoris.h.d.vſque ad §.prætor.

1 *Publiciana,ut competat traditionem fieri ex eodem titulo, quo contractũ eſſe dicitur neceſſe.*
2 *Fidem bonam in contractu emptionis duobus temporibus ineſſe debere, in aliis contract.non.*

Verſi.vt igitur. Ad hoc, vt traditio pariat publicianã,requirit̃, ꝙ ſit facta reſpectu eiuſ-
dem tituli. Item ꝙ percipiens tp̃e traditionis in ꝯctu emptionis ſit
bonæfidei,& ẽt tp̃e contractus.Nec refert,an fiat traditio empto
ri,vel hæredi ſuo,ante contractum,vel poſt. Item non eſt neceſſa
ria ſolutio pretij,vt hæc actio competat.h.d.vſque ad l.ſiue aũt. §.
1 item ſi hr̃ditatem.& not.† quod primo dixi.ſ.vt requiratur,ꝙ tra-
ditio fiat reſpectu eiuſdem tituli,aliàs non competeret publiciana.
& iſtum paſſum multum ſubtiliter, & plenè per Bar. examinatur.
in l.cum ſolus.de vſucap.vbi omnino vide.In dubio autem preſu
mitur facta reſpectu eiuſdem tituli. vt no.s.tit.j.l. quædam mulier.
2 Item † no.ꝙ in contractu emptionis requiritur bona fides duob.
temporibus,ſ.tempore contractus,& traditionis,in aliis autẽ con
tractibus ſufficit tempus contractus. & quæ ſit ratio diuerſitatis,
dic,quod vbi lex non diſtinguit,nec nos diſtinguere debemus: &
ad hoc alleg.de quo dic,vt in glo.

LEX XI.

Siue autem.

§.Item ſi hæreditatem. Emptor hæreditatis pro re in hæreditate inuenta habet publicianam.h.d.Quod eſt intelligendum,ſibi tradita re;ſecundum glo.aliàs enim vendendo hæreditatem non videtur quis vendere,niſi res hæreditarias. Paul.

§.Si duobus. Iſte eſt no.§.cum gl.ſua.In duob.ementibus ab eodem non dño potior eſt cõditio illius,cui res primo tradita eſt. Sed ſi emerint a diuerſis,& inter ſe agant: potior eſt conditio poſſidentis.h.d. ¶ Et per iſtud ſecundum dictum quidã malitioſi aduocati mota lite ꝯ clientulum in publiciana,videntes ꝙ ipſe non hẽt titulum, & oporteret eum ſuccũbere,faciunt ipſum requirere titulũ a quodam extraneo, vt excludat publicianã,ſed iſta fraus non ꝓdeſt acquiſitioni tituli ſm Bar.hic.Nam ex titulo non põt procedere vſucapio,cum ſit malæfidei: ergo nec competit publiciana, vnde non põt ſe tueri aduerſus publicianam,de hoc vr̃ tex.cũ gl. C.mandat.l.per diuerſas. & tetigi s.de petit.hær.l.ſi & rem,& pretiũ. ¶Vltimo no.gl.hic magiſtram,& ſigna eam,quia no.eſt, quis.ſ.dicatur non dominus.

§.Hæc actio. Pro re, quæ non vſucapitur, non datur publiciana.h.d.

§.Si ſeruus. Pro re empta per ſeruum hæreditarium,ſiue ex cauſa peculiari,ſiue nõ,competit hæredi publiciana, & pro re empta per ſeruum municipij competit ipſius municipibus. h. d. cum l.ſeq. ¶ Illud quod dicitur de ſeruo hæreditario, licèt quo ad publicianam non referat,an emerit ex cauſa peculiari,vel non,quia utroque caſu competit hæredi, poſt aditam hæreditatem, tamen quo ad acquiſitionem poſſeſſionis, & inceptionem vſucapionis bene refert; quia quando emit ex cã peculiari,ſtatim quærit poſſeſſionem hæreditati iacenti, & ſtatim incipit vſucapio. Sed cum ex cauſa non peculiari, non acquiritur poſſeſſio hæreditati iacenti,cum non habeat animum, nec incipit vſucapio,niſi hæreditate adita,& ex tunc habet hæres publicianã, hoc probatur in l.qui a ſeruo.de act.& obli.licèt glo.ibi ſentiat aliter.ita intelligitur l.fin.§.fin.de vſuc.licèt prima facie videatur dicere contrarium.Sed expone, ut ibi in glo.quæ melius dicit, quàm illa, quæ eſt hic. Paul.de Caſt.

LEX XIII.

Si ego. Si de voluntate emptoris res alteri tradatur, animo donandi competit ſibi publiciana.h.d.

1 *Seruitutes cauſam diſcontinuam habentes longo tempore. an præſcribantur.Et an in eis,quaſi ciuilis poſſeſſio cadat.& num.3.*
2 *Seruitutes quandoque ex titulo traditionis,a non domino factæ,quandoque ex patientia ueri domini præſcribi.*
4 *Scientiam atq; patientiã ueri domini pro titulo, ac traditione haberi. Et in præſcribendo ſeruitutes,quæ differentia ſit inter perſonales,ac reales.*
5 *Seruitus habens cauſam continuam,aut diſcontinuam,quæ ſit,remiſſiuè.*

§.Si de. Pro ſeruitute perſonali, vel reali ſecuta traditione vel alio, quod pro traditione habeatur competit
publiciana.h.d,¶Et intellige quãdo talis ſeruitus præſcribitur,aliàs
non competeret, ut s.eo.l.ſi autem.§.hæc actio. Qualiter autem
præſcribatur:uide plenè per Cy.in l.j.& 2.C.de ſeru.& aqua.& ſi-
ne illis,quę ibi dicit non potes iſtum §.intelligere.¶Item per iſtum
1 tex.fundat Bar.opinionẽ Pet.& Cy.& ẽt ſuã contra gl.ſ.ꝙ † ſerui-
tutes,licèt habeant cãm diſcontinuã, tñ præſcribantur;quia cadit
in eis quaſi poſſeſſio ciuilis cum debeantur perſonę,quæ hẽt ani-
mum poſſidendi;ſecus in realibus,quia cum debeãtur rebus,quę
non hñt animum poſſidendi,non cadit in eis quaſi poſſeſſio ciui
lis,ut l.foramen.de ſerui.urbano.prædio.de quo dic,ut no.per Pe.
& Cy.in l.fi.de præſcrip.long.temp.melius in l.corruptionẽ.in 3.
q.C.de vſuca.ubi plene etiam caſus in gl.& per Bar.in l.iuſto.§.nõ
mutat.de uſuc.ubi ponitur opinio in gl.ꝙ vſusfr.nõ præſcribitur.
¶Item no.dum tex.dicit, de ſeruitutibus cõſtitutis per traditionẽ,
2 vel per patientiam, nam † ſubtiliter hoc intendit dicere,ꝙ interdũ
quis præſcribit ſeruitutem ex titulo traditionis factæ a non dño,
interdum per patientiam ueri dñi.In primo pone exemplum, ꝙ
Titius in domo, uel fundo tuo conſtituit mihi ſeruitutem per pa-
ctum & tradidit,quæ traditio qualiter fiat, hr̃ j. de ſeruitutibus.l.
quoties.& j.de vſufr.l.3.§.dare.& aduerte,quia iſto caſu cum præ
ſcribens habeat titulum, non requiritur in præſcriptione ſcientia,
uel patientia ueri dñi,ut probatur hic ſubtiliter intelligendo, dum
poſtea ſubdit de præſcriptione, quæ currit per patientiam dñi,&
ſic ponit iſta tanquam diuerſa, hoc ẽt probatur in l.fin.§.fin.C.de
preſcripti.long.temp.referendo finem ad pręcedent. & hoc ſenſit
Pet.C.de ſerui.& aqua.l.2.in 7. q. licèt ibi gl.uideatur ſentire ꝯriũ,
3 dum reſpondet ad illam l.fi. Sed quod dixi,uerius eſt. Et † dico ꝙ
iſto caſu ſiue ſeruitus ſit perſonalis, ſiue realis præſcribitur longo
tp̃e.ut d.l.fi.in hoc tñ eſt differentia, quia ſeruitus realis præſcribit̃
indiſtinctè decennio.ut j. de ſerui.l. ſi heres diuturno. Sed ibi glo.
ſentit ꝯrium.Vnde melius eſt dicere,ꝙ utraque pręſcribitur x.an
nis inter pręſentes.& xx.inter abſentes.& eſt caſus in l.ſicut. C.de
4 ſerui.& aqua.& l.2.eo.tit.Si † verò pręſcribens non habeat titulum
a non dño: tunc præſcribit ex ſcientia uel patientia ueri dñi, quæ
pro titulo,& traditione hr̃, & eſt tunc neceſſaria ad pręſcriptionẽ,
ita debet intelligi,& limitari d.l. 2. Sed iſto caſu differentia eſt inter
reales,& perſonales,quia reales pręſcribuntur longo tempore,ut
in d.l.2.perſonales uero,ut uſusfructus non,quia cum ſit pars do-
minij,& maius uertatur pręiudicium,quàm in realibus,non præ-
ſcribitur ſine uero titulo longo tempore: nam patientia nõ eſt ue
rus titulus,ſed fictus,unde requiritur, tunc tp̃s longiſſimum xxx.
annorum, ſicut in pręſcriptione rei,quæ currit ſine titulo, ita te-
net Pet.in d.l.2. ¶ Et aduerte, quia iſto caſu cum præſcribens non
habeat titulum in vſufr.non habebit publicianam in qua requirit̃
titulus,ut l.j.in prin. s. e.ſecus in realibus in quibus patientia hr̃ pro
titulo.& hoc ẽt ſubtiliter colligitur ex iſto tex.nam dum primo lo
quitur de uſufructu,non dicit niſi de uſufructu tradito,quia tunc
præſcribens habet titulum.Sed cum poſtea loquitur de ſeruituti-
bus realibus dicit ſiue per traditionem conſtitutis, ſiue per patien
tiam,& etiam dico, ꝙ in realibus quando quis non habet uerum
titulum a non domino, non ſufficit ad præſcribendũ ſcientia poſ-
ſeſſoris non domini, ſed requiritur ſcientia domini, & ita debet
intelligi l.j. C. de ſerui. & aqua.ſecundum tertiam lect.poſitam in
fi.gl.uide ibi Bart.Tene menti prædicta,quia ſubtilia,& no.ſunt ſi-
5 ne quib.ẽt intelligi non poterat iſte §.medullitus.Quid † aũt ſi ſer-
uitus hẽt cãm ꝯtinuam,uel diſcontinuam:dic per duas rr̃as q̃ po-
nuntur per Bar.in d.l.2.C.de ſerui. & aqua.uide tex.per quem pro
bantur in l.foramen.j.de ſerui.urba.predio. Paulus.

1 *Vitium principali inhærens acceſſorio non inhærere.Et uſucapio,& præſcript.quo ad ſuos effectus uariè ſe habere.*
2 *Diſtrahendi uerbum ad quid referatur.*
3 *Præſcriptionem, quæ ſine titulo ſpeciali procedit,ſola malæfidei ſuperuenientia interrumpi.*
4 *Poſſeſſor bonæfidei partum ſuum non facit,licèt fructus ſuos faciat.*

§.Partus. Hic eſt tertia pars tituli in qua tractatur de pub.
quæ competit pro acceſſionibus rei, & primo
loquitur de acceſſionibus, quæ ad tempus coniunguntur cũ re,
& poſtea naturaliter diſiunguntur de ſui natura, ut eſt partus an-
cillarum.ſecundo de acceſſionibus, quę de ſui natura ſemper de-
bent eſſe coniunctæ,ſed aliquando cauſaliter diſiunguntur, & de
his loquitur uerſiculus idem ait ędibus,cum ſeq.uſque ad fin. l. &
iſte §.partus.reputatur difficilis,& hoc intendit. Pro partu ancillæ
furtiuæ,& partu partus concepto penes bo.fid.poſſeſſorem, ſiue
naſcatur propriè penes eũ,ſiue non proprie naſcatur,ſed de uen-
tre ſit exſectus,competit publiciana,quia pręſcribitur non obſtan
te uitio matris,dummodo bon.fid. poſſeſſor penes quem conce-
ptus eſt ſucceſſerit titulo particulari,non vli. Itẽ dummodo non
ſuperuenerit ibi mala fides ante uſucapionem completã. h. d. uſ-
que ad §.idem ait. ¶ Nota ergo primo.ꝙ uitium rei non impedit
1 vſucapionem partus,& † ſic uitium in principali non eſt in acceſ-
ſorio, quod habet initium in perſona bonæfidei poſſeſſoris, ma-
gis enim inſpicitur perſona ſua: q̃ uitium rei principalis. ¶ Item
no.ꝙ in iſta pręſcriptionę aliquãdo requiritur minus,in alia aliqñ
plus,minus requirit̃,quia aliqñ procedit ſine titulo ſpeciali, nam li
cèt quis habeat titulũ in matre,non tñ habet in partu.ut glo.hic di
cit. Sed uſucapitur titulo gñali pro ſuo. Secundo quia uſucapitur
ſine poſſeſſione, quod patet dum hic dr̃,ſi natus eſt penes alium,
quàm penes bonæfidei poſſeſſorem matris. Et in his duobus dic,
quòd titulus, & poſſeſſio quos quis habet in matre cauſant uſu-
capionem, & publicianam in partu. Aliquando uero requiritur
plus

plus,quia præſcribẽs debet eſſe bonæfidei toto tempore præſcri-
ptionis.Sed in alijs ſufficit,ꝙ tempore contractus,vel traditionis
vt s.eod.l.eum qui.§.pen.& fi.& l.ſeq.¶Et eſt ratio,quia cum vnũ
ſit pro vſucapiente,quia vſucapit ſine titulo, aliud inducitur ꝯ eũ,
quòd debeat eſſe ſemper bonæfidei, & in omnib. his promiſcue
capio præſcriptionẽ pro vſucapione ¶ Vltimo de materia iſtius.
§.quæ tangitur in gl.pen.vide plene,per gl.& Do C. de fur.l.ancil
læ.de alia vero materia,quam tangit gl. fi. q̃ non eſt propria iſtius
§.Sed ideo.gl.ipſam adducit,quia tex. hic dicit incidẽter, ꝙ hæres
eſt ſucceſſor vitiorum defuncti,dic de ipſa materia in l. Pompon.
§.cum quis.de acq.poſſ.per Bar.in l.an vitium.& l.cum hæres.de
2 diuer.& temp.præſcr.¶In tex.diſtracta.†no. ꝙ verbum diſtracta.
intelligitur, & refertur ad venditionem, non ad alterum titulum,
qd̃ tene mẽti pro ſtatutis. ¶Item no.ad quòd ſemper alle.iſte tex.
3 in verſi.ſi modo &c.ꝙ † præſcriptio,quæ currit ſine titulo ſpecia-
li interrumpitur per ſolam ſuperuenientem malam fidem, ſecus
in ea,quæ cum titulo procedit,vt l.j.§.pen. de vſu cap. transformã
4 da Ad primum facit l.ancillam.pro ſuo.¶Item † no.ꝙ bonæfidei
poſſeſſor non facit partum ſuum, licèt faciat fructus ſuos. Ratio
ponitur in l.in pecudum.j.de vſufru. Paulus.

1 *Iuris idem de acceſſorio,ſeu additamento,quod de principali.*

§.Idem ait. Pro his,quæ accedunt rei tanquam pars ꝯpetit publiciana, licèt ille qui agit ſit dominus totius,dummodo ſint ab illa re ſeparata, & non deſierint eſſe primi domini,ſed ſi per acceſſionem deſierunt eſſe primi domini,& facta ſunt eius,cuius eſt totum,illa actione petuntur, qua petitur totum Item qui habet Publicianam in ſolo habet etiam eã pro ſuperficie,quam in ſolo conſtruxit. Item econtra, qui habet in ſuperficie,habet eam in ſolo,& ſuperficie directam.h.d. vſque ad fin.l.¶Et ponit duo exempla. Primo in his quæ per acceſſionẽ non deſinunt eſſe primi domini,nec efficiuntur eius, cuius eſt totum.ſ.in iniunctis ędibus,& in iniunctis ſtatuæ,quod intellige per applumbationem,licèt gl.dicat per ferruminationem. Sed nõ placet,quia tunc idem eſſet,ꝙ in caſu quem ſtatim dicam. ¶Item vnum exemplum ponit in his,quæ per acceſſionem deſinunt eſſe
prioris domini,vt in eo quod accedit per alluuionem.Nam illud
1 petitur eadem actione eum toto,vt in verſ.ꝙ tamen. ¶Ex † quo
no.ꝙ idem iuris eſt de acceſſorio,vel additamẽto,qd̃ de principa
li,& ad hoc allegatur per Old.facit l.inter ſocerum.§.cum inter.de
pac.dotalibus.

LEX XIIII.

Cum ſponſus. Donatio facta per ſpõſum ſponſæ valet, & Publicianã parit quæ prodeſt ad excipiendum, & ad agendum etiam contra donatorem.h.d.

§.Is cui. Fideicommiſſarius vniuerſalis habet publicianam quæ competebat defuncto,licèt nondum apprehenderit poſſeſſionem illius rei,pro qua competebat.h.d.Secundum verum intellectum,idem eſt in hærede & legatario,licèt gl. videatur hic facere drĩam,vt patet s.e.l.j.in fi. cum l.ſeq. & ibi dixi. Si uero defuncto non competebat publiciana,non poſſet heres. vel legatarius ex perſona ſua incipere, vſucapere, nec Publicianã habere,niſi poſſeſſionem apprehendiſſet,vt dixi in d.l.j.

1 *Emphyteuta aliuſve vtile dominium habens,directum nunquam præſcribit.Et pro vtili dominio à non dominio empto,quæ detur actio.*
2 *Feudum Baroni à Rege conceſſum ſi ab alio poſſideatur,ius eius quo ad Baronem,non quo ad regem præſcribi poteſt.Et ideo ad præſcriptionis utilis dominij naturalem ſolam ſine ciuili poſſeſſione ſatis eſſe.nu.3.*

§.In vectigal. Pro vtili dñio poteſt competere Publi
ciana,licèt quo ad directum dñium ſit
impręſcriptibilis,pro eo vero quod eſt impręſcriptibile,Publicia-
na non competit.¶Item non ſolum datur pro toto,ſed ẽt ꝓ par-
te rei.¶Item dat̃ illi,qui ẽt momẽto poſſidet.h.d.vſq; ad fi. ¶ No.
1 † in hoc §.in vectigalib. ꝙ emphyteuta, vel alius hñs vtile dñium
nunq̃ præſcribit ſibi directum,de hoc in l.malè agitur.C. de præ-
ſcri.xxx.an.¶Secundo no.ꝙ pro vtili dñio empto a non dño dat̃
hæc actio.& eſt rõ,quia poteſt præſcribi, & iſte eſt verus intellus
huius §.quem declara.vt plenè no.per Bart.in l.ſi finita.§. ſi de ve-
2 ctigalib.de dam.infec.¶Ex quo patet,†ꝙ ſi quis fuit in poſſeſſione
vnius caſtri,quod tenebatur in feudum a Rege per quendã Baro
nem,licet ille qui poſſidet non præſcribat quo ad Regem, tñ præ
ſcribit ius illius Baronis,& ante cõpletam præſcriptionem dat̃ ſibi
3 Publiciana pro illo iure,hoc vult iſte §. Ex † quo ſequitur aliud, ꝙ
ad præſcribendum vtile dñium ſufficit poſſeſſio naturalis ſine ci-
uilis,nam dñs directus eſt ille,qui ciuiliter poſſidet,feudatarius,vel
emphyteuta naturaliter, & tñ ille qui eſt in poſſeſſione iuris em-
phyteutæ,vel feudatarij præſcribit,& idem eſſet in vſufructuario.
¶Sed ad præſcribendum directum dñium non ſufficit naturalis
ſine ciuili,vt no.per gl.ord.in l.j.in fi.magnæ gl.C.de iu.emph. & l.
acquiritur.§ fi.de acq.rer.dom.& per Bart.in l.3.§. ex quo. de acq.
poſſ.tene menti prædicta.

LEX XV.

1 *Solennitatem extrinſecam non præſumi,ſed probari debere.*

Quæcunque. Omnis cauſa iuſta ad acquirẽdum dñium ſi tradẽs eſſet dominus parit Publicianam,ſi tradens nõ eſt dñs,ſecus, ſi non ſit ordinata ad tranſlationem dominii,licèt de
ſe ſit iuſta.¶Item nõ ſufficit,ꝙ ſit iuſta,niſi probetur etiam, ꝙ ſo-
1 lennis ſit h.d.Et † no.fin.huius l.qui ſemper alleg.ad hoc, ꝙ ſolen-
nitas extrinſeca non præſumitur,ſed debet probari per illum,qui
alle.de quo vide per Bar.in l.ſciendum.de verb.obli. In contrariũ
facit l.ab ea per te.j.de prob.& adde,quod no.in l.j.C. de fideiuſſ.
& iure haſtæ fiſca.lib.x.

LEX XVI.

1 *Procurator vendens rem domini voluntate atque mãdato,quatenus emptori teneatur.Et an dominus in procuratoris præiudicium mandatum reuocare poſſit.*

Si quis prohibuerit. Iſta eſt nota.l. pro re vendita per procura.de voluntate domini,competit Publiciana:licèt ꝯ ip-
ſius prohibitionem tradiderit.Item damnum quòd talis procura
tor ſenſit ꝑꝑ factum domini poteſt ab ipſo recuperare.h.d.¶ No
1 ta ergo,†ꝙ cum procurator vendit rem de mandato dñi eſt ob-
ligatus ad perficiendum venditionem,& ad tradẽdum rem.¶ Itẽ
nota,ꝙ dominus tunc non poteſt,ſibi prohibere, ꝙ rem non tra
dat,poſtquam obligatus eſt.Ex quo ſequitur,ꝙ dominus non p̃t
reuocare mandatum extraiudiciale in præiudicium procurat. de
quo dic plene per Cy.C.mand.l.ſi mandato.& per Bar.in l.ſi ante.
iudi.ſol.¶Item nota.ꝙ non poteſt aliquis prohibere alicui, ꝙ nõ
faciat,qd̃ facere tenetur, & adde l.mandatum diſtrahendarum.j.
manda.

LEX XVII.

Si ſeruus. Pro re empta per ſeruum fugitiuum per alium malè poſſeſſum competit Publiciana, licèt per traditionem ſibi factam dñs non acquiſiuerit poſſeſſionẽ.h.d.tex.cum gl.ſufficit ergo traditio facta ſeruo. Pau.

LEX XIX.

Paulus. Publiciana non datur ꝯ dñm,quia nec naturalis,nec ciuilis ratio dictat, vt per ipſam poſſit res a vero dño aduocari.h.d.cum l.ſeq.fallit,tamẽ in quibuſdam caſibus,hic no.in gl.quàm vide.& ſigna.

LEX PRIMA.

1 *Prædium a ciuitate locatum vectigale dici,a priuato emphyteuticum.*
2 *Dominij appellatione ſimpliciter prolata,quid propriè veniat. Et emphyteutæ penſionem,non ſoluenti,an ab extraneo de non ſoluto canone opponi queat.*

Si ager vectig.vel emphy.pe. Rubr.

Agri. Ille qui conducit rem in perpetuũ,vel ad lon
gum tp̃s,licèt non ſit dñs directus. hẽt tñ uti-
lem rei uendicationẽ, tam ꝯ extraneum poſſeſſorẽ,
q̃ ꝯ directum dñm, dummodo in ſolutione penſio-
1 nis,ſibi non defecerit.h.d.totus titulus.Et †loquitur de illo,qui cõ
ducit a ciuitate:idem ſi a priuato,nam primo caſu,dr̃ prædium ve
ctigale,ſecundo emphyteuticũ. ¶ Item licèt loquatur de eo, qui
conducit,idem eſt in eo,qui emit reſeruato vẽditori directo dñio
cum ſolutione certæ penſionis, nam talis habet vtile dñium. Ad
hoc de reſt.ſpol.c.olim. Et idem eſt in eo, qui in fundo alieno de
voluntate dñi ædificauit,nam directum dñium ædificij pertinet
ad dñium ſoli,utile vero ad ædificatorem,vt j.de ſuperfic.l.j.¶Itẽ
2 †no.tex.cum gl.in §.qui in perpetuum.ꝙ cum loquimur de dñio
ſimpliciter,intelligitur de directo,vnde alleg.ꝙ verba ſunt accipiẽ
da in potiori ſignificatu,& adde ad iſtum §.l.fi.C.de loca.prædio.
ciui.li.xj.¶Item no.gl.in l.2.quæ dicit,ꝙ licèt emphyteuta nõ ſol-
uat canonẽ.tñ extraneus poſſeſſor non põt ſibi de hoc opponere.Similis gl.eſt s.de rei vend.l.fructus.in fi. Circa quod vide Gul.
de Cug.C.de rei ven.l.ſolennibus.& in Spe.de loca.§. nũc aliqua.
ver.vj.Et per Bar.in l.indebiti.§.ſed ſi nummi.de cond.ind. ¶ Item
ad illud,quod dicit gl.in l.fi.de non modico tp̃e quantum dicatur
non modicũ.vide per Dy.in l.cod.§.inſtitu.de leg.2.& ꝑ gl.in cle.
monaſteriorũ.de reb.ecc.non alie.in cle.ſufficit. Non modicum.
ideſt decem. Pau.

Finis Liberi Sexti.

LIBER SEPTIMVS.

1 *Seruitutes perſonales quot ſint.Et pro vſufructu quot remedia cõpetant.*
2 *Iura,quæ propriè ſeruitutes non habentur,qua ratione vendicentur.*

De vſufructu. Rubrica.

¶Continua rubricam,vt in gl.no. tamen ꝙ de uendicatione vſuſ
fructus non tractatur principaliter in iſto titulo, licèt gl. videatur
innuere,ſed in ti.ſi vſusfr.pe.iuriſconſultus tñ pl̃s titulos poſuit, vt
1 materiã iſtam declararet.¶ † Sed quæro ſunt ſeruitutes perſona-
les:dic,vt j.e.l.ſi quis binas.& ibi dicam.& C.eo.ti.in rub. per Cy.

 ¶Se-

¶Secundo quæro, quæ actio competit pro vſufru. dic, ꝙ triplex pōt competere, ſcilicet, confeſſoria, quando plenè acquiſitus eſt. & iſta datur ꝯ omnem turbantem, vt ī. ſi vſufruc. pet. vti frui. §. vtrum. Et no. ī. e. l. cuiuſcunq;. §. j. Item Publicana, qñ nondum plenè eſt acquiſitus, ſed acquiritur, vt quia ꝓſcribitur per traditionem factam a non domino, vel per patientiam domini. & iſta ſimiliter datur ꝯ oēm turbantem, excepto tñ domino, vt ſ. tit. ij. l. ſi ergo. §. j. cōiuncta l. pen. & fin. ¶Tertio pōt competere actio ex ꝯtractu, puta, qñ nondum eſt acquiſitus, nec acquiritur: quia quis non eſt in quaſi poſſeſſione ipſius, fuit tñ promiſſus: & tunc agitur ex eo ꝯtractu. Et de iſta actione dic, vt ſingulariter no. C. e. l. cor-
2 ruptionem. ¶Vltimo † quæro qualiter vendicantur alia iura incorporalia, quæ non poſſunt propriè dici ſeruitutes, vt iuriſdictio, vel ius, quod quis habet in prębenda, vel beneficio: dic, ꝙ per quaſi confeſſoriam ad ſimilitudinem ſeruitutum, vt nota. ꝑ Innoc. in c. inter quatuor. de maio. & obe.

LEX PRIMA.

1 *Vſusfructus nec dum ab uſufructuario cautione præſtita, num uſusfructus dicatur. Et an huiuſmodi cautio remitti queat.*
2 *Fundamento ſublato, & quod ſuper ædificatum eſt tolli.*

VSusfructus. In hac l. ponit̄ diffinitio vſusfructus cōtinens genus, ſpeciē, & differētiam. Genus eſt, dum dicit, ꝙ eſt ius. i. ſeruitus, ſ̃m glo. quod no. quia omnis ſeruitus, ius eſt in re, hoc āt verbū gn̄le eſt ad omnes ſeruitutes. ¶Item ſpeciem continet, dum dicit, vſusfructus, nam hęc ſpecies ſeruitutis diffinitur hic, non alia, ſicut dr̄ in iſta, homo eſt animal rationale. ¶Item ꝯtinet quatuor dr̄ias, prima eſt alienis rebus, ad dr̄iam iuris quod quis habet in re propria, quod nō pōt dici ſeruitus, vt ī. ſi vſusf. peta. l. vti frui. aliquando tñ ius vtendi, quod quis habet in re propria, licèt propriè non dicat̄ vſusfructus formalis, ſed cauſalis, tñ reperitur interdum, ꝙ habet naturam formalis: vt eſt caſus no. ī. de vſufru. accre. l. inde Nerarius. §. j. cū l. ſeq. Secunda dr̄ia eſt, dū dicit, vtendi, ad dr̄iam iuris, quod habet creditor in re pignorata, quod non eſt ius vtēdi, ſed retinēdi, vt gl. dicit. ¶Tertia eſt, dū dicit, fruendi. ad dr̄iā iuris: qđ habet vſuarius: qui pōt vti, & non frui, qđ in plus ſe hēt. ¶Quarta, dū dicit, ſalua rerū ſubſtātia, quod exponitur tribus modis in gl. prout ponitur ad dr̄iam iuris, qđ habet emphyteuta, qđ eſt ius ipſius ſubſtātiæ, cum habeat dominiū vtile. Sed vſusfructus eſt ius ſeparatum a ſubſtantia, & hæc eſt ſatis bona, vel ſic vult dicere, eſt ius in ſubſtantia. i. in re, ſine qua eſſe non poteſt, & ſ̃m iſtā benè continuat̄ l. ſeq. non tamen pōt dici tunc dr̄ia. ¶Tertio vt uelit dicere, ꝙ vſufructuarius debet cauere de conſeruando ſubſtantiam. i. proprietatem. Et ſecundum iſtam talis cautio eſt ſubſtantia vſusfructus, cum ponatur in diffi-
1 nitione in qua ſola ſubſtantialia ponuntur: & † ideo, niſi prę̄ſtet: non dicetur vſusfructus, ſed hoc reprehendit gl. & bene, de quo dic, ut no. C. eo. l. vſusfructus. per Cy. licèt ergo ſit præſtanda, poteſt tamen dici vſusfructus ſine ipſa. Sed quæritur in gl. an poſſit remitti hæc cautio? dic, ꝙ per teſtatorem non, per hæredem vero, uel alium dominum proprietatis ſic, vt hic in glo. & C. eo. l. j. Sed in contrarium facit l. conuenire. de pac. dota. Sol. dolus futurus nō poteſt remitti expreſsè: ſed tacitè ſic: ut ſ. de pac. l. ſi vnus. §. illud. ¶Duas aliàs q. circa hanc cautionem habes expeditas. in
2 tex. & gl. ī. eo. l. ſi cuius. in prin. & §. j. ¶Vltimo † nota in l. ij. quòd ſublato fundamento tollitur etiam, quod in eo fundatur. facit de exce. rei iudi. l. egi. & quod vi. aut clam. longe. l. iſtæ ſunt. ll. Oldra. Vel expone illa uerba: ſalua rerum ſubſtantia. ſecundum ea, quæ dicam ī. e. l. vſufructu legato.

LEX III.

1 *Vſumfructum legandi modus, & item iura trahendi incorporalia. nu. 2.*
3 *Proprietates inutiles eſſe non debere. Et num quis operas ſuas in perpetuum locare poſſit.*

OMnium. In hac l. quinque facit iuriſconſul. Primo dicit ex quibus cauſis conſtituitur vſusfructus, & reſpondetur, ꝙ in contractibus, & in ultima uoluntate. Secundo qualiter tradatur cum ſit ius incorporale, & reſpōdet̄, ꝙ non pōt propriè tradi, ſed fingitur tradi, cū quis inducitur in poſſeſſionē rei. Tertio in quibus reb. conſiſtit, & r̄ndet̄, ꝙ in mobilibus, & in immobilib. Quarto quæ ſit eius natura, & r̄ndetur, ꝙ non eſt ius perpetuum, ſed certis modis fit, ne proprietas ſit inutilis. Quæ dicit de uſufruc. extendit ad
1 vſum h. d. tota l. ¶Nota † primo modū legandi vſumf. ſ. ꝙ hæres det, & ꝙ aliis quæratur ius per iſtum tex. cum habeat percipere de manu hr̄dis, ſecus ſi directo legaret: quia tunc quæreretur ius ſine traditione: ſicut in legato rerū corporaliū, ut ī. quemad. ſeruit. amit. l. partem. §. fin. & ſ. de pub. l. j. §. fin. ¶Sed certè credo, ꝙ ēt primo caſu cum mandat hæredi, ꝙ det, acquiratur ius ſine traditione, ſicut in fideicommiſſis, quæ fideicommiſſarius habet ꝑcipere de manu hr̄dis. Iuxta no. in l. inter omnes. ſ. qui ſatiſd. cog. & tamen acquiritur dominiū ſine traditione, vt C. cōia de leg. l. j.
2 & l. j. ī. de leg. j. ¶Scd̄o nota † modū tradendi iura incorporalia, ſ. per inductionē in poſſeſſionē rei corporalis, & per patientiam, & in iuribus prophanis. Quid autem in iuribus ſp̄ualibus, an debeant tradi per iſtum modum? uide plene per Inn. in c. literis. de re-
3 ſtit. ſpo. ubi allegat iſtum tex. ¶Item † no. proprietates non debere eſſe inutiles. Et ar. ꝙ non valeat legatum inutile proprietatis, puta vnius turris antiquæ, in qua nulla eſt habitatio, niſi pro murib. ut hic, & l. Meuius. §. j. de leg. 2. & de le. 3. l. q ꝯcubinā. §. q ortos. & de leg. j. l. generaliter. In contrarium facit qđ no. ī. e. l. vſufructuarius. In gloſſ. quo ad commodum. & illud uerius puto. ¶Vltimo no gl. ad q. vtrum quis poſſit locare operas ſuas in perpetuum, de qua dic, vt C. e. l. antiquitas. per Cy. & Gui.

LEX IIII.

1 *Vſusfructus dominij quæ pars eſſe dicatur Et quotupliciter pars habeatur. Et item quàm uariè totum dici contingat. nu. 2.*

VSusfructus in multis. Vſusfructus eſt pars do-
1 minij, h. d. & intellige, † ꝙ eſt pars integralis, quia ex vſufructu & proprietate conſtituitur plenum dominium, ſicut paries eſt pars integralis domus, quia cū tecto, & fundamento ꝯſtituit integram domum, non aūt eſt pars prædicamentalis, quæ eſt pars ꝑdicabilis de alijs, quia aliàs prædicatur de homine, & aſino, nam tunc ſequeretur, ꝙ ad poſitionem hominis, ſequeretur poſitio animalis, quia ſi homo eſt, ergo animal eſt, ita & ad poſitionem vſusfructus ſequeretur poſitio dominij, ut iſte habet uſumfructū, ergo dn̄ium, qđ eſt falſum, & ita intelligitur l. rectè dicimus. de ver. ſig. q̄ huic directè ꝯriatur, & dicit, ꝙ nō eſt pars dn̄ij, verū eſt ꝑdicamentalis, vt ibi: ſed ītegralis ſic, vt hic, & ita vr̄ ibi ſoluere gl. q̄ ibi apꝓbat Bart. qa melius loqtur, q̄ hic, & ī aliqua par-
2 te iuris. Et † adde ꝙ tertio mō dr̄ totū, & pars. ſ. totū integrale: & pars quōtitatiua, de quo ꝑ Bar. in l. re coniuncti. de leg. 3. Paulus.

LEX V.

1 *Seruitutes quæ annis decem, & quæ xx. item, & quæ legitimo tempore præſcribi dicantur.*

VSusfructus ab initio. Vſusfructus poteſt conſtitui ꝓ parte diuiſa, uel indiuiſa rei: ipſe ēt de ſe diuiſibilis eſt, & legitimo tp̄e admittit̄, & ſi unus de ꝓprietarijs uincat̄, nō ꝑiudicat ſocio h. d. ¶Indiuiſa. ſ. rei. Et aduerte ad
1 vnā gloſſellā, q̄ eſt hic, quæ dicit, ꝙ † alię ſeruitutes nō ꝑſcribunt̄ x. annis inter ꝑſentes, & xx. inter abſentes, ſicut vſusfru. nihil alle. Tu dic, ꝙ aut hn̄t cām ꝯtinuā, & eo. mō ꝑdunt̄, vt C. de ſerui & aqua l. ſicut. aut cām diſcontinuā, & tunc xx. tm̄ annis ꝑdunt̄, ēt inter ꝑſentes, ut ī. quemadmodū ſerui. ami. l. ſi ſic. ubi no. & iſto modo dēt intelligi glo. Sed q̄ritur, q̄ eſt rō, quare vſusfructus pōt ꝯſtitui ꝓ parte indiuiſa, & tñ ſecus eſt in aliis ſeruitutibus? dic, ꝙ rō eſt, qa aliæ ſeruitutes ñ poſſtū ꝯſtitui ī re diuerſa ſine dāno ſocii, qa ñ potes ire ꝑ vnā partē, qn ſocius ēt habeat partē, ſecus tñ eſt in uſufructu, q pōt ꝯſtitui pro parte ſine detrimēto ſocii. ¶Sed quare uſusfructus eſt diuiſibilis, aliæ tñ ſeruitutes indiuiſibiles, rō eſt, qa aut ſeruitutes principal'r ꝯſiſtūt in actu puro, ut ire, agere, aut ire, ut ſtillicidiū recipere, q̄ ꝓ parte expediri nō pn̄t, uſusfructus uero ī acquirēdo dn̄ium in fructib. ꝙ pōt fieri pro parte. Paul. de Caſtr.

LEX VI.

VSusfructus pluribus. Efficitur qs uſufructuarius, ſiue ſibi uſusfructus legetur, ſiue ſibi adiudicetur. Itē nō ſolū ꝑ nos acquiritur, ſed ēt per noſtræ poteſtatis ſubiectos h. d.

LEX VII.

1 *Emphyteuſis uenditæ uter laudimia habere debeat dominus ne, an uſufructuarius.*

VSufructu. Ad uſufructuarium ꝑtinet omnis fructus rei, omnis obuentio, omniſq; reditus, atque utilitas, quam ſemel acquiſitam reſtituere nō tenetur, etiam finito uſufructu. Item non poteſt proprietarius inuito uſufructuario mutare priſtinam faciem rei h. d. uſque ad § fi. ¶Et no. hic diligenter iſta quatuor tanquam diuerſa. ſ. fructus, & iſti dicuntur naturales, uel induſtriales. Item obuentiones, ut ſunt locationes domorum, quæ ſunt fructus ciuiles, ut ſ. de rei uend. l. ſi nauis. Item reditus, & iſtud eſt uocabulum generale ad omne emolumentum proueniens ex re, uel occaſione rei, vt uenationes, piſcationes, emolumenta, iuriſdōnes, ſigilli, uel curiæ ī. eodem l. item ſi fundi. §. aucupiorum. de ele. cle. ſtatutum. ¶Et idem eſt de hoc uocabulo prouentus, uel emolumentum: quæ ſunt gn̄alia. De his no. per Inno. in c. paſtoralis. de dona. in gl. ſuper uerbo, reditus, uel prouentus. Et adde l. frugē. & quod ibi no. de uer. ſignifi. & prædicta uera de prouentibus reiterabilibus. Sed ſunt quædam utilitates quę non reiterantur, & iſtæ non poſſunt propriè dici prouentus, ſed dicuntur utilitates. & de his loquitur uerſiculus, unde etiam. & nota in l. fructus. de uerborū ſignificationi. ¶Item no. quòd omnia prędicta pertinent ad uſufructuarium, quod eſt uerum, qñ ſunt ſeparata ab ipſa proprietate

tate. i. quia non conſiſtunt in alienatione proprietatis, nā licèt poſſet alienare ꝓprietatē, uel obligare, ut utilitas rei vel fructus, vt d. l. fructus. de ver. ſig. tñ hoc non pertinet ad vſufructuarium, quia maius eſt ius dominij, quàm vſusfructus, quia cōſiſtit in hoc plena diſpoſitio rei quæ nō pertinet ad vſufructuariū, ſed ad dominū, vt C. e. l. intereſt. ita intellige gl. primam, & hoc forte volunt ſignificare illa verba poſita, ſupra e. l. i. ſalua rerum ſubſtantia, & ēt, qđ dr̄. ꝙ eſt ius, quod pōt percipere præter alienationem, aliàs. n. non perciperetur ſalua rei ſubſtātia. Et per hoc reſpondetur ad q.
1 not. † quæ eſt, ſi quis habeat vſumfructum in re emphyteutica & contingat rem alienari per emphyteutam, quis habebit laudimium, an dominus directus, vel vſufructuarius. Guil. de Cu. mouet hanc q. in l. cum non ſolum. §. vbi autem. pal. C. de bon. que liber. ¶Tu plenius. & clarius quàm ipſe dicas. aut vſusfructus fuit ꝯſtitutus per emphyteutam, & tunc pertinet ad dominium indubitanter: quia non habet vſufructuarius laudare, cum habeat cauſam ab emphyteuta, & ſic nō eſt ſuperior, ſed inferior, laudare vero ꝑtinet ad ſuperiorem. Aut fuit conſtitutus per dominū anteq̄ rem in emphyteuſim traderet, qa poſt, nō poſſet, & tūc aut quæritur, an vſufructuarius poſſit laudare, & laudimium recipere nomine proprio, & dico, ꝙ non, quia iſtud commodum non poteſt percipi præter alienationē, vnde ſicut commoditas alienādi non eſt in fructu, nec ad vſufructuarium pertinet, ita nec illud quod percipitur ex alienatione, hoc probatur optime ī. eo. tit. l. vetus. uer. hac ratione. vbi eſt caſus in ratione ſui pręterea proprietas poteſt alienari præter officium uſufructuarij, ut infra e. l. locū. §. proprietarius. & l. iuſto. §. mutat. de uſuca. ergo non habet vſufructuarius laudare, quia hoc pertinet ad illum, cuius conſenſus requiritur, & per conſequens nec laudimium habere, quod venit in conſequentiam. Aut quæritur an poſſit laudare nomine ꝓprietarij, & tunc dic, ꝙ ſi eſt legitimus adminiſtrator eius, ꝙ poteſt, vt plene no. in l. j. C. de de bo. mat. Itē ſi non eſt adminiſtrator legitimus, quia tacite videtur conſtitutus procu. vt l. j. in fi. de noui ope. nunc. & ī. vſufru. quemad. caue. le. j. §. fi. Vtroque autem caſu tenetur reſtituere laudimium domino, & ēt ſi rē retinuit offerente domino, quod ſoluit debet reſtituere ſibi, arg. ſupra de proc. l. qui proprio. §. vt in cæteris. & l. ſi vero. ſolu. matrim. ¶Itē quæritur, ſi res incidit in commiſſum, ad quem pertineat commiſſum? videt̄, ꝙ ad vſufructuarium, per iſtum tex. in verſi. idem etiam. contrarium dico per ſ. dicta. Nam vſusfructus non debet eſſe tantæ potētiæ, vt trahat ad ſe proprietatem, q̄ eſt principalis cauſa vſusfructus, vt ſ. eo. l. iij. in gl. & no. arg. ī. de iure codic. l. qđ per manus. & de vulga. l. ex pupillari. & iſto modo poſſunt intelligi illa uerba poſita in d. l. j. Nec ob. iſte ver. quia loquitur de alia re diuerſa, quæ non eſt vſusfructus. Tene menti ꝑdicta. ¶Vltimo facit iſte uerſi. ad illa quæ habentur extra de iure patro. c. conſtitutionibus. & de elect. c. querelam. facit c. ex literis. & cum ſecundū. de iure patro. & c. cum Bertoldus. de re iudica. Paulus.

LEX VIII.

HActenus. Ad vſufructuarium pertinet modica refectio rei, ad quā cogi pōt, magna verò refectio non, ad q̄ nec proprietarius cogi pōt, ſi tñ proprietarius ſponte refecerit, ipſo inuito vſufructuarius vtetur h. d. cum l. ſeq. vſq ad §. Neratius. ¶Not. ar. ad q. ſi res ſit in litigio ad quem pertineat facere expenſas litis, an ad proprietarium, vel uſufructuarium: nam ſi ſunt modicæ, ꝑtinent ad vſufructuarium aliàs ad proprietarium. Ad hoc l. j. C. de bonis mater. & de bo. quæ lib. l. fi. §. vbi aūt. ver. ſumptib. & no. ꝑ Bar. in l. j. in fi. de noui ope. nuntia. ¶Itē no. ar. factū ex ordinatione ꝑ Regē, ꝙ beneficiati compellātur ad refectionē ædificiorū beneficij, vt intelligat̄ de modica refectione, vñ ſi totū corruat, nō debēt cōpelli, ꝯriū eſt verū, qa vſufructuarius lucrat̄ fructus, beneficiatus uerò nō, niſi quatenus eſt ſibi neceſſariū. No. gl. fi. q̄ ñ eſt alibi. & adde l. Luciꝰ. de annu. leg. & l. Caius. de ali. & cib. leg.

§. Neratius. Vſufructuarius inuito proprietario rem colere, & etiam refectiones facere, ſiue ſint utiles, ſiue neceſſariæ, ſiue voluptariæ, dum tamen rei faciē non mutet ampliando, vel minuendo, quod facere non pōt, licèt rem facturus ſit meliorem l. fi. vſque ad l. item ſi fundi. ¶Et no. bene, ꝙ uerbum reficere comprehendit non ſolum neceſſarias, ſed voluptarias expenſas. ¶Item ꝙ uſufructuarius non poteſt facere rem meliorem addendo, uel minuendo, alias poteſt, vt ī. e. l. æquiſſimum. §. fructuarius. Paulus de Caſtro.

LEX X.

1 *Vſufructuarium excolere rem, cuius uſumfructum habet teneri, alioquin ei uſumfructum rectè negari.*
2 *Vſusfructus conceſſione quæ ueniant.*

ITem ſi fundi. Ad vſufructuarium pertinet omnis fructus, & emolumētum rei, & ēt eorum, qui ſunt in re, ſiue cohæreant, ſiue non. Item ſiue appareant tp̄e conceſſi vſusfructus, ſiue poſtea reperiantur. Item & eorum, quæ rei accedunt, dummodo ſint talia, quæ per ſe non conſiderentur, aliàs ſecus, pōt ēt vſufructuarius cogi rem colere arbitrio boni uiri h. d. vſque ad §. aucupiorū.
1 & † not. primo, ꝙ vſufructuarius cogit̄ colere, & eſt rō, qa ꝑ hoc conſeruat̄ res ineſſe, vñ ſi nollet colere, denegaret̄ vſusfructus, qđ eſt notādū. Inducebam ad q. ꝙ poſſidētes bona in territorio, licèt non habeant domicilium in loco, debeant contribuere in refectionem murorum, qa per habitationem loci poſſeſſiones coluntur, & per conſequens ineſſe conſeruantur, ut hic, ergo ex ipſis rebus debet habitatio loci conſeruari, argumen. ſ. eodem l. uſufructu leg. in fi. Item no. ꝙ cogitur uti arbitrio boni uiri, eſt ar. ꝙ ſi uaſallus malè tractat ſubditos ſuos eos grauando, pōt ſuperior dominus a quo tenet in feudum ipſum cogere ad bene tractandum, & ad remouendum grauamina. ¶Item no. diligenter diſtinctionē inter acceſſoria, q̄ per ſe non ꝯſiderantur, ut illud qđ euenit per alluuionem: & tūc procedit regula, ut q iuris eſt de principali, eſt & de tali acceſſorio, ſed in alijs, q̄ per ſe cōſiderantur, nō procedit regula facit ad illud, qđ no. C. de iudi. l. j. & l. intelligitur. de luitio. pig. No. ēt quædā eſſe emolumenta, quæ non pertinent ad uſumfructuarium, ſed ad proprietariū, quod facit ad ea, quæ
2 dixi in l. uſufructu legato. ¶Item no. † ꝙ in ſucceſſione vſusfructus, ueniunt omnia, quæ ſunt in fundo, ſiue appareant, ſiue nō, ſecus in exceptione, nā non vr̄ excipere, niſi illa, quæ apparent, ut in gloſſ. & ſic amplior conceſſio, quàm exceptio, quod not.

1 *Ius id plenius eſſe, quod quis principaliter hēt, quā quòd ex conſequētia.*
2 *Vſumfructuarium in utendo, proprietarij ſequi conſuetudinem non teneri, modo uiri boni arbitrio utatur.*

§. Aucupiorum. Reditus uenationum, & aucupationum, & piſcationum pertinet ad vſufructuarium, hoc primo. Itē non ſolum poteſt uti fundo, ſed inſtrumento fundi, & ſi ſit tale inſtr̄m, quod ſeruādo ſeruari non poteſt, illud pōt uendere, & aliud reuocare. Si uero ſeruari pōt, tunc uti pōt, ſed non uendere, hoc ſecundo: Item qui ꝯcedit uſumfru. in vna re, vr̄ concedere vt de alia re ſua uſumfructuarius percipiat, ſicut ipſe concedens ꝑcipere ſolebat, & non vltra. hoc tertio. Cum uero vſusfructus principaliter ad aliquem ꝑtinet, & nō in ꝯſequentiā alterius rei, pōt vti pleniſſimè ēt fructibus vendendo, uel locādo licèt proprietarius non ita conſueuerit vti: qa nō tenetur ſequi ipſius conſuetudinem. Sed uti poteſt plenius, quàm ipſe, dummodo vtatur arbitrio boni viri h. d. uſque
1 ad fi. ¶Et † no. ꝙ plenius eſt ius, quod quis habet principaliter, q̄ id, quod habet in conſequentiam alterius rei. Nam illud regulariter reſtringitur ſ̃m exigentiam illius rei, primum vero non recipit reſtrictionem; & ſic multa conceduntur principaliter, quæ non in conſequentiam, ſ̃m glo. & econtra multa in ꝯñam, quæ
2 non principaliter, ut l. j. ī. de autho. tuto. ¶Item † no. benè, ꝙ uſufructuarius non tenetur ſequi conſuetudinem proprietarij in utendo, ſed uti poteſt plenius, quàm ipſe.

LEX XI.

EX ſylua cædua. Qui habet uſumfructū ſyluę, ſi cædua non eſt, non poteſt cedere ſtipites arborum, ſed germinales tantum, qui naſcuntur ad pedes earum, & aptæ ſunt ad uineam. Si uero cædua ſit: tunc poteſt cædere pedamenta. i. ſtipites arborum mediarum, qui cædi conſueuerunt. Secus ſi ſint magnæ, q̄ non ꝯſueuerunt cædi, ſed ad ornatum ſyluę relinqui. Item euulſis arboribus quæ cædere non poterat ui uentorum, uel aliter non poteſt uti, niſi pro ligno ad cōburendū, nō pro materia ad ædificandū, niſi quatenus neceſſariū eſt pro uilla, in fundo ſita h. d. uſq; ad. §. nauis. d. l. arboribus. tex. cum gl. ſ̃m uerum intellectum. Paul. de Caſt.

§. Nauis. Vſufructuarius poteſt, uti re ad uſum deſtinatum, licèt periculum immineat h. d.

1 *Cedere, & concedere inter ſe quid diſtent.*
2 *Ius decimarum, aut quod uis aliud ſpirituale ius, quod quis habet, an cedere alteri, aut uendere queat.*

§. Vſufructuarius. Vſufructuarius poteſt commoditatem uſusfructus alteri locare, uendere: uel precario concedere per ſe: uel per alium: qa ꝑ hoc ipſe ur̄ uti h. d. uſq; ad §. de illo. ius aūt uſusfructus non pōt alteri cedere ſ̃m gl. qđ intellige. ſ. ut acquiratur illi cui cedit: immo cedendo finitur uſusfructus: & reuertitur ad proprietatem.
1 ut Inſt. eo. §. finitur. ¶Et ſic † nota dr̄iam inter cedere; & concedere: nā qui cedit: oē ius intendit a ſe abdicare: recedit. enim: & aliū loco ſui ponit. Sed qui concedit a ſe nō abdicat: ſed alium ſecum admittit: nam dr̄ a con, qđ eſt ſimul: & cedo cedis: & ſic retinet pœnes ſe ius: & alteri cōmoditatē concedit: ita intellige glo. quæ eſt hic: & de aliis uerbis uide ī. de don. l. ad cū. in prin. per glo. &
2 de do. cā mor. l. Seya. per Bar. ¶Item † no. prædicta, ad illa quæ dicunt Canoniſtæ: ꝙ ius decimarū: uel aliud ſpirituale, quod qs habet non poteſt alteri uendere, uel cedere, commoditatem uero uel fructus earum ſic, ut no. in c. fi. ne pręla. uices ſuas. Paul.

1 *Vſusfructus quaſi poſſeſſionem animo ab uſufructuario retineri, ut uerã poſſeſſionem a proprietario. Et ideo ſicut in proprietate reperire eſt poſſeſſionem ciuilem quæ animo retinetur, & naturalem quæ corpore, ita & in uſufructu, & alijs iuribus incorporalibus quaſi poſſeſſionem ciuilem, quæ animo, & naturalem, quæ per utendi actum retinetur.*
2 *Vſufructuarius quaſi poſſeſſionem ciuilem, quandiu retinet ius ſuum tẽpore non perdit. Et quid in proprietate reſpectu domini.*
3 *Statuto ſi prohibeatur uictualia ad inimicos deferri ſub pedis amiſſione, & aliquis in uia ſit repertus cum uictualibus, an puniri debeat.*
4 *Poſſeſſio ſerui & ſi per alium cæpta ſit, an perinde præſcriptio aduerſus uſufructuarium ſerui tamen ſtipulatione ueri domini nomine facta præſcriptionem huiuſmodi interrumpi.*

§. De illo. Iſte eſt no. §. & ſubtilis, & alleg. per practicos.
h. d. ¶Ius vſusfructus retinetur, licèt fructua
rius re actualiter nõ utat̃, ſine culpa rei, vel caſu, aut natura. Et iõ
qui ſerui vſumfructum habet in ſeruo fugitiuo, quicquid ille ſti-
pulatur ex re ſua, & ſi ꝑ neminẽ poſſideat̃, tunc ẽt quaſi poſſeſſio
nem vſusfructus retinet, nec perditur legitimo tꝑe non vtendo.
Si uero per alium ſit apprehenſa poſſeſſio, tũc ſtatim vſusfructus
quaſi poſſeſſio perditur, & ẽt ipſum ius incipit tꝑe perdi, niſi di-
ctus ſeruus fructuario fuerit ſtipulatus, quia tunc p̃ſcriptio inter
1 rumpitur h. d. vſq; ad fi. & eſt litera ſubtilis. ¶Nota † ꝙ quaſi poſ-
ſeſſio vſusfructus ſolo animo retinetur ab vſufructuario, ſicut ve
ra poſſeſſio à proprietario: & hoc vult dicere tex. ibi, nam qua ra-
tione retinetur &c. ſ̃m verum intellectum. Ex quo ſequit̃, ꝙ ſi-
cut in proprietate eſt reperire poſſeſſionem ciuilem, quæ retine-
tur animo, & naturalem quæ retinetur corpore: ita & in vſufru-
ctu, uel alijs iuribus incorporalibus reperitur, quaſi poſſeſſio ciui
lis, quæ animo retinetur & quaſi poſſeſſio naturalis quæ retine-
tur per actum vtendi. Sed eſt tertia poſſeſſio penes vſufructua-
rium. ſ. naturalis ipſius rei, quia vſufructuarius rẽ naturaliter poſ-
ſidet. Ita intellige, quod habetur ꝯ, qui. ex ca. ma. l. ait prętor. §. itẽ.
& ꝭ. vnde vi. l. iij. §. unde vi. Item nota, quòd prædicta poſſeſſio ci-
uilis perpetuo retinetur animo: licèt quis re non vtatur actu, qđ
eſt uerum, qñ per ipſum non ſtat, nec eſt in negligentia, vt in caſi-
bus hic poſitis. Si autem negligeret, tunc per obliuionem q̃ præ
præſumitur ex curſu x. annorum perderetur, ut l. ſi fur. §. j. de uſu
cap. & not. C. de acquiren. poſſ. l. licèt in gloſſ. ita intellige gloſſ.
paruam hic, quæ incipit, vſque ad decennium. Aduerte tamen,
quia licèt ipſe retineat poſſeſſionẽ, non propterea vr̃, vti fui, nec
vr̃ ſeruus fugitiuus operari, & ideo non facit q. gloſ. de famulo
infirmo, vt debeat habere ſalarium pro illo tꝑe quaſi videat̃ ope-
rari. Nã hoc non dr̃ hic, ꝙ operari uideatur, licèt ius, & quaſi poſ
ſeſſio retineatur, unde ad illam q. dic, vt nota. in l. ſi vno. §. Item cũ
2 qdam. ꝭ. loca. & l. cum hæres. §. j. ꝭ. de ſtat. libe. ¶Tertio nota † ꝙ
quouſque vſufructuarius, quaſi poſſeſſionem ciuilem vſusfru-
ctus retinet, ius eius nõ perditur tꝑe, idẽ in proprietate in qua nõ
incipit currere prẹſcriptio, quouſq; dñs retinet ciuilem poſſeſſio
nem: vt no. C. de ſerui. fug. l. j. in fin. magnæ glo. Sed aduerte ad
gl. quæ eſt hic, quæ incipit ſi dicas: nam circa finem vr̃, ꝙ incipiat
currere prẹſcriptio ſtatim, ꝙ uti non põt, licèt per alium non ap-
prehenſa ſit poſſeſſio, & licet fuerit impeditus uti ꝑꝑ infirmitatẽ,
vel fugam: verum tamen ceſſante impedimento ſit reſtituendus
ꝑ l. & Attilicinus. ꝭ. de ſerui. ruſti. præd. ¶Tu dic ſubtilius, ꝙ ibi lo-
quitur in ſeruitutibus realibus, in quibus non cadit quaſi poſſeſ-
ſio ciuilis: quia debent̃ rei, quẹ animũ non habet, & ideo ſtatim,
ꝙ quis impeditur vti, incipiunt perdi animo. Sed qa ſine ſui cul-
pa perduntur, datur reſtõ, ut ibi. Sed nos loquimur in ſeruitutib.
perſonalibus in quibus reperitur quaſi poſſeſſio ciuilis, qa debe-
tur ꝑſonæ, q̃ animũ habet: q̃ qdem poſſeſſio retinet̃ per impedi-
tum uti, qa animũ ſꝑ habet, & ideo nunq̃ incipit præſcriptio rei
uerè quouſq; ſit apprehenſa per alium poſſeſſio, quod tene men
ti. Ad hæc facit qđ no. ꝭ. de vſucap. l. iuſto. §. nõ mutat. Itẽ nota de
iſto uerbo amitti: qđ exponit̃ in actu amittẹdi; cũ .n. ſit verbum
p̃ñtis tꝑis nõ ſignificat rẽ p̃teritã, ſicut lupus exit ſyluã, & nondũ
3 exiuit. Alle. ad q. † ſi ſtatutũ prohibeat portari uictualia inimicis
ſub pẹna pedis, & aliqs ſit reꝑtus in itinere cũ uictualibus, an de-
beat puniri. Et dic, ꝙ aut ſtatutum loqtur ꝑ uerba p̃ñtis tꝑis, ut ſi
qs portet uictualia &c. & dẽt puniri: qa verũ eſt ipſum portare,
idẽ ſi ꝑ verba futuri, vt ſi qs portabit, qa futurũ format̃ a p̃ñti, &
eius ſignificationẽ retinet; ſecus ſi loqret̃ ꝑ uerba p̃teriti tꝑis, ut ſi
qs portauerit: nã hoc ꝑfectã rem ſignificat, ut ꝭ. de ma. teſt. l. Sti-
4 chus. de acq. poſ. no. C. de ſer. fug. l. 3. ¶Vltimò nota, ꝙ † licèt ſit
apprehẽſa ꝑ aliũ poſſeſſio ſerui, & ſic p̃ſcriptio ſit incæpta ꝯ uſu-
fructuariũ: tñ interrũpitur ꝑ ſtipl'onẽ ſerui factã noĩe fructuarij
quod eſt mirabile, & q̃ ſit rõ dic, ut in gl. & facit ad q. uaſallorũ, q
a dño receſſerunt, ꝙ per aliũ poſſidentur, ut ſi aliquem actum fa
ciunt nomine dñi; retineant ius ſuperioritatis. & not prædicta.

LEX XIIII.

1 *Poſſeſſionem ciuilem, quàm proprietarius habet plus operari, quàm naturalem, quàm uſufructuarius habet. Et quid per quamlibet earum acquiratur.*
2 *Dominium actionemq; in pendenti eſſe poſſe.*
3 *Proprietarius fructibus extantibus num aduerſus furem condictionem furtiuam intentare queat.*

SI fur de. Fructus a ſolo ſeparati per tertium
non nomine fructuarij non efficiun
tur eius, ſed ꝓprietarij, niſi poſtq̃ eorum poſſeſſionẽ
nactus eſt nã ex tunc acquirit dominium, & incipit
ſibi competere condictio furtiua, quẹ ante ſoli proprietario cõ-
petebat, cum igitur tam dominium quàm cõdictio apta ſint vtri
que cõpetere, licèt competant proprietario, dñr pendere h. d. &
eſt fortis tex. Primo ponit̃ determinatio Iuliani. Scđo ponit̃ op-
poſitio de dicto Marcelli, & rñſio ad eã. Tertio q̃dam illatio re-
ſultans ex dictis amborum. ſecunda ibi, Marcellus, tertia ibi, cum
1 autẽ in penden. ¶Et † not. ꝙ plus operatur ciuilis poſſeſſio quã
hẽt proprietarius, q̃ naturalis q̃ habet vſufructuarius. Nam pri-
ma facit acquiri proprietario fructus qualitercunque a ſolo ſepa
ratos, ẽt non nomine proprietarij. Secunda vero non facit acq-
ri uſufructuario, niſi ſint ſeparati per eum nomine ſuo ſ̃m glo.
Item in alijs plus operatur ciuilis, quàm naturalis, de quo uide per
Dyn. & Bart. in l. 3. §. ex ꝯrio. de acqui. poſſeſſ. & ꝑ Cy. C. de rei vẽ
di. l. certum. & de reg. iur. l. ſine poſſeſſione. per Dy. ¶Percipiant̃.
& a ſolo ſeparentur, licèt non recordantur in horreo contra gl.
& iſtud tenent omnes Doc. Et dixi in l. & ex diuerſo. de rei vend.
& gl. iſtud tenet in l. ſi vſufructuarius meſſem. q. mo. uſufru. amit.
¶In fi. in gl. nactus. quæ coniungitur cum glo. fiant infra ꝙ
expediam, oppo. de l. nec ullam. §. item ſi quis dolo. de peti. hęred.
2 ¶Item, † nota. ꝙ dominium. & actio poſſunt eſſe in pendenti, di
cuntur aũt pendere duobus modis, ut colligitur ex exemplis hic
poſitis. Primo rõne prẹſentis. tẽporis, vt qñ adhuc nulli compe-
tunt. ſed expectatur cui competant, ut in re empta per ſeruum
uſufructuarij, & ſibi tradita nondum pretio ſoluto, ſed habita fi-
de, nam adhuc dominium non competit uſufructuario, nec pro
prietario, ſed expectatur ex cuius pecunia ſoluetur pretium, ut
infra e. l. ſed & ſi quis. §. i. & ſic pendent rõne præſentis temporis.
¶Secundo rõne futuri, vt qñ cõpetunt vni, ſed reuocabiliter, qa
poſſunt alteri competere, ut in aliis tribus exemplis hic poſitis. ſ.
in re ſub condi. legata, quæ interim hæredis. eſt, ſed poteſt effici le
gatarii aduenien. condit. Item in fætu quem debet uſufructua-
rius ſubmittere loco capitum demortuorum. Nam anteq̃ ſub-
mittat dominium eſt eius, poſtea proprietarii. Item in dominio
fructuum perceptorum per furem, quod eſt proprietarii, & ſibi
competit condictio furtiua. Sed ſi vſufructuarius nactus ſit poſ-
ſeſſionem, erũt eius. Omnibus ergo his caſibus licèt competant
uni, tamen ex quo poſſunt alteri competere, dicuntur pendere
3 rõne futuri euentus, facit l. i. §. ſi pendeat ad Macedon. Sed † quærit
gl. fi. utrũ proprietarius poterit intentare cõdictionem furtiuam
quæ ſibi competit? & determinat ꝙ non, niſi cõſumptis fructib.
quia quouſque extat dicta condictio, nõ eſt perpetua, ſed reuoca
bilis, vt hic. Tu dic contra ſ̃m Bald. & Cy. in additionibus quia ꝓ-
pter hoc non impeditur eam exercere, vt ſupra de re uendica. l.
non ideo minus. & l. ſi quis hac l. Paulus.

LEX XV.

SI cuius. Vſufructuarius tenetur ſatiſdare de reſti
tuenda proprietate, & de utendo, fruẽdo
arbitrio boni uiri, & antequam ſatiſdet agere non põt.
Item ſi plures ſint proprietarii omnibus eſt ſatiſdandum. Item ꝑ
dictas cautiones proſpicitur dãnis futuris. Sed tam pro futuris,
quàm pro præteritis poſſunt aditæ actiones competere. ſ. Aqui
liæ, & interdictum, quod ui aut clam. Sed quia non ſemper di-
ctæ actiones competunt, idcirco prætor dictas cautiones adin-
uenit h. d. ¶De q. gloſ. an uſufructuarius ante cautionem faciat
fructus ſuos. uide per Bar. in l. vxori. de uſufr. lega.

LEX XVI.

1 *Statuta Italiæ quibus cauetur, ut ſi ſit inter conſanguineos controuerſia, de ea compromittatur, iuridica & ualida eſſe.*

SI uſusfructus.

§. Sed ſi inter. Si controuerſia ſit inter duos fru
ctuarios qualiter utantur, propoſi
to hincinde iudicio quaſi communi diuidundo. iudex reducet
eos ad concordiam cogendo eos inter ſe cauere h. d. Pone ca-
ſum in uſufr. legato duobus alternis annis, & eſt contentio inter
eos quis incipiat, ut infra quibus mo. uſusfr. amit. l. ſecunda. §. fin.
in text. & gloſſa, vel in legato duobus ſimul, unus vult ſeminare,
alter non. Vel vnus vult ſeminare bladum, alter fabas. Iudex
ex officio ſuo reducet eos ad concordiam, uel iubendo, quòd
quilibet utatur parte fundi ad ſenſum ſuum, & caueant ad inuicẽ
non impedire, uel alter uno anno, alter altero, & vide Inn. de pro
ba. c. in præſentia. & quod no. 5. q. 3. c. ſi primates, & xc. diſ. c. i. per
1 glo. ¶No. † tex. cum glo. hic, quæ ſunt in argu. ꝙ ſtatuta Italię qui
bus cauetur, quòd ſi ſit controuerſia inter conſanguineos, uel
affines dẽant ꝯpromittere, ualeãt, & ſint iuridica. Paulus de Caſt.

1 Rem

1 *Rem meliorem fieri ſi quæ ad oblectationem uoluptatemque comparata ſunt, in reditum ac prouentum reducantur. Et quæ teſtator aut proprietarius facere deſtinauerat, uelle uidetur ut fructuarius faciat.*

§. Fructuarius. Vſufructuarius non põt rem dete-
riorẽ facere, ſed meliorem ſic, dũ
tamen priſtinam faciem loci nõ mutet augendo, vel minuendo,
vel unum in aliud tranſmutando, niſi quatenus proprietarius ve-
riſimiliter erat facturus h. d. tex. cum glo. vſq; ad §. ſed ſi ædiũ. Et
incipit iuriſcõſultus hic oſtendere, qualiter vſufructuarius debeat
vti frui, & primo de vſufructuario fundi in hoc §. ſcđo. de vſufru-
ctuario ædiũ in dicto §. ſed ſi ædium. vſque ad l. ſed & ſi quid §. mã
cipiorum. Tertio de vſufructuario ſeruorum in d. §. mancipio-
rum. Quarto de uſufruario veſtimentorum in ea. l. §. ſed ſi ve-
1 ſtimentorum. uſque ad §. proprietat ¶Et no. † hic in verſicu.
ſed ſi fortè. quòd primo vr̃ res fieri melior cũ illa q uæ ſunt ordi-
nata ad delectationẽ, & amenitatẽ reducunt̃ ad reditum. Item
not. gloſſ. quæ incipit, & ita mutat. quòd qñ teſtator, vel proprie-
tarius propoſuerat aliquid facere in fundo, vr̃ uelle, quòd ẽt uſu
fructuarius faciat, ꝙ not. In ꝯrium facit l. j. §. ſi defunctus. ꝭ. de re-
bus eo. ſed ibi ſuberat alia rõ in perſona hæredis, qui erat minor,
quàm perſona teſtatoris, qui erat maior. Paulus.

1 *Fundus aut arando excolitur, ita & domus dum inhabitatur.*
2 *Proprietarius quæ locare non conſueuit, ſed in ſuæ perſonæ uſum retinere, non poteſt uſufructuarius locare nec uendere. Et an emphyteuta quam in feudo ædificauit emphy. domum deſtruere poſſit.*

§. Sed ſi ædium. Qui habet vſumfructum do-
mus, facere poteſt ea, quæ per
manẽt, nõ illa per quæ qualitas eius mutetur adeundo, vel minuẽ
do, vel aliter tranſmutando, nec illa q̃ ad vſum ꝑſonæ proprieta-
rij deſtinata erant ad publicos vſus locando, vel rem ad aliũ vſũ,
quàm deſtinata ſit locando, vel utendo. Item illa, quæ ibi poſuit
vel in re ædificauit tollere non põt, poſtq̃ tñ erunt refixa põt vẽ-
1 dicare h. d. vſq; ad §. mancipiorũ. in l. ſed & ſi qd. ¶Et not. † hic in
verbo excolere, ꝙ ſicut fundus excolitur arando, ita domus inha
2 bitando: quia per inhabitationem conſeruatur in eſſe. ¶Item † no.
quòd illa, quæ proprietarius locare nõ cõſueuit, ſed ad uſum ſuæ
perſonæ tantum retinere, non põt uſufructuarius locare: ſecus ſi
ad vſum ſuæ ꝑſonæ tantum non retinebat. Nam poterit locare,
& vendere, licèt proprietarius nõ conſueuerit: vt l. Item ſi fundi.
§. fina. quæ vr̃ contra. facit l. ſed & ſi quid. §. ſed ſi ueſtimentorum.
¶Item not. in l. ſed ſi quid. in princ. argu. quod emphyteuta non
poteſt deſtruere domum, quam ædificauit in fundo emphyteu-
tico, de quo in Specu. da loca. §. nunc aliqua. verſic. centeſimo
quinquageſimo nono. Bald. Paulus de Caſtro.

Verſic. Mancipiorum. Habẽs uſumfructũ
in ſeruis debet eis
uti ſecundum conditionem, & ſtatum eorum, & non ad aliud
miniſterium, quàm conſueuerit exercere, & eodem modo veſti
re debet eos, & nutrire. Item habens vſumfructum veſtimento
rũ, quæ deſtinata erant ad vſum proprietarij, non põt ipſa locare,
ſecus ſi deſtinata erant ad ludos, vel apparatus h. d. vſq; ad §. pro-
prietatis. querelam, id eſt fabulam. Paul. de Caſt.

§. Proprietatis. Proprietarius non poteſt prohibe-
re uſufructuarium quominus vtat̃
fundo, & inſtrumentis eius ſiue ſint affixa, ſiue non: ſed ſeruitu-
tem nouam imponere non poteſt, nec debitam remittere: ſed
benè poteſt nouam acquirere. Vſumfructuarius uero acquirere
non poteſt. Sed iam conſtitutam retinere ſic, quæ ſi per eius ne-
gligentiam perdatur proprietario tenetur, hoc dicit vſque ad §.
fina. ¶Et not. gl. ſuper verbo, contineri, quæ dicit, ꝙ in legato pro
prietatis non veniunt inſtrumenta: ſecus in legato vſusfr. Et red-
dit rationem, nec eſt alibi melior gl. in hac materia. ¶Addit Cy.
aliam rationem: quia legatum proprietatis magnam continet vti
litatem cum ſit perpetuum: ſecus in vſufr. qui eſt temporalis, pro
quo uide l. j. C. de his qui ſe defe. & quod no. per Bern. in c. j. de
parochiis. & in meo alphabeto ſuper uerbo, neceſſitas.

Verſic. Sed nec ſeruitutem. Proprieta-
rius non
põt ẽt vſufructuario conſentire ſeruitutem imponere, niſi talis
ꝑ quam conditio vſusfru. non fiat deterior, locum vero religio-
ſum facere poteſt eo conſentiente: & interim eo non conſentiẽ-
te, ſi pietas, uel neceſſitas hoc ſuggeſſerit, hoc dicit. cum l. ſequen.
& princ. ſeq. & intellige text. prout iacet: licèt glo. deſtruat. Dicit
enim, quòd ſi vſufructuarius conſenſit; perdit uſumfructum. Sed
hoc eſt iniquum, cum vſusfructus ſit ſeparatus, & poſſit per ſe
conſiſtere ſecundum Cyn. ¶Tu dic, quod dictum glo. eſt con-
tra mentem literæ: nam ſecundum hoc non eſſet differentia in-
ter primum caſum, quando conſenſit, ut ſeruitus imponatur, &
ſecundum, quando conſentit, vt fiat locus religioſus. Nam utro-
bique perderet ius ſuum, & tamen text. intendit differentiam fa-
cere, vt patet in l. locum. in verſi. quibus autem, quæ eſt aduerſati
ua, & ibi dum dicit: fauore religionis. dic ergo, quòd conſentien-
do, vt ſeruitus ita ponatur, non perdit uſumfructũ: nec ualet con
ſenſus, nec conſtitutio ſeruitutis. Nec obſt. l. apud Celſum. §. quæ
ſitum. de dol. exc. quia ibi in plus conſenſit, ſcilicet, ut tota res ven-
deretur. ¶Item non obſt. ratio gloſ. quia poteſt totum uſumfru-
ctum amittere: ergo & pati ſeruitutem imponi. Nam non ſequi-
tur, quia non intendit per hunc conſenſum amittere uſumfru-
ctum, ſed alterare. Simile in domino proprietatis, qui poteſt to-
tam rem alienare, & tamen non poteſt auferre ſibi poteſtatem
diſponendi de ipſa: vt ſ. de pact. l. nemo. & C. de condit. ob cau-
ſam. l. ea lege. cum ibi not. ¶Item facit contra gl. quia actus agen-
tium voluntarij non operantur ultra intentionem agentis: vt ar.
l. fi. C. ne vx. pro mari. & l. j. §. ſimul. de itinere actuque priua. & l.
voluntariè. C. de excu. tuto. benè facit l. obligationum ſubſtantia
de actio. & oblig. modo hic uſufructuarius conſentiendo ſerui-
tutem imponere: non habet uoluntatem amittendi vſumfru-
ctum. Paul. de Caſt.

§. Ex eo. Proprietarius habet pleniſſimam correctionẽ
ſerui, uſufructuarius non ita plenam, ut ipſum
cicatricibus deformet h. d. ¶Et eſt hic arg. ꝙ dominus poſſit pu
nire ſubditos, quos alteri dedit in feudum. Bal.

§. Proprietarius. Proprietarius poteſt alienare ꝓ-
prietatem ſine conſenſu fructua
rij: nec extinguitur uſusfr. ipſo iure, ſi tamen alienatio neceſſa-
ria eſt, in qua debeat uenire proprietas, & uſusfructus, & niſi uſu
fructuarius ad requiſitionem proprietarij ſoluat æſtimationem
uſusfructus., denegatur ſibi ipſius preſecutio. hoc dicit tex. cum
glo. ¶Pro quorum intellectu uide omnino l. ſi hominem. cum
glo. ſua. ꝭ. de ſolu. & ſemper alleg. iſte §. & tene hic ſecundam po-
ſitionem caſus. Pau. de Caſt.

LEX XXIII.

1 *Teſtator relicto filio hærede, ſi vxorem dominam ac vſufructuariam omnium bonorum, licèt de conſuetudine vxor alimenta habere duntaxat debeat, ſi tamen clauſulam idem teſtator in relicto adijciat, quæ alimentis nudis conuenire nequeat, quatenus ſit huiuſmodi relictum ampliandum.*
2 *Verba quæ propriè intelligi nequeant, ad ſignificationem minus propriam porrigenda eſſe. Et quæ ad diminuendum adiecta ſunt, augmentum quãdoque operari.*

PRoculus. Legando vſumfructum videtur,
quis legare proprietatem cum mo-
dus, vel conditio appoſita non poſſunt aliter operari.
hoc dicit. not. Vel ſic verbum vſusfructus, quando
non poteſt intelligi de formali, intelligitur de cãli, qui eſt coniun-
ctus proprietati, & ipſam proprietatem continet. hoc dicit. ¶Et ꝑ
hanc l. pridie de facto reſpondi, cum iudex in ſententia adiudicaſ-
ſet cuidam communitati vſum quorundam paſcuorum, & ap-
poſuiſſet aliqua verba, quæ non poterant conuenire nudo vſui,
videbatur adiudicaſſe proprietatem. facit l. donationes in concu-
1 binam. §. ſpecies. ꝭ. de dona. ¶Item † facit, ſi teſtator relicto filio hæ
rede relinquit vxorem ſuam dominam, & vſufructuariam om-
nium bonorum, licèt de conſuetudine non debeat habere, niſi ali
menta poſtquam extat filius: vt not. in l. 2. & authen. ibi poſita. C.
ſi ſecundo. nup. mulier. ſi ibi apponat aliqua verba, quæ non poſ-
ſint conuenire nudis alimentis, puta, ꝙ faciat aliquas eleemoſinas,
vel exequias teſtatoris, quas facere non poſſet, ſi ſola alimenta ha-
beret, quia tunc debeat habere integrum vſumfructum, qa hæc
2 vr̃ fuiſſe voluntas teſtatoris, & ita de facto reſpondi. ¶Item † not.
ꝙ verba q̃ non poſſunt intelligi propriè, impropriant̃, facit l. item
ſed ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. ꝭ. de iureiur. ad Treb. & l. Scæ-
uola. & quod no. de vulg. & pupil. l. verbis ciuilibus. Cy. & Ray.
¶Item not. ꝙ verba poſita ad diminutionem operantur interdũ
augmentum. Bal. ¶Inſulam. i. proprietatem inſulæ. Pau. de Caſt.

§. Si Arbor. Dominus debet remouere impedimen-
tũ, quod eſt in ſua proprietate, vt fructua-
rius liberè poſſit vti, h. d. Pau. de Caſt.

LEX XXIIII.

1 *Vſusfructus non idem, quod fructus. Et in quo utrunque conſiſtat. Et quid diſtent inter ſe legatum vſusfructus, & ſimplicis fructus. Et quod legatario vtriuſque remedium aduerſus turbantem competat.*
2 *Verba directa ab obliquis in legato appoſita quid diſtent.*

SI quis ita. Qui legat fructus annuos videtur legare v-
ſumfructum. h. d. Et nota ad euidentiam, ꝙ
1 † aliud eſt vſusfructus, aliud fructus. Nam vſusfructus eſt ius
incorporale; vt ſ. e. l. j Fructus autem ſunt quid corporale, vi-
debatur ergo, quòd aliud eſſet legare fructus, aliud vſumfructũ,
contrarium hic dicitur, quia fructus ex iure vſusfructus reſultant,
vnde legando vſumfructum tãtum, videtur legare cauſam, quod
eſt no. Et eſt vtilitas, quia legatarius ꝑcipiet fructus de manu ſua.
Sed ſi videretur legatum tantum corpus, fructus haberet perci-
pere de manu hæredis, vt ꝭ. de vſufru. legato l. fundi Trebatia. &
de annu. leg. l. Caius. ¶Item habebit cõfeſſoriam contra omnem
impedien-

impedientem. Sed ſi corpus tantū eſſet legatum, ſolam actionē
ex teſtamento haberet contra ſolum hæredem. ¶Et not. glo. hic
poſitam, quæ benè declarat hanc l. & ſimiles melius, quàm aliqua
poſitā quæ ſit in iure, de quo per Bar. in d. l. fundi Trebatiani & de
2 publica l. cotem. §. qui maximos. Nota † ēt ex hac gl. differentiā in
ter verba directa, per quæ habet percipere de manu ſua, & uerba
obliqua, per quæ habet percipere de manu hæredis. Nec obſtat
C. cōia de leg. l. j. & 2. vbi æquiparantur legata, quæ fiunt per ver-
ba directa, & fideicōmiſſa, quæ fiunt per obliqua. Nam ibi, non
repugnat natura ſubiecti, hic ſic: vt ſ. eo l. 3. §. darè. Ray. Aduerte,
qa ſentit, ꝙ ſi teſtator mandat per hæredē ſuū mihi dari vſumfru
ctum, non acquiratur mihi ius, niſi traditione facta, cuius contra
rium ibi dixi. ¶Nec ob. hæc gl. quia non intendit ꝯrium dicere,
ſed oſtendere qualiter cognoſcat legatum vſusfructus a legato
fructuū. Nam tunc benè inſpic.tur, an ſunt uerba obliqua, vel di-
recta. Si vero conſtat, ꝙ voluit legare vſumfructum, non eſt illud
inſpiciendum, tene menti. Paulus.

L. E X XXV.

1 *Vſumfructum ſeruari legare, aliud quàm operam. Et quis ex utroque legato ſub naſcitur effectus.*
2 *Filius hodie ſi quid patris contēplatione quærat, cui ac quatenus quærat.*

SI ſerui ubi. Hic incipit tractare vnam mate
riam de ſeruo fructuario utrū
acquirat vſufructuario, vel proprietario, & quali
ter, & durat vſque ad l. ſi penden. Et bř. d. vſque ad l.
Sed & ſi quis §. interdum. quòd ex tribus cauſis quęrit vſufru-
ctuario. ſ. ex opera ſua, & ex re ipſius vſufructuarii. Item cum ali-
quid ſibi relinquitur iure inſtitutionis, legati, vel donationis, vel
cauſa conditionis implendæ contemplatione vſufructuarij, ſed
ſi cōtemplatione dñi ſimpľr, extra cauſas prædictas quærit dño.
Item non ſolum actionem, ſed exceptionem quęrere pōt fru-
ctuario. Item cogi pōt operari. Item cum contēplatione fructua
rij aliquid ſibi datur, non refert poſitus fuerit ad obligationem,
1 vel ad ſolutionem. hoc dicit. ¶Et † not. ad euidētiam, ꝙ aliud eſt
legare vſumfructum ſerui, aliud operam. Primo caſu q̄rit legata
rio ex iſtis cauſis: ſecundo ex opera tantum. Item primo caſu per
vſucapionem proprietatis non extinguitur vſusfructus, ſed lega-
tū operarū ſic: vt j. de vſufr. leg. l. 2. in fi. quæ non eſt alibi ſm Ray.
Et no. ſ. eo. l. locum. §. proprietarius, circa fi. gl. In l. ſed & ſi quid.
2 ver. nec diſtinguimus. Iſte tex. facit in arg. ꝯ illos, qui † dicunt, ꝙ
hodie ſi filius cōtemplatione patris inſtituatur, vel aliquid acqui-
rat, ꝙ non acquiratur pr̄i, niſi quo ad uſumfructum. Sed iſtud
eſt falſum: quia quicquid acquirit contemplatione patris, patri q̄-
ritur pleno iure, per l. ſed ſi plures. §. in arrogato. de vul. iura vero
illud dicentia intelliguntur in alijs aduentitijs. Paulus de Caſtro.

1 *Euentum ſpectari, & exitu acta probari.*
2 *Pecuniam uenditori, uel in ſacculo offerri emptori, quandoq; ſatis eſſe Et numerationem nonnunquam ad contractus tempus retrahi.*

§. Interdum. Dominium rei emptæ per ſeruum fru
ctuarium, & ſibi traditæ pretio nondū
ſoluto, in pendenti eſt, quouſque pretium ſoluatur. Nam ſi ſol-
uitur de pecunia dñi, ipſius erit: ſit de pecunia fructuarij, erit ſimi-
liter eius. Sed ſi de pecunia vtriuſq; pro rata pretij erit vtriuſque.
Nec refert, qñ de pecunia fructuarij ſoluitur, an ſoluatur conſtan
te vſufructu, uel eo finito, ſi uero non conſtat de cuius pecunia
1 ſolutū ſit, neutrius erit h. d. vſq; ad §. ſi operas. ¶Et nota † hic euē-
tum ſpectari, & quod vulgariter dicitur exitus acta probat. facit
j. ad Syllan. l. ſi exhæredatus. & de iure fiſci. l. 3. §. quando autem.
2 & C. de iudi. l. rem non nouam. in fi. ¶Item † no. hic in fine. arg. ꝙ
ſufficiat offerre pecuniam in ſacculo. de quo dic, vt j. de condit.
inde. l. cum ſeruus. per Bar. & ibi vide. ¶Item nota in ver. quid er-
go. ꝙ numeratio trahitur retro ad tempus contractus: quòd eſt
verum, quando fiebat de neceſſitate præcedentis contractus, vt
in illa, quæ fit de pretio rei venditæ, quod prætium erat debitum.
¶Si uero numeratio non erat neceſſaria, vt cum quis ſtipulatur
pecuniam, quam eſt mutuaturus; non enim cogitur mutuare, ſi
non vult, niſi ſe attrixiſſet: tunc econtra contractus ſiue ſtipula-
tio trahitur retro ad tempus numerationis: vt l. quidam cum fi-
lium. in fi. de ver. obl. & iſto caſu poſſet procedere opi. Marcelli,
& Martiani, ꝙ licèt fuerit ſtipulatus durante vſufruct. & poſtea fi
nito vſuf. numerabat etiam de pecunia fructuarij, acquirat pro-
prietario, & adde quod plenè not. j. de regu. iur. l. quæ legata. te-
ne menti.

1 *Actiones perſonales de ſubiecto in ſubiectum, non migrare ſine ceſſione. Et quid in exceptione.*
2 *Tempus ſtipulationis partem eſſe.*

§. Si operas. Annua ſtipulatio per ſeruum fructuariū
interpoſita, pro rata temporis, quo durat
vſufructus, acqritur vſufructuario, pro alia uero proprietario
1 h. d. ¶Et † no. hic primo, ꝙ actiones perſonales non migrant de
ſubiecto in ſubiectū idē eſt dicere, ꝙ nō trāſeunt in ſingularē ſuc
ceſſorē ſine ceſſione. facit j. vſufru. quemad. caue. l. 3. §. fina. fallit
j. de itin. actuq́ priua. l. 3. §. hoc interdictum. & quod vi aut clam
l. ſi is qui in puteum. §. ſi poſtea. & j. de excep. rei ven. l. fina. Fran.
accur. & Cy. Tu dic de hoc, ut plenè no. per Dy. & Bar. j. de aqua
plu. arc. l. ſi tertius. §. ſi prius. exceptio vero benè tranſit in ſingu-
larem ſucceſſorem, ad quem tranſit res, cuius occaſione compe
tit: vt j. communi diuidun. l. in hoc iudicium. & de iureiuran. l. ēt.
Et hoc eſt uerum pro ea parte, quæ acquiſita eſt uni, ſed poteſt eſ
ſe ꝙ pro parte quęratur vni, pro parte alteri, & tunc non dicitur
migrare, vel ambulare de pſona in perſonā, ſed eis acquiri, qua-
tenus ratio iuris permittit, vt in ſtipulatione annua, quę licèt ſit
vna, tamen pro parte temporis poteſt acquiri vni, & pro parte al
2 teri, ſicut pro parte ſummæ, quia † tempus pars eſt ſtipulationis:
vt l. j. de re. cred. Et ita intelligitur hic: non enim eſt intelligendum,
ꝙ pro illa parte, quæ ſemel acquiſita fuit fructuario, tranſeat ad
proprietarium. Sed ꝙ vſufructuario non vr̄ fuiſſe quæſita, niſi p
tēpore quo durabit vſusfructus pro alio proprietario: ſicut ſi ſti-
pularet̄ xx. quia poteſt eſſe, ꝙ pro x. quæratur vni, pro x. alij, licèt
ſit vna ſtipulatio, vt ſ. §. proxi. & hoc eſt quod vult dicere l. ſi ſer-
uus communis Meuii. §. fi. de ſtipu. ſeru. quæ videtur huic con-
trariari. ¶Item aduerte, quoniā eſt vna gloſſ. quæ format tres op
po. & ſe inuoluit, non enim ſoluit per ordinem, ſed antequam
ſoluat vnam, ponit aliam, & deinde redit ad primam, & poſt ad ſe
cundam, ego eam tibi declarabo.

§. Quæſtionis. Si quid ſtipulatur ſeruus, qđ nō pōt
q̄ri fructuario, q̄ritur proprietario,
licèt eius nomine non ſtipuletur, fallit cum ſtipulatur ex re fru
ctuarij, uel ex opera ſua ab ipſo fructuario, qa licèt nō poſſit ipſi
fructuario quæri, non tamen quæritur proprietario, niſi eius no-
mine ſtipuletur, nec valet quod agitur. h. d. vſque ad §. ſi duos.

1 *Caſus ſi quando ſubeſt dubius, ideſt ſeruandum, quod communiter obſeruari conſueuit, ſi tamen ratione nitatur, alioquin exemplis nequaquam, ſed legibus iudicandum.*
2 *Facere quid alterius nomine, uel eius iuſſu ſine mandato paria eſſe.*

§. Si duos. Quod ſeruus ſtipulatur ex re fructuarij, vel
bonæ fidei poſſeſſoris pro rata vſusfructus,
vel poſſeſſionis, ſibi querit: reſiduum dño, niſi nominatim dño ſti
puletur, uel eius iuſſu, licèt non nominatim, quia tunc totū dño
quærit. h. d. text. tenet̄ tñ dñs reſtituere fructuario, uel poſſeſſori,
poſtquam ex re ſua ſtipulatus eſt. & h. d. ſm gl. Et no. text. ibi uul-
1 go creditū &c. ꝙ † in caſu dubio ſeruandum eſt illud, quod cōiter
ſeruari conſueuit, dum tñ ratione fulciatur, aliàs nō exemplis, ſed
legibus eſt iudicandum: vt l. nemo. C. de ſententiis, & interlo. om
2 iudi. ¶Item nota ibi, quoniam iuſſum pro nomine &c. † ꝙ paria
ſunt aliquid facere nomine alterius, uel eius iuſſu, ſiue mandato:
licèt non dicatur eius nomine: vnde cum procurator facit illud,
quod ſibi mandatū eſt, vr̄ feciſſe nomine procuratorio, licèt hoc
non dicatur in inſtrō, hoc probat iſte tex. no. ¶Et adde quod no.
in l. cum poſt mortis. §. fi. j. de admi. tut. & per Bar. j. ſol. mat. l. poſt
dotem. in 6. lect. in fi. ubi omnino uide l. poſt mortis. §. fin. quando
ex facto tu. contra. no. in l. procur. qui pro euictione. ſ. de procur.
ubi omnino uide gl. contrariam. Paulus.

L E X XXXIII.

Si operas. Annua obligatio quæſita per ſeruum fructua
rium, quatenus durat uſusfructus, acquiritur
propriè uſufructuario, ſed finito uſufr. pro reſiduo acquirit̄ pro-
prietario. h. d. Gl. opp. de l. a nobis. de ann. leg. per quam ur̄, quòd
pro anno incepto non tranſeat ad proprietarium, ſed remaneat
penes uſufr. vel eius heredem. Tene ſecundam ſol. quia in lega-
to annuo, quod poſtquam acquiſitum eſt, poteſt tranſmitti ad hę
redem: ſecus in vſufr. ut in l. in ſingulos. in fi. de annu. leg. ubi pro-
batur hæc ſol. cętera dic, ut ſ. l. prox. §. ſi operas. Paulus de Caſtro.

L E X XXXIIII.

Si pendentes. Fructus pendentes, & maturi tempo-
re uſusfructus conſtituti pertinent ad
fructuarium. Itē poteſt uſufructuarius rem locare ad aliū vſum
q̄ conſueuit proprietarius, dum tñ honeſtum. ¶Item ſi reddi-
derit meliorē, pōt uti eius melioratione. h. d. vſq; ad §. ſi quid cloa-
carum. ¶Dubitatio primi dicti erat, quia fructus maturi, & pen-
dentes videbant̄ eſſe fructus anni pteriti. Et ſic non pertinere ad
fructuarium, ad quē pertinent fructus futur. quia nō cēſentur an-
nui præteriti, niſi ſint ſeparati, quod no. Bal. Paul. de Caſt.

1 *Expenſa cloacarum atque aquæductuū ad quos pertineat. Et qua ratione contribuatur.*
2 *Beneficij fructus ad tempus ſi quis redemit, epiſcopo uiſitauit, num procurationem præſtare teneatur.*
3 *Vſufructuarius ad quas expenſas ob rem in uſumfructū relictā teneatur.*

§. Si quid cloacarum. Onera realia, quæ p re. imponunt̄, ptinent ad uſufr.

1 vſufructuarium. h. d. & ſemper all. ¶No. † ergo ꝙ expenſa publicę
cloacæ, vel aquæductus pertinet ad poſſeſſores, & dic, ꝙ quilibet
tenetur contribuere pro ſolido, & libra, & idem in muris ciuitatis
vt C. de ope. pub. l. omnis prouinciæ rector. ¶Item ſi vnus habet
vſumfructum, alius proprietatem, vſufructuarius cogitur ſolue-
2 re. ¶Item † no. argu. ibi, ergo, & quod ob tranſitum &c. ꝙ ſi quis
arrendauit beneficium alterius, tenetur epiſcopo viſitanti ſoluere
procurationem: in ꝯrium facit, ꝙ hoc onus pertineat ad illum, q
ſibi dedit in arrendamentum, poſtquam recipit pecuniam: quia
pro hoc vr̄ ipſos fructus percipere, vt j. codē l. qui pretio. & hoc
videtur verius. ¶Vel dic, ꝙ arrendator tenetur reſpondere epiſco
po, ſed recuperabit ab eo, qui ſibi dedit. arg. ſ. de pact. l. inter debi-
torem. coniuncta l. exempla. §. j. & l. j. & quod ibi no. per gl. & Bar
3 to. C. de anno. & trib. lib. x. ¶Et no. † ꝙ quædam ſunt expenſæ ma
gnæ, quæ fiunt in ipſa re, id eſt ad conſeruationem rei, & iſtæ non
pertinent ad vſufructuarium, vt ſ. eod. l. hactenus. quædam ſunt, q̄
incumbunt ipſi rei, non ad vtilitatem, vel conſeruationem eius,
ſed alterius, puta publici vſus, & iſtæ pertinent ad fructuarium, li-
cèt ſint magnæ, vt hic. Paulus.

§. Si qua. Vſufructuarius debet vti re cum ſua conditio-
ne: & qualitate. h. d.

L E X XXXVI.

Omnium. Vſusfructus omnium bonorum poteſt le-
gari, dum tamen non excedat dodrantem.
h. d. & no. gl. hic poſitam. in fi. Pau. de Caſt.

L E X XXXVII.

1 *Statuto bannitum ſi offendere liceat, num, & occidere quoque.*

SI is qui. Proprietarius poteſt in alia re in qua non
eſt vſusfruc. conſtitutus facere, quicquid
vult, dummodo nō impediatur vſufructuarius, vti frui.
h. d. ¶No. hic, ꝙ licèt alicui permittatur lumina obſcurare, non ta
men permittitur in totum tollere, & ſic verba ſimplicia recipiunt
modificationem, vt hic, & j. de ſerui. l. ſi cui ſimplici. & per hoc q-
1 dam dicunt, ꝙ † ſi per ſtatutum permittatur bannitum offendi,
non tamen permittitur ipſum occidi: quia nomine offenſæ non
venit totalis extinctio. Sed econtra ſi permitteretur occidi, benè
permitteretur offendi: vt j. de adul. l. nec in ea. Paul.

L E X XXXIX.

1 *Seruitutes perſonales quibus conſtent.*
2 *Seruitus q̄ quis ea lege acquiſiuit, vt cum perſona extingueretur, num perſonalis dicenda ſit. Et quid ſi quis alij fundum non habenti pecora paſcē di pomaue colligendi, aut fructuum partem aliquam ius conceſſit, num huiuſmodi conceſſio ſeruitus dicatur. & nu. 3.*

SI quis binas. Venditor prædij ſi nullum
aliud prædium remanet, ſer-
uitutem realem retinere non poteſt: perſonalem ve-
ro ſeruitutem, vel perſonale ius, aut facultatē retine-
1 re poteſt. h. d. Gl. hic diſputat, † ꝙ ſicut ſeruitutes perſonales ex tri-
bus conſtant, ſ. vſufructu, vſu, & habitatione. De primo dubitat̄. ſ.
de opere ſeruorum, & in effectu tenet, ꝙ non eſt ſeruitus realis,
nec perſonalis, de reali conſtat: quia illa debetur de prædio ad præ
dium, hæc autem debetur perſonæ, & cōſiſtit in ſeruo, qui eſt res
mobilis de perſonali etiam cōſtat: quia perſonalis extinguitur cū
perſona: vt j. e. l. Titio. Sed opera ſeruorum non, imo tranſmittit̄
ad hæredem, vt j. de vſufr. le. l. 2. non eſt ergo ſeruitus: quæ conſi-
ſtit in iure, vt ſ. eo. l. j. Sed eſt quoddam miniſterium, quod conſi-
ſtit in facto, vt j. de ope. ſer. l. j. Ita tenet hic gl. & Pet. & Cy. C. eod.
2 in rubrica. ¶Secundo † dubitatur, quid de ſeruitute, quam quis ac
quiſiuit prædio ſuo, hoc acto, ꝙ cum perſona ſua extingueretur:
an ſit ſeruitus perſonalis: vr̄ quòd ſic, cōſtat. n. ꝙ eſt ſeruitus: vt j.
de ſerui. ruſt. præd. l. pecorum. in fi. cum l. ſeq. Nec poteſt dici rea-
lis: quia illa non extinguitur cum perſona, ſed tranſit cū re ad quē
cunque vadat: vt l. via conſtitui. §. ſi fundus. e. tit. ergo eſt perſona-
lis. Contrarium determinat gl. quæ incipit imo, quia cum debeat̄
prædio, non poteſt dici perſonalis, ſed realis j. communia prędio.
l. j. Nec obſtat, ꝙ extinguitur cum perſona, quia verum eſt, quo
ad commodum, non quo ad ius. i. non ipſo iure, ſed ope exceptio
nis, vnde ipſo iure tranſit ad hæredem, licèt obſtet exceptio. vt d.
l. pecorum. §. fin. cum l. ſeq. per hoc patet, ꝙ non mutat eius natu-
ram, ſicut actiones perſonales, quæ ſui natura ſunt perpetuæ, & li
cèt ſit actum, ꝙ non tranſeant ad hæredem, non deſinunt eſſe p-
petuæ: quia tranſeunt ipſo iure, licèt exceptio obſtet. vt l. cum qs
ita. §. qui ita. de verb. ob. ¶Tertio dubitatur, quid † ſi quis cōcedat
alicui, non habenti fundum ius paſcendi pecora, vel colligēdi po-
ma de fundo ſuo, vel certam partem fructuum, vel ius ſpaciandi
in fundo ſuo, an hæc ſit ſeruitus? Et idem, ſi concedat ius colligen
di ligna de nemore, prout quidam nobiles faciunt. Nam ſi ſerui-
tus eſt, competit confeſſoria contra quemlibet impediētem: aliàs
non datur actio, niſi contra concedentem, & illa eſt perſonalis gl.
eadem in fi. determinat, ꝙ non eſt ſeruitus. Nam realis non, quia
non conceditur prædio, ſed perſonæ. Perſonalis non. Nam aut di

ces; ꝙ ſit vſusfru. & eſt falſum: quia illud eſt ius percipiendi plenè
omnes fructus: & reditus: vt ſ. eo. l. vſufr. leg. Se hic non concedit̄
ius percipiendi; niſi vſq ad certam menſuram, vel ſummam. Aut
dices; ꝙ ſit vſus: & idem, quia ille eſt ius vtendi ſm exigentiam per
ſonæ, quæ poteſt plus, uel minus exigere, quàm ſit ꝯceſſum. ¶Itē
nec habitatio eſt, vnde ſequitur, ꝙ eſt quoddam ius perſonale, p
quo non competit actio perſonalis, niſi contra concedentem, &
idem Bar. j. de ali. leg. l. Mela. §. fi. & alleg. caſum pro gl. in l. Caius.
de ann lega. & de ꝯh. emp. l. fi. in fi. per Cy. contra C. eo. in rubrica.
qui dicunt, ꝙ eſt ſeruitus perſonalis, quia de hoc iure tractatur in
materia ſeruitutum, vt hic, & j. de ſeru. l. vt pomum. Sed iſte text.
potius facit ꝯ, quia ponit de iure paſcendi tanquam de diuerſo ab
vſufructu, & vſu. Tu ergo dic melius, & notabilius, qa aut ex ver
bis conceſſionis conſtat, ꝙ concedens voluit, ꝙ is cui cōcedebat
perciperet de manu ſua, vt quia promiſit dare x. corbes quolibet
anno de fundo ſuo, vel mandauit hęredi, ꝙ daret, & ſic habet per
cipere de manu concedentis, vel eius hæredis. Et tunc eſt vera o-
pinio gl. & Bar. ꝙ non datur, niſi perſonalis actio. Ita loquuntur
iura per Bar alleg. Aut voluit, quòd per ſeipſum perciperet, vt qa
conceſſit ius paſcendi, vel colligendi ligna de nemore, vel poma
de fundo, quæ verba referuntur ad illum, cui concedit, vel quod
poſſit ſpatiari, & tunc fateor, quòd talis conceſſio non eſt propriè
ſeruitus realis, quia non conceditur prædio, nec perſonalis per ea,
quæ dicta ſunt, ſed eſt quædam facultas, vt de leg. j. l. apud Iuli. §. ſi
quis alicui. de ſerui. lega. l. pater. & eſt perſonalis facultas, quia cum
perſona extinguitur, vt ibi, quæ facultas diuerſa eſt a ſeruitute, vt
patet expreſſe j. de vſufr. leg. l. j. dico tamen, quòd hæc facultas eſt
quoddam ius perſonale incorporale, & ad ſimilitudinem perſo-
nalis ſeruitutis, & competit pro ea quaſi confeſſoria contra quē-
libet impedientem, ſicut dicimus in aliis iuribus incorporalibus,
iuxta no. per Inno. in c. inter quatuor. de maio. & obed. pro quo
facit optimè j. de don. l. Aquilius regulus. tene menti prædicta.

L E X XL.

Si Titio. Si legatum vſusfr. efficiatur caducum, nō rema-
net penes hæredem, ſi penes eum non eſt pprie
tas, ſed trāſit ad illum penes, quem reperitur. h. d. Ratio huius text.
eſt propter naturam proprietatis, quæ eſt, quòd vſusfructus con
ſolidetur. gl. reddit aliam rationem, quæ etiam bona eſt.

1 *Sententia vt in dubio quo ad rem principaliter in ea deductam non reuocatur, ſic nec quoad ea, quæ accedunt.*

§. Vſumfructum. Portio proprietatis accreſcit
portioni. Sed portio vſusfruc.
accreſcit perſonæ. Et iō excluſus a propria portione nō habet ius
accreſcendi in proprietate, ſed in vſufruc. h. d. Et nota. hic in tex. &
1 gl. fi. ꝙ † ſicut ſententia non poteſt in dubio reuocari, quo ad rem
quæ principaliter in ea deuenit, ita nec quo ad acceſſoria. pro quo
l. qui Romæ. §. duo fratres. & quod ibi no. de ver. obl. Pau. de Caſt.

L E X XLI.

1 *Ordinem ſcripturæ ſpectandum. Et prius nominatum dilectum magis.*

QVoties. Si duob. alternis annis legetur vſuſ-
fruct. primo nominatus admittitur,
quod ſi non apparet, niſi inter ſe conſenſerint, ſe im-
pediunt. Item ſi alter eorum durante anno ſuo con-
ſequatur proprietatem, licèt extinctus ſit vſusfr. formalis, alter ta-
men nō prius incidit uti, quàm veniat annus ſuus. Item per talem
conſecutionem proprietatis non extinguitur vſusfructus perpe-
tuo, quia ſi poſtea alienetur, reuiuiſcit. h. d. vſque ad §. ſi colono.
1 ¶Et † nota hic ordinem ſcripturæ ſeruandum. ¶Item quòd pri-
mo nominatus præſumitur magis dilectus. Pau. de Caſt.

§. Si colono. Si colono legetur vſusfructus fundi, nō
tenetur ad mercedes, imo per actionem
ex conducto conſequetur, ꝙ ſibi remittantur, & expenſas factas
gratia rei recuperabit. h. d. ¶Et no. hic, ꝙ agitur ex cōtractu ad ip
ſum reſcindendum, concordan. ſunt in gl. ¶Item nota ex alia glo.
ꝙ cum quis facit expenſas principaliter gratia rei, & ad perpetuā
rei vtilitatem, licèt ſecundario gratia fructuum, & ſic gratia ſui, ni-
hilominus recuperat, quia inſpicitur principalis intentio, facit. l. ſi
abſente. j. eo. & de impen. l. fin. & ne quid in loco publ. l. 2. §. item
Labeo. pro quo all. l. & ſi nō ſunt. §. perueniamus. de aur. & ar. leg.

§. Vniuerſorum. Cum quis habet vſumfru. ſingu
larum rerum, perempta forma
ipſarum perimitur vſusfructus, neque remanet in eo, quod ſuper
eſt ex rebus, ſecus ſi habet vſumfructum omnium bonorum, qa
tunc remanet in eo, quod ſupereſt. h. d. In gl. prima quæ opponit.
de l. ſi duo. de adminiſtr. tuto. dic, quòd caſus ſunt diuerſi, quia fa-
teor, quod idem eſt dicere, lego vſumfru. talis domus, & talis, &
dicere lego vſumfru. domorum. Sed aliud eſt dicere, lego vſum-
fructum

fructum domorum mearum, & bonorum meorum: vt patet de
ſe. Vel melius, vt ibi no.

LEX XLII.

Si vſuſfructus. Si per hæredem ſtat, quo minus ce
dat dies vſuſfructus: tenetur ad in-
tereſſe retardationis. h. d.

§. Vſuſfructus. Qui pretio fruitur, re frui videtur, h.
d. per hũc §. patet. quòd ſi legatur res
alicui, & poſt mortem ſuam rogatur alteri reſtituere, ſi ipſe com
ponat cum hærede, & pro re recipiat pecuniam, ꝙ non debet al-
ri reſtitui, niſi mortuo legatario. Interim ergo remanebit penes
hæredem, facit l. Statius Florius. §. Corneliæ. de iure fiſci.

LEX XXIII.

1 *Subſtantiam accidentaria mutatione non cenſeri demutatam, et qualiter
intelligendum.*
2 *Forma ſemel perempta, num eadem reſtitui poteſt. Et ſimile idem non eſſe
Et formam rei exiſtentiam præſtare. Et formæ diuerſitatem rerum, quoq;
uarietatem coarguere.*

QVi vſumfructum. Si legatur vſuſfruct.
rei, q̃ conſiſtit in ſub-
ſtantia, non in forma, licèt ſtatus rei mutetur, non extin-
guitur vſuſfruct. Sed quoties ad eundem ſtatum redibit, debebi-
tur, ſed ſi conſiſtat in forma, per mutationem formæ extinguitur
nec reuiuiſcit, licèt ex eadem materia ſimilis forma fiat: quia non
1 cenſetur eadem. h. d. ſubtiliter. ¶ † No. ergo ꝙ ſubſtantia non cen-
ſetur variari per aliquam mutationem accidentalem, quod eſt ve
rum, ſi reducibilis eſt ad eundem ſtatum: alias ſecus, vt in granis,
& vuis, quorum ſubſtantia variatur, ſi ex illis fiat farina: vel vinũ:
quia non poteſt deduci ad eundem ſtatum: vt l. quæſitum. §. illud
fortaſſe. de leg. 3. Et ideo ſi legatus eſſet vſuſfr. bladi, & teſtator de
illo faceret farinam extingueretur vſuſfru. argum. hic in fi. ¶ Item
2 † no. ꝙ forma ſemel perempta, nunquam reſtituitur eadem, ſed ſi
milis ſic: & ſic ſimile non eſt idem. vt nota. j. de po. l. quod Nerua.
¶ Item nota, ꝙ forma dat eſſe rei, quia per diuerſitatem formæ cẽ
ſetur diuerſitas rerum, licèt ſubſtantia ſit eadem. ¶ Ex hoc ſequit̃,
ꝙ in his, quæ denominantur a forma potius inſpicitur forma, q̃
ſubſtantia. Et ideo ſi quis promitteret mihi c. Fran. de Cuneo. Re-
gis Franciæ, quorum quilibet valet xv. gro. & hinc ad annum alte-
raretur ſubſtantia francorũ, quia non ita boni eſſent in auro, nec
ita ponderoſi, ſicut tempore promiſſionis, nõ tamen mutaretur
forma, vel valor, quia valerent xv. groſſ. ſicut tunc liberaretur de-
bitor ſoluendo de illis, qui currunt tẽpore ſolutionis, nec poſſem
petere, ꝙ daret mihi quantum plus valebant in materia tempore
promiſſionis, quia in monetis magis inſpicitur forma, & valor ex
trinſecus conſtitutus a principe, quàm materia, vel ualor intrinſe-
cus, facit quod no. j. ſi cer. pet. l. cum quid. & de ſolu. l. Paulus. per
Bar. ¶ In gl. fi. quæ quærit de ratione diuerſitatis inter domum, &
nauim. Dic, ꝙ ratio eſt melior, quia domus non poteſt refici om-
nino ex eadem materia, imo requiritur calx, arena &c. ſecus in na
ui, quæ ex eiſdem lignis poteſt refici.

1 *Vſumfructum formalem cum perſona extingui.*

§. Stipulatus. Retentio vſuſfructus extinguitur mor
te retinentis, nec tranſmittitur ad hære-
dem, niſi ſit actum expreſſe, ſicut vſuſfructus, iam conſtitutus. h.
1 d. ¶ Et † no. ꝙ habemus vſumfructum formalem, iam actu con-
ſtitutum. Nam ille extinguitur cum perſona. Itẽ habemus actio-
nem pro vſufruc. conſtituendo, nondum tamen actualiter con-
ſtituto, & idem: vt hic in gl. & j. de vſufruc. legato. l. Sempronius
Attalus. Tertio habemus retentionem, ſeu exceptionem vſuſfru
ctus, vt cum quis alienat proprietatem retento vſufr. nam anteq̃
proprietatem tradat, non poteſt dici vſuſfructus cõſtitutus, cum
habeat dominium, ſed dicitur retentio, ſeu poteſtas habendi in
habitu. Et hoc idem, quod s. vt morte finiatur, differentia tamen
eſt inter primum caſum, & duos vltimos, quia vſuſfructus conſti
tutus, & formatus, non ſolum morte extinguitur, ſed capitis dimi
nutione, actio vero, vel retentio, licèt extinguat̃ morte, vt hic: nõ
tamen capitis diminutione, vt j. quibus mod. vſuſf. amit. l. j. quod
ibi dr̃, ꝙ actio extinguitur capitis diminutione, intellige de confeſ
ſoria, quæ competit pro vſufruc. formato. Paulus.

§. Vſuſfructus. Hic eſt duplex litera. Nam aliqui ha
bent vſuſfr. ſerui Titio, aliqui ſeruo
Titio, ſecundum primam, h. d. ſi per hæredem ſtat quominus tra
dat rem, cuius vſuſfructus legatus eſt, ea perempta tenetur, qua-
tenus intereſt moram non eſſe factam, ſecundum aliam. h. d. vſuſ-
fructus relictus ſeruo alterius morte ſerui, vel domini extinguit̃.
Et ideo ſi dum mora fieret per hæredem, quominus præſtetur,
alter eorum deceſſerit, tenetur: vt s. quatenus intereſt moram nõ
eſſe factam. Et ſecundum iſtam lect. l. fin. C. eod. l. contrariatur. de
uerbo ad verbum, quia dicit, ꝙ vſuſfructus relictus ſeruo, vel fi-
lioſam. alterius morte ſerui, vel filii, non extinguitur, ſed remanet
apud patrem, vel dominum, nec finitur morte patris, quia rema-
net apud filium. Sol. vera eſt, quo ad primum dictum, ꝙ extingua
tur morte ſerui, vt hic: cuius contrarium ibi dr̃, ꝙ hic loquitur, qñ
fuit relictus contemplatione ſerui. Nam licèt domino acquiratur
tamen morte ſerui extinguitur, quod eſt no. Ibi vero non appare
bat cuius contemplatione relictus eſſet, unde ex euentu declara-
tur: quia ſi præcedebat filius, vel ſeruus, videtur relictus contem-
platione patris, vel domini, & eſt mirabilis deciſio illius l. de cuius
caſu Cy. fuit interrogatus in examine, & fuit magna altercatio de
intellectu ipſius. Quo ad ſecundum dictum, ꝙ hic extinguit̃ mor
te dñi: ibi nõ extinguitur morte patris, ſed remanet penes filium.
Reſpondetur, ꝙ ibi in patre, & filio: hic in dño, & ſeruo. Nã poſt
mortem patris poteſt remanere penes filium, qui poteſt habere
proprium, & ideo non extinguitur, vt ibi. Sed poſt mortem do-
mini non poteſt remanere penes ſeruum, & ideo extinguitur. Ex
quo patet, quòd licèt principium illius l. loquatur de filio. & ſeruo
tamen finis non loquitur, niſi de filio, & patre. & ita ſentit ibi Bar.
de quo eſt caſus hic. cætera dic, ut ibi.

LEX XXIIII.

Quæſitum. Si vſuſfructus non præſtetur tẽpore, quo
promiſſus eſt, ſuccedit obligatio ad æſti-
mationem, nec auditur proprietarius volẽs alio tempore præſta-
re. h. d. tex. cum gl & expone tex. ibi, eius temporis vſuſfruc. rectè
petere &c. id eſt æſtimationem, quia cum conſtet vſuſfructus il-
lius temporis tranſacti amodo non poſſe præſtari, quia tempus
tranſactum nunquam redit, non debet peti vſuſfructus, ſed æſti-
matio, vt probatur in l. ſi vſuſfructus mihi. j. de vſufru. leg. & ad-
de omnino, quod ibi no. per Bart. No. ꝙ illa, quæ habent conco-
mittentiam cum tempore extinguuntur tempore, nec poſſunt a-
lio tempore dari, quod facit ad q. de Poteſtate electo.

LEX XXV.

Non vtitur. Vſufructuarius tunc dicitur non vti, qñ
per ſe, nec per alium vtitur, dicitur autem
vti caſibus hic contentis. h. d. not.

LEX XXIX.

Si alij. Plus continet vſuſfructus, quàm vſus, & ſi vni relin-
quatur vſuſfructus, alteri vſus, quod eſt s. vſum perti-
net ad vſufructuarium. Item ſi idem corpus bis legetur, non mul
tiplicatur legatum: ſecus ſi legetur corpus: & æſtimatio, quia de-
betur vtrunq;, & ad hoc alle. Ad hoc omnino vide l. ij. in fi. & ꝙ
ibi no. j. de dot. præ. Pau. de Caſt.

LEX LI.

Vſufructuarius. Vſufructuarius debet rem con-
ſeruare in eodem ſtatu, quo repe
rit non autem aliquid addendo, nec ſtatum mutare, licèt ex hoc
melior fiat conditio domini. Item impenſa cibariorum valetudi-
narij ſerui, vſufructuarij pertinent ad ipſum, h. d. cum l. ſeq. ¶ Et no
ta tex. cum gl. quòd ſicut arare, & ſeminare eſt cultura ruſticorũ
prædiorum, ita reficere, vel ædificare vrbanorum, ſic & habitare
dixi s. eo. l. item ſi fundi. ¶ Item in glo. ſeq. quæ dicit maximè ſi ex
modica dicit Cy. quòd illud maximè abundat, quia niſi eſſet mo-
dica expenſa valetudinis, non pertineret ad fructuarium, vt s. eo.
l. hactenus. & j. de impen. l. omnino. impenſa vero cibariorum in
diſtinctè pertinet ad eum, quia hoc a principio præuidere potuit,
ſed caſum valetudinis non ita potuit præuidere. Paul. de Caſt.

LEX LIII.

1 *Titulus de legatis præſtandis, an per auth. ex cauſa. hodie correctus ſit.*

SI extraneo. Rupto teſtamento per contrat.
vſuſfructus, qui debebat rema-
nere penes hæredem, redit ad illũ, cui proprietas erat
legata, ſi erat de perſonis, quarum legata conſeruan-
1 tur per tit. de legat. præſtan. h. d. ¶ Et no gl. in fi. quæ dicit, † ꝙ titu-
lus de leg. præſt. hodie corrigitur per auth. ex cauſa. & ſic illa au-
then. locum habet rupto teſtamento per contratab. Adde quod
no. s. de min. l. ſi filius. Paulus.

1 *Clericus decedens ad hęredem, num actionem, quàm temporis præteriti ra
tione habet tranſmittat. Et quid reliquis, beneficij non ſolutis, beneficiũ
permutet.*

§. Si teſtator. Poteſt ille, cui legatus, eſt vſuſfruct. age-
re contra hæredem, vt rẽ reficiat, ſi hoc
teſtator iuſſerit: & ſi hæres fuerit in mora, tenetur quatenus inte-
reſt moram non eſſe factam, quàm actionem tranſmittit vſufru-
ctuarius ad hæredem ſuum, licèt vſumfructum non tranſmittat.
1 h. d. cum l. ſeq. In qua habes argu. ꝙ † clericus decedens tranſmit-
tit ad hæredem ſuum actionem, quam habebat ratione præteriti
tem-

temporis, & hoc ſi habebat beneficium ſimplex: aliàs ſecus p ea,
quæ no. in c. præſenti. de offic. ordi. libr. vj. Ad prædicta facit opti-
mè l. defuncta. j. eo. ¶ Item eſt ar. ꝙ clericus, poſtquam arrenda-
uit beneficium, & fructus ſunt percepti, ſi reſignet ipſum ex cau-
ſa permutationis: arrendaria præteriti temporis ſunt ſibi ſoluen-
da facit l. cuiuſcunque. poſt prin. j. eo. tit.

LEX LV.

1 *Expenſam quam quis principaliter reſpectu alterius facit, & ſi ex conſe-
quenti in ipſius facientis vtilitatem redundet, an repetere poſſit. Et prin
cipale propoſitum magis ſpectandum.*
2 *Vaſallus atque emphyteuta, num inuito domino rei cedere, ut ab eo libe-
rentur poſſint.*

SI abſente. Si proprietarius abſente fructuario
faciat aliquam impenſam in re, quę
ꝑtineat ad fructuarium, poteſt eam repetere ꝑ actio
nem negotiorum geſtorum, niſi fructuarius ſit para
1 tus cedere vſumfructum, & adde l. Titius. j. e. ¶ Item † no. hic text.
cum gl. ꝙ cum qs facit impenſam principaliter reſpectu alterius,
licèt ſecundario redeat in ipſius facientis vtilitatem, tamen poteſt
eam repetere, & ſic inſpicitur principale propoſitum, facit quod
2 dixi s. eo. l. quoties. §. ſi colono. ¶ Item † not. arg. ꝙ vaſallus, & em-
phyteuta poſſunt cedere rei inuito domino, & liberantur ab eo,
facit l. cum fructuarius. j. e. Richar. Malumbre. Sed de vaſallo dic:
vt in c. j. de vaſall. qui contra cõſtit. Lotha feu. alie. & quod not. in
c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. In emphyteuta dic, ꝙ non poteſt
cedere domino inuito, & ſe liberare a penſione. ar. j. loca. l. ſi in l. §.
ſi domus. & l. dominus horreorum. §. fi. & de fun. patri. l. quæcun-
que. de pub. l. cotem. §. fi. nec ob. hic: quia iſte vſufructuarius non
tenebatur ad annuam ſol. Et ſic habebat vſumfructum ex cauſa
lucratiua, vel emerat vno pretio, & totum ſoluerat: & ſic non te-
nebat, niſi ad iſtas impenſas, q̃ cum ſint factæ ẽt contemplatione
rei, poſtquam cedit vſufructui rei, ꝑmittitur redundare tñ in vti-
litatem proprietarij: ſecus ergo ſi emiſſet vſumfructum annuum,
pro annuo pretio. vt dictis iuribus. Vel diſtingue ſm ea, quæ ha-
bentur per Dy. & Bar. j. de aqua plu. arcen. l. is cum quo. vide Cy.
in l. ſi quis curialis. & quod ibi no. de Epiſc. & Cler.

§. Siluam. Vſufructuarius poteſt colligere fructus imma
turos, ſi ſua magis intereſt habere, quàm ma-
turos. h. d. ſm verum intellectum. Si vero ſua non magis intereſ-
ſet colligere: tunc non poſſet, quia videretur malitioſè facere: vt
patet s. eo. l. ex ſilua cædua. ſecundum Fran. Accur.

LEX LVI.

Si mihi. Si legatur vſuſfructus a duobus hæredib: in por-
tione cuiuslibet habet vſufructuarius portionem
vſuſfructus. h. d.

LEX LVII.

TItius. Si proprietarius anteq̃ tradat vſumfr. facit ali
quam impenſam ad vſufructuarium perti-
nentem, non tenet̃ tradere, niſi pro rata vſuſfructus,
ſibi refundatur impenſa. h. d. Sicut enim habet actio-
nem vt s. e. l. ſi abſente ita exceptionem, vt hic, & habes l. ſimilẽ. j.
de vſuf. leg. l. generale. & l. Lucius.

LEX LVIII.

TItio cum. Non poteſt res incipere, ab eo ca-
ſu, quo finire dẽt, ad hoc alleg. Rõ
dubitandi huius l. eſſe poterat: qa ſi legabat̃ vſuſfru-
ctus alicui cum morerer, videbat̃, ꝙ deberet incipe-
re, ab hr̃de, qđ fieri põt, qñ hoc agitur: vt s. eo. l. qui vſumfructum.
§. j. & arg. C. vt actiones ab hærede. & quod dictum eſt, aliud cũ
moriet̃, qa tunc voluit vſumfructum fundari in vita morientis,
qa viuens morit̃. in l. 4. qñ dies leg. ced. & ibi not. arg. s. eo. l. arbori
bus. §. de illo. & ſic voluit vſumfruc. durare momento, & ſic nõ
valet. Ad hoc ergo, quod not. in l. fi. j. de condi inſti. & fortè idem
eſt in primo caſu, cum reliqt, poſt mortem. Nam dicendo relin-
quo, poſt mortem tuam, non vr̃ velle, quod fundet̃ in perſona hę
redis, ſed tua: argu. eius, quod no. per Bar. in l. cohæredi. §. cum fi-
lio. de vul. & pup. cogitabis. Pau. de Caſt.

LEX LX.

VSufructu. Onus tributorum pertinet ad vſu-
fructuarium, niſi aliud actum ſit:
Item ſi domus in qua quis habet vſumfructum non
ſit totaliter diminuta, durat adhuc vſuſfructus in eo,
quod remanet. h. d. cum l. ſi cui.

LEX LXI.

Si ſub conditione. Cum quis vendit proprieta-
tem deducto vſufruct. qui
ſperabat̃ alteri deberi, ſiquidem ſpes illa aduenerit, cum perſona il-
lius finitur: ſed ſi non euenerit, tunc ſi illius contemplatione exce-
ptus eſſet, ſtatim redit ad proprietatem: aliàs fundatur, & finitur in
perſona excipientis. h. d. cum glo. & not. in fi. quòd ceſſante cauſa
reſeruationis, ceſſat reſeruatio, facit l. ſi in venditione. j. commu-
nia prædio. quæ eſt not. ad hoc, & quod not. de lega j. l. ſi quis lega
uerit, per Iac. de Are. & Bal. quod no. pro moderno tempore ad
reſeruationes beneficiorum.

LEX LXIIII.

DOminus. Per acquiſitionem ꝓprietatis reuo
cabilem ex cã, q̃ retro fingitur, & a
qua dependet acquiſitio, non extinguit̃ vſuſfructus.
h. d. Et no. pro ſol. ꝯriorum, ꝙ interdum acqritur pro
prietas pendente ꝯdõne vſuſf. & ea pendente, ſilr alienat, & tunc
non nocet vſufructui: vt s. e. l. quoties. poſt prin. interdum acquiri
tur, poſt acquiſitionem vſuſf. & tunc, aut illa acqſitio dependet
ex cã, quæ ipſam poſtea reſoluit, vt acqſitio ex cã legati, quod prĩ
cipaliter ex teſtõ dependet, & reſtm̃ poſtea reſoluitur, & tunc ſi-
militer non nocet, qa fingitur nunquam acquiſita, vt hic. Aut nõ
dependet principaliter, vt cum acquiritur ex cã inter viuos, quæ
poſtea reſoluitur virtute teſtamenti, a quo principaliter non de-
pendent, & tunc extinguitur vſuſfr. nec poſtea reuiuiſcit. ut j. qui-
bus mod. vſufr. amit. l. ſi tibi. Paul. de Caſt.

1 *Ius accreſcendi in legatis teſtator prohibere põt. Et quid in hæreditate. Et
legatum proprietatis per ſubſequentem adiectionem non reſtringi, non
ſic in vſuſfructu legato.*

§. Per fideicommiſſum. In alimentis non
hẽt locum ius ac-
creſcendi. h. d. ſm vnum intellectũ, uel ſic, ubi teſtõr prohibet, nõ
1 hẽt locũ ius accreſcendi. h. d. ſm alium. Et † ꝑꝑ hoc alleg. ſꝑ glo. hic
poſita, quia teſtõr poteſt prohibere, ius accreſcẽdi, qđ eſt verum
in legatis. Quid aũt in hæreditate? vide l. ſi ego. de iniuſto teſta. &
per Bar. in l. quoties. §. ſi duo. de hæredib. inſtitu. qd in legitima? vi-
de in Authen. ut cum de appel. cog. §. ſi cæterum. ¶ Item not. ean-
dem gl. in fi. ꝙ licèt legatum proprietatis per adiectionem ſubſe-
quentem non reſtringat̃, vt j. de ali. leg. l. 4. legatum tñ vſuſfru-
ctus ſic, quod eſt nota. & vidi de facto, & adde s. de tranſac. l. cum
hi. §. ſi uni. & quod ibi not. Paulus de Caſt.

LEX LXV.

1 *Vſufructuarius quos fructus ad hæredem tranſmittat.*
2 *Penſio an ſolui debet in fine anni.*

1 **DEfuncta.** † Si vſufructuarius locauerit vſum-
fructum, & poſt perceptos fructus
deceſſerit, licèt dies ſoluendæ penſionis nõ ueniſſet,
actionem tñ tranſmittit ad hæredem ſuum, hoc di-
cit, & hic vr̃, quaſi caſus de eo, qđ dixi s. eo. l. ſi extraneo. §. fi. cum
l. ſeq. ꝙ clericus decedens tranſmittat ad hr̃dem ſuum actionẽ, q̃
ſibi competebat pro fructib. pręteriti tꝑis, de quo habes gl. in c. fi.
de offi. ord. lib. 6. Quod facit contra: ſed ibi intelligit̃ de beneficio
ſimplici ſm Ioan. And. vel vide glo. not. de reb. alie. c. hoc conſul-
tiſſimo. lib. 6. & per Ioan. Monach. in l. j. C. de anno. ciuili. lib. 11. ꝓ
quo facit 11. q. 2. alienationes. & 20. q. j. ſi quis item. ¶ Not. pro de
claratione glo. ꝙ habes quatuor caſus diuerſos in fructuario, in
quo dicendum eſt, vt hic, videlicet, ꝙ ſi decedat poſt fructus iam
collectos, licèt annus nondum ſit completus, & licèt dies penſio
nis, nondum uenerit, tamen ad hæredem ſuum trãſmittit, ut hic,
ſecundus eſt in annuo legato, in quo ſufficit ultimum annum eſ-
ſe inceptum ad hoc, ut pro toto anno tranſmittat legatum ad hæ
redem, ut j. de annu. leg. l. a nobis. ideo qa tale legatum de ſui na-
tura, poſtquam eſt purificatum, eſt tranſmiſſibile ad hęredes. Sed
ſtatim incepto anno purificatur: ergo &c. uſuſfr. rei ſui natura nõ
tranſmittitur ad hæredem pro fructib. nõdum perceptis. Tertius
caſus eſt in uiro, qui lucratur fructus dotis: nam ſoluto matrimo
nio ulti. ann. nondum completo, non pertinent oẽs fructus illius
anni ad maritum, uel eius hæredem, etiam ſi percepti erant tem-
pore ſoluti matrimonij, ſed pro rata tantum temporis illius anni,
quo durauit matrimonium. ut j. ſoluto matri. l. diuortio. dic, vt ibi
per Bar. de iſta materia. Et eſt ratio, quia tempore non lucratur, ni
ſi propter onera matrimonij, ſi ergo non ſuſtinuit onera, niſi pro
quarta parte ultimi anni, non debet lucrari, niſi quartam partem
fructuum, & reſiduum pertinet ad uxorem. ¶ Quartus caſus eſt
in uaſallo, qui deceſſit non relicto filio maſculo, & ſic feudum re-
uertitur ad dominum, nam de fructibus illius anni, quo deceſſit,
quid iuris ſit, habetur in c. ſi uaſallus. in ti. hic finitur lex Corradi.
de conſue. reg. in c. j. quod c. eſt iuris poſitiui, & cõſuetudinarium.
2 De quęſtio. gl. † vtrum penſio debeat ſolui in fine anni: dic, ut no.
per Cyn. C. locati. l. idem. in 5. q. Bart. tenet ibi, ꝙ in fine: quia non
poteſt agere, niſi contractu ex parte ſua impleto: arg. l. Iul. §. offer-
ri. de act. emp. Paul. de Caſt.

1 *Legatum*

1 *Legatum reiterabile, quando dicatur, & quod annuum.*

§. Sempronio. Cui legatur pars redituum non cen-
ſetur vſufructuarius: & tale legatum
cenſetur annuum, ſicut ipſi reditus annuatim percipiunt. h. d. no.
primum dictum declara ꝑ ea, q̃ no. ſ. e. l. ſi qs ita. & ꝑ Bar. in l. Sem
1 pronius Attalus. de vſufr. lega. ¶Ex ſecũdo † dicto no. & tene mẽ-
ti, ꝙ qñ legat̃ aliquid, quod ſui natura reiterat̃ annuatim, vel aliqd
ex eo, quod reiteratur, tale legatum eſt reiterabile, & annuum: ſe-
cus ſi illud ſui nã non reiterat̃, puta, lego decem, non enim videor
legare, niſi ſemel. ff. de le. 3. l. fideicommiſſum. §. ſi qs decem, ſed ſi
dico decem corbes frumenti ex reditu talis fundi: tunc quia ille re
ditus annuatim reiterat̃, videtur iſtud legatum annuum, licèt di-
ctum non ſit, caſus eſt hic, quod eſt valde ſingulare. Paulus.

LEX LXVI.

ARbores. Vſufructuarius arbores, non tenetur
ſubſtituere vi tempeſtatis euerſas. Itẽ
ad ipſum pertinet omne commodum, quod ex re ꝑ-
cipitur, & etiam penſiones rerum locatarum per pro
prietarium, ſi hoc actum eſt, non tamen tenetur ſtare colono, ni-
ſi ſit actum expreſsè, h. d. vſque ad §. fi.

§. Cęſæ arundinis. Gl. intelligit duobus mod. Pri
mò, ꝙ ſi fuerunt ſeparatę à ſo
lo tempore conſtituti vſusfructus pertinent ad vſumfructuariũ,
ſi ex illis debebat aliquod vectigal ſolui. h. d. qđ intelligo ſi erant
adhuc in fundo. Item pro illa tñ parte, quæ debet ſolui, ſ'm aliam
lectu. dicit, ꝙ cenſus debitus fundo fructuario pertinent ad vſum
fructuarium. h. d. no. ꝙ cẽſus fundi pertinet ad fructuarium, ſicut
enim eos ſoluere debet: vt tit. eo. l. hactenus. ita & recipere eos,
qui debentur, vt hic. Paul. de Caſt.

LEX LXVII.

1 *Vſufructuarius poſt ſpoliationem vſusfru. non utens, an ipſum perdat.*

CViuſcunque. Vſufructuarius habet inter-
dictum, vnde vi, tã pro fun-
do, q̃ pro fructibus occaſione fundi. Item ſi poſt ex-
poliationem ꝑdat vſumfructum, adhuc ſibi compe-
tit actio pro fructib. ꝑteriti temporis. h. d. Et hoc ſ'm dictum facit
ad hoc, quod dixi ſ. eo. l. ſi extraneo. §. fi. ¶Et aduerte ad gl. hic po-
1 ſitam, q̃ dicit, † ꝙ poſt expoliationem põt perdi vſusfructus non
vtendo: quod non videt̃ verum, qa per ipſum nõ ſtat, quo minus
vtatur: vt ſ. e. l. arborib. §. de illo. & ibi dixi. Sol. ibi erat impeditus fa
cto naturæ, vel alio, ex quo ſibi non dabatur recurſus contra ali-
quem, iõ vſumfructum non perdit: hic erat impeditus facto ter-
tij, ꝯ quem habebat recurſum, ideo perdit. Sed contra tertium, ſi-
bi ſubuenit̃. Ad hanc ſolu: facit l. ſi Titius ſtatuas. de cond. & de cõ
iuncto, quod not. eo. tit. l. in teſtamento. & ff. ad l. Aquiliam. l. inde
Neratius. §. ij. intellige, quod habetur ff. e. l. ſi in area.

1 *Proprietatis cauſam ab vſufructu diuerſam. Et an proprietario delinquẽ
te licèt alius vſumfructũ habeat, proprietas confiſcationi ſubeſſe poſſit.*
2 *Proprietarius, an vſufructuario cauere teneatur, ꝙ ſinet ipſum uti frui.*
3 *Poſſidens ciuiliter tantum, an rei vendi. conueniri poſſit, & an, & quan-
do fructus poſſint ſequeſtrati.*

§. Si fundus. Iſte §. eſt multum no. & ſemꝑ alleg. h. d.
vſufructuario competit actio ꝯ quemli-
bet poſſidentem, & ipſum impedientem, hoc primo, & contro-
uerſia ſuper proprietate inter duos, ius eius non differt, ſi de eo
non eſt controuerſia, hoc ſecundo. ſed ſi controuerſia eſt, tunc
differt̃ reſtitutio, ſed ꝓſtatur cautio. h. d. & eſt magiſtralis §. ¶No-
1 ta † ꝙ cã proprietatis eſt diuerſa ab vſufr. vñ controuerſia ſuper ip
ſa non differt ius vſusfructus, ſic etiam poteſt vſucapi, & alienari
proprietas ſaluo vſufructu. vt ſ. eo. l. locum. §. proprietarius, & l.
iuſto. §. non mutat. de vſucap. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi proprietarius
relinqueret, non impediretur confiſcatio propr etatis, licèt alius
haberet vſumfructum, qa in ſeparatis non infert̃ de vno ad aliud:
2 vt l. fi. de cal. ¶Secundo nota † ꝙ proprietarius teneret̃ cauere vſu
fructuario, ꝙ ipſum non impediat, vti frui, quod puto verum, qñ
per iudicem fuit coactus tradere vſumfructum, & ſic eſt contra
eum ꝓſumptio, ꝙ impediet. vt ff. ſi ſerui. vendicet̃. l. egi. ſecus ſi ſpõ
te tradidiſſet, qa non præſumit̃, ꝙ velit impedire, vnde non debet
grauari in cauendo. arg. ff. de pę. l. capitalium. §. ad ſtatus. & quod
ibi no. per Bar. & de damno inſe. l. qui bona. §. ſi quis per eundem.
¶Tertio no. ibi: facit, qa a poſſeſſore & c. prout intelligitur de eo,
qui poſſidet ciuiliter, & conſtituitur rei vendicatio, ꝙ dẽt cauere
3 vſufructuario poſſidẽti naturaliter. Nam † ex hoc ſequitur, ꝙ poſ-
ſidens ciuiliter tantum, poteſt conueniri rei vendica. & ad hoc ſẽ-
per alle. Et ſic eſt, hic caſus de q. quàm format gl. ſ. de rei vendica.
in rub. & de hoc no. in l. Pomponius. §. cum quis. de acquir. poſ.
quod tamen limita, vt ſ. de rei vendic. l. ſi a bonæfidei. ¶Vltimo
no. tex. mirabilem in fi. licèt prohibeat̃ res ſequeſtrari, tamen dẽt
poſſeſſor ſatiſdare actori, quod ſi obtineat, reſtituet ſibi quicquid
ex re ꝑcipiet interim, & niſi ſatiſdet transfertur poſſeſſio, & facul-
tas percipiendi fructus in ipſum actorem, quod eſt mirabile, nec
alibi reperitur, nec practicatur, puto tamẽ ſanè, hoc intelligendũ,
quando eſſet ſuſpicio contra reum dilapidatione fructuum: arg.
in l. ſi cã dot. §. ſin autem in ſęuiſſimo, ſoluto matrim. & ad Trebel. l.
Imperator. & ſ. qui ſatiſda. cog. l. ſi fideiuſſor. in fin. & l. Imperato-
ri. in fi. de appel. Paulus.

LEX LXVIII.

1 *Conceſſo vno, & aliud quoque conceſſum uideri, ſine quo illud eſſe nequit,
fallit, ſi natura, vel ſubſtantia illius repugnaret.*

VSufructuarius. Vſufructuarius non põt
imponere nouam ſerui-
tutem, nec aliqd noui facere, per quod ſtatus rei mu-
tetur, ẽt ſi proprietarius illud facere incępiſſet. Item ſi
hoc vſufructuarius fecerit: qa qui ſtatum rei mutat, vſumfructũ
perdit, niſi ꝯrium ſit actum. h. d. ¶Et not. non inſpici voluntatem
proprietarij, ꝯ quod facit, quod no. ſ. eo. l. æqſſimum. §. j. in glo. &
ita mutat. Sol. dic, ꝙ ſi vſufructuarius compleret hic illud, quod
incępit proprietarius, mutaretur ex toto ſtatus rei, ibi ſecus. ¶Itẽ
1 † no. quòd vno conceſſo, non vr̃ aliud conceſſum, ſine quo illud
eſſe non põt, qñ hoc eſſet contra nãm, vel ſubſtantiam eius. ¶Sed
nec eius. ſcilicet, ædificij, quod fecit, habebit vſumfru.

LEX LXIX.

Vſufructuarium. Ad vſumfructuarium pertinet
omne commodum rei. hoc di
cit. Paul. de Caſt.

§. Si in vinarijs. Propter difficilem ſeparationem cõ
ceditur, quod aliàs non concederet̃,
ad hoc alle. ¶No. ꝙ licèt ille, cui legatus eſt vſusfructus animaliũ
eiuſdem, vel diuerſorum generum, non debeat regulariter princi
palia capita occidere, imo in locum demortuorum alia ſubroga
re, vt ff. e. l. vetus. in fi. ſi tamen immiſta ſint aliqua capita ſua, q̃ nõ
poſſunt de facili ſeparari, ne illa perdat, qa conſtat ad ipſum ꝑtine-
re: põt de quibuſcunque occidere, ẽt de capitibus proprietarij, &
ſufficit, vt reddat eundem numerum: ex quo ſequitur, ꝙ ꝑꝑ talẽ
commiſſionem ſunt effecta quodammodo communia, & hæc
eſt intentio literæ. Adde quod not. ſ. de rei. vend. l. idem Pompo-
nius ſcribit ſi frumentum. in princip. ¶Item no. gloſſellam, quæ
ponit exemplum in lacu Peruſino, q̃ Peruſini alle. contra Floren-
tinos, q dicunt, ꝙ quia tempore gloſſatorum fuerunt in poſſeſ-
ſione illius lacus, & a toto tempore & c.

LEX LXX.

QVod noſtrum. Quod noſtrum non eſt,
potentialiter transferre
poſſumus in alium, vt inſit actualiter. Item ſi vſufru-
ctuarius vult vſufructui cedere, non cogit̃ rem refi-
cere, ſed ab eo in quo fecit rem deteriorẽ, non põt ꝑ hoc ſe libera
re. Item penes quemcunq; ſit proprietas, non tenet̃ proprietarius
reficere. h. d. vſq; ad l. vſufructuarius. Not. in l. ſed cũ fructuarius.
ad id quod dixi ſ. e. l. ſi abſente. de emphyteuta.

LEX LXXV.

1 *Partus in fructu ſi non eſt, nec pars partuum erit. Et aliquid pendere ra-
tione futuri euentus, quod non ratione præſentis. nu. 2.*

VEtus. Partus ancillarum, quarum vſusfructus legatus
eſt, ad vſufructuarium non pertinet, nec etiam
fructus partuum, niſi ſit expreſsè legatus. Fœtus vero pe-
corum benè pertinet ad eum, ſed tenetur ex illis loco ca-
pitum demortuorum, uel inutilium ſubſtituere, qua ſubſtitutio-
ne facta inutilia, uel demortua pertinent ad vſufructuarium, ſub-
ſtituata uero ad proprietarium. Sed nonnunq̃ dñium fœtuum
ſubmittendorum eſt in pendenti ratione futuri euentus, licèt in-
ſpecto præſenti tempore ſit uſufructuarij. Et ipſius eſt periculum
interitus. Item ad dictam ſubmiſſionem non tenetur uſufructua
rius, niſi ſit legatus uſuf. uniuerſitatis, ſecus ſi ſingulorum capitũ.
Nec etiam tenetur ad ſubmittendum, niſi illa quæ naſcuntur gre-
ge uacuo, & talis ſubmiſſio facti eſt. h. d. uſque ad l. ſi in area. ¶No
1 ta † in hac l. uetus. ibi hac ratione & c. ꝙ ſi partus non eſt in fructu,
ergo uſusfructus partuum non pertinent ad uſufruc. facit, ad id,
quod dixi ſ. e. l. uſufr. legato. Nam ſi alienatio rei non eſt in fructu,
ut ibi no. in gl. & C. eo. l. intereſt: ergo nec illud, quod prouenit ex
alienatione: puta laudimium: ut ibi dixi. ¶Item no. ex l. uel inutiliũ,
ꝙ unus, & idem transfert in ſe dominium rei alienæ dño abſente,
& ignorante, & ẽt a ſe abdicat dominium rei ſuæ, & alij ignoranti
facit acquiri ſe ſolo authore, quod alibi nõ reperitur. Cy. dicit, ꝙ
hoc fit legis autho. aliàs. n. fieri non poſſet, ut l. id quod noſtrum.
2 de reg. iur. & l. ſi quis ui. §. dña. de acqui. poſſeſ. ¶Item † no. in l. quid
ergo aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione ꝓ
ſentis de quo dixi ſ. e. l. ſi fur. decerpſerit. ¶Item no. in uer. ſed qđ
dicitur, quòd ſi habeo x. oues, quæ faciunt gregem, aliud eſt lega-
re uſumfru. gregis mei, ſub nomine uniuerſitatis, & alium legare
uſumfru-

vſumfructum x. ouium mearum, per quod vr̃, ꝙ aliud ſit legare
capitulo, aliud canonicis. Nam primum legatum acquireret̃ eccle
ſiæ, ſ'm vero ſingul. canonicis. Cynus. Tu dic, ꝙ idem eſt vtrobiq;
qa legatum. ſ. omnib. canonicis, vel canonicis indefinitè, vr̃ factũ
capitulo, vt probat̃ in l. ciuib. ff. de re. diu. ſ'm vnum intellectum, &
ita vr̃ ſentire Petr. & Cy. in l. j. C. de ſacroſ. eccle. & Bar. in d. l. ciuib.
& ita eſſet hic, ſi non hr̃et niſi x. oues: qa paria eſſent legare vſum-
fructum gregis, vel illarum x. ouium. dẽt ergo hic intelligi, qñ ha-
bebat plures, & legabat vſumfructum x. ouium. Nam non conſi
derant̃, vt vniuerſitas, ſed vt ſingula capita, qa teſtator non ita di-
ſpoſuerat: vt illa x. facerent gregem, ſed centum, ſecus ſi ſola x. ha-
beret. ¶Vltimò no. ꝙ aliqua facti ſunt, concor. l. conſilio. §. fin. de
cura. furio. & in illis non ſufficit ſolus animus, l. bouem. §. j. de ædil.
edi. per l. in ementis. & quod ibi no. C de contrah. empt. ¶Item ad
uerte ad gloſſellam. in ver. item ſi fortè. q̃ vr̃ ſentire ꝯ illud, qđ dixi
in ſummario. ſ. ꝙ vſufructuarius debeat ſubmittere ẽt de his, quæ
naſcuntur grege pleno, ſed contrarium videtur ſonare litera. In
conſilijs, tamen non diſcederem a gl. Paul.

LEX LXXVIII.

1 *Vſusfructus areæ, num ædificio extincto amittatur.*

SI in area. Si ædificetur in area in qua quis habet
vſumfructum, & antequam vſusfru-
ctus tꝑe perdatur, ædificium deſtruat̃: redit vſusfructus
in priſtinam cauſam. h. d. ¶Et aduerte ad gloſſ. ne te decipiat, dicit
1 † enim, ꝙ ędificio facto vſusfructus areę eſt amiſſus ſtatim, quod
eſt verum quantum ad commoditatem, qa non põt vti frui area,
poſtq̃ eſt ædificatum: ius vero vſusfructus durat, quod patet, qa
tꝑe perdit̃, vt hic. Nam ſi eſſet extinctum, amplius non extingue-
retur tꝑe. Dic ergo, ꝙ eſt amiſſus ſtatim facto ædificio. i. impedi-
tus, quo deſtructo, redit in priſtinam cauſam. ¶Item qđ hic dr̃, vt
tempore perdatur: quia propter ædificium non poteſt vti frui, vn
de non utendo x. annis perditur, uidetur contra text. in l. arbori-
bus. §. de illo. ſupra eod. & quod ibi dixi. ſolue, vt dixi ſupra eo. l. cu
iuſcunque. in prin.

LEX LXXIX.

SIdominus. Dominus nudæ proprietatis poteſt le-
gare vſumfructum, quod legatum ha-
bebit effectum, cum vſusfructus ad proprietatem redibit,
hoc dicit. l. ſe. uide per te.

LEX PRIMA.

1 *Ius accreſcendi inter quos coniunctos in vſufructu locum habeat.*
2 *Proprietatem quàm vſumfructum difficilius accreſcere.*

De vſufructu accreſcendo. Rubr.

QVoties. In uſufructu locum habet ius accreſcẽ
di inter coniunctos, non inter diſiun-
ctos, hoc primo. Item ſufficit ad hoc coniunctio le-
galis, hoc ſecundo. Item ſi plures ſint, quorum aliqui
ſint coniuncti, aliqui diſiuncti, & portio unius coniunctorum
deficiat, ſolis coniunctis accreſcit, non diſiunctis. h. d. ¶Circa pri-
1 mum dictum l. quæritur † in gl. j. in fi. de quibus coniunctis loquit̃.
Reſpondet & benè, ꝙ de coniunctis re tantum, uerbis tantum,
uel re, & uerbis. Aduerte tamen, ſi ſunt coniuncti uerbis tantum,
propriè dr̃ hr̃e locum inter eos, ius accreſcẽdi, quia portiones fue
rant a princ. diuiſæ, unde accreſcit illud, quod quis nunquam ha-
buit, qđ propriè accreſcere dr̃. Si uerò ſint coniuncti re: tunc quia
cuilibet a prin. fuit res inſolidum aſſignata, magis dr̃ non decreſce
re, quàm accreſcere, ut no. in l. hæc ſcriptura. & l. ſi ſeparatim. de ꝯ-
di. & demon. & C. de cad. tol. l. uni. §. ſin autem diſiuncti. & §. ſin aũt
ad deficientis, quod eſt uerum in proprietate, in qua non habet
locum ius accreſcendi poſt acquiſitionem ſemel factam, ut ff. e §.
interdum. Idem eſt in uſufr. ſi portio deficeret antequam acquire
retur, ſed ſi ſemel eſſet acquiſita, tunc quia fuit ſemel ablata a colle
gatario per concurſum, ſi poſtea deficeret diceretur accreſcere,
& hæc ſunt utilia propter onus portionis deficientis, nam cum ac
creſcit, tranſit onus: ſecus ſi non decreſcit, ut d. §. ſin autem ad defi-
cientis. Et dic, ut ibi. ¶Secũdo oppo. in ea. gl. de l. mulieri. & Titio.
de condi. & dem. ubi coniuncto uerbis non accreſcit portio defi
cientis gl. clarè non ſoluit. dic ergo, ꝙ mulier illa coniuncta, quæ
uolebat portionem deficientis, non habebat portionem ſuam iu
re cõi, ſed iure ſpeciali, & contra uoluntatem teſtatoris, quia non
impleta conditione admittebatur ad legatum ex quadam diſpen-
ſatione iuris: uñ ſolam portionem ſuam habet. Hic aũt debet in-
telligi, qñ de iure cõi admittebat̃, illud aũt non eſt indiſtinctè uerũ
per quod ille, qui admittitur ex iure ſpeciali, non habet ius accre-
ſcendi, ſed eſt diſtinguendum, ut ibi per Bart. in l. re coniuncti. de
leg. 3. ¶Circa ſ'm dictum l. quærit gl. 2. de quibus diſiunctis intelli-
gitur, ut inter eos nõ ſit ius accreſcẽdi gl. ſentit, ꝙ de diſiunctis re,
& uerbis: nam ſi aliquo mõ eſſent coniuncti, locum hr̃et ẽt ſi uer
bis tñ. Nã ſit talis coniunctio iuris accreſcendi in proprietate po-
tius, q̃ in uſuf. Et in hoc bñ dicit, ut colligit̃ hic in princ. & in §. inter
dum. Sed in alio nõ ur̃ bñ ſentire, tenet. n. ꝙ qñ inter duos ſunt di
uiſæ portiones, ſiue pro diuiſo, ſiue pro indiuiſo, licèt ſint poſiti in
eadẽ oratione, non ſunt coniuncti uerbis, nec re, puta Titio in di-
midia, Seio in alia dimidia uſumfructum lego: tunc ergo ſunt cõ-
iuncti uerbis ſ'm glo. qñ ita ſpecificè diuidunt̃, puta Titio, & Seio
uſumfructũ fundi lego æquis portionib. ita ur̃ ſentire gl. ff. e. l. §. in
terdum. Sed hoc nõ eſt uerũ. Iſta. n. eſt magis diſtinctio uerbalis,
q̃ realis. ¶Vñ dic, ꝙ qñcũque ponunt̃ in eadem oratione ſub eo
dẽ uerbo: tũc qualitercunq; portiones diuidant̃, tñ ſunt coniuncti
uerbis; qa in tali coniunctione uerbali ſolum inſpicit̃ unitas ſermo
nis, & cõplexus uerborum, nec eſt curanda diſtinctio portionũ:
ut l. triplici. de uer. ſig. & in hoc uñr concordare oẽs Doct. ¶In q.
uerò gl. utrũ inter ꝯiunctos uerbis habeat locũ ius accreſcendi,
de quo qdam dubitant, ut in gl. patet. dic, aut inter eos eſt oĩmo-
da diſtinctio realis, & tunc non hẽt locum: ut puta Seio, & Titio
ſingulis lego ſingulos ſeruos, ſunt. n. uerbis coniuncti, ſed re om-
nino diſiuncti: ut l. hmõi. § quib. de leg. j. Item ſi diceret̃ Titio par-
tẽ fundi ꝓ diuiſo, & Seio aliam partem lego: ita põt intelligi hic iſte
uerſi. ſ. ut loquat̃ in coniunctis uerbis, ſed re omnino diſiunctis. Et
in hoc bñ ſentit gl. ¶Si uerò non eſſent omnino diſiuncti, ut qa
portiones pro indiuiſo aſſignarent̃, quo caſu neutra põt ad ocu-
lũ demonſtrari, ut l. Męuius. §. duob. de lega. 2. tunc inter eos hẽt
locum, ſicut inter cõiunctos re, ut ff. de leg. j. l. ſi duob. §. fi. & l. Mę
uio. in prin. de leg. 2. ſ'm unum intellectum hæc uera, qñ relinquit̃
ab eodem hr̃de, ſi aũt a diuerſis, dic, ut ff. e. l. pe. ¶Circa tertium di
ctum opp. ꝙ inter duos dominos, q ſunt coniuncti coniunctio-
ne legali non habeat locum ius accreſcendi: ut ff. de leg. 2. l. Procu
2 lo. Sol. ibi in proprietate, q̃ † difficilius accreſcit, q̃ uſufru. Et eſt rõ,
qa ſi ſemel accreſceret, nunq̃ rediret ad hr̃dem. Et ſic eſt accremẽ
tum ꝑpetuum: ſecus in uſufructu, q ſperatur redire per mortem
uel capitis diminutionem illius, cui accreſcit, & ſic non eſt tñ ꝑiu-
dicium hæredi. Hæc uera ſunt in legatis, ſecus in hæreditate, ubi
etiam inter diſiunctos locum habet, ne quis decedat pro parte te
ſtatus, & pro parte inteſtatus: ut l. ſi ſeruus cõis ab extero. de acq.
hære. Item hæc uera, qñ ambo dñi erant capaces, ſed ſi unus erat
incapax a principio, & tunc ẽt legatum proprietatis totum acqui-
ritur capaci: ut l. uerũ ſi ſeruo. ff. pro ſocio. ¶Circa quartum di-
ctum opp. ꝙ portio deficiẽs non accreſcat ſoli coniuncto, ſed ẽt
diſiuncto: ut l. Item ꝙ Sabinus. ff. de hære. inſtit. tene primam ſol.
glo. ꝙ ibi illi inſtituti ſine partibus, qui uocabantur ad unam un-
ciam uacantem non erant coniuncti uerbis, qa in diuerſis oratio
nib. poſiti, nec re, qa illa uncia non fuit aſſignata cuilibet eorum in
ſolidum, nec expreſsè, qđ requirit̃, ut no. ff. e. §. fi. Et iõ portio defi-
ciens accreſcit omnib. nec ob. l. ſi ita quis hæredi. e. tit. quia ibi oẽs
erant cõiuncti, ideo omnib. accreſcit. Et eodem mõ ſolue ꝯrium
de l. Męuio. de leg. ij. Nam ſ'm uerum intellectum ibi aliqui erant
coniuncti re, aliq uerbis, puta Titio, & Sempronio lego fundum
æquis portionibus. Iſta eſt j. lec. quæ ibi ponitur in gl. quam ibi ſe-
quitur Bar. Iſti ſunt uerbis tñ coniuncti. Item Sempronio eundẽ
fundum lego, iſte eſt coniunctus re cum primis, certè ſi portio
unius ex primis deficiat, accreſcit utrique tam illi, q ſecum coniũ-
ctus erat uerbis, quàm illi, qui coniunctus erat re; quia neutra cõ-
iunctio potentior eſt altera. Paulus de Caſtro.

1 *Coniuncti in dubio, qui intelligantur.*
2 *Ius accreſcendi in proprietate, poſt acquiſitum reſolutumq; ius, num locũ
habeat, Et quid in vſufructu. nu. 3.*
4 *Proprietatis acquiſitionem cauſam inſtantaneam: uſusfructus ſucceſſi-
uam habere.*
5 *Ius accreſcendi in vſufructu inter uiuos conſtituto, num locum habeat.*
6 *Coniuncti re, ut qui dicantur, quot requirantur, item &, ut inter eos, ius
accreſcendi locum habeat.*

1 §. Interdum. † Licèt uſufructuarij ſint uerbis diſiun-
cti, ſi tamen re coniuncti ſunt, locũ hẽt
inter eos ius accreſcẽdi, etiam poſt ius acquiſitum, & reſolutũ, ſe-
cus in proprietate in qua poſt acquiſitum ius locum non hẽt. Itẽ
coniunctio realis inducit̃ per legatum cuilibet inſolidum factũ,
in quo partes fiunt ꝑ concurſum, & non inducit̃ ꝑ retentionem
uſusfructus. h. d. uſque ad l. 3. §. non ſolum. & eſt not. §. & ſemper
alle. Et fuit repetitus ꝑ dominum Rayn. de Forliuio, qui fuit magi
ſter Bar. Veruntamen ipſe quaſi de uerbo ad uerbum poſuit, &
recitauit repetitionem, quàm fecit Bar. in l. re coniũcti. de leg. 3. ut
poſſet eum in aliquib. reprehendere, ueruntamen reprehẽſiones
ſuæ non ſunt multum urgentes. ¶Nota ex iſto prin. coniuncto
prin. l. ꝙ cum loquimur de coniunctis, in dubio intelligit̃ de con-
iunctis uerbis. Item ẽt ur̃ ſumi in tota l. j. de cadu. toll. & Inſtit. de
leg. §. ſi eadẽ. Appellat hic l. coniunctos re, uerbis diſiũctos. & hoc
facit ꝓ opin. illorum q dicunt ꝯiunctionem uerbalem eſſe poten
tiorem, q̃ realem in iure accreſcendi, cuius ꝯrium ſ. proxi. dixi.
¶Secun-

2 ¶Secundo no.† ꝙ in proprietate poſt ius acquiſitum, & reſolu-
tum: non habet locum ius accreſcendi, & ad hoc alle. facit l. aquā.
§. fi. quemad. ſeru. ami. hoc aūt fallit in caſib. primo in Auth. de hę-
re. & fal. §. ſi qs aūt non implens. ſed dic, ꝙ impropriè eſt ius accre
ſcendi, ſed l. illa, aufert ab vno, & applicat alteri. Itē fallit ĵ. de aſſi. li.
l. vtrū. in prin. & C. ſi ſocius liberal. imper. l. j. & ĵ. de acq. hære. l. ſi
minor. & l. q patri hr̄s extitit. in quib. poſt ius acq ſitū, & reſolutum
3 hēt locum. ¶Tertio no.† ꝙ in vſufructu poſt ius acqſitū rl̄r hēt
locum, vr̄ tn̄ dicendū, ꝙ iſto caſu accreſcat, ſine onere, vt ĵ. de an
nu. leg. l. Titia. in prin. vbi vſusfructus ſemel conſtitutus, & finitus
redit ad alterum ſine onere: ſecus ſi nunq̄ fuit conſtitutus, vt ibi
no. vel dic, ꝙ ibi loquiť, qn̄ conſolidať cum proprietate, quo caſu
propriè dr̄ ſumi: qa extinguiť. Sed non loquiť, qn̄ accreſcit, quo ca
ſu adhuc durat formalis, quod tene menti, facit quod dicam in §.
4 non ſolum. ¶Quarto † not. ꝙ acquiſitio proprietatis hēt cām in-
ſtantaneā: qa ſtatim ꝑfectè acquiriť. Sed acquiſitio vſusfructus
hēt cām ſucceſſiuam, qa non ſtatim acquiriť perfectè, qđ facit ꝑ
opi. gl. C. eo. l. corruptionē. vbi dicit, ꝙ ſi qs ex ↄctu teneť ad dan-
dum vſumfructum: licèt ſemel tradiderit, non eſt liberatus ab a-
ctione ex ↄctu, qa non vr̄ perfectè tradidiſſe, quam gl. reprobat
ipſe. Sed Bar. eā ſuſtinet in l. 2. de ver. obl. pro cuius opinione, vr̄
5 hic caſus. facit s̈. de arbitris. l. inter Caſtilianum. ¶Quinto † nota. in
l. idem Neratius. verſi. vn̄ Celſus, ꝙ in vſufruc. ēt conſtituto inter
viuos hēt locū ius accreſcendi, qđ venit in proprietate, dic. vt ĵ. de
verb. obl. l. ſi mihi & Titio. ꝑ Bar. & tangit in l. re coniuncti. in fi. q.
6 ¶Vltimo, † collige ex iſtis text. cum gl. tria magiſtralia, quæ requi-
runtur ad hoc, ꝙ dicantur re coniuncti, & habeat locum ius ac-
creſcendi. ¶Primum eſt, ꝙ cuilibet res ſit inſolidum legata, & ſi q
dem in diuerſis orationib. ſunt coniuncti re tantum. Si verò in ea
dem, ſunt re, & verbis. ¶Secundum eſt, ꝙ legata ſint exꝑſſe: ſecus
ſi tacitè: vt colligitur in gl. q̄ eſt hic in fi. quæ incipit pro portionib.
Tertium eſt, ꝙ faciant partes ſibi ꝑ concurſum. Ex qbus determi
nantur plures q. nam ex primo cum dixi, ꝙ debent eſſe legata cui
libet inſolidum determinatur, quid ſi vni inſolidum, alteri pro par
te, puta, Titio lego fundum. Item dimidiam eius fundi lego Sem-
pronio: vtrum in hac dimidia ſint re coniuncti? vr̄ ꝙ ſic, quia pri-
mo fuit legata Titio ſub appellatione totius: ſecundo legatur Sē-
pronio ſub appellatione dimidiæ, ↄrium eſt verum, qa legando ip
ſam Seio, vr̄ eā ademiſſe Titio, & ſic Titius non vocatur ad eam
ex voluntate teſtatoris: vt C. de leg. l. cum qō. Et ſic non hēt locū
in ea, ius accreſcendi, & hoc cum legať vni totum integrale, & al-
teri pars quotitatiua, vel quantitatiua. Quid ſi vni totum integra-
le, alteri pars integralis, vel vni totum vl̄e, alteri pars ſubiectiua: dic
vt l. re coniuncti. ꝑ Bar. ¶Ex ſecundo colligitur intellectus l. Item
ꝙ Sabinus. de hær. inſtit. Nam ibi inſtituti ſine partibus, non voca-
bantur ad portionem vacantem expreſſa voluntate teſtatoris, &
iō non dn̄r recōiuncti arg. iſtius. §. Ex tertio determinatur, quid ſi
vni legantur decem, & alteri decem, vtrum ſit inter eos ius accre
ſcendi? certè dic, ꝙ ſi in diuerſis orationib. non, quia cuilibet debē
tur x. & ſic non ſunt re coniuncti, quia non faciunt ſibi partem
ꝑ concurſum. arg. de prob. l. quinquaginta. nō enim eadem x. ſed
diuerſa videnť legata, cum quantitas poſſit multiplicari, videlicet,
cum in diuerſis orōnib. legať: ſecus in corpore: vt l. planè. §. j. de le
ga. j. Si uero in eadē oratiōe puta Titio x. & Seio x. lego, tunc ea
dem x. vn̄r legata, & ſic ſunt re coniuncti, & locum hēt ius accre-
ſcendi, qa faciunt ſibi partē ꝑ concurſum. ita intelligiť l. ſtipulatio
iſta. §. eum q. de ver. ob. & in hoc concor. Pet. & Bar. ¶Item deter
minatur ſi duob. legatur fundus, hoc acto expreſsè, ꝙ quilibet ha
beat inſolidū, quo caſu vnus dēt habere rem, alter æſtimationem:
vt l. ſi plurib. de leg. j. non hēt locum inter eos ius accreſcendi, qa
non dn̄r re coniuncti, cum ſibi non faciant partem ꝑ cōcurſum
de materia vero glo. vide Bar. in l. re coniuncti.

LEX IIII.

1 *Ius accreſcendi in vſufructu portionum diuerſitas, ac qualitatum varietas, an impediat.*
2 *Vſumfructum accreſcere, aut cōſolidari, nū paria ſint, & q̄ inde vtilitas.*
3 *Ius accreſcendi, num in eo legato locum habeat, in quo vni fundus legatur, & alteri, diuerſis tamen orationibus vſusfructus dimidia.*
4 *Vſusfructus cauſalis proprietati coniunctus, quàm naturam habeat.*

Idem Neratius.

§. Non ſolum. Ius accreſcendi locum habet inter
vſumfructum formalem, & cauſalē.
Item vſusfructus, q ſemel fuit formalis, licèt redeat ad proprieta-
tem, tn̄ aliqn̄ retinet nām formalis, licèt ſit effectus cālis. h. d. nota.
& eſt mirabilis caſus, & ſubtilis. Præmitte, ſi legať vni fundus ſim-
plr, vr̄ legatus, quo ad ꝓprietatem, & vſumfructum, ſi poſtea le-
gatur alteri vſusfructus, tunc ambo in vſufructu concurrunt, nā
proprietarius habebit dimidiam cālis, vſufructuarius dimidiam
formalis, ut ĵ. de vſuf. leg. l. ſi aliȷ. & de vſufr. ear. rer. q̄ vſu conſu. l. ſi
tibi. ¶Pone ergo, ꝙ portio vſufructuarij, qui hēt formalem, defi-
ciat, & ſic redeat ad proprietarium. Vtrum videať redire in iure ↄ
ſolidationis, vel iure accreſcendi, videbatur, ꝙ iure conſolidatio-
nis, nam hoc eſt regulare, quoties ad proprietatem redit: contra-
rium hic dr̄, nam illud verum, qn̄ proprietarius non concurrit in
vſufructu, cum vſufructuario, nec eſt coniunctus cum eo. Sed
hic legatus eſt totus vſufructus primo caſu legabať fundus. ¶Itē
ille idem vſusfructus fuit legatus alteri, & ſic cuilibet inſolidum, li-
cet ergo portio proprietarij ſit cālis, tn̄ portio vſufructuarij, quæ
eſt formalis, magis dr̄ illi portioni cāli accreſcere, q̄ redire, & ↄſoli
dari cū proprietate, qa maiorem conuenientiam hēt cū illa por-
tione vſusfr. cālis, q̄ cum proprietate, hoc dr̄ hic primo multū ſub
1 tiliter. ¶Ex hoc ergo nota † ꝙ licèt portiones vſusfructus ſint di-
uerſarum qualitatum, qa vna formalis, altera cālis, non propterea
impeditur ius in eis accreſcendi, idem pōt dici in proprietate, qn̄
partes deferunť vni ex diuerſis iuribus, & qualitatibus, ut eſt caſus
in l. planè. in fi. de acq. hær. in l. ſed cū patro. erant duo, hic vnus. Itē
2 ibi ↄ iura. dic, vt l. ſed cum patrono. de bono. poſſ. ¶Sed † quæro
quæ eſt vtilitas, an dicatur conſolidari, uel accreſcere? Reſpōdeo,
quia cum conſolidatur ad proprietatem redit, ſine onere, ſed cū
3 accreſcit redit cum onere, ut dixi in §. interdū. ¶Secundo † quæro
qd ſi vni legatur fundus, alteri dimidia vſusfructus in diuerſis ora
tionib. an ſit inter eos ius accreſcendi? puto, ꝙ non qa non ſunt re
coniuncti, qa legando dimidiam vni, vr̄ primo adimere, cū totū
vſumfructū legauerat ſub appellatione fundi: vt C. đ lega. l. cū qō.
& ſic ex voluntate teſtatoris non concurrunt in eodē: ſecus cū le
gat totū vſumfructum, qa non vr̄ primo totum adimere, ſed vtri
que inſolidum legare, & ſic ambo concurrunt. ¶Ex ſecundo di-
4 cto nota, ꝙ † vſusfructus cālis, qui coniunctus eſt proprietati, hēt
nām formalis, vt pereat morte, vel capitis diminutione, & hoc ve
rum, qn̄ ſemel fuit formalis, poſtea factus eſt cālis, qa nām, q̄ ſibi
aſſumpſit, retinet. Sed qd ſi ſꝑ fuit cālis? Gloſſella penultima hic in
nuit, ſecus: qa non interueniret tunc factum alterius. Sed gl. ĵ l. ꝑ-
xi. in fi. mouet hanc q. dic, ꝙ idem eſt, ſi ſemper fuit cālis, vt eiſdem
modis pereat, caſus eſt ĵ. eo. l. ſi mulieri. 3. reſponſo. qđ ſanè intelli-
ge, qn̄ eſt alia pars, cui poteſt accreſcere, vt in caſu huius §. aliàs ſe
cus, puta, habebas vſumfructū formalem integralem in fundo, re
demiſti proprietatem, certè morte, vel capitis diminutione tua
non peribit vſusfructus cālis, qa neutri accreſceret, ſed cum eadē
proprietate remaneret, & ſic eſſet hoc ludibrio dicere. ¶Item ſi
ponas alium diſiunctum, puta, legata fuit tibi dimidia vſusfr. mihi
altera dimidia ſeparatim, redimiſti proprietatem: certe morte ca-
pitiſuè diminutione tua non peribit tua portio: quia non poſſet
mihi accreſcere, vt s̈. l. j. poſt prin. & ſic remaneret cum eadem ꝓ-
prietate, fruſtra ergo diceremus eam perire. Ad hoc ĵ. eo. l. Idem
eſt. 2. reſponſo. ita intelligo iſtum ſubtilem §.

LEX V.

SI tibi proprietas. Portio vſusfructus deficiēs
partim accreſcit habenti vſū
fructum formalem, partim habenti cauſalem, pro portioni-
bus, quas habent: ſiue ſemꝑ duret cālis: ſiue primo fuerit cā-
lis, ſed cum accreſcit formalis, ſiue econtra. Item inter hæredem,
& legatarium cum ſunt diſiuncti, nō habet locum in uſufructua-
rio ius accreſcendi. h. d. cum l. ſeq & prin. ſeq. vſque ad §. ſi mihi. &
differt a §. s̈. proximo, qa portio vſusfructus formalis deficiens
non reperiebat aliam portionem, quam cauſalem. Sed hic penes
vnum reperiebat formalem, penes alium cālem. unde magis uide
batur accreſcere formali, quàm cāli, quaſi maiorem conuenien-
tiam habeat cum illa, cōtrarium tamen hic dr̄. ¶Gl. in hac l. ſi tibi.
quærit ſi tibi relictus eſt fundus pleno iure, poſtea tibi, mihi, & Ti-
tio iure uſusfructus eiuſdē qualiter diuideť uſusfructus? Reſpon-
det, & bene, ꝙ primo debeť prima dimidia ei, qui debet habere
eam dimidiam ratione legati facti de fundo, quod ↄtinet ēt uſum
fructum, ut ĵ. de uſufructu earum rerum. l. ſi tibi, altera uero di-
midia iuris diuidetur inter nos pro uirili, & ſic tu, qui fuiſti nomi-
natus, bis duplicem portionem habebis, ut ĵ. de ſtipu ſeru. l. 4. & l.
dominus ſeruum, de pec. leg. licèt eam gl. alleg. pro contrario. Sed
obſtat. l. cum qō. §. fi. C. de leg. quæ dicit, ꝙ ſi eidem pluries legetur
eadem res, licèt pluries nominetur, non multiplicatur legatum.
Sol. ibi pluries legabatur ſub eadem appellatione, puta, fundum le
go Titio, eundem fundum lego eidem. Sed hic ſub diuerſa, quia
primo ſub denominatione, & appellatione fundi legauit uſumfru
ctum, deinde eidem legat, ſub appellatione uſusfru. ut not. ĵ. de ſti-
pul. ſeruo. l. 4. aliàs ij. ¶Vltimo quærit gl. de alia q. quam formaui.
s̈. §. proximo, & dic, ut ibi. Paul.

LEX VII.

Idem eſt.

§. Si mihi. Si uni ex re coniunctis ſit relictum purè, alte-
ri ſub conditione, non faciunt ſibi partem per
concurſum conditione pendente, ſed ea tantum eueniente, ſi re
maneat res in eodem ſtatu: aliàs penes illum erit totum, penes
quem eſſe poteſt. h. d. facit iſte tex. ad q. de qua not. s̈. ſi pars hære.
pe. l. 2. in gl. Pau. de Caſt.

LEX

LEX VIII.

1 *Collectiui nominis in coniungendo natura, quæ ſit.*
2 *Et, & cum, in coniungendo num differentiam inter ſe habeant aliquam.*
3 *Verbum hæredes, quando pro filius exponatur. Et quid ſi multis relinquatur, inter quos affectionis ordo inſit, qualiter ſuccedant.*

SI quis a Titio. Coniuncti per nomen colle-
ctiuum loco vnius habentur,
vt ad vnam portionem admittātur. Item inter, &, & cū,
quo ad coniunctionem non eſt differentia. h. d. & ſemper alleg.
1 ¶No. † ergo virtutem nominis collectiui vt plures coniungat,
intantum, ꝙ pro vno repreſententur, eſt & alia quæ fuit de men-
te iuriſconſul. licèt non dicatur expreſſe: vt ſi portio vnius ex illis
qui ſub vno nomine continentur, deficiat, alij coniuncti ſub illo
nomine præferantur alijs coniunctis. nam ſi decederet hic vnus
ex hæredib. alij hæredes præferrentur in iure accreſcendi alijs cō-
iunctis ꝑ copulam, &, vel cum: licèt oēs ſint coniuncti verbis: nā
hæredes ſunt magis coniuncti: qa per nomen collectiuum, & per
copulatiuam, &, hoc vult tacite iſte tex. aliàs nō faceret ad titulum
ſm̄ Bar. qui ita notat in l. re coniuncti, & ſic eſt caſus, in quo inter
coniunctos verbis tm̄, alij alijs ꝓferuntur. ¶Et hæredibus ſuis. ſ. te-
ſtatoris, & ſic ceſſant contraria. ¶Legauerit. ſ. a legatario: qa vni le
gauit fundum: vel dic a cohærede, quia quatuor hæredes erant
1 inſtituti. & ſic ceſſat ↄrium primæ gl. ¶Item † not. non eſſe dr̄iam
inter, &, & cum, quo ad coniungendum: quia neutra facit copu
latos pro vno reputari, ſed bene eſt dr̄ia in modo coniungendi,
nam copula, &, coniungit ſm̄ ordinem coniūctorum verbis, co
pula verò, cum, eodem tꝑe, quod dic, vt plene no. per Bar. in l. Gal
lus. §. quidam recte, de lib. & poſth. & ibi dixi. Item copula, &, cō-
iungit principaliter: ſed, cum, coniungit acceſſorie, quod dic, vt ple
nè no. in l. ſi cui, de fundo inſtruc. per gl. & Bart. Item debes ſcire,
ꝙ hic verbum hæredibus, debet intelligi de hæredibus ipſius te-
ſtatoris, non de hæredib. Titij, & ceſſant multa contraria, quem in
tellectum tenet glo. & Doc. in l. fi. C. de impu. & ali. & vide ibi Bal.
& quæ ibi ſcripſit in margine Bald. & hic. Ad ↄrium de l. plane. de
leg. j. dic, vt in gl. Sed gl. dicit, ꝙ quoties relinquitur vſusfructus ali-
cui, & hæredibus ſuis, ꝙ intelligitur hæredib. i. liberis, & ita innuit
ꝙ liberi in vſufru. admittuntur in vita teſtatoris. ¶Sed contra pri-
mum vide, ꝙ non intelligatur hęredibus. i. liberis, & ita portio iſta
nō valeat, facit l. cum antiquitas. C. de vſufruc. vbi probatur, ꝙ ad
quoſcunque ſucceſſores tranſit. Item facit l. ſtipulatio hoc modo.
§. ſi quis ita. de ver. obli. Item quia ſemper quis prǫſumitur in rem
pactus eſſe, non in perſonam, vt l. ſi neceſſarias. §. de vendendo. de
3 pign. ac. Item iſta expoſitio vr̄ mirabilis, quia † verbum, hæredib.
non exponitur pro filijs, niſi in certis caſibus quos tibi notaui in l.
Gallus. §. nunc de le. & ibi Bar. Item contra ſm̄ quod gl. innuit, fa-
cit dictum Doc. & Bar. in d. l. Gallus. §. quidam recte. quia quoties
relinquitur multis, inter quos eſt ordo affectionis, veniunt ordi-
ne ſucceſſiuo, ſi fiat per verbum hęredes, vt inſtituo illum & ſuos
hæredes, & liberos, quia viuens non hēt hæredem, vt l. neminem.
de acq. hær. Quid dicendum? gloſſa eſt valde notabilis, ſi ſit vera,
habet tamen fortiſſima contraria, non tamē reprobatur per Do
ctor. Ad contraria poteſt ſic dici, ꝙ l. antiquitas. loquitur de hære
de ipſius teſtōris. l. vero iſta ſm̄ iſtum intellectum loqtur de hæ-
rede legatarij. Item non obſtat l. ſtipulatio. §. ſiquis ita. quia ibi loq
tur in ſtipulationib. in quib. præſumitur pro omnibus ſtipulari, hic
in legatis, in quibus non videtur ſentire, niſi de filijs teſtatoris, ne
proprietates &c. Et ſi dicas, ꝙ fauorabiliores ſunt vltra voluntatē,
verum eſt, niſi malitia parentis obſtet, vt no. in d. l. antiquitas. Ad di
ctum Doct. dic, ꝙ in proprietate loquitur, cogitabis.

1 *Cum, & unà qualiter copulent cōiungantq;. Et quādo copula, &, ponitur in diſpoſitione, qualiter inſtituti aut quib. relictū eſt, ſuccedere dicātur.*
2 *Vſumfructum cauſalem quem liberi inſtituti habent formali accreſcere, ſicut econtrario.*
3 *Extraneus ſi cum liberis in vſufructu inſtitutus eſt, qualiter vſusfructus diuiſionem inter eos recipiet.*

SI mulieri. Inter coniunctos in vſufructu locum ha-
bet ius accreſcendi de vno ad alterum, ſi-
ue ambo habeāt vſumfructum formalem, ſiue alter forma-
lem, & cauſalem, ſiue vnus formalem, alter vero pro parte
formalem, pro parte cauſalem, in eo tn̄ quem quis hēt, vt cauſalē
non poteſt dici legatarius, ſed in formali ſic. h. d. & eſt text. ſcrupu
loſus. Diuide in tres partes. Primo loquitur, quando quis legauit
mulieri uſumfructum cum liberis, & neutrum eorū inſtituit, nā
tunc liberi habent vnam partem vſusfructus, quæ dr̄ formalis, &
in eo dn̄r legatarij. Secundo qn̄ liberos inſtituit & vſumfructum
legauit mulieri, vt frueretur cum liberis, quo caſu liberi debent ha
bere dimidiam, in qua non poſſunt dici legatarij, quia a ſeipſis nō
potuit legari. Item illa dimidia erit cauſalis, quia coniuncta pro-
prietati habebit ius accreſcendi locum de vno ad alterum. ¶Ter-
tio, quādo inſtituit liberos, puta in dimidia vna, & cum extraneo
in alia dimidia, & uſumfructum legauit mulieri, ut frueretur cū li
beris, uel dicit econtra, ꝙ liberi fruerentur cum muliere, cauſalis. n.
vſusfructus debet diuidi inter liberos, & mulierem duntaxat, ex-
traneus autem nudam proprietatem habebit. Iſto tertio caſu libe
ri in ea parte, in qua ſunt inſtituti non poſſunt dici legatarij in vſu-
fructu. Item in illa parte habent uſumfructum cālem, in parte ue-
ro extranei qua ſunt legatarij, & mulier hēt locum ius accreſcen-
di. Secūda pars ibi. idem intelligendū, Tertia ibi, qd ſi mixti. ¶No.
ex primo dicto, ꝙ cum legať mulieri, cum liberis, ambo ſimul ad-
mittunť ad legatum in eodem tꝑe, & hoc contingit ꝑꝑ dictionē,
1 cum, q̄ † copulat eodem tꝑe, ſicut dictio unà ut l. fi. C. de impu. &
alijs ſubſti. ſi autem fuiſſet appoſita dictio: &, uideretur: ꝙ ordine
ſucceſſiuo admittantur. ſ. primo mater, & poſt eius mortem libe
ri. ut l. Gallus. §. quidam rectè. de libe. & poſthu. cum glo. & ita te-
net ibi Bartol. uel dic, ꝙ ibi inter copulatos erat ordo affectionis,
quia vnus erat filius teſtatoris. Sed hic erant penitus extranei, &
ſic nō erat ordo, unde ēt ſi fuiſſet appoſita dictio, &, idem eſſet ut
ſimul uenirent, & ſic eſt hic duplex ratio, quare ſimul ueniunt.
2 ¶Ex ſecundo dicto nota, † ꝙ uſusfructus cauſalis quem habent li
beri inſtituti accreſcit formali, ſicut econtra, ergo perit morte uel
capitis diminutione, ſicut formalis, licèt nunquam formalis fuerit,
aliàs enim nō poſſet accreſcere, & ſic ſoluitur hic quæſtio, de qua
s̈. e. l. ſi tibi. in fi. gl. quod dic, ut dixi in l. idem. §. non ſolum. ¶Circa
3 † tertium dictum quæro, qn̄ extraneus fuit inſtitutus cum liberis,
qualiter diuidetur uſusfructus? R̄ſideo, quo ad portionē illius ex-
tranei cum eis diuideť æqualiter inter liberos, & mulierē, ut dimi-
diam liberi, dimidiam habeat mulier: & ambo erunt legatarij, &
utraque dimidia erit formalis. Sed quo ad portionem in qua libe-
ri ſunt inſtituti, gl. mag. circa finē. uidetur ponere tres opiniones
multum breuiter. una eſt, ꝙ tota illa portio pertinebit ad matrē,
quia ſufficit ꝙ liberi habeant portionem in formali. ſecus ſi non
habeant: quia illa portio cauſalis diuideretur inter eos, ut in uerſi.
s̈. idem intelligendum. Scđa opinio, eſt eↄ, ꝙ tota illa portio rema
nebit penes liberos, qa ſufficit, ꝙ mater habeat portionem in par
te exn̄ei. Tertia eſt opinio, ꝙ etiam iſta diuidetur, ut dimidiam mr̄
habeat, ſicut dictum eſt de parte extranei, & hāc puto ueram, qa
aliæ præcedentes non habent rationem. Paulus.

LEX X.

SI proprietas. Si pluribus legatur proprietas fundi,
& uni uſusfructus eius, uel ecōtra, di-
uidiť uſusfructus in duas portiones æquales. h. d. ¶Poterat
. n. dubitari, utrum idem eſſet iſto caſu, cū legatur proprietas
fundi, ſicut cum legatur fundus. ut s̈. eo. l. Idem §. non ſolum, & l.
ſi alij. de uſuf. & reſpondetur, ꝙ ſic, hoc uerum cum uni legat
proprietatem fundi, alteri uero uſumfructum, qa in uſufructu ↄ-
currūt ambo ſicut ſi dixiſſet lego fundū, qđ eſt nota. nā in plus ſe
hēt fundus, q̄ ꝓprietas q̄ eſt portio fundi. Sed cum adijciť fundi,
idem importat. quod bn̄ no. ſecus ſi dixiſſet. lego Titio ꝓprietatē
fundi, deducto uſufr. & Seio lego uſumfructum. nam tūc Titius
nō contineť in uſufr. cum ſimpliciter prolatum, uel cum adiectio
ne fundi intelligatur de pleno, quod eſt notandum. Bal.

LEX XI.

INter dominum. Excluſus a portione
ſua uſusfr. per ſenten
tiam, non perdit ius accreſcendi, quia uſusfructus ac
creſcit perſonæ, non portioni. h. d. dic de hoc, ut ſu-
pra eodem l. ſi Titio. §. primo. Paulus.

LEX XII.

CVm ſingulis. Cum diuerſi habent a diuer
ſis petere, non poſſunt dici ↄ
iuncti, nec hēt locum inter eos ius accreſcendi, ſicut
ſi inter eos omnino diuiſæ eſſent portiones. h. d. cū
l. ſeq. Bal. & eſt nota l. ¶Nota ergo cum duob. legať a diuerſis hæ
redib. nō eſt inter eos coniunctio. Idem ſi a diuerſis teſtatorib.
uel in teſtamentis diuerſorū, vt ĵ. ti. 2. l. ſi ſub conditione, facit l. qd
ergo. §. ſi qs duos. de lega. primo, ↄ, qa tendunt ad idem, ut inſti-
tutus, & ſubſtitutus, & licèt uni legať ab uno, alteri ab altero, poſ
ſunt tn̄ eſſe coniuncti, & eſſe inter eos ius accreſcēdi, ut ĵ. de le. j.
l. planè. §. fi. in 2. uel 3. reſponſo. & ibi ꝑ Dy. & Bar. Portionib. ſ. ꝑ
diuiſio. ut s̈. eo. l. j. uide q̄ ibi dixi, & tene ultimam ſo. gl. Paulus.

LEX VNICA.

1 *Legati dies dupliciter cedere dicitur.*
2 *Actio, & ſi regulariter antequam dies veniat in legatis, & ſtipulationibus nata ſit, non tamen perinde in vſufructu legato.*

Quando dies uſusfructus cedat. Rubrica.

QVanquam. Si legatur uſusfru. ſimpliciter ſi-
ne commemoratione tempo-
ris, licèt habeat cauſam ſucceſſiuam, & concomitan
tiam cum tempore, tamen unum legatum eſt, & ſe-
mel dies cedit, ſecus ſi tꝑis commemoratione, quia tunc ſunt plu
ra legata, & plures dies cedit. h. d. primo. Item dies uſusfructus nō

cedit,

cedit,niſi cum peti poteſt:& ideo non cedit antequam exiſtat ꝑ-
ſona a qua pōt peti,vel per quam pōt peti,vel dies ex quo pōt pe
ti,hoc ſecūdo.& quib.modis cedit dies vſusfructus eiſdem cedit
dies actionis ad ipſum ꝯpetentis . h. d. tota l. Primo ergo oſten-
dit quotupliciter cedit.Scđo qñ cedit. Tertio qđ de vſufructua-
rio dicit,ad actionem extendit.Secunda ibi:dies.Tertia ibi:non ſo
1 lum.Et p̄mitte,ꝙ† dies legati dr̃ cedere dupliciter . Primo quo ad
tranſmiſſionē,& tunc cedit a morte teſtōris.Scđo quo ad petitio
nem,& tunc ab adita hr̃ditate:nam añ peti non pōt,& hęc in lega
to proprietatis,verum ꝗa vſusfructus ad hæredem non tranſmit
tit̃,prima ceſſio non hēt in eo locum,ſed tñ ſecunda , quæ nō eſt,
niſi cum peti poteſt,hoc intendit iſte titulus,& nihil aliud eſt.¶Itē
2 †nota in fine,ꝙ licèt in alijs legatis , vel ſtipulationib. anteq̃ veniat
dies,nata ſit actio:vt no.plenè ꝑ Cy.in l.j.C.vt act. ab hærede,& ꝯ
hæredem,& per Bar.in l.ita ſtipulatus.de verbo.oblig. ſecus tamē
in actione quæ competit pro vſufructu : quia ante diem non eſt
nata actio,vt hic dicit tex.in fi.quod nota,& tene menti.

LEX PRIMA.

Quibus modis vſusfructus amittatur. Rubr.

NOn ſolum. Vſusfructus, & actio pro ipſo cōpetens,ſiue de iure ciuili,ſiue prætorio capitis diminutione amittitur, dummodo dies eius ceſſerit.aliàs ſecus,& ideo ſi legatur cum cō memoratione tp̃is,puta a ſingul.annis,vel menſib. quia tot ſunt legata,quot anni,vel menſes,& in principio cuiuſlibet anni cedit dies pro illo anno,& in prin.cuiuſlibet mēſis ꝓ illo menſe, capitis diminutio ſuperueniens,non extinguit legatum , niſi pro illo anno,vel menſe cuius dies ceſſit,non pro ſequenti anno, vel menſe cuius dies nondum ceſſit.h. d. tota l. Quæritur circa primum dictum de qua actione loquatur?reſpondeo,ꝙ de confeſſoria quę competit pro vſuſ.conſtituto,& eodem mō tollitur. Item actione perſonali competenti pro vſufructu conſtituto ſecundum ea q̄ notaui ſ̃.de vſufr.accre.l.j.§.interdum,& C.eo.ti.l.corruptionē, ſuper glo.Sed quid de actione perſonali competenti pro vſufructu iam conſtituto,puta:quia promiſiſti mihi vſumfructum, ante quam tradas,vel cōſtituas,ſum capite diminutus, utrum illa actio extinguatur ? videtur , ꝙ non : vt hic, in verſi. Sed ita demum.in hoc ſtat intellectus l.corruptionem.alleg.dic, vt ibi, & tactum eſt ſupra de vſufructu.l.qui vſumfructum.§.j. Paulus.

LEX II.

1 *Legatarij,licèt inter ſe verbis ſint coniuncti, ſi tamen tempore non coniunguntur,inter eos ius accreſcendi locum non habet.*

2 *Temporum cōmemoratio actus multiplicat , ut & tp̃a multiplicantur.*
Et verbum quandocunque in ſubſtitutione quid nocet.

3 *Concurrere plures quando poſſunt,ſi inter ſe non concordent , mutuo ſe impediunt.*
Et quid ſi duo rei ſtipulandi aduerſus debitorem ita ſe gerant, ut vnus coram vno,& alter coram alio iudice debitorem trahere velint,an coram utroque reſpondere teneantur,an vero ipſi concordare debeant.

SI duobus. In hac l.iuriſconſultus planè declarat,cum legat̃ vſusfructus alternis annis,vtrum ꝓprietas ſit continuò nuda,vel nō,ut aliquo mō ad ipſam reuertat̃ vſusfruc. Et br̃ ſume talē diſtinctionem ex ea,ꝙ aut legatur pluribus,aut vni , primo caſu , aut pluribus ſeparatim in vtendo,puta Titio , & Seio lego fundū alternis annis,vt vnus vno anno,alter altero fruatur : aut coniunctim:ꝗa voluit eos eodem anno vti frui:& ita vnum annum voluit eſſe ipſorum,alium verò hæredis proprietarij : primo caſu,cū voluit eos vti frui diuerſis annis,diſtingue tres caſus, aut ambo remanent in eodem ſtatu,quia nullus moritur, aut capite diminuit̃, & tūc proprietas continuè nuda eſt, quia finito anno vnius immediatè incipit annus alterius , & ita nunquam ad proprietatem reuertitur,& iſte eſt caſus in prin.l. Vel alter ipſorum moritur , & tūc reuertit̃ ad proprietatem pro alternis anni quib. ille mortuus fruiturus erat,vñ vno anno vtet̃ ꝓprietarius,altero alter vſufructuarius,& iſtę eſt caſus in verſi.ꝙ ſi ex duob.Aut alter ipſorū capite minuit̃,& tūc vſusfructus non extinguit̃ perpetuo, ſed ꝓ illo tm̃ anno,quo capite minutus eſt,& pro illo reuertit̃ ad proprietatem,in ſequentibus autem annis quidem reſumit vſumfructum, quod eſt verum , ſi paſſus fuit minimam capitis diminutionem, quia licèt illa extinguat vſumfructum conſtitutum.non tñ reddit quem inhabilem pro tp̃e futuro ad vſumfructum nouum: ſecus in maxima,& media,quæ extinguunt,& inhabilem reddunt , ut no.ĩ.l.proxi.in prima gl.Pro illo autem anno quo alter capite minutus eſt,non accreſcit alteri fructuario , ꝗa licèt coniunctus ſit verbis in legando , ſunt tñ omnino diſiuncti re, quia eodem tp̃e
non concurrunt in vtendo,& iſte eſt caſus in uerſi. ſi non mors,
& ita intelligit gl.prima huius l.quæ ponit eos coniunctos verbis
licèt in utendo diſiunctos.Sed Cyn.eam reprobat,ꝗa ſi eſſent ꝯ-
iuncti ſolum uerbis,accreſceret ſolum fructuario, & non rediret
ad proprietatem,vt ſ̃.ti.2.l.licèt.in prin.Tu tene gl. per ea quę ibi di
xi ſuper ſecunda glo.prædicta vera,quando concordant in vten-
do.Si verò diſcordant:quia quilibet uellet eſſe primus,tunc ſe im-
pediunt,& durāte diſcordia vſusfructus eſt penes proprietatem,
& ita non eſt nuda.Iſte eſt caſus in verſi.cū ſingulis,in princ.Scđo
verò caſu quando legatur plurib.alternis annis coniunctis,tam in
legando,q̃ in vtendo,quia voluit eos ſimul alternis annis vti frui:
tunc idem,ꝙ quando legatur vni alternis annis , quo caſu dic, ꝙ
vno anno vtentur vſufructuarij,altero anno proprietarius, & ſic
alternis annis ꝓprietas eſt plena,alternis verò uacua,& hic eſt ca-
ſus in 2.reſpon.huius l.uer.cum ſi legatario , in quo loquitur , qñ
legatur uni alternis annis,& in uerſicu.multum eſt. n.circa finem.
In quo loquitur,qñ legatur pluribus.ut alternis annis ſimul fruan
tur hoc,ipſis remanentib.in eodem ſtatu. Si uerò capite minuan-
tur:tunc pro illo anno quo ceſſit dies legati extinguitur, & ad ꝓ-
prietatem redit,ꝓ ſequentib.nō,& hic eſt caſus in uerſi. ꝙ in uno,
in quo loquitur quando uni legatur tantum.Idem ſi plurib. hoc
1 intendit tota l.Ex†qua nota primo in uerbo,ꝙ ſi ex duobus,ꝙ li-
cèt legatarij ſint uerbis coniuncti , ſi tamen non coniunguntur
in tempore,non habet locum inter eos ius accreſcendi. ¶Secun-
2 do nota in uerſiculo , ꝙ†ſi uno, ꝙ commemoratio temporum
multiplicat actus,ſicut multiplicantur tempora, & allegat̃ in mate
ria ſubſtitutionis,ut ſi teſtator ſubſtituat quandocunque deceſſe-
rit filius,nam illa dictio quandocunque ſignat pluralitatem tem-
porum,facit ergo eſſe plures ſubſtitutiones diuerſas ſecundum tē
porum diuerſitatem,ut ſi decedat ĩ. pubertatem ſit uulgaris ſub
ſtitutio.& ĩ.pupillarem ætatem ſit pupillaris ſubſtō,poſt pupillarē
ętatem ſit fideicommiſſaria,facit l.pater Seuerinam.§.conditionū
3 uerba.de condi.& demonſtratio.Not.† in uerſiculo cum ſingu-
lis.ꝙ qñ plures non pñt ſimul concurrere,niſi concordent,ſe im
pediunt,& eſt ar.ꝙ ſi ſunt duo rei ſtipulandi,& unus uelit debito-
rem conuenire coram uno iudice,alter coram alio , non teneat̃
debitor reſpondere,ſed debeant adinuicem concordare : ita no-
tat Guil.per hunc text.C.de iuriſd.om.iudi.l.nemo . ¶Vltimò no-
ta glo.in uerſiculo multum etenim:quæ incipit,apertius dixiſſet:
quæ tenet,ꝙ cum legatur uſusfructus alternis annis, primus an-
nus debeat eſſe uſufructuarij,ſecundus proprietarij , & ita incipit
ab honorato,non a grauato,non ergo poſſunt ſe impedire ad in
uicem honoratus,& grauatus,cum honoratus p̄cedere debeat:
ſecus in duob.honoratis,ut in uerſi.cū ſingulis,in prĩ. tene bñ mē
ti gl.¶Vltimò ſcias,ꝙ illud quod hic dr̃,& ſ̃.l.j. de capitis diminu-
tione minima:ut ꝑ illā extinguat̃ uſufr.hodie corrigit̃. C.eod.tit.l.
corruptionē:& no. ĩ.l.prox.in prin.de maxima in gl. ¶Itē glo.op
ponit:de l.æquiſſimum.ſ̃.de uſufr.tene ultimam ſolutionem.

LEX III.

1 *Legatum quantitatis ſua natura reiterabile non eſt.Et uerba illa,quandiu vixeris reiterationem important.*

2 *Interpretatio in teſtamentis ea facienda eſt,per quam legata amplientur potius,quàm minuantur.*

3 *Temporum commemoratio,ut legata multiplicat,ita & repetitio tacita uel expreſſa.*

SIcut. Sicut commemoratio tp̃is facit eſſe plura legata, ita & commemoratio actuum: q̄ habent ꝯcomitantiā cū tp̃e:licèt nullū ſit appoſitū nomen diſtributiuū.h.d.uſq; ad §.hæc aūt. Et iſte text. melius facit ad q̄ōnē de ſubſtōne cōpendioſa de qua tetigi ſ̃.l.ꝓxi.q̃ ille text.In text. legari pōt quo caſu tot ſunt legata,quot anni:& capitis diminutio ſuper ueniēs ꝓ illo tm̃ anno extinguit,quo dies ceſſit capitis diminutione,quo caſu tot erāt legata,quot uicib.capite minuet̃, ut ecce Titio uſumfructū lego,& ſi capite minut⁹ fuerit, uel aliter amiſerit, eundē uſumfructū ſibi lego,certū eſt.n. ꝙ ſi nunq̃ capite minueret̃,unum tm̃ eſſet legatū ꝓ toto tp̃e uitæ ſuæ,ꝗa non eſt facta ꝯmemoratio temporū,ut ſ̃.ti.j.l.j.in princ.Si uero capite minuat̃,cēſetur primo unum legatum a tp̃e,quo incępit uti frui uſq; ad capitis diminutionem,q̄ ipſum facit finire, deinde eodē momento poſt capitis diminutionem incipiet ſm legatū uirtute repetitionis, & durabit uſq; ad aliàm capitis diminutionē,& ſic de ſingulis,cui ſecundo,uel tertio legato non nocebit capitis diminutio ꝓcedēs quia tp̃e quo ſuperuenit,nondum ceſſerat dies illius, non aūt intelligas,ut iſta repetitio quoties capite minutus fuerit faciat eſſe tot legata,quot ſunt anni,ſicut cum dr̃,ſingulis annis,& eſt longa differentia,quia cum dicitur ſingulis annis capitis diminutio extinguit pro toto illo cuius dies ceſſit, & pro illo reuertitur ad proprietatem,& ſic non reſumet legatarius,niſi anno ſeq. licèt quædam gloſſella ſupra l.proxima,uerſic.quod & in uno,quæ incipit, ut uideatur , ſentiat , quod ſtatim reſumet poſt capitis diminutionem,

vt patet ea l.verſi.ſi non mors.Sed ſi repetat hoc modo,
quoties capite minutus fuerit:tunc per capitis diminutionem per
det pro tempore præterito, & eodem momento reſumet pro
tp̃e futuro virtute repetitionis:quia ſtatim poſt capitis diminutio
nem eſt ſm legatum,vt patet infra ea.l.§. idem Papinianus . Nec
enim poteſt dici eodem momento. Sed primo caſu non incipit
ſm legatum,niſi adueniente ſecundo anno.¶In tex. ibi:Quandiu
viuat.Nota iſtum tex.vult.n.dicere, ꝙ ſi lego tibi vſumfructum
quamdiu viuas:vr̃ repetitum quoties capite minutus ſit, ergo ſi
capite minutus vnum tantum eſt legatum.In ꝯrium facit , quod
tot ſint legata,quot anni ĩ.de annu.lega.l.legatum . Sol. ibi loquit̃
1 in†legato quātitatis,quod ſui nā non eſt reiterabile:vnde illa ver-
ba,quandiu vixeris,reiterant legatum,per ſingulos annos,quæ in
terpretatio fauorabilis eſt legato,& niſi talis fieret,tunc reſultaret
interpretatio odioſa. Eſſet enim ſenſus , ꝙ legatum non duraret
penes legatarium, niſi quandiu vixerit,& ſic poſt mortem reſti-
2 tueret̃ hæredi,vt l.Titia §.fin.de leg.ſecundo,conſtat†autem ꝙ in
teſtamen.fauorabilior interpretatio ſumenda eſt,vt magis ampliē
tur legata,q̃ minuantur.Nos autem loquimur in vſufructuario,
ꝗ ſui natura hēt annuum emolumentum : vnde quo ad hoc nō
eſt illa interpretatio neceſſaria,ſed dāda eſt ſibi alia fauorabilior .ſ.
vt videat̃ repetitū quoties capite minutus fuerit:quod eſt vtilius,
quàm per ſingulos annos.Nam tunc capitis diminutio extingue-
ret legatum illius anni,cuius dies ceſſit:nec reſumeret poſt , niſi
vſque ad annum veniētem.Sed cum repetitur, ſi capite minutus
fuerit eodem momento perdit,& reſumit,vt ĩ.ead.l. §. idem Pa-
3 pi.¶Vltimo collige†ex hac l.ꝙ ſicut cōmemoratio temporis mul
tiplicat legata,ita & repetitio tacita vel expreſſa.¶Et primo ponū
tur duo exempla de expreſſa,ſecundo duo de tacita in verſi.vnde
tractatum,& hoc dicit in ſumma. Paulus.

1 *Coniuncti num uerbis dicantur,qui in diuerſis orationibus poſiti, per & copulam coniunguntur.*
Et an copula verbalem coniunctionem facere cenſeatur.

2 *Ius accreſcendi num locum habeat inter coniunctum, & ſubſtitutum alterius coniuncti.*

§.Hæc autem. Si in perſona vnius ex re. & uerbis
coniuncti in vſufructu , totus vſuſ-
fructus repetatur,& idem ꝑ repetitionem obtineat, ſaluum eſt
inter eos ius accreſcendi,ꝗa licèt coniunctio verbalis ſit ſoluta,re
manet tñ inter eos coniunctio realis.h.d.¶Et nota hic caſum ex
1 preſſum ſecundum Bar.ꝙ†duo poſiti in diuerſis orationibus . li-
cèt coniuncti ꝑ copulam,non tñ dicuntur verbis coniuncti.Si.n.
dico ſic,Titio:& Seio lego vſumfructum fundi quo ad hoc lega-
tum ſunt re,& verbis coniuncti,ſi poſtea dico,& quoties Titius
capite minutus fuerit eundem vſumfructum ſibi lego, quo ad re-
petitionem dr̃ verbis diſiunctus,licèt re coniunctus,vt hic in fin.
dr̃ expreſsè,& tñ iſtæ duæ orationes ſunt coniunctæ ꝑ copulam,
ſequit̃ ergo,ꝙ copula non eſt illa,q̃ faciat coniunctionem verba-
lem,ſed vnitas ſermonis,& complexus verborum eiuſdem ora-
tionis:vt l.triplici.de verbo.ſig.licèt Pet.dixerit ꝯrium, & malè ſm
Bar.in l.re.coniuncti.de lega.3.¶Item not. tex.in §.hoc ſi alius Ti-
2 tio ſubſtitutus &c.nam†per hoc vr̃ probari , ꝙ inter coniunctū ,
& ſubſtitutum alterius coniuncti locum hēt ius accreſcēdi, quod
eſt verum ſi ſubſtituto legata eſſet eadem res inſolidum, puta Ti-
tio,& Seio lego fundum,& ſi Titius noluerit eundem fundum ,
partem ſuam lego Sempronio:nam licèt inter Titium , & Sem-
pronium ſit cōiunctio verbalis,non tñ eſt inter Sempronium, &
Seium cū ſit poſitus in diuerſa oratione,nec ēt eſt inter eos con-
iunctio realis,cum non tota res,ſed pars legata ſit.

1 *Fieri eodem momento dici,quæ vel ſucceſſiuè fiunt.*

§.Idem Papin. Iſte §.eſt valde difficilis, & Doc.nihil dicunt.Si in perſona unius ex re, & verbis coniunctis in vſufructu repetitio fiat ꝓ parte illius portionis,quam habebat per concurſum,in illa tantum remanent re coniuncti,q̄ ſi deficiat,tota conſocio accreſcit,& reddet cōſocio ſibi:partem uerò alteram eiuſdem portionis quam ꝑ capitis diminutionem amiſit,ille recuperabit ꝑ concurſum,cum admittatur ꝑ conſocium,cui ſemel accreuit,reſtat ergo,vt cum ad proprietatem redeat vna cum alia portione,q̄ non pōt accreſcere . hoc dicit,tex.cum gl.veſtra multum ſubtiliter.Et eſt valde difficilis in ſuſtinendo ipſum ab impugnationib.Diuiditur in duas partes.Prĩo loquitur de portionib.quas coniuncti ſibi retinent , vtrum alteri ab altero accreſcat.Secundo de portione q̄ per capitis diminutionem ſemel fuit perdita.Secunda ibi,nec enim.Item ſupra §. prox. locutus eſt,qñ in perſona vnius repetitur totus vſusfructus, & ſic ſunt re,& verbis coniuncti,ſed ꝑ concurſum faciunt ſibi partē,& quilibet habet dimidiam,poſtea dicit , & quandocunque Titius capite minutus fuerit,dimidiam illius dimidiæ quam per concurſum haberet,ſibi lego.Cōtingit ipſum capite minui , & ſic totam
dimidiam ſuam perdidit.Sed ſtatim eodem momento dimidiam
illius dimidiæ virtute repetitionis reſumpſit . Quæritur , an rema-
neant coniuncti,& qualiter inter eos ſit ius accreſcendi. Reſpon-
detur primo:quòd illa dimidia quam Titius reſumpſit ſi ſibi defi
ciat,quia moriatur,accreſcit tota Mæuio,ratio,quia ſunt re coniū
cti.Nā ſemel illa dimidia fuit legata Mæuio in primo legato , quo
legatus fuit totus vſusfructus,nec per repetitionem fuit ſoluta.
Sed econtra,ſi deficiat portio Mæuij,non tota accreſcit Titio:ſed
pro parte,& pro altera parte redit ad proprietatem , ſed non de-
clarat pro qua parte.Tu dic ſecundum verum intellectum , ꝙ cū
Mæuius habeat dimidiam iure ſuo,ſola dimidia illius dimidiæ ac-
creſcit,ſic econtra debet eſſe,ut æqualitas ſeruetur,altera vero di-
midia illius dimidiæ redibit ad proprietatem. ¶Sed quæritur ſecū
do in uer.nec.n.certum eſt,ꝙ Titius per capitis diminutionem to
tam dimidiam ſuam perdidit,& dimidiam illius ex repetitione re
ſumpſit,& ſic remanet alia dimidia eiuſdem, de qua teſtator non
diſpoſuit,licèt Titius ex repetitione non habeat, niſi dimidiam di-
midiæ,utrum alteram dimidiam eiuſdem dimidiæ ſaltem habeat
per ius accreſcendi in totum,uel pro parte ? uidetur ꝙ ſic in totū ,
poſt quam teſtator de illa dimidia perdita non diſpoſuit,arg. ĩ.de
hæredi.inſti.l.ſi alterius,& l.prima §.ſi ex fundo , uel ſaltem uidet̃ ,
ꝙ accreſcat ſibi pro parte quam reſumpſit,ſcilicet, pro quarta to-
tius,& conſocio pro dimidia,arg.infra de hæredi.inſti.l. ſi hæredi-
tas.§.primo.in fin.ubi uidetur expreſſum contrarium: reſponde-
tur.ſ.ꝙ eo momento quo totam dimidiam perdidit, & ſtatim di-
midiam eiuſdem reſumpſit,altera dimidia ſibi non accreſcit:quia il
lud quod quis perdit,ſibi non debet accreſcere:aliàs.n. fruſtra ꝑ-
deret.h.d.in effectu.Quid ergo erit de illa dimidia dimidiæ ? reſpō
deo accreſcet Mæuio,& ſic habebit tres quartas,quæ ſi ſibi defi-
ciunt:una accreſcet,alteræ duæ redibunt ad proprietatem . Circa
quod formo aliquas oppo.ſine quibus non poteſt haberi intelle-
ctus.Et primo circa dimidiam dimidiæ quam reſumpſit Titius.di
citur.n.hic,ꝙ ſi ipſam poſtea perdat, tota Mæuio accreſcit, oppo.
duobus modis:ꝙ nihil accreſcat,primo,quia cum Mæuio ſit to-
tus vſusfructus legatus,& poſtea dimidia dimidiæ ſit repetita in
perſona Titij,videtur Mæuio adempta:ut C. de leg. l. cū quæſtio.
Sequitur ergo,ꝙ Mæuius non ſit in ea re coniunctus, ꝗa non ha
bet eam ex voluntate teſtatoris.So.ꝯrium loquit̃ , cum ab eo cui
fuit legatum totum,ſolus teſtator adimit poſtea partē,& ſic poſt
deſinit illam partem habere ex voluntate teſtatoris,vnde non eſt
inter eos coniunctio.Sed hic iſta pars fuit Mæuio primo adem-
pta per diſpoſitionem,l.admittentis eos ad concurſum,quæ non
fecit Męuium deſinere eam habere ex voluntate teſtatoris,& ſic
non ſoluit coniunctionem teſtator,ergo poſtea repetendo dimi
diam eandem in perſona Titij videtur magis. l. diſpoſitionem ſe-
cutus,q̃ Mæuio adimere.Et ſic non deſinit Męuius ex eius teſta-
toris voluntate habere:vnde remanet adhuc coniunctus, arg.ad
hoc in l.rem legatam.ĩ.de adimen.legat. Secundo ad idem , licèt
Męuius ſit in ea re coniunctus,tamen tota eſt penès ſolum Titiū:
& ſic non facit ſibi Mæuius partem per concurſum:ut ſupra titu.
primo l.idem Neratius, & ibi dixi. Sol. ſemel fecit Mæuius Titio
partem per concurſum in toto legato vſusfructus : & ſic portio,
quæ remanſit penes Titium,aſſumpſit ſibi illam naturam, & qua
litatem,vt poſſet accreſcere Mæuio,& eandem nunc ſibi retinet,
licèt nō ex primo legato,ſed ex repetitione, quia videtur repetiiſ-
ſe ſub eadem qualitate,arg.in l.Seię,& §.Caio. ĩ.de fundo inſtruc.
l.Titius habeat.arg.ſ̃.tit.ſecundo l.idem Neratius.§.fin.l. Sed circa
dimidiam Mæuij oppo.duob.modis ſimiliter.Primo , ꝙ tota ac-
creſcat Titio,cuius ꝯrium dr̃ in tex.& glo. Nam licèt Titius partē
ſuam perdiderit,tñ ſaluum ſibi remanet ius accreſcendi, ut ſ̃.tit.ſe-
cundo.l.interdum,& de vſufructu.l.ſi Titio.§.primo. Sol. quicq̃d
gl.dicat,in ꝯrio totum ꝑdidit,& nihil reſumpſit, ſed hic reſumpſit
partem ex voluntate teſtatoris,& per hoc vr̃ prohiberi, ꝙ vltra il-
lam partem non habeat,quæ prohibitio valet uſque ad concurrē
tem quantitatem,argumen.C.de procur.l.maritus. contingit er-
go hoc rōne limitatæ portionis.Secundo oppono ꝙ nihil de di-
midia Mæuij accreſcat Titio,quia in illa nulla eſt inter eos coniū-
ctio in parte tm̃ repetita,ut ſentiunt oēs glo.Solu.licèt nō ſit nūc,
ſemel tm̃ fuit,vñ retinet ſibi priſtinam naturam , ut accreſcat Ti-
tio pro parte,ſicut portio Titij retinet ſibi naturam priſtinam in
fauorem Mæuij,ut ſ̃.dixi.¶Vltimo ſcias,ꝙ gloſſ.ſecunda dum di
cit non pōt,quando in perſonam Titij non fuit repetita dimidia
per l.cum quæſtio.C.de legat.uidetur ſentire , ꝙ illa dimidia uide-
retur a Mæuio adempta.Et ſic non eſſent cōiuncti. Sed certe idē
eſſet,cum repetitur dimidia dimidiæ,dic ergo, ꝙ immo ēt tunc eſ
ſent re coniuncti in alia dimidia,per ea quæ ſupra dicta ſunt , & ita
ſentit gl.fi.¶Sed in uno non bñ dicit.ſ.ꝙ tunc ex perſona Mæuij
non accreſceret,niſi dimidia dimidiæ Titio.Nam tm̃ accreſcit, qñ
dimidia dimidiæ repetita eſt Titio,ergo plus debet accreſcere, qñ
tota dimidia:dic ergo,ꝙ tota dimidia Męuij accreſceret Titio tūc
ſicut ęꝯ,ut æqualitas ſeruet̃.arg.in l.pen.C.communi di.& l.fina.
de fruc.& lit,expen.paria ſunt ergo repetere dimidiā in ꝑſona Ti-
1 tij,vel totū,ut ſ̃.§ prox.¶Vltimo no.tex.cum glo.ꝙ† eodem mo-

 mento

mento dicuntur aliqua fieri, licèt ſucceſſiue fiant: primo. n. quis
amittit, ſecundo immediatè reſumit, tamen eodem momēto fie-
ri dicuntur, ad hoc ꝭ. communia p̄dio. l. ſi cum binas, & not. ꝭ. de
vulg. & pup. l. ſi pater captus, & l. q̄ dam. de pecul. leg. Gl. ſuper ver-
bo amiſiſſet. in fi. q̄rit quæ eſt rō, quare Titio nihil accreſcit de par
te quam amiſit, & ponit duas rōnes, quarū prima modicum va-
let, ſecunda verò non procedit: q̄a ſi eſſet vera ſequeret̄, ꝙ nunq̄
in vſufructu haberet locum ius accreſcendi, quia eſt reſolubilis,
nec ob. l. pecuniam. quam alleg. q̄a ibi erat ius reſolubile in pſona
alterius, cui ſperabatur ius quæri. Pau. de Caſt.

§. Morte. Vſusfructus extinguitur morte vſufructuarij, ſiue ipſum habeat de iure ciuili, ſiue prætorio,
nec pōt cum cauſaliter amittitur in eius perſona repeti, ſed in pſo-
na hr̄dis ſui, ſic. Item vſusfructus acquiſitus per ſeruum non per-
ditur per alienationem ipſius ſerui, vel vſusfructus eius. hoc dicit
vſque ad l. proxim. §. rei tex. cum glo. Paul. de Caſt.

LEX V.

1 *Acceſſorium quod principali maius eſt, vel per ſe poteſt ſubſiſtere, num cum principali extingui dicatur.*
2 *Ager num ſi in eo tranſplantetur vinea, ager eſſe deſinat.*

REpeti. Mutatione rei extinguitur vſusfructus, q̄ habetur in ea, nec reſtituitur, licèt res in
priſtinam redeat formam. Si tn̄ non eſt eadē forma,
ſed ſimilis vſusfructus alterius rei ſibi cohærentis nō
ppea extinguit̄, ſiue illa cohærens ſit principalis ad illam, q̄ mutat̄,
ſiue ſit acceſſoria. h. d. vſque ad l. ſi vſufr. meſſem. Et ponunt̄ exēpla
de mutatione rei, de cuius vſufr. q̄rit̄: quorum duo ſunt in hoc §.
cum ſe. alia ſunt in l. q̄d tamen. §. agri. vſque ad fi. in l. verò fundi, vl
que ad d. §. agri. ponunt̄ duo caſus, cum vna res mutat̄, & de vſu-
fruct. alterius ſibi cohærentis q̄ritur, quorum vnus eſt, qn̄ illa co-
hærens eſt principalis, ſecundus qn̄ eſt acceſſoria, vt in l. quid tn̄. in
prin. Secundo ponitur vnus caſus incidens, ſi res mutata redeat
in priſtinam formam, vtrum vſusfructus reſtituat̄. in d. l. quid tn̄.
§. j. q̄a omnia prima quatuor exempla duob. exceptis ſunt, qn̄ res
taliter mutatur, ꝙ in priſtinam formam omnino eandem redire
non pōt, vel non ſolet, & in illis dic, ꝙ vſusfructus ſtatim extingui
tur, nec vnq̄ recuperatur, duo verò exempla quorum vnum eſt
de vſufr. areæ in qua ædificat̄, aliud de vſufru. maſſæ de qua fiunt
vaſa loquit̄ de tali mutatione, q̄ non impedit rem redire ad priſti-
nam, & eandem formam, & in illis duob. dic, ꝙ non extinguitur
ſtatim, ſed lapſo tp̄e, quo ſolet vſusfructus perire. Interim autem
non amittitur ius vſusfructus, ſed commoditas. Et ideo ſi ante lap
ſum tp̄s rediret in priſtinam formam ipſo iure vſusfructus redit
in priſtinum ſtatum. Primum de vſufru. areæ patet in l. ſi area. s̄. de
vſufruct. & q̄d ibi dixi, & ꝭ. quemadmo. ſerui amit. l. ſi locus. Secū
dum de vſufructu maſſæ patet ex gl. q̄ eſt s̄. de vſufruct. l. q̄ uſum-
fructum. in princ. in gloſ. q̄ incipit, ſi verò vſufructuarius maſſæ, in
prin. q̄ vult hoc dicere, ſi bn̄ inſpiciatur. ¶Item no. l. quod tamen,
1 in prin. quæ alle. per glo. ꝭ. de pecu. lega. l. 2. ꝙ† acceſſorium, quod
eſt maius principali non extinguit̄ cum principali, quod non vi-
detur bene dictum per §. ſi tamen alienam, Inſti. de re. diui. vnde
melius dic, poſtquam ius eſt acquiſitum in acceſſorio, quod ſine
principali poterat a principio ſubſiſtere, tale ius cum principali nō
extinguitur, ita videtur hic Cyn. ſentire in vna additione, facit, q̄d
2 ipſe notat in l. j. C. de iudi. ¶Vltimò† nota in §. ſed ſi ſtagni. in fin. ꝙ
licèt in agro ponatur vinea, non tn̄ deſinit eſſe ager, quia adhuc
poſſunt ibi exerceri opera agri, ut ſeminare, facit l. certo generi ꝭ.
de ſeruit. ruſti. præd. in glo. magna, quæ modici eſt effectus, tene
primam ſol. quæ probatur ex tex.

LEX XIII.

1 *Poſſeſſor bonefidei, plus iuris quàm uſufructuarius habere cenſetur.*

SI vſufructuarius. Fructus tunc efficiuntur fru ctuarij cum ſeparati ſunt a
ſolo per ſe, uel p alium nomine ſuo, licèt in horreo non ſint
reconditi, & illos ad hæredem tranſmittit, bonæfidei uerò
poſſeſſores qualitercunque a ſolo ſeparati ſint, licèt non nomine
ſuo. hoc dicit. ſ̄m veram lectu. quæ ponitur hic in fi. glo. & appro
batur per Doc. C. de rei ven. l. certum. & ſupra de rei uen. l. ex di-
uerſo, & ſ̄m iſtam Iulianus nō corrigit Labeonem, ſed ipſum ap-
1 probat cum diſtinctione, & idem Cy. ¶Et† ſic not. ꝙ plus iuris ha
bet bonæfidei poſſeſſor, q̄ vſufructua. & eſt ratio, quia poſſidet
tanquam dominus. facit C. de fur. l. apud.

LEX XIIII.

1 *Generare vnumquodque ſuum ſimile dicitur.*

EXcepta. Indiuiſibiles cauſæ pariunt indiuiſibi- les effectus. diuiſibiles autem pariunt
diuiſibiles. hoc dicit Bald. ¶Et† ſic not. ꝙ vnumquod
que generat ſibi ſimile.

LEX XV.

INterdum. Si legatus ſit vſusfructus tandiu, quandiu alienetur; incipiente p-
prietario alienare vſusfructus ſtatim extinguitur. h. d.
¶Et nota ibi: nā incip. pro eo, quod no. in l. ea leg. C.
de condit. ob cauſam, & ſupra de iuriſd. om. iud. l. ſi quis id quod
§. dum proponitur: per Iac. But. & Bar.

LEX XVI.

1 *Reſtitutioni res obnoxia num efficaciter alienetur.*
2 *Ius accreſcendi inter legatarios diuerſorum teſtatorum locum non habet.*

SI ſub conditione. Si vſusfructus legatus vni ſub conditione per hr̄dem
alteri purè leget̄, licèt interim legatum hr̄dis valeat, tn̄ exiſtē-
te conditione reſoluit̄. Inter p̄dictos legatarios diuerſorum
teſtatorum non hēt locum ius accreſcendi. h. d. & eſt l. magiſtra.
1 ¶Not. ex primo dicto, † ꝙ res ſubiecta reſtitutioni ſub conditio-
ne, poteſt alienari, & valet alienatio quouſque exiſtat conditio,
quod an hodie ſit verum, dic, vt no. per Cyn. in auth. res q̄. C. cō
munia de leg. & p Dy. & Bart. in l. ſeruo legato §. j. de lega. 1. ¶Sed
quæro quid ſi conditio primi legati exiſteret? Reſpondeo non
extinguere legatum hæredis, ut ꝭ. ſi certum pet. l. proinde: ſecun-
dum Franc. Accur. & Cyn. ¶Item q̄ro q̄d ſi hæres legaret eidem,
cui legauerat teſtator? Reſpondeo pendente conditione hēt ex le
gato hr̄dis, ſed illa exiſtente mutat̄ cā, & vr̄ habere ex legato teſtō
ris, ut ꝭ. ad l. Falc. l. fundo. & ibi not. de hæredi. inſti. l. ſi ſeruus. §. q̄ fi
2 deicommiſſariam. ¶Ex ſecundo dicto nota. † ꝙ inter legatarios
diuerſorum teſtatorum, non habet locum ius accreſcendi, quod
eſt uerum, ſiue facta ſint a diuerſis, ut hic: ſiue ab vno, ut no. in l. ſi
duobus. de teſti. mil. & C. in eo. tit. l. 2. fallit in caſu ſingulari l. qui pa
tri. de acquir. hæredi.

LEX XVII.

Si tibi. Vſusfructus extinguitur per acquiſitionem pprie- tatis etiam reuocabilem, & licèt reuocetur non reui
uiſcit uſusfructus iam extinctus. hoc dicit. quam l. declara: ut dixi.
ſupra de uſufruct. l. dominus.

LEX XVIII.

Si ſeruo. Vſusfructus legatus ſeruo hæreditario, per adi- tionem hæreditatis non extinguitur, quaſi muta
to dominio cum nulla re uera ſit mutatio: ſed tunc dies eius ce-
dit, & non ante: Item nec pſonalis ſeruitus, nec realis per alienatio
nem proprietatis extinguitur. hoc dicit. cum l. ſequen.

LEX XX.

1 *Iuriſdictionem plenam habens quo ad merum miſtumq; imperium, ſi ſemiplene utatur, puta quo ad actus ſimplicis iuriſdictionis, an quaſi poſſeſſionem quo ad merum ac mixtum imperium retinere dicatur.*

IS, qui. Qui utitur parte integrali contemplatione totius retinet totum: ſecus ſi contemplatione ſolius par-
tis. Tunc aūt ur̄ contemplatione totius uti, qn̄ ſcit totum ſe
habere: aliàs ur̄ uti contemplatione ſolius partis. h. d. Et eſt l.
1 ualde ſingularis. ¶Et† per hanc l. determinatur qō de illo, qui hēt
plenam iuriſdictionem, quo ad merum, & mixtum Imperium, &
ipſe utit̄ ſemiplenè, puta quo ad actus ſimplicis iuriſdictionis utrū
retineat, quo ad merum, & miſtum Imperium? Et certè diſtinguē
dum eſt, ut hic. ¶Item facit ad aliud: ſi q̄s tenet̄ quolibet anno da
re 12. & ipſe p longum tp̄s non dedit, niſi ſex, utrum ille q̄ recipit,
p̄iudicet ſibi in reſiduo? & ur̄ diſtinguendum, ut hic, pro quo ui-
de c. olim, & q̄d ibi no. ex̄ de cenſib. p Cy. C. de p̄ſcrip. 30. ann. l. cū
notiſſimi. §. in his. & in Spec. de loca. §. nunc aliqua. uerſic. 42. & de
p̄ſcript. in quarta parte, uerſic. q̄d ſi cum deberet, & uerſi. ſed po-
ne miles q̄dam: ubi omnino uide per Io. And. in reg. plus in ſe. in
mercurialibus facit C. de agri & cenſi. l. cum ſcimus §. illud. Paul.

LEX XXI.

Si vſusfructus. Ciuitas uidetur mori cum aratrum patit̄, & tunc eius uſusfructus extin-
guitur. h. d. Et no. gl. hic poſitam, p qua uide per Inn. de nou. ope.
nun. cum ex iniuncto. Paulus de Caſt.

LEX XXII.

Si mulieri. Vſusfructus retinet̄ p domeſticum, familiā, & p uirum, uel uxorē utentem noīe uſufru
ctuarij. h. d. Et no. ꝙ tales utentes iure familiari non ſibi eam acq
runt, ſed retinent pro abſente, uide Bar. ꝭ. de acqui. poſ. qui iure fa
miliaritatis. & per Innoc. de præſcri. ſi diligenti. Paulus.

LEX XXIII.

Si ager. Per inundationem per quam flumen mutat alueū perditur uſusfructus, & proprietas, ſed ea ceſſante
reſtituitur utraque de æquitate, licèt non de rigore, per innunda-
tionem uerò ſimplicem, per quam alueus non mutatur nullo
modo extinguitur, licèt interim commoditas ceſſet, quæ innun-
datione

datione ceſſante reddit ad priſtinum ſtatum. h. d. cum l. ſeq. & ſ̄m
iſtam diſtinct. intellige omnia iura in gl. allegata.

LEX XXIX.

1 *Locator per rei locatæ alienationē à cōductore in aliū factam, num priua ri poſſeſſione dicatur, quāquā & cōductor penſionē ſoluere non deſinat. Et qualiter tunc locatori aduerſus conductorem alienantem ſuccurratur. nu. 2.*
Penſionis ſolutione num poſſeſſio quæratur. & an inde probetur.
3 *Proprietarius vſumfructum ſibi locatum ſi alij relocet, an vſufructuariū poſſeſſione priuet.*
4 *Actio perſonalis ad vſumfructum competens, num tempore, ut vſusfructus extinguatur.*

POmponius. Iſta eſt valde ſingularis lex & ſubtilis, & male declarata. h. d.
Si proprietarius cui vſufructuarius locauerat vſum-
fructum, proprietatem vendat alteri pleno iure & tra
dat, priuat fructuarium poſſeſſione, & per ꝯn̄s vſumfructum nō
vtendo tp̄e perdit, licèt proprietarius continue penſionem ſol-
uat: tn̄ tenetur fructuario ad intereſſe. Idem ſi vſumfructum tn̄ ſi
bi locatum: vel venditum alteri locet, vel vendat nomine proprio
ſecus ſi ſimpliciter. ¶Item cum legatur vni vſusfructus, & alteri
reſtituere rogatur, vr̄ legatarius nomine fideicommiſſarij vti frui:
& ideo negligentia non nocet fideicommiſſario, vt actionem ex
teſtamento, quam habet legitimo tempore in vſufructu conſti-
tuto perdendo perdat. h. d. vſque ad l. penultimam ſ̄m intellectū,
1 quem puto verum, & magis ppitium literæ. ¶Not. † ex prin. l. ꝙ
licèt locator videatur ſemper poſſeſſionem retinere: nec vnq̄ præ
ſcribatur contra eum quouſque conductor retinet eam penes
ſe, ſiue ſoluat penſionem, ſiue non, quia ſemper vr̄ eam retinere
nomine locatoris, vt C. de p̄ſcri. 30. ann. l. male, ſi tamen in alium
transferat locatorem poſſeſſione priuat. & p conſequens ius eius
tp̄e perditur, vt hic & l. 3. §. ꝙ ſi ſeruus. de acq. poſ. & C. eo. ti. l. fi. &
ibi plenè no. Quod eſt verum, ēt ſi conductor poſt tranſlationē,
& alienationem factam ſoluat continue penſionem locatori, tex.
eſt hic ſingularis, qui non ita bene alibi reperitur. ¶ Ex hoc not.
duo primo, ꝙ qn̄ vnus poſſidet, & alter pro illa re mihi penſionē
ſoluit, licèt ſciente & patiente eo qui poſſidet: non tamen ſibi præ
iudicatur in poſſeſſione, ſicut nec in dominio. Nam per talem ſo
lutionem, nec poſſeſſionem: nec dominium acquiro, facit C. de
2 rei vend. l. ſolennib. & de don. l. cenſualis. ¶Secundo† not. ex hoc,
ꝙ licèt p ſolutionem penſionis interdum acquiratur poſſeſſio
de nouo, & probetur, vt C. de agri. & cenſi. l. litib. & not. in l. qui
vniuerſas. §. quod per colonum, de acq. poſ. per gl. & per Bar. illud
eſt intelligendum, qn̄ nullus alius, q̄ ſoluens poſſidet: nam ſi vnus
poſſideret, alter mihi ſolueret, per talem ſolutionem: nec mihi ac-
quiritur, nec probatur poſſeſſio ſecundum Bar. ita no. in d. §. ꝙ p
colonum, vbi no. alle. hanc l. Ita dēt intelligi. c. inter dilectos: circa
fi. de fide inſtr. ¶Prædicta vera, qn̄ conductor alteri tradidit, ſecus
ſi ficte: nam ſi colonus meus alteri rem meam vēderet, & ab em
ptore conduceret, quo caſu ficte tradidiſſe vr̄. vt l. quædam mu-
lier, de rei vend. Si tamen mihi penſionem ſoluit, fingitur illi non
tradidiſſe, nec me poſſeſſione priuat: caſus eſt ſingularis in l. q̄uis.
§. j. de acq. poſ. & ibi per Dy. & Bart. qui non hanc l. alle. ¶Sed quæ
ro qualiter ſuccurratur locatori, cum conductor in alium tranſ-
fert poſſeſſionem? Reſpondeo, aut loquimur anteq̄ ius locatoris
perdat̄ tempore, & tunc ſuccurrit̄ condictione ex l. fi. C. de acqu.
poſ. ita intelligitur glo. hic in fi. ſ. ad recuperandam poſſeſſionem.
Aut poſtquàm perditum eſt ius eius: & tunc ſuccurritur ſibi con
tra conductorem ad intereſſe, vt hic. in tex. Item in ſubſidium p̄t
reſtitui aduerſus emptorem, vt no. in Spe. de loca. §. nunc aliqua.
verſi. 44. & de præſcri. verſiculo pone colonus: vbi omnino vi-
3 de, quia ibi allegat hanc l. ¶Circa† verſiculum, q̄ q̄ quæro cum p-
prietarius vſumfructum ſibi locatum alteri locat, vtrum vſufru-
ctuarium poſſeſſione priuet? glo. indiſtincte tenet, ꝙ non, etiam
ſi proprio nomine locauerit, & ita intelligit iſtum verſiculum, per
l. qui vniuerſas. §. fi. de acquiren. poſſeſ. ita ſentit glo. quæ incipit, ēt
ſuo nomine, ſed tunc obſtat fortiter verſiculus ſequens, cuius no
mine gloſſella ſup uerbo ſuo nomine intelligit verſiculum ſequē
tem, qn̄ proprietarius vſumfructum ſibi non locatum per vſufru
ctuarium alteri locauit ſuo nomine, quo caſu priuat poſſeſſione
vſufructuarium, ſecus ſi ſibi locatus eſſet Sed hoc non placet, q̄a
tota l. loquitur in eiſdem terminis, & iſta expoſitio eſt diuinatio.
Præterea, licèt fuerit ſibi locatus vſusfructus, ſi tamen nomine p
prio alteri locat, vr̄ locare tanq̄ proprietarius, & pro iure, quod
habet in vſufructu ratione proprietatis, non pro eo, quod habet
ab vſuf. & ideo ſecundus conductor non vr̄ poſſidere nomine
vſufructuarij. Tu ergo dic, ꝙ aut proprietarius vſumfructum ſi-
bi locatum locat ſimpliciter, & tunc videtur locare p iure, quod
habet ab vſufructuario, & ſic nomine vſufructuarij vr̄ ſecundus
conductor poſſidere, non autem videtur locare noīe proprio,
q̄a tunc peccaret, cum ad intereſſe teneatur, ut s̄. proxi. quod non
præſumitur velle facere, vt infra pro ſoc l. merito. Aut locat ex-
preſſe noīe proprio, & tunc non eſt locus intereſſe, uidetur enim
ratione iuris, quod hēt pp proprietatem locare. Ita loquitur ver
ſiculus ſequens, ideo ſecundus conductor non poſſidet nomine
vſufructuarij. Idem puto per oīa dicendum, cum vſumfructum
ſibi venditum alteri uendidit, ut diſtinguatur an ſimpliciter, an no
mine ſuo, ita intelligo verſiculum, ſed ſi a me, quia ratio diuerſita-
tis reddi non poteſt, nec obſtat l. qui uniuerſas. §. fin. quia ibi loqui
tur in colono, qui non habebat proprietatem, unde licèt proprio
nomine locet, non pōt dici locaſſe, niſi pro iure, quod hēt ab eo,
qui ſibi locauit. Sed cum proprietatem hēt, poteſt dici locaſſe rō-
ne ſuæ proprietatis, ut hic. Præterea nec ibi dicitur, ꝙ proprio no-
mine locauerit, ſed ſimpliciter. ¶Diſtingue ergo ex p̄dictis, aut il-
le, cui vſufructuarius locauit, uel uendidit uſumfructum alteri lo-
cat, uel uendit, tunc aut erat dominus proprietatis, aut non dn̄s.
Primo caſu, aut uendidit proprietatem pleno iure, & uidetur no-
mine proprio uendere, ut in prin. l. aut uſumfructum tn̄, & tunc
aut ſimpliciter, aut ſuo nomine, ut hic. Secundo caſu, aut aliena-
uit rem, licèt dominium non haberet, & tunc locatorem poſſeſ-
ſione priuat, ut l. non ſolum. §. qui pignori, de vſufructu. Aut illud
ius tn̄, q̄d habebat a locatore, & tunc ſiue uſufruc. ſiue nomine
proprio non priuat ipſum poſſeſſione, quia non pōt uideri alie-
naſſe, niſi p iure, quod ab eo habet, ut d. l. qui uniuerſas. §. fi. ¶Vlti
4 mo† no. q̄a hic in fi. uidetur caſus, ꝙ actio perſonalis, quæ compe
tit ad uſumfructum petendum non perdatur tempore, quo per-
ditur uſusfructus. ſcilicet, decennio, de quo plenè not. in l. corru
ptionem. C. de uſufructu. Paulus.

LEX XXXI.

Cùm gregis. Non ſummatur, ſed oppo. quia uniuer- ſitas conſeruatur in uno, ut l. ſicut §. fin.
quod cuiuſque uniuer. Sed uerum eſt in uniuerſitatibus proprie
tatis, ut l. ſi grege. in fin. de lega. j. ſecus in uſufru. & rationem dic, ut
infra & Inſti. de le. §. gregis.

De uſufructu earum rerum, quæ uſu conſu. Rubrica.

¶Bene ſtaret in rubrica, minuuntur, uel alienantur, & dicimus cō
ſumuntur, ut bladum, uinum, minuuntur, ut ueſtes, alienantur, ut
pecunia, ut infra l. j. dicam. Paulus de Caſt.

LEX PRIMA.

1 *Vſusfructus num in his rebus, quæ conſumuntur uſu conſiſtere queat.*
2 *Conſumi quæ dicantur. Et quæ minui.*

SEnatus. Omnium rerum, quæ ſunt in patrimo nio noſtro, pōt uſusfructus legari ēt
earum rerum quæ uſu conſumuntur, minuūtur, uel
alienantur, & etiam nominum debitorum, ſiue ſint
in patrimonio legantis, ſiue alieno, non in his tamen propriè cadit
uſusfructus. ſed abuſiue, quia tenetur fructuarius cauere proprie
tario de reſtituendo tantūdem finito uſufructu. h. d. uſq; ad l. hoc
1 ſenatus §. j. ¶E† nota, ꝙ ideo non cadit in his propriè uſusfructus,
quia non poteſt cadere diffinitio, cum dicatur uſusfructus eſt ius
utendi fruendi ſalua rerum ſubſtantia. i. ꝙ nec conſumatur, nec
minuatur, nec alienetur, quod in his eſſe non poteſt. ¶Dicuntur
2 autem cōſumi† quæ parata ſunt ad eſum, uel potum, ut blada, uel
uina, minui. ut ueſtis, alienari, ut pecunia, qua quis uti non poteſt.
niſi alienet. Paulus.

1 *Vſusfructus num præſtita ab vſufru. cautione, an cenſeri debeat.*
2 *Debitum ſi quando ſoluitur, quippiam indebitè omittitur, quo remedio illud omiſſum repetatur.*
3 *Cautio peti non debet, quando res ipſa peti poteſt.*

§. Si pecuniæ. Si in rebus, quæ uſu conſumuntur, ſit omiſſa cautio pendente uſufructu, pōt
condici incerti condictione: ſed eo finito non condicitur cautio,
ſed res ipſa, ſiue fuerit in illis legatus uſusfr. ſiue uſus: quia in talib.
uſusfructus, & uſus idem ſunt. h. d. uſque ad fi. l. ¶Not. tex. ibi fini-
1 to uſufructu, & ibi conſtante uſufr. &c. ꝙ† licèt cautio non ſit p̄-
ſtita, tn̄ adhuc uſusfructus dr̄, per q̄d patet, quod non eſt de ſub-
ſtantia uſusfructus. ut not. per gloſſ. s̄. de uſufr. l. j. p hūc §. ¶Secun
2 do† nota, ꝙ qn̄ illud, quod ſoluit eſt debitum, ſi tamen aliquid in-
debitè omittitur, poteſt illud omiſſum repeti, non condictio. inde
biti. ſed incerti, ut hic, & ꝭ. de condic. indc. l. ſed & ſi me putem. §.
3 cū, & ibi plene gl. de iſta condictione incerti. ¶Tertio not. † ꝙ qn̄
pōt peti res ipſa, non dēt peti cautio, per quod patet, & ſi quis eſt
mihi pure obligatus, non poſſum agere ad ipſum debitum, ſuper
flua enim illa eſſet obligatio, ad quod facit l. ſi mulier. de condi. ob
cauſam, & de iure do. l. licèt. Circa, quod omnino uide, quod no.
per glo. & Barto. infra de liber. leg. l. 3. §. nunc de effectu, & l. ſi fini
ta. §. eleganter. de dam. infec.

LEX VI.

Si tibi x. millia. Si pecunia, quo ad proprietatem legatur vni, & vſusfructus eiuſdem legatur alteri, proprietas primo pertinet ad legatarium proprietatis, qui tenebit legatario vſusfru. dimidiam ſoluere cautione recepta: hoc primo. Item ſi fundus legat̃ vni, vſusfructus alteri, ꝓprietas cum dimidia vſusfructus ꝑtinet ad legatarium proprietatis, altera dimidia vſusfructus ad legatarium vſusfructus, qui cauere tenebit̃ legatario proprietatis, non hr̃ditatis, hoc ſecũdo. Item ſi pluribus legatur vſusfructus rerum, q̃ vſu conſumunt̃ non ſolum tenẽtur cauere hæredi, ſed ēt inter ſe ꝑꝑ ſpem iuris accreſcẽdi, hoc tertio, & vltimo, text. cum gl. Et iſte finis alibi non reperit̃, ꝙ ꝑꝑ ſpem iuris accreſcendi debeant legatarij inter ſe cauere. ¶Sed hoc non hẽt locum in legato proprietatis, nec in legato vſufr. illius rei, quæ vſu non conſumitur: q̃a illi cui accreſcit aliter eſt prouiſum. Nam exiſtente caſu iuris accreſcendi pōt ille, cui accreſcit partem accreſcentem vendicare rei vendicatione, vel per confeſſoriam, quod eſſe non poteſt in his rebus, quæ uſu conſumuntur, cum in illis fuerit tranſlatum dominium in vſufructuarium, cuius pars deficit ſecundum gl. quam not. Paulus.

LEX VII.

1 *Vſu quæ conſumi poſſunt, & quæ, non inter ſe q̃ multis modis differant.*

SI tibi vini. In rebus, quæ vſu conſumuntur, dominium transfertur in vſufructuarium, qui tenet̃ cauere de reſtituendo tantundē,
1 vel æſtimationem finito vſufru. ¶Et not. † ſeptē dr̃ias inter res, quæ vſu conſumuntur, & illas quæ non conſumuntur. Nam in primis tranſit dominium in vſufructuarium: in ſecundis non: vt l. 1. ſ. de vſufruct. & ȷ. vſuf. quemadmo. cau. l. ſi vſufr. nomine. ¶Secunda dr̃ia, quia in primis cauetur de reſtituendo tantundem, vel æſtimationem, vt hic, nec alia cautio præſtatur. Sed in ſecundis præſtatur duplex cautio. ſ. de vtendo fruendo arbitrio boni viri, & reſtituendo eandem rem finito vſufru. vt ſ. de vſuf. l. ſi cuius, in princ. & §. 1. ¶Tertia eſt, q̃a in primis non cadit ꝓpriè vſuſfru. ſed impropriè, vt ſ. eo. l. 2. in ſecũdis verò propriè. Eſt, & quarta, quia in primis cautio omiſſa condicitur in certi condictione, vt ſupra eod. l. hoc ſenatus. §. j. ſed in ſecundis res ipſa vendicatur. vt ȷ. vſufru. quemad. caue. l. ſi vſufructuarius nomine. ¶Eſt, & quinta, quia in primis, non differt vſus ab vſufructu: quia non plus importat vnum, q̃ aliud, vt ſ. eo. l. hoc ſenatus. §. quæ in vſufructuario. Sed in ſecundis ſic, vt ȷ. de vſu, & habita. l. 1. & 2. ¶Eſt & ſexta, q̃a in primis legatarij cauent adinuicem ꝑꝑ ſpem iuris accreſcendi, in ſecundis non, ut ſ. l. proxima, in fin. ¶Eſt, & ſeptima, quia in duob. primis tantum caſibus poteſt vſusfructus extingui, ſ. morte, & capitis diminutione: vt ȷ. eo. l. in ſtipulatione, cum l. ſeq. ſed in ſecundis poteſt extingui alijs modis, vt ſupra ti. prox. l. repeti. §. rei, cum leg. ſequentib. ¶Octaua eſt, quia propriè non eſt uſusfructus earum rerum, quæ vſu conſumuntur.

LEX VIII.

1 *Legatario vtrum ſit vtilius a teſtatore, an a lege cautionem de rectè arbitrioque boni viri fruendo releuari.*
2 *Teſtamento qui pro alio fideiubere tenetur, an quod ſoluit pro illo repetat. Et qua actione.*

TRibus. Iſta eſt bona lex & ſunt hic duo, q̃ non reperiunt̃ alibi in tex. & gl. Et audiui Dy. feciſſe in examine vnum quæſitum vni de iſta gl. q̃ rñdit directè ꝯ determinationem tex. ſed ipſe fuit ſupportatus, quia mã eſt peregrina. h. d. ¦Cum legatur vſusfructus pecuniæ, uel aliarum rerum, quæ vſu conſumunt̃ pñt aliqui ex hæredibus grauari, vt pro legatarijs caueant: valetque legatum cautionis, & dr̃ incertum, cum in facto conſiſtat, licèt legatum uſusfructus tunc dicatur certum, q̃a conſiſtit in quãtitate, quæ certa eſt, nec poteſt dicta quantitas peti, niſi præſtita cautione: ad quam p̃ſtandam poteſt legatarius agere contra hęredes grauatos tenetur ēt ipſe legatarius cauere nuda cautione, licèt per teſtatorem ſit releuatus a cautione. ¶Item ſi quid ſolutum ſit per hæredes uigore cautionis per eos præſtitæ, repetere non poſſunt actione mandati a legatario, quia non fecerunt hoc ex mandato ſuo, ſed ex mandato teſtõris, ut ſe liberarent ex teſtamento. ¶Item dictum legatum cautionis ur̃ factum fauore legatarii, non hæredum. hoc dicit, tota l. & eſt ualde not. diuidit̃ in tres partes ſ̃m Cy. ¶Primo q̃ritur, an ualeat legatum cautionis, & quale ſit, & cuius effectus, & iuxta ea declarat quoddam dubium. ¶Secundo utrum ex hac fideiuſſione agatur mandati. ¶Tertio quæritur, cuius contemplatione factum uideatur. Secunda ibi finito. Tertia ibi de illo. ¶Et
1 †not. tex. ibi, illud ēt nobis, &c. ꝙ licèt legatarius ſit releuatus a nuda promiſſione &c. quod alibi non ita reperitur. Idem eſt in eo, q̃ñ releuatus eſt per legem, ut l. filio. ȷ. ut leg. no. ca. Sed ibi plus eſt, quia tenetur cauere cum hypotheca bonorum, ſed releuatus per teſtatorem tenetur tantum nudè repromittere, ut hic; ita uidetur, ꝙ debeat intelligi l. fi. ut lega. no. ca. ſecũdum unam ſolutionē gl. quæ eſt ibi, pro qua ur̃ hic caſus, licèt non alleget, & per hoc dicũt Doct. ꝙ procurator releuatus a ſatiſdatione per dominum, non eſt releuatus a nuda cautione: immo debet ꝑ ſtipulationem ſe obligare, ſecundum Iac. de Beluiſ. de quo per Cy. C. de ſatiſd. l. i. & de procur. l. i. in ꝯrium facit ſ. de proc. l. ſi defunctus. ¶Vel dic, ꝙ interdum teſtator expreſſe ſatiſdationem remittit: & tunc nec ēt ad nudam cautionem tenetur, dummodo talẽ ſatiſdationem poſſit remittere, & ita loquit̃ l. fi. ut leg. no. ca. & per gl. in l. filio. in fi. eo. ti. Interdum remittit tacite mandando aliis, ꝙ ꝓ ipſo ſatiſdent: quo caſu ur̃ ipſum releuare a ſatiſdatione, & tunc tenet̃ ad nudam promiſſionem, ut hic, & eſt ratio triplex. Prima, ut fideiuſſoria obligatio quam præſtant illi hæredes habeat principalem, cui inhæreat ſ̃m quoſdam. Ex quo ſequit̃, ꝙ promittere dẽt nõ ſolum illis, qui promiſerunt pro ſe, ut hic dicit glo. ſed ēt alteri, qui non fuit grauatus. Secunda rõ eſt, ut illi hæredes, qui pro ipſo promittũt, poſſint repetere ab eo illud, quod pro ipſo ſoluent: nam cum nõ habeãt actionē mandati, ut in uerſiculo ſeq. nec actionem negotiorum geſtorum, ut ibi in gl. proſpicit̃ eis, ut legatarius ꝑ ſtipulationem ſe obliget. Tertia rõ eſt, quia teſtator iſtam ſatiſdationem non pōt
2 omnino remittere: ut C. de uſufructu. l. j. ¶Vltimò† no. in uer. ſeq. ꝙ ille q̃ tenet̃ ex teſtõ ad fideiubendum pro alio, non pōt ab eodem illud, quod ſoluit repetere, ꝑ actionem mandati, ut hic: nec ꝑ actionem negotiorum geſt. ut in gl. q̃ eſt no. quia cum quis facit ex neceſſitate, non competit ei illa actio, ut ſ. negotiorum geſt. l. ſi communes. in fi. agent igit̃ ex ſtipulatione interpoſita ꝑ legatariũ, ut ſ. dixi, uel actione in factum, ne fiat locupletior cum aliena iactura, ſ̃m Bar. ar. ȷ. ſi certum pet. l. ſi & me, & Titium. Nota bene iſtam gl. q̃ alibi non reperitur: ſecundum Doc. Paul. de Caſt.

LEX IX.

In ſtipulatione. Vſufructus pecuniæ duobus tantũ caſibus pōt extingui. ſ. morte, & capitis diminutione, & illi duo tantum in ſtipulatione comprehenduntur. hoc primo. ¶Item uſusfr. & uſus pecuniæ idem ſunt, hoc ſecundo. ¶Item cautio de ipſa reddenda poteſt interponi anteq̃ tradatur, & poſt. hoc tertio. ¶Item lana, & aromata dicunrur de rebus, quæ uſu conſumunt̃, & ideo in ijs non cadit propriè uſuſfru. hoc dicit uſque ad l. fina. Paul. de Caſt.

LEX XII.

Cùm pecunia. Cùm proprietas alicui legatur, licèt adijciatur ad uitam ſuam habeat, uel ut habeat uſum eius: nihilominus dr̃ legatum proprietatis, nõ uſus, uel uſusfr. hoc dicit not. ¶Et ſic legatum proprietatis per tales adiectiones non alterat̃. ¶Ex hoc dico, ꝙ cum teſtator uult aliquem hęredem facere, puta filium, uel extraneum, uxorem uerò ſuam uſufructuariam bonorum ſuorum in uita ſua, non dẽt ipſam inſtituere hæredem in uita ſua, & poſt mortem ſuam filium uel ex̃neum, prout q̃dam imperiti notarij faciunt. Nam ꝑ hoc non eſt uſufructuaria, ſed hæres in proprietate: non obſtat, quòd adijciat, ut habeat uſumfructũ omnium bonorũ in uita ſua, caſus eſt in hac l. notabi. Ex quo ſequit̃ magnus effectus, q̃a poſt mortē ſuam debent bona filio reſtitui, uel ex̃neo, detracta quarta, quod non eſſet ſi ipſam tñ uſufructuariam reliquiſſet, in quo ut plurimum per notarios imperitos erratur, qui mẽtem teſtatorum iſto mõ ſubuertunt, & ita pridie de facto reſpondi ꝑ hanc l. ¶Quęro quid refert, an ſit legatum proprietatis uel uſusfructus in hac l. cũ utrunque morte extinguat̃? Reſpondeo quia primum non extingueret̃ capitis diminutione, ſ̃m ſic. ¶Item in primo non teneretur cauere; in ſecundo ſic: ut ſupra eo. l. 2. Paul. de Caſt.

Si uſusfructus petatur. Rubrica.

1 *Vſufructuario ꝓ uſufructu, quē poſſidet, quotuplex actio, & q̃ competat.*

¶Iſta rubrica hẽt duas partes. Prima pars ſi uſufructus pe. ꝑtinet ad ꝯfeſſoriã, ſcd̃a pars dũ dicit, uel ad alium ꝑtinere neget̃, ꝑtinet ad negatoriã. ¶Item prima ꝯpetit uſufructuario: ſcd̃a dño, ut ȷ. e.
1 l. uti frui, & ibi plenè. ¶Itē no. † quo ad primã partē, ꝙ interdũ q̃s agit pro uſufr. quē poſſidet, & tũc competit duplex actio. ſ. confeſſoria, q̃ eſt realis, & ꝯpetit ꝯ quẽlibet turbãtē: ut dicta l. uti frui, poſt prin. in uerſic. utrum. ¶Itē actio ꝑſonalis ex teſtõ: uel ex ꝯctu: & iſta competit ꝯ obligatum duntaxat iuxta no. in l. corruptionē. C. de uſufr. interdũ agit ꝓ uſufru. quē non poſſidet: & tũc aut ſemel poſſedit: & idē: ut cõpetat duplex actio ſicut in primo, hoc tñ caſu dẽt ꝓbare de iure ſuo. Sed in primo nõ d. l uti frui: uerſic. ꝙ ſi fortè. Aut nunq̃ poſſedit: & tũc nõ dat̃ cõfeſſoria: q̃a non datur niſi ꝓ uſufructu conſtituto: ſed anteq̃ tradat̃, non eſt conſtitutus, niſi in ultima uoluntate deī, ergo tũc actio perſonalis competit.

LEX PRIMA.

1 *Vſusfructuarius iura proprietati debita, num proprio nomine uendicet. Et vſumfructuarium domini procuratorem cenſeri.*
2 *Directo quod non permittitur, per obliquum quandoque permitti.*
4 *Exceptio contra actus naturam uitiatur, non actum vitiat.*

4 Neceſſitate

4 *Neceſſitate quod permittitur permitti, quatenus neceſſitas ſubeſt intelligitur.*
5 *Legans fundum ſuum, an & ius fundi per alium fundum ſuum legare videatur, ut is qui vſumfructum legat.*

SI fundo. Vſufructuarius non poteſt directò vendicare vſumfructum, per quod conſequitur, ne in ſeruitute turbetur. hoc primo. ¶Item qui petit vſumfructum, conſequitur omnem commoditatem ad vſumfructum neceſſariam, tam ad alium fundum proprietarij, quam alterius, nec valet exceptio talis commoditatis, ſine qua vſufructus peti non poteſt, hoc dicit, vſque ad l. ſi ab hærede. ¶No-
1 ta† primo, ꝙ vſufructuarius non poteſt proprio nomine vendicare iura debita proprietati: nam ſeruitutes reales proprietati debentur, & hæc eſt ratio primi dicti: nomine verò proprietarij bene p̃t, & habet tunc vtilem actionem, & ita loquit̃ l. 1. §. videndum eſt. ȷ. de in rem verſo. Et eſt ratio, q̃a vſufructuarius cenſetur procurator proprietarij, vt l. 1. in fi. cum l. ſeq. de oper. no. nun. & l. 1. §. fina.
2 ȷ. vſufr. quemad. ca. ¶Scd̃o † no. ꝙ illud, qd̃ non permittit̃ directò, permittitur per indirectum, q̃ñ diuerſa ſubeſt ratio: aliàs ſecus, vt l.
3 quidam decedens, de admi. tu. ¶Tertio † no. in l. 2. verſiculo vſque adeo, ꝙ exceptio ꝯ naturam actus vitiatur, & non vitiat actum,
4 de hoc eſt tex. in l. ꝑ ſeruum. §. fi. ȷ. de vſu, & hab. ¶Vltimo † not. in l. dubitat, ꝙ id, quod ex neceſſitate permittit̃, ꝑmittitur quatenus neceſſitas ſubeſt, facit qd̃ no. ſ. de iudi. in l. ſed & ſi reſtituatur. §. ſed
5 ſi dies. in gl. in 1. q. ſed pro remedio. ¶Sed † quæro ſi quis mihi legat proprietatem fundi ſui. vtrum videat̃ mihi legare ius eundi ꝑ aliũ fundũ ſuũ. ſicut cum legat vſumfructum? de hoc habes gl. ꝙ non ȷ. de adim. le. l. 3. §. ſi loci. de quo plenè ꝑ Bar. in l. j. de ſerui. leg.

LEX II.

Si ab hærede. Si hæres, a quo fuit legatus vſusfructus fundi ſui, ſeruitutem imponat. vel aliàs ipſum deteriorem faciat, poſtquam vſusfructus petitus eſt, tenetur ad intereſſe. hoc dicit. ſecundum veram lectu. quæ poſita eſt in fin. glo.

LEX III.

Qui vſumfructum. Vſusfructus tempore amiſſus, non reſtituitur, ſiue debeat̃ iure ciuili, ſiue iure prætorio, nec dẽt eſſe melioris cõditionis, qui habet minus iuris, quàm qui habet plus, hoc dicit. ¶Et not. tex. in fi. dicitur enim: dominus ſui vſufructus, quod alibi non reperitur, de quo vide Guil. de Cug. C. de vſuf. le. in rub. Bald. nota. ius tempore amiſſum non reſtituitur.

LEX IIII.

Fundus. Detractio facta contemplatione certæ perſonæ antequam illi perſonæ ius quæratur, nihil detrahit. h. d. Bal. & eſt notabilis caſus. Paul. de Caſt.

LEX V.

1 *Seruire res ſua nemini poteſt. Et ius agendi metitur quis ex iure, quod in perſona ſua reſidet, non in aliena.*
2 *Actore non probante etiam iniuſtum poſſeſſorem abſolui, et an poſſidens cum conuenitur probare de iure ſuo teneatur.*
3 *Actio confeſſoria, negatoriaque aduerſus quem dentur.*

VTi frui. Confeſſoria pro vſufru. datur habenti vſumfructum formalem ſeparatum à proprietate, non autem habenti cauſalem cum ea ꝯiunctum negatoria vero datur domino. hoc primo. Item agens negatoria ꝯ poſſidentem vſumfructum, niſi dominum ſe probet, ſuccumbit. hoc ſecundo. Item confeſſoria datur contra quemlibet poſſidentem hoc tertio. Item vſufructuarius non poteſt de directo vendicare ſeruitutem debitam fundo. Item confeſſoria, & negatoria dãtur etiam pro parte rei, in qua vſusfru-
1 ctus debetur, vel negat̃. h. d. vſque ad §. in ijs. ¶Et no. † in princ. tex. qui ſem ꝑ alle. ꝙ res ſua nemini ſeruit. Item in verſic. de ſuo. n. &c. Not. ꝙ ius agendi metitur q̃s ex iure, quod reſidet in perſona ſua, non ex eo, quod in perſona tertij, facit ſupra ſi pars hæreditatis pe. l. 1. circa prin. & quod no. in Spec. de teſte. §. nunc videndum, ver-
2 ſic. Item agens. ¶Tertio. † no. in verſiculo, ꝙ ſi fortè: ꝙ actore nõ probante ēt iniuſtus poſſeſſor abſoluit̃ in incorporalibus, ſicut in corporalib. Et ſic poſſidens non tenet̃ probare, cum conuenitur, niſi poſt fundatam intentionem actoris. Si autem agat: tunc pro iſtis ſeruitutibus ꝓbare tenetur, licèt poſſideat, vt no. ȷ. ſi ſerui. vē. l. ſicuti. §. ſed ſi q̃ratur, & ita intellige, quod dixi ſ. e. in rubrica. ¶Vl-
3 timo not. ꝙ iſtę † actiones confeſſoria, & negatoria dantur contra quemlibet poſſidentem: vt hic, vel turbantem vt ȷ. ſi ſeru. vend. l. ſi quis diuturno, & dicuntur in rem. ¶Adde quod no. per Cy. C. de vſufr. in rubrica.

1 *Actio, & ſi per conteſtationem perpetuetur, non tamen natura aut eius rei de qua agitur conditio.*

§. In ijs. In confeſſoria, & negatoria veniunt fructus & oĩs cauſa, & ſi poſt litem cõteſtatam vſusfructus extinguatur, ſi quidem ſui natura ſine culpa rei conuenti, non veniunt niſi fructus p̃teriti, non autem vſumfr. de nouo tenet̃ conſtituere. Si vero extinguat̃ culpa ſui, non ſolum tenet̃ ad fructus p̃teritos, ſed ad conſtituendum ipſum de nouo, & ad cauendũ de euictione. Item p̃dicta vera ſunt cũ non poſſeſſor agit ꝯ poſſidentem: ſed ſi poſſeſſor agat ꝯ non poſſidentē: tunc non venit fructus, ſed tñ conſequit̃ agens, ut in poſſeſſione ſeruitutis, uel libertatis non turbet̃. Item q̃ ſine dolo poſſidere deſijt in hac actione abſoluitur:
1 ſed qui liti ſe offert, condemnatur. h. d. vſque ad fi. ti. ¶Et no. † diligenter in verſiculo ſi poſt litē, ꝙ licèt per conteſtationem litis ꝑpetuetur actio, non tñ perpetuat̃ nã, vel conditio rei, de qua agitur. ¶Itē circa fi. ꝙ confeſſoria: & negatoria dantur poſſidenti, & idē in qualibet actione, q̃ datur pro iurib. incorporalib. ut Inſt. de ac. §. æque. & §. ſed iſtæ facit ȷ. ſi ſerui. uen. l. & ſi forte §. j. Paulus.

LEX PRIMA.

1 *Opera ſeruorum ab uſufructu, quid ac quam variè diſtet.*

De operis ſeruorum. Rubrica.

OPera. In iſto titulo ponuntur aliqua, in quib. opera ſeruorum differt ab uſufru. & aliqua in quibus conuenit, & re uera, nec eſt uſuſfru. nec uſus, & ſic non pōt dici ſeruitus perſona-
1 lis, ut ex ſequentibus patebit. ¶Primum † ergo in quo differt eſt, quia opera ſeruorum eſt facti, & in facto cõſiſtit: ut hic in prin. vſusfr. aũt & aliæ ſeruitutes ſunt ius, ut ſ. de uſufr. l. j. ¶Secundum eſt, q̃a opera ſeruorum non eſt in rerum nã anteq̃ inducat̃, ut in ſecũdo dicto, ſed uſusfructus ſtatim, ꝙ eſt conſtitutus. ¶Tertium eſt: quia operæ ſeruorum non amittuntur capitis diminutione, ut in l. 2. ſecus in uſufructu, ut ſ. quib. mo. uſusf. amit. l. j. ¶Quartum eſt, quia opera ſeruorum ſe hẽt ad uſumfructum tanq̃ pars ad totũ, & uſusfructus ad eam tanq̃ totum ad partem. Vñ dr̃, ꝙ operæ ſunt in uſufr. ſed uſusfructus conſiſtit in operis ſupple: & in alijs, ut in l. 3. & 4. in prin. ¶Quintũ eſt, quia opera magis accedit uſui, q̃ uſufructui: ut in l. operis. ¶Sextũ eſt, quia in homine debili, uel minoris ætatis contingere poteſt, ut nulla ſit opera, ut l. fi. §. ſi minor, & tñ in eodem pōt ꝯſiſtere uſuſfructus: quia ſi ſtipularetur ex re fructuarij, ei acquireret, ut ſ. de uſufructu. l. ſi ſerui uſusfructus, cum ll. ſequentib. ¶Septima dr̃ia ſ̃m gl. quia opera ſeruorum morte non extinguit̃, ſed uſuſf. ſic, ut ȷ. de uſufruc. leg. l. 2. ¶Octaua, q̃a uſucapione proprietatis perdit̃ opera, ut d. l. 2. ſed uſusfr. non, ut ſ. de uſufructu l. locum. §. proprietatis, & de uſuc. l. iuſto. §. non mutat. Conuenit aũt iq̃ aliquibus cũ uſufructu, quia operæ dicuntur deductis neceſſarijs impenſis ſicut fructus, ut in l. 4. ſecundo reſponſo. Secundo, quia cum uenit ad æſtimationem operarum habetur conſideratio ad perſonam, ſ̃m quod & quantum poterat operari. ut l. fi. in princi. ſic in uſufructu ſi deueniatur ad æſtimationem contra contumacem, uel doloſum ratio habetur: ut æſtimatio fiat, ſecundum qd̃ & quantum percipere potuit ſecundum conditionem rei, ad hoc ſ. de uſufr. l. fructus, & l. ſi nauis, & ita debet intelligi l. uti frui. §. in ijs. ſ. ti. j. Vltimo no. l. fi. in fi. ꝙ intereſſe affectionis non cõſideratur, quod dic, ut l. cum ſeruus. ȷ. man.

LEX PRIMA.

1 *Conceſſum capiti, mẽbris quoq; conceſſum videri, & quorſum inducatur.*
2 *Relictum pauperibus an in eos quoque qui ipſis ſubſeruiunt diſtribui queat.*
3 *Conceſſio de præſenti, an ad futura porrigatur, & quæ. Et in tacita permiſſione inboneſtum non uenire.*

De uſu & habitatione. Rub.

NVnc videndum. Vſus in minus ſe habet, q̃ uſusfructus, & eiſdem modis conſtituuntur. Item q̃ habet uſum domus, poteſt inhabitare cum familia ſibi neceſſaria, uir cum uxore, uxor cum marito, ſocer cum nuru, & econtra: pōt ēt habere hoſpites gratis: uel non gratis, dummodo ſint honeſti, nõ tñ poteſt alijs ſeorſum a ſe concedere. Idem ſi ageretur, ne cum talib. habitaret, talis cõditio remitteret̃. h. d. uſque ad l. ſi habitatio. Et not. quia primo loquit̃ de uſu domus, uſque ad illam l. ubi loq̃tur de habitatione eiuſdem. uſque ad §. ſi uſus fundi. ubi incipit loqui de uſu aliarum rerum, & primo de uſu fundi, ſecundo de uſu pecorum, tertio de uſu equitij, quarto de uſu ſeruorum, partes pa-
1 tent. ¶Itē no. l. 2. cum ſe. ꝙ † conceſſum capiti ur̃ conceſſum etiã membris, ſine quib. caput eſſe non poteſt. Vnde ꝯceſſum dño, ur̃ conceſſum familiaribus, ſi ſine illa conceſſione ſibi ſeruire non poſſent. Et ad hoc ſunt iſti tex. no. facit qd̃ plene no. in l. j. C. de Epi. & Cle. facit ēt in Auth. de non alie. §. nos igit̃. & ſ. de iud. l. non alias

§. j. &

§.j.& quibus modis vſufr.amit.l.ſi mulier,de ſerui.leg.l.pater . Bal.
Ad hoc etiam infra de exercitoria.l.j.§.non autem,verſiculo : qđ
enim.de auro & ar.leg.l.vxori. de preca.l. penult. de itin. actuque
2 priua.l.veteres.per quas leg.conſuluit Old.ꝙ †ſi aliqui relinquitur
in vſus pauperum,pōt diſtribui ad vſus ſeruientium pauperibus,
ſine quib.pauperes viuere non poſſēt,in conſ.54. de qua q. vide
per Ioan.And.in addi.Spe.de decim.facit de pec.leg.l.Nam quod.
§.item ſi qs.Item no.in l.cæterum.2.reſpon. tex. cū gl. ꝙ non pōt
3 dici inquilinus,qui non inhibitat.Item†not.in ead.l.§.fi.ꝙ conceſ-
ſio extendit̄ ad futura , q̃ tpe conceſſionis ſunt veriſimilia, item
veriſimile eſt viduam maritum debere recipere . Vltimò not.in l.
non aliter.ꝙ in tacita permiſſione non venit inhoneſtum.

LEX II.

1 *Vſus,an non vtendo,aut capitis diminutione perdatur.*
2 *Legatum cōmoditatis,alicuius rei, an uſumfructum eiuſdem cōpletatur:*
Et legatum uſusfructus adiectione reſtringi , non proprietatis.

CVi vſus. Habere vſum domus, vel habitationē
paria ſunt in quibuſdam . Nam vtroq;
caſu habitare pōt cum eiſdem perſonis, de quibus ſu
pra dictum eſt.Item neutro caſu donare pōt,& neu-
trum ad hæredem tranſmittitur . In aliquibus tantum differunt,
quia habitatio non vtendo,vel capitis diminutione non amittit̄:
ſecus in vſu,vel vſufr.Item cum relinquitur commoditas, magis
vr̄ relictus vſus,q̃ vſusfructus.Item legatum vſusfructus per adie-
ctionem habitationis reſtringitur.Item cum relinquitur habitatio
1 vr̄ relicta ad vitam illius cui relinquit̄.h.d.¶Et aduerte,† quia iſtud
prin.ibi nec non vtendo,&c.vr̄ poſſe intelligi de vſu , ꝙ non vten-
do non perdat̄,nec capitis diminutione,de hoc dic,vt C.de vſufru
2 ctu.l.cum antiquitas.per Pe.& Cy.Item† no. diligenter verſiculū
ſed ſi.ꝙ cum legatur cōmoditas alicuius rei , non vr̄ legatus vſuſ-
fructus,ſed vſus,quod eſt ſingulare.Item verſi.ſeq. ſed ſi.ꝙ legatū
vſusfructus per adiectionem reſtringitur:ſecus in legato proprie
tatis vt l.fi.s̈.de vſufructu ea.re.q̃ vſu conſu.& ſic vr̄ hic caſus de
hoc,quod no.glo.ſupra de vſufructu.l.dominus.in fine.

LEX X.

1 *Fundo ſi quid ſuperfluum ineſt vltra vſuarij neceſſitatē ad quem ꝑtineat.*
Et quid in habitatione.
2 *Decimæ cui de fundo debentur, an quo tempore colliguntur fructus,illuc*
proficiſci queat,illicque ſtare , ut ne fraudentur fructus,curet.

L.Si habitatio.

§.Si vſus. Minus eſt habere vſum fundi, quàm vſumfru-
ctum,& q caſualem vſum habet, poteſt habita-
re in fundo.i.in ædificijs poſitis in fundo , & ipſis vti cum omnib.
commoditatibus ſuis,& prohibere dominum, & familiam eius
domeſticam.ne illuc veniant ad habitandum, niſi tempore quo
recolliguntur fructus, & quatenus ad recollectionem ipſorum
neceſſarium.pōt ēt ex fructib. & alijs quæ naſcunt̄ in fundo reci-
pere quantum ſufficit ſibi,& alijs,quib.non ſolum in fundo vti p̄t,
ſed ēt in oppidum portare.hoc dicit.vſque ad l. plenum.§.ſed ſi pe
1 coris.¶Not.ergo primo,ꝙ†ſi quid eſt ſuperfluum in fundo vltra
neceſſitatem vſuarij,illud pertinet ad dominum : ſecus in habita-
tione:non inhabitabit vt s̈.eo.l.cæterum.3.reſpon.ver.ſed & quia
ei.ȷ̄.l.diuus.§.j.hęc videntur colligi ex mente huius literæ, quia ſu-
perfluum eius qđ eſt in fundo,pōt dominus percipere ſine moleſ
ſtia ſua,cum non libenter qs hoſpitem extraneum ſecum in do-
mo recipiat.Secundo not.diligenter,quòd qua ratione dominus
eſſet moleſtus,eadem ratione,& familia,quam hēt contemplatio
ne ſui ipſius domini,vñ eſt arg.ꝙ ſicut illud quod quis facit ad in-
ſtantiam ſuperioris non vr̄ ſponte factum,iuxta no. per Inn.in c.ſi
diligenti.de præſcri.& per gl.in l.j.§.fi.& l.quæ onerandæ.ȷ̄. quarū
re.actio.non da.ita illud quod facit ad inſtantiam familiarum do-
mini,qđ intellige de multum domeſticis,& dilectis ab eo. ¶ Item
2 no.in l.plenum.§.primo.arg.ꝙ† ille cui debentur decimæ poteſt
venire ad fundum tpe quo fructus recolligunt̄,& ſtare ibi. ne fru
ctus defraudentur.¶Item in verſiculo,libētius; in fin.ꝙ aliquid de
facili permittit̄,cum alter non multum grauat̄, vt in creditore de
euictione,& no.iſtos tex.quia licèt prima facie videantur faciles,
ad multa tamen poſſunt tibi ſeruire. Paulus de Caſt.

LEX XII.

1 *Vtilitates, quæ ex corpore procedunt quædam ſeparatæ a corpore vtiles,*
& quædam inutiles.
2 *Teſtatorum voluntates reſtringendæ non ſunt.*

L.Plenum autem.

§.Sed ſi pecoris. In hoc § ponitur quid pertineat
ad eum,qui habet vſum pecoris,
1 vel bouum.& collige ex eo quòd†quædam ſunt vtilitates rei,quę
procedunt a corpore,ſed poſtea ſeparantur a corpore , ita quod
pōt qs eis vti ſine corpore,vt ſunt in pecoribus.lac, & caſei, quæ
a corpore pecorum procedunt,ſed poſtea ſeparant̄, & pōt qs eis
vti ſine corpore pecorum,& talia non ꝑtinent ad vſuarium , niſi
quantum ſufficit ad vſum,vel neceſſitates ſuas.Quædam ſunt vti-
litates,quibus quis non poteſt uti,quin utatur corpore , ut utilitas
ſtercorandi,uel in bobus utilitas arandi,uel uehendi : & iſtæ perti-
2 nent ad uſuarium.hoc dicit. ¶Et†no. ꝙ uolūtates teſtatorum nō
ſunt reſtringendæ.

§.Equitij. Verba debent interpretari ſm conditionē
illius,ad quem dirigunt̄, & ad hoc all. iſte §.&
l.j.de mil.teſta.& facit ad arg.ꝙ ſi maritus relinquat uxori lectum
fulcitum , non ueniant paramenta feſtiua , aut culcitræ de ſerico.
Bal.hoc uerum eſt,ſi contingebat eā remanere in uiduitate;ſecus
ſi dedit ſibi licentiā ſe maritandi,ſicut aliq teſtatorum faciunt,q in
illum caſum.ſ.ſi maritet̄ aliqd ſibi legant, & de hac quæſtio. dic,ut
no.per Iaco.de Are.in l.j.§.vxori de auro,& argen.lega.

1 *Legatum illud plenius quod cui principaliter relinquitur,quā quod habet*
ex conſequentia alterius miniſterio.

§.Si vſus miniſterij. Habens uſum ſeruorum
per ſeipſum acqſitum,pōt
eis uti ad miniſterium ſuum neceſſarium ſibi, & ſuarum perſona
rum Sed ſi acquiſitus erat ſibi per filium, non pōt uti niſi ad mini
ſterium ſuum tm̄,& illius,per quem acquiſiuit ſm glo. & hoc pri-
mo.Item operas dictorum ſeruorum locare non pōt , ſed per ſe
tantum uti,quod facere uidetur,ſiue faciat eos in re ſua operari,ſi
ue in opere,quod ipſe uſuarius faciēdum conducit. ¶Item quod
tales ſerui ſtipulantur ex operibus ſuis uſuario non acquiritur:qa
locatio cenſetur:ſecus in eo,quod ex re uſuarij ſtipulātur. h.d.vſ-
que ad l.per ſeruum.§.1.¶Not.ex primo, & ſecundo. ſ.reſponſo,
1 †ꝙ plenius eſt legatū factum alicui principal'r, q̃ factum alteri,& ſi
bi conſequenter acquiſitum. Nam illud quod factum eſt alicui
principaliter,attrahit conſequentias.Sed factum in conſequentiā,
aliàs conſequentias non attrahit,quod tene bene menti,& ſic ple-
nius eſt legatum factum monaſterio,quàm factum monacho,li-
cèt per ipſum acquirat̄ monaſterio. ¶Item not. quòd paria ſunt
facere ſeruum operari in re ſua,uel in aliena, q̃ tm̄ pertineat ad ip-
ſum cura ſolicitudine,uel cultura.Nam & illa cenſetur ſua, ut hic
probat̄,& facit benè.l.ſi pupilli,in princ.de neg.geſt. Pau.de Caſt

LEX XIIII.

1 *Totum partem integralem oportunè infert , nō econtra. Et quid de parte*
ſubiectiua.

L.Per ſeruum.

§.Vſufructus. Vſus ineſt fructui tanq̃ pars ſubſtan-
tialis,& integralis,ſine qua fructus eſſe
non pōt,ſecus ɔ̄:& ideo ſi de legato uſusfructus adimatur uſus,
ſi quidem a principio non ualet legatum tanq̃ continēs repugnā
tiam.Sed ex poſtfacto non ualet ademptio.Si uero adimatur fru
ctus ſi quidem ſimpliciter,totum ur̄ ademptum. Si uero fructus
ſine uſu remanet legatum in uſu ac ſi a principio uſus fuiſſet lega-
tus.h.d.cum l.ſequenti,& in principio ſeq.Nota ex primo dicto,ꝙ
1 †ad poſitionem totius ſequitur poſitio partis integralis : ſed non
econtra,& hoc in toto,& parte integrali,ſed in toto,& parte ſub-
iectiua,ut eſt genus,& ſpecies,eſt totum econtra, nam ad poſitio
nem generis non ſequit̄ poſitio ſpeciei,ſed ɔ̄. Non.n. ſequit̄, ani-
mal eſt:ergo homo eſt.Sed ɔ̄ ſic,homo eſt:ergo animal eſt, ut ȷ̄.
de le.3.l.ſi quid earum.§.interpretum.Item no.hic in fi. coniuncta
l. ſed ſi de fructu. uerſiculo,ſed ſi uſufr. qui dēt continuari cum fi.
iſtius §.ꝙ longa dr̄ia eſt,an adiectio ɔ̄ nām actus apponat̄ a princi
pio:quo caſu uitiat actum, an ex poſtfacto, & tunc uitiat̄,& non
uitiat,qđ gl.inducit ad qō.de conuerſis:de qua uide p Cyn.in au-
then.ingreſſi. de ſacroſan.eccl.& no.in l.fi.de condi.appo.& adde
l.ſi peculiū.§.ſicut.de pecul.lega.Item, quòd ſicut paria ſunt legare
uſumfructū,& fructus fundi.ut s̈.de uſufr. l.ſi qs ita legauerit . ſic
& paria ſunt adimere fructus,uel uſumfructū,qa utrobique totū,
ur̄ ademptum.Vltimo no.in l.ſed ſi de fructu.in princ. quòd paria
ſunt a princ.limitanter diſponere uel legare,uel ex poſtfacto diſpo
ſita limitare,facit l.Lucius.§.qui habebat.ad Trebel.

LEX XV.

L.Sed ſi de fructu.

§.Poterit. Si uni legetur pars integralis,& poſtea totum,
pars cum toto cōfunditur. Sed ſi diuerſis, tūc
in parte integrali concurrunt,niſi ɔ̄trium ſit actum.Item ſi nihil ſu
pereſt ad uſum,tota cōmoditas ad uſuarium pertinet. Item ſicut
uſuarius non pōt impedire dominum percipere fructus, ita nec
dominus uſuarium percipere uſum.hoc dicit.cum l.ſequen.

LEX XVII.

Si ita legatus eſt. Habens uſum in fundo uti pōt
ēt inſtr̄is . Item dn̄s proprietatis
inuito

inuito vſuario , vel fructuario rem cuſtodire poteſt . Item quod
ſeruus vſurarius acquiſiuit ex pecunia ſibi tradita per vſuarium,
ipſi vſuario acquirit,h.d.tota l.¶Et no.in §.dominus. ar.ꝙ domi-
nus fundi inuito feudatario poteſt cuſtodire fundum conceſſum
in feudum, quod no.Cyn.facit ȷ̄. commo. l. ſi vt certo.§.ſi de me
petiiſſes.Bal. Paulus de Caſt.

LEX XVIII.

Filiofamil. Sicut vſusfructus legatus filiofamilias , vel
ſeruo acquiritur patri:vel domino, ſic & in
nudo vſu,& poteſt pater , vel dominus etiam abſente ſeruo , vel
filio vti.h. d. ¶ Sed ad quas perſonas extendetur? dic,vt s̈.eo.l.ple-
num.§.ſi vſufr.vbi tex.& glo. Paulus de Caſt.

LEX XIX.

Si domus. Si tota vtilitas rei pertinet ad vſuarium , etiā
ad ipſum ſolum pertinebunt expenſæ refe-
ctionis.Sed ſi ad vſuarium & dominum pertineat vtilitas,expen-
ſæ ſimiliter ad vtrunque pertinebunt . h. d. & idem dici poteſt de
cultura fundi:ſicut intelligo ſupra eo.l.ſi habitatio.§.fi. Paul.

LEX XX.

1 *Vſum iuxta uſuarij neceſſitatem conſtitui. Et quid in vſufructu.*
2 *Actum non ob id uitari , quòd occaſionaliter ſuccedens offendit iuris di-*
ſpoſitionem, ſi primum ritè & ſecundum iura diſpoſitum eſt .

VSus pars. Seruitus vſus eſt indiuiſibilis,ſed vſus
fructus diuiſibilis. h.d. quod intelligit̄
duob.modis ſm gl.¶Primo quo ad ius.ſ.vt iſtius ſer-
uitutis vſus non poſſit pro parte ɔſtitui, nec pro par-
te peti,nec pro parte ad heredes trāſmitti,ſed inſolidū:ſecus in vſu
fructu vt l.5.s̈. de vſuf.Scđo quo ad rem,in qua conſtituit̄,qa vſus
non pōt conſtitui in parte rei pro indiuiſo,ſicut nec aliæ ſeruitu-
tes,vt ȷ̄.de ſerui.l.pro parte,ſecus in vſufr.vt d.l.5.& eſt rō differen
1 tiæ in vtroq; dicto ſm gl.quia.† vſus conſtituitur ſm neceſſitatem
vſuarij.quæ interdū pōt eſſe in plus,interdum in minus Sed vſuſ-
fructus conſtituit̄ reſpectu oīum fructuum,& commoditatē rei.
ita intelligitur ex prin.& ex fin.gl.quæ verba non habent ſaporem.
Nam licèt vſus conſtituatur ſm neceſſitatem:tm̄ res neceſſarię ad
vſum poſſūnt diuidi,ſi enim indigeo quolibet anno.4.corbib. fru
menti, cur non pōt mihi legari dimidia eorum,quorum indigeo,
ſicut dimidia pars fructuum?non video.¶Itē ſicut neceſſitas mea
pōt eſſe in plus,& minus:ſic & fructus poſſunt eſſe interdū plures
interdum pauciores.Hæc aūt varietas non impedit quin pro par-
te ſm caſus occurrentiā poſſit relinqui. Vnde Bar.in l.rem ſi vſuf.
ad l.Fal.vr̄ ſentire,licèt non explicet,explicat tm̄ planè in l.ſtipulatio
nes non diuiduntur.in quarta qōne,primæ partis.ff.de verbo.obl.
vbi vide , ꝙ vſusfructus pōt afferre tantam vtilitatē reſpectu par-
tis,quātam in toto reſpectu totius,iō indiuiſibilis eſt, vt in l.in exe
cutione.§.ſecunda ſpecies,de verb.oblig.ſecus in vſu. ¶Sed certe
idem eſt in vſu ſi bene conſideres. Nam tantā vtilitatem afferunt
mihi quinq; corbes reſpectu quinque,quantā x.reſpectu x.¶Dic
ergo, ꝙ ius uſusfructus ɔſiſtit in acquiſitione dn̄ij oīum fructuū,
q̃ acqſitio fieri pōt pro parte.Itē & in parte rei pro indiuiſo. Nam
ſi habes rem cōem cū Titio,& vſumfructū pro indiuiſo,& cōſti-
tuis mihi vſumfr. illius partis , quicqd acquirit̄ mihi:pōt videri ac-
quiſitum rōne partis tuæ,non ɔſocij.Sed ius uſus conſiſtit in actu
corporis uſuarij principaliter , uel in actu corporis illius rei,in qua
vſus hr̄,ecce de primo ſi habeo vſum in fundo:uel domo tua:ius
meū conſiſtit in hoc, ut poſſim ibi habitare,ſpaciari,& in ɔſītiam:
vt poſſim inde ꝑcipere : qđ ad neceſſitatē meā ſufficit:ut patet in
eadem l.ſi habitatio.§.fi.& l.plenū.§.ꝑter. licèt ergo iſtud ſecundū
qđ venit acceſſoriæ,poſſit fieri pro parte:nō tm̄ primū:qa nō poſ-
ſum ꝑ parte habitare,& pro parte nō, licèt poſſim habitare partē
rei : & partē non. Nā partē, quā habito,totā habito,al's.n.oporte-
ret me pro parte diuidere.De ſecundo ſi habeo uſum in ſeruis,vel
animalib.ius meū ſtat in hoc , vt poſſim operis eorū vti, non autē
vt poſſim pro parte operari. Ex quibus patet,quare vſus non pōt
conſtitui in parte rei pro indiuiſo : quia cum requiratur ibi actus
corporeus,nō poſſet uti parte unius, quin uteretur parte alterius,
ſecus in vſufr. qui principal'r conſiſtit in iure. ¶ Vltimo no.duo in
2 gl.primo, ꝙ † qn̄ aliqd rite & ſecundū iura diſponit̄,licèt occaſio-
naliter ſuccedat aliqd , qđ offendat iuris diſpoſitionē , non ꝑpea
vitiat̄ actus.¶Secundo no.in hoc, cū quis legat mihi tertiam par-
tem uſus mihi neceſſarij , non exprimendo rem in qua legat , vr̄
mihi legare tertiam partem rerum : quæ ad uſum mihi neceſſariæ
ſunt , ut tertiam partem uini mihi neceſſarij : tertiam partem fru-
menti:tertiam olei,& ſic de ſingulis. Paulus de Caſt.

LEX XXI.

SEruus. Habens uſum in ſeruo poteſt operis eius
uti,& quod iuſſu ſuo acquirit, ſibi acquirit,
Item ſeruitus uſus eſt perſonalis: & ad hæredē non tranſ-
mittitur hoc dicit.cum l.ſeq.

LEX XXIII.

Diuus. Aliquid permittitur ne legatum ſit inutile, quod
aliàs non permitteretur:hoc primò . Item habitans
partem domus , totius domus retinet habitationem , hoc ſecun-
do.Item vſuarius plus utendo, q̃ debeat,non cadit a iure ſuo,Sed
ei præcipiendum eſt : ut utatur moderate.h.tertio . Item proprie-
tarius non poteſt ſtatum rei mutare , etiā in melius. hoc quarto,
& ultimo,vſque ad fin.tituli.

LEX PRIMA.

1 *Clauſula de vtendo arbitrio boni viri, quid includat.*
2 *Cautela ei qui alium uulnerauit, ubi de morte dubitatur,ut de occiſo non*
teneatur,ſed de uulnerato .
3 *Fideicommiſſarius ſeu ſubſtitutus cui poſt hæredis mortem bona reſtitui*
debent,quo caſu bonorum inuito hærede inuentarium faciat.
4 *Vſufructuarius rem deteriorem reddens,an a iure ſuo cadat,Et vſufruct.*
rei curam omnem ſuſcipere uidetur .
5 *Fructuario de rei poſſ. deiecto,an priuetur dominus ſua ciuili poſſeſſione.*

Vſufr.quemadmo.caueat.

SI cuius. Tres habet partes, primo dicit uſum
fructuarium teneri ad duplicem cau-
tionem . Primo utendo , fruendo arbitrio boni uiri.
Secundo de reſtituendo rem finito vſufru.Secundo
dicit hoc eſſe uerum , qualiſcunque ſit res, in qua uſumfructum
habet,ſiue ſit mobilis,ſiue immobilis.Item & ex quacunque cau
ſa,ſiue in ultima uoluntate,ſiue inter uiuos. Tertio declarat,natu-
1 ram , & qualitatem dictarum cautionum . Et † primo quo ad pri-
mam partem de utendo , fruendo arbitrio boni uiri.quatuor di-
cit.ſ.quòd hoc importat,ꝙ rem non faciet deteriorem.Secundo,
quòd eam tractabit ſicut propriam . Tertio dat conſilium , ut ab
ipſo principio,cū res traditur uſufructuario æſtimetur, & rediga-
tur in ſcriptis,cum conditionibus,& qualitate rei, ut finito uſufru
ctu poſſit apparare utrum deteriorata ſit,uel non,& inquantum.
Quarto dicit hanc cautionem quo ad iſtam partem pluries com-
mitti.ſ.totiens,quotiens deteriorabitur, nec expectatur quouſq;
finiatur.¶Quo ad ſecundam cautionem.ſ.de reſtituendo rem fi-
nito uſufruct.Similiter quatuor dicit.ſ.ꝙ non committitur,niſi ſe-
mel uſufructu finito.Secundo,ꝙ in ea nō venit rem dari , ſed rem
reſtitui . Cum enim ſit proprietarij , dari ſibi non poſſet, quod eſt
accipientis facere,nec ita poſſet ſtipulari . Tertio ꝙ interdum non
uenit reddenda res:ſed æſtimatio, ſi negligentia uſufructuarij pro
prietas fuerit præſcripta . Quarto dicit hanc ſtipulationem cōmit-
ti qualitercunq· uſusfructus ſit finitus : immo etiam ſi nunquam
incepit:niſi ſubſit aliqua cauſa retinendi:quia tunc,licèt finito uſu-
fructu ſtipulatio de reſtituendo committatur:tm̄ ꝑꝑ aliquam cau
ſam retinendi,quę ſubeſt obſtat exceptio.h.d.uſq; ad l.oīs.§.ſi hr̄s.
coniuncta l.ſi fructuarius . Secunda pars ibi,hæc ſtipulatio.Tertia
2 ibi,cauere aūt.No in uer.rectè aūt.optimum ar.ꝙ† ſi quis eſt uul
neratus,& dubitatur,an uulnus ſit mortale, & ſic dubitatur,an de
beat ex eo mori:uel ex mala cuſtodia:conſilium eſt:ut mittantur
ad eum medici,ut uideāt uulnus,& ſi dicant non eſſe mortale,re-
digatur hoc in ſcriptis,& ſi contingat ipſum poſtea mori,cenſebi-
tur mortuus ex mala cuſtodia,non ex uulnere , & ſic uulnerans
non tenebitur de occiſo,& ad hoc qdam alleg.no.iſtum text. Bal.
¶Itē eſt in ar ꝙ ſi qs agat petitione hr̄ditatis poſſit petere,ut bona
lite pendente deſcribant̄ , ut ſciat̄, an aliquid ſit diminutū lite finita,
q̃ deſcriptio ꝑmittit̄,licet ſequeſtratio ꝓhibeat̄,ar.hic & ȷ̄.de ven.
in poſ.mit.l.j.§.pen.& ibi p Bart. & p And.de Baru.in l. facultas.C.
3 de iure fiſci.libr.x.¶Item eſt ar.ꝙ†fideicommiſſarius uſ̄is,cui poſt
mortē hr̄dis debent bona reſtitui,ſi dubitet: ꝙ hr̄s dilapidet , poſ-
ſit facere inuentariū de reb. inuito hr̄de,ut ſciat̄ aduenīete ɔdōne
4 ſi aliquid diminutum fuerit , & ita pridie de facto dixi.¶Item not.
ꝙ licèt uſufructuarius rē faciat deteriorē , non ꝑpea cadit a iure
ſuo, licèt teneat̄ ad intereſſe : ſecus in emphyteuta,ut C.de ſacroſ.
eccl.auth.qui rem huius,quod dic,ut ibi. ¶ Item no.fin. huius l.ꝙ
vſufructuarius recipit oēm curā rei.Et ſic alleg.ꝙ cenſet̄ procura
tor ꝓprietarij ipſo iure,ut poſſit actiones dn̄o competentes rōne
ꝓprietatis in iudiciū intentare noīe proprietarij:ut l.j.in fi.de ope-
ris no.nūc.per Bar.¶Vltimo no.gl.ſingularē,q̃ eſt hic in fine . quæ
5 dicit , ꝙ deiecto uſufructuario dn̄s non perdit ciuilem poſſeſſio-
nem,quam habet,& eſt ratio, qa uſufructuarius naturaliter poſſi
det nomine ſuo,non nomine domini : ut ſupra de acqui.poſ.l.na-
turaliter.ideo deiectio ſua domino non nocet: nec econtra : ſe-
cus in colono , qui poſſidet nomine domini . Nam ipſo deiecto
dominus perdidit ciuilem,quam habet in animo, & naturalē quā
retinebat per colonum:ut l.peregre.§.quibus ex. de acquir.poſſeſ.
ſecus econtra:nam deiecto domino , non perderetur poſſeſſio ,
quam retinet per colonum , quod dic,ut ȷ̄.de ui & ui ar.l.j.§. non
autem.& l.3.§.unde ui , ubi omnino uide. Pau. de Caſt.

LEX

LEX IIII.

Omnes.

§. Si hæres. Si dominus proprietatẽ alienat: extinguitur cautio, quia nec ſibi nec ſucceſſori ſingulari poteſt committi, & iõ debet ſucceſſor ſibi de nouo proſpicere quod ſi fecerit: nihilominus in rem agere poteſt. h. d. ¶ Nota ergo actiones perſonales occaſione rei competentes non tranſire ad ſingulares ſucceſſores, quod verum, niſi ſint in rem ſcriptæ, vt ĩ. de aqua plu. arc. l. ſi tertius. §. ſi prius. ¶ No. hic gl. de fidelitate, quæ facit, quod idem ſit in emphyteuta.

LEX V.

Huic ſtipulationi. In hac ſtipulatione venit dolus vſufructuarij, & ſucceſſorum eius vniuerſalium. Item præſtanda eſt cautio non ſolum per vſufructuariũ, ſed etiam per habentem nudum vſum: vel habitationẽ vel operas ſerui, certos reditus, qui non poſſint dici vſus vel vſusfructus. h. d. vſq; ad l. ſi vſusfructus nomine. Pone caſũ in l. idẽ eſt, quod legatus eſt vſusfructus meſſis, vel vindemiæ, quia in fundo fortè vtrunque naſcebatur, quia aliæ lectu. glo. non placuit.

LEX VII.

1 *Emphyteuta ſi rem emphyteuticã alij in emphyteuſim tradat, an eo priore emphyteuta canonem non ſoluente, poſſit res a ſecundo vendicari.*

SI vſusfructus nomine. Si cautio p ignorãtiam omittatur poteſt vendicari vt præſtetur, vel ipſa cautio de directo condici. Item in vſufructu pecuniæ, duo tamen caſus exprimuntur. ſ. mortis. & capitis diminutionis, quia non poteſt aliter extin-
1 gui. h. d. tota l. Et no. hic gl. quæ inducit hic in ar. ꝙ † ſi emphyteuta dederit alteri in emphyteuſim, & primus emphyteuta nõ ſoluat, poſſit res vendicari ꝯ ſecundum emphyteutam. Ex qua glo. not. ꝙ emphyteuta poteſt alteri dare in emphyteuſim ſine conſenſu domini. Nam ſi requireretur conſenſus, tunc ſecundus emphyteuta obligaret ſe domino ad penſionem, & ſic non ageretur in ſubſidium cõtra ipſum, nec expediret ab eo rem vendicari, vt gl. vult. Idem in feudatario, qui poteſt alteri dare in feudum ſine cõſenſu domini, vt de prohibi. feud. alien. per Federicum. c. j. §. j. & ibi no. & pleniſſime in c. j. de capi. Corradi. Pau. de Caſt.

LEX VIII.

Si tibi. Cautio præſtanda eſt proprietario, & ſi vnus eſt proprietarius, & alter eſſe ſperatur, vtiq; præſtabitur. Itẽ inter ſeipſos cauent vſufructuarij, ſi coniũcti ſunt propter ſpẽ iuris accreſcẽdi. h. d. hoc vltimum dictum vr ꝯ gl. quæ eſt in l. ſi tibi. ſ. de vſu. ea. re. quæ vſu cõſu. Nam hic indiſtinctè dicit vſufructuarios ſibi inuicem inter ſe cauere, niſi intelligas ſecundum illam glo. ſed iſte tex. indiſtinctè loquit. licèt gl. ibi dicat, ꝙ nõ reperitur in ꝓprietate, & moueor, quia iſta l. ibi per gl. non alle. & loquit indiſtinctè.

LEX IX.

1 *Delegatus Papæ ſi alium ſubdelegat reſeruato ſibi aliquo de iuriſdictione, ſi à ſubdelegato appelletur, ad quem appellandum ſit.*

2 *Procurator ſubſtituendi poteſtatem habens, ſi alium in totum ſubſtituat, & de ſubſtituti mandato dubitetur, qualiter de rato cauere debet, Et quid ſi ſit ſubſtitutus in certis duntaxat capitulis.*

3 *Via directa, quod fieri poteſt, per circuitum fieri non debet.*

SI vſusf. mihi. Si legatarius vſusfructus rogat⁹ ſit alteri reſtituere, ſi quidem ſpes eſt ꝙ iterato redeat vſusfructus ad eũ, ipſe cauebit proprietario, & fideicommiſſarius ſibi, aliàs directa via vſufructuarius caue-
1 bit proprietario. h. d. ¶ Et † no. bonũ tex. ad illud quod dicunt canoniſtæ, ꝙ qñ delegatus Papæ alterum ſubdelegat reſeruato ſibi aliquo de iuriſdictione, a ſecundo delegato appellatur ad primum delegatum, ſed ſi ſibi nihil reſeruauit, appellatur ad primum dele-
2 gantẽ de directo. ¶ Item eſt ar. ꝙ † ſi procurator hẽt ꝑtãtem ſubſtituendi, & ſubſtituat in totum, tunc ſubſtitutus de cuius mandato dubitatur, debeat cauere primum dominum ratum habiturum. Sed ſi ſubſtituit in certis articulis, debebit cauere, ꝙ ipſe ſubſtituẽs
3 ratum habebit. de hoc no. in l. 3. de cur. bo. dan. ¶ Item † not. ꝙ qñ aliquid poteſt fieri directa via, non debet fieri per circuitum. ad quod l. dominus. de condit. indebi. & in l. cum fundum. §. ſeruum tuum. ſi certum peta. Paul.

1 *Legati in diem in legatarium dominium quando tranſire dicendum ſit.*

§. Illud ſciendum. Qui habet vſumfru. tuitione prætoris cauere tenet. h. primo. Item ſi vſufructuarius habet ſpem habendi proprietatem ſub certa die cauere non tenebitur. h. ſecundo. Item habens vſumfructum veſtium uirtute cautionis non tenetur ad deteriorationem. licèt ipſas attritas reddiderit ſine dolo malo ſuo. h. tertio. Et ſi plures ſint domini, cauebitur omnibus pro ſua portione. h. quarto & vlti. ¶ Not. ex primo dicto, ꝙ ſi cauet ille, qui maius ius hẽt multo magis ille qui minus ius habet, quod facit, ꝙ ſi teſtator grauat illum quem magis diligit, multo magis illum quem minus di-
1 ligit. ¶ Item † no. ex ſecundo dicto, ꝙ in legatis in diem non tranſit dominiũ niſi adueniente die, de quo in l. Sẽpronius, de vſuf. leg.

LEX X.

Si ſerui. Si vnus ex dominis rei cõmunis legat ſuo ſocio vſumfructum ſuæ portionis, cauendum eſt per legatarium hæredi legantis, quia licèt per iudicium communi diuidundo ſit prouiſum quo ad proprietatem, quæ communis eſt, non tamen quo ad uſumfructum, qui vnius tantum eſt. hoc dicit. Paulus.

LEX XI.

Vſu quoque domus. Licèt proprietarius vnà cũ vſufructuario inhabitet domum, cuius vſusfructus relictus erat, nihilominus proprietario cauendum eſt. h. d. ¶ Videbatur contrarium, quia poſtquã proprietarius inhabitabat, videbatur vſufructuarius liberatus a cuſtodia, quaſi proprietarius ipſam totam ſuper ſe receperit, contrarium eſt uerum, quod eſt notandum. ad quod ĩ. commod. l. Si ut certo. §. ſi me rogaueris, & §. ſi de me, & quod ibi no. quod gloſſ. ☞ inducit in ar. de ſcholari, qui recipit equum ad vecturam, vt non minus teneatur de cuſtodia, licèt dominus equi miſerit ſecum famulum ſuum, quod no. & adde quod no. in dictis iuribus.

LEX XII.

1 *Condici a fure, ut licèt ita, & a malæſ. dei poſſeſſore. Et an uero, & pleno iure domino detur condictio.*

SI vaſorum. Si relinquatur vſusfru. uaſorũ quæ nõ conſumuntur, cum proprietas non trãſeat in vſufructuarium, non eſt præſtanda cautio ſenatuſconſulti. ſ. de reſtituendo æſtimationem finito vſufructu. Sed cõmunis cautio de utendo fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituẽdo eadem vaſa, quæ cautio ſi præſtita non fuit. res vendicabitur, non autem condicetur, quia cum cõdictio ſit actio perſonalis nõ
1 datur domino, niſi contra furem. h. d. ¶ Et ꝑꝑ † iſtum fi. ſemper alleg. hæc l. Et adde ꝙ ſicut poteſt condici a fure, ita & a malæfidei poſſeſſore, ut ĩ. ſi cer. pet. l. ſi quis nec cauſam. §. res pignori. ¶ Item hoc verum, ꝙ domino non datur cõdictio, quando eſt dominus verus, & pleno iure, ſecus ſi fictus, vel non habeat plenum ius, ſed utile dominium, ut C. de don. quæ ſub mo. l. j. & ibi per Cyn. & per eundem in l. ea lege. C. de cond. ob cauſam.

LEX PRIMA.

1 *Seruitutes quotuplici ſint in differentia.*

De ſeruitutibus.

SEruitutes. In hac l. j. ponitur diuiſio ſeruitutum, ꝙ aliæ ſunt perſonales, de quibus in libro præcedenti, aliæ reales de quibus in libro præſenti. Tu dic plenius ſecundum glo. Nam † aliquæ ſunt merè perſonales, quæ debentur a perſona perſonæ, ut illa quam quis in ſeruo habet, ut ſupra de ijs qui ſunt ſui, uel alieni iuris. l. j. aliæ meræ reales, quæ debentur a re rei, de quibus loquitur iſte liber. aliæ miſtæ partim perſonales, partim reales, & iſtæ interdum debentur a re perſonæ, ut uſusfructus, & uſus, & habitatio, de quibus loquitur liber præcedens, reliquæ debentur ecõtra a perſona rei, ut in liberis aſcriptitiis fundo, uel alijs aſcriptitijs, & cenſitis, de quibus in l. Titio. §. Titio, & de agricol. & cenſit. per totum, ſunt & quædam alia iura, quæ non dicuntur ſeruitutes, ſed iura perſonalia, quod dic, ut dixi in l. ſi quis binas. de uſufructu. Paulus.

LEX III.

1 *Emphyteuta atque ſuperficiarius, num ſeruitutem rei imponere poſſint: Et ius emphyteu. & ſuperficiei ſeruitus num dicatur.*

1 **SEruitutes prædiorum.** Non ſummatur. No. glo. quòd † emphyteuta, & ſuperficiarius poſſunt imponere ſeruitutem, quod intellige duraturam quouſque durabit ius eorum, ſed ipſo extincto extinguitur ſeruitus per ipſos impoſita. ut ar. ĩ. de pig. l. uectiga. fundo. facit de leg. 3. l. peto. §. prædium. de don. inter uir. & ux. & de dona. poſt diuor. reſt. c. nuper. pro quo benè facit. c. j. de inueſt. de re alien. fac. in feu. x. col. ¶ Itẽ no. in ea. gl. ꝙ ius ſuperficiei emphyteuticæ non dicitur ſeruitutes rei, in contrarium facit ĩ. de lega. 3. l. ſi tibi homo. §. fi. ibi, ut ab hac ſeruitute. Sed dic, quòd eſt ſeruitus largo modo, ut ibi non ſtrictè, ut in hac gl. &c.

LEX IIII.

Seruitutes. Seruitutes reales non poſſunt conſtitui ex tempore. ſ. ut poſt certum tꝑs non poſſint ipſo iure competere, nec ad tempus. ſ. ut poſt certum tꝑs ipſo iure deſinant, nec ſub conditione extinctiua. ſ. ut poſt euentum certæ conditionis ipſo iure extinguantur, ſiue illa cõdõ ſit inſtantanea, ſiue

ſiue ſucceſſiua, vt quandiu volam, vendicans tamen ſeruitutem contra id, quod actum eſt; licèt ipſo iure non repellatur, repellitur tamen per exceptionem. h. d. ſecundum verum intellectum gl. & Bar. de quo hic vide plene per eum, & eſt ſubtilis lex.

§. Modum. In conſtitutione ſeruitutis põt apponi modus. ſ. vt certo modo vtatur, vel certo tꝑe, aut poſt certum tꝑs: nec per hoc interpellatur, vel alteratur ſubſtantia ſeruitutis, ſed vſus tm̃. Item eiſdem modis conſtituit ſeruitus realis, quibus & ꝑſonalis. Item põt ſeruitus in certa parte fundi conſtitui: & remitti. h. d. vſq; ad l. vt pomum. Pau. de Caſt.

LEX VIII.

Vt pomum. In eo, quod nõ reſpicit principaliter vtilitatem fundi, ſed delectationẽ perſonæ nõ conſiſtit ſeruitus realis, h. d. prin. ſm intellectum quem puto verũ, ſecus aũt ſi reſpiceret in aliquo vtilitatem fundi, ſed in ꝯñam delectationem perſonæ, vt l. alleg. in gl. & ſic intelligo iſtam leg. cũ ille, cui iſte vſus concedebatur, habebat prædium, vel non habebat. Nam ſi intelligeretur tm̃, cum non habebat, tunc non eſſet dubium, vt ĩ. cõia prædio. l. j. ¶ Sed an talis conceſſio, de qua hic loquitur, ſit ſeruitus perſonalis, vel ius tantum perſonale, dixi in l. ſi quis binas. ſ. de vſufructu, & vide hic Bar. Paulus.

§. Si prædium. Licèt ſeruitus nõ poſſit pro parte rei pro indiuiſo acquri; poteſt tamen retineri. h. d. hoc uerum de ſeruitute iam conſtituta perfectè: ſecus in conſtituenda: ut ĩ. eod. l. pro parte. Paulus de Caſt.

LEX IX.

1 *Indefinitam uniuerſali æquipollere. Et uniuerſalem atque indefinitam modificationem recipere & reſtrictionem, de primo habetur infra tit. 2. l. certo. §. primo. ubi uide.*

2 *Ius ſuum quando quis ſine alterius damno conſequi poteſt, non debet illud cum damno quærere, & ſi iuris rigore id facere queat.*

SI cui ſimplici. Seruitus ſimplr conſtituta totum fundum reſpicit, nõ tñ debet quis per totum fundũ vti, ſed per illũ locũ dũtaxat per quem minus noceatur dño, & poſtq̃ vnũ locum elegerit, variare non
1 põt. h. d. Et eſt pulchra lex. ¶ Nota † ꝙ indefinita æquiparat vniuerſali: itẽ ꝙ ſeruitus eſt tota in toto, & tota in qualibet parte totius, quo ad ſubſtantiam eius, licèt eius vſus reſtringatur arbitrio boni viri. ¶ Item nota ꝙ vl̃is, & indefinita recipiunt modificationem, & reſtrictionẽ: & ad hoc ſemꝑ alle. facit l. ut gradatim. §. & ſi leg.
2 de mun. & ho. ¶ Item not. ꝙ † qñ qs poteſt conſequi ius ſuũ ſine damno alterius, non debet cũ damno facere, licèt mero iure hoc poſſet, nam de æquitate repellit. ¶ Vltimo nota, ꝙ via electa ſemel eligenti pateat. ſ. quod met. cau. l. ſi mulier. §. fin. Paulus de Caſtro.

LEX X.

1 *Actus ob id quod ad eũ caſum deuenit, a quo incipere nequit, an uitietur.*

2 *Seruire ſibi res ſua num poſſit.*

Si iter. Habens ſeruitutem itineris poteſt opus facere, ſine quo non poſſet ire commode. h. d. Paulus de Caſtro.

LEX XI.

Pro parte. Dominus partis pro indiuiſo non poteſt ſeruitutem acquirere, & actus imperfectus vitiatur cum venit ad caſum, a quo non poteſt incipere. Item non poteſt ſeruitus pro parte conſtitui, nec pro parte remitti, uel adimi.
1 h. d. de hoc brocardo, an † uitietur actus cum uenit ad caſum, a quo non poteſt incipere, uide Bart. in l. pluribus. §. & ſi placet, de uerb. oblig. & per Dyn. in c. actum legitimè, de reg. iur. in 6. In gl. fin. Bar. dicit, ꝙ nec tacitè, nec expreſsè poteſt diuidi, quia indiuidua eſt, ut l. j. §. ſi uſusfruc. ad l. Falc. dic ergo, ꝙ tota ſeruitus retinet
2 rõne partis. Et † ſi dicatur, res propria nemini ſeruit, uerũ eſt, ſed res in qua quis habet partem pro indiuiſo, tota ſeruire poteſt, & pro tota ſeruitus retinetur, licèt conſtitui non poſſit, ut Inſt. eo. §. prædiorum. Bar. Paulus.

LEX XIII.

Si tam anguſti. Si nõ ualet quod ago, ut ago, ualet ut ualere põt. Ad hoc alleg. de hoc uide per Cyn. in l. nõn codicillum. C. de teſtam. & per Bar. de verb. obl. l. j. §. ſi quis ita.

LEX XIIII.

1 *Seruitutem ſi dicam te mihi per ſtipulationem, uel alium cõtractum conſtituiſſe, & ad huius probationem afferam quòd te ſciente ac patiente, ſim uſus, an per id probetur conſtitutio.*

SEruitutes. Seruitutes habentes cauſam diſcontinuam ſiue ſint ruſticæ, ſiue urbanæ ſpatio longi temporis non poſſunt præſcribi. h. d. Cuius l. materiam uide plene per Cy in l. j. eo. tit. & per Bart. in l. j. in fin. de aqua plu. arcend. & not glo. quæ eſt hic ſingulariter in eo, quod di-
1 cit, ꝙ † ſi dicam te mihi conſtituiſſe ſeruitutem itineris per ſtipulationem, uel alium contractum, & ad probationem huius inducã, ꝙ te ſciente, & patiente ſim uſus, per hoc probatur conſtitutio. Aut ergo lapſus temporis alleg. ad acquiſitionem ſeruitutis, ut qa dico, ꝙ te ſciente, & patiente per 10. uel 20. annos eam ſeruitutẽ acquiſiui tempore, & hoc non prodeſt, ut in text. Aut alleg. titulus, & ad probationem tituli hoc afferro: non quia dicam iure acquiſiuiſſe per lapſum temporis, ſed per conſtitutionem, & ſtipulationem tuam, & ad probationem huius induco lapſum temporis, & hoc prodeſt: ut in gl. ſimile no. C. cõmuni diui. l. pen. & probatur ſecundum gl. in l. cum de in rem uerſo. ĩ. de uſur. Sed Doct. in l. ſi certis annis. C. de pac. reprehendunt hanc gl. quia l. cum de in rem uerſo. loquitur in faciente, & in ſoluente, qui per lapſum temporis, ſibi præiudicat, ut illa ſolutio poſſit induci contra eũ ad probationem. Sed nos loquimur in patiente alium ire: quo caſu non reperitur cautum, ut patiẽtia longi temporis induci poſſit ad probationem. Si enim te ſciente, & patiente poſſiderem rem tuam x. annis, & poſtea dicerem, ꝙ tu eam mihi uendidiſti, & ad probationem allegem patientiam tuam: certe per hoc nõ probaretur venditio: ſed requiritur uera probatio, ut C. de rei uen. l. nullo. Bar. autem in l. cum de in rem uerſo. ſuſtinet gl. per l. qui in aliena. §. poſtq̃ de acq. hæred. ubi per patientiam præſumitur, & C. de pet. hær. l. ſi filius. Diſtinguit tamen, aut loquimur in rebus modici præiudicij, ſicut eſt, ut ſeruitus uideatur cõſtituta, uel res uideatur diuiſa per ſocios, & tunc ſufficit inducere patientiam ad probationẽ huius, ut in hac glo. in illa q. & C. communi diuid. l. pen. Aut in rebus magni præiudicij, ut res uideatur uendita: & tunc non ſufficit, & ita intelligit dictum aliorum, quæ uerba ſignanter no. & adde quod no. in c. peruenit. extra. de cenſi. ¶ Et aduerte, quia per hoc datur occaſio mentiendi, & damnandi animã: quia erit in arbitrio actoris quomodo in iſtis iuribus formaret petitionem. ¶ Et ideò caueat quilibet ne propter mundana amittat animam, ita dicit Ioan.
☞ And. in d. c. peruenit, & idem Ioan. Fa. Inſt. de ac. §. præiudiciales, in 13. & 14. colum. in uer. nunc quæram. ¶ Oppo. quia uſusfructus non habet cauſam continuam, & tamen præſcribitur longo tempore, ut l. fin. de longi temporis præſcript. Sol. ibi in perſonali, hic in reali, rationem diuerſitatis dic, ut dixi in l. ſi ego. §. j. ĩ. de pub. uide quæ ibi dixi. ¶ Item pro prima glo. uide no. in l. regulariter. de pe. hære. & quod ibi dixi. Paulus.

§. Seruitus. Ratione iuris priuati, quod quis habet in re ſacra, poteſt acquirere ſeruitutem, & remittere. h. d. ¶ Nota ergo caſum, in quo ratione iuris: quod quis habet in re, licèt non ſit dominus rei, poteſt acquirere ſeruitutem. In contrariũ facit l. ſed & ſi quid. in princ. §. fin. ſ. de uſufructu. ubi uſufructuarius rõne iuris, quod habet in re non poteſt acquirere ſeruitutem, quia non eſt dominus rei. Sed ibi alter priuatus erat dominus, hic autem in nullius bonis erat. Paulus de Caſt.

§. Publico. Locus medius impediens commodũ ſeruitutis perueniendi de uno loco ad alium impedit ſeruitutem conſtitui. h. d. Bar. uel ſi medium extremis repugnat impedit extrema coniungi. h. d. facit l. tria prædia. infra tit. 2.

LEX XX.

Quoties. Non poteſt imponi ſeruitus de illo, qđ fundi vtilitatẽ non reſpicit, & qui debet ſeruitutem, debet pati non facere. h. d. tota l. ſed Bar. aliter ſol. ad l. ei fundo, ꝙ ibi licèt, non quia eius interſit, habet tamen formam intereſſe.

LEX XVI.

Ei, qui poſt. Creditori, & emphyteutæ competit utilis actio per ſeruitute. h. d. Bar. & eſt rõ, ꝙ tales poſſunt totam rem uendicare, & per conſequens omne ius rei, ſecus in uſufructuario, qui non poteſt uendicare rem, ſed ius ſuum tantum. Et ideo nec iura, quæ debentur rei poteſt uendicare nomine ſuo, ut l. j. & 2. ſ. ſi uſusfructus petatur, nomine autem proprietarij poteſt, ut procurator, ut ibi.

LEX XVII.

Viæ, itineris. Seruitutes prædiales ſunt indiuiſibiles, & ideo non poſſunt pro parte in ſtipulationem deduci, nec ꝑ parte peti, nec pro parte ad heredes tranſmitti. Sed petuntur, & tranſmittuntur inſolidum. h. d. Paulus.

LEX XVIII.

Papinianus. Seruitus cõfuſa per aditionem debet per legatarium reſtaurari. h. d. Bar. Not. gl. hic quæ ſemper alleg. ꝙ cum teſtator legat rem heredis ſui, non tranſit dominium in legatarium, niſi traditione facta, contrariũ not. gl. in l. j. C. communia de leg. ſed iſta tenetur.

LEX XIX.

Ei fundo. De eo, quod nõ intereſt de præſenti, intereſſe tamen poteſt in futurum, ſeruitus conſtitui poteſt. h. d. ſecundum intellectum glo. quæ ponitur ſ. e. l. quoties.

LEX XX.

Quoties. Qui ſeruitutem conſtituit, cauere tenetur, ꝙ non impediret utentem, & talis cautio una cum patientia & uſu pro traditione habetur. Item pro ſeruitutibus dantur interdicta poſſeſſoria. h. d. & not. iſtam l. Circa hoc ultimum dic, ꝙ ſi ſunt ſeruitutes continuæ datur vtile interdictum

vti

vti poſſidetis, vt infra ſi ſerui. ven l. ſicuti. §. dicit igitur Ariſt. in fin.
Sed ſi diſcontinuæ. datur interdictum de itinere actuq́; priuato,
pro quo vide Bar. in l. j in princ. ĵ. vti poſſ. Paulus.

LEX XXI.

SI intercedat. Locus publicus medius non impedit ſeruitutem conſtitui in iis, quæ non nocent ipſi loco publico. Sed in iis, quæ nocent impedit. Item confeſſoria pro ſeruitute non competit contra non dominum, ſi nõ impedit. h. d. tota lex. ¶ Et no. hic tex. ibi, immittendi, protegendi, ꝙ non eſt licitum priuato facere pontem ſupra viam publicã. Ad hoc allc. per gl. ĵ. ne quid in loco publico. l. 2. §. tractatum. ſimile ĵ. de Flu. l. fi. vide Bal. ſ. de re di. Paulus de Caſt.

LEX PRIMA.

1 *Seruitutes unde denominationem accipiant.*

De ſeruit. Vrbanorum prædiorum. Rubrica.

VRbanorum. Iura vrbanorum prædiorum ſunt illa, quæ hic deſcribũtur,
& multum placet, ut dicamus, ꝙ loquitur de iuribus
libertatum, & ſeruitutum. ¶ Nam hic aliqua ponuntur, quæ magis libertas, q̃ ſeruitus dici debet. Poteſt etiam intelligi, ꝙ omnia quæ hic dñr, ſonent etiam in ſeruitutem ſecundũ vltimum intellectum, qui ponitur in fin. gl. quæ eſt no. Et ille intelle-
1 ctus eſt verus, ſm Bar. ¶ Item † no. hic, ꝙ ſeruitutes denominãtur
a prędio dominante, vt in ſtillicidio, quod de domo cadit in areã,
dr̃ enim ſeruitus vrbana, licèt area ſit prædium ruſticum.

LEX III.

Luminum. Qui cõnſtituit ſeruitutem luminum, non prohibetur altius eleuare, nec lumina offuſcare, dummodo tantum de lumine reſeruet, ꝙ ſufficiat, ſecus in eo qui conſtituit ſeruitutẽ, ne luminibus officiat, quia talis nullo modo poteſt eleuare. h. d ſecundum intellectum glo. no. ꝙ in plus ſe habet ſeruitus luminum, q̃ ſeruitus ne luminibus officiat, quia qui conſtituit primam, nõ ſolum non. põt altius tollere, ſed quod eleuatum eſt, debet deſtruere, ſecus in ſecunda, quia ſolum tollere prohibetur. Sed opinio gl. tenetur ſecundum Bart.

LEX V.

1 *Seruitutes ruſticæ qualiter perdantur.*
2 *Præſcriptioni, quæ non ex ſola non petentis negligentia, ſed ex facto petentis currit, bonamfidem neceſſariam eſſe.*
3 *Locus in quo per omnes Bartolus refellitur.*
4 *Debitor ius debiti largo modo poſſidere dicitur. Et in his quæ animæ ſalutem ſpectant, uerba latiſſimè intelligenda.*
5 *Libertatibus in urbanis præſcribendis cur præſcribentis factum requiratur, non in ruſticis.*

HÆc autem. Seruitutes vrbanorum prædiorum non vtendo legitimo tpe
perduntur, ſicut ſeruitutes ruſticæ. h. primo, non tñ
perduntur niſi alter præſcribat libertatem, in quo requiritur factum eius. h. ſecundo. Item per plantationem arborũ
creſcentium vltra modum ſtatutæ ſeruitutis non præſcribit quis
1 libertatem altius tollendi. h. d. cum l. ſeq. & eſt no. lex. ¶ No. † ꝙ ſer-
uitutes ruſticæ perduntur ſola negligentia non vtentis, ſiue facto
pręſcribentis libertatem. ¶ Et ideo nõ requiritur bona fides in ip-
ſo acquirente libertatem, vt ĵ. de vſucap. l. ſequitur. §. ſi viam, ſed in
ſeruitutibus vrbanis admittendis requirĩt factum præſcribentis li-
bertatem. Et ideo requiritur ẽt bonafides in eo, vt no. per glo. in l.
fi. ĵ. quemadmodũ ſeruitutes amittantur. Nam ſi debes mihi ſer-
uitutem luminũ, & feneſtras meis apertis altius ædificares. nõ præ
ſcriberes libertatem, quia ſcis me velle vti ſeruitute. Ex quo teneo
2 feneſtras apertas, ſecus ſi clauſas, vt hic. ¶ Et † ex iis dicit Bart. ꝙ in
præſcriptione quę currit, non ex ſola negligentia non petentis, ſed
ex facto petentis, requiritur bonafides. ſecus in illa, quæ currit ex
ſola negligentia, & ideo c. malęfidei poſſeſſor. de re iu. lib. 6. vbi dr̃,
ꝙ malæfidei poſſeſſor nullo tpe pręſcribit, habet locum tñ in prę
ſcriptione. in qua requiritur factũ præſcribentis. ſ. poſſeſſio, vt in
ꝑſcriptione actionũ realium, vt patet dum dicit, malæfidei poſſeſ-
ſor, non aũt habet locũ in ꝑſcriptione actionũ perſonaliũ, in qui-
bus nõ reqritur factum præſcribentis, ſed ſola negligẽtia nõ peten
tis, vñ ſi per xxx. annos nõ peto qđ mihi debet̃, perdo ius agendi,
3 licèt debitor ſciat ſe mihi teneri. quę opi. non tenetur, & † eſt vnus
de paſſibus, in quibus Bar. reprobat̃ per oẽs. Nam illud qđ dr̃ in di
cto c. non procedit ex eo, ꝙ in ꝑſcriptione requirat̃ factũ præſcri-
bentis, nam de iure ciuili in ꝑſcriptione xxx. annorũ circa res im-
mobiles requirĩt factum ꝑſcribentis. ſ. poſſeſſio, & tñ non requirĩt
bonafides, vt l. ſicut, de præſcription. xxx. annorum. Sed rõ illius.
c. eſt, ne quis ꝯ conſcientiam lucretur, q̃ ratio locũ habet in omni
4 præſcriptione. Nec obſtat quod dicit poſſeſſor &c. Nam † & debi
tor largo modo dr̃ poſſidere ius debiti, vt no. in l. regulꝛ ſ. de pet.
hæred. in iis quæ concernunt ſalutem animæ, verba debent largiſ-
5 ſimè interpretari, & ita teneas. ¶ Sed † quæro quare in vrbanis
requiratur factum præſcribentis, non in ruſticis, gl. reddit rõnem,
quam Bar. approbat, & dicit ſe non videre meliorem, niſi quia vrbanæ ſunt digniores. q̃ ruſticæ, & ideo difficilius amittuntur ſm Mart. Syll. Sed certè maior dignitas in libertate, quàm in ſeruitute, & ideo facilius deberet acquiri libertas in vrbanis, quàm in ruſticis, & ſic iſta ratio facit in contrarium, vnde poteſt dici, ꝙ in ruſticis non ſemper quis moratur, vnde non poteſt ſcire per ſingula momenta, vtrum alter utatur ſeruitute, vel non, & ideo non imputatur ſibi, ſi non facit aliquid contra ſeruitutem, cum credere debeat, ꝙ ille ſemper vtatur, & ſic imputaretur ſibi, ꝙ malefide non faceret. Sed in vrbanis quis moratur frequenter, vnde ſi vicinus tenet feneſtras clauſas, & ſic ſcit eum non vti ſeruitute. imputatur ſibi, ꝙ nõ altius tollit: quia hoc poteſt bona fide facere, tene menti hanc rationem, gl. fi. dicit, ꝙ ſi quædam foramina ſint clauſa, quædam non, ꝙ nec præſcribitur. quod verum intellige, quando ſimul fuerunt omnia facta. & eodem tempore. Secus ſi in diuerſis, pro quo l. ſi primus. in prin. de aqua plu. ar. Paul.

LEX VII.

Parietem. Socius communis parietis non poteſt parietem cauſa reficiendi deſtruere iure ſeruitutis. Item qui non conſtituit ſeruitutem, non prohibetur altius tollere, licèt luminibus uicini officiat. h. d. cum l. ſeq. Paul.

LEX IX.

1 *Dominum ex tacito legato non transferatur.*
2 *Hæres ædes proprias eleuare, ac in totum legatarum ædium luminibus, an obſtruere queat.*
3 *Acceſſus ac egreſſus rei uenditæ ſi non exprimantur, an in contractu ueniant. quid in acceſſibus rei relictæ in ultimis uoluntatibus.*

BInas. Qui habet duas domos alteram legat, vel vſumfructum eius, non poteſt hæres in illis, quæ ſibi remanent, ita ædificare, vt lumina legatarũ ædium totaliter tollat. Sed bene poteſt minuere. Item qui legat vſumfructum vnius rei ſuæ, legare vr̃ iter per aliam rem ſuã, ſine quo vſusfructus eſſet inutilis. h. d. ¶ Et primo format tres quæſtio. Secundo reſpondet ad primam, tantum extendendo reſponſionem ad alium caſum. Tertio reſpondet cuidam oppoſitioni. Quarto reſponſionem primam limitat. ¶ Et ſic duo caſus remanẽt in litera indeciſi. Secunda ibi, qui binas. Tertia ibi, non autẽ. Quarta ibi, ſed ita officere. ¶ Quæro circa primam quæſt. ad quã hic reſpondet, ſi hæres vult totaliter lumina tollere, qua actione agitur contra eum? videtur ꝙ actione confeſſoria, quaſi videatur ſeruitus tacitè conſtituta, & ſic ius ſtatim tranſiuit in legatarium,
vt l. ſi partem. §. fin. infra quemadmodum ſerui. admittatur. Doct.
1 contra. quia † ex tacito legato non tranſit dominium ipſo iure,
ſed requiritur traditio, vt no. l. emptor. § ancilla. de rei vend. dicunt
ergo, ꝙ agere debet actione ex teſtamento: ut hæres conſtituat
ſeruitutem, ne altius tollatur, quia hoc tacitè legatum videtur, vt
infra de leg. j. l. ſeruum. § fi. & ibi per Doct. ¶ Circa ſecundam quę
2 ſtio. quæ non determinatur in text. quæro † vtrum poſſit hæres
ædes proprias, non hæreditarias alienare, & in totum lumina legatarum ædium tollere? reſpondeo ſic, quia in propriis non videtur ſeruitus tacitè legata, vt ſupra l. proxi. ¶ Circa tertiam quęſtio. quæ ſimiliter non ſoluitur, quæro ſi teſtator legat proprietatem fundi ſui, ad quem non poteſt tranſiri, niſi per alium fundum ſuũ, vtrum hæres teneatur præſtare acceſſum? nã ſi legatus eſſet vſuſfructus, non eſt dubium, ꝙ ſic, vt in text. gl. reſpondet, ꝙ ſecus, qñ legatur proprietas, quia iſtud legatum plenius eſt, & poteſt habere commoditatem ſine acceſſu, vt l. ſed & ſi quis. §. proprietatis, & quod ibi, no. in glo. ſ. de vſufructu. Iaco. de Arena, & Cyn. contra per iſtam l. in fi. nam vt tenetur præſtare lumen, ſine quo non poſſet domus inhabitari, eadem ratione tenetur præſtare acceſſum, ſine quo non poſſet iri. Ad hoc bene facit l. ſi fundum ſub condit. §. ſi fundum. de lega. j. & ĵ. ſi ſerui. ven. l. teſtatrix. in princip. Idem tenet Bar. licèt de eis non faciat mentionem. Nec ob. l. ven-
3 dendo. ĵ. de contrahen. emp. quam gloſſ. alle. quia † ibi loquitur in
contractu: in quo non veniunt tales acceſſus, niſi exprimantur, &
ideo dicunt hodie notarij, uendidit, & tradidit talem rem cum acceſſibus. & egreſſibus ſuis vſq; ad uiam publicam, quod in ultimis uoluntatibus non eſt neceſſe dicere, quia tacite ueniunt, cum largior ſit facienda interpretatio, quod tene menti, & uide, quod plene no. Bar. in l. j. ĵ. de ſerui. lega.

LEX X.

1 *Pacta ſecundum ſtatuta limitari.*

QVi luminibus. Non poteſt quis ædificare, ultra formam conſtitutam, ne luminibus officiat. Et cum dubitatur de men
1 ſura, recurritur ad arbitrium. h. d. Bar. Nota gl. † quòd
pacta limitantur ſecundum ſtatuta. ¶ Item not. in eadem, quando quis incipit præſcribere ſeruitutem: ne altius tollatur, quia eo tempore incipit, & non ante, ita no. C. e. l. 2.

LEX

LEX XI.

Ædificia. Plantatio arborum non eſt contra ſeruitutem altius non tollendi: ſed contra ſeruitutem ne proſpectui officiatur ſic. h. d. Item eſt contra ſeruitutem ne officiatur luminibus, vt ĵ. eo. l. ſi arborem. Pau. de Caſt.

LEX XII.

1 *Caminum in communi pariete, ita ut flamma pertranſeat. an liceat facere. Et quid de tubo per quem fumus exeat.*
2 *Aduocatus curialis clientulum admonere debet, ut cum aduerſario loquatur prius, quàm litem incipiat.*

QVidam. In pariete cõi nõ licet ſocio facere aliquid, ꝑ qđ paries deterioret̃, vel ſocio præiudicetur, picturas aũt, & incruſtationes, ex quib. non deterioratur, licitum eſt facere: ſi tñ paries defectu alterius ſocij ceciderit, nõ põt illarũ picturarũ æſtimatio peti.
1 h. d. & per hanc l. patet, † ꝙ ſi habes domũ ab vna parte parietis, &
ego ab altera: quia paries eſt cõis, non licèt tibi facere caminum in
pariete, per quem tranſeat flamma: quia ex hoc deterioratur. Sed
ſi fieret tantum tubus, per quẽ fumus tranſire põt, licitum eſt, vt
2 hic ſm Bar. ad quod l. fiſtulam. ĵ. e. ¶ Item † nota, ꝙ aduocatus cu-
rialis debet dicere clientulo ſuo, vt cum aduerſario ſuo loquatur
anteq̃ litem incipiat, & adhoc ſemper allegatur.

LEX XIII.

Imperatores. In area, quæ non debet ſeruitutem, poteſt dominus ædificare intermiſſo legitimo ſpatio. h. d. quod autem ſit illud ſpatium: dic, vt in gloſ. & l. fi. ĵ. fin. regund. Pau. de Caſt.

LEX XIIII.

1 *Lumen ac proſpectus quot modis dici queant.*
2 *Proſpectus ſine lumine, lumen ſine proſpectu eſſe nõ poteſt. Et pauper plus quàm diues quandoque habere dicitur.*

INter ſeruitutes. Seruitus ne proſpectui officiat̃ hoc cõtinet, ꝙ nihil fiat, ꝑ quod quis impediat̃ proſpicere illa, q̃ pertinent ad amenitatẽ, q̃ non ſolũ ex parte ſuꝑiori. i. cęlo procedit, ſed ẽt ex inferiorib. ſeruitus aũt ne officiat̃ luminib. hoc ꝯtinet, ne aliq̃d fiat, per quod lumina reddant̃ obſcuriora, quæ ex ſolo cęlo procedunt. Itẽ cui debet̃ ſeruitus põt renuntiare nouũ
1 opus, cũ aliquid noui fit ꝯ ſeruitutẽ. h. d. cum l. ſeq. ¶ Et nota † pro
intellectu gloſſarũ, ꝙ lumen non dr̃, niſi vno mõ. ſ. cũ quis põt cę
lum videre, proſpectus aũt põt dici tribus modis. Primo cũ quis
põt videre cęlũ tm̃, & non inferiora. Secundo econtra cũ inferiora, & nõ cęlũ. Tertio cũ utrũq;. Primo caſu idem vr̃ proſpectus, qđ lumẽ: nã vndecũq; quis videt cęlũ inde hẽt lumen, & ẽt ꝓſpectum, puto tñ in hoc differre, quia ſi tunc cõſtitueret̃ ſeruitus, ne officiat̃ luminib. nihil poſſet fieri per qđ lumina redderent̃ obſcuriora: ſecus ſi per illa, q̃ fierent non redderent̃ obſcuriora, licèt impediret̃ cęlũ libere videre: nam non ꝓpea fieret ꝯ ſeruitutẽ, vt patet hic. in verſi. ne luminib. ſed ſi conſtituat ſeruitus ne officiat̃ proſpectui: tũc nihil poſſet fieri, ꝑ qđ impediret̃ liberè cęlũ proſpicere: qa per hoc auferret̃ amenitas: lumẽ ergo dr̃ inquantũ cęlũ dat claritatẽ, ꝓſpectus aũt inquantũ dat amenitatẽ. Secundo caſu, puta cũ per feneſtrã nõ põt qs videre cęlũ, ſed vnã rem tñ, puta or-
2 tũ, vel vineã, iſte proſpectus minus continet, q̃ lumen. nã † hic eſt
proſpectus ſine lumine, ſed lumen nõ põt eſſe ſine proſpectu, &
de hoc loquit̃ gl. j. quæ dicit, ꝙ nihil debet fieri ꝯ talem proſpectũ,
ſed contra lumen ſic. Gl. eſt contra text. & totum econtra dicit ĵ.
l. proxi. circa fin. ibi cum lumini nihil debet fieri contra talem proſpectum, ſic nec contra lumen. No. tñ gl. in l. ſeq. dum dicit, ꝙ pauper interdũ dr̃ plus habere, q̃ diues, qa magis debet ſibi conſeruari vnica res, q̃ diuitiæ multæ. Ad quod bñ facit l. illicitas. §. etenim, de offic. præſid. & hoc facit ad q. quam format Arch. in c. ſi quod clericis, de ꝓb. lib. 6. ſ. ꝙ literę in forma pauperũ non extenduntur ad illos, q non habent, niſi collationem vnius beneficij: quia hoc vnicum lumen non debet ſibi auferri. ¶ Tertio caſu cum quis poteſt videre cœlum, & etiam inferiora: tunc proſpectus plus continet: q̃ lumen. Nam qui ſeruitutem proſpectus conſtitueret, nihil facere poſſet, per quod impediretur quis videre inferiora, vel ſuperiora. Sed ſi ſeruitutem luminum poſſet facere illa, per quæ impediret videre inferiora, dum tñ non ſuperiora. i. cœlum, & iſte eſt verus caſus huius l. ¶ De contrariis autem magnæ gl. dic, vt plene nota. per Bar. in l. j. in fi. de no. ope. nun. & vera ſo. ponit̃ ibi in gloſella refectionẽ: qa illa diſtinctio inter vrbana, & ruſtica non procedit ſecundum Bar. ibi, quia fundus in propria ſignificatio. ſignificat ruſticum prædium, vt l. fundi. & l. locus, de verb. ſign.

LEX XVI.

Si arborem. Qui ponit arborem ꝑ quã lumina obſcurent̃, facit ꝯtra ſeruitutem ne luminib. officiat̃, ſic vt ſi poneret parietẽ: ſecus ſi non obſcurent̃ lumina, licèt Solem auferat: niſi ſit locus in quo Sol ſit neceſſarius: q; vero parietẽ, vel arborẽ deponit, ꝯ illã ſeruitutẽ nõ facit, licèt locus reddat̃ clarior, q̃ ſoleret, ẽt ſi diſpliceat dño prædij dominãtis: ſecus ſi per talẽ depoſitionẽ obſcurarent̃ lumina, quæ procedebant ex reuerberatione. h. d. vſq; ad § hæc lex traditionis. ¶ Et no. ꝙ non videor tibi auferre, ſi plus do, q̃ tu velis etiam ſi tibi hoc diſpliceat. Itẽ no. ꝙ ſeruitus videtur impoſita ſecundum qualitatem loci dominantis, facit ſ. de vſu & habita l. plenum. §. æquitij. Paulus.

§. Hæc lex. Verba obſcura interpretari debent ꝯtra proferentẽ, Bar. Vel ſic ſi venditor in venditione dicat gñaliter: & obſcure ſeruitutes debere remanere in eodẽ ſtatu: videtur dicere, ꝙ rei uenditæ debeantur ſeruitutes a vicinis: & non econtra, & eſt effectus, quia ſi reperiatur, ꝙ res vendita debeat alteri ſeruitutem: propter illa verba generalia non releuatur venditor, quo minus teneatur ad intereſſe, ſecus ſi expreſsè hoc dixiſſet, vt ĵ. de euic. l. qui libertatem. §. pen. ſi autem nulli debet ſeruitutem, nec ſibi debetur, tunc videtur hic glo. dicere. in fin. ꝙ nõ propter hoc poteſt agere ad intereſſe, per l. quicquid. ĵ. communia prædio. cum non ſit cui debetur. Paulus

LEX XVII.

1 *Stipulationem eſſe extraordi. actionem in factum ſubſidiariam. Et an concurre poſſint.*

SI fiſtulæ. Qui alteri debet ſeruitutem rei, debet ita vti, ꝙ ꝓꝑ factum, vel culpam ſuam nõ noceat dño prædij dominantis: aliàs tenetur actione in factum, vel ex ſtipulatione damni infecti. h. d. ſecundum vnam lect. quæ ponitur in gl. magna. Secundum aliam, quæ ponitur in glo. fi. loquitur de illo, cui debebatur ſeruitus. Et nota: quia gl. dicit hic, ꝙ actio in factum & ſtipulatio damni infecti non cõcurrunt. Sed
1 Bar. contra: † quia ſtipulatio eſt extraordinaria: & actio in factum
ſubſidiaria: ideo dicit eas concurrere: per ea quæ habentur in l. pecoribus, ad l. Aquiliam. Paulus.

LEX XVIII.

Fiſtulam. In pariete communi non licèt facere: vel aliquid addere, per quod ipſe paries corrumpat̃, vel ꝙ ſubducto pariete ſtare non poſſet per ſe Bar. Paulus.

LEX XIX.

1 *Neceſſitatis cauſa quod conceditur, concedi ultra neceſſitatẽ non uidetur.*
2 *Stillicidium, & flumen in quo diſtent.*

SEruitutes. In ſeruitutib. tigni, vel ſtillicidij immittendi in miſſione facta, dicitur quis habere continuã poſſeſſionem hoc primo. Item licèt alicui facere id: ſine quo ſeruitute vti nõ põt, hoc ſecundo. Itẽ quantũ ad iura ſeruitutũ realium ædificium ſublatũ, & reſtitutũ idẽ cenſet̃: ſecus quo ad ſeruitutes perſonales, hoc tertio. Itẽ dñs prędij ſeruientis nihil põt facere, ꝑ quod fiat deterior condõ prædij dominantis. nec econtra. Sed id per quod fiat melior, facere poteſt. h. d. tota lex. ¶ Nota text in princi. ibi, poſſideo habendi conſuetudinẽ, pro eo quod notat Inn. in c. j. de cauſa poſ
1 ſeſſio. & proprieta. Item † nota in §. ſi domo. in fin. ꝙ illud, quod
ꝓꝑ neceſſitatem conceditur, non uidetur conceſſum vltra id qđ
neceſſitas exigit. ¶ Item in §. ſi ſublatum: quæ ſit ratio diuerſitatis inter ſeruitutes reales: & perſonales, quia in realibus ędificium reſtauratum cenſetur idem. in perſonalib. non: Reſpondeo, qa perſonales magis diminuunt de iure dominij, q̃ reales: nam quilibet vſufructuarius habet partẽ dñij: ſecus ſi habet ſeruitutem realem granorũ: igitur cenſentur perſonales: & ideo difficilius reſtaurantur: q̃ reales, q̃ ſunt modici præiudicij. Ad hoc facit quod habetur. in l. cum filius. §. dominus: de leg. 2. l. Męuius. §. fundo, eo. tit. Item
2 † nota in §. ſtillicidium. differentiam inter ſtillicidium: & ſeruitu-
tem fluminis: quia ſtillicidium eſt cum cadit ex alto: flumen eſt cũ
cadit ex baſſo: & prima leuior eſt, q̃ ſecunda,

LEX XX.

Si domus. Habens duas ſeruitutes ſi remittat vnam: nõ videtur remittere alteram, quę ſine remiſſa ſtare poteſt. h. d. tex. ſecus ſi non poſſet ſtare, vt gl. Et nota hanc. & uide ſ. eo. l. qui luminibus. §. j.

LEX XXI.

1 *Verba præſentis temporis num futura contineat.*
2 *Indefinita uniuerſali æquipollere. Et quid ſi quis iuret ſtatuta uniuerſitatis ſeruare, de quibus intelligendum ſit.*

QVi ædificium. Seruitus ne luminibus officiatur apponi poteſt tam pro pręſentibus luminibus, q̃ futuris. ſi agatur hoc expreſsè. Sed ſi pro præſentibus imponatur, nõ comprehendit futura. Sed ſi ſimpliciter non adito uerbo præſentis temporis: tam præſentia: q̃ futura comprehendit. Item ædificio: quod nondum eſt: ſed eſſe ſperatur: poteſt ſeruitus acquiri. h. d. cum l. ſeq. ¶ Et no-
1 ta. in prin. l. ſeq. ꝙ † uerba præſentis tpis non comprehendunt fu-
tura: pro quo l. ſi ita pręſcripſiſſet. de leg. 2. & l. ſi ita. de auro & argen. legat. quod eſt uerum, ſi pñt operari in his, quæ ſunt de præſenti, ſecus ſi in his non poſſent uerificari, quia tunc extenderentur

2 rentur ad futura, vt ȷ.e.l.eum debere. ¶Item † no. in verſi. ꝙ ſi ita.
ꝙ definita æquipollet vniuerſali, & ad hoc alleg. iſta l. de hoc in l.ſi
pluribus. de lega. 2. Et eſt ar. ꝙ ſi quis iurat ſeruare ſtatuta vniuerſi
tatis, intelligatur de præſentibus, & futuris, ſi nō adiiciatur aliquod
verbum præſentis temporis, ſecus ſi dicat ſtatuta, quæ nunc ſunt,
ita dicit Dyn. per hanc l. & l.ſi a colono. de verb. oblig. Cyn. ¶Vl-
timo nota ex fin. l. arg. quòd etiam in re nondum ædificata, ſed
ædificanda poſſit hæres inſtitui, & ſibi legari de hoc vide in c. Ab-
bate ſane. de re iud. in 6. & not. per Bartol. in l.ſeruos. de ali. leg. &
in l.ſi ſtipulatus. §. fi. de verbo. oblig. & adde quod not. in c. ad au-
dientiam. reſpon. 2. de eccle. ædific.

LEX XXIII.

Cuius. Dominus domus dominantis poteſt eam in infinitum extollere, dummodo non faciat deteriorē conditionem domus ſeruientis. h.d. Paul. de Caſt.

LEX XXIIII.

Hoc quod. Seruitus Tigni immittendi non poteſt deberi ei, qui non habet ædificium. h.d. quod eſt verum iure ſeruitutis. Sed iure pacti ſic, vt ſupra titu. j. l. vt pomum, Bart.

§. Si ex tribus. Si dominus totius domus conſtituat in ea ſeruitutem altius non tollendi, poteſt ille qui non habet partem in domo, ſed in pariete tantum dictum parietem altius tollere. h.d. ſecūdum intellectum quem puto verum. Paulus.

LEX XXV.

In re communi. In re communi non poteſt alter ex ſociis cōſequi per confeſſoriā, vt aliquid faciat, vel ſocium a faciendo prohibeat, ſed per diuiſionem, vel iudicium communi diuidundo ſuccurritur, & etiam per negatoriam. h.d. tex. cum glo. Paulus.

LEX XXVI.

1 *Præſcriptione fieri poſſe, quod pacto nequit.*

SEd ſi inter. Pro eo, quod fit ex ædibus pro-
priis in cōes vel econtra, pōt agi
1 negatoria. h.d. Bar. Et no. gl. quę dicit, ꝙ † per pſcriptio
nem pōt fieri, quod per pactum fieri non pōt, licèt in
fi. gl. dubitet. Sed dic, ꝙ iſtud eſt verum ſm Bart. Et probatur in l. j.
C. de ſeruis. fugiti. & ibi not. per Cyn. in tertia opp. facit l. longe, de
diuer. & tempo. præſcrip. & eſt ratio, quia ibi principaliter operat
lex, ſecundario operatur homo. Sed in pacto totū econtra, ſecun
dum eum. vel dic ſecundum Oldr. ꝙ in præſcriptione eſt conſen-
ſus & perſeuerantia eius, & ſic additur conſenſui. Sed in pacto eſt
conſenſus tantum, ad hoc facit ſecundum eum C. ad Velle. l. ſi
mulier perfectæ ætatis, & de plus peti. l. j. & de fundo patrimo. l. vl
tima. Et vide Cy. C. de ſerui. & aqua. l. j. in 3. q. & adde l. proprium,
infra communia prædio. ¶Item no. in ea. glo. ꝙ ſicut poteſt quis
propria authoritate deſtruere illud. quod fit in re ſua propria, vt l.
quemadmodum. §. ſi protectum. ad l. Aquiliam, & l. ſi vitem. §. ſi
quid ad ianuam. ȷ. quod vi aut clam, ita illud, quod fit in re com-
muni pro indiuiſo. quod tene menti. Paulus.

§. Si in area. Inuito ſocio non poteſt quis ædificare in re communi, licèt ſibi permittatur a domino prædij ſeruientis, Bar. Not. ergo ꝙ quoties ſunt duæ rationes prohibitiuæ, vna ſublata remanet altera, facit, quod no. ſ. de inſa. l. liberorum. in prin. in glo. quæ incipit cum vir, & de hæred. inſtit. l. ſi non lex Aelia Sentia. Paulus.

LEX XXVII.

1 *Seruituti conſtituendæ cuilibet neceſſarium, ne hominis factum ſit. Et quæ ſeruitutes cauſam continuam diſcontinuam, & quaſi continuam habere dicantur.*

2 *Seruitus aquæ ductus quandoque continuam, quandoque diſcontinuam habere dicitur. Et an poſſit ſuper ſtagno lucernæ quæ natura ſua exareſcere ſolent, conſtitui. num. 3.*

FOramen. Seruitus, quæ non habet perpetuā
cauſam, vel quaſi perpetuam, præ-
ſcribi non poteſt. hoc primo. Et illa dicitur non habe-
re perpetuam cauſam, vel quaſi, ad cuius vſum requi
ritur continuè factum hominis hoc ſecūdo. Item ſuper eo, quod
ſui natura non eſt perpetuum, ſeruitus naturalis conſtitui nō pōt,
hoc tertio. Item rōne damni, quod quis ſentit ex re. quæ non de-
bet ſeruitutem, committitur ſtipulatio damni infecti, hoc quarto,
1 & vltimo, cum l. ſeq. Et nota, † quia in conſtitutione cuiuſlibet ſer-
uitutis requiritur factum hominis. non tñ per hoc diſcernitur, an
ſit perpetua, uel non. Et hoc dicit gl. quæ incipit, ut immiſſio. Sed
ad vſum ſeruitutis non ſemper, ſed aliquando, ut in ſeruitute itine
ris, uel hauſtus, qui eſt cum quis aquam haurit, & ſupra collū por-
tat, uel ſupra animal, vel aquæductu. interdum, ut cū quis aquam
haurit, & per canalem ducit, qui canalis non duceret. niſi homo
hauriet, & iſtæ dicuntur habere cauſam diſcontinuam, & nō præ
ſcribuntur. niſi tāto tpe cuius de contrario hominis memoria nō
exiſtat, ut hic, & ſ. tit. j. l. ſeruitutes, de aqua quoti. & æſti. l. hoc iure,
§. ductus aquæ. aliqñ uerò nullum factum hominis requiritur, ſed
ipſa natura continuè operatur, ut in aquæductu ꝯſtituto in fonte
qui continuè ducit aquam ſine facto hominis, uel in ſeruitute ti-
gni immittendi, quod poſt quā immiſſum eſt, ſemper immiſſum
remanet, & iſtæ dicuntur habere cauſam perpetuā, & continuā,
ut ſ. e. l. ſeruitutes quę in ſuperficie, in prin. Interdum uero nec fa-
ctum hominis requiritur, nec natura continuè operatur, ſed in-
terpollatim, ut in ſtillicidio aquæ pluuialis. Non. n. ſemper pluit, ſed
hæc ſunt ſemper apta ad recipiendum pluuiam. & iſtæ dicunt ha-
bere cauſam quaſi continuam, vt hic in ver. aut quod, & tales prę
2 ſcribuntur tpe, ut d. l. ſeruitutes. ſ. tit. j. ex quibus patet, ꝙ † aquædu-
ctus interdum habet continuam cauſam, interdum quaſi conti-
nuam, interdum diſcontinuam, & ita intellige, & declara glo. quæ
incipit, & ideo ipſe & c. Circa uerſiculum oēs, ubi dr, ꝙ ſeruitutes
prædiorum debent oēs habere cauſam perpetuam, & ideo, quia
duobus modis intelligitur. Primo ꝙ hoc eſt uerū, quantū ad hoc
ut poſſint pſcribi, alias male diceret. Nam ſeruitus itineris eſt ſerui
tus, & nō hēt cām ppetuā. Scdo modo ut intelligat, ꝙ ſeruitutes
prædiorum debeant conſtitui ſuper eo, quod hēt perpetuā cām,
ut in fundo, uel domo aquæ uiuæ, quæ nunquam deficit, nō autē
3 ſuper eo, quod ſui natura deficit. unde † ſeruitus aquæductus non
poteſt conſtitui ſuper ſtagno, uel lacu, qui ſui natura, uel conſue-
tudine exareſcunt, & hæc lec. magis congruit literæ, quod eſt ue-
rum. Sed hęc de directa ſeruitute, vtilis aūt bene pōt conſtitui, qa
licèt tpe exareſcunt, reſtituto tñ ſtagno uel lacu redeunt ad pri-
mam cauſam, & hæc lectura probatur ȷ. de fonte l. j. §. hoc inter-
dictum. & hoc tenet Roffr. in tit. de fonte. & Bar. hic. Paul.

LEX XXIX.

Si quis ædes. Si dominus prædij dominantis efficiatur dominus predij ſeruientis inſolidū, vel econtra, ſeruitus extinguitur, ſecus ſi pro parte quotitatiua vel integrali. h.d. tota l.

LEX XXX.

Si teſtamento. Domus deſtructa poteſt uſq; ad ſtatum priſtinum reparari non obſtante ſeruitute, ne luminibus officiatur. h.d. ſm Bar. Pau. de Caſtr.

LEX XXXI.

1 *Prædiorum dominantium pluralitas ſeruitutum pluralitatem inducit, non ſeruientium pluralitas.*

2 *Seruitutes ubi plures ſunt, remiſſa una aut perdita non intelligitur alia perdita, aut remiſſa. Et quod operatur remiſſio expreſſa, illud operatur, & præſcriptio per temporis lapſum.*

3 *Poſſidens precario ab alio aduerſus eundem præſcribere nequit, licèt aduerſus alium ſic. Et precarium malaq; fides præſcriptioni non obſunt.*

4 *Libertas, ut ſeruitus ſine titulo præſcribitur, & ſi in libertate præſcribenda bonafides requiritur.*

SI ædes. Ex eadem ædificatione poteſt contra unum
præſcribi libertas, contra alium non. h.d. Bartol.
1 ¶ Nota † ꝙ pluralitas prædiorum dominantium inducit plu
ralitatem ſeruitutum, pluralitas uero fundorum ſeruientium
non ſemper inducit pluralitatem ſeruitutum. ut ȷ. tit. j. l. una eſt uia,
2 & uide Cy. C. de ſerui. & aqua l. j. in 2. quæſtio. ¶ Secundo † nota,
ꝙ ubi ſunt plures ſeruitutes, licèt una remmittatur uel perdatur,
non propterea non remittitur uel perditur altera, ſiue debeantur
uni, ſiue diuerſis, ſiue uni, & eidem, ut ſ. e. l. ſi domus. ¶Tertio no.
ex fin. coniuncto prin. ꝙ illud, quod operatur expreſſa remiſſio p
unam horam, illud idem operatur præſcriptio per lapſum tempo
ris, & ecōtra, ita no. in ſimili per gl. in l. 5. C. de do. promiſſi. ¶Quar
3 to † nota ꝙ ille, qui poſſidet ab alio precario contra eum nō præ-
ſcribit, adde quod no. in l. uitia. C. de ācquit. poſſeſſ. Quinto not. ꝙ
licèt non præſcribat contra eum, præſcribit tamen contra alium,
& ſic precarium, & mala fides quo ad præſcribendum nō nocet,
niſi quo ad illum, a quo quis precario poſſidet, uel malā fidem ha-
bet, quod eſt notandum, facit l. qui bonafide de acquiren. poſſeſſ.
& l. Fulcinius. §. ſi aduerſus. quibus ex cauſis in poſſeſſionem ea-
4 tur, facit l. j. in fin. uti poſſi. Vltimo † nota. ꝙ libertas præſcribitur
ſine titulo, ſicut ſeruitus, ut ȷ. ſi ſerui. uendicetur. l. ſi quis diutur-
no. Not. etiam gloſſ. an in præſcribenda libertate requiratur bona
fides, de quo dixi ſupra eo. l. hęc autem.

1 *Libertati urbani prædij præſcribendæ, ut factum hominis præſcribentis bonaq; fides requiruntur, ita & illius rei poſſeſſio in qua libertas præſcribitur, in ruſticis non æquè, & num. 3.*

2 *Seruitus in alieno fundo quem dominus non poſſidet, an præſcribi poſſit.*

4 *Iura incorporalia uel cohærentia per ſe non poſſideri, ſed cum re ipſa. Et ſic iuriſdictio cum caſtro poſſidetur, alioquin nequaquam.*

5 *Præſcribens ius alterius occidere dicitur. Et qualiter intelligendum ſit.*

6 *Iuriſdictionem a rege uel epiſcopo inſerior ſi quo loco particulari præſcribat, an ob id regis uel epiſcopi iuriſdictio extinguatur.*

7 *Priuilegio principis ius nouum creari, abſque eo tamen quòd alterius ius abſorbeatur.*

§. Libertas. Libertas urbanorum prędiorum non prę
ſcribitur, niſi per illum qui prædium poſ-
ſidet. Et ideo poſt inceptam præſcriptionē deſinat poſſidere, præ-
ſcriptio interrumpit, & in perſona noui poſſeſſoris noua inchoat.
Item iura incorporalia rei cohærentia per ſe non poſſidentur, ſed
1 cum ipſa re poſſideri vident. h.d. nota. ¶No. ꝙ † ſicut in pſcriben-
da libertate prædij vrbani requirit factū præſcribentis: & bona fi-
des: vt ſ. e. l. hæc aūt: & no. in l. ſi. quemadmodū ſeruitus amittatur,
ita ēt requiritur poſſeſſio illius rei, in qua libertas præſcribit: & ſic
tria requiruntur, quod no. ſecus in prædiis ruſticis: nā ibi neutrum
iſtorū requirit, qa ſola negligentia nō vtentis ſeruitus perdit abſq;
eo, ꝙ præſcribatur libertas: vt l. ſequitur. §. ſi viam, de vſuca. In prę-
ſcribēda verò ſeruitute requirit indiſtinctè poſſeſſio prædij domi
nantis: quia ibi requirit bona fides, & eadē rō eſt: quæ in libertate
2 præſcribēda, vt hic. ¶Sed † quæro an ſeruitus præſcribatur in fun-
do alieno, quem dñs non poſſidet, vt in cap. bonæ, de poſtula. præ
la. & C. de ſerui. & aqua l. pen. in ſecunda lect. puto ſic dicendum:
quia aut dñs qui non poſſidebat, ignorabat, & tunc non præſcri-
bitur: quia in tali præſcriptione requiritur ſcientia: & patientia dñi,
vt l. 2. C. de ſerui. & aqua. Aut ſciebat, & tunc idē ſi prohibere non
poterat: puta, ſi vnus potens dñs rem poſſidebat alicuius, qui non
erat auſus dicere rem eſſe ſuam. Nam hoc caſu non præſcribitur
ſeruus cum non ſit patientia dñi, qui prohibere non pōt: nec ſuffi
cit patientia poſſeſſoris iniuſti. Ita intelligo, quod nota. in d. l. pen. in
tertia lect. ſi aūt ſciebat & prohibere poterat, patientia ſibi nocet:
& ſeruitus præſcribitur, licèt ipſe non poſſideat, vt l. 2. C. eo. tit. quę
3 no. Bal. ¶Secundo nota, ꝙ † licèt in præſcribenda libertate prædij
vrbani requiratur hominis factum, vt d. l. hæc aūt ſ. e. non tñ requi
ritur, ꝙ ſit factum ipſius præſcribentis: ſed ſufficit, ꝙ ſit factum al-
terius, hoc patet hic. Nam iſte poſſeſſor præſcribet libertatē, licèt
ipſe altius non ædificauerit, ſed alter. Et ſic ex ædificatione alterius
præſcribet: quod no. quia magna limitatio eſt ad l. hæc aūt. ¶Ter-
4 tio † nota ad illud, ad quod ſemper alleg. ꝙ iura incorporalia rei co
hærentia non poſſidentur per ſe, ſed cum ipſa re. Ex quo patet, ꝙ
iuriſdictio quæ cohæret territorio, & caſtro: non poſſidetur ſine
caſtro, & territorio. Et iō ſi ille, qui caſtrū poſſidet, vel territoriū,
exerceret aliquē actum iuriſdōnis in territorio tanquā pertinentē
ad iuriſdictionem ipſius territorij: non prçſcribet iuriſdōnem, arg.
iſtius §. Secus ſi exerceret illam iuriſdōnem non tanquā pertinen
tem ad illud caſtrū, ſed ad quoddā aliud caſtrum ſuum, ſicut eps
pōt prçſcribere in diœceſi aliena, ſi vtatur iuriſdictione tanquam
pertinente ad diœceſim ſuam: vt in c. j. de præſcri. lib. 6. ¶ Vltimo
5 † nota gl. quæ dicit, ꝙ ille qui præſcribit ius alterius occidit: qd eſt
verum in præſcribente libertatē: quia occidit ſeruitutē: non. n. ac-
quirit ſeruitutē, quam alius perdit, ſed libertatem. Idem dicit glo. in
præſcribendo dñium: quia occidit dñium alterius: quod eſt verū
ſecundū Bar. in præſcriprione longi temporis: per quam quis ac-
quirit vtile dominium tantum, non directum, quod erat penes
primum dñm. Sed illud occidit. i. elidit, ſed ſecus in vſucapione,
per quam quis directum dominium, quod erat penes alium, ſibi
acquirit vt l. traditionibus. C. de pactis, & ſic non occiditur, ſed de
6 vno ad alium transfertur. Et iſta glo. facit ad quæſtionem. † ſi infe-
rior a Rege vel ab epiſcopo præſcribat iuriſdictionem in aliquo
loco particulari, vtrum Regis vel epiſcopi extinguatur iuriſdictio,
vt in iuriſdictione ſecum non concurrat? Et iſta quæſtio fuit in re-
gno Franciæ de facto, & fuit deuoluta ad Doc. Papien. & videtur
ꝙ ſic, per iſtam gl. In contrarium facit, quia iſta poſſunt ſimul ſta-
re. ſ. ꝙ tempore præſcripſerit, & Rex vel epiſcopus ſecū concur-
rat: quia plures poſſunt habere iuriſdictionem inſolidum in ali-
quo loco, non ſic in dominio. argu. ad hoc de admin. tuto. l. quo-
ties. §. fin. circa fin. dum dicit, ꝙ res non facit & c. Et C. de offic. præ
fec. vr. l. j. Iſta quæſtio videtur determinari per iſta quæ no. Innoc.
de offic. ordin. c. conquerente, & Archidia. e. tit. c. cum epiſcopus,
lib. 6. In gloſſ. quæ incipit hic, quæro. Tu latius dic, aut inferior ab
epiſcopo vel a Rege acquirit iuriſdictionem in aliquo loco parti-
culari ex priuilegio principis, puta Papæ, vel Imperatoris, & tunc
Rex vel epiſcopus ſecum cōcurrunt, & vterque poteſt ibi tenere
iuriſd. niſi cōtrarium ſit actum in priuilegio. Et eſt ratio, quia prin-
ceps intelligitur in dubio concedere priuilegium ſine præiudicio
iuriſdictionis alterius, de offic. ord. c. licèt. de verbo. ſignific. c. dile-
7 cto. Item quia † per priuilegiū principis ius nouum creatur abſq;
eo, ꝙ ius alterius abſorbeatur, ita intelligitur quod not. per Inn. in
d. c. conquerente. Aut acquirit iuriſdictionem per præſcriptionē,
& tūc aut erat par epiſcopo, uel Regi, vt ſi vnus epiſcopus in diœ-
ceſi alterius præſcribit iuriſdictionem, & tunc omne ius epiſcopi
abſorbet, & ſibi acquirit, quia uidetur ille locus fieri de diœceſi
Arg. iſtius glo. & c. j. de præſcrip. lib. 6. & per Innoc. in d. c. conque-
rente. Aut erat inferior, & tunc quærimus, an epiſcopus ſecum
concurrat, & dico, quòd non, quia iuriſdictio primo loco perti-
net ad præſcribentem, & quouſque paratus erit iuſtitiam miniſtra
re, non redibit ad epiſcopum, hoc probatur in c. cum contingat,
de foro compet. Ita intelligitur glo. Arch. in c. cum epiſcopus, de
offic. ord. lib. 6. Aut quòd præſcriptionem abſorbeatur ius epiſco-
pi in totum, & dico quòd non, quia in negligentia præſcribentis
poterit epiſcopus cognoſcere, & videtur præſcripſiſſe iuriſdictio-
nem inferioris, remanente epiſcopo ſuperiore, ad quem etiam ap
pellabitur, hoc probatur de offic. ord. c irrefragabili. §. excelſus, fa-
cit c. quanto. eo. tit. & de off. Arch. d. c. dilecto, circa medium, tene
menti prædicta, quia no. ſunt. Paulus de Caſt.

LEX XXXII.

1 *Verba præſentis temporis ad futura porrigi præſentibus ſubſtituta.*

2 *Aeternum, ſempiternum, ac perpetuum qualiter differant remiſſiuè.*

DVm debere columnam. In ſer-
uitute
oneris ferendi tenetur ille, cuius fundus ſeruit refice-
re. Item nihil poteſt eſſe perpetuum, niſi per ſubroga
1 tionē. h.d. Bar. & † nota. ꝙ verba præſentis tpis porriguntur ad fu
tura ſubſtituta præſentibus, quę cenſentur eadem, vt hic, & ȷ. de
conditio. & dem. l. filiæ. §. Titia, & de do. inter vir. & vx. l. donatæ. §.
ſi donatæ. & §. ſi ſponſus. Sed ad alia futura penitus extranea non
2 extenduntur, ut ſ. e. l. ſi ſeruitus. in prin. ¶Item † nota differentiam
inter ęternum, ſempiternum, & perpetuum, quam ponit hic glo.
ad quam quotidie recurritur.

LEX XXXIII.

1 *Pactū in traditione rei appoſitū, quàm in cōuentione maioris uirtutis eſt.*

2 *Actus qui præcedit uicinitas facit, ut ſequi uideatur, ſi ad actus ualiditatem expediat.*

ET quis duas. Per pactum appoſitum in tradi-
tione rei ſuæ poteſt quis eam ſer-
uam facere. Sed ſi ponatur in conuentione de tradēdo:
non, ſed obligat illū cui tradit ad ſeruitutem conſequendā. h.d. cū
1 l. ſeq. ¶No. † ergo diligenter, ꝙ licèt pactū appoſitū in conuētione
qñ ꝯctus a conuentione incipit, veſtitur cohęrentia ꝯctus, ſicut
pactum appoſitum in traditione veſtitur cohęrentia traditionis,
vt ſ. de pac. l. traditionib. in tex. & glo. tamen adhuc maioris virtu-
tis eſt pactum appoſitum in traditione, q̃ in conuentione, vt hic
2 patet. ¶Item † not. gl. ꝙ propter vicinitatem, actus interdum qui
præcedit, vr̃ ſubſequi, ſi hoc erat expediens ad valorē actus. ¶Vl-
timo ſecundum Bar. intellige l. ſequent. quando traditio fit ex in-
teruallo, ſecus ſi in continenti. argum. huius gloſſæ.

LEX XXXV.

1 *Res mobilis rei cohærens immobili pro indiuiſo poſſideri poteſt, ſicut & immobilis.*

2 *Seruitus oneris ferendi hoc ipſo impoſita uidetur, ꝙ res legatur, aut alienatur.*

BInas quis ædes. Si ædes legant̃, vel vēdan
tur, videtur actum ut cō-
1 ſignationes vti ſtant, ita ſtent. Bar. cum l. ſeq. ¶Nota † ꝙ
res mobilis cum cohęret rei immobili, pōt poſſideri
pro indiuiſo, ſicut res immobilis, ſecus ſi ſibi non cohæreat, vt l.
Pomponius, de rei vendicat. quicquid gloſſ. hic dicat. ¶Item nota
2 † quòd ſeruitus oneris ferendi videtur impoſita eo ipſo, quòd res.
alienatur, ut legatur, de quo dic, ut not. per Bart. in l. j. de ſeruit. le-
gar. Pau. de Caſt.

LEX XXXVII.

Si ædes. Locus medius impediens ne una domus poſſit officere luminibus alterius domus, impedit conſtituere ſeruitutem, ne luminibus officiatur. h.d. domus ergo, quæ non poteſt nocere, non poteſt debere ſeruitutem ne noceat, quia ubi non eſt habitus, non poteſt eſſe priuatio. hoc dicit. cum l. ſequenti. Paulus de Caſt.

LEX XXXIX.

Eos, qui. In pariete communi non poteſt quis facere feneſtras, niſi fuerit ſibi conceſſum. h.d. Bar.

LEX XL.

1 *Res mea una, ut alij meæ ſeruitutem debere nequit, ſic nec tua quæ aliquando ad me redire debet.*

2 *Ius in re ſua qui alij iure ſuperioritatis ſibi reſeruato cōcedit, uidetur ius eundi aditumq; per eandem rem reſeruaſſe. Et qualiter id procedat.*

3 *Legato domus num ueniat ortus contiguus. & quid legata habitatione.*

OLimpico. Cum alicui legatur habitatio, uel
ipſa domus ad uitam, durat hęre
dis facultas eundi per illam, ſicut teſtator ire ſolebat
non tñ dr̃ facultas eſſe ſeruitus. h.d. no. ¶No. dum di-
1 cit de horto legato ad vitam, ꝙ † ſicut res mea non poteſt debere
ſeruitutem alteri rei meæ, ita nec tua quæ neceſſario poſt aliquod
tempus debet ad me redire, hoc videtur hic expreſsè probari, qd
2 eſt mirabile. ¶Secundo no. † ꝙ qui concedit alicui ius in re ſua, re-
ſeruato ſibi iure ſuperioritatis, videtur ſibi reſeruare ius eundi, vel
aditum per eandem rem, quod eſt verum in ultima voluntate, vt
hic. Idem puto in contractib. vt ſi concedo tibi vſumfructum &
habitationem in fundo, vel domo mea, videar mihi reſeruaſſe ius
eundi per illam ad aliam rem meam, ſicut prius ire ſolebam, dum
tñ hoc faciam ſine magno detrimento tuo facit l. plenum. ſecun-
do reſpon. ſ. de vſu. & habi. & hoc contingit ideo, quia non tran-
ſtuli

ſtuli in totum ius, aliàs ſecus putarem: quia ſi rem in te pleno iure
transferrem, perpetuo nō videret reſeruaſſe mihi ius eundi, ſicut
nec econtra videor tibi ius eundi conceſſiſſe per alim rem meā,
vt ỉ. de contrahen. emp. l. in vendendo. & hoc in contractibus, ſe-
cus in vltima volūtate. vt l. teſtatrix. in prin. ſi ſerui. vendi. ¶ Vltimo
3 no. † ꝙ in legato domus non venit ortus contiguus, quod eſt ve-
rum, ſi fuerit actum expreſsè, ꝙ non veniret, vel talis ortus non
erat emptus gratia domus, aliàs ſecus, vt l. prædij. §. balneas & §. fi.
de leg. 3. & de damno infecto l. quod conclaue. vel dic, ꝙ hic non
fuit legata domus, ſed habitatio, quo caſu indiſtinctè non venit ēt
ortus; quia non eſt ita plenū legatū, ſicut proprietas, ergo non eſt
ita ampliandum, arg. in c. quamuis. de præb. in 6. Pau. de Caſt.

§. Lucius. Dominus prædij ſeruientis poteſt in eo face-
re quicquid vult, dum tamen non noceat ſer-
uituti, quæ in ipſo prædio conſtituta eſt. Bar. Paul. de Caſtro.

De ſeruit. ruſtico. prædiorum. Rub.

LEX PRIMA.

SEruitutes. Hic declarat, quæ ſunt ſeruitutes
ruſticorum prædiorum, quarum
aliquæ ſunt nominatæ. Secūdo declarat, quæ ſit diffe
rentia inter illas nominatas. Tertio declarat, quod ſit
officium iudicis in eis. Quarto an in eodem loco poſſit concedi
ſeruitus diuerſis perſonis, & hoc facit vſq; ad l. 3. §. qui hēt hauſtū.
¶ Et no. glo. in fi. huius l. quæ dicit, ꝙ licèt quis tradiderit ſeruitutē,
tamen adhuc dicitur ſeruitus danda, & ſic tradens non eſt libera-
tus ab hac actione perſonali, cum non cadat perfecta traditio de
hoc vt in l. corruptionem. C. de vſufru.

1 *Iter hauſtui ineſt tanquam acceſſorium. Et ſi non ualet principale quod
eſt expreſſum, nec ualebit quoque acceſſorium, quod eſt tacitum.*

§. Qui habet. Qui concedit hauſtum, vr̃ etiā iter con
cedere, ſine quo hauſtus eſſe nō poteſt,
& econtra, qui concedit iter ad aquam, videtur etiam hauſtum
concedere, ad flumen autem publicum non poteſt quis hauſtum
concedere, ſed iter. Et ſi concedat hauſtum, non valet conceſſio,
1 etiam quo ad iter. h. d. ratio, quia † ineſt in hauſtu tanquam acceſſo
rium, & ſi non valet principale, quod eſt expreſſum, non valet
etiam acceſſorium, quod eſt tacitum, ad hoc alleg. ſecus ſi tacitū,
& expreſſum eſſent æquè principalia, quia ſi nō valet expreſſum,
poteſt valere tacitum, ar. l. ſi fideiuſſor. Bart. ibi plenius diſtinguit,
quem vide ar. in prin. Paulus.

LEX IIII.

1 *Principaliter quod ſit ſpectandum, magis quàm acceſſorium.*
2 *Ius coquendi, ut omnes ad furnum meum ueniant, ſi ipſe acquiſiui, uel ad
meum molendinum frumentum comminuendum afferant: num huiuſmo
di ius prædialis dicatur ſeruitus.*
3 *Seruitutis conſtitutioni ſi perſona certa ineſt expreſſa, num actum uidea-
tur, ut perſonam illam non pertranſeat.*

PEcoris. Seruitus, quę principaliter reſpicit vtili-
tatem fundi, dicitur prędialis, & licèt de
monſtrata ſit certa perſona cui præſtari debeat, tunc
tñ ad aliam perſonam non tranſit, ſiue ſit ſucceſſor
vniuerſalis, ſiue particularis. Item ſeruitus prædialis acquiri nō po
teſt, niſi per illum qui habet prædium, & ſecundum ipſius prædij
exigentiam, aliàs non dicitur prædialis ſeruitus, ſed quidam vſus
1 fru. i. quædam commoditas. h. d. vſq; ad l. qui ſellam. ¶ Et no. † po-
tius inſpici, quòd ſit principaliter, vt ratione prædij, quàm quod
ſit acceſſoriè, vt ratione perſonæ. ¶ Secundo no. ꝙ illa quæ ſunt
de ſui natura perpetua per aliquam limitationem, non finiuntur
ipſo iure: ſed ope exceptionis, ita intelligitur hæc l. j. in fi. ſcd̄m glo.
2 ad hoc de ver. obl. l. eum qui ita. §. qui ita. ¶ Tertio † no. ar. in l. 2. ſe-
cundum Pet. & Cy. ꝙ ſi acquiſiui hoc ius, ꝙ omnes de vicinia te-
neantur coquere panē in furno meo, vel portare bladum ad mo
lendinum meum, iſta non dr̃ ſeruitus prędialis, quia non ſit ſecun
dum exigentiam fundi, cum furnus non indigeat, vt quis ibi panē
coquat, ſed erit quoddam ius ſecundum eos. Ex quo vr̃ inuere, ꝙ
ſi furnus, vel molendinum deueniat ad alios, qui tale ius non ac-
quiſiuerunt; ad alios hoc ius non tranſeat. Sed certè iſta exigentia
fundi nihil aliud eſt, niſi vtilitas eius. Nam ſi de fundo nullam aliā
vtilitatem habeam, niſi vt pecora mea ibi morentur & reducant,
ſm caſum quem ponit gl. in hac l. pecoris. manifeſtum eſt, ꝙ ipſe
fundus de ſe non indiget de hoc, & tñ in hoc conſiſtit ſeruitus prę
dialis; qa poſtquā in hoc conſiſtit vtilitas, vr̃ ſm eius exigentiā fie-
ri: nec ēt tex. in l. ergo. in fi. loquitur de exigentia, ſed dicit quatenus
ad ipſum fundum opus ſit, id eſt ad vtilitatem quę percipitur ex
fundo. Et iō vr̃ dicendū, ꝙ licèt iſta non ſit ſeruitus merè prędia-
lis; qa non debeē a re, rei. eſt tñ quoddā ius p̄diale, qđ debeē a per-
ſonis rei. arg. in l. Titia cētū. §. Titio. de cond. & dem. & qđ dixi ſ. de
ſer. l. j. & iō tranſibit ad quēcūq; trāſibit fundus, vel molēdinū: &
cōpetit pro dicto iure vtilis cōfeſſoria, ſicut p̄ ꝯmoditate p̄ſonali,
quę non eſt verè ſeruitus p̄ſonalis, & p̄ aliis iurib. incorporalibus

iuxta ea quæ dixi ſ. de vſufructu. l. ſi quis binas. & ibi declaraui gl.
3 hic poſitā, q̄ bñ loquiē & dic, vt ibi. ¶ Sed quęro † in l. pecoris. in fi.
an hoc ipſo, ꝙ p̄ſona ſit exp̄ſſa videatur actum, ꝙ vltra illam non
tranſeat? Reſpondeo non, ſed ita demum ſi ſit expreſsè dictū: ita
intelligit hic gl. in fin. & probatur ſ. de pac. l. iuriſgentium. §. pacto-
rum. verſi. vtrum. & l. ſi neceſſarias. §. de pignore ỉ. de pigno. act.

LEX VII.

1 *Seruitutem actus habenti cur hastam errectā ferre prohibeatur. Et quid
ſi ſtatuto caueatur, quòd plateam cum corio grandioris animalis occu-
pantes gabellam ſoluant, an qui ad manum corium habet, gabellam de-
beat. Et quid ſi non ut uendant, ſed uſum ſuum habeat, utpote aduer-
ſus frigioris rigorem.*

QVi ſella. Qui habet ſeruitutem itineris, ire poteſt pe
des, uel eques, non tñ iumentum oneratū
ducere, uel plauſtrū: qui aūt habet actū, pōt iſta, ſed trahe-
re lapidem: vel lignū non pōt, nec errectam haſtam du
cere, qui aūt habet uiam, oīa p̄dicta pōt, dummō fructus non de-
ſtruat: & ſic plus continet uia, q̄ actus, & iter plus, q̄ actus. h. d. uſq;
1 ad §. fi. & no. † hic dum dicit, de haſta errecta, ꝙ per hoc vr̃ occu-
pari fundus: aliàs. n. non eſſet ratio cur habenti ſeruitutē, actus nō
concederet, ſicut habenti ſeruitutem uię: per quod dicit Bart. con
ſulendo, ꝙ ſi ſtatutum dicat ꝙ occupantes plateam cum corio
beſtiæ groſſę ſoluant tm̄ de gabella: & aliquis teneat corium in
manu ad vendendum: ꝙ ſoluere debeat: quia occupare dr̃, licèt
in manu teneat, per iſtum tex. ſecus ſi teneret ad uſum ſuum pro
foderatura ut l. 3. l. cenſoria. infra de verb. ſig. quod tene menti.

§. In ruſticis. Medium prędium, quod non ſeruit, im-
peditur ſeruitutem ruſticā conſtitui. h. d.
quod eſt uerum, ſi non poſſet quis uti dicta ſeruitute, niſi per prę-
dium illud medium: aliàs ſecus: ut ſi poſſem tranſire per uiam pu-
blicam de fundo tuo ad meū, licèt in medio ſit alius fundus, non
impeditur ſeruitus itineris de fundo tuo ad meū ſecūdum Bar. &
idem dic per omnia in urbanis ſeruitutib. Nam ſi de domo tua,
ad domum meam poteſt uenire commodè abſque eo, ꝙ aliquid
fiat in domo media, uel ſupra domum mediam, ut ſeruitus altius
non tollendi: non impeditur conſtitui, ut ỉ. ſi ſeru. ven. l. & ideo. ſe-
cus ſi ſupra domum mediam aliquid facerem, puta, ꝙ uellem po
nere canalem, uel tignum de domo tua, ad meam, quo poſſem
tranſire ſupra domum mediam. Nam hoc concedi nō poteſt in
pręiudiciū tertij: qa debet eſſe illi domus ſua libera uſq; ad cœlū,
quod tunc nō eſſet: ut C. de ſerui. l. altius. & arg. ſupra de ſerui. l. fi.
& ar. ỉ. de flu. l. fin. ita intellige gl. in prin. l. ſeq. non uero ſummatur.

LEX X.

Labeo. Poteſt conſtitui ſeruitus ſuper aqua nondum re-
perta, ſcilicet, ut reperiatur: & reperta ducatur. hoc
dicit. Paulus de Caſtro.

LEX XI.

1 *Conſenſus ſingulares non collegialiter præſtiti, num in his quæ communia
ſunt pluribus, ut uniuerſis ſufficiunt.*

PEr fundum. In his, quę ſunt cōia plurib. ut
ſingulis requiritur conſenſus
omnium: qui pōt ſeparatim adhiberi. h. d. not. Bart. &
ſemper alleg. cum l. receptum. ỉ. cōia prędio. & in his
duob. differt ab his, quę ſunt cōia plurib. ut uniuerſis: nam in illis
non requiritur conſenſus omnium, ſed ſufficit maioris partis: ut
l. quod maior, ad municip. & de his quæ fiu. a ma. parte capi. c. j. &
ibi no. aliquando pręualet uox unius, ut in c. Nicena. 31. diſ. de hac
autem materia dic: cum aliquid eſt cōe pluribus, ut uniuerſis: ut
no. in c. cum omnes. de conſti. per gl. & Doct. Aliquādo tñ in eo,
quod eſt cōe plurib. ut ſingulis, ſufficit maior pars ut in caſu ſpe-
ciali: qui ponitur in l. iuriſgentium. §. fin. & l. maiorem. de pac. Se-
cundo differunt, ꝙ in his: quæ fiunt communia plurib. ut ſingu-
lis, poſſunt conſentire ſeparatim, ut hic in diuerſis temporib. Sed
in his, quæ ſunt cōia pluribus, ut uniuerſis, requiritur ꝙ conſen-
tiant in eodem tp̄e, id eſt eodem contextu, in uno loco congre-
gati, ut C. de dec. l. obſeruare. & l. nominationum forma. lib. x. &
de appel. l. nominationes, & idem eſt in eo, quod eſt cōe pluribus
1 ut ſingulis, qñ ſufficit maior pars, ut in d. l. iuriſgentiū. §. fi. An † autē
aliqñ ſufficiant ſingulares cōſenſus non collegialiter pręſtiti in his,
quæ ſunt cōia pluribus ut uniuerſis: dic, ut no. in c. dudum. de reb.
eccle. non alie. lib. 6. ¶ Vltimo gl. colligit plura no quam uide, &
tu ſigna & ſupple eam, prout hic ſuppletur per Bar.

LEX XIII.

1 *Fructuum uineæ qui quartam partem dare promiſit, an teneatur, & de
illis dare, qui ex arboribus proueniunt.*
2 *Teſtator ſi uineam ſuam in uita alicui legauit, deinde in agrum redigit,
an ob id legatum reuocaſſe cenſendum ſit.*

CErto generi. Appellatione uineæ in dubio re-
fertur ad ſolum, non ad ſuper-
ficiem. Bartol. Adde l. qui tamen. §. ſed ſi ſtagni. ſupra qui-
1 bus mod. uſusfruct. amit. Gloſſ. † inducit in argum. ad q.
de ru-

de ruſtio, qui promiſit dare quartam partem fructuū vineæ, an te
neatur dare partem fructuum de arboribus, quas ibi plantauit, &
arguit pro, & ꝯtra, & non determinat. Tu dic, ꝙ teneaē ſm Doc.
quia intelligiē vineæ, ideſt illius terræ vineatæ, non de vitib. tm̄, niſi
2 aliter ſit dictum, vt in iſto tex. ¶ Ego induco † ad aliud, ſi teſtator
legauit mihi vineam ſuam, deinde in vita ſua remouit vites, & re-
ducit ad campum: vtrum per hoc videaē reuocaſſe legatum: & ſi
aliud non apparet an poſt eius mortem debeatur mihi campus:
& certè ur̃: ꝙ ſic per iſtum tex qa principaliter uidetur mihi legaſ-
ſe ſolum, in quo vinea eſt plantata, quod ſolum adhuc reperitur,
ſtare, licèt qualitas ſit remota; quod puto verum, niſi aliud ſit actū
tacitè, vel expreſſe, quod qualiter cognoſcitur, dicitur in gloſſa. te
ne menti. Paul. de Caſt.

1 *Vniuerſalem plus operari quam indefinitam.*
2 *Dubitari, ſi quando de quopiam contingat, primum prævalet quod actum
eſt, deinde ad legis diſpoſitionem recurrendum, ac denique in ſubſidium
ad iudicis arbitrium.*

§. Si totus ager. Si ſeruitus itineris expreſſe conſtitua
tur in toto fundo, nihil poteſt fieri p̄
dominum fundi ſeruientis, quo minus per totum fundum eatur,
hoc primo. Si vero conſtituaē ſimpliciter: tūc licèt totum fundū
reſpiciat, tñ arbitrio iudicis reſtringitur ad certam partem fundi, ut
per eam eatur, & alię partes liberæ remaneant, hoc ſecundo. ¶ Itē
cum dubitatur de latitudine itineris, vel actus, primo inſpiciē qđ
actum eſt, ſi non apparet: inſpiciē, quod lex diſponit, & ſi hoc ſimi
liter nō apparet, recurritur ad arbitrium iudicis. h. d. vſq; ad fi. No.
1 in primo reſponſ. cum ſecundo, ꝙ † plus operatur uniuerſalis, q̄ in
definita, nam ſi actum eſt expreſſe, ꝙ p̄ totum fundum eatur, pōt
iri per quamlibet eius partem, nec dēt reſtrīgi. Si uerò ſimpliciter
conſtituaē ſeruitus in fundo, licèt uideatur in toto conſtituta, tñ
reſtringitur ad certū locum, ut hic, & l. ſi cui ſimplici. ſ. de ſerui. &
iſta vr̃ mens literæ, licèt Bar. non hoc ſentiat. facit l. Iulianus. & qđ
ibi no. de le. 3. & quod no. in l. ſi plurib. de le. 2. ¶ Secūdo no. ꝙ fa-
cta reſtrictione ad certum locum per iudicem, aliæ partes rema-
nent liberæ, ac ſi in eis nunq̄ fuiſſet a principio ſeruitus ꝯſtituta, &
ſic paria ſunt a princip. limitanter diſponere, vel ex poſtfacto diſpo
2 ſita limitare facit l. ſi mihi. in fi. prin. ỉ. e. ¶ Vltimo no. † ꝙ cū de ali-
quo dubitatur, primo prævalet quod actum eſt, ſecundo recurri
tur ad leg. diſpoſitionem poſtremo in ſubſidium ad arbitrium iu
dicis. quod tene menti.

LEX XIIII.

Per quem. Si uni conceditur una ſeruitus, nō poteſt al-
teri concedi altera, pro quam prima impedi-
tur. h. d. ſecundum Barto.

LEX XV.

Quintus Mutius. Qui habet ius aquæ ducendæ
pōt facere in riuo, quod uult,
ſi domino non noceat. Bar. Paulus.

LEX XVI.

Diuus pius. In alieno fundo nō licèt aucupari diſſen-
tiente domino. h. d. gl. ¶ Quæritur an illud
quod capiē poſt prohibitionem dñi, dēt dño reſtitui, & tenet, ꝙ
non. Idem tenet in l. 3. qa ſolus ingreſſus eſt prohibitus ſm Dyn.
& Mar. Syll. & Cy. & Bar. ¶ Secundo hic q̄ritur, an poſſit ibi capi,
& detineri per dominum Gl. ꝙ non. Alij contra, ꝙ hoc fieri pōt
teſtandi cā, arg. ỉ. de adul. l. capite quinto. quod no. Pau. de Caſt.

LEX XVII.

Imperatores. Aqua ex flumine publico ad irrigādos
agros ſecundum menſuram diuiditur,
niſi aliter ſit conceſſum. h. d. facit ad q. de molēdinis. de qua dic, ut
dixi in l. quominus. de fluminibus. Barto.

LEX XVIII.

1 *Seruitutum pluralitas ad fundorum ſeruientium pluralitatem non ſequi-
tur, ſecus in pluralitate fundorum dominantium.*

VNa eſt via. Si per plures fundos itur ad vnū, ſer
uitus eſt vna. Item p̄ vſum in parte
1 tota ſeruitus retinetur. h. d. Bar. ¶ Nota. ꝙ † ad pluralita-
tem fundorum ſeruientium non ſequitur pluralitas ſeruitutum,
ſed ad pluralitatem fundorum dominantium ſic, vt ſ. titu. j. l. ſi æ-
des. Pau. de Caſt.

LEX XIX.

Si vnus. Vnus ex ſocijs non poteſt ſtipulari ſeruitutem ad
fundum communem, omnes autem, uel ſeruus
communis ſic, & ſi ſtipulator pluribus hæredibus relictis deceſſe-
rit: omnibus competit actio inſolidum. h. d. Bart. Paulus.

LEX XX.

Si mihi. Qui habet duas ſeruitutes, unam remittendo reti
net alteram, hoc primo. Item per læſionem natu
raliter contingentem ex ſeruitute non teneē dñs fundi dominan-
tis. hoc ſecundo. Item ſublato medio non ſubmouetur extremū,
hoc tertio. Item licèt totus fundus debet ſeruitutem, tamen quis

debet ea vti per illam partem, quæ minus lædit. hoc dicit. uſque ad
l. viæ. Paul. de Caſt.

LEX XXIII.

1 *Prouiſio hominis legis prouiſionem ceſſare facit.*
2 *Iura realia rem conſequuntur.*

VIa conſtitui. Via poteſt pacto conſtitui la-
tior, uel ſtrictior, q̄ a iure ſit cō
ſtituta, dum tñ non ita ſtringaē, quin uehiculum du-
catur, hoc primo. Item in lacu p̄petuo pōt conſtitui.
Item publicatione fundi ſeruientis non extinguiē ſeruitus, ſed trā-
1 ſit fundus cum ſua cā. h. d. uſque ad §. quæcunque. ¶ Not. † ex pri-
mo dicto, ꝙ prouiſio hominis tollit prouiſionem legis. facit ſ. eo.
l. certo generi. §. latitudo. ỉ. de uulg. & pupi. l. cum ex filio. §. filio.
¶ Circa ſm dictum, dic, ut ſupra in l. foramen. in tertio dicto not.
2 ꝙ † iura realia tranſeunt ad quemcunque tranſeat ipſa res, & ad
hoc alle. iſte §. ſi fundus, facit c. ex literis. de pigno. Paulus.

1 *Diuiſioni factę hoc ineſſe non videtur, ut altera pars alteri ſeruiat, niſi ex
preſſe actum ſit. Et qualiter id intelligi debeat.*

§ Quæcunque. Seruitus in prædio dominante to-
ta eſt in tota, & tota in qualibet eiꝰ
parte. Et ideo quæcunque pars fundi alienetur, tranſit cum tota
ſeruitute. Item facta diuiſione non videtur actum, vt quis uadat
per partem alterius, ſicut ante ſolebat, niſi ſpecialiter actum ſit.
hoc dicit. Idem quod hic dicitur in predio dominante, puto dicē-
dum in p̄dio ſeruiente, ſi actum eſt, vt totum ſeruiat, & idem ſi ſit
approbata ſeruitus ſimpliciter, dūmodo pars fundi alieneē anteq̄
per iudicem limitatus ſit certus locus. Nam pars alienata tranſibit
cum onere totius ſeruitutis, poſtquam verò limitatus eſt certus
locus, p̄ quem qs ſeruitute vtaē, ſi alienareē certa pars fundi, tranſi
ret ſine ſeruitute, qa illa cenſeē libera, vt ſ. e. l. certo generi. §. j. ¶ Ex
1 † vltimo dicto no. ꝙ in contractu diuiſionis non vr̃ actum, vt alte
ra pars ſeruiat alteri, niſi ſit expreſsè dictum: quod tene menti. Idē
in ꝯctu venditionis, vt ỉ. de contrahen. emp. l. in vendendo, quod
eſt verum in ſeruitute itineris, vel altera habente cauſam diſconti-
nuam, ſecus ſi haberet cauſam continuam: vt ſupra tit. j. l. binas. cū
l. ſeq. ¶ Item hoc verum inter viuos, ſed in vltima voluntate ſem-
per videtur actum. vt l. teſtatrix. infra ſi ſerui. vend. quod dic, vt di-
xi ſupra tit. j. l. binas. in prin.

LEX XXIIII.

Ex meo aquæductus. In aquæductu, quem
qs habet in prędio alie
no, non pōt quis alteri conſtituere ſeruitutem, q̄ quis habet in a-
lieno fundo, non pōt alteri conſtituere vſumfructum, vel com-
moditatem: caſus eſt hic ỉ. eo. l. cum eſſet. §. 1. per quas ll. Bar. in l. j.
infra de vſufructu lega. reprobat quandam lecturam ibi poſitam
per gloſſ. quæ videtur dicere contrarium, dic, vt ibi, Paulus.

LEX XXV.

1 *Seruitus & ſi ſua natura indiuiſibilis eſt, eius tamen commoditas quando
que diuiditur.*

SI partem. Diuiſio aquæ fit ad menſurā fundi
dominantis, non inſpecta partiū vo
luntate, vel neceſſitate. h. d. Bar. iſtam l. ipſe intelligit,
qñ totus fundus īdigebat aqua, licèt vna pars magis,
q̄ altera, & licèt pretioſior. Nam non attenta pretioſitate, vel ne-
ceſſitate, dēt æqualiter diuidi inter illos, ad quos partes fundi tran
ſeunt. ſecus ſi vna tantum pars indigebat, & ratione illius tantum
fuit ſeruitus conſtitura, nam quo ad alias partes nullo modo dēt,
& ideo non trāſibit ad illos, ad quos aliæ partes tranſibunt, ſcd̄m
eum, per l. ergo in fi. ſupra eod. ſed expreſſius videtur ſupra l. pro-
1 xi. ¶ Vltimo † not. tex. cum gl. ꝙ licèt ſeruitus ſit de ſe indiuiſibilis:
tamen eius commoditas interdum diuiditur. Paulus.

LEX XXVI.

Si via iter. Si ſeruitus legetur: electio eſt hr̃dis p̄ q̄ fundi
partem tranſeatur. h. d. quod declaratur in gl.

LEX XXVII.

1 *Seruitus fundorum dominantium ac ſeruientium communicatione, num
impediatur, an vero extinguatur.*
2 *Seruitus extinguendæ communicatio cauſa non eſt. Et cur redemptio ma
gis eam, quàm extinguit communicatio.*

SI communi fundo. Si a ſocijs fundi dominā
tis emiē fundus cōiter
ſeruiens extinguiē ſeruitus: ſecus ſi in fundo dominante non
eſſet communio. h. d. ¶ Et circa materiam gloſſ. vt clarius li-
1 queat plenius q̄ glo. diſtingue. Cum † q̄ritur, an ſeruitus impediaē
uel extinguaē, cū fundus dominans & ſeruiens vel alter ipſorum
efficiunē cōmunes inter te & me: dic ꝙ aut erāt cōes a principio
tp̄e quo ſeruitus ꝯſtituebaē: & tunc non valet cōſtitutio ſiue am-
bo erāt cōes, ſiue alter cōis, & alter p̄prius alterius nr̃m: vt ỉ. ti. j. l.
ſi qs duas. in fi. Secus ſi alter eſſet cōis: & alter vnius ex nei: qa tūc
nos poſſumus cōi ſeruitutē imponere. vt ſ. eo. l. per fundum, & ēt
acquirere: ut ỉ. l. proxima. Aut efficiuntur communes ex poſtfa-

ℓto,ſed a prin.non erãt:& tũc diſtingue quatuor caſus. Aut enim a princ.ambo erãt extraneorũ,vt vnus Titij, alter Seij. Aut vnus erat nr̃ communis,alter extranei,puta Titij:aut vnus erat alterius noſtrum,puta meus,alter extranei,ſ.Titij. Primo caſu, cum vnus erat tuus,alter meus tp̃e conſtitutæ ſeruitutis,& illos poſtea communicauimus:tũc ſeruitus non extinguit̃, ſiue communicemus alterutrum,vt l.vt pomum.§.j.ſupra de ſerui. ſiue cõmunicemus ambos diuerſis tp̃ibus,vt s̃.ti.j.l.ſi quis ædes. §. j. ſiue eodem tp̃e: vt ȷ̃.eo.l.vnus.2.rñſo.Et ſic communicatio ex poſtfacto nonnunquam extinguit ſeruitutem: & ita intellige gl. primam. Secundo caſu qñ ambo erant extraneorum,vnus Titij,alter Seij, & illos redegimus in commune redimendo:tunc dic, ꝙ aut ambo redemimus ambos,& extinguitur ſeruitus,vt in primo dicto huius l.licet enim loquatur,qñ tp̃e conſtitutę ſeruitutis,alter erat communis, & ex poſtfacto efficitur communis alter,tñ eadem ratio eſt,cum ex poſtfacto ambos redemimus.Et hoc dicit gl.hic, circa fin.dum dicit redemimus alterum,vel vtrunque ſimul extinguitur ſeruitus,non tamen alle.bonam l.q̃a l.vnus.§.j.quam alleg. hoc non ꝓbat,ſed iſta. Aut ambo nos redemimus alterum,& alter remanet penes extraneum:& tunc ſeruitus non extinguit̃, imo tranſit ad nos cum eadem cã.vt s̃.eo.l.j.& l.via.§.quæcunque,& hoc etiã tenet glo.hic.Aut alter noſtrũ redemit vnũ, & ambo redemimus alterum,& tunc ſeruitus non extinguit̃, q̃a cõmunis fundus põt ex poſtfacto ſeruire ꝓprio alterius noſtrũ,vt in ſc̃do dicto huius l.Tertio caſu, qñ vnus eſt nobis communis, alter extranei,tunc aut ambo redemimus illum:& extinguit̃ ſeruitus. Et iſte eſt caſus in primo dicto l.Aut alter noſtrum redemit: & non extinguit̃, vt in 2.dicto l.licèt enim loquat̃ cũ vnus eſt proprius, & redemptus communis efficit̃,eadem tñ rõ eſt eꝫ,cum vnus eſt communis, & redẽptus efficit̃ ꝓprius.Quarto caſu,cum vnus eſt alterius noſtrum,alter aũt extranei,& illum redemimus,tunc non extinguit̃. Iſte eſt caſus in ſecundo dicto l.quod eſt verum,ſi ille, q̃ erat alterius noſtrum non communicat̃:aliàs aũt gl.ſentit, ꝙ extinguit̃ indiſtinctè,ſiue communicemus poſt redemptionem illius:ſiue ante.Tu dic,ꝙ aut communicamus ante redemptionem illius, & verum dicit gl.q̃a tp̃e quo redemimus,reperit̃ ꝯmunis, ergo &c. vt in primo dicto l.aut primo redemimus, poſtea communicamus,& tunc non extinguit̃ ꝑ redemptionem non, q̃a tp̃e ipſius
2 redemptionis alter erat ꝓprius,ergo &c.vt in ſc̃do dicto l.†Itera ꝑ communionẽ poſtea ſecutã non: q̃a cõmunicatio non eſt cã extinguendi ſeruitutem:vt ȷ̃.eo.l.vnus.2.reſpon. ſ̃m Barto.qui in hoc reprehendit gl.¶Quæ aũt ſit ratio, quare redemptio magis extinguit ſeruitutẽ,q̃ communicatio:dic,vt notatur in d. l.vnius. & ſigna diſtinctionem p̄dictam,q̃a non reperies ita plenè, Paul.

LEX XXVIII.

1 *Seruitus legata fundo dominanti ubi plures ſunt domini,quando ipſo iure acquiri dicatur.*

ITinere. Niſi domini fundi dominantis conſentiãt ꝑ quem locũ ſeruitus imponat̃,impedit̃ ipſius conſtitutio.h.d.An autem iudex interuenire dẽat, vt concordent,gl.tenet hic, ꝙ ſic.Tu dic de hoc,vt not. ꝑ Cy. in l. fi.C.commun. deleg.& ꝑ Bar.in l.huiuſmodi.§.fi.de leg.j.¶No.
1 †hic:ꝙ ſeruitus legata non acquiritur ipſo iure fundo dominanti, qñ ſunt plures domini,ſed expectantur, quod conſentiant de loco.ſecus ſi eſſet vnus dominus tñ,vt l.ſi partem.§. fi. quemadmodum ſerui.amitta.quod ſingulariter no.ꝓdeſt.n.ſcire,nam primo caſu cum non ſit acquiſita,non tollit̃ per non vſum longi tp̃is,vt hic in fi.Sed,quia ſola perſonalis actio competit,requiruntur xxx. anni.Secundo verò caſu,cũ ſtatim ſit acquiſita,ꝑditur longo tp̃e, vt d.l.ſi partem.§.fina.& quod ibi dicitur,cum plures ſunt domini a princ.idem puto ſi plures efficiantur ex poſtfacto. vt in caſu l. ſi vnus.in fi.s̃.& l.via conſtitui.§.quæcunque.tene bene menti iſtã l.quod verum eſt, qñ deuenit ad plures, antequàm ſeruitus eſſet acquiſita,vt ſi acquirebatur per ſtipulationem, puta Titius fuit ſtipulatus ſeruitutem, & antequam conſtitueretur deceſſit plurib, hæredib.relictis,uel vẽdidit fundum pluribus ceſſa actione ad ſeruitutem;ſecus ſi deueniret ad plures, poſtquam ſeruitus fuit conſtituta in ꝑſona vnius,vt ſi legata fuit ſeruitus, & poſt diem legati cedentis deceſſit plurib.hæredib. relictis, quia tunc dicendum eſt in perſona hæredum,quod in perſona defuncti,vt d.l.ſi partem.§. fi.quemad.ſeruitus amitta.Paulus.

LEX XXIX.

Is qui duo. Seruitus aquæ immittendæ intelligitur conſtituta ſecundum exigentiã fundi dominantis.h.d.Not,ꝙ uerba indefinita extenduntur ad futura, quatenus ſunt neceſſaria fundo dominanti,& non aliter, ſic videtur limitanda l.ſi ſeruitus.2.reſpo.s̃.tit.j.

LEX XXX.

Qui duo. Quod excipitur gratia ſeruitutis,videtur exceptum iure ſeruitutis,non proprietatis.h. dicit. Not.ꝙ non plus dẽt importare illud,quod fit gratia alterius, q̃ illud propter quod fit.Paulus.

LEX XXXI.

Tria prædia. Vna ſeruitus acquiſita ꝑ plures fundos diuerſorum dñorum, non põt perdi in vno,niſi perdat̃ in alio,q̃a quæ ſunt neceſſaria ad acq̃ſitionem ſeruitutis,neceſſaria ẽt ſunt in perditione ipſius.h.d. ¶Et quod hic dr̃ de perditione,q̃ cõtingit ex redemptione, idem eſt in perditione, quæ contingit ex negligentia non vtentis,vt s̃.eo.l.vna eſt via.¶Et no.hic caſum,in quo res mea ſeruire poteſt alteri rei meæ, & ex hac l.colligitur ratio l. vnus ex ſocijs.infra eod.titu.

LEX XXXII.

Fundus mihi. Si vnus ex dominis pro indiuiſo partem ſuam cedit ſocio, põt in ipſa conceſſione alterũ fundum ſuũ illi fundo ſeruum facere.h.d. ¶Not. ꝙ paria ſunt aliquid fieri tp̃e permiſſo,vel tempore prohibito, & conferri in tempus permiſſum,facit l.illud tempus. de hæredi.inſt. adde l.& qui duas. cum l.ſeq.& quod ibi no.in tit.j.

LEX XXXIII.

Cùm eſſent. Tempore diuiſionis poteſt agi., vt fundus,qui obuenit vni, ſeruiat fundo, qui obuenit alteri.Barto.Paulus.

1 *Procuratoriũ ad ꝓcuratores faciendos num fieri poſſit.Et q̃d ſi q̃s inhabilẽ procuratorẽ cõſtituat,cum facultate ſubſtituendi,an ſubſtitutio ꝑ hm̃oi inhabilẽ facta efficax ſit.Et an delegatus ſubdelegare põt.numero 2.*

§.Per plurium. Qui hẽt ſeruitutem aquæ ductus, non põt cõcedere hauſtum aquæ ex riuo,niſi cum dño fundi ſeruientis pepigerit.h.d.Bar. Concor. l.ex meo.s̃.eo.& illa ſuppletur per §.iſtum. ¶Et not. ſ̃m glo. ꝙ qñ interuenit pactum,vel ſtipulatio, ꝙ poſſit alteri concedere, non propterea videtur ipſe concedere,ſed dominus prædij ſeruientis,
1 qui ſibi hoc permiſit.¶Quod†inducit glo.in argu. ut poſſit q̃s facere procurationem ad faciendum procuratores,quam gl.ſic intellige,ꝙ ſi procurator eſt conſtitutus cum poteſtate ſubſtituendi,poteſt ſubſtituere etiam ante litẽ conteſtatam,vt no. s̃.de proc. l.j.& eſt caſus in c.j.de procur.lib.6.Secus ſi non haberet poteſtatem ſubſtituendi,quia non poſſet ante lit.conteſt.vt l.nulla.C.de ꝓcu.q̃a non eſt dñs litis.Sed cum hẽt poteſtatem ſubſtituendi,licèt nõ ſit dñs,poteſt,q̃a nõ ipſe,ſed dñs ſubſtituere videtur, vt in hoc tex.cum gl.facit de leg.2.l.vnũ ex familia.§.ſi de Falcidia.¶Itẽ arg.
2 huius†gl.vr̃,ꝙ ſi q̃s conſtituat procuratorem inhabilem ad illud officium cum poteſtate ſubſtituendi,ſubſtitutio facta per ipſum valeat,q̃a non ipſe ſubſtituere vr̃,ſed dominus,de hoc vide,quòd no.ꝑ Cyn.C.de proc.l.quod quis.& ꝑ gl.in cle. religioſus. de ꝓc. ¶Dicunt ẽt quidam per hanc gl.ꝙ delegatus ab ordinario cũ poteſtate ſubdelegandi,põt ſubdelegare,licèt non poſſet, ſi hanc poteſtatem non haberet,de quo dic,ut no.in l. & quia de iuriſ. om. iud.pro quo l.apud te.C.eo.titu. Paulus de Caſt.

LEX XXXIIII.

1 *Seruitutem communicatione non extingui,ſed pro parte retineri. Et quid per redemptionem.*
2 *Fundum tuum ſeruitutem debentem ſi mihi communicaueris, ego uero tibi meũ dominantem,an ſeruitutem tibi remittere poſſum,& cur non id.*

VNus ex ſocijs. Vnus ex ſocijs non poteſt fundum communem ſeruum facere,nec ei libertatem acq̃rere a ſocio,uel extraneo.h.d.Bar.¶Intentio huius legis eſt iſta,ꝙ ſi ſumus duo dñi eiuſdem fundi ꝓ indiuiſo,tu & ego, ſicut alter noſtrum non põt ibi ſeruitutem imponere,ita ſi alteri ſeruitutem dẽt, non põt illi libertatem acq̃rere,quia illa q̃ neceſſaria ſunt in conſtituenda ſeruitute,ſunt neceſſaria in acq̃renda libertate,vt s̃.eod.l.tria p̄dia.iſtud ſummarium nõ placet,ut patebit ex ſequentib.Dic ergo ſic,ꝙ ſicut vnus ex dñis rei cõis nõ põt illi imponere ſeruitutem, ita nec illi debitã remittere.Ex hoc ſequit̃,ꝙ ſi fundus tuus ſeruiat meo,& ipſos inuicem cõicamus,ſeruitus non extinguat̃,q̃a fundus tuus mihi cõicatus adhuc dẽt ſeruitutẽ fundo cõicato, q̃a ego non poſſum illam ſeruitutem tibi remittere,neq tu mihi.Et eſt rõ,q̃a debetur huic fundo meo tibi communicato principaliter, & in conſequentiam tibi debetur inſolidum,& mihi inſolidum. Sed in re communi nõ poteſt vnus ex ſocijs aliquid facere,quod
1 cedat in alterius præiudicium.h.d.No.†ꝑ communicationem nõ extingui ſeruitutem,ſed pro parte retineri.Gl.quærit, qualiter intelligatur pro parte,nam aut vis pro parte ſeruitutis, & ſtare non põt,quia ſeruitus non hẽt partem,cum ſit indiuiſibilis. Aut pro parte rei,id eſt,q̃d in parte rei remaneat,& idem,quia vterque noſtrum eſt dñs pro indiuiſo,ergo nec in parte tua tñ,nec in mea tãtũ põt conſiſtere,vt s̃.de ſeruit.l.pro parte,cum ſit tota,in toto.s̃.e. l.via.§.fi.So.dicunt quidam,ꝙ neutro modo intelligit̃,q̃a non retinetur pars ſeruitutis,nec in parte rei,ſed retinetur tota, in toto fundo,ratione tamen partis. Nam ſi communicaſti mihi fundũ tuum ſeruientem, ratione partis, quam tibi retinuiſti, retineo ſeruitutem

ſeruitutem in toto fundo,etiam in parte mea.& econtra, ſi communicaui tibi fundum meum dominantem:ratione partis quam mihi retinui,retineo ſeruitutẽ in toto fundo, etiam in parte q̃ tibi dedi.Et ſi opponas,ꝙ res mea non poteſt mihi ſeruire, verũ eſt,ſi eſt inſolidum mea.Sed hoc non placet glo. q̃a litera hic,& in l.vt pomum.s̃.de ſerui.dicit pro parte retineri,vnde glo.dicit, ꝙ ſi fundum meum dominantem tibi communicaui.ſeruitus non conſiſtit niſi in parte mea.Sed certè ſi hoc eſſet,poſſem eam tibi remittere,quia non eſt in ea communio inter me,& te, cuius contrariũ dicit litera,præterea expreſſum eſt hic,dum dicit,non perſonę,ſed prædio debetur.not.prædio,non enim dicit parti prædij: tene ergo primum intellectum ſecundum Bar.¶Secundo q̃ro. cur per communicationem non extinguitur ſeruitus,vt hic,ſed per redẽptionem ſic.vt ſupra eod.l.ſi communi fundo.gl.dicit, ꝙ cum redemimus a tertio,loco vnius habemur,q̃a ſuccedimus vni, Sed cum vnus redimit ab altero,ſeruitus extinguitur,ergo & cũ duo redimunt ab vno.Sed hoc non placet,nam cum vnus dñs inſolidum redimit ab vno,cum dñs efficiatur vtriuſque fundi inſolidũ, nimirum ſi extinguatur ſeruitus,q̃a res ſua nemini poteſt rei ſuæ ſeruire,ut infra tit.ȷ̃.l.quicquid.Sed cum duo redimunt ab vno, neuter ipſorum fit dñs inſolidum,ſed pro parte, hoc autem non impedit ſeruitutem retineri,vt hic:præterea ſequeretur, ꝙ ſi plures redimerent a plurib.non haberentur loco vnius, quia plurib. ſuccedunt,& ſic non extinguerer̃ ſeruitus,quod eſt contra mentem l.ſi communi,dic ergo,ꝙ habentur loco vnius, q̃a tendunt ambo ad eundem finem.ſ.ad redimendum, & ſic ambo redemptores vocantur,non ſic in communione,nam ſi tibi communi-
2 co, ego tendo ad dandum, tu ad recipiendum, & ſic non poſſumus pro eodem reputari,vt in c.fi.de inſti.¶Tertio†quæro, ſi cõmunicaſti mihi fundum tuum ſeruientem, & ego tibi fundum meum dominantem.quare non poſſum tibi remittere ſeruitutẽ, quæ adhuc durat?Reſpondeo,quicquid dicat gl. ꝙ illa ſeruitus, q̃ primo mihi ſoli competebat,nunc poſt communicationem incipit ẽt tibi competere,& licèt vtrique competat inſolidum, tamen vna eſt ſeruitus,vnde non põt per alterum ex nobis remitti. arg.s̃. eod.l.vna eſt via.Et ſic ratio colligitur ex fundo dominante, vt patet in tex.dum dicit,quia non perſonæ,ſed prædio debetur. Ex his patet intellectus huius l.quia ſi non communicaſſem tibi fundum dominantem,licèt tu mihi fundum ſeruientem, poſſem ſeruitutẽ remittere,quia mihi ſoli competit.¶Item patet,ꝙ ſi fundo communi tuo,& meo debetur ſeruitus a fundo Titij, ꝙ Titius poteſt alteri ex nobis ſeruitutem remittere,quia ceſſat ratio huius l.¶Itẽ, quia nullo ex nobis recipiente remittere poſſet expreſsè, habendo ſeruitutem pro derelicta, quo caſu quæretur libertas fundo meo,licèt nobis ignorantib.ar.eius,q̃d not.per Inn.in c. veniens, de renun.ergo fortius ex nobis altero recipiente. Nam hæc libertas potius quæritur fundo meo ex facto ipſius remittentis ſeruitutem,q̃ facto alterius noſtrum recipientis.iuxta no.ȷ̃. proxi. ꝑ hoc patet,quòd illa ratio quam glo.aſſignat, non eſt bona,videlicet, quòd ſicut vnus ex ſocijs non p̄t imponere ſeruitutem,ita nec acquirere libertatem.Nam hæc non eſt bona æquiparatio,quia impoſitio ſeruitutis procedit ex facto noſtro, ſed acq̃ſitio libertatis ex facto remittentis ſeruitutem.Item ratio glo. fundatur in prædio ſeruiente,ſed ratio text. colligitur ex fundo dominãte,vt dixi. ¶Aduertendum tamen,quòd poteſt dici, ꝙ licèt non valet remiſſio per alterum ex nobis facta,quo ad hoc,vt ſeruitus tollatur, non tamen dẽt venire contra remiſſionem ſuam, & ſic ualebit iure pacti.ar.l. per fundum.s̃.e.& ȷ̃.ti.j.l.2.& quod ibi not. Et eſt effectus magnus,quia licèt ipſa poſſit probari iure pacti, ſi tamen in alium alienauit partem ſuam,cũ ad illud tranſeat ſeruitus, quæ remiſſa non eſt,non poterit illa prohiberi,q̃a nihil remiſit. Item poſſet aliquis dicere,licèt alter ex nobis remittere non poſſit ſeruitutem debitam communi fundo,tamen ambo poſſumus,ſi ambo conſentimus,arg.l.ꝑ fundum.Sed ſi ego tibi remitto,& tu recipis videmur adinuicem conſentire,ergo valet, arg. ȷ̃. quib. mod.pig. vel hyp.ſolu. l.Titius.in prin.& q̃d no.in l.cum pater.§.liber.de leg. 2.Solu.ꝯria loquuntur cum duo tendunt ad eundem finem,vt quia ambo emunt,vel ambo agunt.Nam tunc alter alteri conſentire videtur.Sed hic tendunt ad diuerſos:quia vnus remittit, alter recipit,& ille q̃ recipit,conſentit in recipiendo, non in remittẽdo, præterea non poſſet videri conſentire in remittẽdo,quia per hoc videretur ſibiipſi remittere,& donare,q̃d eſſe non debet, arg.l.p̄tor.ff.de tuto.& cura.da.ab his.& l.j.de autho.tuto. & s̃. de arbit.l. pen.& ȷ̃.ma.l.ſi tibi mandauero.§.ſi tibi centum.& in c.fi.de inſti. tene menti prædicta,quia ſubtilia ſunt.

1 *Seruitus aquæ ductus in fonte qui areſcit an conſtitui queat. Et impedito facti impedimẽto p̄ſcriptionem currere.Et q̃d in impedimẽto iuris.*
2 *Deprecantibus iuſtæ aſſenſus denegandus non eſt.*

§.Si fons. Si propter impedimentum facti quis ſit impeditus vti ſeruitute legitimo tempore perdit eã, ſed ceſſante impedimento reſtituitur in integrum. h. d. cum l. ſeq.
1 ¶Not.primo,†ꝙ in fonte,qui areſcit,poteſt ꝯſtitui ſeruitus aquæ ductus,quod eſt uerum vtiliter,non directo,ut s̃.ti.j.l.foramen.in fine.& ȷ̃.ti.j.l.2.¶Item not.ꝙ impedito impedimento facti currit p̄ſcriptio:ſed reſtituit̃,& ad hoc ſemper alleg.ſecus in impedito impedimento iuris:vt l.j.in fin.de anna.excep.q̃d dic, vt plenè not.ꝑ Cy in l.j.C.de bon.mater.& de prec.Impera.offe.l.quoties.& ad-
2 de quod dixi.s̃.de vſufru.l.arborib.§.de illo.¶Vltimò † no. ꝙ iuſte deprecantib.non eſt denegandus aſſenſus.Similes̃. de his qui ſunt ſui:vel alie.iuris.l.2.§.dominorum:ſic iniuſte deprecãtes nõ ſunt audiendi:vt infra vt in flu.pub.naui.lice.l.j.§.fi.

LEX XXXVI.

Cum fundo. Seruitus conſtituta cõtemplatione rei, realis eſt,licèt interueniat ſtipulatio perſonalis,q̃ reſpiciat perſonam:ſecus ſi conſtituatur contemplatione rei,vel ꝑſonæ indeterminatæ:quia cenſet̃ magis perſonalis, q̃ realis.h.d.vſque ad l.fi.& vide omnino Bar.in l.fi. ȷ̃.de ſerui.leg. & in l.ſyndicorum.de excu.mu.lib.10. Paul. de Caſtro.

LEX XXXVIII.

1 *Seruitus fundo meo ad tuum quando flumen publicum in medio eſt,an cõſtitui poſſit.*
2 *Seruitutem viæ ad fundum meum per fundum tuum ſicut acquirere poſſum,ita & ad viam publicam,vel ciuitatem.*
3 *Extrema habilia ad ſe medium pertrahunt.*
4 *Seruitus communis quibus modis finiri dicatur.*
5 *Seruitus viæ cur a flumine,quod pontonibus,aut nauiculis pertranſitur, non ſic incipere poteſt,ut ab eo quod ponte,aut vado tranſitur.*

FLumine. Iſta lex eſt difficilis in tex.& h. d.a flumine,quod tranſitur põte,vel uado poteſt incipere ſeruitus viæ:ſecus ſi pontonib.vel nauiculis tranſeat̃.Sed tale flumen ſeruitutem,aliàs cęptam non interrumpit.h.d.Bar.tene primam caſus poſitionem.gl. & plenius,q̃ ea pone caſum ſic.Iuxta p̄dium meum erat flumen publicum:vltra flumẽ publicum erat fundus tuus: vltra fundum tuum erat via publica,ꝑ quam ibat̃ ad ciuitatem, vel ad eccleſiã: ad quam cum ire volebam,oportebat me magnum circuitum facere,tranſeundo vero per flumen,& per fundum tuum ſtatim ꝑueniebam ad viam,vñ volebam ꝙ mihi ꝯſtitueres ſeruitutẽ viæ ꝑ
1 fundum tuum. Quærit̃†an poſſit fieri,cum flumen publicum ſit in medio,& ſic eſt inter fundũ tuũ,& meum omnimoda diuiſio. Rñdetur,quòd ſi flumen tranſitur ponte,vel vado,põt hoc fieri: quia non vr̃ omnimoda diuiſio,cum poſſum tranſire, ſicut ſi flumen non eſſet,& ſine adiutorio cuiuſcunque. Secus ſi non ꝑoſſũ tranſire,niſi cum nauiculis,& pontonib.ut ſunt q̃dam pontes ſimul colligati,cum quib.aliqñ tranſitur aqua, tunc.n. omnimoda diuiſio eſt,cũ nõ poſſim tranſire ſine adiutorio alterius,& ſic nõ poterit hæc ſeruitus conſtitui.Et hoc verum,qñ iſtud flumen trãſit iuxta vnum fundum tñ ſeruientẽ,ſiue p̄cedat ipſum: vt in caſu iam poſito,ſiue ſequat̃ ipſum,vt q̃a fundus eſt iuxta meum, poſt fundum tuũ eſt flumen,poſt flumẽ via publica:nã tũc ſi concedis mihi viam ꝑ fundũ tuũ:non durat ſeruitus: niſi vſq; ad flumẽ, & in eo finit̃.¶Sed pone,ꝙ tranſit flumẽ inter duos fundos ſeruiẽtes:q̃a iuxta fundũ meũ eſt tuus:deinde flumẽ:deĩde alius fundus tuus,uel fundus Titij(non eſt vis)deinde via publica,ad quam uolo ſeruitutẽ acq̃rere.Quærit̃ an poſſit mihi ſeruitus conſtitui ꝑ dictos fundos ex quo flumẽ,q̃d pontonib.vel nauiculis tranſit̃, eſt in medio?Vr̃ ꝙ non, q̃a ſeruitus viæ conſtitutæ in primo fundo tuo ꝓximo meo finit̃,cum peruenit̃ ad flumẽ,q̃d pontonib.tranſit̃,ſicut finit̃ cũ ꝑuenit̃ ad viã publicã, vel ad ciuitatẽ, vel ad aliud p̄dium meum. Nã ſi de fundo tuo ad meũ viam ꝯſtituis, cũ ꝑuenitur ad meum,ſeruitus finit̃:q̃a non põt meus mihi ſeruire. Sed ita eſt,ꝙ ſeruitus ꝯſtituta in primo finita eſt,cũ ꝑuenit̃ ad flumen quo ad alium fundũ,q̃ eſt ultra flumẽ, q̃d eſſe non põt: q̃a a flumine,q̃d pontonib.tranſit̃,non põt ſeruitus incipere, ut in prin.l. ergo &c.Contrariũ rñdet̃ ſ.ꝙ ſi ita eſt in facto, ꝙ flumẽ tranſeat inter duos fundos priuatos,põt ꝑ illos fundos ſeruitus conſtitui, nec illud flumẽ mediũ interrũpit ſeruitutẽ:q̃ñ ſit vna in ambobus fundis.Et ſic nota,ꝙ via incepta in primo fundo iuxta meũ,non finit̃ cũ peruenitur ad flumen:immo durat eadem vſque ad extremitatem alterius fundi,& vſque ad uiã publicam, ad quam acquiritur.h.d. Diſtingue igit̃ tres caſus,aut flumẽ quod pontonib. vel nauiculis trãſit̃,tranſit iuxta meũ fundũ,& circa tuũ, & tũc nullo mõ ualet cõſtitutio ſeruitutis,q̃a videret̃ incipere ab ipſo flumine,q̃d eſſe non põt.Aut tranſit vltra fundũ tuũ, & demũ ſequit̃ via publica,& ſic tranſit inter fundũ tuũ,& uiam publicam,& tũc non impedit̃ ſeruitus ꝯſtitui in fundo tuo, q̃ eſt iuxta meũ, tñ cũ ꝑuenitur ad ipſum flumen,finit̃,& hoc colligit̃ in tex.ibi, hoc ita ſi ꝑ vnius p̄dia ꝯiuncto eo,q̃d poſtea ſubijcit circa fi.ibi, uel uſque ad flumen.in quo pontonib. &c. Aut tranſit inter duos fundos priuatos,& tũc non impedit ſeruitutẽ ꝯſtitui ſuꝑ ambob. fundis,
2 quæ una eſt,& durat eadem,& eſt caſus in fi.l. ¶Not.†primo, ꝙ ſicut poſſum acquirere ſeruitutem uiæ ad fundũ meum,ꝑ fundũ tuũ,ita & ꝑ fundũ tuũ ad uiam publicam,uel ad ciuitatem, facit l.
3 ſeruitutes.la.4.§.j.s̃.de ſeruit.¶Secundo not. ꝙ † extrema habilia

grahunt ad ſe medium, quia flumen inter duos fundos non impe
dit: nec interrumpit ſeruitutem, licèt flumen teneret extrema, aut
impediret ſeruitutem conſtitui, ſi præcederet, aut faceret ipſam fi-
niri, ſi ſequeretur. Econtra interdum medium extrema trahit, vt s. e.
4 l. q̃ ſella. & ibi no. ¶ Tertio † nota quibus modis finitur ſeruitus cõ
munis, videlicet, cum peruenitur, vel ad viam publicã, vel ad flu-
men, quod pontonib. tranſitur, certè idẽ puto de eo, quod tranſi-
tur ponte, q̃a eadem rõ eſt in eo, q̃ in uia publica. Item finitur cũ
peruenit ad alium fundum eiuſdem domini. ſ. fundi dominantis,
prædicta faciunt in arg. ꝙ ſtrata uel carreria finiat, & perdat no-
men ſuum cum peruenitur ad plateam: de quo vide p Bar. in l. fi-
5 na. de uia & itinerib. pub. ¶ Quæro † q̃ eſt ratio, ꝙ per flumen, qđ
tranſitur nauiculis, vel pontonib. non poteſt incipere ſeruitus viæ,
ſicut cum tranſitur ponte, uel uado? Dicit Iacob. de Arena. quia
cum tranſitur nauiculis, non eſt certum quod ſemper poſſit trã-
ſiri, cum pp inundationem interdum impediatur nauigatio. Sed
certè eadem rõ, & maior, cum tranſitur uado. Nam leuius impe
ditur hic tranſitus per inundationem, q̃ nauigatio. Alij dicunt, vt
Cy. quia dẽt quis ſeruitute uti per ſe, non per alium. Sed cum trã-
ſitur nauiculis nõ utitur p ſe. hæc rõ non vr̃ bona, cum per aliũ
retineatur ſeruitus: ut j. quemadmodum ſerui. amit. l. 5. cum l. ſe-
quen. in prin. & l. aliũ retinetur. Solu. ſuſtinendo ipſum dic: ꝙ aut
eſt talis ſeruitus, qua quis poteſt uti per ſe: & tunc ẽt põt illa uti p
alium, ut in contrario. Aut eſt talis naturæ, ꝙ q̃s per ſe ſolum uti
non poteſt, ſed requiritur adiutorium alterius, & tunc iſta non
põt conſtitui, ut hic. ¶ Sed certè ſi hoc uerum eſſet, ẽt cum flumẽ
tranſit inter duos fundos priuatos, non poterit cõſtitui, q̃a ſubeſt
eadem rõ, cum non poſſit uti ſine adiutorio alterius. Sed dic, ꝙ
habilitas extremorum tollit ꝯrium, poteſt & alia ratio reddi, quia
cum tranſitur pontonib. uel nauiculis. omnimoda ſeparatio eſt
inter fundum dominantem, & ſeruientem, q̃a eſt interpoſitio di-
uerſi elementi. Sed hæc ſeparatio non uidetur eſſe cum tranſitur
ponte, uel uado. Quicquid ſit conſideratio huius l. multum fuit
noua, & ſcrupuloſa. ¶ Ex prædictis remanent omnes glo. declara
tæ, non ſunt alia. Paul. de Caſt.

Communia prædiorum. Rubrica.

LEX PRIMA.

AEdificia. Aedificia deputata ad habitationem
hominum ſiue ſit in ciuitate, ſiue in
uilla, dicuntur prædia urbana. Item ſeruitutes prædia-
les non poſſunt acquiri nec conſtitui, niſi per haben-
tem prædium. hoc dicit. ¶ Et nota. ambo dicta: quia ſunt magiſtra
lia, ad quæ ſemper alleg. hæc l.

LEX II.

1 *Seruitus aquæ ductus num in aqua publica conſtitui poſſit.*

DE aqua, quæ. In aqua publica non põt cõ
ſtitui ſeruitus aquæductus,
uel hauſtus. Si tamen quis aliquo modo ius aquæ du
cendæ acq̃ſiuerit: licèt non ſit ſeruitus, tamen in hoc
iure defenditur, ac ſi ſeruitus eſſet, hoc dicit ſ̃m primam lec. glo. q̃
1 loquit̃ de aqua publica. ¶ Ad huius † tamen intellectum dic, ꝙ aut
aqua publica non eſt in uſu publico, ut q̃a flumen non eſt nauiga
bile, & tunc põt quis ex eo aquam ducere ſine conceſſione: niſi
fuerit a principe ꝓhibitus. ut j. de flu. l. quominus. & hoc caſu non
loquit̃ hæc l. niſi quia põt dici, ꝙ illa facultas non eſt ſeruitus, ſicut
nec facultas eundi p uiam publicã. Si uero aqua publica ſit in uſu
publico, ut q̃a nauigabile eſt flumen, uel intra nauigabile, & tunc
non põt priuatus aquam ducere ſine licentia principis, ut l. j. §. per-
mittitur. de aqua quoti. & æſti. & d. l. quominus. hæc aũt cõceſſio
non eſt ſeruitus, ſed quoddam ius legitimè acquiſitum. Et ad ſimi
litudinem ſeruitutis q̃s in eo defendit̃ p utilem cõfeſſoriam. Et hic
eſt caſus in hac l. ſi uerò priuatus concederet, tunc licèt non ualet
conceſſio: tñ quo ad priuatũ ualet. Et contra ipſum volentem ꝓ
hibere ſimiliter defenderetur, ut in glo. & hanc lect. not. in eo, qđ
dixi de utili confeſſoria, ad id, quod dixi ſupra de uſufru. l. ſi quis bi
nas. ¶ Secundo modo loquitur in flumine priuato, quam lec. de-
clara ut in glo. lex ſe. eſt clara. Paulus.

LEX IIII.

Caueri. Conceſſio ædificandi monumẽtum non poteſt
conſtringi ad certam latitudinem, uel certum nu-
merum ſepeliendorum. hoc dicit. Paulus.

LEX V.

Proprium. In contractibus eſt locus iuri non decreſcẽ
di. Bar. Iuri uerò accreſcendi non, ut l. ſi mi-
hi & Titio. de uerb. obli. quod dic, ut ibi per eum. & in l. re con-
iuncti. de leg. 3. per eundem. ¶ No. glo. hic, quòd interdum plus põt
pactum, quàm præſcriptio: & uide gloſſ. in l. domini. C. de agri. &
cenſi. li. 11.

LEX VI.

1 *Fundi pars quęlibet fundus eſt. Et ad diuiſionem fundi domini ſola ſufficit deſtinatio.*

SI quis duas. Si dominus duorum pdiorum al-
terum tradat alicui, põt ipſum ſer-
uum facere alteri, qđ ſibi remanet, & econtra: ſecus ſi ſi-
mul ambo tradat uni, uel diuerſis. hoc primo. Si uerò dñs unius p
dij partem ipſius tradat, ſi id q̃dem pro indiuiſo non põt alteri par
ti ſeruitutem acq̃rere: ſecus ſi pro diuiſo. hoc 2. Item, quod põt
tradendo unus facere, idem poſſunt plures eiuſdem fundi dñi, ſi-
ue diuerſis tpibus tradãt. hoc 3. Item de fundo communi ad fun-
dum proprium non põt quis ſeruitutem acquire. hoc 4. & ulti-
1 mo, uſque ad fi. l. ¶ Et † no. hic, ꝙ quęlibet pars fundi, fundus eſt, cũ
per dñm diuidit̃. Secundo, ꝙ in fundo ſufficit ad diuiſionẽ ſola de
ſtinatio dñi. Sed in domo requiritur interpoſitio parietis. Et ratio
ſ̃m Cy. quia in fundo põt q̃s utilitatem percipere pro parte abſq;
eo ꝙ fiat expreſſa diuiſio: ſecus in domo, ubi non poteſt utilitas p
cipi pro parte, niſi facta intermediatione. Alia uerò differẽtia quę
ponitur per gl. quæ incipit, plus facti, non placet Cyn. Sed de ipſa
dic, ut plenè no. in l. ſi domus. in prin. de leg. j.

LEX VII.

1 *Seruitutem fundo uendito. an quis anteq̃ tradat imponere poſſit, eo ꝙ in cõtractu dixit ſeruum, ſi tamen cõtractus tpe ſeruitus nulla debebatur*
2 *Vendens rem tanquam cenſualem quæ tamen non ſit, num antequam tradat, cenſum imponere queat.*
3 *Verborum error qualiter probetur.*

SI in uenditione. Si in uenditione rei ſuæ quis di
xerit generaliter & enuntiati-
uè ipſam fore ſeruã: licèt nulli ſeruitutem debeat, non tamen
cogitur eam liberã tradere, ſed ſibi, ut alteri poteſt ſeruitutẽ
conſtituere. Si uerò certam pſonam expreſſit, non poteſt niſi illi
conſtituere ſeruitutem. Et ſi alteri conſtituatur, ad intereſſe tene-
tur. Si uero hoc dixerit in traditione, tunc ſiue alteri debeatur ſer
uitus, ſiue non. agere poteſt ex uendito, ut eam imponi patiatur:
hæc uera cum ſciebat nulli ſeruitutem dr̃e: ſecus ſi credebat cum
non eſſet, cautius tñ eſt ſpeciem ſeruitutis exprimere, q̃ generali-
1 ter loqui. h. d. cum princ. ſeq. ¶ Oppo. † ꝙ ſeruitus non poſſit im-
poni, ſi tpe ꝯctus nulla debebat̃, q̃a iſta uerba, dico domum ſeruã
fore, ſunt pñtis tpis: unde non extenduntur ad futura, ut j. eod. l.
quicquid & dicamus eſſe ꝯ hanc l. & ꝯ tit 2. l. ſi ſeruitus in princi.
Sol. dicit Bar. in l. quicquid erant uerba pñtis tpis indicatiui modi:
q̃a dixit, ſeruitus q̃b. eſt ita ſit utique. Hic autem infinitiui modi,
q̃a dixit, ædes fore ſeruas, & infinitiuus maiorem habet extenſio-
nem ſ̃m eum. Sed hoc non placet, quia infinitiuus ſignificat illud
tps, qđ ſignificat illud uerbum cui aditur: ꝓ quo uide glo. ord. in l.
5. §. ſtipulatio. j. de uerbo obliga. Nam ſi dico, uolo amare, ſignifi
cat tempus præſens, ſicut uolo: ſed ſi dico, uolui amare, ſignificat
tempus præteritum: & ſic de alijs. Sed hic adiungebatur uerbo
pręſentis tpis: q̃a dixi, dico eas fore ſeruas. unde debet intelligi ſ̃m
tps quo dixit: ut j. de noxalib. l. in delic. §. ſi extraneus. Et ideo dic,
quòd in ꝯrijs uerba fuerunt appoſita diſpoſitiuè: q̃a dixit, quibus
eſt ſeruitus, utique ſit. Eſt enim ſenſus, quòd teneatur pati ſeruitu-
tes, quæ ſunt in hoc diſpoſitiua, quod patiat̃, fundata eſt ſuper ſer-
uitute ſignificatio, quare ſi nulla reperiet̃ ſeruitus: diſpõ caret fun-
damento, & ſic nihil operatur. Sed hic uerba fuerunt prolata enũ
tiatiuè, quia dixit ædes fore ſeruas, id eſt quod denuntiabat ſibi ad
eſſe iſtam qualitatem, & ſic uenit acceſſoriè ad ipſam rẽ. Et ideo
extenduntur. ar. eius, qđ no. s. de iud. l. non poteſt uideri. in gl. ¶ Ex
2 prædictis patet, † quod ſi uendo rem meam tanq̃ cenſualem, cum
non ſit, poſſum ſibi imponere cenſum anteq̃ tradam. Secus ſi ita
dicerem, uendo tibi rem meam: & uolo quòd ſoluas cẽſum, quẽ
dẽt Męuio uel alteri. Nam ſi non debet̃, non põt ſibi imponi ante
traditionem, quod perpetuo tene menti. ¶ Sed quæro pone, ꝙ
res mea debebat ſeruitutem Titio, cum uendidi, dixi eam fore ſer
uam in gñe, nunq̃d poſſum ſibi aliam ſeruitutem imponere? Rñ-
deo, aut illa ſeruitus dẽbat̃ in re, q̃a iam ꝯſtituta erat, & puto ꝙ nõ
poſſit alia imponi, q̃a uerba dẽnt referri ad illam tñ, q̃ tunc debe-
tur, ne emptor duplici onere grauet̃, ar. j. de leg. 2. l. Titia. §. q̃ inui-
ta. Aut debetur in ſpe, q̃a ꝓmiſſa erat ſub ꝯditione, & tũc, aut illa
ꝯdõ extitit, & idẽ, quia non poterit alia imponi, q̃ illa. Aut non ex
titit, & tunc potero imponere ſeruitutem alteri, uel mihi retinere,
& hoc ꝓbatur s. de uſufr. l. ſi ſub condõne. circa fi. ¶ Scdo quæro
circa fi. huius l. q̃d pſumatur, an illa uerba ſint dicta ſcienter aĩo re
tinendi ſeruitutẽ, uel ignoranter? Rñdeo, ex quo conſtat ſeruitu-
3 tem nõ dẽri, puto, ꝙ pſumat̃ dicta p errorẽ, niſi ꝯriũ ꝓbet̃. † Nam
error uerborũ ꝓbant̃ eo ipſo, ꝙ ꝓbat̃ rẽ aliter ſe hr̃e, ut j. de hæ-
red. inſtit. l. quoties. §. j. & ita intelligo hãc l. tene bñ menti. ¶ Item q̃
ro in l. in tradendis. ſi dictum fuerit rem gñaliter ſeruire, nõ expſ-
ſa ſeruitute, q̃ ſeruitus poſſit imponi? tex. ur̃ dicere, quòd omnis,
qđ intellige. i. q̃libet, & ſic nõ tenet̃ collectiuè, aliàs eſſet ſenſus, ꝙ
oẽs ſeruitutes ſimul pñt imponi, & ſic multũ grauaretur emptor.
Sed teneas illud uerbum diſtributiuè, ut una tñ ſeruitus de omni
bus

bus poſſit imponi: arg. eorum, quæ ſupra dicta ſunt. ¶ Sed contra
prædicta oppo. quia verba obſcura debent interpretari ꝯ ꝓferen
tem, vt l. veterib. s. de pac. Sol. ibi loquit̃, qñ verba aliquid poſſunt
operari ꝯ proferentem, vt quia de minimis dixerat, iõ de minimis
intelligitur, hic vero contra eum nihil poſſunt operari. Vide Dy.
in c. in obſcuris. de regu. iur. lib. 6. ¶ Sed opp. s. ti. ſecũdo. l. ſi arbor.
§. primo. vbi talia verba pro libertate iudicant̃. Solutio. ibi erant
verba, quæ potuerunt interpretari, & pro re vendita, & contra,
quia dubium erat, an res deberet ſeruitutem, an ſibi deberetur
ſeruitus: & ideo pro libertate iudicatur. Paulus de Caſt.

§. Interpoſitis. Medium pdium alimentorum non
impedit ſeruitutem cõſtitui, ſi per ip-
ſum non impediatur vtilitas. Idem ſi impediatur, dummodo per
ipſum ſimiliter ſeruitus acquiratur. Si verò medium, & extremũ
ſit vnius domini: poteſt vtriq; vel alteri ſeruitutem acquirere: &
per alienationem alterius eorum ſeruitus acquiſita non extingui
tur: ſed interpellatur. h. d. glo. hic facit differentiam inter ſeruitutes
ruſticas, & vrbanas, quæ differentia non placet. Bart. & bene, dic,
vt dixi ſupra ti. j. l. qui ſella. in fin.

LEX IX.

1 *Momento fieri eodem, quæ ſucceſſiuè fiunt dicuntur, ſimul autem fieri nõ dicitur.*
2 *Factum ante actum, poſt actum fieri non dicitur, licèt incontinenti actus ſequatur.*

SI cum duas. Si duobus eodem momento ſuc
ceſſiue tamen duarum rerum fit
1 traditio, valet ſeruitus alteri impoſita. h. d. ¶ Et † no. ꝙ eo
dem momento dicunt̃ fieri ea, q̃ fiunt ſucceſſiue vnũ poſt aliud,
dummodo interueniat aliq̃d extrinſecum, ſimul aũt debẽt fieri,
niſi cũ fiũt ſimul, & ſemel. ita ꝙ neutrũ pcedat alterũ, vt s. e. l. ſi q̃s
duas. §. duas aũt, & ſic maiorẽ ſimultatẽ denotat dictio, ſimul, q̃
eodẽ momento, facit. quod no. in l. ſi pater. j. de vul. & pup. ¶ Itẽ
2 † not. ꝙ illud, quod fit añ actum, non vr̃ fieri poſt actũ, licèt actus
immediate ſequat̃. Et hoc verum, qñ illud qđ fit, ex hoc redditur
validum, ſecus ſi redderetur nullum, q̃a tunc vr̃ fieri poſt actũ pp
coniunctionem ipſius actus, vt s. de ſeruit. l. qui duas. in glo. facit
ad teſtes, qui viderunt aliquid ſimul fieri, vel eodem momento.

LEX X.

1 *Emptor hæreditatis, quaſi hæres uidetur. Et in uenditione id agi uideri, ut emptor venditoris ſuccedat loco.*

1 SI ei, cuius. Vendita hr̃ditate ſeruitutes confuſæ p adi
tionem debent reſtitui. h. d. Bar. Not. † n fi.
ꝙ emptor hæreditatis videtur quaſi hæres. ¶ Item, ꝙ in ven-
ditione ſemper agi videtur, vt emptor ſuccedat loco vendi-
toris. Idem no. ſupra ti. j. l. vnus ex ſocijs. Paul. de Caſt.

LEX XI.

1 *Seruire res meæ mihi ut nequit, ita nec alteri rei meæ, & quid eſt dicere, ſeruitutes uti ſunt, ita ſint.*

QVicquid. Si in venditione rei actum ſit. vt em
ptor ſuſtineat ſeruitutes quæ deben
tur: dẽt intelligi de ſeruitutib. debitis alijs, q̃ venditori,
quia ſibi non poterat res ſua ſeruire, & ideo ſi nulli de
1 beatur ſeruitus, nihil operant̃ dicta verba. h. d. ¶ Not. ꝙ ſicut res
mea mihi ſeruire non põt, ut ſupra ſi vſusfructus peta. l. vti frui. ita
nec alteri rei meæ, vt hic: loquitur enim de ſeruitute reali, q̃ debet̃
a re rei. Adde tamen, quod dixi ſupra de ſeruitu. vrba. pdio. l. olim-
pico. ¶ Item not. hic de dominio ſeruitutis, & adde ſupra ſi vſuſ-
fructus peta. l. qui vſumfructum. in fi. ¶ Op. ꝙ licèt nulli debeatur.
tamen dicta verba operant̃, vt poſſim ſeruitutem imponere alte
ri rei meæ, vt s. eo. l. ſi in venditione. Sol. dic, vt ibi dixi. ¶ Secundo
opp. ꝙ dicta verba quib. eſt ſeruitus, vt ita ſit, vtique non debeant
intelligi de ſeruitutibus debitis extraneis actiuè, ſed magis de ſerui
tutibus debitis ab extraneis rei venditæ paſſiue, ut ſupra de ſerui.
vr. præd. l. ſi arborem. §. hæc l. traditionis. Solu. quicquid glo. dicat
hic. & ibi, dic, ꝙ iſta verba q̃ ſunt hic, non poſſunt intelligi, niſi de
ſeruitutib. debitis extraneis actiue, cũ dicãt, quib. eſt ſeruitus &c.
Sed ibi poterant intelligi vtroque modo actiuè, & paſſiuè, quia
dicit ſeruitutes vti ſunt, ita ſint, quæ verba ſunt magis generalia, q̃
iſta, & ideo interpretantur in odium venditoris.

LEX XII.

1 *Ire per fundum cui occaſione alicuius iuris permittitur, & fabros quoque ac magiſtros lignarios iuris ipſius conſeruandi cauſa mittere permiſſum uideri. Et an ſi quis per ſe ex ſtatuti forma alium offendere poſſit num idem per alium queat. remiſſiuè.*

REfectionis. Qui concedit alteri ſeruitutẽ, vr̃
concedere oẽ illud p qđ ſerui-
1 tus conſeruat̃ in eſſe. h. d. Et no. † in fi. ꝙ cui permittit̃
ire p fundum rõne alicuius iuris, pmittitur ẽt ſibi mit
tere fabros, & magiſtros ad conſeruationem illius iuris. Et eſt in
ar. ꝙ ſi aliq̃s ex forma ſtatuti põt aliquem offendere p ſe. poſſit ẽt
offendere per alium. De quo vide glo. ordi. j. de vi, & vi ar. l. cum
fundum. & C. de adul. l. Gracchus. Paul. de Caſt.

LEX XIII.

1 *Conuentio in domus venditione ne poſſit in ea huiuſmodi artem exercere: num efficax ſit.*

VEnditor. Poteſt quis ſe, & hr̃des ſuos obliga-
re, ne in certa parte maris piſcet̃, nõ
1 tñ erit ſeruitus realis. Bar. ¶ Et eſt hic argu. quòd † ſi vẽ
do tibi domum, hoc acto, ꝙ non poſſis ibi artẽ talem
exercere, ꝙ iſta ꝯuentio valet ſ̃m Bar. hoc puto verũ, ſi mea inter
eſt: alias ſecus, vt s. de ſerui. l. quoties. in prĩ. Et ita intelligo hãc legẽ,
ꝙ intererat venditoris iſtius, ne piſcatio exerceret̃. non ſunt alia.

1 *Damnum alter ob alterius utilitatẽ publicam uel priuatam ſuſtinere nõ dẽt. Et an ſtatuto fieri poſſit, ut ciuitas aut cõmune a re mea egeat, & a me inuito auferre queat. Et quid quo caſu id fortè licitum. nu. 2.*

§. Si conſtat. Res mea ſine facto meo non poteſt mihi
auferri iure publico, uel priuato, niſi con-
1 ſuetudo aliter ſe habeat. h. d. & ſemper all. ¶ No. † ꝙ pp vtilitatem
alterius priuatam, vel publicam, non dẽt alter damnificari. Et ideo
licèt ciuitas vel commune indigeat re mea: non tamen põt eam
mihi auferre ſine voluntate mea, & hoc vult dicere ibi, nec publi-
co nomine &c. Secundo no. quòd ſuper hoc poteſt introduci ꝯ
ſuetudo in cõtrarium, & idem in ſtatuto, quia poteſt ciuitas face-
re ſtatutum, quod quandocunque communitas indigebit de re
alterius, cogatur dñs vendere, de quo dic, ut l. annonam. j. ad l. Iul.
de anno. per Bar. & in l. j. C. de Epiſco. audi. ¶ Et ſic poteſt ciuitas ꝯ-
dendo ſtatutũ ſibi dare poteſtatem eam, quam ſine ſtatuto non
habebat. Adde l. prohibere. §. planè. infra quod vi, aut clam, vbi eſt
bonus tex. ¶ Itẽ † not. ꝙ qñcunque licitum eſt a priuato auferre
rem ſuam, debet ſibi ſatisfieri de pretio, ne totaliter remaneat in
damno, facit de rei ven. l. Item ſi verberatum. §. j. glo. inducit in ar.
de aduoca. de quo in l. j. C. de ſuffrag.

LEX XV.

ITer nihil. Seruitus itineris põt ſic cõſtitui, vt
de die tñ liceat. ¶ Item p eundem
locum põt q̃s diuerſis ſeruitutẽ cõcedere, ſi p alium
alter nõ impediat̃. ¶ Itẽ põt q̃s in teſtõ grauare hr̃dẽ
ſuũ, vt imponat ſeruitutẽ rei hr̃ditariæ, uel ipſius hæredis. h. d. vſq;
ad l. ſi precario. ¶ Et no. iſtam l. iter. cum gl. ꝙ per ciuitatem non li-
cet ire de nocte, ſed extra ciuitatem ſic, a contrario ſenſu, & cre-
do, ꝙ in iure alibi non reperies, & ideo ſunt ſtatuta vbiq;. Paulus.

LEX XVIII.

1 *Interdictum de precario in eo quod quis apud ſe habet, locum non habet. Et quid ſi precario conceſſi, ut in meo, quid poneres, an ſi non tollis a me rogatus, mea authoritate tollere poſſim.*
2 *Precario poſſidens ne unquam quidem præſcribit. Et quid de eo qui per quantumuis tempus cenſum pro re cenſuali non ſoluit, an præſcribat.*

SI precario. De eo, quod q̃s precario habet
in tuo, nõ eſt locus interdicto de
precario, neque ſeruitus videtur impoſita: de eo ue-
ro quod precario hẽt in ſuo loco ſeruiente, hẽt locũ
interdictũ de precario, & ſi donata fuerit, ſeruitus videtur remiſſa.
1 hoc dicit. ¶ † No. in tex. & gl. ꝙ de eo, quod quis hẽt penes ſe, non
hẽt locum interdictum de precario. Item no. gl. ꝙ ſi precario tibi
conceſſi: vt in fundo uel domo mea aliquid poneres, niſi remo-
ueas, cum te requiro, poſſum ꝓpria authoritate remouere: poſ-
ſem etiam agere actione præſcriptis uerbis, ut remoueas, ſi fortè
nimis magnã expenſam facerẽ in amouendo. ut j. de pſc. uerb. l.
2 permiſiſti. ſ̃m Bar. ¶ Itẽ † no. ꝙ q̃ pcario poſſidet, nunq̃ pſcribit, iõ
q̃a poſſidet noĩe alieno. ¶ Ex hoc patet, ꝙ q̃ poſſidet rẽ cenſualẽ,
licèt mille annis ſtet, ꝙ non ſoluat cẽſum, nunq̃ pſcribit libertatẽ:
q̃a quo ad directũ dñium alieno nomine poſſidet, de hoc not. in
l. malè agit̃. C. de pſcr. xxx. annorũ, & ibi p Cy. & Guil. ¶ Et hoc ue
rũ quo ad directũ dominium, quod nunq̃ pſcribitur, licèt cenſus
non ſoluat̃, ut l. cum notiſſimi. §. 1 eo. tit. niſi fuiſſet interuerſa poſ-
ſeſſio, q̃a tunc cum poſſideret noĩe ſuo præſcribet xxx. annis, de
iure ciuili, ut no. eo. ti. j. l. competit, per Cy. ¶ Sed ſi quærit̃ de cẽſu,
utrum pſcribat liberationẽ eius xxx. annis non ſoluendo: Cyn. ꝙ
ſic, in d. l. competit. Tu potes ꝯrium dicere, quia ſi non pſcribit di-
rectum dñium, quod eſt principale, ergo nec cenſum, qui rõne ip-
ſius defert̃, ut in c. cum ex officij. de præſc. & ibi quaſi expreſſum
per gl. & Inno. Nam ſi rõne partis coæqualis retinetur totum, ut
infra quemad. ſeruit. amit. l. ſi ſtillicidij. in fi. multo fortius retinen-
do principale retinetur acceſſorium. Cum autem quis tenetur ali
quid annuum præſtare ex ꝯtu, uel ultima uoluntate, & ſic actio
ne perſonali, non per reſpectum ad aliquam rem, an præſcribat li-
berationem: dic, ut no. in l. cum notiſſimi. §. fi. alle. per Cy. Pau.

LEX XIX.

1 *Ceſſionem primam ad ultimam pertrahi. Et quid requiratur, ut actus uno tempore factus, alio factus cenſeatur.*

2 *Fictio ſuper impoſſibili fundamẽtum non habet. Et quid ſit fictio. Et quid ad fictionem requiratur.*
3 *Actus viuentium, an pendere poſſint. Et quid in ultimis uoluntatibus.*

RECEPTVM. Lex iſta eſt pulchra h. d. ſi plures domini ſeparatim ſeruitutem ꝯ-
ſtituant, nouiſſima conſtitutione ſeruitus ꝯfirmatur,
niſi mutatio contingat in perſona conſtituentis, vel
acquirentis, vel alterius ex ſocijs. hoc dicit. Bart. & eſt no. lex & eſt
gl. ad l. ꝑ fundum. infra tit. j. & eſt ſubtilis in materia fictionis. Debe
1 bunt. ẽt ille qui primus ceſſit ſ'm Bar. ¶Tantũ. i. ſolum. ¶No.† pri-
mo, ꝙ ceſſio prima trahitur ad vltimam, & non econtra, & hoc
clarius probatur hic, quàm in l. per fundum. infra tit. j. Secundo
no. ꝙ qñ actus factus vno tempore fingitur factus alio tempore,
requirit̃, ꝙ illo tempore quo fingitur factus, poſſit fieri: aliàs ſi
impoſſibile eſt fieri: non põt hoc fingi, q̃a fictio non fundatur ſu
2 per † impoſſibili, vt hic eſt tex. no. cum glo. & no. infra de lib. & po
ſthu. l. Gallus. §. ſi eius. nam fictio eſt in re certa poſſibili contraria
veritati. pro veritate a iure facta aſſumptio: ita no. per Bar. in l. ſi is
qui pro emptore. infra de vſuca. exemplũ. fingat̃, ꝙ tali t̃r e vnus
cedat, reliqui poſtea: demum primus cedens moriatur, vel alienet,
certè non põt verè cedere eo t̃pe, quo vltimus, ergo nec poteſt
hoc fingi, & hoc vult dicere iſte tex. facit l. bonorum. infra rẽ rat.
habe. Ex hoc dicimus, ꝙ in fictione requirunt̃ extrema habilia, &
ꝙ omnia remaneant in eodem ſtatu: & in illis terminis tempore
quo actus perficitur, in quibus erant, qñ factus fuit. facit. l. potior.
in prin. & l. qui balneum. §. Titia. qui po. in pig. habe. & per Bar. in l.
ſciendum. quibus ex cauſis ma. plenius in l. ſi is qui pro emptore.
de vſuca. Ex hoc ſequitur, ꝙ etiã ſi contingat mutatio in perſona
illius, qui non ceſſit, vel cui non eſt facta ceſſio, vt puta Titius ho-
die cedit, Caius antequam cedat, morit̃, vel vendit partem ſuam,
licèt hæres, vel emptor ſecundo cedat, non reconualeſcit prima
ceſſio: ſed oportet, ꝙ iterato Titius cedat, q̃a non ſunt omnia in
eiſdem terminis, in quibus erant t̃pe primæ ceſſionis. Et ita intelli-
git Bar. iſtum ver. dicetis vos qñ cõtingit mutatio in perſona eius
qui ceſſit, eſt defectus in termino a quo, ſed cum in perſona eius
qui non ceſſit, eſt defectus in termino ad quem. Sed in fictione
requiritur habilitas vtriuſque extremi, ſed gl. ſuper verbo, omnis,
ſentit ꝯtrium. ſ. ꝙ non requiratur, vt Titius iterato cedat, pro qua
gl. facit text. in verſi. idemque dicendum. ſi benè inſpiciatur, ſed ꝓ
Bar. facit ver. ergo. cum dicit oẽs ex integro cedere debent. & iſtã
partem puto veriorem, licèt alius intellectus videatur rationabi-
lior. Intellectus verò Barto. magis videtur de ſtricta ratione iuris.
3 ¶Item † no. ꝙ actus viuentium poſſunt pendere quo ad ius rea-
le: ſecus quo ad obligationem perſonalem, quæ pẽdere non põt.
Sed cum purè concepta eſt, aut ſtatim obligat, aut nunquam, vt
j. de ſtipulatione ſer. l. qui vſumfructum. & hæc dr̃ia colligitur
in gl. quæ incipit Sed ſi mortuus. Si autem concipiatur ſub condi-
tione: tunc non eſt dubiũ, ꝙ poteſt pendere: vt Inſti. de verb. obl.
§. ex conditionali. legata verò, & vltimæ voluntates, aut fiunt ſub
conditione, & pendere poſſunt: aut purè, & tunc aut ante aditam
hæreditatem, & idem, vt j. de ſer. leg. l. 3. aut poſt aditam hæredita
tem, & tunc non poſſunt pendere, ſed aut ſtatim valent, aut nunq̃
vt hic, & tene menti hanc l. Et diſtingue vltimo, vt diſtinguit̃ per
gl. & Bar. Sed ꝯ præmiſſa opp. q̃a hæres repræſentat perſonam de
functi, vt in Auth. de iureiur. a mõ. præſti. Sol. illud eſt fictione iu-
ris, & iſtud, quod hic dicitur, procedit etiam ex fictione, ꝙ fingat̃
ſeruitus conſtituta cum vltima: modo ſunt duæ fictiones &c. vt
l. j. C. de do. promiſ. Bar. Paulus.

Si ſeruitus vendicetur. Rubrica.

LEX PRIMA.

ACTIONES. Cum ſeruitus debetur rei, quæ in alicuius bonis eſt, illi competit actio ad vendicandum ipſam, cuius eſt dominium illius rei Si uero debetur ad rem, quę in nullius ſit bonis, illi competit, qui ipſam acquiſiuit. hoc dicit. Pau. de Caſt.

LEX XII.

1 *Confeſſoria atque negatoria cuius gratia prius introducta ſunt. Et de libelli in his forma ac conceptione. nu. 2.*
3 *Filiofamilias num tutor dari queat. Et quid de curatore, & quatenus. Et ubi unum in obligatione eſt, aliud in ſolutione, an libellus utrunque ſimul, & alternatiuè complectens efficax ſit.*
4 *Confeſſoria atque negatoria cur ita dicantur.*
5 *Propõ ut affirmatiua, uel negatiua dicatur, q̃d potiſſimũ ſpectari debeat.*

DE ſeruitutibus. Pro ſeruitutibus vendicandis vel repellendis ꝯ-
petit confeſſoria, & negatoria ad ſimilitudinẽ eorũ, q̃
ad vſumfructum cõpetunt, q̃ ſunt in rem. Et dat̃ cõ-
feſſoria dicenti ſeruitutem ſibi deberi, negatoria vero neganti al-
teri deberi: nec competunt niſi domino fundi. hoc dicit. vſque
1 ad §. rectè. ¶Not. gloſſ. † ꝙ confeſſoria, & negatoria prius fuerunt
introductæ in vſufructu, q̃ in ſeruitutibus prædialibus. ¶Item
2 † nota formam libelli, quia qui intentat confeſſoriam, poteſt dice-
re ſeruitutem ſibi competere, & tamen re vera competit fundo,
non perſonæ, vt s̃. tit. 2. l. vnus ex ſocijs. vnde vr̃ iſtum libellum nõ
procedere: nam, & ſñia non datur perſonæ, ſed p̃dio, vt s̃. negotio
rum geſtorum. l. qui aliena. in fi. Solu. verum eſt, ꝙ principaliter ꝯ
petit prædio mediante quo competit etiam ꝑſonæ, vt patet in d. l.
vnus ex ſocijs, vnde procedit iſte libellus, dico mihi ſeruitutem de
beri, q̃a intelligitur mediante prædio: & ſic redigitur ad intellectũ
3 iuris ſ'm Barto. per quod dicit ipſe reſpondiſſe de facto, ꝙ † licèt fi-
liofamilias non poſſit dari tutor, quo ad perſonam, cum ſit in alte
rius poteſtate, ſed curator bonis, ſic & ad cãs. l. cum non ſolum. §.
neceſſitate. C. de bo. q̃ lib. ſi tñ iudex dicat, damus tali filiofami. tu
torem, aliàs curatorẽ, valet iſta datio, & non intelligit̃ facta ꝑſone
ſed exponit̃. i. ad vtilitatem eius, quod tene menti. ¶Item facit ad il
lud, ꝙ vbicunque vnum eſt in obligatione, & aliud in ſolutione,
vt in ti. ſi qua. pauper. fe. dicat̃. & in titu. de nox. in quib. æſtimatio
damni eſt in obligatione, datio verò ſerui, vel quadrupedis eſt in
ſolutione, ꝙ licèt illud, quod eſt in obligatione tñ, peti debeat: ſi
tñ petat̃ vtrunque alternatiuè, & ſimul, procedit iſte libellus. Et re
digitur ad intellectũ iuris. ſ. vt videat̃ petita æſtimatio damni tñ:
ſed liberet̃ aduerſarius dando pro noxa: nam libellus ſemꝑ eſt ſu-
ſtinendus, quoties ex uerbis eius põt colligi recta intentio libellan
tis: vt no. per Inn. in c. examinata. ꝓ quo l. ſi quis intentio. j. de iudi.
4 ¶Quærit gl. quare † dicatur confeſſoria, & quare negatoria, dicit
Plac. ꝙ cõfeſſoria proponit̃ uerbis affirmatiuis: negatoria uerbis
negatiuis, quod gl. non placet. Nam interdum eꝯ, confeſſoria uer
bis negatiuis proponit̃, ut cum dico tibi non licere altius tollere,
& econtra, negatoria verbis affirmatiuis, ut cũ dr̃ hoc tibi licere.
Vnde gl. dicit, ꝙ magis eſt inſpiciendus ſenſus, q̃ verba, quia ſ'm
mentem ſemꝑ affirmat ſeruitutem ſibi deberi, q̃ confeſſoriam in
tentat: & eꝯ qui negatoriam intentat ſemꝑ negat, vt hic patet in
textu. Vnde conſidera in iſtis actionib. ius, & factum: quo ad ius
q̃ confeſſoriam intentat, affirmat, q̃a dicit ius ſeruitutis ſibi com-
petere, qui uero negatoriam negat: q̃a dicit alteri nõ competere.
Sed quo ad factum põt eſſe interdum econtra, ut patet in ſeruitu
5 te altius non tollendi. Et ita credendum eſt, Pla. intellexiſſe. Et † no.
gl. quòd propoſitio dicẽda eſt affirmatiua, vel negatiua inſpecto
magis ſenſu, q̃ verbis, q̃a interdum verba ſunt negatiua, & tamẽ
important affirmationem. ¶Idem no. per glo. in cle. literas. de prę
ſcript. & ad hoc alleg. Bald. iſtam glo. Paulus.

1 *Facultas tacitè per teſtatorem uſufructuario conceſſa in re alia eiuſdem teſtatoris quàm legata, quid conferat, ſi facultatis iure, aut ſeruitutis habeatur.*
2 *Interdictum ꝓ itineris ſeruitute, quod nam competat. Et quid ſi ſeruitus cauſam continuam habeat.*

§. Rectè. Cui relictus eſt vſusfructus vnius rei, habet facul
tatem eundi per aliam rem teſtõris, ſine qua vti
frui non poſſet: tamen hæc facultas non eſt ſeruitus. hoc primo.
Item ſi fundo fructuario aliqua ſeruitus debetur, põt fructuarius
ea vti, h. d. Item pro ſeruitute itineris fundo fructuario debita cõ-
petit fructuario iudicium poſſeſſorium. ſ. interdictum de iti. actu-
que priuato, ſiue ipſe fuerit in poſſeſſione eundi, ſiue ille q̃ ſibi le-
1 gauit. h. d. vſq; ad l. loci corpus. ¶Quæro † circa primum dictũ, q̃d
refert, an illa facultas ſit ſeruitus, uel non? Reſpondeo, q̃a ſi nõ eſt
ſeruitus, non ꝓponis confeſſoriã tanq̃ pro ſeruitute itineris, q̃a li-
bellus eſſet ineptus. Sed ꝓponis eam ꝓ vſufructu, in quo turbaris
2 ſi non ꝑmittat ire: vt s̃. ſi vſusfructus pet. l. 3. ¶Item † no. in fi. ꝙ pro
ſeruitute itineris cõpetit interdictũ de itinere actuq; priua. Sed ſi
ſeruitus haberet cãm continuã, cõpetet quaſi interdictũ uti poſ-
ſidetis: vt j. e. l. ſicuti. §. Ariſto. in fi. de ſerui. l. quoties & ibi no. Cõ
petũt ẽt alia poſſeſſoria, vt j. eo. l. & ſi fortè. §. ſciendum. & ibi dicã

LEX IIII.

1 *Intereſſe quandoque pro fructibus capi.*

LOci corpus. In cõfeſſoria, & negatoria hr̃
rõ intereſſe agentis. hoc dicit
1 ¶Nota † hic, ꝙ intereſſe capitur ꝓ fructibus, de quo
uide l. videamus. in princi. j. de vſu. Paulus.

1 *Actionem quæ pro principali competit inſolidum dari, non ſic in acceſſoria quæ pro parte datur.*
2 *Sententia in indiuiſibilibus pro uno lata alijs vt prodeſt, ita nocet.*

§. Si fundus. Iſtæ actiones competunt cuilibet, & cõ-
tra quemlibet dñm inſolidum. Sed cũ ꝑ-
uenitur ad intereſſe, hr̃ rõ intereſſe agentis tantum. Item ſenten-
1 tia lata ꝓ vno ex dñis prodeſt alijs. h. d. no. ¶No. ꝙ † actio quæ cõ
petit pro principali datur inſolidũ. & tamen actio ſecundaria pro
intereſſe datur pro parte, facit. l. j. §. certam. de præto. ſtipu. interdũ
repetitur eꝯ, quòd actio primitiua competit pro parte, & actio ſe
cundaria pro intereſſe competit inſolidum, ut j. comm. l. ſi ut cer
to: §. ſi duobus vehiculum. Sed ſi benè conſideres, non eſt di-
uerſitas.

2 uerſitas. Item not. quòd in indiuiſibilibus † ſententia lata ꝓ vno ꝓ
deſt alijs, & etiam nocet ſecundum gl. & ad hoc ſemper alle. iſte
§. Paulus de Caſtro.

1 *Libellus agentis cui reus verbo non contradixit, an procedat. Et quid de eo qui per fundum meum it, ſi tamen id iure ſeruitutis non facere fateatur, num aduerſus eum negatoria intentari queat.*

§. Si quis mihi. Confeſſoria competit contra illum
q̃ ſeruitutem impedit, ſiue contra il-
1 lum qui ſeruitutem negat. hoc dicit. Barto. ¶Not. † procedere li-
bellum agentis, licèt reus illi libello non cõtradixerit uerbo, dũ tñ
ſaltem facto ꝯdicat. ¶Sed quæro quid in negatoria, aliq̃s vadit ꝑ
fundum meum, & fatet̃ ſe non ire iure ſeruitutis, an poſſim ꝯ ip-
ſum intentare negatoriam? gl. dicit, ꝙ nõ j. eo. l. ſi cum meus pro
prius. in fin. ꝯtrium puto per iſtum text. Nam ſi confeſſoria datur
contra illum qui non negat ſeruitutem, impedit tamẽ uſum eius.
Idem in negatoria, vt detur contra illum qui non negat libertatẽ,
impedit tamen vſum libertatis, quia iſtæ actiones pariter ambulãt.
ad hoc infra eo. l. ſicuti. §. Ariſto. Paul. de Caſt.

§. Competit. Non poteſt quis excipere de iure ter-
tij, quod non eſt excluſiuum iuris agẽ-
tis, ad hoc alleg. de hoc dic, ut no. per Cyn. in l. cum ſeruum. de ſer
uitu. & in l. 2. de exe. rei iud. per Bart. & l. indebiti. §. ſed ſi numerũ.
per eundem.

§. Hæc ſeruitus. Media domus depreſſa non impe-
dit ſeruitutem altius non tollendi
deberi a domo non vlteriori. Sed media eleuata ſeruitus interpel-
latur quoad eleuata ſteterit. h. d. uſque ad l. & ſi fortè. §. ſciendum.
Bar. primum dictum eſt verum, quando domus vlterior cui ſer-
uitus imponit̃, poſſit luminib. officere: aliàs ſi nullo mõ poſſet offi
cere ꝑꝑ domum mediam, non poſſet imponi illa ſeruitus, vt ſu-
pra de ſerui. urba. prædi. l. ædes meæ. cum l. ſequ. ¶Item no. diligen
ter in l. & ſi fortè. quod qñ quis non põt vti ſeruitute ꝑꝑ aliquem
caſum contingentem ſine culpa domini prædij ſeruientis, non po
teſt prohibere ipſum dominum, quominus in prædio ſeruiente,
aliquid faciat, quia non uidetur facere contra ſeruitutẽ, qua quis
uti non põt. ¶Item no. ꝙ ceſſante iſto impedimento, deſtruitur
quicquid factum eſt, quod vſum ſeruitutis impediat.

LEX VI.

1 *Confeſſoriam poſſidenti dari. Et idem in actionibus quæ pro incorporalibus iuribus competunt.*
2 *Seruituti tuendæ quot remedia dentur. & nu. 4.*
3 *Interdicta realia omnia eſſe.*

Et ſi fortè.

§. Sciendum. Qui eſt in poſſeſſione ſeruitutis altius
non tollendi, põt intẽtare confeſſoriã,
uel interdictum, quod vi aut clam, uel nuntiare nouum opus ꝯ il
1 lum, qui uult ædificare. h. d. ¶Nota † ꝙ confeſſoria datur poſſiden
ti, & ad hoc ſemper alleg. ſic ſupra ſi uſusfruct. peta. l. pe. in fi. Et idẽ
de omni actione, q̃ datur ꝓ iurib. incorporali. ut no. Inſti. de actio-
2 nib. §. ſed iſtæ. per Iac. Butrig. ¶Item † not. tria remedia dari pro ſer
uitute tuenda, ſunt & alia, ut ſupra eo. l. 2. §. fin. & l. loci. §. ſi quis mi
hi circa fi. & l. ſicuti. §. Ariſto. j. eod. dic pro declaratione iſtorum,
ꝙ primum & principalius remedium eſt confeſſoria. Et iſta eſt
actio in rem, & datur poſſidenti, & non poſſidenti, ut hic, & con-
tra quemlibet turbantem uſum ſeruitutis ædificãdo. ¶Item tam
pro ſeruitutibus vrbanis, quã pro ruſticis, ut ſupra eod. l. 2. in prin.
& l. ſi quis diuturno. in fi. infra eo. Secundum remedium eſt inter-
3 dictum, quod ui aut clam, & iſtud eſt perſonale, cum † omnia in-
terdicta perſonalia ſint, & datur ꝯ impedientem uſum ſeruitutis
ædificando, & poſtquam ędificatum fuit, ut deſtruatur, non autẽ
antequam ſit ædificatum, uel ſi quo modo impediatur, ut hic in
text. & gloſſ. Tertium remedium eſt nũtiatio noui operis, de qua
hic. Et iſta competit contra uolentem ædificare, & hoc etiam no.
4 s̃. de ſeru. urb. præd. l. inter ſeruitutes. in fi. Quartum † remedium
eſt interdictum de itinere actuque priuato. Et iſtud competit in
ſeruitutib. ruſticis, duntaxat, uiæ, & itineris uel actus. Et ſi q̃s petat
ne impediat̃ in quaſi poſſeſſione eundi: aget ex primo capite. Si
uerò ut liceat reficere, aget ex ſecundo, in quibus quę ſint neceſſa
ria, dic, ut no. in l. loci. §. ſi q̃s mihi s̃. eo. Vltimò competit interdi-
ctum uti poſſidetis ad tuendum quem in poſſeſſione ſeruitutis ꝯ
tinuæ: ut j. eo. l. ſicuti. §. Ariſto. in fi. de ſeruitutibus. l. quoties.

1 *Speciale in ſeruitute oneris ferendi, quod nam ſit. Et in actionibus realib. qui rei cedit, non cogitur iudicium ſuſcipere.*

§. Etiam de. Ab iſto §. uſque ad l. ſicuti. §. competit. tra
ctat de una materia, uidelicet de ſeruitu-
te oneris ferendi, & dicit, ꝙ pro tali ſeruitute datur confeſſoria, ẽt
ut reficiatur paries, qui dẽt onus ſuſtinere, q̃ actio eſt in rem, &
eiuſdem nãæ, quæ eſt illa, q̃ cõpetit pro alijs ſeruitutib. & eiſdem

modis competit, & illa eadem ueniunt q̃ in illis ſeruitutibus. h. d.
1 uſque ad l. harum. ¶Nota † ꝙ ſpeciale eſt in hac ſeruitute oneris fẽ
rendi: ut cogat̃ ille, q̃ dẽt ſeruitutem aliquid facere: ſecus ſi in aliis
ſeruitutib. in quibus tenetur tñ pati, ut s̃. de ſeruit. l. quoties. ¶Itẽ
no. ibi: Labeo autem, &c. ꝙ in actionibus realibus non cogitur
quis ſuſcipere iudicium, ſi uult habere rem pro derelicto. Idem in
perſonalibus in rem ſcriptis, ut eſt actio noxalis, uel de pauperie
ſecundum glo. ſecus in mere perſonalibus, de quo dic, ut l. is cum
quo de aqua pluui. arcen. Paulus de Caſtro.

LEX VII.

1 *Aut particulam, pro & poni. Et præſtationem rei ac cautionis iudicis officio fieri.*
2 *Iudicis officium circa futura verſari. Et quid vbi reus pendente iudicio actori ſatisfacit, an debeat abſolui. Et quæ erit ſententia interlocutoria, ne an diffinitiua.*
3 *Sententia qua appellationem deſertam fuiſſe pronuntiatur, diffinitiua nũ ſit, an interlocutoria.*
4 *Cautio quando præſtatur, an in litem iuretur.*

HArum. In hac actione ꝑ officium iudicis fit re-
ſtitutio rei, & p̃ſtat̃ cautio, & ꝯ non patiẽ
1 tem iurat̃ in litem. Bar. ¶No. † primo tex. ꝯiuncta glo.
ꝙ dictio aut, ponit̃ ꝓ. &, dr̃. n. ꝙ res p̃ſtat̃, aut cautio.
& gl. intelligit, & bñ, ꝙ utrunq; p̃ſtat̃. ¶Scd̃o, ꝙ p̃ſtatio rei, & cau-
tionis fit officio iudicis deſeruiẽtis ꝯfeſſoriæ actioni, nã ipſa cõfeſ-
ſoria princip'r proponit̃, ut iudex declaret ſeruitutẽ deberi; ut j. l.
proxi. §. ſed ſi q̃rat̃: & in conſequentiã implorat̃ iudicis officium
mercenariũ, ut hoc facto cogat aduerſarium ad p̃ſtationẽ rei. i.
ad p̃ſtandum patiẽtiã, & ad refectionẽ parietis in ſeruitute oneris
ferẽdi. ¶Item & ad p̃ſtationem cautionis, ut caueat ſe in ꝑpetuũ
nõ impediturũ ꝑ ſe, vel ſuos hr̃des, quominus alter vtatur ſeruitu
te. ¶Item in hac ſeruitute oneris ferendi p̃ſtatur adhuc alia cautio
2 ꝙ qñcunq; paries indigebit refectione, reficiet. ¶Et † ſic officium
iudicis uertit̃ circa futura in ijs, q̃ hñt cãm ſucceſſiuã, & in q̃b. ei⁹
ſñia nõ põt ꝑfectè mandari executioni ꝯcor. l. egi. j. e. & ad hoc
iſtæ duæ ll. ſꝑ all. ¶Tertio no. ꝙ qñ reus ſatisfacit actori pendente
iudicio dẽt abſolui, ut hic in fi. & dicit gl. ꝙ iſta eſt ſñia interlocuto
ria, q̃a non fert̃ ſuꝑ principali, q̃ glo. ſemper alle. & uide plene per
3 Bar. in l. Titia. j. de accuſa. ¶Et ꝑ iſtam gl. dicunt quidam, ꝙ † ſñia ꝑ
quam pronuntiat̃ appellationem eſſe deſertam, nõ eſt diffinitiua,
ſed interlocutoria, q̃a non fertur ſuper principali negotio, ſed ſuꝑ
ꝓceſſu. ¶Et ita audiui, ꝙ dominus Bal. interrogatus a quodam
abbate reſpondit per iſtam glo. qñ ciuitas Peruſij erat in manibus
eccleſiæ, ad q̃d uide q̃d no. per Innoc. in c. auditis. de proc. & per
gl. in cle. fin. de appella. & quod no. C. quomodo & qñ iudex. l. &
4 ſi præſes qui deſertam. ¶† Vltimo no. glo. fin. ꝙ qñ cautio non p̃-
ſtatur, non iuratur in litem, ſed tñ officio iudicis precíſe compelli
tur ad præſtandum captis pignorib. quam gl. reprehendit Bar. di-
cens, ꝙ non uidet quare non iuretur in litem, cum implorat̃ offi-
cium iudicis, ſicut qñ agit̃ per uiam actionis. Sed certè hoc uoluit
dicere gl. ſed dicere uoluit, ꝙ cum iur̃m in litẽ nõ defert̃ ſuper eo,
in quo non cadit affectio, ut l. numis. j. de in litem iuran. & in p̃ſta-
tione cautionis non cadit intereſſe affectionis: iõ non iuratur: ſed
officio iudicis præciſe compellitur. unde puto gl. bene dicere.

LEX VIII.

SIcuti. Qñ paries ſeruiẽs reficit̃ ne domus dominans cor-
ruat, ad dñm eius pertinet factura. h. d. Bar. Et expo-
ne ibi. Nam ſi non uult &c. nã uult dicere, ꝙ ſi dñs domus domi-
nantis non uult reficere anteq̃ ruat: ꝑmittat ruere, quia poſtea o-
portebit eum reficere poſtq̃ ruerit, quod erit ſibi grauius.

§. Competit. Vſque huc locutus iuriſcõſultus de ſer
uitute oneris ferendi, hic loquit̃ de ſer-
uitute tigni immittendi uſque ad §. Ariſto. & dicit, ꝙ pro tali ſerui
tute competit confeſſoria, nõ tamen cogit̃ aduerſarius parietem
reficere: & in hoc differt a ſeruitute oneris ferẽdi. h. d. Bar. ¶Ratio
diuerſitatis eſt, quia in ſeruitute oneris ferendi principaliter pro-
mittit ſuſtinere onus: in alia uero ꝓmittit pati immiſſionem, ſecũ
dario onus ſuſtinere. ¶Item prima habet cãm ſucceſſiuam, ut o-
nus ſuſtineat, quod fieri non poteſt: niſi reficiat. Sed ſecunda hẽt
principaliter cãm inſtantaneam, ſ. pati immiſſionem: quæ fieri po
teſt perfecte uno inſtanti, & hoc uidetur colligi ex glo.

1 *Quaſi poſſeſſio in ſeruitutibus cauſam continuam habentibus, qualiter acquiratur.*
2 *Facultas per fundum tuum eundi ſi me non prohibeas, quandocunque uelim, mihi a iure eſt conceſſa.*
3 *Sententiam declaratoriam in realibus ferri.*
4 *Quaſi poſſeſſionis commoda quæ ſint.*
5 *Poſſeſſio vbi ius commune contra poſſidentem facit, ab onere probandi non releuat.*
6 *Dominium in iudicium quando incidenter venit, ſatis eſt ſi probetur, quẽ in poſſeſſionem eſſe. Et ſi quis hoc dicit agat.*

§. Sed ſi quæratur. Super alleg. iſte §. in ſeruitute.
tigni immittendi facta immiſ-
ſione dicitur, quis eſſe in quaſi poſſeſſione, ea verò non facta dr̄
aduerſarius eſſe in poſſeſſione libertatis. Item in confeſſoria non
conſtituit ſeruitus, ſed competere declaratur, niſi lite pendente ꝓ-
pter culpam domini domus ſeruientis fuerit perdita, quia agitur,
1 vt de nouo conſtituatur. h.d.not. ¶No.† primo qualiter acquirit
quaſi poſſeſſio in ſeruitutib. habentibus cauſam continuam, quia
hoc eſt per vnicum actum perfectum, ſimile ſ. de ſer. vrb. prædio.
l. ſeruitutes quæ in ſuperficie. in prin. in habentibus cauſam diſcō-
tinuam, vt viæ, vel itineris, non per vnicum actum, nam non per
vnam itionem, vel duas, ſed per xxx. dicitur quis acquirere quaſi
poſſeſſionem: vt l. j. de itin. actuque priuat. qđ eſt uerum in iſtis,
quæ frequenter poſſunt fieri, & poſſunt competere iure faculta-
tis. Nam per fundum tuum frequenter ire poſſum ad volūtatem
2 meam, ſi me non prohibeas, & † competit mihi illa facultas a iure:
vt l. diuus. ſupra de ſerui ruſti. prædi. a contrario ſenſu. Et ideo nō
preſumor ire animo acquirendi quaſi poſſeſſionem ſeruitutis,
ſed ex facultate conceſſa a iure, niſi frequentauerim eodem anno
per xxx. dies, vt dictum eſt: ſecus ſi tales actus non ſolent compe-
tere iure facultatis, nec poteſt quis frequentare ad nutū ſuum, vt
intereſſe electioni Epiſcopi. Nam Clerici non poſſunt intereſſe e-
lectioni Epiſcopi, ſed ſoli canonici, ſed ſi ſemel intereſſent canoni-
cis non contradicentibus, licèt iſti actus intereſſendi, habeant cau
ſam diſcontinuam, tm̄ per vnicum actum acquirunt quaſi poſſeſ-
ſionem intereſſendi propter prædictos caſus, quia non conceditū
eis a iure, & q̄a non ad nutum ſuum poſſunt intereſſe, niſi contin
gat caſus electionis. ita no. in c. cum eccleſia Sutrina. de cauſa poſſ.
& proprie. & ibi quod not. per Innoc. & Io. Fab. Inſti. de acti. §. æ-
3 que. in 3. q. ¶Item not. † ꝙ in realib. ferē ſententia declaratoria. Si-
mile in l. & ex diuerſo. ſ. de rei vend. de peti. hæredi. l. licèt. Immiſſa.
idem ſi non ſunt immiſſa, ſed forſitan ſunt apparata. vt l. hæc autē.
ſupra de ſerui. vrb. prædio. Bar. ¶In ver. planè. pone caſum, ꝙ ve-
rus dn̄s ſubmiſit falſum dominum, cum quo fuit lis conteſtata, ꝓ
quo vide l. moræ. C. de rei vend. ¶In gl. ſed ſi poſſeſſio. no. cōmo
4 da † quaſi poſſeſſionis, ſunt & alia de quib. vide per glo. & Bart. in l.
j. de itine. actuque priua. Et hoc verum, vbi iſte, q̄ eſt in quaſi poſ-
ſeſſione, non vult agere. Sed ſi vellet agere, quod poſſet, vt l. & ſi
fortè §. j. ſ. eo. tūc oporteret, ꝙ ꝓbaret: & ita limita gl. vel plenius.
¶Quærit gl. de tribus primo in quo prodeſt eſſe in quaſi poſſeſ-
ſione ſeruitutis? Reſpondet, quia talis hēt maiores dilationes, &
non iurat primo de calumnia: nec cogitur prouocare ad iudiciū.
Sed hæc vera ſunt, qn̄ ab aduerſario non turbatur in quaſi poſ-
ſeſſione, quia tunc ſuſtinet partes rei. Si vero moleſtetur de facto
tunc ſi vult agere, ſuſtinebit partes actoris. Vnde primo iurabit de
calumnia, & minores habebit dilationes: vt ſ. eo. l. & ſi fortè. §. ſciē-
dum. & l. loci. §. ſi quis mihi. prodeſt ēt quo ad alia vide l. 2. & qđ
ibi not. ꝉ. vti. poſſi. de quo dic, vt l. j. poſt princip. de itine. actuque
5 priua. per gloſſ. & Bart. ¶Secundo quærit gl. an † iſta poſſeſſio rele-
uet ab onere probandi ſeruitutem conſtitutam? Reſpondet, ꝙ
non, quia qn̄ ius commune facit ꝯ poſſidentem, poſſeſſio nō rele
uat ab onere probādi, vt C. de probat. l. vis eius. Sed hic facit ꝯ poſ-
ſidentem, quia omnis res p̄ſumitur libera, niſi ꝯrium probetur. Itē
eam ſemel fuiſſe liberam: vt C. de ſerui. l. altius. nec ob. ꝉ. de proba.
l. circa. quia ibi loquitur in ſeruitute hominis qui poteſt naſci ſer-
uus, & ſic nunq̄ fuit liber. Sed res non poteſt naſci ſerua: & hæc ve
ra, cum agitur petitorio, ſecus ſi poſſeſſorio, vt no. per Cy. de ſer-
ui. & aqua. l. 2. in 4. q. ¶Tertio q̄rit, an releuetur ab onere rei, cui di
6 cit ſeruitutem deberi? Reſpondet, ꝙ ſic, quod tene menti. ¶† Ex
quo no. ꝙ qn̄ dominium venit incidenter in iudicium, ſufficit ꝓ
bare, qđ quis ſit in poſſeſſione. licèt ille q̄ hoc dicit, agat, quod pro
batur ꝉ. familiæ erciſcun. l. j. Et not. per Cyn. quæ ſit longa conſue.
l. 2. per Bar. in l. penulti. de iniuſto teſt. Et vide, quod no. Innoc. de
verb. ſign. c. abbate ſanè. & in c. bonæ. de poſtula. q̄ dicit duo, vnū
eſt, quod fundus eſt intentio agentis negatoria de iure commu-
ni, ſed vide ibi eodem mō, &c. Secundum eſt, ꝙ agens negatoria
non dicit aduerſarium poſſeſſorem eſſe, quod nota.

§. Ariſto. Dominus partis domus inferioris non pōt in
ſuperiorem iure ſeruitutis fumum immittere,
nec dn̄s ſuperioris debet in inferiorem mittere aquam, niſi aliud
actum ſit, & pro his competunt iſtæ actiones, & iudicia poſſeſſo-
ria. Item non valet pactum, ꝙ alicui liceat facere, quod de iure cōi
facere poterat, ſecus ſi non poterat. h.d. vſque ad fi. l. Barto. ¶Et al-
leg. ꝙ non licet immittere falcē in meſſem alienam gl. opponit de
l. penult. de iniur. & ſoluit, q̄ ſol. non vr̄ bona, immo ꝯ tex. parificat
enim aquam, & fumum, iō dicit Bar. ꝙ ſi dn̄s domus inferioris ve
lit facere modicum ignem, vel fumum neceſſarium ad familiam
poteſt facere, niſi animo iniuriandi faciat, vt d. l. penulti. Idem ſi do
minus domus ſuperioris modicam aquam vellet ſupra ſolarium
ponere, poteſt niſi animo faciat iniuriandi. Si autem dominus do
mus inferioris vellet facere, caſeariam, vel alium fumum non fa-
miliæ neceſſarium, nō poſſet, nec ꝯ dn̄s ſuperior magnā aquam
ponere, vt hic Bar. & hoc vr̄ ꝓbare per tex. in l. grauem fumum.

LEX IX.

Si eo loco. Natura confeſſoriæ eſt, vt per eam deſtruatū,
quicquid factum eſt contra debitam ſeruitu
tem, & fiendum impediatur. Et ad id quod dicitur, ꝙ per ædifica-
tionem extinguitur vſuſfructus, declara, vt dixi ſupra de vſuſfru-
ctu. l. ſi in area. Paul. de Caſt.

LEX X.

1 *Præſcriptio ſeruitutis quæ requirat.*
2 *Confeſſoriam aduerſus quemcunque dari.*

SI quis diuturno. Pro ſeruitute præſcripta cōpe
tit vtilis confeſſoria, in qua nō
hēt quis neceſſe probare titulum, ſed tm̄ ſe fuiſſe uſum lōgo
tempore non ui, clam, uel precario. item confeſſoria non ſo
lum datur contra dominum prædij ſeruientis, ſed contra quem-
1 cunque prohibētem vſum ſeruitutis. hoc dicit. no. Et † adde ꝙ alia
requiruntur ad præſcriptionem ſeruitutis. ſ. ꝙ quis vtatū iure ſerui-
tutis, vt l. 1. §. 1. de iti. actuque. pri. ¶Item, ꝙ bona fide, pōt enim eſ-
ſe, ꝙ non ſit uſus vi, clam, uel precario, & tamen non habeat bo-
nam fidem, & non præſcribet, vt infra tit. j. l. fina. ¶Item requiritū,
ꝙ ſciente, & patiente aduerſario, vt C. de ſerui. & aqua. l. 2. quæ
omnia limitationem recipiunt, unde dic, vt ibi not. per Doc. & in
l. j. in fi. de aqua pluu. arcen. per Bar. & in d. l. j. de iti. actuque priua.
¶Ex quo patet, ꝙ illud quod dr̄ hic, ꝙ non requiritū titulus uerū
eſt de titulo ſpāli titulus tm̄ gn̄alis ꝓ ſuo requiritū poſtq̄ requiritū bo
na fides, ut probatur in d. l. fi. ꝉ. tit. 1. & ita tenet Roffred. in libell. ſu
2 per hac actionē. ¶Vltimo † nota confeſſoriam dari contra quem-
cunque, de quo uide per Cyn. in rubri. C. de uſufructu.

LEX XI.

An vnus. Vnus ex ſociis poteſt alium ędificantem impe
dire iure communi, non iure ſeruitutis. hoc de
clara, ut l. in re communi. ſupra de ſerui. urba. prædio. Paulus.

LEX XII.

Egi ius illi. In negatoria cogitur quis cauere, ꝙ in futu-
rum ſeruitute non utentur. h.d. Bart. ſimilis
cautio præſtatur in confeſſoria ſupra ea. l. Bart.

LEX XIII.

1 *Confeſſoriam dari pro re quæ agentis nunquam fuerit.*

FIſtulas. Non pōt quis habere canalem in ſuo, ꝑ
quem aqua noceat alieno. h.d. Et allegatū
iſte tex. ꝑ glo. ſ. eo. l. 2. ꝙ † negatoria datur pro re, quæ
1 nunquam fuit ſua. ¶Item not. ſecundum Bart. quòd
non licèt habere aquariolum in domo propria, ſi per eum aqua
immiſſa inundaret in uicini parietem. Et pone caſum in aquario-
lo: uel ayguerijs iſtius ciuitatis. Paul. de Caſt.

LEX XIIII.

Si cum. Qui tigna immittit ultra quam ſit actum in conſti
tutiōe ſeruitutis, per negatoriam tollere cogitur.
Item non licet tibi tenere parietem, qui ſupra meum inclinet. h.d.
Et nota gl. ultimam huius l. q̄ dicit, quòd negatoria non datur niſi
contra illum, qui p̄tendit ſe habere ſeruitutem, quod non placet,
imo datur ēt contra illum, qui impedit uti libertate, ut ſupra l. pro
xima. & infra eo. ſi quando. in prin. & §. fi. Et dixi ſupra eo. l. loci. §.
ſi quis mihi, aliàs non uideo qualiter ſuccurreretur.

LEX XV.

Altius. Si adminiſtrator minoris facit contra debitam ſer-
uitutem, tenetur tutelæ, & etiam competit confeſ-
ſoria. h.d. Bar. Not. tex. ibi, quia quod alium &c. & uide glo. in c. j.
extra de nat. ex liber. vent. Paul. de Caſt.

LEX XVI.

Si a te. Ex titulo, & quaſi poſſeſſione ſeruitutis competit
actio, & exceptio. hoc dicit. Bar. Paulus.

LEX XVII.

Si quando. Si ædificiū uicini mei ſ. meū inclinatū ꝑ nega
toriam tollere cogitū. Item in loco qui dēt
ſeruitutem nihil faciendi, nō poſſunt ſiluæ, uel excreſcentes poni.
Item non licèt iuxta parietē alterius imponere aliq̄d, ꝑ quod pa-
ries deterior fiat. hoc dicit tota lex. Bar. Paulus de Caſt.

LEX XVIII.

Is cuius. Iſta lex eſt no. & habet materiā ſubtilem, & nunc
non eſt tempus examinandi & h.d. qui agit con-
feſſoria pro ſeruitute, & intereſſe, reo cōtumace mittitur in poſ-
ſeſſionem omnium bonorum, a qua non recedit, niſi fuerit inte-
grè ſatisfactum. h.d. Barto. materiam huius l. uide plenè in l. ſi pri-
mus. de no. ope. nunc. ſecundum quam l. iſta dēt intelligi. & Rof-
fr. in libe. de confeſſo. ſuper hac leg. Paulus.

LEX

LEX XIX.

SI de communi. Sententia lata ꝯ vnū ex ſociis nō
pręiudicat cęteris, ſi culpa eius ac
ciderit. ſecus ſi dolo. h.d. Scđm verū intellectū Bar. Et eſt rō diuer
ſitatis, quia in primo caſu nō haberē recurſum ꝯ ſociū: qui nō te-
nebatur pro parte ſocij aliam diligentiam adhibere, q̄ in ſua, vt ꝉ.
fa. erciſ. l. non tm̄, vnde ſuccurritū ſibi, vt ſn̄ia non noceat, nec verſe
tur in dāno. Secundo vero caſu habet actionem de dolo ꝯ ſociū,
vt hic, in fi. ſecundum glo. & Bar. Paul. de Caſt.

LEX XX.

Teſtatrix. Qui rem legat velle videtur, vt hæredi rema-
neat poteſtas eundi per illam, ſicut teſtator ire
ſolebat. h.d. Et no. ꝙ non eſt ipſo iure conſtituta ſeruitus, cum il-
lud ſit legatum tacitum, ſed eſt conſtituenda, vt l. ſeruum filij. §. fi.
& quod ibi no. ꝉ. de leg. j. Paulus.

§. Plures. Pręedium vniuerſitatis pōt ſeruire pręediis ſingu-
lorū, & ius ſeruitutis tranſit cū p̄dio dn̄ante quo
cunq. titulo concedatū, niſi ſpecialiter ſit exceptū. h.d. Bar. Et not. ꝙ
pōt expreſsè agi, vt ius ſeruitutis, quod eſt reale, & annexū rei nō
tranſeat cum re, hoc ēt probatū ſ. de ſerui. ruſti. prædi. l. pecori. in fin.
Sed ibi hoc agebatū a concedente ſeruitutē, & in actu cōceſſionis,
hic autem poſt ceſſionem factam, & ab eo. cui facta erat.

LEX XXI.

Si aqua. Poteſt conſtitui ſeruitus, vt aqua inueniatur, & in
inuenta ducatur. h.d. Paul. de Caſtro.

Quemadmo. ſeruitus amittatur. Rub.

LEX PRIMA.

SEruitutes. Quatuor caſus ponuntur vſq; ad l. 4.
quæ incipit, ſeruitus, & ſunt breues, &
non indigent ſummario. Paulus de Caſtro.

LEX V.

1 *Seruitutes plures ex fundorum dominantium pluralitate reſilire. Et qua
tenus, id uerum ſit.*
2 *Immiſſio inter res ſeparatas non cadit. Et ſeparatorum non eſſe illationē.*

SEruitus. Hæc l. continuatur cum ſe. vſque ad l ſi ſic. &
h.d. ꝙ ſi ſeruitus eſt vna, indiuiſibilis eſt, & vel
in totum amittatur, ſi nullus vtatur, vel in totum retinetur, ſi
aliquis quicunq; ſit nomine fundi vtatur. Si vero de vna fiant
plures, poteſt vna amitti, & alia retineri. h.d. vſque ad l. ſi ſic. ¶Et
quia. ſ. ſeq. eſt difficilis in tex. pro intellectu ipſius, dic, ꝙ quādo fun
dus cui debetur ſeruitus, vel a quo debetur ex plurium dn̄orum
cōis pro indiuiſo, quouſque remanet indiuiſus, vna tm̄ ſeruitus
eſt, & per vnum ex ſociis, vel quemcunque alium vtentem nomi
ne fundi retinetur quo ad omnes, vt in hac l. ¶Si verò diuidatur.
tunc loquitur l. ſeq. quæ diſtinguit. aut diuiditur fundus, qui erat
plurium dn̄orum, & tunc tot fiunt ſeruitutes, quot ſunt partes, &
vna pōt retineri per vſum, alia amitti per non vſum, & hoc vſque
ad §. ſed ſi is. nec nocet iſta diuiſio fundo ſeruienti, imo prodeſt,
quia antequam eſſet diuiſus per vnum ſolū, poterat retineri quo
ad omnes. Sed poſt diuiſionem non retinetur niſi quo ad intereſ-
ſe. Si vero diuidatur fundus ſeruiens, qui erat plurium dn̄orum,
tunc diſtinguitur, aut ſeruitus fuit conſtituta per partem fundi, &
tunc loquitur §. ſed ſi is. vſque ad §. certum. aut fuit conſtituta, vt ꝑ
quamlibet partem fundi ire liceret, & tunc loquitur §. cœterum.
vſque ad finem. ¶Primo igitur caſu cum ſeruitus fuit conſtituta
per certum locum, & fundus ſeruiens diuiditur, tunc qualitercun
que diuidatur, ſiue per longitudinem viæ, ſiue per latitudinē vna
remanet ſeruitus: quia pluralitas fundorum ſeruientium nō mul-
tiplicat ſeruitutes, vt l. vna eſt via ſ. de ſerui. ruſti. prædi. nō ergo effi
ciuntur plures ſeruitutes, licèt de vno fundo efficiātur plures fun
di, & hoc non dr̄ ita clarè in tex. ſed in glo. colligitur. Veruntamen
in modo ammittendi ſeruitutem, diſtinguitur: quia aut fundus ſer
uiens diuiditur per longitudinem, puta quia tota illa pars fundi ꝑ
quam ibatur, cedit vni, altera cedit alteri, & tunc dicitur, ꝙ perin-
de eſt ac ſi a principio duo fundi diuiſi fuiſſent, vult dicere, ꝙ quan
tum ad illam partem per quam non ibatur, non eſt neceſſe, ꝙ la-
batur tp̄s cōſtitutum ad ammittendam ſeruitutem, quia pars ceſ-
ſit libera a prin. quia poſtq̄ per certam partem conſtituta erat ſer-
uitus, altera pars libera deſerebatur, ut ſ. de ſer. ruſt. p̄dio. l. certo ge
neri. §. ſi totus. quantum verò ad alteram partem per q̄ conſtituta
erat, ſi negligat tꝑe conſtituto, perditur ſeruitus. Aut fundus fuit
diuiſus per latitudinem viæ, aut quia quilibet dn̄orum habet partē
illius loci, per q̄ conſtituta erat ſeruitus, & tunc cum vna ſit ſerui-
tus, licèt plures fundi ſint facti, non pōt niſi vel tota amitti, vel tota
retineri, vn̄ ſi per partem unius tm̄ eatur, retinetur quo ad oēs, ſi-
cut ſi a prin. plures fundi fuiſſent, ut d. l. vna eſt via. ſic ergo per non-
vſum nō p̄t unus fundus liberari, & alter nō. Sed ꝑ pctm̄ exp̄ſſum
ſic. Itē nec ꝑ redēptionē vnius fundi liberaretū alter, dūmō in altero
ſit tm̄ ſpatium, ꝙ poſſet eſſe via: aliàs uterque liberaretur, vnus per
redemptionem; alter propter neceſſitatem; uel impoſſibilitatem
viæ. & h.d. §. ſed ſi is. uſque ad §. cęterū. ¶Secundo uero caſu, qn̄
actum eſt, vt per quamlibet partem fundi poſſint ire: & mutare lo
cum eundi, & tunc ſi diuidatur fundus ſeruiens: tot fiunt ſeruitu-
tes, quot partes, & vna per non vſum poteſt amitti, & altera reti-
neri, quod eſt mirabile. Nā per hoc limitatur: quod ſ. dixi in l. una
eſt uia: nam tunc eſt uerum, ꝙ ex pluralitate fundorum ſeruien-
tium non reſultat pluralitas ſeruitutum, quando omnes illi fundi
ordinati ſunt ad vnum modum eūdi. Secus ſi ad diuerſos modos
ſecundum volūtatem illius, cui debetur ſeruitus, ut hic probatur
expreſsè: nec poteſt conqueri de hoc ille, cui ſeruitus debetū, quia
licèt ſentiat damnum in vno, ſentit tm̄ commodum in alio, ut pa-
1 tet ex tex. & h.d. §. ceterum. vſq; ad fi. ¶No. † in l. non ſatis. vſq ad
§. ſed ſi is. ꝙ ex pluralitate fundorum dn̄antium plures reſultant
ſeruitutes. ſimile ſupra de ſerui. vrb. præd. l. ſi ædes in prin. ¶Secun
do, ꝙ hoc eſt uerum, ſiue a principio fuerint plures fundi, ut ibi,
ſiue fuerit unus, & efficiantur plures. Simile ſ. de ſer. ruſt. prædio. l.
2 uia conſtitui. §. quæcunque. ¶Tertio † not. ꝙ inter res ſeparatas
non cadit immiſtio, quod eſt dicere in effectu, ut ſeparatorum ſe-
parata ſit ratio, & de uno ad aliud non infertur. facit ſupra de ca-
lum. l. fi. & quod no. in l. de bonis. in prin. ad Carbon. ¶Quarto no
ta. ꝙ ille qui ex commoditate ſentit commodum, non debet de
incommoditate conqueri.

LEX VII.

1 *Tempus legitimum ad præſcribendam ſeruitutem quod nam ſit. Et an ad
admittendam ſeruitutem ſcientia amittentis requiratur.*

SI ſic. Si ſeruitus habens cauſam diſcontinuam habeat in-
teruallum menſium, uel annorum: duplicato legiti-
mo tempore perditur. Sed ſi dierum uel horarum: tunc legi
1 timo tm̄. h.d. no. ¶Quod † autem ſit legitimum tempus nō
habetur in hoc tit. ſed C. e. l. ſicut. ubi dicitur, ꝙ olim erat bienniū,
hodie 10. uel 20. anni. Et no. gl. quæ dicit, ꝙ ad amittendam non
requiritur ſcientia, quia eam ignorans etiam ſibi competere non
vtendo perdit. probatur ꝉ. eod. l. ſi partem. §. fin. ¶Et aduerte, quia
iſta l. loquitur. de præſcr. ſeruitutum ruſtic. Sed l. hæc autem ſ. de
ſer. urb. præd. loquitur de urbanis. Paulus.

LEX VIII.

Si ſtillicidij. Qui permittit ædificare in loco ſeruiente,
ius ſeruitutis amittit. h.d. ſecundum Barto.
gl. opponit de l. ſi domus. de ſer. urb. pręd. ubi permittendo ædifi-
care non perditur ſeruitus ſtillicidij. Glo. non ſoluit hic, nec ibi. Tu
dic, ꝙ hic debebatur ſeruitus ſtillicidij ſupra aream, unde ſi ibi ædi-
ficatur, non poteſt ſtillicidium ſupra aream cadere, quia quodam
modo uidetur area deſinere: ideo ſibi imputet, qui permiſit, ſed in
contrario debebatur ſtillicidium ſupra domum, unde licet ibi ędi
ficetur, adhuc domus eſt, & ſupra domum cadere dicitur.

LEX XIX.

Si in partem. Per uſum partis loci ſeruiētis: uel ad par
tem loci dominantis, tota ſeruitus reti-
netur. h.d. cum l. ſeq. Paulus.

LEX X.

1 *Priuilegium minoris maiori in indiuiſibilibus prodeſſe.*

SI communem. In indiuiduis retinet quis
per ſociū ex eius priuile-
gio ſpeciali, quod per ſe non poſſet. h. primo. Itē qui
vtitur ſeruitute aliter omnino q̄ ſibi debeatur, ipſam
amittit. Item qui facit quod eſt plus, utiq; tm̄ facit. h. 3. Item reſolu-
to iure concedentis reſoluitur ius ſeruitutis ab eo cōceſſæ. h. quar
1 to & ultimo uſque ad fi. ¶Et † no. principium l. ꝙ in indiuiſibilibus
priuilegium minoris prodeſt maiori, ſecus in diuiſibilibus, ut l. 3. §
ſed utrum. ſupra de mino. Paulus de Caſtro.

LEX XII.

1 *Seruitutem per malæfidei poſſeſſorem retineri poſſe.*

QVi fundum. Seruitus retinetur per quem-
cunque utentem, & etiā per
1 aquam naturaliter currentem. h.d. Bart. ¶Not. † per
malæfidei poſſeſſorem retineri ſeruitutem: & eſt ar-
gumentum ſecundum Bar. ꝙ ſi aliqua ciuitas uel caſtrum habens
iuriſdictionem fuerit occupata per tyrannum, ꝙ iuriſdictio per ip
ſum tyrannum retineatur, non autem per ipſum tyrānum acqui
ri, nec aliquod ius in ciuitate alteri conſtitui, per ea quæ habētur.
C. de ſerui. & aqua. l. j. in ultima gl. Paulus.

LEX XIII.

Si quis. Medius locus non ſeruiens ſeruitutem interpellat,
& non extinguit, & ideo ante finitum tempus prę-
ſcriptionis poteſt reſtaurari. Bar.

LEX XIII.

Si locus. Si propter impetum fluminis quis impediatur
uti ſeruitute: non ſtatim perdat eam: ſed decur-
ſo legitimo tempore, & ideo ſi ceſſat impedimentum, antequàm
tempus labatur: ſeruitus ipſo iure redit ad priſtinum ſtatum. Si
verò

vero poſt beneficio reſtitutionis renouatur. Item ſi via publica,
per caſum deſtruatur, vicinus proximus ipſam præſtare cogitur.
h.d.Bar.¶Et no, vltimo caſum l.ſi cum ſeruitus. quæ hanc ſeq.

LEX XV.

Si cum ſeruitus. Redemptione vnius ex fundis ſeruientibus, non extinguitur ſeruitus debita per alios. Bart. ad hoc ſ.de ſerui.ruſti.prædio. l. tria prædia.& ſ.eo.¹. Nam ſatis.§.certè.

1 *Ius accreſcendi in contractibus, an locum habeat.*

AQuam. Si aqua ducatur ad plura prædia diuerſorum, licèt per eundem riuum, plures
tñ ſunt ſeruitutes, & vna pôt perdi per non vſum, altera vero retineri per vſum. Et illud, quod vnus perdit.
alteri non accreſcit, ſed prodeſt dño prædij ſeruientis, Si vero ducatur ad vnum fundum plurium dñorum, vna tñ ſeruitus eſt, &
1 per vnum ſolum pôt retineri, quo ad oẽs.h.d.tota l. ¶ Et no. † fin.
eius, ꝙ in ꝯctibus non habet locum ius accreſc.& ad hoc alleg. ius
vero non decreſcendi ſic, vt l.proprium ſ.communia præd. Item
no.gl. ꝙ præſcriptio ſoli præſcribenti ſufficit.

LEX XVII.

Labeo. Qui perdit principale, perdit acceſſorium. h. d. ſm vnam lec. notabiliorem. E tunc debet eſſe in text. nõ. ¶Itẽ no. ꝙ per acceſſorium nõ retinet principale, facit l.ex pupillari.). de vulg.& pup.& de iure codicil.l.quod manus. Et adde l. fi.de his qui a non do.manu. vbi habes notabilem caſum.

LEX XVIII.

Si quis alia. Per vſum alterius aquæ, quæ mihi debeat, ſeruitutẽ aquæ ducendæ non retineo. h.primo. Item tempus quod neglexit author, a quo cãm habui, mihi, imputat.h.ſecundo. Et in vrbanis ꝓdiis non ꝑſcribitur libertas, niſi factũ ꝑſcribentis interuenit.h.d.tota l. ¶Et vide, qđ not.in c.olim. de cenſibus.& pone caſum.in prin.l.ſi commune.ſ. eo.tit.

LEX XIX.

1 *Seruitus num ipſo iure per contractum conſtituatur. Et quid in legato.*
nume.2.

SI partem. Actio perſonalis pro ſeruitute non tollitur
tpe, quo amittitur ſeruitus cõſtituta. Item
ſola prouiſione inter viuos non conſtituitur ſeruitus. Sed in
legato ſic, aditione ſecuta, nec pôt repudiari, ſi ad aliũ tranſi-
1 tũ fecerit.h.d.tota l.Bart. ¶ Et † eſt no. primo in eo, quod hic dr ꝙ
per ꝯctum nõ cõſtituit ipſo iure, ſed requirit traditio, ꝙ fit duob.
modis primo inducendo quẽ in fundũ ſeruientẽ, vt ſ. tit.j. l.ſi a te.
2 ¶Secundo no.† ꝙ ꝑ legatũ ipſo iure conſtituit ſeruitus adita hære
ditate, vñ ſicut in rebus corporalibus tranſit dñiũ ipſo iure in lega
tariũ expſſum, ſecus ſi tacitum, vt ſ.tit.j.l.teſtatrix.in prin. ſequit, ꝙ
legatarius poteſt ſtatim intentare confeſſoriam poſt aditam hęreditatem, licèt nunq̃ fuerit vſus ſeruitute, & adde, ꝙ dixi ſ. de vſufr.
l.j.¶Vltimo not. ꝙ in præiudicium alterius non poteſt legatarius
repudiare legatum, & adde l.ſi fundus.§.Titius. de leg.j. & de bo.
liber.l.liberto octoginta. Paulus de Caſtro.

LEX XX.

Vſu. Seruitus retinetur per quemcunque vtentem ea, ſiue ſit bonęfidei, ſiue ſit malæfidei, ſiue ius habeat in prędio dominante, ſiue non. Item ſiue vtatur nomine ſuo, ſiue nomine domini cui debetur.h.d.vſque ad l.fi.Paulus.

LEX XXV.

Seruitute. Ad præſcribendam ſeruitutem requiritur, ꝙ quis vtatur iure ſeruitutis. Item iure ſuo, aliàs, non præſcribit.h.d.notabiliter, requiritur etiam bonafides ſm glo. & idem in præſcribenda libertate prędij vrbani ſecundum eam, q̃ no. vna cum text. quia ſæpius allega. & adde quod not.in l.j.§.j.de itinere actuq; priua. Pau.de Caſt.

LIBER NONVS.

Si quadrupes pauper.fe.dicatur. Rubrica.

¶Iſte liber intitulatur de damnis datis, & cõtinet quatuor titulos. Primus eſt iſte, qui tractat de damno dato ab animalibus brutis. ¶Secundus.ſ.ad l.Aquiliam, tractat de damno dato ab animalib. rationabilibus, vt hominibus liberis, & per directum ſeu immediatè. Tertio.ſ.de iis qui deie. vel effu.de damnis datis ab hominibus occaſionaliter, non per directum, ſed mediante re inanimata. Quartus.ſ.de noxalibus, de damnis datis a ſeruis, & not.ipſam materiam, quia vtilis, eſt, & bona. Paul. de Caſt.

LEX PRIMA.

1 *Actio ex edicto ſi quadrupes, ut competat, quot requirantur.*
2 *Canis de genere ferocium animalium, num ſit.*

SI quadrupes. Si quadrupes aliena ſua feritate det cõtra
naturam ſui generis alteri damnum directè, vel
indirectè, nulla culpa alterius interueniente, cõ-
petit ex hoc ciuilis actio de pauperie, contra do
minum quadrupedis ad æſtimationem damni;
a qua liberatur, dando animal pro noxa. Si vero interuenerit alicuius culpa, hæc actio non datur, ſed actio l. Aquiliæ, uel in factũ
contra culpam committentem. ¶Item ſi feritas non ſit contra na
turam ſui generis, ſed ſcdm naturã, hæc actio non datur. h.d. vſq;
1 ad §.cum arietes. ¶No.† plura neceſſaria, vt hæc actio competat;
primo, ꝙ damnum ſit datum ab animali bruto. alias hr̃et locum
titulus ſeq.vel ti.de noxa. Secundo, ꝙ illud animal ſit quadrupes.
Nam ſi eſſet bipes, vt gallina, non daretur hæc actio directa, ſed
vtilis ex mente legis, vt).e.l.penul. Tertio, ꝙ dederit damnum ex
feritate, vt calce, morſu, vel cornu, ſecus ſi non ex feritate, vt ſi e,
quus tuus, vel bos tuus comedit herbas meas, vel porcus tuus fa
rinam meam. Nã tunc non daret directa: ſed vtilis ſic.ſcdm Roff.
ar.).tit.j.l.qui occidit.§.ſi quis alienum.& de pręſc.ver.l.qui ſeruan
darum.§.vlti. Quarto, ꝙ illa feritas ſit contra naturam ſui generis,
vt quia ſit de gñe manſuetorum animalium, ſicut ſunt equi, aſini,
& alia, quæ deputata ſunt ad vſum hominis, tunc.n.licèt vnũ ex ꝑ
dictis animalibus mutauerit naturam manſuetam in ferocem, datur hæc actio, fortius aũt ſi non mutauit, licèt caſualiter ſemel per
cuſſerit.& hoc ſentit gl.ſuper verbo, ferocium, & uerbo, feritate.
Si aũt ſit de genere animalium ferociũ, ſicut illa, quæ nõ ſunt deputata ad uſum hoĩs, ut urſi, leones, tunc ex damno dato ꝑ ipſos
nõ dat hæc actio directa ꝯ illũ, q talia aĩalia tenebat: ſed diſtinguitur: aut dederunt damnũ poſtq̃ fugerint a dño, & tũc nulla datur
actio, ut in §.in beſtiis. Aut añquã fugeret, & tũc conuenit dñs ex
ędilitio edicto, ut).de ædil.edi.l. hi.n.cũ leg.ſeq. Tenet ẽt hac actio
2 ne utili, ut Inſt.e.§.fi.& an altera tollat alterã, dic, ut ibi not.† De ca
ne aũt dubitbt, an ſit de gñe ferociũ animaliũ, & vr, ꝙ ſic, ut d. §.fi.
& l.hi.n.§.i.in contrariũ ur tex.hic §. ſed & ſi canis. Nã ex damno
dato per ipſum, cũ interuenit aliena culpa, nõ dat hęc actio, ſecus
ergo ſi nõ interuenit, ut).e.l.hæc actio.§.j.ergo nõ debet reputari
de gñe ferociũ, quia tũc non daretur, ut in §. in beſtiis.nõ.n.oẽs ca
nes mordaces ſunt. Nec ob. ꝙ non ſunt deputati ad uſum hoĩs:
qa ſaltem ſine hoĩe non ſolent uiuere, & ꝑ hoc ꝑt dici: ꝙ nõ ſunt
de gñe ferociũ, ſed domeſticorũ. Et hoc prodeſt ſcire ad ſtatuta di
centia, ꝙ ſi animal alterius domeſticum dederit alteri damnum,
teneat dñs alteri in tm̃; ꝙ ſi canis dederit damnum teneat, Quinto
requiritur, ꝙ non interuenerit alicuius culpa, tunc.n.diſtingueret,
quia aut culpa fuit in committendo, & dãdo cãm, & tunc ſolum
ageret ꝯ culpam committentẽ actione l. Aquiliæ. uel in factum, ut
hic in §.ſed & ſi inſtigatu. & §.gñaliter.nõ aũt contra dñm, Et ita
tenet Roffr.in hoc tit. Aut in omittendo, & tunc daret hæc actio
ꝯ dñm, & ſubſidiũ, ſi non eſſet ſoluendo daret actio de dolo ꝯ il-
lũ, q culpam cõmiſit, ut ſ.de dolo.l.eleganter.§.ſi quadrupes. Sex-
to requirit, ꝙ dederit dãnũ per ſe. alias.n.ſi ſint inſtigata per dam-
nũ paſſum, nulla competit actio, ut in §.cũ arietes. aut per animal
alterius, & tũc daret hæc actio ꝯ dñm animalis inſtigantis, ut §. ſed
ſi aliqua quadrupes. Si autem per hominẽ, tũc dic, ut ſ.dixi, ut in §.
ſed ſi inſtigatu. Vltimo requiritur, ꝙ uiuat tpe quo agit, aliàs nulla
daretur, ut §.Et cum in quadrupedib. ¶Vltimo no.gloſſellam pri
mam iſtius l.quæ dicit, & uerum ſit, & declara eam ut no.in l.j.cir
ca prin.ſ.de dolo.& eſt de gl. Doctorum Peruſinorum.

1 *Defenſio ſui cuique quo iure permiſſa. Et qui dat cauſam, ut ab alio occida*
tur, ſeipſum occidere uidetur.

§.Cum arietes. Si animal unius aggrediens alterũ
fuerit occiſum nulla cõpetit actio,
1 ſecus econtra.h.d.Et all. ꝙ † defenſio eſt permiſſa de iure naturali.
concord.l.itaque).tit.j. ¶Item alleg. ꝙ ſeipſum uidetur interfice-
re, qui dat cauſam ut ab altero interficiatur. Ita no. extra de furt.c
ſi quis propter neceſſitatem. Paulus.

1 *Mendacium authorem adeo punit, ut ſoluendi aliud pro alio facultatem*
perdat ſed, & probandi onere grauatur.

§.Et cum etiam. Hæc actio eſt in rem ſcripta, &
ꝯpetit ꝯ illũ, q reperit dñs, tpe li-
tis conteſtatæ, licèt non fuerit tpe damni dati, Item propter mendacium perdit dñs facultatem dandi animal pro noxa. Item ſi animal, quod eſt in ſolutione pereat, & pro ipſo competat actio, liberat dñs cedendo actionem, ſicut liberaretur ipſum ſoluendo, ſi
peremptum nõ eſſet. Itẽ actiones in rẽ ſcriptæ competunt hæredibus, & ꝯ hęredes non ꝓ hr̃ditariis portionibus, ſed ꝓ portioni-
1 bus dñij.h.d.uſq; ad fi.l. ¶No.† in §.interdum, ꝙ ꝑꝑ mendacium,
quis punitur in hoc, ut perdat facultatem ſoluendi aliud, pro alio.
¶Itẽ interdũ punit in onere probõnis, ut).de probatio.l.cũ de indebito. & adde l. ſi dubitetur. de fideiuſſ. & hoc qñ mendaciũ eſt
alteri dãnoſum, alias quis nõ punitur, ut no.in l.fundum.in fi.).de
euic.& adde, qđ hr̃ xxij.q.per totũ.& Inſt.de act.§.ſed iſtæ. ¶Item
no.tex.in uer, noxæ dedere. &c. qui facit ad multa. Paul. de Caſt.

LEX

LEX II.

1 *Canis animal ferox ne ſit, an domeſticum: & an pecudis appellatione con*
tineatur.

HÆc actio. Hæc actio datur oĩbus quorũ intereſt. Item pro damno dato a cane
ligato non datur, ſed a cane ſoluto ſic. h. d. Et quæ ſit
ratio. dic, vt in gloſ. quæ vr ponere duas rationes, vna
eſt, quia licitum eſt canem in taberna tenere, ſed non ligatum, nõ.
Pro declaratione huius dic, ꝙ tres ſunt caſus ¶Nam interdũ dñs
quadrupedis adhibet diligentiam, ne danum det: vt quia ligat canem, vel tenet quadrupedem incluſum: & tunc non habet locũ
hæc actio, nec aliqua alia, vt hic. Interdum non adhibet diligentiã,
ſed culpam, & tunc ſimiliter hæc actio non habet locũ, ſed actio
legis Aquiliæ, vt ſ.e.l.j.§.& gñaliter. Interdum nec adhibet diligentiam: nec culpam, & tunc ceſſat Aquilia, & datur hæc actio, vt l.j.
in princ. ¶Secunda rõ glo. eſt, quia quando canis eſt ligatus reddit
ferocior, & iõ non habet locũ actio, ſed vtilis ſic, vt pro ferocibus
animalib. q̃ rõ non vr procedere, qa tunc eſſet ferocitas, nõ ex na
tura ſui generis, ſed ex accidenti, & ſic daretur directa, vt l.j.§.ita-
1 que.ſ.e. Nota tñ gloſſ. quia † per hoc ſentit, ꝙ canis non ſit animal
ferox, ſed domeſticum, quando ligatus non eſt, non tamen continetur appellatione pecudum, vt).tit.proxi.l.2.circa fi.

LEX III.

Ex hac le. Pro vulnere, vel morte liberi hominis datur hæc actio, non tñ æſtimat deformitas, vel perſona, ſed cætera damna.h.d. ¶Et no.tex.in fi.dum dicit, amiſſurus, quia ſi eſſet vnus ſcriptor, qui ſolebat viuere de ſcriptura, & quadrupes debilitaret ſibi manum, vt de cętero ſcribere non poſſet. damnum ęſtimaretur, vt continuè præſtaret ſibi alimenta, ſi nollet animal dare pro noxa ſimile).tit.prox.l.qua actione. in princi. tene menti. Paul.

LEX V.

Agaſo cum. Licèt animal meũ dedit cauſam animali tuo, vt me offenderet, dat mihi hęc actio h.d.Et hoc ideo, quia non præſtitit cauſam contra naturam. Simile ſ.eo.l.j.§.& generaliter.ibi dum dicit, ac ſi equum percuſſiſſet. Secus ſi ꝯ naturam. vt ſupra eod.l.j.§.cum arietes. Paulus.

Ad legem Aquiliam. Rubrica.

LEX PRIMA.

LEx Aquilia. Not.in hac l. ꝙ ille qui plenius & melius loquitur, dr derogare alijs, qui non ita plene locuti ſunt. Et ſic Ariſt. vr derogaſſe aliis philoſophis, non tñ ex hac derogatione agitur iniuriarum, quia non fit animo iniuriandi, ſed docendi: vt). eo.l.ſed & ſi.circa fi. ¶Item no. ꝙ de his, qui non ita plenè loquuntur, non expedit mentionem facere, poſtq̃ habemus plenius loquentem. ¶Item no.legem denominari ab eo, qui dedit cauſam ipſius condendæ, ſicut ab authore, vt patet in fine.

LEX II.

1 *Legis Aquiliæ ut caput primum competat, quot neceſſaria ſint.*
2 *Lex quando plura continet capita, ſufficit illud allegare quod ad rem facit. Et quid in ſtatuto uel inſtrumentis.*
3 *Miſtum ſub ſimplicibus contineri.*

LEgis. Qui ſeruũ, vel pecudem aliena nõ iure occidit,
primo capite l. Aquiliæ tenetur ad ęſtimationẽ,
quanti plurimi fuit illo anno: & ſi negauerit, tenet in duplũ. Pecudum aũt appellatione ꝯtinentur domeſticæ beſtiæ, quæ
gregatim paſcuntur, canis aũt quia nõ gregatim paſcitur, nõ continetur: nec ẽt appellatione feræ beſtiæ, niſi exerceat opus iumen-
1 torum.h.d.tota l. ¶No.† ꝙ tria requiruntur vt habeat locum primum caput. primo, ꝙ damnum ſit datum in ſeruo, vel pecude.
Secundo, ꝙ fuerit occiſum. Tertio per iniuriam. Et ſi prima duo
deficiunt: non habet locum primum caput, ſed tertium: ut Inſt. e.
§.3.capite. Si vero deficit tertium, nec primum, nec tertium habet
2 locum, ut).l.proxi.cũ l.ſeq. ¶Item no.in dictione, &). ꝙ † qñ una
lex continet plura capitula ſufficit recitare illud, quod facit ad pro
poſitum aliis omiſſis, hoc uerum, niſi aliter intelligi non poſſet: vt
ſ.de leg.l.in ciuile. quod facit ad q.cum petitur edi ſtatutum, uel inſtrumentum, an debeat totum edi: uel particula, quæ facit ad propoſitum: de quo dic, vt no.per Bart.de noui ope.nunc.in rubrica.
3 Et tangit in l.fi.C.de preci.Impe.offe. ¶Vltimo† no.in fi. ꝙ mixta
continentur ſub ſimplicibus, de quo per Bartol.in l.2. de uerborũ
obli.& de lib.& poſth.l.ſi ita ſcriptum. Item no. ibidẽ, ꝙ qñ in uno
animali ſunt duæ naturę, inſpicitur benignior. Paulus de Caſtro.

LEX III.

1 *Defenſionẽ ſui de iure naturali eſſe. Et factum legitimè pœnã non mereri.*
2 *Occidere quempiam quibus caſibus liceat.*
3 *Magiſtro diſcipulum uerberare num liceat. Et quando gratia diſciplinæ magiſtrum diſcipulum uerberaſſe præſumatur.*
4 *Confitens Titium occidiſſe, an non apparentib. ullis uulneribus teneatur.*

SI ſeruus. Hæc actio locum habet, cum damnũ dat
per iniuriam.i.iure nõ permittente. Secus
ſi permittente propter defenſionem rerum, uel perſonę.
Item per iniuriam dr fieri, quoties culpa interuenit, licèt non interuenerit dolus: tunc enim non ſolum Aquilia, ſed iniuriarum agi
poſſet. Si uero nec dolus, nec culpa interuenit, nõ poteſt agi Aquilia. Item locum habet hæc actio pro damnis præteritis, & futuris,
& ẽt ſi per caſum datum ſit damnum, ſi tñ culpa præceſſit caſum.
1 h.d.vſq; ad l.qua actione. §.ſi quis in colluctatione. ¶Not.† primo
in l.itaque, ꝙ defenſio eſt de iure naturali. ¶ Secũdo nota, ꝙ illud
quod legitimè fit, pęnã non meretur. C.de adul.l.Graccus. ¶Ter-
2 tio† no. tres caſus in quibus licitum eſt aliquem occidere. Primus
eſt, cum quis timet damnum rerum ſuarum irrecuperabiliter, ut
in fure nocturno, qui poteſt ideo occidi, quia ſi fugeret, nõ poſſet
res recuperari, cum ut plurimum non agnoſcantur de nocte fures: & iſta eſt ratio, ſecundum glo. ita debet intelligi l.furem.).de ſica. uide quæ ibi notaui, ut exponatur ſine periculo.ſ.rerum. ¶Secus ergo ſi ceſſat hæc ratio, vt quia poterat cognoſci, uel poterat
rem quis ſibi auferre: ut no.per Doct.C.de ſica.l.ſi ut allegas. ¶Secundus caſus eſt, quando quis timet uulnerari, ut patet in eo qui
telo ſe defendit, ut in fi.illius l.cum principio l.ſed & ſi. ¶ Nam etiã
ſi non timeat mortem, licitum eſt occidere, dum tamẽ cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita debet intelligi hic, ut differat a ver.
Et ſi metu quis mortis. præterea ſi licitũ eſt occidere propter metum rerum: ut dictum eſt, fortius propter metum perſonæ, & ita
tenet Bar. in l.furem. de ſica. licèt iſtum text.nõ ponderauerit, vbi
videtur caſus. ¶Tertius eſt, cum quis timet mortem, vt in ver. &
ſi metu, quæ omnia uera ſunt, dum tamen ſibi aliter conſulere nõ
3 poſſit, ut l.ſed & ſi.uer.ſi autem. ¶Item † not.in §.fi.illius l. ꝙ licitũ
eſt magiſtro uerberare diſcipulum, quia præſumitur facere gratia doctrinæ: quod eſt uerum, dum tñ non excedat modũ, ut hic.
in tex.in fi.legis. ¶Item eſt uerum, dum tñ uerberet in actu docendi, ut colligitur in d.§.fi.dum dicit, ſi magiſter in diſciplina, id eſt dũ
docet. Pręſumitur.n gratia diſciplinæ, ſicut illa quæ fiunt in ioco,
præſumuntur fieri iocosè, ut no.in l.3.). de iniuri. & C. de ſica.l.j.
Si autem extra actum diſciplinæ: tunc ẽt liceret, ſi præcederet delictum, uel cauſa, ut C. de emend. propinq. per totum, aliàs ſecus.
¶Item etiam pręſumit, ꝙ gratia diſciplinæ uel correctionis uerberet ex qualitate percuſſionis: puta ſi receperit ipſum per capillos,
uel cum baculo ſolito. ſecus ſi cum inſolito: hæc omnia dicit conſulendo Bart. in conſilio. ſuo 4. in uol. conſiliorum. Et hæc diſtinctio probatur in capitulo cum ex uoluntate, de ſententia excom.
Et quæ ſint perſonæ quæ poſſint corrigere, ibi hr. Vltimo no.in l.
qua actione.§.occiſum.tex.ꝯ quem eſt glo.in l.j.C.de confeſ.quæ
4 dicit, † ꝙ ſi cõfiteor occidiſſe Titium, qui reperit mortuus, nulla tñ
uulnera apparent, non teneor, quia confeſſio non conuenit rei
confeſſatæ: quod uidetur falſum, quia non ſolum poteſt quis occidi cum cultello, ſed etiam ſtrangulando, uel cũ calce: ut in text.

LEX VII.

1 *Pugnas & colluctationes uirtutis exercendæ cauſa licitas eſſe. Et quid in torneamentis, & haſtiludijs. Et quid iure canonum. Et quid de iure longobardum.*

L.Qua actione partem.

§.Si quis in colluctatione. Caſus pro dãno dato in col
luctione, uel pugna, quæ publice exercetur gratia laudis acquirendæ, uel uirtutis exercendæ, non datur hæc actio, dummodo fiat
in loco pugnæ, & dum pugna durat: ſecus ſi extra locum pugnæ,
uel dum quis a pugna recedit. Vel ſic. Non punitur ille, qui in publica pugna pugnantem percutit, ſecus ſi non pugnantem, uel extra locum pugnæ percutiat.h.d.ſecundum Bart. ¶Item talia non
licent ſeruis, ſed filiisfam.ſic. h.d. uſque ad §. ſed & ſi quis. Ex [illegible]
1 † pater: ꝙ tales pugnæ, & colluctationes licitæ ſunt de iure ciuili.
Idem in torneamentis, uel haſtiludiis: quia talia fiunt ob publicam
lætitiam, & gratia laudis & uirtutis exercendæ, de iure uero canonico non licet, ſi mors poteſt interuenire, ut extra de tornea. ꝑ totum. Nam iura canonica, quæ fundata ſunt in l.diuina. de tali laude: uel uirtute non curant. Si uero talia fiunt ꝑꝑ quæſtum, uel gratia probationis: ut ſunt duella, etiam de iure ciuili non licent, & ita
debet intelligi.gl. fin. & multo minus de iure canonico de clerico
pug.in duello, per totum, & de purg.uulga. ſed de iure longobardorum licita ſunt in aliquibus caſibus duella: ut no. 10.coll.de pace teneñda, & eius uiola.c.j.ſi quis hominem. Et etiam in regnis habentibus ſpeciales conſuetudines, per quas duella licita ſunt in cęteris caſibus, Paulus de Caſtro.

1 *Vulneratus à plurib. ſi ex unius ictu pereat, qui de ſe mortalis non eſſet, an perinde is teneatur, ac ſi mortalem inflixiſſet ictum.*

2 Actio

2 *Actio legis Aquiliæ directa ut competat, quid requiratur. Et non referre culpa reſpectu facti, quo tempore intercedat, nu. 3.*

4 *Statuto cauente, ꝙ qui mortis cauſam dat minus puniatur, q̃ qui occidit, quid de eo qui uenenum miſcuit, & alius bibit, qui inde mortuus ſit.*

§. Sed ſi quis. Vulnus intelligitur mortale ſecundum qualitatē primi vulneris. hoc primo. Itē qui dat damnū, tenet hac actione directa, ſed qui dat cām damni, tenetur vtili, vel in factū, quæ loco eius ſuccedit. hoc ſecundo. Itē ſiue culpa ſit in facto, ſiue poſt factum, ſufficit ad hanc actionem. Item imperitia culpę annumeratur, & etiā infirmitas, ſi quis plus attentauerit, q̃ infirmitas patiatur. h.d. cum l. ſeq. vſque ad l. Item ſi
1 obſtetrix. §. fi. ¶ Not. † ex primo dicto, ꝙ ſi plures vulnerant vnū, & ex ictu vnius perit, licèt ille ictus de ſe non eſſet immortalis, ſi tñ ꝑ ictus præcedentes, mortalis factus eſt, perinde tenet ac ſi mortalis eſſet de ſe: Ita intelligitur l. Item Mela. §. ſi plures. ⁊. e. & ita no-
2 tat Bar. per iſtum textum. ⁊. de ſica. l. ſi. ¶ Secundo no. † ꝙ ad hoc, vt competat hęc actio directa, requiritur, ꝙ damnū detur de corpore in corpus: vt cum quis propriis manib. hominem occidit. Si vero detur, de non corpore in corpus, vt cum quis porrigit venenum ſeruo meo: quod ipſe ſeruus ſumpſit, vel gladium dat cum quo ſe interfecit, non. n. cum corpore ſuo, ſed dat cām per quam corpus ſerui mei læditur, tunc competit vtilis, vel in factum. Idem ſi de corpore in non corpus, vt cum quis excutit manus meas in quib. habebam pecunias. Nam corpore ſuo dat mihi damnum, non tñ in corpore. Nam corpus pecuniæ non læditur ex hoc. Et his duobus caſibus competit vtilis, vel in factum loco eius, & ambæ ſunt ciuiles ex mente l. Aquil. Si vero detur de non corpore in non corpus, vt cum quis ſuaſit ſeruo meo, vt fugeret. Nā in corpore ſuo non dat damnum, ſed verbo. nec corpus ſerui lędit, ſed ego, tunc datur in factum ſubſidiaria, & iſta eſt prætoria, ita intelli-
3 ge Inſti. eo. §. fi. ¶ Item † no. in l. idem iuris. tex. cum gl. ꝙ nō refert, an culpa interuenerit ante factū, vel in facto, vel poſt factū, vt hæc actio competat. Item ꝙ non debet, quis attentare illud, quod nequit fieri. vel non poteſt, aliàs eſt in culpa. ¶ Vltimo per l. Item ſi
4 obſtetrix. in prin. per quam dicit † Bar. conſulendo poteſtati ciuitatis Lucanæ, ꝙ ſi ſtatutum dicit, præſtans opem homicidio, minus puniatur, q̃ ille, qui occidit, & aliquis poſuerit venenum in ſcifo alterius, quod ille ſumpſit, & mortuus eſt, ille non tenet tanquam homicida, ſed tanquam præſtans opem, vt mitius puniatur vigore ſtatuti. Ad hoc ⁊. de furt. l. ſi pignore. §. qui feramenta. & C. de ſica. l. nihil intereſt. facit etiam l. item Mela. §. ſi alius. ⁊. eod. Sed aduerte, quia iſte non dicitur proprie opem præſtare ſed cauſam morti dare, vt in iſtis text. patet, vnde nō videtur Bar. bene inducere. Fateor enim ꝙ opem præſtans mitius debet puniri, vt patet in c. ſicut dignum §. 3. de homic. Sed de dante cauſam mortis ſine qua mortuus non fuiſſet, licet propriè non det mortem, non reperio, ꝙ mitius puniatur. Paul. de Caſtro.

§. Sed & ſi per luſum. Pro ſeruo occiſo in luſu culpa iaculatoris interueniente non ſua, cōpetit hæc actio, ſecus ſi culpa ſerui interuenerit, quia tunc culpa cū culpa cōpenſatur, & niſi interuenerit etiā dolus iaculatoris, qui præponderat culpæ, nec compenſat cū ea. h.d. & no. ſummariū. & adde quod no. in l. ſi mora. ſolut. mat. Pau.

LEX XI.

Item Mela. Pro ſeruo meo occiſo facto plurium ille tenet, qui reperitur in culpa, niſi ēt ipſe ſeruus in culpa fuerit, qa tunc culpa compēſatur. Item aliud eſt occidere. aliud cauſam morti præbere. h.d. vſque ad §. ſed ſi plures.

§. Sed ſi ſeruum. Si plures ſeruū ꝑcuſſerint, & mortuus ſit, ille ſolus tenetur de occiſo cuius ictu ꝑiit. ſi pt hoc cōſtare, alij uero tenentur de vulnere, ſi nō appareat, oēs de occiſo tenent. Item in hac actione inquātū pœnalis eſt, qđ vnus ſoluit, alterū non liberat. h.d. pro cuius intellectu vide omnino quod no. per Bar. in l. ſi. ⁊. de ſica. & in c. ſignificaſti. de homi. ſine quibus non poteſt bene intelligi iſte §. Paulus.

§. Item & cum eo. Qui canem, quem non tenet irritat, non dicitur præſtare dānum. ſed cauſam damni. Et ideo in factum tenetur, ſed ſi ipſum tenebat. tenetur directa. h.d. Paulus de Caſtro.

§. Legis. Hæc actio datur dño, licèt habeat dñium reuocabile, quouſque tñ reuocetur. Bonæfidei vero poſſeſſori, vel alteri, cuius intereſt, vel habet ius in re, non datur hæc actio directa, ſed utilis, etiam ꝯ illum a quo cauſam hēt. h. d. tota l. cum l. ſeq. in prin. & l. liber homo. ¶ Et no. verſiculum, ſed & ſi ſeruus. cum glo. ſua, quę dicit, ꝙ tunc agit bonæfidei poſſeſſor, qñ habet titulum: & adde, no. per Bar. in l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. circa fi. ſi ſerui. vend. pro declaratione huius verſiculi. Item no. in l. liber homo. argu. ꝙ non pōt quis per promiſſionem ſuam ſe obligare ad aliquam pœnam corporalem, cum non ſit dominus ſui ipſius vt in l. ſi quis reum. de cuſt. re. & quod ibi dixi.

LEX XIII.

1 *Hæreditatem dominam eſſe, & eidem actiones quæri. Et fictionem retrotrahi & eam eſſe poſſe, ubi extrema habilia non ſint.*

L. Liber homo.

§. Si ſeruus. Si ſeruus hrditarius occidatur hrditate non dum adita, competit hæc actio hæreditati, & per ipſam hrdi poſtea adeūti, nec tēet ipſam cedere legatario, licèt ſeruus eſſet legatarius. Sed ſi poſt aditam hrditatem occidat ſeruus legatus, competit hæc actio legatario, ſi legatum acceptat, aliàs hęredi. Si uero ſeruus non occidatur, ſed vulneretur ēt hæreditate iacente, licèt actio quęrat hęreditati, debet tñ cedi legatario,
1 h.d. vſque ad l. huic. Nota † ꝙ hæreditas eſt dña, & ſibi quæruntur actiones. Item no. ſubtiles tex. in materia fictionis retrotractionis. Nam hic vř, ꝙ talis fictio locum habeat, etiam vbi extrema non ſunt habilia, nec ſunt omnia in eodem ſtatu. In contrarium facit l. fi. §. communia prædiorum. Sol. dic, vt plene per Bar. in l. ſi is qui ꝑ emptore. de vſuc. Paul. de Caſt.

§. Si ſeruus. Ex vulnere, quod apparebat mortale, non pōt agi de occiſo, niſi mors ex ipſo contigerit. Item mors retrotrahitur ad tp̄s vulneris, licèt vulneratus ſtatū mutauerit, niſi ex hoc cōtingat impoſſibilitas iuris. h.d. cum l. ſeq. & iſte tex. ēt multum facit contra doctrinam Doc. quod in fictione debeant eſſe omnia in eodem ſtatu. Nam licèt vulneratus manumittatur. tñ mors poſtea ſecuta retrotrahitur. Paulus.

LEX XVIII.

Si dominus ſeruum Licèt ſeruus ſit per dominum occiſus, hęc tamen actio bonæfidei poſſeſſori, & creditori pro ipſorum intereſſe cōpetet. Item ſi vnus ex coniunctis repudiat hæc actio pro re legata remanet in ſolidum penes coniunctum. Item cum hæc actio concurrit cum alia perſecutoria, debet, quis eſſe contentus alterutra. Item habenti partem in re, competit hęc actio pro illa parte, etiam contra ſocium. h.d. uſque ad l. ait lex. Paulus.

LEX XXI.

1 *Occidens ſeruū quē alij dare ſub pœna promiſerat, an ad pœnam teneatur.*

Ait lex. Hæc actio datur ad æſtimationem damni, quanti plurimi fuit ſeruus occiſus illo anno, hoc primo, & computatur annus a die vulneris, nō a die mortis, cū mors trahatur ad diem vulneris. hoc ſecundo. Et non ſolum uenit damnum æſtimationis corporis, ſed omne aliud damnū extrinſecum, ēt quod uitare potuit illo anno dñs ſerui occiſi. & etiam lucrum quod acquirere potuit ex perſona ipſius ſerui. h.d. cum l. ſeq. & princ. l. inde. Neratius. ¶ Oppon.
1 contra l. proinde. † ꝙ licèt occideris ſeruum quem promiſeram dare ſub pęna, nō tñ tenearis ad pęnam. Nam aut occidiſti anteꝙ eſſem in mora, & tunc non incido in pœnam, quia non poſſum, modo committere moram, & ſine mora non committitur pœna, vt l. lecta. §. ſed cum forte. ⁊. ſi cer. peta. Aut poſt moram. & tunc incidi in pœnam culpa mea: & ex illa ſum damnificatus, non ex facto tuo, ergo non teneris. Sol. dicit gl. ⁊. ꝙ loquitur: quando occidiſti poſt moram, ſed illo anno non fui in mora, & tradendo ſeruum poteram euitare pœnam, licèt ergo tempore mortis non poſſem pœnam euitare, quam iam incurreram, tamen quia illo anno euitare potui, venit illud damnum, ſicut vtilitas, quam potui illo anno percipere, licèt tempore mortis non poſſem, vt l. ait lex. in prin. quam ſolutionem no. ¶ Tu clarius dic, ꝙ licèt per moram incurriſſem pœnam, tamen poteram purgare moram, quia non erat dies in obligatione. vt l. qui Romę. §. Flauius. de verb. ob. vnde occidendo obtuliſti mihi facultatem purgandi moram, & ſic teneor ad pœnam, licèt ſeruus mortuus ſit. ⁊. tempus, quo poteram moram purgare. vt l. ſcimus. in fi. C. de fideiu. So. uero glo. loquitur, quando mora nō poterat purgari tempore occiſionis, vt quia erat dies, & pęna. vt l. magnam. C. de contrahend. & committ. ſtip. ¶ Sed quærit gl. ſequens, an liberet a pœna cedendo ſtipulatori contra te occiſorem actionem l. Aquil. & non clare ſoluit, dic, ꝙ aut occidiſti antequam in pœnam incurram, & tunc quæſtio non eſt neceſſaria: quia non poſſum amodo incurrere, ut ſ. dictum eſt. Et ideo non teneor actionem cedere, ſed penes me remanebit, vt ſ. e. l. huic ſcripturæ. in prin. Aut poſtquam pœnam incurri, & tunc, aut non poteram moram purgare, ut quia erat dies, & pœna, & non liberor a pęna cedendo actionem, quia etiā tradendo ſeruum, ſi uiueret, non liberarer, ut d. l. magnam. Aut poteram purgare moram, & tunc quæſtio eſt dubia. Nam vř, ꝙ liberer cedendo actionem, ſicut tradendo ſeruum ſi viueret, vt ſ. tit. ⁊. l. ⁊. §. ſi poſt litem. Sed certè ibi conueniebat ex facto alterius. ſ. quadrupedis meæ, unde ſicut liberor a damno præſtando quadrupedem, ita cedendo actionem, quam habeo pro ipſo. ut l. qđ debetur. ⁊. de pecul. ſed hic conuenior ex facto meo. ſ. ex promiſſione, & ex mora mea, vnde non liberor cedendo actionem, ut C. ſi cer. pet. l. nō aduerſus. & de actio. & obl. l. eū qui. cum auth. ibi poſita. & vide, quod no. per Dy. & Bar. ⁊. ſol. mat. l. ſi maritus. Pau.

§. Si ſeruus. Si ſeruus cū libertate inſtitutus occiſus ſit, nec ſubſtituto ſuo vulgari, nec legitimo hęredi teſtatoris competit hæc actio ad æſtimationē ſerui, vel hrditatis. h.d. tales. n. obtinent hrditatem iure ſuo, poſtꝙ ſeruus inſtitutus non adiuit ſm gl. vnde non eſt ei neceſſaria hęc actio pro hrditate. Sed quō pōt hoc eſſe, cum ſeruus ſit ſtatim neceſſarius hęres poſt mortem dñi? Reſpondet gl. ꝙ fuit occiſus in vita dñi, hoc nō placet, quia tunc competeret hæc actio dño ad æſtimationem, quā tranſmitteret ad ſubſtitutum ſerui, vel legitimum hæredem, cuius contrarium hic dicitur. Vel dic ſecundum gl. ꝙ fuit inſtitutus ſub conditione, hæc eſt diuinatio: vnde potes dicere, ꝙ hic nō erat neceſſarius hæres poſtꝙ habebat ſubſtitutum vulgarem: quia videt ipſi per hoc dediſſe licentiam abſtinendi, & feciſſe eum de neceſſario, voluntarium, vt l. ſi filius hæres. de lib. & poſth. ſecundum cōmunem intellectum, quod ergo ibi dicitur in filio, habet locum in ſeruo, quod tene menti, quia eſt in peregrina materia: nam quę reres, & forte alibi melius non reperitur.

Idem Iulianus. Conditio poteſtatiua deficiens per caſum prouenientem ex culpa alterius, facit deficere legatū: vel inſtitutionē. Sed ꝯ illū cuius defectu: vel culpa deficit, hř recurſus. Item ſpei, quæ nondum certa eſt, ſed ex arbitrio alterius dependet, non fit æſtimatio in hac actione. h.d. Et ad primum dictum ſemper alleg. iſte §. quod examina plene ꝑ Cy. in l. ⁊. de inſt. & ſub. ſub condi. fac. & per Bar. in l. in teſtamento. de cond. & demon. Paulus de Caſtro.

§. Idem Iulianus. Licèt tp̄e mortis ſeruus eſſet inutilis, ſi tñ illo anno fuit vtilis, hř conſideratio illius temporis contra occiſorem, dummodo toto illo anno fuerit in rerum natura. Nam illius temporis, quo in rerū natura non fuit, conſideratio non habetur. Item in hac actione conſideratur illud, quod quis per iudicium ſerui ſui poterat conſequi. h.d. vſque ad §. hanc actionem. Paul.

1 *Actio legis Aquiliæ quandoq; perſecutoria, quandoque mere pęnalis eſt.*
2 *Actione in factū, uel utili Aquil. intentata duplū ſicut in directa uenire.*

§. Hanc actionem. Hæc actio datur hæredi, ſed non in hæredem, niſi quatenus eſt locupletior: & cum ea concurrit accuſatio legis Cornel. de ſica. Et in confitentem datur in ſimplum: aduerſus negantem
1 datur in duplū h.d. vſq; ad §. ſi quis hoīem. ¶ Circa † primum dcm no. ꝙ hæc actio interdū eſt mere perſecutoria, vt cū ago ad illud, quod mihi deeſt: & tibi adeſt, vt ſi occidiſti bouē meū, & carnes comediſti: & tunc datur hæredi, & ꝯ hrdem. Et ſi plures tenentur, vno ſoluente alter liberatur: vt l. ⁊. C. de condit. fur. interdum eſt mere penalis, vt cum peto illud quod mihi non abeſt, nec tibi adeſt, vt duplum in quo creſcit per inficiationem: vel illud quanti plurimi fuit. ⁊. annum: & tunc non datur ꝯ hrdem, ante litem conteſta. poſt ſic, & ita intellige hic, vt in l. ⁊ C. ex delic. defunc. Itē vno ſoluente alij non liberantur: & ita intellige l. item Mela. §. ſed ſi plures. ſ. e. interdum ex parte mea eſt perſecutoria, ex parte tua pœnalis, ut ſi occidiſti mihi equum meum, cuius æſtimationem peto, nam tunc peto, quod abeſt, & tibi non adeſt, & in hac eligitur media via. Nam inquantum pœnalis eſt, non datur contra hęredem tuum ante litem conteſtatam, vt hic. Sed inquantum perſecutoria eſt, ſi plures tenentur, vno ſoluente, alij liberantur, vt l. ⁊. §. ſi plures ſ. de eo per quem fact. eſt. & no. in d. l. item Mela. §. ſi plures. ¶ Circa vltimum dictum no. glo. quæ dicit, ꝙ ille qui negauit. poteſt penitere ante litem cōteſtatam, vt euitat pęnam dupli: poſt non. Tu dic, ꝙ etiam poſt, dummodo pœniteat, & confiteatur antequam actor ſit grauatus in onere probandi. Nam illud ſolum facit negantem teneri ad duplum, vt l. eum qui. in prin. de iureiuran.
2 ¶ Item † no. in ea. glo. in fi. ꝙ in actione in factum, vel vtili Aquilia venit duplum, ſicut in directa, de hoc vide Roffre. ſuper actione in factum deſcendente ex l. Aquil. Paul. de Caſt.

1 *Confeſſio in iudicio facta de cuius contrario conſtat, an confitenti noceat. Et cui tum probatio contrarij confeſſioni incumbat, agenti ne, an confitenti. num. 2.*
4 *Confeſſio extraiudicialis probationem inducit, quæ tamen in contrarium uiciſſim probationem recipiat.*

§. Si quis hominem. Iſte eſt no. §. confeſſio nō nocet cōfitenti, cū de cōtrario ꝯſtat per euidentiam facti. h.d. cum l. ſeq. & prin. ſeq. ¶ Et in-
1 telligitur † et ſi facta ſit confeſſio in iudicio, & poſt litē conteſtatā, & a ſciente. Si verò non prohibetur ꝯriū per facti euidētiam, ſed alio modo: tunc diſtinguit, aut facta fuit ante litem conteſtatam: aut poſt. Item aut a ſciente, aut ab errante, quod dic: vt no. per Cynum. C. de confeſſ. l. ⁊. in 11. q. vbi declarat hunc §. & per Bar. in l. nō fatetur. de confeſſ. ¶ Si verò confeſſio emanauit extra iudicium: tunc ſemper pōt cōtrarium probari. Sed aliqñ requirit ſcriptura, aliqñ non, vt ⁊. de prob. l. cū de indebito. in fin. & no. C. de non nu. pec. l. generaliter. Quod eſt verum, niſi fuerit confeſſus in ſcriptis, & ſcripturam ſuam poſtea negauerit, & conuictus fuerit. Nā tūc non pōt ꝯrium probare: vt eo. tit. auth. licèt ꝯ qui propriam, & ita intellige gl. magnam hic circa medium: quæ non vſque quaq; be-
2 ne loquit. ¶ Vltimo † quæro, cui incumbat onus probandi, an confitenti ſeruum ſe occidiſſe, ꝙ viuat: vel agenti, ꝙ mortuus ſit. Iſte tex. facit pro, & ꝯ. Tu dic: ꝙ hoc ipſo ꝙ cōfeſſus eſt ſe occidiſſe pręſumitur ita eſſe, niſi ꝯrium probetur, ita intellige prin. §. quia confeſſio probat ꝯ confitentem. vt l. Publia. in fi. ⁊. depoſi. ¶ Si aūt probauerit ꝯrium, tunc aut per euidentiam facti: vt quia exhibet ſeruus unius, & nō nocet ſibi confeſſio, nec pōt ꝯrium probari. Aut probauit per teſtes, ꝙ viuebat, ſed erat abſens, & tunc pōt ꝯrium probari per agentem. ſ. ꝙ aliquo modo occiſus ſit, & hoc probabit per teſtes idoneiores, vel numero plures, & ita intellige fi. §. fin. in gl. magna. in prin. ¶ Item quæro ſi confeſſus fuiſſem ſeruū meū occidiſſe: & appareat ipſum mortuū, ſed non abs quo, vtrum ex cōfeſſione tenear: vř ꝙ ſic, per iſtum §. ſi quis hominem. in fi. ubi dř ſufficere: ꝙ a quocunque occiſus ſit, & ita ſentiunt hic gl. In cōtrarium facit l. proinde. in princ. vbi ſi apparet ſeruum mortuū ſua morte non teneris. Sol. puto ſic dicendum, quia aut fuiſti confeſſus extra iudicium: & tunc quicunque appareat nō fuiſſe mortuū
3 per te, non nocet tibi confeſſio. Nam † confeſſio extraiudicialis facit tñ probationem: vt l. Publia. in fi. depoſi. Sed hæc probatio recipit probationem in ꝯrium. Aut fuiſti confeſſus in iudicio, & tūc aut ignoranter, & dic, ut l. non fatetur. de confeſſ. Aut ſcienter, & tunc aut apparet de ꝯrio, puta confeſſus fuiſti occidiſſe gladio, qui apparet mortuus ſua morte: & non nocet tibi confeſſio, ita intelligo l. proinde. in prin. Nam hoc eſt notorium facti permanentis, cum ex aſpectione oculorum appareat. Aut non probatur ita notorie, vt quia apparet ipſum occiſum gladio, licèt per alium, nam quod alius fecerit, hoc tranſiuit nec pōt probari per proſpectationem oculorum, & ſic nō eſt notorium facti permanentis. Et iſto caſu dico, ꝙ ex confeſſione teneris nec releuat te probatio in contrarium, quia confeſſio facta in iudicio ſcienter obligat confitentem. ut l. ⁊. C. de confeſſis. Et ideo non admittitur probatio in contrarium, & ita intelligo §. iſtum in fi. cum gl. ſuis. Paulus.

§. Si procurator. Ex confeſſione facta per procuratorem ipſe procurator, vel adminiſtrator conuenitur. h.d. Sed an conueniatur dñs hoc non apparet. Tu dic, ꝙ aut dedi mandatum ad ſic confitendum, & conuenitur dñs, vt hic. in gl. in fi. quam no. pro eo. quod quotidie fit in inſtrumentis, quia conſtituit quis procuratorem ad confitendum debitum, nam ex confeſſione ipſorum præiudicabit dño. Aut nō dedit hoc mandatum, & tunc aut nullum aliud mandatū habeat, quia erat ſimplex confeſſor, & eius confeſſio dño non nocet, ut l. ſi defenſor. in prin. ⁊. de interro. actio. niſi dñs ratum habeat. Aut habebat generale mandatum ad agendum, & defendendum, & tunc aut confitetur per modum uoluntariæ iuriſdictionis, puta, non interrogatus nec coactus per iudicem, uel extra iudicium, & tunc conuenitur procurator, & non dñs, & ita debet intelligi hic. Aut per modum iuriſdictionis contentioſę, ut quia coactus fuit per iudicem reſpondere libello uel poſitionibus actoris, & tunc conuenitur dñs ex hac confeſſione, non procurator: ut l. non ſolum in prin. de proc. & plene per Cyn. de confeſſ. l. ⁊. in 14. q. & per Bar. in l. certum. §. ſed an & ipſos. ⁊. de confeſſis. licèt Pet. ad iſtum. §. uideatur alium intellectum dare, iſte tñ verior. Pau. de Caſt.

LEX XXVII.

1 *Res corrumpi quot modis dicatur.*
2 *Verbum ſimplex compoſiti ſignificationem importare. Et poſt ſpecierum enumerationem conſuetam clauſulam adijci.*

L. Si ſeruus ſeruum.

§. Inquit lex. Iſte eſt bonus §. cum ſeq. uſque huc expoſuit verbum iuſſerit, quod eſt in tertio capite l. Aquil. hic exponit uerbum ruperit: & hoc facit uſq; ad §. ſi calicem. Et primo exponit ſignificationem compoſiti. Secundo ſignificationem ſimplicis. Tertio miſtim tractat de utriuſque. Secunda ibi rupiſſe, tertia ibi in §. ſi quis ueſtimēta. & h. d. Rumpi dř
1 omne illud, quod corrumpitur. Et † corrumpi poteſt res trib. modis. ſ. cum ipſum corpus rei non mutatur, ſed aliquid amittitur, ex quo deterior redditur. Item cum ipſum corpus rei mutatur, non tñ perditur. Item, & cum perditur ex toto. Primo ſi caſu, nō competit hæc actio directa, ſed utilis, uel in factum. Secundo uero, & tertio competit directa. ¶ Item adiuſta corrupti appellatione continentur, quæ permittunt in uerbis l. Aquiliæ tanquā ſpēs, & ſubijcitur uerbum ruperit. tanquam genus. h.d. uſque ad §. rupiſſe. Et
2 † no. ꝙ uerbū ſimplex importat ſignificationem cōpoſiti. ¶ Item no. ſi ꝙ poſt enumerationem ſpērum ſolet adijci gnalis clā. Et ad hoc alleg. In qua gnali nō continentur ſpēs enumeratæ, ſed ad alia referuntur: ut l. doli clā. ⁊. de uerb. ob. & l. ſtipulationem. §. cōes.

1 *Percuſſio & uulnus quid ſint. Et quid in ſtatuto cauente de percutiente, & uulnerante ſingulis eorum conſtituta pœna.*

§. Rupiſſe. Hic exponitur uerbum rupi, prout capitur in ſignificatione ſimplicis. & dicit, ꝙ rūpi dř illud, qđ uulneratur, uel ſcinditur, aut percutitur. Item uulnerari dř cum ſcinditur.

ſcinditur. percuti vero ēt cũ nõ ſcindit, ſed tumor infert. Item pro talibus tunc cõpetit hæc actio, cũ dãnũ pecuniarũ reſultat, ſecus, ſi ſola contumelia, q̃a tũc iniuriarũ actio tm̃ locũ habet. h.d. ¶ Et no. tria verba. ſ. rũpere ꝑcutere, & vulnerare. primũ eſt gñalius cõprehendens alia duo. Secundum eſt minus generale comprehendens tertium tantum. Sed ipſum tertium eſt ſpeciale. Item nota.
1 ex hoc differentiam inter percuſſionem, & vulnus. Nam † percuſſio eſt tactus cutis, vel corporis cũ tumore, vulnus uero eſt ſciſſio cutis, vnde licèt omne vulnus ſit percuſſio, non tamen econtra. ¶ Ex hoc determinatur quæſtio, ſi ſtatutum dicit, ꝙ qui facit vulnus, puniatur in centum, qui verò ſimpliciter percutit in quinquaginta, & probatum ſit, ꝙ percuſſit: non tamen, ꝙ cutem ſciderit, vel ſanguis exiuerit, non debet puniri tanquã de vulnere, quod eſt verum, niſi ex aliquibus aliis cõtrarium appareat: puta ſi teſtes dicunt, ꝙ percuſſit cum gladio in perſonã. Nam gladius eſt aptus ad ſciendendum, vt l. pignore. infra de furtis. & ad l. Iul. de vi. pub. l. pen. §. telorum. vnde hoc ipſo videtur probatum vulnus, & ita cõſuluit Bar. in conſilio quod incipit, ſtatuto communis Peruſij, & adde quod not. per ipſum in l. libellorum. de accu. & quod habet in ca. cum illorum de ſententia excommunicationis. in text. & gl.

1 *Impenſam faciens in re aliena tanquàm ſuam, num ipſam repetat.*

§. Cæterum. Hic miſtim tractat de ruptis, & corruptis, & diuerſis modis corrumpendi de quibus. in §§. ꝓcedentibus ponũtur plura exẽpla ad §. ſi calicẽ, quę
1 per te vide. ¶ Et † no. §. ſi oliuam, ꝙ ille, qui facit impenſam in re aliena, tanquã in ſua non poteſt repetere. ad hoc al. de hoc dic in l. ſi in area. de condi. indeb. & C. de rei vend. l. 2. & l. domum.

§. Si calicem. Hic incipit exponere verbum fregerit & durat uſque ad l. quemadmodum. §. hac actione. h. d. ¶ Qui fregit rem meam per imperitiam, ſeu culpam ſuam, aut dolo, tenetur mihi l. Aquilia. h. d. vſque ad §. ſi quis ſeruum: & primo loquitur quando fregit rem meam ſibi locatã. Secundo quando rem ſibi commodatam. Tertiò quando nec locatam, nec commodatam. Secunda ibi, ſi cum. Tertia ibi, ſi quis ædificij. ¶ No. ex §. ſi cum maritus, ꝙ ſi maritus tradit vxori iocalia ad ſe ornandum, in dubio non videtur donare, ſed commodare. Et ideo mortuo marito pertinet ad hæredem mariti, & non ad uxorem: ſecus eſſet, ſi videret donaſſe. & adde quod nota. per Bart. in l. pen. ſol. mat. ¶ Item nota. in eo. §. ꝙ conſtante matrimonio poteſt eſſe litigium inter virum, & vxorem, facit l. non tantũ. & quod ibi no. infra de re iud. Paulus.

§. Si quis ſeruum. Si ex imperitia ſerui mihi locati ad cuſtodiam muli perierit mulus meus, tenetur mihi qui ſeruũ locauit, nõ ergo ſibi: licèt ſeruus debilitatus ſit, ſed ſi prout facto extranei, tunc vtrique noſtrũ tenetur ille, tam mihi pro mulo, q̃ locatori pro ſeruo. h. d. Paulus.

§. Item ſi victori. Qui cauſam præſtat, ut res mea rumpatur, uel frangatur, tenet̃ hac actione utili, niſi præuidere non potuerit damnum. h. d. cum l. ſeq. in prin. l. ſeq. Paulus.

LEX XIXX.

1 *Iudicis authoritate cogere poſſum te, ut tollas, quod in tuo poſitum non iure habes. Et quid ſit propria authoritate tollo.*
2 *[P]oſſidens ciuiliter ac naturaliter, an rem ipſius ingredientem propria authoritate repellere queat. Et quid ſi ciuiliter tantum.*
3 *Epiſcopus habens iuriſdictionem in loco tollit ac frangit quicquid ad impediendam ſuæ iuriſdictionis executionem, conſtructum eſt.*

L. Quemadmodum.

§. Si protectum. Vulgaris §. eſt & ſemper alleg. qđ in alieno eſt, licèt iure nõ pẽdeat, authoritate propria tollere, vel frangere nõ licèt. aliàs teneor, hac actione ſecus ſi in meo non iure poſitum ſit. h. d. Et eſt bonus §.
1 Not. † ꝙ licèt poſſim te cogere per iudicem ad tollendum aliq̃d, quod non iure poſitum habes in tuo, ſi propria authoritate facio, perinde teneor, ac ſi iure poſitum hr̃es, & ſic propria præſumptio facit licitum uideri ex parte alterius, quod erat illicitum. ¶ Itẽ not. ꝙ illud, quod in meo non iure ſit poſitum, poſſum authoritate propria tollere, facit l. ſi uitem. §. ad ianuam. quod ui aut clam. ubi
2 omnino uide tex. cum glo. Ex hoc † dicimus, ꝙ ille qui poſſidet rẽ ciuiliter, & naturaliter, poteſt ingredientem propria authoritate repellere. Et idem ſi poſſidet ciuiliter tantum, nam poteſt repellere clandeſtinum ingreſſorum, ut infra uti poſſid. l. j. §. inductum, & ibi no. per glo. & Bar. Idem eſt, ſi iuſtam detentionem habet, licèt non poſſideat ciuiliter, uel naturaliter, vt l. hæc autem. §. fin. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur. & nota. in l. j. §. neceſſario. ꝟ. ſi mu
3 lier ven. no. Item † per iſta dicit Innoc. ꝙ epiſcopus qui habet iuriſdictionem in loco poteſt tollere, uel frangere quicquid conſtructum eſt ad imdediendum executionem iuriſdictionis, & idem no. in c. j. de immu. eccle. per iſtum text. ubi omnino vide per eũ, quia plura bona dicit, & adde l. ſi ſeruus. C. quod cum eo. & quod not. in Spec. de loca. §. nunc aliqua. ver. xlviij.

§. Si nauis. Si nauis vnius damnum dederit naui alterius culpa nautarum, hæc actio ꝯpetit ꝯ illos q̃ fuerunt in culpa, nec refert, an vi impulſus accident. an naue damnũ dante. Et qñ ad damnũ fit æſtimatio, intereſſe non dẽt ęſtimari, qđ erat incertum, & a caſu ꝑ endebat, ſed quod erat certum. h. d. in effectu, uſque ad §. hac actione. Paulus de Caſtro.

§. Hac actione. §. tertio capite. uſque huc tractauit de modis, per quos damnum infertur, hic de rebus in quibus infertur, vel perſonis per quas infertur, pro morte uero animalium, quæ numero pecudum non continentur, competit hæc actio ex tertio capite l. Aquil. h. d.

2 *Defendere ſe ei non licèt, qui licite capi poteſt. Et quid ſi tunc ſe defendat, & ibidem occidatur. an mors pœnam aduerſus occidentem deſideret.*
2 *Dicta in uno legis, uel ſtatuti capitulo in alio repita cenſeri.*

§. Magiſtratus. Si magiſtratus alicui det iniuſte dãnum, tenet̃ hac actione directa, uel vtili, aut in factum, ſecũdum qualitatem damni dati, ſecus ſi iuſte fecit, nec eius culpa, uel dolus interuenit. Item uerba quanti plurimi poſita in capite l. Aquiliæ cenſentur repetita in tertio capite, li-
1 cèt dictum nõ ſit expreſsè. h. d. vſque ad fi. l. ¶ No. † §. magiſtratus. in fi. ꝙ quando quis poteſt licite capi, non eſt licitum ſibi ſe defendere, & ſi hoc faciat, & occidatur, nulla pœna reſultat, quod facit contra bannitos, qui ex forma ſtatuti poſſunt capi per quemlibet priuatum, ut ſi aliquis voluerit eum capere, & ipſe ſe defendendo fuerit occiſus, non puniatur occidens, quod uidetur hic expreſſe, & in l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccl. cõfugiunt, & ibi uide ꝑ Doc.
2 ¶ Item † no. fin. l. ꝙ dicta in uno cap. l. uel ſtatuto cenſentur in alio cap. repetita, de quo vide plene per Bar. in l. prætor. infra ui bo. rap. & in l. talis ſcriptura. in fin. de leg. primo.

LEX XXX.

1 *Præſcriptio 30. ann. in actionibus perſonalibus num de iure fforum fuerit. Et extincto principali acceſſorium quandoque durare.*

QVi occidit. Hic ĩcipit miſtim tractare de primo, & tertio capite l. Aqui. & h. d. Qui ſeruum alterius licite occidit, hac actione non tenetur. Si uero ſeruum alterius alteri obligatum occidat, tenetur creditori uſque ad ſummam crediti, ſi ſua intereſt, ut quia non poterat debitum conſequi, niſi per retentionem ſerui, tenetur debitori in eo, quod ſummam debiti excedit. Itẽ quod creditor per hanc actionem cõſequitur. in debito imputatur. h. d.
1 cum §. ſeq. ¶ Et † no. glo. ſuper uerbo, amiſit, quæ dicit, ꝙ præſcriptio xxx. annorum in actionibus perſonalibus non erat intenta de iure fforum, quæ gl. frequenter alle. ¶ Item no. ꝙ extincto principali durat acceſſorium. ſ. ius pignoris, facit quod no. ꝟ. fam. erciſ. l. ſi pignori. & C. de luitione pig. l. intelligere. & in l. 2. & quod ibi no. per Cy. C. de iudic. Paulus.

§. Si quis alienum. Qui rem alienam conſumit eo vſu ad quem inuenta eſt non tenetur hac actione directa, ſed utili. h. d. Simile in actione de pauperie. Nam ſi canis tuus comedit carnes meas, uel porcus farinam, nõ competit illa actio directa, ſed utilis, ut in l. j. poſt prin. s. tit. j. & ibi dixi. Paulus de Caſtro.

1 *Culpa non vacat, qui quod euenire poteſt non præuidet. Et ibidem cautela pro eo, qui aliquem mortificè uulnerauit, ut de occiſo non teneatur.*

§. In hac quoque. Siue dolo, ſiue culpa quis alteri damnũ dederit, hac actione tenetur, & dr̃ culpam committere, ẽt ſi non intendat damnum dare, ſi tamen negligenter ſe habuit, uel inaduertenter ubi debuit diligentiam adhibere. Item ſi ex uulnere non mortifero quis ꝓpter negligentiam mortuus ſit, non tenetur uulnerans de occiſo, ſed
1 de uulnerato tantum. h. d. uſq; ad fi. ¶ Not. † ꝙ in culpa eſt, qui nõ præuidet, quod ueriſimiliter euenire poteſt. ¶ Item nota ultimum caſum ad executionem illorum, qui aliquem non mortiferè uulnerant, & ꝑꝑ malum regimen moritur, ut non teneantur de occiſo, eſt ergo cautela, ut faciant uideri per medicos uulnera, qui dicant non eſſe mortalia, & facient redigi in ſcriptis dicta ipſorum, ut ſi poſtea moriatur per illas depoſitiones, excuſentur, bene faciet etiam iudex, ſi perſonaliter accedat ad uidendum uulnera, ut ꝟ. finium regun. l. ſi irruptione. §. ad officium, & ibi dixi.

LEX XXXI.

Si putator. Qui aliquid ex alio proiiciendo in loco per quem publice tranſitur: aliquem læſerit, ſiue in publico, ſiue in priuato, tenetur hac actione. niſi taliter denuntiauerit, ut periculum euitare poſſit, ſecus ſi non publicè per locũ tranſitus erat. h. d. ¶ Et no. illud ad quod alleg. ꝙ non tenetur quis diuinare. Simile in l. ſi fideiuſſor. in prin. ꝟ. man. ¶ Item nota. ꝙ denuntiatio tarde facta, ut non proſit illi, cui fit, non releuat denuntiantem. Paulus.

LEX XXXII.

Illud. Sicut in furto facto a familia, oẽs de familia reputantur pro uno, ut cenſeatur unum furtum, & unica æſtimatio ꝓſtetur ſic, & in dãno dato ab eadẽ, quia ſubeſt eadẽ rõ. h. d. ¶ No. ꝙ vbi eſt eadẽ rõ, ſit & idẽ ius, & ad hoc all. ꝙ eſt vulg. gloſ. & alle. concord. tu adde l. fin. C. ad l. Fal. de verb. obl. l. a Titio. & de tranſac. c. inter corporalia. infra de iniuſto. teſt. l. 3. Paulus.

1 *An pœna inſultus confundatur cum pœna uulneris.*

§. Si Idem. Iſte eſt no. §. qui primo vulnerat, & ex interuallo occidit, de vtroque tenetur. Si verò incontinenti, de occiſo tm̃, q̃a vulnera cũ morte cõfunduntur. h. d.
1 No. † ex hoc ſol. q̃õnis, ſi ſit ſtatutũ, ꝙ q̃ aliquẽ fuerit aggreſſus cũ armis puniatur in cẽtũ: aliud ſtatutũ dicit, ꝙ q̃ aliquẽ vulnerauit, puniat̃ in cc. mõ aliquis cũ armis aliquẽ inſultauit, & ipſum vulnerauit, q̃ritur an teneat̃ de inſultu: & de vulnere: & ſic in 300. an. de vulnere tm̃. & ſic in 200. Rñdet̃ ꝑ hũc §. Aut in ipſo inſultu vulnerauit: & tunc de vulnere tm̃, q̃a inſultus cõfundit̃ cũ vulnere: aut nõ tũc, ſed ex interuallo, qđ eſt ſi diuertit ad extraneos actus, & iterato rediuit ad eũ vulnerauit, & tũc tenet̃ de vtroq;, per iſtum not. §. de quo vide, quod no. ꝑ gl. & Doc. C. de acc. l. quę de crimine. & adde omnino, quod no. Bar. ꝟ. de adul. l. & ſi amicis. §. j. Spec. in tit. de ſententia. §. j. ver. ſed pone. Paul. de Caſt.

LEX XXXIII.

1 *Quis dicatur damnum pati, & qualiter æſtimatur in pretium.*

Si ſeruum. In hac actione non dẽt res ęſtimari ſ'm affectionẽ damnum paſſi, ſed ſecũdũ qđ cõiter valet. Itẽ ꝙ ſi rẽ poſſidet, tm̃ dr̃ hr̃e, q̃tũ valet cõiter, nõ q̃tũ aſcen-
1 dit affectio ꝓpria, vel alterius. † Itẽ dãnũ dr̃ q̃s pati ſiue perdat, qđ habet, ſiue nõ acquiſiuit, quod potuit. h. d. Et adde, ꝙ ꝓtia rerũ cõſiderant̃ ſecundũ q̃titatẽ redituũ, vt ꝟ. de le. j. l. ſi fundũ per fideicõ. & de reb. eo. l. ſi fundus. & C. de reſcin. ven. l. ſi quos. Itẽ aliq̃n dẽt attendi, qđ põt ꝑcipi. ꝟ. 20. an. vt in Auth. de nõ alie. §. q̃a vero leonis, & adde quod no. in c. cũ cãm. de teſti. ¶ Vltimo an affectio alterius ſit cõſideranda dic, vt in l. cũ ſeruus. & ibi per Bart. ꝟ. manda.

LEX XXXIIII.

Titio. Si ſeruus duob. legatus per aliquem occidat̃, & alter ipſorũ legatum repudiet, competit hæc actio inſolidũ alteri per ius accreſcendi: vel nõ decreſcẽdi. h. d. cũ l. ſeq. & prin. ſe.

§. Si dominus. Actio quæ non põt cõpetere defuncto, nec ẽt hæredi ſuo, nec ex eius ꝑſona. h. d. vel ſic, vt magis declaretur, ſi ſeruus quẽ dñs cum libertate inſtituit, ꝑ aliũ mortifere vulneretur, & anteq̃ moriat̃, ſit effectus liber & hæres: actio quæ competebat dño nõ tranſmittitur ad eũ, nec ad hæredem ipſius: quia non debet ſuiipſius æſtimationem, ſed ad cohæredem eius pro portione hæreditaria tranſmittitur. h. d. Ibi in tex. Iuſſerit, ſupple & dictus ſeruus poſt mortem dñi ſuperuixit, & ſic effectus fuit liber, & hæres: poſtea deceſſit ex eiſdẽ vulnerib. relicto Męuio hærede, quærit̃, an Mæuio competet hęc actio pro æſtimatione ſerui, quæ incępit competere dño ſtatim illatis vulnerib. quæ conſtabit eſſe mortalia, vt ꝟ. e. l. ita vulneratus, & reſpondetur: ꝙ non, quia dñs non tranſmiſit eam ad ſeruũ ne ſequatur inconueniens, ꝙ quis petat æſtimationem ſuijpſius, ergo nec ſeruus ad Męuium: quia non potuit plus tranſmittere, q̃ haberet, & iſte eſt effectus. ¶ Aget ex tranſmiſſione ſibi facta per dñm, qui licèt non tranſmiſerit ad ſeruum, tranſmiſit ad cohæredem, quia ceſſat abſurditas, & ſic no. ꝙ qñ defuncto competit aliqua actio, quæ non poteſt tranſmitti ad aliquem ex hæredib. non propterea ea tranſmittitur inſolidum ad alios, ſed pro portionibus tm̃ hæreditariis, quod tene menti: ſecus in ſeruo cõi, qui ſi ſtipulatur aliquid, quod vni ex dominis acquiri non poteſt, quæritur alteri inſolidũ, ut ſupra de vſufru. l. ſed & ſi quid. §. ſi ſeruus fructuarius, & in l. proinde, cum pluribus aliis, de ſtipu. ſeruo, quod eſt notandum, & vix alibi reperies. Paul. de Caſtro.

LEX XXXVI.

Liber homo. Pro damno dato iuſſu alterius tenetur mandans & mandatarius, ſi non habebat mandans ius imperandi: aliàs tenet̃ mandans tm̃ ſi factũ non erat atrox. Sed ſi erat, tenetur vterq;. h. d. tex. cũ gl. Et nota eã, maximè in diſtinctione, quã ponit circa finẽ, quæ eſt bona, & clara q̃ fuit glo. Azo. in ſumma quam recitat Roffr. de verbo ad verbum ſuper hoc titulo, licèt glo. hic non faciat de Azon. mentionem.

§. Si quadrupes. In hac actione non ſolum venit æſtimatio rei interemptæ, ſed etiã damnum, quod quis propter interitum ſentit, quod tamen euitare poterat, ſi non eſſet interempta. Item ſi ſeruus meus a te bonafide poſſeſſus per ſeruum tuum occidatur, cõpetit mihi hæc actio noxalis. h. d. cum l. ſeq.

LEX XL.

Quamuis. Qui reperit alienum animal in fundo ſuo dans ſibi damnum, non debet ipſum lædere, vel includere animo cęlandi, ſed poteſt ipſum ſine læſione expellere, vel dño denuntiare: vt recipiat. h. d. & eſt pulchra l. quam declarat Roff. in tit. ſi quadru. pau. fe. dica. circa fi. tene menti, quia ſecundum Roffr. quotidie quæritur a ruſticis de caſu huius l. Et uide eũ in tit. de paſtu pecorum. qui ponit, vnde habuerunt originem leges Longobard. & vnde illi Longobardi habuerunt originem, aliud ius eſt Federici. Paulus.

LEX XLI.

In lege. Si quis deleuerit teſtm̃ alterius, non tenetur teſtatori hac actione, ſed hęredi, vel legatariis ſic, qui verò ipſum extraneis publicauerit, tenetur actione iniuriarũ, ſed actione furti pro teſtamento deleto non tenetur, cum non habuerit animum furandi. Item cum hac actione concurrit actio depoſiti, & ad exhibendum. h. d. cum l. ſeq. ¶ Et no. ꝙ inquantum dicit teſtatori non competere hanc actionem pro teſtamento deleto, debet intelligi, qñ fuit deletum in eius vita, tunc ergo non competit pro æſtimatione teſtamenti. i. eius, quod in teſtamento continetur, cum poſſit aliud teſtm̃ facere, & ſic non eſt damnificatus: ſed pro æſtimatione pergameni, & etiam ſalario notarij ſecundum gloſſ. non oportet illam expenſam iterum facere, quod non feciſſet. In eo uero quod dicit, hæredi vel legatario competere, debet intelligi, quando fuit deletum poſt mortem teſtatoris: Nam ſi in vita, non viderentur hæres vel legatarij damnificati, cum teſtator poſſet teſtamentum reuocare, & ſic dependebat ex eius arbitrio ſpes, quam habebam: vnde non debet æſtimari, vt s. e. l. inde Nera. §. 2. in fi. ¶ Itẽ no. ꝙ nõ dẽt quis reuelare ſecreta aliena, aliàs tenetur iniuriarum, facit ad id, quod dixi ꝟ. ad exhiben. l. 3. §. penul. Sol. poſita in l. qui tabulas. in fi. eſt vera. Paulus de Caſtro.

LEX XLIIII.

Ob id. Pro damno dato in rebus hæreditariis hæreditate iacente competit hæredi poſtea adeunti hæc actio, licèt tempore damni dati non fuerit dominus. h. d. Paulus.

LEX XLV.

1 *Superior ſciens ſubditos delinquere ex delicto eorum tenetur.*

IN lege. Culpa in omittendo conſiſtens ẽt ſi leuiſſima ſit, punit̃ hoc primo. Itẽ ꝓ dãno dato a ſeruo alterius dño ſciente, & patiẽte tenet̃ dñs, ac ſi ipſe dediſſet, cũ poſſit ꝓhibere, hoc ſcđo. ¶ Itẽ licèt ſeruus vulneratus ſanet̃, adhuc tñ tenet̃ vulnerans pro expenſis medicinæ, vel dãni debilitationis. hoc tertio. ¶ Item hæc actio cõpetit ꝓter propoſitũ damnum dantis, cum dabat opem rei illicitæ, hoc quarto. Item ſi duo ad inuicem colludant, & alter dãnũ recipiat, non tenetur alter, niſi appareat, ꝙ dolo damnum dederit. h. d. uſq; ad l. ſcientiam. §. q̃ cum aliter. ¶ Et not. primum dictũ de culpa leuiſſima, q̃ conſiſtit in faciendo, pro quo uide qđ no. in l. ſi mora, ſol. mat. & ꝟ. de pę. l. reſpiciendum. §. delinquunt, per glo. &
1 Bar. Nota † princ. l. ſcientiam. ꝙ dominus ſuperior ſciens ſubditos ſuos delinquentes, tenetur ex delicto, quod no. Pau. de Caſtr.

1 *Defenſionem quæ in alio lædendo conſiſtit ſtricti iuris eſſe, ut quo ad impunitatem offendentẽ non egrediatur. Et quid ſi aprum ferire uolens, quod iure communi licet, hominem feriat, an teneatur.*
2 *Vindictam de iure ciuili nec licitã, nec permiſſam eſſe. Et quid ſi offenſus in recenti dolore alium læſerit.*

§. Qui cum aliter. Qui ſe defendendo damnum dederit, offendẽti hac actione nõ tenetur, ſecus ſi alteri. Item ſecus ſi vlciſcendo. h. d. notabiliter.
1 ¶ No. † diligenter: ꝙ defenſio quæ conſiſtit in lædendo alium, ẽſt ſtricti iuris, vt ſit impunita ſolũ quo ad offendentem, non quo ad alium. Ex hoc ſequitur: ꝙ ſi quis aliquem lædat dando operam rei licitæ de iure communi, puta quis volendo ferire aprum, ferit hominem, non teneatur, quia ferire aprum ſibi licebat de iure communi, ſed quando aliquis vult ferire hoĩem, hoc non licet ſibi, niſi de iure ſpeciali ꝑꝑ priuilegiũ defenſionis: & iõ ſi hoc faciendo lædit alium, tenetur vt hic, quod not. & ita intellige l. reſpiciendum. §. delinquunt. in fin. infra de pę. & quod ibi not. per Bart. qui alleg. iſtum text. ſed facit prima facie contra eum, niſi diſtinguas, ut dixi.
2 ¶ Item not. quòd † vindicta non eſt permiſſa de iure ciuili; & ad hoc alleg. iſte §. & adde quod not. Bart. infra de ſicar. l. ſiue. ¶ Nota tamen, ꝙ licèt uindicta non permittatur: ſi tamen quis in flagranti dolore aliquem per uindictam læſerit, minus punitur, arg. C. de adulter. l. Gracchus. unde cum quidam ſemel aliquem vulneraſſet, & uulneratus poſt eum currit, & occidit, conſuluit Bald. me audiente, ꝙ non erat decapitandus, ſed mitius puniendus: q̃a hoc fecit iuſto dolore compulſus, ut d. l. Gracchus. Paulus.

LEX XLVIII.

Si vulnerato. Si poſtq̃ fuit actum de uulnere, ſeruus mortuus ſit. poteſt agi de morte, ſed in condemnationem deducetur, quod pro vulnere fuit ſolutũ. h. d. cum l. ſeq. ¶ Et nota hic argumen. ad q. ſi ſtatutum dicit, ꝙ ille qui habuit pacem cum offenſo, non debeat puniri, & aliquis habuit pacem cum eo quem vulnerauit, & poſt pacem mortuus ſit ex eodem uulnere, an debeat puniri de morte? quæſtio ſtat, utrum illa pax videatur facta ſuper uulnere tãtum an ſuper omni eo, qđ poteſt

poteſt ſequi ex vulnere, & certè ſi fuit dictum expreſsè ex vulnere, non extenditur ad mortem, vt hic. Sed ſi ſimpliciter, videtur extendi ad omne illud, quod ſequi poteſt ex vulnere, argumen. ſ. de ſeruitu. vrb. prædio. l. ſi ſeruitus. De hac quæſtione vide plenè per Bar. in l. damni. §. Sabini, de damno infecto. Item facit ad quæſtio. Titius vulnerauit quendam, & accuſatus fuit criminaliter de vulnere, & punitus ſecundum formam ſtatuti, poſtea moritur ille ex illo vulnere, quæritur an debeat puniri de morte. Nam iſta. l. loquitur cum primo fuit actum ciuiliter, ſed nos loquimur cum primo fuit punitus criminaliter, de hac quæſtio. vide plenè per Bar. in ſimili ꝯ. de accu ſatio. l. ſenatus. Paulus.

LEX L.

Si quis fumo. Qui non occidit, ſed cām mortis p̄ſtat, tenet̄ actione in factū. Itē in hac actione venit damnum, quod non iure datur, nec vr̄ damnum per iniuriam dare, qui dum prodeſſe contendit rei ſuæ, deſtruit rem alterius, quæ ſimili modo eſſet peritura ēt ſi non deſtruxiſſet. h. d. tota l. & declara §. per l. ſi alius. §. eſt & alia. infra quod vi aut clam.

LEX LI.

1 *Etymologia num efficax præſtet argumentum.*
2 *Vulnerans mortiferè quod & cōſtat, perinde ſtatim tenetur, atque ſi prorſus occidiſſet. Et quid ſi alius irruerit, qui omnino occidat, an prima cū ultimis uulnerib. confundantur, ut de occiſo prior lædens non teneatur.*
3 *Mors in uno eodem homine duplex conſiderari poteſt. Et annus, quod dies habeat.*
4 *Abſurdum unum per aliud abſurdius tollitur. Et abſurdius eſſe maleficia impunita relinqui, quàm nocentes abſolui.*

ITa vulneratus. Iſta eſt pulchra. lex Bal. ſi vnus mortaliter vulnerat, & alter occidit, vterq; tenet̄ de occiſo. h. d. tota lex.
1 ¶Not. †primo ibi tracta. videlicet, ꝙ ēt licitū eſt argue
re ab etymologia vocabuli, concor. infra ſi cer. pet. l. 2. §. appellata.
2 ¶Secundo †no. ꝙ cū quis aliquem mortaliter vulnerat, & certum
eſt vulnus eſſe mortale, ſtatim tenetur ac ſi occidiſſet. ¶ Sed vtrū
poſſit ſtatim accuſari criminaliter antequā moriatur? dic, vt not. in
l. damni. §. Sabini, de dam. infec. Si vero non conſtabat eſſe mortale, tunc expectatur euentus, vt ſ. e. l. huic ſcripturæ. Tertio no. ꝙ ſi alius poſtea occidat, etiam ipſe de occiſo tenetur, & ſic vulnera prima non confunduntur cū morte, nec econtra. & hoc qn̄ inferunt̄ a diuerſis, ſiue incontinenti, ſiue ex interuallo, vt ſ. e. l. illud. §. fi. Et aduerte diligenter, quia qn̄ primo vulnerat, deinde occidit ex interuallo, dr̄ ibi ſimpliciter, ꝙ tenet̄ de vulnere, & de morte, nec diſtinguitur, an vulnus primū fuerit mortale, vel non. vnde ēt ſi ſit mortale nō vr̄, ꝙ teneatur pro illo, niſi de vulnere. ne unus, & idē de duplici morte eiuſdē hominis teneatur, quod eſſet inhumanū. Sed qn̄ inferunt̄ a diuerſis, tūc vterq; tenetur de occiſo, vt hic, qđ
3 tene mēti: quia per illum §. limitatur iſta l. & ille per iſtam l. Itē † no.
ꝙ in vno, & eod. homine pōt conſiderari duplex mors. ſ. ficta. &
4 vera. ¶Item no. ꝙ annus habet ccclxv. dies. ¶Item † ꝙ abſurdum
tollitur per abſurdius. i. vt vitetur abſurdius permittitur abſurdum. ¶Item not. ꝙ abſurdus eſt maleficia remanere impunita, quàm nocentes abſoluere. Paulus.

LEX LIIII.

L. Si ex plagis.

§. In cliuo. Si per mulum vnius detur alteri damnū culpa illorū q aīalia regunt, tenent̄ illi, qui fuerūt in culpa hac actione, ſed ſi culpa ipſorum non fuit in cā. ſed feritas animalium, tenetur dn̄s animalium, actione de pauperie. Si uerò neutrum in cauſa fuit, tunc neuter tenetur, nec regentes nec dn̄s animalium. h. d. Et no. tex. ibi, quia reſpondi ius eſſe in cauſa poſitum &c. qui quotidie all. ꝙ ex facto ius oritur. Paulus.

§. Quidam. Pro damno dato ſeruo tuo ab animali tibi vendito, poſtq̄ factū fuit tuū per traditionem, non potes agere ꝯ venditorem. Sed ſi antequā ſit factū, agere potes, niſi culpa ipſius ſerui datum ſit. h. d. Vel dic, ꝙ non facit differentiam, an ſit factum tuum, vel non, ſed an emptio ſit perfecta. vel non. Et hæc videtur magis amica literæ. Paulus.

§. Cum pila. Si vnus ex ludentib. ab altero damnum recipiat in ludo, non hēt hanc actionem. & qui dat cauſam damni, tenetur actione in factum. h. d. cum l. ſe.

LEX LV.

Legis. Iſta eſt notabilis lex. & ſingularis cū l. ſeq. Si creditor rem debitam intermitat ante moram debitoris, liberatur debitor. Et habet hanc actionē contra occidentē: ſed ſi poſt moram, liberatur, non tamen habet actionē. h. d. no. Et no. pro declaratione huius l. tres caſus. Nam interdum ipſe debitor rem debitam interimit, interdum extraneus, interdum ipſe creditor. Primo caſu perpetuatur obligatio, ut in l. ſi ex legati cauſa, in fin. & l. ſi ſeruum, de ver. obl. Secundo caſu aut extraneus interimit in perniciem creditoris, & tunc liberatur debitor, nec vllā habet actionem contra occidentem, ſed ipſe creditor hēt actionem de dolo contra occiſorem, ita intelligit l. arbitrio. §. fi. ſ. de dolo. Si verò fecit in perniciem debitoris, uel dubitat̄, dat̄ actio l. Aquiliæ debitori, vt ſ. e. l. huic ſcripturæ, in prin. Sed an teneat̄ illā cedere debitor, vel non, vr̄ quòd ſic, per illum tex. in contrarium tamen facit.

Finium regundorum. Rubrica.

¶Viſum eſt ſupra de realibus actionib. Item de perſonalib. in rem ſcriptis, hic ponit de quibuſdam miſtis tam in rem q̄ in perſonam, ut patet Inſti. de act. §. q̄dam, & in l j. huius tituli. ¶ Sed quæro in q̄bus caſib. competat hæc actio? reſpondeo. in trib. Primo vt ponātur termini qui nunq̄ fuerūt, puta ſi habeamus fundum communem pro indiuiſo tu, & ego, & diuidimus eū hoc acto, ut habeas tertiā partem, & ego duas, certè intereſt mea, ut termini ponātur ne in futurum mihi controuerſiam facias, & iſto caſu ponent̄ expenſis amborum, arg. ꝯ. l. iiij. §. j. verſiculo, ſed ſi menſor. ¶Secundo competit, qn̄ ſemel fuerunt termini qui poſtea per te fuerunt turbati. Nam agitur, vt reponant̄, & tunc fit expenſis tuis, ut ar. ꝯ. ad exhib. l. ſed & ſi. §. interdū. ¶ Tertio competit qn̄ de parte mea aliquid occupaſti terminis amotis, uel non amotis, tunc agitur ut illam partem reſtituas, & terminos ſerues, & de hoc loquitur l. iiij. §. j. ita no. per Cy. C. eo. l. fi. & per Roffr. in libello ſuper hac actione. Et quæ ſint neceſſaria vt hæc actio competat, dic, ut ibi p̄ eum. ¶Vltimo no. quod in hac actione cum duabus ſequentib. uterq; eſt actor, & reus, ut ꝯ. famil. erciſ. l. inter cohęredes. §. qui familiæ, licèt alter principalius altero, ut ſ. de iudi. l. in tribus, quod ad quid p̄ ſit, habes in c. ex literis. de proba. Paulus de Caſtro.

LEX PRIMA.

1 *Actio finium regundorum in rem num ſit an in perſonam. Et an ſtricti iuris, an bonæfidei. Item an ex contractu, an quaſi.*
2 *Actionis finium regundorum a quo tempore incipit præſcriptio currere. Et cum aduerſus occupatorem competit, quanto tempore præſcribātur.*

FInium regundorū actio. Vſq; ad l. 4. §. j. quatuor facit. Primo dicit, qualis actio ſit iſta, & rn̄det, ꝙ miſta tam in rem, q̄ in p̄ſonam. Scđo p̄ q̄bus p̄dijs cōpetit. Et rn̄det, ꝙ p̄ ruſticis tm̄, licèt in cōfinio ſit paries, uel arbor. Tertio quid veniat in hac actione, & rn̄det, ꝙ interdum ueniūt ad iudicationes. ſ. confinia dirimi, uel termini poni. Nam de parte unius adiudicatur alteri. & alter ſibi in pecunia condemnatur.
¶Quarto pro quota rei competit, & rn̄det, ꝙ non ſolum p̄ tota,
1 ſed p̄ qualibet parte. h. d. uſq; ad l. 4. §. ſi in iudicio. ¶ Quærit † glo.
qualiter dicat̄ in p̄ſonam, uel in rem. Itē, an ſit bonæfidei, vel ſtricti iuris, & đ his dic, ut in ea. ¶Tertio q̄rit, an ſit ex ꝯctu, uel quaſi, & rn̄det, ꝙ non. Sed eſt datiua, ut ꝯ. e. l. fi. Pe. & alij ꝯ, ꝙ immo eſt ex quaſi ꝯctu, ſicut eſt actio famil. erciſ. & communi diuidundo: ut Inſti. de oblig. quæ ex quaſi ꝯctu. §. item ſi inter aliquos. Et no. p̄ Cy. C. e. l. fi. ¶Quarto quærit. qn̄ naſcit̄. & rn̄det, ꝙ ex quo fines turbare cęperunt. Tu dic, ꝙ hoc eſt uerū, qn̄ agit̄ p̄ finib. turbatis, ſed ſi agatur, ut ponantur fines, qui nunq̄ fuerunt, naſcit̄ ex eo die, ex quo ad hoc agi poterat, iuxta ea, quę dixi in rubrica. Item ſi agatur pro occupatione partis alterius, naſcit̄ ex die occupationis, ut no. in d. l. fi. per Cynum. Quinto † q̄rit a quo tp̄e incipit p̄ſcriptio. rn̄det, ꝙ a die qua ponit agi. Alij uero dicūt, ꝙ cum petit, ut fines ponant̄ nunq̄ currit p̄ſcriptio, ſed cum agitur. ut reſtituat̄, quod captum fuit de fundo alterius, tunc currit, de quo p̄ Cy. in l. j. §. ad hoc, de anna. exce. in confinib. aūt epiſcopatuum, uel parochiarū certum eſt, ꝙ non currit p̄ſcriptio, ne ex eo confundant̄ diœceſes ut in c. ſuper eo. de paroch. & plenè not. xi. q. 3. quicunque & in c. inter memoratos. xvj. q. 3. Vltimo quæritur cum competit ꝯ occupatorem, qualis præſcriptio currat, uidetur ꝙ xxx. annorum, ut l. fin. C. e. Tu dic, ꝙ aut occupauit ſine titulo, & uerum eſt, aut cum titulo, & ſufficiunt x. uel xx. ann. ita intelligitur l. 2. §. ſed & ſi fundum. ꝯ. pro empt. & glo. in fi.

1 *Fructus naturales bonæfidei poſſeſſor non lucratur. Et quid de induſtrialibus. num. ſeq.*
3 *Exceptiones ſi quæ pēdente lite fieri debeant, quæ tamen utranq; partē reſpiciant, ab utraq; parte fieri debere. Et quid ſi unā tantū reſpiciāt partē.*

§. Iudici. Hic ponitur quod ſit officium iudicis in hac actione, & reſpondetur, ut condemnet alterū alteri ad intereſſe, quod tribus modis conſideratur. Primo in fructibus perceptis de parte alterius indebite occupata, qui quidem ſi naturales ſunt, indiſtincte ueniunt reſtituendi. Si uero induſtriales, non dummodo ſint percepti bona fide. & ſint conſumpti, aliàs ſic. Secundo conſideratur in eo, quod alter ſoluit pro communi utilitate, puta agrimenſoris, qui terminos poſuit. nam alter reſtituet partem ſuam. Tertio in eo, quod intereſt alterius propter alterius contumaciam in non parendo iudici. h. d. uſque ad §. ſi dicantur. ¶Et not. pro intellectu, ꝙ hic loquitur, quando actio proponitur contra illum, qui occupauit de fundo alterius, quo caſu, aut fines non ſunt turbati, nec vertunt̄ in dubium, & non p̄ponetur hæc actio, ſed rei vendicatio, vt nota. p̄ gl. ꝯ. e. l. ſi irruptione. aut ſunt turbati. vel in dubium vertuntur, & tunc proponet̄ hæc actio, per q̄ principaliter petetur fines declarari per iudicem debere eſſe in tali loco, & in conſequentiam implorabitur officiū iudicis mercenarium, vt cōdemnet aduerſarium ad reſtitutionē eius, quod occupauit. Et aduerte, q̄a magis intereſt ſua implorare ad hoc officiū iudicis, q̄ intentare rei vendicationem, quia primo caſu non hēt neceſſe probare dn̄iū eius, qđ occupatū eſt. Sed ſufficit probare terminos dēre eſſe in tali loco, q̄ probatio leuius ſit, q̄ probatio dn̄ii, cum ſufficiant monumenta ēt priuata, & alia, quæ ēt in alijs cauſis non ſufficiunt, vt in capitulo cū cām. de probatio. & ibi nota. ꝯ. e. l. in finalib. nam hoc facto, q̄cquid vltra illos terminos occupatum eſt, reſtituet̄, vt ꝯ. eo. ſi irruptione. & l. de mō. Sed cum agit̄ rei vendicatione, oportet probare dn̄ium, quod eſt difficile, vt nota C. de probationib. cum res. & proponet̄ officium iudicis ad reſtitutionem omnium fructuum nālium, ita intelligit̄ pri
1 mū dictum §. ſ̄m gl. tales. n. nō lucratur † poſſeſſor ēt bonæfidei.
vt ꝯ. de vſu. l. fructu. Tertio proponet̄ ad reſtitutionem fructuum induſtrialium poſt litem conteſt. perceptorum, vt in §. poſt litem. Sed ante ſi erat bonæfidei poſſeſſor, non veniunt, quia lucratur, ſi conſumpti ſunt: aliàs veniunt a ꝯrio ſenſu. Sed a malæfi. p̄nt condi ciꝯdōne ſine cā, de quo dic, vt l. & ex diuerſo. de rei vend. ¶ Item
2 no. † diligenter tex. cū glo. ꝙ bonæfi. poſſeſſor lucratur fructus in-
duſtriales conſumptos, ēt ſi non habeat titulū. Itē ēt ſi factus ſit locupletior, quia nihil reſtituere tenet̄, ſ̄m gl. hic, & Inſtit. de officio iud. circa prin. licèt alia gl. quæ eſt in §. ſi quis a non dn̄o, Inſtit. de re. diu. dicāt ꝯrium, ſed iſta variat ſ̄m Doc. in l. certū. C. de rei ven. licèt Bar. aliter dicat in l. & ex diuerſo. ꝯ quē fortiter facit iſte text.
3 ¶Item † no. in ver. ſed ſi menſor, per quem patet, ꝙ ſi aliquæ exce-
ptiones veniunt fiendæ lite pendente, q̄ reſpiciant vtranq; partem, ab vtraq; debent fieri, puta, ſi committat̄ cā conſulenda iuriſperitis, vt iudex pronuntiet ſ̄m dicta eorū, vel ſi eligātur, qui reuideāt computa. facit ꝯ. de adul. l. ſi expoſtulauit, & ibi no. & ꝯ. ti. j. l. ex parte. in prin. & ad l. Fal. l. quantitatis. Sed ſi reſpiciant vnam partem tm̄, illā ſolā facere debet, vt C. de ęrog. mili. anno. l. fin. lib. 12. Et uide quod no. in cle. quamuis, de appella. per glo. Paul. de Caſt.

1 *Actio ciuilis cum accuſatione criminali intentari licèt non poſſit: officiū tamen iudicis pro re ciuili poteſt.*
2 *Iudex maleficiorum, num de ciuili principaliter cognoſcere queat. Et quid incidenter.*

§. Si dicantur. Quæſtio finium non ſolum pōt terminari p̄ hanc actionem, ſed ēt incidēter
1 p̄ officiū iudicis deſeruiens actioni criminali. h. d. no. Et † nota, ꝙ li
cèt ciuilis actio non poſſit ſimul intentari cum criminali accuſatione, vt C. qn̄ ciuilis actio. l. j. officium tm̄ iudicis pro re ciuili ſic, vt hic, & C. de condi. ob turpē cām l. quod euitandi, & ꝯ. de fur. l. in-
2 terdum. §. q furē. & ibi vide oīno. Bar. ¶Itē no. ꝙ † iudex maleficio
rum, licèt de qōe ciuili non poſſit principaliter cognoſcere, ut l. ſolemus. §. latrunculator. ſ. de iud. incidenter tamen ſic, ut hic. Paul.

Verſic. Si alter. Pro duobus fundis diuiſis competit hæc actio, licèt vterq; eorū ſit pluriū dn̄orum, & in adiudicationib. quæ fient, q̄libet habebit portionē, quam habet in fundo, ſed pro fundo cōi, & indiuiſo non competit, nec etiam pro cōi, & proprio. h. d. vſque ad §. non ſolum. Nota tex. ibi, quoniam magis fundo, ꝙ ſn̄ia datur fundo, vide And. de Barul. in l. domini, de agricol. & cenſi. & quod ſcripſi in l. nutu. §. fi. de lega. 3. ex eo, quia dominus fundi. Et eſt arg. ꝙ ſi cōdemnetur aliqua apotheca, vel nauis, videatur dominus condemnatus. Ad hoc facit ꝯ. de trib. l. p̄curationis. §. ſi plures, & de annu. leg. Caius. vbi videtur expreſſum, & vide ibi Bar. Paul.

1 *Actionem finium regundorum, num fructuarius, uel creditor ius pignoris habens intentare poſſint. Et an ſn̄ia cum ipſis lata domino præiudicet.*
2 *Confinium à uicinis, quid diſtet. Et in quibus ſpectatur.*
3 *Actio finium regundorum, ut competat, quæ ſint neceſſaria.*

§. Non ſolum. Non ſolum pro duob. fundis, ſed pro plurib. prædiis hæc actio locum hēt hoc primo, & competit tam dn̄o, q̄ habentib. ius in re. h. ſcđo: p̄ ædificiis aūt vrbanis non cōpetit, nec ēt pro ruſticis, quę non ſunt confinia interueniēte uia publica, uel flumine publico. h. d. vſque
1 ad l. de domo. Nota † fructuarium, vel creditorem habentem ius
pignoris poſſe intentare hanc actionem. Sed an ſentētia lata cum eis noceat domino? vr̄ ꝙ non, niſi ſciuerit, & paſſus fuerit vt l. ſæ-
2 pe de re iud. quia ius eorum ſeparatum eſt a iure dn̄ij. ¶Scđo † no.
differentiam inter confinitatem, & uicinitatem. Nam uicinitas p̄priè cadit in prædijs urbanis, vt hic, licèt etiam in ruſticis cadere poſſit, vt ꝯ. de aqua plu. ar. l. ſi tertius, in prin. confinitas autem propriè nō cadit, niſi in ruſticis. Sed quæro, quod remedium dabitur in vrbanis volentib. domum diuidi per parietem? vr̄, ꝙ hæc actio ſit vtilis, ut in gl. fi. huius l. in contrarium facit §. qui communem. ſ. vnde verius dic, ꝙ implorabitur officium iudi. ar. ꝯ. de dam. infe. fluminum. §. j. & ita vr̄ tenere Roffr. pro quo bene facit tit. prox. l. puto. in prin. Et idem vr̄ dicendum in caſu §. q cōem. ſi dn̄s nollet diuidere proprium, vel cōem prout ibi dr̄, nam æquum eſt ſibi ſuccurri. Idem ēt vr̄ dicēdum in caſu, qui ponitur in fine l. Vltimo
3 † collige, quę ſunt neceſſaria ad hoc, ꝙ hęc actio competat, primo
vt prædia ſint ruſtica, ut ſ. e. l. 2. in prin. Secundo, ꝙ ſint diuiſa: ſecus ſi eſſent communia pro indiuiſo, vt ſ. ea. l. §. qui communem. Tertio ꝙ ille, qui agit, non habeat partem in eo fundo illius, cōtra quē agit, & ratione cuius agit. vt ea. l. §. q cōem. Quarto, ꝙ ſit dn̄s, vel habeat ius in re, vt hic, & in §. finiū. Quinto ꝙ p̄dia ſint uicina, ut in fine l. Sexto, ꝙ ſit q. finium. vt l. ſi irruptione. §. ad officium. ꝯ. eo. Septimo, ꝙ ille, qui agit, non turbauerit fines, aliàs excluditur, vt C. e. l. ſi cōſtitit. Octauo, ꝙ agat ꝯ. tempus debitum. ſ. ꝯ. 30. annos, ex quo iſta actio ſibi incępit ꝯpetere, vt C. e. l. fi. & l. j. de anna. excep. quod tm̄ limita, & declara, vt dixi ſ. eo. l. j. Paul. de Caſt.

LEX VII.

De modo. Qui capit vltra debitam portionem per hāc actionem refundere tenetur illud plus. h. d. cum prin. l. ſeq.

1 *Iudex, cū de rebus præteritis agitur, probationes teſtium inquirere debet, & inſtrumentorum, nec ſufficiūt, quæ ipſe vt priuatus vidit. Et quid vbi quæſtio eſt de vulnere, an ſit mortale, an ipſe an per medicos deſpicere debeat, & num. 2.*

§. Ad officium. In ijs, quæ hn̄t cauſam de præſenti inſpectio oculorū iudicis, vim ha-
1 bet probationis. Ad hoc allegat. Cum † agitur de reb. præteritis, iu
dex debet inquirere probationes teſtium, & inſtr̄orum, nec ſufficeret, quòd ipſe uidiſſet tanquam priuatus, iuxta ea, quæ no. C. ut quæ deſunt aduo. partium. l. j. Sed in ijs, quæ hn̄t cām permanentem de præſenti iudex poteſt ſe informare per inſpectionem ocu
2 lorū, & ex hoc ſolo iudicare, hoc probat iſte §. ¶ Et eſt ar. † quòd
cum quæritur de vulnere, an ſit mortale, iudex non debeat hoc totum committere medicis, ſed ipſe poteſt p̄ſonaliter ire, & uidere ſ̄m Bal. facit, quod no. ſ. de fer. l. 2. in fin. de conſt. c. romana. per Innoc. adde c. quia iudicante. extra de præſum. Paul.

LEX IX.

Iudicium. Licèt unus fundus uicinus diuidatur, uel alienetur, domino tamen alterius fundi non tollitur hæc actio. Paul. de Caſt.

LEX X.

Iudicium. In iudiciis diuiſorijs q̄libet eſt actor, & reus h. d. quod declara. ut l. in trib. ſ. de iudi. & in c ex literis, de probat.

LEX XI.

In finalibus. Termini non præſumuntur mutati, niſi p̄betur mutatio. Item p̄batio terminorum fit per inſtr̄a antiqua Bal. & intellige ēt ſi ſint inſtr̄a priuata, puta, libri antiqui, quod declara, ut in c. cum cauſam. de probat.

LEX XII.

Eos terminos. Venditor inter emptores poteſt eſſe teſtis in cauſa finium, ad hoc alle. Sed miror, quia hoc non dicit hęc l. nec aliquo modo congruit literæ. Pone ergo caſum per l. j. C. eo. ſecundum quam h. d. ſi dominus duorum fundorum confinium alterum uendat demōſtratis certis nouis finib. non debet empor ſequi antiquos fines, ſed nouos. h. d. Rō eſt, quia liberum fuit venditori deſignare quantum uendere uolebat, & iſtum intellectum ſentit gloſſa in d. l. j. dum alleg. hanc legem. De primo uero intellectu, & alijs, quæ circa ipſum ſunt, uide quod no. per Cyn. C. de teſti. rationib. & de fal. l. ſi a te. & per Inn. in c. quoniam aliqua. &c. inſuper. de teſtib. Lex finalis narrat conſtitutionem Græcam, quam non expedit legere.

LEX PRIMA.

1 *Actio familiæ erciſc. ad quid principaliter detur.*
2 *Actione famil. erciſc. qui agit, nec poſſidet, exceptione excluditur, ſecus in eo, qui poſſidet. Et cur ita diuerſum.*
3 *Poſſeſſionis effectus, atque commoda.*
4 *Dominium quando incidenter in iudicium deducitur poſſeſſio, an ab onere probandi releuet.*
5 *Conſtitutio principis ſi dicat, quòd habentes baroniam tantum de principis fiſco, percipiant, quid ſi quis ſit in baroniæ poſſeſſione, an vt percipiat penſionem neceſſe habeat dominium ſe probare.*

Famil. erciſcundæ. Rubr.

HÆc actio. In hac l. ponitur, unde oritur hæc actio, & ad q̄d cōpetit, & cui cōpetit, & qual̄r in ea p̄cedit̄, & q̄d oportet ea p̄ba. h. d. Hæc actio dat hr̄dib. uolentib. hr̄ditatē diuidere, & ꝯpetit tā poſſidēti, q̄ nō poſſidēti, ſi tm̄ agat, q nō poſſidet, repellit̄ p̄ exceptionē, ne p̄iudicium fiat hæreditati, per quam exceptionē aget̄ petitione

hęreditatis primo intentata. Sed ſi agat ille, qui poſſidet per hanc
exceptionē, non repellitur: cogitur tñ incidenter probare ſe hære
dem, quod niſi fecerit, nō pōt in hac actione victoriā ꝯſequi h. d.
1 & eſt no. l. & magr̃a. ¶No. † ꝙ hæc actio principaliter dat̃ ad diui-
dendam hr̃ditatem. Ex quo ſequitur, ꝙ vbicunq; in hoc iudicio
aliqd aliud venit, quàm diuiſio hæreditatis, illud nō expedit̃ iure
actionis ſed officio iudicis mercenario deſeruienti huic actioni.
Exempla patent ĩ. e. l. 2. §. fi. cum l. ſeq. vſq; ad l. ſi hr̃s. & l. Pompo-
2 nius, & l. puto. §. ſi dolo. cum ſimilib. ¶Secundo † no. ꝙ cum agit il
le, qui non poſſidet, excluditur per exceptionem: ſecus in eo, qui
poſſidet. Rō diuerſitatis eſt, quia qñ nō poſſidet, hēt petitionem
hæreditatis ꝯ poſſidentē, ergo non pōt prius mouere hanc actio-
nem, ꝑ quam fieret petitioni hæreditatis præiudicium, qa ſi pro-
nuntiaretur pro eo in hac actione ꝓſumeretur hęres, ergo primo
debet petitionem hæreditatis intentare, vt ſ. de pet. hær. l. ſi quis li-
bertatem, & idem in cōi diuidundo iudicio ſcd̃m gl. & bñ, vt ĩ. de
excep. l. fundi, & l. fundum. Sed cum agit ille, qui poſſidet: tunc nō
competit ſibi petitio hęreditatis, quia non datur poſſidenti, ſed ꝯ
poſſidentem, vt l. regulariter. ſ. de pet. hæred. ergo non habet locū
illa exceptio, ne ꝑiudicium fiat petitioni hæreditatis, quæ non eſt
in rerū natura. vt l. ſed & ſi lege. § itē ſi rem. de pe. hęr. & hoc ſen-
3 tit gl. pen. q̃ incipit, niſi fortè, in fine. ¶Tertio † no. ex hoc effectū
poſſeſſionis qa facit quē admitti ad iudiciū, q alias nō admitteret̃,
ad hoc alle. hæc l. habet, plures alios effectus: nā iudicis officium,
vt ſ. de offi. procu. Cęſa. l. fi. & de libę. cā. l. liberis. §. ulti. Itē transfert
in alium onus probationis, Inſt. de interd. §. cōmodum. Itē iuris ꝓ
ſumptionem pro poſſidēte. vt C. de prob. l. 2. Item habet effectū,
quo ad executionem ſnīæ, de quo dic, vt l. ob maritorum. C. ne
vxor pro mari. & alios effectus naturales, de quib. in l. 2. §. ex ꝯrio,
4 de acq. poſ. ¶† Item in fi. tex. expreſſum de directo ꝯ illud, ad quod
alleg. iſta l. ſ. ꝙ cū dñium deducitur in iudicium incidenter: poſſeſ-
ſio non releuat ab onere probandi. Nam licèt agens poſſideat, &
ab hac actione non repellatur, non tñ obtinet, niſi ſe hæredem ꝓ
bet. In ꝯrium facit, quod not. gl. in l. ſicuti. §. ſi quæratur, ſi ſerui
ven. & quod no. per Cyn. C. qui accuſ. non poſ. l. non ignorat, &
in l. 2. C. quę ſit long. conſue. quæ oēs alle. hanc l. in ꝯrium. Sed dic,
ꝙ aut ille, qui deducit dñium incidenter in iudicium, non agit de
ipſo dñio, ſed de alio penitus diuerſo, & tunc poſſeſſio releuat ab
onere probandi, ut cum quis agit cōfeſſoria pro ſeruitute: nam li-
cèt dicat ſe dñm rei, cui dicit competere ſeruitutem, non tñ agit
ipſo dominio, ſed pro ſeruitute, q̃ eſt diuerſa. Et iō præſumitur do
minus rei, ſi eſt in poſſeſſione: ita debent intelligi gl. & Doc. in ꝯ-
trarium. Aut agit de ipſo dominio: & tunc ſecus, vt hic: nam ille, q
agit hac actione, petit ſibi adiudicari partem, tanquam vero hære
di, quia diuiſio hr̃ditatis implicat hoc in ſe: & ideo non adiudicat̃,
niſi ſe ꝓbet hæredem, vt in hac l. quæ malè alle. in ꝯriū. ¶Et iſta fa-
5 ciunt ad q. dicit † ꝯſtitutio Regis, ꝙ oēs hñtes baronias debeant
habere certas penſiones de camera Regis, vnus eſt in poſſeſſio-
ne baroniæ, petit penſionem, an habeat probare ſe dominum ba
roniæ, certè non, quia non agit de ipſa baronia, vt in gl. dicti §. ſed
ſi quæratur. ¶Sed pone, dicit ꝯſtitutio Regis, ꝙ habentes baro-
nias poſſint petere de decennio in decennium eas ſibi renouari,
dr̃ ꝙ nō habet ius in ea, q̃ritur an habeat probare, cum ſit in poſ-
ſeſſione, & deducitur ius ſuum in conſequentiam? rñdeo ſic, per
iſtū tex. cum agatur de ipſa baronia, licèt. n. principaliter agatur
de baroniæ renouatione, tamen hoc includit dominium baro-
niæ. ¶Vltimo quæro pone, ꝙ illi, qui non poſſidet, non opponi-
tur exceptio, de qua hic, vtrum procedat iudicium? reſpondeo
ſic, quia præpoſteratio exceptionum non vitiat iudicium, vt l. 2.
C. communi diuid. & l. ſi mancipium. §. j. ĩ. de euic. hoc intellige
vnius tantum ad aliam: ſecus ſi vnius ad ſeipſum: ita nota. ibi & ꝑ
Bar. in l. prolatam. C. de ſententijs. Paul.

LEX II.

1 *Filius in legitima ſola hæres propriè non dicitur. Et ideo eius poſſeſſio bono
rum dicitur non hæreditatis.*

PEr familiæ. Hæc actio cōpetit ad diuidēdā
hæreditatē qualitercūq; delatā,
pro quarta non, q̃ debetur ex conſtitutione diui Pij;
nā non competit directa, ſed vtilis, cum ille nō ſit hæ
res, vel bon. poſſ. ¶Item pro bonis, quæ tꝑe mortis nō fuerūt hæ
reditatis, ſed peculii: poſtea vero facta ſunt hæreditatis, hæc actio
competit, & vterq; in hac actione eſt actor, & reus, & dat̃ nō ſo-
1 lū inter oēs hæredes, ſed inter alios h. d. vſque ad §. fi. ¶Et † no. hic
optimū tex. ꝙ filius in legitima ſola non eſt propriè hæres, & iō,
dr̃ poſſeſſio bonorū, non hęreditatis, de quo no. C. de rei vend. l.
cum a matre. & facit C. ad l. Iul. maieſt. l. quiſquis. §. ad fœminas, ꝑ
Iac. But. in l. quoties. C. de hær. inſt. Paul.

1 *Iura incorporalia actione famil. erciſc. non uenire, poſſunt tamen uni adiu
dicari, non diuidi, quia iure ipſo diuiſa cenſentur.*
2 *Ceſſionarium procuratorem in rem ſuam dici. Et qualiter debitorem obli
gatum habere dicatur. Et quo nomine agere ad rem ceſſam poſſit.*
3 *Prcurator in rem ſuam inuito creditore, num quis conſtitui poſſit. Et ceſ-
ſionarium in locum cedentis poni.*

§. In hoc iudicium. Debita, & credita hæredita
ria per hanc actionem non
ueniunt diuidenda, ſed officio iudi. alteri ex hæredib. adiudicanda
ſunt, q ex hoc efficietur procurator in rem ſuā, & partim ſuo, par
tim procuratorio noīe agat, & conueniat̃. h. d. cum l. ſeq. ¶Nota
1 † ꝙ iura incorporalia non ueniunt in hac actione, qa diuiſa ſunt ip
ſo iure, nec aliter diuidi poſſunt. Item ꝙ poſſunt uni adiudicari, &
hæc adiudicatio fit officio iudicis deſeruientis huic actioni, ut in
2 prin. l. planè, in fi. rationem dixi ſ. eo. l. j. ¶Itē † not. ꝙ ceſſionarius
dr̃ procurator in rem ſuam, nec hēt debitorem obligatum ſup-
ple directa actione, ſed vtili ſic, vt hic in gl. q̃ ad hoc ſꝑ alle. de quo
dic, ut plenè no. ĩ. de act. & ob. per Bar. & in l. j. C. e. ti. per Cy. Item
not. ꝙ ceſſionarius agit procuratorio nomine cedentis, quod eſt
verum, qñ intētat directā actionē, quæ penes cedentem remāſit,
ſed ſi intentat vtilem: agit nomine ſuo, vt not. infra de procura. l.
3 ſi quis in rem. & C. de procurat. l. qui ſtipendia. ¶Item not. ſecun-
dum gloſſ. quòd pōt fieri procurator in rem ſuam ex parte rei in
uito creditore. Sed iſte tex. innuit contrariū, ꝙ hoc non præiudi-
cet creditori. Et iō intelligo text. ſic, ꝙ ſi plures hæredes ex cā hære
ditaria tenētur vni: poſſunt iſti agere inter ſe, ꝙ unus ſolus eorum
ſoluat. & licèt hoc non noceat creditori, quin poſſit oēs conueni
re: tñ pōt prodeſſe, qa ſi uult, pōt illum ſolum conuenire, licèt nō
ſit ſibi obligatus, niſi pro parte, & hoc ꝑꝑ authoritatem iudicis, ſi-
cut alias contingit hoc ꝑꝑ fauorem dotis. ĩ. de leg. 2. l. cū ab uno,
& iſte vr̃ uerus intellectus huius l. in fin. ¶Vltimo not. illa uerba il-
lo loco &c. ꝙ ceſſionarius ponitur loco cedentis, & ſic facit pro
uerbis notarij, qui in inſtrumentis ceſſionum dicit, ponēs eum in
locum ſuum &c. facit ĩ. ad Treb. l. qui quadraginta.

LEX IIII.

CÆteræ itaque res.
§. Mala medicamenta. Ea quæ
re ꝓba-
ta ſunt, uel illicita veniunt in hoc iudicio corrumpenda, non diui-
denda: item tabulæ teſtamenti, & aliæ cautiones hæreditariæ pe-
nes illum deponi debent, qui ex maiori parte eſt hæres, alij uero
debent habere copiam, & ſi omnes æqualiter hęredes ſunt, niſi
conſentiant, apud quem ſint, peruenitur ad ſortes, non ad licitatio
nem. h. d. uſque ad l. ſi hęres. Pau. de Caſt.

LEX VII.

1 *Hæres pro parte, num inſolidum debitū, ubi cohæres adire eſt impeditus,
petere poſſit. Et qd ſi facto petat, et obtineat, an victoriā cōicare teneat̃.*
2 *Actio prima, nū ꝑ ſentētiam innouetur, an uero ei noua actio adijciatur.*

SI hæres. Si unus ex hæredib. inſolidū egerit ꝯ debitorē
hr̃ditariū, & obtinuerit, licèt tñ indebitè: dēt al-
teri cohæredi cōicare uictoriā, uel non uti ſnīa, niſi pro ſua
parte, nec dēt alteri negligentia imputari, ſi tꝑe, quo alter egit,
ipſe agere non poterat. h. d. & eſt pulchra l. & not. ¶Not. ꝙ hr̃s ꝓ
1 parte non pōt petere debitū hr̃ditarium inſolidum, licèt cohæres
ſit impeditus adire, de hoc ſ. ſi pars hr̃d. peta. l. ij. ¶Item ꝙ licèt nō
poſſit, ſi tñ egit, & obtinuit, competit ſibi actio inſolidum ex ſnīa,
& ſic ſnīa iniuſta facit ius, ut ĩ. e. l. cum putarem. ¶Tertio not. ꝙ
iſtam uictoriam iniuſtam tenet̃ cōicare cohæredi. Et hoc ĩ. dicā.
qa illud ſuper quo erat obtenta, erat cohæredi cōe, aliàs iniuſtam
uictoriam non tenet̃ quis alteri cōicare, ut ĩ. ad Treb. l. debitor. §.
fi. Quarto no. tex. ibi, aut excipiendi &c. coniuncta glo. q̃ dicit, ꝙ
tunc faceret excipiēdi ptātē, qñ non utetur ſnīa, niſi pro parte ſua,
2 nā cohr̃s tunc aget actione prima. Ex † quo ſequit̃, ꝙ ꝑ ſnīam cō-
dēnatoriā nō nouat̃ prima actio taliter, ꝙ tollat̃. Sed actio actioni
adijcit̃, de hoc plenè in l. j. C. de uſu. re iud. ¶Vltimo not. quòd im
pedito non poteſt ſilentium imputari. Paul. de Caſt.

LEX VIII.

1 *Originalia inſtrumenta authentica dici.*
2 *Inſtrumentorum copia, num fidem faciat.*

POmponius. Si teſtōr mandauerit, ut apud
unū de hr̃dib. ſint cautiones,
& inſtr̃a hr̃ditaria, nō an̄ ſibi tradunt̃, q̃ alij copiā ha-
buerint, & ēt ipſe cauerit, ꝙ originalia exhibeat, cum
opus fuerit. Itē ſi ſeruus, q negotia hr̃ditaria adminiſtrauit uni ex
1 hr̃dib. ꝓleget̃, nō an̄ ſibi tradit̃, q̃ rōnes reddiderit. h. d. ¶Et † not. ꝙ
originalia inſtr̃a uocant̃ auth. de quo uide plenè ꝑ gl. ĩ. de fi. inſtr̃.
2 l. ij. ¶Itē † not. ꝙ copia inſtr̃orum non facit fidem, iō neceſſe eſt, ut
originalia producantur, ſimile ſ. eo. l. ſi q̃ ſunt. de hoc in authen. ſi
quis in ali. C. de eden. Pau. de Caſt. utriuſque iuris Doctor.

1 *Emphyteuticę res, & ſi alienari uetitæ ſunt, diuidi tamen inter hæredes
poſſunt. Et quid in feudis.*
2 *Laudimia, num de rebus diuiſis peti poſſint. Et alienatiōis prohibitio qua
liter intelligatur.*

§. Idem

§. Idem Pomponius. Hæc actio competit ꝓ
oīb. reb. hæreditarijs, ſi-
ue fuerint in dñio hæreditatis tꝑe mortis defuncti, ſiue ꝑ hæredē
ſit acquiſitū dñiū ex cā ꝓcedenti. Item cōpetit ēt pro illis, q̃ ſunt in
dñio vtili, vel bonafide poſſeſ. & ēt pro acceſſionib. rerū hæredita
riarū: nec non hr̃ditariis reb. ſub ꝯdōne legatis pendente ꝯdōne.
Item ꝓ ijs reb. hr̃ditarijs, q̃ per exneum titulo poſſident̃, ſi tñ litis
pendentia ꝑ illum compleat̃ vſucapio: expirat quo ad illa iudiciū
inter cohæredes inchoatum. h. d. vſq; ad l. ſed ſi vſucapio. §. j. ¶Et
1 † no. in l. item ꝓdia. ꝙ res emphyteuticæ pñt diuidi inter hæredes: li
cèt. n. ſint ꝓhibitæ alienari, non tñ prohibent̃ diuidi, quod eſt no-
tandum. Idem in feudis, vt in tit. quib. mo. feu. amit. §. item ſi fuer.
& in §. j. de alie. feud. pr̃. Idē in alienatione in reb. eccleſiaſticis, vt l. iu-
bemus. de ſacroſ. eccle. & adde c. ex inſinuatione. de iure patro. &
quod no. in gl. eo. ti. c. illud. in gl. fi. in contrarium facit ſ. de tranſac.
2 l. cū hi. §. ſi vni. Sed ibi ſubeſt alia ratio. ¶Et † iſta ſunt in arg. ad q. ꝙ
de diuiſione non ſoluatur laudimium, quia non requiritur lauda-
tio domini, vel conſenſus. Item not. l. alienationes. ꝙ vbi prohibita
eſt alienatio, intelligitur de uoluntaria: nō de neceſſaria, & ad hoc
ſemper alle. pro quo l. peto. §. prædium, de leg. 2. & l. filiusfam. §. di-
ui. in fi. de leg. j.

1 *Actio famil. erciſc. pro quib. reb. non competat. Et diuiſorium iudicium,
vbi deficit officio iudicis ſubueniri.*
2 *Vſusfructus Titio, & ſuis hæredibus legatus, ubi locus ſubſtitutioni fue-
rit, qualiter huiuſmodi hæredibus competere dicatur.*
3 *Hæreditarium nomen in ſolo vſufructu an reperiri poſſit.*

§. Vſusfructus. Vſusfructus cōis plurib. hæredib. hæ
reditario iure non poteſt per hanc
actionem ita diuidi, vel alteri adiudicari, vt ſibi incipiat compete-
re, & alteri deſinat, officio tñ iudicis ſuccurritur diuidere uolenti-
bus quo ad commoditatem cum præſtatione cautionum. h. d. uſ
1 que ad l. & puto. §. j. ¶† Et not. hanc actionem non dari pro reb. q̃
non poſſunt ita diuidi, ut uni incipiat competere, alteri deſinat.
¶Item no. ꝙ ubi deficit diuiſorium iudicium, ſuccurrit̃ officio iu-
di. facit, quod dicit ſ. tit. j. l. ſed & ſi loci §. fi. ¶Et aduerte, quia illud
quod adiudicabitur vni de parte alterius, non finietur ex perſona
illius, cui adiudicatur, ſed illius, de cuius parte adiudicatur. vt l. ne-
ceſſario. §. fi. cū ibi not. de periculo, & commo. rei vend. Item not.
2 in verbo hæredib. legatus, ſcd̃m vnū intellectum gl. ꝙ † ſi legat̃ vſuſ-
fructus Titio, & hæredib. ſuis, licèt in ꝑſona hæredum ſit nouus
vſusfructus. non ille, qui erat in perſona Titij: tñ vr̃ hr̃e ex cā hære
ditaria, aliàs non cōpeteret hæc actio, & tñ ex ꝑſona Titij non ha
bent, qa finitus fuit vſusfruct. Titij morte ſua, & nouus incipit, ar-
gu. ĩ. de ver. obl. l. ſtipulatio iſta. §. ſi qs ita. facit l. hæreditarium. de
3 bo. aut. iud. po. ¶Item † no. ꝙ ſi legat̃ ab hæredibus proprietas de
ducto vſufructu, in iſto vſufructu dicuntur hæredes, & ſic in ſolo
vſufructu poteſt conſiſtere nomen hæreditarium. Vnde eſt arg.
quod ſi teſtator inſtituit vxorem ſuam in vſufr. Titium verò in
proprietate, quod ambo ſunt hæredes vniuerſales, & tenentur
ad onera hæreditaria. adde quod not. ĩ. de vſufructu leg. l. fin. aliàs
eſt ſi alij, & melius, tene menti. Paulus.

§. Iulianus. Si in diuiſione adiudicetur vni fundus alteri
vſusfructus appellatione fundi ſola proprie-
tas continetur. h. d. not. q̃ ſit ratio diuerſi. vide in gloſſ. Ex qua no.
ꝙ verba ſententiæ debent interdum impropriari, vt valeat, & nō
pereat. Adde quod not. ꝑ Cyn. C. de anno l. j. & vide l. Proculus.
ſ. de vſufruct. quod ibi dixi. §. ſequens breuius eſt. Paul. de Caſt.

§. Sed & ſi dolo. In hac actione uenit dolus, & cul-
pa cohæredis, dum tñ commiſſa
ſit tanq̃ ab hærede. Item cum iſta actione pōt alia concurrere. Itē
pro furto ſerui hæreditarij facto alteri ex hæredib. non dat̃ noxa-
lis actio, ſicut ꝯ cohæredem, ſed ſuccurrit̃ ꝑ hoc iudiciū, ut ſibi re-
ſarciatur damnum, vel ſeruus adiudicet̃, damnum paſſo. Item ꝯ
cohæredem non habetur conſideratio dupli, ſed ſimpli tantum.
h. d. Vſq; ad l. his conſequenter, & vide pro intellectu ipſius, quod
no. per Gul. de Cug. C. e. l. incerti. ¶Itē quod hic dicitur de culpa,
qualiter veniat culpa, dic vt ĩ. l. hæredes. §. non tantum. Paul.

LEX XVIII.

1 *Optionis legatum generale eſſe.*

HIs conſequenter. Si ſeruus hæreditarius
uni ex hæredibus prę
legatus damnum dederit in hæreditate, non ante tra-
ditur, q̃ de ipſo habeatur. h. d. cogitur ēt ꝓlegatarius
reſarcire damnum. ut ſ. e. l. & puto in fin. Item ſi negotia hæredita
ria adminiſtrauit, non ante tradit̃, q̃ rationes reddiderit. ut ſ. eo. l.
1 Item Pomponius. Et † no. hic in uerbo, generaliter, quòd legatum
optionis eſt legatum generale. In contrarium facit l. ſi domino
Stich. de leg. j. So. dic, quòd illud non eſt legatum generis, ſed ſpe-
ciei de genere; & ideo dicitur hic generaliter legatur, facit c. ex par
te, & quod ibi no. de offic. deleg.

1 *Occidens teſtatorem, vel eum, cui ab inteſtato ſuccedere debet, priuari dēt
iure ac commodo hæreditatis eorum. Et quid ſi vulneret tantum: aut
eius uxorem occidat. Et quid ſi fratrem, & quod ab eo aufertur, cui ap-
plicari debeat.*
2 *Priuatus, an de iure fiſci opponere poſſit.*

§. Sed an in. Proſequenti ius ſuum nō obſtat exceptio
criminis, ꝑ quod nō ſit ipſo iure priuatus,
ſed ueniat priuandus ꝑ ſnīam ad commodum alterius, q̃ excipiē-
tis, ad hoc alle. tex. cum glo. No. ex tex. & glo. pen. † Primo, ꝙ occi
dens teſtatorem, uel illum, cui ab inteſtato poteſt ſuccedere, dēt
1 priuari iure, quod habet in hæreditate ſua, ut hic, & ĩ de bo. dam.
l. cum ratio. §. fi. ¶Sed quid ſi uulnerauit? dic, ꝙ non uenit priuan-
dus, niſi exhæredetur, uel per teſtatorem expreſsè priuetur, ut in
Auth. ut cum de appellatione cog §. cās, & C. de reu. do. l. fi. Secū
do no. ꝙ idē eſt, ſi occidat uxorē teſtōris, uel filium, qđ eſt ſingu-
lare, ꝯ hoc facit l. codicil. §. matre. de leg. 2. ubi frater occiderat filiū
ſororis, & tñ ſibi ſuccedebat ab inteſtato. Solut. ibi ſuccedebat ip-
ſo iure, ut ibi: ſed uenit priuandus per ſnīam, ut hic in gl. facit l. ex fa
cto, de uulg. & pupil. Quid de illo, qui occidit fratrem teſtōris? ui-
de, qđ no. in c. unico: an ille, q occidit fratrē, dom. feu. amit. x. coll.
Tertio no. ꝙ illud, qđ aufertur, dēt applicari fiſco, quod eſt uerū,
niſi habeat concurrentem in gradu, qa tunc applicaret̃ illi, non fi-
ſco ſcd̃m Barto. qui ita not. in d. l. cum rō. §. fi. de bo. dam. per l. 2. §. ſi
fratris. ſi qs ali. teſta. prohi. melius facit in Auth. de nup. §. ingratitu-
dinem. Sed audiui Bal. reprehendentem ipſum ꝑ iſtū text. cū glo.
Nā tūc ille frater ſi dēt ſibi applicari, poſſet ſibi de hoc opponere,
qa nō opponeret de iure tertii, ſed ſui cuius ꝯrium dr̃ hic in text.
& gl. de hoc uide omnino, quod not. Gul. de Cug. l. fratris. C. de in
2 of. teſt. ¶Vltimo † no. gl. q̃ ſꝑ alleg. ꝙ de iure fiſci non pōt priuatus
opponere, adde quod no. in corpore de inceſtis nup. circa princ.
unde dicit Inn. ꝙ ad offenſum ſolū ꝑtinet excipere de offenſa, &
non ad alium, ut no. per eum extra de ſenten. exc. c. ſacro. facit ĩ. q
bus ex cau. in poſſeſ. ea. l. Fulcinius, quod ſi aduerſus.

1 *Patronatus ius omnibus commune eſſe hæredibus, licèt vnus tantum ex
teſtatoris mandato extruxerit capellam. Et an inter hæredem, & teſta-
torem aliquis contractus iniri dicatur, quando teſtator de aliquo hære-
dem grauat.*

§. Idem ait. In hac actiōe uenit id, quod teſtōr fieri uo
luit, & officiū iud. implorat̃. h. primo. & ſi
aliquis ex hæredib. ſit de hoc grauatus facere compellitur, licèt ad
hoc etiam competat præſcriptis uerbis actio. h. ſecundo. Item ue
niunt ſumptus per alterum ex hæredibus facti, & uſura ipſorum
1 a tꝑe morę. h. tertio, uſq; ad §. Celſus. † Nota tex. ibi monumenti.
ſequitur etiam, ꝙ licèt unus ex hæredib. conſtruxerit capellam de
mandato teſtatoris, tamen omnes habent ius patronatus, caſus ē
hic, qui alibi non reperitur. Item not. tex. cum gl. dum dicit præ-
ſcriptis, quod inter teſtatorem, & hæredem contrahitur ꝯctus in-
nominatus do, vt facias. Nam cum teſtator ipſum grauat aliquid
facere ur̃ ipſum inſtituere, ut illud faciat. Sed ꝯrium uidetur, ꝙ hęc
actio oriatur rōne alicuius ꝯctus initi cū teſtatore, ſed potius ex
quaſi ꝯctu, qui oritur ex aditione hæreditatis. Nam tūc hæres ur̃
contrahere cum creditoribus & legatarijs, & alijs creditorib. ut
Inſt. de obli. ex qua. contractu. §. hæres, & l. apud Iul. §. fi. ĩ. quibus
ex cau. in poſ. ea. & iſta eſt uerior. not. tamen gl.

1 *Modus agendi in actione familiæ erciſc. remiſſiuè. Et quid ſi duo domū con
duxerūt, an alter aduerſus alterū agere queat, ut penſionis partē ſoluat,
ſi timeat ob eam non ſolutam in rebus, vel corpore moleſtiam ferre.*
2 *Conuentionale pignus ut non liberatur, niſi intotum ſatisfacto, ita nec ꝓ-
torium.*

§. Celſus. In hac actione uenit, ut cohęres cogat̃ ſoluere
partē ſuā debiti, ꝓ quo res hr̃ditaria obligata ē
& ſi alter inſolidū ſoluere uult, pt̃ facere ſibi cedi actiones ꝯ cohę
redes. Quod ſi nō fecerit, nihilominus ꝑ hanc actionē cōſequit̃, &
ueniunt ēt lucra ꝑ alterum ex hr̃dibus ꝑcepta cum alijs cōicanda.
1 h. d. uſq; ad l. ſi filia. Not. ex primo † §. modū agendi, qa ago ꝯ te, ut
alteri ſoluas. Et iō ſi duo ſcholares ꝯduxerunt domū, pō alter age
re ꝯ alterum, ut ſoluat partē ſuā penſionis, ſi dubitat ex hoc mole-
ſtari in reb. uel in ꝑſona a locatore. ¶Item §. ſi filius declara. ut di-
2 cā ĩ. e. l. ſi filia. §. j. ¶Itē † no. in §. & cū unus, ꝙ ſicut pignus ꝯuētio-
nale nō liberat̃, niſi totum debitū ſoluat̃, ita nec pignus ꝓtorium.

LEX XX.

1 *Contrahentium imperitiā à iure ſuppleri. Et vbi materia, ſuper qua ſtipu-
latio initur rem magis, quàm perſonā concernit, licèt circa perſonam ex-
primatur, non tamen ob id redditur ſtipulatio perſonalis.*

SI filia. Si ſoror promiſit conferre, qđ ipſa de dote exege-
rat: ēt qđ eius hr̃s exegit conferēdū eſt. h. d. Et not.
1 ibi nam imperitia, &c. ꝙ † imperitia ꝯhentium ſupplctur a iu
re ſcd̃m ſubiectā materiā. adde, quod not. C. de rei. uxori. acti.
§. & ut plenius, per Cyn. Item no. ꝙ ubi materia ſuper qua inter-
ponit̃ ſtipulatio, cōcernit rē magis, q̃ perſonā, licèt exprimat̃ cir-

ca per-

ca pſonam, non tñ redditur ſtipulatio perſonalis, facit qđ not. ad Trebel. l. poſtulante. ad princip. ſecus ſi perſonam concernat, vel eſſet indifferens, vt ⁊. de ſerui. lega. l. fin. & de liber. leg. l. non ſolum. §. tale legatum. Paulus.

§. Si filius. Filius ſuccedens patri cũ fratrib. pcipere dēt añ oĩa illud, in quo iuſſu patris obligatus eſt, uel qđ in patris vtilitatem conuertit ſe obligando, vel qđ patiuntur ui res peculii, ſi peculiaris fuerit obligatio. h. d. ¶Iſta tria dicta ſic declara. Nam ſi filius iuſſu patris ſe obligauit, tã ipſe, q̃ pr̃ eſt obligatus inſolidũ, vt ⁊. qđ iuſſu. p totũ, ſi decedit pr̃ plurib. filiis relictis, oẽs ſunt obligati pro hr̃ditaria portione illa obligatione, qua erat obligatus pr̃, & ſic in filiũ, q ſe obligauit concurrunt duæ obligationes, vna ,ppria, & illa eſt inſolidũ, alia hr̃ditaria, & illa eſt pro parte. Cũ ergo poſſit inſolidũ conueniri ex ,ppria obligatione: æquũ eſt, vt ſibi prouideat̃, ꝙ aut partẽ percipiat, aut totũ debitum, & caueat alios defendere, vt ⁊. §. proxi. Sed ſi ſe obligauit ſine iuſſu, tũc aut conuertit in vtilitatẽ pr̃is, puta, recepit mutuo centum, de qb. emit domum, q̃ in hr̃ditate eſt, & cõis alijs filijs, certè cũ ipſe poſſit inſolidũ cõueniri ad illa centũ, dēt ante oĩa pcipere, & ſil'r cauere, vt in ſcđo dicto. Si non vertit in vtilitatẽ patris, tunc ſi qdem habebat peculium, pcipiet, qđ patiunt̃ vires peculij: puta, pr̃ conceſſit ſibi in peculiũ, vt inde faceret ſibi apothecam, & ſe exercitorẽ: ipſe recepit mutuo duo milia, & poſuit in mari, & pdidit: certum eſt, ꝙ pr̃ tenebat̃, quatenus erat in peculio. ſ. ad mille, & eodẽ mõ hæredes ſui, percipiet ergo dicta mille, q̃ ſunt in peculio, & non vltra, ita intellige vltimum dictum, & probatur ⁊. e. verſ. percipere.

1 *Actio familiæ erciſcundæ num ei detur, qui hæres non eſt.*

2 *Cohæredes filij dotem vxoris quæ magna ſit, percipere uolentis, ſi uelint communiter onera matrimonij ad impediendam perceptionem ſuſtinere, an audiendi ſint.*

verſi. Hoc amplius. Filius ſuccedens patri cũ fratribus pcipere poteſt dotẽ vxoris, vel minus, q̃ cõis pr̃ receperat, & cauere ſe defenſurum fratres, dotem verò q̃ ipſe percepit, ſil'r percipiet, quatenus patiuntur vires peculii, vel in rem patris verſum eſt. h. d. vſq; ad §. ſi pater. Quæro, hic loquitur in filio inſtituto: quid in exhæredato: dic idẽ

1 ſm gl. vt ⁊. de do. prælég. l. 2. in prin. ¶Et †notandum. ſ. ꝙ actio familiæ erciſcundæ detur illi, qui non eſt hęres, vel fortè dic, ꝙ implorabit officium iudicis deſcendens ex æquitate l. ſi is. §. j. ⁊. de iure do.

2 & ita debeat intelligi, qđ ibi dr̃ de vtili iudicio. ¶Secundo † q̃ro, qđ ſi fratres, & cohæredes volunt ſuſtinere onera matrimonij, quia nolunt, quod deducatur, quia fortè dos eſt magna, & onera modica: rñdeo, non debent audiri, quia inuerecunda petitio eſt eius, cuius contrarium eſſent poſtulaturi. arg. ſ. de pet. hęre. l. ſi & rem, & pretium: & ita tenent Docto. C. eo. l. 2. vbi omnino vide. Tertio quæro, hic loquitur, qñ matrimonium conſtabat. Sed quid ſi ſolutum erat tpe, quo fratres veniunt ad diuiſionem, vtrum poſſit frater recipere dotem vxoris defunctæ, vt ipſam reſtituat? videt̃ ꝙ non, nam tunc ceſſat ratio iſtius §. Breuiter dic, aut fuit ſibi prælegata per patrem: & tunc põt indiſtinctè pcipere, vt l. 2. in prin. & l. pr̃ dotem, de do. præle. Sed ſi p̄legata nõ fuit, tunc diſtingue tres caſus, aut iſta dos veniebat ſtatim reſtituenda, quia conſiſtebat in immobilib. Aut ex interuallo, quia conſiſtebat in mobilibus iuxta §. exactio. de rei vxo. act.. Aut nullo mõ veniebat reſtituenda, quia ex pacto, vel ſtatuto debebat maritus lucrari. Primo caſu nõ pcipient, quia cum reſtituenda ſit ſtatim: ita poteſt reſtitui per manus fratrum, qui ſunt ad hoc obligati, ſicut per manus ipſius mariti. Vnde circuitus eſt vitandus. vt l. dominus teſtamento, de condic. inde. facit l. ſi mulier, & quod ibi no. ⁊. de condic. ob cauſam. Secundo caſu dic, ꝙ aut matrimonij ſuſtinebantur adhuc onera, vt quia ſolutũ erat mr̃imonium morte mariti, & ⁊. annum vxor erat alimentanda ab hæredib. mariti iuxta ea quæ no. in d. §. exacti. & tunc hæredes dicti mariti venientes ad diuiſionem cum fratribus ipſius mariti debent eam percipere, quia ſubeſt rõ huius §. j. & l. ſi is. §. j. de iure do. Si uero non ſuſtinebantur iſta onera, vt qa ſolutum fuit matrimonium morte vxoris, & ſic commoda dot. ⁊. annum debebant remanere penes patrem mariti, tunc ſecundũ iſta tempora non debebat percipere, quia iſta commoda erant communia inter omnes fratres, cum filius non haberet proprietatem in aduentitijs. Ita intelligitur l. pater dotem, cum glo. de do. præle. hodie vero quia iſtud lucrum prouenit occaſione matrimonij, debet eſſe præcipuum ipſius vt l. j. C de bo. quæ libe. & iõ poterit dotem percipere ſm Bart. in d. l. pater dotem. Tertio caſu diſtinxit Dy. ꝙ aut matrimoniũ fuit ſolutum in vita patris, & tũc dos, q lucrari debebat, debet eſſe communis inter omnes filios. Aut poſt, & tunc ipſius mariti tantum, vt in l. ij. C. e. vbi vr̃ probari, & ita tenet ibi Cynus. Bar. autem in l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. in fi. ſolu. matr. dicit hoc eſſe uerum de iure iſto. hodie vero indiſtinctè dictum lucrum debet eſſe p̄cipuum mariti, vt d. l. j. de bo. quæ libe. Ego puto dictum ſuum verum, qñ lucrum dotis proueniebat ex ſtatuto, vel cõſuetudine, vel ex legato vxoris, vel ex pacto interpoſito per ipſum maritum, & ita intell'r. d. l. j. de bo. quæ lib. Sed ſi pactum de lucranda dote eſſet interpoſitum p patrem cõem, tunc qñcunque ſoluat̃ mr̃imonium, puto ꝙ lucrum ſit cõe inter fratres, qa non intendebat pr̃ proficere vni filio tñ: ſed ſibi, & per ꝯñs omnib. filijs, niſi ꝯrium dixiſſet expreſsè, vt ſ. de pact. l. auus. ergo dr̃ oĩb. prodeſſe, nec dr̃ aduentitium, ſed profectitium ex quo prouenit ex prouiſione pr̃is, vt l. ſed & ſi plures §. in arrogato. de vulg. & l. profectitia, §. fi. de iure do. Et ad diſtinctionem facit l. poſtulante. §. fi. ad Trebel. quæ nota. & tene menti. Vltimo circa verſiculum percipere, vide quod not. in Spec. de iud. §. ſequitur, verſiculo, ſed quid ſi conuentione manente.

§. Si pater. Diuiſio bonorum, & diſtributio onerum hęreditariorum facta per patrem inter liberos non cenſetur donatio inter viuos, ſed habet vim vltimæ voluntatis, & ſeruanda eſt, tã per hoc iudicium, q̃ per actionẽ. h. d. An iſta diuiſio habeat vim teſtamenti: dic, vt no. C. e. l. quoties. & l. filij. Itẽ poteſt fieri in minus ſolenni voluntate. vt C. e. l. fi.

LEX XXI.

PApinianus ait. Si uni. Si teſtator grauauit vnum ex hæredib. vt inſolidum ſuſcipiat onera hæreditaria, cogit̃ hoc facere per officium iudicis deſeruiens huic actioni, ſalua tamen Falcidia, & de hoc cæteris cohæredibus cauere tenetur. h. d. pro cuius declaratione, vide l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. de le. j. & đ le. 2. l. cum ab vno. de leg. 3. l. fideicommiſſa. §. interdum. Paul.

1 *Expenſas factas a patre in uno filiorum in ſtudijs agente poſt patris mortem, an rectè cæteri repetant. Et quid ſi pro vno filiorum condemnato iudicatum fecit, ſoluitque.*

§. Idem ſcribit. Filius pro parte ſuccedens patri põt in parte percipere illud, in quo pr̃ eiꝰ pro ipſius munere, uel dignitate obligatus erat, ſiue fuerit adeptꝰ dignitatẽ in vita pr̃is, ſiue poſt mortẽ. Secus ſi pr̃ pro illo, non erat obligatus. h. d. not. vſque ad §. idem Pap. & eſt vulgaris, & not. per

1 † quod determinatur, ꝙ ſi pater tenuit filium in ſtudio, & ipſum fecit doctorari: ꝙ poſt eius mortem alii fratres non poſſunt recuperare expenſas factas per patrem. Et idem ſi pro talib. expenſis ſe pr̃ obligaſſet, quia põt ille filius eas percipere. ¶Sed ſi nondum perfecerat ſtudiũ in vita patris, nec pr̃ pro ipſo ſe obligauerat p mortem patris non põt petere a fratrib. vt teneat eum in ſtudio, vel faciant ipſum doctorari cõibus bonis, ſed debet hoc facere de ſua tantum portione, licèt Dy. tenuerit ꝯrium, vt not. p Bar. ⁊. ad municipales. l. Lucius. §. idem rñdit, & de collat. dot. l. j. §. ſed Caſtrenſe, verſi. planè. ¶Ex hoc ẽt patet, ꝙ alij fratres nõ poſſunt petere poſt mortem patris, ut eis fiant ſimiles expenſæ, quas pater fecit in aliũ ſi pro illis non erat obligatus pater. vt ⁊. de munerib. & hono. l. j. in fine, & ibi notat. per Dy. & Bart. ¶Sed quid ſi unus ex filijs fuit cõdemnatus pro maleficio, & pr̃ ſoluit condemnationem, an alii filii pñt repetere poſt mortem patris? uide Gul. de Cug. C. e. ti. l. incerti. & Bar. in l. ſicut, de pe. leg. & Bal. in auth. ſi capti. de Epiſ. & in Specul. de iudicijs. §. cenſetur: uerſiculo, ꝙ ſi alter ex cohæredib. cum uerſiculis ſequentib. ubi plenè tractat materiam huius §. Itẽ quid econtra, de lucro acquiſito per unum ex filiis, an ſit cum aliis cõicandum. Vide in e. §. verſi. ut autem ſimplex, & Bar. in l. Titium, & Męuium: §. altero. de adminiſtratione tutorum, &c.

§. Idem Papinianus. Hoc dicit, ſi unus ex hęredib. grauatus ſit ſoluere totam dotem: cogitur hoc iudicio alios indemnes conſeruare. Item legatum uxori relictum in recompenſationem dotis, & p ipſam nõ acceptatum remanet penes illum, qui ſuſtinet onus dotis. h. d. uſque ad §. finalem, uide l. cũ ab uno. de leg. 2. Et nota ſm iſta iura: ſi maritus legabat uxori: debebat eſſe uxor contenta alterutro, uel legato, uel dote, hodie poteſt petere utrunq;. ut C. de rei uxo. actione. §. ſciendum, niſi ſit dictum expreſsè ꝯrium, ꝙ aĩo compenſandi, ut C. de hæredibus Inſtit. l. ſi compenſandi. & nota. per Bar. in l. ſi cum dotis. §. ſi pater. ſol. matrimo.

§. Idem ſcribit. Hoc dicit. id quod unus ex hæredibus implendæ ꝯdõnis cã capit, non tenetur cõicare cũ alijs, licèt ex hæreditate fuerit. h. d. ꝯ illud facit. l. nec ullam. §. idem erit dicendum. in fine ſui, de petitione hæreditatis. ubi talia ueniunt in petitione hæreditatis. Solut. petitio hæreditatis datur ꝯ hæredem putatiuum, qui nullum ius habet in hæreditate, iõ tenetur reſtituere hæreditatem, & quicquid ex ea uel pp eam percepit. Sed hæc actio datur contra cohæredem, qui habet ius in parte. Vnde non tenetur illam partem reſtituere, nec aliquid, quod occaſione illius perceperit, licèt fuerit ex hæreditate, ſi tamen non habuit titulo hæreditario. Paulus.

LEX XXIII.

1 *Iudex in ſententia plura faciens capita, & in uno eorum purè pronunciauit, an in alio illud modificari queat.*

Item

ITem Labeo. Si vnus ex hæredibus pecuniam hæreditariam ſubtraxit: tenetur alteri cohæredi ad reſtitutionem partis: ſi cum extraneo partitus eſt, tenetur communicare illud, quod penes eum remanſit, hoc primo. Item iudex fami. erciſ. per adiudicationem, vel diuiſionem dirimere dēt controuerſiam inter partes, & ei, quod vni adiudicat in ipſa adiudicatione ſeruitutem imponere põt. Sed ſi purè vni adiudicet: alij adiudicans ſeruitutem amplius imponere non poteſt, hoc ſecũdo. Item hæc actio competit in realibus, & pſonalibus præſtationib. hoc tertio vſq; ad §. familiæ. ¶Et † not. diligenter textum cum glo. & etiam, ꝙ ſi in

1 ſnĩa iudex faciat plura capitula diuerſa, & in vno capitulo aliquid purè diſponat: non põt in alio capitulo modificare, quod eſt valde ſingulare, niſi in primo capitulo dixerit ſaluo eo, quod ⁊. dicã, ſm gl. paruam, quam no. nam tunc non vr̃ purè diſpoſuiſſe, & alle. hæc gl. ꝙ ſi iudex in ſnĩa non condemnat partem in expenſis, ſed reſeruat earum condemnationem, põt qñcunq; poſtea condemnare, de quo vr̃ caſus in l. terminato. C. de fructib. & lit. expen. ſm verum intellectum, quod ibi tenet Bar. licèt alij contra. tñ practica eſt, ꝙ condemnat, & reſeruat taxationem. Paulus.

§. Papinianus. Hoc dicit, iudex fami. erciſc. poteſt rẽ, quæ apud hoſtes eſt, vni ex hæredib. adiudicare pp ſpem poſtliminij, & ſi nõ redeat: pecuniam quàm ille ſoluit, recuperat, niſi dubius euentus fuerit æſtimatus: præſtationes etiam eius rei, quæ eſt apud hoſtes, vel non eſt in rerum natura, in hac actione veniunt. Item contra bonorum poſſeſſores, & fideicommiſſarios vniuerſales, vel hæredes eius, qui apud hoſtes deceſſit, hæc actio locum habet. h. d. vſque ad l. hæredes. §. j. facit ad primum dictum c. abbate ſanè. de re iud. lib. 6.

LEX XXVI.

HÆredes eius.

§. Similes. Inter hæredes diuerſarum hæreditatum hæc actio locum non hẽt. Quantum ad illum, qui conuenitur hac actione, nil intereſt, poſſideat, vel non poſſideat. vſque ad §. de pluribus.

§. De pluribus. Si plures hereditates ex diuerſis cauſis habeo cões cũ vno, vel cũ pluribus & ſit de vna, vel plurib. qõ, hoc iudicium neceſſarium eſt ad ipſas diuidendas. Poſſum ẽt agere de vna tñ omiſſis alijs. h. d. vſq; ad §. ſi teſtõr. Quæro qũo intelligitur vnũ iudicium Rñdeo. i. vna inſtantia, vnus libellus, & vna actio ſimpliciter, vel in genere intentata ſm gl. Nam per hoc vident̃ intentare tot actiones, quot ſunt hæreditates. Ex qua gl. no. ꝙ eſt reperire actionem in genere, de qua dic, vt nota. per Cyn. in l. i. C. de actionib. & obligationib. ¶Itẽ quæro quid ſi haberem hæreditatem communem tecum, aliam cum Titio, an poſſim vos quærere vno libello? dic, ꝙ non, Sed tot ſunt neceſſarij, quot perſonæ, vt ⁊. de aqua plu. arcen. l. ſ. iter. §. Caſſius, & ibi notatur. Paul. de Caſt.

§. Si teſtator. Si teſtator habebat rem communem cũ hæredibus: pars teſtatoris dũtaxat, venit in hoc iudicio adiudicanda, vel diuidenda, etiam ſi partem ſuam propriam ille cum quo erat communis, vẽdiderit. h. d. ſecundum verum intellectum, licèt glo. multum ſe inuoluat. Ad hoc, quod dixi de vendicatione: faciebat dubium l. ex hæreditate. ⁊. eod. Sed ſolue, vt in glo. finali.

1 *Titulus generalis, & ſpecialis quãdo in vno concurrunt: magis ſpectatur ſpecialis, quàm generalis. Et quid ſi quis totã rem hæreditariã dicat, partẽq; petat, in qua ſuccũbat, an debeat res tota cẽſeri nõ eſſe hæreditaria.*

2 *Sententia lata pro vno prodeſt etiam ei, qui poſt ſententiam ab eo, qui obtinet, cauſam habet.*

§. Quod pro emptore. Illud quod alter ex hæredibus poſſidet titulo non hæreditario, non uenit in hac actione. Item qui partẽ rei hæreditariæ, quæ ipſum contingebat, petijt rei vendicatione, & ſuccubuit, excluditur ab hac actione, tam in illa, q̃ in altera parte.

1 h. d. vſque ad §. an ea. ¶No. † etiam in primo dicto, ꝙ qñ in vno cõcurrit titulus generalis. ſ. hæreditarius, & ſpecialis. ſ. pro emptore: magis inſpicitur ſpecialis, quàm generalis, de hoc tertio textus no. l. ante vitium. §. ex facto. de diuerſis, & temporalib. preſcriptionib. & ibi not. ¶Item no. ex ſecundo dicto, ꝙ ſi qs dicat totam rem eſſe hæreditariam, & petat partem ipſum contingentem, & ſuccũbat: videtur per ſententiam declaratum totam rem non eſſe hæreditariam, vt patet in fine §. quod intellige, quo ad aliam partem, quantum ad præſumptionem, qa iſta ſententia non nocet alteri, quo ad eius præiudicium, vt ẽt hic colligitur ex textu, & gloſſa. ſu-

2 per verbo traditus. ¶Item † nota. quòd ſentẽtia lata pro vno, prodeſt illi, qui poſt ſententiam habet cauſam ab eo. de hoc, in l. ſi a te. §. fina. de exceptione rei iudic.

§. An ea ſtipulatio. Stipulatio rei indiuiſibilis nõ diuiditur inter hæredes pro hæreditariis portionibus, ſed ad quemlibet eorum tranſit inſolidum actiuè, & paſſiuè, & etiam facto vnius hæredis tenentur in ſolidum ad intereſſe omnes pro hæreditarijs portionibus, & ideo debet iudicis officio cautio interponi, & ille cuius facto fuerit ad intereſſe commiſſa, conſeruet alios indemnes, qui ex hoc conueniri poſſunt. hoc dicit in effectu, vſq; ad §. idem iuris. declara iſtos textus per l. 2. infra de ver. ob. & dic, vt ibi plenè notatur. Pau. de Caſtro.

§. Idem iuris. Stipulatio quantitatis diuiditur inter hæredes pro hæreditariis portionibus, ex l. 12. tabu. vno tñ non ſoluente, pęna committit̃ inſolidum, ad quẽ oẽs tenentur pro hæreditarijs portionib. & ideo ille cuius facto ꝯmiſſa fuerit, cogitur alios indemnes cõſeruare, & ſi alter ipſorum totam ſummam ſoluerit, ne pœna committatur, repetit a quolibet pro parte. Idem ſi ſoluit, ne pignus diſtrahatur, vel ne ſeruus noxæ detur, quem retinere expediebat. Idem vbi quid aliud fecit, quod fieri intererat, neque poterat pro parte fieri. hoc dicit vſq; ad §. non tantum, & declara illum §. vt plenè habetur in l. eadem. §. Cato. & l. quinta. §. ſi ſortem, de verbor. obliga. & ſupra ſi quis cautio. l. ſi ſeruus. §. ſi plurium. &c. Paul. de Caſt.

§. Non tantum. In re communi tenetur quis parem diligentiam adhibere, quam in re propria, non maiorem: benè tenetur de dolo, & leui culpa, non leuiſſima.

§. Si incerto. Si vnus ex hęredib. impedit communem electionem pp ſuum diſſenſum, tenetur alijs ad intereſſe. Bal. ¶Et no. gl. magiſtram quæ eſt hic, & ſigna, q̄ multum plenè ponit, ꝙ habeant electionem in legato generis, de quo plenè vide in l. legato genera. de legat. primo.

§. Si filius. Filius ſoluens condemnationem paternam, non vr̃ ſoluere animo donandi, ſed animo repetendi, & ideo poſt mortem patris a fratribus repetit. hoc dicit, multum no. Paulus. Quid econtra de patre ſoluente pro filio? dixi ſupra eo. l. ſi filia. in §. idem ſcribit, & ibi dedi remiſſiones. ¶Glo. opponit ad id, quod dicitur de filio ſoluente in vita patris, ꝙ repetit per hanc actionem. Nam videtur hic aliud, quòd modo faciat tanquam hæres: vt ſupra eo. l. puto. §. ſed ſi dolo. Sol. dicit glo. ꝙ ſpeciale eſt in filio, dic, ꝙ ratio ſpecialitatis eſt, quia in vita patris videtur indirecto hæres, vt in l. in ſuis. de liberis & poſt. & ſic illa contemplatione videtur ſoluere. ¶ Sed quid ſi filius in vita patris aliquid furatur de bonis paternis: vtrum poſt mortem patris p hoc iudicium debeat reſtituere, vel veniat in iudicio reſtituendum? Nam de extraneo hærede certum eſt, quòd non, vt in dicto §. ſed ſi dolo. Sed in filio videtur dicendum, quòd ſic, per iſtum tex. In contrarium facit, quia non dicitur facere tanquàm hæres cum delinquat, vt infra de acquirend. hæredita l. fuit quæſtionis. Solut. de hoc dic plenè, ut notatur per Guiliel. de Cug. C. eod. l. incerti. Pau. de Caſt.

§. In fami. erciſc. iudicio nihil dẽt. Iudex famil. erciſc. nihil debet relinquere indiuiſum. Item curare debet, ut in rebus quas adiudicat de euictione caueatur. Item pecunia prælegata vni ex hæredibus ſi non reperitur in hæreditate: ſoluenda eſt pro hæreditaria portione de communi, non de parte cohæredum. h. d. vſque ad l. in hoc iudicio. Paulus. Primum dictum declara per ea, quę habentur ſupra e. l. ſi filia. §. famil. erciſc. & ⁊. eo. l. in hoc iudicio. ¶De ſecundo dicto dic, vt C. eod. l. familiæ. & de verb. oblig. l. qui Romæ. §. duo fratres. & ibi notatur. Ex tertio dicto no. ſingulariter, ꝙ ſi ſint tres hæredes, & teſtator vni ex eis prælegat. 30. licèt pecuniam non dimiſerit. in hæreditate; tamen alij duo hæredes non tenentur inſolida 30. uel non tenentur inſolidum ad 30. Sed quilibet ipſorum ad 10. vel pro hæreditaria portione. Et ſic hæres cui factum eſt pręlegatum, computatur in numero hæredum grauatorum ad dictum pręlegatum, & ſibi ipſi debet contribuere, ſicut quando prælegatur res hæreditaria vni ex hęredibus. Nam alii non tenetur tradere, niſi partes quas habent in illa iure hæreditario: quod eſt valde ſingulare. Hoc intelligo uerum, quãdo pręlegatum fit iſto modo, puta, Titium Seium Caium hæredes inſtituo. Item Titio prælego. Et idem ſi diceret grauo hæredes meos, vt Titio cohæredi ipſorum dentur centum: nam in iſtis verbis grauaminis comprehenditur ipſe Titius. ſcilicet, ut tantum minus debeat habere, quantum tangeret partem ſuam, ſi fuiſſet grauatus dare vni extraneo. Secus putarem, ſi alij cohęredes proprijs nominibus eſſent grauati dare cohæredi: quia tunc ad totam ſummam tenentur, nec debet ille cõputari, quemadmodum ſi eſſent grauati proprijs nominibus dare uni extraneo. Nam ipſi tenentur ad totam ſummam, & ille q non eſſet grauatus ad nihilum, vt infra de lega. j. l. ab omnibus. in principio, & in l. ſi a Titio. vbi declaratur iſte §. nota quem nota. Paulus.

LEX XXVIII.

In hoc iudicio. Si iudicium ſit inchoatum cum plu-
rib. ex vna cã in omnium perſona fe
renda eſt ſnĩa, nec valet, ſi ferret in ꝑſonam unius, & non in perſo
nam aliorum. h. d. ſm intellectum, quem puto uerum, licèt gl. de-
claret malè. Pone caſum, ꝙ eramus, quatuor cohæredes, moui
hanc actionem ꝯ tres, petens hr̃ditatem diuidi, & certas expenſas,
uel ſumptus, quos in hæreditate feci: iudex unum de iſtis mihi ꝯ-
demnauit pro parte ſua, de alijs mentionem non fecit: certè non
ualet ſnĩa, quo ad illum, q̃a debebat alios ꝯdemnare, uel abſolue-
re, & ſic eſt hic caſus de eo, quod notat C. ſi aduerſus rem iudica-
tam. l. j. uidelicet, ꝙ ſi peto centum, & iudex condemnet in quin-
quaginta, & de alijs mentionem non fecit condemnando, uel ab
ſoluendo: non ualet ſnĩa. Prædicta uera, qñ ex una cauſa unum,
uel plura petuntur, ſecus ſi ex diuerſis cauſis. Paul.

LEX XXIX.

Rem pignori. Si res teſtatoris obligata uni ex hære-
dibus prælegetur: de communi pecu-
nia lui debet, non autem a cohæredibus inſolidum. h. d. Paulus, ſi-
mile s. eo. l. hæres. in fine.

LEX XXX.

1 *Actionem, & retentionem habere eum, qui pro ſibi adiudicato ſoluit. Et*
quæ ſit ea actio. & nu. 4.
2 *Cohæres partẽ debiti recipiens, in ſoluentẽ ius pignoris transferre videtur.*
Et qualiter id intelligi debeat.
3 *Ceſſione, vel translatione iuris hypothecæ, an perſonalis quoque actio ceſ-*
ſa videatur.
4 *Hypothecaria ſine principali an cedi poſſit.*
5 *Creditor in re obligata debitoris procurator eſſe cẽſetur. Et q animoſè am*
plius licitatur, ac ſoluit, quàm debeat, non recuperat amplius ſolutum.

SI pignori. Res obligata teſtatori, poteſt uni ex hære-
dibus adiudicari, ut tamen ſoluat cohære-
di partem, quæ ſibi debetur: nec cauebitur ſoluẽti de euictio
1 ne. † Sed benè habebit retentionem, & ẽt actionem ꝯ debito
rem in eo, quod ſoluit cohæredi, ẽt ſi plus ſoluit, q̃ ſibi debere-
tur, ſi hoc expediebat debitori: Paulus. Et eſt difficilis in textu, eſt
tamen notabilis. ¶ No. ꝙ cũ res obligata adiudicatur uni ex hære
dibus, qui ſoluit æſtimationem cohæredi: non cauetur ſibi de eui
ctione & eſt ratio ſecũdum textum, q̃a nec cauetur illi, qui ſoluit
æſtimationem litis. Iſta tamen ratio non eſt bona, nec ſufficiens,
cum ille, qui ſoluit litis æſtimationem, eſt in culpa, quare rem non
reſtituit. Et ꝑꝑ hanc cauſam, ſibi cauetur de euictione, ut patet in
l. & ex diuerſo §. petitor, de rei uendi. Sed iſte, cui adiudicatur non
eſt in culpa. Præterea hoc ur̃ cõtra l cohæredes, circa finem. s. eo.
ibi dum dicit. Item curare debet, ubi cauet illi, cui fit adiudicatio
quod non fieret. ſi ei imputaretur ſoluenti litis ęſtimationem Dic
ergo, ꝙ ratio eſt, q̃a creditor cum rem obligatam uendit, uel ius,
quod in ea habet: non tenetur de euictione, ut C. creditorem
euic. pign. non debere. l. j & l. 2. ſed ſufficit, ꝙ probet aliqua de qui
bus ibi hr̃ per gl. facit de euictionib. l. in creditore, cũ ergo iſte co-
hæres, cui ſoluitur, ſit creditor pro parte, & ius ſuum uẽdat cohę-
redi: non tenetur de euictione ſe obligare. ¶ Secundo not. ꝙ ille,
cui adiudicatur pro eo, quod ſoluit, habet retentionem, & actio-
nem. ¶ Sed quæro, q̃ actionem? Reſpondeo ſm gl. quæ incipit. i.
ecõtrario duplicem actionem. ſ. hypothecariam, ſi caderet a poſ-
ſeſſione rei. Item & actionem negotiorum geſtorum, quia utili-
2 ter geſſit negotium debitoris. ¶ Ex primo dicto not. ꝙ † cohæres
recipiendo partem debiti, ur̃ transferre in ſoluentem ius pignoris,
quod habebat. Hoc uidetur probari s. de negotijs geſt. l. fideiuſ-
ſor. Vbi dr̃, ꝙ uidetur ius ſuum uendere, ex qua uenditione, ipſo
iure transfertur ius quod habebat, ut in l. 2. C. de act. & oblig. glo.
tamen dicit, quòd cohæres cogit̃ ad ceſſionem expreſſam. Sed
non video ad q̃d ſit neceſſaria, cum ipſo iure tranſeat in eum ius
ignorantem, niſi dicas quod, prodeſt, quo ad faciliorem probatio
nem. Iuxta ea, q̃ notantur ꝑ Bar. in l. 4. §. nunc de effectu. de libera-
tione leg. ¶ Sed tunc q̃ro quo remedio coget̃ ad hanc ceſſionem
expreſſam? dic, officio iudicis, vt no. j. de lega. primo. l. ſi res obliga
ta. ¶ Et adde quod p̃dicta probantur de his, q̃ in prior. credi. locũ
ſuccedunt. l. j. & l. ij. & j. quæ res obligari poſſunt. l. Ariſto. Nam ibi
per gl. & Doctores ponunt̃ tres caſus ad ſciendum, vtrum ille qui
ſoluit, ſuccedat in ius pignoris. ¶ Sed iſte vr̃ quartus. ſ. cum ſoluit
cohæres, cui res obligata adiudicat̃, q non comprehenditur ſub a-
liquo de illis trib. Immo indiſtinctè ſuccedit in ius pignoris, quod
3 not. & tene menti. ¶ Item † quæro ſm gl. vtrum ꝑ ceſſionem, vel
tranſlationem iuris hypothecæ videat̃ ceſſa actio ꝑſonalis, gl. q̃rit,
& tenet finaliter, quòd non, q̃a ad tranſlationem acceſſorij non
venit principale, ſecus ecõtra, quam gl. no. q̃a quotidie ad eam re-
4 curritur. ¶ Ex † qua habes, quòd põt cedi hypothecaria ſine prin-
cipali, & ad hoc alleg. Simile notatur C. de pig. l. vſucap. ff. de pig.
l. j. §. cum prædium. Secundum vero dictum gl. de ac. nego. geſto.
probatur in d. l. fideiuſſor, de nego. geſt. Tertio no. ꝙ ille cui adiu-
dicatur, habet actionem pro toto eo quod ſoluit, etiam ſi plus ſol
uit quàm cohæredi deberetur. Quod eſt verum, ſi hoc expedie-
bat debitori. Puta cohęredi debebãtur quinquaginta, q̃ dilapidaſ-
ſet rem obligatam, ſi penes eum remanſiſſet. Alter ſoluit ſexagin-
ta, vt penes ſe rem hr̃et, totum recuperabit, q̃a vtiliter geſſit debi-
toris negotium: ſecus aũt ſi non vertebat̃ debitoris vtilitas. Puto
tñ, ꝙ debitor poterit ab illo cohærede repetere illa x. qui plus rece
pit, q̃ ſibi debeat̃ condic. ſine cauſa. vel condic. ex l. ſi me & Titiũ,
ſi cert. pet. quia non debet locupletari cum aliena iactura ¶ Quar
5 to † not. ꝙ creditor in re obligata cenſetur procurator debitoris,
quod ſingulariter nota. Et ad hoc allegatur ꝑ Cyn. in l. vſucap. de
pignoribus. Simile in vſufructuario, qui vr̃ procurator proprieta
rij, vt l. i. in fi. s. quemadmodũ vſufr. caueat. & de noui operis nun-
tia. l. j. §. fi. ¶ Vltimo nota, ꝙ ille, qui animoſè licitatus eſt, non recu
perabit, ſi plus ſoluit, q̃ debeat, ꝑ hoc vr̃ determinari quæſtio, q̃
pridie vidi de facto. Nam quidã uendiderat laudimidium rei ſuæ
pro x. cum pacto, ꝙ ſi alius plus offerret j. menſem hr̃etur vendi-
tio pro non facta, modo alius j. mẽſem venit, & obtulit centum,
dicebat primus emptor, ꝙ non debebat recedi a prima uenditio-
ne, q̃a iſta erat aĩoſa oblatio, q̃a laudimiũ non dat̃ vltra x. vel xij.
certè vr̃, ꝙ benè dicat ꝑ tex. iſtum, ꝯrium dixi. Nam aliud eſt q̃re-
re, an quis poſſit recuperare illud, quod animoſè ſoluit, & ſine cã,
& hoc non põt, vt hic, aliud eſt quærere, an poſſit recedi a prima
venditione ſi plus offeratur, q̃ res valeat, & dico, ꝙ ſic, quia tñ cẽ
ſetur valere, quo ad illum, qui offert, quia fortè hẽt affectionem,
q̃ affectio in tali licitatione admittitur, vt s. de minoribus. l. ſi em-
ptionem. Vbi vr̃ caſus in ratione ſui, & ita fuiſſet obtentum, niſi
quia primus hoc videns, ꝙ ſe defendere non poterat obtulit cen-
tum & quinquaginta, & ſic eorum altercatio ceſſit in vtilitatem
venditoris, hoc intendit iſta l. multum ſubtiliter. Paulus.

LEX XXXI.

Fundus mihi. Iura ſepulchrorum inter hæredes nõ
diuiduntur, ſed cuilibet eorum com-
petunt inſolidum, fundus autem in quo eſt ſepulchrum, benè di-
uiditur per hanc actionem, nec cogitur alter ex cohæredibus par
tem ſuam, vel partem cohæredis emere; hoc dicit in effectu iſta l.
Paulus de Caſtro

LEX XXXII.

Si ſeruus. Caſus ſuperueniens non tollit actionem, iam
quæſitam ex negotio vtiliter geſto. h. d. Bal.

LEX XXXIII.

Quæ pater. Bona indiuiſa remanent communia, niſi
fuerint uni adiudicata, uel ſint acceſſoria
rerum diuiſarum, aut adiudicatarum. h. d. Bal.

LEX XXXIIII.

Si paterfamilias. Non tenetur unus hæres alteri
aliquid præſtare, niſi uice uerſa ꝑ
ſtetur, quod ſibi debetur. h. d. Pau. utriuſque iur. Doct.

LEX XXXV.

Seruos. In dubio videtur æſtimari res, nõ dubius euentus,
& ideo niſi ſpes eueniat, æſtimatio non ſoluitur.
h. d. no. tex. cum glo. Pau. facit l. propter ſpem. s. eod. Item facit ad
ea, quæ notantur per Bartol. in l. cotem ferro. §. qui maximos. in-
fra de public.

LEX XXXVI.

1 *Dotem cenſeri ſiue pater quid genero ſuo in eam cauſam det, ſiue aliæ vt*
ipſa det genero,
2 *Filia in dote quam pater genero dat, an hæredem habeat.*

POmponius. Si pater filiæ in poteſtate con-
ſtitutæ, aliquid donat ex cauſa
dotis. ſ. ut in dotem tradat, valet donatio, & in eam
transfert dominium, & poſſeſſionem. Nec tenetur fi
lia illud cum fratribus conferre, ſi factum eſt teſtamentum, & de
conferendo non ſit grauata. hoc dicit notabiliter. Paul. & eſt uul-
1 garis Doctorum, & aduocatorum. Not. † ꝙ ſiue pater det gene-
ro, ſiue det filiæ, ut genero det, dicitur eſſe dos. Idem in donatiõe
propter nuptias. C. de collationibus. l. ut liberis, & de donationib.
ante nuptias, authen. eo decurſum. differunt tñ iſti modi tradẽdi.
Nam qñ pater dat genero, tunc licèt ſit dos, tamen non uidetur
filiæ donare. Vñ dr̃ dos profectitia, & licèt communis ſit actio pa
tris, & filiæ, tñ ſolus pr̃ agit, & ſibi ſoli redditur cum uoluntate fi-
liæ expreſſa, uel præſumpta, ut j. ſol. ma. l. 2. §. quod ſi in patris. & §.
2 uoluntate, & l. non ſolum. Item † in tali dote filia non habet hære-
dem, immo licèt decedat liberis relictis, tamen redit ad patrem de
iure communi, ut in l. dos a patre. ſol. mat. cum ibi nota. Sed quan
do tradit filiæ, ur̃ ſibi donare, & in eam transfert dñium, ut hic, uñ
ſi filia decedat uiuo patre relictis liberis, ſuccedunt ſibi in dote, tan
quam hæredes, & idem eſt, qñ dedit genero, ſed fuit ſtipulatus red
di filiæ tacitè, uel expreſsè, aut ipſa filia de patris uoluntate. Nam
etiam his caſibus donaſſe uidetur, & filii tanquam hæredes ſucce
dunt, etiam ſi decedat uiuo patre. Ita intelligitur l. inter ſocerum.
§. cum inter, de pactis dotalibus. ſecundum uerum intellectum,
& l. poſt

& l. poſt dotem. j. ſol. ma. ſm vnam lectu. & ibi vide omnino Bar.
in 4. q. ¶ Prædicta vera in donatione, quę fit ob cãm dotis, de ſim
plici vero donatione facta in filium, dic, vt l. 2. C. de inoffi. don. &
de coll. l. emancipati. Si vero concedat in peculium, dic, vt C. e. l. in-
certum. Si vero dubitatur, an donauerit, vel in peculiũ conceſſerit
dic, vt notatur per Bar. in l. fi. j. de ꝑecul. leg. & C. e. l. filiæ cuius.

LEX XXXVII.

Cum putarem. Snĩa iniuſta, vel ſuper erronea pę-
titiõe lata, facit ius inter partes, nec
põt retractari, ad hoc alle. Paul. facit l. præſes. de re iudi. & extra eo.
capitulo cũ inter vos, & iſta l. eſt vulgaris, ſicut præcedens.

LEX XXXVIII.

Qui familiæ. Iſta lex. legitur duobus modis ſm gloſ.
Et tertio modo extra gl. Secundum pri
mam lect. h. d. Si quis in libello confitetur per errorem non præiu
dicat ſibi, ſi probetur ꝯrium vſque ad ſnĩam. h. d. Paul. & coniun-
ge tunc primam, & ſecũdam expoſitionem ſimul, iſta lectura eſt
verà in ſe, debet tñ diſtingui inter errorem iuris, & facti, vt notat̃
in l. non fatetur. de confeſſis: & adde ad iſtam, q̃d no. in l. ædita. C.
de edendo. Sed hæc lectura non congruit literæ, q̃a præſupponit,
ꝙ ille, qui agit hac actione fateatur aduerſarium cohæredem, cu-
ius ꝯrium dicit tex. expreſsè. ¶ Secundum ſecundam lectur. h. d.
Confeſſio facta in libello non nocet cõfitenti, ante litem conteſt.
quia poteſt libellum reuocare. h. d. Paulus. ¶ Iſtam lect. vr̃ appro-
bare Bart. in l. ex hac ſcriptura, de donationib. probat̃ etiam C. de
appellationib. l. ſi libellus. poſt litem vero conteſt. præiudicat ſibi, ſi
ſcienter confeſſus fuit, nec poteſt reuocare, vt C. de liberali cã. l. cũ
pretor pretium, & quod notatur in l. lana, de omni agro deſerto.
lib. xj. facit, quod notat gl. de confeſſis. l. vnica. in fine mag. gl. hæc
lectu. licèt in ſe ſit vera, tñ laborat eodem morbo cũ prima lectu.
¶ Vnde legitur tertio mõ planè, prout litera iacet, ꝙ ille, qui petit
hæreditatem diuidi nõ fatet̃ aduerſarium eſſe cohæredem, quod
intellige, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter agat. Et hoc ſequitur, ꝙ ſi ip
ſe poſſidebat totam hæreditatem, & egit hac actione contra illũ,
qui nihil poſſidebat, quandocunque ante ſententiam poteſt pete
re, ꝙ nihil adiudicet̃ aduerſario, niſi ſe hæredem probet, vt l. j. s. e. l.
nec releuatur aduerſarius, ab iſta probatione ꝑꝑ libellum agentis,
poſtquam non vr̃ eum fateri hęredem: ſecus eſſet, ſi fateret̃, põt er
go, qñcunque ante ſnĩam deſiſtere. Sed aduerſario condemnabit̃
in expenſis, tanq̃ temere litigans. s. de iud. l. deſtitiſſe. & l. eum quẽ
temere. nec cogitur aliquem errorem ꝓbare, & in hoc differt a
prima lectura, ſi tñ ꝑmittat ferri ſnĩam: p̃iudicat ſibi. vt s. l. ꝓxima.
Item ſequit̃, ꝙ ſi pereat inſtãtia lapſu triennij, vel aliquo mõ, non
nocet ſibi egiſſe. Sed ſi videretur fateri aduerſarium hæredem, tũc
noceret, quia licèt perempta eſſet inſtantia, tñ illa confeſſio rema-
neret valida, vt in c. piſanis, de reſtitu. ſpoli. vbi hoc no. & probatur
& quod no. per Inn. c. per inquiſitionem. de elect. & de teſtib. ve-
niens. per Arch. 3 o. q. õe. v. iudicantis, & tene menti iſtam lecturã,
quia eſt not. & tunc intelligitur medulitus, facit quod notat Cyn.
C. de prob. l. exceptionem, in 2. q. vbi allegando hanc l. uidetur eã
ſic intelligere prout iacet, ſed non declarat aliud.

LEX XXXIX.

1 *Diuiſionem quo ad reditus, & prouentus inter minores fieri poſſe, quo ad*
dominium non poſſe.

LVcius. Licèt unus ex hęredib. plus perceperit de
reditibus communib. q̃ alter, ſi tamẽ nõ
ultra, q̃ ipſum contingat, non tenetur per hanc actio-
nem refundere. h. d. ¶ Et intellige, qñ reſiduum non ꝑ
tinebat ad alterum, qui minus percepit, aliàs tenetur, qui plus per-
cepit communicare illud, quod haber. Ita intelligo l. Item Labeo.
1 in princ. s. eo. licèt gl. hic uacillet. ¶ Item † no. hic tex. cum glo. ꝙ in-
ter minores poteſt fieri diuiſio, quo ad reditus, & prouẽtus, licèt
non quo ad dominium; adde quod no. in l. iubemus, in prin. C. de
ſacroſ. eccl. Paulus.

LEX XL.

Ex parte. Impenſa facta in lite communi recuperatur ꝓ
parte conſortis tam per exceptionem, quàm
actionem, dummodo totam illam expenſam pro parte ſua non
fuiſſet facturus. h. d. ¶ Et no tex. cum glo. quòd ſi aliquid expendo
quod ſit in tui utilitatem, ſi tamen illud feciſſem abſquę utilitate
tua, a te non recupero &c.

1 *Collationem hodie, ex teſtamento, & ab inteſtato fieri poſſe.*

§. Inteſtato. Non ſolum uoluntas teſtamenti, ſed etiã
codicillorum facit ceſſare collationem do
1 tis, ſi inter cohæredes omnia bona ſint diuiſa. h. d. hodie † uero ex
teſtamento, & ab inteſtato fit collatio, niſi ꝯrium ſit dictum ex-
preſsè, ut in authen. ex teſtamento. C. de colla. Item uidetur hic ex
preſſum, quòd diuiſio facta per patrem inter filios non habeat
uim teſtamenti, uel inſtitutionis, de quo dic, ut l. quotięs. C.
eodem titulo.

1 *Executor teſtamenti, num executioni legata, quæ mero iure non debẽtur,*
ſed æquitate, aut iure naturali, tantum mandare poſſit.
2 *Executor teſtamenti reddere non cogitur, quòd legitimè expendit.*

§. Seruo. Legata naturaliter tñ debita, non ciuiliter ad q̃
põt quis cogi per officium iudicis ſoluta non re
petuntur, nec executor qui ipſa expendit: tenetur reddere. h. d. Et
1 no. † quia vr̃ hic caſus, ꝙ executor teſtamenti poſſit executioni
mandare legata, q̃ mero iure non debentur, ſed ex æquitate, vel
iure nãli ſm Bal. Sed hoc verum, ſi poterat ſuper illis implorari iu
2 dicis officium, vt patet hic in tex. & glo. ¶ Item not. † ꝙ executor
non tenet̃ reddere, quod legitimè expendit. Sed q̃d, ſi aliquid ſibi
remanſit de eo, quod expendere debebat? dic, ꝙ reddere tenetur,
vt j. manda. l. creditor. §. ſi inter. & de donat. inter virum, & vxo-
rem. l. ſi mulier. & de alimen. leg. l. ſolent, circa medium. Paulus.

1 *Expenſas factas à patre pro vno filiorum in ſtudijs non repetit alter. Et*
fratres licèt inter ſe communia habeant bona, ſocios tamen non dici, niſi
expreſſim actum ſit.

§. Filius. Frater non tenetur cõferre ad debita alterius fra-
tris, poſt mortem patris contracta, niſi ſint ſocij
1 omnium bonorum. Bal. ¶ Et † eſt tex. in fine, cum gl. de eo, quod
dixi s. e. l. ſi filia. § idem ſcribit, videlicet, ꝙ ſi pater fecit expenſas ſtu-
dij pro vno filio: non poteſt alter petere, ꝙ idem ſibi fiat de bonis
communibus. ¶ No. ꝙ licèt fratres habeant bona communia nõ
dicuntur ſocij, niſi expreſsè ſit actum.

§. Duos filios. Extincto legato in re principali extin-
guitur in acceſſorijs. h. d.

§. Pater. Debitum contractum per vnum ex filijs iuſſu pa
tris, per ipſum tantum filium ſoluendum eſt, ſi
pater hoc prius ordinauerat. h. d. ſecus ſi non ordinauerat. vt s. eo.
l. ſi filia. §. j. Paulus.

LEX XLI.

1 *Actio quæ nam locum habeat inter hæredem, & fideicommiſſarium, poſt*
hæreditatis partem reſtitutam.

SI ex aſſe. Inter fideicommiſſarium, & hæredem, poſt
partem hr̃ditatis reſtitutam habet locum hęc
1 actio vtilis. h. d. ¶ Quæro † quare non directa inſpecta ꝑſona
hæredis, ſicut vtilis inſpecta ꝑſona fideicommiſſarij rñdeo,
quia vtilis procedit ex mente l. q̃ conuenit vtrique. Sed directa ꝓ
cedit ex verbis, quæ non congruunt, niſi hæredi. Paulus.

LEX XLII.

1 *Sententiam plura complectens capita in uno valere, & in alio poteſt non*
valere. Et ſic pro parte appellari, & pro parte non. Et appellationem nul
litatis cauſam deuoluere.
2 *Appellationi renuntiare non uidetur, qui vni capiti ſententiæ acquieſcit.*
Et quid ſi ſententia fuerat nulla.
3 *Iudex an per aſſignationem inter filios libertorum diuiſionẽ facere poſſit.*

QVædam. Iſta eſt vna de vulgaribus legib. iſtius
tituli, & alleg. ſimul cum l. Carmelia
pia. de iure pa. h. d. iudex famil. erciſc. non poteſt coge
re libertos diuidere, quod ſi faciat, quo ad hoc non
1 valet eius ſnĩa, licèt alijs poſſit eſſe valida. h. d. ¶ Not. ꝙ † cum ſnĩa
continet plr̃a capitula diuerſa, põt in vno valere, & in alio nõ, ſe-
cus ſi vnum tñ: vt s. e. l. in hoc iudicio. Item põt pro parte appella-
ri: & pro parte nõ: & in parte ꝯfirmari ꝑ iud. appellonis, & in par-
te infirmari: hoc totum ꝓbatur hic, & in l. Carmelia pia. j. de iure
pat. & in c. Raynal. de teſt. ¶ Itẽ ꝙ appello deuoluit cãm nullitatis
ad iudicẽ appellonis: ſicut cãm iniuſtitiæ. Nam hic fuerat appella-
tum; & iudex appellonis pronuntiauit ſnĩam nullam in parte: de
2 hoc dic: vt plenè no. ꝑ Bar. in l. ſi expſſim. j. de app. ¶ Item no. ꝙ † li
cèt q̃s pareat in vno caplo, in quo non appellauit, non ꝑꝑea vr̃
renuntiare applloni in alio caplo. Nam hic appellauerat a diuiſio-
ne libertorũ: & in alijs obtemperauit: in eo in quo appellauit: non
vr̃ renuntiare appelloni: vt l. ad ſolonem. C. de re iu. Sed quid ſi
ſnĩa ſit nulla: & pars obtemperet? rñdeo, in eo in quo obtẽperat,
ſeruat̃ ſnĩa iure, non ex vi ſnĩæ: vt C. cõia vtriuſque iudicij. l. 2. &
no. in l. j. qui pro ſua iuriſdõne. In alijs aũt capitulis diuerſis: q̃bus
non obtemperauit, non, quia vr̃ confirmari ſnĩa iure pacti, ar. hu-
ius l. j. & j. de itine. actuque pri. l. j. § Iulianus: & C. ne vx. pro ma. l.
fi. & ar. in c. auditis. de præſc. & quod ibi no. per Inno. & de de. c. ex
parte: & in c. cum contingat: & ita pridie dicebam de facto, cum
lata eſſet quædam ſententia nulla: ꝙ iure pacti videbatur confir-
mata: quia in vno capitulo fuit obtemperatum: ideo petebatur
executioni mandari in alijs. Contrarium dicebam: quo ad alia ca
pitula: & ita fuit pronuntiatum per vnum magnum magiſtrum:
& ipſe taliter erat deliberatus in contrarium: ſed quando audiuit
3 iura, & rationes. mutauit opinionem. ¶ Vltimo † no. ꝙ licèt iudex
non poſſit diuidere libertos aſſignando vnum vni: alterum alte-
ri. de qua diuiſione loquit̃ hęc l. tñ pr̃ qui ſeruos manumiſit benè

poteſt hanc diuiſionem facere inter liberos ex prouiſione ſenatuſ.). de aſſig. lib. per totum, & no. C. eo. l. liberi. Paulus.

LEX XLIII.

Si ita legatum. Legatum pceptionis poteſt fieri per modum actionis, & exceptionis. h. d

LEX XLIIII.

Arbitrium. Vnus petens diuiſionem præfertur multis nolentibus diuidere. Bal.

LEX XLV.

1 *Actio familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo inter ſe, qualiter ſe habere dicantur.*

INter. Pro rebus hæreditarijs diuidendis non ſolum competit hæc actio, ſed etiam actio communi diuidundo. Pro rebus vero non hæreditarijs, licèt in hæreditate reperiantur, hæc actio ſola competit, hoc primo. Item pro reb. adiudicatis competit actio, & exceptio, hoc ſecūdo. Item ſi vnus ex hrdibus plus retinuit ex pretio rei hæreditariæ, q̄ debeat, reſtituere
1 cogitur. h. d. tertio, vſq; ad §. fructus. Nota q̄ actio familiæ erciſcūdæ, & communi diuidundo ſe habent, vt excedentia, & exceſſa. Nam communi diuidundo datur pro omnib. reb. qualitercunq; communib. Sed famil. erciſcun. pro communib. iure hæreditario tm̄, & in hoc exceditur ab illa, & econtra, hæc datur ēt pro rebus non communib. in hæreditate repertis in illa, & in hoc illa ab iſta exceditur, ſimile no. in l. certi condictio.). ſi cer. pet.

§. Fructus. Fructus percepti per vnum ex hæredib. añ aditam hæreditatem, & anteq̄ ſciret ſe hæredem, non veniunt in hoc iudicio directo, ſed vtili. h. d. Et nota glo. quæ tenet, quòd bonæfidei poſſeſſor conuentus hac actione tenetur reſtituere fructus cōſumptos, ſi ex eis factus ſit locupletior, ſicut conuentus petitione hæreditatis, qa ambæ ſunt vniuerſales, ſecus in conuētu actione particulari, vt rei vendicatione, vt ſupra titu. j. l. 4. §. & poſt litem, & ibi nota & ſic eſt hic gloſſ. de eo, quod Petr. videtur ſibi appropriare in l. certum. C. de rei vendicat. Bart. autem aliter dicit ſ. de rei vendicat. & ex diuerſo.

§. Quod ex facto. Quod vnus ex hæredibus patitur propter factum ſuum, ſibi imputatur, quod aūt pp factum alterius, repetit ab illo. Item ſtipulatio diuidit actiuè, & paſſiuè. & ex officio vnius alter non tenet. h. d. vſque ad §. vſusfructus. Bal. ¶ Et nota. arg. q̄ ille, qui patitur repreſalias pp factum tertij repetit ab illo, & idem ſi vnus ex hæredibus frangit pacem, & propter hoc alij conueniantur, vt nota. per Iaco. de Are. in l. 2. de verb. obli. facit ē. eo. tit. l. hær. §. pe.

§. Vſufructu. Quod vnus ex hæredib. ſoluit pro liberatione rei hæreditariæ repetere poteſt a cohæredib. pro portionib. eorū, & ſi ſoluere nolunt. poteſt eos cogere ad ſoluendum. Idem in omni alio, quod communiter pertinet ad omnes, ſi vnus tantum fecerit. hoc dicit vſque ad finem, quo ad primum §. vide omnino l. an fructus.). de vſufruct. leg. & quod ibi no. per Bar. Paul.

LEX XLVI.

1 *Actio quæ nam competat, vt ſciamus magis ſpectandum, quod reus dicit, quā quod actor. Et quid vbi de iudicis competentia ſit controuerſia.*

SI id quod. Pro re, quam quis dicit eſſe ſuam ex alia cauſa, quàm hæreditaria, conuenitur hac actione. item damnum datum per ſeruum cohæredis non venit in hac actione, vt dominus eius teneatur, ac ſi culpa, vel dolo eius datum eſſet, niſi eius culpa verè interuenerit. h. d. tota l.
1 ¶ Not. ſ ex primo dicto, q̄ ad hoc, vt ſciamus, quæ actio cōperit, magis inſpicitur illud, quod dicit reus, quàm illud, quod dicit actor. Sic etiam cum agitur, quis ſit iudex competens, vt in c. ſi clericus laycum. de for. comp. primum dictum eſt verum, qñ illud, quod dicit reus, eſt potentius, quàm illud, quod dicit actor, vt qa actor alle. titulum vniuerſalem, ſed reus ſpecialem, qui potentior eſt, vt hic. ſic cum agitur contra titulo poſſidentem petit hæredi. vt C. de petitione hæredita. l. hæredem, in fi. & facit ſ. eo. l. hæredes, pro emptore. Si vero neutrum eſt potentius altero, tunc debet inſpici, quod dicit actor, puta, ſi ago rei vendi, dicēs rem eſſe meam ex venditione, & traditione p te mihi facta: tu dicis non eſſe meā, quia non tradidiſti, certè procedit libellus nihilominus ſuper rei ven. & hoc venit diſcutiendum in fine litis, hoc probatur per glo. quæ eſt ſ. de dolo. l. j. quæ incipit, & erat facta, & quod ibi no. per Bar. ita intelligitur gloſſ. in l. j in prin. ſi qua. pau. fe. dica. Sed in caſu huius l. utrum debeat de hoc cognoſci, ante litis ingreſſum, an reº habeat titulum, vel nō, ut ſciamus, an pcedat libellus in hac actione: dic, vt no. ſ. de petit. hær. l. qui interrogatus, & C. e. ti. l. cogi. De alio vero, quod dixi, vt ſciamus, an ſit iudex competes, an debeat diſcuti de eo, quod dicit reus, ante litem conteſt, vel non: dic, ut no. ta. in dicto c. ſi clericus laycum. per Hoſt. & Ioan. And. & Innoc. & per Cyn. in l. præſcrip. C. ſi contra ius, vel vti. publicam, per Bar. ſupra ſi quis iud. non obt. l. 2. & adde l. cum quædam puella. de iur. omnium iud. Pau.

LEX XLVII.

1 *Maritus cum alijs fratribus hæres, ſi uxoris dotem in familiæ erciſcun. iudicio perceperit, an ab eo ſolo in caſu reſtitutionis dotis mulier repetet, an verò, & à cohæredibus ſimul.*

SI maritus. Filius poteſt dotem vxoris percipere, ſi tēpore mortis durabat matrimonium, licèt nunc ſit ſolutum. Secus ſi in vita patris ſolutum fuerat, quia tunc non perciperet, ſed actio competet de directo mulieri, quam ſtatim poterit intentare ꝯ hæredes purè inſtitutos, & ꝯ inſtitutos ſub condi. cum conditio euenerit. h. d. Not. tex. cum gl. Et ſecundum iſtam diſtinctionem id, quod dixi ſ. l. ſi filia. §. hoc amplius. in primo membro, & ibi adde iſtam l. & vide l. pater dotem.). de
1 do. præle. & de Caſtren. pec. l. dotem, in tex. & gl. ¶ Quæro † ſi maritus pcepit dotem, vtrum mulier repetet ab ipſo ſolo, vel ab alijs cohęredib. gl. parua hic videtur dicere, q̄ ab ipſo ſolo. Sed hoc eſt verum, ſi ipſe filius recepit dotem, & non pater, vt ſ. eo. l. ſi filia. §. ꝑcipere. Si verò pater receperit, tunc puto, q̄ mulier habeat duplicem uiam. Nam primo ab omnibus hæredibus poteſt petere, & maritus, qui percepit tenetur alios defendere. Vt §. hoc amplius. Item poteſt inſolidum petere ab eo, qui percepit fauore dotis, ar.). de le. 2. l. cum ab uno, & ita intelligo iſtam gl.

LEX XLVIII.

1 *Ius ſuum qui poſt litem inceptam in alium tranſtulit in permiſſo caſu, an poſſit litem aduerſus reum proſequi, & ſi ius non habeat in eum, in quē tranſtulit vtilitatem. Et an in hoc mandatum requiratur.*
2 *Actione furti quod quis fuerit conſecutus, ei reſtituere tenetur, cui adiudicata fuerit.*

IN iudicio. Actiones pro re hæreditaria cōpetentes ipſius occaſione mouēdæ ſunt per omnes cohęredes, ſi nondum res illa uni ex eis ſit adiudicata. h. d. primo. Item ſi pendente tali lite, uni ex eis adiudicetur, adhuc oēs poſſunt litem ꝓſequi ad utilitatem illius, cui adiudicata fuit, & ab eo poſſunt recuperare expēſas. h. ſecūdo. Sed ſi moueanť poſt adiudicationem moueri dicūt, tm̄ per illum, cui fuit adiudicata. h. tertio. Prædicta uera in perſecutorijs actionib. pœnales aūt ēt poſt adiudicationem moueri poſſunt per alios, quibus ſemel incœperunt competere. h. d. not. tota
1 l. cum gl. ¶ No. ſingulariter ex ſecundo dicto, q̄ † ſi poſt litem incęptam p unum deſinit ius eius, qa tranſtulit ipſum in aliū in caſu pmiſſo, ut hic, non uenit reus abſoluendus ab eo, immo poteſt adhuc litem proſequi ad utilitatem illius, in quem tranſtulit, & q̄ qd conſequiť ſibi reſtituere, & dēt hoc expreſsè dicere, alias ſi nomine ſuo proſequeretur, poſſet excludi, & reus ueniret abſoluendus, ut). de condi. fur. l. ſiue manifeſtus. §. tandiu. ¶ Et no. iſtum text. qa non recordor alibi legiſſe eum, quia nec requiritur hic, q̄ habeat aliud mandatum ab eo in quē tranſtulit ius ſuum. Et idem poteſt dici in eo, q̄ poſt litem cœptam ceſſit ius ſuum alteri in caſu pmiſſo, quia adhuc poteſt proſequi litem, & eius nomine. ¶ Vltimo
2 † no. circa finem, q̄ illud, quod unus cōſequiť actione furti, teneatur reſtituere illi, cui res fuit adiudicata, dic, ut ſ. de pet. hær. l. utrū in gl. & l. prætor. §.). de bo. autho. iud. poſ. per Bar. Paul. de Caſt.

LEX XLIX.

Si fami. erciſ. Si unus ex hæredibus decedat pluribus hæredibus relictis, licèt ad eos tranſeat inſtantia, non debet tamen unus ex eorum perſona, ſed oēs unum procuratorem dare. h. d. Pau.

LEX L.

1 *Iudicem executores ad exequendas uoluntates ultimas conſtituere poſſe, vbi teſtator id non fecit. Et huiuſmodi executores pro ultima uoluntate exequenda rem hæreditariam uendere poſſe, nec in hoc cautionem duplæ præſtare.*
2 *Executor rem hæreditariam vendens, & ſi nō teneatur cautionem de dupla promittere, ſi tamen erroneè promittet, ſtipulationem committi.*
3 *Executor, & ſi officium neceſſarium habet, ex promiſſionibus tamen ſuis etiam finito officio rectè conuenitur.*
4 *Executor qui aliquid per imperitiam aut inaduertentiam promittit, aut ſoluit, an illud repetat.*

QVi erat. Iſta eſt ualde notabilis lex. & ē magiſtra. In materia executorū malè declarata hic, & alibi per Doc. h. d. Si unus ex hæredib. rem hæreditariam uendat, ut teſtatorē iuſſu iudicis ſepeliat: non tenetur pro euictione duplam promittere, qa non ex uoluntate, ſed ex neceſſitate uendit, ſi tñ erroneè promiſit, ſtip'o cōmittiť, & qd ſoluit a cohrēdib repetit p hāc actione utilē, ſi añ aditam hæreditatē fe
1 cit. Sed ſi poſt: tūc p directā. h d. ¶ Nota primo, q̄ † iudex pōt deputare executores ad exequendas vltimas volūtates, qñ teſtator hoc non fecit, aliàs ſi eſſet teſtamētarius, non eſſet locus datiuo l. ad qd.). de ali. leg. ſolent: & ibi ſimilis tex. Secūdo nota, q̄ talis executor pro executione facienda pōt vendere rem hrditariam, ſi aliter exequi non pōt, facit ſ. l. officio. In ꝯtrium vř tex. expreſſus in l. alio. de ali. le. ¶ Sol. ibi loquitur in mero executore, qui nullū commodum habebat ex teſtō, hic in miſto, qui erat ex parte inſtitutus, vel dic, q̄ hic ex cā pia, & neceſſaria vendebat: ibi ſecus, & vide plenè, qđ ibi no. per Bar. ¶ Tertio nota: q̄ vendendo non debet duplam promittere, nec tenetur. Et idem in omni alio, qui vendit ex neceſſitate, vt hic, quam regulā no. qa ad hoc iſta l. eſt vulgaris. per hoc dicebam pridie de facto cū eſſet relicta quædā poſſeſſio fratribus Carthuſienſ. qui ſm regulā ipſorum non poterant eā retinere, ſed habebant neceſſe vendere, & vendiderunt, poſt venditionē conueniebanť, vt de euictione cauerent. i. duplam promitterent: dicebā, q̄ nō tenebanť per hanc l. quia ex neceſſitate vendiderūt. Itē nō erat res pretioſa pro qua debeat promitti dupla, vt l. empto
2 ri.). de euic. Quarto † no. q̄ licèt executor non teneat promittere, ſi tñ erroneè promiſit, committiť ſtip'o. Et ſic erronea cautio cōmittitur. Contra quod opponit gl. de l. ſi patronus.). de donat. & ponit plures ſolutiones. Tu dic, ut ibi plenè per Dyn. & Bartol.
3 ¶ Quinto † nota, q̄ licèt executor habeat officium neceſſarium, tñ ex promiſſionibus ſuis conuenitur etiam executione completa, & finito officio. In contrariū facit l. illud. §. j.). de euict. & quod nota. ſ. de procur. l. proc. qui pro euictione. in gl. ¶ Solutio. ibi de illo, qui habebat neceſſarium officium, & nullū cōmodum, vt tutor, & curator, ſed hic habebat commodū. Ex hoc vř, q̄ ſi merus executor de euictione promittat, & executio reperiatur non ſoluendo, q̄ executor non tenetur ſoluere de ſuo, ſicut nec tutor,
4 & curator. ¶ † Sexto modo not. q̄ licèt executor per imperitiam, aut culpam, vel inaduertentiam aliquid indebite promittat, vel ſoluat: poteſt recuperare de executione, quia officium ſuum nō debet eſſe ſibi damnoſum, nec culpa nocere, ex dolo vero, vel lata culpa tenetur, ſicut depoſitarius. vt). depo. l. quod Nerua. & hoc tene menti ad materiam executorum. Paul.

LEX LI.

1 *Expenſæ pro uno filiorū factæ, ſiue emācipato, ſiue in poteſtate, an repetantur, aut an conferri debeant. Et de quibus expenſis hæc qō mouetur.*
2 *Gloria patris filius ſapiens.*

QVę pater. Iſta eſt notabilis lex Bal. expenſā ſtudij, quam př facit pro filio, vř facta animo donandi non repetendi, nec debet per ipſum conferri, nec in partem debitam imputari. h. d. no. tex.
1 cum glo. ¶ Quæro † ſic loquiť in emancipato, quid in filio in poteſtate: rñdeo idem, quia eadē eſt pietas vt ſ. e. l. ſi filia. §. idem ſcribit, in aliquo aūt differť. ut). patebit. Secundo quero hic loquitur: qñ filius non habet bona, qd ſi habet aduētitia, vel caſtrenſia: rñdeo de illis vř př feciſſe expenſas in dubio. vt. ſ. de pet. hære. l. ſi. quæ eſt notabilis limitatio ad hanc leg. Tertio quæro de quibus expenſis, hic loquitur: rñdeo, de expenſis alimentorum, quæ cum fiunt cōſumunť, & de hoc non eſt dubiū. ¶ Sed qđ de expenſis librorū, q̄ non conſumunť, ſed remanēt: gl. hic dicit idē. Rich. Mal. diſputando dicit ꝯriū, q̄ illos teneť cōferre. Bart. diſtinguit tres caſus, aut př emit libros noīe filij, non tñ adhuc ſibi tradit in vita, & tūc nō ſūt ipſius, ſed cōes oīum, quia ſolū nomen eius in inſtro vř accōmodatū. ut C. ſi quis alteri vel ſibi. l. 2. aut emit, & tradidit, & tunc indiſtinctè, vř donare, licet hoc non dicat expreſsè. ut C. eo. l. filiæ cuius, nec teneť cōferre. nec in legitima imputare, ut hic. Nam gñaliter loquiť hic de omnib. ſubminiſtratis. Aduerte tñ, quia ſi erat emancipatus ſtatim valuit donatio, ſi in poteſtate non, ſed confirmatur, poſt mortē, ut C. de inofſ. dona. l. 2. Aut non emit, qa penes ſe habebat, ſed ſolū ſibi tradidit, & tunc idem p oīa, qđ ſ. proximo mēbro, per hanc l. de hoc vide per eū in l. j. §. ſed nec caſtrenſe. de coll. bon. & C. e. l. filiæ. Hæc uera in iſta expenſa, quæ hēt in ſe cām
2 pietatis, quia naturalř př mouet ad hoc, cū † gloria patris ſit filius ſapiens. Sed qd de aliis reb. quas ſimplr př tradit filio non pro virtute acqrenda, uel honore? Rñdeo in dubio nō vř donare, ſed in peculiū profectitiū concedere. vt). de acqu. rer. do. l. qd ſeruus. de pec. leg. l. ſi. Itē poſito, q̄ ſibi donaret, non eſt idem in illa donatione, qđ in iſta. Sed diſtinguit, & tunc non computať in legitima, niſi dictū ſit expreſsè. ut C. de inoff. teſt. l. ſi qñ. §. Et gñaliter, & in hoc eſt idē. Itē tunc indiſtinctè ꝯferre teneť emācipatus l. ut liberis. §. ſi. C. de coll. quæ hodie non corrigitur per auth. ex teſtamēto vt ibi not. ſecus eſt in iſta dōne, quæ ſit gřa pietatis, ut hic in tex. coniuncto fine gl. qđ perpetuo tene menti. Nec repies hanc limitationē tactā p aliquē Doctorē, Si uerò erat in ptāte, tunc aut quærit, an conferantur, & dic, q̄ non, & in hoc ſimiliter eſt idē, quod hic, ut nota. in auth. ex teſtamento. Aut quæritur, an in legitima imputentur, & tunc dic, q̄ ſic: quia cōfirmatur: poſt mortem: ut eſt caſus: ſecundum vnam lect. C. eod. l. filium quem habentem: ut not. per Bar. in l. contrarium alleg. ad l. Fal. Et ſic in filio in poteſtate eſt totū econtra ad filium emancipatum. Paulus.

LEX LII.

1 *Poſſeſſor omnis, ſiue bonæ, ſiue malæfidei ſit, de fructibus ſemper impenſas ipſorum cauſa factas deducit*

FVndus. Filius percipere pōt fundum dotalē vxoris: licet ſibi nō ſit prælegatus. Et a die conteſtationis ueniunt fructus deductis expenſis factis gřa ipſorum: percepti uerò: ante litem conteſtatā cōes ſunt omnium hæredum. h. d. ¶ Nota iſtam diſtinctionē, an ſint percepti: ante lit. conteſt. vel poſt, quæ habet locum cūm filius ſuſtinet onera matrimonij: aliàs quid iuris ſit: dic, ut l. pater dotē:
1 de do. præleg. & tetigi ſ. eo. l. ſi filia. §. hoc amplius. Idem †, not. q̄ omnis poſſeſſor: ſiue ſit malæfid. ſiue bonæfid. ſemper de fructib. deducit ſumptus factos ipſorum gratia: & ad hoc iſta l. eſt vulgaris: & quotidie allegatur. Paul.

Verſi. Nam ſi vnus. Si vnus ex hæredib. totū poſſideat, alter nihil: in poteſtate non poſſidentis eſt hanc actionem intentare ſi eſt cohrs: vel petitionem hereditatis: quæ ſibi magis expediat, poſſidens: autem qui alterum confitetur cohæredem, hanc ſolam actionem intentare poteſt. h. d.

LEX LIII.

Mæuius. Non ſolum res hęreditaria, ſed qđ eius occaſione peruenit in hac actione uenit. h. primo. Item venit illud, quod alter ex cohæredibus habet ex adminiſtratione rerum hæreditariarum facta in uita defuncti. h. ſecundo. Item ſi adiudicationibus hincinde faciendis uenit alter alteri in quantitate condemnandus, poteſt iudex compenſatione facta hincinde in ea tantum ſumma condemnationem facere, quæ reperitur excedere. h. tertio. Item cum pars rei quæ adiudicatur uenit æſtimanda, debet æſtimatio fieri habito reſpectu ad totam rem, non ad ipſam tantum partem. h. quarto, & vltimo dicit totā l. ¶ Et not. arg. in §. arbiter. q̄ ſi peto a te x. & tu reconuenis in xv. ſi iudici conſtet de utroque debito, poteſt condemnationem facere in ſola quinque facta compenſatione vſque ad concurrentem quantitatem. Sed Iac. But. uidetur tenere contrarium in auth. & ꝯtr. C. de ſent. & interlo. omnium iud. qui dicit, quòd iudex debet te condemnare mihi in x. & me tibi, in xv. & poſtea fiet compenſatio, aliàs non ualet ſententia, contra quem facit iſte tex. Tu dic, aut liquet ſibi iudici de utroque debito per confeſſionem partium, uel per ſententiam, & procedit prima opinio per iſtū tex. aut ſibi non liquet hoc modo, ſed per probationem, quo caſu non dř adhuc debitum liquidum, niſi liquidaretur per ſñam, & procedit opinio ſua, quia compenſatio non fit, antequàm debita ſint liquida. Paul.

LEX LIIII.

Pecuniam. Illud, quod alicui debetur, non cenſetur in hæreditate ſua, niſi pro illo ſibi competat actio. hoc dicit.

LEX LVI.

Si familiæ. Res, quæ non poſſunt diuidi. debent adiudicari.

LEX LVII.

Arbitro. Poſſunt litigantes concordiam facere, & a iudicio diſcedere ignorāte, uel inuito iudice, ad hoc allegatur, facit l. j. §. parte operis. de no. oper. nunt.

LEX PRIMA.

1 *Magis particula, in iure, modo electiuè, modo comparatiuè ponitur.*

Communi diuidundo. Rubrica.

COmmuni diuidundo. In actione pro ſocio ueniunt perſonales præſtationes, ſed in actione cōi diuidūdo, uenit diuiſio rerum qualitercunq̄ cōium cum ſocietate, uel ſine, & ille dř in ea originarius actor, qui ad iudicium prouocauit, ueniunt etiam in ea acceſſiones, ſiue cōſiſtant in lucro, ſiue in damno. Item iudex debet in ea ſequi conuentionem
1 partiū. h. d. uſque ad l. per hoc. ¶ Nota † gl. in iſta l. j. de dictione magis, quæ aliqñ ponitur electiuè, aliquando comparatiuè.

LEX IIII.

PEr hoc. Per hoc iudicium fit diuiſio omnium rerum corporalium. Et ſiue ſub terra, ſiue ſ. terram ſint tales res, ueniunt in eo. Item eſt iudicium bonæfidei, & pro ſingulis rebus competit, & ideo ſi aliquæ res remanſerunt indiuiſæ: poteſt iterato agi. Item ueniunt in eo expenſæ factæ in re communi per alterum ex ſocijs durante ſocietate, & etiam aliæ acceſſiones. Sed ſi factæ fuerunt ante communionem uel ſocietatem: non datur hæc actio directa: ſed vtilis. hoc dicit uſque ad l. ſi quis putans. Et aduerte, quia illud quod ibi dicitur de puteo, ut ueniat in hoc iudicio: debet intelligi, quod ueniat, ſcilicet adiudicandus, non diuidundus, niſi commodè diuidi poſſit. Simile infra eod. l. communi diuidundo, in prin.

prin. Item not. tex. cum gloſſ. in fin. l. Sed ſi res, quod miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto efficitur dominus, ſi prior poſſeſſor erat dominus, aliàs transfertur in eum vſucapiendi condictio: vt l. generaliter. ſ. de nox. facit l. prætoris, de dam. infecto.

LEX VI.

SI quis putans. Expenſæ factæ per vnum ex ſociis in re communi repetũtur ab illo, cum quo re vera communis erat, licèt faciens cum alio cõmunem putaret. Item ſi ſocius ille partem ſuam alienauerit adhuc vtile iudicium locum habet pro talibus expenſis. Item generaliter omne lucrum, & damnum, quod alter ex ſociis pro cõmuni, & nomine communi acquiſiuit cum altero ſocio, parricipandum eſt. Sed ſi nomine proprio, & animo lucrandi, participatur lucrum, & non damnum. Item illa veniunt in hoc iudicio, quę non potuerunt expediri pro parte vnius ſocij aliàs habet locum actio negotiorum geſt. h. d. vſque ad fin. §. ſi quis in communem. Paulus de Caſtro.

§. Si quis in communem. In communi ſe pulchro pŏt ſocius inuito ſocio ſepelire. Sed locum communem non poteſt inuito ſocio religioſum facere extraneum corpus inferendo. Et ſi intulerit cogi poteſt auferre per hanc actionem, vel per actionem in factum, & ea quæ pro parte expediri poſſunt, in hac actione nō veniunt. h. d. vſque ad §. ſi fundus.

Si fundus communis. Si alter ex ſociis partem ſuam obligauit extraneo, adhuc tamen res venit in hoc iudicio diuidenda, vel ad iudicanda ſaluo iure creditoris, cum tamen pars obligata adiudicatur. in hoc minus æſtimatur. Si verò ſit obligata alteri ſocio, tūc ille qui obligauit, non poteſt ipſum ad diuiſionē prouocare, quod ſi fecerit, & alter exceptionem non oppoſuerit, procedit iudicium & ſi tota res adiudicetur ei qui obligauit, remanet ius pig. in parte obligata, & alterius partis æſtimationem ſoluet, niſi quantum æſtimatio partis excedit ſummam debiti. h. d. uſque ad §. officio. Paulus de Caſtro.

§. Officio. Per hanc actionem poteſt res diuidi per partes integrales, vt vni aſſignetur vna pars integralis. alteri altera, ſicut per partes quotitatiuas. Item ſi vnus ex ſociis ſoluit pœnam pro vtilitate rei communis: recuperat pro parte a conſocio. h. d. vſque ad finem. Paulus.

1 *Emphyteuta ſi decedat pluribus hæredibus relictis, an ſi unus canonem non ſoluit, res in totum in commiſſum cadat.*

2 *Commiſſum pœnam legalem dici. Et quo ad modum committendi legalis, & conuentionalis pœnam conueniunt.*

2 *Commiſſo, an renuntiare uidetur, qui poſt incurſionem commiſſi, penſionem, uel eius partem recipit.*

4 *Proteſtatio ius ad pœnam agendi conſeruat.*

COmmuni diuidundo. Prędia vectigalia, & emphyteutica veniunt in hac actione non vt diuidantur, ſed vt adiudicentur, ne præſtatio vectigalis cōfundatur; Non vectigalia vero veniunt etiam, vt diuidantur, & tot cenſentur fundi, quot fiunt partes per diuiſionem, & de parte ad partem poteſt imponi ſeruitus: veniunt etiam in hac actione non ſolum illa, quæ ſunt communia quo ad directum dominium, vel vtile, vt dictum eſt, ſed etiam, quæ communia ſunt quo ad quaſi dominium, pro quo competit publiciana. h. d. vſque ad §. inter prędones. Et no. gl. magiſtram hic poſitam, ad quam ſemper remit-
1 titur, & ex qua plura habes, primo, ꝙ† ſi emphyteuta decedat pluribus hæredibus relictis, uno canonem non ſoluente res incidit in commiſſum, ſicut uno non ſoluente ſtipulatio pœnalis cōmittitur inſolidum contra omnes. ut l. quinta. §. ſi ſortem. de ver. obli. & ſ. tit. j. l. hęredes. §. idem iuris. De hac quæſtione uide Spec.
2 de loc. §. nunc aliqua, uer. 29. ¶ Item † no. ex eadem gl. ꝙ commiſſum dicitur pœna legalis. ¶ Tertio no, ꝙ quo ad modum committendi pœna legalis, & conuentionalis æquiparantur, quia eiſdem modis committuntur, quod non eſt uerum ſimpliciter.
3 ¶ Quarto † not. ꝙ ſi poſt commiſſum dominus recipiat penſionem, vel partem eius, videtur renuntiare commiſſo, facit ĵ. de leg. & fideicommiſſ. l. de leg. §. fi. cū l. ſeq. niſi fuerit proteſtatus ſecun-
4 dum gl. Ex † qua. no. quod proteſtatio conſeruat ius agendi ad pęnam, & quotidie ſic faciunt rectores eccleſiarum, cum recipiunt penſionem rei emphyteuticæ.

LEX XV.

1 *Fideiuſſor, an poſſit agere contra debitorem, antequàm ſit condemnatus ſoluere tamen conuentus.*

SI ſocius. Si vnus ex ſociis occaſione rei cõmunis ſit condemnatus, vel ſaltem cōuentus, licèt adhuc non ſoluerit, poterit a conſocio recuperare partem præſtita tamen cautione de reſtituen-
1 do ſi non ſoluerit. h. d. Idem no. vr̄ dicendum in fideiuſſore †. ſ. vt ſtatim, ꝙ fuerit conuentus a creditore, poſſit recuperare a debitore quantitatem in qua conuentus eſt, præſtando iſtam cautionē, nec oportet expectare, ꝙ ſit condemnatus, ita poteſt intelligi l. Lucius. ĵ. manda. in contrarium, quia mandatum eſt ſibi, vt ſoluat, vnde antequam ſoluat, nec condemnatus ſit, non poſſit aliquid, vt infra de cond. indeb. l. indebitam. Sed primum verius puto per iſtã l. Illud eſt notandum, & habui de facto in quodam arduo negotio, ut no. in l. Lucius. & non fuit allegatus iſte caſus, & eſt multũ notabilis. Paulus.

LEX XVII.

Qui cohæredes. Vnus ex cohæredib. pŏt rē hæreditariã emere a creditore uēdente iure creditoris. h. d. & eſt ar. ꝙ ſi executor teſtamenti vult aliq̃ rem hæreditariam uendere pro executione, unus ex hæredibus poteſt emere, nec tenetur communicare cum aliis. Bal.

LEX XVIII.

Vt fundus. Sententia debet eſſe conformis libello, ad hoc alleg. vel ſic, non debet iudex pronuntiare, uel aliquid facere ſuper rebus, quæ non ſunt in libello deductæ. h. d. facit c. licet. Hely. de ſym. & l. fin. C. de fideicommiſſariis liber. Et ex hac l. emanauit practica, ut libellus inſeratur in ſententia, ut nota. in cle. ſępe. de uerb. ſig. ſuper uerbo, clata. Item per hanc l. probatur, ꝙ ſi ago rei uendicatione contra te, dicens rem eſſe meam: poſtea apparet rem eſſe tuam, nō debet tibi adiudicari, uel declarari tuam eſſe, niſi hoc petieris, ſed ſufficit, ꝙ abſoluaris ab impetitione mea, de quo fuit controuerſia inter Inn. & Hoſt. in c. ex conqueſtione. de reſt. ſpol. & adde, quod not. per Cyn. in l. j. in ij. q. vti poſſi.

LEX XXIII.

Si conuenerit. Fragmentum eſt lect. ergo extraneo occidente nō tenetur cedere, de hoc fuit altercatio inter Iac. de ra. & ponit, ut plenè not. per Cy. C. de contrah. & commi. ſtip. l. non moriturum, de quo dic, per Bart. ĵ. de uerbo. obl. l. Stichum. ¶ An autem debitor liberetur extraneo occidente? dic, aut interuenit eius culpa, & non liberatur, ut l. qui ſeruum, de uerb. obl. Aut non interuenit, & liberatur, ſi ante moram fuit occiſus, ut l. ſi ex leg. cauſ. eo. tit. Tertio uero caſu, quando ipſe creditor occidit, ſerua iſtam l. cum ſeq. quæ ſunt not. nam aut obligatio erat ſimplex, & habet locum hæc l. aut alternatiua, & habet locum l. ſeq. Paul.

LEX XXV.

Si Stichus. Si creditor rem aliquam ex reb. alternatiuè promiſſis interimat, tenetur debitori ad eius æſtimationem, debet autem æſtimari, quantum ualet, altera quæ ſupereſt, ſi plus ualet, quàm interempta, cum illa remanſit in obligatione, nec poteſt eam creditor recuſare. Item ſi altera pereat ante moram, non tamen perit actio ſemel acquiſita propter mortē alterius. h. d. & eſt ſubtilis. De iſta materia, nil dicitur in indictis duabus legib. in tex. neque in glo.

LEX XXVI.

Communis ſeruus. Si equus meus tibi commodatus recipiat damnũ, ab equo alterius, ſine culpa tua, non teneris hac actione, ſed ille, cuius culpa datum damnum eſt. h. d. Pau.

Finis prælectionum Pauli Caſt. in Dig. Vetus.

PAVLI CAST. IN DIG. NOVVM.

PRAELECTIONES LVCVLENTAE,

Et mirum in modum doctæ, in quibus omnia plenè vtriuſq; iuris arcana, ita pertractauit, perſtrinxitq;, & criminoſorum iudiciorum vim omnem, atque naturam excuſsit: vt huius beneficio iudicantium exiſtat nemo, qui non vel minimo negotio quoslibet implicitos maleficiorum nodos diſſoluat.

DIGESTI NOVI LIBER PRIMVS.

LEX PRIMA.

De publicis iudicijs. Rubr.

NOn omnia. Non ſumatur. Paul. de Caſtro. Nec ſequentes vſque ad l. is qui reus. Si tamen Summarium uultis, dicite cum Bar. qui hanc ita diuidit, ut primo ponat regulam, ſiue uerba quædam, ex quibus elicitur regula. Secundo ponit exceptionem a regula. Hoc autem intendit, omnia delicta priuata, ſunt exceptis quibuſdam hinc enumeratis. hoc dicit. Bar.

LEX V.

1 *Libello accuſatoiro ſi dies apponatur, an tunc dies illa debeat probari.*

IS, qui reus. Receptus inter reos non poteſt pendente iudicio accuſatorem re accuſare. h. primo, uſq; ad uer. illud, qđ intellige ēt de maiori crimine, niſi ſit præiudiciale primo, nam tunc admitteret l. j. C. qui accuſare nō poſ. & idē ſi eſſet minus crimen, & ꝑiudiciale. C. de adul. qm̄ Alex. & ad l. Fal. de plag. l. ꝑſes. Scđo dicit, ꝙ poſt ſnīam ꝯdemnatoriã, q̃ adimit libertatē, uel ciuitatē reaccuſare non licèt de nouo, licèt inchoatas accuſationes ꝑficere poſſit. Hoc ſcđo. Ex hoc ſequit̄, ꝙ ſi eſſet ſnīa abſolutoria, licèt & nouas actiones inſtituere, & illud ēt ꝑ ſnīam nō adimeretur ciuitas,
1 uel libertas. No. ꝙ† ſi dies ponat̄ in libello accuſatorio, ꝙ nō debebit illa dies tunc probari. Iac. & Bar. poſt multa uerba dicunt, ꝯ, qa uideor me aſtringere per l. habebat. de inſt. & ar. huius gl. & c. abbate ſanè, de re iud. in fi. Sed dic, ꝙ aut me aſtrinxi, & tunc debeo. Ita loquitur prædicta l. Aut proponuntur aliqua, q̃ ſunt ꝯparata, & tūc ſufficit unū probari c. 2. de reſ. cū gl. & ſifibus. Aut ponit̄ aliqđ qualitatiuè, ut hic in caſu noſtro, & tunc ubi dies eſt de ſubſtantia delicti, & alteratur pœna ꝑꝑ diei appoſitionem, ut puta, qa ſtatutum eſt, ꝙ ſi quis uadat de nocte in die beatæ Mariæ Auguſti, puniatur aliqua pœna, qua non ueniret puniendus alia die, & tūc eſt neceſſe probare diem. Aut diei appoſitio non eſt de ſubſtantia delicti, ut alteraret̄ pœna, & tunc ſi ponatur, non tenet̄ probare, & iſta diſtinctio colſr ex gl. Inno. in c. qualiter, & quando. extra de accu. & iſto modo no. gl. in l. Pantonius. §. j. ĵ. de acq. hære. alle. per Doct. licèt non faciat ad propoſitum eorum. Paul.

LEX VII.

Infamem. Damnatus criminaliter de crimine publici iudicij efficitur infamis, ſecus ſi de crimine priuati iudicij, niſi ſit tale, cuius ciuilis actio infamaret. h. d. pone in tex. niſi id crimen ſit tale, per quod damnatus ciuiliter eſt infamis. Pau. Item ordo licèt uarietur proceſſus, non uariatur poteſtas legis circa pœnam inferendam. h. d. l. ſciendum, non uidetur dominus ſeruum ſuum habere pro derelicto, licet ipſum capitali crimine non defendat, & ideo ſi abſoluatur, eius remanet. h. d. idē ſi condemnetur.

LEX X.

Inter accuſatorem. Lex iſta cōtinet duas ꝑtes. Secunda ibi, ut per ædictũ, & hr̄ ibi duplex litera, qdã habent ne, & tunc ſunt duo dicta. Summat̄ ſic, pro reo uel accuſatore abſente admittit̄ excuſator ad allegandum cãs abſentiæ. h. primo, uſque ad uer. nec qui quidem uer. habet duplicem intellectum, nam ſi habes nec. h. d. ꝙ citatus nouem uicibus in tribus diebus. qualibet die ter, damnari nō poteſt de crimine publici iudicij, quod intellige, etiam ſi pœna eſſet inferior a relegatione, & eſt ratio, quia non eſt legitimè citatus, debet. n. quis ter citari per interualla. 3. dierum de iure iſto. ſecus in ciuilibus l. tres denuntiationes. C. quomodo, & quando iudex, & de pę. l. abſentis. Si autem habes, ne. tunc dicit, ꝙ ideo pro abſente admittitur excuſator, ne ter citatus damnetur: ergo ſi excuſator, non ueniret, condemnaretur; quod intellige, ſi citatus fuit legitimè per interualla nouem dierum, & in qualibet citatione habuerit tres dies ſecundum hæc tempora, ſecus in ciuili, hodie citari debet per interualla 30. dierum, ut in auth. qui ſemel. C. quomodo, & quando iud. Oportet etiam, quòd intelligas de tali crimine, ex quo venit imponenda pœna a relegatione infra, alias abſens nunquam poſſet damnari, vt d. l. abſentis. infra de pœ. h. d. Pau. de Caſt. Quæritur, nunquid in cauſa criminali ſufficit citatio ad domum, dic, ꝙ ſic, ſicut in ciuili l. 4. de damno infe. & l. & ab eo. qūo. & qñ iu. & l. vt perfectius, de anna. exceptione. & iſtam tenent Docto. quia eodem modo traditur in cauſa ciuili, vt l. abſentes. infra de. pę. Quid ſi citatus nō comparet? dic, eū in expēſis condēnandum. Item in ſe aſſumere proceſſum l. pen. ĵ. eo. Item puniri extraordinariè l. qui crimine. C. qui accuſare non poſſ. Item de calumnia puniri, vt hic. Item j. de requiren. reis l. pen. Paulus.

LEX XII.

Cuſtodias. Cum audiuntur incarcerati, debent eſſe iuriſperiti, & audiri poſſunt diebus feriatis, & innocentes dimittuntur: nocentes autem pœna plectuntur. h. d. in gl. prima, quando dicit, ꝙ aduocati cauſæ non debent eſſe, hoc verum in conſilio cauſæ. Sed bene debent eſſe in informatione, & quæſtione ipſius l. ſi quis poſtulauerit. §. quoniam. infra de adulte. & facit, quod not. in l. 2. C. de iur. cal. Sed nunquid ſi fuerit lata ſententia ſuper quæſtione ſine aduocato cauſæ, valet ne? dic, ꝙ ſic, arg. l. j. §. biduum. infra quando appellandum ſit. Item no. quòd iudex poteſt habere conſiliarios, & ab eis petere conſilium, vt l. 2. C. de prox. ſacro. ſcrinio. lib. 12. cum ſimilibus. & ita retulit dominus Paulus, quod dicit Dynus de Mugello.

LEX XIII.

Accuſatore. Si eſt in tex. inchoata. h. d. Accuſatore defuncto poteſt iudex proſequi cauſam criminalem ex officio ſuo per modum inquiſitionis. h. d. notabiliter. Idem ſi accuſator deſiſtat. C. de aboli. l. 2. Idem ſi tanquam illegitima perſona repellatur: extra de collu. detegenda. c. j. Et no. in c. j. in prima glo. de accuſa. per Ioan. An. quod eſt intelligendum. ſi accuſatus eſt de crimine diffamatus, aliter non debet iudex per officiũ ſuum procedere, vt in c. cum oporteat, de accuſa. Item hoc verũ, ꝙ poteſt, non autem cogitur, nam poteſt eo caſu iuramentum purgationis indicere, vt c. cum P. & c. veniens, de accu. aliàs eſt in tex. iudicata, additio aliena. Adde, ꝙ hic Paulus, vt apparet, legit accuſatione, non accuſatorem in litera, & ſecundum iſtam. h. d. ſententia lata ſuper crimine ad petitionem accuſatoris, poteſt, mitti executioni, etiam eo defuncto, & nullo petente iudicis officio. h. d. eſt enim ratio, quia in criminalibus officium iudicis eſt potentius, quàm in ciuilibus. obtinet enim ne impunita ſint maleficia, quod ſecus in ciuilibus. nam iudex ſine requiſitione non debet procedere l. 4. §. hoc iudic. de damno infecto.

1 *Procurator in cauſa criminali, num interuenire poſſit. Et ſi interueniat, an proceſſus ſit efficax.*

2 *Princeps de plenitudine poteſtatis procuratorem in criminalibus admittit, & quid in epiſcopo, an idem poſſit.*

3 *Sententiæ uerbo in dubio diffinitiuam intelligi. Et an reiectis a iudice excuſationibus per excuſatorem allegatis, ſi ipſe procedat, ualeat proceſſus.*

4 *Procuratorem pro reo incarcerato admitti. Et in illis caſibus procurator admittitur in quibus aduerſus abſentem ſententia ferri poteſt,*

5 *Defenſores, procuratores, & excuſatores in iure haberi. Et an criminoſus per quemcunque defendi, uel excuſari. Et id quando.*

§. Ad crimen. In cauſa criminali. nec ex ꝑte rei, nec ex parte accuſatoris ꝓcurator admittitur, ſed excuſator, ſic, qui ſi iuſtã cauſam alleget, faciet ſententiam
1 differri. h. d. ¶ Not. † ergo diligenter, ꝙ totus §. loquit̄ de criminibus, in quibus pŏt ferri ſententia ꝯ abſentem, vt ſunt illa in quibus venit imponenda pœna a relegatione infra l. abſentem. ĵ. de pœnis. quæ ſententia differtur ſi excuſator iuſtã cãm abſentiæ allegauerit, alias non eſſet bona aduerſatio de verſiculo, ſed excuſationes ad principium. ergo apparet ueram eſſe opinionem Petri de iure, & ſequacium ſententiam uero gl. cōem non, licèt de conſuetudine ſeruetur. Tex. publici iudicij. Idem ſi priuati, & benè. Text. proſequēdum. ſ. ex parte accuſatoris, Tex. fruſtra: per iſtud verbũ

videtur

videtur ſentire Bar. & non valeat iudicium criminale, vbi procura
tor interuenit, licèt de hoc non excipiaẽ. In ↄ̃rium habes glo. in l.
quamuis indubitati. C. de adulteriis. Tu dic, ꝙ illa exceptio põt re-
mitti tacite. ſed expreſsè non, ar. C. de iura. calum. l. 2. §. ſed quia ve
2 remur, niſi per principem, qui † põt ẽt expreſsè ex plenitudine po-
teſtatis, vt in c. veniens. de accuſa. & ibi caſus, & ideo ẽps hoc non
poſſet pati. ſ. ꝙ in ſua curia cã criminalis agatur per procuratorem
quia hoc non põt de poteſtate ordinata. & de hoc fui interroga-
tus. Tex. interuenit, hoc verum, cum criminaliter agitur, ſecus ſi ci
uiliter l. non ſolum. in fi. s̈. de procu. & l. ſed hoc. §. j. eo. ti. & extra de
procu. c. tuæ. & de accuſ. his. Tex. multò magis, nam maius eſt pe-
riculum ex parte rei, q̃ accuſatoris, quia per negligentiã procura-
toris poſſet reus innocens condemnari, & ex parte actoris poſſet
nocens abſolui, ſatius aũt eſt nocentem abſolui, q̃ innocentem
condemnari l. abſentem. ĵ. de pęnis. Tex. ad defendendum, ex par
te rei. Tex. defenſiones facti, puta, ꝙ abſens ſit infirmus, vel deten-
tus in carceribus, & ſic non poteſt comparere. Tex. ſententia. ſ. dif-
3 finitiua, quod † in dubio ꝓ̃ſumiẽ, vt no. in l. qđ iuſſit. de re iud. & eſt
gl. in l. j. §. biẽniũ. ĵ. qñ appel. ſit. Vel poſſes dicere interlocutoria an
notationis bonorũ. Sed hoc eſſet tex. calũniari: nam hic dr̃, ꝙ non
debet ferre ſñiam, qñ allegantur excuſationes. Quid ſi fecerit, nun
qd valebit? & dicit, ꝙ nõ, ex quo ſciuit, vt l. qđ ſciẽ, de re iud. Et ibi
no. ſed in integrũ reſtitueẽ. c. cũ Bertol. de re iud. Circa gloſſ. dic, ꝙ
ſi eſſet eadẽ rõ in libero, vt q̃a eſt de cognatione, idẽ eſſet, quod in
4 ſeruo, vt no. ĵ. tit. j. l. hos accuſare. §. j. & ibi dicã. ¶ Itẽ † not. ꝙ ꝓ reo
incarcerato admittiẽ ꝓcurator, q̃a ceſſant rõnes, q̃ fuerunt, ꝙ vbi
maius eſt periculũ ibi cautius ſit agendũ, modo reus bene poterit
informare procuratorẽ, & niſi ſit ipſemet allegare poſſet defenſio
nes: & ita ſeruaẽ ↄ̃ſuetudo, & valde bene, q̃a ex quo incarceratus
eſt, nõ eſt timẽdũ de fuga. & hoc vr̃ ꝓbari de mẽte iuriũ dicentiũ.
ꝙ ꝓ ſeruo admittaẽ procurator l. 2. de cuſto. reo. ꝑ̃terquã ad ſen-
tentiã, q̃a ipſe pr̃ venire. Itẽ ſi opponaẽ de l. nõ tm̃. ĵ. de appel. dic, ꝙ
ad appellandũ, nõ aũt ad ꝓſequẽdũ. Ad §. publicè, vide Innocẽtiũ.
in c. veniẽs, de teſt. qđ intellr̃ de defenſore allegante cãs notorias
hic aũt de ꝓcuratore allegante cãs cãę, puta exceptiones perẽpto
rias. Itẽ hic eſt caſus ↄ̃ glo. dicentẽ. & all. l. j. ĵ. an per alium, ẽt ſi bene
inſpiciaẽ ille tex. facit ↄ̃ gl. vt dixi, & facit ꝓ Petro, cum dicit ↄ̃ ꝑ l. 2.
C. de proc. & l. fi. C. de iniuriis, & ꝑ locũ a ſpeciali, & ꝓbaẽ ſic, quia
in illis caſib. põt interuenire proc. in q̃b. põt ferri ſñia ↄ̃ abſentẽ, ſed
in l. j. teneẽ vſq; ad ſñiam incluſiuè, & ſic ſuꝑ crimine, in quo de-
bet imponi relegatio, põt procurator interuenire in cã criminali.
5 Et ad ſolutionẽ §. publicè, de l. ſeruum quoq;, de ꝓc. Sciẽdũ † eſt ꝙ
nos habemus excuſatores, & iſti differũt, nam in iſtis criminibus,
excuſatores admittunẽ, vt hic, q̃ alle. cãs facti, puta abſentiæ, & tũc
admittunẽ, vt hic. Et admittiẽ, ẽt quilibet ſine ſatiſdatione de rato,
& quilibet ẽt ſi ſit minor. vt no. in d. §. publicæ. aut loq̃mur in de-
fenſore allegante cãm notoriã, vt q̃a dicit, ꝙ accuſatus de crimine
potuit illud facere, quia erat ſtatutum, ꝙ bannitus põt interfici, vel
quia illa die erat abſens in alio loco, q̃ fuerit crimen commiſſum.
Vel dicit dñe iudex reſpiciatis accuſ. quia non eſt probatũ ↄ̃ accu
ſatum, quia teſtes ſunt varij, & iſta ſunt notoria, & iſtis caſibus. ad
mittitur defenſor, & ita intelligitur dictus §. publicè. de l. ſeruum
quoque. de procu. & eſt ratio, quia in iſto caſu, ẽt iudex ex ſuo of-
ficio iſta tenetur inquirere l. ſi non defendaẽ. de pœnis. ergo quẽ-
libet debet admittere, qui ſibi notificet. Aut loquimur in procura
tore, & ille dr̃ procurator, qui hẽt mãdatũ, & in iſto diſtingue, aut
alleg. notoria, & in iſtis caſib. põt, q̃a ſi põt ille, qui non hẽt manda-
tum, multo magis iſte, aut loq̃mur de procuratore allegante cãs,
& defenſiones, & tũc, aut illæ nõ contingũt crimẽ, vt q̃a dicit vos
nõ eſtis iudex, & ſic de ſimilibus. Et in hoc caſu admittitur. Aut de
procuratore allegante cãs cãæ, vt puta exceptiones dilatorias, vel
perẽptorias, & in hoc caſu nõ admittiẽ. & iſte eſt caſus huius §. &
ita vr̃ ſentire Bar. Inn. tñ hoc poſuit, licèt obſcurè, in c. veniens, de
teſtib. Sed q̃d ſi ſuꝑ articulo ſeparato, nunquid admitteẽ procura-
tor? d. Iac. de But. ꝙ ſic, per l. j. & l. ſi ꝑ̃ſes. de plagiariis. Et iſtam q. di-
ſputauit. Iac. de Bellouiſu, & tenuit ↄ̃rium, quẽ tenet hic Bart. quẽ
uide latius, quia dicit, ꝙ ſi non contingat principale, ꝙ poteſt, aliàs
ſecus, & hoc conſuluit Bart. de Saxo ferrato. Paulus.

LEX XIIII.

1 *Accuſator ſanguinis neceſſitate, uel officij de calũnia ꝑ̃ſumpta nõ tenetur.*
2 *Calumniam duplicem eſſe.*

GEneri. Pater accuſans de morte filiæ, de calũnia ꝑ̃ſumpta notari nõ põt, & ſi pronuncieẽ calũniã commiſiſſe, ex illa ſñia infamis non efficitur, h. d. Ratio primi dicti eſt, quia nõ accuſat voluntariè,
1 ſed neceſſitate ſanguinis ductus. Et iſta eſt † regula, ꝙ omnes qui
ad accuſationẽ proſiliunt ex aliqua neceſſitate, vel ſanguinis, vel
officij, de calumnia præſumpta non tenentur, primum probatur
in l. qui cum natu maior. §. ſi patris. de bon. lib. Secundum probaẽ
in l. ſecunda. C. qui accuſa. non poſſ. & ſupra de his quibus, vt in d.
l. tutorum. Ratio ſecundi dicti eſt, quia ſententia illa, qua pronun-
tiatur calumnia commiſſa per patrem, non valet, quia continet
expreſſum errorem iuris, vt l. ſi expreſſim. de appellatio. & videẽ
iudex ſentire de calumnia præſumpta, non de euidenti, vt beni-
gnior fiat interpretatio. vt ĵ. de pœnis. l. ſi præſes, & de ſuſpe. tut.
2 l. Herennius: præmitte, † ꝙ calumnia eſt duplex, quædam eſt præ-
ſumpta, de qua in l. j. C. de aduoc. diuerſo iud. & de iſta nõ pronũ-
tiatur, niſi petatur, & ab iſta excuſantur hi, qui dicti ſunt, alia eſt eui
dens, vt quando quis euidenter calumniatur, & apparet ex eui-
dentibus præſumptionibus l. licèt. ĵ. de leg. j.

LEX PRIMA.

1 *Sui in accuſandi negotio, qui dicantur.*
2 *Mater liberorum iniuriam, num proſequi poſſit.*

De accuſationibus. Rubr.

NOn eſt permiſſum. Mulier non poteſt accuſare, niſi
1 ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur. h. d. Et † dñr
ſui contra quos non cogitur inuita ſuper crimine pu
blici iudicij teſtimonium ferre l. 2. in prin. h. d. poteſt ẽt accuſare l.
Cornelia de falſis, cum falſum committitur in teſtõ extranei, vel
paterni, vel materni. h. d. vſq; ad §. pupillus. Quæritur quid de alia
iniuria? idem, quia regula generaliter ponitur. in l. de crimine. e. tit.
Item ponamus, ꝙ iſti liberi volunt accuſare, nũquid præferuntur?
dic, ꝙ in electione iudicis eſt ar. in c. ſi plures. extra eo. & l. 3. de libe
2 ro ho. exh. ¶ Item † ꝙ dr̃ de matre, nunquid poterit mater proſe-
qui liberorum iniuriam? dic, ꝙ ſic ĵ. eo. l. hos accuſare. vbi tex. & l.
penult. de in ius vocan. cum ſimilibus. In contrarium vero, vt de
leg. Iulianus. de ritu nup. & l. 2. vnde cognati. Dic aut non tra-
ctamus de his, quæ ſunt iuris ciuilis, & tunc non admittitur, ita lo-
quitur l. Iulian. s̈. de ritu nup. allega. Aut tractamus de his, quę ſunt
iuris ciu. vt puta de ſucceſſione, aut de iure ſanguinis. Et poteſt, vt
in contrario. Nunquid idem in ſpurio: vide glo. in c. j. & cle. credo
de bap. licèt Bar. dicat hic, ꝙ ſic, tñ non alleg. Gloſ. in l. 2. quærit, qui
ſunt illi contra quos non cogitur ferre teſtimonium. Et dic, ꝙ illi
dicuntur coniunctæ perſonæ, ſecundũ gl. in l. ſi ferè. C. arbi. tu. Et
eſt notandum ad declararionem l. ſed hęc. s̈. de proc. & fundamen
tum eſt iſta l. licèt Innoc. dicat, ꝙ illæ dicuntur coniunctæ perſo-
næ, quibus homo ſuccedit. in c. nonnulli. extra de reſcript. in anti-
quis. Paulus de Caſtro.

LEX II.

CErtis ex cauſis.

§. Pupillus. Poteſt pupillus cũ authoritate tutoris accuſare criminaliter authoritate tuto. uel ciuiliter per interdictum de tabu. exhib. h. d. in glo. quando allega. l. qui cum maior. §. ſi non accuſauerit. iſta eſt vera, licèt gl. videatur tenere contrarium. Pau. de Caſt.

LEX III.

1 *Libellum de actis dici. Et an in eo nomen Imperatoris, aut conſulis, item & dies inſeri debeat. Et nu. 4.*
2 *Concludendi ratio in criminalibus. Et quid in his concludi debeat.*
3 *Perſona inquiſiti in inquiſitione, an ſit exprimenda.*
4 *Citari faciens alium pro alio, an in expenſis condemnari debeat. Et an referat concipere libellum ſub prima, uel tertia perſona.*
5 *Locus loci, num in criminalibus libello apponi debeat. Et quid de tempore, ſiue initij delicti, ſiue conſummationis.*

LIbellorum. In hac l. vſq; ad §. ꝙ ſi. ponuntur nouem, quæ requiruntẽ in libellis accuſatoriis, quorũ tria prima reſpiciunt tenorẽ libelli duntaxat, & non reſpiciunt perſonas in ipſo contentas, & quatuor reſpiciunt delictum ſuper quo libellus cõſpicitur.
Et nota, ꝙ forma in hac l. contenta non ſolũ requiritur, cum agiẽ,
de crimine criminaliter, ſed ẽt ſi agatur ciuiliter tali actione, quę in
famaret, quia non eſt in actione vagandum, de hoc habemus tex.
& gl. in l. ſed ſi ex dolo. §. fi. cum l. ſeq. s̈. de dolo. & l. prætor cũ di-
xit. in prin. s̈. de iniu. & tex. expreſſus in c. tuæ. extra de proc. in anti
quis. In tex. inſcriptionis. i. tenoris: eſt. n. præſcriptio. i. tenor, & ſub-
ſcriptio. i. ſubtus ſcriptio. verſu. Item proconſul. ſ. ponatur, ſub cu-
ius tꝑe libellus porrigitur, & dic de conſulibus populi Romani, q̃
non ſunt hodie in vſu, nec ſeruaretur, ẽt ſi eſſent. Alij dicũt de con
ſule, coram quo porrigitur libellus. Iſtud eſt falſum, quia libellus
coram eo non porrigitur, quia non habet iuriſdictionem con-
tentioſam l. j. s̈. de officio proconſulis, & patet ĵ. quia porrigitur
coram prætore, vt ſequitur. Dicit gl. ꝙ ad exemplum conſulis po-
nitur nomen Imperatoris, & anni domini, ſicut in inſtrumentis,
1 hoc vr̃ eſſe, quia † libellus eſt de actis, & acta dicuntur publica, ſicut
inſtrumenta, vt C. de eden. l. is apud quẽ. vnde ſicut in inſtrumen-
to requiruntur anni, & nomen Imperatoris, vt in Auth. vt prępo
natur no. Impe. in prin. ita & in libello. Sed hoc hodie non ſeruaẽ,
quia notarius cauſæ in prin. quaterni ponit annos dñi, & nomen
Imperatoris, qui referuntur ad oẽs libellos per totum annum re-
ceptos. s̈. de eden. l. ſi quis ex argentariis §. ſi initium. Text. dies. ſ.
quo

quo libellus porrigiẽ, dic, ꝙ ẽt hodie non ſeruaẽ, q̃a notarius cãæ
diẽ ponit, & dicit tali die talis produxit hunc libellũ, qđ ſufficit, ac
ſi ꝓponereẽ per partẽ. ¶ In text. Lucius Titius. Iſta reſpiciunt ꝑſonã
accuſatoris. Tex. Męuia. Iſta reſpiciunt ꝑſonã accuſ. tex. cõmiſiſſe.
2 Ex † iſto nota, ꝙ in criminalib. concludiẽ delictũ cõmiſſum, & ma
leficiũ. & ad hoc concludiẽ, nõ aũt ad pęnã imponendã, cũ illa im
ponaẽ ad publicã vtilitatẽ. Itẽ certa eſt pęna, q̃ reſeruaẽ legis ꝑ̃tãti,
vt ĵ. ad Turpil. l. j §. ſinaũt: ſecus in ciuili, vbi concludit aliq̃d ſibi da
ri, vel tradi: vt s̈. de priu. deli. l. fi. ꝑ gl. Sic in reali ↄcludit, q̃s ad decla-
rationẽ dñij. s̈. de rei ven. l. & ex diuerſo, & l. ſicuti. §. ſi q̃ramus, ſi
ſeruitus vendice. & fertur ſñia declaratoria. s̈. de arbitris. l. ſi tñ. §. ſi
3 arbiter. ¶ Tex. & ꝑſona, dic † ſecus, qñ agiẽ de crimine per modũ,
& formã inq̃ſitionis, in qua non eſt exprimenda ꝑſona, cũ qua de
lictũ eſt cõmiſſum, vt notat Inno. in c. accepimus. de purga. cano.
& de ſymo. licèt hely. & rõ eſt, q̃a accuſationes ſunt magis odio-
ſæ, & iõ oĩa ſunt exprimenda, & maior pęna imponiẽ, q̃ in inquiſi
tione. Itẽ quia in inq̃ſitione tractaẽ de bona fama inquiſiti tantum
modo: ergo ſi aliter exprimereẽ, infamareẽ, qđ nõ dẽt fieri c. cũ
4 oportet. de accuſ. Tex. diẽ, dicit † . ſ. cõmiſſi delicti, qđ eſt verũ, vbi
delictũ eſt vniformiter punibile oĩb. dieb. aliàs ſecus ſi magis puni-
reẽ vna die, q̃ alia, tũc deberet dies exprimi, & probari. s̈. de noui
ope. nun. non ſolũ. §. ſed vt probari. & argu. s̈. de neg. geſt. l. cũ actũ.
Item ſi reus vellet ex appoſitione diei defenſionẽ capere, q̃a vel-
let dicere, ꝙ ea die erat alibi: tunc iudex poſſet cogere accuſatorẽ
ad exprimẽdã diẽ, vt accuſato pateat defenſio, vt no. Inn. in c. abba
te. circa finẽ. de ſñia, & re iud. lib. 6. Ad qđ facit gl. s̈. de hær. uel ac. l.
Pantonius. §. rei perduellionis, & ibi gl. iſta intelligas, ꝙ licèt cogat
iudex ponere diem, non tñ teneẽ accuſator illã diẽ probare, niſi ac
cuſatus illa die ſe alibi diceret fuiſſe. ¶ Vltimò uerò ſi corã pretore,
bñ ſeruaẽ. Et dic, ꝙ dẽt exprimi ꝑſona accuſati cum ſufficienti de-
monſtratione, ne ad incertũ veniat vnus pro alio, aliàs punireẽ ac-
5 cuſator in expen. s̈. de iud. l. eum quẽ temere. qđ eſt uerũ, † qñ q̃s
accuſat per ſe tm̃, alioquin ſi per procuratorẽ in caſu, quo põt, per
inaduertentiã ſui procuratoris, vel nuntij citaẽ ille, de quo nõ agiẽ,
tunc nõ teneẽ dñs in expen. extra c. veniens. de accuſ. cũ gl. & tene
menti ad limitationẽ l. eũ quẽ temere. Qñ dicit text. Lucius Titius
accuſat, nunquid idẽ ſi in prima ꝑſona? dic, ꝙ non refert, vt extra
de conuerſi. coniunga. c. dudũ. dicunt tñ hic quidam, ꝙ in hoc re
fert, ꝙ ſi loquatur in prima perſona vñr verba partis, & tunc poſt
litem conteſtatã non poſſet corrigi libellus iuxta materiam l. edi-
ta. Si uerò loquerentur in tertia perſona, viderentur verba aduo-
6 cati, & tunc poteſt corrigere, poſt terminũ C. de erro. aduoc. per
to. nunquid requiritur locus loci? dic, ꝙ aut locus loci non com
prehenditur ſub eodẽ tecto, & tunc debet poni locus loci, vt hic
in tex. quia ponitur ciuitas, & domus. Si uerò comprehenderetur
ſub eodem tecto, ut in palatio vbi ſunt plures cameræ, tunc non
eſt neceſſe, ſed ſufficit, ꝙ ponatur palatium, arg. s̈. ad Sillan. l. ſi quis
in graui. ¶ Eodem tecto, hoc verũ, niſi aliter eſſet punibile in uno
loco, quàm in alio, vt ſi magis puniretur, qui delinquit in aula, q̃ in
conquina, not. per Innoc. in c. qualiter, & qñ. de accuſa. & l. de pu-
pillo. §. ſi quis forte ĵ. de noui. ope. nunti. hæç ſunt vera in delictis
quæ reſpiciunt cãm momentaneam, quia tunc deberet poni ini-
tium l. qđ ait lex. §. qđ ait. ĵ. de adul. & ĵ. de incendio rui. l. j. §. ex in-
cendio. Si verò eſſet delictũ, qđ reſpiceret cãm ſucceſſiuam, tunc
deberet poni in loco, in quo delictum perficitur, ar. l. 2. §. annus. s̈. ꝙ
vi, aut clam. Et concluſio eſt, ꝙ in delictis habentib. cãm momen-
taneam inſpiciẽ locus, & tp̃s, ubi delictũ initiaẽ, & ſumit cãm. ĵ. de
adul. l. qđ ait lex. §. qđ ait. & ad l. Aqui. l. ait lex, & s̈. de dam. infect. l.
damni. §. Sabini. & de incendio ru. nau. l. j. §. ex incendio. Alia con
cluſio, ꝙ in hñtibus cãm ſucceſſiuã inſpicitur locus, & tp̃s delicti
perfecti. ĵ. qđ vi aut clam l. ſemper, & ĵ. de adul. l. mariti lenociniũ.
§. ſex menſiũ, & ibi nota. Item quæriẽ, quid ſi ille, qui accuſatur, &
ille, qui accuſat, fuerint in diuerſis locis, vt de ſagittante, quis locus
debet poni? dicit Bar. ꝙ ſi ſtatutum punit ſagittantem: tũc credit,
ꝙ locus in quo eſt perpetratũ, ſ. locus domus eius, qui eſt uulnera
tus, & iſta ſunt uera in affirmatiuis. ¶ Sed quid in negatiuis, nun-
quid debet poni locus, ut de ſtatutis Tuſciæ, quæ dicunt, ꝙ ille, qui
fuerit ad hoc deputatus, denuntiet? & tunc, quia eſt locus limita-
tus, & coarctatur loco debet poni, ſi non coarctatur loco, non
debet poni. Ad l. ſemper. §. j. s̈. quod vi, aut clam. de qua opponit
glo. dic, ꝙ ubi delictum atrotius puniretur una die, quàm alia, de-
bet poni dies l. non ſolum. §. ſed ut probari. de noui. ope. nunti. &
iſta etiam probantur in dicta l. ſemper. §. j. ubi eodem modo non
eſt imponenda, ita hic. Paul. de Caſt.

§. Quod ſi libelli. Si libellus accuſatorius nõ rectè formetur, reiicitur, & nomẽ rei aboletur. h. d. Et dic, reiicitur per iudicem, ẽt reo non petente, ut not. s̈. de offic. aſſeſſo. l. j. facit c. ex tenore. de reſcriptis, & de conſ cum inter uos. & quod ibi no. per Inno. Text. ordinati, ſecundum formam traditam. Text. aboletur, & accuſator in expenſis condemnatur. vt C. de epiſc. & cle. l. omnes. §. fin. Text. repetendi. i. de nouo accuſandi, & legitimè, ſicut in ciuili, ut l. j. §. hæc actio. s̈. ſi agrimenſor falſum modum dixerit. Dic aboletur. i. cancellaẽ de li-

bro. Item aboletur quando pronuntiatur per iudicem non eſſe procedendum per illum libellum, vel abſoluitur reus ab inſtantia iudicij. Item dic, ꝙ libellus ſi ſit ineptus, poteſt per iudicem reiici, vt l. alleg. etiam ſi non petatur, vt c. conſuetudinis. extra de conſuetud. Item condemnatur in expenſis ſicut in ciuili. l. eum quem temere. ſupra de iudi.

1 *Libello eodem, aut pluribus criminibus, quis accuſari poſſit.*
2 *Adulterium, & inceſtum ex coitu cum conſanguinea nupta reſultare.*

§. Sed & ſi aliud. Duobus modis intelligitur. Primo, vt dicat, ꝙ ſicut formatur ac
cuſatio ſuper adulterio, vt ſupra in principio l. Ita requiritur ſuper
aliis criminibus, vel ſecundum alium intellectum, poteſt quis vnũ
ſimul & ſemel eodẽ tꝑe accuſare de pluribus delictis ex diuerſis
factis deſcendentibus. h. d. ſecundum Azo. & ad hoc ſemper alle.
1 Dicit † tñ hic Bar. ꝙ ſi illa crimina non puniuntur eadem lege, nõ
poteſt eodem libello accuſare de omnibus, ſed debent tot libelli
fieri, quot ſunt crimina, ſecus ſi ead. l. punirenẽ, arg. ſupra de actio-
nibus empti. l. non eſt nouum. & de iniuriis l. prætor. §. ſi cui plu-
res. Si vero plura crimina deſcenderent ex eodem facto, vt de for
2 nicatione commiſſa cum conſanguinea nupta, † de qua reſultat
adulterium, & inceſtus l. ſi adulterium cum inceſtu. infra de adul.
non poſſet vnus de omnibus accuſare, ſi diuerſis ſic, vt l. ſi de cri-
mine. C. eo. & ita intelligas gl. & dic plenè, vt ibi no. Text. compre-
hendendum erit. dic ſecundum formam ibi traditam in crimine
adulterij ſecundum primum intellectum, vel ſic omnia iſta crimi-
na eodem libello poterunt comprehendi, & de omnibus accuſa-
ri ſecundum alium intellectum, quia eadem l. puniuntur omnia l.
Iulia. de adult. ſecus ſi punirentur diuerſis legibus, & tunc non eo.
libello, ſed pluribus, vt dictum eſt. Item ſi ex diuerſis factis deſcen
dunt, ſecus ſi deſcenderent ex vno.

§. Si accuſator. Accuſatore impedito accuſationẽ proſequi, reus abſoluitur ab inſtãtia iudicij, & poteſt ab altero accuſari infra 30. dies. h. d. tex. poſtulante. Item ſi non peteret, quia poſſet hoc iudex ex ſuo officio. arg. ĵ. de pœnis l. non defendatur. & de quæſtio. l. j. in fi. Text. deceſſerit. ſ. poſt litem conteſtatam. Tex. de cauſa. ſ. perpetui impedimenti, ſecus ſi de proximo receſſuri. Tex. accuſare. i. accuſationem inchoatam proſequi. Text. alij. ſ. tam priuati, quàm publici s̈. e. l. pen. Text. repetere. i. ad priſtinam accuſationem redire. Sed de nouo reaccuſare poſſet. infra tempus, quod durat illa accuſatio. de fal. l. querela. nec fit de vno ad alium litis tranſlatio. l. ſed ſi vnus. §. interdum, & §. fi. ff. de iud. Accuſatio. ut propter malam conceptionem libelli ac ſi nulla fuiſſet poſſet de nouo reaccuſari ĵ. tp̃s, cum illa accuſatio durat, vt ĵ. de adul. l. quæ accuſator. C. de falſis l. q̃ nomine. Idẽ ſi actor fuit repulſus propter inhabilitatem. Paulus de Caſtro.

LEX IIII.

1 *Infames ipſo facto eſſe, qui perſonas liberas, aut mancipia quæſtuaria tenent ad proſtituendum.*

QVi iudicio. In iſta l. ponuntur caſus in quibus quis prohibetur accuſare, ni
ſi proſequatur ſuam: vel ſuorum iniuriam. h. d. infa-
mis per ſententiam, vel ipſo facto, vel qui calumniam
ſemel commiſit ab accuſando repellitur, niſi proſequatur ſuam,
vel ſuorum iniuriam hoc dicit. Text. accuſandi, ſcilicet de nouo,
ſed non inchoatam perficiendi, ſic. ĵ. titul. proximo. l. is qui reus.
Tex. non habet, ſcilicet extraneum, ſed ſeruum accuſatorem po-
teſt, vt d. l. is qui. & eſt ratio, quia videtur proſequi ſuam iniuriam,
ideſt uindictam. s̈. de bonis liberto l. qui cum maior. §. ſi libertus
Text. exequatur, & eſt ratio: quia infamis, vt tit. j. infamem. Text
calumnia, dic etiam iudicio non publico commiſſa, ut differat à
uerſiculo, qui de præuaricationis, nam licèt talis non ſit infamis,
ut tit. j. infamen, niſi in tribus caſibus, tamen repellitur ab accuſan
do l. 3. §. præuaricationis. s̈. de calumnia: quia ſicut calumniatus eſt
in uno, ita calumniari in aliis præſumitur, ut ĵ. ad Turpil. l. & in pri-
uatis. Tex. lenocinium, ideſt publicum, ut tenẽdo quæſtuaria man
1 cipia, uel liberas perſonas proſtitutas. † tales enim ſunt infames ip-
ſo facto: ut s̈. de his qui no. infamia l. athletas. § ait prætor. & l. palã.
s̈. de ritu nup. poteſt etiam intelligi de lenocinio priuato, ut mariti
circa uxorem, quia licèt non ſit infamis ipſo facto, ab accuſando
tamen mulierem, uel adulterum repellitur. C. de adul. l. ita pudor
cum illud crimen cõtingat in crimine adulterij. Sed alij benè poſ-
ſunt antequam de lenocinio ſint damnati. cum adhuc non ſint in
fames. ita intellige glo. ¶ Text. pecunia, ſcilicet ille, qui pecuniam
accepit pro alium accuſando. ¶ In gloſſ. morte, quandoque, ut ſi
ſit crimen læſæ maieſtatis, alij autem, ut gloſ. dicunt, quòd in exce-
ptis criminibus non admittuntur damnati crimine publici iudicij,
licèt aliter infames admittãtur, quod nõ placet cum illæ. ll. loquan
tur generaliter de infamibus, unde qualitercunque fuerint infa-
mes, repellendi uidentur, ar. s̈. de leg. præ. l. j. §. generaliter. & s̈. de pu
bli. l. de pretio. no. bene gl. Paul.

Seruus

LEX V.

1 *Seruus de iure ciuili nihil eſt,& quid de iure naturali.*
2 *Bannitus bannitum accuſantem an exceptione repellere poſſit ſi ſtatutū ſit quòd bannito audientia non detur.*
3 *Accuſans calumnioſè ſeruum perinde infamia notari, atque qui liberum accuſat, licèt ſeruus famam, quam non habet, perdere non poſſit.*
4 *Seruus perſona coniuncta non eſt, ſed ſubiecta.*

SEruos. Seruus poteſt de adulterio accuſari, & qui re-
pellitur ab accuſando liberum hominem, repel
litur ab accuſando ſeruum, & idem ſi mulier cum quia ſer-
uus adulterium commiſit, nupta ſit ante inchoatam accuſa-
tionem. primo loco accuſandus eſt ſeruus, q̃ adultera. h. d tex. Du
1 bitatio videbitur, quia † ſeruus nihil eſt de iure ciuili, ſed de iure na
turali ſic, tex. prohibebuntur, licèt ergo ſeruus non habeat famā,
2 pōt infamē ab accuſando repellere, per quod patet, ꝙ † bannitus
pōt alium bannitum repellere accuſantem, vigore ſtatuti dicentis
bannito denegari audientiam, nam exceptio banni non repellitur
per replicationem alterius bāni. vt ſ. de doli excep. l. apud Celſum.
§. Marcellus: de quo per Bar. & Iac. ſ. ſol. mat. l. cum mulier. facit c.
cum dilecti. de excep. vbi excōmunicatus poteſt repellere excom
municatum, facit ſ. l. j. vbi probatur a contrario ſenſu, & per lo-
3 cum a ſpeciali † ꝙ accuſans ſeruum calumnioſè notatur infamia
ſicut liberum. licèt ipſe ſeruus non poſſit perdere famam. Tex. po
teſt. ſ. dn̄s. contrarium videbatur, quaſi ſeruus ſit coniunctus. C.
qui ac. non poſ. l. ſi magnum. Quia coniuncta perſona de magno
4 crimine non pōt accuſari. Sed † dic, ꝙ non eſt coniuncta, ſed ſub-
iecta: nec videtur ipſum approbare, niſi in bene factis tex. præſcri-
ptione, vt præaccuſetur ſeruus, quàm adultera. Paul.

LEX VI.

1 *Leuia crimina quæ dicantur. Et an in his neceſſarius ſit iudiciarius ordo.*

LEuia crimina. De leuibus criminibus po
teſt iudex de plano cogno
1 ſcere. h. d. Et dicas † illa eſſe leuia crimina, in quib. po-
nit pœna pecuniaria vel modica corporis cohertio.
¶ Item dicas de plano ſine proceſſu, quia nec offert libellus, nec fer
tur ſententia, ſed poteſt iudex cum de crimine ſibi conſtat p con-
feſſionem, vel aliam ſummariam probationē præcipere, vt crimi-
noſus ſoluat pœnā, vel ſi ſoluere non poteſt, ipſum caſtigare. & ita
dicit Bar. ſe pluries feciſſe, & ita faciunt iudices, facit auth. niſi bre-
ues. C. de ſententiis ex peri. reci. Tex. leuia exempla gl. non ſunt bo
na, quia qn̄q; maior, qn̄q; minor. l. 2. ꝭ. de anno. & l. in annonam.
ſ. de extraor. cog. l. criminib. priuatis. & in l. capitalium. §. famoſos. ꝭ.
de pœn. & ideo intellige iſtam gl. qn̄ imponitur leuiter, & pro mo-
dico crimine, qđ relinquitur arbitrio iudicis iuxta qualitatē perſo-
narū, & ita fuſtigatio eſt leue crimen, qn̄ datur & infertur vili per-
ſonæ, nec ob. l. in ſeruorum. ꝭ. de pœn. quia maior pœna eſt vni vili
perſonæ ſoluere 10. florenos, q̃ ſi fuſtigaretur per tres dies.

LEX VII.

1 *Subſcribendi in accuſatione formula ac modus.*

SI cui. Accuſator debet ſe, ſubſcribere accuſationi, &
cauere ſe perſeueraturum vſq; ad ſententiam.
h. d. tex. crimen. ſ. tam publicum, q̃ priuatum. ſ. de priua-
uatis delic. l. fi. Tex. obiiciatur. ſ. criminaliter, ſecus ſi ciuiliter, vt ex-
tra de accu. c. de his. Text. quod. i. quia Tex. ad ſententiam concor-
1 dat l. fi. C. qui accu. non poſ. Et † dic, ꝙ debet ſic ſe ſubſcribere, pro-
fiteor talem libellum me traditurum de iure ciuili. ſecus de iure
canonico. c. de his. de accuſ. & c. tuæ. de procurato. Quid ſi oppo-
natur per modum exceptionis? dic, ꝙ dupl'r poteſt contingere, vt
ſi producantur teſtes, & vni obiiciatur, ꝙ eſt infamis quæ oppo-
nuntur ad perſonam excludendam: & tunc nō eſt neceſſaria ſub-
ſcriptio c. ſuper his. de accu. & ibi tex. Aut opponitur ad pœnā im-
ponendam, quod eſt, quando illud crimen contingit crimen de
quo primo agebatur, vt l. viro. ſol. mat. vt ſi accuſo Titium de cri-
mine, & ipſe producat teſtes, & ego dico, ꝙ ipſi fuerūt participes,
& tunc eſt neceſſaria ſubſcriptio l. 2. §. ſi publicè, in fi. de adulteriis,
& not. per Innoc. in c. dilectus, de purgatione canonica. Quid per
modū inquiſitionis? dic, quòd neutro iure debet fieri ſubſcriptio.
vt in c. qualiter, & quando. de accu. Paulus.

1 *Transfigere in criminalibus quibus caſibus liceat, & quibus non. Accuſatus criminaliter, & abſolutus, an ciuiliter reaccuſari queat.*
2 *Exceptionis uia propoſitum, an poſſit rurſus poſtea per actionis modum proponi.*
3 *Crimen ſi propter beneficium aut dignitatem ſit remiſſum, num poſt beneficij, aut dignitatis depoſitionem poſſit accuſatio de eo fieri. Et an in foro pœnitentiali abſolutus poſſit eo non obſtante accuſari.*
4 *Probatio ubi deeſt ad iuſiurandum peruenitur.*
5 *Calumniatus in accuſando, an à denuntiando repellatur.*

§. Iiſdem. Accuſatus de vno crimine, non poteſt ab alio
de eodem crimine reaccuſari, niſi ſuā, uel ſuo-
rum iniuriam proſequatur, & doceat accuſationem ab alio inſti-
tutam ignorante ſe. hoc primo, vel ſupple primum prœuaricatum,
deſtituiſſe, qđ ſufficit, vt no. ſ. de priua. deli. l. 3. § prœuaricationis. &
l. 3. §. quid tn̄, de libero ho. ex. in gl. Secundo dicit, ꝙ q ſemel calum
niatus eſt, nō pōt aliū reaccuſare de alio crimine, ſed filius eius ſic.
h. d. vſq;. ad §. idem Imperator. Tex. libertus eſt, per ſentētiam diffi
nitiuā abſolutoriā latam ſuper crimine, vt qa non cōmiſſum, vel
ſuper probatione, vt quia non probatum, qđ idem eſt, vt ar. ſ. de
edendo, l. argentarius, l. cū aūt. vbi hoc probat. Text. magna ex cā.
dic maximè, cū præcedentia ſufficiant. Text. ſi tn̄: ſecunda pars, &
loquitur, an diuerſus accuſator poſſit accuſare, hic econtra, qn̄ de
eodem crimine ab eodē. Tex. alio, dic idē ſi de eodem crimine, li-
cèt per aliū modū, ut ſi primo accuſauerit, poſtea vult denuntiare,
nā non admittitur, ſi primo calumniatus eſt, c. ueniens. de accu. Se
cus ſi non calumniatus eſt, quia tunc denuntiare pōt ad pn̄iam, vt
c. quemadmodū, de iureiurando. Tex. calumniatus. Iſte eſt verus
intellectus huius §. quod verum puto, ſi de calumnia non ſit dam
natus aliàs. n. nec aliū accuſare poſſet, quia eſſet infamis, & tūc non
habet dubiū. ſ. e. l. qui de iudicio, & ꝭ. e. l. ſeq. Quæ eſt rō primi dicti?
dic ſm Petrū in l. j. C. qn̄ ciuilis actio crim. præiudicet. quia quod
vno occupante bona fide fit, ab oībus fieri cenſetur: aliàs ſequit, ꝙ
quilibet de populo poſſet accuſare. l. inſuper, de popularib. actio-
nibus. & ſm, quod exceptio rei iudicatę obſt. l. ſi quis cum in totū,
& §. ſi ancilla. ſ. de exce. rei iudic. & hoc verū, ſi fuerit lata ſn̄ia: per
quod crimen vr̄ cōmiſſum, & ſic ſuper facto, uel quia non proba
tur, & ſic ſuper iure. l. argentarius. §. cū aūt. ſ. de eden. ¶ Sequit gl.
2 † & dic ad primā qōnem, quia aut fuit tranſactum ſuper crimine,
ſuper quo, licet tranſigere, qa imponitur pœna ſanguinis præter
adulterium, in aliis non licet, vt l. tranſigere, & l. ſi maritus. §. ſi ac-
cuſauerit. ꝭ. de adult. de ſecunda q. uide gl. in c. habes. 2. q. 5. & l. eū
qui. §. in popularib. de iureiur. Quæritur, qn̄ iſte textus habeat lo-
cum, an ubi eſſet facta denuntiatio, qa accuſatus eſſet per uiā de-
nuntiationis, uel inquiſitionis? & dicit Bar. indiſtinctè de iure ciui-
li, ꝙ non: quia ſuccedit de uno in alium, & hoc uerum de iure ciui
li. Secus de iure canonic. ut c. cum dilectus, de purg. canonica. per
Inn. ¶ Sed nunquid ſi eſt accuſatus criminaliter, & abſolutus, nun
quid poterit accuſari ciuiliter? & dic, ꝙ ſic, ut no. ſ. tit. j. l. interdum,
& ibi per Bar. & Inno. in d. c. cum dilectus, licèt Pet. contra C. qn̄
ciuilis actio. Sed nunquid ſi fuerit abſolutus per modū exceptio-
2 nis: & dic, ꝙ ſi per exceptionē proponeretur: non, quia † quoties
aliquid proponitur in iudicio per modum exceptionis, non pōt
proponi in iudicio per modū actionis: qn̄ tendit ad eundē finem,
ſecus ſi ad diuerſos, ut l. uendicatio. ſ de euic. & de neg. geſt. l. ſi nau
tem. §. fi. & no. per Cy. in l. peremptorias. C. ſententiam reſcin. non
poſ. & per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uerb. obl. & iſtud
3 eſt notandū. ¶ Quid † ſi crimen fuit dimiſſum pp diſpenſationem,
nunquid poſt depoſitionem bn̄ficij, uel dignitatis poterit accuſa-
ri, & vr̄ tex. in c. cū tua. de fil. presby. & ita vr̄ dicere gloſ. in c. fin. de
ſciſmaticis. Tu dic, aut accuſatur ad pœnam infligendā, & tunc ſi
ſit facta per ſuperiorem, & tunc non pōt: qa vr̄ ſuper toto diſpen-
ſare: & in totum. arg. dicti c. per uenerabilē. Aut ab inferiori in ca-
ſu: in quo pōt: & dic: ꝙ non, in gl. c. inoffic. de ſciſmati. aliàs malè:
aut quæris utrum ad effectū: ut illa diſpenſatio infringat: & non
poteſt. d. c. tua. Sed nunquid ſi fuerit abſolutus ēt in foro pœniten-
tiali: & dic, ꝙ accuſari pōt. in c. fi. de ſciſmaticis. & c. 3. de accuſ. nec
ob. iſte tex. quia loquit in foro ciuili. ¶ Sed pone: ꝙ fuit condēna-
tus: quia tex. loquitur de abſoluto: & dic: ꝙ non indiſtinctè: ēt ſi
proſequeret ſuam iniuriam: uel ēt ſi pœnā: ut in l. ſepulchri uiola-
ti. ſ. de ſepul. uiol. & l. licèt. §. pen. nau. cau quia plures pœnæ non
debent imponi pro eodem crimine: & hoc uerum, ſi ſint ordina-
riæ: aliàs ſecus. no. in c. j. de cal. & ita debet intelligi glo. in c. ac ſi cle
rici. de iud. Et hoc uerum: niſi una eſſet ſpiritualis: & alia corpora-
lis. in l. j. in fi. cum gl. C. de ſum. Trini. & fide catho. & hoc uerū eſt,
ſiue in eodem iudicio arctaretur: ſiue in diuerſis: niſi per iſtā for-
mam: quia acta in uno iudicio præiudicant in alio. in c. fin. de exc.
4 lib. 6. ¶ Sequitur gl. 2. no. ꝙ † ubi deficit probatio peruenitur ad iu
ſiurādum. & ita ſemp alle. & Inſt. de act. in prin. & l. præſenti. §. j. de
5 his, qui ad eccl. confug. & l. fi. §. licentia. de iure delib. ¶ Sed † nun-
quid ſi calumniatus eſt in accuſando, nunquid repellitur a denun
tiando? & dic, ꝙ ſic, quia ſicut calumniatus eſt in uno, ita in alio. c.
ueniens. alleg. & c. quemadmodum. de iureiur. Paul.

1 *Seruus ratione delicti ut liber forum contrahit. Et filiusfamilias, & pupillus quibus caſibus legitimam perſonam ad ſtandum in iudicio habeant.*
2 *Defenſor neceſſarius ex ſua perſona fori declinatoriam non allegat.*

§. Idem Imperator. Ibi debet quis puniri, ubi
delinquit. ¶ Item ſeruus de
linquendo contrahit domicilium, ſicut liber homo. ¶ Item alium
defendens etiam pro iure ſuo defendere debet in foro defenſi,
1 non in foro defendentis. h. d. not. text. Arguantur. † ex hoc patet,
ſeruum ratione delicti contrahere forum, ſicut & contrahit liber
homo, & eſt ratio, quia ſicut habet legitimam perſonā ſtādi in iu-
dicio in cauſa criminali. in c. hos accuſare. §. oībus. ita & in con-
trahen-

trahendo forum, quod eſt acceſſoriū, vt habes in ſimili in c. ex par
te. de reſt. ſpol. & ſ. tit. j. l. is, qui reus. in fi. vltimæ gl. quia filiusfamil.
vel pupillus in quibuſdā caſibus hn̄t legitimam perſonā ſtandi in
iudicio, vt in cā matrimoniali, & bn̄ficiali, ita in qſtōne procurato
ris. Tex. reuocare. aut cū dn̄s defendit pro ſuo intereſſe, & ſic tan-
2 quam principalis venit ad cauſam. ¶ Ex † quo dic, ꝙ neceſſarius de
fenſor nō pōt allegare exceptionē declinatoriam fori ex ſua per-
ſona. Sed nec ex perſona defenſi ſi erat exceptio pſonalis, vt l. deni
que. §. generaliter. & l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ſ. manda. & ibi not.
quod eſt verum, niſi ſit priuilegiatus defenſor, vt fiſcus, quia tunc
poſſet ex ſua perſona opponere. C. de iure fiſ. l. 3. Idem in clerico,
vt notatur 3. q. j. clericus nullum. & C. de epiſ. & cle. auth. clericus,
ſed nec etiam tales opponerent, niſi ſuſciperent in ſe iudicium ani-
mo nouandi, & ita diſputando determinauit Iac. But. Et vide, qđ
no. in l. procurator ad exhibendum. §. j. ſ. rem ratam habe. per Bar.
excommunicationem autem poſſet, ſi fortè iudex eſſet excom-
municatus, quia illa ab vtroque poſſet. Paulus.

1 *Sacrilegij crimen magnum ſcelus eſſe, quo Deus offenditur, at princeps populi crimine læſæ maieſtatis.*
2 *Crimen quot locis puniatur. Et an fiat remiſſio Et cur fiat. nu. ſeq.*
4 *Iudex loci vbi delictum commiſſum eſt, ſi captus delinquens non eſt, an requirere poſſit a iudice domicilij, ut criminoſum capiat.*
5 *Probationes apud iudicem remittentem factæ an fidem faciant apud aliū, ad quem remittitur reus.*

§. Cum ſacrilegium. Iudex in cuius territorio
leuius crimen eſt cōmiſ-
ſum debet expedito primo ſuo proceſſu remittere reū ad punien
dū in loco, vbi maius delictū eſt cōmiſſum. h. d. no. ad quod ſemp
alleg. Tex. cognouerit. ſ. præſes in cuius prouincia crimen eſt com
miſſum. Tex. remittere. ſ. antequam ipſum puniat, & dic, ꝙ remit-
tit ad literas illius præſidis in cuius prouincia ſacrilegiū eſt cōmiſ-
ſum, vt in Auth. vt nulli iud. §. ſi verò quis comprehenſorū. ¶ No.
1 † ꝙ crimen ſacrilegij eſt magnum crimen, quia Deus offenditur.
Secus in crimine læſæ maieſtatis, vbi offenditur princeps populi.
2 ¶ No. † ꝙ crimen punitur in trib. loc. ſ. in loco domicilij, originis,
& vbi cōmiſit delictū, & iudex in cuius prouincia commiſſum eſt
crimen omnib. aliis præfertur, vt hic. ¶ Item no. ꝙ iſte reus remit-
titur ad locū, vbi cōmiſſum eſt maius crimen, & hoc verū ad lite-
ras, & mandatū alterius præſidis. Item no. ꝙ iſte præſes cognoſcet
in quo minus crimen eſt cōmiſſum, non tn̄ puniet. ¶ Sequitur gl.
quæ format qrium: & dicit, ꝙ eſt ſpeciale, quæ non valet, vel ex vr
banitate: ēt non valet, quia tex. in §. ſi verò quis comprehenſorū.
dicit, ꝙ fit ex neceſſitate, & ex lege, & iō dic, ꝙ fit a lege: non ꝙ co
gatur per aliū præſidē, ſed per legem, & ſi non faciat, non puniret
per aliū præſidē, ſed a principe, vt ibi dicit tex. & hoc verū, ſi eſſent
ſub eodem ſupiore. Si verò eſſent ſub diuerſis dn̄is, vt ſunt in Ita-
lia, & Tuſcia, non hēt locū iſta remiſſio, vt in iſto §. & eſt ratio, qa
iſte præſes tenens reum ſi eſſet contumax, non hr̄et alter pſes ſu-
periorē ad quē recurreret, ꝙ puniret alterū pſidem, & ita nec ſer-
uatur in partibus, & ciuitatibus Italiæ. ¶ Sed Dyn. opponit quare
remittitur: nunquid ſortitur ibi forū, ergo ibi debet puniri, ſed dr̄,
ꝙ ſortitur ibi forum ratione illius criminis, quod ibi cōmiſit, non
aūt de alio crimine, ſed dictū Dy. dēt ita limitari, ꝙ hoc eſt verum,
niſi ibi haberet domiciliū, qa tunc poſſet ēt ſi alibi crimen eſſet cō
miſſum, & licèt non poſſit puniri ibi, rōne illius criminis in altera
prouincia cōmiſſi: attamen aggrauat delictum l. 3. C. de epiſ. aud.
Aliud dictū pōt limitari, ꝙ pōt puniri, vbi hēt domiciliū, hoc verū,
ſi alius iudex pateret: aliàs non, vt hic eſt caſus, & hoc verū, ſi per
modū accuſationis. Sed quid ſi per modū inquiſitionis procedere
tur q eum, qui alibi hēt domicilium, & dn̄t Odo. Ganfr. & Io. An.
ꝙ non pōt, Cy. dicit in l. j. C. de ſacr. ſan. eccl. ꝙ iudex domicilij po
terit inquirere, & iō ipſum ſequitur maleficium ſuum, ſicut lepra
leproſum, l. ea parte. ſ. de poſtu. & ita ēt tenet Bar & Bal. ſequēdo.
3 Cy. in l. cunctos. prope fi. alleg. C. de ſacro ſanc. eccle. Sed † quæ eſt
ratio, quare fit iſta remiſſio? dic, ꝙ ratio eſt, quia in illo loco, vbi
crimen eſt commiſſum melius poteſt probari, q̃ alibi. c. poſtq̃. de
elec. mō probationes & c. l. ſciant. C. de prob. Item alia rō, quia ma
gis eſt offenſa illa reſpublica illius loci, vbi maius crimen eſt com-
miſſum, & maius intereſſe pōt prætendere. ar. l. ſepul. violati actio.
ſ. de ſepulchro violato. in qctibus verò hoc non reperitur. l. hr̄s
abſens. ſ. de iud. Et hoc verū, niſi eſſet cęptum in uno. l. ubi cęptū.
de iudiciis. & l. ordinata. de lib. cā. & in tit. de quibus rebus ad eun-
dem iud. ea. Sed quid ſi iudex in alio territorio capiat propria au-
thor. nunquid bene facit? Rn̄. non, quia non licuit ſibi mittere fal-
cem in meſſem alienam. l. ſicuti. §. Ariſto. ſi ſeruitus vend. Immo
ad literas alterius venit remittendus l. quid ſit fugitiuus. §. idem. de
ædil. edi. Sed quid ſi non fuit captus a iudice, ſed a priuato, & ab eo
detinetur, nunquid iudex iſte poteſt eum compellere, vt remittat?
Dic, ꝙ ſic, per l. ſi quis in hoc. in fi. de epiſ. & cle. & C. de his qui la-
4 trones. l. 2. Sed † quid ſi non ſit captus, nunquid iſte iudex in cuius
prouincia cōmiſſum eſt delictum, pōt mittere ad alium, vt eū ca-
piat, & remittat? & dic, ꝙ ſic. in d. l. 2. C. de his, q latrones. Immo ſi
nō faciat tenet, vt in auth. ſi verò dn̄s tpalis. C. de hæret. & ſ. de in
cen. rui. nau. l. ne quid. & C. de fal. mo. l. j. cum ſi. Sed quid ſi non ſit
rogatus, nunquid nihilominus alter poterit eum capere. & incar-
cerare, vt eum remittat ad aliū? de hoc eſt caſus, in l. ſi quis filio ex-
heredato. §. eius. ff. de iniu. rupt. teſt. & §. audiā. in Auth. de defen.
ciuitatum. ¶ Sed qd ſi iudex nolit petere remiſſionē, ſed vult pro-
hibere alteri, ne cognoſcat, nūquid nihilominus alter poterit pro-
cedere? dic, ꝙ aut iſte iudex cui eſt prohibitum, non habet iuriſdi-
ctionem reſpectu perſonæ, vt quia eſt clericus reus, vel eſt peda-
neus iudex, qui non pōt cognoſcere de mero imperio, & ita etiā
ſine prohibitione non valet. Sed ſi aliàs haberet iuriſdictionē, dic,
ꝙ iſte prohibens, qui præoccupauit iuriſdictionem poteſt prohi-
bere, ut dicimus in criminalibus, quibus uterque iudex tam eccle
ſiaſticus, q̃ ſecularis, pōt cognoſcere, vt not. in l. ſi qs in hoc genus.
C. de epiſ. & cler. ¶ Sed ſi non præoccupaſſet, licèt poſſet petere re
miſſionem, non tn̄ poſſet prohibere, ēt ſi prohibens eſſet maior,
niſi eſſet princeps, primum probatur. in §. j. in Auth. de defenſorib.
ciuitatum, & no. in l. iud. ſolui. de iud. Imo quicquid poſt facit, non
5 valet. Idē ſi eſſet facta a delegato, vt d. l. iudiciū ſoluitur. ¶ Sed † qd
ſi vnus iudex qui remittit, recipit probationes, nunquid faciat fidē
coram alio? & dic, ꝙ ſic, ſi aliàs habet iuriſdōnem competentem,
aliàs non. in c. at ſi clerici. de iudic. & notatur in l. diuus. in §. j. ¶ Sed
in ſecunda parte quęrit, quidā captus eſt pro debito pecuniario, &
petitur, ꝙ remittatur per iudicem criminum, nunquid ſtatim debe
bit remittere, & dic, ꝙ non, immo debebit facere ſuam cognitio-
nem ſuper debito pecuniario, & poſtea eum remittere. vt hic, &
iſta ſunt perpetuo menti tenenda. Paulus de Caſtro.

LEX VII.

1 *Mulier in criminali à teſtificando num repellatur.*
2 *Pupillus an accuſare criminaliter poſſit, et tūc an ſubſcribere accuſationi debeat. Et qd de infamib. infamia facti. Et quid de infamia canonica. n. 3.*
4 *Pauper an accuſare poſſit. Et quis dicatur pauper.*

QVi accuſare. Iuriſconſultus hic facit duo.
Primo enumerat quoſdam q
accuſare prohibentur. Secundo quod dicit, limitat.
Secunda in l. hi tn̄. in prin. & §. j. Tex. ſexum. vt mulier,
quæ inconſtans eſt propter ſexum, qui eam reddit inconſtantem.
1 Nunquid † repellitur mulier a teſtificando in criminali, dic. ꝙ nō,
de iure ciuili Secus de iure canonico, vt not. in c. forus. de ver. ſig.
circa fi. Sed contra uidebatur, ꝙ de iure ciuili poſſet. per l. qui ma-
2 ior. §. ſed ſi non. de bo. libe. In † pupillo uero fallit ſi proſequatur
ſuorum iniuriam, & tunc ſubſcribere debet ſuo nomine l. 2. C.
qui accu. non poſ. Sed aliter per tutorem. Maior uerò xx. annis in-
2 diſtinctè poteſt l. teſtimonium. ſ. de teſti. & no. ſ. l. j. & 2. ¶ Sed † qd
de infamibus infamia facti, nunqd repellunt ab accuſando? dic, ꝙ
non, ita tenet Spec. in tit. de his qui no. infa. ¶ Sed quid de infami-
bus infamia canonica, qui ſunt in peccato mortali, & dic, ꝙ non.
Sed teſtari prohibentur, vt no. 6. q. j. tex. Alij, dic, ꝙ etiam ſi nō fuit
damnatus, ſi tn̄ fuit ſemel repulſus a teſtificando. ſicut diximus in
l. proxi. in l. iiſdem. ver. ſi tn̄. aliàs eſſet ſuperflua. l. qui in iudicio. ſ &
ſufficit, ꝙ probetur, ꝙ fuit ſemel repulſus c ſuper eo. de elec. & c. te
ſtibus. de teſtibus. & ſicut in eodem crimine, ita in ſimili caſu, ut
4 hic, quia repulſus fuit a teſtificando, ita ab accuſando. ¶ Itē, ꝙ † hic
dicit de paupere, ita intellige, niſi aliàs haberet bonam famam, &
eſt notabile: quia præualet plus quàm diuitiæ l. ſi defunctus. ar. l.
ſcire. §. fin. de tut. & curato. da. ab his. ¶ Item qualiter quis dicatur
pauper no. per Guil. in l. ſi uero. §. qui pro rei qualitate: qui ſatiſ. co
gantur. & Pet. in l. ſi conſtante ſ. ſol. mat. Et quod hic dicit ex con-
ſuetudine perſonæ, quæ perſonæ aliæ prohibeantur, dic, ut in
Spec. de accuſatio. Paulus de Caſtro.

LEX XI.

L. Hi tamen.

§. Ab alio. Semel delatus, & abſolutus, uel accuſatus. &
cōdemnatus abolitionem publicam, uel pri-
uatam criminis adeptus, poteſt iterum accuſari. hoc primo. Nec
legatus Imperatoris, uel prouinciæ præſes, uel magiſtratus popu-
li Romani accuſari poſſunt. h. d. cum l. ſeq. in prin. ¶ Text. non po-
teſt. Sed prima accuſatione pendente, uel ſententia abſolutoria
uel condemnatoria finita. de quo in l. cui. §. iiſdem. ſ. eod. Text. pu-
blica. dicitur, quæ inducitur propter diem ſolennem, uel propter
proſperitatem bonam principis. Text. priuata, dic, ꝙ eſt uerum, ſi
licētia reaccuſandi impetratur a principe. aliàs poſt priuatam abo-
litionem non permittitur quis de eodem crimine ab alio reaccu-
ſari. l. j. C. de abolitio. Secus in publica, uel legali. Tex. deſiſtente. iſta
eſt abolitio legalis l. libellorum. in fi. & §. fi. Paulus.

1 *Exceptio dilatoria, quando opponi queat.*

§. Hoc beneficio. Secūm primā lecturā. h. d. exce-
ptio dilatoria nō oppoſita an-
te litem conteſtatam poteſt opponi poſtea, ſi non accuſator in-
terueniat abolitione facta. h. d. notabiliter. Secundū aliā lecturam
exceptio

exceptio dilatoria poſt litem conteſtatam ſuperueniens indiſtin-
ctè poteſt opponi.h.d.Quod eſt verum ſi ſuperueniat ſine facto,
& procuratione rei.ſ.de arbi.non diſtinguemus.§.item ſi quis Ro
mæ.aliàs ſecus,vt ſ.de iudi.l. ſi quis poſtea,& ſi quis cau.l.quæ au-
tem,& ibi no.& adde c.inſinuante.de off.deleg.Tex. hoc benefi-
cio.i.hac exceptione dilatoria,de qua in prin.huius l.Text. per re-
pet.ſi a nouo accuſatore,& dic abolitione.ſ.generali.¶An † exce-
ptio dilatoria poſſit ante litem cõteſtatam opponi? diſtingue,aut
competebat ante litem conteſtatam,aut poſtea incępit compete-
re.Primo caſu non poteſt opponi,ſi ea.inſtantia duret. & idem ſit
accuſator,vel actor.l.ſi maritus.§.pſcriptiones.ĵ.de adult. Si vero
abolitio interueniat,&de nouo repetat̃,tũc aut repetit̃ ab eo.accu
ſatore,& idẽ,vt l.ſi qs repetere.ĵ.ad Turp.Aut a nouo alio, & tũc
ſicut hic ſm vnã lecturã,p qđ vr̃, ꝙ quoties inſtantia iudicij facit
tranſitũ ad nouã pſonã,poſſit opponi exceptio dilatoria,q̃ fuerat
omiſſa,hoc verũ puto,ſi illa noua pſona nõ ſuccedat loco primę,
ſed veniat p ſe principaliter,vt hic erat, aliàs ſecus,vt puta ſi mor-
tuo actore inſtantia transfert̃ ad hr̃dem eius.l.ſi hoĩem. de fideiuſ.
nã cũ hr̃s ſuccedat in locũ teſtatoris, tranſit ad eũ inſtãtia cum illa
qualitate,cũ qua erat apud teſtatorẽ. Et idẽ puto de ſingulari ſuc-
ceſſore,puta ſi actor cedat alteri litem, ad qđ optimè facit l.in hoc
iudicio.poſt prin.ſ.cõi diui.& l. ẽt in rem. cum p̃cedenti.ſ.de iure-
iurando. Si uerò poſt litẽ ꝯteſtatã ſuperueniat,tunc dic,vt in ſum-
mario,nã ſi ſuperueniat ex pſona actoris,vel iudicis indiſtinctè op
ponitur,vt in c pia.de excep.lib.6.& de conſort.eius litis.l.2.& in c.
inſinuante.de off.deleg.Si vero ex perſona rei, tunc aut ex ſuo fa-
cto, vel ſe procurante, & non opponitur l.ſi quis poſtea.de iudi-
cijs.aliàs ſecus,vt hic ſm aliam lecturam.& l.non diſtinguemus.§.
item ſi quis Romæ.de arbit.   Paulus de Caſtro.

1 *Accuſare duos ac plures eodẽ libello de diuerſis criminibus, an quis poſ-*
ſit.Et quid de diuerſis libellis.
2 *Crimen unum,& idem quando dicatur:& quando plura.*

§.Lege Iulia. Non † põt quis eod.libello duos accu-
ſare de diuerſis criminibus: ſed in diuer
ſis libellis ſic,quia põt duos accuſare,non tres.ſ.eod.qui accuſare.
ver.alij pp turpem.& C. eo.cum rationibus. Item de eo.crimine
non ſolum duos,ſed plures,& eo.libello accuſare põt l. qui pupil-
lum.§. ſi.de adult. & C.ſi reus vel accuſ.mortuus fuerit l.j.fallit in
crimine adulterij,vbi adulter,& adultera non poſſunt ſimul accu-
ſari.l.reos. C.de adult.& eſt ratio,qa abſolutoria lata pro vno pro-
deſt alteri. l.denuntiaſſe. §. quærit.de adult.¶Tex.de duobus de e.
crimine poſſunt.¶Et † dicitur idem crimen,quando plures fuerũt
fures vnius rei. Item dicitur vnum crimen mandantis, & manda-
tarij.l.nihil.ĵ. de adult. Item dicitur vnum, quando fit ſucceſſiuè,
ut multi eundem percutiunt ſucceſſiuè vnus cum gladio,& alius
cum claua etiam.arg. eius quod dicit glo. in l.ſi quis in tantam. C.
unde vi.quia ea,quę fiunt ſine interuallo,dicuntur eodem tempo
re facta ſecundum Bartolum.   Pau.de Caſt.

§.Si ſeruus. In accuſatione ſeruorum ead. iura ſeruan-
tur,quæ in accuſatione liberorum.h.d. Nã
tenetur ſe ſubſcribere accuſator,vt hic, & qui non põt accuſare li-
berum nec ſeruum.ſ.eo.ſeruos,& calumniator efficitur infamis,
ſicut ſi liberum accuſaſſet.ſ.tit.j.l.fi.¶In gl.vt ſ.eo.ibi,fallit,& eſt ra
tio,quia exceptio lenocinij eſt accuſatio:& punitur maritus. l.2.§.
ſi publico.ĵ.de adul.& ſeruus accuſare non põt.In fin.gl.tu dic, ꝙ
idem eſſet in liberto,vbi eſſet eadem ratio.quæ in domino, vt qa
ueniret alius ad defendendum pro ſuo intereſſe, puta aliquis de
cognatione ne diffamaretur cognatio. ar.ſ.de lib.cau.l. 2. & 3. &
ſupra de iniuriis.l.lex Cornelia.   Paulus de Caſtro.

1 *Seruus accuſari poteſt. Et quibus pœnis ſubdatur,& quibus non.*
2 *Pœna pecuniaria ubi locum habere non poteſt, eſt an neceſſario pœna in-*
fligenda corporalis.
3 *Lex naturalem cauſam conſiderat. Et an quando lex de filio loquitur ad*
naturalem extendatur.
4 *Accuſare num quis cogi poſſit.*

§.Omnibus. Pœna pecuniaria, & capitis diminutio
non cadũt in ſeruo,ſed pecuniaria in cor
poralẽ cõmutat̃.Itẽ lex conſiderat naturalẽ cãm, & licèt eius ver-
ba non poſſint in ſeruum cadere ciuiliter, ſufficit, ꝙ cadãt natura
liter.h.d.Tex.fuerit.i.puniunt̃,& ſic melius q̃ gloſſ. ¶ Priuata,quia
1 † poteſt accuſari,ſed non puniri,vt ſequitur.Mutabitur autem pę
na,vt in fi.¶Pecuniaria.ſimilis ei, quæ imponitur per l.Iulian.de vi
priuata,vt publicatio omnium bonorum.ſeu quotæ. ſecus ſi cer-
tæ quãtitatis eſſet pœna in genere,vt ꝙ puniatur in cen.vel cc.Nã
iſta cadit in ſeruum,quia poteſt habere pecuniam,quam dabit cõ
niuentibus oculis domini,vel alius dabit pro eo.l.4.in princ. & §.j.
& 2.ſ.de manu. Et idem dic in monacho, vt no.in Speculo.in tit.
de reo.§.2. ver.ſed an monachus.Text.capitis diminutio,ſ.media,
per quam perdit quis ciuitatem, quam ſeruus non habet, vt de-
portatio, vel minima per quam perditur familia, quam etiam ſer-
uus non habet, vt relegatio, de qua ſubijcit.Idem in maxima per
quam quis moritur ciuiliter,vt cum damnatur in metallum,cùm
ſeruus ciuiliter reputetur mortuus, & vnde amplius non poteſt
mori,ſecus in ea maxima,per quam moritur naturaliter.Nam ſer
uus habet vitam naturalem,quam perdere poteſt,& adhuc,quia
licèt iſtæ pœnæ ciuiles non cadant in ſeruum inquantum mutat
ſtatum,quem ſeruus nõ habet,& quo ad effectus ciuiles, cadunt
tamen inquantum coerceant corpus: vnde ſeruus damnatur in
metallum.ĵ.de pœnis.aut damnum. §.fi. per quam pœnã corpus
eius affligetur,& perdet ſpem conſequendi libertatem,cum amo
do ſit ſeruus pœnæ,nõ hominis l.ſi metallum.de his, qui pro non
ſcrip.ha. non autem perdet ciuitatem,nec libertatem, quam non
habet. Item deportatur,non vt ciuitatem perdat,quam etiam nõ
habet,ſed ut extra ciuitatem corporaliter teneatur, vt l.2. C.de ſe.
pulc. viol. & etiam perdat ſpem conſequendæ libertatis. Idem in
relegatione,quam pati poteſt, non ut perdat familiam, ſed ut te-
neatur in certo loco morari corporaliter.ſ.qui.& a quib.l.2.Tex.
non debere recipi reum.i.puniri.ſ.quo ad pœnam pecuniariam,
quæ plerunque imponitur ob iniuriam.ſ. de iniur. l. iniuriarum.
& no.in l. cum emancipati. §. emancipatus filius. ſ. de colla.bon.
Sed illa mutabitur in corporalem, vt ſequitur. Imminebit.i.cor-
2 poraliter punietur. ¶Nota † ergo vbicunque non poteſt locũ ha-
bere pœna pecuniaria,imponitur corporalis,ut hic.& l.j.§.gene-
raliter.ĵ.de pœni. Sic econtra,interdum corporalis commutatur
in pecuniariam propter conditionem accuſati, ut ſi erat in digni-
tate.ut C.de decu.l.quinque ſummates.¶Item nota. uerſic. item
3 Cornelia, ꝙ † lex conſiderat naturalitatem, quod facit, ꝙ quan-
do l.loquitur de filio,& extendatur ad naturalem, de quo not. in
4 c.j.de baptiſ.¶ Item † quæritur in l.in eum.ĵ.eo. nunquid quis co-
gatur accuſare: & dicit, quòd non.l.j.ut nemo inuitus. C.fallit in
l.Cornelia.de ſicar. fundatur per l.prætor. §. ſi dicatur.ſupra de in-
iur.ſecundum Bartol.Sed dic, quòd præciſè non poteſt cogi:cau
ſatiuè ſic, & ita dicerem.

LEX XIIII.

1 *Exceptio,ꝙ quis iam accuſatus eſt de eodem crimine, uel accuſatio eiuſdẽ*
criminis finita,quando opponi poſſit. Et quid præſtet.
2 *Accuſatus & abſolutus nõ adiecta criminis qualitate,an rurſus accuſari*
poſſit de eodem ab eo, qui eius qualitatem uult exprimere in accuſando.

SEnatus. Si de crimine quod pluribus legib.pu-
nitur,quis fuit vna lege accuſatus, non
poteſt alia lege accuſari. h. d. quod intellige prima ac-
cuſatione pendente, uel finita per ſententiam. ſ.eod.
qui accuſare. in §. j. ¶ Ob idem crimen. propriè ſume, vel accipe
pro eodem facto,licèt ex illo plura crimina oriantur,nam ſi ſe ha-
bent, vt genus,& ſpecies,accuſatus non poteſt ex vno accuſari,&
ex alio,ut in prima gl.quod eſt notandum,ſecus ſi ſe haberent, vt
diuerſæ ſpecies, quia tunc a diuerſis accuſari poſſet de omnibus,
non ab eodem,vt C.eo.l.qui de crimine. ¶ Reus fieret.i.accuſari
poſſet, non ergo recipitur accuſatio, ſi de illo crimine accuſatus
1 eſt, per quod patet, ꝙ † iſta exceptio opponi poteſt ad ingreſſum
iudicij,& tunc impedit litem conteſtari. Si uero tunc non oppo-
nitur:impedit ſententiam ferri, ſimile ſ.de cond.indeb.l.eleganter.
§.ſi poſt.¶Sed opponitur contra primum exemplum de l. qui de
crimine.C.eo.ubi dicitur contrarium. Solu.ibi loquitur, quando
ex uno facto deſcendunt duæ diuerſæ ſpecies accuſationum,hic
autem quãdo ſe habent ut genus,& ſpecies,quare una electa tol-
litur altera, eodem modo. facit l. ſi adulterium cum inceſtu. ĵ. de
2 adul.¶ † Pone, ꝙ vnus fuit accuſatus de uno crimine non adiecta
qualitate:unus uenit, & uult exprimere qualitatem, ut in platea,
uel de nocte,uel in domo. Dic ꝙ ſi exprimens iſtas qualitates ue-
nit ante nomen receptum inter reos. & tunc iſte admittitur.non
exprimens repellitur l.ſi plures. ĵ. eod. Idem ſi poſt nomen rei re-
ceptum tanquam maius crimen allegans, quia qualitas aggrauat.
l.per minorem. ſ.de iudiciis. Si uero poſt ſententiam, & tunc aut
abſolutoriam,aut condemnatoriam,ſi abſolutoriam, dic, vt l.de-
nuntiaſſe. ĵ. de adulte.aut poſt ſententiam condemnatoriam, &
iſto caſu,ſi pœna poteſt repeti,quia eſt pecuniaria:& tunc repete-
tur,& punietur pœna corporali, quæ imponitur pro qualitate, ſi
non poteſt repeti, tunc licèt magis deberet puniri,non puniretur,
quia non poteſt repeti.l.licèt.ſupra nau.caupo.ſta.Paulus de Caſt.

LEX XVIII.

1 *Libellus ubi ineptus eſt,abſoluitur reus a iudicij obſeruatione, & inſtan-*
tia. Et an pars citari debeat.num.4.
2 *Iudex terminum actori ſtatuere poteſt intra quem quid facere debeat. Et*
quid de reo, an ei terminum ad opponendam excep,ſtatuere poſſit.
3 *Appellari ab interlocutoria an poſſit.*
4 *Sententia,qua appellationem deſertam fuiſſe pronuntiatur, num interlo-*
cutoria ſit, an diffinitiua.

TItia cum. Poteſt iudex minanti ſe aliquẽ accu
ſaturum terminũ aſſignare ad accu
ſandum,poſt quẽ non audietur.Item ab interlocuto
ria quæ perpetuum facit præiudicium, & poſtquam
non ſperaret̃ reparari in diffinitiua põt appellari, ad hoc allegat̃.
¶Cum primo dicto concordat l.ſi ea.C.eo.Secundo in l.Papinia
nus.§.ciuili.& l.ait prætor.§ permittitur.ſ.de minoribus.¶In text.
minaret̃, & hæc fuit cauſa cur fuit ſibi aſſignatus terminus ad ac-
cuſandũ.C.de ingen. & ma.l. diffamari.aliàs hoc non fieret. C. vt
nemo inuitus.l.2.Et intellige, ꝙ ineptè cõcepit libellum,& iudex
reijciendo libellũ ab inſtãtia iudicij reũ abſoluit,& p̃fixit certũ ter
minũ Titiæ ad accuſandũ: & non fecit, vt ſequit̃.Itẽ ex hoc patet,
ꝙ duæ fuerunt ſententiæ.¶In tex.pronuntiare.Sed nunquid ſolo
lapſu temporis erat excluſa?& dic, ꝙ ſic, & ita non fuit neceſſe ite-
rum pronuntiare l.ſi ea. C. eod. Sed dic,ꝙ prodeſt,vt lapſus tem-
poris fiat notorius, vt non poſſit modo in dubium reuocari. In
tex.aduerſus quam non prouocauit.dic,ꝙ poterat:cum iſta inter
locutoria perpetuum faciat præiudicium, & reparari non poteſt
per appellationem a diffinitiua.ſ.de minoribus.l.intra vtile.ĵ. quo.
appel.non reci.l.ante ſententiæ tempus.De irrito.i.de falſo. nam ſi
vellet ipſum dicere nullum ex alia cauſa,quàm falſitatis, poſſet.de
1 peti.hæred.l.Lucius.C.de inoffic.teſt.l.eum qui.No. † ꝙ vbi libel-
lus eſt inceptè conceptus:abſoluitur reus ab obſeruatione iudicij
l.libellorum.§.ꝙ ſi libelli.ſ.eo.& c.examinata.de iudiciis.cum ſim.
2 ¶Item † no.ꝙ iudex ex cauſa poteſt ſtatuere terminum intra quẽ
faciat,aliàs ſecus.l.j. C.vt nemo inuitus.¶Sed nunquid reo poteſt
aſſignari ad exceptiones dilatorias:& dic,ꝙ ſic, vt in c.paſtoralis.
de exceptioni.¶Quid de peremptoriis?dic.vt ibi,quia communi-
ter tenetur, quod idem, & hoc ponas ſupra illam gloſſ.ꝙ hoc ex
3 iſto textu elicitur, qui hoc nõ dicit. ¶In † gloſſ. diffinitiuum.Item
not.hic appellari ab interlocutoria.Sed quid ſi eſſet minor,qui pe-
teret ſe reſtitui aduerſus ſententiam, vel temporis lapſum: & dic,
quòd non appellatur a temporis lapſu, quia a ſola ſententia appel-
latur.Sed petet reſtitui a temporis lapſu,vel a ſententia, & iam ha-
bui de facto his diebus. ¶Et dic, ꝙ ab iſta interlocutoria,quæ facit
præiudicium perpetuum,poſtquam non ſperatur reparari in diffi
nitiua, & cuius grauamen non tollit diffinitiua, vt abſoluo te ab
inſtantia iudicij: quia ſoluiſti l.harum.ſi ſeruitus vendi. poteſt ap-
pellari:aliàs non appellatur,ut l.ante ſuum tempus.C.quorum ap
4 pel.non recipi.& hic habet vim diffinitiuæ. ¶ Quæritur † vtrum
ſententia qua pronuntiatur appellationem fore deſertam, ſit inter
locutoria vel diffinitiua?Et videtur,ꝙ ſit diffinitiua,quia parat per-
petuum præiudicium ergo &c.Item ſi non eſſet diffinitiua,poſſet
contra minorem ferri.l.ſi præſes.quomodo,& quãdo iudex.Sed
contrarium eſt verum, ꝙ eſt interlocutoria. per c.fin.de appel.in
clem. cum glo. vim tamen habens diffinitiuæ, & ſic ab ea poteſt
appellari.Et nõ obſtat primum contrarium, & hoc verum,ſi fuit
dictum ſimpliciter, pronuntio appellationem deſertam. Secus ſi
diceret,pronuntio appellatione deſertam, & primam ſententiam
confirmo:& tunc eſſet diffinitiua. ¶ Sed nunquid quando abſol-
uitur ab inſtantia iudicij,ſit pars citanda?Bart.dicit,ꝙ vbi impone-
ret finem negotio, & pararetur præiudicium, tunc eſt vocanda,
vt quia ſoluiſti,te abſoluo:ſecus vbi ferretur ratione ineptitudinis
libelli.vide latius per Bar.hic.Paulus.

LEX XX.

1 *Procurator in cauſa criminali num admittatur. Et in iure excuſatorem*
defenſorem,& procuratorem reſpectu criminoſi eſſe.

EX iudiciorum. Nõ ſummatur. ¶In tex.
ſecuta bona fuerant ex-
preſsè adempta:ſecus ſi tacitè,ut l.j.C.ſi reus,vel accu
ſa.mor.fue.in tex.ex certis vero delictis, ſcilicet priua-
1 tis Paulus.¶ An † in cauſa criminali poſſit admitti procurator? &
quo ad ſolutionem.§.publicè. de l.ſeruum quoq; de procu.ſcien-
dum eſt,quòd nos habemus excuſatorem,defenſorem,& procu
ratorem:iſti differunt, nam in iſtis criminibus excuſatores admit-
tuntur,vt hic, qui allegent cauſas facti,puta abſentiæ, & tunc ad-
mittitur,vt hic quilibet excuſator,ſine ſatiſdator de rato, ſiue ma-
ior,ſiue minor. Aut loquimur in defenſore allegante cauſam no-
toriam, vt quia dicit, ꝙ accuſatus de crimine potuit illud facere,
quia ſtatutum eſt,ꝙ bannitus poteſt interfici, vel quia illa die erat
abſens in alio loco,quàm fuerit crimen commiſſum: vel dicit do-
mine iudex recipiatis acta,quia non eſt probatum contra accuſa-
tum,quia teſtes ſunt varij, & iſta ſunt notoria, & iſtis caſibus ad-
mittitur defenſor,& ita intelligitur hic, & eſt ratio in iſto caſu.Pri-
mo,quia etiam iudex ex ſuo officio iſta tenetur inquirere l.ſi non
defendatur.de pœn.Aut loquimur in procuratore, & ille dicitur,
qui habet mandatum. In iſto diſtinguitur, quia aut alleg.notoria;
& in iſtis caſibus poteſt, quia ſi poteſt ille, qui non habet manda-
tum,multo magis iſte. Aut loquimur de procuratore allegante
cauſas & defenſiones,& tunc aut illæ non contingunt crimen,vt
quia dicit, vos non eſtis iudex, & ſic de ſimilibus, & in hoc caſu

admittitur. Aut de procuratore allegante cauſam cauſæ,puta ex-
ceptiones dilatorias,vel peremptorias,& in hoc caſu non admitti-
tur:& iſte eſt caſus huius §.& ita vr̃ hic ſentire Bar.Inn. tñ hoc po-
ſuit,licèt obſcurè in c. veniens. de teſti. ¶ Sed quid ſi ſuper aliquo
articulo ſeparato. nunquid admittetur procurator?dñs Iacob.de
Butr.dicit,ꝙ ſic.per l.j.& l.ſi præſes. C.de plagi.& diſputauit iſtam
quæſtionem.Iac. de Bel. tenuit contrarium, quem tenet hic Bart.
quem vide latius, quia dicit,ꝙ ſi non contingat principale, quod
poteſt. aliàs ſecus,& ita conſuluit dominus Bar.

LEX PRIMA.

1 *Carcerem duplicem eſſe.Et an priuatus incarcerare poſſit.*
2 *Carcer meri ne, an mixti ſit imperij.*
3 *Carcerari quando quis poſſit, vel non.*

De cuſtodia reorum.   Rubrica.

DE cuſtodia. Præmitte ad euidentiam
rubricæ, ꝙ carcer eſt du-
plex qdam publicus, quem tenet magiſtratus,
& iſte eſt permiſſus: alius quem habet priuatus,
q eſt prohibitus.C. de priuatis carceri.hoc verũ
1 niſi ad † iuſſum magiſtratus teneat.l.j. C. de fal.
mo.& l.2.C.de jis q latrones.& argumentũ.ĵ.e.l.ſolent. Item, niſi
teneret pro illo quem reperit in maleficio,qa põt incarcerare l.ca
pite quinto.ĵ. de adul. Item vbi eſſet timor de fuga. l.interdũ.ſ.de
fur.& l.ait prætor q debitorẽ.de his,q̃ in frau.credit. Aliàs aũt q te-
net, incidit in crimine l. Iuliæ maie. quia turbat rem publicam l.fi.
2 C.eo.tit.¶ † Sed nunquid ſit meri,vel mixti imperij? & dic, ꝙ vbi
carcer eſt ad puniendum, & tunc eſt meri imperij. Et aliquando
hr̃ carcer ad cuſtodiam,& tunc,aut ille qui habet carcerem,habet
merum imperium:& tunc eſt meri imperij. Aliquando ille qui ha
bet carcerem,habet ſolum iuriſdictionem,vt homines incarcera-
re propter debita:& tunc eſt iuriſdictionis, hic tñ certa rł̃a nõ põt
3 dari.¶Prima l.non ſummat̃.Et † dic ſm glo. & melius,ꝙ aut venit
imponenda pœna pecuniaria: & tũc non ponit̃ in carcerib. ſed ſi
eſt bonus homo,tunc dabit fideiuſſores. Si aũt aliàs eſſet nobilis
homo,& magni ſtatus:& tunc ſolo verbo creditur. Si uerò nihil
haberet,vel eſſet dubium, & eſſet vilis homo: tunc poneretur in
carceribus,vt per totum ti.de ceſſ.bo. Aut imponitur pœna cor-
poralis:& tunc dic. Aut iudicium criminis nullum eſt ſufficiens:&
tunc non ponitur in carcerib.vt l.j.C.eo.quia niſi conſtet, nõ de-
bet poni. Nam hoc oportet.ſ.vt probetur ſaltem ſemiplene. Sed
eodem modo pcedit, vt dixi. Aut eſt p̃ſumptio ꝯ eũ: & tũc ſi eſt
ꝯfeſſus,tũc ponet̃ in carcerib.aut ſubſit p̃ſumptio, licèt non ſit cõ
feſſus,& ſi non ſit ita graue crimen,tũc in vinculis,niſi daret fide-
iuſſorem,habita tamen differentia pſonarum,quia in grauiori car
cere,& vinculis ponitur vilis, q̃ nobilis, pro hoc habes gl.

LEX II.

1 *Seruus quo ad incarcerationem quid diſtet a libero homine.*
2 *Abolitionibus generalibus crimen non remitti,ſed proceſſum differri.*
3 *Bartolus iudex Piſarum,& de reformatione ibidem facta,& deciſa.*
4 *Abſentia & paupertas a negligentia excuſant.Et ideo non ualenti appel*
lationem proſequi, tempus non currere.

SI quis ſeruus. Seruus ex vinculis nõ libera-
tur,niſi pro eo dñs,vel extra-
neus ſatiſdet,qui adhoc admittit̃, ẽt poſt quam ſequu
tus fuit inuinculatus,dummodo poſt longũ interual-
lum non veniat,& a principio non fuerit negligens ſatiſdationem
dare.h.d.¶Tex.ibi.Capitali.ſtrictè accipe pro pœna mortis natu-
lis,non ciuilis,quia non obſt.l.hos accuſare.§.omnibus.ſ.tit.primo
nam ex vinculis ducetur ad iudicem,cum iudex volet eum audi-
re,non autem iudex ibit ad eũ,& ſemper alleg.In hoc differt a libe
1 ro, quia † ſeruus nullo eum defendente ſtatim ponitur in carceri-
bus, etiam nulla p̃cedente contra eum ſuſpitione de crimine, vt
hic,quod patet,qa ſi præſumptio ſubeſſet, tunc etiam dño defen-
dente poneretur in vinculis,ex quo accuſatur de crimine capitali,
vt ĵ.l.proxima. Sed liber homo nunq̃ incarceratur, niſi ſuſpitio
2 ſubſit.C.de req.re.l.2.in princip. ¶ Abolitiones, ſcilicet, † genera-
les,per quas non remittit̃ crimen, ſed differtur proceſſus, & hñt.
5.ferias.vñ non proſunt ſeruis incarceratis, nec de carcerib. extra
huntur ne fugam arripiant.Si aũt eſſet abolitio ſpecialis,per quam
crimen remittitur, bene prodeſſet incarceratis, de quo dic, ut l.
Domitianus.ĵ.ad Turpil. & dic, vt ibi notabiliter per Bartol. per
quod determinatur quæſtio, quæ fuit de facto in ciuitate Piſa-
3 rum,cum † Bartol.erat ibi iudex, facta eſt quædam reformatio p
ciuitatę, ꝙ omnes banniti ſi centũ ſoluant ciuitati exeant de ban-
no,quidam ſunt incarcerati,volunt ſoluere centum, & ſunt ban-
niti, nunquid debent diſtrahi? quidam ꝙ non, ſed contra deter-

minauit Bart.per l. Domitianus. ꝭ. ad Turpi. maximè cum fiat ad
remiſſionem criminis,aliàs ſi fierent ad tempus,vt ad inducias, ꝙ
in die B.Mariæ ſi eſſet ſtatutũ,vel reformatio,ꝙ eſſent ſecuri ante
octo dies, & poſt octo dies, illi non pñt liberari,cum non fiat ad
4 tollendũ crimen.¶Tex.ibi.Derelictus. Not.† ꝙ abſentia,& pau-
pertas excuſant a negligentia,facit ſ.mand.l.ſi procurationem.§.ſi
ignorantes.& extra de appel.l. ex rõne.per quæ iura dicit Dyn. ꝙ
non valenti proſequi appellationem non currunt fatalia. Paulus.

1 *Delicti unius occaſione in carceribus detentus nũ poſſit ob aliud retineri.*

§.Qui exhibendi. Illi iudici parendum eſt,qui pri
mo citauit.¶ Vel ſic.Si ad ean
dem diẽ a duobus iudicibus quis ſucceſſiuè citetur,parendum eſt
primo,nec dici poteſt contumax coram ſecundo, ſi non compa
ret,h.d.notabiliter. ¶Exhibendi,i.qui promiſerunt de iudicio ſiſti,
vel qui dederunt fideiuſſores de repreſentando coram iudice, &
etiam citantur.vt tali die compareant.¶Poſtulati.i.citati ab alio iu
dice ad eandem cauſam prius quam citati fuiſſent ab eo, coram
quo ſe obligauerunt. Ante.ſ.quàm ſe obligaſſent de iudicio ſiſti
coram ſecundo citante. Nam ſecus ſi poſt, vt l.ſed ſi quis illud. ſi
quis cautionibus. ¶Non recipiuntur.i.non reputantur contuma-
ces coram iudice ſecundo citante.¶Obſeruatur,ꝙ non teneãtur
comparere.¶Niſi,quia tunc remittetur.¶Comparere ad interro
gandum.hoc verum, niſi ille ſeruus eſſet maior,vt in glo. vide hic
1 Bar.latè. ¶ † Nũquid qui pro vno delicto detinetur,pro alio poſ-
ſit retineri?& dicit Bar.ꝙ ſic. Paulus.

LEX III.

1 *Vincula,& carceres in quo differant remiſſiuè.*
2 *Pœna in delictis ubi a lege ſtatuta non eſt,conſuetudini aut iudicis arbi-
trio relinquitur.Et quid in ciuili.*
3 *Pœna promiſſa per eũ qui reũ in iudicio ſiſtere promiſit,cui applicãda ſit.*
4 *Promittens reum repreſentare ad,id quandiu teneatur.*

1 DIuus pius. Fideiuſſores. i. de non recedendo
de carcerib.Not. † dñiam inter vin-
cula,& carceres. ꝭ. de verb.ſign.l.diuus.verum in iſta
leg tractatur, fideiuſſor incarcerati quomodo tene-
tur in criminalibus cauſis, qui promittit aliquem repreſentare in
cauſa criminali,ſi poſtea non dolo non repreſentat,quia mutatur
pœna corporalis pecuniariter. Sed ſi per dolum,extra ordinem
punitur ad arbitrium iudicis,is qui ſatiſdedit exhibere,ſi per culpã,
2 vel negligentiam.Pœna.i.mulcta.¶No.†glo.cum l.ſeq.ꝙ ergo di
cit pœna grauior. ſ. de infam. quæ ſatis probatur hic,ꝙ in delictis
vbi non eſt certa pœna ſtatuta a lege, tunc conſuetudini aut iudi-
cis arbitrio relinquitur,vt hic hr̃.In ciuili aũt:dic,vt l.2.ſ.qui ſatiſda.
3 cog. ¶Quæritur † cui applicet̃ iſta pœna?dic,ꝙ fiſco,licèt quidam
dicant,ꝙ accuſatori,& malè,quia iſte cenſet̃ tractare, & defende-
re rempublicam modo quoties procurator ſtipulatur, applicat
dño l.ſi procurator.ſ.ſi quis cau.iõ fiſco applicatur.¶In gloſſ.j.an
ergo dic,ꝙ ibi de fideiuſſore de iudicio ſiſti: hic in eo qui promit-
4 tit repreſentare, qui † tenetur quoties requiſitus fuerit etiam poſt
ſententiam,arg.ſ.de dolo.l.ſi oleum.ſecundum Bar.¶Dicit etiam
Dy.ꝙ poſt ſex menſes l.pen.de fideiuſſor.Bart.dicit, ꝙ hodie illi l.
renuntiatur.Nota l.ſeq.quæ eſt no.cum glo.Paulus.

LEX VI.

1 *Denuntiationum alia publica.alia priuata, & per quos fieri habeant. Et
idem de remiſſionibus.Et quotuplex ſecundum cano.denuntiatio.*
2 *Ius cognoſcendi de crimine qui non habet, an poſſit capere, & remittere.
Et ſi quid apud huiuſmodi reus confiteatur, aut inquiſitiones fiant, an
probabunt, & ſufficient apud præſidem quo ad condemnationem.*
3 *Iudex ſecularis an de hæreſi cognoſcat.*
4 *Condemnationem quæ fit in uim contumaciæ ueram non eſſe, ſed fictam.
Et quis huius fictæ condemnationis effectus.*
5 *Lex quæ primo Bartolum extulit.*
6 *Denuncians aliquid ex officio illud probare debet.*
7 *Officiali,& perſonæ publicæ de rebus eorum non creditur.*
8 *Irenarchas qui conſtituere.*

DIuus Adrianus. Denuntiationibus ma-
giſtratuum ad aliquem
criminoſum ad ſuperiorem remittentium non credi
tur quo ad condemnationem,ſed quo ad inquiſitio-
nem ſic.¶Item remittentes aliquos ex officio debent circunſtan-
tias criminis inquirere,vt quàm pleniſſimè poſſint ſuperiorem in-
ſtruant,debent etiam denuntiare, ꝙ denuntiantes probarint, qđ
ſi fecerint,laudantur.Si verò non fecerint,& malitioſè detulerint,
ad arbitrium iudicis puniuntur, & primo dicit,an relationibus re-
mittentium credatur quo ad condemnationem. ¶Secũdo dicit,
ꝙ eſt officium remittentium,vel denuntiantium.Tertio, ꝙ pro-
ſunt eorum relationes ad inquiſitionem faciendam.¶Quarto di-
cit,quòd ſit officium iudicis ad quem fit remiſſio, vel denũtiatio.
Secunda ibi,ſed etiam caput. Tertia ibi igitur. Quarta ibi, & ideo
cũ quis. Iſta vltima diuiditur, quia primo ponitur qualiter debeat
facere iudex ad indagationem criminis. Secundo quid contra il-
los qui male denuntiant,vt vbi ſi parum prudenter,& hic in iſta l.
tractatur de ſecunda parte rubricæ. Item tractatur de denuntia-
1 tionibus, & relationibus:quod hic latè examinat Bart. † Et eſt du-
plex. quædam priuata, alia publica.& iſta duplex, quædam fit per
aliquos ad hoc ſpecialiter deputatos,vt hic per Bart. aliæ ſunt duæ
quæ fiunt per eos, qui principaliter non ſunt adhoc deputati, vt
magiſtratus municipalis,qui non poteſt cognoſcere principaliter,
ſed in conſequentiam remittit ad præſidem prouinciæ dicendo,
vobis remitto iſtum malefactorem.in Auth.& de defen.ciui.§.au
diant.& l.magiſtratibus.ſupra de iuriſd.omn.iud.& de iſtis tracta-
tur hic principaliter.& l.ea quidem.C.de accuſ.& l.ſi modo ſingu
li.eod.tit.& l.j.& 2.C.de curioſis.lib.12.vbi tractatur de iſtis.Priua
ta verò eſt, quando priuatus denuntiat aliquid & de iſta non tra-
ctatur in iure ciuili. Sed de iure canonico eſt duplex,quædã euan-
gelica c.ſi peccauerit.ſecunda quæſt.prima.alia eſt canonica, quæ
fit ad pœnam imponendam,de qua in c.innotuit.de iud.& c. no-
uit.¶Item ſi magiſtratus municipales,qui de crimine non habent
cognoſcere,quia non habent merum imperium. ſupra de iuriſd.
omn.iud.l.magiſtratibus, capere tamen poſſunt, & remittere ad
2 præſidem, vt hic, & in Authen. de defen.ciuita. §.audiant.& † ſic
not.quòd licèt quis non habeat ius cognoſcendi de crimine, ha-
bet tamen ius capiendi, & remittendi, quia vnus magiſtratus ſiue
officialis debet alteri ſuffragari in eo, quod poteſt, ſic infra l.pro-
xima.& ꝭ.de adult.l.capite quinto. ¶ Credendum,ſcilicet quo ad
ſententiam:quia ex illa relatione non condemnatur,ſed quo ad in
quiſitionem proceditur,ut infra verſ.igitur.& ver.& ideo damna.
Nam confeſſio facta coram magiſtratu non proderit, vt ex illa
reus condemnetur per præſidem, & ideo quia eſt facta coram in
competenti iudice,ideo non valet, & ad hoc. ſemper alleg. con-
cord.l.3. §.idem diuus.ſ.de teſt.& quod notatur in l.ſi pater. C. ne
de ſta. defun. & c. at ſi clerici.de iud. proderit tamen ad hoc: quia
coram præſide tenebitur reus cõfeſſionem illam reiterare, a qua
recedere non poterit, & vigore iſtius ſecundæ condemnabitur,
quod ſingulariter no.Innoc.in c.per inquiſitionem. de electio. &
idem ſi confeſſio eſſet facta extra iudicium. Nam licèt non pro-
ſit ad condemnandum,quia non eſt de proceſſu, prodeſt tamen
vt reus teneatur, in illa perſiſtere coram iudice, & idem ubicun-
que proceſſus ex aliqua cauſa ſit nullus. Nam adhuc remanet va-
lida confeſſio ad hunc effectum ſ̃m eundem. facit cap.Piſanis.de
reſtit. ſpol. quod intellige de confeſſione expreſſa, & uera: ſecus
in ficta,quæ nullum habet effectum,niſi proceſſus ualeat:vt pro-
batur.C.de iura.calum.l.2.§. ſi autem reus.Adde ad prædicta glo.
in l. filium. C. de lib.cauſa. & ſupra l.ictus fuſtium. & ꝭ. de adul.l.
capite quinto.& extra de accuſ.c.j.lib.6.¶Item hic habetur,ꝙ pro
ceſſus factus coram iudice incompetente non valet. Sed contra
de l.non dubium.dic,ꝙ quidam ſunt magiſtratus ſiue iudices, qui
habent poteſtatem denuntiandi, ſed non cognoſcendi nec exe-
quendi,ut ſunt Irenarchæ, & magiſtratus municipales, & eorum
denuntiationibus non ſtatur quo ad condemnandum, quia hoc
eſſe ſine proceſſu, & iſte eſt caſus hic. Alij ſunt qui habent pote-
ſtatem cognoſcendi,ſed non condemnandi, vt eſt inquiſitor hæ-
reticæ prauitatis:& tunc remittunt,contra tamen Guili. de Cug.
dic, ꝙ iudici ſeculari, remittitur puniendus: ſed non ſtabitur eius
proceſſui,vt hic refert Bar.per §.ſi uerò prius.in Auth.de ſanctiſſi-
mis epiſcopis.Sed quomodo,quia iſtud eſt eccleſiaſticum,& ideo
non poteſt iudex ſecularis. Sed dic, quòd immo cognoſcitur
ab vtroque vt in tit. de hæreti. quia ita Imperatores etiam appro-
bauerunt canones,& quatuor conſilia,ut in Auth.de eccl. titu.&
3 ibi caſus.quòd† non de hæreſi cognoſcatur per iudicem ſecularẽ,
& no.in l.cunctos populos. C. de ſum. Trinit. Sed quomodo de
eodem crimine ſæpius quæritur,dic, quòd id verum eſt; ſed non
punitur:uel non in eodem foro,& ita contrarium,non obſt. Alij
ſunt,qui poſſunt proſequi,& cognoſcere,& condemnare,ſed nõ
exequi,ut in præſide prouinciæ,qui poteſt ad deportationem cõ
demnare,ſed quia non habent inſulam.in l.j.§.is qui de leg.3.ideo
remittit ad principem,& eius proceſſui bene ſtatur, quia erat iu-
dex competens,& ſic poteſt intelligi l.non dubium.infra eo. Alij
ſunt qui hñt ptãtem inquirendi,proſequendi,cõdemnandi, & exe
quendi. Sed nullum vult gratis remittere:& ex proceſſu eorã iſto
iudice competenti omnino ſtatur:& iſte eſt caſus in l. non eſt du-
bium. ꝭ.eo.tit.& iſta ſunt notanda. ¶Interrogent. Cum rñſionib.
magiſtratus,& ẽt præſidis,& hoc fit ad pleniorem inſtructionem
Et not. quòd ſemper remittens debet quantum poteſt inſtituere.
illum ad quẽ remittit.Irenarchas perducti.i.ſine ducat eos perſo-
naliter captos ad præſidẽ, ſiue per literas ſcribat præſidij, & reũ ci-
tet,ꝙ coram præſide compareat, qđ facere põt ſine ſpeciali man-
dato iudicis,cum ad hoc ſit deputatus, ſecus in aliis nunciis curia-
rum, qui non pñt aliquem citare ſine ſpãli mandato. C. de requi.
re l.neminem.& ibi notatur. ¶ Annotati ſunt,vt ſunt illi:qui cum
accuſati ſunt de crimine capitali non cõparent, & bona eorũ an-
notantur.Sed ſi reuertãtur,& ꝯpareant.reſtituunt̃,& ſic no.ꝙ nõ
hñr pro ꝯdẽnatis.Et Dy.præcipit notari iſtũ tex.q alibi ità clarè nõ
reperit̃ pro ſtatutis Italiæ,q̃ fiunt ꝯ contumacem ex forma ſtatuti
banni-

bannitum a ciuitate, ꝙ ſi competat, non hr̃ pro confeſſo,immo
oportet de nouo inquirere,vt l. 3. & quod ibi no. ſ.an Syllan.niſi
expreſsè in ſtatuto continerent̃,ꝙ hr̃ pro confeſſo,& ꝯdemnato:
quia ſi ita ſit,ſtatuta ſuſpendunt̃,& ita practicat̃.Veruntamen dicit
Bar.ꝙ cautus aſſeſſor debet inquirere,vtrum ille ſit de quo dr̃, ꝙ
eſt bannitus,& iſtud ponit in l.falſa.de condi.& demon.¶Et eſt ad
4 uertendum,ꝙ † iſta non eſt vera condẽnatio, ſed ficta,quæ fit ex
forma ſtatuti, quod hr̃ pro confeſſo, & condemnato,& eſt effe-
ctus:quia ſi moriatur nunquam puniatur, & pœna annotationis
bonorum non habeat locum,quia talis non tranſit ad hæredem,
5 & iſte eſt caſus ſingularis in l.eius qui delator. ꝭ.de iure fiſci.&†illa
fuit l.quæ primo exaltauit dñm Bar.in ciuitate Peruſij, quia cum
eſſet in facto eã allegauit,& non intelligit̃, ꝙ verè condemnet̃. Ita
6 dicit Bar.ibi Paulus. ¶In text. Exequi. Nota † ꝙ ille qui denuntiat
aliqd ex officio dẽt illud probare l.j.C.eod. Et ſi benefacit officiũ
ſuũ eſt collaudandus.concor l.j.in fi.& §.pen.de periculo,& com
mo.rei vend.¶Minus retuliſſe.i.pronuntiare dẽt iudex Irenarchã
male denuntiaſſe,& reum abſoluere:q abſolutio ſibi proderit, ſi-
cut per viam accuſationis eſſet abſolutus.ſ̃m Bart. hic & ſ.de ac-
cuſ.l.ſi cui.§.iiſdem. ¶Vindicet ſecundum arbitrium iudicis, non
enim erit pœna talionis,hinc eſt,ꝙ nõ tenet̃ ſe ſubſcribere denun-
tians l.ea quidem.C.de accuſ.& probatur in c.ſuper his. in fin. de
accuſ.extra & de calum.c.j.¶No.†ex iſta l. ꝙ officiali, & publicæ
perſonæ non creditur de reb.eorum.& l.j.§.pen.de offi.proconſ.
cum ſimi.& l.fi.§.pen.infra c.& l.conſenſu.§. ſuper his.de rep. Sed
dñs Bar.dicit,ꝙ aliqui ſunt deputati ad aliquid, vt de viſu,quod in-
quirant,quis ludit ad talem ludum,& etiam in his,quę ſunt ſui of-
ficij creditur. Alij ſuper auditu:& creditur de his, quæ ſunt de au-
ditu,& ſic de ſimilibus ſemper habendo reſpectum ad ſuum offi
8 cium: aliter dic,vt in l.ea quidem.Et † ſi quæris,qui ſunt illi,qui poſ
ſunt conſtituere iſtos Irenarchas:dic,ꝙ illi qui habent merum im
perium. ¶Item not. ꝙ illi qui prohibentur accuſare,prohibentur
denuntiare.& cum his ſufficiat. Paulus.

LEX VII.

Solent. Iſta l.cum ſeq. tractat qualiter de maiore remittitur
ad minorẽ.¶Remittatur,dic, vt no. C. de iuriſ.om.
iud.l.magiſteriæ.& l.j. C. de req.reis. ¶ In l. carceri puniendus eſt.
hoc verum,niſi fugiſſent capti:quia tunc puniretur illa pœna qua
illi venirent puniendi. ꝭ.l.milites.& l. fi.& nota,ꝙ negligens remo-
uetur ab officio. ¶ In l.nequis. a magiſtratibus i præpoſitis carce-
cerum.Et not.ꝙ qui facit,quod principi ſcit diſplicere: debet puni-
ri.¶In l.non dubium.gl.ex cauſa.dicit:quia erat miles. Sed hoc nõ
congruit literæ: quia miles non præeſt prouinciæ, & ideo dic, ꝙ
commiſerat crimen in aliquo loco, & iudex illius loci plenè co-
gnouit,& ne eſſet tumultus, vel rumor in ciuitate in qua erat ori-
undus,qui ibi multa bona fecerat,& bene diligebatur, ibi remiſit,
& iſta eſt cauſa ad legitimè remittendum. Paulus.

LEX XIII.

1 *Culpa lata in maleficijs dolo aquiparatur, & an id perpetuo uerum.*
2 *Ebrietati non parcitur.*

MIlites. In hac l. & l.fin. tractatur qualiter punitur
cuſtos carcerum. in l. eos. dicitur quomo-
do punitur ille,qui carcerem effugit,& de materia hu
ius criminis videndum,ſi per dolum, vel latam culpã
e cuſtodia captiui fugiunt, & punitur cuſtos ea pœna, qua venie-
bant puniendi qui fugerunt. Si verò per negligentiam eius: puni-
tur arbitrio iudicis,ꝙ ſi per caſum, nullo modo punitur.h.d. text.
1 cum glo.Et † no. caſum, ꝙ lata culpa comparatur dolo in malefi
ciis.Regulariter contra. ꝭ.ad l.Corneliam de ſica.l.in lege.Et not.ſu
pra de in litem iuran.l.in actionibus.Et adde quòd eo caſu quo pu
nitur eadem pœna, non tamen punitur eadem l. ſed ex reſponſis
prudentum, vel imperatoris: ſicut calumniator,qui licèt teneatur
ad pœnam talionis, non tamen tenetur ex l.qua alium accuſabat
ſed l.rhemia.de calumniato.infra ad Turpil.l.j.§.j.& no.C.eod.l.ad
commentarienſem.& ibi plene de iſta materia.& l.fin.Item adde,
quòd iſta l.loquitur in officiali publico,qui ex l. obligatur ad hanc
pœnam. fideiuſſor autem qui promittit repreſentare, aliter puni-
tur.ſ.eod.l.ſi quis reum. nam ille non poteſt ex ſuo contractu ad
pœnam mortis ſe aſtringere,cum non ſit dominus ſuorum mem
brorum.l.liber homo. ſ.ad l.Aquil.nec auditur perire volens. ꝭ.de
appel.l.non bene.licèt contrarium innuat text.23. q.5. cũ homo.
Sed dic, vt ibi per gloſſ. nam illud procedebat ex conſuetudine
2 loci,quæ erat proba. ¶ Super vinum. Nota † quòd non parcitur
ebrietati.contra infra de re mil.l. omne delictum.§.ſi quis. infra de
pœn.reſpiciendum.§.dilig.dic, quòd aut fuit in culpa:aut non. Si
fuit l.imputatur,vt hic,aliàs non, not. C. de dolo. l. dolum.uel ali-
ter in contrariis imputatur:quia punitur alia pœna,quàm capitali,
& ibi nota.

LEX XIII.

1 *Confeſſio ficta an quem aſtringat,& ſi conſtet eam ueram non eſſe,*
2 *Pœna eius qui captum de carceribus eripit.*

In eos. Si captiui fugiant effracto carcere, vel per conſpira-
tionem, etiam ſi de crimine inquinati nõ eſſent, pu-
niuntur tamen:& illi qui non reuelant cõſpirationem. h.d, Et dic,
ꝙ puniuntur in hoc, iſto caſu: quia habentur pro confeſ.vt hic in
1 gl.Et † ſic no.caſum,quo tenetur quis ex confeſſione etiam ficta,
licèt conſtet eam non eſſe veram. regulariter contra. ſ. de interr.
acti.l.confeſſionibus.& no.glo C.de confeſſ.l.j.& Bart. ꝭ.de pœ.l.
abſentem. Si verò illud maleficium pro quo erãt capti commiſiſ-
ſent:tunc puniuntur propter effracturam.Vltimò ſupplicio.ſupra
2 de effra.l.3.& l.milites agrũ.§.eius. ꝭ.de re milita.¶Qualiter † autem
puniatur ille qui captum de carceribus eripit:dic,vt ꝭ.tit.proximo
l.4.circa fin.

LEX XIIII.

1 *Puniendus eſt,qui malorum ac negligentium opera utitur.*
2 *Incarceratum & ſi mortis pœna plecti debeat, qui interficit, qua pœna
feriendus eſt.*

NOn eſt facilè. Continet plura dicta,primo
ponit cui ſit cõmittenda cu-
ſtodia carceris per cuſtodẽ principalẽ, vel p̃poſitum
eorũ.Scđo quot pſonis ſit cõmittenda.Tertio quali-
ter puniunt̃ cuſtodes, ſi capti p eorum defectũ fugiunt. Quarto
qualiter puniunt̃ ſi captiui reperiant̃ mortui. Quinto conſulit cu-
ſtodi volenti proſequi captiuos fugientes.Sexto conſulit illi,cuius
intereſt captũ non fugiſſe.Secunda ibi,vt vim.Tertia ibi,q ſi negli-
gentiã.Quarta ibi,ſed ſi cuſtodia.Quinta ibi,ſolet.Sexta ibi, ꝙ ſi fu
1 gitiuũ.Et aliter non ſummat̃. ¶Cõmiſit.punit̃ † ille q vtit̃ opa ma-
lorum,& negligentiũ.ſ.nau.caupo.l.j.§.& furti. Ad idẽ l.j.§. videa-
mus in prin.ſ.loca.¶Militiam.i.officiũ: quia ponunt̃ ad officiũ vi-
le,cũ quodlibet officiũ põt dici militia. ¶Capite punit̃.ſ.ſi ille q fu-
git ueniebat capite puniendus l. ad cõmentarienſem.¶Caſtigabi-
2 tur:quia dẽt reſpicere, ꝙ non ſit fur,cum ad furẽ reus eſt.No.† ꝙ
punitur pęna homicidij, qui interfecit incarceratum, licèt ipſe in-
carceratus veniret puniendus pęna mortis,& adde quod no. Dy.
in l.laqueum.de acq.re.do.per hoc dicunt quidam,ꝙ ſi quis inter
ficit bannitum poſtquam venit in fortiam cõis.i.ad manus offici-
lium,punitur pęna homicidij, licèt bannitus ex forma ſtatuti poſſ
ſet impunè offendi, quia debet intelligi antequam per officiales
ſit captus. Sed ſi non fuerit captus, ſed ducebatur,vt occideretur
non punitur l.j.§.j.& fi.ſ.de ſerui.fugiti.

1 *Crimina uarie in uarios committi, & pro cuiusque dignitate in quem
commiſſum eſt puniri.*
2 *Lex Iulia quot capita habet: & quid unumquodque caput.*
3 *Princeps in crimine læſæ maieſtatis quis intelligatur, & quos compreben
dat in hoc crimine principis appellatio. Et quid de principe inferiore a
Papa, & Imperatore.*
4 *Specialia in crimine læſæ maieſtatis quæ, & quot ſint.*

Ad legem Iuliam maieſtatis. Rubrica.

¶Continua.Iuriſcon.tractaturus de criminib. publicorũ iudicio-
1 rũ pmiſit tres titulos generales.l.† quia crimina q̃dã cõmittunt̃ in
rem publicã,alia in priuatã. Modo dicit de criminib. q̃ cõmittunt̃
2 in principẽ:quia grauiora.† Et circa hoc p̃mitte, ꝙ l.Iulia maieſta-
tis hẽt duo capita,vnũ punit illos,q cõmittũt in principẽ l. famoſi.
& l.fi. ꝭ.eo.tit.& l.quiſquis.C.eo.¶Notandũ eſt,ꝙ ꝯ principẽ põt
dupl'r fieri,primo modo verbo,& tũc ſi æbrietate,vel lubrico lin
guę,vel furore,tunc parcit.ut l.j. C. ſi quis impera.maledixerit, Si
verò iniuriatur: tunc ſ̃m qualitatẽ pſonæ remittit̃ puniendus, ut
ibi.& l.famoſi. ꝭ.eo.tit.Aut facto,& tunc aut directè,vt circa pſo-
nã,& tunc grauiſſimè punit̃,vt C.eo.l.& non ſolũ aliqñ non circa
pſonã,ſed in ſtatuas.& ſic indirectè,quia illas rumpit; & tunc non
ita grauiter l.qui ſtatuas. ꝭ.eod. tit.aliqñ quis cõmittit crimen læſæ
maieſtatis,qñ contra l.pronuntiat l.j.& 2.C.eod.tit.uel ẽt quis iu-
rat per ſalutem principis:& ſic directè. & ita l. j. & 2.& l. ſi duo. §.
fi.de iureiur.¶Secundum caput eſt,quando committit in rempu
blicam,& tunc,aut ad turbandum pacificum ſtatum Reipublicæ,
ut Catilina:& tunc grauiſſimè punitur,ut in l.j.2.& 3.C.eo.tit.Ali
quando non ad turbandũ, ſed alio modo: ut uidetur in l.j.ſtatim
legenda. ¶ Sciendum eſt tamen, ꝙ hodie iſtud ſecundum caput
non habet locũ,niſi ſint aliquæ ciuitates, quæ non recognoſcunt
3 ſuperiorem. ¶ Sed de quo principe intelligitur?dic, † Imperatore,
uel Papa,& eius conſiliaris: qui dicuntur pars corporis ſui.l. quiſ-
quis.C.eo.& c.fi de pœ.ubi de Cardinalibus loquitur,quia grauiſ
ſimè puniuntur qui machinantur in eos,ut ibi. ¶ Sed quid in alio
principe inferiore ab Imperatore, uel Papa ſi committat crimen,
nunqd punieẽ crimine læſæ maieſtatis? Dic,aut loqmur in princi-
pe,uel qui uicem Imperatoris ſuſtinet, & hẽt maieſtatem regiam,
& punitur. ut l.3. de epi. aud. aut loquimur in aliis baronibus, &
tunc,aut ſubſunt alicui principi,puta regi,ut eſt in Francia: & tunc
non puniuntur iſta crimina. Aut non recognoſcunt ſuperio-
rem,ut eſt in Italia de commite uirtutum. qui de facto non reco-
gnoſcit ſuperiorem: & tunc licèt non habeant locum uerba,
tamen mens habet, ut l.hæc actio. ſ. ſi quadr.i. pauper. feci.& ita

4 poſſet dici de ciuitatibus per ſimilitudinem. ¶ Item eſt † ſciendum, ꝙ multa ſunt ſpecialia in iſto crimine: quia ex ſolo animo, & conſilio, quis punitur l.fi.C. eod.tit.& in pluribus leg.iſtius tit. ſecus eſt in aliis criminibus: quæ in l.ſi quis non dicam. C. de epiſc.& cleric. Secundum ſpeciale eſt, ꝙ quilibet accuſator admittitur: ſecus in alijs, vt viſum eſt. ¶ Tertium ſpeciale, quia quilibet admittitur teſtis: immo aliquando ſerui torquentur, ꝯ dominum ſuum. ¶ Quartum ſpeciale, ꝙ quilibet iudex habens merū imperium poteſt cognoſcere, tamen aliquando Imperator cognoſcit, quando eſt grauiſſimum, quia poteſt crimen punire, & eſſe iudex in omni cauſa ſua l.fi.de mathe.& l.proximum.de his quæ in teſt.delen. & c.j.de pœ. in 6.& l.quidam.ff.de hær.inſtituendis. cum ſimil. ¶ Item aliquando eſt ſpeciale, ꝙ filius punitur pro patre. Secus in aliis. C. ne fil. ꝓ patre.per totum. ¶ Item aliud ſpeciale, ꝙ bona publicantur etiam poſt mortem l.fi.infra eo.& l.ex iudiciorum.de accu.ſecus in alijs, vt ibi not. Aliud ſpeciale, ꝙ ſtatur etiam ſuſpitioni magis, quàm in alijs criminibus, vt no.in l.ſi quis reum.ſupra tit.j.quia non niſi prę cedant indicia, vt viſum eſt ibi. ¶ Iſte titulus diuiditur in duas partes, primo tractatur.quomodo puniatur qui committit in rempublicam Secunda eſt, quomodo ſit procedendum in iſto crimine. Secunda ibi famoſi, vt patebit.

LEX PRIMA.

1 Securitas a principe data eſt ſeruanda. Et ſecuritate generali conceſſa qui veniant.

2 Securitas quotuplex eſt. Et quid ſi ſecuritas cuipiam ex ſocijs conceſſa eſt, an iudæus ſocius in ea comprehendatur. Et quid ſi ſit conceſſa profectio, an ſit conceſſa, & reditio.

3 Condemnatum ad mortem qui euaſerit, quo crimine teneatur.

PRoximum. Sicut crimen ſacrilegij cōmittitur quando aduerſus Deum cœli, ita iſtud quando aduerſus principē ſeculi. ¶ Item proximum hæreſi, auth. Gazaros. C.de hæreti. Bart. ponit hic materiam ſalui conducti. ¶ Securitatis. hic dicitur, ꝙ † ſecuritas per
1 principem data eſt ſeruanda. contra l. j. §. non fuit. ſupra de dolo. Sol.ibi.de priuato.hic de ſecuritate data a republica, & Imperatore, vel Duce belli.l.conuentionum. ſupra de pact. Sed contra quia quilibet poteſt venire ad nundinas ſecurè.infra de nundi. per totum, & tamen hoſtibus non eſt ſeruanda l. mercatorum. C. de commer.& merca. Sed dic, ꝙ ibi loquitur de ſecuritate.a l.generaliter conceſſa: ſub qua non comprehenduntur hoſtes hic de ſpecialiter conceſſa. ¶ Sed contra, ꝙ immo ſit ſeruanda hoſti.l.fi.infra de leg.ſed dic, ꝙ ibi loquitur de ſecuritate iuriſgentium. ¶ Et not.
2 ꝙ † triplex eſt ſecuritas.quædam eſt de iuregentium, & illa intelligitur data legatis hoſtium, vt d.l.fi. Quædam a iure ciuili, & illa hoſti.non ſeruatur.vt d.l.mercatorum. Alia eſt ab homine, & tunc aut a priuato: & non valet.l.j.§.non fuit. Aut a Duce belli. & tunc eſt ſeruāda.d.l.ꝯuentionum.& punitur l. Iulia. maieſtatis frāgens. ¶ Cuius occaſione quæritur, nunquid ſecuritate præſtita tibi, & ſociis ſuis, ſi venit cum uno iudęo, nunquid ille iudæus habet ſecuritatem: & vr̄, ꝙ non, quia non habet commercium cum Chriſtiano.de iudi.per totum: in contrarium: quia ſecuritas eſt de iure naturali: modo ille iudæus eſt ſimilis tibi de iure naturali, quia unam naturam habemus cum eis, & licèt Bart. hic non determinet: iſtā vltimam partem veriorem puto. ¶ Sed quid ſi ſit alicui conceſſus ſalus conductus de eundo: nunquid vr̄ ſibi conceſſus de redeundo? & dic, vt in tex.& glo.in l.vtimur.ſ.de ſepulc.viol. ¶ Sed quid ſi ſit conceſſum, ꝙ vadat: nunquid vr̄ ſibi cōceſſum, ꝙ ſæpe, & multoties vadat. Bar. ponit multa, & dicit finaliter, ꝙ non, per l.boue. §.ſerua.de verb.ſig.& l.cum pater certam.de leg.2.cum plurib.ſimilibus: quia intelligūtur ſolum de vna vice.& hoc ponit Bar. ratione primæ obiectionis. ¶ In lege.lex. 12. ibi delectum. i. electū. nota, ꝙ qui facit bellum, vel militiam ſine licentia principis, tenetur hac leg. In l.cuiuſque.ibi, pecunia. Not. qui mutuat ad emenda
3 arma videtur opem facere. Bart. Item qui confeſſum. No. † iſtum tex. ꝙ qui euaſerit iudicatū ad mortem, tenetur hoc crimine, Sed quid, ſi eum occidit? dictum eſt in l.fin.ſ.tit.j. ¶ Item vide §. arripiat. in Auth.vt omnes obed.iud. ¶ Quomodo autem puniantur, qui debitores retinent, breuiter in tit ne quis eum qui in ius voc.eſt vi. exi. ¶ In l.Qui ſtatuas. Sunt quidam qui ponebantur per principem, vt adorarentur tanquam dij, & erant imagines, quia non habebant notitiam de Deo, & iſta fuit cauſa, quare iudęi fuerunt deſtructi. Paulus.

LEX VII.

1 Militem in crimine læſæ maieſtatis accuſare poſſe. Et lubrico linguæ parcendum. Et populares militibus inuidere.

2 Notorium non debet pronunciari.

FAmoſi. Hic eſt ſcd̄a pars in qua tractat̄ quō ꝓcedat̄ in hoc crimine pro pace. ¶ Not.
1 † militem in hoc crimine poſſe accuſ.& no. ꝙ bellum fit ad pacē. ¶ Iudicibus.ſ.quibuſcunq; habentib.merū imperiū l.j.C.ſi qs imperat.maledixe. ¶ Linguę. No. ꝙ vitio linguę parcit̄, vt ębrietati, ſecus ſi de facto l.aut facta.§.delinquūt.j. de pę. Et no.gl.hic, quō populares inuident militib. circa latus principis. In tex.libertorū exiſtat.ſ.auitorū.ſecus ſi paternorū, vt j.de inter. dic.& relega.l.3. ¶ In l. is qui in reatu decedit.ſ.ante ſniam. ¶ Fiſco vendicari. No. ꝙ ſi vendicat̄, fiſcus eſt dn̄s l.Quintus.§.argento.de aur.& ar.lega.ꝑ qđ vr̄, quòd ipſo iure bona ſunt confiſcata, & dic, ꝙ ſic re vera, vt l.ex iudiciorum. Sed executio non poterit fieri a fiſco ante ſententiam: & ſic pronuntiatū, niſi eſſet notorium, quia
2 † notorium nō dēt pronuntiari l. ex empto.ſ.de actio.emp. & iſta eſt veritas poſt multa verba. ¶ Animatus. dic, ꝙ pōt impunè occidi, etiam a patre, uel filio.l.minimè.ſ.de relig & ſum.fune.

1 Adulterium, ſtuprū, & fornicatio in quo differāt, & in quos cōmittatur Et quot capita lex Iuli. de adul. habeat. & quid unumquodque puniat. Et an adulterium ſit grauius homicidio.

Ad legem Iuliam de adulterijs. Rub.

¶ Continua, ꝙ iuriſc. ꝓcedit ad determinationē criminū, & iſtud ſufficit ad oēs rubricas j.ſequentes.gl.format tres qōnes. Primo ſciēdū eſt, ꝙ iſta l.hēt quinq; capita, primo capite punit̄, q adulteriū
1 cōmittit, vel ſtuprū, vel fornicationē, & † iſta differūt, qa adulteriū cū ꝯiuncta quaſi ſi alienū thorū terat, Stuprū cū virgine, vel vidua. Sed inceſtus cū ꝯſanguinea.l.ſi adulteriū cū inceſtu.eo.tit.fornicatio verò eſt gn̄ale nomē, qa aliqn̄ capit̄ ꝑ ſe, & eſt cū qualibet vulgari.& nō punit̄ iſta l. Scd̄m caput eſt lenocinij: & iſtud committit̄ trib.modis.primo, qn̄ maritus facit q̄ſtū de vxore ſua, & iſtud eſt grauius.ſcd̄o, qn̄ ſcit vxorē adulteriū cōmiſiſſe, & eā nō reijcit, vt j.l.2.§. lenocinij. Tertio, qn̄ recipit aliqd ꝓ adulterio cōmiſſo, vt ibi.& no.in l.lenociniū. j. eo.& tertiū caput puniet quēlibet extraneū adulterū reperientē, qui aliqd capit ne illud reuelet, vt j.eo.l. ſi maritus.§.ſi qs extraneus. ¶ Quartū caput eſt, q domū p̄bet ad adulteriū cōmittendū.l.qui domū.j.eo.tit. ¶ Quintū caput eſt, qđ hr̄ in l.capite qto. j.eo.tit. ꝙ maritus poſſit retinere adulterū cum vxore horis certis, vt ibi. ¶ De ſcd̄a q.gl.quare p̄mittit hunc tit.& facit tres oppoſitiones.facit l.codicillis.§.matre.de leg.2. ibi, dū dicit, alia deteriora fecit.ſ.qa violauit, vxorē ſuā, ſ̄m aliquos, & facit 22.q.6.in omnib.ubi dr̄, qd adulterio grauius. Sed ꝯ fortiter de c. at ſi clerici.de iud.cū multis ſimilib.vbi patet, ꝙ homicidiū grauius eſt: qa ep̄s nō pōt diſpēſare, & t̄n bn̄ diſpēſat ſuꝑ adulterio, & iſtud tenēt Can.& rn̄dēt ad iſtud, ꝙ leges fuerūt factę a Romanis, q fuerūt Zelotipi.& decretū in omnib.exponūt grauius.i.cōius. tu dic ſubtilius, ꝙ ſi iſtud crimen ꝯſideratur quo ad ꝑſonā cōmittentē: & nō eſt grauius quo ad Deū, & iſtud cōſiderauerūt Can.qa vitiū alleuiauit dn̄s, ut in pſalmo. Aut conſideramus crimen in perſonā in qua cōmittit̄, qa polluit̄ eius ſtatus, & fama mariti, & patris, & matris, & quo ad hoc grauius eſt ādulteriū, & bn̄ ꝓbat in l.iſti qui dem.quod met.cā.in fi. Lex prima non ſummatur.& tene glo.

LEX II.

EX lege. Vſque ad §.lenocinij.ponunt̄ duę exceptiones competentes mulieri vna eſt &c.h.d. ¶ Qui adulterum incępit accuſare, redire non poteſt ad adulteram, niſi fuerit adulter condemnatus, & qui ab accuſatione ſemel deſtitit, amplius non admittitur. h.d.vſque ad §.lenocinij. Incipere.hoc uerbum facit dubium, quia ex quo inceperat ab adultero, poſſet ad adulteram redire ſecundum l.Iul. ſed non eſt uerum, niſi perfecerit, ut ſequitur, & ſic uerbum incipio, capitur cum effectu. Tex.niſi ratio ſecundæ interpretationis, quia illud caput dicit, ꝙ nullus adulterum, & adulteram ſimul accuſare pōt l.ſi maritus.in fi. j.eo.ut ſequitur, & ſtatim quo incępit unū accuſare, ſi diceremus alium poſſe accuſare, ſic ſimul accuſarentur l.nihil.§.2. j.eo.& ideo requiritur, ꝙ perfecerit &c.

§. Lenocinij crimen. Lenociniū punit̄ ea pœna, qua punit̄ adulteriū, & dr̄ lenociniū cū maritus ex adulterio uxoris quęſtū facit, uel ipſam in adulterio dep̄henſam retinuit, nō qui negligēter ipſam patitur delinquere.h.d.vſq; ad §.qui.h.d. ¶ Maritū lenonē. ¶ Pęna.ſ.eadem. qua adulteriū.ſ.deportatione. j. de quæſti.l.ſi quis viduā.ſ̄m iura.C.eſt pœna mortis. C.eo.l. quāuis.niſi dicas ibi ſumi gladium nō pro materiali, ſed ciuili: qa tunc concordabit cum iurib.ffor̄ū. hodie verò alia eſt pęna adulteræ, quia detrudit̄ in monaſteriū, ut authent.ſed hodie.poſita ſuper l.quamuis.eo.tit ¶ In text.patitur ſcilicet ob negligentiā, uel culpā, uel minimā credulitatē, ut j.eo.l. mariti.§.qđ patiatur.ſecus ſi ſcienter pateretur, ita ut non poſſit velare ſuam ignorantiam, ut d.l.mariti. poſt principium.

1 Crimen per exceptionis modum, an quem puniri faciat. Et an quis ſine accuſatore puniri debeat. & num.ſeq.

§.Qui

§.Qui hoc dicit. Vſq; ad §.ſi ſimul. diuidit̄ in duas partes principaliter, primo ponit̄ de exceptione lenocinij, vtrum oppoſita poſt litem conteſtatam repellāt maritum accuſantem. Secundo ſi nō repellat, vtrū faciat eum puniri, ſecunda ibi lenocinij. Item quælibet diuidit̄ in duas, nam primo quęritur, quid cum opponitur ab extraneo. Secundo qn̄ a muliere, ſecunda ibi, ſi publico. Secunda ſimiliter diuiditur in duas, primo cum opponitur a muliere. Secundo cū ab extraneo. ſecunda ibi, extraneus autem. & h.d.exceptio lenocinij poſt litem conteſtatam oppoſita ab adultero, vel adultera maritum ab accuſatione non repellit.h.primo. Sed ipſum puniri facit ſi opponatur a muliere.ſecus ſi ab adultero.h.ſecundo.punietur aūt tunc ex officio iudicis, etiam ſine accuſatore, nam illa exceptio iudicis officium incitat ad inquirendum de lenocinio.h.tertio. Iſte §. eſt pulcher ꝑꝑ iſtud vltimum hic tractatur materia inquiſitionis ꝑ Bart. quem videas, & per cano.in c.cum ſuper.de confeſ.& extra de accuſ. Qui h.d.ſ.excipiendo poſt litem conteſtatam: ſecus ſi ante. C. eo.ita pudor. Perfeciſſe.ſ.adulterium.& not. tex. ibi, quæ poſt, qui loquitur eo caſu quo maritus dedit cām adulterio: & t̄n non pōt opponi iſta exceptio poſt litem conteſtatam. Secunda ſolutio gl. in §. extraneus.ibi vel aliter, eſt contra iſtum text. nam vult, ꝙ iſto caſu exceptio ſit peremptoria, & poſſit qn̄cunque opponi contra ſententiam, quod eſt contra hanc lecturam. ¶ Crimen ſuum maritum accuſantem repellere. Sed non hæc eſt compenſatio admiſſa, vt poſſit reum facere ſic excipiendo, vt eum repellat. Contra primum eſt l.viro. ſupra. ſolu.mat.dic, ꝙ ibi agebatur ciuiliter, quia de lucro dicit, quo caſu eſt peremptoria, quia in totum concludit in dotem, hic aute criminaliter quo caſu eſt dilatoria. ¶ Itē
2 iſte §.eſt declaratio, & limitatio c.j.de excep.vbi dicitur ꝙ † crimen per modum exceptionis oppoſitum facit quem puniri, hoc verū, ſi ſit crimen contingens id, de quo agitur.& proſequatur ſimul factum, & iniuriam exceptionis, aliàs non, vt hic. ¶ Et ita no. ꝙ duo requiruntur: & ſic non obſtant contraria, quę poſſunt formari de l.is qui.ſupra de pub.iu.per hoc etiam ſequitur reſponſio ad quæſtionem glo. Item quæro etiam, quia ibi non eſt crimen contingens.pro quo vide l.ſi filium.C. de lib.cauſa.in glo.facit pro gloſ.l. vbi.& l.de fidę.C.de falſis.& quod ibi no. ¶ Item gloſ.opponit, ꝙ quis ſine accuſatore puniri non debet, de leg.reſcripto. §. ſi quis, & dicit. ꝙ hic eſt ſpeciale, & in multis aliis caſibus. Doct.contra &
2 dn̄t, ꝙ † caſus iſti faciunt regulam, ꝙ nullus ſine accuſatore punit̄ verum eſt, vel alio locum accuſatoris obtinente, modo iudex tenet locum accuſatoris, diſtinguendo tamen duplicem inquiſitionem: uel ſi ſpecialiter ſit aliquis propoſitus denuntiationibus faciendis, vt l.diuus.3.reſponſo. ſupra tit.proximo. Cætera vide hic per Bart. Paulus.

1 Accuſatorum ad uindictam propriæ iniuriæ qui præferuntur.

1 Accuſatores duo ubi ſucceſſiuè in accuſationem prodeunt, an iudex liberum habeat eligere, quem in accuſatorem recipiat.

§.Si ſimul ad acc. Maritus p̄fert̄ patri in accuſando adulteram ēt ſi veniat poſt accuſationē per patrem inſtitutam, dūmodo non infamis eſſe per patrem doceatur, aut cum vxore colludere, extraneis uero in accuſando concurrentibus ille præfertur, quem iudex elegerit. hoc dicit.vſque ad l.ſi maritus. Si ſimul.ideſt eodem tempore.ante nomen receptum inter reos. ¶ Maritus.qui poteſt accuſare vxorem ex ſola ſuſpitione, cuius effectus eſt, ꝙ non tenetur de calumnia præſumpta. ¶ Item non tenetur ſe ſubſcribere.C.eo.quamuis.hodie vero ſi vult lucrari dotem ꝑꝑ adulterium, tenetur ſe ſubſcribere, vt in Auth.vt lice.ma.& auiæ. §. quia vero plures.8.co. ¶ Cre-
1 dendum eſt. Not. ex hoc † ꝙ vbi duo veniunt ad proſequendum iniuriam propriam, in illa præfertur, qui maiorem dolorem, & iniuriam proſequitur. ¶ Item not. ꝙ ille, cui maior facta eſt iniuria præſumitur diligentius facere, quàm alius. ¶ Probationibus, quæ directè fieri non poſſunt, ſed ex præſumptionibus. extra de teſta. ¶ Accuſationem.i. præparatoria accuſationis l. Lucius.de condit.
2 & demon. Tex.negligente. ¶ No. † hic, ꝙ vbi duo veniunt ad accuſandum, & ſucceſſiuè: tūc iudex non habet electionem quem eligat, ita intelligitur l.ſi plures.ſ. de accuſ. ſed quando veniunt, ſimul & ante nomen receptum inter reos, & ibi Bar. & collige in l.niſi.ex verbo colludere, ꝙ ſi unus de accuſatorib. exprimit vnā qualitatem, quam non exprimit alter, ille præfertur, qui eam exprimit: quia uidetur alter in illa qualitate colludere. Bar. quod facit ad intellectum l.ſi plures.alleg.

LEX IIII.

1 Expectantes beneficium ubi plures ſunt, quibus menſis datus eſt, ſi negligentes ſint, temporis decurſus nocet.

SI maritus. Impedito accuſatore ꝑꝑ accuſationem ab alio, vel a ſe inſtitutam, nō currunt tempora. Item qn̄ duobus idem tempus ſtatuitur ad accuſandum, licèt alter alteri præferatur, ſi tamen ambo negligant, vtrique tempora currunt.h.d. notabiliter. ¶ Inſtituit. vel inſtituere fuit impeditus ex iuſta cauſa temporali, vt infra eod. ſi maritus.in princ.ita eſt in rubrica, & in cap.plerunque.de reſcrip. ¶ Vnus occupet.viro negligente, & eſt ratio, quia ſi maritus negligit, pater præoccupare poteſt, vt l.2.§.pe ſ.eo. verſi.in tantum iniuriam, ergo ſimul currit ſibi tempus: & iſtud facit ad illud, quod notatur in clemen.j.de conceſſ.præben. quod
1 † vbi ſunt plures expectantes, & datur eis menſis, ꝙ omnib. ſimul currit, quando ſunt negligentes: quia ſecundus expectans poteſt acceptare ſine præiudicio primi, & ideo currit, licèt primus ſit negligens: & ita ibi determinatur per iſtum text. §. extraneus. At tempus ſtatutum extraneis ad accuſandum non incipit currere niſi poſt lapſum tempus, quod datur marito, & patri. Item licèt extraneus accuſare præoccupauerit, maritus ſuperueniens ſibi præfertur, ſi negligens non fuit, etiam ſi adultera fuit abſoluta.h.d.

In tex. Sexaginta vtiles dies. Quatuor menſes, dantur ad accuſandum adulteram, ſed quinquennium continuū datur ad accuſandum adulterum. vt infra eod. l. miles.§.adulterij. & not.C.eod.de adult. ¶ Abſoluta.ſecus ſi condemnata.ſupra de ſepu.vio.l.ſepulcri violati actio. ¶ Impeditus.ſufficit ergo hoc ſolum allegare, quod fuit impeditus, ex quo proſequitur cauſam ſuam, ſi eſt vnus, qui doceat de præuaricatione primi accuſatoris, ut ſic caſus ſit de eo, quod dicitur in l.ſi cui.§.iiſdem.ſ.de accuſat & l.3.§.ſi tamen. de lega. j. ¶ Quæritur hic in ſecundo dicto, nunquid inquiſitio ceſſat ſuperueniente accuſatore? Dy. format hic, & in l.in prouinciali.ſupra de nou.oper.nun.& Bart. dicit, ꝙ ſi inſtigante illo qui nunc uenit, accuſare non ceſſabit: aliàs ſecus: argum huius literæ ſecundum Bar.

LEX V.

Nuptam. Si adultera per maritum dimiſſa alteri nubat ante denuntiationem, accuſari poteſt cōdemnato prius adultero.hoc dicit.

LEX VI.

Inter liberas. Non ſummatur, quia clara. ¶ §.filius iſte §.non corrigitur per §.neceſſitate.l. non ſolum. C. de bon.quæ liber. quia ille loquitur in ciuili, in quibus vſufruct. acquiritur patri. In aliis autem in quibus non acquiritur vſusfructus patri, non, ut hic eſt caſus, & c.ſi annum quartum.de iud. lib.6.

LEX VII.

Qui pupillam. Iſta l.inducitur ad quęſtionē ſtatutū eſt, ꝙ filia dotata non ſuccedat cum aliis, pater in teſtamento ordinauit cui nuberet, & ſibi legauit dotem, nunquid ſit excluſa a ſtatuto? & uidetur, ꝙ non, quia non poteſt dici dotata, cum non ſit matrimonium: ſed contrarium eſt verum per iſtum text. & quando dicitur non eſt dotata, verum eſt, niſi eſt dotari deſtinata. ad hoc notatur plene in l. Titio centū. §.Titio genero.ſupra de condit.& demon.

LEX IX.

Et ſi amicis. Finis huius l.eſt valde notandus, & inducitur, ꝙ fuit tractatus in ciuitate iſta, ꝙ homo talis occidatur, ꝙ talis hic poteſt puniri. ¶ Sed hoc non eſt verum, quia in veritate alibi fuit commiſſum homicidium, ſed bene poteſt hic puniri de tractatu, dum tamen appareat per uerba, aliàs non l.cogitationis pœnam. j.de pœ. Paulus de Caſtro.

LEX XI.

1 Lenocinij pœna quæ ſit.

MIles qui. Non ſumat̄. ¶ Sacramento: qa ex quo deportatur non pōt deſeruire reipublicæ, & ſic ſoluitur, vt dicitur in religioſo. ¶ Item not. ꝙ
1 † pro lenocinio imponitur deportatio. Nota iſtum tex. inter reos &c. ꝙ hic eſt caſus contra quoſdam, qui dicunt, ꝙ in criminibus poteſt interuenire procurator præterquam in tribus caſibus poſt litem conteſtatam, & receptionem teſtium, & ſententiam, hic eſt caſus contra eos. de quo in §. ad crimen.l.pen. ſ.de accuſ. ¶ Item dicunt quidam per hunc text. ꝙ receptio inter reos poteſt fieri reo abſente. Sed hoc non dicit iſte text.ſed dic, aut fit per litem conteſtatam, aut per ſententiam interlocutoriam latam per iudicem, ut procedatur in cauſa: & tunc nomen poteſt recipi inter reos, reo abſente repulſis ſuis allega. & ita dicit Bart. in l.is qui reus.ſupra de accuſatio. Bar. Paulus.

1 Honor lucro præponi debet. Et libellum dare, & coram iudice proteſtari paria eſſe.

§.Socer eum. Qui teſtatus eſt ſe coram iudice accuſaturum, & poſtea deſiſtit, non auditur amplius accuſare uolens, licèt libellum non dederit.h.d.notab. ſecundum unum intellectum. Secundum alium. h.d. qui ab accuſatione adulterij deſiſtit, a conſequendo lucrū dotis repellitur ꝑꝑ adulteriū. h.d. & iſta lectura approbatur hodie, nam non poteſt maritus lucrū dotis petere ꝑꝑ adulterium, niſi criminaliter accuſet, & ſubſcribat ſe.vt in Auth.ut lice.matri.& aui.§.qa uero pluri-

mas.colla 8.¶Datis.i.dandis.ſecundum primum intellectū. ¶Te-
1 ſtatus fuiſſet.ſ.accuſaturū indiſtinctè.¶Erubuit.¶Not.† ꝙ honor
dēt proponi lucro.ſ.ſi quis omiſſa cauſa teſt.l.Iul.¶No.circa gl.ꝙ
paria ſunt libellum dare, & coram iudice proteſtari ſecūdum pri-
mam lect.Sed ſecunda verior.¶Repellitur.ſ.a petitione dotis.

§. Adulterij.
Non ſumatur.

§. Quidam.
De diebus vtilibus ſubducitur dies, quib. quis fuit in carceribus.hoc dicit.vel ſic. Illi.
dicuntur dies vtiles. quibus quis omni impedimento ceſſante ac-
cuſare poteſt, vel agere.h.d. quæ omnia habentur plenè in l.j ſ.de
diuerſis,& temporal.præſcrip.

§. Sexaginta.
Libellus pōt dari die feriata. ad hoc quo-
tidie alleg.vel dic,inter dies vtiles compu-
tantur dies, feriati ſi actus ad quem conſtituuntur dies vtiles,po-
terat tempore feriato expediri.h.d.vel ſic. Dies qui dantur marito
ad accuſandum, dantur ad accuſationem incipiendam per libelli
dationem non proſequendam. Excluſus ab accuſando iure ſpe-
ciali poteſt admitti de iure communi.h.d.facit l.j.§.2.de ſucc.edic.
& l.octaui.vnde cog.Iſtud vltimum inducitur ad quæſtionem, ꝙ
ſi mulier fuit data tutrix in teſtamento, & poſtea teſtamentum
ex aliqua cauſa non habuit vires, ꝙ poterit admitti tanquam legi-
tima per hunc tex.ſecundum Dyn.

1 *Deſponſata uni an alij nubere prohibeatur.*

§. Quærebatur.
Deſponſata per verbum de futuro ſi nubat alteri,non tenetur, ſecus ſi
per verba de præſenti, vt infra eod.l.j. & de eo qui cog. conſang.
1 vxo.ſuæ.c.diſcretionem. nam † alij deſponſata, alteri nubere pro-
hibetur.vt l j.C.de ſpon.de iure tamen canonico ſi iurauit ſe con-
trahere cum vno,cogitur per iudicium eccleſiæ contrahere,mo-
nitione tamen permiſſa extra de ſpon. c. ex literis. & c. requiſiuit,
tenet tamē matrimonium,ſi cum alio contrahit.licèt de periurio
teneatur.eod.tit.c. pen.

1 *Adulterium matris filio non nocet, ſicut nec eius profeſſio.*

§. Defuncto.
Licèt vxor alicuius fuit adultera,non ta-
men hoc ipſo probatur filium ex ea na-
tum eſſe illegitimum,& ideo propter filium accuſatio adulterij nō
1 differtur. h. d. not. ¶ No. † ꝙ adulterium matris non nocet filio,
ſicut nec profeſſio.C.de teſta.neque profeſſio.& l.fi.ſupra de pro
batio.talem qualem præſumptionem tamen facit,quod dic,vt no
tatur extra de conſangui.& affini.c.tranſmiſſæ. & c.per tuas. ¶Itē
nota,ꝙ in dubio præſumitur quis natus de legitimo viro, non de
adultero,quod eſt notandum.& not.glo.iſtam.

§. Violenti.
Etiam in matrimonio in quo adulteriū eſt commiſſum,non poteſt adulter, vel adulte
ra de adulterio accuſari.h.d.& dic,ut infra eod.conſtante.

§. Licèt.
Non ſummatur.dicant.ſcilicet ante denuntiatio-nem.

1 *Fama publica quem a dolo excuſat.*

§. Si mulier.
Si mulier falſis rumoribus inducta credēs veriſimiliter maritum mortuum alteri nu
pſit, crimē adulterij non committit, ſecus ſi finxit ignorantiam.
1 hoc dicit no. ¶ Rumoribus.Nota ꝙ † fama publica excuſat quē
a dolo,nam habet quis cauſam iuſtam credendi,quod communi
ter dicitur.concor.de acq.hær.cum,quidam.§.quod dicitur. imo
plus dicitur,ibi,ꝙ iuſtè credit. qui communi opinioni credit. alibi
habetur,ꝙ non excuſatur ille qui ignorat, quod communiter di-
citur l.regula eſt. circa med.ſ.de iur. & fac.igno. ¶Concordatum
ſequens matrimonium.niſi fuit abſens, vel infirmus. vt in c.cum
in tua.extra qui matrimonium accuſ. poſ. & adde l.fi.infra de de-
cretis ab or.fa.& l.ſi tutor.de periculo tutor. ¶Nuptias.ſ.ſecundū
opinionem. ¶ Præſtitiſſe ideſt, quia ipſe dedit cauſam illi diſſidio,
vel ab ea habuit originem.Et ſic no.famam non excuſare illum,a
quo originem habuit.

1 *Legatum factum ab eo qui ſuſpenſus poſtea eſt alibi ſub conditione, ſi fra-*
tres minores in ſua eccleſia ipſum ſepeliant.an debeatur.

§. Ream.
Ille vr̄ cauſam præſtitiſſe. ſ.diuortio per cuius culpam ſecutum eſt h.d.concord, l. ſi merces,§.
culpæ.ſupra loca. ¶ Videatur.& ſic perdit donationē pp nuptias.
1 C.de repud.l.conſenſu.Inducitur† per Dyn.ad qōnem.legauit Ti
tius c.fratribus minorib. ſi ſepeliretur in eccleſia eorum, alibi fuit
occiſus,vel ſuſpenſus. dicitur, ꝙ debetur legatum,quia culpa ſua
fuit alibi ſepultus.Bart.   Paulus de Caſtro.

LEX XII.

1 *Maleficium ſuadens, an & quatenus teneatur.*

HÆc verba.
Quādo verba legis punientis ma leficium prolata ſunt in rem, de
propria ſignificatione comprehendunt etiam fieri fa
cientem.h.d.notabiliter.Si uerò prolata eſſent in per-
ſonam: tunc extenderentur ad fieri facientes per interpretatio-
nem.vt l.j §.deiecisse.de vi, & vi arma. quæ interpretatio non ha-
bet locum in ſtatuto,uel l.municipali,in qua ſolum attēditur pro-
pria ſignificatio uerborum.l. 3. §. hæc uerba. de negoti.geſtis.
1 ¶Suaſit.per†hoc uidetur, ꝙ ſuadens maleficium fieri tenetur etiā
ſi ille qui ſuaſit,erat aliàs facturus. Ad hoc uide ſ.de ſeruo corrup.
l.j.§.perſuadens.& quod not.per Bart. in l.non ſolum.§.ſi manda-
tum.ſ.de iniur.   Paul.de Caſtro.

LEX XIII.

1 *Renuntians iuri futuro qualiter,ac quatenus renuntiare intelligatur.*
2 *Accuſare iure mariti ut quis poſſit, quid neceſſarium ſit.*

SI uxor.
Cum concubina non committitur adulte-rium,licèt permittatur acceſſus ad eam,ſi no
men matronæ nō retinebat, Sed cum uxore alterius ſic,
etiam ſi fuerit impudica:quamuis,hoc caſu non puniatur acceſſus
ad viduam.h.d.not.finem iſtum notabilem.

§. Diuus Seuerus.
Adulterium committitur etiā cum illa, quæ deſponſata eſt al
teri per uerba de futuro, vel quæ habetur vt vxor, licèt uerè non
ſit. hoc dicit no. vſque ad §.iudex. Sed hoc caſu non poterit quis
accuſare iure mariti, ſed iure extranei ſic, licèt text.non aperiat.
¶Sponſam ideſt.in ſponſa per verba de futuro. ¶Hoc ſcilicet,adul
terium.ſpe.ſi quam habet de præſenti,nec obſtet §.ſi quis. j.eodē.
& ideo quædam eſt ſpes, quæ habet cauſam de præſenti: & iſta
valet. Alia eſt, quæ non eſt formata, ſed habetur in animo: tunc
1 non punitur violans,ut in contrario.¶Inducitur†ad quæſtionem
de eo qui renuntiat omni iuri futuro, quod poſſet ei competere.
quod intelligitur,quod iam habet cauſam formatam de præſenti:
aliàs non,ſecundum Bar. de quo per eum in l.planè qui cum tuto
ribus.ſ.de tranſac. ¶Poſſe ſcilicet de adulterio ſecundum Bart. ex
2 quo habebatur, & tractabatur vt mulier. Ex † quo not. ꝙ ante-
quam quis poſſit accuſare iure mariti. oportet,quòd probet ſe ve
rè eſſe maritum.Sed ſi uult accuſare iure extranei, ſufficit, quòd
probet, ꝙ mulier habebatur, & tractabatur ut uxor. ſecundum
Bart.quod nota.

1 *Delicti ad delictum an fiat compenſatio*

§. Iudex.
Maritus impudicè uiuens vxorem de adulterio non accuſat.uterque tamen de ſuo delicto puni
1 tur iudicis officio.h.d. quia † delicti ad delictum non fit compen-
ſatio.hoc uerum in criminalibus:ſed in ciuili bene fieret compen-
ſatio,puta ſi ageretur ad lucrum dotis.ut l.uiro atque uxore. ſol.
mat.uel ſi ageretur ad ſeparandum thorum de iure canoni. extra
de diuor.c.ſignificaſti. & 32.q 6.c.j.& per totum. Nota, ꝙ mari-
tus qui impudicè uiuit dat exēplum uxori,ut ita facit, & eius mo-
res ſequatur.

§. Si quis planè.
Maritus tunc demū poteſt iure ma riti accuſare,cum adulterium eſt cō
miſſum conſtante matrimonio uerè, uel interpretatiuè. Secus ſi
matrimonio nondum contracto, uel eo tempore quo pendebat
eius effectus.h.d. uſque ad §.ſed & ſi qua.

1 *Deſponſata uni quæ xij.annis minor ſit,ſi ab alio cognoſcatur,an ob id ma*
trimonium inter ipſam,& ſponſum cenſeatur.

§. Si minor.
Deſponſata per uerba de præſenti quæ nō habent effectum matrimonij.ſed ſponſalio
rum de futuro, non accuſatur iure mariti de eo,quod in minori
ætate commiſit.ut in c.j.de ſpon.& c.in præſenti.lib.6.¶ Adulteriū
1 ideſt ſtuprum.Et † no.ſingulariter,ꝙ licèt minor xij annis alteri de
ſponſata uiri potens ſit, & ab alio cognoſcatur. non ex hoc reſul-
tat matrimonium inter ipſam & ſponſum:ſecus ſi cognoſceretur
a ſponſo, etiam ante xij. annos.nam ſi ſit habilis ad generandum,
ſtatim matrimonium conſumatur: quia poteſtas generandi po-
tiſſimè ſpectatur circa potentiam naturalem,non autem circa æta
tem,ut in c.puberes.de deſpon. impu.Et adde quod no.Inn.in eo.
titul. c. atteſtationes. ibi cœpit interueniente copula carnali, non
curſu temporis ſolo,ut in c.is cui.de ſpoſa. nam ſolus lapſus tem-
poris ad hoc non ſufficeret, ut illa ſponſalia tranſirent in matri-
monium:ſecus in aliis actibus.extra de ſponſa. conſenſu, & extra
de eo, qui contraxit matrimonium contra interdictum eccleſiæ.
c.j.& per Inn.in d.c.atteſtationes. de deſpō.imp.licet hoc aliter ſer-
uet conſuetudo. niſi dicas illa iura procedere, quando ſunt con-
tracta ſponſalia per uerba de futuro. ſecus ſi per uerba de præſen-
ti, licèt effectum matrimonij non habeant propter defectum
ætatis. tranſeunt tamen in matrimonium,ſi uir eam ducat ad do-
mum,uel in domo retineat,quod eſſet ualde notandum: quia vi-
di in facto Papiæ in una dote,quæ aſcendebat bene octo millia, q̄
fuit commiſſa domino Baldo, & hic eſt caſus, quòd per curſum
temporis,&c.

§. Sed & ſi qua.
Qui uxorem repudiatam propter adulterium reducit, de adulterio,
vel de ſtupro non poteſt eam plus accuſare. Sed quid, ſi mulier
enim accuſat de adulterio poſtea ab eo commiſſo ad ſeparan-
dum thorum, utrum uir excipere poſſit, de adulterio ab ip-
ſa com-

ſa commiſſo prius:& dicit, ꝙ non: nam ſicut denegatur ſibi accu
ſatio,ita denegatur exceptio,vt notat in gl.in c.j.32.q.6.

LEX XIIII.

Is cuius ope.
Continet quatuor dicta, & eſt clara rō. non ſummaт̄. ¶Calumniæ. ſ. euidentis.
ſed præſumptæ ſic,vt in glo.maritus. Iunge primam ſolutionem
gl.cum vltima,& ſic ſoluetur contrarium, & dicitur tunc in præ-
ſumpta calumnia,eo ipſo quòd non probat.Paulus.

LEX XV.

Si maritus.
Si maritus ſit impeditus accuſare: pater nō poteſt eum præuenire.hoc dicit.vel ſic,ſecū
dum Iacob. ſi maritus incæpit accuſare, vel ſit impeditus,neutro
caſu pater admittit̄,vt hic,& ſupra eod.ſi maritus. in princ. vel ſic:
qñ duo habent æquale ius, & eſt locus præoccupationi, ſi unus
eſt impeditus. impeditur ſocius. hoc dicit no. Bar. ¶Magiſtratus.
& ſic non pōt accuſare, vt l.qui accuſare. in fi.ſupra de accuſatio.
concordat c.plerunque.§.ſi autem.de elect.quod probat̄ hic.

1 *Paria eſſe quem talem eſſe,& pro tali haberi.*
2 *Priuilegium aduerſus iura conceſſum,num ſit efficax.*

§. Legis Iuliæ.
Abſens reipublicæ cā ſine fraude nō pōt inter reos recipi, niſi ſit in prouin-
cia,in qua accuſatur.Item qui ſuburbanis, vel continentib.ædifi-
cijs habitat, nō habet̄ pro abſente,ſed ꝑ præſente. hoc dicit vſq;
1 ad §.ſi negauerint.No.†hic quòd paria ſunt quē eſſet talē, & habe
ri pro tali. ſm Bar.¶Inducitur ad q. de ſtatuto, quod dicit,ſi qs in
ciuitate ſtetit per duos annos, habeat̄ pro ciue: nunquid ſit ciuis:
& dr̄,quòd ſic,quia paria ſunt quē eſſe ciuem,& haberi pro ciue.
& quam eſſe matremfa. & haberi pro matreſam. ad quod vide
2 hic latius per Barto.& ſemper alie.¶Sed†circa glo. nunquid priui
legium conceſſum ꝯ iura valeat: dic, quòd aut in iure communi
ponitur cl'a derogatoria: & tunc nō valet iure ſpeciali. ar.l.ſi quis.
in prin.teſt.de leg. 3. & ita intelligitur auth.qua in prouincia. Aut
non ponitur clauſula derogatoria, & tunc ſufficit,ſi princeps ex
certa ſcientia concedat,quia cenſetur habere omnia iura in pecto
re, & tunc valet ēt ſi non fiat ſpecialis mentio.vt in c.j.de reſcri.in
6.& in antiquis.& ibi per Inn.& eſt bona glo. in c. fi.de reſcri.li.6.
& facit glo.j.l.qui fidem.de tranſ.& l.j. C.de naturali.lib.& l.idem
Vlpianus.§.ſunt,& alij.de excuſ.tuto.& facit glo.j. in l.quoties.de
prec.impe.offe.& facit l.j.C.de peti.ſub.lib.xj.

1 *Impedimentum non præſtat,quod de iure non ſortitur effectum.*

§. Si negauerint.
Excluſo patre,vel marito accuſan do ēt j.lx.dies ſtatim tempora inci
piūt extraneo currere h.d.vel ſic.Si maritus, & pr̄ accuſationi re-
nuntiant,amplius ad accuſandum non admittūtur, & extraneo
ſtatim tempora cedunt. hoc dicit. vel ſic. Ceſſante cā dilationis
ceſſat dilatio h.d.facit de cond.& de l.publ.§.Titia. & ad Treb.l. a
filia.§.alumno.de annu.le.ſi liberto.§.largius.& de ver. ſig.hoc iu
re.& quod ibi nota. ¶Si negauit.ſ.renuntiando. ¶Currere. vide-
batur,ꝙ nō,quia quatuor menſes dati extraneo dantur poſt lap-
ſum duorum menſium datorum patri,& marito, vt l. is cui. §. ex
ſenatuſconſ.& ſ.eod.ſi maritus.§.extraneus. vnde videbatur,ꝙ li-
cèt maritus, & pater renuntiauerunt accuſationi, adhuc lapſum
temporis uideretur expectari.Sic in ſimili dicimus,ꝙ vbi eſt con-
ditio, & dies, licèt expiret conditio expectatur dies.vt l.in illa ſti-
pulatione ſi calendis. de verb. oblig. & in c. commiſſa. in prin. de
elec.lib.6. Sed contrarium dicitur:quia fruſtra expectarent diem,
poſtquam maritus renuntiauit, nam in nullo ſibi prodeſſet, nec
obſtant contraria,quia ibi loquuntur, cum agitur ad pœnam. vn
de prodeſt reo,ꝙ dies expectetur,quia intereſt ſua dilationem ha-
bere.l.eum qui.in fi.de verb. obl. hic autem nihil petebatur a ma-
rito.& no. arg. quod ſi tibi eſt conceſſa dilatio x. dierum ad pro-
bandum,& mihi datur dilatio aliorum x. dierum poſt illos x. ad
opponendum,quod ſi ſtatim probas, ſtatim incipiet mihi termi-
nus currere,quia in nullo intereſt tua tribus dilationib. expectari,
ad quod d.l.filia.§.alumno.ad Treb.& d.§.largius.¶Admitti, er-
go ſtatim incipiunt ſibi tempora currere, ex quo ſtatim poteſt
agere.& hoc vult Iuriſconſultus in fi.eo.¶In gl.ibi.in l. fi.Sed con
tra qm̄ dicit illicita.in hoc vr̄ gl. ſibi ꝯria,nā ſi eſt illicita, ergo non
valet,& ſic non præſtat impedimentū, ut in regula iuris non præ-
ſtat.tu.dic,quòd eſt licita.ar.in c.veniens.extra de accu. ſecus ſi in
tranſactione,vel pacto,q̄ licita non ſunt de adulterio, nam illa fiūt
cum parte,vnde præſumit̄ interuenire colluſio, ſed renūtiatio va
let,ſi fiat ſine parte,ut notat̄ in l.non ſolum.§. ſi liberationis verb.
de lib.leg.& de renun.c.ſuper hoc.extra eod.ubi per Inno.& præ-
dicta vera,ſi ſit ante accuſationē inchoatā: ſed ſi poſt,tūc non eſt
licita,q̄a facit deſiſtētē incidere in Turp. Sed iō nō audit̄ amplius,
q̄a deſiſtēdo efficit̄ infamis, nō ex eo, quòd renūtiatio nō ualeat,
& ſit illicita,vt in gl.Et iſta eſt rō diuerſitatis inter pactū,& tranſa-
ctionem ex vna parte,& renuntiationem ex alia. ¶Confiteri.ſ.ex
parte tranſigentis.i. accuſatoris. Sed ex parte accuſati vr̄ confite-
ri crimen.ſ.de infami.l.qm̄. & ſic econtra in renuntiatione, quia
1 renuntians ur̄ confiteri,qđ non placet,q̄a† nō p̄ſtat impedimētū,
quod de iure non ſortitur effectum,vt in reg.iur. Item hic eſt cō-
tra.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.ſ.de pac.& l.ſi vnus. §. item, ne ex-
periar.tene ergo primam.¶Ibi vel verius.in fin. Iſta ſolutio eſt bo
na in ſe quantum ad illam: quo ad iſtam non: nam etiam ſi non
eſſet præuentus,non audiretur,quia valet renunciatio, vt dixi.
¶Vel ſecundum Ioan.Iſtam ſequitur Bart. quia quodammodo
videtur leno,qui negligit vindictam domus ſuæ. vt hic videtur ca
ſus C.e.miles.§.ſocer.& videtur ſuſpectus.Ita hic, ſcilicet in §.item
ne experiar.contra quem format glo.contraria a.iàs queſt.vide p
Doc quæ ponuntur in l.tranſigere.& dic,vt ibi.

§. Lex Iulia.
Minor 25 annis non poteſt de adulterio accuſare, niſi fuerit cū vxore ſua cōmiſ-
ſum,quo caſu admittitur iure extranei:& pœnam præſumptæ ca
lumniæ euitat.Dicitur autem minor 25.annis, qui 25. annum nō
compleuit.h. d.nulla præſcriptio. reſpiciēs perſonam accuſantis,
puta,ꝙ ſit infamis,vel mulier fallit in ea de qua loquitur principiū
huius l.ſ.quòd accuſans ſit magiſtratus:nam illa bene opponitur
vindicanti ſuam iniuriam,vt ibi,& eſt ratio, quia præſumitur ter-
ribilis pati.Item præiudicaretur reipublicę ad cuius miniſterium
vacat.aliæ vero exceptiones reſpicientes ipſam accuſationem,vel
crimen benè opponuntur,vt puta,ꝙ accuſatio ſit perempta ſpa-
tio 20.annorum:vel quinquennij,vel ſex menſium, vt hic in glo.
Barto.ergo præſcriptiones,& exceptiones dilatoriæ in criminali-
bus debent opponi ante nomen receptum inter reos: poſtea ve-
ro opponi non poſſunt.h.d.

§. Si in viduitate.
Si adultera per virum dimiſſa in viduitate permanet,in electione
accuſatoris eſt incipere ab ea, vel ab adultero: ambos autē ſimul
accuſare non pōt.h.d.vſq; ad fi. ¶Nihil agit. ſ. oppoſita exceptio-
ne,ſed ſi non opponatur,procedit iudicium,vt no.C. de accuſa.ſi
accuſatorib.& ſupra de accu.hos accuſare.§.l.Iulia.in gl. Sed Bart.
dicit ex hoc verbo nihil, quòd non valet iudicium, & eſt ſpeciale
in hoc de adulterio.Tu dic,ꝙ iſtud verum, ſi velit duos accuſare
de eodem crimine,puta de adulterio, ſecus ſi de diuerſis ſe inui-
cem contingentibus,puta vnum de adulterio, alium ꝙ domum
præbuit:arg. j.eo.l.nihil.§.fi. & ſupra de accuſ. libellorum. §. ſed ſi
alius.& no.C.eo.l.reos.   Paulus.

LEX XVI.

Qui vxori.
Si adultera per virum dimiſſa poſt denuntia tionem nubat:electionem habet accuſator
ab ea incipere,& in tali denunciatione non requiritur iudicis præ
ſentia,ſed bene requiritur appoſitio cauſæ,& libelli accuſatorij da
tio vim denunciationis non habet.h.d vſque ad §. quid tamē.No
ta,ꝙ libelli datio non hēt vim denunciationis,ēt allega.p gl.ſicut in
ſimili,qñ ueniunt fructus a tempore moræ,non ueniunt a tpe da
ti libelli,ſed a tempore litis conteſt. vt notatur ſupra de tritica.l. in
hac Bart.¶Item nota denunciationē non vtilem ſine cā.licèt glo.
contrarium notet.Sed ipſa eſt corrupta, & vitium eſt ſcriptoris,
ſecundum Dynum.   Paul. de Caſt.

LEX XVII.

1 *Accuſatur Titius de aliquo crimine adiecta qualitate, ut puta, de nocte*
interdiu & c. probatum eſt crimen, non qualitas, qualiter veniat pu-
niendus.

L. Denuntiaſſe.
Verſ. quid tamen.
Limitata cauſa limitatum ꝑ-ducit effectum. h. d.facit l.cū
pater. §. dulciſſimis.de leg.2.vel ſic.Qui cauſam exprimit cum ali-
qua limitatione,ad illam limitationem vr̄ ſe aſtringere: quā niſi ꝑ
ſequatur,intentione ſua fruſtratur,facit c.licèt.extra.de probatio-
nibus & l.qui habebat in prin.de inſtito.& quod not.p Cy. in l.j.
C.qui accuſ.non poſ.& per Bar in l. is qui reus.ſupra de pub. iud.
Vel ſic proprius ad literam.denunciatio non iuſtificat̄, niſi ex cā,
quæ ibi ſpecialiter eſt expreſſa.Et ſi diuerſificat̄ perſona cum qua
crimen eſt commiſſum,videtur diuerſificari crimen. h.d. Ad pri-
mum dictum facit,quod dicimus de appellatione ab interlocuto
ria,quæ non iuſtificatur ex noua cauſa,vt l.ait prætor. §.permitti̇t.
ſupra de minoribus.& in c.vt debitus.extra de appella.Secundum
dictum debet intelligi đ crimine reiterabili, quod poteſt cum plu
ribus,ſecus ſi eſſet reiterabile,vt homicidium, quod diuerſitate lo
ci,uel temporis non diuerſificatur. ¶ Complexus eſt. hoc non
erat neceſſe.vt ſupra in princip.huius l.& ideo videbatur non no
cere:argum.l.pediculis.§.non mutat.ſupra de aur. & argen. legat.
cum ſuperabundans cautela &c.l.ſi pupilli §.primo. & ibi nota.ſu
1 pra de nego.geſt.¶Inducitur ad q †accuſaui Titium de aliquo cri
mine adiecta qualitate,vt puta de nocte, vel in platea. ego ꝓbaui
crimen,puta vulnus,ſed non ꝓbaui qualitatem,nunquid ueniat im
ponenda pœna,ut condemnet̄ pro ſimplici vulnere? & tñ magis
debeat puniri,ſi fuiſſet probata qualitas. Cynus tenet p iſtum tex-
tum,ꝙ non debet ſequi condemnatio in ſimplici vulnere. facit l.

q habebat.ſ.de inſt.alleg.Guiliel.de Cugn.tenet ɔ̃rium p l.ꝙ ſi no
lit.§.aliqñ.ſ.de ædil.edic. Alij diſtinguunt, ꝙ ſi proſequ ī ab initio
qualitatem,& nō probat eã:tunc procedat prima opinio,aut nō:
& procedit ſecunda. Tu dic diſtinguendum eſſe,aut illa cã expreſ
ſa ſi non probetur,facit ceſſare crimen,aut diuerſificat accuſatio:
aut diuerſificatur delictum,uel diuerſificatur ɔdemnatio, Primo
caſu,qñ facit ceſſare crimen,ut probo,ꝙ occidiſti, uel vulneraſti
Titium doloſè.tu verò, dicis ꝙ ad defenſionem,& ideò ſi nō ꝓ-
betur qualitas, ꝙ doloſè factum eſt ceſſat crimen.l.j.§. quod ait.
ſ.de incē.ruin.nau.Si autem non probares, quod feciſti ad tuam
defenſionē:ꝓſumit factum doloſe,cum percuſſio ſit de genere ꝓ
hibitorũ l.ſi non conuitij. C.de iniurijs. Aut diuerſificatur accu-
ſatio , ut accuſo te, qa intuliſti mihi vim coadunatis hominibus,
& ſic accuſo te de ui,& nō probo, ꝙ coadunatis hominibus,ceſ-
ſat illa actio & recurritur ad actionem iniuriarũ,& ſuper illa actio
ne non pōt ferri ſententia. argu.l.j.§. j. ſi menſor fal. mod.dixe.&
iō qa non ꝓbatur qualitas: non fiet condemnatio ſuper actione
iniuriarũ, vt probatur, in l.j.§.doceres.ſ.de ui bo.rap.& nequis eũ
qui in ius voc.eſt vi.exi l.penult. Si aũt diuerſificetur crimen,ut in
caſu nr̃o,ut accuſo Bertam de adulterio cõmiſſo cum Titio,non
fiet condemnatio de adulterio commiſſo cum Seio, ut hic eſt ca
ſus.Aut diuerſificatur condemnatio, ut accuſo aliquem de uul-
nere commiſſo de nocte,& non probo, & tunc ſi diuerſificatur
libellus ante ſententiam, quia remouetur illa qualitas: & tunc po-
teſt condemnari ſuper ſimplici crimine de vulnere,ut l.in delictis.
§. ſi detracta.ſ. de noxa. Aut non refert, utrum ponatur qualitas
criminis, ut accuſo te,quia occidiſti Titium die ueneris, non pro-
bo,quòd illa die, ſed alio.quidam diſtinguunt, aut ſuper crimine
non iterabili,ut homicidio,& tunc licèt non probetur dies,nihilo
minus punietur, quia non refert qua die, cum non ſit crimen rei-
terabile,quia mortuus non poteſt amplius mori. Si aũt ſuper cri-
mine iterabili,& tũc aut adijcit qualitas,ut puta tali die,tali hora cũ
illa pſona.Et tunc ſi nō probet, ſed alia: & tũc idē qa impoſſibile
eſt,quòd eadem hora cum diuerſis adulteriũ cõmittatur,ubi ex-
preſſe non ſe aſtringeret ad illud,& illam qualitatē probandã,aliàs
ſecus, quia niſi probaret, ſuccumberet, ut c.licèt vxor. de prob.
Nec uidetur eo ipſo ſe aſtringere , ut hic notatur.aliàs ſecus.

1 *Inſtrumentum ſi falſum eſt,an teſtes in eo de falſo puniatur.*

§.Quæritur. Si adultera manet uidua, poteſt ipſa, ut
adultera a diuerſis ſimul accuſari. ſed ſi
nubat ante denuntiationem: ab adultero eſt incipiendum, ſi pōt
incipi,aliàs ab ea, & tunc ſententia lata contra adulterum non no
cet adulteræ. Sed abſolutoria prodeſt etiam quo ad omnes alios,
ſi duobus temporibus reperiatur adultera nupta.ſ.tempore quo
adulter accuſatur,& quo condemnatur, aliàs non.hoc dicit in ef-
fectu vſq ad l.patri.¶Admitti poſſe.ſ.ſi mulier ē uidua.Sed ſi nup
ſit,ſecus.¶Inducitur ad q.quis producit falſum inſtrumentũ ego
1 accuſaui ipſum de falſo. Quæritur, † nunquid ſi inſtrumentum ſit
falſum,teſtes in eo deſcripti puniantur de falſo. Dy.in c.j. extra de
reg iur.tenet ꝙ ſic,per l.a fideiuſſore.§.j. ſ.de iureiur.Richar.Ma-
lumbra tenet contrarium diſputando, quia hic eſt ſpeciale,quan-
do eſt nupta duobus temporibus.Sed vbi iſta concurrunt,nocet
quantuncunque ſit coniuncta.& uide Bartol.in leg.a fideiuſſore
alleg.& ibi Bar. tenet opi.Richar ¶Itē inducit Dy. ad q. de ſcho-
lari, qui iurauit nunc n ſi recedere ſemel.& poſtea aliàs ſemel: nũ
quid poteſt: & Dy dicit per hunc text. ꝙ non, niſi ſemel Sed hic
text. modicum facit,melius facit l. hæc conditio. de condi.& de-
monſtra l.boue.§.hoc ſermone.infra de verbo.ſigni.Et nota . ſu-
pra titulo j.l. prima . & ibi nota. ¶Lex patri.non ſummatur: nec
ſequens.

LEX XXII.

1 *Lex in odiſis diſponens reſtringenda eſt.*

L.Nec in ea.

1 **§.Ius occidendi.** No.†iſtum textũ pro ſtatutis Ita
liç quæ dicũt, ꝙ bannitus poſſit
impunè occidi,ꝙ etiam poteſt uerberari. uideretur contrarium,
quia l quæ loquitur in odioſis,eſt reſtringenda.& hoc eſt uerum,
ꝙ non poterit puniri. tamen in foro penitentiali poterit ſibi peni-
tentia iniungi c.interfecturum.xxx.q.2.cum c.ſe.Paulus.

LEX XXIII.

1 *Ocioſum quid dicatur. Et plus offendi quem ex turpitudine,quam,uidet,
quàm ex ea,quam audit.*
2 *Marito adulterum occidendi non tam amplum eſt ius,quàm patri.Et pa-
ria reperiri quē in adulterij turpitudine,& in præparatorijs.*
3 *Qualitas quando facit , ut quid cui competat, neceſſe eſt,ut ea adſit,quo
tempore actus ſit.*
4 *Perſonaliter capi in domo ſua num quis poſſit.*

QVod ait lex. In hac l.exponuntur verba.l.Iu
liæ.in ea parte qua dat poteſta-
tē patri occidendi adulterum repertum cum filia, &
continet 4 ſm, ꝙ uerba exponit.nam l. Iulia. requirit
quatuor, vt occidere poſſit.ſ.ꝙ pater reperiat , vel deprehendat
adulterum cum adultera , & hoc exponitur in principio.ſecundũ
ꝙ habeat filiam in ſua poteſtate,& hoc exponitur in §.1.Tertium,
ꝙ reperiat eum in domo ſua, uel generi , & hoc exponit in uerſi.
ſed domui.quartum,ꝙ occidat filiam incontinenti.& hoc expo-
nitur in §.quod ait l. ex. ¶Ocioſum.i.non ſine cauſa dictũ lac. de
1 Arena.& not.de uerbo ocioſum,nã omne,quod ſine cã dr̃ ul ſit
ocioſum dr̃,ut in ſcriptura de õi verbo ocioſo reddet qs rationē
in die iudicij. ¶Reprehendat.tunc quaſi iuſto dolore moueatur.
& no.ꝙ plus offenditur quis ex turpitudine quã uidet, quàm ex
illa,quam audit.¶Rebus uenereis.ſ.præparatoriis,quod expone-
ut in glo.& hoc eſt uerum hodie, ſi ei denuntiauit,quòd cum fi-
lia non conueniat . nam qualitercunque poſt denuntiationem ip
ſum repererit,occidere poteſt. C.eod. authen.ſi quis ei. Aliàs hoc
non putant hodie licere, ſi tantum in præparatorijs reperiat. Sed
2 †tu dic,ꝙ illa auth.loquitur in marito, cui nō ita late patet ius oc-
cidendi, ſicut patri , ut infra l. proxima. & ideo l. iſta remanet in-
correcta.Item no. ꝙ paria ſunt aliquem eſſe repertum in ipſa tur-
pitudine adulterij,uel in præparatoris , ut in colloquijs,uel ſolum
cum ſola.quod eſt uerum, ēt in dictis teſtium: nam ad probatio-
nem adulterij ſufficit de iſtis præparatorijs exprimere , vt in gl. in
l capite quinto.j. eo. & tex. in c. præterea.de teſti. extra iuxta glo.
no.uerſus. Aufugias captus:nunquam vitabitur actus, ni tollas er
go ſubtrahas.te a præſentia amicæ, ut pēnas a uiſco, & paleas ab
3 igne.§.ſufficit.occidit.¶Nota,ꝙ†cum aliquid alicui competit rō-
ne alicuius qualitatis, requiritur, ꝙ illa qualitas adſit eo tempore ,
quo actus expedit.facit l.in delictis §.ſi extraneus . de noxal.& de
teſt.mil.l.Titius.de au.& ar.le.l.2. & 3 .quod facit:ſi beneficia fami
liaris ſint reſeruata , & poſtea deſinat eſſe familiaris, ꝙ non cenſe-
tur reſeruatum,qa eo tpe dēt eſſe familiaris. ¶Sed domui. quod
hodie non procedit vbi præceſſit tua denuntiatio : nã tũc licèt in
quacunque domo reperiatur, ut in Auth.vt liceat matri,& auiæ.
§.quoque.niſi dicas illã loqui in marito. Sed certè fortius in patre
4 cui patet latius ius occidendi. ¶Habitat. ēt nō poterit.facit†in arg.
ꝙ poſſit qs pſonaliter capi in domo ſua in qua non habitat:ſecus
in ea quã habitat,ut l. plerique. ſupra de in ius uocan.& dic,ut ibi.

1 *Homicidium,& aggreſſio quando illicita ſunt, & locum, & tempus ho-
micidij ſpectari. Et quid ſi licita.*
2 *Fieri uno impetu etiam quod ex interuallo fit.*

§.Quod ait lex. Eo tempore, & eo loco uidet qs
alium occidiſſe , quo fuit ipſum ag
greſſus, nō ut puniatur. hoc dicit multum no. ſic ergo inſpicitur
tempus , & locus aggreſſuræ, ut ibi uideatur homicidium factũ,
ut hic,nō ut puniatur de aggreſſura, quia cum homicidio cõfun
ditur,ne quis dupliciter puniatur, ut l.illud.in fin.ſupra ad l.Aquil.
& no. C. de adulte.l. qui de crimine. per quod patet illum §. non
1 probare,quod Bar.dicit:ſ.ꝙ†vbi aggreſſura, & homicidium ſunt
illicita , inſpiciantur locus, & tempus homicidij , ut ibi. Sed ſi ſint
licita , locus , & tps aggreſſuræ non inſpiciantur,ut hic . Sed certè
falſum uidetur illud dictũ:quia vbi ſunt illicita, inſpicitur initium
ſ. de damno infe. l.dãni . §.Sabini. per quod determinatur, ſi quis
fuit aliquem aggreſſus in platea,& extra plateam fugauit, & occi
dit,utrum uideatur occiſus in platea , qđ expedit ſcire pro libello
accuſatorio in quo oportet ponere locum delicti.Item ob diuer
ſitatem pœnæ. nam interdũ maior pœna imponit ꝓ delicto , qđ
in platea cõmittit. Ad quod dicas , ꝙ ſi quidam fuit in platea vul
neratus mortaliter , licèt extra locum illum mortuus ſit , & ex in
teruallo:eo loco,& tempore mortuus vr̃,quo cã mortis illata eſt
ut in dicto §.Sabini.& de incen.ru. nau.l. 1.§. ex incendio. Si uero
non fuit uulneratus , ſed tantum aggreſſus , tunc aut aggrediens
ibat animo interficiendi in platea , ſed non potuit , quia ille fugit,
& alibi interfecit: & tunc idem puto , ut hic factum uideatur,ubi
habuit animum occidendi , & intrauit : arg. j.de cap.l.nihil.Sed ſi
aīum non habuit,puta,quia ipſum de platea extraxit,& alibi inter
fecit:tũc extra vr̃ factũ.qa uoluntas, & propoſitũ &c.l.q iniuriæ.
2 ſ.de furt.¶Vno ictu.&c.nota † quòd illud dicitur fieri uno impe
tu : quod fit etiam ex interuallo , dum tamen non diuertatur ad
alios actus,ut no gl.in l.ſi quis in tantam.circa fi.C.unde ui.

LEX XXIIII.

Marito. Non ſummatur in gl domi ſuę.ibi.§ is quoq.dic,
quòd illa loquitur ſi terna denuntiatio præceſſit,
quo caſu licet in quacunque domo repertum occidere,non ex-
tra domum. Sed ubi non præceſſit, remanet hæc l.incorrecta. In
alia glo.quæ quærit , an adulterum etiam ſicut adulteram,non ut
omnino non puniatur,ſed ut puniatur mitius, ut ſupra eod.l.nec
in ead.in fi.iuncta auth.ſi quis ei. C.eodem. Notandum &c. om-
nes iſti ſunt infames: de his qui not. infam. l. athletas . coniuncta
glo.

glo.occidere.in fi.¶Ibi dicta auth.tu dic,ꝙ ibi loquitur qñ denun
ciatio pceſſit:aliàs remanet incorrectus iſte §. ¶In text.liceat &c.
rñdeo ſic:cum liceat eũ accuſare,maxime cũ accuſatio eſt tpe pe
ritura,vt j.e.l.ſi adulterium. in fi.& ius occidendi eſt tpe periturũ,
ſed marito nō,licet cũ magiſtratus nō ſit vtilis pſona.Dy.& Bar.
¶Ignominia . Quo caſu dico,ꝙ ēt tũc accuſare liceat iure mariti.
ſ.eo.l.ſi vxor.in princi.ſed in l.nec in ea & l.patri.licèt ſit nupta,eſt
filia.ſecus ſi vidua. nã tunc cũ ignominioſa uidua impune cõmit-
titur ſtuprũ,vt d.l.ſi vxor.ī fi.prin.& l.nec in ea.§.primo.¶Nupta.
rñdeo tunc non licet cum iure mariti , tunc accuſari non poſſit,
vt l.ſi uxor.§.diuus.¶Notatus eſt.tunc non licèt occidere talibus
ignominioſis iure mariti, vel patri non licet accuſare, licèt iure ex
tranei ſic.ſupra eadem l.in text.& gloſſ. Paul.de Caſtr.

LEX XXVI.

1 *Perſonaliter capere num priuatus quem poſſit. Et an liceat captum reti-
nere.& quandiu.*
2 *Occidere & ſi licitum non ſit,eſt tamen capere licitum.*
3 *Maritus cum uxore extra domum adulterum loquentem, an capere poſ-
ſit. Et quid ad hoc requiratur.*
4 *Confeſſio ſpontanea præcedat ,uel ſequatur confeſſionē in tormentis factã,
nihil refert. Et idem ſiue in iudicio,ſiue extra. Et quam in ciuili probatio
nem inducat.& an admittatur probatio in contrarium.nu 5.*

CApite quinto. Licitum eſt marito,vel patri
adulterum cũ filia,vel uxo-
re deprehenſum.per 20. horas retinere , ut ipſum iudici
repręſentet. & ſi ſemel dimiſerit, amplius reducere non poſſunt.
1 ſecus ſi euaſerit h.d no.¶Et † no. caſum in quo licet priuatæ pſo-
næ aliquem pſonaliter capere.ſimile ſupra.de fur.l.ſi qs ſeruitute.
2 & l.interdum.C.de dec.& C.de fal.mo.l.j.¶Item no.†ꝙ priuato,
licet aliquem capere, nō tñ licet detinere,niſi per 20. horas. nam
iura pdicta debent limitari ſm iſtam l. ſm Bar. quod eſt notandũ.
¶Item no.ꝙ priuato capere licet,& ſi ſemel dimittat,non licet re-
ducere.Sed ſi fugerit,licitum eſt eũ proſequi, & reducere ēt ex in
3 teruallo , quod eſt bene notandum.¶Itē no.ꝙ † licèt alicui nō ſit
licitum occidere,licitum eſt tñ capere . ſic ēt iudex qui cognoſce
re non poteſt, vel punire capere poteſt , & remittere.ſ.de cuſto.
reo.l.diuus.& in Auth.de defen.ciui.§.audiant. ¶Deprehēſum.ſ.
in domo ſua , uel extra . Sed ſi extra domum reperiat eum cum
vxore loquētem, non licet ſibi capere , niſi terna denũciatio præ-
ceſſerit,tunc autem poterit tribus adhibitis teſtibus : quod ſolum
ad condemnationem adulterij ſufficiet : vt in Auth. ut liceat mat.
& aui.§.is quoq.& auth. quæ eſt poſita. C.eodem.tit.ſi uero.¶In
gl.accuſator quandodicit,cui aliàs non ſtaretur:dic,cui aliàs non
4 ſtaretur ſine noua ſpontanea confeſſione. Si not. † ꝙ non refert
vtrum ſpontanea confeſſio præceſſerit, uel ſequatur confeſſionē
factam in tormentis, ut illi ſtetur. ¶Itē non refert utrum illa ſpon
tanea confeſſio fuit facta in iudicio, uel extra , ut ſtetur confeſſio
ni factæ in tormentis.Ita debet intelligi , quòd habetur in l. ſi quis
ea.C.de cuſto.re.& in l.prima.§.ſi quis vltro.de quæſti.¶Itē not.
confeſſionem factam extra iudicium in criminali non prodeſſe
ad probationem , ſed ad indicium dũtaxat. ¶Item ſi ex ea fuit ali-
quod ſcandalum ſecutum,incurrit quis infamiam facti,per quam
repellitur a noua dignitate, vt in c. quam ſit graue. de exceſſ. præ-
la.dico etiam, ꝙ talis confitens non poteſt in iudiciò, uel tormen
tis a tali confeſſione recedere , vt no. Inn. in c.per inquiſitionem.
de ele.In ciuili uero facit plenam probationem. vt l.publica. in fi.
ſupra.de poe.& C.de non nu.pec.l.generaliter. quod dic,vt nota-
tur ſupra de don.l.nuda ratio. per Bar. Adde ad iſtam glo. aliam
ſimilem.ſ.de infamib. l. ictus fuſtium, & C.de libe.cauſa. l. ſi quis
5 filium.¶In † extraiudiciali vero confeſſione admittitur probatio
in contrarium,ut l.cum falſa. C.de iuris,& fac igno. & etiam quã
do in iudicio eſt confeſſus.

LEX XXVII.

1 *Serui depoſitioni propter probationum inopiam ſtatur.*
2 *Lex Iulia de adulterijs reſpectu ſeruorũ torquēdorũ qnot ſpecialia habeat.*

1 **SI poſtulauerint.** Nō ſummatur.in text.
de ſeruo.ſ.alieno a ſer-
ui accuſati ɔſtituto veriſimiliter iudex ſcire poteſt ve
1 ritatem:vt j. §.haberi.cuius † dicto ſtatur propter pe
nuriam probationum.C.de repu.l.conſenſu.§.ſuper plag.facit.l.j.
de quæſtio. Dynus in c. veniens. in fi.de teſt.non tamen creditur
talib.vilib.perſonis ſeruis, & alijs ſine tortura:quia in defunctum
probationum etiam contra dominum admittuntur. & ſic fami-
liares cõtra dominum ſuum.arg.hic, quod habeo de facto.¶Ac
cuſato.ſ.aliquo extraneo.nam ſi ſeruus ipſe accuſaretur , propter
torturam nō ſolueret ab eo ſimplum, vt j.ſequitur,ſed duplum,
vt j.in §.fi.& ſ.de cal.l.vlt.Intereſſe.ſ.quæſtioni, vt j.ſeqtur. Aeſti-
mari.ſ.ante.q. & poſt , ut ſciatur inqtum deterioretur.ſ.vſufr.quē
ad.caue.l.j.§.recte. & ſolu.matr.l.ſi æſtimatis. & quod ibi no.Iſta.
2 † l.Iulia. de adulterijs quantum a ꝓpoſitum hēt tria.ſ.ꝙ ſerui
ęſtimenť:& deterioratio præſteť dño.Item ꝙ torqueanť . & hoc
in § haberi. vſq; ad.§.iubet.Item,ꝙ ad dominum non reuertatur
propter rationes hic contentas.Item prohibetur alienari in ſeruo.
de quo nō hic,ſed in l.proſpexit.ſupra qui & a quibus. & l.verbo.
C.eo.ti.in 2 reſponſo.Paulus.

Verſi.Sed deſpiciamus. Res dicitur ad illũ
pertinere,cuius in
tereſt rõne alicuius iuris,& ſi pro parte intereſt , ꝓ illa dr̃ res ad eũ
ptinere h.d.pena deteriorationis vel ęſtimatio ſerui,q dr̃ pœna re
ſpectu ſoluentis cui nihil adeſt, ſed reſpectu recipientis nō eſt pœ
na , qa recipit æſtimationē rei ſuæ ſ.de eo p quē fac.eſt.l j.§.ſi plu-
res.& l.fina. vnde ſibi pſtat eſtimatio,nō dño,niſi dominus ɔcur-
reret ſecum,quia tũc præferetur,arg.ſupra de po.bona fides.&c.

1 *Liberum corpus non æſtimatur.*

§.Si liber. Si quis petit liberum hominē torqueri tanq̃
ſeruum , tenetur ſibi ad intereſſe, & ēt actio-
ne iniuriarũ h.d. cum glo. ¶Vtilem ad æſtimationem operarum
1 amiſſarum, vel medicamentorum ſi corpus læſum eſt. † Nam li-
berum corpus non æſtimatur.ſupra ſi qua.pau.feci.dica.l.ex hac.
& l. qua actione.§.j. ad l. Aquil. & l.fi. de his qui deie.uel.effu. qđ
æſtimabitur iudicis arbitrio , arg. ſupra de his qui deie. vel effu.l.j.
§.ſed cum homo.Sed competit etiam actio aduerſus.ſ.calumniã
tem . vnde hoc ipſo calumniatur . nam liber homo pro teſtimo-
nio non torquetur : hoc probat hæc litera . & l. ex libero. infra de
quæſtio. Contra datur utilis.dic ex mente , quia liber homo non
torquetur §.haberi. quęretur etiam ſibi ſi miniſterio eius vſus ſit,
puta,in agro , uel in villa.& prohibetur alienari j.60.dies. ſupra q
& a quibus l.proſpexit.C.eo.l.verba.ſerui parentũ torquenť,ſi &
aliàs poſſunt ſcire veritatem. non tñ prohibetur alienari.Paulus.

1 *Seruus cum torquetur, an aduocatus dominusq; ſerui intereſſe poſſit. Et
quibus actibus intereſſe poſſint . Et ſi pars interrogetur , an reſpondetur,
an aduocatus.*
2 *Seruus non eſt omnis quis ſeruit.*

§.Quæſtioni. Quæſtioni ſeruorum vtraque pars cũ
eorum aduocatis intereſſe poſſunt:&
tũc interrogandi facultas eis datur h. d. ¶Et intelligas quæſtioni,
1 ideſt † examinationi, an torqueri debeant , vel non.Sed cum tor-
quentur intereſſe nō debent,ut no.in Auth. de teſti. §. quia vero.
ſic etiam interpretatur conſuetudo in teſtibus,ut partes ſint præ-
ſentes cum iurant,non cum deponunt,vt l.ſi quando.C.de teſti.
& ibi notatur.ſed alij iuriſperiti, & patroni non partium , ſed cau-
ſarum bene uocantur, cum teſtes deponũt.ſupra de pub.iud.Cu
ſtodias. ¶Interrogandi.i.interrogatoria faciēdi , ipſe uero iudex
interrogabit , & not.hic de interrogatorijs,quæ fiunt teſtibus de
quo.in c.præſentium.de teſtib.li.6. ¶Quid ſi pars interrogať nun
quid debet ipſa reſpondere , uel aduocatus.dic,ꝙ ipſe in propria
2 perſona,vt in c. paſtoralis.de iud.§.de eo.Not.†hic,ꝙ non omnis
qui ſeruit, ſeruus eſt, quod facit, ꝙ non omnis qui eſt in familiari-
tate,eſt familiaris.quod facit pro interrogato.

2 *Publicatio bonorum alicuius quando fit,quid in ea ueniat.*

§. iubet. Serui adulteri, uel adulterę,uel parentum ſuorũ
poſtq̃ torti ſunt, publicanť, ut ſecurius ueritatē
dicant : ꝙ ſi eorum non ſunt, ſed illi tantũ in eis ius habent,id tñ
ius publicatur:& ſi reus, uel rea fuerint abſoluti, deterioratio ſer-
1 uorum per accuſatorem eis pręſtatur h.d. vſq ad §.fi.¶Not. † ꝙ
quando bona alicuius publicantur, ſolum debet publicari. quod
ſuum eſt,& ius ſuum l.ſi finita.§. ſi de vectigalib.ſupra.de dã.infe.
& facit , ꝙ ſi inter eas res eſt aliqua res emphyteutica , quæ publi-
cetur,fiſcus recognoſcet eam q̃tum ad hoc. contra hoc tamē fa-
cit l.ſi libertum.& l.fi.§.j. de bo.lib. de quo plene per Doct.in d.§.
ſi de vectig.¶No.tex.Ne dum hi ſperãt. etiam pro quæſtione,de
qua quæritur , ꝙ ſi familiaris pro teſtimonio de domino denun-
tiat eum ſpe reuertendi,non ualet, de quo uidebitur infra de quæ
ſtio l.prima.& no.per Ioan.Fa.Inſt.de teſta.§. primo.

LEX XXIX.

1 *Delictum in uno ſolo actu uerificatur.*

MAriti. Qui uxorem in adulterio deprehēſam nō
dimiſerit , uel de adulterio dãnatam duxe
rit,uel quæſtũ ex eius adulterio fecerit,tanq̃ leno p.l.
Iuliam puniť h d intelligas eadem pœna,qua adulter,
vt ſupra e.l.2. ¶Lenocinij. idem in eo q ꝓ ſtuprũ nō reuelãdo re
1 ceperit aliqd h.d.vſque ad.§.ſex menſiu.¶No. † in §.quæſtum,ꝙ
delictum verificať in vno actu ſolũ : qa qui ſemel fecit furtũ,fur
eſt:ſecus eſt in officiis,& miniſtris,quia ex uno actu non uerifica-
tur,ut l.1.§.1. de exercitor. per qđ determinať, ꝙ ſi quis inceperit
facere diuerſoriũ,ut ſit caupo,uel hoſpes,teneať,qdam ɔ.no obſ.
iſte text.qa loquitur in nominibus delictum ſignificantibus. aliàs
aũt in nominib.officiorũ nō ſufficit ſemel: qa nō dr̃ mercator,q
ſemel mercatus eſt. de quo plene per Bar.in l.lega.in prin. ſupra.
de leg.3. ¶Item no.ꝙ iſte tex.non corrigitur per auth.Sed hodie.
C.eo.qa hoc intelligitur,niſi punita fuerit,poſtq̃ autem pœniten
tiam

tiam fecit, de iure canonico, viceſies ſexcies poteſt ſibi parcere c.
quemadmodum. de iureiur. Paulus.

2 *Adulteria tot ſunt, quot acceſſus. Et an pro quolibet pœna ciuilis imponatur.*

§. Sex mẽſium. Sex menſes utiles, qui datur ad ac-
cuſandum adulteram, uel quæ ſtu-
prum commiſit, incipiunt currere a die diuortij ſi nupta erat,
quinquẽnium tñ continuum non tranſgreditur h. d. vſq; ad §. qn
quenniũ. ¶ Vidua quæ erat tpe commiſſi criminis. & dic: crimi-
nis. i. ſtupri. ¶ In gloſſ. ultima. in fi. quando dicit infra de pœ. i diu-
tino. & ideo incipit currere ab vltima die, uel ab vltimo acceſſu.
1 Nam † tot ſunt adulteria quot ſunt acceſſus, & pro quolibet dat̃
accuſatio legis Iuliæ, licèt pœna ciuilis, quæ reiterari non põt, ut
mors, vnica tantum imponatur pro omnibus acceſſibus, vt nota
tur. ſ. de furt. l. vulgaris. in gl. immo vñr. Sed pęnitentia reiterabilis
pro quolibet acceſſu imponitur, ut no. 6. q j. c. imitare Petrum. &
in clem. j. §. ſi quis autẽ. de priuile. Ex quo patet, quòd reſpectu pri
mi acceſſus incipit tempus currere a principio. in delictis autem
habentibus cauſam continuam, incipit currere a die perfecti deli-
cti. ſ. quod vi, aut clam. l. ſemper. §. annus. ubi text. bonus.

1 *Præſcriptio in criminalibus per libelli oblationem interrumpitur.*

§. Quinquennium. Poſtulatus eſt per oblatio
1 nẽ, ſcilicet libelli. Et not. † ꝙ
in criminalibus præſcriptio interrumpitur per oblationem libelli.
quod eſt valde notandum, vbicunq inuenitur de criminalibus. in
ciuilibus autem requiritur interrogatio, uel litis conteſt. ut not. in
l. ſicut. & l. cum notiſſimi. §. in his. C. de præſcr. xxx. uel xl. ann. Et
no. ſupra de uſuc. l. ſi alienam.

§. Hoc amplius. Interruptio ciuilis ſolum prodeſt
interrumpenti h. d. tex. cũ gl. No.
fin. huius l. in ar. ꝙ epiſcopus non poſſit diſpenſare de adulterio
commiſſo cum vi. ut c. at ſi clerici. de iudi. quod dicit, quòd epi-
ſcopus poſſit diſpẽſare, intelligitur de ſimplici. qd̃ habeo in facto,

LEX XXX.

1 *Accuſans ex officio num de calumnia teneatur. Et ultimam termini diem in termino computari.*
2 *Paria eſſe ſi quis dicat a diuortio, & a die diuortij.*

1 **PAter.** Non † ſummatur. Not. ꝙ ille q accu-
ſat ex officio, tenetur de calumnia eui
denti, nõ præſumpta, ut nota. j. de accu. l. 3. ¶ Itẽ
no. ꝙ vltima dies termini cõputatur in termino.
2 Calumniæ. ſ. euidẽtis, ut in glo. No. ꝙ † paria ſunt
dicere, a diuortio, uel a die diuortij. ut hic coniũ
cto §. ſex menſium. ſupra l. proxima. Quod facit pro ſtatutis, uel
citationibus, quæ dicunt a tali die, &c. quia paria ſunt a tali die,
uel ab actu commiſſo tali die. ¶ Diuortio. hodie videtur, ꝙ a die
commiſſi criminis. cum ſtatim poſſit maritus accuſare etiam cõ-
ſtante matrimonio, ut in Authẽ. ut liceat ma. §. quia uero pluri. &
intellige hic, diuortio. i. ab eo momento, quo fit diuortium, &
ſic de momento ad momentum computatur. Sed ſupra l. proxi.
in §. ſex menſium. dicitur, ꝙ a die diuortij. Sed idem eſt dicere a
die diuortij, ꝙ a diuortio, quod eſt notandum. nam paria ſunt di-
cere, ꝙ tempus currere incipiat a tali actu, uel a die quo actus ce-
lebratur, nam vtrobique cõputatur de momento ad momentũ.
Quod bene no. ad terminum ſtatutorum, & iudicis. ſecundũ Bar.
¶ Dic No. ꝙ vlti. dies termini computatur etiam in illo die, quo
fieri poſſit id, quod poterat fieri diebus præcedentibus. Paulus.

LEX XXXI.

Quinquennium. In tempore continuo non cõ
putantur dies quibus qs impe
ditur agere, uel accuſare de iure h. d. no Concor. l. prima. in fi. de
anna. excepti. C. Sed dies quibus impeditur agere de facto bene
computantur. Sed ſi iuſta cauſa eſt, conceditur reſtitutio in inte-
grum. ſ. de ſer. ru predi. l. Attilicinus. & no. per Doc. in l. j. C. de bo.
mater. & d. l. j. in fi. de anna. excep.

LEX XXXII.

1 *Accuſari duo ſimul quando dicantur. Et an teſtes qui deponunt, ſe ſucceſſiuè per rimulam hoſtij uidiſſe, ſingulares dici debeant.*
2 *Mandans ac mandatarius ſimul in eodem libello accuſari poſſunt. Item, & falſos teſtes producens una cum ipſis teſtibus.*

NIhil. Dummodo vtrunq; occidat. ¶ Verbis
quæ requirunt vtrunq occidi. ſ. e. l. patri
¶ Seruata: quæ ratio locum habet etiam ſi ſine
vulnerib. filia fugerit, non tamen uoluntate pa
tris. & not. ꝙ paria ſunt aliquid feciſſe, uel ꝑ eũ
non ſtetiſſe quin fecerit, quod uerum, non ſolũ
ut excuſetur a pœna illius actus omiſſi, ſed etiam a pœna alterius
actus commiſſi, ut hic probatur.

§. Cum altero. Adulter, & adultera ſimul accuſari
non poſſunt, ſed cum altero eorum
bene poteſt accuſari, qui domum præbuit, uel conſilium ad male
ficium committendum. ¶ Finiatur. & ideo non currit tempus
ad accuſandum. ſupra l. proxima. ¶ Duos. ſ. in crimine adulterij.
ſ. adulterum, & adulteram, ſed in alijs criminibus ſecus, nam ẽt x.
accuſari poſſunt eodem tpe, ſi eiuſdem maleficij ſint participes.
C. ſi reus, uel accuſator mor. fue. l. j. & ibi no. i l. hos accuſare. §. lex
1 Iulia. ſupra de accuſ. Et † no. ꝙ ſimul duo dicuntur accuſari quan
do pendente iudicio contra unum accuſatur alter, licèt eodem li
bello non fuerint accuſari. Quod facit ad q̃ſtionem teſtium dicẽ-
tium, ſe per rimulam hoſti aliquid vidiſſe ſucceſſiue, nã ex hoc
non redduntur ſingulares: nã ſimul dicuntur vidiſſe, licèt uiderint
ſucceſſiue, continuato tñ tpe. de hoc ſ. de vul. & pup. l. Corne. in
2 fin. melius j. l. ſeq. & ibi, eſt caſus. ¶ No. † fi. tex. in ar. ꝙ mandans, &
mandatarius poſſunt accuſari ſimul in eodem libello, qa ſunt par
ticipes eiuſdem criminis. ¶ Item producens falſos teſtes ſimul cũ
teſtib. accuſari põt de falſo. Caſus eſt hic in rõne ſui. de quo tamẽ
Cyn. multum ſe inuoluit in l. j. C. ſi reus, uel accuſ. Sed Bar. deter-
minat per hunc tex. in d. l. hos accuſare. §. lex Iulia. de accuſ.

LEX XXXIII.

1 *Mulier ſi cum ſeruo adulterium commiſit, uter accuſari prior debeat.*
2 *Teſtes, ut non ſunt ante litem conteſtatam in alterius præiudicium recipiendi, ita nec aliquis torquendus.*

SI quis adulterum. Si ſeruus adulterium com
mittit, primo debet accuſa
ri mulier, quàm ſeruus h. d. uel ſic, ſi adulterium fuit cum ſer-
uo commiſſum, eſt ab adultera incipiendum priuſquam ad
1 ſerui torturam ueniatur h. d. eſt ratio † ne ſeruus in tortura ad ꝯfi
tendum afferat aliquod præiudicium mulieri, nam licèt eius con-
feſſio plenũ p̄iudicium nõ faciat mulieri, facit tñ aliqualẽ præſum
ptionem, ut hic probatur extra eo. c. ſignificauit. ſecus in ſentẽtia,
quæ lata, ꝯ adulterũ nullum facit p̄iudicium adulteræ. ſupra e. l. de
1 nunciaſſe. §. quæritur. Et no. ſm la. de Are. ꝙ † ſicut teſtes ante li-
tem conteſtatam non ſunt recipiendi ꝯ aliquem, ita nec aliqs tor
quẽdus eſt in alterius tale quale p̄iudiciũ ante litẽ ꝯteſtatã, qd̃ eſt
notandum. ¶ In glo. prima a ſententia. Iſta eſt uera. vel ẽt dic C.
eo. ſi dum Sed iſta non eſt uera. ſ. de accuſ. ſeruos. §. fi. Paulus.

1 *Princeps mandans caſtrum diruendum ita mandare uidetur, ne poſtea reædificetur.*

§. Si quis adulterum. Paria ſunt adulterum cũ
vxore repertũ permitte
re abire: uel ipſum in domo amicabiliter detinere. & mandatum
leg. indefinitum intelligitur perpetuum h. d. notabiliter. ¶ Adulte
rum repertum cum uxore non dimiſerit, ſm quod l. ꝓhibet, vt ſ.
e. mariti lenociniũ. in princ. ¶ Retinuerit. ſ. in domo amicabiliter.
¶ Nouercam. cum nouerca repertum. ¶ In uxorem. ſ. repertum.
¶ Verbis. quæ loquuntur de dimittente adulterum cũ uxore re-
pertum. & uxorem detinentem quod facit pro ſtatutis, qui-
bus cauetur, ꝙ ſyndici committatus debeant malefactorem pu-
nire, ꝙ ſi malefactores dimiſerint, cõdemnentur in cẽtum, & ſyn
dicus aliquem, pone Stichum in maleficio repertũ non dimiſit
abire, ſed retinet eũ domi, ꝙ puniat̃ ex mẽte ſtatuti. ¶ Verbis. qb.
vr̃ ſatisfactũ dimittendo. Nã l. præcipit marito, ꝙ uxorẽ dimittat.
non tñ uetat quin reducere poſſit, Sed certe vetare vr̃, ne fraus
1 fiat, ut ſequit̃ Et † eſt in ar. ſm Doc. ꝙ ſi princeps decreuit, aliquod
caſtrum diruendum, vr̃ uetare ne poſtquam dirutũ eſt ꝯſtruatur.
Pœnæ ergo intelliguntur eſſe perpetuæ: ſi ſine præfinitione tem
poris inducuntur, quod eſt verum, qñ imponuntur pro malefi-
cio. ſupra de pę. l. ſeruo. Secus ſi pro contumacia, quia tunc ſunt
temporales quouſque durat contumacia. extra de conſtit. c. ex li-
teris. & adde quod habetur j. de pęn. l. præfinito. ¶ Fiat. hodie cõ
tra, quia poſt quam mulier detruſa eſt in monaſterium, licèt mari
to eam recuperare. C. eo. euictis. Sed hodie ꝯ, dic, ut ex. de iure iu.
c. quemadmodum. in fin. & 32. q j. ca. ſi quis uxor. cum pluribus.

LEX XXXV.

Accuſaturus. Libellus malè conceptus poteſt emẽ-
dari, & per ipſum non interrumpitur
præſcriptio, quæ per ſolam libelli dationem ſolet interrumpi h. d.
multum ſingulariter. Sed in ea quæ interrumpitur per litis conte
ſtationem inſpicitur, an ipſa litis conteſt. fuerit legitima, ut nota-
tur in l. j. C. de lit. conteſtatio. ¶ Si tempora. ſ. quinquennij in glo.
ad primum dic, quod ibi erat functus officio ſuo, hic non, arg. ſ.
de re iudi. iudex. ad aliud dic, quod ibi per electionem ius eligen-
gi expirauit, hic non.

LEX XXXVI.

Si minor. Poſt pubertatem, ſed etiã ſi malitia ſupplet eta
tem. extra de deſpon. impu. c. puberes. & adde
extra de delictis puerorum. Paulus de Caſtro.

LEX XXXVII.

1 *Veritas ſpectanda potius, quàm opinio.*
2 *Adulterij pœnam, quæ ſunt, quæ totaliter, excuſent ac tollant.*

Pœni-

3 *Pœnitentiam locum non habere in eo, qui ab accuſatore eſt præuentus. Et nulla ignorantia nupt. inceſtas confirmat.*
4 *Adulterium cum inceſtu cum ſimul committuntur, an duo oriantur delicta, & ſic duæ actiones. Et quid ſi ex forma ſtatuti vtrumque delictum puniri debeat. Et mulierem ſicut maſculum mortis pœna plecti.*

SI adulterium. Si committatur inceſtus cum nu-
pta, & ſic cõcurrat cum adulterio,
vel cũ ſoluta, & ſic concurrat cum ſtupro: qa ambob. caſib.
datur opera rei illicitæ, punitur fœmina, ſicut maſculus: &
quia duplex eſt delictum ex vno facto deſcendens, duplex oritur
accuſatio. h. d. primo vſque ad verſum, quia multum intereſt. Et
ſupple, nec tũc aliqua datur excuſatio mulieri, vel maſculo rõne
alicuius ignorantiæ cũ dẽt operam rei illicitæ, vt in verſi. fratres cir
1 ca fi. Nam inſpicimus potius, † quod eſt in veritate, q̃ qd̃ eſt in opi
nione. ſ. de iniu. l. eum qui. §. ſi iniuria. ¶ Item ſupple, ꝙ tunc in nul-
lo mitigatur pœna. Nam mitigatio non fit, niſi ratione ignorãtię,
vt in verſi. nonnunq̃. quæ non incidit in his caſib. & ſic habes pri-
mam partem. Scd̃o dicit. in ver. quia multum. ꝙ qñ contrahitur
inceſtus ſub colore matrimonij, & ſic dando operam rei licitæ, ſi
quidem ambo ignorant ius, & factũ, eis parcit̃, ſi vero ſciunt vtrũ-
que tunc nulla datur excuſatio, ſicut cum datur opera illicitæ rei.
Si verò ſciant factum. vt puta conſanguinitatis. Sed ignorant pro-
hibitionem iuris: tunc pœna intelligit̃ etiam in maſculos. A qua
2 † pœna tria ſunt, q̃ totaliter excuſant. ſ. ſexus, & iſte non excuſat ab
ignorantia iuris naturalis, ſed poſitiui tantum. Secundo excuſat
ætas. nam minor 25. annis ab vtraque ignorantia excuſatur. ſ. iuris
nãlis, & poſitiui, poſtq̃ dat operam rei illicitæ, & ſic melioris con-
ditionis eſt minor, q̃ mulier. ¶ Tertio excuſat pœnitentia. nam ſi
ꝯhentes inceſtas nuptias diuertant incõtinenti, anteq̃ accuſentur:
3 tunc omnis pœna remittit̃ eis. Ex † quo no. pœnitentiam non ha-
bere locum, poſtq̃ quis ab accuſatore p̄uentus eſt. ¶ Item incidẽ
ter dicunt̃ duo, primo, quia ꝑ nullam ignorantiam inceſtæ nu-
ptiæ confirmari poſſunt. ¶ Scd̃o ꝙ licèt rõne ſexus, ætatis, vel pę
nitentiæ præſumatur ignorantia iuris: non tñ in aliquo prodeſt ta-
lis error p̄ſumptus: niſi per partem allege t̃. h. d. multum notabiľr,
& magiſtraliter, & ad iſtud vltimum ſp alleg. ver. Idẽ Pollioni. eſt.
n. valde notab. & ſingularis in hoc, ꝙ ẽt eo caſu quo pars habet ꝓ
ſe iuris p̄ſumptionem, non põt iudex ſupplere de facto, ſed opor-
tet, ꝙ pars alleget factum ſuper quo fundat̃ iuris præſumptio, te-
nendum eſt menti, qa non hr̃ alibi. ¶ In tex. adulterij pęna. vult di-
4 cere, an † vnica tñ accuſatio oriatur, puta adulterij tñ, vel ſtupri
tñ, vel inceſtus tñ, & videbat̃ ꝙ ſic, qa vnicum factum eſt, ſed li-
cèt ſit vnũ factũ, dicit Iuriſconſultus, ꝙ eſt duplex delictũ. ſ. adulte-
rium, & inceſtus, ex hoc ſequit̃ determinatio ſecundum glo. nam
ſi duplex ergo duplex accuſatio, q̃ quidem accuſationes poſſunt
eodem tpe, a diuerſis intentari, non ab eodẽ, & licèt vnus ſuccum
bat in vna, nõ tñ nocet alteri. C. de accuſatio. l. q de crimine. ¶ Itẽ
ſi ex forma ſtatuti, vel cõſuetudinis diuerſæ pęnæ, & reiterabiles
imponerent̃ pro vtroq; delicto: tũc licèt punitus eſſet ex vno de-
licto, nihilominus puniret̃ ex altero, ſecus ſi pœna non eſt reitera
bilis. ſ. de ferijs. l. vulgaris. & quod ibi not. in gl. Sed ſi eſſet vnũ fa-
ctum ex quo vnum tñ delictum oriret̃, ꝙ pluribus legib. puniretur
tunc p̄dicta non procederent, ſi electa vna accuſatione puniret̃ a-
lia. ſ. de accuſ. l. ſenatus. & dic, ut ibi. ¶ Item not. in verbo ſimiliter.
ſm Bar. ꝙ mulier punit̃ pęna mortis, ſicut vir. nec obſtat authen.
Sed hodie. quia loquitur in adulterio ſolum. Paulus.

1 *Peccans in principali ſcienter rei illicitę operam dando, a iure in omnibus quoq; acceſſorijs in dolo eſſe præſumitur.*

Verſi. Quia multum intereſt. Hic re
ſpõdet
tacitæ obiectioni, nã poſſet opponi ad p̄dicta, ꝙ mulier ꝑ igno
rantiam excuſari debeat a pęna inceſtus, qa ꝯhendo inceſtas nu-
ptias excuſatur ꝑ ignorantiã. Sed rñdet̃, ꝙ verũ eſt illud, cũ mu-
lier errat in facto, & per ꝯñs in iure: ſecus ſi ſcit vtrunq; qa tũc cõ-
mittit contumeliam iuris, & ſanguinis. Sed in caſu nr̃o vtrũ p̄ſumi
tur ſcire, cũ det operã rei illicitæ, & ſic ꝯtumelia iuris, & ſanguinis.
1 Nam † cũ peccat in principali ſcienter dando operam illicitę rei: ius
p̄ſumit in omnib. acceſſorijs in eodem eundem dolum adeſſe, ar.
C. unde ui. l. ſi qñ. & ſic non obſt. opp. ¶ Quare incidenter quærit̃,
quid ſi ſciat factum, & ignoret ius? & rñdetur mulierem excuſari
totaliter ſi errat in iure poſitiuo. Sed ſi maſculus, uel mulier errant
in iure nãli: non excuſant̃ totaliter, ſed ꝑ errorẽ mitius puniũtur,
niſi ætas, vel pœnitentia ẽt ab hoc excuſent. h. d. uſq; ad fin. ¶ Pœ-
nam. nam cũ ꝯhitur. ſ. per iuris ignorantiã naturalis, vel poſitiui, ſi
maſculus minus punitur propter ignorantiam iuris naturalis, er-
go fœmina multo fortius. & ita debes intelligere uerſiculum præ-
cedentem. ¶ Fratres, hic ponit exceptionem, quia opponitur de l.
j. C. de interdi. matri. dic, ut in gl.

1 *Libertus patronum quãquam accuſare põt, occidere non põt. Et an filio bannitum patrem ex forma ſtatuti occidere liceat. Et cur non idem in patrono.*
2 *Iuri communi per ciuitatis ſtatutum in vniuerſum non poſſe derogari.*

§. Imperatores. Maritus occidens uxorem in adul
terio deprehẽſam, ꝑ iuſtum dolo
rem mitius punitur, q̃ ſi aliàs homicidiũ cõmiſiſſet: qa ultimo ſup
plicio non punitur. Sed ſi humilis perſona ſit, in opus publicu tra
ditur. Si uero honeſtior in inſulam relegatur. h. d. ¶ §. liberto. liber
tus non põt criminaliter accuſare, niſi in crimine adulterij, uel ubi
ſuam iniuriam proſequeretur. eo tñ caſu non permittit̃ ſibi patro
num occidere, cum eius famæ parcere debeat, multo magis, &
1 uitæ. h. d. ¶ In tex. parcendum. Not. † ꝙ licèt libertus accuſare poſ-
ſit patronum, tñ occidere non poteſt: qa rõne ſuperioritatis dẽt
ſibi reuerẽtiam exhibere, per quod terminatur ſm Dyn. ꝙ ſi per
formam ſtatuti bannitus põt impune occidi, filio nõ licebit patrẽ
bannitum occidere ꝑ reuerentiam p̃rnalem, ſicut nõ licèt huic
ꝑ reuerẽtiam p̃ronalem, ubicunque igit̃ licentia dat̃ priuato oc-
cidendi propria authoritate, dẽt intelligi de illo cui reuerentiã nõ
tenetur exhibere, & idem ſecundum Dy. vr̃ de quocunque ſupe
riore rõne iuriſdictionis, qd̃ eſt notandũ. ¶ Sed iſta ſunt uera, niſi
dictus ſuperior ꝑ delictum p̄dat ius ſuperioritatis: ut hic: qa licèt
patronus committat adulterium cũ uxore liberti, non ꝑpea deſi-
nit eſſe patronus. Sed in qõne de bannito ſecus eſt: qa cum perdat
puta ciuitatẽ, p̄ditius patriæ poteſtatis, q̃ eſt de iure ciuili, ut Inſt. d̃
pa. pot. in prin. & iõ cũ tũc non teneat̃ ſibi exhibere reuerentiam,
põt impune occidere ſm Bar. q dicit ita ſe determinaſſe Bicordi,
& eſt caſus in l. minime. ſupra de relig. & ſump. fun. l. 3. §. transfu-
gas. & quod ibi notà. j. de ſicar. ¶ Tu aduerte, nam aut iſtud ban-
num fuit illatũ a principe, puta ab Imperatore, aut a ſpeciali ciuita
te. Primo caſu. ſ. qñ a principe, ſi quidem illatum erat ꝑ delictum
ꝯ rempublicam commiſſum: tunc quia reputatur hoſtis ciuitatis,
licitum eſt eum interficere, & impune, ut d. l. minime. Si uero ꝑ
aliud delictum, uel ꝑ contumaciam: tunc non eſt licitum alicui
priuato interficere. Sed publico executori duntaxat, maxime ſi
non eſt dãnatus ad mortem, ſed deportatus, uel aliàs relegatus ſu
pra de cuſto. reo. l. fi. uer. ꝙ ſi ipſe cuſto. Et quod not. ꝑ Dy in l. in
laqueum. ſupra de acq. re. do & ad l. Iul. maieſt. l. cuiuſcunq;. uerſi.
pen. Secundo uero caſu cũ illatũ eſt bannũ a ciuitate: tunc idem ſi
ꝑ contumaciam, uel delictũ ꝯ rempublicam commiſſum ſit dã
natus. Sed ſi fuiſſet rebellis ciuitati, & ꝑ hoc eſſet bannitus, tunc,
aut quæris, an liceat eum interficere iure cõmuni: & dico, ꝙ nõ,
ut d. l. minime, qa ꝑ tale bannum non perdit ea, q̃ iuris commu-
nis ſunt. i. urbis Romanæ, & tenetur ſibi reuerentiã exhibere filius,
2 cum non p̄dit p̃riam pt̃ãtem de iure communi, cui † non põt per
ſtatutum ciuitatis derogari uniuerſaliter. Sed uigore ſtatuti ꝑmit-
tentis talem occidi, bñ poſſet, qa talis bannitus perdit ea, q̃ ſunt il-
lius ciuitatis. a qua bannitus eſt: iuxta illa, quæ no. per Iac. de Are in
l. ex facto. §. ex facto. ad Treb. & per Bar. in quæſtione diſputata, q̃
incipit Lucanæ ciuitatis ſtatuto cauetur &c. Paul.

1 *Neceſſitate, quæ fiunt, quatenus fieri intelliguntur.*

§. Si quis in honore. Magiſtratus põt accuſari d̃
adulterio, & tenebit̃ caue-
re de iudicio ſiſti. Sed p̄ſequutio accuſationis differtur uſq; ad fi-
nem officij. h. d. Primum dictum eſt uerum, ſi accuſatio non erat
tpe peritura durante magiſtratu, aliàs ſecus ſupra de offi. præſi. l. ſe
natus. Secundum dictum intellige in crimine adulterij, cuius præ
ſcriptio per ſolam libelli oblationẽ interrumpit̃. ſupra eo. l. mariti.
§. qnquennium. nam tunc dabitur libellus, & ſtabitur cautioni de
iudicio ſiſti. duntaxat, ut hic. ſed ſi eſſet talis præſcriptio, q̃ non in-
terrumperetur, niſi per litem conteſtatam: tunc ẽt lite conteſtata
1 procedetur contra magiſtratum: quia † ea, quæ ꝑ neceſſitatem
fiunt, eatenus fiunt, quatenus exigit neceſſitas, ut d. l. ſenatus. Itẽ ſi
eſſet talis, q̃ non interrumperetur, niſi per ſniam: tunc etiam uſq;
ad ſententiam procederetur. l. ſed ſi reſtituatur. §. j. ſ. de iud. ¶ Po-
ſtulatur. per dationem libelli. ¶ Accuſatio. i. accuſationis.

LEX XXXIX.

Vim paſſam. Non ſummatur. Vide Bal. C. de fide in-
ſtrum. & amiſ. ubi declarat hanc l.

LEX XL.

Quæſitum. Non prohibetur mulier a marito dimiſſa
illi nubere, quem maritus habet ſuſpectũ
de adulterio. Item ſi maritus uxorem propter adulterium dimiſ-
ſam reduxit: ius accuſandi perdit. h. d. & incidit in crimen lenocinij
ſupra eo. l. ſi quis adulterium. §. j. Paul. de Caſt.

LEX XLI.

1 *Probationes factæ non dato termino ad probandum: an valeant.*
2 *Lex in crimine de adulterijs: quomodo in practica reſpectu ꝓbationum faciendarum reducatur.*
3 *Accuſator in crimine adulterij ſi teſtes paratos habeat, an ſtatim debeat probationes facere. Et quid in alijs criminibus.*

IN crimine. In crimine adulterii nulla datur dilatio
ad probandum, niſi cauſa cognita. hoc
1 dicit & tamẽ habes, ꝙ probationes fiunt in crimine adulterij.
ſupra eod. l. 2. circa finẽ. & l. capite quinto. propter † quod dñr
Doc. hic eſſe caſum, ꝙ ualeãt ꝓbationes factæ non dato termino
ad

ad probandum.facit j.de qõ.l.vnius § cogniturum.ſm Iac & no
tat̃ ſ.de feri.l.fi.Et no.C.de dila.l.j.In alijs autem criminibus datur
2 Vna dilatio ſine cauſæ cognitione.vt d.l.fi.de fer.¶Et not.†modũ
practicandi hanc l.nam ſi accuſator petat terminum ad proban-
dum,iudex interrogabit,vbi ſunt teſtes,utrum abſentes uel pręſẽ
tes ſi quidem ſunt abſentes,dabit dilationem,vt hic.Si uero ſunt,
pñtes,tunc non dabit:ſed expectabit eum quantum ſibi uidebi
tur,& ſi nimis differt,tunc reum abſoluet,per quod patet non re-
ſultare abſurditatem,q̃ quidam dicunt,videlicet,ꝙ non dato ter-
mino ad probandum poterit accuſator producere teſtes.j.totũ
terminum,quo inſtantia criminalis durat,& ſic in hoc inſtantia a-
dulterij fieret longior.quod eſt ꝯ mentem huius l.nam hoc non
eſt uerum,qa iudex expectabit eum quantum ſibi videbit̃.videli-
cet j.tot dies qbus potuerit probationes adducere,quo non fa-
cto reum abſoluet,ar.l.hæc cõditio.ff.de ꝯ.& dem.Et iſte eſt ve-
3 rus intellectus p Doc.male viſus.¶Vltimo†no.ꝙ in crimine adul
terij debet accuſator adducere probationes,q̃ primum poteſt,ſi
habet teſtes paratos.¶Sed in alijs criminibus non cogitur duce-
re,niſi termino ſibi dato:vnde ſi daretur,poteſt in toto termino
producere teſtes,& adde,quod no in d.l.fin.ſupra de feri.

LEX XLII.

1 *Ingenuus,& libertus reſpectu diuerſorum idem haberi cenſerique poteſt. Et par in parem imperium non habet.*
2 *Diſpenſationes alterius ſubdito ditioni,an poſſint aduerſus ius ſuperioris in ditione operari.*

SI is, qui, Diſpenſatio alicui conceſſa ſibi non prodeſt,
quo ad ſuum ſuperiorem,ſed quo ad extra-
neos.ſic.h.d.vel ſic,qui ius annulorum aureorum impetrauit
reputatur ingenuus,quo ad extraneos,non quo a ſuũ patro
num,facit l.etiam,in prin.ſupra de bo.liber.& ſupra de iure annu-
3 lo.aureo.l.fi.& penultima.Et ſic†nota quem reputari,vt ingenuũ,
& libertum reſpectu diuerſorum.Ex hoc ſequitur,ꝙ ingenuitatis
ſtatus non contrariatur ſtatui libertinitatis,aliàs ſimul nõ poſſent
in uno concurrere.Sed ſtatus libertatis bene ꝯriatur ſtatui ſeruitu
tis,quia nõ põt vnus eſſe liber.& ſeruus diuerſorum.Patet etiam
arg.pręd ictorum,ꝙ ſi ſint duo domini vnius Caſtri,& vnus ven-
dit partem ſuam vni ſubdito de eodem caſtro,ꝙ ille emptor põt
dici dominus ex perſona venditoris,& ſubditus ex perſona do-
mini alterius,nam ille venditor non potuit vendendo ius conſo-
cij ſui auferre.C.de ꝯmuni.rer.alienan.l.falſo.& ideo ſi delinquit,
poterit per alium dominum tanquàm ſubditus puniri,licèt ille,q
vendidit,non potuiſſet,quia nulla ratione ſubditus erat.Et par in
parem nõ habet imperium,ut l.ille a quo.§.tempeſtiuum,ad Tre
bel.& c.innotuit.de elec.facit c.cum capella.de priuile.vbi dicitur,
quòd eadem capella poteſt eſſe ſubdita,& libera quo ad diuer-
2 ſos,facit l.loci corpus.§.competit.ſupra ſi ſerui uend.¶Item † not.
quod ſi diſpenſationes alicui ſubdito alterius concedunt̃ per prin
cipem,ſi poſſunt operari circa extraneos,non operantur contra
ius ſuperioris.ſecus ſi contra extraneos operari non poſſent,&
tunc operantur contra ſuperiorem l.etiam.in prin.de bo.lib.dum
loquitur de libera teſtamenti factione liberto conceſſã,nam cum
illa non poſſit operari circa extraneos,operatur contra ſuperio-
rem,& tene menti.

LEX XLIII.

1 *Occidens bannitũ non legitimè,vel de banno extractum,an puniendus ſit.*
2 *Stuprum,ne an adulterium commiſiſſe dicatur,qui cum nupta coiuit,quã ſolutam credebat:Et voluntas,& propoſitum diſtinguit maleficium. num.3.*

SI ex lege. Qui duxit in uxorem illam quam putabat a
marito iuſte repudiatam,licèt non eſſet,de
adulterio non punitur.ſecus ſi ſciebat.h.d.Inducitur† in ar.de
1 illo,qui occidit bannitum,qui erat extractus de bãno,uel nõ
erat legitime bannitus,utrum puniatur ſi ſtatutum dicat,ꝙ banni
tus poſſit impune occidi,& dic,ꝙ ſi ſciebat non iuſte bannitum:
tenetur,ut hic,& ar.in l.4.§.condemnatum.ſ.de re iudi.& ibi per
Dy.Si uero ignorabat,tunc non tenetur pęna homicidij,quia cą
ret dolo,vt j.de ſica.l.in l.ſed tamen poſſet puniri extra ordinem
arbitrio iudicis.quia fuit in culpa non explorando utrum legitime
bannitus eſſet,uel non ar.j.de reg.iur.l.qui cum alio.& l.qui cum
2 alterius,& j.de pę.reſpiciendũ.§.delinquunt.¶Facit†etiam ad qu.
de illo qui commiſit ſtuprum cum nupta,quam putabat ſolutã,
an dicatur commiſiſſe adulterium,uel ſtuprum tantum?& dic,
ꝙ commiſit adulterium,quia cum det operam rei illicitæ inſpici-
tur,quod eſt in ueritate,non quod eſt in opinione.ſupra de iniur.
l.eum qui.§.ſi iniuria.& vide,quod not.ſ.eo.l.ſi adulterium cum
inceſtu.Sed cum datur opera rei licitæ inſpicitur opinio,ut hic,&
3 ita intelligitur†id,quod dicitur uolũtas,& propoſitum diſtinguũt
maleficia.ſupra de fur.qui iniuriæ.in princ.licèt illa videatur con-
tra.Sed ne obſtet,dic,quòd uerum eſt quo ad delinquentem ibi
autem domum frangens non committit furtum,& iſta eſt pul-
chra limitatio ſi bene inſpiciatur.

LEX PRIMA.

1 *Arma hodie portare habere,uel uendere,an liceat.*

De vi publica. Rubrica.

LEge Iulia. Qui tenet arma in domo,uel
in villa præter uſum uenatio
nis,itineris,nauigationis,uel commercij tenetur
1 hac l.h.d.cum l.ſeq.hodie† uero per Auth.de ar-
mis,etiam ex dictis cauſis non licet tenere,nec
ẽt portare,uel uẽdere,niſi quibuſdam perſonis
ad hoc deputatis,ſed nec etiam animo ſe defendendi licitum eſt
portare arma offenſibilia,uel defenſibilia infra ciuitatẽ,uel extra,
ut patet per totam conſt.in Auth.de armis.de iure uero fforum
non reperitur prohibitum portare arma defenſibilia,ut loricas,
uel ſcuta.Sed nec ẽt offenſibilia,dum tñ ad ſui tutelam.j.eo.l.pe.§.
fi.Sed de conſuetudine non ſeruatur vr̃ etiam hodie per conſti.
Federici ꝑmiſſum uiatorib.portare enſem accinctum,uel alligatũ
ſellæ ſuæ ad ſui defenſionem x.col.de pace te.& eius viola.§.mer-
cator.licèt de iure C.eſſet penitus prohibitum,& ẽt faciendi facul
tas ꝓhibita,niſi certis ꝑſonis.ut C.de gladia.& ut uſus arm.inſcio.
prin.interdic.ſit lib.x.Et iõ ſunt tria,quæ inſpiciũtur.Primum utrũ
ſit ꝑmiſſum portare arma.Secundum utrum ſit permiſſum tene
re,Tertium utrum ſit permiſſum uẽdere,& diſtingue ſecundum
diuerſa iura fforum,C.& Auth.ut dixi ex conſuetudine tamen ꝓ
batur,& maximè Mediolani,vbi fiunt arma,& venduntur.

LEX IIII.

In eadem. Hic ponuntur multi caſus,quibus quis puni-
tur quando contra ſtatum publicum.§.ꝑte-
rea,j.ea.l.& quando contra priuatum.& vide per te,quia non ex
pedit ſummare. Pau.de Caſt.

LEX V.

1 *Quæſtio ciuilis ſi in criminali incidat vtra prior expediri debeat.Et quid contra.*
2 *Iudices ſeculares,an de clericis cognoſcant Et qui nuntium ſententiam de mandato exequentem impedit,ſeq; armis defendit lege Iulia de vi publica tenetur.*

1 QVi cætu. In §.ſi de vi.ſi† quæſtio ciuilis incidat
in criminali,prius expeditur crimina-
lis,quàm ciuilis,ad hoc allegatur.Sed quid econtra,ſi
criminalis incidat in ciuili?dic,aut incidit per modum
accuſationis principal̃r,& tũc idẽ.C.de or.iu.l.fin.aut p modum
exceptionis,tunc ſi quidem in cauſa ciuili prius intentata agebat̃
de proprietate,ueutra ꝑfertur alteri ſed utraque ſimul expeditur,
ut l.pe.e.ti.de or.iudi.Sed ſi agebatur de poſſ.tunc ciuilis præfert̃
criminali,ſi criminalis requirit altiorem indaginem.C.de edic.di-
ui Adri.tol.l.2.¶Si de ui.ſi criminaliter ut congruat ti.¶In §.q ua
cantem.ſ.honeſtam,vel inhoneſtam,q̃ cõuerſa eſt ad honeſtam,
nam in illis idem eſt l.imperialis.C.de nupt.ſi aũt omnino eſſet in-
honeſta,& turpis,tñ rapiens non tenetur ſ.de furt.l.veruntamen.
2 & C.de rap uir.l.prima.in principio.Nota.†quomodo iudices ſe-
culares ad eccleſiaſticos iudices mittunt clericos qui eos cum mi
tra.uel alio ſimili puniant,cũ de hoc ſe intromittere non debeãt.
Bar.& eſt no.l.in l.qui dolo.No.ꝙ qui nuntium exequentem ſen
tentiam cum mandato impedit,& non permittit exequi,ſed cum
armis ſe defendit,tenetur hac l.hoc uerum,ſi ſit certũ,ꝙ ſit illius
iudicis,& hẽt mandatum,& modum non excedat,ut l.prohibi-
tum.C.de iure fiſci.libro decimo. Paul.de Caſt.

LEX PRIMA.

1 *Pœna ordinaria,& extraordinaria,an pro eodem crimine imponi eidem poſſit.Et quid de duabus ordinarijs.Et an infamis poſſit eſſe iudex.*

Ad l.Iuliam de ui priuata. Rubrica.

DE vi priuata. Damnatus hac l.perdit
tertiam partem bono-
rum,& infamis efficitur,propter quod ab ho-
nore uel dignitate repellitur,& in hanc l.incidit,
q ex naufragio dolo malo aliqd accipit.licèt ẽt
ex conſtitutionib.principum extra ordinem pu
1 niatur.h.d.¶Et no.ultimum,quia†per hoc uidetur,ꝙ ex eodem
crimine poſſit alicui imponi pœna ordinaria,& extraordinaria,fa
cit cap.j.extra de calum.& de rap.c.in archiepiſcopa.Sed duæ pœ
næ ordinariæ imponi non poſſunt ẽt ex diuerſis legib.l.ſenatus.de
offi.pręſ.¶Infamib.No.ꝙ infamis nõ põt eſſe iudex.& hæc exce
ptio debet opponi ante litem conteſtatam,ſi eſt iudex delegatus.
Sed ſi eſt ordinarius,non poteſt contra eum hæc exceptio oppo
ni,per ſubditum,ar.in l.Barbarius.de of.præto.& l.ſenatus.de of.
pręſi.de quo dic.ut no.p Inn.in c ſciſcitatus,de reſcrip.de of.dele.
cũ ſuper.p Bar.in l.quidam conſulebant.ſ.de re iu.¶Eadem pœ-
na.ſ.

na.ſ.vt repellatur a dignitate vel honore.Rediguntur,vt ſunt om-
nes damnati ex cauſa famoſa,tales enim a dignitate,vel honore
repellũtur.C.de dignit.l.neque famoſos,li.12.hoc vult dicere iſte
verſiculus,licèt glo.multum laboret.

LEX II.

1 *Obligatio ad pœnam legis Iul.de vi priuata.vnde naſci dicatur:Et qui conſentit in delictum,non conſentit in pœnam.Et quid in delictis.*

HAc lege. Non ſummatur.¶Tenetur.i.punitur.
1 nam†ad hanc pęnam nõ reſultat obli
gatio.quod patet,quia ad ipſam imponendam non
intentatur actio,ſed imploratur iudicis officium no-
bile,quod nõ ꝑſupponit obligationem.l.q per colluſionem.ſ.de
ac.emp.& de anu.leg.l.Quintus Mutius.§.Põponius,& not.ſ.de
damn.infec.l.cum poſtulaſſent,& hoc eſt regulare in omni pęna,
q̃ reſultat ex crimine publico.Alij dicunt ẽt ad illam eum obliga-
ri,qa delinquendo conſenſit,vt puniat̃.ſ.de poſtula.l.prima.§.ad
2 beſtias.Ex quo conſenſu oritur obligatio.Sed†non placet:qa licèt
conſentiat in delicto,non conſentit in pęna q̃ imponitur in eo.In
criminib.aũt priuatis bñ reſultat obligatio ad pęnam,vt patet ſ.in
toto libro de priua.delic.in quibus pęna petit̃ iure actionis:patet
ẽt in l.prima.ſ.de act.& obl.qa dicit obligationẽ oriri ex delicto.ſ.
in publicis criminibus ad pęnã extraordinariam applicandã parti
rõne ſui intereſſe:ſimiliter orit̃ obligatio,& actio in factum.j.de
fal.l.q̃ pro nomine.ſupra pro ſocio.l.nec quicquam,& hanc non
puto oriri ex conſenſu,licèt ex legis authoritate.¶Verberetur.ſ.
cum dolore pulſaretur.ſupra de iniur.l.lex Cornelia.§.inter.

LEX VII.

1 *Debitor vendendo rẽ alij obligatam,an dominium traditione in emptorẽ accipientem transferat.Et quid in iuribus incorporalibus.*
2 *Emptor iuris incorporalis,an impune quaſi poſſeſſionem propria authoritate apprehendere poſſit.*

CReditores. Si creditor in bonis debitoris,ꝓ-
pria authoritate.i.ſine iudicis licẽ
tia ius ſibi dicit,ius ſuum amittit,& ſi per uiolentiam
facit,hac lege tenet̃.h.d.cum l.ſe.quod plane declara,
ut plenè no.in l.prima.ſupra quod met.cauſa.Si in rem.i.ſibi debi-
tam,vel non:nam antequàm ſibi tradat̃,non dr̃ ſua,ſed debitoris,
licèt dicatur ſibi debita.Hinc eſt,ꝙ debitor alteri tradendo,& uen
dendo transfert dñium.C.de rei vendi.l.quoties.facit l.ex ſtipula-
1 tione.de acq.poſ.& C.e.ti.l.minus inſtructus.hoc†eſt verum in re
bus corporalib.in quib.cadit vera traditio.Sed in iuribus incorpo
ralibus in quibus uera traditio non cadit,ex ſola ceſſione tranſ-
fertur omne ius,quod quis hẽt.ſ.de pig.ac.l.j.& notat̃ per Com-
poſtella.in c.primo.extra de conſti.hoc patet in ceſſione,vel in
datione actionum,per q̃ transferuntur vtiles ipſo iure ſine alia tra
ditione,q̃ non in eis cadit.C.de ac.& oblig.l.2.Ex hoc ſequuntur
duo notabilia.Primo,ꝙ ſi ius incorporale concedit̃ duobus,ille q
eſt prior,eſt potior in iure.Secundo ſi res tradatur,in qua illud ius
fundatur,vt l.creditor.§.fi.cum l.ſeq.ſ.qui pot.in pig.habe.Sed in
corporalibus potior eſt ille,cui prius traditur,ut d.l.quoties.¶Se-
2 cundo†ſequitur,ꝙ ille cui ſimile ius venditur,poteſt propria au-
thoritate occupare.Nec in hanc l.incidit,dummodo nihil corpo-
rale attingat.¶Iſtam quæſtionem ponit Inn.notabiliter.in c.cum
noſtris,extra.de conceſ.præb.ſecus ſi aliquod corporale attinge-
ret,vt in c.licèt,de præb.lib.6.¶Intrauerit,ẽt ſi pro ipſo eſſet lata ſẽ
tentia:qa non licet propria authoritate executionem facere l.mi
les.§.iudicati.de re iud.Secus ſi habet licentiam a iudice,vt infra ſu
bijcitur in uerbo nullo concedente,a contrario ſenſu,& ſ.de acq.
poſ.l.iuſte poſſidet,& not.in d.§.iudicati,& C.vnde vi.l.memine-
rint,per gl.nam talis ſententia etiam ſi ſit iniuſta ipſum excuſat.ar.
ſupra de ſuſpec.tuto.l.qui teſtamento.

LEX VIII.

Si creditor. Debitoris occupet.Sed ſi in re mea quam
naturaliter,& ciuiliter poſſideo,tu aliquid
facis,licitum eſt propria authoritate occupare.ſupra ad l.Aquiliã.
l.quemadmodum.§.ſi protectum.& ſupra quod vi,aut clam.l.
qd̃ vitem.§.ſi ad ianuam.Idem ſi tantum ciuiliter poſſiderem,qa
licitum eſt mihi illam ciuilem poſſeſſionem defendere.ſupra vti
poſſi.l.j.§.interdictum,& ibi no in glo.Idem ſi retinerem licite ex
decreto iudicis.l.hæc autem §.fi.ſupra de quibus cau.in poſſ.ea.&
notatur per Bar.ſupra ſi mulier ventris nomine.l.j.§.neceſſario.
Et adde quod no.Inn.in c.j.extra de immu.eccleſiæ.& per glo.in
cle.2.de cenſi.& in Spec.de loc.§.nunc aliqua ver.quadrageſimo
octauo,& d.l.hæc autem,in fin.& dico,ꝙ illũ text.intelligit melius
Bar.in l.j.§.neceſſario.alleg.q̃ aliquis alius.

LEX PRIMA.

1 *Qualiter puniatur teſtis,qui falſum deponit in cauſa capitali.*
2 *Negatiuam quandoque quis probare cogitur.*

De ſicarijs. Rubrica.

LEge Cornelia. Incendium etiam ſi inde
non ſit ſecuta mors.Et
1 qualiter puniant̃ incendiarij:Vide quod plene†no.C.
de accuſa.l.datam,&c.præterea,extra de ſententia ex
com.Qui ve falſum teſtimonium.Not.iſtum verſiculum.in cauſa
capitali tenetur hac l.quod intellige,ſi ex illo teſtimonio fuerit qs
condemnatus,alibi dicitur,quòd tenetur pęna talionis,ſicut accu
ſator calumnioſus,ut habetur 33.q.5.hæc imago,& vide quod
no.2.q.3.in glo.ſummæ.

§.Diuus. Abſolui.ſ.totaliter.ſi caſu fecit.C.eo.l.eum.Sed
ſi per culpam non totaliter,ſed leuius punit̃,vt
in gl.& j.de pę.l.reſpiciendum.§.delinquũt,& incumbit ſibi onus
probandi,ꝙ non fecerit animo interficiendi,quod qualiter pro-
bari poteſt,notatur.C.e.l.j.quia probatur ex coniecturis,qa erat
amicus ſuus,uel cõſanguineus præſtito iuramento purgationis,
2 ut ibi notatur.Et†ſic no.caſum,in quo quis tenetur probare nega
tiuam,videlicet,ꝙ non ſit dolus,& eſt ratio,quia cum actus ſit de
ſe reprobatus,præſumitur contra eum.C.de iniur.l.ſi non con ui-
cij.aliàs qui dolũ allegat,dolum probare tenetur.l.quoties.C.de
dolo,& l.qui dolum.ſupra de probatio.

1 *Impunitum eſſe quod,quis ad ſui defenſionem facit.*
2 *Sui in ſubſtitutione qui dicantur.*
3 *Teſtatoris verba ad iuris ſubtilitatem non ſemper ſunt reſtringenda.*

1 §.Item diuus. Nota†ſecundum Iac.de Are.impuni-
tũ eſſe,quod ad propulſandam iniuriã
ſuam & ſuorum quis facit:ad ea q̃ notantur.in l.ut uim.ſ.de iuſti.
& iur.& dicunt̃ ſui.omnes qui contra ipſum teſtimonium ferre
non cogũtur.ſcilicet,uſque ad ſeptimum gradum,ut no.gl.C.ad
2 Turpil.l.penultima.Iſtud facit ad quæſtion.†cum qs inſtituit in te
ſtamento Titium,& ſuos.de qbus intelligat̃.Nam dicunt qdam,
ꝙ non intelligitur,niſi de filijs in poteſtate conſtitutis.Nam alij
ſunt extranei,ſed ego puto,ꝙ intelligatur de omnibus agnatis uſ-
que ad gradum octauum,qui poſſunt ad eius ſucceſſionem veni
re,puto tñ eos ſubſtitutos ſm ordinem,ut priores in gradu prius
uocentur ad ſubſtitutionem,argu.de leg.ſecundo.l.peto.§.fratre,
3 & l.cum pater.§.penul.& ad Treb.l.heredes mei.§.peto.quia†nõ
ſunt ſemper verba teſtatoris ad ſubtilem iuris interpretationem
reſtringenda.de leg.tertio.l.non aliter,& d.Barto.aliqualiter in l.
Gallus.§.primo.& bene ſupra de li.& poſt.

LEX III.

1 *Pęna legis ſi per ſtatutum alteretur,an punitio remaneat.Et ſtatuta dicẽtia bannitum interfici poſſe,benè fundata eſſe.*

EIuſdem legis. In principio.Sed ſi cã homi
nis necandi:tũc ſecuta mor
te puniretur pęna capitis,aliàs pęna relegationis:qa
illa eſt mala occaſio.infra de pęn.ſi quis aliquid.¶Pig
mẽtarij.i.ſpeciarij,ſic cicuta herba peſtifera,cuius ſucco mortuus
eſt.Socrates.Et facit ad id,quod no.per Bart.in l.2.ſupra de pub.
1 iud.vbi†q̃rit,nunquid ſi pęna legis alteretur ꝑ ſtatutum remaneat
punitio?& dicit,ꝙ ſic,quia licèt pęna ſit mutata,tamen accuſatio
durat,ut hic eſt caſus.¶Item nota,ꝙ ſtatuta dicentia bannitum in-
terfici poſſe,eſſe bene fundata per hunc textum.¶Transfugas ẽt
dum tamen ſint legitime banniti pro crimine contra rempublicã
commiſſo Paul.de Caſt.

LEX IIII.

1 *Dolus in eo qui in officio delinquit non requiritur,ut puniatur.*
2 *Iudex reum cum exceſſu torquens,ita,vt inde mors ipſi reo contingat,an ſit puniendus,licèt dolo careat,& qua pœna.*

LEge Cornelia. Si poſitus in magiſtratu
facit aliquod illicitum ꝯ-
1 tra necem hominis,tenet̃ hac l.h.d.Et no.ꝙ†in eo nõ
requiritur dolus,qui delinquit in officio,ut puniatur
etiam totaliter,ſed ſufficit lata culpa.C.de cuſto.reo.ad commen-
tarienſem,& ſic grauius punitur,q̃ alij.Secus ſi delinqueret extra
officium,quia tunc punitur mitius etiam ſi dolo delinquat.infra
2 eo.l.penul.& per iſtud principium dicitur,ꝙ†ſi iudex poſuerit ali-
quem ad torturam,& exceſſiuè torſerit,ita ꝙ mors ſecuta ſit,li-
cèt dolo careat,quia videtur ad vindictam publicam feciſſe.ſ.de
iniu.l.quod reipublicæ:tamen dẽt decapitari,ſi fuit in lata culpa,
quod eſt notandum ſm Bart.hic,& ita ponitur caſus,& nota per
Cyn.in d.l.ad commentarienſem. Paul.de Caſt.

1 *Culpa lata in maleficijs,an dolo æquiparetur.Et an quis puniatur pro leui,& leuiſſima culpa.*

§.Cum quidam. Qui per laſciuiam,aut latã cul-
pam mortis cauſam alicui præ-
ber,

bet: non punitur pœna capitis, ſed relegatur. hoc dicit. & ſic mitius punitur, ꝙ delinquit per culpam, q̃ per dolum, quia lata culpa non æquiparat̃ dolo in maleficijs. ȷ. eo. l. 3. Et dicunt quidam, ꝙ nulla culpa facit quem cōdemnari criminaliter, niſi lata, & de hac loquit̃ hic, & nota Cynus in l. ſi qs non dicam. C. de Epiſ. & Cleri. Sed tu dic, ꝙ ēt propter leuem & leuiſſimam punitur quis criminaliter, licèt leuius q̃ per latam. infra de pę. l. reſpiciendum. §. delinquunt. ¶Item not. ꝙ tunc punitur quis criminaliter ex lata culpa, cum ipſa tendit principaliter in læſionem alterius. aliàs ſecus, vt l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ſ. de adulter.

1 *Fauori publico an per priuatum renunciari poſſit. Et quid, ſi ſtatutum puniat alium percutientem, an puniet percutientem eum, qui uelit.*

2 *Abſens ad mortem damnari poteſt.*

§. Idem diuus. Non eſt licitum aliquem etiam volētem caſtrare, vel ſpadonem facere, ēt ſi ſit ſeruus, & qui hoc fecerint, vel ſe ſponte, ad hoc tradiderint, in hanc l. incidunt, & capite puniuntur, & poterunt in abſentia condemnari. ¶Sed qui ſeruum caſtrandum tradiderit, duntaxat, in dimidiam bonorum mulctabitur. h. d. vſque ad l. 3. & hoc eſt ſtatutum in publicum fauorem, vt ciuitas, & imperium liberis repleat̃.
1 ȷ. de bo. dam. l. fi. §. penult. & ſolu. mat. l. j. & †ideo non poteſt ēt per volentem huic fauori renuntiari, vt hic patet, & ſ. de iniur. l. j. §. vſque adeo. licèt iniuria priuata remitti poſſit, vt ibi. Per hoc patet, ꝙ ſi ſtatutum dicit, ꝙ percutiens aliquem in tāto puniat̃, ꝙ etiam percutiens volentem incidit in ſtatutum, quia fauorem publicū reſpicit, & bonos mores, & hoc eſt verum, quo ad publicam vindictam. Sed ipſe percuſſus non aget iniuriarum, quia iniuria non infertur in volentem. Secus ſi ſtatutum reſpiceret tantum priuatam vtilitatem, vt ſi diceret, ꝙ nullus ingrediatur poſſeſſionem alterius, nam ingrediens poſſeſſionem volentis non tenetur, nec quo ad ipſum volentem, nec quo ad rem publicam, ar. dicti. §. vſque adeo, & l. j. §. inde queritur ſupra de no. oper. nuntia. & de ſer
2 uis export. l j. ¶Item †no. caſum ſpecialem in verſic. & qui hoc crimine, in quo damnatur qs abſens ad mortem, & eſt alius. C. de pęn. l. ne diu. ſecundum Bar. eſt alius in crimine legis Iuliæ maieſt. vt habetur in quadam noua conſtitutione Federici, quam edidit in ciuitate Piſarum ſ͛m Bar. Glo. tamen hic dicit, ꝙ in abſentia non damnabitur ad mortem ſed relegabitur, quę pęna irrogari pōt in abſentem. Tu dic contra. Nam illud eſt verum, cum tale crimen eſt, ex quo etiam præſenti non veniret imponenda pœna capitalis, ſed relegationis: vt infra. Si autem capitalis veniret imponenda, & tunc in abſentia non debet etiam relegationis ſententia ferri, vt notatur in l. abſentem. ȷ. de pę. per gl. ſuper verbo relegationem, quæ contradicit huic, ſed illa vera ſecundum Dy.

LEX VII.

1 *Culpa lata an puniatur, ſi non ſequatur euentus.*

2 *Culpa lata in maleficijs innominatis an dolo æquiparetur, & quid in maleficijs nominatis.*

IN lege. Ad pœnam l. Corneliæ imponendam ſufficit doloſus animus, licèt non ſequatur euentus maleficij. Sed lata culpa non ſufficit, quæ in maleficijs non æquiparatur dolo, ad hoc alleg. Cir
1 ca primum dic, †ꝙ ſi non ſequitur euentus, aliqualiter leuius punitur quam ſi ſequeretur. ſupra de extraordin. crim. l. j. in principio. & innuit in tex. in l. aut facta. §. euentus. ȷ. de pę. facit quod notatur in Spe. de accu. §. j. verſiculo, quid ſi per actum fuerit. Circa ſecundum dic, ꝙ in maleficijs, vel delictis nominatis lata culpa non æquparatur dolo, ſiue ſint priuata crimina, ſiue publica. & ſiue quæratur de pœna criminali, ſiue ciuili, vt eſt furtum, & iniuria, vel homicidium & crimen falſi. ſupra de furt. l. prima. & l. falſus. §. qui alienum. & l. inter omnes. §. rectè ibi, qd in dolo &c. & C. de fal. l. nec exemplum. Sed in maleficijs innominatis, vt cum punitur actus, uel factum, qui non cadit in nomen alicuius maleficij, tunc lata
2 culpa †æquiparatur dolo ſupra ſi menſ. fal. mo. l. prima. §. primo, & ſi quis teſta. liber. eſſe iuſſus l. prima. §. non autem. nā ibi punit̃ ſeruus, qui aliquid ſubrahit pendente cōditione libertatis quod furtum dici non poteſt, ut l. ſerui. & filii. ſupra de fur. vt oriatur actio furti. Sed actus eſt de ſe malus, & ideo lata culpa æquiparatur dolo, & eſt ratio in prædictis, quia in maleficijs innominatis imponit̃ pęna extraordinaria ad arbitrium iudicis. ſupra de extraord. criminibus. l. j. §. j. & no. de iniur. l quod ſenatus. Sed ad pęnam extraordinariam ſufficit lata culpa: vt ſupra eod. l. corporalia. §. primo. Sed in nominatis criminibus imponitur pœna ordinaria ad quam regulariter requiritur dolus. Cętera dic, vt d. l. prima. §. non autem. ſi quis teſta. liber. Bar. & adde gl. quæ cum iſta l. all. in l. in actionibus. ſ. de in litem iurand. l. lata negligentia. Paulus.

LEX VIII.

Si mulierem. Si mulier dat cauſam, vt abortū faciat, in exilium damnat̃ ex hac l. h. d. hoc eſt verum, antequam partus ſit formatus in utero. ut ante xl. dies, vel ſecundum alios 45. Sed poſtquam eſſet in vtero formatus, tunc puniretur pęna capitis, quia eſſet homicida. infra de pę. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis, & nota. ſupra de extraord. crimi. l. diuus, & dic, vt ibi in glo. pœnam vero irregularitatis non incurrit: niſi qui partui iam formato mortis cauſam præbet. extra de homi. c. ſicut Dyn. Paul. de Caſt.

LEX XII.

1 *Voluntas in maleficijs an ſpectanda ſit, non euentus: Et an uoluntas quãdoq; puniatur. Et qd in eo qui plus delinquit, q̃ credidit, aut uoluit.*

FVrem. Furem nocturnum licitum eſt interficere, ſi parcere quis ipſi non poteſt ſine periculo ſuo, vel ſuarum rerum. h. d. text. cum gl. ¶Furē autem diurnum non poteſt quis interficere, niſi timeat periculum perſonæ, quia telo ſe defendit, nam periculum rerum timere non pōt, quia pōt diurnus cito recognoſci, & in iudicio cōueniri, & idem eſſet in nocturno, ſi eadem ratio ſubeſſet,
1 ſecundum Doc. ¶Ex prædictis patet †intellectus ad l. j. C. vnde vi, vbi dicitur ꝙ licitum eſt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, quod intellige, ſi aliter ſe defendere non poteſt, vt l. ſcientiam. §. cum aliter. ſupra ad l. Aquil. Et certe locum habet, ēt ſi timeat periculum rerum ſuarum. Vnde ſi vis mihi res meas auferre, & ego timeo ipſas non poſſe recuperare, quia es potens, vel te non cognoſco, licitū eſt mihi te interficere, & idem ſi velles me verberare, licèt non interficere, nam ſi permittitur pro periculo rerum irrecuperabilium, fortius pro periculo pſonæ, quod nota perpetuo ſecundum Bartolum. & eſt valde bonum dictum.

LEX XIIII.

1 *Vim vi repellere licere cum inculpatæ tutelę moderamine, qualiter intelligendum ſit. Et an verberare, volentem occidere liceat.*

DIuus Adrian. In maleficijs ſpectatur voluntas, non euentus. Sed alibi dicitur, quòd ſpectatur euentus, vt infra de pœ. l. aut facta §. euentus, & dic, ꝙ vtrunque procedit in diuerſis caſib. & ideo lex iſta legitur quatuor modis. Primo, ꝙ delinquere noluit, & tñ deliquit, & tunc inſpicitur eius voluntas, de
1 fur. l. qui iniuriæ. in prin. ¶Sed circa hoc dicas, ꝙ† aut ipſe fuit in culpa, & tunc punitur, ſed mitius habita diſtinctione inter latam culpam, & leuē, & leuiſſimam. ſupra e. leg. Cornelia. §. j. & l. in le. Aut delinquit per caſum, & tūc, aut p̄ceſſit culpa, & idem per omnia. C. e. l. j. & ibi notatur. Sed ſi nulla præceſſit culpa, tunc in nullo tenetur, quia caſus fortuitus non meretur pœnam. C. eo. l. eum q. & infra de pęn. l. reſpiciendum. §. delinquunt, in fi. C. de pig. acti. l. q fortuitis. ¶Secundo legit̃ in eo, qui voluit delinquere, ſed non perfecit, vt ex ſola voluntate puniat̃, vt ſupra e. l. prima. circa prin. & §. diuus. & C. eo. l. is qui cum telo. quod eſt verum: ſi proceſſit ad aliquem actum. Secus ſi ſtaret in finibus ſolius cogitationis. infra de pę. l. cogitationis. Item eſt verum in grauiorib. criminib. ſecus in leuibus, vt l. j. §. j. ꝙ quiſq; iuris. Item eſt verum, ſi actus quem fecit, eſt de ſe punibilis, ſecus ſi eſſet permiſſus. Nam ēt ſi delinquere intenderet, non delinqueret. ſ. de fur. l. falſus. §. qui alienum, & l. inter omnes. §. recte, verſi. per ꝯrium, & de iniu. l. apud Labeonem. §. ſi quis virgines. his enim omnibus caſibus inſpicitur euentus, non uoluntas. ¶Item poſito, ꝙ ſola uoluntas interdum puniatur, tñ mitius punitur, q̃ ſi ſequutus fuiſſet euentus. ſ. de extraor. crimini. l. j. prædicta vera de iure communi, de conſuetudine vero, uel ſtatutis locorum potius inſpicitur euentus, q̃ voluntas, vt no. in Spe. de accuſatore. §. j. ver. quid ſi primo actum fuerit, & iſtæ duæ puniuntur, vt in glo. ¶Tertio modo legitur extra gloſſ. in eo qui voluit delinquere, ſed plus deliquit, quàm voluerit, quo caſu dic, ꝙ aut plus deliquit circa eandem rem, aut perſonam, & tunc inſpicitur euentus, non uoluntas poſtquam dabat operam rei illicitæ, vt patet ſupra de adul. l. ſi adulterium cum inceſtu. in princ. & de iniuriis. l. eum qui. §. ſi iniuria. & ideo ſi credebam tantum vulnerare, ſed occidi, teneor de occiſo. Item ſi credebam furari rem prophanam, & erat ſacra, teneor de ſacrilegio. Item ſi credebam verberare ignobilem, & ille erat nobilis, teneor tanquam uerberans nobilem, argum. iurium allega. ¶Si vero plus deliquit circa diuerſas res uel perſonas, quàm putauerit, tunc aut illud ueriſimiliter poterat credere, & inſpicitur euentus, ut C. ad leg. Iulia. de ui pub. l. ſi quis ad ſe fundum. Item ille, qui congregat gentes ad faciendū tumultum, tenetur de cæde cuiuſcunq; ēt ſi ſit mortuus unus de parte tua, ꝙ tamen non putabat, & ideo ſi quis poſuit ignem in domo unius, ut illam tantum combureret, tenetur etiam ſi combuxiſſet domum uicinorum, nam euenire poſſe proſpicere debuit. ſupra ad l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac actione. Si uero ueriſimiliter illud non dēbat credere, tunc aut deliquit in alias perſonas, uel res principaliter, ut puta, credebam uulnerare Titium tñ, & uulneraui alium, qui ſe interponebat, uel alium prætereuntem, & tūc teneor de utroq; . ſ. ad le. Aquil. l. ſcientiam. §. qui cum aliter, puto tamen, quòd non ad pœnam criminalem, ſed mitius puniar, quia non fui in

dolo. Item hoc eſt verum, quando dabam operam rei illicitæ volendo hominem percutere Sed ſi dabam operam rei licitę, vt quia uolebam percutere feram, & percuſſi hominem pręter euntem, non teneor dummodo nō fuerim in aliqua culpa, ut eſt caſus in d. l. reſpiciendum. §. delinquunt. in fi. facit l. ſi putator. ad le. Aquil. Sed ſi delinquo in aliam perſonam per conſequentiam de qua non cogitabam: puta, credebam percutere patremfa. & ipſe erat filiusfamilias: & ſic deliqui in patrem: non teneor quo ad patrem. & ſic inſpicitur voluntas, vt eſt caſus ſ. de iniur. l. eum qui. §. fi. ¶Quarto modo legitur in eo, q credebat delinquere uno modo, & vno genere delicti, & ipſe deliquit alio modo, vel alio genere: ut inſpiciatur quod putabat; ſed iſta lectura non procedit, quia in iure inſpicitur euentus, nō voluntas, ſupra de crimine expil. hęredi. l. fin. & iſtud eſt notandum. Paulus de Caſt.

LEX XVII.

1 *Occiſo uno in rixa eū teneri de occiſo, cuius ictu perijt occiſus, ſi de eo cōſtet. Et quid ſi non conſtet. Et qualiter teneantur ſocij, ſi plura interceſſerunt vulnera.*

2 *Delinquentibus plurib. qualiter teneatur vnus ex alterius delicto.*

SI in rixa. Si in rixa fuerit vnus percuſſus a pluribus, debet ictus vniuſcuiuſq; contemplari. h. d. ¶Sed ad quid dicit gl. ꝙ ille puniatur, qui habuit animum occidendi: alij non. Tu dic clarius, ꝙ †il
1 le teneatur de occiſo, cuius ictu periit. Nam ſi plura fuerunt uulnera, & vnum tantum erat mortale, ille punit̃ de occiſo, qui mortale intulit ſi conſtare poteſt quis fuerit. Sed alii qualiter puniētur? dic, aut quæritur de pœna ciuili, aut pecuniaria, aut de pęna criminali, aut de pęna canonica, vt irregularitatis. Primo caſu puniētur de vulnere tantum non inſpecto, an voluerit occidere, vel non: nam quo ad illam pœnam magis inſpicitur factum, q̃ voluntas, & hic eſt caſus in l. item Mela. §. ſi plures. ad l. Aquil. hoc verum, ſi vulnera non mortalia præceſſerunt mortale. Si vero mortale p̄ceſſit: tunc ſequentia vulnera, licèt ex ſe non erant mortalia, tamē propter mortale præcedens cenſentur mortalia in hominis debilitate, & ſic tenerētur de occiſo ſ͛m Bar. arg. ſ. ad legem Aquiliam. l. in hac actione. §. ſi quis ſeruum ægrotum. Sed non uidetur uerum: quia ex quo lætaliter erat vulneratus, & ſic non poterat euadere: ſequentia leuia vulnera non dant mortem, licèt accelerent eam, vnde videretur dicendum, eos potius mitius puniri tāquam vulnerauerint iam mortum, qui de proximo moriturus erat, arg. de teſtamen. mili. l. ex eo quòd. & ſupra de damno infecto l. damni. §. Sabini. Sed dictum Bar. bene procedit, quando præcedēs vulnus non eſt mortale, ſed propter ſequentia efficitur mortale: & ſequentia propter præcedens, nam tunc quilibet videtur dare cauſam mortis, & ſic quilibet tenet̃ de occiſo, ac ſi omnes ſimul occiderint, & hoc eſt, quod dicit glo. hic, & hoc puto verius. ¶Secundo caſu cum quæritur de pœna criminali: aut illi qui vulnerauerunt non mortaliter uenerunt cum animo, & propoſito interficiendi, licèt vnus tantum interfecerit, & tunc perinde tenentur, ac ſi occidiſſent. ſupra eo. l. prima. §. diuus. Sed ſi hunc animum non habuerunt ab initio, vel in ipſo actu: tunc tenentur de vulnere tantum, ex quo ipſi non interfecerunt, ſed alius: Ita dicitur in glo. quę ſic debet intelligi, quod eſt verum de iure cōi, de conſuetudine vero, uel ſtatuto ſ͛m, quod non conſideratur animus, ſed euentus, ut dixi ſupra in l. diuus. tūc dic idem per omnia, ut in proximo caſu dixi. ¶Tertio caſu cum quæritur de pęna cañonica. ſ. irregularitatis dic, ꝙ illam non incurrit, niſi qui interficit, non illi qui vulnerant non lætaliter, etiam ſi habeant animum occidēdi: nam & ibi inſpicitur exitus, non voluntas, vt extra de homicid. ſignificaſti. hæc vera, cum conſtat de illo ex cuius ictu perit, ſed ſi non cōſtat: tunc aut vulnera ſunt æqualia, vel vnum non eſt magis mortale, quàm aliud, tunc omnes tenentur de occiſo, vt in gl. & iam dictū eſt. Sed ſi vnum tantum eſt mortale, non tamen cōſtat quis illud intulit: tūc nullus tenetur de occiſo, ſed omnes de vulnere, & hoc ne in dubio Innocens condemnetur, infra de pœn. l. abſentem, licèt Barto. videatur dicere ꝯrium, ſed non placet. Et idem eſt ubi vnus tantum percuſſit mortaliter: ſed non conſtat quis: nam omnes abſoluuntur, h. d. gloſſ. ordinaria, in l. item Mela. in §. ſed ſi plures. in prima glo. quàm Doct. omnes dicunt eſſe contrariam huic gloſſ. Sed re vera non eſt, quia illa loquitur, quando vnum tantū fuit vulnus mortale, ſed non conſtat quis intulit. Iſta vero loquitur, quando vulnera omnia fuerunt æqualia, puta, omnia mortalia, vel omnia non mortalia per ſe: nam tunc quilibet videtur dediſſe cauſam morti: & ideo quilibet tenetur de occiſo. Sed in glo. contraria, vnus tantum dedit, ſed non conſtat quis, & ideo in dubio ſanctius eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem condēnare, vt in d. gloſſ. quæ debet limitari quo ad alios, qui non dederunt cauſam rixæ. Ille vero qui cauſam dedit, tenetur, etiam ſi nō conſtat quis occidit, ut l. ſi quis ad ſe fundum. C. ad leg. Iulia. de vi pub. quod eſt verum, ſi non prætextu officii; quia tunc habet locum §. ſed ſi plures. Sed ſi prætextu officii, quia tūc ſufficit vna pęna omnibus. l. tutorum. de adminiſtr. tuto. ¶Ex prædictis patet, ꝙ ſi plures delinquunt, quilibet tenetur ſua pęna, nec pœna vnius liberat alium, vt d. §. ſed ſi plures. Sed interdum æqualiter, interdū inæqualiter, & hoc cum non delinquunt ſub prætextu officii: nā tunc omnes tenentur vna tantum pœna. ſupra de publ. l. ſi militi. & ſupra de admin. tutor. l. tutorum. Per quas leges determinatum fuit, ſi ſtatutum dicit, ꝙ ſi cuſtodes carcerum recipiant pecuniam ab incarceratis, puniantur pœna quadrupli, & ſoluendo vnus tātum quadruplum pro omnib. cęteri liberentur: quia delinquunt ſub prætextu officii. Item iſta uera, cum quæritur qualiter plures
2 delinquentes puniantur. ¶Sed † ſi quæratur qualiter vnus teneat̃ ex delicto plurium? dic, ꝙ aut ille non fuit in dolo: & tenetur una tantum pœna, & illi plures reputantur pro vno. ſupra de publ. l. ſi cum exegiſſet, & ſi fa. fur. fec. dicatur, per totū. Si vero fuerit in dolo: tunc aut quæritur qualiter ex perſona plurium puniatur, & tenetur pro ſingulis. l. j. in prin. ſi famil. fur. feciſ. dicatur. ¶Sed ſi quæritur qualiter teneatur ex perſona ſua propter plures delinquētes dic, ꝙ vna tantum pœna, arg. ſupra ad leg. Iul. de vi priua. l. 2. & iō ſi mando pluribus, ꝙ faciant vnum maleficium, vna tantum pœna punior ex mandato meo.

LEX VI.

1 *Qualitas in mandatario delictum aggrauat in mandante. Et quatenus id verum ſit.*

Ad l. Pompeiam de parricid. Rubr.

VTrum. Filius iſtius de morte patris tenetur pęna parricidii, & idem in extraneo ſi conſilium dedit, ꝙ filius interficeret pa
1 trem. h. d. ¶Si occiderit dic, vt in gl. Et † ſic not. ꝙ qualitas, quæ eſt in mādatario aggrauat delictū in mandante. Nam ſi mando filio alicuius, ꝙ patrem interficiat, vel ſi præſto auxilium, vel fauorem, teneor lege Pompeia, ſicut ipſe filius: & tamen ſi per meipſum facerem, ſolū tenerer. l. Cor. de Sicar. iſtud eſt verum in qualitate, quæ inerat, in princip. mandatario, ſciente ipſo mandante: ſecus in illa, quæ ſuperuenit ex poſtfacto præter eius propoſitum, nam illa non aggrauat delictum. ſupra de fur. l. is qui opem. vbi dicitur, ꝙ licèt ipſe fur ſit deprehenſus in furto: non tamen tenetur furti manifeſti: quia illa qualitas ex poſtfacto ſuperuenit. Ex quibus conclude ad duas quęſtiones. ¶ Prima eſt ſi ſtatutum dicat, ꝙ popularis vulnerans popularem puniatur in centum, nobilis vero teneatur in duplū: & vnus popularis mandat vni nobili, ꝙ aliquem vulneret, certe punietur in duplum, ſicut ipſe nobilis: qa qualitas illa inerat a principi. ¶ Secunda eſt, ſ͛m ſtatutum plus punitur furtum factum de nocte, quàm de die, pone mandaui tibi, & opem præſtiti, vt faceres furtum de die, & tu feciſti de nocte, certe punior, ac ſi fuiſſet factum de die, quia præter propoſitum meum, argum. dictæ l. is qui opem, & dic, vt ibi plene per Bar. Paulus de Caſtro.

LEX VII.

Si ſciente. Non ſolum filius patrem interficiens hac l. tenetur, ſed etiam quilibet extraneus opem præſtans filio, & etiam qui fuit cauſa, vt ille opem præſtaret hoc dicit. ¶In gloſſ. quando dicit not. arg. pro qua gloſſ. facit l. ordine. §. in fraudem. infra ad municip. & in Auth. de ſanct. epi. §. omnib. colla. 9. in Authen. vt nulli iud. §. ſi quem adulterii. Sed certe iura iſta loquuntur, quando contractus tendit in præiudicium aliorum, q̃ contrahentium, nam tunc adhibitus eſt, vt proxeneta teneatur illis. Sed caſus gloſſ. loquitur quando tendit in preiudicium illius tātum, qui proxenetam adhibuit, vnde non videtur, ꝙ illud poſſit eis impingere, argu de lega. j. l. ſi ſeruus plurium. §. ſi hæredi. & C. 1
de ſeruo pign. da. ma. l. 2. & quia nemini officium ſuum debet eſſe damnoſum. ſupra ex quibus cauſ. ma. l. videlicet. & hoc puto ve- 2
rum. Et ſi diceres, ſ͛m iſtam rationem non videtur, ꝙ vſuræ repeti 3
poſſint etiam a mutuante, reſpondetur, ꝙ alia ratio eſt in mutuāte, cum ex mutuo lucrum ſenſerit licitum, quod ab eo extet, vt l. propterea. §. meminiſſe. de inoffi. teſta. & de calum. l. in hærede. vñ de non poteſt repetenti turpitudinem imputare, de qua lucrum ſenſit, ut §. ſi hæreditatis, alleg, ſed proxeneta ſic, quia lucrum non ſenſit, & facit quod no. in l. alias. §. fi. de iureiur. per Barto. ¶Pœnæ. Bar. dicit, ꝙ hodie locum habet pœna huius l. per. l. j. C. eo. aliæ ll. non leguntur.

1 *Falſum quot modis committatur.*

2 *An magis credatur teſtibus, quàm notario.*

Ad l. Cornel. de falſis. Rubrica.

¶Iſte titulus diuiditur in tres partes. Primo loquitur de vere falſo, quod punitur per l. Corne. Secundo de quaſi falſo, quod punitur per ſenatuſconſultum. Tertio ponit, quę ſit pœna falſi, vel quaſi ſi
1 mili. Secunda ibi teſtamenta. Tertia in §. fi. ¶Et no. † φ falſum committitur ſeptem modis, qui ponuntur vſq; ad §. ad teſtamenta. Primo cum mutatur veritas cum expreſſione falſitatis, & de hoc loquitur principium. ¶Secundo vero cum pecunia recipitur, vt mutetur, licet mutata nō ſit, & de hoc loquitur §. item qui ob inſtruēda. Tertio cum veritas ipſa venditur, vt ſi teſtis recipiat pecuniam vt etiam verum teſtimonium dicat, & hoc colligitur in verſiculo ſed & ſi quis. in verbo dicendum, cum gl. ¶ Quarto modo cum celatur veritas, non tamen exprimitur falſitas, & hoc dupliciter, nā interdum celatur tacendo, & de hoc in eodem verſiculo in verbo, vel non dicendum. Interdum vero committitur ipſam veritatem corrumpendo, vel peruertendo, & de hoc in verſiculo qui rationibus, & prædicta locum habent, cum veritas facti mutatur aut ſupprimitur. Quinto modo committitur cū mutatur, vel ſupprimitur veritas per iuris miniſtrum, & de hoc in verſiculo, ſed ſi iudex. ¶Sexto cum procurator aduocatus, aut iudex reuelat ſecreta iuris partis vnius alteri, & in verſiculo is qui depoſita. ¶ Septimo committitur cum notarius ſolennitatem iuris ſcienter omittit. C. de teſta. l. iubemus. in fi. vbi eſt tex. notabilis caſus in principio, φ notarius qui ſcribit aliter dicta teſtiū, ꝙ dixerint, uel aliter iudici oſtendit, ꝙ dixerint, pœna falſi punitur. h. d. ¶† Sed qualiter ꝓbatur hoc ſi notarius dicit, φ teſtes dixerint vnum, & teſtes dicūt ſe aliter dixiſſe cui creditur? & videtur dicendum, φ credatur teſtibus per iſtam literam, aliter quomodo poſſet hoc probari. Sed contrarium eſt verum, quia quilibet teſtis in ſuo dicto eſt ſingularis, & ideo, ſibi non eſt credendum, vt in c. cum dilectus. de electione. & ideo dic, credendum eſſe notario, ēt ſi plures teſtes contrarium deponant, caſus eſt in c. ad audientiam. extra de præſcrip. & ita determinat Spec. in tit. de teſtamento. §. i. ver. Sed pone, ecce iudex, & de inſtr. editione. §. reſtat. & vide Io. An d. verſi. quid ſi cum atteſtationes, facit, quod nota Inno. in ca. cum Ioannes. de fide inſtru. & fuit quæſtio domini Bar. Brixien. Quomodo ergo probabitur, φ notarius aliter ſcripſerit, quàm ipſi dixerint, cum ipſi recipiantur in ſecreto, vt not. in l. ſi quando. C. de teſti. Reſpondeo, φ probari poteſt per aliam ſcripturam notarii, puta ſi in originali ſcriptura ſcripſit vnum, poſtea cum ipſam extendit, ſcripſerit aliud, nā tunc apparet falſarius, vt ꝫ. eo. l. eos. ſtandum eſt. n. originali, in Auth. de Tabel. §. penul. & ar. l. ſi quis ex argentariis. §. fin. ſ. de eden. & quod no. in l. ſi librarius. ꝫ. de reg. iur. per Bart. & per eundem in l. Caius. de leg. 2. quod eſt verum, ſi ſcienter, & doloſe cōtrarias ſcripturas confecit ex dictis teſtium. Secus ſi per errorē aliquod verbum obſcurum teſtium in prima ſcriptura poſitum exponeret in ſecunda, & licet hoc facere non debeat, non tamen committit falſum, quia ſine dolo. C. eod. l. erroris, & iſtud facit in fine videre meo. Paul. de Caſt.

uendere iuſtum patrocinium, uel iuſtum conſilium, ut d. ca. non licet, nam ipſi pro una tantum parte conſiſtunt, ſed iudex, & teſtis pro utraq; dicit tamen gl. in d. c. non licet. φ ſi ſine magno labore poſſunt dare conſilium, non reuoluendo libros, nec laborādo in perlegendis allegationib. φ gratis tenenť ſubuenire. ¶ Vel non dicendum. Nota quartum modum committendi falſitatem. ſ. cum celatur ueritas, hoc verum eſt in tribus caſibus tantum. Primus cum celatur cum periurio, cum teſtis iuratus veritatem nō dicat, puta, φ dicit ſe non recordari, cum recordetur. C. de epiſ. & cleri. l. presbyteri. vbi caſus. Secundus eſt cum adhuc non iurauit, ſed requiritur, vt teſtimonium dicat, & non vult, & veritas aliter nō poteſt reperiri, quia non ſunt alii teſtes, nam etiam tunc falſum committit, per Inn. in c. j. extra de fal. in vna apoſtilla. Tertius caſus eſt, cum aliter reperiri poteſt, ſed ipſe cœpit pecuniam, vt non teſtificetur, nam hoc ipſo falſum committit, & iſte eſt caſus hic, & per h. d. Bar. φ ſi aliquis non vult venire ad teſtimonium ferendum, cautela eſt, φ iudex faciat inquiſitionem contra eum, φ pecuniam recepit, vt non teſtificetur, & ipſe hoc timore ductus veniet, extra hos caſus, qui non vult dicere veritatem, non committit falſum. arg. C. de furt. l. inciuile. cum ibi no. Sed forte alias tenetur crimine ſtellionatus, vel de dolo ad intereſſe partis. ¶Corrumpitur. ſ. dā
3 do pecuniam, ut veram, vel falſam ferat ſuiam, † & talis primo cōmittit falſum: vt hic. Item perdit, quod dedit, vt l. 3. §. j. de condi. ob turp. cauſam. Item caret commodo ſniæ. C. quando prouo. non eſt neceſſe. l. venales. Qualiter autem punitur iudex, qui pecuniā recipit, videbitur in l. j. ꝫ. ad l. Iulia. pec. ¶ Neglexerit. ſ. ſcienter, ſed ſi ignoranter, tunc faceret litem ſuam, & tenetur actione in factum l. j. de va. & extraor. cognitionibus. Pau. de Caſtro.

§. Ad teſtamenta.

Qui legatum, vel fideicōmiſſum ſibi aſcribit in teſtō etiam militis per ſenatuſ. punitur pœna l. Cor. niſi teſtator ſe poſtea ſubſcripſerit, & legatum approbauerit, quo caſu ſi fuit ſeruus, vel filius, qui ſibi aſcripſit, ſufficit generalis ſubſcriptio, ſed ſi fuit extraneus, requiritur ſpecialis. h. d. ¶Militum, dic etiam videbatur contra per l. j. §. de teſt. mil. vbi milites poſſunt teſtari quomodo volūt, & quomodo poſſunt. Sed certe illud priuilegium nō extenditur ad extraneos, vt hic. & l. in fraudem. §. ſi quis. & ibi no. in gl. ſ. de teſta. mil. Bart. ¶ Legatum, vel quodcunq; aliud emolumentum, vt ꝫ. eo. l. ſi quis legatum. §. inſtitutus. & hoc ſi ſibi, vel alteri per eius perſonam acquiratur, alias non, vt ꝫ. eo. l. impuberem. per totam. ¶Aſcripſerunt ſine iuſſu teſtatoris, alias non eſſet verum falſum, & non punietur per ſenatuſconſ. pœna l. Corneliæ, & ſic intellige principium glo. quæ incipit, ſiue extraneus, & hoc verum, niſi ſequatur ſubſcriptio teſtatoris, nam tunc diſtinguitur, vt ſequitur. ¶In gl. extraneus, quando dicit Sol. ut ibi, dic, φ ibi loquitur in filio emancipato aſcribente ſibi hæreditatem: quæ ſibi erat debita, etiam nullo facto teſtamento, hic in legato, & fideicommiſſo, qđ non eſt debitum, & idem eſſet in hæreditate, ſi plus ſibi aſcriberet, ꝙ deberetur per eandem rationem, Barto. ¶In gloſſ. ſubſcriptio, finis gloſſ. eſt contra text. expreſſe, quia text. nominat perſonam, & conſtitutionem ſpecialem princip. vide l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. & l. ſi Titius. de liber. & poſthum. per Bartolum. Paulus de Caſtro.

LEX PRIMA.

Pœna legis.

Item qui ob.

Qui pecuniam recipit, vt falſam aduocationē vel teſtimonium faciat, uel fieri faciat, vel quoquomodo de hoc pactus ſit, punitur per ſenatuſcon. uoluſia. De quo habetur in l. ex ſenatuſ. ſ. ti. tertio, φ punit illos, qui ſocietatem inter ſe coeunt aduerſus innocentem, adde φ ēt punitur. l. Cōr. de Fal. ut congruat iſte verſiculus ti. punit ēt l. Cor. de ſic. vel pęna talionis, ſi cā erat criminalis. ſ. de ſic. l. j. in prin. & §. j. tenetur etiam crimine concuſſionis ſ. de concu. l. 2. Paulus.

1 *Teſtimonium verum vendi non debet, ſicut nec rectum iudicium. Teſtis, & iudex pro utraque conſiſtunt parte. nu. 2.*
2 *Aduocatus, & iuriſperitus, an patrocinium licitè vendant.*
3 *Iudicem corrupens, ut falſam ferat ſententiam, falſum committit. Et tūc, qua pęna puniatur. Et itē iudex qui accepta pecunia falſum iudicauit.*

Verſi. Sed ſi quis.

Falſum cōmittit notarius, qui pecuniam recipit, vt referat iudici aliquos tuliſſe teſtimonium, qui non tulerunt, vel non tuliſſe, qui tulerunt falſum. Idem in eo qui recipit pecuniam, vt teſtimonium dicat, uel non dicat, vel iudicem corrumpat. Item ēt in iudice, qui ſcienter. contra l. pronuntiat. h. d. notabiliter. ¶ Dicendum
1 etiam verum teſtimonium. Non † enim licet vendere verum teſtimonium, ſicut nec iudici licitum eſt vendere verum iudicium, & vterque falſum committit. 11. quę. 3. non licet, & 14. q. quinta. non ſane, & ſic no. tertium modum committendi falſitatem. i. cū
2 veritas uenditur. Aduocatus † autē, uel iuriſperitus bene poſſunt

1 *Vendens rem alij venditam, uel alij obligatam, rurſus alij obligans in qđ crimen incidat, & qua pœna plectendus ſit.*

§. Tutores.

Illi, quorum bona propter adminiſtrationē tutelæ, uel curæ ſunt obligata, non debent hoc tacitè cum fiſco contrahere, φ ſi fecerunt per ſenatuſconſul. puniuntur de quaſi falſo, & hoc ſi uiuit ille, cuius adminiſtrationē geſſerunt, alias ſecus, Item qui in fiſcalem contractum iure hæreditario ſucceſſerunt, hac pęna non tenentur. h. d. uſque ad §. fina. ¶Tex. in uer. obrepſerit. ſ. tacendo, nam ſi mentiendo, tunc puniretur de uero falſo. ꝫ. eodem l. & ſi quis. ibi obrepſerit, tacendo, uero non ſemper committitur falſum, ut dixi eadem. l. uerſi. ſed ſi quis, in uerbo, non dicendum, ſed quaſi falſum committitur in ca
1 ſu ſpeciali, cum fiſcus decipitur. Et nota, † φ interdum, quis rem uni uenditam, uel donatam alteri uendit, & tunc punitur, pœna falſi. ꝫ. eo. qui duobus. Interdum rem obligatam uni, obligat alteri, uel uendit, & tunc, aut aſſerit nulli fore obligatam, & idem ꝫ. eo dem l. ſi a debitore. aut hoc tacet, & tunc in hoc tantum caſu ſpeciali iſtius §. committitur quaſi falſum, cū ꝫhit. ſ. cum fiſco, & ſic bona ſua tacite obligando, quæ primo erant tacite obligata propter adminiſtrationem tutelę, uel curæ. Si autem cōtrahit, ſeu obligat extraneo, aut ipſe primo obligauerat expreſſe, & punitur crimine ſtellionatus. ſ. de crimine ſtellionatus. l. 3. Aut erant tacitè obligata, & tunc idem puto, ſi ſciebat ius, & factum. Sed ſi ignorabat etiam ius tantum, tunc in nullo punitur, quia iuris error excuſat a dolo, pro quo tantum imponitur pœna criminis ſtellionatus. ſ. de arbit. l. prima. Et nota. in l. prima. in fin. magnæ gloſſ. ſi quis ius dicen.

dicent. non obtemp. ¶ Iure eum contrahere, ideo eſt, quia tacita hypotheca, quam habet pupillus in bonis tutoris, non extenditur ad hæredem. ſupra de admi. tut. l. ex pluribus. & ſic fiſcus in nullo decipitur. Paulus.

LEX III.

Qui ignorans.

Non videtur quis renuntiare iuri, qđ ignorat ſibi competere. h. d. concor. ſunt in gl. ¶ Adiit. ſ. de facto, ex quo re vera teſtamentum erat falſum. Si autem non erat, ſed putabatur, tunc ſerua ſolutiones, quæ ponuntur in prima gl. ¶Prohibetur. Sed quid ſi ſciebat? dic idem, quia non eſt in eius voluntate approbare, vel improbare, quod falſum eſt: ſecus ſi ex eius voluntate dependeret, ut ſi eſſent cauſæ præteritionis, vel exhæredationis, quia tunc conſequendo aliquid videtur approbare, hæc diſtinctio ponitur in l. poſt legatum. ſ. de his quibus, vt indig. licet autem non videatur approbare teſtamētum, videtur tamen repudiare hæreditatem ab inteſtato ex quo ſcienter ex inutili teſtamento legatum conſequitur. ſ. de acqui. hę redit. l. Clodius. ſm gl. Paulus de Caſtro.

LEX IIII.

Si quis.

Turpia lucra ſunt ab hæredibus extorquenda, & quando legata auferūtur ab indigno, quod penes ipſum remanſurum erat, remanet penes fiſcum, quod autem alteri reſtituturus erat, fiſcus reſtituet. No. quæ dicta ſunt.

LEX V.

Senatus.

Iuſſus patris excuſat filium a pœna falſi, qui aliquod commodum in teſtamento ſua manu ſibi aſcripſit.

LEX VI.

Si quis legatum.

Licèt legatum, vł fideicōmiſſum ſit inutile a principio, uel ex poſt facto, tamen aſcribens ſibi punitur pęna falſi, dummodo teſtamē tum fuerit perfectum quo ad ſolēnitatem teſtium ſm gl. vel quo ad voluntatem, vt l. ſi is qui. ſ. de teſtam. Sed Bar. not. hic textum, φ teſtamentum, in quo filius eſt præteritus, eſt aliquod, ſi interuenit ibi ſolennitas debita. Sed iſtud eſt verum quo ad formā, nō quo ad ſubſtantiam. Effectus primi. ſ. quo ad formam eſt, φ habet locū ſenatuſc. pęna, & interdictū de tab. exhiben. vt hic. Effectus ſecundus eſt, φ non impeditur ex eo hæreditatem ab inteſtato deferri, vt l. j. in fi. ſi ta. teſt. nullæ exta. Sed alii dicunt, quod valet de iure prætorio, non de iure ciuili. Sed iſta eſt vna truffa, quia ſi valeret de iure prætorio, competeret ex eo ſm tab. ſtatim, & ſic per conſequens ꝯ tabulas non, quia non concurrit cum ſm tabu. ut l. 2. §. expectandi. de bon. poſſ. ſm tab. & tamē iſtud eſt ſm, quia ſtatim datur ꝯ tabu. vt l. ſi is qui. ꝫ. de leg. præſtan. & l. ſi duo. non enim poteſt eodem iure valere, & non valere. Sed ex eo, φ datur contra tab. dicitur non valere de iure prætorio, ergo ſi dicis ipſum valere, cōtradicis tibi ipſi, & iſta eſt ratio viuaꝯ multos. ¶ Item no. hic maiorem eſſe defectum formæ, quàm ſubſtātiæ, quia inſtituere, vel exhæredare filium eſt de ſubſtantia, non de forma facit l. an inutilis. de acce. & quod ibi not.

§. Si patronus.

Aſcribens ſibi quaſi debitum de iure ciuili tantum perdit illud, ſecus ſi aſcribat ſibi verū debitum. h. d. tex. Item ſecus ſi aſcribat ſibi, quaſi debitum de iure ciuili, & naturali, ita intelligitur glo. quæ incipit ſecus, coniuncta gloſſ. quæ eſt in l. cum emancipata. C. de iuris, & fac. igno. Præmitte, quod quarta debetur patrono in bonis liberti de iure prætorio tantum. Nota hic circa glo. quod magis debetur quarta patri in bonis filij, quàm patrono in bonis liberti, quia patri debetur iure prætorio. & naturali, vt l. eum.

LEX VII.

Nullo modo.

Iſta l. h. d. ſerui non poſſunt eſſe in iudicio contra dominum, niſi in cauſa teſtamenti ſuppreſſi, in quo libertas erat eis relicta. h. d. Adde, quod no. in l. lis nulla. ſupra de iudi.

LEX VIII.

Quicunque.

Non ſummatur. ¶In gl. ad beſtias, in fi. dic, ut ibi: dic, φ ibi loquitur de falſatoribus, id eſt de falſo fabricantibus ex toto, quo caſu ſi pecunia erat ciuitatis. i. forma punitur pœna l. primæ, ſed ſi erat principis, punitur pœna l. ſecundæ. Sed hic loquitur de his, qui aliter monetam falſificant ſecundum Bart.

LEX IX.

1 *Aurifabri, qui vaſa argentea non pura, & ex argento ſolida faciunt quæ pro vere argenteis vendunt, qua pœna teneantur.*

Lex Cornelia.

Pœna falſi tenetur qui falſificat aurum, vel pecuniam, & qui non prohibet, & idem in eo, qui ſimiles nummos ſtāneos, vel plumbeos emit, aut vendit. hoc dicit vſque ad §. pœna. ¶Vitij, dic, qa immiſcuit aliam mām: puta ar
1 gentum, vel auricalchum, vt maior eſſet maſſa auri. Et not. † ſm contra aurifices, qui non faciunt vaſa de liga, & forma debita, ut teneanť pœna falſi. ¶Item no. ꝯ tabernarios, qui expoſuerunt vinum venale immiſcentes aquam in dolio, vel aliud non ita bonū vt teneantur pęna falſi. ¶Confirmauit, id eſt fabricauerit, adde dicto ſuperiori l. ſaccularii: circa prin. ſ. de extraor. cri. & de crimine ſtell. l. 3. §. j. vel dic fabricauerit. i. deſtruxit, vt quia bonam monetā de puro argento deſtruxit, vt reficeret aliam de non puro. Poſſet: vt quia habebat eum in ſua poteſtate. ſ. de nox. l. in delictis. in prin. & de dam. infe. l. fluminum. §. ꝗꝗ. & de in fa. l. quid ergo. in prin. vel quia erat alias ſubditus ſuus, in quem habebat correctionē. Quid autem ſi non poteſt prohibere quis aliquem delinquentem: vide quod no. in l. culpa caret. de reg. iur. & de iuſt. & iure. l. ut uim. Dolo malo, vt expendantur pro bonis. Secus ſi non dolo, vt puta ſi emit nummos aptos ad calculandum, dicunt tñ Doc. φ illi nummi non debent fabricari forma publica. Ex hoc patet, φ expēdens falſam monetam ſcienter punitur pęna falſi, quod eſt verū ſi erat plumbea, vel ſtānea, vt hic: alias punitur extraordinariē l. ſaccularij. de extraor. cri. ſm Bar. qui dicit ſe plures per hoc eripuiſſe a pęna falſi, licèt in ꝯrium faciat l. ſ. proxima. in verbo, tinxerunt aliter intelligendo, quàm gl.

§. Pœna.

Committens falſum in aliqua ſcriptura, ēt circa teſtamentum, incidit in l. Corneliam. & idem in his, qui ſocietatem ꝯhunt ad falſa teſtimonia ferenda. h. d. Et nota, quia in primo caſu accuſatio eſt publica, ſcilicet quando falſum ꝯmittitur in aliquo inſtrumento, ut no. in l. j. ſ. de publi. iudi. pro inſtrumento vero ſuppreſſo non eſt accuſatio publica, niſi eſſet inſtrumentum teſtamenti, ut ꝫ. ead. l.

LEX X.

1 *Filiusfamilias notarius, an pro patre inſtrumentū conficere poſſit. Et quid pro matre.*

De eo.

Sicut pęna falſi tenetur qui legatum, vel fideicommiſſum ſibi aſcripſit, ēt ſi ſit alterius poteſtati ſubiectus, & ſic commodum non ſit pęnes ipſum remanſurum: ita etiam ſi aſcribit illi, qui in eiuſdem poteſtate ſubiectus eſt. h. d. Ar. huius l. dicit Dyn. φ † filiusfamilias notarius non poteſt cōficere inſtrm pro patre, ſed pro matre ſic, ut ꝫ. l. proxi. in fi. Sed iſtud uidetur verum, quando illud inſtrm eſſet omnino in fauorem patris, vt puta ſi ſit inſtrm donationis: alias nō vř habere locum ratio legis, & iſtud puto verum: vnde bene poſſet conficere inſtrm, quo pater alteri obligaretur: uel inſtrumentum uenditionis inter patrem, & alium factæ. ¶ Nota circa gl. ibi, φ quilibet familiaris tenetur bonū facere, & bene tractare illum, qui eum ſuſtentat.

1 *Licitè factum per ſequentem caſum non efficitur illicitum.*

§. Illud.

Qui legatum, uel fideicommiſſum aſcribit extraneo, vel illi, per quem ſibi non quęritur in ſenatuſcon. non incidit, licèt illud in ſua poteſtate poſtea redeat. h. d. cum
1 l. ſe. Et no. ex iſto §. φ † illud, quod licitè factum eſt, per ſequētem caſum, non efficitur illicitum. Per, quod dicit Dyn. φ ſi notarius fuit rogatus de aliquo inſtrō pro Titio, cui poſtea ſucceſſit, pōt inſtrm conficere & eo vti: quia ſufficit, quod tempore, quo fuit rogatus ad ipſum emolumentum, nō ſpectabat, quod perpetuo tene menti ſm dominum Barto. ¶Idem Ioan. Fa. C. de teſti. l. omnibus.

LEX XIII.

Falſi.

Qui falſum nomen ſibi fraudulenter aſſeuerat, pœna leg. Cor. tenetur. h. d. & idem in cognomine. h. d.

§. Ordine.

Remotus ab ordine, vel deportatus ad certū tempus ob cauſam falſi inſtri recitari finito tēpore recuperat veterem dignitatem, & ad nouam poteſt aſpirare. h. d. & eſt ideo, quia propter talem cauſam non debet ita acriter puniri, & ideo vř ſecum diſpenſatum de infamia. Si autem cū eo non eſſet diſpenſatum, ſed poſt tps remaneret infamis: nec veterem recuperaret, neque ad nouam aſcenderet. C. de decur. l. infamia. & no. ſ. de inf. l. qui debere. § pęna grauior. in gl. mag. & dic vt ibi, uel dic, φ ratio eſt, quia accuſatus de falſo inſtrumento recitato non eſt publici iudicij. ſicut de ſuſpecto. ꝫ. eo. l. Paulus. & ideo damnatus non efficitur infamis: ſecus ſi falſum inſtrumentum fecit, ut no. ſ. de pub. iud. l. j.

LEX XIIII.

Filius.

Iſta l. cum ſequ. loquitur de quaſi falſo. hoc dicit. iuſſus patris non excuſat filium emancipatum aſcribētem ſibi in teſtamento a pęna l. Corn. quia reputatur extraneus ſi

lius autem in poteſtate,& ſeruus propter iuſtum patris, & dñi ex-
cuſantur a pœna,& ſi ſubſcriptio ſubſequatur, etiam commodũ,
quod ſibi aſcripſit,conſequetur.h.d.text. cum gl. vſque ad §.ſequ.
Quod excuſantur.ſ.a pena criminali. legata tamen non conſequē
tur,niſi ſequatur ſubſcriptio. C. de his qui ſibi aſcribunt. l. 2. & ſic
non requiritur ſubſcriptio quo ad hoc,vt euitet penã, ſed ad hoc
vt cõſequatur commodum bene requiritur ſubſcriptio ſm Dy.

1 *Perſona principalis in teſtamento pro non ſcripta habita nocet omnibus, qui ex conſequenti commodum forent aſſecuturi. Et quid ſi ſint perſonæ duæ æquè principales,*

§. Sequens. Si aſcribat quis ſeruo communi ſibi, & alte
ri in teſtamento ſub perſona ſerui,tanq̃ pro
non ſcripto legatum non cõſequitur: quoniam eſt inutile etiam
quo ad ſocium.h.d.tex.Sed ſi aſcribat ſibi, & alteri: tunc eſt inuti-
le pro portione ſubſcribentis non pro portione alterius,cui acq̃ri
1 tur totum iure accreſcendi.h.d.gl.¶Et † ſic not.ꝙ quando princi-
palis perſona cenſetur pro non ſcripta,nocet aliis omnibus,qui de
bebant per conſequentiam commodum cõſequi.Sed ſi ſunt duę
perſonæ æquè principales, defectus vnius non nocet alteri, per
quod determinatur,ꝙ ſi notarius cõficiat inſtrumenta principali
ter in perſona ſua tantum,ſicut tale inſtrumentum eſt inutile ſibi,
ita,& aliis,qui poterant per conſequentiam commodum conſe-
qui.Secus ſi concipiat in perſonam ſui, & alterius æquè principali
ter:quia non eſt tũc inutile quo ad perſonam alterius, ſed ſuæ tm̃.

1 *Maritus ſeruum dotalem rectè manumittit.*
2 *Legatum pro non ſcripto habitum apud quem remaneat.*

§. Maritus. Patronus aſcribens ſibi in teſtõ liberti inci-
dit in ſenatuſconſul.quo ad pœnam:& lega
tum vxori perdit,nec ex hoc tenebitur,ſi libertus ille fuerat dota-
lis ſeruus:quia cum non conſequitur,reſtituere non tenetur.h.d.
Vel ſic maritus non tenetur vxori ad legatum,quod in teſtamen
to liberti ſibi aſcripſit, qui fuerat ſeruus dotalis.h.d. præmitte qđ
habetur in l.dotalem.cum plurib.ſequentiibus§.ſol.mat.¶Primo
ponit quæſtionem. Secundo rñſionem. Tertio duas oppoſitio-
nes,& ad quamlibet rñdet.Secunda ibi, reſponde. Tertia ibi, an.
1 ¶ Præmittendum † eſt etiam, ꝙ maritus poteſt manumittere ſer-
uum dotalem,quia eſt dñs,& ſic eſt patronus:tamen quicquid ꝯ-
ſequitur tenetur reddere vxori ſol.mat. & etiam quicquid potuit.
conſequi,& non conſequutus fuit propter ſui negligentiam ſine
culpa.¶In fraudem.Dic etiam ſi aſcribat ſibi debitam portionem
vt l.ſi quis legatum.in fi.š.eo.ſecus in filio, ſi portionem hæredita-
tis ſibi debitam aſcriberet,vt ſequitur in verſi. & filium. ¶ In pœ-
nam edicti criminalem,& etiam legatum perdit.¶Filium emanci
patum,ſupple qui aſcripſit ſibi portionem in teſtamento patris ſi-
bi debitam.C.de his quib.ſi.aſcrip.l.j.ſecus ſi aſcriberet ſibi legatũ,
quia tunc non valeret,& puniretur,vt š.in princ.l. ¶Poſſit.ſ.de iu
re ciuili,ut ſaltem non reddatur teſtamentum nullum:ſed de iure
prætorio non,quia competet ſibi cõtratabulas. ¶ Bonorum poſ.
ſ.ſi ipſe ſe hæredem ſcripſerit.¶Apud hæredem,cum onere fidei-
commiſſi.no.iſtum finem.Et no.primo,quod cum quis ſibi aſcri
bit,non diſtinguitur,an ſit penes eum commodum remãſurum,
vel non.Sed indiſtinctè non ualet in perſona ſua: ſecus eſt cum al
teri aſcribit,quia tunc bene diſtinguitur,an per illum quæratur ſi-
2 bi,& non ualet,alias ſecus,vt ј.eo.l.impuberem. Vlterius† nota,&
ſecundo,& tene menti, ꝙ legatum pro non ſcripto remanet pe-
nes hæredem cum onere.Sed hoc eſt verum, quando defectus
cauſatur in perſona legatarij in ipſo actu legandi: ſecus ſi erat per
prius,vt C.de caduc.toll.l.j.§.in primo. Paulus.

L E X XV.

1 *Error iuris quem a quaſi delicto non excuſat. Et quid in vero delicto.*
2 *Subſcriptio teſtatoris in teſtõ,quo quis ſibi quid aſcripſit, quatenus ꝓſit.*

DIuus Claudius. Iſta l.loquitur de quaſi
falſo.Caſus. Qui aſcri-
bit ſibi in teſtamento alterius per ſe, vel alium ex edi-
cto diui Claudii punitur pęna l. Corneliæ de falſ.nec
excuſatur propter ignorantiam iuris, ſi tamen teſtatoris ſubſcri-
ptio ſubſequatur,ſi quidem ſpecialis eſt,in totum prodeſt: ſi vero
generalis,prodeſt quo ad euitandam pœnam: ſed quo ad legatũ
capiendum non prodeſt.h.d.vſq; ad §.Item ſenatus.¶Edicto.ſ.fa-
cto ad confirmationem ſenatuſcon.Liboniani, quo idem caue-
tur.š.eod.l.j.§.ad teſtamenta.& etiam ad ſuppletionem eius, vt pa
tet in ead.l.§.Item ſenatus: verſiculo, & quatenus.¶In uerſiculo
1 diuus Pius reſcripſit.Nota,† ꝙ error iuris nõ excuſat quem a qua
ſi delicto,& eſt ratio,quia ibi non requiritur verus dolus,ſed præ-
ſumptus:a quo dolo præſumpto ſola iuſtiſſima cauſa excuſat.ca-
ſus eſt hic,& ſupra de admi.tut.l.tutor qui repertorium. in princi.
Sed a vero delicto, vel vero dolo excuſat etiam ignorantia iuris;
& quælibet cauſa etiam non iuſta š. de iuriſdi. om.iudic.l. ſi quis id
quod.§.doli.& de ambi.l.j.& no.gl in l.j.in fi.glo.mag.š. ſi quis ius
dicen.non obtemperauerit.Ignorantia vero facti excuſat indiſtin
ctè. ј.de decretis ab ord.faciend.l.fi. & quæ qualiter præſumatur.
vide c.cum tua,qui.ma.accu.poſſ.& de iur.& fac.igno.l.regula.§.
j.& C.de peri.tut.l.ſi tutor. ¶ Dictante teſtatore, & ipſo patre,vel
domino mandante,vt no.š.eod.l.de eo.in prin.in maiori gl. circa
fi.alias.n non eſſet in culpa, ſi filius. uel ſeruus ſine mandato ſibi
aſcriberet,vnde non puniretur. ј.ea.l. verſiculo matri quoque. ip
ſe tamen ſeruus,uel filius ſic,vt d.l.de eo.in princi.¶Valere,& quo
ad pęnam euitandam,& legatum capiendum,vt š.eo.l.j.§.inter fi-
2 lium.Sed † generalis ſubſcriptio nõ prodeſt quo ad legatum. Sed
quo ad ueniam facilius impetrandam a pœna, & hoc verum in
extraneo,ſed in filio ſufficit generalis quo ad vtrunq;, vt dicto §.
inter filium.

1 *Subſtitutus Titio,ſi ſine liberis deceſſerit ex ꝓprio corpore natis,an ſi monaſterium ingrediatur Titius, ad ſubſtitutionem ueniat monaſterium quaſi ſit ſubſtitutum.*

§. Item ſenatus. Seruus aſcribens ſibi libertatem ẽt
iuſſu domini non conſequitur ip-
ſam,niſi teſtatoris ſubſcriptio ſubſequatur: quo caſu non ſolum
fideicõmiſſariam, ſed nec directã libertatem conſequitur: & libe-
ræ perſonæ propter iuſſum teſtatoris non excuſantur, niſi neceſſi
tatem parendi habuerint, vel in nulla culpa fuerint: vel ſunt tales,
quibus licitum ſit ignorare ius.h.d.vſque ad §.ſi quis duob.¶Pri-
mo loquitur de ſeruo.Secundo de liberis hominib. Secunda ibi,
quod tamen.Item prima diuiditur in duas, quia primo ponitur il-
lud,quod cauetur in ſenatuſconſ. ſecundo id, quod ſuppletũ fuit
per edictum diui Pij,ſecunda ibi,diuus Pius.¶ Item ſecunda diui-
ditur,quia ponitur ſenatuſcon.verſiculo, quod tamen. Secundo
ponuntur tres exceptiones, quarum vna eſt in verſiculo quinto.
alia,in verſiculo matri.alia in verſiculo,idem in filia. Libertatem.ſ.
fideicommiſſariam,eatenus.i.quare,& idem in directa, ut ſequit̃.
Videri.iſte tex.eſt notabilis, & facit ad quæſtionem, ꝙ ſi teſtator
hæredem ſuum grauauit ad aliquid faciendum,ſi faciat per alium
æquè idoneum, videatur teſtatori paruiſſe, quia videtur per aliũ
feciſſe,& etiam ſua manu,ar.huius tex.& hæc vera in vltimis volũ
tatibus,quæ recipiunt interpretationem extẽſiuam, ſecus eſſet in
ſtatutis,quæ non recipiunt extenſionem.l. ceſſãt.de publ.& l.con
ſtitutionibus.ad municip.quia ſtaretur verbis,vt ſi eſſet ſtatutum,
ꝙ tempore guerræ quilibet eat ad guerram in propria perſona: ſi
iret per famulum,vel aliam perſonam incideret in pęnam ſtatuti,
1 arg.l.3.§.hæc vero.ff.de neg.geſt. ¶ Item † facit iſte notabilis §.ad
quæſtionem.primo ſi quis ſubſtituit Titio,ſi ſine liberis deceſſerit
ex proprio corpore procreatis, & ille intret monaſterium, ꝙ ſit
ſubſtitutum ipſum monaſterium, etiam ſi dixerit ex proprio cor-
porie procreatis,argum.huius tex.quod eſt notandum.

§. Si quis duobus. Qui ſibi hæreditatem in tertio
gradu ſubſtitutionis aſcribit,vł
ſub duab.conditionibus,non incidit in ſenatuſc.h.d.

L E X XVI.

Paulus. Pro inſtrumento ſubrepto non eſt publica accuſa
tio,niſi fuerit teſtamentum: & in quodlibet inſtru-
mento,vel ſcriptura committi poteſt falſitas circa teſtm̃ ſignãdo
falſum,vel ſurripiendo,aut celando, ne voluntas appareat.h.d. vſ-
que ad l.cum quidam.¶In gl.ſuper uerbo,ſubtrahatur, hoc verũ,
ſi ſubtrahatur reſpectu certæ perſonæ,vt illa dãnificetur š.de furt.
qui tabulas.ſed ſi ſubtrahatur ſimpliciter,vt veritas non appareat:
tunc committitur falſum,vt in fi.l.hæc diſtinctio probatur in l.3.
§.ſi quis dolo.š.de ta.exhibend.¶In tex.ſignaſſet: & eſt tunc accu
ſatio publica.Inſti.de pu.iud.§.Item.l.Cor.& not.š. de pu.iudi.l.j.in
tertia gl.¶Literis publicis,quæ fidem facerent ſi eſſent veræ: alias
ſecus,vt no.C. eod.l. damus.in gl.ſuper verbo priuata,& š.eod.l.ſi
quis legatum.poſt princi.ibi nam, & falſum teſtamentum.¶Reſi-
gnauerint,ideſt ſignum amouerint,vt fidem auferant ſcripturæ,
per quod no.ꝙ illi,qui auferunt bullam de literis Papalibus dolo-
ſe,committunt falſum ſm Bart.

L E X XVII.

Cum quidam. Legatum,quod quis ſibi aſcribit,re
manet penes hęredem cum onere,
h.d.& eſt caſus,in quo pro non ſcripto remanet,cum onere tñ re
gulariter,ꝯ.C.de cad.toll.§.in primo,vt dixi š.eo.l.filius.in fi.

L E X XVIII.

1 *Impuberem ac ſeruum ad teſtamentum ſcribendum,immo quemlibet admitti,ſed & fœmina quoque admittitur.*
2 *Pater num pro filio inſtrumentum conficere queat.*

Vxori

VXori. Maritus aſcribens legatum vxori non puni
tur pœna falſi.h.d.Et nota,quia iſta ſcriptu-
ra mariti proderit vxori, de quo Dy. facit magnum
feſtum,dicens non alibi ita benè reperiri, q̃a maritus
notarius poteſt conficere inſtrumẽtum pro vxore. ¶ Sed tu dic,
ꝙ nihil facit:nam hic loquit̃ de adhibito ad ſcribendum teſtm̃ in
1 ſcriptis,in† quo quilibet admittitur ẽt impubes,& ſeruus, vt ј. eo.
l.impuberem,in princ.& š.de teſta.l.ſeruus: & etiam fœmina: &
tamen prædicti non poſſunt eſſe tabelliones,nec conficere inſtru
mentum publicum,cum illud ſit officium publicum, quod non
conuenit ꝑdictis,vt ј.de reg.iuris.l. 2.in fi.& l.quod attinet: nam
ſcriptura talium,non eſt illa,q̃ fidem facit, ſed teſtificatio teſtium.
ipſi aũt vtunt̃ nudo miniſterio ſcripturæ,vt no.in l.2. C. quemad-
modum teſta. ape. in gl.nec recipit fidem ex ipſo ſcribente: ſecus
in inſtrumento publico:vñ maritus non poſſet fidem facere pro
vxore teſtificando:vt nota.in l.2.C.de teſtib.ſic nec inſtrumẽtum
conficiendo:nam & pr̃ filio emancipato,vel militi aſcribere põt.
š.eod.l.ſi pater,& tamen non poſſet eſſe teſtis pro eo: vt C. de te-
ſti.l.parentes.ergo nec inſtrumentum conficere :quod plus eſt.
2 Prædicta† vera,niſi conſtaret,ꝙ conſenſu ambarum partium ro-
gatus eſſet maritus,vel pr̃:quia tunc viderentur ipſum in hoc eli-
gere,nec poſſent ipſum poſtea recuſare: ſicut nec iudex de con-
ſenſu partium impetratus recuſari põt, ј.de appell.l.ex conſenſu,
& extra de officio deleg.c.ſuper quæſtionum,circa fin.

1 *Arbitri compromiſſarij velut, & arbitratores ſi in ſe compromitti ſinant,arbitrari coguntur.*

§. Qui ſe. Qui ſe tutorem aſcribit, ſuſpectus præſumitur.
Si tamen iudex reperiat ipſum idoneum, con-
firmabit ipſum: & non recipiet officium ex teſtõ, ſed ex edicto
ſuo:nec ſe poterit excuſare poſtq̃ ſemel conſenſit. h. d. not. ¶ Et
adde,ꝙ talis non incidit in ſenatuſcon. q̃a non aſcribit ſibi com-
modum,ſed onus,& in hoc facit ad titulum. ¶Præſumitur. non
tñ eſt præſumptio iuris,& de iure,benè tamen admittitur proba-
tio in contrarium.vt ſtatim ſequitur.¶Approbetur.per inquiſitio
nes iudicis ex edicto, & ſic non erit tutor teſtamentarius, ſed da-
1 tiuus.¶Conſenſiſſe.Nota† bonum text.ad arbitros compromiſ-
ſarios,vel ad arbitratores,vt ſi conſentiant in ſe compromitti, ar-
bitrari cogantur.Idem habes in l.3.§.j.š.de arbi. aliàs autem ſi non
conſenſerint,non coguntur iuxta l.Neſennius. §. j. de excuſa.tut.
& plenè nota.in l.j.ſupra de leg.2.In gl. 2. qñ dicit fideicommiſſa-
rium.i.executorem,qui fideicommiſſarius dicitur.Et nota gl.quę
equiparat executorem,& tutorem ſimpliciter.Glo. habes in l.tu-
telam plerunque.de tutelis.Et adde pro declaratione glo. ꝙ non
eſt executor ex teſtamento,ſed ex edicto prætoris.Et ſic erit dati-
uus,non teſtamentarius:de quo loquitur l. 4. de ali. & ciba. lega.
Facit etiam iſtud ad teſtem,q̃ venit ſciſcitando, ꝙ præſumitur ſu-
ſpectus,de quo not.in l.poſt legatum.de his quibus, vt indig.

L E X XIX.

Qui falſam. Quæ ſit falſa moneta, dicitur per Inno.in
c.authoritate.de inſtit.

L E X XXI.

Qui duobus. Qui duobus eandem rem inſolidum
vendit, & qui iudicem corrumpit, fal-
ſum committit.Sed leuius punitur,quàm alij falſum committen-
tes.hoc dicit uſque ad l.impube.

L E X XXII.

1 *Impubes notarius,an eſſe poſſit.*
2 *Dolus verus in quaſi falſo non requiritur.*

IMpuberem. Impubes ſibi aſcribens in te
ſtamento pœna falſi non te
netur:quia a dolo ꝑſumpto excuſatur. h.d. ¶Impu-
1 berem aſcribentem ſibi in teſtõ,& ſic vr̃ ꝙ†impubes
poſſit eſſe notarius:quod quidam dicunt per hãc l. ſed falſum eſt,
quia tale officium eſt publicum:& ideo non cadit in impuberẽ.
ј.de re.iur.l.ij.in fin.nec obſt.iſta litera in teſtamento in ſcriptis.ad
de ꝙ poteſt adhiberi etiam ſeruus,ſupra de teſta. l.ſcriptura, quia
talis ſcriptura non eſt publica,nec recipit authoritatem a ſcriben-
te:ſed a ſubſcriptione,& depoſitione teſtium: & ideo quilibet ad-
mittitur: ſecus in ſcriptura publica, quæ accipit authoritatem a
Tabellione ſm Dy.facit ad ea quæ dixi š.eo.l. vxori. ſed impubes
poteſt eſſe miles. C. de teſta. mili. l.fin. ¶Edictum diui Claudij.š.
eod.l.diuus.¶Falſi,id eſt quaſi falſi.quo ad propoſitum vt ſupra
2 eod.l.j.in fin.per glo.¶Dolus malus.ſ.præſumptus. Nam†in qua-
ſi falſo non requiritur verus dolus, ſed præſumptus, vt patet ſu-
pra ea.l.diuus.ij.reſponſo.a quo dolo pręſumpto excuſatur pupil
lus,vt hic,& š.de eden.l.j.in fin.& no.glo.no.in l.veluti:in princ.eo.
tit.quod dic.vt l.j.§.ſi aduerſus.de nou.oper.nuntia.ꝑ Dy. & Bar.
& vide,quod ibi notatur omnino.

§. Si ei. Aſcribens alteri non punitur ſi per illam perſonam ſi
bi lucrum non quæritur,hoc dicit. vſque ad §. qui co
dicillos, & ponuntur ſex exempla per ordinem. ¶Incidere. Sed
contra videtur:quia illud legatum tacitam habet conditionem,ſi
reuertatur ab hoſtibus:& ideo videtur non incidere.ſupra eo.l.di
uus.§.fi.ſed ibi duplex erat conditio:hic vna tm̃, & ſic non obſtat.
¶Exiſtimetur,quia legatum eſt inutile,& ſibi non quæritur,& ſic
nota,ꝙ qñ quis aſcribit alteri,inſpicitur euentus,an ſibi quæratur,
vel non.Sed cum aſcribit ſibi,inſpicitur animus:vnde tenetur, &
punitur etiam ſi legatum ſit inutile.ſupra eodem l. ſi quis legatum.
¶Item in adoptionem dato,ſcilicet per ipſum aſcribentem. ¶Al-
teri fecerit,ſcilicet ipſe aſcribens.

1 *Dare quid alicui,aut eum ab eo quod debet exonerare, paria eſſe.*
2 *Legatum & ademptio in teſtamento reſpectu aſcriptionis, an diſtent.*
3 *Principaliter actum ſpectandum,& ſi ex eo inconueniens ſequatur.*

§. Qui codicillos. Non qui aſcribẽdo ſibi dat, ſed
qui datum affirmat,& etiam q̃
ab eo quod dare debebat,ſe exonerat in ſenatuſcon.incidit:ſecus
in eo qui rem æſtimabilem ſibi aſcribit.h.d.vſque ad § Itẽ non cõ-
tinetur.¶Incidit.quia confirmando ſibi dare videtur.Et ſic no.ꝙ
ille qui confirmat,dat.quod eſt verum, ſi datio eſſet inutilis ſine
confirmatione,vel ſi ſine confirmatione parum operatur,vt no.
in l.legitima.ſupra de pac.& adde bonum tex. cum glo.in l.ex his
verbis.C.de donat.inter virũ & vxorem,& nota in l.j. ј. de verb.
1 ſig.¶Dederit.Nota† ꝙ paria ſunt alicui dare,vel ab eo quod dare
debebat ipſum exonerare,nam vtrobique vr̃ factus locupletior,
quod eſt verum,ſi dare debebat notario.ſupra de do. inter virũ,
& vxorem.l.qui dant.§.ſi vxor.ſecus ſi contingenter: vt eo. ti. l.ſi
ſponſus.§.conceſſà.¶Ademerit.quo caſu valebit ademptio, ſi de
2 voluntate teſtatoris fecit,aliàs ſecus: vt ſequitur. ¶ Et no. †dñiam
inter legatum,& ademptionem: nam legatum etiam voluntate
teſtatoris aſcriptum non valet š.eod.l.filius.§. ſequens quæſtio. &
hoc ne delictum ſuum ſibi proſit.Sed ademptio voluntate teſtõ-
ris facta valet,licèt illam aſcribẽs ſibi puniatur, & ſic conſequetur
commodum ex eo,quod illicitè fecit.Sed hoc iõ ne delictum ſuũ
alteri,cui teſtator nocere uoluit,principaliter proſit, licèt ex illo ꝑ
3 conſequentiam ꝯmodum ſentiat,&†ſic inſpicitur,quod principa
liter agit̃,licèt ex illo inconueniens ſequat̃. Paulus de Caſtro.

1 *Conſtitutionem pęnalem ad caſum ſimilem pertrahi.*

§. Item non continetur. Aſcribens ſibi liber
tatem in teſtamen-
to alterius non domini,incidit in edictum,ſicut ſi aſcribat ſibi lega
tum,quia maior eſt ratio,licèt verba ſenatuſc.hoc non contineãt,
1 hoc dicit.etiam†nota conſtitutionem pœnalem extẽdi ad caſum
ſimilem,vbi uiget eadem,uel maior ratio, contra tamen hoc facit
gl.in §.Item iſta. Inſtitu. de acti. Verbis.ſ.ſenatuſconſulti. Pœnam.
ſ.criminalem,& ciuilem:ſcilicet,ꝙ libertatem non conſequat̃, vt
conueniat,quod ſequit̃. Sed criminalem euitat ex ſolo iuſſu ſine
ſubſcriptione.ſupra e.l.filius.verſicu.excuſatus. Paulus de Caſt.

§. Si teſtamentarius. Quomodocũq; cõmo-
dũ quis ſibi aſcribat, ſiue
ex teſtamento,ſiue mortis cauſa capione, incidit in ſen. cõſul.Se
cus ſi aſcribat ſibi damnum:& non videtur commodum ſentire,
qui rem tanti valoris erogat, quantum accipit.h.d.Ad hoc vlti-
mum vide l.ab omnibus, in fi.de leg.j.vbi eſt tex.formalis, de cõ
di.& demon.l.ſed ſi hoc.§.j.vt quia teſtator grauabat hęredem,ꝙ
emeret ſeruum ipſius teſtamentarij.i.ſcribentis, & manumitte
ret.nam ſi pro pretio competenti, non ſentit commodum aſcri
bens:& ideo non punitur:ſecus ſi maiori,vt ſequitur. ¶Ab eo te
ſtamentario.ſ.per hæredem,in l.impuberem,in fin.in glo.fi.quan-
do dicit š. de bon.poſ. ꝯtabu.l. non pu.§.ſi quis ſua manu.de quo
dic,vt plene no.in l.ſi quando.C.de inofficioſ.teſtam.Paulus.

L E X XXIII.

Quid ſit falſum. Iſta.lex.facit, ꝙ ſi in reſcripto ali-
quod mendacium exprimat̃,nõ
committitur falſum.Pau.de Caſt.

L E X XXIIII.

1 *Accuſari duo ſed & plures de eodem crimine ſimul poſſunt. Et ſic mandans, & mandatarius.*
2 *Sententiam declaratoriam in criminali ferri.*
3 *Accuſans teſtamentum de falſo quibus incommodis afficiatur.*
4 *Iudex maleficiorum incidenter de ciuili cognoſcere poteſt.*
5 *Statuto ſi caueatur, vt accuſans nõ probans plectatur in x.ſi quis accuſet nec probet:iudex in eadẽ ſententia reũ abſoluere, & accuſatorem non probantem poterit condemnare. Et id ad cuius petitionem fieri debeat.*

AThaletus. Iſta l eſt no.& ſingularis.Qui teſta
mentum accuſat de falſo, & non
probat,perdit commodum in illo ſibi relictum, licèt
ad inſtigationem alterius hoc fecerit, qui proba-
tiones paratas ſibi offerebat, ipſe tamen inſtigator commo-
dum non perdit.h.d.nota. ¶Domini. qui duos extraneos hære-

des inſtituerat in 11. vncijs, & filiam in vna vncia tantum, & grauauit inſtitutos in xj. vncijs, vt ſeruum manumitterent, & tunc poſſeſſionem hæreditatis ſibi reſtituerent, vt ſequitur. ¶Profeſſus, ex quadam iactantia volens forte complacere filiæ, quæ conquerebatur de patre, qui modicum ſibi reliquerat, vt duodecimam. & ſic in vna vncia. ¶Et in crimine falſi. i. in accuſatione falſi, in qua requirit̃ ſubſcriptio, vt l. libellorum, de accu. ¶Et Proculum cohæ
1 redem, & ſic nota, ꝙ † duo poſſunt accuſari de eodem crimine, & ad hoc alle. Sed certè ẽt plures C. ſi reus, vel accuſator mortuus fuerit. l. j. Et ſic facit, ꝙ mandans, & mandatarius poſſint ſimul accuſari, vt hic, & l. nihil, in fin. ſ. de adul. & ibi vr̃ caſus. ¶Pronuntia-
2 uit. per quod vr̃ abſoluiſſe ipſos accuſatos, & † ſic nota, ꝙ in criminali fertur ſñia declaratoria pro reo. ſic ẽt contra reum. j. ad Turpil. l. j. §. ſin autem. Calumniatorib. ſic etiam in cã reali, ſ. de rei ven. l. & ex diuerſo, & ſi ſeruit. vendi. l. ſicuti. §. ſi quærat̃: ſic ẽt in perſonali ferri poteſt. ſ. de arbi. l. quid tñ. §. ſi arbiter, & põt ferri abſque verbo abſoluo, vel condemno. ¶Iuſſit. Et hoc in eadem ſentẽtia.
3 Ex quo † nota quatuor, primo, ꝙ accuſans teſtm̃ de falſo perdit ꝯmodum ex eo: & eſt ideo, quia impugnat teſtatoris voluntatem directò: vñ non debet ex ea commodum cõſequi: ſecus eſt ſi impugnaret̃ factum hæredis tantum, vt ſ. de leg. 2. l. Lucius. §. Sempronia, quem omnino, vide plenè nota in l. poſt legatum, de his ꝗ bus, vt indig. per Bar. ¶Secundo nota, ꝙ etiam legitimam ſibi debitam perdit, nam iſta duodecima nõ poterat eſſe, niſi debita pro legitima, & tñ eam perdit: quod eſt valde notandum: quo ad l. Papinian. de inoffic. teſta. §. meminiſſe. non obſtat in Auth. de hæredi. & Fal. §. ſi quis autem admonitus & C. de fideicomm. auth. hoc amplius. quia ibi in modo implendi voluntatem teſtatoris deliquit. Sed hic in impugnando: quod plus eſt. ¶Et iſtud facit ad illum, qui non vindicat necem defuncti vtrum perdat legitimam. Cogitabis, puto tamen ꝙ non, quia non impugnat volũtatem teſtatoris, ſed negligit debitum officium impendere, vt argu. d. authen. hoc amplius, & qa pœnæ ſunt reſtringendæ. ¶Tertio no. ꝙ propter inſtigationem alterius nõ excuſatur iſta filia, quin perdat relictum. Sed hoc ideo, quia talis erat perſona vilis. ſ. ſeruus, cui credere non debebat, ar. ſ. de eo per quem fac. eſt l. j. §. 2. Secus ſi homo eſſet grauis, & talis authoritatis, cui credere deberet, quia tũc excuſaretur, vt l. qui cum maior. §. fin. de bo. libe. & quod not. glo. in l. Titio vſusfr. de condi. & de. ſ. de dolo. ſi quis affirmauerit. facit c. cum in tua, extra. de ſponſal. ita poteſt intelligi. l. maiorem. C.
4 eod. tit. ¶Quarto † no. ꝙ iudex maleficiorum poteſt incidenter de cauſa ciuili cognoſcere, probatur ſ. de fur. l. interdum. §. ꝗ furem. & fi. regund. l. 1. §. ſi dicatur. & C. de cond. ob turpem cauſam. l. ꝗđ euitandi, & in Authen. de conſtit. prin. §. ꝙ ſi delinquentis. Sed principaliter non, vt ſ. de iudi. l. ſolemus. §. latrunculator, & de pu.
5 iudi. l. defuncto. §. j. Et † ſic eſt hic caſus, ſi ſtatutũ dicat, ꝙ accuſans non probans puniatur in x. ꝙ iudex poteſt in eadem ſñia reum abſoluere, & accuſatorem non probantem condemnare. ¶Et nota, ꝙ iſtud debet fieri ad petitionem partis, ſi commodum reſpicit ipſam, iuxta nota. in l. ſi quis iuſſum. §. ſi iudex, de dam. infect. Sed ſi reſpiceret commodum fiſci, poſſet iudex ex ſuo officio abſque poſtulatione partis, vt nota. in l. fina. C. de bo. vacant. ¶In gl. dum dicit. Incidit in Turpill. dic, ꝙ ibi deſtitit, hic nõ, vel ibi in Turpil. incidit, ſed commodum ex teſtamento non perdit, ut hic, & ſic ſunt caſus diuerſi, non aduerſi.

LEX XXV.

Qui nomine. Qui falſum committit non ſolum criminaliter punitur. Sed illi, quem lædit ad intereſſe tenetur. hoc dicit. ¶Et idem dicunt Doc. in omni crimine publici iudicij per hanc l. & l. nec quicquid. ſ. pro ſocio. & facit iſta l. contra baiulos, vel ſeruientes, qui falſam citationem, uel relationem faciunt, ut teneantur de falſo, & etiam ad intereſſe partis. Pau. de Caſtro.

LEX XXVI.

Si quis patris. Turpia lucra ſunt ab hæredibus extorquenda. hoc dicit.

LEX XXVII.

1 *Teſtis varius, contrarius, ac vacillans, quid inter ſe differant remiſſiuè.*
2 *Teſtis uarius, an ſtatim, quòd uariauit periurus dicatur. Et quid de eo, qui ſibi contradixit.*
3 *Teſtis, qui in ſecunda inſtantia ſe ad id quod in priori dixerat, refert, an teſtimonium efficax ſit.*

EOS. Teſtis varius punitur de falſo ſiue variet in eo qđ dicit in eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas, ſiue in eo, quod dixerat, & aſſeruerat extra iudiciũ, ſiue in eo, quod dixerat in alia inſtantia inter diuerſas ꝑſonas eadem tamen cã, hoc dicit vſque ad §. qui ſe, & continet tres partes, prout ſunt tria dicta. Secunda ibi, & eũ &c. Tertia ibi, de imprudẽtia &c. Et eſt notabilis l. valde, ¶ §. qui ſe. non ſummatur, licèt notabilis, In l. eos, in tex. diuerſa, ut puta, qa primo negauit, poſtea aſſeruit, Vel quia primo depoſuit de vno loco, & tempore, & poſtea de
1 alio. ¶Et † quæ ſit dr̃ia inter teſtem varium, contrarium, vel vacillãtem, notat Inno. in c. præterea, de teſti. cogẽ. Ibi inter ſe: iſtud verbum determinat verbum teſtimonia, quod ſequitur. non verbũ eos: vt ſit ſenſus, ꝙ diuerſitas ſit inter dicta vnius, & eiuſdem teſtis: nam ſi eſſet inter dicta plurium teſtium diuerſitas, non propterea dicerẽtur falſarij, ſed reducerentur ad concordiam, vt in c. cũ tu. de teſti. quod eſt verum, ſi par numerus teſtiũ eſſet hincinde, aliàs ſtaretur maiori numero, vt nota. de offic. deleg. cum contingat. Item hæc vera in dictis plurium teſtium. Sed dictum partis cũ dicto teſtis nunquam reducuntur ad concordiam, vt eleganter no. Innoc. in d. c. cum contingat, quem Bar. refert in l. x §. creditũ, ſi certum pet. & dic, vt ibi. Quaſi falſum, hæc ideo dicit, quia non conſtat adhuc in quo dicto ſit falſum, tñ quia neceſſe foret alterũ dictum eſſe falſum, perinde tenet̃ de falſo ac ſi cõſtaret, & hoc iſta
2 litera vult, & hæc erat ratio dubitandi. Et per † eandem rationem dicit̃ periurus ſtatim, ꝙ variauit, licet non conſtet in quo falſum dixerit: caſus eſt in c. cum dilectus, de temp. ordi. hoc verum, ſi variauit in iudicio. Sed ſi extra iudicium ab eo, quod dixerat in iudicio, non dr̃ ſtatim falſarius, niſi prius probetur, quod probatur, quia primo dicto ſtatur, & tñ ſi eſſet falſarius non ſtaretur, vt in c. ſicut, extra de teſti. & quod no. Inn. in d. c. præterea, de teſti. Pronũtiandum. Hoc verum niſi variaret animo ſe corrigendi, & iuſtam cauſam haberet variandi, quia tunc permittitur, vt in Authentico de teſt. & in d. c. præterea. & vide omnino, quod ibi not. Inno. Itẽ hoc verum ſi variat circa ſubſtantialia negotij: ſecus ſi in narrandi modo, vel circa non ſubſtantialia, vt extra de verb. ſig. c. nihil obſtat. Contra ſignum. vt puta depoſuit, ꝙ ſignum non erat ſuum, & probatum fuit poſtea, ꝙ erat ſuum, & ſic conſtat, ꝙ falſum dixit. Vel pone, ꝙ depoſuit contra ſcripturam ſigno ſuo ſignatam. Ex hoc patet, ꝙ non facit pro opin. Barto. Quid dices? ꝙ teſtis cõtradicens in iudicio ei, quod dixerat extra iudicium tenetur de falſo. nam hic loquitur de eo, qui depoſuit contra ſignum, vel ſigillum: quod plus eſt, quàm contra dictum ſimplex. Item aduerte, quia loquitur de eo quem cõſtat dixiſſe falſum, vt patet in verbo falſum. Sed Bar. loquitur de ſimpliciter cõtradicente, cuius dictũ etiam alias perſpicaci demonſtratione oſtenditur non procedere: nam pone, ꝙ extra iudicium dixit falſum: certũ eſt, ꝙ illi dicto non ſtaretur, quia receptum eſt ſine iuramento. Item ex illo non punitur: tamen, quia nõ fuit periurus, non tenetur extra iudicium ueritatem dicere. C. de fur. l. in ciuile & ſ. eod. quid ſit falſum. Si ergo dicas, ꝙ contradicendo in iudicio falſum committitur, ſequeretur, ꝙ propter veritatem dicendam incurreret falſum. Item ſequeretur, ꝙ timore pęnæ cogeretur perſiſtere in mendacio cum dicto. Item ſequeretur, ꝙ ſi perſeueraret in eodem mendacio dicto extra iudicium, non teneretur de falſo: omnia uidentur abſurda meo videre, niſi ſuſtinendo dicas, ꝙ Bart. loquitur quando nõ conſtat extra iudicium dixiſſe mendacium. ¶Quid autem ſi ab eo, quod primo dixerat in iudicio uariet extra iudicium? dico, ꝙ ſtatur primo dicto, licèt aliqualiter minor fides ſibi detur, vt in c. ſi cut. de teſti. & quod not. in dicto c. tua, & c. cum cauſam, in vltima glo. & c. veniens, in gl. pen. eo. tit. & per Inn. in d. c. præterea. ¶Duobus etiam in diuerſis inſtantijs in eadem tamen cauſa: quod dic,
3 vt d. c. veniens, de teſti. per Inno. ¶Sed † quæritur ſi teſtis in ſecunda inſtantia ꝑductus refert ſe ad id, quod dixerat in alia inſtantia, utrum valeat teſtimonium? dic, ꝙ ſic, ſi iſta duo concurrunt. ſ. ꝙ ſint verba teſtis ſe referentis. Item, ꝙ referat ſe ad dictum ſuum, vt C. de teſtibus. l. iubemus, circa medium: nam ſi eſſent verba notarij, vt puta dicit notarius talis teſtis interrogatus dicit idem per oĩa ꝙ prior teſtis nõ valet: quia notarius facit in hoc ſe iudicem, quia non debet interpretari, ſed formaliter tranſcribere, vt notatur in c. j. de fide inſtr. & idem ſi teſtis nõ referat ſe ad dictum ſuum, ſed alterius: vt puta ſi dicit, dico idem per omnia, quod dicit talis, videt̃ ſuſpectus, quaſi dicat eundem meditatumque ſermonem, vt ſupra de teſti. l. 3. §. tu magis. Ita intellige, quod no. Io. And. in d. c. nihil obſtat, de uerbo. ſig.

LEX XXIX.

1 *Obreptio, & ſubreptio in quo differant.*
2 *Sententia contra abſentem & indefenſum non ualet obtenta per obreptionem. Et quid ſi contra præſentem. Et item quid in iudicis decreto.*
3 *Accuſator calumnioſus an de falſo teneatur.*

SI quis. Qui per falſas allegationes, vel ſuggeſtiones ſententiam obtinuit, caret commodo ſententiæ, & de falſo tenetur, hoc dicit valde notabili
1 ter. ¶Obrepſerit. Obreptio † conſiſtit in exprimendo falſitatem: ſed ſubreptio in tacendo ueritatem, hanc differentiam ponunt quidam in cap. cum dilecta. extra de reſcrip. lib. 6. licèt vnũ ſumatur pro reliquo communiter, ut patet, in c. ſuper literis. pro quo vide tex. in l. ſed & ſi lege. §. patronum. Ibi obreptio. ſ. de in ius voca. & ſupra de fideicom. liber. cum verò. §. ſubuentum, cum ſi
2 milibus. ¶Nihil agit: quia † ſententia non valet, quia lata eſt contra

tra abſentem, & indefenſum, vt l ſi ꝑtor. §. Marcellus. ſ. de iudic. Sed ſi lata eſt ꝯ præſentem, tũc ualet, ſed bñficio reſtitutionis tũc reſcindit̃, vt ſ. de re iud. l. diuus, & de exceptio. l. q. agnitis ita intelligitur titulus C. ſi ex falſis inſtrumentis, & c. cum venerabilis, de excep. & quæ nota. de proba. c. licèt ex cauſa, & hæc ſunt vera in ſententijs diffinitiuis. Decreta vero iudicis per obreptionem interpoſita ſunt ipſo iure nulla, vt l. Tutor petitus, & l. Seiæ egreſſæ. ſ. de tuto. & cura. dat. ab his, & l. 1. §. hæc verba, ne vis fiat ei qui in poſſeſ.
3 miſ. eſt. de fideic. liber. l. cum vero. §. ſubuentũ. ¶Sufferre. Per † hoc dicunt quidam, ꝙ calumnioſus accuſator tenetur de falſo: ita dicit Bar. licèt alij ꝯ, pro quo facit gl. in l. 3. ſupra de ꝯcuſſio. & de calumni. l. 1. Tu dic, ꝙ iſtud eſt verũ in duob. caſib. Primus eſt, ſi obtinuit ſententiam calumnioſam ꝑ ſubreptionem, ut hic. Secũdus ſi recipit pecuniã pro calumnioſa accuſatione, vt in l. 1. de calum. Sed ſi nec pecuniam recipit, nec ſententiam obtinuit, tenetur tantum l. Rhemia, de calumniatorib. vt j. ad Turpil. l. 1. §. calumniatoribus, & ita reducas ad concordiam. Paulus de Caſtro.

LEX XXXI.

1 *Reſcriptum principis ſuſpectum producẽti maior pæna imponitur, quàm qui aliud inſtrumentum producit, & ei qui inſtrumentum, quàm qui aliam ſcripturam.*
2 *Inſtrumenta ſuſpecta ad quid dignoſcantur. Et qualiter inſtrumentum præſumatur falſum.*

DIuus Pius. Producens in iudicio inſtrumenta falſa, niſi probauerit ipſa vera, tenetur de falſo, & ſm̃ qualitatem criminis interdũ grauius, interdum leuius punitur, at ſi per errorem fe
1 cerit, ſibi parcit̃ h. d. ¶Pro menſura. Quia † maior pœna imponit̃ producenti reſcriptũ principis ſuſpectũ, q̃ aliud inſtr̃m. Itẽ maior pœna inſtr̃m producenti, q̃ aliã ſcripturã, arg. extra. e. ti. c. falſariorũ. nam licèt pœna falſi rl̃r ſit deportatio, vt ſupra ea. l. j. in fi. interdum tñ mitigat̃ arbitrio iudicis, vt ſupra e. ꝗ duob. & nota. in d. l.
2 j. in fi. ¶Inſtr̃a. Scilicet † ſuſpecta: & ſine forma, vel inſpectione. vel quia cancellata, vt l. fi. C. de edic. diui. Adr. tollen. l. ſi vnus, vel qa nõ continẽt debitã ſolennitatẽ. C. de numerarijs, & actuarijs. l. quicunque, libr. 12. & de teſtamen. l. iubemus, in fi. vel qa non ꝯcordat cum prothocollo, vt in Authen. de tabellio. §. fi. nam his caſib. nõ datur fides tali ſcripturę, poſtq̃ ex ſui forma eſt ſuſpecta, ut hic, & C. de proba. l. iubemus. Sed ſi ſuſpicio non apparet ex forma ſcripturæ, puta, ſi notarius fuiſſet rogatus de inſtr̃o futuro: nã tũc ꝯ inſtr̃m præſumit̃, ar. l. fin. de ritu. nup. & de admin. tuto. l. non exiſtimo. & extra de clandeſtina deſpon. c. fi. & in c. vt noſtrum, vt eccleſiaſtica bñfi. tñ quia ſuſpicio non apparet ex forma ſcripturæ, ſed ab extra venit, ſtat̃ ſcripturæ, niſi ꝓbet̃ falſa, ita notat̃ in Spec. de inſtr. edit. §. 2. verſi. & nota. ꝙ ſi tabellar. & tũc nõ haberet locũ l. iſta, qa nõ tenet̃ ꝓducens fidẽ imponere tali ſcripturę. Alios modos quib. ſcriptura dr̃ ſuſpecta habes, in dicta l. iubemus. C. de ꝓbat. per gl. & Doc. & qualiter inſtrumentum ꝑſumatur falſum habes in l. 2. C. de ſumma Trin. & l. 3. C. de plagia. Paulus de Caſt.

LEX XXXII.

1 *Menſuræ publicæ in ciuitatibus de cuius mandato proponi debent*

HOdie. Si Qui corrũpit edictum prætoris tenetur de falſo, & idẽ ſi corrũpit menſuras publice approbatas: qui tenetur ẽt ad duplũ eius, quod intereſt alterius, & pro crimine relegat̃. Condemnatus. Declara iſtũ tex. ꝑ ea q̃ notantur. ſupra de dolo l. in ar-
1 bitrio. §. de eo. & † adde ꝙ tales menſuræ poni debent de mãdato principis, vel ciuitatis. C. de ſuſcep. & arca l. modus, & debent poni in loco publico, vt in Auth. de colla. §. ſin autem. Et nullus, niſi princeps poteſt ſtatuere, vel mutare menſuras. C. de flumine Alexandrino in l. 2. lib. 11. Et ciuitas, de cõtrahen. emp. l. Imperatoris.

LEX XXXIII.

Si quis falſis. Ille qui alleg. l. falſam, vel conſtitutionem, tenetur de falſo: nõ tñ dicas, ꝙ ꝑꝑ hoc accuſetur iudex, ſi per imperitiam iudicauit. Immo facit litẽ ſuam, vt l. ſi iudex. de varijs, & extraor. cogn. Ad hoc facit quod dixi, ſupra. e. l. Athaletus. nota hic ex gl. contra illos, qui alleg. apoſtill. & dicta tanquàm aliquorum Do. quæ tamen nunquàm fuerunt, & hoc quando non habent ab aliquo inſigni. Doct. qui publice dicebat, ꝙ erant dicta talis Doctoris: nam aliàs excuſarem eum.

LEX PRIMA.

Ad l. Iul. repetundarum. Rubrica.

LEx Iulia. Magiſtratus, vel alij in publico officio poſiti ſi pecuniã a ſubditis recipiant. l. Iul. repe. tenent̃. Fallit, ſi recipiant a conſanguineis, vel cognatis h. d. ¶Accepit etiã a ſponte dantib. nam ſi ab inuitis vel per iniuriam extorqueant, tenentur crimine concuſſionis, vt ſupra de concuſſion. per totum. ¶Vxore ve. In caſu quo licita eſt donatio inter virũ & vxorẽ, vt ſupra de do. inter vir. & vxor. l. ſi ſponſus. §. cõceſſa. ſm̃ quoſdã. Tu dic, ꝙ non q̃ritur hic de viribus donationis, ſed an recipiens puniatur. Paulus de Caſt.

LEX II.

Datur. Actio in factum ex hac l. deſcendens ad repetendũ, quod datum eſt, vel intereſſe cõtra hæredes datur intra annum h. d. ¶Datur actio. ẽt ſi ad eos nihil peruenit, & ante litem conteſtatam, quod eſt ſpeciale: & ideo non datur, niſi infra annum tantum, quia cum vnum ſit contra eum, aliud eſt pro eo, vt ſupra de iureiur. l. eum qui. ¶In gloſſ. prima ibi actioni factum. hæc uera, vt ſupra tit. primo. l. qui nomine. Paulus. de Caſtro.

LEX VI.

Eadem. In principio non ſummatur. ¶hac l. prohibetur. Sed notarius eſſe poteſt ſecundum Bar. quia officium illud non eſt dignitas, ſed minus, ut l. fin. C. qui mili. non po. & ibi gl. a quo non repelluntur infames. C. de decu. l. infames quod eſt uerum de notario ſimplici. Sed notarius principis eſſe non poteſt: quia illud eſt dignitas. C. de man. princi. l. j. nec poteſt eſſe notarius ad banchum: quia eſt officium in publico, a quo repelluntur infames, ut l. 2. §. miles, de his qui not. infa. Bar. ¶Accipiat. Vt puta, ſi uadat ad ſenatum, ut proponat pro me data pecunia. tene menti pro illis, qui uocantur a Cardinalibus, quia non debent accipere pecuniam, ut pro altera partium conſulant, & ſi recipiant tenentur hac l. ut in gl. & idem in aduocato, qui recipit pecuniam ad aduocandum, uel non aduocandum. §. ſi quis non. in fine.

LEX VII.

1 *Iudex iuris defenſiones non admittens qualiter puniatur.*
2 *Iudex, uel in publico officio conſtitutus donum, uel munus quando accipere poſſit.*
3 *Titulus de calumniatoribus quid differt à titulo de falſis, & concuſſionibus. & quid inter ſe.*
4 *Accuſationes criminales ſe adinuicem tollunt.*
5 *Iudex pro ſententia ferenda pecuniam num accipere debeat. Et quid in decreti interpoſitione.*

Lex Iulia.

§. Hodie. Non debuerant. qui habebant defenſionem iuris, puta, quia occiderat bannitum, quem lice-
1 bat impunè occidi ex forma ſtatuti. ¶No. † ergo, ꝙ iudex ꝗ non 1
admittit defenſiones iuris, perinde punit̃, ac ſi non admitteret defenſiones veræ innocentiæ. quod tene menti, & ita alleg. dñs Baldus iſtum text. in l. præsbiteri. C. de epiſ. & cle. & adde, ꝙ ſicut occides innocentem dẽt decapitari, vt hic, ita ẽt iudex qui non admittit exceptionẽ innocentiæ vt C. ne ſacr. bap. iteretur. l. 2. vel 3.
2 Et † vt ſcias, qñ ille iudex qui in aliquo officio conſtitutus eſt, poſſit aliquod munus, vel donũ recipere? dic, ꝙ aut recipit ratione officij: & tunc non eſt ei licitum ab aliquo recipere, vt hr̃ in litera. ſ. eod. l. j. Aut non recipit rõne officij, ſed aliquis vult ei dare tanq̃ ſuo amico, & tunc põt recipere ab extraneo ſibi amico, vſq; ad centum aureos. ſ. eod. l. eodem §. fin. a cognatis verò, & conſanguineis ſuis poteſt accipere vt hic, in l. lex Iul. §. apparet, vt ſ. eod. l. j.
3 all. de arbi. ¶Vltimo † no. ad intellectum huius tit. ꝙ titulus de calumniatoribus loquitur, qñ iudex recipit pecuniam, vt aliquid faciat, vel non faciat calumnioſè. Sed iſte loquitur qualitercunque recipit. Item ille locum non tantum habet in iudice, ſed etiam in priuato. Sed iſte locum non habet, niſi in iudice, uel alio conſtituto in publico officio, vt ſupra in l. 1. Item etiam ex illo edicto principaliter oritur accuſatio ad pœnam pecuniariam, ſed ex iſto principaliter procedit accuſatio criminalis, vt l. lex Iulia. §. fin. licèt etiã ſecundario prodeat ex eo accuſatio ad pœnam pecuniariam, vt l. 2. ſupra eo. ¶Item differt hic titulus a titulo de concuſſionib. nã ille loquitur cum pecuniam accipit a partibus timore perculſis, & ſic ab inuitis. Sed iſte loquitur qualitercunque recipiat, etiã a ſponte ſoluente. ¶Item illud eſt crimen priuatum, & ſic non competit accuſatio, niſi læſo. Sed iſtud eſt publicum, & ſic competit accuſatio cuilibet. Item ex illo datur actio, ex iſto accuſatio. Conuenit autem dictus titulus cum dicto de calũniatorib. quia ex utroque datur actio vtrique ad quadruplum. ¶Sed in hoc differt, qa ex illo de calumniatoribus, aut quadruplum applicatur danti, vt quia non fuit in turpitudine, aut fiſco, quando in turpitudine, vt notatur ſupra in l. 2. in gl. Sed ex illo de concuſ. medietas quadrupli applicatur fiſco, & medietas exacto, vel expoliato. C. de aſſe. l. 3. Item differt hic tit. a l. 1. in §. j. ſ. de ſica. nam l. j. loquitur, cum iudex pecuniam recipit, vt innocentem qualitercunq; condemnet. Sed iſte loquitur generaliter, ẽt cum ſimpliciter recipit, vt cõdem-
4 net, uel abſoluat. ¶Et not. † ꝙ iſtæ accuſationes criminales tollunt ſe adinuicem: vt l. ſenat. de accuſ. & ſic accuſatus hac lege non accuſatur: ſed leg. Corn. de ſicar. uel de falſ. Sed cum edicto

de calumniatoribus,& cum tit.de concuſſ.benè concurrunt: qa
illæ ſunt criminales accuſationes:iſtæ vero ciuiles,& ſic vna per a-
liam non tollitur,licèt ſimul proponi,non poſſint: ſed vna poſt a-
liam.C.quando criminalis actio.l.j. ¶ Et adde circa hunc titu. tres
caſus,nam interdum datur iudici pecunia contemplatione offi-
cij,& hoc non licet cuicunque,etiam a conſanguineo : nec in ali-
qua quantitate.Interdum datur propter cõſanguinitatem, quod
præſumitur cum dat conſanguineus: niſi contrarium probetur,
& tunc ſic in infinitum,vt s.eo.l.j.in fi.& l.lex Iulia.§.apparet.Inter
dum dubitatur qua contemplatione detur: & tunc licitũ eſt reci-
pere vſq; ad centum aureos in anno,vt s.eod.l.j.in fin.Quod intel
lige,dummodo non detur ab vna pſona , & ſimul,ſed ſeparatim,
& a diuerſis perſonis,& p minutas dationes, aliàs præſumeretur
fraus,arg.in l.cum.§.Lucius,de his quæ in fraud.credito.Item hoc
verum de iure iſto,& etiam hodie in ordinarijs iudicibus,qui nõ
habent ſalarium de publico:aliàs ſi habent, nihil penitus recipere
poſſunt,vt in Authen.ſcriptum eſt exemplar.in fine ſecunda colla.
etiam eſculenta,& poculenta,vt notat glo.in l.plebiſcito. de offic.
pręſid.Sed Guliel.de Cugno in eſculentis, & poculẽtis diſtinguit,
qui dicit in hoc non corrigi.ll antiquas per dictam Authen. & per
iſtam diſtinctionem,an habeat ſalarium , vel non , concordantur
gl.contrariæ;quarum vna dicit,ẽt ordinarios nihil hodie poſſe ca
pere,vt in Auth.de manda.prin.§. opus. Aliàs contra in Auth. de
iud.§.ne autem labor.in Auth.vt iudex ſine quoquo ſuffra.§.eos,
& in Auth.iuſſu.quod præſtatur ab his.§.j.delegatus autem iudex
de iure ciuili capere poteſt duos aureos in principio,& duos in fi-
ne cauſæ vt dicto.§.ne autem labor.Sed de iure cano. nihil,niſi ha
beat proficiſci de vrbe,vel de ſuo domicilio,de reſcri. c.ſtatutum.
§.inſuper.li.6.18.diſt.non facit. & tunc modicas expenſas; quod
dicitur in dicto §.inſuper.¶Item arbiter accipere poteſt ſalarium
a partibus,quia non reperitur hoc prohibitum, ar. ad hoc. s. fi.re-
gun.l.4. §.j.& C.de proximis ſacr.ſacri.l.j.§.ſacis.verſi. apud arbi-
5 trum,& de prin.agen.in reb.l.fi.li.12.Item† adde, ꝙ ſicut pro ſen-
tentia ferenda non debet iudex accipere pecuniam:ſic nec pro de
creti interpoſitione, vt ſupra eod.l.3. in verbo,decernendum,&
C.de nupt.l.ſi furioſi, & de epiſco. audien.l.tam dementis,& not.
C.vbi cau.fiſcã.l.ad fiſcum.

---

1 *Peculatus crimen generale eſſe,& ſub ſe quæ comprehendat.*
2 *Pecunia publica num in alium,quàm deſtinata ſit vſum conſumi poſſit. Et ſi pecunia legata pro re aliqua comparanda iuxta ſeriem legati non ſufficit,quid fieri debeat.*

Ad l.Iuliam peculatus. Rubrica.

1 ¶Dic ꝙ † peculatus crimen eſt generale comprehendes ſacrile-
gium:& de reſiduis.Et locum habet in ambobus:nam de reſiduis
locum habet cum quis pecuniam ſubripit publicam ex admini-
ſtratione,quam habet.infra l.2.& 4.§.leg.Iul.ſed peculatus tam ex
adminiſtratione,q̃ ſine,vt j.l.j.quæ indiſtincte loquitur,& C.eod.
l.j.Item ſacrilegium eſt,cum ſacrum aufertur de ſacro, non aliter,
vt no.j.eod.diuus.Sed peculatus cum de ſacro , vel non ſacro, vt
d.l.i.& l.4 in princ.Lex j.non ſummatur.¶In l.2.in fine ibi cum di
2 cit.faciat,&c.Sed† vtrum poteſt in aliquem vſum publicum con-
ſumere,q̃ deſtinatum ſit?dico,ꝙ non,niſi de mandato principis.
vt l.legatum.de admini.rerum ad ciui . pertin. & vide eam omni-
no cum ibi nota.& l.j.eod.tit.& in cle.quia contingit,de relig.do-
mi.pro quo l.ſi quis ad declinandam.C. de epi. & cler. §.fin.& vi-
de quod ibi notatur,fallit in tribus caſibus,in quibus ſufficit ſolus
conſenſus ciuit.Primus ſi vſus ad quem deſtinabatur erat,vel illici
tus,vel impoſſibilis,vt l.legatum.ſupra de vſusfru. lega. Secundus
ſi ad illum vſum non ſufficiebat,vt dicta l.legatum.§.j. de admi.re
rum ad ciuit.pertin. Tertius ſi magis expediebat reipublicæ in a-
lium vſum conuerti.de oper.publicis.l.fina.in prin. C. eod. & ad-
de quod plene not.Barto.in d.l.legatum.ſupra de vſusfr. lega.¶Et
nota pro illis,qui legant eccleſiæ,vt ematur calix,vel aliquid ſimile,
ſi pecunia non ſufficit poteſt deſtinari ad alium vſum, & hoc de
mandato principis, & ſummi Pontificis, aliàs non, vt dicta cle,
quia contingit,de relig.do.& d.l.legatum,§.primo,infra de admi-
ni,rerum,

LEX PRIMA.

1 *Inquiſitio generalis quo iure commiſſa ſit. Et quid de ſpeciali. Et item generalis quotupliciter dicatur.*
2 *Iudex de delicto commiſſo in loco non ſibi ſubdito,num inquirere poſſit cõtra ſuum ſubditum.*
3 *Iudex ſecularis de crimine ſacrilegij,& ſi eccleſiaſticum ſit, inquirit, ſed & epiſcopus quoque idem poteſt.*
4 *Accuſatio pro ſacrilegio coram quo inſtitui debet:Et quæ ſint communia eccleſiaſtica,de quibus coram utroque iudice eccleſiaſtico,ſcilicet, & ſeculari agi poſſit.*

LEge Iulia peculatus.
§.Mandatis. Iudices ſeculares debent inquiſitionem generalem facere
ad reperiendum ſacrilegos,& latrones,& eos repertos debitè pu
nire.h.d.notabiliter.¶Latrones.Quæ ſit dĩa inter latrones, & fu-
res:dic,vt no.s.pro ſoci.l.cum duob.§.damna. in glo.& in authen.
ſed nouo iure.C.de fur.¶Inquirant,& eſt iſta inquiſitio generalis
quo ad delicta,& pſonas,quia de incertis delictis inquirit, & incer
1 tas pſonas comprehendit.Et†no.tria ſingulariter in hoc §. j. ꝙ de
iure cõi commiſſa eſt inquiſitio generalis : Quid autẽ de ſpeciali?
dic,vt s.de adul.l.2.§.ſi publico,& dr̃ ſpecialis, qñ de certo delicto
inquiritur ꝯ certam perſonam, in qua ſeruatur ordo iuris,& præ-
cedere dẽt infamia,vt c.cum appareat,& c.qualiter, & quando.de
accu.& ſequitur ex ea punitio,& eſt odioſa: quia via eſt extraor-
dinaria,vt l.reſcripto.§.ſi quis authoritatem non habens. j.de mu.
& hon.¶Sed generalis dr̃ tripliciter,primo quo ad crimina,& per
ſonas,vt hic,& l.congruit,de offi.præſid.Secundo quo ad crimi-
na,non quo ad perſonas,vt cum de incer.criminibus inquiritur ꝯ
publicam perſonam , vt contra ſuſpectum tutorem , vel priuatã,
vt in c.cum I.& A.de re.iud.Tertio quo ad perſonas,non quo ad
crimina,vt cum de certo crimine, quod conſtat commiſſum,nõ
tamen conſtat per quem inquiritur,vt reperiatur delinquens , &
iſtæ omnes generales ſunt permiſſæ,ar. hic,vt d. l. congruit , & in
eis non ſeruatur ordo iuris:qa recipiũtur teſtes in abſentia partis,
& dicuntur præparatoriæ ad ſpecialem inquiſitionem , & teſtes,
& eis receptis proceditur in ſpeciali inquiſitione,& ita ſeruat totus
mundus ſm Inno.quia ita notat de elec.c.bonæ.ſuper uerbo, te-
ſtis , & iſtæ vocantur hodie ſecretæ informationes . ¶Secundo
2 †nota,ꝙ iudex inquirere poteſt de delicto commiſſo in loco ſibi
non ſubdito,nam ſacrilegium committitur in eccleſia, quæ non
eſt ſubdita iudici ſeculari,& tñ ſecularis iudex inquirit, vt hic, & l.
ſi quis in hoc. C. de epiſc. & cler. per quas ll.diſputando determi-
nat Cynus in q̃one,quę incipit rector ciuitatis:ꝙ iudex poteſt inq
rere contra ſubditum delinquentem extra territorium ſuum, &
ita tenuit.Bar.Dyn.ꝯ,per multas rõnes in materia maleficiorum,
& Ioan.And.in Spec.tit.de compe.iudi.in aditione,dicentes, ꝙ in
quiſitio fit principaliter pp iniuriam illatam reipublicæ. Sed ſi ſub
ditus vnius iudicis alibi delinquit,non eſt offenſa reſpublica illius
iudicis,cuius ſubiectus eſt,ideo non poteſt inquirere,licèt ibi poſ-
ſit accuſari:quia via accuſationis eſt ordinaria . C. vbi de crimine
agi opor.l.j.Tu dic primam opi.veram, ſi delictum erat vtrobiq;
punibile,vt furtum,vel homicidium:ſecus ſi in loco delicti tñ pu
ta ratione ſpecialis ſtatuti,vel conſuetudinis , q̃ inducit delictum,
quod alibi non eſſet,nam illud ſtatutum,uel conſuetudo, non ex
tenditur vltra territorium,vt l.fi. de iuriſd. omnium iudi. & tunc
3 eſſet vera ſecunda opinio.¶Vltimò†no.ꝙ iudex ſecularis inquirit
de crimine ſacrilegij,quod eſt eccleſiaſticum:epiſcopus ẽt inqui-
rere poteſt,vt in c.cum ſit generale,extra de foro compet. & eſt
locus præuentioni , vt l.ſi quis poſtea.de iudi. & d. l. ſi quis in hoc
genus.Sed accuſatio coram quo debet inſtitui pro ſacrilegio, dic
quòd aut agitur ad pœnam merè temporalem , ut ad pœnam
capitis,quæ pro ſacrilegio imponitur,vt infra eod. ſacrilegij, tunc
agetur coram ſeculari, cum eccleſiaſticus non poſſit illam im-
ponere , vt in c. ſententiam . ne clerici, vel monachi. Interdum
agitur ad pœnam merè ſpiritualem,ut quòd excommunicetur ;
& tunc agitur coram eccleſiaſtico : ut in c. conqueſtus, de foro
compet.interdum agitur ad rei reſtitutionem, quæ poteſt fieri p
vtrunque & tunc electio eſt actoris coram quo malit cõuenire,
ita intelligi debet c.cum ſit gñale.de fo.compet. Extra ordinem
Nam extraordinaria dr̃ executio pœnæ,q̃ imponit ſacrilegis : qa
põt variari ad arbitrium iudicis ex uarijs cauſis, vt j. eo. ſacrilegij
pœnam.Sed ipſa pœna in gñe eſt ordinaria, qa eſt capitalis, j.eo.
4 ſacrilegij,in prin.& ſic tollitur ꝯrium glo. Quæ autem† ſint alia cri
mina eccleſiaſtica de quib.poteſt agi coram vtroque iudice? dic,
vt in d.c.cum ſit generale,& eſt crimen hęreſis,& ſymoniæ.

LEX II.

Lege Iulia. ¶Lege Iulia de reſiduis tenetur, qui ex adminiſtratione cui pręeſt,pecuniam publicã
ſubripit:& theſaurus abſconditus non eſt religioſus, nec locum
religioſum facit : & ideo ſurripiens crimen peculatus non com-
mittit.Sed qui pecuniã ciuitatis Romanæ ſurripit, peculatus crimi
ne tenetur.h.d.vſque ad finem. Paulus.

LEX V.

1 *Sacrilegium quid ſit.*

Diui. Sacrilegiũ non ꝯmittit,ſed furtũ,ſi non ſacrum au
fertur de ſacro.h.d.tex.Secus ſi ſacrum auferatur
de ſacro vt j.de pœ.l.facta.§.locus.h.d.gl. Sacrilegij . Nã
1 †ſacrilegium eſt ſacrę rei violatio,vt no.17.q.4.c.j.Sed hic nulla ſa
cra res fuit violata,nam ædes ſacra non fuit effracta. Item res ſur-
reptæ nõ erant ſacræ.Sed ſi factum fuiſſet furtũ cũ effractura ſa-
cræ ædis:crederẽ eſſe ſacrilegiũ,ẽt ſm legẽ, licèt res ſubtractæ nõ
eſſent ſacrę,ut j.l.pxi.in prin.uer.ſed moderanda, in uerbo effre-
gerunt.Nec obſt.qđ ibi ſeqt̃,& dona dei.&c. quia non oĩa dona
ſunt cõſecrata,& adde quod dicã j. eo.ſacrilegij.in prin. Paulus.

LEX

LEX VI.

1 *Specialia tria in furto publicæ pecuniæ.*

L.Sacrilegij pęnam.

§.Qui cum in moneta. Subripiens pecuniã, vel aurum publicũ,
non cõmittit falſum,& tã ipſe,q̃ præſtans opem tenet̃ in quadru
plũ,& efficit̃ pſtans opẽ infamis ipſo iure, ac ſi condẽnatus eſſet.
1 h.d.vſque ad finem.¶Et†no.tria ſpecialia in furto pecuniæ publi-
cæ,Primo in principali furtum committente , qa tenetur in qua-
druplum,nõ diſtincto palam,vel occulte ſubripuerit . Secundum
eſt in pręſtante opem,qa tenetur ſimpliciter in quadruplum,ac ſi
eſſet manifeſtus fur.Sed in alio furto indiſtinctè non tenetur furti
manifeſti,vt l.is qui opem.s.de fur.Tertium eſt,ꝙ efficit̃ quis infa-
mis ipſo facto,ac ſi condemnatus eſſet.ſed in alio furto requiritur
ſnĩa,vt l.j.s.de infa.¶Vltimo no.gl.magnam circa med. q̃ exponit
tex,dum dicit pinde,non tñ per omnia idem ad ſtatuta, quæ dicũt
talem forenſem,qui habitauit tanto tpe haberi perinde , ac ſi eſſet
ciuis,vel pro ciue,& tñ reperitur vnum aliud ſtatutum,in quo de-
negatur ſibi aliquod priuilegium ciuilitatis.Nam primum ſtatutũ
limitatur per ſm,vt habeatur pro ciue, non tamen per oĩa , & ſic
primum ſtatutum non corrigitur per ſm, ſed reſtringitur. quod
eſt valde menti tenendum, ¶Condemnet̃.& hoc ideo, qa ſubri-
pit de pecunia incorporata fiſco.Sed ſi non eſſet incorporata:te-
neretur ad duplum,vt l.aufertur.§.j.de iure fiſci. Paul.

LEX IX.

1 *Sacrilegium verum,quod ſit.Et circa quid committatur.*
2 *Sanctum a ſacro quid differat.Et quot modis ſanctum dicatur.*
3 *Sacrilegium committit qui regis ſaluam guardiam rumpit.Et qualiter id ſit intelligendum.*

SAcrilegij capite. Pœna ſacrilegij capitalis eſt: & verum ſa-
crilegium committit̃ in reb.ſacris ad vſum publicum
conſecratis,ſed quaſi ſacrilegium committit̃ in ſacris
conſecratis ad vſum priuatum,& magis punit̃ verum ſacrilegiũ ,
q̃ quaſi ſacrilegium,& conſideratio inter vtrunque ſpectat ad iu-
dicem.h.d.tex.cum gl.¶Capite.Et ſic eſt pęna ordinaria inſpecto
genere.Sed executio diuerſimode fit iudicis arbitrio:& ſic eſt ex-
traordinaria.s.eo.l.ſacrilegij.in princip.& ita contrariũ . tollit̃ l.4.§.
fi.s.eo.& per hoc tollitur contra glo.¶Publica ſacra.i. ad vſum pu
blicum conſecrata,vt ſunt eccleſiæ cum veſtib.& vaſis conſecra-
tis ad vſum populi,& iſtud dr̃ verum ſacrilegium . ¶ Sed quod j.
1 ſequitur,dr̃ quaſi ſacrilegium.¶Vnde no. ꝙ†verum ſacrilegium
eſt violatio ſacræ rei ad vſum publicũ conſecratæ, & iſtud com-
mittitur interdum circa locum tñ,vt cum templum , vel eccleſia
frangitur,quod intelligo ẽt ſi nihil ſubripiatur,vt ſupra eo.l.diuus.
Secundo circa res:vt cum ſacrum aufertur. ſm Legiſtas , ſed ſm
Canoniſtas etiam ſi de non ſacro,vt no.in d.l.diui.Tertio circa p-
ſonas,vt cum infertur violentia,vel iniuria miniſtris intra eccleſiã
diuinis vacantib.vt l.ſi quis in hoc genus.de epi.& cle. Sed ſm ca-
nones vbicunque fiat,& in quibuſcunque vacent. & idem in qui
buſcunque eccleſiaſticis perſonis non ſolum in ſacerdotib. vt in
c.ſuadente.17.q.4.de ſententia excom.c.ſupuenit.Et quæ ſunt ec-
cleſiaſticæ perſonę no.in c.duo ſunt genera Chriſtianorum. 17.
2 q.j.¶Sed†quaſi ſacrilegium dicitur violatio rei ſacræ , vel ſanctæ
ad vſum priuatum cõſecratæ.Circa qđ no.ꝙ ſanctum differt à ſa-
cro:quia ſacrum dicitur,id eſt conſecratum.Sed ſanctum dr̃ du-
pliciter,primo id,quod ſanctione quadam ſubnixum eſt , vt ſunt,
ll.diuinæ vel humanę:quæ ſi offendantur ſcienter:vel ignoranter,
committitur quaſi ſacrilegium,vt probatur ſupra de re. diui.l.ſa-
cra.§.proprie.coniuncta l.j. C.de crimine ſacrile.Idem eſt in eo,
qđ princeps facit.Nam omne factum principis dr̃ ſanctione ſub-
nixum,qa vim l.hẽt.C.de don.inter virum,& vxorem.l. don. &
ſupra de publ.l.Cæſar.& ideo dubitare , an illud ſit recte factum,
& de principis potentia quaſi ſacrilegium eſt, vt C. de crimine ſa-
cri.l.inſtar.¶Secundo modo dicitur ſanctum,qđ eſt ab iniuria ho
minis ſecurum,& alienum,vt ſunt muri,& portæ ciuitatis , quos
nullus lædere debet,alias quaſi ſacrilegium committitur: vt ſupra
de rerum diui.l.ſanctum.in princ.& l.fi.Et idem eſt in reb. eccleſia
ſticis non cõſecratis:vt in poſſeſſionibus,& domib.quæ cum de-
beant eſſe ab iniurijs hominum immunes,occupãs illas commit-
tit quaſi ſacrilegium.12.quæſtion.2.nulli liceat. & c. prædia. & de
foro compe.conqueſtus.& idem in legatis hoſtium, qui dñr ha-
bere ſecuritatem de iure gentiũ,& nullus dẽt eos offendere: vt j.
de leg.l.fi.aliàs committeret quaſi ſacrilegium , qa rem ſanctam
violat.Idẽ in his,q̃ hñt ſecuritatem a iure ciuili, vt venientes ad nũ
dinas.C.de nundinis.l. j. vel in eo,qui habet ſecuritatem a princi-
pe.vt no.in l.j.in princ.ſupra ad l.Iul.maieſtat. per Bar, Idem in illo
quem princeps recipit ſub ſua ꝓtectione, vt patet in c. ſi Papa. de
priuile. li.6.In his.n.omnibus puto quaſi ſacrilegium ꝯmitti, quaſi
3 ſacra res offendatur.¶Per†hoc ẽt patet,ꝙ rumpens ſaluam guar-
diam regis committit ſacrilegium,qđ intelligo,ſi Rex aliquem ſub
ſpeciali protectione recipit:ſecus ſi ſub generali ſalua guardia, ſub
qua ſunt omnes de regno.aliàs.n. committeret ſacrilegium alter
alterum offendendo,cum omnes ſint ſub principis protectione
generali. j.de poen.l.capitalium.§.ad ſtatuas. Et ad hunc effectum
intelligendum vide in c.recipimus.in gloſſ.in ver. protectionis.ex
tra.de priuileg.ibi dum dicit,& aliqua reuerẽtia &c.& adde quod
habetur 17.q 4.per totũ.¶Priuata.i.ad vſum priuatum , vt vnius
domini temporalis,vel eccleſiaſtici:quia retinet capellam in do-
mo ſua cum alijs pertinentijs ad vſum ſuum tantum.Barto.

§.Labeo. Crimine peculatus non tenetur qui pecuniã ſacram,vel publicam ex officio,quod hẽt, ſub
trahit:ſed tenet̃.l.Iul.de reſiduis,in eo q. ſecus pecuniam fiſco de-
bitam ſimulãs ſe fiſci creditorem retinet. Et idem ſi publicarum
tabularum pecuniam capit ſine licentia illius,qui ei rei pẽſt.h.d.

LEX X.

1 *Perſonaliter pro debito fiſcali capi num quis poſſit. Et in quibus caſibus idem liceat.*
2 *Citatio verbalis quot modis fiat. Et an mulier pſonaliter capi dẽat.nu.3.*

CVm eo. Debitor fiſci licèt ſit in mora ſoluendi,
nõ tenetur.l.Iul.de reſiduis.niſi poſt an
num.Poteſt tamen cogi ad ſoluendum per captionẽ
pignorũ,& retentionem perſonæ,& per mulctæ in-
1 dictionem.¶Corpus retinendo.Not.†ꝙ ꝓ debito fiſcali põt quis
perſonaliter capi:ad hoc quotidie alle.non tñ ponet̃ in carcere,ni
ſi ſit in magna cõtumacia.C.de exacto.trib.lib.x.l. nemo carceri.
Sed tñ repreſentabitur iudici,vt litiget ſi negat,vel ſi confitet̃,ſta-
tim cõpellat̃ ſoluere.¶Item eſt & alius caſus,in quo qs citat̃ reali-
ter p capturã pſonæ.ſ.in cã criminali,vt in l.3.in fi.C. de cuſt. reo.
& poterit ẽt extrahi de domo.vt no. j. de reg. iur.l. nemo de do-
mo.& ſupra de in ius voc.l.ſed is.An aũt ponat̃ ſtatim in carcere ,
diſtinguitur,an ſit præſumptio contra eum,vel nõ, & utrũ ſit gra
ue crimen de quo accuſat̃,ut s.de cuſto.reor.l.j.& l.diuus. in prin.
Eſt & tertius.ſ.in cã ciuili,poſtq̃ quis eſt condemnatus, qa põt ca
pi pſonaliter,& incarcerari,niſi cedat bonis.vt l. ij. C. qui bo.ced
po.Eſt & quartus.ſ.in cã ciuili.ſ.poſt litem conteſtatã , licèt ꝯdem
natus nõ ſit,qa põt capi perſonaliter,licèt non incarcerari.l. con-
ſentaneum.C.qũo,& qñ iud.Et iſte eſt caſus,in quo põt hr̃e locũ
remiſſio in cã ciuili.Regulariter ꝯ.vt not.in l.hæres abſens. de iu-
di.Quintus caſus eſt in eo qui alienauit bona ſua in fraud.credito.
ſupra quæ in frau.credi.l.fi.in fin.& ibi notatur in gl.extra iſtos ca-
ſus in cauſa ciuili,non hẽt locum citatio pſonalis per capturam p
ſonæ:ſed citat̃ uerbaliter. Et ſi non venit, fit miſſio in poſſeſſionẽ
ex primo decreto ,vt probatur ſupra de lib.ho.exhib.l.fi.in fi.Cita
2 tio† vero uerbalis fit tripliciter.primo p edictum, & iſtud non per
mittitur delegato,ſed ordinario,tñ,vt in Auth.de exhib. reis. §. ſi
vero.C.qũo & qñ iudex.auth.q ſemel.Secũdo p vocem pconis.
Tertio per nuntium,uel epiſtolam,& hęc duplex:nam interdum,
vt qs perſonaliter cõpareat:& iſtud fieri nõ põt ab inferiore a pñ
cipe,niſi in cã criminali,uel ciuili ꝓ veritate dicenda, vel iuramen-
to pſtando,vt in c.1.de iud.lib.6. Secundo , vt compareat per ſe,
uel per procuratorem , & iſta uocatur citatio legitima, & com-
munis atque regularis,vt in c.cum dilecti.de dolo, & cont. & ibi
no.de iſtis citationib.habes glo.magiſtram.10.collat. in feud. in c.
vnico.de milite vaſallo qui contumax eſt,& de in ius uoc. l. pleri-
3 que.& l.ſed in his.Et†adde,ꝙ mulier non debet perſonaliter capi,
vt C.de offi.diuer.iud.l.prima.

LEX VNICA.

1 *Lex Iulia de ambitu num in principe locum habeat. Et electio in quo ſpectetur.*
2 *Ius ciuile,an Imperator pecuniam pro honore,aut dignitate danda accipiendo tollere poſſit. Et qui dat pecuniam pro honore habendo, in quod crimen incidat.num.3.*
4 *Simoniacus,& ambitioſe promotus in quo diſtent.*

Ad leg.Iul.ambitus. Rubrica.

HÆc lex. Non expedit ſummare. ¶ In text, ibi fauorem,& electionem, dic,ꝙ
uerba.l.Iuliæ loquuntur de illo,q dat pecuniam
1 vt eligatur ad magiſtratũ.& †iõ non habet locũ
in principe,q non dr̃ eligere ſed creare, uel inſti-
tuere,nam electio non dr̃ : niſi penes plures, ut
notat̃ in c.gratum.de poſtula.licèt largo modo poſſit dici quo ad
unũ,ut in c.eccleſia Vulterana.de elec. per hoc patet, ꝙ iſta l.non
facit ꝓ canoniſtis:q dñt,ꝙ non committit̃ ſymonia,ſi datur pecu
nia.Papę pro beneficio,nam ſymonia committit̃ indiſtincte cum
datur tpale ꝓ ſpirituali.Sed l.Iul.de ambitu, nec eius uerba loquũ
tur,niſi quando datur pro electione, q̃ non conſiſtit in principe.
2 præterea l.Iul. de ambitu, & † eius prohibitio eſt de iure ciuili,
quod Imperator tollere non põt pecuniam recipiendo ſcienter.
arg.ff.de excu.tutor.l.idem Vlpianus.§.ſunt quidam.Sed accipere
tempo-

temporale pro ſpirituali prohibitum eſt a lege diuina & per apo-
ſtolum, vt habetur in actibus apoſtolorum de beato Peatro, qui
redarguit Symonem magum primum authorem huius ſceleris,
dicendo pecunia tua tecum ſit in perditionem: qa exiſtimaſti do-
num Dei pecunia poſſideri. Legem aũt diuinam, vel apoſtoli tol-
lere non pôt. 25. q. prima. ſunt quidam. & nota. in c. cum ad mo-
naſterium. de ſtatu mo. & in cle. Romani. in principio de iureiu. &
iſtud tenent theologi verius. ¶ Centũ aureos iſta eſt pęna legis
Iu. de ambitu. alia pœna imponitur in l. fin. in fin. C. ad l. Iul. & alia
3 per Auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio. Et† ſic no. ꝙ qui
pecuniam dat pro adipiſcendo honore, incidit primo in l. ſi quem
quam. C. de epi. & cler. Secundo in hac l. Tertio in vitiũ ſymoniæ.
¶ In glo. ibi cum dicit. ſ. de poſt. l. j. Tu dic, ꝙ ibi loquitur, cum dat̃
pro dignitate habente adminiſtrationem, hic pro non habente, &
eſt ratio, quia cum habet adminiſtrationem, timor eſt, ꝙ pecuniã
quam dedit, extorqueat a ſubditis, quod facere non poteſt, ſi ad-
miniſtrationem non habet, hæc ratio colligitur in d. §. cogitatio.
¶ Ibi videtur. Tu dic, ꝙ aut loquimur in tẽporali dignitate, & lici-
tum eſt eam petere, ſed ordine. i. vt ſibi detur ſine pecunia, arg. l. vt
gradatim. de mune. & hono. Aliàs eſſet ambitioſus. Aut in eccle-
ſiaſtica, & tunc non licèt petere in ſpecie, ſed in genere poteſt qs
petere beneficium, ſi eſt idoneus, & indiget, aliàs committit ſy-
moniam, vt not. in c. tuam. de æta. & qual. ¶ Ibi decretiſtæ &c. tu
dic, ꝙ talis erat ſymoniacus ſecundum decretiſtas, & ſic non dicit̃
criminoſus, licèt dicatur ſymoniacus, ſed dicitur ambitioſè pro-
4 motus. Et† quæ ſit differentia inter iſta duo, dic, vt habetur in capi
tulo finali. de electio.

LEX PRIMA.

1 *Plagium quot modis committatur.*

Ad leg. Flauiam de plagiarijs. Rubrica.

SI liberum. Qui vendit, vel emit liberũ
hominem ſcienter, crimen
plagij committit. h. d. ¶ Et no. ꝙ iſte titulus diui
ditur in tres partes. Primo ponit caſus in quib.
plagium committatur. Secundo ponitur dña
inter plagium, & furtum. Tertio ponitur, q̃ ſit
1 pœna plagij. Secunda. in l. non ſtatim. Tertia. in l. fina. ¶ Circa† pri-
mum dic, ꝙ committitur quatuor modis. primo cum quis ven-
dit, vel emit liberum hominem ſcienter. vt hic. Nam iſte plagam. i.
dolorem, & impietatem committit circa talem venditionem.
¶ Secundo committitur cum quis vendit ſeruum ſuum exiſten-
tem in fuga. & de hoc loquitur l. 2. & quæ ſit ratio, dicam ibi in fi.
¶ Tertio cum quis celat ſeruum alienum, vt l. 3. ¶ Quarto, cum
celat filium, vel fratrem alienum, vt C. e. l. fi. Et per hanc l. dicit Bar.
ꝙ non valet ſtatutum, quo cauetur, ꝙ ille qui ducit liberum ho-
minem in fortiam communis, debeat habere præmium, quia cõ-
tinet in ſe plagium. & impietatem, niſi ille eſſet hoſtis publicus, vt
l. non omnes. §. fi. de re mili. ¶ Sciens. Ideo dicit, quia ſecus ſi igno-
rans. In gl. a plaga. Item dicitur plaga i. regio ſeu quædam pars agri
ſ. de le. 3. l. vxor. §. agri plagam. & eſt bonus §. Dyn. ¶ Item dicitur
plaga laqueus, vel rete, quo animalia capiuntur, vt l. exempto. in fi.
ſ. de act. emp. & C. eod. in rubrica. ¶ In gl. ſed an idem. ibi, ſi animũ
cælandi. dic. ſ. principaliter, licèt ſecundario habeat animum lucrã-
di. Et no. ꝙ iſta gl. ponit veram dñam inter plagium, & furtum. cũ
quis ſurripit ſeruum alienum, nam tunc eſt plagium, quando prin
cipaliter intendit domino celare, vt puta, dominus diligebat val-
de ſeruum, & ipſe vt dolorem inferat domino principaliter inten
debat celare, quod poterit conſtare per eius confeſſionem, vel p
verba dicta ante, vel poſt, vt in l. apud Celſum. in prin. ſupra de do
li excep. & l. Fulci. §. quid ſit latitare. quibus ex cau. in poſ. ea. ſed
furtum committitur, cum principaliter intendit ſerui lucrum fa-
cere, non aũt inferre dolorem domino. Ita intelligitur l. non ſta-
tim. j. eo. ti. Sed aliam dñam ponit gl. C. de fur. l. ſi abducta. quæ di-
cit, quod plagium diſtinguit̃ a furto per conſuetudinem, vt dicat̃
plagiarius, qui conſueuit furari ſeruos alienos. Sed fur, qui non ꝯ-
ſueuit. Sed iſta eſt verior, quam tenet Azo, in ſumma.

LEX II.

1 *Abeſſe non dicitur, qui redeundi animum habet.*
2 *Litigioſam rem quis rectè vendere poteſt, cum obtinuerit in cauſa. Et an emphyteuta rem emphy. uendere poſſit ſub conditione ſi dominus voluerit, nec in commiſſum incidat.*
3 *Criminis inquiſitio num ad interpretatorem ſpectet.*

SCiendum. Qui ſeruum ſuum in fuga exiſten
tem vendit, plagium committit, ſe-
cus, ſi non erat in fuga, licèt eſſet abſens. ¶ Item ſecus, ſi
vendit ipſum poſtq̃ fuerit adductus, vel deprehenſus. ¶ In fuga.
nam abeſſe non dr̃, cum hẽt animum redeundi, ſed in fuga dr̃, cũ
non hẽt animum redeũdi, vt l. quis ſit fugitiuus. in princip. de ædil.
1 edic. Et† no. ꝙ ille qui hẽt animum redeundi, non dr̃ abeſſe, quia
vbi eſt animus tuus ibi fingit̃ eſſe corpus tuum. j. de cap. l. nihil. &
de leg. j. l. huiuſmodi. §. legatum. in fi. ¶ Tex. ibi ceſſare ſen. cõſ. no.
ex iſtis duobus verſib. ꝙ venditio facta tpe prohibito ſi conferat̃
in tp̃s pmiſſum, valet. facit l. in tp̃s. de hære. inſti. & de do. añ nup.
2 C. l. quod ſponſæ. ¶ Ex† hoc determinatur, ꝙ pôt quis rem litigio
ſam vendere cum obtinuerit in cã. ¶ Item emphyteuta pôt rem
emphyt. vendere ſub conditione, ſi dñs conſenſerit, & per hoc
non incidit res in commiſſum, licèt conſenſus dñi non accedat,
quia nulla iniuria ſibi facta fuit. facit optime l. ſi qs locuples. de ma.
teſt. §. j. patet ẽt ex hoc, ꝙ res ſubiecta reſtõni eueniente certa con
ditione p̃t alienari ſub conditione, ſi illa conditio deficiat. facit ẽt,
ꝙ valet teſtm̃ in quo pater filio præterito inſtituit extraneum ſub
conditione, ſi filius præteritus noluerit eſſe hęres ab inteſtato. Ad
quod facit d. l. ſi quis locuples. & de hære. inſtit. l. ſi quis ita hæres in
ſtituatur. de qua qõne no. per Barto. in l. Gallus. in prin. de liber. &
poſth. & dic, vt ibi dixi. ¶ Vendiderint. Et quæ ſit rõ ponitur C. e. l.
in fugi. Tu potes dicere, ꝙ rõ eſt, quia dñi venderent tales ſeruos
in fuga exñtes, ẽt pro modico, & aliquibus fortè impijs, & crude-
libus, qui ſeruos deprehenſos flagellarent, vel interficerent, & ſic
mouerentur ex quadam crudelitate, vel impietate contra ſeruos
ſuos pp fugam, qđ facere non debent. ſ. de his qui ſunt ſui, vel alie.
iur. l. j. & Inſt. e. §. fi. Nam ex hoc quædam plaga, ſeu vulnus, vel do-
lor infligitur ſeruis, quod facere domini non debent, vt ibi not.
¶ In l. fi. ibi in metallum da. hæc pœna capitalis non imponitur ſe-
cundum quoſdam, niſi illis qui aſſueti ſunt committere plagium.
vt C. eod. l. quoniam, & no. in l. fi. aliàs forte puniretur pecuniari-
ter, & ad arbitrium iudicis. C. eo. l. in fuga. vel dic, quòd locum ha-
bet pœna capitalis, quando committitur plagium circa liberum
hominem, ſed ſi circa ſeruum minus punit̃, vt in d. l. in fuga. ¶ No.
3 † in l. non ſtatim. ſupra eod. ꝙ ſcrutatio criminis non pertinet ad
imperatorem, ſed ad iudicem. nam dicit hic Imperator, non me
conſuli, ſed quod veriſſimum, & cætera ſequi iudicem oportet.
& ita poteſt allegari hic tex.

Ad ſenatuſconſul. Turpillia. de abolitio-
nibus. Rubrica.

LEX PRIMA.

ACcuſatorum. Quia per iſtud ſenatuſcon
ſult. punitur temeritas ac-
cuſatorum deſiſtentium ab accuſatione incepta ſi-
ne abolitione. Et accuſatorum temeritas eſt multi-
plex, ideo ne procedat ſub æquiuoco, declarat Iuriſconſul. quotu
plex ſit. Et primo ponitur vna diſtinctio trimembris, ſecũdo illam
ſub compendio declarat. Tertio ſingula membra latius proſequi-
tur. Secunda ibi, calumniari. Tertia ibi, calumniatorib. ¶ Deſiſte-
re. ſ. ſine abolitione. & hoc eſt, quòd ponitur per hũc ſenatuſcon.
& de hunc proſequitur per totum iſtum titulum. ¶ Et no. quòd
temeritas accuſatorum tũc punitur, cum cadit in aliquem de iſtis
tribus ſpeciebus. aliàs ſecus vt j. ea. l. §. quæri poſſet, & not. 2. q. iij.
in ſumma. Paul. de Caſtr.

1 *Lex Rhemia num ſit publicorum iudiciorum. Et quis poteſt accuſare de calumnia.*
2 *Calumniæ quæ pœna ſit, uſque ad num. 6. Et quid in denuntiatore. Item quid in eo qui excipit de crimine calumniæ. nu. 3.*
4 *Calumnia, quot modis puniatur.*
5 *Edictum de calumniatoribus, quid diſtet a lege Rhemia.*
6 *Calumnioſus non ſemper præſumitur, qui nõ probat. Et de calumnia quã do pronuntiari poſſit.*
7 *Iudici nota dicuntur, quæ in actis continentur. Et nullitas ex actis ſi appareat, iudici, an de illa ẽt, & a parte non requiſitus pronuntiare poſſit.*
8 *Errorem qui allegat probare dẽt aliàs calumnioſus præſumitur. Et qualiter, quis ad accuſandum proſiluiſſe per errorem ſe probabit.*
9 *Non probare facti eſſe.*
10 *Furtum plagium, & ſimilia delicti nomina ſunt, quæ non poſſunt ſine dolo verificari.*
11 *Sententia declaratoria ſuper crimine, an valeat.*
12 *Temeritas non omnis calumniam continet.*

§. Calumniatoribus. Notabilis eſt, & quoti-
die etiam alle. §. iſte. Et
diuiditur in quatuor partes. primo qua l. puniatur calumniator.
Secundo quis eſt modus procedendi contra eum, & qualiter ca-
lumnioſus dicatur. Tertio quis eſt modus pronuntiandi ſuper ca-
lumnia. Quarto mouet vnum dubium. Secunda ibi, ſed non vti-
que. Tertia ibi, quarum alterum. Quarta in §. Quæri poſſet, & h. d.
calumniator punitur per l. Rhemiam. & licèt non probet, non tñ
neceſſario ſequitur, quòd calumniatus fuerit, vnde admittitur, ſi
velit probare contrarium, quòd per errorem ductus fuerit ad ac
cuſandum, & iudex debet inquirere de calumnia, etiam abſoluto
reo, &

reo, & ſi reperiatur accuſatorem erraſſe, nõ puniet eum: ſecus ſi
reperiat eũ in euidenti calumnia. Et ſi pronuntiauerit tñ eum nõ
probaſſe, vr̃ ipſum abſoluere. Idem ſi pronuntiauerit eũ temere
accuſaſſe. Sed ſi pronũtiat eum calumniatũ fuiſſe, de calumnia eũ
condemnaſſe vr̃. h. d. vſque ad §. pręuaricatorem. ¶ Irrogatur. ſed
1 † quærit̃ de trib. & primo vtrũ lex Rhemia ſit publicorum iudicio
rum gl. rñdet cũ diſtinctione: aut calũnia deſcẽdit ex publico cri-
mine: aut ex priuato. Sed Dy. indiſtincte dicit, ꝙ eſt priuati iudicij,
quod verius vr̃. primo, quia non enumerat̃ hæc l. inter aliàs, q̃ pu
blici iudicij ſunt, vt l. prima. ſ. de pub. iud. Scđo per l. palam. §. quę
calumniæ. de ritu nup. vbi vr̃ caſus, licèt gl. deſtruat. Tertio ur̃ ex
preſſum. in l. prima. verſic. qui publico iudicio. ſupra de infa. dum
dicit, qui publico iudicio calumniæ, vel præuaricationis cauſa, &
ſic crimen calumniæ, & præuaricationis ponuntur vt diuerſa a
criminib. publici iudicij. alias fruſtra ſubijceretur de calumnia, &
præuaricatoribus, & iſtud placet quicquid dicat Bart. Nec ob. ra-
tio ſua: quia per hoc non videtur continere ſimilitudinem ſuppli-
cij, ſi deſcendens ex publico crimine non eſt publici iudicij: quia ſi
militudo ſupplicij attenditur penes ipſam pœnam, non penes mo
dum proponendi. argum. ſupra de pub. iud. l. ordo. Per hoc patet,
ꝙ non omnes poſſunt accuſare de calumnia: ſed ille tantum qui
2 paſſus eſt. ¶ Secundo† quæritur quæ ſit pœna calumniæ? reſpon-
det gl. ꝙ ſimilitudo ſupplicij, ſed iſtud eſt verum, ſi calumniator ſe
ſubſcripſerit ad pœnam talionis, iuxta l. fi. C. de accu. & extra de
procur. c. tuæ: Idem puto ſi ſe nõ ſubſcripſerit. quia illa ſubſcriptio
non facit eum teneri ad pœnam talionis, cum ad pœnam corpo-
ralem ſe obligare non poſſit: vt l. liber homo. ſ. ad l. Aquil. & no. ſu
pra de cuſto. reo. l. ſi quis reum. Sed ſua calumnia facit eum tene-
ri. quid autem operetur ſuſcriptio: dic, vt l. ſi cui. de accuſa. ¶ Item
hoc verum in accuſatore calumnioſo. Sed quid in denuntiatore?
dic, ꝙ non punitur ſimilitudine ſupplicij, ſed extra ordinem ad ar
bitrium iudicis, vt l. diuus. de cuſto. reo. & infra e. ab accuſatione.
§. nuntiatorum. & de calumn. c. fi. quod eſt verum in illis, qui non
tenentur proſequi, alias facerent partem, & ſic ſufficeret eos con-
3 demnare in expenſis. extra de pœnis. c. calumnia. ¶ Item † quid in
illo, qui excipit de crimine calumniæ? dic, ꝙ aut ad repellendum
quem ab accuſando, vel teſtificando, & ſufficit, ꝙ condemnetur
in expenſis de dolo, & contu. c. finem litibus. Sed ſi opponit, ꝙ re-
pellatur a dignitate obtinenda: tunc ſi quidem ante confirmatio-
nem: punitur pœna c. primi, de elect. lib. 6. quæ eſt ſi non probat,
ꝙ debeat ſuſpendi a beneficio: ſi poſt confirmationem punitur
ex̃ ordinem, & grauius. de accuſa. c. ſuper his. in fin. Idem ſi oppo-
nat ad puniendum in caſu, quo poteſt. ſ. cum crimen, quod oppo
nit, contingit primum crimen, vt l. 2. §. ſi publico. ſupra de adul. &
de excep. c. j. iudex autem, qui crimen de quo inquirit, nõ reperit,
non videtur poſſe dici in calumnia, cum inquiſitionem præcede-
re debeat infamia, quæ ipſum excuſat a calumnia, vt l. miles. §. mu
lier. ſupra de adul. de acq. hæredita. l. cum quidam. §. quod dicitur.
Sed ſi inquireret non præcedente infamia, puniretur extra ordinẽ
4 arbitrio iudicis. extra de accu. cum oporteat. ¶ Tertio † quæritur
quot modis puniatur calumnia? reſpondeo alijs modis. Nam in-
terdum quis per calumniam obtinet falſam ſententiam, & tunc
punitur l. Cornelia. de fal. vt ſupra de falſ. l. ſi quis obrepſerit. in fi.
Interdum recipit pecuniam, vt calumniam faciat in iudicio crimi-
nali, vel ciuili, & tunc punitur criminaliter de falſo, vt ſupra de falſ.
l. prima. Item ciuiliter ex edicto de calũniatoribus, vt ſ. de calum.
5 l. prima. Et† no. ꝙ edictum differt a legẽ Rhemia in quatuor. Pri-
mo, quia edictum locum habet, cum pecunia recipitur, vt ca-
lumnia fiat. Sed l. Rhemia non reqrit receptionem pecuniæ. Secũ
do, quia edictum locum hẽt tam in ciuili, quàm in criminali: vt l. j.
§. primo. de calum. ſed l. Rhemia in criminali tantum. Tertio qa il-
lud locum habet, etiam ſi calumnia non fiat. ſufficit. n. recepiſſe pe
cuniam, vt fiat, vt dixi in l. prima. §. j. ſ. de falſ. Sed lex Rhemia requi
rit, ꝙ qs proceſſerit ad accuſationẽ calumnioſam. Quarto differt
in pœna, nam per illud imponitur pęna ciuilis. ſ. quadrupli, ſed p l.
Rhemiam imponitur pœna criminalis. ſ. ſimilitudo ſupplicij. ¶ Se
6 quitur ſecunda pars ibi protinus. i. non ſp. † quia fallit in qbuſdam
caſibus, in quibus non probans non p̃ſumitur calumniari, qui po
nuntur per gl. in l. alle. §. calumniator. de his qui nota. infam. & hũc
intellectum ponit hic glo. vel dic protinus. i. non neceſſario. licèt
enim præſumatur calumniari, q non probat, vt l. j. C. de aduo. di-
uer. iudic. & C. de accu. l. fin. & de calum. l. vlti. 2. q. 3. q non proba
uerit. illa tamen non eſt p̃ſumptio iuris, & de iure: quia probatio
in contrarium admittitur, ſi probare vult accuſator, ꝙ per errorẽ
ductus fuit ad accuſandum, nõ per calumniam & ideo iudex de
hoc debet inquirere, & terminum ad hoc probandum ſtatuere,
vt j. ſequitur. ¶ Ibi reo abſoluto. nota, ꝙ de calumnia cognoſcit̃
tripliciter. Primo durante iudicio ſuper crimine inſtituto, vt eadẽ
ſententia reus abſoluatur, & de calumnia pronuntiet̃. C. de calum.
l. j. & tunc idem iudex de vtroque pronuntiabit, licèt nõ ſit iudex
accuſatoris, ſed accuſati tm̃: tum quia videtur illa quædam recon
uentio: arg. C. quomodo, & quando iudex. l. cum dam. tũ, qa vi-
detur illa q̃dam incidẽs qõ, de qua pôt idẽ iudex cognoſcere, licèt
non principaľr poſſet. C. de iud. l. quoties, & fiet hoc ad inſtãtiam
accuſati hoc petentis, vt d. l. j. Poteſt etiam de calumnia pronuntia
ri in continenti reo abſoluto eadem die. arg. l. Paulus. de re iud. &
hic in glo. quæ incipit incontinenti. ¶ Secundo mõ cognoſci pôt
ex interuallo p modum accuſationis principaliter inſtitutæ ſuper
calumnia: & tunc oportebit, ꝙ inſtituatur accuſatio coram iudi-
ce ipſius accuſatoris: & ſic etiam poterit coram alio, q̃ fuerit pri-
ma accuſatio, vt not. 2. q. 3. in ſumma. ¶ Tertio cognoſci poterit
per modum inquiſitionis, etiam ex interuallo, vt abſoluto reo iu
dex formet inquiſitionem ſuper calumnia principaliter, vt hic eſt
caſus, & rotundus ſm Bar. ¶ Ex quo ſequitur cõiuncto §. calum-
niator. in l. alle. de infa. ꝙ damnatus ex inquiſitione ſit infamis, ſi-
cut ſi per accuſationem. de hoc per Bar. in l. infamẽ. de publ. iud.
¶ Dicit ẽt, ꝙ ſi de calumnia cognoſcat ille iudex, coram quo fuit
commiſſa, non requirunt̃ aliæ probationes ſuper ea: quia noto-
ria eſt ſibi, vt iudici, poſtquam eſt coram eo commiſſa. ſufficit er-
go, ꝙ petatur ſuper eo pronuntiari ſecundum Bar. quod nota. ar.
7 C. de teſti. l. nullum. & quod notatur ſ. de teſti. qui falſo. Ex† hoc
nota, ꝙ omnia, quæ continentur in actis, dicuntur nota iudici, vt
iudici. Ideo poteſt iudex ex illis ſupplere, licèt pars hoc non alle. fa
cit qđ notat Inn. de teſti. c. cum clamor. Et ideo ſi nullitas ſenten-
tiæ apparet ex actis, licèt pars nõ alleg. illam cauſam nullitatis, quæ
conſtat ex actis, poteſt tamen iudex pronuntiare ipſam nullam, ſi
pars hoc petat. facit, quod nota. ſupra quod cum eo. in l. Titianus.
quæ eſt l. dñi Bal. & ibi eſt bona gloſſella. & de acq. hæredi. ſi is ad
quem. & ita de facto reſpondi iſtis diebus domino Archiepiſco-
8 po Aſtenſi. ¶ Iuſtum errorem, quem† q allegat, probare dẽt, aliàs
ſibi non prodeſſet, vt ſ. de adul. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idẽ
Pollioni. in fi. Item probare debet, aliàs pręſumeretur in calumnia
hoc ipſo, ꝙ non probauit. niſi in caſib. qui no. in d. §. calumniator,
probabit aũt multipliciter ſe p errorem ad accuſationem proceſ-
ſiſſe. Primo p iuramentum ſuum, & aliorum compurgatorum
iuxta iudicis arbitrium, vt in cap. 2. & quod ibi p Inno. de calum.
nam ſi iurm̃ de calumnia præſumpta in futurum excuſat, vt l. 3. §.
penul. ſupra de iureiur. & ſi ventris. no. l. prima. §. primo. ergo, & p̃
ſtitum poſt excuſat a calumnia p̃ſumpta multo magis arg. l. auxi-
lium. ſupra de min. & qđ no. in l. j. §. ſi aduerſus. de no. ope. nunt.
Secundo probabit̃ ſi de illo crimine, de quo accuſauit erat publi-
ca vox, & fama. nã ex hoc excuſat̃ a dolo p̃ſumptio, vt ſ. de adul.
ciuiles. §. mulier. & de acq. hær. cum quidam. §. quod dr̃. Tertio ꝓ
batur, ſi aliqui ꝓmiſerunt teſtificari pro ipſo, & poſtea non fece-
runt. 2. q. 3. c. Paulus. & ibi per glo. Quarto ſi aliqui fide digni ali-
quid ſibi aſſerebant, quib. credere poterat veriſimiliter. ar. extra đ
ſpon. cum in tua. ſecus ſi nõ erant fide digni, vt dixi ſ. de fal. l. Atha-
letus. Quinto ſi probant crimen ſaltem p vnum teſtem arg. C. de
iureiu. in bonæ fidei. & extra eod. ti. c. fi. vltimo ſi teſtes, quos pro-
duxit, fuerunt reprobati, vt not. in Spe. de calumniator. in fi. ¶ In
tex. ibi pepercit ei. no. ergo ex hoc ſingulariter, ꝙ licèt ille, q non
probat, p̃ſumatur iuris præſump. calũniari. C. de aduo. diuer. iud. l.
prima. non tñ ex præſumpta calumnia punit̃, niſi iudex ſuper illa
expreſſe pronuntiauerit. Et idem vr̃ vbicunque p̃ſumitur dolus a
iure, vt non ſufficiat pronuntiari ſuper facto, ſed debeat pronun-
9 tiari expreſſe ſuper dolo. nam† non probare facti eſt, & pôt intelli
gi, & cum calumnia, & ſine. vñ dẽt in dubio intelligi ſine calũnia,
vt fiat interpretatio in benigniorem partem. arg. j. de pœ. l. ſi præ-
ſes. per quod dicit Bartol ꝙ ſi iudex pronũtiat aliquem occidiſſe,
vel vulneraſſe, vel incendium commiſiſſe, non vr̃ ille condemna-
tus de maleficio: qa iſta ſunt verba facti, & de neceſſitate non im-
portant dolum: qa potuit occidere, vel vulneraſſe ad ſui defenſio
nem: & in hanc partem dẽt fieri interpretatio, vt hic ſm eum: ſe-
10 cus ſi pronuntiaret furtum commiſiſſe: qa† iſta ſunt nomina deli-
cti, nec poſſunt verificari ſine dolo, vt ſtatim ſequit̃ in ver. ſinautẽ.
in verbo calumniatus es. ¶ Sed primum dictum non vr̃ verum,
quia cum quis confitetur ſe occidiſſe, vel vulneraſſe, vr̃ confeſſus
maleficium, niſi probet ad ſui defenſionem feciſſe: qa iſta verba
includunt dolum a iure præſumptum, vt hr̃ C. de iniur. l. ſi non ꝯ
uitij. & qđ ibi nota. & ad l. Corne. de ſica. l. prima. extra de accu.
cum dilecti. ergo idem vr̃ in cõdemnatione, vel in verbis iudicis.
nec obſtat iſtud, ꝙ non probare non eſt delictum, nec ex illo ori-
tur præſumptio doli, quia delictum eſt calumnioſe accuſaſſe: &
11 iſtud vr̃ verius. ¶ Nihil de pœna. Ex† hoc tex. dicimus, ꝙ ſuper cri-
mine valet ſñia mere declaratoria, quod dic, vt dixi ĩ l. Athaletus.
ſupra de fal. ¶ Item ꝙ in criminali accuſatione non eſt neceſſe cõ
cludere ad certam pœnam ſed ſufficit accuſatorem petere, ꝙ ꝓ
nuntietur tale delictum commiſiſſe, nam ſi non eſt neceſſe, vt iu-
dex de pœna pronuntiet, nec accuſatori, ꝙ petat: cum ſententia
debeat eſſe conformis libello. C. de fideicom. liber. l. final. facit l. or
dine. in prin. j. ad mun. & de iure fiſci. l. aufertur. in princip. & de di
uerſ. & tempora. præſc. l. uitia. § primo. in uerbo, deletur. & inſtitut.
de pu. iu. in princ. ¶ In text. ibi facti quidam. i. condemnare, uel ab
ſoluere. nam iudicare, uel non iudicare, non eſt in eius arbitrio, ut
l. munerum. §. iudicãdi. de mun. & hon. quia iudicare tenetur om
nino. Sed condemnare, uel abſoluere hoc eſt in eius arbitrio. Per
hoc

12 hoc† tollitur ꝯrium ... in uer. quæri poſſet. ¶Ibi calumnię
vitio No. ergo, ꝙ non omnis temeritas continet calumniam. Eſt
enim hoc verbum generale, vt patet hic coniuncto princ. huius l.
¶Per quod determinatur, ꝙ licèt iuramentum calumnię excuſet
ab expenſis litis ratione præſumptæ calumniæ, in l. 3. §. penul. ſ. de
iureiur. non tñ excuſat ab expenſis, quę veniunt rōne temeritatis,
vt ſ. de iud. l. eum quem temere. ¶Sed an expenſæ veniant in cau-
ſa criali? Bart. hic examinat, & dicas, ꝙ ſic, ꝑ l. qui crimen. C. q accu.
non poſſ. & l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & no. ex̃ de pę. c. calumniã.

1 *Præuaricatio non in accuſatore ſolum locum habet. Et de præuaricatione qualiter quæri poteſt.*
2 *Pronuntiationem ſuper præuaricatione publici iuris eſſe. Et an ex illa punietur præuaricator.*

§. Præuaricatorem. Præuaricator eſt, q colludit
cum accuſatore ueras ꝓbationes dimittendo, & falſas admittendo, & canoniſtæ appellant
1 iſtum colluſorem, vt patet extra de collu. dete. per totum. & † non
ſolum hẽt locum in accuſatore, ſed ẽt in iudice inquirente. e. tit. c.
fi. & vtrum talis accuſatio proſit accuſato? dic, vt in ca. j. & 2. e. tit.
& C. de tranſa. l. tranſigere. & de iſta pręuaricatione quęritur duo
bus, vel trib. modis, primo per modum replicationis, vt ſi quis ex-
cipit ſe non poſſe accuſari, quia fuit aliàs accuſatus de eodem cri-
mine ab alio, replicabitur de præuaricatione illius qui pronuntia-
2 uit, & † talis pronũtiatio facta ſuper præuaricatione eſt publici iud.
ſ. de præua. l. 3. Et not. ꝙ ex illa pronuntiatione non puniet̃ præua
ricator, qa non eſt ad hoc principaliter agitur, ſed ad iuſtificãdum
accuſationem. ad hoc ſ. de infa. l. Lucius. ¶Itẽ quæritur de pręuari
catione per modum accuſationis, & inquiſitionis contra ipſum ꝑ
uaricãtem principaliter inſtitutæ, & tũc punietur extra ordinem.
l. 2. de pręua. & talis accuſatio ſemper eſt priuati iudicij, etiam ſi de
ſcendat ex crimine publici iudi. vñ non poterit inſtitui, niſi per illũ
cuius intereſt. Iſta videtur intentio l. 3. ſ. de damno infecto. licèt ali
ter intelligatur per alios. Paulus de Caſtro.

1 *Iudicis officio nobili, quæ expediuntur delegabilia non eſſe. Et an id perpetuo uerum.*
2 *Abolitio vna num pro pluribus criminib ſufficiat. Et quid ſi quis ſit pluribus excommunicationib. excommunicatus, an ſufficiat vna abſolutio.*

Verſicu. Si quis. Tergiuerſator dicitur, q deſiſtit ab
accuſatione ſine abolitione, quæ
abolitio ſi priuata eſt, debet a iudice impetrari, & cum cognitio-
ne concedi, nec delegari poteſt, & tot ſunt abolitiones petendæ,
quot fuerunt crimina inſtituta. h. d. vſque ad §. accuſationem. De-
1 mandare poteſt, quia iudicis officio nobili expeditur, & † omnia q̃
iudicis officio nobili expediuntur, ſunt non delegabilia. fallit in re-
ſtõne in integrum, quæ conceditur minori fauore ętatis minoris,
& in cautione damni infecti propter celeritatem negotij, vt l. j. de
damno infe. & ibi no. ita intelligitur l. nec quicquam. §. vbi decretũ.
de offi. proconſul. & lega. Nec vr̃ bona rõ, quia cognitionem re-
quirit. nam etiam cãæ pecuniariæ requirunt cauſæ cognitionem,
& tñ delegantur. C. de peda. iudi. l. placet. ¶In text. §. ſi plura. ſi ex
diuerſis factis deſcendentia. ſecus ſi ex vno facto deſcenderent,
quia tunc vnus non poſſet, plures ſic, vt C. de acc. l. qui de crimi-
ne. & de his poteſt quis accuſari eodem libello. ſ. de accuſ. l. libello-
rum. §. ſed & ſi aliud. & tot dicuntur accuſationes, quot ſunt cri-
mina, licèt vnus ſit libellus. & ideo ab omnibus eſt petenda aboli-
tio, vt hic facit. l. ſcire debemus. ſ. de uerbo. obl. per quod patet. ꝙ
ſi ſtatutum dicit, ꝙ ſi accuſator vult deſiſtere, ſoluat certam quan
titatem, q accuſauerit de plurib. criminib. ꝙ pro quolibet crimine
2 dẽt illam quantitatem ſoluere ob abolitionem. ſed † ſi de omnibus
petita eſſet, ſufficeret vna abolitio pro omnib. ar. ſ. pro ſoci. l. cum
duobus. §. ſi plures nam excommunicatus pluribus excommuni
cationibus, ſi petit ſe ab omnibus abſolui, ſufficit vna abſolutio ꝓ
omnibus, vt no. in c. ex parte. de offi. ord. Sic ẽt bannitus ex pluri-
bus delictis, vel pluribus bannis ſufficit, quòd petat ſe de omnib.
rebanniri, & vna rebannitio ſufficit. Sed in contrarium facit l. de
pupillo. §. ſi plurium. de operis nou. nuntia. in fine. Sed intellige, ꝙ
vna rebannitio vim habet plurium rebannitionum. & dic, vt ibi
nota per Dyn. & Bartolum.

1 *Deſiſtens ab accuſatione nulla quando in ſenatuſconſ. Turpil. incidere dicatur. Et ratio cur ita, nu. 2.*
3 *Epiſcopus plures excommunicans, vt puta populum, ſi ipſi non parent ſententijs, an ex hoc iuriſdictionis quaſi poſſeſ. dicatur poſſidere. Et epiſcopum non poſſidere niſi labia ſua.*
4 *Mulier, & minor licitè deſiſtunt ab accuſatione nulla, nec incidũt in Turpil. Et eis licitum eſſe iura ignorare.*

§. Accuſationem. Licèt accuſatio ſit nulla, deſi-
ſtens tñ ſine abolitione, incidit
in Turpil. Fallit in muliere, & minore. h. d. vſque ad §. ſuſpecti. & di
uiditur in tres partes. Primo ponit̃ thema, & qõ. & opponit̃ ad v-
tranque partẽ. Tertio ponit̃ limitatio ad vtrãq; partẽ: Scđa ibi mo
uet. Tertia circa fin. merito itaq; itẽ ſcđa ſubdiuidit̃. Nã primo ar-
guit ꝑ vnã rõnẽ, ꝙ nõ incidat ꝑ ſe. Scđo ꝑ aliã ꝑciſè incidat. Tet
tio ꝓbat ꝑ authoritatẽ Papi. ꝙ aliqñ incidat, aliqñ nõ. Quarto op
ponit ꝙ indiſtinctè dẽat incidere. Scđa ibi, cõ. Tertia ibi, at quin.
Quarta ibi, qđ. n. Iſta quarta diuidit̃ in duas, Nã primo probat: ꝙ
caſus quẽ excipit Pap. ñ differat ab aliis. Scđo, ꝙ caſus in quo Pap.
fatet̃, quẽ incidere expſſè, nõ differat a caſu. quem excipit, nec ab
1 alijs. Scđa vt in tex. at qn. Idẽ. ¶Et † no. tres caſus, nã interdũ ꝓpo-
ſita exceptione añ litẽ ꝯteſtatã iudex repellit accuſationẽ nullam,
& tũc deſiſtens non incidit in Turp. vt ĵ. ea. l. q̃rebat̃. Interdũ nulla
fuit ꝓpoſita exceptio ꝯ accuſationẽ nullam, nec iudex eã adhuc
repellit. Si añ litẽ ꝯteſtatã, & ſic opponi & repelli põt, tũc non dẽt
accuſans deſiſtere ſine abolitione, aliàs incidit in Tur. vt hic, inter-
dum lis conteſ. eſt, & nulla fuit propoſita exceptio. & ſic amodo
non põt opponi, vt ſ. de adul. l. ſi maritus. §. ꝑſcriptiones, & tunc in
dubitanter deſiſtens incidit, qa cenſetur ſꝑ fuiſſe legitima accuſa-
tio, & valida, poſtq̃ de nullitate non põt exceptio opponi. differt
tñ iſte tertius caſus a ſcđo. nã in hoc tertio ſi deſiſtens vult petere
abolitionẽ, & deſiſtere, hẽt ꝓbare ſe ꝑ errorem accuſaſſe, ſicut ſi
fuiſſet accuſatio valida ſꝑ, aliàs ſi fallaciter accuſaſſet, non concedit̃
abolitio. C. de abo. l. fallaciter. Sed in caſu ſcđo ſufficit petentẽ abo
li allegare nullitatẽ accuſationis, q̃ ſi iudex ꝓponit, dẽt concedere
abolitionẽ indiſtinctè. Si tñ fallaciter accuſaſſet, & ꝑ dolũ, credo,
ꝙ iudex poſſet ipſum ex̃ ordinẽ punire, ar. ĵ. eod. l. & in priuatis.
¶Itẽ tenet̃ parti actione iniuriarũ. ſ. de iniur. l. iniuriarũ. §. ſi quis ꝑ
iniuriã. & l. apud Labeonẽ. §. ſi qs libello. ¶Itẽ in hoc 3. caſu non ꝯ
cedit̃ abolitio indiſtinctè, qa fallit in qbuſdam criminibus, vt d. l. fal
laciter. in fi. Sed in ſcđo ꝑꝑ nullitatem accuſationis concederet̃ in
diſtinctè. Ex ꝑdictis igit̃ ſequit̃, ꝙ deſiſtens añ litẽ ꝯteſtatã ſine abo
litione, incidit in Turp. excepta muliere, & minore. qđ eſt verũ, niſi
datus eſſet fideiuſſor de lite proſequenda, vel reus eſſet citatus. C.
2 eo. l. j. & no. ĵ. e. l. q̃ſitũ. ¶Eſt † aũt rõ, cur deſiſtens ab accuſatione
nulla incidit in Turp. qa de tali nullitate non eſt ipſe iudex, ſed ſu-
perior, vñ ꝑſumi vr̃, ꝙ valeat quouſque ſit declaratũ nõ ualere. Fa
ciũt ad qõnẽ de illo, q. poſitus eſt ad denũtiandũ maleficia. vt de-
beat denuntiare ent illa, q̃ non ſunt punibilia, vt ſi quis occidit ban-
nitum, qui põt impune occidi ex forma ſtatuti, & niſi denuntiet
puniat̃, qa non ſpectat ad eũ cognoſcere, vtrũ delictũ ſit punibile,
vel nõ, de qua qõe notat̃ ꝑ Bar. in l. fi. §. diuus. de publica. & l. ſi qs
in graui. §. ſi maritus. ſ. ad Sylla. Scđa rõ, qa poſtq̃ accuſatio eſt præ
ſentata iudici, ſi deſiſteret ſine abolitione, videret̃ ipſi iudici illudi.
qđ fieri nõ dẽt. ſ. de infa. l. debuit. n. & ar. C. de teſt. l. nullũ. & extra
de poſtul. ꝑla. c. bonæ. in magna gl. vbi poſtq̃ poſtulatio eſt ꝑſenta
ta ſuperiori, nõ licèt ab ea diſcedere, ne colludat̃. qđ eſt verum in
cauſis publicis, vel q̃ publicã reſpiciunt vtilitatẽ. Sed in priuatis lici
tum eſt deſiſtere, ẽt iudice nõ req̃ſito, vt ſ. fam. erc. l. fin. vbi caſus
no. & de no. ope. nun. l. j. §. & poſt opus. in fi. facit l. iuriſgentium. §.
ſi paciſcar. ſ. de pac. ¶Proceſſiſſet. nã iſte dupl̃r peccat. ſ. accuſan-
do cũ nõ poſſit. & deſiſtẽdo. Sed ille q accuſat de vero crimine,
& cũ valeat accuſatio, ſi deſiſtit, nõ peccat, niſi deſiſtendo. ¶Voce
duntaxat. i. dicere, ꝙ q̃dam verbalis accuſatio. Et no. ꝓ verbo In-
3 nocen. qđ ponit in c. cũ olim. de reſt. ſpol. q dicit, ꝙ † ſi eps̃ plures
excõmunicat, vt puta aliquẽ populũ, & ipſi nõ parẽt ſententijs, ꝙ
ex hoc nõ acq̃rit eps̃ quaſi poſſeſſionẽ iuriſdõnis. qa nõ poſſidet
niſi labia ſua, ſicut accuſatio nulla dr̃ tñ vocalis. ¶Excepta muliere.
4 Iſti † duo excipiunt̃. qa licitũ eſt eis ignorare iura, & ꝑꝑ errorẽ
iuris excuſant̃ a pœna, vt hic, & ſ. de fal. l. diuus. §. penult. qđ eſt ve-
rum in his, q̃ ſunt prohibita de iure poſitiuo, ſecus ſi eſſent prohi-
bita de iure nãli, qđ non licèt eis ignorare, vt ſ. de min. l. auxilium.
& l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. & de iur. & fac. igno. l. regula.

1 *Accuſatio ſuſpecti tutoris quãdo priuati iudicij dicatur, & q̃do publici.*

1 §. Suſpecti. Deſiſtens ab accuſatione priuati criminis ñ
incidit in Turpil. h. d. ¶Et † ponit duo exem-
pla, vnũ in accuſatione ſuſpecti tutoris ad pœnam criminalem, a-
liud in accuſatione Turp. q̃ ambæ ſunt priuati iudicij. ¶In gl. j. ibi. l.
cognitio. dic ſm̃ Doc. ꝙ hic loquitur de accuſatione criminali, q̃
inſtituit̃ ad puniendum tutorem doloſum, vt l. j. in fi. cum l. ſeq. đ
ſuſpec. tut. & iſta eſt priuati iudicij, vt hic. Sed ꝯrium loquitur de
accuſatione ciuili, q̃ inſtituitur ad remouendum tutorem ab ad-
miniſtratione, & iſta eſt publici iudicij, non ꝙ deſcendat ex l. publi
corũ iudiciorũ, ſed qa cõpetit cuilibet de populo, vt l. 3. §. ꝯñs. de
ſuſpec. tut. & in iſta dic. ꝙ q̃dã eſt remotio legalis, q̃ fit eo ipſo, ꝙ
accuſat̃, qa ſtatim interdicit̃ ſibi adminiſtratio. C. de ſuſpec. tut. l.
eũ quẽ. Et iſtã põt declarare delegatus ꝓconſul. vel ꝑtoris, qa nõ
ipſe facit eã, ſed lex. Quædã eſt remotio, q̃ fit per ſñiam, & de iſta
põt cognoſcere ẽt delegatus proconſul. vel ꝑtor. vt in ꝯrio, & l. j.
§. q̃ autem. de ſuſpec. tuto. aliàs delegatus pronuntiare nõ põt, ſed
ſolus prætor, proconſul. vel præſes. Sed ꝙ hic non loquatur de il-
la criminali, videtur, quia tunc remittitur puniendus ad præfectũ.
vt d. l. j. in fin. de offi. præfec. l. videtur. §. ſolent. ſed hic dicit de præſi
de, ꝙ pronuntiat, ſed reſpondeo, ꝙ illud eſt verum in vrbe, in qua
ſolus præfectus cognoſcit de maleficijs. Sed in prouincia cogno-
ſcit etiam præſes, vt infra de pœ. l. ſi præſes.

§. Inci-

§. Incidit. Si accuſator deſiſtit ſine abolitione, non ſolũ
ipſe in Turpill. incidit, ſed etiam qui ſubmiſit ip-
ſum. & inſtigator, vel mandator: aliàs qui inſtigauit, vel mandauit.
& etiã ille, qui fuerit in prædictis nuntius, punitur hoc edic. ¶No.
ſingularem tex. contra nuntios, qui portant literas de aliquo ma-
leficio, vel tractatu committendo, vt puniantur ſicut principales:
quod eſt verum, ſi ſciunt contenta in litera, vel ſcire potuerunt,
aliàs cum non eſſent in dolo non punientur. facit ad hoc glo. in l.
vtrum. ſ. de parricid.

§. Reus. Si reus condemnatus appellauerit, tenetur accuſa
tor cauſam appellationis proſequi. & deſiſtens ſi-
ne abolitione incidit in Turpil. hoc dicit. ¶Extinguitur. dic, ꝙ ſi in
cauſa appellationis pronuntiatur, ſiue confirmetur prima ſenten-
tia, ſiue infirmetur, apparet pronuntiatum fuiſſe extinctum per
appellationem: quod patet, nam etiam ſi confirmetur, non ori-
tur actio ex prima ſententia, ſed ex ſecunda. vt l. furti. §. primo. de
infa. Sed ſi non pronuntiatur, vt puta quia deſeritur appellatio,
apparet non fuiſſe extinctam primam ſententiam, ſed ſuſpenſam:
quia remanet valida prima ſententia, ac ſi non eſſet appellatum:
& poſt iudex mittit eam executionem, vt l. tale pactum. §. qui pro
uocauit. ſupra de pact.

LEX V.

Quæſitum. Qui porrexit ſupplicationem principi nar-
rans ſe velle accuſare, licèt poſtea non ac-
cuſet, non incidit in Turpil. hoc dicit. ¶Eſt ratio, quia non videtur
talis deſiſtere ab accuſatione, quia non inchoauit. Nam per ſup-
plicationem datam principi non inchoatur accuſatio, vt l. quam-
uis. ſupra de iniur. Si verò datus eſſet libellus iudici, & poſtea deſi-
ſteret ab accuſ. ante litem conteſtatam, vtrum incidat in Turpil.
diſputat hic glo. Tu dic ſecundum Docto. quòd incidit, ſi dedit fi-
deiuſſores de lite exercenda, vt C. eod. l. prima. & idem ſi reus fuit
citatus, & comparauit. C. quomodo, & quando iudex. auth. qui
ſemel. fallit in muliere, & minore, quibus licèt deſiſtere in l. j. §. ac-
cuſationem. ſ. eo. aliàs non incidit.

LEX VI.

1 *Deſiſtens ab accuſatione, an de calumnia teneatur, ſicut in Turpillianum incidit.*

AB accuſatione. Deſtitiſſe videtur ab ac-
cuſatione, qui cũ accuſa
to tranſigit, vel accuſationi expreſsè renuntiauit, vel
tacitè non proſequendo ĵ. terminum ſibi datũ a iudi
ce. Sed ſi non proſequeret̃ in termino ſibi dato a lege. l. ĵ. bienniũ,
tunc punitur per tit. C. vt ĵ. certum tp̃s crimina terminentur. Sed
ſi non eſt lapſus aliquis terminus datus ad accuſationem finiendã,
ſed accuſator contumax fuit in veniendo, tunc punitur pœna ex-
traordinaria iudicis arbitrio. C. qui accuſa. non poſſ. l. qui crimen.
1 ¶Sed † quæritur, vtrum deſiſtens teneatur de calumnia, ſicut inci-
dit in Turpil. dic, ꝙ ſic, ſi fuit in euidenti calumnia. Sed ſi quęratur,
vtrum teneatur de præſumpta, quod eſt eo ipſo, ꝙ non probat,
& tunc ſi deſiſtet ante litem conteſtatam, non tenetur: quia pro-
bationes non ſunt fiendæ ante litem conteſtatam.

Prælectionum Auenionenſ. Finis.

ADVERTE LECTOR HVIC IAM OPERI FINIS DABATVR, cùm perlata eſt ad nos ſequens hæc Pauli Caſtrenſ. in l. Poſt contractum crimen, De donatio. facilis admodum prælectio Paduana, quæ (tametſi nec libro, nec titulo conueniat lex ipſa) quoniam tamen maximè argumento, & tractatione præcedentibus conuenire titulis viſa eſt: & item quoniam nec dum typis data fuerat, maluimus hoc loco manibus tuis teri, quàm à vermibus corrodi. Et quòd in his minutis tibi lubenter inſeruimus, coniecturam facito, in grauioribus nos tibi in poſterum minimè defuturos.

1 *Donatio facta ab eo, qui delinquit, num ſecuta condemnatione reuocetur, & quo remedio.*
2 *Teſtamentum factum ab eo, qui ob crimen admiſſum poſtea ad ciuilem naturalemve mortem condemnatur num ſecuta condemnatoria rumpatur. Et quid in donatione cauſa mortis.*
3 *Donatio in fraudem fiſci, ſeu ſimulata, quando præſumitur, & quod caſibus. Et quid tunc. num. 4.*
4 *Donatio num in fiſci fraudem, ſicut & in creditorum alienatio fieri poſſit, & tuuc quibus actionibus creditoribus, ac fiſco ſuccurratur.*
5 *Fraudem in donatione interueniſſe quomodo præſumatur.*
6 *Donatio, in qua interuenit fraus, ut reuocetur, an ſit neceſſe donatarium fraudis participem, eſſe.*
7 *Donationem factam ab eo, qui crimen læſæ maieſta. commiſit, etiam ſi occultum ſit, ipſo iure non ualere.*

POſt contractum. Donatio facta
a crimino ſo an
tequam ſit de crimine condemnatus valet, etiã
ſi erat tale crimen, propter quod bona ſua venie
1 bant confiſcanda. h. d. nec † poſtea reuocatur ip
ſo iure, licèt ſequatur ſententia condemnatoria,
& etiam confiſcatio bonorum, quia facta fuit ab eo, qui erat do-
minus, & habebat adminiſtrationem bonorum ſuorum, vt patet
in l. reo criminis. infra de ſolutio. & de iur. fiſci. l. aufertur. §. in reatu.
concordat c. factum legitimè. de reg. iur. lib. 6. Si tamen facta fuit
in fraudem fiſci, reuocabitur, ſicut etiam alienationes factæ in frau
dem creditorum propoſita reuocatoria contra donatarium, vt
Inſt. de actio. §. item ſi quis in fraudem. iuncta l. in fraudem. in prin.
ĵ. de iur. fiſc. & iſte eſt intellectus glo. hic. Sed Odoff. aliter intelle-
xit. ſ. ꝙ talis donatio fit in pendenti, & ſi ſequatur ſententia cõdem
natoria cum confiſcatione bonorum, & ex tunc appareat dona-
tionem ipſo iure non ualuiſſe, vel ſi valuit, ipſo iure reuocari, ſed
præcedens lectura, & intellectus verior eſt propter rationem, quã
ſ. dixi, quæ neceſſario concludit, ꝙ ipſo iure non reuocetur cauſa
ſuperueniente. ¶In text. ibi, niſi condemnatio fuerit ſecuta. ſ. ante
factam donationem: quia tunc ablata eſt ſibi adminiſtratio, & ẽt
dominum bonorum ſuorum. vnde non potuiſſet in alium tranſ-
ferre ſecundum primum intellectum. vel dic, niſi condemnatio
ſecuta ſit. ſ. poſt donationem factam, vt quia non fuiſſet accuſatus
vel ſi fuit accuſatus fuit abſolutus: ſed ſi ſit ſecuta, ex tunc apparet
donationem non valere ſecundum intellectum Odofr. & debet
intelligi, vt dixi, quando bona veniebant confiſcanda: aliàs etiam
poſt condemnationem poſſet donare donatione inter viuos nõ
cauſa mortis, ſicut nec teſtari, nam & teſtamentum prius factum
rumpitur, ſi teſtator poſtea condemnetur ad mortem ciuilem,
vel naturalem, etiam ſi bona non fuerunt confiſcata. per l. eius
qui. ff. de teſta. & donatio cauſa mor. habet vim vltimæ voluntatis:
de hoc eſt caſus. infra tit. primo l. ſi aliquis. non ergo poſſet donare
cauſa mortis poſt condemnationem: ergo donatio iam facta per
condemnatum irritatur. Quid autem in donatione inter coniu-
ges, quæ dicitur inter viuos, licèt quantum ad effectum habeat ſi-
militudinem cum donatione cauſa mortis, quia non habet effe-
ctum viuente donante, licèt morte eius confirmetur, an erit idẽ,
quod in donatione inter viuos: & idem, quod in donatione cau
ſa mortis? dic quòd ſeruatur media via, quia inſpicitur, quæ pœna
fuerit interpoſita C. de donatio. inter uirum, & vxorem l. res vxo-
ris. & ibi vide bonam gloſſ. diſtinguentem. hic autem ſolum inſpi-
citur, an bona fuerint cõfiſcata, vel non, ſeu veniant confiſcanda:
quia donatio inter viuos ſtatim ſortitur effectum ſuum, vnde in-
ſpicitur principium quando fit, an ſit facta ab eo, qui erat domi-
nus, & habebat adminiſtrationem bonorum ſuorum, nõ autem
inſpicitur, quod poſtea euenit. ſ. ꝙ auferantur. Aduertendum, ꝙ
3 † aut donatio fuit facta ab aliquo antequam crimen committe-
ret: & poſtea commiſit crimen, propter quod bona veniebant cõ
fiſcanda, & tunc ſi donauit metu futuri criminis, quod propoſue-
rat committere, perinde eſt, ac ſi donaſſet poſt crimen commiſ-
ſum. Quo autem iure id fiat, ſtatim dicam. Præſumitur namque
hoc feciſſe ea intentione, quando incontinenti tale crimen com-
miſit. argu. in l. ſi ventri. §. in bonis. in fin. ĵ. de priui. cred. vel ſi ſub
erat cauſa, vt quia erat ſuus inimicus capitalis, licèt ex interuallo
crimen poſtea commiſerit. Si autem non erat, ſed ex interuallo
commiſit, non preſumitur donaſſe ꝑꝑ futurum crimen, nec in
fraudem fiſci, ideo donatio firma permanet, nec reuocatur quo-
quo modo, ſi aliter defectus non eſſet, & vide ad prædicta, quod
ſolenniter diſputando determinat. Spec. in titu. de dona. §. j. verſic.
item pone aliquis. ſupra de admin. tuto. l. chirographis. §. fin. Si ue-
rò donauit poſt crimen commiſſum, uel etiam ante, propter ta-
men committendum, quod præſumitur in prædictis caſibus, tũc
interdum donatio præſumitur fictitia, & ſimulata, & ſic ipſo iu-
re nulla l. imaginaria. de regu. iur. nec expedit tamen eam reuoca-
re propoſita reuocatoria, quia habet locum, quando eſt valida,
ita ꝙ ex ea dñium ſit tranſlatum. Sed qñ eſt fictitia non eſt ualida,
4 ut l. nuda. ſupra de contrahen. empt. Et † hoc contingit in tribus
caſibus, ut præſumatur ſimulata, ſcilicet quando donaſſet omnia
bona

bona l.omnes,§.Lucius.ff.quæ in frau. credit. & in ſimili nota.per
Doc.in l.2.C.de repud.hære.de hærede, qui repudiauit hæredita-
tem, & poſtea emit omnia bona hæreditaria, nam ex hoc præſu-
mitur repudiatio ſimulata,vt ibi no.per Cy.Secundo quando nõ
omnia, tamen ipſe donans criminoſus ſemper remanſiſſet in poſ-
ſeſſione bonorum donatorum, vt l.ſicut.§. ſuperuacuum.š.qui-
bus mod.pig.vel hypo.ſolui.Tertius caſus eſt, quando donaſſet
coniunctæ perſonæ. ar. in l. data. C.eodem titulo. & in exemplo,
quod ponit Spec. in dicto verſic. item pone. quando emancipa-
uit filium, & poſt factam donationem ipſe commiſit delictum,
Extra iſtos caſus non præſumitur ſimulata, vel fictitia, ſed vera.
5 Tamen † poterit fieri in fraudem fiſci, ſicut & quilibet debitor
poteſt alienare bona ſua in fraudem creditorum, & valet aliena-
tio,& transfertur dominium, tamen reuocatur propoſita actio-
ne reuocatoria. ſcilicet. Pauliana, vel Caluiſiana, ut infra titulo.
de his, quæ in fraud. creditor. & Inſtitutio. de actio.§. item. ſi
quis in fraudem. hoc caſu loquitur l. in fraudem. in principio.
ff. de iure fiſ. hic autem tantum præſumitur quando de crimine
iam erat accuſatus, vel inquiſitus, & pendebat proceſſus contra
eum,uel quando nondum erat accuſatus, ſed notorium erat cri-
6 men,ſi autem occultũ, ſecus, niſi probetur fraus. Poteſt † autem
probari per uerba, quæ fuiſſent ab eo prolata.iuxta nota per glo.
in l.Fulcinius. in §. quid ſi autem latitare. infra quibus ex cauſ. in
7 poſſ.ea.& l. apud Celſum. in princ.de dol. except. Et † in donatio-
ne non requiritur ad hoc, ut poſſit reuocari, ꝙ donatarius partici
pauerit fraudem,ſed ſi uendidiſſet, bene eſſet neceſſarium proba-
re, ꝙ emptor participaſſet, ut infra quæ in fra.l.quid autem.§.ſi-
mili modo, & prædicta in criminibus, in quibus non fit confiſca-
8 tio ipſo iure, ſed per ſententiam. Si † autem ipſo iure, ut in crimi-
ne læſæ maieſtatis, tunc donatio facta poſt crimen commiſſum,
etiam ſi foret occultum, eſſet ipſo iure nulla, quia facta ab eo, qui
non erat dominus, nec habebat adminiſtrationem illorum bo-
norum,ut hic in j. glo.& in l.allegata per eam.& idem in cauſa fi-
ſcali. ar. l. Imperatores.infra de iur. fiſc. & idem in manumiſſione
ſerui, quia cum ſit retractabilis, ut quando confiſcatio eſt fienda
per ſententiam non ualebit facta a criminoſo. infra de manu.l.
qui pœna. & quod not.in ſimili C. de condi. ob cau. l.ea lege. Et
uide hic per Bart. cuius dicta ſemper melius intelliges per præ-
dicta, quia ipſe aliter loquitur, & male declarat non faciendo dif-
ferentiam inter ſimulatum,& in fraudem, quæ tamen eſt facien-
da,& miſcet ipſe caſus ſimulatos cum caſibus fraudis, quod non
eſt faciendum. Paulus de Caſtro Paduæ.

F I N I S.

REGISTRVM.

A. & A B C D E F G H I K.

Omnes ſunt quaterniones, præter A, & D, qui eſt quinterniones: & K, eſt ternio.

VENETIIS. M D LXXXII.

SYLLABVS RERVM, AC SENTENTIARVM MEMORABILIVM,

Notatuq; digniſsimarum in Auenionicas Prælectiones Pauli Caſtrenſis, cum doctus, tum terſus, maximeq; accuratus, in quo ea locorum ac numerorum ratio habita fuit, vt nihil adeo abſtruſum, vt non vel ſecurè quærenti omnia primo obtutu palam peruiaq; fiant.

De litera A.

ABESSE non dicitur, qui redeundi animum habet. in leg. ſciendum. numero 1. ff. ad legem Fla. de plag. 76
¶Abolitio vna num pro pluribus criminibus ſufficiat. Et quid ſi quis ſit pluribus excommunicationibus excommunicatus, an ſufficiat vna abſolutio.in l.j.verſic.ſi quis.nu.2.ff.ad Senatuſcon.Turp. eo.
Abſolutionibus generalibus crimen non remitti, ſed proceſſum differri.in l.ſi qs ſeruus.nu.2.ff.de cuſt.reo. 65
¶Abſens ad mortẽ damnandus eſt.in l. lege Cornelia. §. idem diuus. nu.2.ff.ad legem Cor.de ſicar. 71
Abſentia,& paupertas a negligentia excuſant. Et ideo non valenti appellationem proſequi tempus non currere. in le.ſi quis ſeruus.nu. 4.ff.de cuſt.reo. 65
Abſolui quem a iudicij obſeruantia quot modis contingat. in le. & poſt edictum.nu.4.ff.de iudi. 10
Abſurdum vnum per aliud abſurdius tollitur. Et abſurdius eſſe maleficia impunita relinqui, quàm nocentes abſolui.in l.ita vulneratus. nu.4.ff.ad legem Aquil. 56
¶Acceſſorium quod principali maius eſt,num cum principali extingui dicatur.in l.repeti.nu.1.ff.qui.mo.vſusfru.amit. 42
Acceſſione rei quando quis dñs eſſe deſinat. Et qualiter ſuccurratur mihi ad recuperandum rem meam.in l.in rem act.§.qui rei.nu.1.ff. de rei ven. 31
Acceſſus ac egreſſus rei venditæ, ſi non exprimatur, an in contractu veniant. Et quid in acceſſibus rei relictæ in vltimis voluntatibus.in l.binas.nu.3.ff.de ſerui.vrba.prædio. 46
Accuſator in crimine adulterij ſi teſtes paratos hẽat,an ſtatim debeat probationes facere. Et quid in alijs criminibus.in l.crimine. num.3. ff.ad legem Iul.de adul. 70
Accuſans ex officio de qua calumnia teneatur. Et vltimam termini diem in termino computari. in leg.pater.numero 1.ff.ad leg.Iul.de adul. 69
Accuſari duo ſimul quando dicantur. Et an teſtes, qui deponunt ſe ſucceſſiue per rimulam oſtij vidiſſe, ſingulares dici debeant.in l.nihil.nu.1.ff.ad legem Iul.de adulte. eo.
Accuſatus & abſolutus non adiecta criminis qualitate,an rurſus accuſari poſſit de eodem ab eo, qui eius qualitatem velit exprimere in accuſando.in l.Senatus.nu.2.ff.de accuſa. 64
Accuſare duos, ac plures eodem libello de diuerſis criminibus, an quis poſſit. Et quid ſi diuerſis libellis. in leg. hi tamen. §. lege Iul. nume.1.ff.de acc. 64
Accuſator nunquid cogi poſſit.in l.hi tñ.§.oĩbus.nu.4.ff.de acc. eo.
Accuſatus criminaliter & abſolutus, an ciuiliter reaccuſari queat.in l. ſi cui.§.ijſdem.nu.1.ff.de accuſa. 63
Accuſare iure mariti vt quis poſſit quid neceſſarium ſit.in leg.ſi vxor. nu.2.ff.ad legem Iul.de adul. 67
Accuſans Titium de aliquo crimine adiecta qualitate, vt puta de nocte,interdiu, &c. probatum eſt crimen nõ qualitas,qualiter veniat puniẽdus Titius.in leg. denunciaſſe. ver. quid tamen. ff. ad leg. Iul. de adult. 68
Accuſatorum ad vindictam propriæ iniuriæ, qui præferantur.in l.j.§. ſi ſimul.nu.1.ff.ad legem Iul.de adul. 67
Accuſatores duo vbi ſucceſſiuè in accuſationem prodeunt, an iudex liberum habeat eligere, quem in accuſatorem recipiat.in l.j.§. ſi ſimul.num.2.ff.ad legem Iul.de adul. eo.
Accuſans calumnioſè ſeruum,perinde infamia notatur, atque qui liberum accuſat,licèt ſeruus famam quam non habet, perdere non poſſit.in l.ſeruos.nu.3.ff.de accuſa. 63
Accuſator ſanguinis neceſſitate, vel officij, de calumnia præſumpta non tenetur.in l.generi.nu.1.de publi.iud. 62
Accuſatio ſuſpecti tutoris quando priuati iudicij dicatur, & qñ publici.in l.j.§.ſuſpecti.nu.1.ff.ad Senatuſcon.Tur. 77
Accuſatio pro ſacrilegio coram quo inſtitui dẽt Et ꝙ ſint crimina eccleſiaſtica. de quibus corã vtroq; iudice eccleſiaſtico,ſcilicet,& ſeculari agi poſſit.in l.lege Iul.§.mãdatis.nu.4 ff.ad leg.Iul. pec. 75
Accuſans teſtamentum de falſo, quibus incommodis afficiatur.in l. Athaletus,nu.3.ff.ad legem Cor.de fal. 74
Accuſari nõ ſolũ duo,ſed & plures de eodẽ crimine ſimul pñt. Et ſic mandãs & mandatarius.in l.Athaletus.nu.1.ff.ad leg.Cor.de fal. eo.
Accuſator calumnioſus,an de falſo teneatur.in l.ſi quis.nu.3. ff.ad legem Corneliam de falſis. eo.
Accuſationes criminales ſe adinuicem tollunt. in l. lex Iulia. §.hodie. nu.4.ff.ad legem Iul.repet. 75
¶Acquiſitionem per hæredem putatiuum & reuocabilem factam reuocatione ſecuta magis ab ipſa hæreditate,quàm ab hærede factam. in leg. & non tantum. §. quòd ſi pro emptore.nume 4. ff. de pet. hære. 21
¶Actio perſonalis ad vſumfructum competens, num tempore, vt vſusfructus extinguatur.in l.Pomponius.nu. 4. ff. qui.mo.vſusfru. amit. 43
Actio & ſi regulariter antequam dies veniat in legatis,& ſtipulationibus nata ſit,non tamen perinde in vſusfruct.legato. in l. vnica. nu. 2.ff.quando dies vſusfru.cedat. 41
Actio familiæ erciſcundæ pro quibus rebus non competat. Et diuiſorium iudicium vbi deficit, officio iudicis ſubueniri.in l.Pomponius.§.vſusfructus.nu.1.ff.fami.erciſ. 58
Actio familiæ erciſcundæ, num ei detur,qui hæres non eſt.in l.ſi filia. verſ.hoc amplius.nu.1.ff.famil.erciſc. eo.
Actio quænam locum habeat inter hæredem, & fideicommiſſariũ poſt hæreditatis partem reſtitutam.in l.ſi ex aſſe. num.1.ff.fami.erciſ. 60
Actio familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo inter ſe qualiter ſe habere dicantur.in l.inter.nu.1.ff.fami.erciſ. eo.
Actio quæ nam competat,vt ſciamus,magis ſpectandum quod reus dicit,quàm quod actor. Et quid vbi de iudicis competentia fit controuerſia.in l.ſi id quod.nu.1.ff.famil.erciſ. eo.
Actio prima, num per ſententiam innouetur, an verò ei noua actio adijciatur.in l.ſi hæres.nu.2.ff.famil.erciſ. 57
Actio finium regundorum vt competat, quæ ſint neceſſaria.in l.j.§. non ſolum.nu.3.ff.finium regundorum. 57
Actio ciuilis cum accuſatione criminali intentari, licèt non poſſit, officium tamen iudicis pro re ciuili poteſt.in l.j.§.ſi dicantur. nu.1.ff.finium. reg. eo.
Actio reuocatoria hæredi quæſita, num in petitione hæreditatis veniat.Et ſi pater donationem fecerit immenſam, quo caſu filius reuocare poteſt. an mortuo patre poſſit filius hæreditatis petitione reuocare.in l.quòd ſi in diem.§.ſed & is.nu.7.ff.de pet.hære. 21
Actio & ſi per conteſtationem perpetuetur, non tamen natura, aut eius rei, de qua agitur,conditio.in l.vti frui.§.in ijs.nu.1.ff.ſi vſusfru. peta. 44
Actio ſubrogata,num ſemper eius naturã, in cuius locum ſubrogatur,ſapiat. Et qualiter ſit intelligendum.in l.item veniunt.§.cum p̃diximus.nu.1.ff.de pet.hær. 22
Actio iudicati cuius effectus ſit.in l.item veniunt.§. idem recte.nu.2. ff.de peti.hær. eo.
Actio finium regundorum in rem num ſit,an in perſonam,& an ſtricti iuris,an bonæfidei,item an ex contractu, an quaſi. in l.j.nu.1.ff. finium reg. 56
Actionis finium regundorum a quo tempore incipit præſcriptio currere.Et cũ aduerſus occupatorem competit, quanto tempore preſcribatur.in l.j.nu.2.ff.finium regundorum. eo.
Actiones ex delicto poſt litem ↄteſta. ad patrem tanq̃ filij hr̃dem per tranſire.in l.tam ex contractibus.nu.2.ff.de iud. 9
Actionem iniuriarum domino cõpetere, ſi ſeruus eius,etiam ab alio poſſeſſus per alium verberetur. in l.non ſolum. numero 3.ff.de rei vendi. 30
Actiones pro conſequendo olim legato quot dabantur. & quid hodie.in l.quod legatur.nu.1.ff.de iud. 7
Actiones perſonales oẽs in quibus quis ad rei reſtitutionem,vel tradi

tionem cōdemnatus eſt,niſi iudicis iuſſu reſtituatur,arbitrarias dici.id l.qui reſtituere.nu.3.ff.de rei vendi. 33
Actiones & ſi quædā ſint, in quibus qs ad tradendū, vel faciendum præciſè condemnari non debeat, ſi tamen condemnetur,præciſè tradere vel facere tenet̄, vnde fit iudicis ſentētia neceſſariū qđ alias non erat.in l.qui reſtituere.nu.4.ff.de rei vend. eo.
Actio arbitraria occaſione loci in facti obligationibus locum habet. in l.cum qui.nu.2.ff.de iudi. 6
Actio ſubrogata eius, cui ſubrogatur,naturam non ſapit.in l.eum q. nu.2.ff.de iud. eo.
Actionem in genere,ſpecie,ac indiuiduo,an ſit inuenire. in l.j.nu. 1. ff.ſi pars hære.peta. 27
Actio directa & vtilis inter ſe qualiter differunt .in l.j.num.2.ff.ſi pars hæ.pe. eo.
Actione furti quod quis fuerit conſecutus, ei reſtituere tenetur cui adiudicata fuit.in l.in iudicio.nu.2.ff.famil.erciſ. 60
Actionem quæ non ſit,extingui non poſſe, nec ei præiudicium parari.in l.ſed & ſi lege.§.item ſi res.nu.1.ff.de pet.hære. 24
Actiones reales cedi poſſe. Et vtilem actionem quæ ſine ceſſione competit prætoriam eſſe, & directè præferri,contraq; verum dominum dari.in l.ſi culpa.nu.2.ff.de rei ven. 26
Actio confeſſoria,negatoriaq; aduerſus quem dentur. in l.vti frui.nume.3.ff.ſi vſusfr.peta. 44
Actio legis Aquiliæ quandoq perſecutoria qñq; merè pœnalis eſt. in l.ait lex.§.hanc actionem.nu.1.ff.ad leg.Aquil. 55
Actione in factum,vel vtili Aquil.intentata duplum venire,ſicut in directa. in lege ait lex.§.hanc actionem. numero 2. ff. ad leg. Aquil. eod.
Actio ex edicto ſi quadrup. vt competat quot requirantur. in l.j.nu. 1.ff ſi quadru.pau.feciſ.dicatur. 35
Actio legis Aquiliæ directa vt cōpetat, quid requiratur.Et non refert culpa reſpectu facti,quo tēpore intercedat.in l. qua actione patrem.§.ſed ſi quis.nu.2.& 3.ff.ad leg.Aquil. 54
Actio familiæ erciſ.ad quid principaliter detur. in l.j. numero 1.ff. fa. erciſ. 57
Actione familiæ erciſ.qui agit nec poſſidet. exceptione excluditur,ſecus in eo qui poſſidet. Et cur ita diuerſum. in leg. j. numero 2.ff. fa.erciſ. eo.
Actionem & retentionē habere eum, qui pro ſibi adiudicato ſoluit, & quæ ſit.ea actio.in l.ſi pignori.nu 2.ff.fa erc. 59
Actionem finium regundorum num fructuarius uel creditor ius pignoris habens intentare poſſint. Et an ſñia cum ipſis lata domino pręiudicet.in l.1.§.non ſolū.nu.1.ff.finiū regū. 57
Actionem,quæ pro principali competit,inſolidum dari,non ſic in acceſſoria,quæ pro parte datur.in l.loci corpus.§. ſi fundus.nu.1.ff.ſi ſer.ven. 51
Actiones perſonales de ſubiecto in ſubiectum nōn migrare ſine ceſſione. Et quid in exceptione.in l. ſi ſerui. §. ſi operas.numero 1.ff. de vſuſr. 37
Actor qui pauper eſt vincens, a reo alimenta habere debet, & item pro litis ſumptibus, ſi vnde eos faciat non habeat.in l.ſi inſtituta.§. de inofficioſo.nu.3.de inoffi.teſt. 17
Actor & ſi poſt litem conteſt.dominium perdiderit, ſi tamen ipſius rei culpa ac rurſus rei ſit acquiſitum,ſententiam pro eodem actore ferri,ac ſi nunquam dominium perdidiſſet. in l. ſi poſt acceptū. nu.2.ff.de rei ven. 31
Actori vbi per miſſionem in poſſ.ex primo decreto non poteſt eſſe conſultum actori,iudex quid facere debeat.in l.qui ſe dicit.num.1. ff.de iudi. 9
Actore non probante & etiam iniuſtum poſſeſſorem abſolui, & an poſſidens cum conuenitur probare de iure ſuo teneatur, in le.vti frui.nu.2.ff.ſi vſusfr.pe. 44
Actum non ob id vitiari, quod occaſionaliter ſuccedens offendit iuris diſpoſitionem ſi primum ritè, & ſecundum ius diſpoſitum eſt. in l.vſus pars.nu.2.ff.de vſu & habi. 45
Actus viuentium an pendere poſſint. Et quid in ultimis uoluntatib. in l.receptum.nu.3.ff.communia prædio. 51
Actus qui p̄cedit,vicinitas facit, vt ſequi videatur,ſi ad actus validitatē expediat.in l.& qui duas.nu.2.ff.de ſerui.vrb.præ. 48
Actus cum excommunicato factos efficaces eſſe. Et quid de futuris. in l.non idcirco.§.cum poſtea.nu.4.ff.de iudi. 7
Actus ab agentis intentione denominari.in l.pater filium.nu.18.ff.de inoffi. teſtamen. 15
Actus ob id quod ad eum caſum deuenit,a quo incipere nequit, an vitietur.in l.ſi iter.nu.1.ff.de ſerui. 46
¶Adire ex teſtamento,quod per natiuitatem poſthumi rumpi ſperatur,quàm quod per querelam,cur magis quis impediatur.in l.anti qui.nu.4.ff.ſi pars hære.pet. 28
Aditio qñq; quodā modo fit coactè,& qñq; nuda voluntate & non facto.in l.conſenſiſſe.verſi.ſi omnes.nu.1.ff.de iudi. 3
Aduocatus, qui in ſua cauſa ſuo duntaxat patrocinio eſt vſus, num ab aduerſario expenſas quaſi alieno conſilio uſus petere queat. in l.in fundo alieno.nu.1.de rei vend. 25
Aduocatus curialis clientulum admonere debet, vt cum aduerſario loquatur prius,quàm litem incipiat.in l.quidam.num.2. ff.de ſerui. vrb.præd. 47
Aduocatus, q diu abſuturus eſt an teneat̄ aliū in cauſis clientulū ſubſtituere ſicuti & iudex.in l.Iulianus.ſub nu.1.ff.de iudi. 4
Aduocatus & iuriſperitus an patrociniū licitè vendant. in rub.verſi. ſed ſi quis,nu.2.ff.ad leg.Cor.de fal. 72
Adulterium, ſtuprum, & fornicatio in quo differāt, & in quos committantur. Et quot capita lex Iul. de adult. habeat & quid vnumquodq puniat.in rub.nu.1.ff.ad leg.Iul.de adul. 66
Adulterium matris filio non nocet,ſicut nec eius profeſſio.in l.miles qui.§.defuncto.nu.1.ff.ad leg.Iul.de adul. 67
Adulteria tot ſunt,quot acceſſus. Et an pro quolibet pœna ciuilis imponatur. in leg. mariti.§.ſex menſium.numero 1. ff. ad leg.Iul.de adul. 69
Adulterij pœnam quæ ſunt, quæ totaliter excuſent ac tollant.in le.ſi adulterium.nu.2.ff.ad le.Iul.de adul. eo.
Adulterium cum inceſtu cum ſimul cōmittunt̄, an duo oriantur delicta, & ſic duæ actiones. Et q d ſi ex forma ſtatuti vtrunq; delictū puniri debeat.Et mulierem ſicut maſculum mortis pœna plecti.in l.ſi adulteriū. nu.4.ff.ad leg.Iul.de adul. 70
Adulteriū & inceſtum ex coitu cum conſanguinea nupta reſultare. in l.2.§.ſed & ſi aliud.nu.2.ff.de accuſa. 63
¶AEs alienum fundum non ſequitur.in l.fideicommiſſum.nu.2.ff.de iudi. 8
¶Agens ex perſona rei ius non metitur, ſed ſua.in l.j.§.is qui.nu.1.ff. ſi pars hære.pet. 27
Ager,num ſi in eo tranſplantetur vinea, ager eſſe deſinat.in le.repeti. nu.2.ff.qui.mod.vſusfru.amitt. 42
Agi poſſe aduerſus poſſidere deſinentem,etiam ſi res extent, ſi modo is pretium rei venditæ eſt conſecutus ſiue bonæ fidei, ſiue malæ fuerit.in l. vtrum aūt.§.perinde.nu.2.ff.de peti.hæ. 23.
AEternum,ſempiternū, ac perpetuū qualiter differant remiſſiuè.in l eum debere columnam.nu.2.ff.de ſer.vrb.præd. 48
Amor paternus magis deſcendit,quàm aſcendat.in l. pater filium.nu. 6.ff.de inoffi.teſt. 14
Animus quis præceſſerit ex actu ſequenti dignoſcitur.in leg.item veniunt.nu.3.ff.de pet.hære. 21
Aptitudinem quam actum quandoq; magis ſpectari.in l.ſi poſſeſſor. num.2.ff.de rei vendi. 26
Appellari poſſe occaſione qualiſqualis præiudicij. Et ſententia lata p̱ vno quale præiudicium alteri paret.in l.ſi quis libertatem. nu. 2. ff. de pe.hæ. 18
Appellari ab interlocutoria.in l.Titia cum. nu. 3.ff.de accuſ. 64
Appellationi renunciare non videtur,qui vni capiti ſententiæ acquieſcit.Et quid ſi ſententia fuerat nulla. in leg. quędam. numero 2.ff fa.erciſ. 60
Appellari in arbitrarijs an poſſit.in l.interdum.nu.2.ff.de iud. 7
¶Arbiter ob propria negotia non debet partium negotia deſerere. in l.cum furioſus.nu.3.ff.de iudi. 7
Arbitri compromiſſarij velut & arbitratores, ſi in ſe compromitti ſinant,arbitrari coguntur.in l.vxori.§.qui ſe.nu.1.ff.ad leg. Cor.de fal. 74
Arbiter in arbitrādo, num litē ſuam faciat,& quid in Notario, qui p̱ imperitiam partem lædit.in l.ſi filiusfa.nu.3.ff.de iud. 4
Argumentum ab alluſione vocabuli in iure procedere. in l. ad perēptorium.nu.3.ff.de iud. 10
Arma hodie portare,habere,vel vendere,an liceat.in l.1.nu.1.ff.ad le. Iul. de ui pub. 70
¶Auri fabri qui vaſa argentea non pura & ex argento ſolida faciunt, quæ pro uerè argenteis vendunt, qua pęna teneantur.in l.lex Cornelia.nu.1.ff.ad leg.Cor.de falſis. 73
Aut particulam,pro &,poni.Et præſtationem rei ac cautionis iudicis officio fieri.nu.1.ff.ſi ſeru.ven. 52
Authoris malam fidē ſucceſſori vniuerſali nocere,an etiam locum in dignitatis ſucceſſore habeat. Et quid in ſucceſſore particulari.in le. eum qui.§.prętor.nu.1.ff.de publ.in rem act. 34
Auus in filij emancipati hæreditate ius maius,quàm in matris hæreditate habet.in l.pater filium.nu.9.ff.de inoffi.teſt. 14

De litera B.

BANNITVS bannitum accuſantem an exceptione repellere poſſit, ſi ſtatutum ſit ꝙ bannito audientia non detur.in l.ſeruos.nu.2.ff.de accuſa. 63
Bartolus iudex Piſarum, & de reformatione ibidem facta.in l.ſi quis ſeruus.nu.3.ff.de cuſto.reo. 65
¶Beneficij fructus ad tempus ſi quis redemit, epiſcopo viſitanti nū procurationem præſtare teneatur.in l.ſi pendentes.§. ſi quid cloacarum.nu.2.ff.de vſufruct. 38
Beneficium qui ſine titulo poſſedit, an ad omnes teneatur fructus, an verò ad vitam neceſſarios reſtituere non aſtringatur,in l.cum in rem.nu.1.ff.de rei ven. 26
Beneficium quod abs te habeo,an aduerſus te intentare poſſum.in l. ſi culpa.nu.1.ff.de rei ven. eo.

¶Bonæfidei poſſeſſor.an dolum cōmittere poſſit, & reſpectu cuius. in l.ſi homo.nu.1.ff.de rei vendi. 36
Bonorum poſſeſſori de iure prætorio quod nam remedium detur. in rub.nu.1.ff.de bono.poſ.hær.pet. 28
Bonorum poſſeſſori particulares quæ dantur actiones; ciuile an ſint, an prætoriæ.in rub.ff.de bono poſ.nu.2. eo.

De litera C.

CALVMNIOSVS non ſemper præſumitur q nō probat.Et de calumnia quādo prouinciari poſſit.in l.j.§.calūniatoribus.nu.6.ff.ad Senatuſ.Tur.nu.6. 77
Calumniam duplicem eſſe.in l.generi.numero 2.ff.de pub. iud. 66
Calumniatus in accuſando, an a denuntiando repellatur.in l.ſi cui.§. ijſdem.nu.5.ff.ad accuſa. 63
Calumniæ quæ pœna ſit. Et quid in denuntiatione. Item in eo, qui excipit de crimine calumniæ.in l.1.§.calumniatoribus.nu.2. & 3.ff. ad ſenatuſconſul.Turpil. 77
Calumnia quot modis puniatur.in l.1.§.calumniatoribus. nu.4. ff. ad ſenatuſcon.Turpil. eod.
Caminum in communi pariete,ita vt flamma tranſeat. an liceat facere.Et quid de tubulo,per quem fumus exeat. in l.quidam.nu. 1.ff. de ſer.vrb.præd. 47
Canis e genere ferocium animalium,num ſit.in l.1.nume. 2.ff.ſi qua. pau.fe.dicatur. 53
Canis,animal ferox ne ſit an domeſticum, & an pecudum appellatione contineatur. in lege hæc actio. numero 1. ff. ſi qua. pau. fe.dica. 54
¶Carboniani commoda,quæ ac quot ſint. in leg. qui de inofficioſo. num.1.ff.de inoffi.teſt. 63
Carboniani beneficio in poſſeſſionem miſſus an actiones, & quas mouere poſſit. in leg. qui de inofficioſo. numero 4. ff. de inofficio.teſt. eo.
Carboniana poſſeſſio num ius miſſo tribuat. in l.qui de inofficioſo. nu.5.ff.de inofficio.teſt. eo.
Carcerem duplicem eſſe.Et an priuatus incarcerare poſſit.in l.j.num. 1.ff.de cuſto.reo. 65
Carcer meri ne an mixti ſit imperij.in l.1.nu.2.ff.de cuſt.reo. eo.
Carcerari in ciuilibus cauſis quando quis poſſit, vel non.in l.1.num. 3.ff.de cuſt.reo. eo.
Caſus ſi quando ſubeſt dubius, id eſt ſeruandum, quod communiter obſeruari conſueuit, ſi tamen rōne nitatur. alioquin exemplis nequaquam,ſed legibus iudicandum.in l.ſi ſerui.§. ſi duos.num.1. ff.de vſufru. 37
Cauſa vna alia maior quatuor modis dici poteſt.in leg.per minorem. nu.1.ff.de iu. 9
Cautela ei, qui alium vulnerauit, vbi de morte dubitatur,vt de occiſo non teneatur, ſed de vulnerato. in l.1. num. 2.ff.vſufr. quemadm.ca. 45
Cautela filio inſtituto, cui nihil ex inſtitutione commodi futurum eſt,et teſtamentum impugnans, vt ab inteſtato ad hæreditatem p̱ueniat,& in edictum ſi quis omiſſa cau. nō incidat.in l.Papinianus. §.quarta autem.nu.8.ff.de inof.teſt. 12
Cautio quando prę́ſtatur,an in litem iuretur in l.harum.nu.4.ff.ſi ſerui.uendi. 52
Cautio peti nō debet,quando res ipſa peti poteſt.in le. 1.§.ſi pecunię. nu.3.ff.de vſufr.ea.re.quæ vſu conſu. 43
Cautionem in triplici eſſe differentia in contractibus, & ultimis voluntatibus.in l.in omnibus.nu.3.ff.de iudi. 7
¶Cedere & concedere inter ſe quid diſtent.in l. ex ſylua cædua.§.vſu fructuarius.num.1.ff.de vſufr. 36
¶Ceſſione vel tranſlatione iuris hypothecæ, an perſonalis quoque actio ceſſa videat̄.in l.ſi pignori.nu.3.ff.fa.erciſ. 59
Ceſſionarium procuratorē in rem ſuam dici. Et qualiter debitorem obligatum habere dicatur. Et quo nomine agere ad rem ceſſam poſſit.in l.2.§.in hoc iudiciū.nu.2.ff.fa.erc. 57
Ceſſionē primam ad vltimam p̱trahi.Et q d reqrat̄, vt actus uno tp̱e factus,alio factus cenſeat̄.in l.receptū.num.1.ff.cōia præd. 51
¶Charitatis nālis,naturæq officio noīe poſteritati aliquid relinquere obligamur.in l pater filium.nu.23.ff.de inof.teſt. 15
¶Citandus perſonaliter,ut compareat non eſt, qui per procuratorē ſe tueri poteſt.in l.rectè defendi.nu.1.ff.de iudi. 9
Citari faciens alium pro alio,an in expenſis condemnari debeat. Et an referat concipere libellum ſub prima vel tertia perſona.in l. 3.nu.4. de acc. 63
Citatio verbalis quot modis fiat, & an mulier p̱ſonaliter capi debeat. in l.cum eo.nu.2.ff.ad leg.Iul.pecu. 76
Citatio generalis ad omnem cauſam an fieri poſſit.Et quid inde.in l.ſi prætor.num.3.ff.de iudi. 10
Citatio dubia citatum non arctat ad comparendum.in l. eum. num. 1.ff.de iu. 11
Citatio ſola nū quis forum ſortiat̄.in l.ſi qs poſtea.nu.3.ff.de iud. 4
Citationem fieri debere ad partis inſtantiam.in le.ad peremptorium nu.2.ff.de iud. 10
Citationes ad ſententiam diffinitiuè proferēdā quot ſint neceſſarię. in l.& poſt edictum.num.1.ff.de iud. eo.
¶Clauſula, de defendendo,quid contineat.in l.rectè defendendi.nu. 2.ff.de iud. 9
Clauſula codicillaris num legata filio exhæredato confirmet, & quid in præterito.in l.Titia filia.nu.2.ff.de inoffi.teſt. 13
Clauſula,de vtendo arbitrio boni viri,quid includat.in l.j.nu.1.ff.vſufru.que.ca. 45
Clericus decedens,ad hæredem num actionem,quam temporis præteriti ratione habet, tranſmittat. Et quid reliquis beneficijs non ſolutis ſi beneficium permutet. in l.ſi extraneo. §. ſi teſtator. nu. 1.ff. de vſufr. 38
Clericus iuriſdictionem cur ſine epiſcopi licentia nō prorogat, laicus verò ſic.Et quid in vaſallo.in l.j.nu.4.& 6.ff.de iu. 2
Clericus duos habens iudices,num altero inuito in alterum ipſorum conſentire queat.in l.1.nu.7.ff.de iud. eo.
¶Cohæres partem debiti recipiens, in ſoluentem ius pignoris transferre uidetur.Et qualiter id intelligi debeat.in l. ſi pignori.num.2.ff. fam.erciſ. 59
Cohæredes filij dotem vxoris, quæ magna ſit,percipere volentis, ſi velint communiter onera matrimonij ad impediēdam perceptionem ſuſtinere,an audiendi ſint.in l.ſi filia, ver. hoc amplius. nume 2.ff.fa.erciſ. 58.
¶Collationem hodie ex teſtamento & ab inteſtato fieri poſſe. in l.ex parte.§.inteſtato.nu. 1.ff.fam.erciſ. 60
Collectiui nominis in coniungendo natura quæ ſit .in l. ſi quis Titio. nu.1.ff.de vſufru.accreſ. 41
¶Comminatio iudiciaria quot modis fieri queat.in l. ad peremptorium.nu.4.ff.de iud. 10
Commiſſo an renunciare videatur, qui poſt incurſionem commiſſi penſionem,vel eius partem recipit.in l.communi diuidundo.num. 3.ff.communi diui. 61
Commiſſum pœnam legalem dici.Et quo ad modum committendi legalis & conuentionalis pœna conueniunt. in l.communi diuidū do.nu.2.ff.communi diui. eod.
¶Compromiſſum factum per vniuerſitatē,an morte expiret.in l.proponebatur.nu.2.ff.de iud. 10
¶Conceſſo vno, & aliud quoque conceſſum videri, ſine quo illud eſſe nequit. fallit in caſu. in leg. vſufructuarius. numero 1. ff. de vſufruct. 39
Conceſſio de præſenti an ad futura porrigatur, & quæ. Et in tacita permiſſione inhoneſtum non venire. in l.1.numero 3.ff. de vſu & habita. 44
Conceſſum capiti,membris quoq; conceſſum videri,& quorſum inducatur.in l.j.nu.1.ff.de vſu & habi. eo.
¶Concludendi ratio in criminalibus. Et quid in his concludi debeat. in.in l.iij.nu.2.ff.de accuſa. 63
Concludendi in petitione hæred.modus.in l.regulariter. num.3.ff.de pet.hære. 19
¶Concurrere plures quando poſſint, ſi inter ſe non concordent mutuo ſe impediunt. Et quid ſi duo rei ſtipulandi aduerſus debitorem ita ſe gerant, vt unus coram vno, & alter coram alio iudice debitorem trahere uelint, an coram vtroque reſpondere teneātur,an uerò ipſi concordare debeant.in l. 2. ff.qui.mo.vſusfr. amitt.nu.3. 41
¶Condemnationem, quæ fit in vim contumaciæ, ueram non eſſe, ſed fictam. Et quis huius fictę condemnationis effectus. in leg. ciuus Adrianus.nu.4. ff.de cuſto.reo. 66
¶Condici a fure ut licet, ita & a malæfidei poſſeſſore, & an uero & pleno iure domino detur condictio.in l.ſi uaſorum.nu. 1.ff.uſufr. quemad.ca. 45
conditione,uel die pendente, num agi poſſit, ut debitor condemnetur. Et an pendente iudicio ſñia ex cauſa de p̄terito ferri poſſit.in l. Neratius.§.item a debitore.nu.1.ff.de pe.hær. 20
conditionis implendę cauſa datum an pretium cenſeatur. Et quid ſi quis promittat domum ſi decem dederis, an venditio dicatur. in l.Neratius.§.quid ſi quis.nu.6.& 7.ff.de pet.hæ. eo.
conditionis melioris eſſe non debet, qui ſtatus dubij eſt, quàm certi. in l qui de inofficioſo.nu.3.ff.de inoffi.teſt. 16
conditionis implendę cauſa datum, in legitimam num hodie imputetur.in l.Papinia.ſi conditioni.nu.3.ff.de inoffi.teſt. 13
¶Confeſſio ficta,an quem aſtringat, & ſi conſtet eam ueram non eſſe.in l.in eos.nu.1.ff.de cuſto.reo. 66
confeſſio extraiudicialis probationem inducit, quę tamen in contrarium viciſſim probationem recipiat.in l.ait lex.§. ſi quis hominem. nu.3.ff.ad leg.Aquil. 35
confeſſio in iudicio facta, de cuius contrario conſtat, an confitenti noceat.Et cui tum probatio contrarij confeſſionis incumbat, agē tine,an conuenti.in l.ait lex.§.ſi quis hominem.nu. 1.&2.ff.ad leg. Aquil. eo.
confeſſio ſpontanea præcedat uel ſequatur confeſſionem in tormentis factam, nihil refert. Et idem ſiue in iudicio, ſiue extra.

Et quam in ciuili probationem inducat, & an admittatur probatio in contrarium .in l. capite quinto.numero 4.& 5.ff.ad leg. Iul. de adul. 69
Confeſſoriam poſſidenti dari. Et idem in actionibus,quæ pro in corporalib. iurib.competunt.in l.& ſi fortè.§. ſciendum. nu. 1.ff.ſi ſerui.ven. 52
confeſſoria atq; negatoria, cuius gratia prius introductæ ſint.Et de libelli in his forma ac conceptione.in leg ij.numero 1.& 2.ff.ſi ſerui. ven. 51
confeſſoriam aduerſus quemcunq; dari.in l.ſi quis diuturno. nu.2.ff. ſi ſerui.vendi. 52
confeſſoriam dari pro re,quæ agentis nunquam fuerit.in l.fiſtulas.numero 1.ff. ſi ſerui vend. eo.
confeſſoria atque negatoria cur ita dicantur.in l.ij. numero 4.ff.ſi ſer. vend. 51
¶Confinium a vicinia quid diſtet. Et in quibus ſpectentur.in l.j.§.nō ſolum.nu. 2.ff.finium regun. 57
confitens Titium occidiſſe, an non apparentibus vllis vulneribus teneatur.in l.ſi ſeruus.nu.4.ff.ad leg.Aquil. 54
¶Coniuncti in dubio qui intelligantur.in l.j.§.interdum.num.1.ff.de vſufru.accreſ. 40
coniuncti verum verbis dicantur, qui in diuerſis orationibus politi per,&,particulam coniungantur. Et an copula verbalem coniunctionem facere cenſeatur.in l.ſicut.§.hæc autem. nu. 1.ff.qui.mo. vſuſfr.amitt. 42
coniuncta perſona pro alia agere poteſt, etiam in re, in qua illa fidem fefellit. in leg. ſed & ſi lege.§. quod autem. numero 2.ff. de peti. hære. 25
¶Conſenſus ſingulares non collegialiter præſtiti,num in his quæ cōmunia ſunt pluribus, vt vniuerſis ſufficiant.in l.per fundum.nu. 1. ff.de ſer.ruſti.prædi. 48
conſenſus in prorogatione ſiue de re ad rem, ſiue de loco ad locum, ſiue de perſona ad perſonam, ſiue de tēpore ad tēpus, qs & cuius requiratur.in l.conſenſiſſe.nu. 1.ff.de iud. 2
¶Conſtitutio facta,a quibus denominationem ſumat.in leg.item veniunt.§.præter hæc.nu.3.ff.pet.hær. 22
conſtitutionem pœnalē ad caſum ſimilē pertrahi.in l.impuberē.§. itē non continetur.nu.1.ff ad leg.Cor.de fal. 74
conſtitutio principis ſi dicat, quòd habentes baroniam tantum de principis fiſco percipiant, quid ſi quis ſit in baroniæ poſſeſſione,an ut percipiat penſionem neceſſe habeat probare dominum. in le.j. nu.5.ff fam.erciſ. 57
¶Conſumi quę dicantur.Et quæ minui.in l.j.nu.2.ff.de vſufru.earum re.quæ vſu conſu. 43
conſumere de reb.hæredi.& de ſuo hæreditatis contemplatione paria non eſſe.Et hæreditatem diminutam non videri, & ſi per poſſeſſorem res obligatæ ſint.in l.ſed & ſi lege. §. ſi quis re ſua. nu. 1.ff. de pe.hær. 24
conſuetudines de dote lucranda vbi diuerſæ ſunt, puta in loco originis mulieris, & domicilij viri, vtra in huiuſmodi lucro ſit ſpectāda. in l.exigere dotem.nu. 1.ff.de iud. 9
¶Contractus ac delicta quò ad fori ſortitionem æquiparari. in l.hæres abſens.§.ſi quis tutelam.nu.3.ff.de iudi. 5
contrahentium imperitiam a iure ſuppleri.Et vbi materia, ſuper qua ſtipulatio initur,rem magis quàm perſonam concernit, licèt citra perſonam,non tamen ob id redditur ſtipulatio perſonalis. in l.ſi filia.num.1.ff.fa.erciſ. 58
controuerſæ motio in quibus malam fidem non inducat. in l.in æſtimationibus.nu.1.ff.de pet.hær. 26
controuerſia bonæ fidei poſſeſſorem an in mala fide conſtituat, & quatenus.in l.ſi poſſeſſor. §. quid.nu. 1.ff.de pet.hær. 22
controuerſię motione vel litis conteſtatione, num quis malæfidei efficiatur. in leg. ſed & ſi lege.§. ſi ante litem. numero 2. ff. de pet. hære. 23
controuerſiam reſiſtendo facere reus dicitur,vt actor agendo.in leg. permittendum.nu.2.ff.ſi pars hære.peta. 28
¶contumax coram priore iudice, an poſſit corā ſecundo exceptiones proponere.Et an poſſit ſe priori proceſſu apud ſecūdum iudicem ſe adiuuare.in l.ubi cæptum.nu.2.ff.de iud. 6
conuentio ac reconuentio in criminalibus num locum habeant. Et qualiter in his ferenda ſit ſententia. in leg. qui prior. numero 1.ff. de iud. 6
conuentio duplex. Et verbum abſolutè poſitum in potiori,& principali ſumi ſignificatu.in l.hæres abſens.nu.2.ff.de iud. 5
conuentio in domus venditione, ne poſſis in ea huiuſmodi artem exercere, num efficax ſit.in l.uenditor. numero 1. ff. communia prędiorum. 51
conuentionale pignus vt non liberatur niſi in totum ſatisfacto,ita nec prętorium.in l.his conſequenter. §. Celius. numero 2.ff. famil.erciſ. 58
¶Controuerſia fieri quando dicitur, & quando lis.Et quid de eo qui ſub pœna controuerſiam promiſit non facere per quos actus in pœnam incurrat.in l.diuus.nu.1.ff.de pet.hær. 18
controuerſia ſola rem litigioſam in hæreditatis petitione ante litem conteſtatam fieri.in l.diuus.nu.2.ff.de peti.hære. eo.
controuerſia ſola quem malæfidei poſſeſſorem reddi, ob id idque ad uſuras,& fructus perceptos teneri. Et præſcriptionem,uel quo ad omnes effectus interrumpi. in leg. diuus. numero 3.ff. de peti. hære. eo.
¶Creditor in re obligata debitoris procurator eſſe cenſetur. Et q animosè amplius licitatur,ac ſoluit quàm debeat, non recuperat amplius ſolutū.in l.ſi pignori.nu.5.ff.famil.erciſcun. 59
¶Crimen quot locis puniat̄.Et an fiat remiſſio. Et cur fiat.in l.ſi cui.§. cū ſacrilegium.nu.2.& 3.ff.de accu. 64
crimē per exceptionis modum,an quem puniri faciat, & an quis ſine accuſatore puniri debeat.in l. 1.§.qui hoc dicit. numero 1. & ſeq.ff. ad leg.Iul.de adul. 67
crimen vnum & idem quando dicatur,& quando plura.in l.hi tamē. §.lege Iulia.nu. 2.ff.de accuſa. 64
crimen ſi propter beneficium,aut dignitatem ſit remiſſum,num poſt beneficij,aut dignitatis depoſitionem, poſſit accuſatio de eo fieri. an foro pœnitentiali abſolutus, poſſit eo non obſtante accuſari. in l.ſi cui.§.iiſdem.nu 3.ff.de accuſa. 63
crimina variè i varios committi, & pro cuiuſq; dignitate in quem cōmiſſum eſt,puniri.in rub.nu.1.ff.ad leg.Iul.maieſta. 66
criminis inquiſitio num ad Imperatorem ſpectet.in l.ſciendum.nu.3. ff.ad leg.Flauiam de plagiariis. 46
¶Culpa lata,an puniatur ſi non ſequatur euentus. in l.in lege.num.1. ff.ad leg.Cor.de ſicarijs. 71
culpa num vacat,qui quid euenire poteſt, non p̄uidet.Et ibidem cautela pro eo, qui aliquem mortiferè vulnerauit, vt de occiſo nō teneatur.in l.qui occidit.§.in hac quoq;. nu.1.ff.ad leg.Aquil. 55
culpa lata in maleficijs dolo ęquiparat̄,& an id perpetuò uerum.in le. milites.nu.1.ff.de cuſto.reo. 66
culpa lata in maleficijs,an dolo æquiparetur, & an quis puniatur pro leui,& leuiſſima culpa.in l. lege Cor.§.cum quidam. nu.1.ff.ad leg. Cor.de ſic. 72
¶Cur, & vnà qualiter copulent coniungantque.Et quid quando copula,&,ponitur in diſpoſitione, qualiter inſtituti, aut quibus relictum eſt, ſuccedere dicantur. in l. ſi mulieri. numero 1.ff.de vſufruct.accre. 41

De litera D.

DAMNVM alter ob alterius utilitatem publicam uel priuatam ſuſtinere non debet. Et an ſtatuto fieri poſſit ut ciuitas,aut cōmune,ſi re mea egeat,a me inuito auferre queat.Et quid quo caſu id foret licitum.in l. uenditor.§. ſi conſtat.nu.1.& 2.ff.communia prædio. 51
¶Dare quid alicui,aut eum ab eo, quod debet exonerare,paria eſſe. in l.impuberem.§.q codicillos.nu.1.ff.ad leg.Cor.de fal. 74
¶Debitor rei reſtituendæ propter præſtationis difficultatem, num a pœna liberetur.l.ſi debitori.nu.1.ff.de iudi. 6
Debitor alij uendendo rem alij obligam, an dominium traditione in emptorem accipientem transferat. Et quid in iuribus incorporalibus.in l.creditores.nu.1.ff.ad leg.Iul.de ui priua. 71
Debitor ius debiti largo modo poſſidere dicitur.Et in his quæ animę ſalutē ſpectant,verba latiſſimè intelligenda. in l. hæc autem.nu.4.ff. de ſer.urba.prædio. 46
Debitori pecuniam ad ſolutionem paratam habenti dilatio non datur.Et cū lex dat dilationem, cautionem præſtari debere. Et quid quando a contrahentibus.Et quid ſi a principe in le. ſi debitori.nu. 3.ff.de iudi. 6
Debitor ubi præſtare cautionem detractat, an incarcerari poſſit.in l. ſi debitori.nu.4.ff.de iudi. eo.
Debitor ſub conditione,num adueniente cōditione poſſit alteri promittere compelli.in l.in omnibus.nu.4.ff.de iud. 7
Debitor in diem vel ſub conditione, pendentibus his ad cauendum de ſoluendo cogi poteſt.in l.Neratius.§.item a debitore.num.4.ff. de peti.hęre. 20
Debitorē in fuga propria authoritate capi poſſe. Et an de fuga ſuſpectus citari debeat.in l.Iulianus.§.ſi filiusfa.nu.1.ff.de iud. 5
Debitum hæreditarium fundum nō reſpicit. in l. ſi fideicommiſſum. nu.4.ff.de iudic. 8
Debitum fruſtra petit,qui quod debet, non obſeruat. in l.fundo alieno.nu.2.ff.de rei uen. 25
Debitum ſi quando ſoluitur, quippiam indebitè omittitur, quo remedio illud omiſſum repetatur.in l.j.§.ſi pecuniæ. nu.2.ff.de vſufr. ea.re.quæ uſu conſu. 43
¶Decimæ cui de fundo debentur, an quo tempore colliguntur fructus illuc proficiſci q̄at, illicq; ſtare,ut ne fraudentur fructus curet. in l.ſi habitatio.§.ſi vnus.nu.2.ff.de uſu & habi. 44
¶Declinatoria fori quando opponi debeat. in l.ſi quis poſtea. num.1. ff.de iudic. 3
Declinatoriam habens,num ſi procuratorij exceptionem obiiciat,uideatur declinatoriæ renunciare.in l.ſi fideicommiſſum. §. quoties nu.2.ff.de iud. 9
Declinatoriam ante litem cōteſtatā nō admitti. in l.nō videt̄.nu.1.ff. de iudic.

de iudic. fallit tamen vt vbi. 7
Declinatoriam fori non opponit,qui alium ex neceſſitate defendit.in l.vēditor.nu.1.ff de iud.quod dic vt ibi. 7
¶Defendere ſe ei nō licet, qui licitè capi poteſt. Et quid ſi tunc ſe defendat,& ibidem occidat̄,an mors pœnam aduerſus occidentem deſideret.in l.item ſi victori,aliàs incipit quemadmodum. §. magiſtratus.nu.1.ff.ad legem Aquil. 55
Defenſio ſui cuiq; pro iure permiſſa. Et qui dat cauſam vt ab alio occidatur,ſeipſum occidere videtur.in l.j.§.cum arieres. numer.1. ff.ſi qua.pau.fe.dica. 53
Defenſionē, quæ in alio lædēdo cōſiſtit,ſtricti iuris eſſe, vt quo ad impunitatē offendentem non egrediatur. Et quid ſi aprum ferire volens,quod iure cōi licet,hominem feriat, an teneatur. in l.in lege §. qui cum aliter.nu.1.ff.ad leg.Aquil. 56
Defenſionem ſui de iure naturali eſſe. Et factum legitimè pœnam non mereri.in l.ſi ſeruus.nu.1.ff.ad leg.Aquil. 54
Defenſor neceſſarius ex ſua perſona fori declinatoriam non allegat. in l.ſi cui.§.idem Imperator.nu.2.ff.de accuſa. 64
Defenſores,procuratores, & excuſatores in iure haberi, & an criminoſus per quemcunq; defendi vel excuſari.Et id quando. in l.accuſatore.§.ad crimen.nu.5.ff de.pub.iud. 62
Delegans ſicut poteſt delegato inhibere, ita & eius interlocutoriam reuocare.in l.iudicium ſol.nu.2.ff.de iud. 9
Delegatus Papæ ſi alium ſubdelegat reſeruato ſibi aliquo de iuriſdictione articulo,ab eoque ſubdelegato appelletur, ad quem appellandum ſit. in leg. ſi vſusfru. mihi. numero 1. ff. uſufru. quemadmo. ca. 45
Delicti vnius occaſione in carceribus detentus, num poſſit ob aliud retineri. in leg.ſi quis ſeruus. §. qui exhibendi. numero 1.ff. de cuſto.reo. 65
Delictum in uno ſolo actu verificatur.in l. mariti.num. 1.ff.ad legem Iul.de adul. 69
Delicti ad delictum,an fiat compenſatio.in l.ſi vxor.§. iudex. nu.1.ff. ad legem Iul.de adul. 67
Delinquentibus pluribus qualiter teneatur vnus ex alterius delicto.in l.ſi in rixa.nu.2.ff.ad legem Cor.de ſicar. 72
Denunciatio procuratori facta, num quem in mala fide conſtituat. in l.item veniunt.§.petitam autē.nu.4.ff.de peti.hær. 22
Denunciatio ante poſſeſſionem apprehenſam, num quem in mala fide conſtituat.in l.diuus.nu.4.ff.de pet.hære. 18
Denunciatio ſola in hæreditatis petitione quē in mala fide conſtituit. in l.itē veniunt.§.petitam autem.nu.1.ff.de pet.hære. 22
Denunciatio ei qui verè ſcit,num ſit neceſſaria.in l.item veniunt.§.petitam autem.nu.2.ff.de pet.hær. eo.
Denuncians aliquid ex officio, illud probare debet.in l. diuus.Adrianus.nu.6.ff.de cuſto.reo. 66
Denunciationum alia publica alia priuata, & per quos fieri habeant. Et item de remiſſionibus, & quotuplex ſecundum canon.denunciatio.in l.diuus Adrianus.nu.1.in l.j.ff.de cuſto.reo. 65
Deperdita quæ dicantur,& quæ diminuta.in l. ſi poſſeſſor. §. reſtituere.nu.1.ff.de peti.hære. 23
Depoſitarius poſſeſſione rerum commodatarum, ac depoſitarum cadens, num ad eam recuperandam remedium aliquod ſpeciale habeat. in l.item videndum remedium. §. nunc videamus. num.3. ff.de peti.hære. 21
Deprecantibus iuſtè aſſenſus denegandus nō eſt. in l. vnus ex ſocijs. §.ſi fons.nu.2.ff.de ſer.ruſt.præd. 50
Deſinere dicitur,qui nūquam incępit.in l ſed & ſi lege.§.per inde.nu. 1.ff.de pe.hę. 23
Deſiſtens ab accuſatione nulla quando in Senatuſcon. Turp. incidere dicatur,& ratio cur ita in l.j.§.accuſationem.nu.1. & 2. ff. ad Senatuſcon.Tur. 77
Deſiſtens ab accuſatione an de calumnia teneatur, ſicut & in Turpillianum incidit.in l.fi.nu.1.ff.ad Senatuſcon.Turpil. 78
Deſponſata vni,quæ duodecim annis minor ſit, ſi ab alio cognoſcat̄, an ob id matrimoniū inter ipſam & ſponſum cēſeatur. in l.ſi vxor. §.ſi minor.nu.1.ff.ad legem Iul.de adul. 67
Deſponſata vni,an alij nubere prohibeatur.in l.miles qui.§. quærebatur.nu.1.ff.ad leg.Iul.de adul. eo.
¶Dicta in vno legis vel ſtatuti capitulo, in alio repetita cenſeri.in leg. item ſi uictori.aliàs incip. quemadmodum. §. magiſtratus.nu.2.ff. ad leg. Aquil. 55
Differentia ſecundum plus & minus propriè differre nō dici.in l.j.nu. 3.ff ſi pars hære.pet. 27
Differre,deſiſtere, & renunciare reſpectu litis quid inter ſe diſtent. Et qualiter aduerſus vnumquodque deſiſtentem, ſcilicet renunciantem & differentem a iure ſuccurſum ſit. in l.deſtitiſſe.numero 1.ff. de iud. 4
Diſpenſationes alterius ſubdito ditioni, an poſſent aduerſus ius ſuperioris in ditione operari. in leg.ſi is qui.numero 3.ff. ad leg.Iul. de adul. 70
Directo quod non permittitur,per obliquum quandoq; permitti,in l.j.nu.2.ff.ſi vſusfru.peta. 44
Diſtrahendi verbum ad quid referatur.in l.ſi ego.§.partus. num. 2.ff. de publ.in rem act. 35
Diuiſio an per ſortes fieri poſſit.l.in tribus.nu.2.ff.de iud. 4
Diuiſioni factæ hoc ineſſe non videtur, vt altera pars alteri ſeruiat,niſi expreſsè actū ſit. Et qualiter id intelligi debeat.in l. uia conſtitui. §.quæcunque.nu.1.ff.de ſerui.ruſti.prędio. 49
Diuiſionem quo ad redditus, & prouētus inter minores fieri poſſe, quo ad dominium non poſſe.in l.Lucius.nu.1 ff.fami.erciſ. 60
¶Doctor ſcholaſticorū eſt iudex.in l.j.nu.1.ff. de iud. 2
Dolo qui non capit, capere videtur, & petitio in non iure inefficax, in iure non præiudicat. in l. nihil intereſt. numero 1.de inoffi. teſta. 13
Dolus verus in quaſi falſo non requiritur.in l.impuberem. nu.2.ff.ad legem Cor.de falſis. 74
Dolus in eo,qui in officio delinquit,non requiritur vt puniatur.in l.lege Cornelia.nu.1.ff.ad leg.Iul.de ſica. 71
Dolus ante litem cōteſtatam commiſſus quo remedio in iudicium veniat,& an eo caſo poſſeſſor iudicis officio cauere compellatur. in l.ſi homo.nu.2.ff.de rei vendi. 26
Pro dolo præterito non iuretur in litem, ſed ob præſentem tantum. in l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere.de pet.hær.nu.2. 23
Doloſus melioris conditionis quàm qui in dolo non eſt, eſſe non debet.in leg. a patre uel a domino.§.ſi prædo. numero 2. ff. de pet. hær. 25
¶Dominus verus a uendicatione rei ſuæ quandoque excluditur, ne bonæfidei poſſeſſor in damno uerſetur, & ideo æquius uerum dominum lędi quàm,quod quis damnum recipiat. in l.ſed & ſi lege. §.item ſi res.nu.3.ff.de peti.hęre. 24
Dominij continuatio in filij perſona de paternis bonis,an faciat vt paterna præteritio filij teſtamentum reddat nullum. in l. pater filium. nu.17.ff.de inoffi.teſta. 14
Dominij appellatione ſimpliciter prolata quid propriè ueniat. Et emphyteutæ penſionem non ſoluenti, an ab extraneo de non ſoluto canone opponi queat.in l. vnica. nu. 2. ff. ſi ager vect. uel emphy. pet. 35
Dominium in reali, num per ſententiam trāsferatur. in l.ſunt & aliæ. nu.1.ff.de pub.in rem act. 34
Dominium in iudicium quando incidenter uenit,ſatis eſt ſi probetur quē in poſſeſſionem eſſe:& ſi quis hoc dicit, agat.in l.harum.§.ſed ſi quæratur.nu.6.ff.ſi ſerui vendi. 52
Dominium quando incidenter in iudicium deducit̄, poſſeſſio an ab onere probandi releuet.in l.1.nu.4.ff.famil.erciſ. 57
Dominium mortis cauſa donatione ſiue tradōne transferri, ut in legatis.in l.j.§.ſed cur.nu.1.& 3.ff.de pub.in rem act. 34
Dominium ſine traditione quibus caſibus tranſeat. in l. ſi ager. nu.2. ff.de rei vend. 26
Dominium ſine traditione quandoq; transferri. in l.ſi quis,nu.1.ff.de rei uen. 25
Dominium & ſi auocari ſperetur,dominus tamen antequam auocetur,vendicare poteſt.in l.ſi quis.nu.2.ff.de rei ven. eo.
Dominium in legato alternatiuo in legatarium electione non facta non tranſire, & quid ſi rem meam ſimul cum tua poſſideas, nec ſciam utra ſit mea, num alternatiuè illam, uel illam petere queam. in l.ſi rem.nu.2.ff.de rei uen. 29
Dominium de iure ciuili qualiter quæratur.in l. rem acti.num.1.ff.de rei uend. 31
Dominium actionemq; in pendenti eſſe poſſe.in l.ſi fur.nume.2.ff de vſufr. 36
Dominium ex tacito legato,num transferatur.in l.binas.num.1.ff de ſerui.vrba.prædio. 46
Donatio mortis cauſa,num in legitimam computetur. Et quid in donatione inter viuos.in l.Papinianus.§.ſi quis mortis.nume. 2.ff de inoffi.teſta. 12
Donatio in qua interuenit fraus,vt reuocetur, an ſit neceſſe donatarium fraudis participem eſſe. in l. poſt contractum. num.7.ff. de dona. 78
Donationem factam ab eo,qui crimen læſæ maieſt. commiſit,etiam ſi occultum ſit,ipſo iure non valere. in l.poſt contractum. num.8. ff.de don. eo.
Donō facta ab eo,qui deliquit, num ſecuta cōdemnatione reuocet̄, & quo remedio.in l.poſt contractū.nu.1.ff.de dona. eo.
Donatio in fraudem fiſci,ſeu ſimulata, qñ p̄ſumat̄, & quot caſib. & quid tū.in l.poſt contractum.nu.3.& 4.ff.de dona. eo.
Donatio num in fiſci fraudem, ſicut & in creditorum, alienatio fieri poſſit,& tūc quibus actionibus creditorib. ac fiſco ſuccurratur.in l.poſt contractum.nu.5.ff.de dona. eo.
Dotem cēſeri ſiue pater quid genero ſuo in cauſa cauſam det,ſiue filiæ,vt ipſe det genero.in l. Pomponius. la ſeconda. num. 1.ff.famil. erciſ. 59
¶Dubitatio non tam nocet quàm error.in l.illud.nume. 2. ff. ſi pars hær.pet. 28
Dubitandi ſi quando ſubeſt materia,ſapientis eſt dubitare. in l.antiq. nu.2.ff.ſi pars hære.peta. eo.

Dubitari ſi quando de quopiam contingat, primum præualet quod actum eſt, deinde ad legis diſpoſitionem recurrendum, ac deniq; in ſubſidium ad iudicis arbitrium. in l.certo generi.§. ſi totus.nu.2. ff.de ſer.ruſt.pred. 49

De litera E.

EBRIETATI non parcitur.in l.milites.num.2.ff.de cuſt. reo. 66

Edictum cum circūduci petitur, nū ſit neceſſe actorem citari.in l.& poſt edictum.nu.3.ff.de iud. 10

Edictum de calumniatoribus quid diſtet a lege Rhemia.in l.j.§.calumniatoribus.nu.5.ff.ad Senatuſcon.Turpil. 77

¶Electus,nū appellatione dignitatis,ad quā electus eſt,nominari poſſit.in l.itē veniunt.§.præter hæc.nu.1.ff.de peti.hære. 22

Electus in canonicum vltra numerū prabendamq; expectans, num in capitulo vocem habeat.ibidem nu.2. 22

¶Emancipatus quid diſtet a ſuo. in l. illud. numero 3. ff. ſi pars hære. pet. 28

Emphyteuſis venditæ vter laudimia habere debeat, dominus ne, an vſufructuarius.in l.vſufructu.nu.1.ff.de vſufru. 36

Emphyteuta ſi rem emphyteuticam alij in emphyteuſim tradat, an eo priore emphyteuta canonem non pendente, poſſit res a ſecundo vendicari.in l. ſi vſusfru. nomine. numero 1. ff. vſufr. quemadmo.ca. 45

Emphyteuta poteſt facere alium emphyteutam ſine conſenſu domini.in d.l.ſi vſusfructus nomine. 45

Emphyteuta poteſt facere alium emphyteutam ſine conſenſu domini.in d.l.ſi vſusfructus nomine. 45

Emphyteuta atq; ſuperficiarius, num ſeruitutem rei imponere poſſint.Et ius emphyteu.& ſuperficiei ſeruitus,num dicatur.in l.ſeruitutes.la ſeconda.nu.1.ff.de ſerui. 45

Emphyteuticæ res, & ſi alienari vetitæ ſunt, diuidi tamen inter hæredes poſſunt.Et quid in feudis.in l.Pomponius.§.idem.Pomponius. nu.1.ff.fami.erciſ. 58

Emphyteuta ſi decedat pluribus hæredibus relictis, an ſi vnus canonem non ſoluit,res in totum in commiſſum cadat in l.cōi diuidundo.nu.1.ff.communi diuidun. 65

Emphyteuta aliusùe vtile dominium habens, directum nunquam præſcribit,& pro vtili dominio a non domino empto quæ detur actio. in l. cum ſponſus §.in vectiga. numero 1. ff. de pub.in rem. act. 35

Emptor hæreditatis quaſi hæres videtur. Et in venditione id agi videri,vt emptor vēditoris ſuccedat loco.in l.ſi ei cuius.numero 1.ff.cōmunia prædio. 51

Emptor iuris incorporalis, an impunè quaſi poſſeſſionem propria authoritate apprehendere poſſit.in l.creditores.nu. 2. ff. ad leg.Iul.de ui priua. 71

Emptor oblatione ſola pretij dominium rei quandoque conſequit. in l.Neratius.§.quid ſi quis.nu.4.ff.de pet.hær. 20

Emptor vel titulo poſſidens hæreditatis petitione num teneatur. in l. Neratius.§.ſed ſi quis ſciens.nu.3.ff.de pet.hære. eo.

Epiſcopus plures communicans, vt puta populum ſi ipſi non parent ſententijs,an ex hoc iuriſdictionis quaſi poſſeſſio. dicatur poſſidere.Et epiſcopum non poſſidere,niſi labia ſua.in l.j.§.accuſationem. nu.3.ff.ad Senatuſcon.Turpil. 77

Epiſcopus habens iuriſdictionem in loco,tollit ac frāgit quicquid ad impediendam ſuæ iuriſdictionis executionem conſtructum eſt. in lege quemadmodum. §. ſi protectum. numero 3. ff. ad leg. Aquil. 55

Epiſcopus quo caſu extra territorium,etiam inuito alio iudice iuriſdictionem ſuam exerceet l.conſentiſſe.§. ſi iudex.numero 2.ff.de iudi. 3

Epiſcopus in alterius territorio,an citare poſſit. in l.hæres abſens.§. ſi quis tutelam.nu.5.ff.de iud. 5

¶Errorem qui allegat, probare debet,aliàs calumnioſus præſumitur. Et qualiter quis ad accuſandum proſiluiſſe per errorem ſe probabit.in leg.j.§. calumniatoribus. numero 8. ff. ad Senatuſcon. Turpil. 77

Errorem iuris latam culpam eſſe.in l.ſi filiusfa.nu.3.ff.de iud. 4

Error in iudicis impetrati nomine reſcriptum non vitiat. Et quid in errore nominis partis remiſſiuè. in l.ſi in iudicijs. numero 1. ff. de iudi. 11

Error iuris quem a quaſi delicto non excuſat.Et quid in uero delicto. in l.diuus Glaudius.nu.1.ff.ad leg.Cor.de fal. 73

¶AEs alienum legitima potentius eſt. in l. Papinianus. §.quarta autē. nu.1.ff.de inoffi.teſta. 12

¶Et,& cum,in coniungendo, num differentiam inter ſe habeant aliquam.in l.ſi quis Titio.nu.2.ff.de vſufru.accreſ. 41

Etymologia,num efficax præſtet argumentum.in leg.ita vulneratus. nu.1.ad leg.Aquil. 56

¶Euentum ſpectari,& exitu acta probari.in l.ſi ſerui. §.interdum. nu. 1.ff.de vſufructu. 37

¶Exceptio dilatoria quando opponi queat.in l.hi tamē.§.hoc beneficio.nu.1.ff.de accuſa. 64

Exceptio quòd quis iam accuſatus eſt de eodem crimine, vel accuſatio eiuſdem criminis finita quando opponi poſſit. Et quid præſtet. in l.ſenatus.nu.1.ff.de accuſ. eo.

Exceptio,tibi non cōpetit querela, talisùe actio in iudicij limine opponi poteſt ad agentem excludendū.Et quid ſi in principio ad litis conteſtationem impediendam non opponatur,num ad victoriam impediendam poſt opponi queat. in l. Papinianus. §. ſi quis impubes. nu.2.ff.de inoffi.teſta. 13

Exceptiones,quę ipſo iure agentis intentionem nō perimunt, ſed elidunt,quando opponi debeāt.in l.Papinianus.§.ſi quis impubes.numero 3.ff.de inoffi.teſta. eo.

Exceptio falſi teſtamēti ad hæreditatis petitionem præiudicialis eſt.in l.diuus Adrianus.nu.1.ff.de pet.here. 18

Exceptio,tibi nullum ius competit,quæ exceptio ſit. Et quæ,tua non intereſt.in l.poſthumus.§.ſi quis ex.nu.4.ff.de inoff.teſt. 11

Exceptio poſt litē conteſta.reo ſuperueniēs ipſius dolo vel culpa, nihil prodeſt.in l.ſi poſt acceptum.ff.de rei ven.nu.4. 31

Exceptiones ſi quæ pendente lite fieri debeant, quæ tn̄ vtranq; partē reſpiciant,ab vtraq; parte fieri debere. Et quid ſi vnam tantum reſpiciant partem.in l. 1.§.iudici.nu.3.ff.finium regun. 57

Exceptio authori quæſita ante alienationem ſucceſſori prodeſt. in l. hæredē autem.§.item ſi quis dolo.nu.2.ff.de pet.her. 20

Exceptio contra actus naturam vitiatur, non actum vitiat.in l.ſi fundo.nu.3. ff. ſi vſusfru.pet. 44

Exceptionis via propoſitum, an poſſit & rurſus poſtea per actionis modum proponi.in l.ſi cui.§.iiſdem.nu.1.ff.de accuſa. 63

Exceptiones plures habens ſi eas præpoſteret, an videatur renunciaſſe prepoſteratis non oppoſitis.in leg.ſi fideicommiſſum.§.quoties. nu.3.ff.de iud. 8

Executor teſtamenti,num executioni legata,q̃ mero iure non debentur,ſed æquitate aut iure naturali,tamen mandare poſſit.in l.ex parte.§.ſeruo.ff.fa.erciſ.nu.1. 60

Executor teſtamenti reddere non cogitur quod legitimè expendit.in l.ex parte.§.ſeruo.nu.2.ff.familiæ erciſ. eo.

Excluſio per repudiationem ſimpliciter facta plus efficit,quàm quæ per ſententiam,uel temporis curſu fit.in l. pater filium. nu. 14.ff.de inoffi. teſt. 14

Executor rem hæreditariam vendens, & ſi non teneatur cautionem de dupla promittere, ſi tamen erroneè promittet, ſtipulationem committi.in l.qui erat.nu.2.ff.famil.erciſ. 61

Executor & ſi offiñ neceſſariū hēt, ex ꝓmiſſionibus tn̄ ſuis ēt finito officio rectè conuenit.in l.qui erat.n.3.ff.fami.erciſ. eo.

Executor,qui aliq̄d per imperitiā aut inaduertentiam promittit, aut ſoluit,an illud repetat.in l.qui erat,nu.4.ff.fam.erciſ. eo.

Executor nudus ac merus de exceptionibus aduerſus ſententiam nō cognoſcit.in l.ſi prætor.nu.2.ff.de iud. 10

Exempti an poſſint ſine Papæ licentia iuriſdictionem prorograre.in l. 1.nu.10.ff.de iudi. 2

Exhæredatio in aſcendentibus, ac deſcendentibus per lineam maſculinam, ut teſtamentum ſubſiſtat eſt neceſſaria, per lineam verò fœmineam præteritio pro exhæredatione hr̄.in l.inofficioſum.nu. 1.ff.de inoff.teſta. 11

Exhæredatus cum ad querelam in totum propter alterius excluſionem uenit,quo iure uenire cenſeatur.in l.ſi proponas.§.ſi duo ſunt nu.1.de inoffi.teſta. 17

Exhæredatio eius,quem quis filium negat, num efficax ſit.in l.ſi inſtituta.§.ei qui ſe.nu.1.ff.de inoffi.teſta. 17

Exiſtens quo caſu extra territoriū ēt inuito alio iudice iuriſdictionem ſuam exerceat.in l.conſenſiſſe.§.ſi iudex.nu.2.ff.de iudi. 3

Expectans beneficium ubi plures ſunt,quib.menſis datus,ſi negligentes ſint,tempus decurſus nocet.in l.ſi maritus. numero 1.ff.ad leg. Iul.de adul. 67

Expenſa cloacarum atq; aquæductuum ad quos pertineat.Et qua ratione contribuatur in l.ſi pendentes.§. ſi quid cloacarum. nu. 1. ff. de vſufru. 38

Expenſæ quæ in ſeruis locum habent quo ad repetitionem aut reſtitutionem, eadem locum habent in omnibus alijs expenſis, quæ ita rei cohærent,vt efficiantur vna & eadem ſubſtantia cum re ipſa.in l.is qui ſe obtulit.§.in repetita.numero 2.ff.de rei ven. 32

Expenſas factas a patre in vno filiorum in ſtudijs agente, poſt patris mortem an rectè cæteri repetant Et quid ſi pro vno filiorum condemnatio iudicatum fuit, ſoluitq;.in l. Papinianus. §. idem ſcribit. nu.1.ff.famil.erciſcun. 58

Expenſarū deductio, quę fit in petitione hæreditatis, q̄d diſtat ab ea, quæ in rei vendi in l.planè.nu.5.ff.de peti.hære. 27

Expenſas factas a patre pro vno filiorū in ſtudijs non repetit alter: & fratres, licèt inter ſe cōia habeant bona, ſocios tn̄ non dici,niſi expreſſim actum ſit.in l.ex parte.§.filius.nu.1.ff.fami.erciſ. 60

Expenſæ pro vno filiorum factæ ſiue emancipato, ſiue in poteſtate, an repetant,aut an conferri debeant, & de quibus expenſis hæc q̄ſtio mouet.in l.quæ pater.nu.1.ff.fami erciſ. 61

Expenſam, quam quis principaliter reſpectu alterius facit, & ſi ex conſequenti in ipſius facientis vtilitatem redundet, an repetere poſſit principale propoſitum magis ſpectandum.in l.ſi abſente.nu.2.ff.de vſufruct. 39

Expenſas petere actionis iure vtilius ne ſit, an iudicis officio. in l. non ſolum.ff.de rei ven.num.5 30

Expenſas in litē multiplr̄ venire.in l.deſtitiſſe.nu.1.ff.de iud. 4

Extraneus ſi cum liberis in vſufructu inſtitutus eſt qualiter vſusfructus diuiſionem inter eos recipiet. in l. ſi mulier.nume.3.ff.de vſufru.accreſ. 41

Extraordinarium & ordinarium remediū q̄nq; ſimul concurrere fauore ſtudentium.in l.Iulianus.§.ſi filiusfami.nu.2.ff.de iudi. 5

Extrema habilia ad ſe medium pertrahunt. in l. flumine. numero 3. ff.de ſer.ruſtic.prædio. 50

De litera F.

FABER, qui nomine alterius bona fide in alieno ſolo inædificat, nū de tigno iniuncto actione teneatur. Et q̄d de eo,qui alterius nomine ſyluam ſuccidit. in l. rem actio.§. tignum.nu.1.ff.de rei ven. 31

Facere quid alterius nomine, vel eius iuſſu,ſiue mandato, paria eſſe. in l.ſi ſerui.§.ſi duos.nu.2.ff.de vſufru. 37

Factum ante actū poſt actū fieri non dicitur, licèt incontinenti actus ſequatur.in l.ſi cū duas.nu.1.ff.communia prædiorum. 51

Facultas per fundum tuum eundi ſi me non prohibeas,quandocunque velim mihi a iure eſt conceſſa.in l.harum.§.ſed ſi quæratur.numero 2.ff.ſi ſerui.ven. 52

Facultas tacitè per teſtatorē vſufructuario conceſſa in re alia eiuſdē teſtatoris,q̃ legata,quid conferat ſi facultatis iure aut ſeruitutis habeatur.in l.2.§.rectè.nu.1.ff.ſi ſerui.ven. 51

Falcidia iure inſtitutionis, an de libertatibus detrahi queat.in l.Papinianus.§.quarta autem.nu.6.ff.de inoffi.teſt. 12

Falcidiam in legitimā imputari. Et an duas filius detrahat quartas.in l. Papinianus.§.quarta autem.uu.7.ff.de inoffi.teſt. eo.

Falſum quot modis cōmittatur. in rub.nume.1. ff.ad leg.Cor de falſis. 72

Fama publica quem a dolo excuſat.in l.miles qui. §.ſi mulier.num.1. ff.ad legem Iul.de adul. 67

Fauori publico, an per priuatum renunciari poſſit. Et quid ſi ſtatutum puniat alium percutientem, an puniat percutientem eum, qui velit.in l. Cornelia.§.idem diuus.nume.1. ff.ad leg.Cor. de ſica. 71

¶Feuda num in petitione hæreditatis deueniant. in l.item videndum. §.nunc videamus.nu.1.ff.de peti.hære. 21

Feudum ſi quis accipiat pro ſe & ſuis filijs, tale feudum ad filios pertranſit etiam ſi filij hęredes patris non ſint. in l. tam ex cōtractibus. ff.de iudi.nu.3 6

Feudum baroni a Rege conceſſum ſi ab alio poſſideatur, ius eius quo ad baronem non quo ad Regem præſcribi poteſt.Et ideo ad preſcriptionis vtilis dominij naturalem ſolam ſine ciuili poſſeſſione ſatis eſſe.in l.cum ſponſus. §.in vectiga.numero 2.ff. de pub. in rem act. 35

¶Fictio ſuper impoſſibili fundamentum non habet.Et quid ſit fictio Et quid ad fictionem requiratur.in l.receptum.numero 3.ff.communia præd. 51

Fideicommiſſarium quandoq; hæredem dici.in l.fideicommiſſum.§. quoties.nu.1.ff.de iud. 8

Fidem bonam in contractu emptionis duobus temporibus ineſſe debere,in alijs contractibus non idem.in l. eum qui.ff.de pub. in rem act.ver.vt igitur.nu.2. 34

Fideicommiſſarius vniuerſalis vel hæres, ſi rerū hæreditariarū poſſeſſionem ſemel apprehenderit, rurſusq; ab ea ceciderit,num hæreditatis petitionem habeat. Et ad quid hæc eadem actio competat. in rub.nu.3.ff.de bono.poſſ.hære.peti. 28

Fideicommiſſum vbi peti debeat. Et quid ſi executor teſtantis voluntatem non exequatur,quis exequetur.in l. fideicommiſſum.nu.3. ff.de iudi. 8

Fideicommiſſarius ſeu ſubſtitutus, cui poſt hæredis mortem bona reſtitui debent, quo caſu bonorum inuito hærede inuentarium faciant in l.j.nu.3.ff.vſufru.quemadmo.ca. 45

Fideicommiſſarius, licèt pro hærede habeatur, non tamen per inde defuncti perſonā reputat atq; hæres. in l. Neratius.§. quod ſi quis. num.5.ff.de pet.hære. 20

Fideiuſſores in ampliorem ſummam,quàm fideiuſſerunt,non teneri. in l.ſi quo tempore.nu.1.ff.de peti.hære. 26

Fieri eodem momento dici,quæ vel ſucceſſiuè fiunt.in l.ſicut.§.idem Papinianus.num.1.ff.qui.mo.vſusfru.amit. 42

Fieri eodem tempore quod ſucceſſiuè fit,quandoque dicitur.in l.anti qui nu.1.ff.ſi pars hære.peta. 28

Fieri benè dici, quod bona fide fit. Et teſtamenti executorem,vel tutorem, qui bona fide rem minori vendiderunt pretio,niſi ad id, quod perceperunt,non teneri.in l.in æſtimationibus.numero 2.ff. de pet.hęr. 26

Filia in dote,quam pater genero dat, an hæredem habeat.in l.Pomponius,la ſecunda.num.2.ff.famil.erciſ. 59

Filio naturali tantum, num aduerſus patris teſtamentum remedium aliquod competat.Et ſententia a tranſactione quo ad effectus ſuos quid diſtet.in leg. ſi ſuſpecta.§. de inofficioſo numero 1. ff.de inoffi. teſta. 17

Filios per ſententiam excluſos vel temporis curſu a querela, non ob id repelli ab inteſtato, ſi per alium teſtamentum rumpatur.Et querelam & hæreditatem ab inteſtato diuerſa eſſe. in l. pater filium. num.11.ff.de inoffi.teſta. 14

Filius quando in actionibus per patrem quæſitis agit, quid referat an agat proprio nomine an patris, an procuratorio. Et quas actiones filius exercere poſſit. in leg. Iulianus. §. ſi filiusfa. numero 3. ff.de iudi. 5

Filius ſi ante lit. conteſt. moritur, non procedit ſuper libello ab eo edito, ſed proponendus eſt nouus.in l. tam ex contractibus.nume 1. ff.de iud. 9

Filius in legitima ſola hæres propriè non dicitur.Et ideo eius poſſeſſio bonorum dicit,nō hæreditatis in l.2.ff.fami.erciſ. 57

Filius hodie ſi quid patris cōtemplatione quærat,cui ac quatenus quęrat.in l.ſi ſerui.nu.2.ff.de vſufruct. 37

Filius legitimam & fructus eius ffōrum tempo. hr̄e debebat,idque in omni quarta eſt generale. in l. Papinianus. §. vnde ſi quis. numero 3.ff.de inoffi.teſt. 13

Filius in proprietate inſtitutus,an poſſit in vſufructu omnino grauari. in l.Papinianus.§.vnde ſi quis.nu.4.ff de inoffi.teſta. eo.

Filius in bonis paternis creditoribus hæreditarijs, an præferendus ſit. in l.Papinianus.§.quarta autē.num.2.ff.de inoffi.teſta. 12

Filius iudex, qui per imperitiam iudicauit, quatenus comdemnetur. Et an pater ob id,& quatenus conueniri queat.Et quid ſi condemnetur filius ob delictum ex contractu deſcendens in l.ſi filiusfa.numero 1.ff.de iud. 4

Filiusfamilias num tutor dari queat.Et quid de curatore & quatenus. Et vbi vnum in obligatione eſt,aliud in ſolutione,an libellus utrunque ſimul & alternatiuè complectens efficax ſit. in leg. 1.num.3. ff.ſi ſer.ven. 51

Filiusfamilias Notarius an pro patre inſtrumentū conficere poſſit.Et quid pro matre.in l.de eo.nu.1.ff.ad leg.Cor.de fal. 73

Fiſco applicatur quod ab indigno aufertur.in l.Papinianus.§.meminiſſe.nu.3.ff.de inoffi.teſta. 13

Fiſcus proprios habet iudices.in l.ſi petitor. nu.2.ff.de iudi. 6

¶Forma ſemel perempta, num eadem reſtitui poteſt.Et ſimile idem non eſſe. Et forma rei exiſtentiam præſtare. Et formæ diuerſitatem,rerum quoque varietatem coarguere.in l.qui vſumfructum. num.2.ff.de vſufru. 38

Foro alterius licèt quis pacto ſe ſubijcere non poſſit, poterit tamen pacto ab ſe eo eximere. in l. hæres abſens. §.ſi quis tutelam.numero 2.ff.de iud. 5

Forum quis ſortitur ex ſolo iuſſu atq; teſtatoris mandato.in l.fideicōmiſſum.nume.1.ff.de iud. 8

Forum quem ſortiri ratione rei,qua ratione ſit intelligendum.in l.nō alias.num.2.ff.de iud. 6

Forum quem ſortiri occaſione rei mobilis vbi eadem eſt.in l.quod legatur.nu.2.ff.de iud. 7

Forum ſortiri ſcholaſticus quis per tempora,quibus ſtudij cauſa alicubi immoratur, non dicitur.in l.hæres abſens. §. ſi quæuis tutelam. numero 7.ff.de iud. 6

¶Fundamento ſublato, & quod ſuperędificatum eſt, tolli.in l.j.numero 2.ff.de vſuf. 35

Fundo ſi quid ſuperfluum ineſt vltra vſuarij neceſſitatem ad quem pertineat.Et quid in habitatione. in l.ſi habitatio. §. ſi vſus.nume.1. ff.de vſu & ha. 44

Fundus vt arando colitur, ita & domus inhabitatur. in l. ſi vſusfructus.§.ſed ſi ædium.nu.1.ff.de vſufruct. 37

Fundi pars quælibet fundus eſt.Et ad diuiſionem fundi domi ſola ſufficit deſtinatio.in l.ſi quis diu.nu.1.ff.commu. prædio. 50

Fundum tuum ſeruitutem debentē ſi mihi cōicaueris, ego verò tibi meum dominantem, an ſeruitutem tibi remittere poſſum. Et cur non id.in l.vnus ex ſocijs.num.2.ff.de ſer.ruſt.prædio. 50

¶Frater ſi eam perſonam hæredem inſtituat, quæ alioqui ab inteſtato ad hæreditatem ventura ſit,vt potè filium vel nepotes infames, aut viles,an eius teſtamentum alius frater per querelam impugnare poſſit in l.Titia filiam.num.1.ff.de inoffi.teſt. 13

Fraudem in donatione interueniſſe quomodo præſumatur. in l.poſt contractum.nu.6.ff.de dona. 78

Fratrum filij qualiter patruo ſuccedant.in l.j. §.interdum.num.2.ff.ſi pars hæ.pe. 27

Fructus naturales bonæ fidei poſſeſſor non lucratur.Et quid de induſtrialibus.in l.1.§.iudici.nu.1.& 2.ff.finium regun. 56

Fructuum vineæ q quartā partē dare ꝓmiſit, an teneat & de illis dare,q ex arboribus ꝓueniunt.in l.certo gn̄i.nu.1.ff.de ſer.ruſt.pd. 48

Fructus ſi actionis iure petatur, nempe rei vendi.aut condict.ſine cā, num tunc actio,qua petuntur, cumulari poſſit cum actione, qua res petit. Et ibidē regula de duabus actio. an cumulari queant. in l. & ex diuerſo.§.vbi aūt.nu.5.ff.de rei ven. 25

Fructus in iure uarij ſunt.in l.fructus.nu.4.ff.de rei ven. 32

Fructuum compenſatio num cum expenſis neceſſarijs, ad quas dominus compelli poterat, actionis iure fieri poſſit.in l. emptor.numero 2.ff.de rei ven. 33
Fructuario de rei poſſeſſione deiecto, an priuetur dominus ſua ciuili poſſeſſione.in l.j.nu.5.ff.vſufru.quemad.caue. 45
¶Fur repertus cum re furtiua,num vbi reperitur,capi ac ſuſpendi poſſit.in l.hæres abſens.§.ſi quis tutelam.nu.8.ff.de iud. 6
Fieri vno impetu dicitur, etiã quod ex interuallo fit.in le.quod ait lex.§.quod ait lex.nu.2.de adul. 68
Furtum,plagium,& ſimilia,delicti nomina ſunt,quæ non poſſunt ſine dolo verificari.in l.j.§.calumniatoribus. numero 10.ff.ad Senatuſcon. Turpil. 77

De litera G.

GENERALE vnumquodq; ſuum ſimile dicitur. in l.excepta.nu.1.ff.quib.mod.vſusfr.amit. 42
Genitiuus in oratione in iure, an dominiũ neceſſe importet.in l.habitator.nu.2.ff.de rei ven. 26
¶Gloria patris, filius ſapiens. in leg.quæ pater. numero 2.ff. famil. ercif. 61

De litera H.

HABERI talem & talem eſſe,diſſimilia ſunt.in l.Neratius.§ non ſolum.nu.2.ff.de peti.hære. 20
Hæreditas pro indiuiſio per vnum ex hæredibus, & alium qui in ea ius nullum habet, an poſſideri poſſit. Et quid de rebus hæreditarijs.in leg. Pomponius. numero 3.ff.de rei.ven. 29
Hæreditas adita, amplius hæreditas non dicitur.in l.quòd ſi in diem.§.ſed & is qui pretia.nu.2.ff.de pet.hære. 20
Hæreditarium nomen in ſolo vſufructu, an reperiri poſſit. in l.Pomponius. §.vſusfructus.num 3.ff.fami.ercil. 58
Hæres pro parte num inſolidum debitum, vbi cohæres adire eſt impeditus, petere poſſit. Et quid ſi facto petat & obtineat,an victoriam communicare teneatur. in leg.ſi hæres.numero 1. ff. famil. ercif. 57
Hæredem hæredis teſtatoris hæredem eſſe. in l. hæreditas.numero 2. ff.de pet.hære. 17
Hæres ædes proprias num eleuare, ac in totum legatarum ædiũ luminibus obſtruere queat.in leg. binas. numero 2.ff.de ſer. vrb. prædio. 46
Hæres ex lite conteſtata aduerſus defunctum, an condemnari poſſit,& quatenus.in l.ſi in rem.num.1.ff.de rei ven. 25
Hæres an Romæ inuentus pro legato ſoluendo conueniri poſſit. in l.fideicommiſſum.nu.6.ff.de iud. 8
Hæreditas num adiri poſſit ex eo teſtamento, quod filij præteritione nullum eſt,per filium tamen approbato. in l. hæreditas.numero 3. ff.de pet.hær. 18
Hæreditas filij & ſi patri iure naturæ debita non ſit, debetur tamen ex pietatis officio,quod naturali rei æquipollet.in l.pater filium.numero 8.ff de inoff.teſt. 14
Hęreditariæ res, quæ dicantur. Et commodatæ ac depoſitæ res, num in hęred. petitione veniant. Et num de illis hæres inuentarium facere teneatur ſi inuentarij beneficio gaudere velit.in l.item uidẽdum. § nunc videamus num.2.ff.de pet.hær. 21
Hęreditatis poſſeſſor ſatiſdatione pſtita, res hr̃ditarias,vel poſt litis cõteſta.alienare poteſt.in l diuus.nu.5.ff.de peti.hęr. 18i
Hæreditatis petitio num perſonalis ſit. Et qua ratione competere dicitur.in l.Neratius.nu.1.& ſeq.ff.de pet.hær. 19
Hæreditatis petitio quando aduerſus ſe heredem contendentem cõpetat.in l.Neratius.nu.3.ff.de pet.hære. eo.
Hæreditatis petitio qñ aduerſus titulo poſſidentem competere dicatur.in l.Neratius.§.quid ſi quis.nu.1.ff.de peti.hære. eo.
Hæreditatem dominam eſſe,& eidem actione quæri. Et fictionem retrotrahi,& eã eſſe poſſe,vbi extrema habilia non ſint. in l.liber homo.§.ſi ſeruus.nu.1.ff.ad leg.Aquil. 54
Hæreditatis petitione,vel eum conueniri poſſe, qui nec poſſidet,nec poſſidere quoq; dolo deſijt, ſi mõ ad rem recuperandam actionẽ habeat. Et quid in rei vendi an in eum quoq; dabit. in l. qđ ſi in diẽ. §.ſed & is qui pretia.nu.5.ff.de peti.hære. 20
Hęreditatem vel ab eo peti poſſe, qui rẽ vnã duntaxat poſſidet. Et nũ tunc ad totius hæreditatis reſtitutionem, licèt rẽ vnam poſſideat, ſit obligatus.in l.ſi hęreditatem.nu.1.ff.de pet.hære. 18
Hęreditas filij patri non perinde debita, ac contra. Et cur ita.in l. pater filium.nu.5.ff.de inoffi.teſta. 14
Hæreditas matris filio nũ ſſorum iure q̃ratur, & quid de hæreditate filij emãcipati.in l.filius non.nu.1.ff.de inoffi.teſta. 16
Hæreditatis petitione conuentus ſi excipiat de teſtamenti falſitate, quid præſtare teneatur. in leg. diuus Adrianus. numero 2. ff. de pet. hęr. 18
Hæreditatis petitione num teneatur,qui nil de hæreditate poſſidet.in l.Neratius.nu.8.de pet.hęre.§.quid ſi quis. 20
Hæreditatis petitione venire quæ in fiſcum.deferuntur. in l. item veniunt.§.aptanda.nu.1.ff.de pet.hære. 22
Hæreditatis occupatione actionẽ nõ confundi q̃ occupans aduerſus defunctum habebat. Et item pœnam non committi, ad quam defunctus tenebatur, ſi non vltra diem ſolueret.in l.ſi quid poſſeſſor.§.ſed ſi ipſi.nu.1.ff.de pe.hæ. 25
Hæreditatis petitionem bonæfidei eſſe, rei vendi. ſtricti iuris.in l.ſi poſſeſſor.§.quid ſi poſt peti.nu.3.ff.de pet.hęre. 22
Hæreditatis petitio qñ contra titulo poſſidentem datur, in quo cum rei vendi. conſentiant. in l.ſed & ſi lege. §. de eo autem. numero 1.ff.de pet.hær. 23
Hæreditatis petitio cum quibus concurrat.in l.item videndum.§.nũc videamus.nu.5.ff.de pet.hęre. 21
Hæreditatis petitionem in rem actionem dici.in l. ſinautem. §. ſed & is.num.1.ff.de rei ven. 32
hęreditatis petitione nomine proprio ꝯueniri nõ poſſe,q alieno poſſidet nomine.in l.cum multi.num.1 ff.ſi pars hęr.peta. 28
hęreditatis petitio quatenus aduerſus poſſeſſoris hęredes detur. in le. cũ multi.nu.2.ff.ſi pars hęre.peta. eo.
hæreditatis petitione agens aduerſus eũ,qui ius non habet,qualiter petere debeat. Et quid differt hæreditatis petitio, a rei vendic.in l.Põponius.nu.5.ff.de rei ven. 69
hęreditatis petitio & ſi ſtricti iuris ſit, in cã tñ venire exceptionem, q̃ rei occaſione proueniat.in l.non ſolũ.nu.2.ff.de rei ven. 30
hæreditatis petitio ad hoc vt directo competat,quid requiratur.in l.regulariter.nu.1.& ſeq.ff.de pet.hære. 19
hęreditatis petitione,cur is qui a fiſco emit, indiſtinctè tenetur, non autem ſic in eo,qui a priuato.in l.Neratius.§.ſed ſi quis ſciens.numero 2.ff.de pet.hær. 20
hęreditatem ex teſtamento,quod rumpi ſperatur, non deferri. in l.illud.nu.1.ff.ſi pars hęre.peta. 28
hęreditatem per curatorem furioſi aditam,furioſo non acquiri. in le. hęres furioſi.nu.1.ff.de peti.hęre. 26
hęres antequàm rerum hęreditariarum poſſeſſio apprehenderit,pro rebus ipſis agere poteſt. Et quid de prelato electo confirmato, necdum tamen poſſeſſionem aut adminiſtrationem adepto, an pro eccleſię ſuę iuribus agere queat.in l.ſi ager. numero 1.ff de rei ven. 26
hęres in tota cauſa,licèt pñs fuerit, ſententia aduerſus eum lata legatarijs non præiudicat.in l.qui repudiantis.§.cum contra teſta.num.2. ff.de inoffi.teſt. 16
hęres olim de reſtituendo grauatus,quatenus reſtituere cogebatur. in l.Papinianus.§.vnde ſi quis.nu.2.de inoffi.teſt. 13
homicidium & aggreſſio quando illicita ſunt, & locum & tempus homicidij ſpectari. Et quid ſi licita. in l. quod ait lex.§.quod ait lex. nu.1.ff.ad leg.Iul.de adul. 68
honor lucro pręponi debet. Et libellum dare, & coram iudice proteſtari paria eſſe.in leg. miles qui.§. ſocer. numero 1. ff. ad leg. Iul.de adul. 67
honor cuicunq; lucro pręferendus in.l.1.nu.5.ff.de iudi. 2
hypothecaria ſine principali, an cedi poſſit.in l.ſi pignori. nu. 4. famil. erciſcun. 59

De litera I.

IMMISTIO inter res ſeparatas non cadit. Et ſeparatorum non eſſe illationem.in l.ſeruitus. nume. 2.ff.quemad.ſer.amit. 53
Impunitum eſſe, quod quis ad ſui defenſionem facit. in l.1.§.item diuus.nu.1.ff.de ſica. 71
Impedimentum propoſitum per tertiũ in cã per alios mota, quãdiu durare dicaẽ.in l.ſi quis libertatẽ.nu.5.ff.de peti.hęre. 18
Impubes Notarius an eſſe poſſit.in l.impuberem.numero 1.ff.ad leg. Cor.de fal. 74
Impuberem ac ſeruũ ad teſtñ ſcribẽdum, imo quẽlibet admitti, ſed & fœmina quoq; admittiẽ.in l.vxori.nu.1.ff.ad leg.Corn.de fal. eo.
Impedimentum nõ prẹſtat,quod de iure nõ ſortitur effectum.in l.ſi maritus.§.ſi negauerit.ff.ad leg.Iul.de adul- 68
Impenſam faciens in re aliena tanquam ſua,nũ ipſam repetat.in l.ſi ſeruus ſeruum.§.ceterum.nu.1.ff.ad leg.Aquil. 55
Incarceratum & ſi mortis pœna plecti debeat,qui interficit,qua pœna feriendus eſt. in leg. non eſt facile. numero 2. ff. de cuſto. reorum. 66
Incidens cã q̃ dicaẽ,& q̃ emergẽs.in l. de qua re.num.1.ff.de iud. 10
Indefinitam vl'i ęquipollere. Et vl'em atq; indefinitã modificationẽ recipere & reſtrictionem in l.ſi cui ſimplici.nu.1.de ſerui. 46
Ingenuus,& libertus reſpectu diuerſorũ,idẽ hr̃i cenſeriq; p̃t. Et par in parem imperiũ non hẽt.in l.ſi is q.n.1.ff.ad leg.Iul.de adul. 78
Indefinitam vniuerſali ęquipollere. Et quid ſi quis iuret ſtatuta vniuerſitatis ſeruare, de quibus intelligendum ſit.in l. quid ędificium.numero 2.ff.de ſerui.vrba.prædio. 47
Inducię,an duplicentur,ſi ante diem vel cõditionẽ agatur. in l.Neratius.§.item a debitore.nu.5.ff.de peti.hęre. 20
Infames ipſo facto eſſe,qui perſonas liberas, aut mancipia quęſtuaria tenet ad proſtituendum.in l.q,indicio.nu.1.ff.de accuſ. 63
Inferri non rectè,hic hæres eſt,ergo dominus.in l.Neratius.§. hæredẽ autem.nu.1.ff.de peti.hęre. 20
Inhabilitas occulta,& dubia,iudiciũ non impedit,nec vitiat. in l.nõ idcirco.§.cum poſtea.nu.5.ff.de iudi. 7

inhabilitas in iudicio quando obijci poſſit. Et ſententiam quandoque cum inhabili valere.in l.non idcirco.§. cum poſtea. num.1. & ſeq. ff.de iudi. 7
inhabilitas quandoque in fauorem perſonæ, quandoq; in odium inducitur. Et quis ſit effectus.in l.non idcirco §. cum poſtea. numero 3.ff.de iudi. 7
inquiſitio generalis quo iure commiſſa ſit, & quid de ſpeciali. Et item generalis quotupliciter dicatur. in l.lege Iulia.§. mandatis. nume.1. ff.ad leg.Iul.pecu. 75
inſtantia,cui quis poſt renunciauit, nihil operatur.in l.tam & ſi.§.hæredi eius.nu.2.ff de inoffi. teſta. 15
inſulæ marinæ in cuius ſint dominio. Et Papa ſi in mari moriatur,vbi nam fieri electio debeat.in l.inſulæ.num.1.ff.de iudi. 4
inſtitutio filij,num ſit de teſtamenti ſolennitate in l.hoc colore.numero 3.ff.de inoffi.teſt. 11
inſtrumenta ſuſpecta: ad quid dignoſcantur, & qualiter inſtrumentum præſumatur falſum. in l. diuus Pius.nume. 2. ff. ad leg. Cor. de fal. 75
inſtrumentum ſi falſum eſt, an teſtes in eo de falſo puniatur. in l. denunciaſſe.§.quæritur.nu.1.ff.ad leg.Iul.de adul. 68
inſtrumentorum copia num fidem faciat. in l.Pomponius. nume. 2. ff.fami.erciſ. 62
interdictum pro itineris ſeruitute quod nam competat. Et quid ſi ſeruitus cauſam continuam habeat.in l. 2. §. rectè. numero 2.ff.ſi ſer. ven. 51
interdictum vnde vi, actioq; ex delicto proueniens, an cedi poſſint. Et quid in alijs facultatibus, q̃ actiones non ſunt.in l.quòd ſi in diẽ. §.ſed is qui pretia.nume.4.ff.de pet.hæte. 20
interdictum de precario in eo, quod quis apud ſe habet, locum non habet. Et quid ſi precario conceſſi, vt in meo quid poneres, an ſi non tollis a me rogatus, mea auth. tollere poſſim. in l. ſi precario. nume.1.ff.communia prædio. 51
interdicta realia omnia eſſe.in l.& ſi fortè.§.ſciendum. num. 3.ff.ſi ſerui.vendic. 52
interrogationes variè fieri aduerſus poſſeſſionem hæreditatis, & aduerſus eiuſdem debitores. in leg.ſi debitor. numero 2.ff.de pet. hære. 26
intereſſe verum rei æſtimationem dici.in leg.non a iudice.numero 1. ff.de iud. 9
intereſſe quandoque pro fructibus capi. in l loci corpus. numero 1. ff.ſi ſer.ven. 51
interpellatio extra iudicialis in realibus, nũ quem in mora conſtituat. in l.ſinautem.§.ſi homo.nu.2.ff.de rei ven. 32
interpretatio in teſtamentis, ea facienda eſt, per q̃ legata amplientur potius,q̃ minuantur.in l.ſicut.num.2.ff.quib.mo.vſusfr.amit. 42
interrogationes in hæreditatis petitione, qualiter fiant. in l.pro hærede.num.6.ff.de peti.hęre. 19
¶Ire per fundum cui occaſione alicuius iuris permittitur, & fabros quoq;, ac magiſtros lignarios iuris ipſius conſeruandi cauſa mittere permiſſum vide. Et an ſi quis per ſe ex ſtatuti forma alium offendere poſſit,num idem per alium queat,remiſſiuè.in l.refectionis.nu.1.ff.communia præd. 51
irenarchas qui conſtituere poſſunt.in l.diuus Adria.numero 8. ff.de cuſto.reo. 66
¶Iter hauſti ineſt tanq̃ acceſſorium. Et ſi non valet principale, ꝙ eſt expreſſum,nec valebit quoque acceſſorium,quod eſt tacitum.in l.j.§.qui habet.nume.1.ff.de ſerui.ruſti. prædio. 48
¶Iudex reum cum exceſſu torquens ita, vt inde mors ipſi reo contingat,an ſit puniendus,licèt dolo careat,& qua pœna.in l.leg.Cornelia.num.2.ff.ad legem Cor.de ſicar. 71
Iudex ſecularis,an de hæreſi cognoſcat.in l.diuus Adrianus.num.3.ff. de cuſto.reo. 65
iudex propter litigantium vtilitatem non tenetur negotia ſua deſerere.in l.Iulianus.nu.1.ff.de iudi. 4
Iudex terminum actori ſtatuere poteſt, intra quem quid facere debeat Et quid de reo,an ei terminum ad opponendas excep. ſtatuere poſſit.in l.Titia cum.nu.2.ff.de accuſa. 65
iudex maleficiorum num de ciuili principaliter cognoſcere q̃at. Et quid ſi incidenter.in l.j.§.ſi dicãtur. nu.2.ff. finium regun. 57
iudex loci,vbi delictum commiſſum eſt,ſi captus delinquens nõ eſt, an requirere poſſit a iudice domicilij, vt crimioſum capiat.in le.ſi cui.§.cum ſacrilegium.nu.4.ff.de accuſa. 64
iudex an per aſſignationem inter filios libertorum diuiſionem facere poſſit.in l.quædam.nu.3.ff.famil.erciſ. 60
iudex in ſententia plura faciens capita, & in vno eorum purè pronunciauit, an in alio illud modificari queat.in l.item Labeo.num.1. ff.fam.erciſ. 59
iudex cum de rebus præteritis agitur, probationes teſtium inquirere debęt, & inſtrumentorum; nec ſufficiunt quæ ipſe vt priuatus vidit. Et quid vbi quæſt o eſt de vulnere,an ſit mortale,an ipſe, an per medicos deſpicere debeat.in l. de domo.§.ad officium. numero 1.ff.finium regun. 57
iudex pro ſnĩa ferẽda,pecuniã num accipere debeat. Et quid in decreti interpoſitione in l.lex Iulia.§.hodie.nu.5.ff.ad leg.Iul.repet. 75
iudex iuris defenſiones non admittens. qualiter puniatur. in l.lex Iulia.§.hodie.nu.1.ff.ad leg.Iul.repetun. eo.
iudex vel in publico officio conſtitutus,donũ vel munus, qñ accipere poſſit.in l.lex Iulia.§.hodie.nu.2.ff.ad leg.Iul. repetun. eo.
iudex maleficiorum num incidenter de ciuili cognoſcere poteſt. in l. Athletus.nume.4.ff.ad leg.Corn.de falſis 74
iudex poſt peremptorium, num poſſit partem ream per duos, tres, aut plures dies abſentem expectare.in l. & poſt edictum. nume.5. ff.de iud. 10
iudex,in quem prorogatur iuriſdictio, an hẽat neceſſe expreſsè dicere, placet,ꝙ prorogetis, ad hoc vt prorogatio teneat. Et an ſaltem requiratur eius ſcientia.in l. conſenſiſſe.§.conuenire. numero 1.ff. de iudi. 2
iudex de delicto commiſſo in loco non ſibi ſubdito, num inquirere poſſit contra ſuum ſubditum. in l.lege Iulia.§. mandatis.nume.2. ff.ad legem Iul.pecul. 75
iudex ſecularis de crimine ſacrilegij, & ſi eccleſiaſticum ſit, inquirit, ſed & eṗs quoque idem põt.in l. lege Iul.§.mandatis.nu.3.ff.ad leg. Iul.pec. eo.
iudex an per hoc,ꝙ dicat,quòd in prima, & ſecunda citatione veniat reus ad diffinitiuam, cõminatio huiuſmodi peremptoria dicatur. in l.ad peremptorium.nu.5.ff.de iud. 10
iudex num poſſit nulla ſubſiſtente iuſta cauſa dilationem minuere.in l.ad peremptorium.nu.7. ff.de iudi. eo.
iudex ordinarius ſuperior,num poſſit inferiori pariter ordinario inhibere,ne in cauſa procedat, vt eam ad ſe auocet.in l. iudicium ſolui. num.1.ff.de iudi. 9
iudex in arbitrarijs,qui non facit quod pars petit,non dicitur eam grauare, & ideo nec eam appellare poſſe. in l. non quicquid. nume.1. ff.de iudi. 7
iudex non debet dicere legem rigorem eſſe, nec debet eſſe clementior lege.in l.non quicquid.nu.2.ff.de iud. eo.
iudex ſucceſſor prioris procedere non debet ſine citatione. in l. edictum.nu.1.ff.de iudi. 9
iudex,qui ex cã relaturus eſt aliquod commodum,an pronuntiare in cã queat.in l.ſi quis ex aliena.nu.1.ff.de iudi. 3
iudex ob modicam cauſam recuſari poteſt. in l.ſi quis ex aliena.nu.2. ff.de iud. eod.
iudex aduerſus contumacem latitantem ad ſecundum decretum ꝑcedere poteſt.in l.non videtur,nu.1.ff.de iud. eo.
iudex ſi abſentem citari fecit, nec ſeruiens retulit, & ſic in abſentem proceſſit,an valeat proceſſus ſine ſeruientis relatione factus.in l.cõſenſiſſe.§.conueniri.nu.3.ff.de iudi. 2
iudex propter tres exceptiones, ſententię executionem retardare debet in l.ſi prætor. nu.1.ff. de iud. 10
iudex in fructibus quatenus condemnare debeat. in l.qui reſtituere. num.1.ff.de rei ven. 33
¶Iudicare minor ann. xviij. num cogatur. in l. cum prætor. numero 1.ff.de iud. 4
iudicem corrũpens,vt falſam ferat ſnĩam,falſum cõmittit. Et tum qua pœna puniaẽ. Et idẽ iudex, qui accepta pecunia falſum iudicauit.in l.j.verſi.ſed ſi quis.nu.3.ff.ad leg.Cor. de fal. 74
iudicem num ſe pronunciare poterit,qui infamis eſt.in l.cum prætor. nu.2.ff.de iudi. 4
iudicem executores ad exequendas voluntates vltimas conſtituere poſſe,vbi teſtator id non fecit. Et huiuſmodi executores pro vltima voluntate exequenda rem hæreditariam vendere poſſe, nec in hoc cautionem duplæ non præſtare.in l.qui erat.num. 1.ff. fami. erciſ. 60
iudices ſeculares an de clericis cognoſcant. Et qui nuncium ſentẽtiam de mandato exequentem impedit,ſeq; armis defendit. in l. qui cetu.nu.2.ff.ad l.Iul.de vi pub. 70
iudici nota dicuntur,quæ in actis continentur. Et nullitas ex actis ſi appareat iudici, an de illa etiam & a parte non requiſitus pronuntiare poſſit.in l.1.§.calumniatoribus.num.7.ff.ad Senatuſcon. Turpil. 77
iudici cum recuſatur verecundiam eſſe.in l.obſeruandum.num. 2.ff. de iud. 8
iudicia ſuper futuro non fundantur.in l.non põt.nu.2.ff.de iud. 6
iudicio vniuerſali moto,aut eius præparatorio, an iudicio particulari ſuperſederi,quod ipſi vniuerſali præiudicium afferret,debeat. in l.ſi teſtamentum.nu.1.ff.de pet. hære. 18
iudicis officio nobili quæ expediuntur, delegabilia eſſe. Et an id perpetuò verum.in l.1.verſic.ſi quis.nume.1. ff. ad Senatuſconſul. Turpil. 77
iudicis officium in hæreditatis petitione quod nam ſit. in l. officium autem.nu.1.ff.de rei vendi. 29
iudicis officium ẽt ꝯ confeſſum ante litem conteſtatam implorari, vt de ſoluendo p̃ceptum fiat.in l.ſi homo.nu.4.ff.de rei vend. 26
iudicis officium circa futura verſari. Et qd vbi reus pendente iudicio actori ſatiſfacit,an dẽat abſolui. Et quæ erit ſnĩa,interlocutoria necã

diffinitiua.in l.harum.nu.2.ff.ſi ſerui.vendi. 52
iudicis ſententia quando plus efficiat quàm teſtatoris factum in l. nã & ſi.§.filius,qui de.nu.1.ff.de inoffi.teſta. 15
iudicis officium,vt ad recuperandam detentationem competit,ita & ad eam conſeruandam.in l.item videndum. §. nunc videamus. nu. 4.ff.de pet.hære. 21
iudicis officium cum actione,quæ ad idem competit, concurrere.in l.non ſolum.nume.1.ff.de rei vend. 30
iudicis authoritate cogere poſſum te, vt tollas qđ in tuo poſitum nõ iure habes.Et quid ſi propria authoritate tollo.in l. quemadmodũ. §.ſi protectum.nu.1.ff.de leg.Aquil. 55
iudicium rectum omne ſententia terminari. Et iudicium trium perſonarum actum legitimum eſſe. in l. non quemadmodum.nume.1. ff.de iudi. 7
iudicium, vt ſuper futuro non fundatur, ſic nec reſcripta generaliter impetrata ad lites futuras non extenduntur. in l. non quemadmo. nu.2.ff.de iu. 7
iudicium in iure variè dici.in rub.ff.de iudicijs.nu.1. 2
iudicium,cauſa,& inſtantia in quo differant.nu.2. eo.
iudicium ordinarium quid ſit.nu.3. eo.
iudicium ciuile quotuplex habeatur.nu.4. eo.
iudiciũ cæptum qñ cenſeatur.in l.vbi ceptum.num.1.ff.de iudi. 6
iudicium particulare, an poſſit moueri per hæreditatis poſſeſſorem, an per petitorem contra tertium. Et an debeat impediri per vniuerſale iudicium.in l.ſi bonæfidei nu.1.ff de peti.hære. 26
iudicium actum trium perſonarum dici.in l.inter litigantes. nume. 1. ff. de iud. 9
iudicium familiæ erciſcun.inter hæredes ẽt diuerſo iure venientes locum habere. Et quid in iure accreſcendi. in l. nam & ſi.§.filius qui de.nume.2.ff.de inoffi. teſta. 15
iudicium cum defuncto cæptum ad quos ſucceſſores pertranſeat. in l.ſi petitor.nume.1.ff.de iudi. 6
iura in hæreditate diſponentia,vt pretium rei loco ſuccedat, item qđ poſt motam controuerſiam poſſeſſor malæ fidei efficiatur etiam in qualibet iuris vniuerſitate hre. in l. item veniunt.§. aptanda eſt. num.2.ff.de pet.hære. 22
iura,quæ propriè ſeruitutes non habentur, qua ratione vendicentur. in rubri.nu.2.ff.de vſufruct. 35
iura incorporalia rei cohærentia per ſe non poſſideri, ſed cum re ipſa. Et ſic iuriſdictio cum caſtro poſſidetur alioqui nequaquam.in l.ſi ædes.§.libertas.nu.4.ff.de ſer.vrb.prædio. 48
iura realia rem conſequuntur. in l. via conſtitui. numero 2. ff. de ſer. ruſt. præd. 49
iura incorporalia actione familiæ erciſcũ non venire, poſſunt tamen vni adiudicari,non diuidi,quia iure ipſo diuiſa cenſentur.in l. 2.§. in hoc iudicium.nume. 1.ff.famil.erciſ. 57
iurari in litem ob dolum præteritum non ſolet.in l.ſi poſſeſſor. §.reſtituere.nume.2.ff.de peti.hære. 23
iuri communi per ciuitatis ſtatutum in vniuerſum non poſſe derogari. in leg. ſi adul. §. Imperatores. numero 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
iuri, quod quis ſibi competere ignorat, an aliud intentando renunciare videatur. Et quid ſi plura habens remedia inualidum intentet, quod efficax exiſtimabat. in l. mater decedens. nume. 2. ff. de inoffi. teſt. 16
iuris idem de acceſſorio, ſeu additamento, quod de principali.in l.ſi ego.§.idem ait.nume.1.ff.de pub.in rem act. 35
iuris error, item & iuſta cauſa quem a dolo excuſat. in l.ſed & ſi lege. §.ſcire autem.nume.1.ff.de peti.hære. 23
iuriſdictio voluntaria num poſſit prorogari. in leg. j. nume. 11. ff. de iud. 2
iuriſdictio prorogata num ſit eadem natura cum prima, an vero diuerſa. Et an a prorogato iudice appellari poſſit.in l.conſenſiſſe. §. ſi iud.nu.4.ff.de iudi. 3
iuriſdictionem ignoranti acquiri poſſe,ſed an inuito.in leg.cum furioſus.nu.1.& ſeq.ff.de iudi. 7
iuriſdictionem plenam habens quo ad merum mixtumque imperium, ſi ea ſemiplenè vtatur, puta quo ad actus ſimplicis iuriſdictionis, an quaſi poſſeſſionem quo ad merum ac mixtum imperium retinere dicatur. in lege is qui.nume.1.ff.quibus mod.vſusfr. amit. 42
iuriſdictionem ab rege, vel epiſcopo inferior ſi quo loco particulari pſcribat,an ob id regis, vel epiſcopi iuriſdictio extinguatur.in leg.ſi ędes.§.libertas.nu.6.ff.de ſer.vrb.præd. 48
iuriſdictionem hodie ſola citatione perpetuari.in l.venditor.§.iudices. nume.1.ff.de iudi. 8
¶Ius cognoſcendi de crimine, qui non habet, an poſſit capere & remittere. Et quid ſi apud huiuſmodi reus confiteatur, aut inquiſitiones fiant,an probabunt, & ſufficient apud præſidem quo ad cõdemnationem. in leg.diuus Adrianus.numero 2.ff.de cuſto. reo. 65
ius accreſcendi in contractibus, an locum habeat in l.aquam.num.1. ff.quemad.ſer.amit. 53
ius in re ſua qui alij iure ſuperioratis ſibi reſeruato concedit, videtur eundi aditumq; per eandem rem reſeruaſſe. Et qualiter id procedat.in l.olimpico.nu.2.ff.de ſerui.vrba.prædio. 48
ius ſuum quando quis ſine alterius damno conſequi poteſt, non debet illud cum damno quærere, & ſi iuris rigore id facere queat l.ſi cui ſimpli.num.2.ff.de ſer. 46
ius accreſcendi in vſufru. portionum diuerſitas, ac qualitatum varietas num impediat. in l. idem Neratius.§.non ſolum.nume.1.ff.de vſufr.accre. 40
ius accreſcendi inter legatarios diuerſorum teſtatorum locum non habet l.ſi ſub conditione.nu.2.ff.quib.mod.vſusfr.amit. 42
ius accreſcendi,nũ in eo legato locum habeat, in quo vni fundus legatur, & alteri diuerſis tñ orationibus vſusfructus dimidia.in le.idem Neratius.§.non ſolum.nu.3.ff.de vſufru.accreſ. 40
ius vetus,nouum,ac nouiſſimum, quodnam dicatur.in l.hæreditas, num.1.ff.de peti.hære. 17
ius accreſcendi num locum habeat inter coniunctum,& ſubſtitutum alterius coniuncti.in l.ſicut.§.hæc autem.numero 2.ff.qui.mo.vſuſ fru.amit. 42
ius accreſcendi inter quos coniunctos in vſufructu locum habeat.in l.j.nu.1.ff.de vſufru.accreſ. 40
ius accreſcendi in proprietate poſt acquiſitum reſolutumque ius, nũ locum habeat. Et quid in vſufructu.in l.j.§.interdum.nume.2.& 3. ff.de vſufru.accreſ. eo.
ius decimarum,aut quoduis aliud ſpirituale ius, quod quis habet, an cedere alteri,aut vendere queat. in l.ex ſylua cædua. §. vſufructuarius.nu.2.ff.de vſufruct. 36
ius id plenius eſſe,quod quis principaliter habet, quàm quod ex cõſequentia. in leg.item ſi fundi.§.aucupiorum. numero 1. ff. de vſufruct. eo.
ius accreſcendi in vſufructu inter viuos conſtituto, num locum habeat.in l.j.§.interdum.nu.5.ff.de vſufr.acceſ. 40
ius accreſcendi in legatis teſtator prohibere poteſt.Et quid in hæreditate.Et legatum proprietatis per ſubſequentem adiectionem non reſtringi,non ſic in vſusfructus legato.in l.dominus.§.per fideicõmiſſum.nu.1.ff.de vſufru. 39
Ius certum ſemper eſt hominis factum incertum.in l.antiqui.num.5. ff.ſi pars hære.peta. 28
ius accreſcendi vel poſt querelæ agnitionem locum habere in l.ſi proponas.§.ſi duo ſunt.nu.2.ff.de inoffi.teſta. 17
ius accreſcendi contra teſtatoris voluntatem procedere. ibid. numero 3. eo.
ius in hæreditate habens, quod ſcit reuocabile, malæfidei poſſeſſor habetur, vt ſi nullum ius haberet.in l. ſed & ſi lege. §. quod autem ait.num.1.ff.de peti.hære. 23
ius vel dominium venditori ſuperueniens, an venditionem confirmet.in l.ſi a Titio.nu.1.ff.de rei vend. 33
ius ciuile,an imperator pecuniam pro honore aut dignitate danda accipiendo, tollere poſſit. Et qui dat pecuniam pro honore habendo,in quod crimen incidat.in l.vnica.nu.2.& 3.ff.ad leg.Iul.de ambitu. 16
ius coquendi, vt omnes ad furnum meum veniant,ſi ipſe acquiſiui, vel ad meum molendinum frumentnm comminuendum afferant,num huiuſmodi ius prædialis dicatur ſeruitus.in l.pecoris.nume.2.ff.de ſer.ruſti.prædio. 48
ius ſuum qui poſt litem inceptam in alium tranſtulit in permiſſo caſu, an poſſit litem aduerſus reũ proſequi, & ſi ius non habeat in eius, in quem tranſtulit vtilitatem.Et an in hoc mandatum requiratur. in l.in iudicio.nume.1.ff.famil.erciſ. 60
ius plenum,& ius directũ paria eſſe. Et quid ſi teſtator ſubſtituat filio ita,quandocunq; filius deceſſerit,volo, ꝙ hæreditas pleno iure ad Titium perueniat,an mater in medio ſubſiſtens excludatur.in l.Iulianus.§.idem Iulianus.nume.1.ff.de rei ven. 32

De litera L.

LAICVS num in his, in quibus Epiſcopum iudicem hẽt poſſit in laicum citra epĩ licentiam iuriſdictionem prorogare. Et an poſſit committere eidem excommunicandi facultatem.in l.j.nume.8.& ſeq.ff.de iudi. 2
Laudimia num de rebus diuiſis peti poſſint.Et alienationis prohibitio qualiter intelligatur.in l.Pomponius.§.idem Pomponius.nume.2. ff.familię erciſ. 58
¶Legata ac mortis cã donationes hodie æquiparari.in l. Papinianus. §.ſi quis mortis.nu.5.ff.de inoffi.teſt. 12
Legata hodie in legitimam imputari qualiter intelligendũ ſit.in l.Papinianus.§.ſi quis mortis.nume.6.ff.de inoffi.teſt. eod.
Legata ex clauſula codicillari debeantur, an ex alia cauſa multum referre.in l.Titia filiam.nume.4.ff.de inoffi.teſta. 14
Legati in diem in legatarium dominiũ quando trãſire dicendũ ſit.in l. ſi vſusfr.mihi.§.illud ſciẽdum,nu.1.ff.vſufru.quemad.ca. 45
Legans fundũ ſuũ, an & ius eũdi per alium fundum ſuũ legare videatur,vt is qui vſumfructum legat.in l.j.nu.5.ff.ſi vſusfr.peta. 44

Legata ſine teſtamento conſiſtere poſſunt,ſubſtitutio non pt.in l.Papinianus.§.ſed nec impuberes.nu.6.de inoffi.teſta. 12
legata panni Pariſienſis petia vna,aut Aurelianenſis panſeria vna, legatum tale vbi peti debeat.in l.fideicommiſſum. §.ſi libertis ſuis.numero 1.ff.de iudi. 9
legata ad pias cauſas per quos executioni mandari queant. in l.hæreditas.num.1.ff.de peti.hære. 26
legatario vtrum ſit vtilius a teſtatore, an legis cautione de rectè arbitrioq; boni viri fruendo releuari.in l.tribus.num.1. ff. de vſufru. ea. re.quæ vſu conſu. 43
legatarij licèt inter ſe verbis ſint coniuncti,ſi tamen tempore non coniunguntur inter eos ius accreſcendi locum non habet.in l.2.nu.1. ff.quib.modis vſusfr.amittatur. 41
legati aſſecutione ab hæreditatis petitione quem nõ excludi.in l. poſtquam.nu.1.ff.de peti.hære. 26
legati dies duplr cedere dr̃.in l.vnica.nu.1.ff.qñ di.vſusf.cedat. 41
legatum pro non ſcripto habitum apud quem remaneat. in l.filius.§. mariti.nu.1.ff.ad leg.Cor.de falſis. 73
legatarij in colligendis legatis,an verò creditores in repetendis nominibus pferant.in l.fideicommiſſum.nu.5.ff.de iud. 8
legato facto de tribus vini pippis,ſi hic in vſu non ſint pippæ, ſed bottæ,qualiter, & vbi peti debeat huiuſmodi legatum. in le.fideicommiſſum.§.ſi libertis ſuis.nu.2.ff.de iudi. 9
legato domus num veniat hortus contiguus. in l. olimpico. nu. 3.ff. de ſerui.vrba.prædio. 48
legatum & ademptio in teſtamento reſpectu aſcriptionis, in quo diſtent.in l.impuberem.§.qui codicillos.nu.2.ff.ad leg.Cor.de fal. 74
legatum commoditatis alicuius rei, an vſumfructum eiuſdem complectatur. Et legatum vſusfructus adiectione reſtringi,nõ proprietatis.in l.ſi cui vſus.nu.2.ff.de vſu & habi. 44
legatum relictum a filio præterito num ab auth.ex cã,confirmetur.in l.Titia filia.num.3.ff.de inoffi.teſta. 14
legatum factum ab eo,qui ſuſpenſus poſtea eſt alibi, ſub conditione, ſi fratres minores in ſua eccleſia ipſum ſepeliant, an debeatur.in l. miles qui.§.ream.nu.1.ff.ad leg.Iul. de adul. 67
legatum illud plenius, quod cui principaliter relinquitur, ꝗ quod habet ex conſequenti alterius miniſterio.in l.plenum autem.§.ſi vſus miniſterij.nu.1.ff.de vſu & habi. 44
legatum quantitatis ſua natura reiterabile non eſt.Et verba illa, quamdiu vixeris, reiterationem important.in l. ſicut. nu.1. ff.quib.mod. vſufruct.amit. 42
legatum reiterabile quãdo dicatur, & quod annuum.in l.defuncta.§. Sempronio.nu.1.ff.de vſufru. 39
¶legis Aquiliæ vt caput primum competat, quot neceſſaria ſint. in l. 2.num.1.ff.ad legem Aquil. 54
legitima de rebus hæreditarijs hodie detrahi dẽt.in l.Papinianus.§.vnde ſi quis,nu.1.ff.de inoffi.teſt. 13
legitima,vt ſuppleatur,cum quis agit,num qui ad partem non admittitur, partem faciat.in le. qui repudiantis. numero 1.ff.de inoffi.teſta. 16
legitima alij accreſcit, quando alterius pars diminuitur.in l.Papinianus.num.5.§. vnde ſi quis.ff.de inof.teſt. 13
legitimam relinquere ſforum tpe, nũ ſatis fuerat quoquo relicti titulo.in l.Papinianus.§.ſi quis mortis.nu.1.de inof.teſt. 12
legitimã æs alienum dici,& ideo filium in ea grauari non poſſe.in l.Papinianus. §.ſi quis impubes.nu.4.ff.de inoffi.teſta. 13
legitimus adminiſtrator num res hæreditarias nec dum cautione pręſtita iudicis ſaltem authoritate alienare queat. in l.diuus.nu. 6. ff. de petitio.hæredi. 18
legitima quanta ſit.in le. qui repudiantis. numero 2.ff.de inof. teſtament. 16
legitimæ ſucceſſio vniuerſalis non eſt.Et an in particulari ſucceſſione accreſcendi ius locum hẽat.in l.qui repudiantis.nu.3. eo.
legitimam ſi mortis cã filio pater donet,num poſſet filium poſtea efficaci teſtamento cã non inſerta exhæredare. Et exhæredationem etiam hodie ſine cauſa quandoq; valere.in l. Papinianus. §. ſi quis mortis.nu.3.ff.de inoffi.teſta. 12
¶leuia crimina,q̃ dicant̃.Et an in his neceſſarius ſit iudiciarius ordo.in l.leuia crimina.nu.1.ff.de accuſa. 63
lenocinij pœna, quæ ſit.in l. miles qui.nume. 1. ff. ad leg. Iul. de adulter. 67
¶legem ſemper certam eſſe de eo, quod eſt in rerum natura. in l.ſed ſi reſtituatur.§.ſi pater nu.1.ff.de iud. 6
lex in crimine de adulterijs qũo in praxim reſpectu probationũ faciẽdarũ deducat̃.in l.in crimine.nu.2.ff.ad leg.Iul.de adu. 70
lex Iulia de adulterijs reſpectu ſeruorum torquendorũ quòt ſpecialia habeat. in l.ſi poſtulauerint.nu.2.ff.ad leg.Iul.de adu. 69
lex Iulia maieſtatis quot capita hẽt, & quid vnum quodq; caput.in rub.nume. 2.ff.ad leg.Iul.maieſta. 66
lex, quæ primo Bar. extulit. in l. diuus Adrianus. nume. 5. ff. de cuſt. reo. eo.
lex quando plura continet capita, ſufficit illud allegare, qđ ad rem facit.Et q̃d in ſtatuto, vel inſtrumento.in l.2.nu.2.ff.ad l.Aquil. 54
lex ad monſtra & portenta non ſe extendit. in l. ſed ſi reſtituatur. §. ſi pater.nu.2.ff.de iud. 6
legis verba ad literam non eſſe intelligenda, vbi tunc inconueniens reſiliret. in leg. ſi a patre vel a domino.§.ſi prædo. nume. 1.ff.de peti. hære. 25
lex, is qui ſe obtulit, an locum habeat in venditore, qui ad emptoris defenſionem venerit. in le. is, qui ſe obtulit.numero 1.ff.de rei vend. 32
lex Iulia de ambitu,num in principale locum habeat.Et electio in quo ſpectetur.in l.vnica.nu.1.ff.ad leg.Iul.de ambitu. 76
lex Rhemia,num ſit publicorum iudiciorum. in l.j.§. calumniatorib. nu.1.ff.ad Senatuſcon.Turpil. 77
lex naturalem cauſam conſiderat. Et an quando lex de filio loquitur ad naturalem extendatur.in l.hi tamen.§. omnibus. numero 3. ff. de accuſ. 64
lex in odioſis diſponens reſtringenda eſt.in l. nec in ea.§.ius occidendi.nu.2.ff.ad leg.Iul.de adult. 68
¶libellus hoc ſolo ineptus, quia non intereſt agentis, non propter remedium intentatum, non poteſt reijci, vt ineptus. Et quid contra. & item ſi propter ineptam concluſionem. in l.poſthumus.§.ſi quis ex.nume.5.ff.de inoffi.teſta. 11
libellus incertus, & ſi interim admittatur, niſi tamen lite pendente certificet, ſuper eo ſententia non fertur. in l.j.§.interdum. numero 1 ff.ſi pars hære.pet. 27
libellum calumnioſum iudex repellere poteſt.in l.poſtquam legatum nume.2.ff.de peti.hære. 26
libellus agentis cui reus verbo non contradixit, an procedat.Et quid de eo,qui per fundum meum it, ſe tñ id iure ſeruitutis non facere fateatur,num aduerſus eum negatoria intentari queat. in l.loci corpus.§.ſi quis mihi,nu.1.ff.ſi ſerui.ven. 52
libello accuſatorio ſi dies apponatur, an tunc dies debeat probari. in l.ſi quis reus.nu.1.ff.de publ.iud. 62
libellum de actis dici.Et an in eo nomen Imperatoris,aut Conſulis,itẽ & dies inſeri debeant.in l.2.nu.1.& 4.ff.de accu. 62
libello eodem,an pluribus criminibus quis accuſari poſſit.in l.3.ſed & ſi aliud.num.1.ff.de accu. 63
libellus vbi ineptus eſt, abſoluitur reus a iudicij obſeruatione & inſtantia. Et an pars citari debeat.in l.Titia cum. numero 1. ff. de accu. 65
¶libertas vt ſeruitus ſine titulo præſcribitur, & in libertate præſcribenda bona fides requiritur.in l.ſi ædes. numero 4. ff. de ſer. vrba. prædio. 47
libertati vrbani prædij præſcribendæ, vt factum hominis præſcribentis,bonaq; fides requiruntur, ita & illius rei poſſeſſio, in qua libertas præſcribit,in ruſticis non ęquè.in l.ſi ędes. §.libertas. num. 1.& 3.ff.de ſer.vrb.præd. 48
libertatib.in vrbanis præſcribendis, cur præſcribentis factum requiratur,non in ruſticis l.hæc aũt.num.5.ff.de ſer. vrb.pđ. 46
libertus patronum quanquàm accuſare poteſt, occidere non poteſt. Et an filio bannitũ patrem ex forma ſtatuti occidere liceat. Et cui non idem in patrono,in l.ſi adulterium.§. Imperatoris.nume. 1.ff. ad leg.Iul.de adulte. 70
libertates legitima fauorabiliores.Et an legata ad pias cauſas legitimã minuant.& quæ dicãtur pia legata. in l.Papinianus. §. quarta autẽ. num.5.ff.de inoffi.teſta. 12
liberum corpus non ęſtimatur.in l.ſi poſtulauerit.§.ſi lib.num.1.ff.ad leg.Iul.de adul. 69
licitè factum per ſequentem caſum non efficitur illicitum. in l.de eo. §.illud.num.1.ff.ad leg.Cor.de falſ. 73
lis conteſtari, num ſuper actione iudicati debeat, & quid in iudicis officio ſuper ſententiæ executione. in l. item veniunt.§.idem rectè.nu.1.ff.de pet.hær. 22
lis nũ cõteſtet̃ ſup q̃rela.in l.ſi quis libertatem.ff.de pe.hr̃.nu.3. 18
lis conteſtata qñ dicat̃.in l.ſi poſt acceptum.num.3.ff.de rei vẽ. 31
¶lite ſuper directa conteſtata, ſententiam in vtili ferri poſſe.in l.ſi poſt acceptum.nu.6.ff.de rei ven. eo.
liti ſe offerre quis dicatur.in l. Neratius.§.non ſolum.num.1.ff.de peti.hære. 20
litigioſam rem qui in cauſa obtinuit, rectè vendere poteſt.Et an emphyteuta rem emphy. vendere poſſit ſub conditione ſi dominus voluerit, nec in commiſſum incidat. in l.ſciendum. num.2.ff. ad leg.Flauiam de plag. 76
litis conteſtatio num fieri dicatur, ſi reus actoris libello reſpondeat, dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte vera,& pro parte nequaquam.in l.permittendum. numero 1. ff. ſi pars hære.peta. 28
litigioſi vitium num rei alienationem ſemper impediat. in l.ſi poſt acceptam.nu.7.ff.de rei ven. 31
litis cõteſtatione in principali perpetuari ac corroborari iudicis offĩn ad acceſſoria ꝯpetens.in l.vtiq. nu.3.ff.de rei vẽ. 30
litis æſtimationem qui ſoluit rem ab alio poſſeſſam quomõ ac quo remedio recuperet.in l.eius rei q̃.nu.2.ff.de rei.ven. 26
¶locator per rei locatæ alienationem a conducto. in alium factam,

ctam, num priuari poſſeſſione dicatur, quamquam & conductor penſionem ſoluere non deſinat. Et qualiter tunc locatori aduerſus conductorem alienantem ſuccurratur. in l. Pomponius, n. 1. & 2. ff. quib. mo. vſusfr. amit. 43

locupletior qualiter quis dicatur. in l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. nu. 5. ff. de pet. hære. 24

locus, in quo per omnes Bar. refellitur. in l. hæc autem. nume. 3. ff. de ſer. vrb. præd. 46

locus loci num in criminalibus libello apponi debeat. Et quid de tempore ſiue initij delicti, ſiue conſumationis. in l. 3. numero 5. ff. de accuſa. 63

¶lumen ac proſpectus quot modis dici queant. in l. inter ſeruitutes. nu. 1. ff. de ſer. vrb. prædio. 47

De litera M.

MAGIS, particula in iure modo electiuè, modo comparatiuè ponitur. in l. j. nu. 1. ff. commu. diuidun. 61

Magiſtro diſcipulum verberare num liceat. Et quando gratia diſciplinæ magiſtrum diſcipulum verberaſſe præſumitur. in leg. ſi ſeruus. numero 3. ff. ad leg. Aquiliam. 54

Magiſtratus durante officio, a ſubditis num conueniri poſſint. & nu. ſeq ad fi. in l. pars literarum. nu. 1. ff. de iudi. 8

Maius minori tenebras effundere. Et præſcripta per hæredem ſcriptum teſtamēto per querelam reſciſſo, num in peti. hæred. veniūt. in l. & non tantum. §. quod ſi pro emptore. numero 3. ff. de peti. hære. 21

Maleficium ſuadens, an & quatenus teneatur. in l. hæc verba. num. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 67

Malitijs obuiandum eſſe. in l. cum idem. num. 2. ff. de pe. hære. 27

Mandans ac mandatarius, ſimul in eodem libello accuſari poſſunt. Item & falſos teſtes producens vna cum ipſis teſtibus. in l. nihil. numero 2. ff. ad leg. Iul. de adult. 69

Maritus ſeruum dotalem recte manumittit. in l. ſi filius. §. maritus. numero 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 73

Maritus cum alijs fratribus hæres, ſi vxoris dotem in familiæ erciſ. iudicio perceperit, an ab eo ſolo in caſu reſtitutionis domitis mulier repetat, an vero, & a cohæredibus ſimul. in l. ſi maritus. numero 1. ff. fam. erciſ. 60

Marito adulterum occidendi non tam amplum eſt ius, quàm patri. Et patia, reperiri quem in adulterij turpitudine, & in preparatorijs. in l. quod ait lex. nu. 2 ff. ad leg. Iul. de adul. 68

Maritus adulterum loquentem cum vxore extra domum, an capere poſſit. Et quid ad hoc requiratur. in l. capite quinto. numero 3. ff. ad leg. Iul. de adul. 69

Mater liberorum iniuriam num proſequi poſſit. in l. j. numero 2. ff. de accu. 62

Matris hæreditas filio num fforum iure quæratur. in l. filius nō. numero. 1. ff. de inoffi. teſt. 16

Mentionem eius fieri dici non quod expreſsè dicitur, ſed & quod a contrario ſenſu colligitur. in l. j. §. ſed cur. numero 2. ff. de pub. in rem actio. 34

Menſuræ publicæ in ciuitatibus de cuius mandato proponi debent. in l. hodie. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de falſis. 75

Mendacium authorem adeo punit, vt ſoluendi aliud pro alio facultatem perdat, ſed & probandi onere grauatur. in le. 1. & cum etiam. nu. 1. ff. ſi qua. paupe. feciſ. dica. 53

Militem in crimine leſæ maieſtatis accuſare poſſe. Et lubrico linguæ parcendum. Et populares militibus inuidere. in l. vlti. numero 1. ff. ad leg. Iul. ma. 66

Milites quandoq; largè ſumuntur. & qui ſint. in l. ſi quis poſtea, numero 2. ff. de iud. 3

Minor rem cum alio communem habens, num diuidere eam poſſit. in l. in tribus nu. 1. ff. de iud. 4

Mixtum ſub ſimplicibus contineri. in l. 2. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. 54

¶Modicum quandoque intelligitur ex qualitate perſonæ. in l. fideicommiſſum. §. ſi libertis ſuis. nu. 3. ff. de iud. 9

Modus agendi in actione familiæ erciſcun. remiſſiue. Et quid ſi duo domum conduxerunt, an alter aduerſus alterum agere queat, vt penſionis partem ſoluat, ſi timeat ob eam non ſolutam in rebus, vel corpore moleſtiam ferre. in leg. his ꝯſ̄nr. §. Celſus. numero 1. fam. erciſ. 58

¶Momento fieri eodem, quæ ſucceſſiuè fiunt, dicuntur. in l. ſi cum duas. nu. 1. ff. communia præd. 51

¶Mors in vno & eodem homine duplex conſiderari pōt. Et annus quot dies habeat. in l. ita vulneratus. nu. 3. ff. ad leg. Aquil. 56

¶Mulier & minor licitè deſiſtunt ab accuſatione nulla, nec incidunt in Turpil. Et eis licitum eſſe iura ignorare. in le. 1. §. accuſationem. nu. 4. ff. ad Senatuſcon. Turpil. 77

Mulier in criminali a teſtificando num repellatur. in l qui accuſare. num. 1. ff. de accuſa. 64

Mulier ſi cū ſeruo adulterium commiſit, vter accuſari prior debeat. in l. ſi quis adulterium. num. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. 69

Mulieres quandoque coniugum morte gaudent. in l. interdum. numero 1. ff. de iud. 7

De litera N.

NATVS ex ſecto ventre num poſthumus propriè dicatur. in l. poſthumus. nu. 2. ff. de inof. teſt. 11

Negatiuam quandoq; quis probare cogitur. in l. j. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de ſicarijs. 71

Neceſſitate quæ fiunt, quatenus fieri intelligantur. in l. ſi adulterium. §. ſi quis in honore. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 70

Neceſſitatis cauſa quod conceditur, concedi vltra neceſſitatem non videtur, in l. ſeruitutes. nu. 1. ff. de ſerui. vrba. prædio. 47

Neceſſitate quod permittitur permitti quatenus neceſſitas ſubeſt, intelligitur. in l. j. nu. 4. ff. ſi vſusfru. pet. 44

Nepos quis dicatur. in l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. numero 1. ff. de inoffic. teſtamen. 17

Nepos per ſucceſſorium edictum num contra tabulas habeat. in l. pater filium. nu. 20. ff. de inoffi. teſta. 15

Notarius an poſſit in vno loco rogari de conficiendo inſtrumento, & in alio cogi ingroſſari. in l. exigere dotem. nu. 2. ff. de iu. 9

Notorium non debet pronunciati. in l. vlti. num. 2. ff. ad leg. Iul. maieſta. 66

Nummum recipiens ex teſtatoris iudicio, an querelam & ius ad ſupplementum agendi perdat. in l. Papinianus. §. ſi conditioni. num. 2. ff. de inoffic. teſt. 13

De litera O.

OBLIGATVS ſub conditione in loco domicilij ſi poſtea alibi nata obligatione reperiatur, an ibi conueniri poſſit. in leg. hæres abſens. §. ſi quis tutelam. numero 6. ff. de iudi. 5

Obligatio ad antidora, an efficax ſit ad perſequendum? Et quid de eo, quod ſoluitur occaſione huius obligationis. in l. & ſi lege. §. conſuluit, nu. 1. ff. de pet. hære. 24

Obligatio principalis magis attendenda quàm acceſſoria. in l. & ſi lege. §. ſi quis re ſua. num. 2. ff. de peti. hære. eo.

Obligatio ad pœnam legis Iul. de vi priuata, vnde naſci dicatur. Et qui conſentit in delictum, non conſentit in pœnam. Et quid in delictis priuatis. in leg. hac lege. numero 1. & 2. ff. ad leg. Iul. de priuata. 71

Obreptio & ſubreptio in quo differant. in l. ſi quis. num. 1. ff. ad legem Corne. de falſis. 74

Occidens ſeruum, quem alij dare ſub pœna promiſerat, an ad pœnā teneatur. in l. ait lex. num. 1. ff. ad leg. Aquil. 54

Occidens teſtatorem, vel eum, cui ab inteſtato ſuccedere debet, priuari debet iure ac commodo hæreditatis eorum. Et quid ſi vulneret tantum, aut eius vxorem occidat. Et quid ſi fratrem & quod ab eo aufertur, cui applicari debeat in l. his conſequenter. §. ſed an. in num. 1. ff. fami. erciſ. 58

Occidens bannitum non legitimè, vel de banno extractum, an puniendus ſit. in l. ſi ex lege, nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 70

Occidere quempiam quibus caſibus liceat. in l. ſi ſeruus. num. 2. ff. ad legem Aquil. 54

Occidere & ſi licitum non ſit, eſt tamē capere licitum. in l. capite quinto. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adult. 69

Occiſo vno in rixa, eum teneri de occiſo, cuius ictu perijt occiſus, ſi de eo conſtet. Et quid ſi non conſtet. Et qualiter teneantur ſocij, ſi piura interceſſerunt vulnera. in l. ſi in rixa. nume. 1. ff. ad leg. Cor. de ſica. 72

Ocioſum quid dicatur. Et plus offendi quem ex turpitudine quam videt, quàm ex ea, quam audit. in l. quod ait lex. nume. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 68

¶Officium iudicis vbi quis intentat num tunc reconuentio locum habeat. in l. ſed ſi reſtituantur. nu. 1. ff. de iud. 6

Officiali, & perſonæ publicæ de rebus eorum non creditur. in l. diuus Adrianus. nu. 7. ff. de cuſto. reo. 66

¶Opera ſeruorum ab vſufructu, quid ac quàm variè diſtet. in l. vnica. nu. 1. ff. ope. ſeruorum. 44

Opinio Doctorum communis ab expenſis releuare quandoq; ſolet. in eum quem, nu. 3. ff. de iudi. 11

Optionis legatum gñale eſſe. in l. his ꝯſequenter. nu. 1. ff. fam. erc. 58

Opus proprium diligit quiſq; magis quàm ab eo diligatur. in l. pater filium nu. 7. ff. de inoffi. teſt. 14

Opus vbicunq; eſt licitum, facere eoſdē quoq; fabros artiſq; magiſtros licitū eſt adducere. in l. in rē ac, §. tignū. nu. 2. ff. de rei ven. 31

¶Ordinem ſcripturæ ſpectandum, & prius nominatū dilectum magis. in l. quoties. nu. 1. ff. de vſufruc. 38

Originalia inſtrumenta auth. dici. in l. Pōponius. nu. 2. ff. fa. erc. 57

¶Oues meas alienis permiſtas quod modis vendicare poſſim. in l. 1. §. per hanc autem, num. 2, ff. de rei vend. 29

De litera P.

PACTA ſecundum ſtatuta limitari. in le. qui luminibus. nu. 1. ff. de ſer. vrbano. prædio. 46

Pactū in traditione rei appoſitum, q̄ in ꝯuentione maioris virtutis eſt. in l. & q duas, nu. 1. ff. de ſer. vrb. p̄d. 48

Paria eſſe quē talem eſſe, & pro tali haberi. in l. ſi maritus. §. legis Iuliæ. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 68

Paria eſſe ſi quis dicat, a diuortio & a die diuortij. in l. pater. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adulte. 69

¶Partus in fructu ſi non eſt, nec partus partuum erit. Et aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione præſentis. in l. vetus. nu. 1. & 2. ff. de vſufru. 39

¶Pater turpis perſona pupillariter filio non ſubſtituit. in l. Papinianus. §. ſed nec impuberes. nu. 7. ff. de inoffi. teſt. 12

Pater in actionibus filijsfa. num quando eſt præſens poſſit exercitium concedere filio. l. Iulia ait. §. ſi filiusfa. ff. de iud. nu. 4 5

Patris conſenſus an requiratur quando filius conuenitur. l. Iul. ait. §. ſi filiusfa. ff. de iudi. num. 5. eod.

Pater pupillo filio turpem perſonam ſubſtituere poteſt. in le. Papinianus. §. ſed nec impuberes. nu. 2. ff. de inoffi. teſt. 12

Pater filijs iniurius eſſe non debet. in l. inofficioſum. numero 2. ff. de inof. teſt. 10

Pater in filij cauſa & contra, iudex eſſe poteſt, niſi recuſatio proponatur. in l. in priuatis. nu. 1. ff. de iudi. 10

Pater num pro filio inſtrumentum conficere queat. in l. vxori. num. 2. ff. ad legem Cor. de fal. 74

Pater in legandis libertatibus an poſſit filij legitimam in totum tollere. Et an ea ſaltem ſtatuto tolli queat. in l. Papinianus. §. quarta autē. nu. 9. ff. de inoffi. teſt. 13

Pater quæ expendit in honorem filij, an animo donandi id facere videatur. Et quid de impenſis factis in doctoratu filij, an frater pro virili petere poſſit. in l. filius a patre. nu. 1. & 2. ff. de pe. hær. 27

Patronatus ius omnibus commune eſſe hæredibus, licèt vnus tantū ex teſtatoris mandato capellam extruxerit. Et an inter hæredem & teſtatorem aliquis contractus iniri dicatur, quando teſtator de aliquo hæredem grauat. in leg. is conſequenter. §. idem ait. nume. 1. ff. fa. erciſ. 58

¶Pauper an accuſare poſſit, Et quis dicatur pauper. in l. qui accuſare. num. 4. ff. de accuſa. 64

¶Peccans in principali ſcienter rei illicitæ operam dando, a iure in omnibus quoq; acceſſorijs in dolo eſſe p̄ſumit̄. in l. ſi adulterium. ver. qa multum intereſt. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 70

Pecunia publica, nū in aliū quàm deſtinata ſit vſum conſumi poſſit, & ſi pecunia legata pro re aliqua cōparanda iuxta ſeriem legati nō ſufficit, qd fieri dēat in rub. nu. 2. ff. ad leg. Iul. pecul. 75

Pecunia hæreditaria quotuplex eſſe dicatur. Et quando redacta cenſenda ſit. in l. ſi poſſeſſor. nu. 1. ff. pet. hære. 22

Pecunia ad fœnerandum apta nata non dicitur, vnde fit vt illicitum vſura lucrum dicatur. in l. ſi nauis. nu. 4. ff. de rei ven. 26

Pecuniam venditori vel in ſacculo offerre emptori qñq; ſatis eſſe. Et numerationem nonnunquam ad contractus tempus retrahi. in l. ſi ſerui vbi. §. interdum. nu. 2 ff. de vſufru. 37

Peculium & ſi adeò deminutum ſit, vt niſi res vna in eo permanſerit, non tamen ſub peculij nomine vendicari poſſe. in l. ſi poſſeſſor. nu. 1. ff. de rei ven. 26

Peculatus crimen generale eſſe, & ſub ſe quæ comprehendat. in rub. nu. 1. ff. ad legem Iul. pecul. 75

Pœna pecuniaria vbi locum habere non poteſt, eſtq; neceſſario pœna infligenda, imponitur corporalis. in l. hi tamen omnibus. nu. 2. ff. de acc. 66

Pœna legis ſi per ſtatutum alteretur an punitio remaneat. Et ſtatuta dicentia bannitum interfici poſſe bene fundata eſſe. in l. eiuſdem. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de ſicarijs. 71

Pœna in delictis vbi a lege ſtatuta non eſt, conſuetudini aut iudicis arbitrio relinquitur. Et quid in ciuili. in l. diuus Pius. numero 2. ff. de cuſto. reo. 65

pœna promiſſa per eum, q reum in iudicio ſiſtere promiſit, cui applicanda ſit. in l. diuus. nu. 3. ff. de cuſto. reo. eo.

pœna eius, qui captum de carceribus eripit. in l. eos. num. 2. ff. de cuſtodia reorum. 66

pœna ordinaria, & extraordinaria an pro eodem crimine imponi eidem poſſint. Et quid de duabus ordinarijs. in l. 1. numero 1. ff. ad legem Iulia. de ui priuata. 70

pœnitentiam locum nō habere in eo, qui ab accuſatore eſt p̄uentus. Et nulla ignorantia nupt. inceſtas confirmat. in l. ſi adulterium. numero 3. ff. ad legem Iul. de adul. 70

pœnitere ante litis ꝯteſ. & a cōfeſſione circa præparatoria facta recedere num liceat. in l. is q ſe obtulit. nu. 2. ff. de rei ven. 32

¶Penſionis ſolutione num poſſeſſio quæratur, & an inde probetur. in l. Pomponius. nu. 2. ff. qui. mo. vſusfr. ami. 43

penſiones ac vecturæ vſuræq; num fructus naturales dicant̄. in l. ſi nauis. num. 1. ff. de rei ven, 26

penſio an ſolui dēat in fine anni. in l. defuncta. num. 2. de vſufr. 39

penſiones ac vecturas, acceſſiones fauorabiles dici. in l. ſi nauis. nu. 2. ff. de rei vendi. eod.

percuſſio & vulnus quid ſint. Et quid in ſtatuto cauente de percutiente & vulnerante ſingulis eorum conſtituta pœna. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. rupiſſe. nu. 1. ff. ad leg. Aqui. 55

peremptorium neceſſarium eſſe, ſi quando iudex velit ad diffinitiuā venire. in l. ad peremptorium. nu. 1. ff. de iud. 10

perſona principalis in teſtamento pro non ſcripta habita, nocet omnibus qui ex conſequenti commodum forent aſſecuturi. Et quid ſi ſint perſonæ duæ æquè principales. in l. filius. §. ſequens. nume. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 73

perſona inquiſiti in inquiſitione an ſit exprimenda. in l. 2. num. 3. ff. de accu. 63

perſonaliter capi in domo ſua num quis poſſit. in l. quod ait lex. nu. 4. ff. ad leg. Iul. de adul. 68

perſonaliter capere num priuatus quem poſſit. Et an liceat captum retinere, & quandiu. in l. capite quinto. numero 1. ff. ad leg. Iul de adult. 69

perſonaliter pro debito fiſcali capi num quis poſſit, & in quibus caſibus idem liceat. l. cum eo. nu. 1. ff. ad leg. Iul. ambitus. 76

perſonali quàm reali poſſeſſorem magis aſtringi. in l. itē ſi verberatū. §. ſi ſeruus petitus. nu. 3. ff. de rei ven. 30

petere non debet quis id, cuius contrarium non eſſet poſtulaturus. Et bonę fidei poſſeſ. in damno eſſe, ita nec in lucro debet. in l. ſi & rem & pretium. nu. 2. ff. de peti. hęre. 23

petitionem omnem coloratam eſſe debere in l. hoc colore. nume. 2. ff. de inoffi. teſt. 11

petitio hæreditatis ante querelam non competit. Et petitio hæreditatis longioris vitæ quàm querela. in l. pater filium numero 12. ff. de inoffi. teſt. 14

¶Pictura tabulæ aut contra, quando cedere dicatur. in l. in rem actio. § ſi quis rei. nu. 2. ff. dei rei vend. 31

¶Plagiū quot modis cōmittat̄. in l. j. nu. 1. ff. ad leg. Fla. de pla. 76

¶Plura vnum totum qñque faciunt, qñq; ſecus. Et qual'r ſint ea petēda. in l. j. §. per hanc autem. nu. 1. ff. de rei ven. 29

¶Poſſeſſio iurium hæreditatis in illum non cadit, qui ea non habeat, licèt ſecus in quaſi actuum poſſeſſione. in l. Pomponius. nume. 4. ff. de rei vend. eo.

poſſeſſio ſerui, & ſi per alium cepta ſit, an proinde præſcriptio aduerſus vſufructuarium ſerui, tamen ſtipulatione veri domini nomine facta prçſcriptionem huiuſmodi interrumpi in l. ex ſylua cędua. §. de illo. nu. 4. ff. de vſufruct. 36

poſſeſſio vnde legitimi & vnde liberi, in quo diſtent. in l. pater filium. nu 21. ff. de inoffi. teſta. 15

poſſeſſio vbi ius commune contra poſſidentem facit, ab onere probandi non releuat. in leg. harum. §. ſed ſi quęratur. numero 5. ff. ſi ſerui. ven. 52

poſſeſsio ſi per plures manus tranſierit, an omnes teneantur. in l. ſed & ſi lege. §. perinde. nu. 3. ff. de pet. hęre. 24

poſſeſsio ex parte rei cauſa eſt condemnationis faciendæ, & ex actoris parte actionis dandę. in l. is qui ſe obtulit. §. poſſidere. nu. 1. ff. de rei ven. 32

poſſeſsionem multipliciter in iure dici. in l. regulariter. nu. 4. ff. de pet. hære. 19

poſſeſsionis effectus atque commoda. in l. j. nu. 3. ff. fa erc. 57

poſſeſsionem ciuilem, quam proprietarius habet plus operari quàm naturalem, quam vſufructuarius habet. Et quid per quālibet earū acquiratur. in l. ſi fur. nu. 1. ff. de vſufru. 36

poſſeſſore rem meam nomine proprio vendente qualiter aduerſus eum mihi ſuccurratur. in l. Iul. nu. 2. ff. de rei ven. 30

poſſeſſorem ad fructus perceptos, vel litem conte. non teneri. in leg. ſi poſt acceptum. nu. 8. ff. de rei ven. 31

poſſeſſoris mala fides aduerſus quem nocere dicatur. in l. item ſi verberatum. §. ſi ſeruus petitus. nu. 2. ff de rei ven. 30

poſſeſſor num liberetur eius ſolutione, q poſſidere dolo deſijt. in leg. Neratius. §. item ſi quis dolo. nu. 1. ff. de pe. hær. 20

poſſeſſor bonæ fidei partum ſuum non facit, licèt fructus ſuos faciat in l. ſi ego. §. partus. nu. 4. ff. de pub. in rem act. 35

poſſeſſor bonę fidei, quàm vſufructuarius plus iuris habere cenſetur in l. ſi vſufructuarius. nu. 1. ff. qui. mo. vſusfr. amit. 42

poſſeſſor omnis ſiue bonę ſiue malę fidei ſit, de fructibus impenſas ipſorum cauſa factas ſemper deducit. in l. fundus. numero 1. ff. fami. erciſ. 61

poſſeſſor ad fructuum vſuras an teneatur. in leg. hæres furioſi. §. fructuum. nu. 1. ff. de peti. hęre. 27

poſſeſſor licèt poſt litem conteſt. efficiatur malæ fidei, non tñ uerè, ſed fictè, an condemnetur ſi non ſua culpa rei reſtituendę facultatem non habeat. in l. ſi a bonæ. nu. 1. ff. de rei ven. 31

poſſeſſor bonę fidei, num deterioris conditionis quàm malę fidei eſſe poſsit. in leg. in rem actio. §. item ſi quis. numero 2. ff. de rei vend. eo.

poſſeſſor malę fidei de fructibus, q poſt rei interitum percipi potuiſſent, quouſq; teneatur. in l. ſi hoiem. nu. 1. ff. de rei vend. 33

Poſſeſſor malæ fidei re ad vſum deſtinatum vtens, an de interitu teneatur.in l.ſi nauis.nu.3.ff.de rei vend. 26

Poſſeſſor malæ fidei,qui poſſidendi cauſam habet, an quas facit vtiles expenſas, donare videatur. in leg.habitator. numero 1. ff. de rei vend. eo.

Poſſeſſor in hæreditatis petitione poſſidere dolo deſinens, qua actione teneatur,& quid in rei vend. in l.ſinautem.§.ſed & is.nume.2.ff. de rei vend. 32

Poſſeſſor liti offerre ſe nõ videtur,niſi poſſidere ſe dicat expreſſim.in l.is,qui ſe obtulit.nu.3.ff.de rei vend. 32

Poſſeſſor rerum hæreditariarum ſi a poſſeſſione cadat, qua actione eam recuperet.in l.quòd ſi in diem. §. ſed & is prætia.numero 3. ff. de peti.hære. 20

Poſſeſſor malæ fidei ad deducendas impenſas quæ remedia habeat. Et an id per modum exceptionis,an verò actionis.num.4. Et tunc quid inter ſe diffẽt.in l.planè.nu.2.& 6.ff.de pe.hæ. 26

Poſſeſſor bonę fidei,qui hæreditatem reſtituit, indebitè ſolutum qua actione repetat.in l.quòd ſi in diem.§.idem. Iulianus.numero 1. de pet.hær. 21

Poſſeſſor hæreditatis,vel alius, ad quem non pertinet hæreditas,ſi creditoribus hereditarijs ſoluit, an huiuſmodi ſolutio verum hæredẽ liberet, an verò ei, qui verè hæres eſt,is reputare, an deducere poſſit,aut ſaltem num habeat ad repetendum indebiti condictionem. in l.ſi quid poſſeſſor.nu.2.ff.de pe.hæ. 25

Poſſeſſor hæreditatis bonæ fidei deducere poteſt vel quod ſibi naturaliter debetur. in leg.ſi quid poſſeſſor. §. ſed ſi ipſi. numero 2.ff.de pet.hær. eod.

Poſſeſſor bonæ fidei & male fidei,num medium recipiant. in l.ſed & ſi lege.§.ſcire autem.nu.2.ff.de peti.hær. 23

Poſſeſſor malæ fidei quando eſt, quod actori remedium detur. in l.ſi rem & pretium. nu.1.ff.de pet.hære. 23

Poſſeſſor hæreditatis, & rei ſingularis quo ad fructuum reſtitutionẽ, quid inter ſe diſtent. Et qbus actionibus ad eorũ reſtõnem quis teneatur.in l.item veniunt.§.fructus.ff.de pet.hære. 21

Poſſidens ciuiliter tantùm, an rei vend. conueniri poſſit,& de ſequeſtratione fructuum,in leg. cuiuſcunq.§.ſi fundus. numero 3. ff.de vſufruct. 39

Poſſidens rerum hæreditatis pretia qua actione conuenitur. in l. ꝙ ſi in diem.§.ſed & is qui pretia.nu.1.ff.de pet.hær. 20

Poſſeſſor rerum hr̃ditariarum,ſi a poſſeſſione cadat,qua actione eam recuperet.l. quod ſi in diem. §. ſed & is qui pretia. numero 3. de pet. hær. eod.

Poſſidens pro hærede, qui tamen ſe non eſſe hæredẽ intelligit,p̃do dicitur.in l.pro hærede.nu.5.ff.de pet.hære. 19

Poſſidens precario ab alio aduerſus eundem p̃ſcribere nequit, licet aduerſus alium ſic. Et precarium malaque fides p̃ſcriptioni non obſunt.in l.ſi ædes.num.3.ff.de ſerui.vrb.præd. 47

Poſſidens ciuiliter an in rei vend. condemnetur.in l.ſi a bonę fidei.numero 2.ff.de rei vend. 31

Poſſidens rem pro indiuiſo,in qua tantum partem hẽt,quatenus eam poſſidere dicatur.in l.Pomponius.num.1.ff.de rei ven. 29

Poſſidens ciuiliter ac naturaliter, an rem ipſius ingredientem propria authoritate repellere queat.Et quid ſi ciuiliter tantum in l. quemadmodum.§.ſi protectum.nu.2.ff.ad legem Aquil. 55

Poſſidens pro hærede aut poſſeſſore pro re, quam a ſe venditam redemit,qua actione conueniatur.in l.ſi & rem & pretium.nume.4. ff.de pet.hære. 23

Poſſidens pro hr̃de,vel poſſeſſore, litem ſibi moueri dubitans in hæredita. petitione ſi ab aliquo titulum acquirat ad petitionem hæred. excludendam,num talis titulus ei patrocinetur.in l.ſi & rem & pretium.nu.5.ff.de pet.hær. eod.

¶Poſthumus alienus quis dicatur.in l.poſthumus.num.1.ff.de inoffi.teſta. 11

Poſthumus dum ſperatur,quatenus iam natus hæres effici poſſit.in l. illud.nu 1 ff.ſi pars hær.pet. 28

Poſthumi præteritio teſtamenti ſolennitatem reſpicit, ſed exheredatio pietatis officium. in leg. antiqui. numero 6. ff. ſi pars hæredi. pet. eo.

¶Practica vbi banniti ob contumaciam apprehenduntur, qui nomina cum alijs ſimilia habent, poſſint efficaciter condemnari, nec poſſint excipere de nominis ſimilitudine. in l.eum quem. nume.2. ff.de iudi. 11

Precario poſſidens ne vnquam quidẽ p̃ſcribit. Et quid de eo,qui per quantumuis tp̃s cenſum pro re cenſuali non ſoluit, an præſcribat. in l.ſi precario.nu.2.ff.communia prædiorum. 51

Præcedens in gradu excluſus, num obſtet ſequenti.in l. pater filium. nu.16.ff.de inoffi.teſta. 15

Præcedentia ambigua per ſequentia declarari.in l.vtrum autem. numero 1.ff.de pe.hær. 23

Pręcedens in gradu, & item ſequens excluſo pręcedente.qualiter veniet.in l.pater filium.nu.22.ff.de inoffi.teſta. 15

Præcedentes extare ſed excluſos eſſe, & non extare,paria eſſe.in l.pater filium.num.2.ff.de inoffi.teſt. 14

Pretium in locum rei,nũ iudicis officio in particularibus ſuccedat.in l. Iulianus.nu.1.ff.de rei vend. 30

Pretium loco rei in vniuerſalibus ſuccedere. in l.ſi & rem & pretium. num.3.ff.de pet.hæred. 23

Pretium recipiens a vendi. excluditur. in l. ſed & ſi lege. §. item ſi res. num.5.ff.de pet.hære. 24

Pretium in vniuerſalibus, & ſi loco rei ſuccedat, nõ tamen res empta pretij loco ſuccedit.in l. ſed & ſi lege.§.item ſi numero 1. ff. de pet. hære. 23

Pretium in particularibus in rei locum ſuccedere. Et quibus in caſibus contingat,& pretium qua actione petetur.in l.item ſi verberatum.§.ſi quis rem.nu.1.& 2.ff.de rei vend. 30

Pretium in particularibus rei loco quibus caſibus ſuccedat, etiam ſi poſſeſſor pretium conſecutus non fuerit.in l.petitur.§.ſi ſeruus,nume.1.ff.de rei vendi. eod.

Prædo quod intereſſe prætendere queat.in l.non a iudice.numero 2. ff.de iud. 9

Prædiorum dominantium pluralitas ſeruitutum pluralitatem inducit, non ſeruientium pluralitas. in l. ſi ędes.numero 1.ff.de ſer.urb. præd. 47

Prædium a ciuitate locatum vectigal dici,a priuato emphyteuticum. in l.vnica.nu.1.ff.ſi ager vectig. 35

Prædones fructus ſuos non faciunt. in l. ſed & ſi lege.§.ſi ante litem. num.1.ff.de pet.hære. 23

Prelatus, cui de prelatura aut beneficio controuerſia mouetur an poſſit interim bona eccleſię alienare. in l. diuus.nume. 8.ff.de pet. her. 18

Preſcribens ius alterius occidere dicitur. Et qualiter intelligendum ſit. in l.ſi ædes.§.libertas.nu.5.ff.de ſerui.vrb.præd. 48

Præſcriptio in criminalibus per libelli oblationem interrumpitur. in lege mariti. §. quinquennium. numero 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 69

Præſcriptio ſeruitutis quæ requirat in l. ſi quis diutur. numero 1. ff. ſi ſer. ven. 52

Præſcriptio xxx. anno. in actionibus perſonalibus num de iure fforũ fuerit.Et extincto principali acceſſorium quandoq; durare.in l.qui occidit.num.1.ff.ad leg.Aquil. 55

Præſcriptione fieri poſſe, quod pacto nequit. in l.ſed ſi inter.nume.1. ff.de ſerui.vrb.prædio. 47

Pręſcriptioni, quæ non ex ſola non petentis negligentia,ſed facto petentis currit, bonam fidem neceſſariam eſſe.in l.hæc autem. nu.2. ff.de ſerui.vrb.prædio. 46

Præſcriptionem aduerſus iuris impedimento impeditum non currere.Et quid ſi facti impedimento.in l.in rem actio.§.item ſi quis. numero 1.ff.de rei vend. 31

Præſcriptionem,quæ ſine titulo ſpeciali procedit ſola male fidei ſuperuenientia interrumpi.in l.ſi ego.§.partus. numero 3. ff. de pub. in rem act. 35

Præſumptione ſi receditur, & ab eius quoque effectu recedi intelligitur.Nam quandiu præſumptionis cauſa durat, tandiu & eius effectus.in l.antiqui.nu.3.§.ſi pars here.peta. 28

Præſumptionem pro ſententia eſſe, & ſi ab ea appellatum ſit, & lata ſententia pro actore fructus beneficij ſequeſtrantur.in l.ſi inſtituta. §.de inoffi.nu.2.ff.de inoffi.teſt. 17

Præteritio quot modis ſumatur. in l.inofficioſum.numero 3. ff. de inoffi.teſt. 11

Præteritio matris, vel quæ ſe filium habere ſciat, pro exhæredatione habetur.Et exheredationem variè dici. in l.ſi inſtituta.§.de teſtamẽto.nu.1.ff.de inoffi.teſta. 17

Prætor in hereditatibus abinteſtato quot ædicta fecit. in l. pater filiũ. nu.3.ff.de inoffi.teſta. 14

Pręuaricatio non in accuſatore ſolum habet, & de præuaricatione qualiter quæri poteſt.in l.j.§.præuaricatorem.numero 1.ff.ad Senatuſcon.Turp. 77

Princeps in crimine læſæ maieſtatis quis intelligatur, & quos comprehendat in hoc crimine Principis appellatio. Et quid de Principe inferiore a Papa & Imperatore. in rub. numero 3. ad leg. Iul.maie. 66

Princeps mandans caſtrum diruendum, ita mandare videtur ne poſtea reædificetur. in l.ſi quis adulterium.§.ſi quis adult. nu. 1. ff. ad leg.Iul.de adulterijs. 69

Princeps de plenitudine poteſtatis procuratorem in criminalibus ad mittit. Et quid in epiſcopo, an idem poſſit.in l.accuſatore. §. ad crimen.num.2.ff.de pub.iudi. 62

Principali terminato,an iudicis officium expiret. in l.qui reſtituere.numero 2.ff.de rei vend. 33

Principali extincto non ſemper extinguitur acceſſorium. in l.ſinautẽ. §.ſi homo.nu.1.ff.de rei ven. 32

Principali extincto num & extinguatur acceſſorium. in l. vtiq; nu. 2. ff.de rei ven. 30

Principaliter quod fit,ſpectandum magis quàm acceſſorium. l.pecoris.nu.1.ff.de ſer.ruſti.prædio. 48

Principaliter actum ſpectandum, & ſi ex eo inconueniens ſequatur.in l. impuberem.§. codicillos.numero 3.ff. ad leg. Cor. de fal. 74

Principium an attendatur uel finis in denominatione actuum facienda.l.ſi in rem.nu.1.ff.de rei vend. 26

Priuatus an de iure fiſci opponere poſſit.in l.is conſequenter.§.ſed an. num.2.ff.fam.erci. 58

Priuilegio principis ius nouum creari abſque eo tamen, ꝙ alterius ius abſorbeatur. in leg. ſi ædes.§.libertas.numero 7. ff. de ſer. vrba. præd. 48

Priuilegium minoris maiori in indiuiſibilibus prodeſſe.in l.ſi communem.nu 1.ff.quemad.ſerui.amitta. 53

Priuilegium aduerſus iura conceſſum num efficax.in l.ſi maritus.§.legis Iulię.nu.2.ff.ad leg.Iul.de adul. 68

Priuilegiatus nõ priuilegiato ſuccedens,an ſuo priuilegiato vti queat, in quibus ſucceſſit.in l.hæres abſens.nu.1.ff.de iu. 5

Priuilegia a iure ſcripto conceſſa in dubio motu proprio conceſſa videri.in l.hæres abſens.nu.3.ff.de iudi. 5

Priuilegium ſecũdum non facta in eo prioris mentione: num efficax ſit.in l.hæres abſens.nu.4.ff.de iu. 5

Probatio vbi deeſt,ad iuſiurandum peruenitur.in l. ſi cui.§.ijſdem.numero 4.ff.de accuſa. 63

Probationes factę non dato termino ad probandum, an valeant.in l. in crimine.nu.1.ff.ad leg.Iul.de adulte. 70

Probationum euidentiſſimarum quid veniat. in l. qui ſe obtulit nu.1 ff.de peti.hęre. 26

Probationes apud iudicem remittentem factę,an fidem faciant apud alium ad quem remittitur reus.in l. ſi cui.§. cum ſacrilegium.nu.5. ff.de accu. 64

Probare in iudicio petitorio quàm poſſeſſorio grauius eſt. Et poſſidenti,num probandi onus incumbat.in l. ſi quis deſtinauit.num.1. ff.de rei ven. 32

Non probare facti eſſe.in l.j.§. calumniatoribus. nume.9. ad Senatu. Turp. 83

¶Proceſſus aduerſus latitantem cõtumacem factus. num ſit efficax in l.non videtur la j.nu.2.ff.de iudi. 3

¶Procurator falſus rem in iudicium deducere nõ poteſt. in l. licet verum.nu.3.ff.de iud. 9

Procurator in cauſa criminali num interuenire poſſit. Et ſi interueniat, an proceſſus ſit efficax.in l. accuſatore.§.ad crimen.num.1.ff. de pub.iud. 62

Procurator ſubſtituendi poteſtatem habens, ſi alium in totum ſubſtituat,& de ſubſtituti mandato dubitetur,qualiter de rato cauere debet,& quid ſi ſubſtitutus in certis duntaxat capitulis. in l.ſi vſufr.mihi.nu.2.ff.vſufr.quemad.ca. 45

Procurator vendens rem dñi voluntate atq; mandato, quatenus emptori teneatur. Et an tu dominus in procuratoris præiudicium mandatum reuocare poſſis. in l.ſi quis prohibuerit.nu.1.de pub.in rem act. 3

Procurator & ſi verè contumax ſit, non tamen domino appellandi remedium dari.in le.item veniunt.§.petitam autem.numero 5. de pet.hære. 22

Procurator in rem ſuam inuito creditore num quis conſtitui poſſit. Et ceſſionarium in locum cedentis poni.in l. 2. §.in hoc iudicium. nu.3.ff.fa.erc. 57

Procuratorem pro reo incarcerato admitti. Et in illis caſibus procurator admittitur,in quibus aduerſus abſentem ſnĩa ferri poteſt. in l. accuſatore.§.ad crimen.nu.4.ff.de pub.iud. 62

Procurator in cauſa criminali num admittatur. Et in iure excuſatorẽ, defenſorem & procuratorem reſpectu criminoſi eſſe in l. ex iudiciorum.nu.1.ff.de accuſa. 65

Procuratores ad reſignandum ſi conſtituit quis, an reuocato vno poterit alius reſignare.in l.cum prætor.nu.3.ff.de iud. 4

Procuratorium ad procuratores faciendos num fieri poſſit. Et quid ſi quis inhabilem procuratorem conſtituat cum facultate ſubſtituendi,an ſubſtitutio per huiuſmodi inhabilem facta efficax ſit. Et an delegatus ſubdelegare poteſt.in l.cum eſſent.§.per plurium.nu. 1.& 2.ff.de ſeru.ruſt.præd. 49

Prohibitionem expreſſam plus operari, quàm tacitam.in l.venditor. §.iudices autem.nu. 2.ff.de iudi. 8

Promittens fundum ea lege, vt ſi non dederit ſoluat certam rem in pœnam; ſi interim moriatur pluribus hæredib. relictis, quorum alij ſatisfacere promiſſis defuncti velint, alij non, an volentes euitent pœnam.in l.venditor.num.2.ff.de iud. eo

Promittens reum repræſentare, ad id quandiu teneatur. in leg.diuus pius.nu.4.ff.de cuſto.reo. 65

Pronunciationem ſuper præuaricatione publici iuris eſſe. Et an ex illa punietur præuaricator in l. 1. §. præuaricatorem. numero 2. ff. ad Senatuſ.Turp. 77

Proprietatem quam vſumfructum difficilius accreſcere. in l. 1. ff. de vſufr.accreſc.nu.2. 40

Proponendum longè prius,quod ſtatuendum eſt,quàm ſtatuatur.in l.item veniunt.§.præter hæc.nu.4.ff.de pet.hær. 22

Propoſita re in vendicatione,an cenſeatur actum de fructibus pendentibus l.fructus pendentes,num.1.ff de rei vend. 25

Propoſitio vt affirmatiua vel negatiua dicatur, quid potiſſimum ſpectari debeat.in l.1.nu.4.ſi ſerui.vend. 51

Proprietarius quæ locare non conſueuit, ſed in ſuæ perſonæ vſum retinere non poteſt vſufructuarius locare, nec uendere. Et an emphyteuta quam in fundo ædificauit emphyteu. domum deſtruere poſſit.in l.ſi uſuſfructus. §. ſed ſi ædium. numero 2. ff.de uſufr. 37

Proprietarius fructibus extantibus num aduerſus furem condictionem furtiuam intentare queat.in l.ſi fur.aum.3.de vſufr. 36

Proprietatis cauſam ab vſufructu diuerſam. Et an proprietario delinquente, licèt alius vſumfructum habeat, proprietas confiſcationi ſubeſſe poſſit.in l. cuiuſcunque.§. fundus. numero 1.ff.de uſu fruct. 39

Proprietarius an uſufructuario cauere teneatur, ꝙ ſinet ipſum uti frui.ibidem.nu.2. eo.

Proprietarius vſumfructum ſibi locatum ſi alij reiocet,an vſufructuarium poſſeſſ. priuet. in l. Pomponius.numero 3.ff.qui. mo.vſuſfr. amit. 43

Proprietatis acquiſitionem cauſam inſtantaneam vſuſfructus ſucceſſiuam habere.in l.j.§.interdũ.nu.4.ff.de vſufr.accre. 40

Proprietates inutiles eſſe non debere. Et num quis operas ſuas in perpetuum locare poſſit.in l.omnium.nu.2.ff.de vſufr. 35

Prorogatio in criminalibus,num locum habeat.in l.1.nume.12. ff. de iud. 2

Prorogatio de habitu ad actum quando fiat. in l. conſenſiſſe.§. ſi iudex.nu.3.ff.de iud. 3

Prorogatio iuriſdictionis partium conſenſu, num citra litis conteſtationem fieri poſſit.in l.j.nu.2.ff.de iud. 2

Prorogationem iuriſdict. uel per quemlibet actum iuridicum fieri poſſe.in l.1.nu.7.ff.de iud. eo.

Prorogatio temporis ad tempus quando efficaciter fiat, & quando non. Et an ſcientia iudicis requiratur. Et quid in alijs prorogationis generibus. in l. conſentire. §. ſi iudex.numero 1. & 2. ff. de iudic. 3

Proſpectus ſine lumine,lumen ſine proſpectu eſſe non poteſt.Et pauper quàm diues qñque plus habere dicitur. in leg. inter ſeruitutes. nu.2.ff.de ſer.vrb. 47

Proteſtatio animum proteſtantis declarat, & eandem qñq; actionẽ, qñq; exceptionem parit.in l.ſinautem. §. in re petita. nu. 1. ff.de rei ven. 32

Proteſtatio ius ad pœnam agendi conſeruat.in l. communi diuidundo.nu.4.ff.commu.diui. 61

Prouiſio hominis legis prouiſionem ceſſare facit. in l.via conſtitui. nu.2.ff.de ſerui.ruſti.prædio. 49

Prouiſio hominis ad ea,quæ lex operatur, non extenditur.in l.ſi debitori nu.6.ff.de iud. 6

¶Publicatio bonorum alicuius quando ſit,quid in ea ueniat.in leg.ſi poſtulauarit.§.ſi iubet,nu.3.ff.ad leg.Iul.de adul. 69

Publiciana qñq; aduerſus dominum datur. in l.ſi a Titio.num.2.ff.de rei vend. 33

Publicianam reiq; vendicationem ſimul,num quis proponere poſſit. in l.1.nu.4.ff.de pub.iu rem actio. 32

Publicianam competere poſſe,& ſi res non vſucapiatur.in l.eum qui. §.prætor.nu.2.ff.de pub.in rem act. eo.

Publiciana,ut competat,traditionem fieri ex eodem titulo, quo contractum eſſe dicitur, neceſſe.in l. eum qui.§.vt igitur. nume. 1.ff.de pub.in rem act. eo.

Publiciana quæ pro ipſa datur,quot requirat. in l.1. nu.1. ff.de pub. in rem actio. 33

Publiciana qui agit,& ſi dicat aduerſarium ſuum dominũ non fuiſſe, non ad id probandum aſtringi.ibidem.nu.2. eod.

Publiciana propoſita ſi ab aduerſario dominium probetur, cadet eã proponens, & propoſito dominio quod propoſitum eſſe intelligitur.ibi.nu.3 34

Pugnas & colluctationes virtutis exercendæ cauſa illicitas eſſe.Et qd in torneamentis & haſtiludijs. Et quid iu re canonũ.in l.qua actione.§.ſi quis in colluctatione.nu.1.ff.ad leg.Aql. 54

Puniendus eſt, quia malorum ac negligentum opera vtitur. in l.non eſt facile.nu.1.ff.de cuſto.reo. 66

Pupillari expreſſa matrem excludi, & quid in tacita. in l. Papinianus.§ ſed nec impuberis.nu.1.ff.de inoffi.teſt. 12

Pupillares tabellæ, quando patris teſtamentum.& quando ipſius pupilli eſſe dicantur.in l.Papinianus.§.nec impub.numero 3.ff.de inoffi.teſt. eo.

Pupillus an accuſare criminaliter poſſit, & tum an ſubſcribere accuſationi debeat. Et quid de infamibus infamia facti, & quid de infamia canonica. in leg. qui accuſare. numero 2. & 3. ff. de accuſa. 64

Pupillus habens domicilium apud vnum iudicem, & bona apud alium, abſque iudice prouidebitur, tum reſpectu perſonæ tutelæ,tum bonorum.in l.argentarium.§. in nomine. numero 1. ff. de iudi. 8

De

De litera Q.

QVARTAM ad querelam excludendam vnam ſufficere, in l. Papinianus. §. ſi quis impubes. nume. 1. ff. de inoffi. teſta. 13
Quartæ duæ num hodie detrahi poſſint. in l. Papinianus. §. meminiſſe. nu. 4. ff. de inoffi. teſt. 13
Qualitas quando facit vt quid cui cõpetat, neceſſe eſt vt ea adſit, quo tpe actus fit. in l. qđ ait lex. num. 3. ff. ad leg. Iul. de adul. 68
Qualitas in mandatario delictum aggrauat in mandante. Et quatenus, id verum ſit. in leg. vtrum. numero 1. ff. ad leg. Pompe. de parricid. 72
Qualiter punitur teſtis, qui falſum deponit in cauſa capitali. l. Cornelia. num 1. de ſicarijs. 71
Quaſi poſſeſſionis commoda quæ ſint. in l. harum. §. ſed ſi quæratur. nu. 4. ff. ſi ſerui. uend. 52
Quaſi, improprietatis notã. in l. pro hærede. nu. 2. ff. de pe. hǽ. 19
Quaſi rei vendicatio in quot partes deducta ſit. Et libellus in rei vendi. qua ratione formetur, & quid continere debeat. in rubri. nu. 2. ff. de rei ven. 28
Quaſi poſſeſſio in ſeruitutibus cauſam continuam habentibus qualiter acquiratur. in l. harum. §. ſed ſi quæratur, numero 1. ff. ſi ſerui. vend. 52
Quorum bonorum interd. quando detur. in l. qui de inofficio. nu. 2. ff. de inoffi. teſta. 16
Querelam inſtituto aduerſus vulgariter ſubſtitutum quandoq; dari. in l. Papinianus. §. quarta aut. nu. 1. ff. de inoff. teſta. 13
Querelam, qua quis repudiatione eſt excluſus per ſucceſſionẽ non deferri. in l. tam & ſi. §. hr̃di eius. nu. 3. ff. de inof. teſ. 15
Querela mota ad ſententiam lite non conteſ. non puenitur. l. qui repudiantis. §. cum contra tab. teſt. nu. 1. ff. de inof. teſt. 16
Querelam præparaſſe nõ videtur, qui in ea intentata non pſeuerauit. in l. nam & ſi. §. heredi eius. nu. 1. ff. de inoffi. teſt. 15
Querela & contra tabulas in quo diſtent. in l. pater decedens. nu. 1. ff. de inoffi. teſt. 16
Querelam intendit quis pro ea duntaxat parte, quam ab inteſtato habiturus eſt. in l. mater decedens. nu. 1. ff. de inoff. teſt. 16
Querela olim pacto remitti poterat; & quid hodie. in leg. inofficioſum. nu. 4. ff. de inoffi. teſt. 11
Querelæ remedium quærere in ſequentibus gradibus tranſmiſſione & per ſucceſſor. edictum longe differre. in l. pater filium. nu. 4. ff. de inoffi. teſt. 14
Querelam odioſam magis quàm contra tabu. in l. pater filium. nu. 19. de inoffi. teſt. 15
¶Quæſtio ciuilis ſi in criminali incidat, vtra prior expediri debeat, & quid ?. in l. qui cætu. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de vi publ. 70
¶Querela preterito, an exhæredato cõpetat, & item ius nullum dicendi ac bo. poſ. cõtra ta. qñ competere dicatur, remiſſiuè. in l. j. nu. 1. ff. de inoffi. teſta. 11
Querela olim quatuor caſibus competebat ibidem. nu. 2. eo.
Querelam patri competere exhæredato, ſi non exhæredationis cauſa ſit expreſſa. ibidem. nu. 3. eod.
Quis dicatur damnum pati, & qualiter æſtimatur in pretium. in l. ſi ſeruum. nu. 1. ad legem Aquiliam. 56

De litera R.

RATIO aut cauſa, quæ eadem eſt cum dicto, nihil releuat. in l. pro hærede. nu. 1. ff. de pet. hære. 19
Reconuentio in criminali nũ fieri poſſit. in l. conſenſiſſe. §. ſed & ſi agant nu. 1. ff. de iudi. 3
¶Relicta pro reſarciendis reſtituendiſq; vſuris & malè ablatis æs alienum dici, & vſurarium & hominũ & Dei debitorem eſſe. in l. Papinianus. §. quarta aut. nu. 3. ff. de inof. teſt. 12
Relictum pauperibus, an in eos quoq; qui ipſis ſub ſeruiunt, diſtribui queat. in l. j. nu. 2. ff. de vſu & habi. 49
¶Remedia duo ſimul an intentari poſſint. in l. qui de inofficioſo. nu. 6. ff. de inoffi. teſta. 16
Remedia contraria ſub conditione proponi ſimul poſſe. in l. Papinianus. §. ſi quis irritum. nu. 1. ff. de inoff. teſt. 13
Remedia duo habens ad idem conſequendum, quorum alterum eligere tenetur, ſi reus abſoluatur ab vno, quo actor ipſe vti voluit, num ſententia in altero exceptionem pariat, & an ea vltra cauſam in eq expreſſam effectum porrigat. in l. non ſolum. nume. 2. ff. de rei vend. 37
¶Remiſſio ad ſuum iudicem num in contractibus locum habeat. in l. hæres abſens. §. ſi quis tutelam. nu. 4. ff. de iudi. 5
¶Renuncians iuri futuro qualiter ac quatenus renunciare intelligatur. in l. ſi vxor nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. 60
¶Reo in termino peremptorio comparẽti aduerſus actorẽ abſentẽ, quæ remedia de iure ſtorum competierunt, & quæ hodie. in le. & poſt edictum. nu. 2. ff. de iudi. 10
¶Repreſentari quàm repreſentare honorabilius eſſe. in l. ſed & ſi lege. §. item ſi rem. nu. 4. ff. de pet. hære. 23
¶Rñdere per verbũ, nego, aut per, dubito, paria eſſe. Minus tamen punitur qui per dubito, quàm qui per negandi verbum reſpondet. in l. ſi debitor. nu. 1. ff. de pet. hær. 26
¶Reſcriptum Principis ſuſpectum producenti maior pœna imponitur, quàm qui aliud inſtrumentum producit, & ei qui inſtrumentum, quam qui aliam ſcripturam. in l. diuus Pius. nun 1. 1. ff. ad legem Cor. de fal. 70
Reſcripto impetrando num requiratur conſenſus partis aduerſæ, & Princeps nemini notabili viro verecundiam ingerit. in l. obſeruandum. nu. 1. ff. de iu. 8
¶Reſtitutioni res obnoxia num efficaciter alienetur. in l. ſi ſub conditione. nu. 1. ff. qui. mo. vſusfru. amit. 42
¶Res mea vna vt alij meæ ſeruitutem debere nequit, ſic nec tua quæ aliquando ad me redire debet. in l. Olimpico. numero 1. ff. de ſer. vrb. præd. 48
Res empta ab vno fratrum ſimul commorantium aut ſociorũ vno, num communis eſſe debeat. in litem veniunt. num. 4. ff. de pet. hære. 21
Res corrumpi quot modis dicatur. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ff. ad leg. Aquil. 55
Res, ſub conditione legata ſi interim per hæredem vendatur, dominium eius in emptorem transferri, & eundem fructus lucrifacere, & in vltimis voluntatibus cõditionem non retrotrahi. in l. emptor nu. 3 de rei vend. 33
Res mobilis rei cohærens immobili pro indiuiſo poſſideri poteſt, ſicut & immobilis. in leg. binas quis ædes. numero 1. ff. de ſer. vrb. pręd. 48
Res mea tuæ uariè accedere poteſt, ac tamen num eam vendicare poſſim, & quibus caſibus. in l. rem actio. §. item ſi quis. numero 1. ff. de rei ven. 31
Res ſacræ num vendicari poſſint. in l. in rem actio. numero 2. ff. de rei ven. 31
Res empta uel hæreditatis nomine ſi ipſi hæreditati neceſſaria non ſit, an in hæreditatis petitione veniat. in l. item veniunt. numero 1. ff. de pet. hær. 21
Res empta de pecunia mea per te ac nomine tuo, cuius ſit futura. in l. item veniunt. nu. 2. ff. de pet. hær. eo.
Res inter alios acta quando alijs prodeſſe dicat. in l. poſthumus. §. ſi quis. nu. 2. ff. de inof. teſt. 11
Res empta de pecunia hæreditaria ab hærede in ſubſidium peti poſſe. in leg. ſed & ſi lege. §. item ſi rem. numero 5. ff. de petitio. hære di. 23
Res in libello petitas quot modis declarare poſſumus. in le. ſi in rem. nu. 1. ff. de rei ven. 29
Res mobilis pro indiuiſo num poſſideri queat. in l. Pomponius. num. 2. ff. de rei uen. 29
Res ſi perẽpta ſit, quæ principaliter petita fuit, ſentẽtiam eſſe propter tria neceſſaria, & quæ ſint illa, & item re ipſa perempta inſtantiã propter acceſſiones durare. in leg. vtique. numero 1. ff. de rei ven. 30
Rei vendicatione ad petitum non agi, niſi domini nomine res vendita ſit, vel ea non extante. in l. ſed & ſi lege. §. item ſi res. nu. 2. ff. de pet. hær. 24
Rei identitate durante res eadem permanet. in l. proponebatur. num. 1. ff. de iud. 10
Rei vendicatione agens quid petere, & iudex qualiter pronuntiare debeat, & quid de libello in quo dñs non petit ſe dominum declarari, ſed aduerſarium condemnari, num iudex poterit eum eo nil obſtante dñm declarare. in l. & ex diuerſo. §. vbi autem. num. 1. ff. de rei ven. 25
Rei vendicatione agens, ſi generaliter dicat rem ad ſe pertinere iure dominij uel quaſi, qui tñ re vera ad eum tempore litis conteſtatæ non competebat, ſi eidem poſt lit. conteſt. dominium ſuperueniat, num ſuper eo ſententia ferri queat. in l. non quemadmodum. nu. 4. ff. de iud. 7
Rei vendicatione qui agit fortiori iuri innititur quàm qui hęreditatis petitione. in l. fructus non. nu. 1. ff. de rei vend. 32
Rei vendicationem aduerſus legatum non competere, niſi pro alterius poſſeſſione. in l. non alias. nu. 1. ff. de iud. 6
Rei vendicationem non domino dari. in l. ſi poſt acceptum. num. 5. ff. de rei ven. 31
Rei vendicationis verbum ſimpliciter prolatum quid notet. in l. in rẽ actio. nu. 3. ff. de rei ven. 31
Rem meam ſi tu poſſideas, cuius vſusfructus ad tertium pertineat, & contra aduerſus te ad eandem agam, tu ad rem meam reſtituẽdam teneris vna cum fructibus & ſi alius ſit vſusfructus, quoniã aduerſus me non potes de iure tertij allegare. in l. fructus non. nu. 2. ff. de rei vend. 32
Rei vendicatio quotuplex ſit. in rub. ff. de rei ven. nu. 1. 28
Rem meliorem fieri ſi quæ ad oblectationem voluntatemq́ue comparata ſunt in redditum ac prouentum reducantur. Et quæ teſtator aut proprietarius facere deſtinauerat velle videtur, vt fructuarius faciat. in l. ſi vſusfructus. §. fructuarius. numero 1. ff. de vſu fru. 37
Rei. vendi. directa atque vtilis cui detur & an idem. Et dominium in iure pro quo dantur, variè conſiderari. in rub. nu. ff. de rei vend. 28
eus confitens rem, de qua agitur, actoris eſſe, qualiter intelligatur confiteri eius eſſe. in leg. ſi quis intentione. numero 1. ff. de iudic. 9

De litera S.

SACRILEGIVM verum quod ſit, & circa quid committatur. in leg. ſacrilegij capite. numero 1. ff. ad leg. Iul. pecul. 76
Sacrilegij crimen magnum ſcelus eſſe, quo Deus offenditur, at princeps populi crimen læſæ maieſtatis. in l. cui. §. cum ſacrilegium. nu. 1. ff. de accuſ. 64
Sacrilegium committit, qui regis ſaluam guardiam rumpit, & qualiter id ſit intelligendum. in l. ſacrilegij capite. nume. 3. ff. ad leg. Iuli. peculatus. 76
Sacrilegium quid ſit. in leg. diui. numero 1. ff. ad leg. Iuli. peculatus. 76
¶Sanctum a ſacro quid differat, & quot modis ſanctũ dicatur. in leg. ſacrilegij capite. nu. 2. ff. ad leg. Iul. pecul. 76
¶Satiſdationem, quam hæredi. petitione cõuentus præſtare tenetur duplicem eſſe. in l. diuus. nu. 7. ff. de pet. hær. 18
Satiſdatio de non alienando, aut prohibitio quid operetur. in l. diuus. §. diuus Adrianus. nu. 3. ff. de pet. hęre. eod.
¶Scientiam atque patientiam veri domini pro titulo ac traditione haberi, & in præſcribendo ſeruitutes, quæ differentia ſit inter perſonales ac reales. in l. ſi ego. §. ſi de. numero 4. ff. de pub. in rem act. 34
Scienti dolus non infertur, nec decipi dicitur. in l. qui ſe liti obtulit. numero 2. ff. de pet. hęre. 26
Scire cepiſſe, vel ſcire poſſe paria eſſe. in l. ſed & ſi lege. §. ſi ante litem. nu. 3. ff. de pet. hær. 23
¶Securitas a principe data, eſt ſeruanda, & ſecuritate generaliter conceſſa qui veniant. in l. 1. nu. 1. ff. ad leg. Iul. maieſta. 66
Securitas quotuplex eſt, & quid ſi ſecuritas cuipiam & ſocij conceſſa eſt, an iudæus ſocius in ea comprehendatur, & quid ſi ſit conceſſa profectio an ſit conceſſa & reditio. in l. 1. num. 2. ff. ad leg. Iul. maieſta. 66
Secundus in data ſi aduerſus beneficij poſſeſſorem egerit, & obtinuerit an ſententia priori in data præiudicet. in l. filio qui. §. contratabu. nu. 1. ff. de inoffi. teſt. 15
¶Sed, particula quam naturam habeat. in l. vtrum autem. nu. 2. ff. de pet. hæred. 23
¶Sententia diffinitiua aduerſus abſentem lite non conteſtata, an ferri poſſit. in leg. ſi hæres abſens. §. ſi quis tutelam. numero 1. ff. de iud. 5
Sententia diffinitiua in confeſſum, an ferri debeat. in l. ſi debitori. nu. 5. ff. de iu. 6
Sententia declinatoria in perſonali, uelut & in reali, ferri poteſt. in l. ſi prætor. nu. 4. ff. de iudi. 10
Sententia lata aduerſus abſentem impeditum, an ſit efficax, & ex ſententia quot remedia naſcantur. in l. prætor. §. Paulus. numero 1. ff. de iud. eod.
Sententia pro poſſeſſore lata eum bonæ fidei poſſeſſorem cenſeri facit. in l. filio, qui. §. contratab. nu. 3. ff. de inof. teſt. 16
Sententia contra filium in querela lata, num ei noceat uenienti ab inteſtato, ſi per alium ipſi aperiatur via. in l. pater filium. nu. 13. ff. de inoffi. teſt. 14
Sententia ſuper re actore lata an ad fructus quoque prorogatur, & quid in abſolutoria pro reo, an ſuper re lata in fructibus pariat exceptionem. in le. & ex diuerſo. §. ubi autem. numero 4. ff. de rei vend. 25
Sententia ſtorum iure an in abſentem actorem ferri potuit, & quid hodie. in leg. Papinianus. §. meminiſſe. numero 1. ff. de inoffi. teſtamen. 13
Sententia quando quis veniret puniendus in alio quàm in quo ſentẽtia ferretur vt pœnam euitet, quod remedium ſubſit. in leg. Papinianus. §. meminiſſe. nu. 2. ff. de inoffi. teſt. eo.
Sententia, qua appellationem deſertam fuiſſe pronuntiatur num interlocutoria ſit, an diffinitiua. in le. Titia cum. numero 4. ff. de accuſ. 65
Sententia plura complectens capita in uno valere, & in alio poteſt non valere, & ſic pro parte appellari & pro parte non, & appellationem nullitatis cauſam deuoluere. in l. quædam. numero 1. ff. fa. ercif. 60
Sententia lata pro vno prodeſt etiam ei, qui poſt ſententiam ab eo qui obtinet cauſam habet. in leg. hæredi eius. §. quod pro emptore. nu. 2. ff. fa. erci. 59
Sententia, qua appellationem deſertam fuiſſe pronuntiatur diffinitiua num ſit, an interlocutoria. in l. harũ. nu. 3. ff. ſi ſeru. ven. 52
Sententia in indiuiſibilibus pro uno lata alijs ut prodeſt, ita nocet. in l. loci corpus. §. ſi fundus. nu. 1. ff. ſi ſerui uen. 52
Sententia ut in dubio quo ad rem principaliter in delictum non reuocatur, ſic nec quo ad ea, quæ accedũt. in l. ſi Titio. §. vſumfructum. nu. 1. ff. de vſufru. 38
Sententia declaratoria ſuper crimine, an valeat. in l. 1. §. calumniatoribus. nu. 1. ff. ad Senatuſcon. Turpil. 77
Sententia contra abſentem & indefenſum non valet obtenta per obreptionem, & quid ſi contra præſentem, & item quid in iudicis decreto. in l. ſi quis. nu. 2. ff. ad leg. Cor. de falſis. 74
Sententia diffinitiua ab interlocutoria qualiter dignoſcat, remiſſiuè, & an iudex delegatus ſententiam ſuam exequatur. in l. qui reſtituere. nume. 5. ff. de rei vend. 33
Sententia ſub conditione an ferri queat, & an iudex poſſit actorem reo excipienti in expen. condemnare. in l. in fundo alieno. num 3. ff. de rei vend. 25
Sententiæ verbo. in dubio diffinitiuam intelligi, & an reiectis a iudice excuſationibus per excuſatorem allegatis ſi ipſe procedat, valeat proceſſus. in leg. accuſatore. §. ad crimen. numero 3. ff. de publi. iud. 62
Sententiæ latæ pro vno, an propter alterius petitionem vel litis pendentiam impediatur executio. in l. cum idem. nume. 1. ff. de pet. hę red. 27
Sententiæ acquieſcere num videatur qui non appellat. in l. pater filiũ. num. 20. ff. de inoffi. teſt. 14
Sententiam ſub conditione, num efficaciter ferri queat. in leg. quemadmodum. num. 3. ff. de iud. 7
Sententiam ferri poſſe ſuper eo, quod poſt litem conteſtatam ſupenerit. in l. ſi hæreditatem. nu. 2. ff. de peti. hær. 18
Sententiam latam cum falſo procuratore in ſui præiudicium ratam dominus habere poteſt, non partis. in l. licet uerum. numero 1. ff. de iud. 9
Sententiam declaratoriam in criminali ferri. in l. Athaletus. nu. 2. ff. ad leg. Corne. de fal. 74
Sententiam incertam admitti ſicut & libellum incertum, ubicunque res a principio, uel lite pendente aduerſarij facto certificari neqt, aut ex ipſius rei natura, in l. quæ de tota. §. incertæ. nume. 1. ff. de rei uen. 33
Sententiam declaratoriam in realibus ferri. in l. harum. §. ſed ſi quæratur. nu. 3. ff. ſi ſerui. uend. 52
Sententiam ferri non poſſe ſuper eo, in quo lis conteſtata non eſt. in l. non poteſt. nu. 1. ff. de iud. 6
¶Sepulturæ humanitas maior, quàm debitũ naturæ. in l. Papinianus. §. quartam autem. nu. 4. ff. de inoffi. teſt. 12
¶Seruitus fundorum dominantium ac ſeruientium communicatione num impediatur, an verò extinguatur. in l. ſi communi fundo. nu. 1 de ſer. ruſt. præd. 49
Seruitutis extinguendæ communicatio cauſa non eſt, & cur redemptio magis extinguit quàm communicatio. in l. ſi communi diuidun. nu. 2. ff. de ſer. ruſt. præd. eo.
Seruitus legata fundo dominãti ubi plures ſunt domini, quando ipſo iure acquiri dicatur. in lege itinere. numero 1. ff. de ſer. ruſti. præd. eo.
Seruituti conſtituendæ cuilibet neceſſarium ne hominis factum ſit, & quæ ſeruitutes cauſam continuam, diſcontinuam, & quaſi continuam habere dicantur. in le. foramen. numero 1. ff. de ſerui. vrb. præd. 47
Seruitus aquæductus quandoque continuam, quandoque diſcontinuam habere dicitur, & an poſſit ſuper ſtagno lacuve, quæ natura ſua exareſcere ſolent, conſtitui. in l. foramen. nume. 2. & 3. ff. de ſer. vrb. pręd. eo.
Serui depoſitioni propter probationum inopiam ſtatur. in l. ſi poſtulauerit. nu. 6. ff. ad leg. Iul. de adult. 69
Seruitutes cauſam diſcontinuam habentes longo tempore, an præſcribantur, & an in eis quaſi ciuilis poſſeſſio cadat. in leg. ſi ego. §. ſi de. nu. 1. & 3. ff. de pub. in rem act. 34
Seruitus habens cauſam continuam, aut diſcontinuam, quæ ſit, remiſſiuè. ibi. nu. 5.
ſeruitutes quandoque ex titulo traditionis a non domino factæ, quãdoque ex patientia ueri domini præſcribi. ibi. nu. 2.
ſeruitutem actus habenti cur haſtam erectam ferre prohibeatur. & quid ſi ſtatuto caueatur, ꝙ plateam cum corio grandioris animalis occupantes gabellam pendant, an qui ad manum corium habet gabellam debeat, & quid ſi non vt vendat, ſed ad vſum ſuum habeat, ut potè aduerſus frigoris rigorem. in l. qui ſella. nume. 1. ff. de ſer. ruſti. præd. 48
ſeruitutes perſonales quibus conſtet. in l. ſi quis binas. numer. 1. ff. de vſufr. 38
ſeruitutus. quàm quis ea lege acquiſiuit, vt cum perſona extingueretur, num perſonalis dicenda ſit, & quid ſi quis alij fundum non habenti pecora paſcendi poma ve colligendi, aut fructuum partem aliquam ius conceſſit, num huiuſmodi conceſſio ſeruitus dicatur. in l. ſi quis binas. num. 2. ff. de vſufruct. eo.
ſeruitutes vbi plures ſunt, remiſſa vna, aut perdita, non intelligitur alia perdita aut remiſſa, & quid operatur remiſſio expreſſa,

preſſa,illud operať & præſcriptio per temporis lapſum. in l. ſi ædes, nu.2.ff.de ſer.vrb.præd. 47
Seruitus fundo meo ad tuũ quando flumẽ publicũ in medio eſt, an conſtitui poſſit.in l.flumine.nu.1.ff.de ſer.ruſt.p̃d. 50
Seruitutem viæ ad fundum meum per fundum tuum ſicut acquirere poſſum,ita & ad viam publicam vel ciuitatem.in l.flumine.nu.2. ff.de ſer.ru.præd. 50
Seruitutem communicatione non extingui, ſed pro parte retineri,& quid per redemptionem.in l.unus ex ſocijs.nume. 1. ff. de ſer.ruſt. præd. 49
Seruitus aquæductus in fonte, qui areſcit, an conſtitui queat, & impedito facti impedimento præſcriptionem currere, & quid ſi impedimento iuris. in l. vnus ex ſocijs.§. ſi fons.nume.1.ff.de ſer.ruſt. præd. 50
Seruitus communis quibus modis finiri dicatur.in l.flumine.nu.4.ff. de ſerui.ruſti prædi. 50
Seruitus viæ cur a flumine, quod pontonibus,aut nauiculis pertranſitur,nõ ſic incipere poteſt,vt ab eo quod ponte,aut vado traijcitur. in l.flumine num.5.ff.de ſer.ruſt.pręd. eo.
Seruitus aquæductus num in aqua publica conſtitui poſſit.in l. 2. nu. 1.ff.communia prædi. 50
Seruitutem fundo vendito, an quis antequàm tradat imponere poſſit,eo quod in contractu dixi ſeruum, ſi tamen contractus tempore ſeruitus nulla debebatur. in l. ſi in venditione. nu.1. ff.communia prædiorum. eo.
Seruituti tuendæ quot remedia dentur.in l.& fortè.§.ſciendum.num. 2.& 4.ff.ſi ſerui.vendi. 52
Seruitutes quotuplici ſint in dña.in l.j.nu.1.ff.de ſeruitu. 45
Seruitus num ipſo iure per contractũ conſtituatur, & quid in legato. in l.ſi partem.nu.1.ff.quemadmo.ſerui.amit. 53
Seruitutes ruſticæ qualiter perdantur. in l.hęc autem.nu. 1. ff. de ſer. vrb.præ. 46
Seruitutes plures ex fundorum dominantium pluralitate reſilire, & quatenus id verum ſit.in l. ſeruitus. numero 1. ff. quemad. ſerui. amit. 53
Seruitutem per malæfidei poſſeſſorem retineri poſſe.in l.qui fundum. nu.1.ff.quemad.ſerui.amit. eo.
Seruitus in alieno fundo,quem dñs non poſſidet, an præſcribi poſſit. in l.ſi ędes §.libertas.nu.2.ff.de ſerui.vrb.præd. 48
Seruitutis conſtitutioni ſi perſona certa ineſt expreſſa,num actum videatur,vt perſonam illam non pertranſeat.in l.pecoris .nume. 3.ff. de ſer.ruſt.præ. 48
Seruitutes,quæ annis decem, & quæ xx. item & quæ legitimo tpe p̃ſcribi dicãtur.in l.vſusfructus.la 2.nu.1.ff.de vſufruc. 35
Seruitutes pſonales quot ſint, & pro vſufructu quot remedia competant.in rub.nu. 1.ff.de vſufru. 35
Seruitutem ſi dicam te mihi per ſtipulationem, vel alium contractũ conſtituiſſe,& ad huius probationem afferam, qđ te ſciente ac patiente ſim vſus,an per id probetur conſtitutio. in l. ſeruitutes.nu. 1. ff.de ſeruit. 46
Seruitutum pluralitas ad fundorum ſeruientium pluralitatem non ſequitur, ſecus in pluralitate fundorum dominantium. in l. vna eſt via.nu.1.ff.de ſerui.ruſti.prædi. 49
Seruus perſona coniuncta non eſt,ſed ſubiecta. in l. ſeruos. numero 4.ff.de acc. 63
Seruus ratione delicti vt liberum contrahit, & filiusfamilias & pupillus quibus caſibus legitimam perſonam ad ſtandum in iudicio habeant. in leg. ſi cui. §.idem Imperator. numero 1.ff. de accuſa. 63
Seruus accuſari poteſt, & quibus pœnis ſubdatur,& quibus non.in l. hi tñ.§.omnibus.nu.1.ff.de accuſ. 64
Seruus cum torquetur,an aduocatus dominusq́; ſerui intereſſe poſſit,& quibus actibus intereſſe poſſunt, & ſi pars interrogetur an reſpondere debeat, an aduocatus. in l. ſi poſtulauerint.§.quæſtioni. nu.1.ff.ad leg.Iul.de adulte. 69
Seruus non eſt omnis, qui ſeruit. in l.ſi poſtulauerint. §.quæſtioni.nu. 1.ff.ad leg.Iul.de adulte. eod.
Seruus de iure ciuili nihil eſt,& quid de iure naturali.in l. ſeruos.num. 1.ff de accuſa. 63
Serui,qui aliquãdiu infirmus apud poſſeſſorem fuerit,quatenus operæ in petitionem veniant,& principali extincto extingui quo ad acceſſoria iudicis officium qualiter intelligi debeat. in l.ſi hominem. la ij nu.2.ff.de rei vendi. 33
Seruire res ſua nemini poteſt,& ius agẽdi metitur quis ex iure, quod in perſona ſua reſidet,non in aliena.in l.vti frui. numero 1.ff.ſi uſuſfr.pe. 44
Seruire res mea mihi vt nequit,ita nec alteri rei meæ.in l.quicquid.numero 1.ff.communia prædio. 51
Seruitutes vnde denominationem accipiant. in l.j.nume. 1. ff.de ſer vrb. præd. 46
Seruire ſibi res ſua num poſſit in l.ſi iter.nu.1.ff.de ſerui. 46
Seruitus habens cauſam continuam aut diſcontinuam quæ ſit,remiſſiuę.in l.ego.§.ſi de.nu.5.de pub.in rem act. 34
Seruitus oneris ferendi hoc ipſo impoſita videtur, quòd res legatur aut alienatur. in l. binas quis ædes.la ij. numero 2. ff. de ſerui. vrb. præ. 48
Seruitus & ſi ſua natura indiuiſibilis eſt, eius tamen commoditas quandoque diuiditur. in leg. ſi partem. numero 1. ff. de ſer. ruſt. præd. 49
Seruus quo ad incarcerationem quid diſtet a libero homine. in l.ſi qs ſeruus nu.1.ff.de cuſto.reo. 65
¶Symoniacus & ambitioſè promotus in quo diſtent.in l. vnica.nu. 4.ff.ad leg.Iul.de ambitu. 76
¶Solennitatem extrinſecam non præſumi. ſed probari debere.in le. quæcunq.nu.1.de pub.in rem act. 35
Solutio repetitionem ac liberationem quandoque parit, & qualiter id ſit intelligendum.in l.ſi quid poſſeſſor. numero 1.& 3. ff. de pet. hære. 25
Soluere Pariſijs hic, qui ſe conſtituit, an alibi quàm Pariſijs conueniri queat, & quid ſi obligatio in aliquo loco nouetur, an alibi innouans conueniri poſſit quàm in loco nouationis. in l. ſi quis in legatione.nu.1.ff.de iudi. 4
¶Speciale in ſeruitute oneris ferendi quod nam ſit, & in actionibus realibus qui rei cedit,nõ cogitur iudicium ſuſcipere.in l. & ſi fortè. §.etiam de.nu.1.ff.ſi ſeruitus ven. 52
Specialia in crimine læſę maieſtatis quæ & quot ſint. in rub.nu.4.ff.ad leg.Iul.maieſta. 66
Specialia tria in furto publicæ pecuniæ.in l.diui.§.qui cum in. nu. 1. ff. ad leg.Iul.pecu. 76
¶Statuta Italię, quibus cauetur vt ſi ſit inter conſanguineos controuerſia,de ea compromittatur, iuridica ac valida eſſe. in l.ſi vſusfructus.§.ſed & ſi inter.nu.4.ff.de vſufru. 36
Statuto cauente,ꝙ minor citra duorum conſanguineorum conſenſum non contrahat, an ſi cum duobus conſang. cõtrahat ſine curatore,efficax ſit contractus.in l. conſenſiſſe.§.conuenire. nu. 2. ff. de iudi. 2
Statuto cauente,quòd qui mortis cauſam dat, minus puniatur quàm qui occidit,quid de eo qui venenum miſcuit & alius bibit, qui inde mortuus ſit.in l.qua actione partem. §. ſed ſi quis.nu.4.ff.ad leg. Aquiliam. 54
Statuto bannitum ſi offendere liceat, num & occidere quoq;. in l.ſi is qui.nu.1.ff.de vſufru. 38
Statuto ſi caueatur, vt accuſans non probans plectatur in x. ſi quis accuſet nec probet, iudex in eadem ſententia reum abſoluere, & accuſatorem non probantem poterit. Et id ad cuius petitionem fieri debeat. in leg. Athaletus.nume.5. ff.ad leg. Cor. de fal. 74
Statuto ſi prohibeatur victualia ad inimicos deferri ſub pedis amiſſione,& aliquis in via ſit repertus cũ victualibus, an puniri debeat. in l.ex ſylua cædua.§.de illo.nu.3.ff.de vſufr. 36
Statuto ſi caueatur, quòd quis cõueniatur ceſſante omni priuilegio, qualiter intelligi debeat.in l.conſenſiſſe. ver. omnes.nume. 2.ff.de iudi. 3
Statuti pars aut teſtamenti,quæ ad rem faciat, an efficaciter produci queat vt probet ac ſi integrum productũ eſſet. in l. pars literarum. nu.2.ff.de iu. 8
Statutum ſi prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc, vt non poſſit iudicis officium implorari.in l.planè.in nu.3.ff.de pet. hære. 26
Statutum ſi ſit, quod vxore apud virũ decedente vir partem dotis lucretur, an ſi quis cum ea contraxerit quæ xij. annis minor eſt,ſi ea decedat aliquid ſit de dote conſecuturus. in l. pro hærede. num.3. ff.de peti.hære. 19
Statutum a prætore in venientibus ab inteſtato, vt primis excluſis ſequentes veniant ſucceſſores, locum etiam habere in remedijs aduerſus teſtamentum. in leg. ſi is qui. numero 1.ff.de inoffi. teſt. 17
¶Stillicidium & flumen in quo diſtent.in l.ſeruitutes.num.2.ff.de ſer. vrbano.prædio. 47
¶Stipulationem eſſe extraordinariam actionem in factum ſubdiariam, & an concurrere poſſint.in l.fiſtulæ.nume.1.ff.de ſerui.vrb. præd. eo.
¶Stuprum ne an adulterium cõmiſiſſe dicatur, qui cũ nupta coiuit, quam ſolutam credebat,& voluntas & propoſitũ diſtinguunt maleficium.in l.ſi ex lege.nu.2.ff.ad leg.Iul.de adult. 70
¶Subſcribendi in accuſatione formula ac modus.in l.ſi cui.nu.1.ff.de accuſa. 63
Subſcriptio teſtatoris in teſtamento, quo quis ſibi quid aſcripſit, quatenus profit. in l. diuus Claudius.numero 2.ff.ad leg. Cor. de fal. 73
¶Subſtantiam accidentaria mutatione non cenſeri demutatam, & qualiter intelligendum. in leg. qui vſumfructum. numero 1.ff.de vſufr. 38
¶Subſtitutionem pupillarem filij teſtamentum eſſe. in l. Papinianus. §.nec impuberes.nu.4.ff.de inoffi.teſta. 12
Subſtituti datio ſui hæredis exiſtentiam tollit, facitque vt liberum ſit ſuo

ſit ſuo ab hæreditate abſtinere, & de neceſſario uoluntarium hæredem facit.in l.Papinianus.§.quarta autem.nu. 10. ff. de inoffi. teſta. 13
Subſtitutus Titio, ſi ſine lib. ex proprio corpore natis deceſſerit, ſi monaſterium ingrediať Titius,an ad ſubſtitutionem ueniat monaſterium,quaſi ſit ſubſtitutum.in le. diuus Claudius. §. item Senatus.nu.1.ff.ad leg.Cor.de fal. 73
Subſtitutio pupillaris num grauamẽ dicatur.in l.Papinianus.§. ſi quis impuberi.nu.1.ff.de inoffi.teſt. 12
Subſtitutionem vulgarem aditione reuocabili nõ extingi. in l.hæres furioſi.nu.2.ff.de pet hære. 27
¶Succeſſorium edictum in iure agendi ad ſupplementum,num locũ habeat.Et ius agendi ad ſupplementum in locum q̃relę ſuccedere. in l. pater filium, nu.24.ff.de inoffi.teſt. 15
Succeſſorium edictũ in querelam de gradu in gradum,nũ locum habeat.in l.pater filium.nu.15.ff.de inoffi.teſt. 14
¶Superior ſciens ſubditos delinquere ex delicto eorum tenetur.in l. in leg.nu.4.ff.ad leg. Aquil. 56
Superioris factum poſſeſſorem excuſare magis ac naturalẽ interitũ. Et principem rem meam mihi auferre poſſe.in l. item ſi uerberatũ. §.ſi quis rem.nu.2.ff.de rei ven. 30
¶Sui in accuſandi negotio qui dicantur.in l.j.nu.1.ff.de accu. 62
Sui in ſubſtitutione qui dicantur.in l.j.§. item diuus.nume.2.ff.ad leg. Corne.de ſica. 71
¶Suſpectus de fuga vt perſonaliter apprehendi poteſt, ſic multò magis ſatiſdationem præſtare cogi. Et quid ſi obligatus purè eſſet, an poſſit cogi cauere.in l.in omnibus.nu.1.& ſe.ff.de iu. 7

De litera T.

TEMERITAS non oĩs calumniã continet. in l.j.§.calũniatorib.nu.12.ff.ad Senatuſ.Turp. 77
Temporum commemoratio actus multiplicat, ut & tempora multiplicantur. Et verbum quandoque, in ſubſtitutione quid notet. in l. ſicut. numero 2. quando dies vſusfr. cedat. 41
Temporum commemoratio ut legata multiplicat, ita & repetitio tacita vel expreſſa.in l.ſicut.num.3.ff.qñ dies vſusfr. cedat. 42
Tempus legitimum ad præſcribendam ſeruitutem quodnam ſit, & an ad amittendam ſeruitutem ſcientia amittentis requiratur. in l.ſi ſic.nu.1.ff.quemad.ſerui.amit. 53
Tempus ſtipulationis partem eſſe. in l.ſi ſerui.§.ſi operas.num.2.ff.de vſufr. 37
Tempus modicum in iure quando dicatur.in l. ſi debitori. num.2.ff. de iudic. 6
¶Tertius in cauſa interueniens,ſi eius interſit,an admitti debeat.in l.ſi ſuſpecta.nu.1.de inoffi.teſt. 17
Tertius,cuius intereſt, in iudicio interuenire poteſt atque petere,ut liti per alios motæ ſuperſedeatur. Et quid de eo, cuius non intereſt. in l.ſi quis libertatem.nu.1.& 3.ff.de pe.hær. 18
Tertius alterius nomine in actione mixta conueniri poteſt,nõ ſic in mere reali.in l.Neratius.§.ſi qs abſentis.ff.de pe.hær. 20
Teſtamentum qđ nullum eſt,ſi quis annullari petat, an rectè petat.in l.qui ſe dicit.nu.2.ff.de iud. 9
Teſtamenti iuris in contra tab.quæſtio non fit, ſed iuris eius qui p̃teritus eſt.in l.filio qui.§.contra tab.nu.2.ff.de inoffi.teſt. 16
Teſtamenti inofficioſi agens cuius non interſit, a quot perſonis repelli quæat ac quouſque.in l.poſthumus. §. ſi quis ex. num.3.ff.de inoffi.teſta. 11
Teſtamenti rumpendi ordo vbi eſt,& ſuccedendi ordo. in l.pater filium.nu.1.ff.de inoffi.teſt. 14
Teſtamento qui pro alio fideiubere tenetur, an quod ſoluit pro illo repetat,& qua actione. in l.tribus.nume.2.ff.de vſufruc.ea.re.quæ vſu conſu. 43
Teſtamento per querelam rupto, cur oĩa in eo rumpanť, nõn item rupto per contra tab.in l. Papinianus.§. ſed nec impuberis. nu.8.ff. de inoffi.teſt. 12
Teſtamentũ quaſi dementis hodie non reſcinditur,qñ cauſa exhrẽdationis inſerta eſt.in l.hoc colore.nu.1.ff.de inoff.teſt. 11
Teſtamento in infringendo vel eũ admitti, cuius non interſit.in l.poſthumus.§.ſi quis.nu.1.ff.de inoffi.teſt. 11
Teſtamento rupto non rumpunt quæ ex teſtõ non dependent, & quis inde effectus ſequatur, & quid in donatione cauſa mortis.in l.etiam ſi.nu.1.& ſeq.ff.de inoffi.teſt. 13
Teſtamentum factum ab eo, qui ob crimen admiſſum poſtea ad ciuilem naturalemve mortem condemnatur, an ſecuta condemnatoria rumpatur,& quid in donatione cauſa mortis.in l.poſt contractum.nu.2.ff.de dona. 78
Teſtator relicto filio hærede ſi vxorem dñam ac vſufructuariam oĩum bonorum,licèt de conſuetudine vxor alimenta habere duntaxat debeat, ſi tamen clauſulam idem teſtator in relicto adijciat, quæ alimentis nudis ꝯuenire nequeat,quatenus ſit hmõi relictum ampliandum.in l.Proculus.nume.1.ff.de vſuf. 37
Teſtator ſi vineam ſuam in vita alicui legauit, deinde in agrum redęgit, an ob id legatum reuocaſſe cenſendus ſit.in l.certo generi.nu. 2.ff.de ſerui ruſti.prędio, 49
Teſtatoris iudicium non vř approbare, qui a legatarijs aliquid accipit.in l.Papinianus.§.ſi conditione.nu.1.ff.de inoffi.teſt. 13
Teſtatoris verba ad iuris ſubtilitatem non ſemper ſunt reſtringenda in l.1.§.item diuus.nu.3.ff.ad legem Cor. de ſicar. 71
Teſtatorum voluntates reſtringendæ non ſunt.in l. plenum aũt.§.ſed ſi pecoris.nu.2.ff.de vſu & habita. 44
Teſtes vt non ſunt ante litem conteſtatam in alterius præiudicium recipiendi,ita nec aliquis torquendus.in l.ſi qs adulterium.nu.2.ff.ad legem Iuliam de adulter. 69
Teſtimonium verum vendi non debet, ſic nec rectum iudicium teſtis & iudex pro vtraq; conſiſtunt parte.in l. 1. uer.ſed ſi quis.num. 1.& 2.ff.ad leg.Cor.de fal. 72
Teſtis uarius,contrarius, ac vacillans,quid inter ſe differant, remiſſ.in l.eos.nu.1.ff.ad leg.Cor.de falſis. 74
Teſtis varians an ſtatim quòd uariauit periurus dicať, & quid de eo qui ſibi contradixit.ibi nu.2. eo.
Teſtis, qui in ſecunda inſtantia ſe ad id, quod in priori dixerat refert, an teſtimonium efficax ſit.ibi.nu.3. eodt.
Teſtium dicta ita debent interpretari,ut ipſis non noceant, & ad concordiam reduci. & an interpretatio per legem fieri debeat, an per hominem.in l.ſi quis intentione.nu.2 ff.de iud. 9
Teſtes an ſint ſingulares ſi dicunt vidiſſe aliquod fieri per rimulam oſtij ſimul uel continuato tempore.in l.nihil. §. cum alterum.nu. 1.ad leg.Iul.de adult. 69
¶Titulus de legatis præſtandis,an per auth.ex cauſa,hodie correctus ſit.in l.ſi extraneo.num.1.ff.de vſufru. 38
Titulus ex quo præſcriptio ſequi nequit num hæreditatis petitionem excludat. in l. Neratius.§. hæredem autem. numero 2. ff. de pet. hær. 20
Titulum pro hærede in iure uariè ſumi.in l.pro hærede. nume.4.ff.de pet.hæ. 19
Titu.commodati atque depoſiti an petitionem hæreditatis excludãt. in l.pro hęrede.num.7.ff.de pe.hær. eo.
Titulum habens licèt malam habeat fidem prædo non dicitur, in le. Neratius.§.ſed ſi quis ſciens.no.1.ff.de pet.hære. 20
Titulus de calumniatoribus quid differt a titulo de falſis & concuſſionibus, & quid inter ſe. in leg.lex Iulia.§. hodie. numero 3.ff.ad l.Iul.repe. 75
Titulum quis habeat nec ne quo ad fructus ſuos faciend. quid refeſerat,& qui ſuos fructus facit,an teneatur illos reſtituere. nu. ſeq. & bona fides quo tempore requiritur. in l. fructus non.num.5.& 6. ff.de rei ven. 32
Titulus generalis,& ſpecialis,qñ in uno concurrunt, magis ſpectatur ſpecialis,quàm generalis, & quid ſi quis totam rem hæreditariam dicat partemq; petat, in qua ſuccumbat, an dẽat res tota declarari non eſſe hæreditaria.in l.hæredes eius.§.qđ pro tempore. nu. 1.ff. fami.erciſ. 59
¶Totum partem integralem oportune infert non contra, & quid de parte ſubiectiua.in l.per ſeruum.§.vſusfructus.nu.1.ff.de uſu,& habita. 44
Tranſigere in criminalibus quibus caſibus liceat, & quibus non.in l. ſi cui.§.ijſdem.nu.1.ff.de accuſa. 63
Tranſitus facilior in his quæ ſymbolum habent, & pretium facilius loco rei ſuccedere,quàm contra in l.ſed & ſi lege.§.itèm ſi rem.nu. 2.& 3.ff de peti.hæredi. 23
Tranſactio quandoq; largè ſumitur,& tunc quid importet.in le.eius rei quæ.nu.1.ff.de rei vend. ſecundo.26

De litera V.

VASALLVS atque emphyteuta num inuito domino rei cedere,ut ab eo liberentur poſſint.in l. ſi abſente.nu. 2.ff.de vſuf. 39
Vendens rem alij venditam, vel alij obligatam rurſus alij obligans,in qđ crimen incidat, & qua pœna plectendus ſit.in l. 1. §.tutores.nu.1.ff.ad leg.Cor.de fal. 72
Vendere rem alienam num quis poſſit, & qualiter eius tradenda ſit poſſeſſio, vt ex ea uſucapio ſequatur.in l. ꝙ eſt in diem.§.& is, qui pretia.§.ſed & is.nu.6.ff.de pe.hære. 21
Venditor re non tradita,& ſi ad pretium agere non poſſit,actionem tamen ad id petendum cedi poſſe.in l.ꝙ ſi in diem.§.& is qui pretia. num.7.ff.de peti.hæred. eo.
Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri poſſit, ad pretium ne,an uerò ad rem ipſam. in l. ſi poſſeſſor.§. quid ſi poteſt peti.nu.2.ff.de pet.hęr. 23
Venditor in ſe ſuſcipere iudiciũm, quod mouetur contra emptorem, & ipſum a iudicio eximere, uel inuito actore poteſt, idque etiam ſi ſua non intererit. in l. ſed & ſi lege.§. item ſi rem.num.4.ff. de pet.hær. 24
Vendens rem tanquam cenſualem quæ tamen non ſit, num antequàm

q̃ tradat,cenſum imponere q̃at.ĩ l.ſi in vẽdõne. nu.2.ff.cõia p̃d. 50
Vendicare rem poſſum iuris quod in ea habeo occaſione,quanquã in ea plenum dominium non hẽam, & an id perpetuo verum, & qualiter intelligendum.in l.j.num.j.ff.de rei vend. 20
Verba,quæ propriè intelligi nequeunt,ad ſignificationem minus ꝓpriam porrigenda eſſe,& quæ ad diminuendum adiecta ſunt,augmentum q̃q; operari.in l.Proculus.nu.2.ff.de vſufr. 37
Verba enunciatiua per modũ cauſæ enunciata, num diſpoſitionem inducant.in l.emptor.§.ancillam.nu.1.ff.de rei vend. 33
Verba directa ab obliquis in legato appoſita quid diſtent. in l. ſi quis ita.nu.2.ff.de vſufru. 37
Verba preſentis temporis num futura contineant.in le. qui ædificiũ. nu.1.ff.de ſer.vrb.præd. 47
Verba præſentis tp̃is ad futura porrigi præſenibus ſubſtituta.in l.cum debere columnam.nu 1.ff.de ſer.vrb.præd. 48
Verbis generalibus comprehenſa, tacitè comprehẽdi dici in l.ſi quis. §.ſi ſeruus.num.1.ff.de rei vend. ſecundo. 25
Verborum error qualiter probet.in l.ſi in vẽdõne.nu.3.ff.cõia p̃d.50
Verbũ,hæredes,quando pro filijs exponatur, & quid ſi multis relinquatur,inter quos affectionis ordo inſit,qualiter ſuccedãt.in leg. idem eſt.§.ſi quis Titio.nu.3.ff.de vſufr.accreſ. 41
Verbum in iudicio ab actore prolatum,ſecundum eius actoris propoſitũ ac mentẽ intelligendum.in l.in rẽ act.nu.4.ff. de rei ven. 31
Verbum ſimplex compoſiti ſignificationem importare, & poſt ſpecierum enumerationem conſuetam clauſulam generalem adduci.in le.ſi ſeruus ſeruum.§. inquit lex.numero 2.ff.ad leg.Aqui. 55
Veritas ſpectanda potius quàm opinio.in l.ſi adulterium.nu.1.ff.ad legem Iul.de adulte. 70
Veritas fictionem abſorbet. in l. item veniunt. §. petitam autem.nu. 3.ff.de pet.hære. 22
¶Via directa quod fieri poteſt, per circuitum fieri non debet.in le.ſi vſusfructus mihi.nu.3.ff.vſufr.quemad.ca. 45
¶Vim vi repellere licere cum inculpatæ tutelæ moderamine, qualiter intelligendum ſit, & an verberare volentem occidere liceat.in l.diuus Adrianus.num.1.ff.ad leg.Cor.de ſica. 71
Vincula & carceres in quo differant.remiſſiuè. in l. diuus Pius.nu.1. ff.de cuſto.reo. 65
Vindictã de iure ciuili licitã, nec ꝑmiſſam eſſe, & q̃d ſi offenſus in recenti dolore aliũ læſerit.in l.in le.§.qui cum al r.nu.2.ff.ad le.Aq. 56
Vitium principali inhęrens, acceſſorio non inhærere, & vſucapio & præſcriptio, quo ad ſuos effectus variè ſe habere.in l.ſi ego.§. partus.nu.1.ff.de pub.in rem act. 34
¶Voluntas in maleficijs an ſpectanda ſit, non euentus, & an voluntas quoque puniatur,& quid in eo qui plus deliquit q̃ credidit, aut voluit.in l.furem.nu.1.ff.ad l.Cor.de ſica. 71
Voluntatẽ coactã voluntatem eſſe.in l.conſenſiſſe.nume.2.de iud. 9
Vniuerſitatis emptor magis defectũ repræſentat, q̃ rei particularis,& quatenus id intelligendum, & qua actione teneatur,& item venditor.in l.Neratius.§ quid ſi quis.nu.2.& 3.ff.de per.hær. 19
Vniuerſalem, q̃ indefinitam plus operari.in l.certo generi. §. ſi totus ager.nu.1.ff.de ſerui ruſti.pręd. 49
Vſucapio num lite conteſtata interrumpatur,& quid in longi temporis p̃ſcriptione.in l.ſi poſt acceptum.nu.1.ff.de rei vend. 31
Vſucapio & publiciana ſe mutuo inferũt, vt recte inferas res vſucapitur,ergo publiciana cõpetit,& ediuerſo,& huius formulę arg.quis locus ſit.in l.eũ qui.nu.1.ff.de pub.in rem act. 34
Vſucapione ꝑ defunctum cępta,ac per hr̃dem cõpleta non dicit rẽ ꝑ defunctum præſcriptã, & p̃ſcriptionis principiũ ad finẽ trahit. in l. & non tantum.§.quod ſi pro emptore,nu.1.ff.de pet.hær. 21
Vſucapione completa præſcriptione uè publicianam euaneſcere,in l. & non tantum.§.quod ſi pro emptore.nu.2.ff.de pe.hær. eo.
Vſuras cũ quis ꝓ alio ſoluit,perinde ab eo repetit ac ſortem. in l. emptor.nu.1.ff.de rei ven. 33
Vſu q̃ conſumi poſſunt, & q̃ non, inter ſe quàm multis modis differant.in l.ſi tibi vini,nu.1.ff.de vſuf.ea.re.q̃ vſu conſu. 43
Vſum iuxta vſuarij neceſſitatem conſtitui, & quid in vſufruct.in leg. vſus pars.nu.1.ff.de vſu,& habi. 45
Vſus an non utendo,aut capitis diminutione perdatur. in le. cui vſus. nu.1.ff.de vſu,& habi. 44
Vſumfructum ſerui legare aliud quàm operã, Et quis ex vtroq; legato ſubnaſcatur effectus.in l.ſi ſerui vbi.nu.1.ff.de vſufr. 37
Vſumfructum cauſalem quem liberi inſtituti hñt formali accreſcere, ſicut econtrario,in l.ſi mulieri.num.2.ff.de vſufr.accreſ. 41
Vſufructuarium in vtendo proprietarij ſequi conſuetudinem non teneri, modo viri boni arbitrio vtatur.in l.item ſi fundi.§.aucupiorum.nu.2.ff.de vſufruct. 36
Vſumfructum formalem cum perſona extingui.in leg. qui vſumfructum.§.ſtipulatus.nu.1.ff.de vſufruc. 38
Vſufructuarium excolere rẽ cuius vſumfructũ hẽt teneri, alioquin ei vſumfructum rectè negari.in l.itẽ ſi fundi.nu.1.ff.de vſu. 36
Vſusfructus conceſſione quæ veniat.ibi.nu.2. eo.
Vſusfructus quaſi poſſeſſionem animo ab vſufructuario retineri, vt ueram poſſeſſionem a proprietario, & iõ ſicut in proprietate reperire eſt poſſeſſionem ciuilem,quæ animo retinetur,& naturalem,quæ corpore, ita & in uſufructu, & alijs iuribus incorporalibus quaſi poſſeſſionem ciuilem q̃ animo, & naturalem, quæ per utendi actum retinetur.in l. ex ſylua cædua. §. de illo.nume. 1.ff.de vſufru. 36
Vſufructuarius quaſi poſſeſſionem ciuilẽ q̃ diu retinet ius ſuum tp̃e perdit.& quid in proprietate reſpectu domini. in l.ex ſylua cædua. §.de illo.nu.2.ff.de vſufructu. eo.
Vſusfructus dñij quæ pars eſſe dicatur, & quotupliciter pars habeatur.& item quam uariè totum dici contingat. in l. vſusfru.in multis.nu.1.ff.de vſufru. 35
Vſumfructum legandi modus,& item iura tradendi incorporalia. in l.omnium.nu.1.ff.de vſufru. eo.
Vſufructuarius, nec dum præſtita de rectè utendo cautione, an fructus ſuos faciat.in l.fructus non.nu.3.ff.de rei uendi. 32
Vſufructuarius ad quas expenſas ob rem in vſumfructum relictam teneatur.in l ſi ſerui vbi.§.ſi quid cloacarum.nu.3.ff.de vſuf. 38
Vſufructuarius iura proprietati debita num proprio noĩe uendicet, & uſufructuarium domini procuratorem cenſeri.in l. j. nu.1.ff.ſi ſi vſusfru.pet. 44
Vſumfructum accreſcere, aut conſolidari, num paria ſint, & q̃ inde utilitas.in l.idem Neratius.§.non ſolum.nume.2. ff.de vſufruct.accreſ. 40
Vſusfructus areę num ædificio extincto amittatur. in l. ſi in area.nu 1.ff.de vſufru. eo.
Vſusfructus Titio, & ſuis hæredibus legatus, vbi locus ſubſtitutioni fuerit,qualiter hmõi hæredibus cõpetere dicatur.in l.Pomponius §.vſusfructus.nu.2.ff.famil.ercis. 58
Vſusfructus cauſalis proprietati coniunctus quam naturam habeat. in l.idem Neratius.§.non ſolum.nu.4.ff.de vſufr.accre. 40
Vſusfructus non idem quod fructus, & in quo vtrunq; conſiſtat, & quid diſtent inter ſe legatum vſusfructus, & ſimplicis fructus, & q̃d legatario vtriuſq; remedium aduerſus turbantem competat. in l.ſi quis ita.nu.1.de vſufruc. 37
Vſusfructus nec dum ab vſufructuario cautione p̃ſtita, num vſusfructus dicatur,& an huiuſmodi cautio remitti q̃at.in l.j.nume.1.ff.de vſufruct. 34
Vſufructuario pro vſufructu, quem poſſidet, quotuplex actio, & quæ competat.in rubrica.nu.1.ff.ſi vſufr.pet. 43
Vſufructuarius poſt ſpoliationem vſufru. non vtens, an ipſum perdat.in l.cuiuſcunq;. nu.1.ff.de vſufruct. 39
Vſufructuarius quos fructus ad hęredem tranſmittat. in l. defuncta. nu.1.ff.de vſufru. eod.
Vſusfructus num in his rebus,quæ conſumuntur uſu, cõſiſtere q̃at. in l.j.nu.1.ff.de vſufru.ea.re.quæ uſu conſu. 43
Vſufructuarius rem deteriorem reddens an iure ſuo cadat.& vſus rei eum oẽm ſuſcipere vr̃.in l.1.nu.4.ff.vſuf.quemadm.caue. 45
Vſusfructus num præſtita ab uſufr. cautione,cenſeri debeat.in l.j.§. ſi pecuniæ.nu.1.ff de vſufru.ea.re.quæ vſu conſu. 43
¶Vtilitates, quæ ex corpore procedunt, quędam ſeparatæ a corporea vtiles,& quædam inutiles. in l. plenum autem. §. ſed ſi pecoris, nu.1.ff.de vſu,& ha. 44
¶Vuæ atq; oliuæ num fructus ſint induſtriales,& quid de pomis, ſi de ipſis vinum fiat.in l.ſi eius fundi.ff.de rei ven.nu.1. 33
¶Vulnerans mortiferè, quod & conſtat, perinde ſtatim tenetur atq; ſi prorſus occidiſſet, & q̃d ſi alius irruerit,qui omnino occidat,an prima cum vltimis vulneribus confundantur, vt de occiſo prior lędens non teneatur. in leg. ita vulneratus. numero 2.ff.ad legem Aquil. 56
Vulneratus a pluribus ſi ex vnius ictu pereat,q̃ de ſe mortalis non eſſet,an perinde is teneatur,ac ſi mortalem inflixiſſet ictum. in l. qua actione.§.ſed ſi quis.nu.1.ff.ad legem Aquil. 54

FINIS.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

C.de leg.& conſtitut.l.non dubium.
J.Pacta contra ius facta.
C.qui pro ſua iur.l.in cauſarum.
In Decret.37.presbyteris.
C.de ferijs.l.à nullo iudice.
C.ſi nupt.ex reſcript.petant.l.fin.
C.quomo.& quan.iud.l.ſi vt proponis.
ff.de ferijs.l.ſi feriatis.
ff.de vſur.l.placuit.
ff.ne quid in loc.pub.l.vlt.

Multa fiunt quę fieri non debent, &c. et econtrà.} Regula eſt,nullius eſſe momenti,quod contra leges factum eſt.ut C. de leg.et conſtit.l.non dubium.recipit tamen multas exceptiones, ut in hac Rub.continetur.et ita poſſunt dici ſpecialia.uel dic, regulam habere locum,cum lex ſimpliciter aliquid prohibet, non ultrà progreditur.ut C.de ſacroſ. Eccleſ.l.nemo.Cum autem ultrà procedit,tractando qualiter ſit.nullum,uel annihilando, ut in contractu per metum inito:uel contra Macedonianum,uel contra Vell.dando exceptionem,uel contra Sillenianum dando actionem,uel factum illicitè confirmando.ut ff.de interd.et releg.relega. §.ad tempus.et C.quando appell.ſit l.1.§.biduum.ſtatur ſpeciali clauſulæ,relicta generali.ut ff.de uer.ob.l.doli.et quib. ex cauſis ma.l.ſed et ſi per prætorem.§.deinde.

ADIECTIO.

Vel diſtingue,an habeat perpetuam prohibitionem, uel non. ff.de uer.ob.l.ſi ſtipuler. & hæc notantur in illa Rubrica. J.de legum iur.non perpetuo.uel dicas,q̃ talibus lex non reſiſtit,ſed non aſſiſtit. Azo.

Non quid fiat,ſed quid fieri debeat,eſt conſiderandum.

ff.de offic.præſ.l.ſed licet.
ff.de iuſt.& iur.l.penul.

Non quid ſit,ſed quis eſſe credatur,quærendum eſt.

ff.de offic.præſ.l.diuus.
ff.ad ſenat.conſul.Maced.l.3.
J.plus eſt in re,quàm in opinione.
C.de pet.hær.l.ſi putas.
ff.de reb.eo.qui ſub tutel.l.magis.§.ſi æs alienum.
Et l.ſi pupillorum. .ſi prætor.

Multa ſimpliciter prohibentur,quæ cum adiecta forma,uel ratione adiuncti permittuntur.

ff.de plag.l.2.
ff.de vſuc.l.ſi aliena.§.hoc iure.
C.de iud.l.quoties.
ff.de pig.l.ſi fundus §.ſi aliena res.
ff.de fal.l.vxor.
ff.de verb.oblig.l. vbi autem. in fin. nemo il. ſi rem meam.

Multa ſimpliciter conceduntur,quæ cum adiuncto inhibentur.

ff.de nego.geſt.l.vlt.
ff.de re mil.l.3.§.in bello.
ff.de poſ.l.1.§.idem.
C.de infam.l.decreto ampliſsimi.
ff.de poſtulan.l.j.§.item ſenatuſconſulto.

Quædam adiuncti ratione inhibentur,quæ ſimpliciter conceduntur.

Et hoc eſt idem generale cum priori.

Quod fieri debet,non nocet omiſſum eſſe.

ff.vſufr.quemad.caue.l.omnes.§.ſi vſufr.
ff.de vſufr.ea.rer.quæ vſu.l.hoc ſenatuſconſul.§.ſi pecu.
ff.de euict.l.fundum meum.
ff.de adopt.l.his verbis.
ff.ad exhib.l.Iul.§.ita demum.
J.de pœnis.Rub. ceſſanter.
ff.de mag.conueniend.l.j.§.ſi magiſtratus.
C.de his quibus vt indig.l.non oportet.
ff.de ventr.inſpic.l.j.in fin.
C.in prima conſtitut.
In Aut.de tabel.§.pen.& vlt.

Quod fieri debet, nocet omiſſum eſſe.

ff.locat.l.item quæritur.§.exercitus.
ff.de tranſ.l.cum hi.§.ſi prætor.
J.de pœn.Rubrica,prætermiſſa puniuntur.
ff.de rebus eo.qui ſub tu.l.magis.§.ſi pupillus.
ff.mand.l.ſi fideiuſſ.§.ſi cum debitor.
C.ſi propter public.penſitat.l.ſi deſerta.
C.qui pet.tu.l.2.
C.arb.tu.l.quicquid.
ff.de off.præſ.l.diuus.& l.ſi tibi.in fin.&c.

Quod fieri debet,non nocet, &c.} Super hoc illud eſt attendendum,an is qui facere omiſit, ſit obligatus ad faciendum, an non. Si ſit obligatus ad faciendum,neceſſe eſt committi obligationem uel ad pœnam,uel ad intereſſe, omiſſo eo quod fieri debuit. aut ſi non committatur, neceſſe eſt vt dicamus obligationem nullam.ff.ut leg.nomine cau.l.hæc ſtipulatio.§.diuus. & ita nocet omiſſum,ut in ſequenti Rubrica continetur, niſi quod omiſſum eſt,repræſentetur per legem,ut C.ſi mancip.ita ven.ne manumitt. l. ea quidẽ.Si verò nõ ſit obligatus ad faciendũ,poſſit tamen facere ſi uelit,non nocet omiſſum,ut pœnam, quis patiatur, Imo pro facto reputatur quandoque,ſcilicet cum lex factum repræſentat in alicuius fauorem,ut ff.de adopt l.his verbis. uel ut alicui conſulat.ut ff.de uſufruct.earum rerum l.hoc Senatuſconſultum.§.ſi pecuniæ.

Si in aliam cauſam incidit factum, non ualet; & ſi aliàs in tali caſu ualet.

ff.de don.inter vir.& vxor.l.ſed & ſi mors.in prin.
ff.ſolut.mat.l.ſi cum dotem.in princ.
J.de verb.effect.& ſignif.Rubric.omiſſum intelligitur.
J.de remiſ.Rubric.una ſeruitute.
ff.de lib.& poſth.l.commodiſsimè.
ff.bon.poſ.ſecundum tab.l.qui ex liberis.
ff.de reb.dub.l.qui duos.
J.de vna affirmante.
ff.de cond.ob cauſ.l.ſi extraneus.
C.de hær.inſtit.l.vlt.contra.
C.de don.int.vir.& vxo.l.ſi ex voluntate.

Si in aliam cauſam, &c. } *Hæc Rubrica malè fuit poſita, ſecundum intellectum legum ſub ea poſitarum. ſic ergo ponatur. Pactum uel ultima uoluntas, uel lex, in uno caſu concepta, in alio non ualet. ff. ſolut. matr. l. ſi cum dotem. in prin. de lib. & poſth. l. commodiſsimè. niſi alius caſus ſit omiſſus. expreſſo ſimilis. ut C. de inſtitut. & ſubſtit. l. ſi mater. & de dona. quæ ſub modo. l. ultima. & de legib. & Senatuſconſultis. l. neque. & ff. de lib. & poſthum. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. niſi ex mente contrahentium appareat aliud. ff. de cond. ob cauſ. da. l. ſi extraneus. Item ſi dem alicui tanquam affini uel coniuncto, aliàs non donaturus, cum non ſit coniunctus, nulla eſt donatio: C. de don. inter uir. & ux. l. ſi ex uoluntate. & C. de hæred. inſtit. l. nec apud.*

Venire contra proprium factum nulli conceditur.

In Decret. 12. q. 2. monemus.
C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo.
C. de non num. pec. l. generaliter.
C. de reb. cred. l. ſi quis iuſiurandum.
J. de remiſſ. Rubr. remiſſa.
J. de iud. Rub. ſuum vel deceſſoris.
J. de alien. ci. Rub. eum qui ſolum.
C. de act. & obl. l. ſicut.
C. de teſtib. l. nullum.
C. de lib. hom. exhib. l. 1.
C. ſi aduer. do. l. ſi in re.
C. cred. euict. pign. non deb. l. 1. & 3.
C. ne fiſcus rem quam vend. l. 1. & 2. lib. 10.
ff. de adopt. l. poſt mortem.
C. de reſcind. vend. l. ratas.
ff. de ſer. ruſt. præd. l. per fundum.

Et hoc etiam ſi ipſo iure non tenuit conceſsio: nec tamen contrauenire poteſt. & ſic quidem probatur ſolutio.

ff. de offi. proconſ. l. ſolent. §. ſicut.
ff. de neg. geſt. l. Pomponius ſcribit.
ff. de rei vendi. l. ſi à Titio fundum.
ff. de vſufr. l. ſed & ſi quis.
ff. de except. rei vend. l. 1. j. reſp.
ff. de euict. l. vendicantem.
ff. de pign. act. l. rem alienam.
ff. de fund. dotali l. fundum dotalem.
ff. mand. l. inter cauſas. §. ſed cum.
ff. de diſtract. pign. l. ſi is qui.
ff. de verb. obl. l. qui Romæ. §. reſp. primo.

Contra.

C. de inoff. donat. l. ſi totas.
C. de ſac. ſan. Eccl. l. iubemus. §. ſcientes. ver. ſicut. §. ſane.
C. de lib. cauſ. l. rem quidem illicitam.
J. de ſe ſuiſq;. Rubr. quod facit quis tanquam alius. & Rubr. poteſt quis agere tanquam alius.
C. de patr. qui fil. diſtr. l. 2.
C. de accuſ. l. 4.
C. de euict. l. ſi tibi liberam.
C. locat. l. 3.
In Decret. 12. quæſt. 1. habebat.
C. de reuo. donat. l. ſi vnquam.
ff. de oper. liber. l. ſi libertus ita iurauerit.
C. de agric. & cenſit. l. quemadmodum. lib. 11.
ff. de ſolut. l. ſtipulatus. in fin.
ff. de iuriſd. omn. iud. l. ſi conuenerit.
ff. de procur. l. filius. §. vltimo.
ff. de rei vend. l. is qui ſe obtulit.
ff. de ſer. ruſt. præd. l. ſi mihi eodem.
ff. de nox. act. l. electio. §. neque.
ff. de inter. act. l. de ætate.
ff. mand. l. creditor. §. Lucius.
ff. de cond. cauſ. dat. l. ſi pecuniam.
ff. locat. l. ex conducto. §. cum quidam.
ff. ad Trebell. l. filiam fratrib.
ff. de ceſſ. bon. l. quem pœnitet.
ff. de precario. l. cum precario aliquid.
ff. de ſepulch. violato. l. prætor. §. ſi is cuius.

Venire contra factum proprium nulli, &c. & econtrà. } *Huius generalis contrarietas facilè ſopiri poteſt, facta diſtinctione, utrum id quod factum eſt, legitimè factum ſit an non.*

ADIECTIO.

Vel dicas, quòd non licet mihi, tanquam mihi, ſed tanquam cuilibet alij. C. de lib. cauſ. l. 1.

CAVSA.

In primo caſu non licet alicui uenire contra factum ſuum. C. de act. & obli. l. ſicut. & ff. de diſtr. pig. l. ſi is qui. Et in hoc caſu loquuntur plures leges huius generalis. Hoc in contractibus nominatis, ſecus in contractib. innominatis. & eſt ratio. ſicut enim contractus innominati debiles ſunt in obligatione contrahenda, ita & in ea retinenda. In quibus datur pœnitendi facultas, ei fortè ſoli cuius gratia eſt initus. ut ff. condict. cauſ. dat. l. ſi pecunia. & dedi. §. 1. Item quandoq; & ſine gratia pœnitentis celebratur. ut ff. de precar. l. cum precario. Sed in contractibus nominatis quandoq; licet uenire contrà, ſi fauor libertatis uel liberorum interueniat. C. de lib. cauſ. l. 1. & de euict. l. ſi tibi. Si uerò pactum non ſit legitimè factum, diſtingue: an ſit factum lege prohibente, an lege ei non aſsiſtente, quia omiſſa ſit legis ſolennitas, uel conſenſus eorum qui pacto conſentire debebant. In primo caſu licet uenire contrà. ut C. de agric. & cenſit. l. quemadmodum lib. 11. & C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. iubemus. §. prædia autem. nec obſtat quod lex uideatur œconomum priuare adminiſtratione. nec enim priuatur ipſo iure, ſed per ſententiam. In ſecundo caſu non poteſt uenire cōtra factum ſuum. ut ff. de adopt. l. poſt mortem. & de ſer. ruſt. præd. l. per fundum. & ff. communia præd. l. uenditor. & Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. §. ulti. Vbi autem non interuenit pactum, ſed qui unum fecit, ad aliud uult recurrere, & primum deſerere, non eſt concedendum. ut ff. de leg. & conſt. l. penult. niſi in quibus caſibus hæc lex permittit. ut ff. de colla. bon. l. nonnunquam. & ad hoc facit totum illud generale. Locus eſt uariationi. &c.

Quæ facti ſunt, ad alios non tranſeunt.

Extrà de præben. c. ſignificauit.
C. de cad. toll. l. 1. §. ne autem.
J. de paren. R. ea quæ facti.
ff. de ſtat. lib. l. ſi ſtatu libera. §. ſi quis non dare. & §. vlt.
ff. de cond. & demonſt. l. qui hæredi. in princip.
ff. de ſolut. l. inter artifices.

Ex his legibus uideri poteſt, quòd ſi quis dedit fideiuſſorem in his quæ facti ſunt, quòd non tenetur fideiuſſor ad intereſſe.

Quæ facti ſunt, &c. } *Differentia eſt inter dationem & factum: quia datio per alium impleri poteſt. factum autem ſi quidem inhæreat, ſpecialiter hoc acto certæ perſonæ ingenio, per alium non adimpletur: alioquin contrà. vt ff. de cond. inſt. l. ult. & C. de cad. toll. l. 1. §. ne autem. & ff. de ſolut. l. inter artifices.*

Qui

... infamari. & C. de remiſſ. pign. l. ſi eo tempore. & ff. quibus ex cauſ. maior. l. ſed & ſi. §. ſed & ſi dum de certo. & ff. de opt. leg. l. principiorum. & C. de adminiſt. tut. l. debitoribus ſed quandoque amittit hæreditatem. ut C. de his quib. ut indig. l. 1. ſed & quandoque eſt aliquis obligatus uni: ut agat contra alium. ut in legib. ſub illa Rubr. poſitis, infrà eo. agere quem poſſe, &c.

Sine actione nemo experitur.

ff. de admin. tut. l. quoties. § j.
ff. de procur. l. ſeruum. in princip.
ff. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. vltim.

Contrà.

C. de tranſact. l. vbi pactum.
ff. de precar. l. ſi ſeruus.
ff. de petit. hæredit. l. ſi quid poſſeſſor. §. illud.
ff. de neg. geſt. l. tutori. in fin.

Sine actione, &c. } *Hoc fallit, ubicunque officio iudicis tantum aliquid poſtulandum eſt: ut in reſtitution. maiorum, & minorum, de quibus tractatur ff. quib. ex cauſ. maior. & ff. de minor. l. quòd ſi minor. § ultim. M. tamen dicebat, iudicis officium eſſe actionem. et ita ſecundum eum nulla eſſet exceptio. Quid de interdictis? Reſpondeo, interdicta loco actionum ſunt, et ex eis redditur actio in factum. ut Inſtitu. de interdictis. §. ultim.*

Manente ſocietate, pro ſocio agitur.

ff. pro ſocio. l. actione. §. vltim.

Contrà.

ff. de tutel. & rat. diſtra. l. j. §. vltim. & l. 3. & penultim.

Manente, &c. } *Speciale eſt, ut agatur manente ſocietate uectigalium, aliàs non, ut ff pro ſocio. l. adeò. et l. actione. §. penulti. et C. pro ſoc. l. tamdiu. Habet quis actionem, et non intereſt eius habere eam: quia tenetur eam alij cedere. ff. de fideiuſſ. l. cum is qui. ff. de furt. l. ſi uendidero.*

Non poteſt quis agere de euictione, niſi promiſſum fuerit.

C. commu. vtriuſque iud. l. ſi fratres veſtri.
C. de iur. dot. l. ſi à matre.
C. de euict. l. ſi fundum.
C. cred. euict. pign. non deb. l. j.

Non poteſt quis, etc. } *Licet talis cauſa præcedat, ex qua agatur de euictione: tamen propter ſcientiam rei alienæ, uel quia non ſic uenditur res. ut à domino, ſed ut à creditore, agi non poteſt, niſi ſtipulatione interueniente: ut in ll. ſubiectis apparet.*

Perſonales actiones ad inſtar earum quæ in rem ſunt, dari.

ff. quadr. pauper. fec. l. j. §. vltim.
ff. de nox. act. de penultim. §. penultim.
ff. ad exhib. l. de eo. §. vltim.

Querela de inofficioſo teſtamento, non eſt actio.

C. de inoffi. teſta. l. ſi quis filium.
ff. de inoffi. teſta. l. Papinianus. §. quoniam autem quarta.

Contrà.

C. de inoffic. teſtam. l. eum. l. ſi pater. & l. omnimodo.

Querela, &c. } *Propriè: quia ſi hoc eſſet, perpetuò daretur: ut C. de conſti. pecu. l. 2. Item, non daretur extraneo ſine commodo: quod in caſu eſt, ut ſine commodo detur. ff. de inoffi. teſta. l. poſthumus. §. ſi quis. Item, daretur hæredi: quod in ea eſt, niſi cum cauſa fuerit præparata: quod aliàs non eſt. ut ff. de inoffic. teſta. d. l. poſthumus. §. ultim. et Inſtit. de perpet. et temp. act. §. non omnes. Item, non poteſt dici propriè actio, quia aliquando datur hæredi: quod aliàs non eſt. ut C. ſi accuſator uel reus mortuus fuerit. l. ultim. Ideoque dicitur querela, medium ſtatum inter actionem et accuſationem ſibi aſſumens.*

Querela inofficioſi teſtamenti eſt ſubſidiaria.

ff. de inoffi. teſt. l. Papinianus. §. ſi quis impubes.
Inſtitu. eod. titu. §. tam autem.
C. de lib. præter. l. maximum vitium.

Directa actio utili præfertur.

C. de nouat. l. 3.
ff. de public. in rem act. l. pen.
ff. de adminiſt. tutor. l. quoties. in princip.
ff. de loco public. fruend. l. j. in princip.
ff. de procur. l. mutus. §. ſi procurator.

Contrà.

ff. de procur. l. ſi procurator. & l. in cauſæ. §. fin.
C. de vſur. l. acceptam. in fin.
ff. de pign. act. l. ſi conuenerit.

Directa actio, &c. Et contrà. } *Circa hanc contrarietatem ſoluendam diſtingue: utrum detur ei ad quem principaliter ſpectet negotium, item commodum uel incommodum, an alij. Si ei detur, ad quem principaliter ſpectet præfertur utilis directæ, puta principaliter pertinet ad dominum, non ad procuratorem cui cauſæ exercitium eſt commiſſum. ut ff. de procur. l. in cauſæ. §. ultim. et C. de uſur. l. accept. in fin. Si uerò competat alij ad quem negocium non ſpectat principaliter tamen pertinet ad eum tam incommodum, quàm commodum, diſtingue, an pertineat ideo quia nactus eſt rei poſſeſſionem, & ius habet in re: an quia ceſſa eſt ei actio. In primo caſu præfertur domino intendenti directam, ſi tamen à domino cauſam habeat: alioquin cōtrà. In ſecundo non, niſi in caſib. ut ff. ſi ager uect. uel emphyt. pet. l. 1. §. ultim. & de ſuperficieb. l. 1. §. quod autem ait. & §. qui ſuperficiem. & Inſtitu. de fideicommiſſ. hæred. §. ille autem qui ex fideicommiſſ. ff. ad Trebell. l. 1. §. quāquam. & de publ. in rem act. l. penulti. & C. de nouat. l. 3. Et poteſt ratio reddi in fideicommiſſario: quia per S.C. loco conſtituitur hæredis, et hæres habetur pro non hærede. ut eadem l. continetur. et ff. de neg. geſt. l. actio.*

ADIECTIO.

Nihil refert inter directam et contrariam, etc. Imò refert, uel quia putat ſe tutorem uel curatorem eſſe, etiam de gerendis tenetur. ut ff. de admin. tut. l. tutores. §. curator. ſecus in geſtore, ut C. de neg. geſt. l. tutori. ff. eod. l. 3. §. interdum. Item, hæres curatoris non tenetur, niſi de dolo et lata culpa, niſi lite conteſtata. ut C. de hæred. tut. l. 1. ſecus in hærede geſtoris, ut ff. eod. l. 3. Hæc autem actio cum utrique competat, non refert. nec enim